Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-sagar Press, No. 23, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Shah Lalchand Nandlal, Secretary; Shriman-Muktikamal-Jain-Mohanmala.
Kothipole, Baroda.

परमोपकारि–अस्मद्गुरुपादैः-अनुयोगाचार्य श्रीमोहनविजयगणिवरैस्समुपदिष्टा एते–
द्रव्यसहायकाः । इत्यत्र परमुपकृतं श्रेयःकर्मणि ।

२००० शाह चुनीलाल कमळशी. मु० हळवद–हाल मुंबई ।
६०० शाह पोपटलाल डाह्याभाई. लींच ।
५०० शाह गुलाबचंद नगीनदास. अमदावाद ।

श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमालापुष्पम्–

परहिताधाननिविडनिबद्धबुद्धिसुगृहीतनामधेयभगवत्–श्रीहरिभद्रसूरिविरचित

श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिविनिर्मितया टीकया विभूषित

श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थः ।

नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

यस्योपदेशपदसंपदमापदंतसंपादिका सपदि संघटितश्रियं च ।
आसाद्य सन्ति भविनः कृतिनः प्रयत्नात् तं वीरमीरितरजस्तमसं प्रणम्य ॥ १ ॥

तत्त्नामृतोदधीनामानन्दितसकलविबुधहृदयानाम् । उपदेशपदानामहमुपक्रमे विवरणं किंचित् ॥ २ ॥
पूर्वैर्यद्यपि कल्पितेह गहना वृत्तिः समस्त्यल्पधीर्लोकः कालबलेन तां स्फुटतया बोद्धुं यतो न क्षमः ।
तत्तस्योपकृतिं विधातुमनघां स्वस्यापि तत्त्वानुगां प्रीतिं संततितुं स्वबोधवचनो यत्नोऽयमास्थीयते ॥ ३ ॥

इह खल्वार्यमण्डलमध्योपलब्धजन्मानोऽपि निष्पङ्कपङ्कजपुञ्जोज्ज्वलकुलजातिप्रभृतिगुणमणिरमणीयताभाजोऽपि तथा-विधशास्त्राभ्यासवशोपजातजात्यमतिमाहात्म्यापहस्तितबृहस्पतयोऽपि विहितौदार्यदाक्षिण्यप्रियंवदत्वाद्यनुपमकृत्यपरंपरा-संपादितसकलमनस्विमानवमनःप्रमोदसंपदोऽपि स्वभावत एव मन्दमोहमदिरामदतया मनाक्प्राप्तनिर्वाणपुरपथानुकू-लविषयवैराग्या अपि प्राणिनः प्रायो जिनोपज्ञानि सकलकुशलारम्भमूलबीजानि अत एवाधरीकृतनिधानकामधेनुप्रमु-खपदार्थप्रभावाणि दूरसमुत्सारितप्रचुरतरमोहतिमिरप्रसराण्युपदेशपदानि विना न सम्यग्दर्शनादिपरिपूर्णमोक्षमार्गावता-रसारा भवितुमर्हन्ति । कथंचित्तत्रावतीर्णा अप्यनादिकालविलग्नविलीनवासनासंतानविषवेगावेशवशेन क्षोभ्यमाणमनसो न स्थैर्यमवलम्बितुमलं, यद् वक्ष्यति,—"सफलो एसुवएसो गुणठाणारंभगाण भव्वाण । परिवडमाणाण तहा पायं न उ तट्ठियाणं तु ॥" इत्यवधार्य परहिताधाननिविडनिबद्धबुद्धिर्भगवान् सुगृहीतनामधेयः श्रीहरिभद्रसूरिरुपदेशपदनामकं प्रकरणं चिकीर्षुरादावेव मङ्गलाभिधेयप्रयोजनप्रतिपादकमिदं गाथायुग्ममाह,—

नमिऊण महाभागं तिलोगनाहं जिणं महावीरं । लोयालोयमियंकं सिद्धं सिद्धोवदेसत्थं ॥ १ ॥

वोच्छं उवएसमए कइइ अहं तदुवदेसओ सुहुमे । भावत्थसारजुत्ते मंदमइविबोहणट्ठाए ॥ २ ॥

इह चाद्यगाथया सकलाकुशलकलापनिर्मूलोन्मूलकत्वेन समीहितशास्त्रनिष्पत्तिहेतुरादिमङ्गलमुक्तम्, द्वितीयया तु प्रे-क्षावत्प्रवृत्त्यर्थं साक्षादेवोपदेशपदलक्षणमभिधेयं, मन्दमतिश्रोतृजनावबोधलक्षणं च प्रयोजनम् । सामर्थ्याच्चाभिधाना-

भिधेययोर्वाच्यवाचकभावलक्षणः, अभिधेयप्रयोजनयोश्च साध्यसाधनभावस्वभावः संबन्ध उक्त इति समुदायार्थः। संप्रत्यवयवार्थः प्रतन्यते;–तत्र नत्वा प्रणम्य प्रशस्तमनोवाक्कायव्यापारगोचरभावमानीयेति यावत्, महावीरमित्युत्तरेण योगः। कीदृशमित्याह,–भागोऽचिन्त्या शक्तिः, ततो महान् प्रशस्यो भागो यस्य स तथा तं महाभागम्। महाभागता चास्य जन्ममज्जनकाल एव सहस्राक्षशङ्काशङ्कुसमुत्खननाय वामचरणाङ्गुष्ठकोटिविघट्टितामरगिरिवशात् संकुलशैलराशेरिलाया विसंस्थूलतासंपादनेन, शक्रकृतपराक्रमप्रशंसाऽसहिष्णोः क्रीडनव्याजानीतात्मपरिभवस्य स्वस्कन्धभगवदारोपणानन्तरमेवारब्धगगनतलोल्लङ्घनकारिकायवृद्धेः सुरस्य वज्रनिष्ठुरमुष्टिपृष्ठघाताद् भूमिवत्कुब्जताकरणेन, सकलत्रैलोक्यसाहाय्यनिरपेक्षतया प्रव्रज्यानन्तरमेव दिव्याद्युपसर्गसंसर्गाधिसहनाङ्गीकारेण, केवलज्ञानलाभकाले चाष्टमहाप्रातिहार्यसपर्योपस्थापनेन, तदनु आन्तरतमःपटलपाटनपटीयसा समस्तजनमनोहारिणाऽवितथकथापथस्फीतिकारिणा जातिजरामरणापहारिणा प्रधानार्धमागधभाषाविशेषेण समकालमेव मित्रस्वरूपनरावरादिजन्तुसंशयसंदोहापोहसमुत्पादनेन, स्वविहारपवनप्रसरेण च पञ्चविंशतियोजनप्रमाणचतुर्दिग्विभागमहीमण्डलमध्ये सर्वाधिव्याधिरजोराशेरपसारणेन, सकलसुरासुरातिशायिशरीरसौन्दर्यादिगुणग्रामवशेन च त्रिभुवनस्यापि प्रतीतैव। पुनरपि कीदृशमित्याह;–लोक्यते केवलालोकलोचनबलेन केवलिभिर्दृश्यते यः स लोकः, स च धर्माधर्मजीवपुद्गलास्तिकायोपलक्षित आकाशदेशः, तदुक्तम्;—"धर्मादीनां वृत्तिर्द्रव्याणां भवति यत्र तत् क्षेत्रम्। तैर्द्रव्यैः सह लोकस्तद्विपरीतं ह्यलोकाख्यम् ॥ १ ॥" इह तु तदेकदेशोऽप्यूर्ध्वादिर्ग्रामैकदेशग्रामवल्लोक इत्युच्यते, ततस्त्रयो लोकाः समाहृतास्त्रिलोकम्, त्रिलोकस्य लोकत्रयवर्त्तिनो

भव्यजनस्य नाथः—अप्राप्तसम्यग्दर्शनादिगुणाधानेन प्राप्तगुणानां च तत्तदुपायप्ररूपणेन रक्षणतो योगक्षेमकर्त्ता यस्तं त्रिलोकनाथम्; जिनं दुरन्तरागाद्यन्तरवैरिवारजेतारम् । कमित्याह;—दुर्गसुराधमसंगमकादिक्षुद्रजन्तुकृतोपसर्गवर्जसंसर्गेऽप्यविचलितसत्त्वतया महान् बृहद्वीरः शूरो यस्तं महावीरम् अपश्चिमतीर्थाधीश्वरं वर्द्धमाननामानमित्यर्थः । पुनरपि कीदृशमित्याह;—लोक उक्तलक्षणस्तद्विपरीतश्चालोकः, लोकालोकयोर्मृगाङ्क इव केवलालोकपूर्वकवचनचन्द्रिकाप्राग्भारेण यथावस्थिततत्स्वरूपप्रकाशनात् तं लोकालोकमृगाङ्कम् । तथा, 'षिञ् बन्धने' इति वचनात्सितं चिरकालबद्धं कर्म ध्मातं निर्दग्धं शुक्लध्यानानलाद्येन स निरुक्तात्सिद्धः; 'षिधु गत्याम्' इति गतो निर्वृतिं यातो भुवनाद्भुतभूतविभूतिभाजनतया, 'षिधू शास्त्रे मांगल्ये च' इति वचनात् समस्तवस्तुस्तोमशास्ता विहितमङ्गलः, 'षिधु संराद्धौ' 'राध साध संसिद्धौ' इति वचनात् साधितसकलप्रयोजनो वा सिद्धस्तं सिद्धम्—उक्तं च;—"ध्मातं सितं येन पुराणकर्म यो वा गतो निर्वृतिसौधमूर्ध्नि । ख्यातोऽनुशास्ता परिनिष्ठितार्थो यः सोऽस्तु सिद्धः कृतमङ्गलो मे ॥ १ ॥" तथा, सिद्धः प्रमाणबलोपलब्धात्मतत्त्व उपदेशस्य प्रवचनस्यार्थः जीवाजीवादिरूपोऽभिधेयविशेषो यस्य स तथा; अथवा सिद्धः सकलक्लेशविनिर्मुक्तो जीवविशेषः स एवोपदेशस्याज्ञाया अर्थं प्रयोजनं यस्य स तथा, भगवदाज्ञाया मोक्षैकफलत्वेन परमर्षिभिः प्रतिपादितत्वात्, अतस्तं सिद्धोपदेशार्थम् । अत्र च विशेषणबाहुल्यमज्ञातज्ञापनफलमेवोक्तम्, न पुनर्व्यवच्छेदार्थम्, यथा कृष्णो भ्रमरः शुक्ला बलाका इत्यादीवेति । वक्ष्येऽभिधास्ये किमित्याह;—उपदेशपदानि, इह सकललोकपुरुषार्थेषु मोक्ष एव प्रधानः पुरुषार्थ इति तस्यैव मतिमतामुपदेष्टुमर्हत्वेन तदुपदेशानामेव भावत उपदेशत्वमामनन्ति तत उपदे-

शानां मोक्षमार्गविषयाणां शिक्षाविशेषाणां पदानि स्थानानि मनुष्यजन्मदुर्लभत्वादीनि, यद्वा, उपदेशा एव पदानि वच-नानि उपदेशपदानि तानि । कतिचित्–स्वल्पानि सूत्रतः, अर्थतस्त्वपरिमाणानि, सर्वसूत्राणामनन्तार्थाभिधायकत्वेन पारगतगदितागमे प्रतिपादनात् । तथा चार्षम्;—"सव्वनईणं जा हुज्ज वालुया सव्वउदहि जं तोयं । एत्तो अणंतगु-णिओ अत्थो सुत्तस्स एक्कस्स ॥ १ ॥" कथं वक्ष्ये इत्याह;–तस्य महाभागादिगुणभाजनस्य भगवतो महावीरस्योपदेशा-स्तदुपदेशास्तेभ्यस्तदुपदेशतः महावीरागमानुसारेणेत्यर्थः, स्वातन्त्र्येण च्छद्मस्थस्योपदेशदानानधिकारित्वात् । कीदृशा-नीत्याह,–सूक्ष्माणि सूक्ष्मार्थप्रतिपादकत्वात् कुशाग्रबुद्धिगम्यानि, अत एव भावार्थ ऐदम्पर्यं तदेव सारः पदवाक्यमहा-वाक्यार्थेषु मध्ये प्रधानं तेन युक्तानि भावार्थसारयुक्तानि । भावार्थश्च "एयं पुण एवं खलु" इत्यादिना वक्ष्यते । किम-र्थमित्याह;–मन्दा जडा संशयविपर्ययानध्यवसायविप्लवोपेता तत्त्वप्रतीतिं प्रति मतिर्बुद्धिर्येषां ते तथा तेषां विबोधनं संशयादिबोधदोषापोहेन परमार्थप्रकाशनं तदेवार्थः प्रयोजनं यत्र भणने तन्मन्दमतिविबोधनार्थम्, क्रियाविशेषणमे-तत् ॥ १–२ ॥

अथ पदेषूपदेशपदेषु सर्वप्रधानमुपदेशपदं तदभिधित्सुराह;—

लद्धूण माणुसत्तं कहंचि अइदुल्लहं भवसमुद्दे । सम्मं निउंजियव्वं कुसलेहिं सयावि धम्मम्मि ॥ ३ ॥

लब्ध्वा समुपलभ्य मानुषत्वं मनुजभावलक्षणं कथंचित्केनापि प्रकारेण तनुकषायत्वादिनाध्यवसायविशेषेणेत्यर्थः, यद-

मज्झिमगुणेहिं जुत्तो मणुयाउं बंधए जीवो ॥ १ ॥"

वाचि;—"पयईइ तणुकसाओ दाणरओ सीलसंजमविहूणो । मज्झिमगुणेहिं जुत्तो मणुयाउं बंधए जीवो ॥ १ ॥" संसाराकूपारे । किमित्याह—सम्यक् स्वावस्थोचितानुष्ठानारम्भरूपसंगतभावयुक्तं यथा भवति एवं नियोक्तव्यं मनोवाक्कायसामर्थ्यागोपनेन व्यापारणीयं कुशलैरज्ञानादिदोषकुशलवञ्चनकलाकलापकलितैः मतिमद्भिः पुंभिरित्यर्थः । सदापि बालयुवत्वादिसर्वावस्थाव्याप्त्या सर्वकालमेव, धर्मे श्रुतचारित्रलक्षणे जिनप्रणीते, एत एव पठ्यते;—"बाल एव चरेद्धर्ममनित्यं खलु जीवितम् । फलानामिव पक्कानां शश्वत् पतनतो भयम् ॥ १ ॥ अद्य श्वो वा परश्वो वा श्रोष्यते निष्पतिष्यतः । परिपक्कफलस्येव वपुषोपि टणक्कक: ॥ २ ॥"

अतिदुर्लभमतीव दुरापं वक्ष्यमाणैरेव चोल्लकादिभिर्ज्ञातैर्भवसमुद्रेऽनेकपरजात्यन्तरनीरभराकीर्णेऽनर्वाक्पारे

मनुजत्वदुर्लभत्वमेवाह;—

अइदुल्लहं च एयं चोल्लगपमुहेहिं अत्थ समयम्मि । भणियं दिट्ठंतेहिं अहमवि ते संपवक्खामि ॥४॥

अतिदुर्लभं चातिदुरापमेव एतन्मानुषत्वं चोल्लकप्रमुखैरनन्तरमेव व्याख्यास्यमानैर्दशभिरत्रार्हते समये सिद्धान्ते भणितं निरूपितं वर्त्तते दृष्टांतैरुदाहरणैः । यदि नामैवं ततः किमित्याह;—अहमपि कर्त्ता, न केवलं पूर्वैरेवोक्ता इत्यादिशब्दार्थः, तान् चोल्लकादिदृष्टान्तान् संप्रवक्ष्यामि भगवद्भद्रबाहुस्वामिभणितानुसारसांगत्येन प्रतिपादयिष्यामि । ननु पूर्वैरेवोपदेशपदानामुक्तत्वात् किं भवतः पिष्टपेषणप्रायेण तद्भणनेन प्रयोजनमिति ? उच्यते—पूर्वैस्तत्कालभाविनः प्रौढप्रज्ञान्

मनुजजन्म-
दुर्लभता.

॥ ३ ॥

श्रोतॄन् स्वयमेव भावार्थप्रतिपत्तिसहानपेक्ष्य भावार्थाविष्करणानादरेण नोपदेशप्रणयनमकारि, संप्रति तु तुच्छबुद्धिः श्रोतृलोको न स्वयमेव भावार्थमवबोद्धुं क्षमत इति तदनुग्रहधिया भावार्थसारयुक्तोपदेशपदप्रणयनं प्रस्तुतमिति ॥ ४ ॥

चोल्लकादिदृष्टान्तानेवाह;—

चोल्लगपासगधण्णे–जूए रयणे य सुमिणचक्के य। चम्मजुगे परमाणू–दस दिट्ठंता मणुयलंभे ॥ ५ ॥

चोल्लकश्च पाशकौ च धान्यानि चेति चोल्लकपाशकधान्यानि, 'धन्ने' इत्येकवचननिर्देशः प्राकृतत्वात्, एवमन्यत्रापि १–२–३, द्यूतं प्रतीतमेव ४, रत्नानि च ५, स्वप्नश्च चक्रं चेति स्वप्नचक्रे ६–७, चः समुच्चये, चर्म च युगं चेति चर्मयुगे ८–९, पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारादिह युगशब्देन युगसमिले गृह्येते, परमाणवः १० अमी दशसंख्याः, दृष्टं प्रमाणोपलब्धमर्थं मनुजत्वदुर्लभत्वादिलक्षणमन्तं श्रोतुः प्रतीतिपथं नयन्तीति दृष्टान्ताः मनुजलम्भे मानुष्यप्राप्तावित्यर्थः। दृष्टान्तभावना चैवं कार्या;—जीवो मानुष्यं लब्ध्वा पुनस्तदेव दुःखेन लप्स्यत इति प्रतिज्ञा, अकृतधर्मत्वे सति बह्वन्तरायान्तरितत्वादिति हेतुः, यद्यद्बहुभिरन्तरायैरन्तरितं तत् तत् पुनर्दुःखेन लभ्यते, ब्रह्मदत्तचक्रवर्त्तिमित्रस्य ब्राह्मणस्यैकदा चक्रवर्त्तिगृहे प्राप्तभोजनस्य सकलभरतक्षेत्रवास्तव्यराजादिलोकगृहपर्यवसाने पुनश्चक्रवर्त्तिगृहे चोल्लकापरनामभोजनवत् १, चाणाक्यपाशकपातवत् २, भरतक्षेत्रसर्वधान्यमध्यप्रक्षिप्तसर्षपप्रस्थपुनर्मीलकवत् ३, अष्टाधिकस्तम्भशतोष्टोत्तराश्रिशताष्टसमर्गलशतवारानिरन्तरद्यूतजयवत् ४, महाश्रेष्ठिपुत्रनानावणिक्देशविक्रीतरत्नसमाहारवत् ५, महाराज्यलाभस्व-

मदर्शनाकाङ्क्षिस्वप्नकार्पटिकतादृशस्वप्नलाभवत् ६, मन्त्रिदौहित्रराजसुतसुरेन्द्रदत्ताष्टचक्रारकपरिवर्त्तान्तरितराधावेधवत् ७, एकच्छिद्रमहच्चर्मावनद्धमहाह्रदसंभूतकच्छपग्रीवानुप्रवेशोपलब्धपुनस्तच्छिद्रलाभवत् ८, महासमुद्रमध्ये विघटितपूर्वापरान्तविक्षिप्तयुगे समिलास्वयंछिद्रानुप्रवेशवत् ९, अनन्तपरमाणुसंघातघटितदेवसंचूर्णितविभक्ततत्परमाणुसमाहारजन्यस्तम्भवद् वा १०, इति दृष्टान्ताः । अनेकजात्यन्तरप्राप्तिलक्षणबह्वन्तरायान्तरितं च मानुषत्वं जन्मेत्युपनयः, तस्माद्दुरापमिति निगमनमिति ॥ ५ ॥

अथैतानेव दृष्टान्तान् विस्तरतः क्रमेण भावयन्नाह;—

चोल्ल त्ति भोयणं बंभदत्तपरिवारभारहजणम्मि । सयमेव पुणो दुलहं जह तत्थ, तहेत्थ मणुयत्तं ॥६॥

गाथाभावार्थः कथानकादवसेयस्तच्चेदम्;—अत्थि इह भरहवासे दाहिणभरहद्धमज्झखंडम्मि । निच्चमकंपिल्लं परभयाहि कंपिल्लनामपुरं ॥ १ ॥ सुइणा सीलेण धणेण भूरिणा बाढवूढमाहप्पो । सुमिणेवि जत्थ न कुणइ परदारालोयणं लोगो ॥ २ ॥ दक्खिन्नामयजलही पियंवओ थिरगहीरचित्तो य । अइपउरो पउरजणो जायपमोओ सया वसइ ॥ ३ ॥ सज्जाईओ सुमणोहराउ अइफारतिलयकलियाओ । पुन्नागसंगसुगया रमणिज्जपयोहराओ य ॥ ४ ॥ सच्छायाओ सुवओजुयाओ सरलाओ सुरहिगंधाओ । जत्थंतो रामाओ बहिया आरामपंतीओ ॥५॥ उज्जलसुवन्नतारुन्नयाउ पारद्धदुक्करयाओ । लच्छीउ जत्थ सज्जणगिहेसु विहवंगणाओ य ॥ ६ ॥ अविय जत्थ जिणमंदिरोवरि घणपवणपणोल्लिया पडा-

याओ रेहंति व धम्मियजणकित्तीओ सग्गचलियाओ ॥ ७ ॥ तं च अणेगच्छेरयसारं पालेइ विउलवलकलिओ । इक्खागुवंसवसहो बंभो नामेण नरनाहो ॥ ८ ॥ अइपीवरेहि अइदीहरेहि कत्थवि अपत्ततोडेहिं । जस्स गुणेहिं व गुणेहि दामिया सइ थिरा लच्छी ॥ ९ ॥ सामेण य दंडेण य भेएण उवप्पयाणकरणेण । अवसरपत्तेण जसो जेण पवित्थारिओ दूरं ॥ १० ॥ तस्सुब्भडरिउभडकोडिघडणउब्भडियपुरिसकारस्स । वहुपणयरयणखाणी चुलणीनामा य आसि पिया ॥ ११ ॥ अभविंसु तस्स मित्ता निक्कित्तिममित्तिभावसंजुत्ता । चउरो चउराणणचउरवुद्धिकलिया महीपाला ॥ १२ ॥ कासीणाहो कडओ कणेरुदत्तो य गयउराहिवई । कोसलसामी दीहो चंपापहू पुप्फचूलोत्ति ॥ १३ ॥ निरवज्जरज्जचिंताधुरंधरो तह धणू महामच्चो । पुत्तो तस्स वर धणू धणियं कलिओ पिओगुणेहिं ॥ १४ ॥ ते पंचवि रायाणो वंभाईया परूढपणयवसा । विरहं अणिच्छमाणा परोप्परं एवमभणिंसु ॥ १५ ॥ पत्तेयं पत्तेयं पंचसु रज्जेसु वरिसमेक्केक्कं नियपरिवारजुएहिं जुगवं चिय संवसेयव्वं ॥ १६ ॥ वोलीणम्मि य काले केवइए दूरमुण्णयमणाणं । वहुपुण्णपावणिज्जं भोगसुहं भुंजमाणाणं ॥ १७ ॥ अह अन्नया कयाई रयणीए मज्झभागसमयम्मि । चुलणी अइफारफले चउदस सुमिणे नियच्छेइ ॥ १८ ॥ जहा;—

"कुंजरवसहसीहअइसेया—दामसोमरविझयअभिसेया । कुंभंभोरूहसरजलनिहिणो—दिव्वविमाणरयणगणसिहिणो" ॥ १ ॥

तक्खणमेव पवुद्धा सा मुद्धा कहइ वंभनरवइणो । जह सामि! संपइ मए चउदस सुमिणा इमे दिट्ठा ॥ १९ ॥ राया रंजियहियओ धाराहयनीवकुसुमसमपुलओ । फुल्लिंदीवरनयणो भणइ इमं देवि ! ते होही ॥ २० ॥ अम्ह कुलकप्परुक्खो कुलज्झओ कुलपईवसंकासो । महिमंडलमउलमणी गुणरयणखणी सुपुत्तो त्ति ॥ २१ ॥ साहियनवमासंते संतेसु

च वाओधूलिडमरेसु । उज्जोइयदिसिचक्को जाओ तणओ कयचमक्को ॥ २२ ॥ वद्धावणयाईसुं विहिएसुं विविहजाइकम्मेसु । समयम्मि तस्स नामं पइट्ठियं बंभदत्तत्ति ॥ २३ ॥ सियपक्खसोममंडलमिव वुड्ढिं एस लद्धुं चारद्धो । लच्छीनिवाससिरिवच्छकलियवच्छत्थलो एसो ॥ २४ ॥ कत्थइ समए कडगाइएसु पत्तेसु बंभनिवपासे । बंभस्स सिरे रोगो जाओ दावियसुयणसोगो ॥ २५ ॥ सुत्तत्थपारगेहिं पहाणविज्जेहि ओसहाईसु । सम्मं पउंजिएसुवि न निवत्तइ जा सिरोवियणा ॥ २६ ॥ मरणावसाणमेयं जयमेवं निच्छयं मणे काओ । वाहरिया कडगाई समप्पिओ बंभदत्तो सिं ॥२७॥ जह सयलकलाकुसलो पावियनीसेसरज्जपब्भारो । जायइ सुओ ममेसो तह कायव्वं ति भणिया य ॥ २८ ॥ तत्तो कमेण पत्तो परलोयपहम्मि बंभनरनाहो । मयकज्जेसु कएसुं सव्वेसुवि जणपसिद्धेसुं ॥ २९ ॥ ते रज्जकज्जसज्जं संछाविय तत्थ दीहनरनाहं । कडगाई तिन्नि निवा संपत्ता नियनिययरज्जेसु ॥ ३० ॥ चुलणीए दीहस्स य दोण्हवि कज्जाइं चिंतयंताणं । सीलवणदहणपवणो जलणोव्व विज्जंभिओ मयणो ॥ ३१ ॥ अगणियकुलमालिण्णा चुलणी चडुलत्तणेण चित्तस्स । दूरुज्झियजणलज्जा रज्जित्था पावदीहंमि ॥ ३२ ॥ इयरो उण छिद्दओ कुडिलगई विसयगिद्धिविसपुण्णो । चुलणीएर त्तच्छो संजाओ दीहपट्ठो व्व ॥ ३३ ॥ नायं नीसेसमिणं चरियं चुलणीइ सीलभंगफलं । धणुणाऽमच्चेण विचिंतियं च नो कुमरकुसलमओ ॥ ३४ ॥ भणिओ य वरधणू तेण पुत्त कुमरस्स अप्पमत्तेणं । कुज्जा सरीररक्खा जणणी णो सुंदरा जेण ॥ ३५ ॥ समए य माउचरियं जाणावेयव्वअं तए सव्वं । जेण ण पावेज्ज इमो उवद्दवं केणइ छलेण ॥ ३६ ॥ उवलद्धे जणणीए चरिए तो तिव्वअमरिससणाहो । कुमरो कालवसेणं संजाओ जोव्वणाभिमुहो ॥ ३७ ॥ जणणीइ जाण-

गकण जे जे असमाणजाइणो जीवा । कोइलकायाईया विसरिसआयारकरणरया ॥ ३८ ॥ अंतेउरस्स अंते गयाइ तीए य ते पदंसेइ । भणइ य सकोववयणो अम्ब! निगिण्हामि अहमेए ॥ ३९ ॥ अन्नोच्चिय जो मज्झं रज्जेऽणायारसेवणं काही । दूरं निगिण्हियव्वो निरवेक्खमणेण सो सव्वो ॥ ४० ॥ एवं अणेगवारे विणिगिण्हंतं तहा पभासंतं । दट्ठूण वंभदत्तं दीहो चुलणिं समुल्लवइ ॥ ४१ ॥ नेयं परिणामसुहं जं जंपइ एस तुज्झ किल पुत्तो । सा भणइ वालभावो इत्थवरज्झइ न सब्भावो ॥ ४२ ॥ मुद्धे! न अन्नहेयं आरूढो जोव्वणं इमो कुमरो । मुज्झं तुज्झ य मरणाय होहिही भणइ इय दीहो ॥ ४३ ॥ तो मारिज्जउ एसो केणावि अलक्खिएणुवाएण । मइ साहीणे भद्दे अन्ने होहिंति तुह पुत्ता ॥ ४४ ॥ रइरागपरवसाए इहपरभवकज्जवंझचित्ताए । पडिवन्नं चुलणीए धिरत्थु इत्थीण चरियाइं ॥ ४५ ॥ जं सव्वलक्खणधरे लायण्णुक्करिसनिज्जियकुसुमसरे । सव्वाविणयविरहिए नियपुत्ते ववसिया एवं ॥ ४६ ॥ वरिया य तेहिं तत्तो तस्स कए भूमिपहुसुया एगा । पउणीकयं च सव्वं विवाहपाउग्गमुवगरणं ॥ ४७ ॥ थंभसयन्निविट्ठं अइगूढपवेसनिग्गमदुवारं । कारावियं जउहरं वासनिमित्तं कुमारस्स ॥ ४८ ॥ णाओ एस वइयरो धणुणा तो रज्जकज्जकुसलेण । भणिओ य दीहराया एस सुओ वरधणू मज्झ ॥ ४९ ॥ संपत्तजोव्वणभरो निव्वाहसहो य रज्जकज्जाण । वणगमणावसरो मे अणुमण्णसु जामि जं तत्थ ॥ ५० ॥ तो कइयवेण भणिओ दीहेण अमच्च! एयनयरठिओ । दाणाइणा पहाणं करेसु परलोयणुट्ठाणं ॥ ५१ ॥ पडिवज्जिऊण एयं पुरपरिसरवाहिगंगतीरम्मि । काराविया विसाला एगा धणुणा पवा पवरा ॥ ५२ ॥ परिवायगाण तह भिक्खुगाण णाणाविहाण पहियाण । भद्दगइंदोव्व तहि दाणं दाउं पयट्टो सो ॥ ५३ ॥ सम्माणदाणगहि-

एहिं अप्पणो निव्विसेसपुरिसेहिं । चउगाउयं सुरंगं करावइ जाव जउगेहं ॥ ५४ ॥ एवं ठियम्मि नरवइकण्णा सा णिय-यपरियरसमेया । वीवाहत्थं पत्ता कंपिल्ले ऊसियपडाए ॥ ५५ ॥ वित्तं पाणिग्गहणं वासनिमित्तं तओ य रयणीए । वर-धणुवहूसमेओ पवेसिओ जउहरं कुमरो ॥ ५६ ॥ जामदुगम्मि अइगए निसाइ पज्जालियं च तं भवणं । जाओ य कल-यलरवो अइभीमो सव्वओ तस्स ॥ ५७ ॥ पक्खुहियजलनिहिनिहं कुमरेणायण्णिऊण हलबोलं । आपुच्छिओ वरधणू किमकंडे डमरमेयंति ॥ ५८ ॥ कुमर! तुहाणत्थकए एसो वीवाहवइयरो रइओ । एसा न रायकण्णा अण्णच्चिय काइ तस्सरिसा ॥ ५९ ॥ तो तीइ मंदपणओ कुमरो जंपेइ किं विहेयमओ! । तो भणिओ वरधणुणा पण्हिपहारं अहो देसु ॥ ६० ॥ दिण्णम्मि तम्मि पत्तं सुरंगदारं विणिग्गया तेण । दोण्णिवि गंगातीरे पवापएसम्मि संपत्ता ॥ ६१ ॥ पुव्वं चिय धणुणा ठावियम्मि जच्चम्मि तुरयजुयलम्मि । तक्खणमारूढा ते पण्णासं जोयणाणि गया ॥ ६२ ॥ अइदीहरपहखेएण खेइया झत्ति निवडिया तुरया । पाएहिं चेव गंतुं लग्गा पत्ता तओ गामं ॥ ६३ ॥ कुड्डाभिहाणमेत्थं कुमरेणं वरधणू इमं भणिओ । जह बाहए छुहा मे परिसंतो तह दढं जाओ ॥ ६४ ॥ गामबहिम्मि य तं ठाविऊण गामंतरे पविट्ठो सो । घेत्तूण ण्हावियं आगएण मुंडाविओ कुमरो ॥ ६५ ॥ वत्थे कसायरत्ते निवासिओ पट्टएण बद्धो य । चउरंगुलेण वच्छे सिरिवच्छो लच्छिकुलनिलओ ॥ ६६ ॥ वेसविवज्जासाओ वरधणुणावि य कओ परावत्तो । जइ कहवि दीहराया जाणेज्ज हणेज्ज तो अम्हे ॥ ६७ ॥ इय संभमं वहंता तप्पडियारं तहा कुणंता य । गामंतो संपत्ता एगाओ माहणगिहाओ ॥६८॥ निग्गम्म दासचेडेण भासिया भुंजहेह गेहंमि । भुत्ता तत्थ निवोचियनीईए तदवसाणम्मि ॥ ६९ ॥ एगा पहाणमहिला

१ चोल्लक-
निदर्शनम्,

॥ ६ ॥

भणियं कुमरस्स सिरम्मि अक्खए देइ । भणइ य बंधुमईए कण्णाइ वरो इमो होही ॥ ७० ॥ अच्चंतं णियगोवणपरेण भणियं
सुणसु अमच्चपुत्तेण । किं अस्स कए किज्जइ खेओ मुक्खस्स वडुयस्स ॥ ७१ ॥ उप्फुल्ललोयणेणं भणियं घरसामिणा
एयाए सामि ! । नेमित्तिएण पुव्वं भणियमिणं जो घरे एही ॥ ७२ ॥ पट्टाच्छाइयवत्थो मित्तजुओ भोयणं करिस्सइ य । एयाए
बालाए वरो स होही न उण अन्नो ॥ ७३ ॥ तो तम्मि चेव दिवसे पाणिग्गहणं करेइ सो कुमरो । तक्खणमेव विलग्गो
कुसला परोप्परं निब्भरो नेहो ॥ ७४ ॥ तुच्छीहूओ जणगाइएसु चिरपरिचिएसुवि जणेसु । पडिबंधो तीए जं भणंति
एगो इ एरिसगं ॥ ७५ ॥ बालत्तणम्मि पिइमाइभाइसहियायणो पिओ होइ । आरूढजोव्वणाणं जुवईण पिओ पिओ
॥ ७६ ॥ नीया रयणी सा तेण तीए सद्धिं सकोउगमणाए । अइलज्जालुत्तणओ सव्वंगमणुप्पणंतीए ॥ ७७ ॥ बीयदिणे
अइदूर-वरधणुणा भणिओ गंतव्वमत्थि ते दूरं । कहिओ बंधुमईए सब्भावो निग्गया दोवि ॥ ७८ ॥ गामंतरम्मि पत्ता
दीह-पहम्मि वरधणू तत्थ । सलिलनिमित्तमइगओ लहुं तओ निग्गओ भणइ ॥ ७९ ॥ निसुओ जणप्पवाओ मए जहा
जाया राइणा मग्गा । सव्वेवि बंभदत्तस्स गहणहेओ निरुद्धत्ति ॥ ८० ॥ ता नासिज्जउ दूरेण मग्गचागं करित्तु गच्छामो ।
दिणाव-जायं महाडवीए पडिया तिसिओ बहुं कुमरो ॥ ८१ ॥ वरधणुणा वडहिट्ठा ठविओ एसो गओ स सलिलट्ठा ।
विरलहु-साणं न लद्धमुदगं परं एसो ॥ ८२ ॥ दिट्ठो दीहभडेहिं दढं च हम्मंतओ सरोसेहिं । पत्तो कुमरासन्ने कहिंवि
मंतरिओ ॥ ८३ ॥ कयसंकेओ विहिओ तेण कुमारो पलायसु सुदूरं । तत्तो स तिव्ववेगो पलायमाणो दुरुत्तारं ॥ ८४ ॥
कंतारं कायरलोयसोयसंपायगं गओ जत्थ । हरिणारिणो वियंभंति भीमरवभरियगिरिकुहरा ॥ ८५ ॥ रविपाया जत्थ

न ओयरंति तरुबहलपल्लवंतरिया । मन्ने नवनवउत्तदंभसूई कयभयाओ ॥ ८६ ॥ मयरायपहयगयकुंभगलियमुत्ताहलाइं रेहंति । जत्थुण्णयतरुसिहरग्गखलियतारावलीओ य ॥ ८७ ॥ जत्थ बहुभिल्लभल्लयसल्लियचित्तगझरंतरुहिरेण । भाइ मही वणदेवयचलणालत्तयरसेणेव ॥ ८८ ॥ जं जमपुरंव सवराहएहि उद्दंडपुंडरीएहिं । तरुसाहासिहरोलंबिएहिं भीमेहिं एगत्थ ॥ ८९ ॥ अन्नत्तो हरिहिंसियसमयगइंदट्ठिवियडकूडेहिं । निच्चं संतासुक्करिसकारगं पहियलोयाणं ॥ ९० ॥ गयगंधगब्भिणेसुं तरूसु सत्तच्छएसु गुविलेसु । करिसंकिणो मइंदा भमंति विहलक्कमा जत्थ ॥९१॥ जत्थ गमइंति कइणो हेमंतं तरुवरग्गसंलग्गा । सययं पसरियअइगुरूणी सासुण्हेहि पवणेहिं ॥ ९२ ॥ तण्हाछुहाकिलंतो तं अडविमइक्कमित्तु तइयदिणे । पेच्छइ तावसमेक्कं तवसुसियतणुं पसन्नमणं ॥ ९३ ॥ तद्दंसणमित्तेणवि संजाया तस्स जीवियासंसा । पयपणिवायपुरस्सरमापुट्ठो तेण सो भगवं ॥ ९४ ॥ तुम्हाणमासमो कत्थ तेण कहिओ तओ कुलवइस्स । नीओ समीवमाभासिओ य सप्पणयमेएणं ॥ ९५ ॥ बहुपच्चवायमेयं रण्णं सुण्णं च सज्जणजणेण । ता कह तुह आगमणं जायं संपइ महाभाग! ॥ ९६ ॥ सब्भावगब्भमेयं नाऊण जहट्ठिओ नियगिहस्स । कुमरेणं वुत्तंतो कहिओ सव्वोवि कुलवइणो ॥ ९७ ॥ दूभग्गप्पणयपरव्वसेण कुलसामिणा तओ भणिओ । बंभस्स तुम्ह पिउणो भायाहं चोल्लगो आसि ॥ ९८ ॥ ता वच्छ ! निओ च्चिय एस आसमो निब्भयं परिवसाहि । मुंचसु विसायमेयारिसाइं संसारचरियाइं ॥ ९९ ॥ होऊण उन्नयाओ तह भरियाओ जलस्स जंतम्मि । जह घडियाउ खणाओ जायंते इयररूवाओ ॥ १०० ॥ तह इत्थं भवचक्के लच्छीनिलया जणुत्तमकुला य । होओ कालवसाओ जीवा जायंति विवरीया ॥ १०१ ॥ इत्थीचरिएसु न कोइ केणई विम्हओ विसाओ

१ चोल्लकोदारणम्.

वा। कज्जो जओ अणज्जाओ इमाउ अणवट्ठियमणाओ ॥ १०२ ॥ रज्जंति अरत्तेसुवि णियमणचवलत्तणेण एयाओ। अणिमित्तं चिय रत्तेसु झत्ति पावंति य विरत्तिं ॥ १०३ ॥ खणरत्ताणं कूराण चेव अवसाणविहियतिमिराण । संझाण व रामाणं वसम्मि को कुसलमुवहइ? ॥ १०४ ॥ तम्हा चयसु विसायं जं धीरच्चिय तरंति विसमदसं। इयरे गहिरजले इव अतारगा झत्ति वुड्डंति ॥ १०५ ॥ लद्धाभिप्पाओ कुलवइस्स सो तत्थ अच्छिउं लग्गो। पत्तो वासारत्तो जलवाहाउलियगयणयलो ॥ १०६ ॥ नवनीलियवत्थेहिं व सव्वत्थ समुत्थिया तिणेहि मही । विरहिजणुम्माहेहिं व फुरियं तह इंदगोवेहिं ॥ १०७ ॥ सुमुणीण माणसाणि व धवलाउ वियंभिया वलायाओ । सुयणाण संगमेण व नियट्टदाहो जणो जाओ ॥ १०८ ॥ उज्जोइयभुवणयला पत्ता चिय निहयदूरतिमिरभरा । धम्मियजणधम्मकहव्व झत्ति विज्जोइया विज्जू ॥ १०९ ॥ अइगहिरघणारवसवणखुहियवल्लहजणाणुरागाओ। नियठाणाभिमुहाओ पंथियमालाउ चलियाओ ॥ ११० ॥ सो कुलवइणा धणुवेयमाइयाओ कलाउ सयलाओ। अणहिज्जियपुव्वाओ सम्ममहिज्जाविओ कुमरो ॥ १११ ॥ पत्तो य सरयकालो परिपंडुरजलयवलयकलियनहो । उप्फुल्लकमलवणलोलहंसकलरावरमणिज्जो ॥ ११२ ॥ कइयाइ कंदफलजलगवेसगे तावसे अणुसरंतो। डज्झंतो कुलवइणा कुऊहला तरलिओ संतो ॥ ११३ ॥ सो रण्णपरिसरम्मी[1] आलोइंतो वणाइं रम्माइं । अंजणगिरिव्व तुंगं मायंगमहो पलोएइ ॥ ११४ ॥ थिरथोरकरं सियदसणकोडिमोडिज्जमाणवणसंडं। निज्झरझरंतमयजलनिब्भरलोलालिपरिकिण्णं ॥ ११५ ॥ सत्तंगपइट्ठाणं कुंभत्थलजियनभत्थलाभोयं । पलयघणगहिरग-

---

1 क पुस्तके 'रण्णपरिसपरिमरम्मि आभोइंतो' इति पाठ. ।

लगज्जिएहिं परिपूरियदियंतं ॥ ११६ ॥ सो दट्ठूण कुमारं संमुहमिंतं सरोससिग्घगई । चलिओऽभिमुहं पच्चक्खमेव नज्जइ जमो भीमो ॥ ११७ ॥ तक्केलिकोउगेणं तिलतुसमेत्तमपलायमाणेणं । पक्खित्तमुत्तरीयं काऊणं मंडलागारं ॥ ११८ ॥ संमुहमिमस्स तेणावि तक्खणा चेव गहियमुक्खित्तं । सुंडादंडेण नहंगणम्मि जाओ स रोसंधो ॥ ११९ ॥ जा सो रण्णगइंदो गहियं दक्खत्तणेण छलिऊण । तं कुमरेण अक्खुद्धो[1] तो तं कीलाविओ लग्गो ॥ १२० ॥ सुंडग्गभायफुंसणवड्ढियवेगस्स तस्स वणकरिणो । अणुमग्गगामिणो खणमह कुमरो धाविओ पुरओ ॥ १२१ ॥ ता जा सो खलियक्कमो जाओ चलिऊण पच्छिमे भागे । मुट्ठिपहारेण हओ विमुक्कहक्कारवरउद्दं ॥ १२२ ॥ परिवत्तइ जा तत्तो अवराहुत्तं कमेइ ता इयरो । पायंतरालभागेण करयलामुसियतलभागो ॥ १२३ ॥ एवं कुलालचक्केण भामिओ जा समं परं पत्तो । तत्तो थंभियतद्देसचारिमयजूहमइमहुरं ॥ १२४ ॥ लग्गो कागलिगीएण गाइउं मुक्कसेसवावारो । कुमरो ताव करिंदो आयण्णइ तड्डुवियकण्णो ॥ १२५ ॥ किंचि अपेच्छंतो तह थिरविहियकरो निरुद्धकमपसरो । चित्तलिहिउव्व जाओ खणेण सो वारणाहिवई ॥ १२६ ॥ दसणग्गलग्गपयपंकएण पविमुक्कसव्वतासेण । पिट्ठिपएसे कुमरेण सो तओ सुदढमारूढो ॥ १२७ ॥ पडिपुन्नकोउगो अह झणियं सणियं समुत्तरित्ताण । लग्गो गंतुं पडिपहपरायणो मूढदिसिचक्के ॥ १२८ ॥ तत्तो विसंठुलगई परिभमंतो नईए एगाए । तद्देसट्ठियगिरिणो कुहराओ नीहरंतीए ॥ १२९ ॥ तडसंठियं पुराणं पडियगिहं खंडभित्तिमित्तेण । उवलक्खिज्जंतं नगर मेगमह पासई कुमारो ॥ १३० ॥ तद्दंसणम्मि संजायकोउहल्लो निरि-

[1] क 'अत्तुद्धो'।

परिमुक्कपासखेडगखग्गं तो कोउगेण तं खग्गं।
किलउं लग्गो। जावं ताव नियच्छइ वंसकुडंगं महागुविलं ॥ १३१ ॥ परिमुक्कपासखेडगखग्गं तो कोउगेण तं खग्गं।
वाहेइ वंसयालीइ तीइ छेयत्थमायरओ ॥ १३२ ॥ पडियं वंसकुडंगं तं झत्ति तदंतरालभागम्मि । पडिपुण्णचंदमंडल-
मरिसं तह वयणतामरमं ॥ १३३ ॥ दट्ठूण दुट्ठचेट्ठियमेयं विहियं मए जमेरिसगो । निहओ अकयवराहो कोइ नरो
मज्जाणमरूवो ॥ १३४ ॥ हद्धी मह वाहुवलं कोऊहलमलियमेरिसं मज्झं । पच्छायावपरवसो किं करणिज्जंति चिंतेइ
॥ १३५ ॥ आलोयंतेण दिसंतराइं दिट्ठं कवंधमुद्धकमं । पारद्धधूमपाणं विज्जासंसाहणपहाणं ॥ १३६ ॥ अहिययरं से
अधिई जाया हा हा मए कओ विग्घो । एयस्स ता किमित्तो होज्जा मे पडिविहाणंति ॥ १३७ ॥ इय झूरमाणहियओ
जा परिसक्कइ निहालए ताव । उज्जाणमुज्जुयागारसालसंदोहसोहिलं ॥ १३८ ॥ वियसियसव्वोउयसाहिकुसुमसंभारपरिम-
लविलोलं। जत्थालिजालमइकलरवरुद्धदिसं सया सहइ ॥ १३९ ॥ तह उच्चतालतरुसंडमंडली भाइ पवणकयकंपा।
कुमरनवरूवदंसणविम्हयरसधुणियसीसव ॥ १४० ॥ तत्थ य महल्लपल्लवकंकिल्लितरुहिं सव्वओ चेव । परिकिण्णं पासायं
सत्ततलं ऊसियपडागं ॥ १४१ ॥ नियभित्तिभागपसरंतकंतिपब्भारसलिलधोयदिसं । तुंगत्तणगुणघट्टियरविरहपहसिहर-
मंताणं ॥ १४२ ॥ पासइ पासपरिट्ठियसरसीजलसीयलेण पवणेण । दूरोसारियदाहप्पसरं मणिकम्मरम्मतलं ॥ १४३ ॥
तत्थ कमेणारूढो भूमीए सत्तमीइ पेच्छेइ । एगं कमलदलच्छं कण्णं लायण्णजलजलहिं ॥ १४४ ॥ तो रूवाखित्तमणो
उप्फुल्लविलोयणो य पुणरुत्तं। तं चेव पासमाणो विचिंतिओ इय समाढत्तो ॥ १४५ ॥ घेत्तुं केइ अपुव्वे परमाणू मीसि-
ऊण अमएण। नियसिप्पदंसणत्थं नूणमिमा निम्मिया विहिणा ॥ १४६ ॥ णूणं पएहिं दलिओ चंदो मुहमच्छरं परिव-

हंतो । पयनहछलाउ खंडीभावं कहमण्णहा वेहइ ॥ १४७ ॥ इस्से नियंबबिंबं जियसुरसरिविउलवालुयापुलिणं । उवभाइ तिजयजयसंतकुसुमसरसयणफलगं व ॥ १४८ ॥ मण्णे अणंगकरिणो निविडकरग्गहनिपीडणातणुयं । मज्झं मज्झट्ठिय-रोमराइमिसदाणलेहमिमं ॥ १४९ ॥ एसा सहावगहिरा नाही एयाहि नज्जइ जणेण । जयवेहकारिणो कूविगव्व मयरद्ध-यरसस्स ॥ १५० ॥ तिवलीमिसेणिमीए उयरे रेहंति तिण्णि रेहाओ । मन्ने विहिविहियाओ नियतणुनिज्जियतिहुयणाए ॥ १५१ ॥ उट्टंतपीणथणमंडलस्स वच्छत्थलस्स को सोहं। लहइ इमीए जं समरसारजुयजूयफलगसमं ॥ १५२ ॥ कप्पतरुणो लयाउव्व दोवि रेहंतिमीए बाहूओ । करपल्लवाउ कररुहकुसुमाउ सणिद्धरूवाओ ॥ १५३ ॥ सोहइ वयणमिमीए कसिणुज्ज-लकलियंकुंतलकलावं । ससिमंडलं व उवरिं घडंतअइकसिणघणपडलं ॥ १५४ ॥ दीहरनयणनईए वम्महवाहो निरंतरं ण्हाइ । कहमन्नहा तडीए दीसइ भमुहा धणुलयव्व ! ॥ १५५ ॥ गोरे मुहम्मि एईइ भाइ अहरो निसग्गसोणपहो । रत्तो-प्पलपत्तचउव्व धवलकमले कयनिवासो ॥ १५६ ॥ सवणा सहंति एईइ नयणसरिपवहपडिखलणकुसला । भमुहाध-णुणो अंते वम्महवाहस्स पासव्व ॥ १५७ ॥ अव्वो जं जं दीसइ अवयवरूवं इमाइ देहम्मि । तं तं मणणिव्वुइकारि होइ सुरतरुलयाए व्व ॥ १५८ ॥ दिट्ठो तीए अब्भुट्ठिओ य दिण्णं च आसणं तत्तो । पुट्ठा सा तेण तुमं का सुंदरी एत्थ परि-वससि? ॥ १५९ ॥ सज्झसरुज्झंतगलाइ तीइ परिजंपियं महाभाग ! । गरुओ मह वुत्तंतो न तरामि सयं परिकहेउं ॥ १६० ॥ ता कहसु तुमं नियमेव वइयरं को तुमं इह कहं वा? । गंतुं पयट्टओ होसि सोउमेवं तओ कुमरो ॥ १६१ ॥

१ चोलकोदारणम्.

---

१ क 'भवइ' ।

तीसे कलकोइलकोमलाइ अइनिउणभणणकुसलाए । वाणीइ रंजियमणो जहट्ठियं कहिउमाढत्तो ॥ १६२ ॥ पंचालसामिणो बंभराईणो सुयणु! बंभदत्तो हं । पुत्तो कज्जवसाओ समागओ रण्णमज्झम्मि ॥ १६३ ॥ तव्वयणाणंतरमेव हरिससलिलेण पूरियच्छिपुडा । सव्वंगुग्गयरोमंचकंचुया सोमवयणा य ॥ १६४ ॥ पडिया कमकमलेसुं तओ य सा तस्स रोविउं लग्गा । कारुण्णमहण्णवसण्णिभेण तेणुन्नयं काउं ॥ १६५ ॥ वयणसरोरुहमाभासिया य मा रुयसु कलुणरवगब्भं । कहसु जहट्ठियमाकंदणस्स जं कारणमिमस्स ॥ १६६ ॥ परिफुसियनयणसलिला सा भणइ कुमार? हं तुहं चेव । चुलणीए देवीए सहोयरपुप्फचूलस्स[1] ॥ १६७ ॥ नरवइणो धूया तुम्ह चेव दिन्ना पडिच्छमाणीए । मह वीवाहस्स दिणं जायं तिदिणा घरुज्जाणे ॥ १६८ ॥ पुलिणम्मि दीहियाए णाणाकीलाहि कीलमाणी ता । विज्जाहराहमेणं केणावि अहं समाणीया ॥ १६९ ॥ बंधुविरहग्गिडज्झंतमाणसा जाव एत्थ चिट्ठामि । ताव तुमं अवितक्कियहिरण्णवुट्ठीसमो सहसा ॥ १७० ॥ कत्तोवि आगओ मज्झ पुण्णजोगेण जीवियव्वासा । संपुन्ना तेण पुणो वुत्ता सो कत्थ मह सत्तू? ॥ १७१ ॥ जेण परिक्खेमि बलं तस्स अहं, भासियं तओ तीए । दिन्ना मे विज्जा संकरित्ति तेणं पढियसिद्धा ॥ १७२ ॥ भणियं च तुज्झ एसा सुमरियमेत्ता भवित्तु परिवारो । साहियमाणं कज्जं काही पडिणीयरक्खं च ॥ १७३ ॥ साहिस्सइ य वइयरं मम संतं, समरिया तए एसा । नामेण नट्टमत्तो विक्खाओ सोवि भुवणम्मि ॥ १७४ ॥ पुन्नेहिं समहियाए मम तेयं असहमाणओ संतो । विज्जासिद्धिनिमित्तं मं मोत्तुमिमम्मि पासाए ॥ १७५ ॥ भगिणीए जाणणकए विज्जं जाणावणं च

---

1 क 'सहोयरस्स सुह पुप्फचूलस्स'।

पेसेउं । वंसकुडंगे गहणम्मि संपयं सो पविट्ठोत्ति ॥ १७६ ॥ मं परिणेही साहियविज्जो अज्जं च सिद्धिदिवसो से । सिट्ठं कुमरेण तओ जहा हओ सो मए अज्ज ॥ १७७ ॥ हरिसुस्ससियसरीरा सा भासइ सुट्ठु सुट्ठु ते विहियं । जं तारिसाण दुन्नयपराण मरणं चिय वरं ति ॥ १७८ ॥ गंधव्वविवाहेणं परिणीया तक्खणं पणयखाणी । तीए य समं स ठिओ जा कालं किंचि ता निसुओ ॥ १७९ ॥ समए अन्नम्मि सुहावुट्ठिसमो सवणतोसमुवणिंतो । दिव्ववलयाण सद्दो पुट्ठा सा तेण किमियं ति? ॥ १८० ॥ एयाओ ताओ तुह अज्जउत्त ! सत्तुस्स [1]नट्ठमत्तस्स । भगिणीओ खंडविसाहनामगाओ सुरूवाओ ॥ १८१ ॥ तस्स विवाहनिमित्तं घेत्तुं उवगरणमागया एत्थ । ता तुम्हे थोवमवक्कमेह लहु एयठाणाओ ॥ १८२ ॥ जाणामि भावमेयासिमत्थि नत्थी तुमम्मि अणुराओ । जइ होही ता रत्तं पडागमुवरिं पयालिस्सं ॥ १८३ ॥ अन्नह परिपंडुरमेवमेस तीए विइण्णसंकेओ । थेवाए वेलाए धवलपडागं परिचलंतं ॥ १८४ ॥ दट्ठूणमवक्कंतो तओ पएसाओ गिरिनिगुंजम्मि । पत्तो दिट्ठं च महासरोवरं केरिसं तं च ॥ १८५ ॥ सज्जणमणं व सच्छं परपियकरणं व सीयलसहावं । सावेगं सं-गहचिट्ठियं व बहुलोलकल्लोलं ॥ १८६ ॥ कामिकुलं व, समुज्जलरूवं चंदस्स वियठाणं व । हियं व फलिहगिरिणो जलनिहिसलिलं व गयपारं ॥ १८७ ॥ [1]गयणंगणोवदप्पणकप्पं गलिएहिं केसकुसुमेहिं । नयणंजणेहिं तणुकुंकुमेहिं कमलग्गलत्तेहिं ॥ १८८ ॥ तह तिलगचंदणेहिं इओ तओ नयणगोयरगएहिं । संसूइयखेयरनारिण्हामणलिकुलसमालीढं ॥ १८९ ॥ ण्हाओ तत्थ जहिच्छाइ छिन्नपहलग्गसव्वसंतावो । अग्घाइयवियसियपुंडरीयसुइसुरभिगंधभरो ॥१९०॥

१ क ख 'नट्ठुमत्तस्स' । १ क 'गयणगणोए दप्पण' ।

१ चोलक्कोदारणम्.

सरपच्छिमुत्तरे भाए । नवतारुण्णा उन्नयपओहरा कन्नगा एगा ॥ १९१ ॥ तक्कालारोवियचा-
तीरुत्तिण्णेण पलोइया य सरपच्छिमुत्तरे भाए । नवतारुण्णा उन्नयपओहरा कन्नगा एगा ॥ १९१ ॥
नरंगमुक्केहिं मम्महसरेहिं । सल्लिज्जंतसरीरो वण्णेओ सो समाढत्तो ॥ १९२ ॥ अह्वो सुकयपरिणई मज्झं सा जं कुरंगसु-
नयणा । रण्णे एयम्मि कहिंचि दिट्ठिपहचारिणी जाया ॥ १९३ ॥ धवलेहिं सिणेहसमुज्जलेहिं नयणेहिं तं पलोयंती ।
चलिया तओ पएसा विज्जुव्व अदंसणीहूआ ॥ १९४ ॥ तत्तो मुहुत्तमेत्तेण पेसिया चेडिया इमीइ इहं । पत्ता समप्पियं
वत्थजुयलमइकोमलमहग्घं ॥ १९५ ॥ तंबोलं पुप्फाणि य अन्नंपि सरीरसंठिईजोग्गं । भणियं च तीइ जा सा सरपेरंते
तए दिट्ठा ॥ १९६ ॥ संतोसदाणमेयं पहियं तीए तुहं तहा भणियं । मज्झाभिमुहं हलि ! वणलयाइ एसो महाभागो
॥ १९७ ॥ जह महपिउमंतिगिहे संजायइ संठिओ तहा कुणसु । ता एह तत्थ तुब्भे नीतो तो मंतिगेहम्मि ॥ १९८ ॥
मउलियकरकमलाए भणिओ मंतीइ तीइ जह एसो । तुह सामिणो सुयाए पहिओ सिरिकंतनामाए ॥ १९९ ॥ तो
दट्ठो तह ठाउरवेण विहियं तहेव सचिवेण । वीयदिणे कमलायरबंधुम्मि समुट्ठिए सूरे ॥ २०० ॥ नीओ रण्णो वज्जाउ-
हस्स पासम्मि तेण सो दट्ठुं । अब्भुट्ठिओ विदिण्णं धुरम्मि अह आसणं तस्स ॥ २०१ ॥ पुट्ठो वुत्तंतं साहिओ य तेणवि
जहोचियं एसो । भुत्तुत्तरकाले भासिओ य जह तुम्हमम्हेहिं ॥ २०२ ॥ अन्नं विसिट्ठसागयकिच्चं काउं न तीरए किंचि ।
सिरिकंताए पाणिग्गहणं ता कीरउ इयाणिं ॥ २०३ ॥ सुद्धे दिणम्मि वित्तो वीवाहो पुच्छिया अह कयाइ । सिरिकंता
मह एगागिणोवि तं कह णु दिन्नासि? ॥ २०४ ॥ सियदसणपहापहकरपंडुरविहियाहरा भणइ एसा । मम एस पिया
बहुचलदाइयपरिपीडिओ संतो ॥ २०५ ॥ अइविसमपल्लिमग्गं समस्सिओ तह य नगरगामाइं । पइदिवसं गंतूणं इमम्मि

बुद्धिलकुक्कुडस्स नेच्छेइ । जुज्झं कहंचि लग्गं सागरदत्तो जिओ तेण ॥ २३६ ॥ एत्थंतरम्मि भणिया वरधणुणा सेट्ठि-
नंदणा दोवि । एसो किं उत्तमजाइगोवि इय कुकुडो भग्गो? ॥ २३७ ॥ ता पेच्छामि न कुप्पह जइ तुब्भे, भासियं
पहिट्ठेण । सागरदत्तेण न मे लोभो एत्थत्थि दव्वकओ ॥ २३८ ॥ किंतु अभिमाणसिद्धीइ कज्जमम्हं तओ य मंतिसुओ ।
पेच्छइ बुद्धिलकुक्कुडमह तच्चलणेसु दिट्ठाओ ॥ २३९ ॥ सण्हाउ लोहमइयाउ सूइआओ नहेसु बद्धाओ । तो बुद्धिलेण
णायं जह विन्नाओ वइयरो मे ॥ २४० ॥ सणियं समीवदेसं तस्सागंतूण भासियं तेण । मा पयडसु वइयरमेयमद्धगं ते
पयच्छामि ॥ २४१ ॥ पणलक्खस्स, वरधणू भणाइ मेच्छा न किंचि पेच्छामि । तह बुद्धिलो न याणइ जहा तहा स-
न्निओ इयरो ॥ २४२ ॥ तेणावि कड्ढियाओ सूईओ तह नहग्गलग्गाओ । आभेडिओ तओ पुण स तंबचूडो पराजि-
णिओ ॥ २४३ ॥ पडिकुक्कुडो स बुद्धिललक्खोवि य हरिमागओ ताहे । जाया दोवि सरिच्छा सागरदत्तो य वहुतुट्ठो
॥ २४४ ॥ ते दोवि नेइ नियमंदिरम्मि आरोविओ रहं रम्मं । विहिओचियपडिवत्ती ते तत्थ नयंति केवि दिणे ॥ २४५ ॥
तन्नेहनियडिया आगओ य अह अन्नया नरो एगो । नीओ एगंते तेण वरधणू भासिओ एवं ॥ २४६ ॥ जो सूइवइयरे
जं पणम्मि तुह बुद्धिलेण पडिवण्णो । दीणारअद्धलक्खो तस्स निमित्तं तुहं पहिओ ॥ २४७ ॥ हारो चालीससहस्स-
मोल्लओ वोत्तुमिय समप्पेओ । हारकरंडगमह सो गओ तओ कड्ढिओ हारो ॥ २४८ ॥ सारयससहरकिरणुक्करो व्व परि-
पंडुरीकयदिसोहो । आमलगथूलनित्तुलनिम्मलमुत्ताफलधरो सो ॥ २४९ ॥ सो दंसिओ कुमारस्स तेण निउणं निभाल-
यंतेण । दिट्ठो नियनामंको तदेगदेसट्ठिओ लेहो ॥ २५० ॥ आपुच्छिओ वरधणू कस्सेस वयंस! संतिओ लेहो । सो

भणइ कुमर! को मुणाइ एयवुत्तंतपरमत्थं ? ॥ २५१ ॥ जं तुम्हसरिसनामा संति अणेगे नरा महीवलए । एवं पडिह-
यवयणो कुमरो तो मोणमल्लीणो ॥ २५२ ॥ वरधणुणावि स लेहो विहाडिओ पेहिया तहिं गाहा । अइतिब्वम्महुम्माह-
कारिया एयरूवत्ति ॥ २५३ ॥ जहा;—पत्थिज्जइ जइ हियए जणेण संजोयजणियजत्तेण। तहवि तुमं चिय धणियं रयणवई
महइ माणेउं ॥२५४॥ वरधणुणो चिंतासंगयस्स कहमेयलेहभावत्थो । णायव्वो, वीयदिणे पव्वइगा आगया एगा॥ २५५ ॥
कुमरस्स सिरे कुसुमे तहक्खए निक्खिवेइ भणई य । पुत्तय! वाससहस्सं जीवसु तो वरधणुं नेइ ॥ २५६ ॥ एगंते तेण
समं किंचिवि सा मंतिउं झडित्ति गया । तो पुच्छई कुमारो वरधणुमेयाइ किं कहियं ? ॥ २५७ ॥ ईसीसिहसिरवयणो
तो साहइ वरधणू जहा एसा । पव्वइया पडिलेहं मं मग्गइ तस्स लेहस्स ॥ २५८ ॥ भणियं मए जहेसो लेहो निववंभ-
दत्तनामंको । दीसइ ता कहसु तुमं को एसो वंभदत्तो त्ति ? ॥ २५९ ॥ भणियं तीए सुण सोम! किंतु न तए पयासि-
यव्वमिमं । अत्थि इहेव पुरवरे रयणवई सेट्ठिणो धूया ॥ २६० ॥ सा वालकालओ च्चिय मइ निद्धा जोव्वणं समणुपत्ता ।
तिजगजउज्जयवम्महभिल्लस्स महल्लभल्लिसमं ॥ २६१ ॥ दिट्ठा दिणम्मि अन्नम्मि सा मए किंचि किंचि झायंती । पल्ह-
त्थियगंडयला वामे करपल्लवे विमणा ॥ २६२ ॥ तीइ समीवं गंतुं पण्णत्ता सा मए जहा पुत्ति! । चिंतासायरलहरीहिं
हीरमाणय त्वं भासि ॥ २६३ ॥ तो परियणेण भणियं वहूणि दिवसाणि एव्वमेईए । विमणुम्मणा य पुट्ठा पुणो पुणो
जाव न कहेइ ॥ २६४ ॥ भणियं तस्स सहीए पियंगुलइयाइ भगवइ! जहेसा । लज्जंती तुज्झ न किंपि अक्खिउं स-

1 क 'जइवि जए'।

दुग्गम्मि पविसेइ ॥ २०६ ॥ सिरिमइनामाए पणइणीइ जाया चउण्ह पुत्ताणं । उवरि अहं पिउणो वल्लहा य नियजीवियाओवि ॥ २०७ ॥ पत्ता तारुण्णभरं भणिया सव्वेवि पुत्ति! नरवईणो । दूरं मज्झ विरुद्धा वट्टंति तओ इह एव ॥ २०८ ॥ जो मणहरणो कइयाइ कोइ भत्ता घडेज्ज तो मज्झ । सो कहियव्वो जेणाहमस्स काहामि जं जोग्गं ॥ २०९ ॥ अन्नम्मि दिणे वरकोउहल्लपडिपेल्लिया इमं पल्लिं । मेल्लित्तु अहं पत्ता सरोवरं जत्थ तं ण्हाओ ॥ २१० ॥ दिट्ठो तुमं सलक्खण! सोहग्गियमाणिणीमयणजणणो । इय एसो परमत्थां जो पुट्ठो आसि ते पुव्वं ॥ २११ ॥ सो सिरिकंताइ समं विसयसुहं निब्भरं अणुहवंतो । वोलेइ कालमन्नम्मि वासरे पल्लिनाहो सो ॥ २१२ ॥ नियबलेण समेओ समीवदेसंतराइं हणिउमणो । पल्लीओ निग्गओ सोवि तेणं सद्धिं समुच्चलिओ ॥ २१३ ॥ हंतव्वगामबाहिं कमलसरोवरतडम्मि सहसत्ति । आभोइओ वरधणू तेणावि इमो ततो दोवि ॥ २१४ ॥ पढमघणसलिलधारासमूहसित्तव्व मरुत्थलाभोगा । उवलद्धपुन्निमाचंदकंतिणो गिम्हकुसुयव्व ॥ २१५ ॥ किंपि अणक्खेयं दाहपसममुवगम्म रोविउं लग्गा । संठविओ य कुमारो वरधणुणा सुहनिसन्नो य ॥ २१६ ॥ परिपुट्ठो कुमरो सुहय! कहसु किं ते ममप्परोक्खम्मि । अणुहूयं तेणावि य कहियं सव्वंपि नियचरियं ॥ २१७ ॥ वरधणुणावि य भणियं कुमार! सुवउ ममावि जं वित्तं । तइया हं नग्गोहस्स हेट्ठभागे तुमं ठविउं ॥ २१८ ॥ जलहेउं जाव गओ दिट्ठं च महासरं नलिणिपुडए । घेत्तूण जलं चलिओ तुहंतिगे ताव दिट्ठो हं ॥ २१९ ॥ दीहपुरिसेहिं सन्नद्धवद्धकवएहिं ताडिओ य बहुं । पुट्ठो रे रे वरधणु! कहसु कहिं बंभदत्तो सो? ॥ २२० ॥ भणियं मए न याणामि तेहिं तो दढयरं हओ म्हि अहं । अइताडिज्जंतेणं भणियं जह वग्घखइओ सो

१ चोल्लकोदारणम्.

॥ २२१ ॥ एत्तो तओ भमंतो कव्वडेण गओ विलोयणपहम्मि । विहिया पलायसु मए तुह सन्ना तो कया वयणे ॥२२२॥ परिव्वायगदिन्ना वेयणाइ संहारकारिणी गुलिया । जाओ विचेयणो तो मओत्ति णाऊण परिचत्तो ॥ २२३ ॥ तेसु गएसु चिराओ गुलिया सा कड्ढिया मुहाउ मए । लग्गो गवेसिओ तं सुमिणेवि न कत्थइ दिट्ठो ॥ २२४ ॥ एगं गाममइगओ दिट्ठो परिव्वायगो मए तत्थ । सप्पणयं पणमित्ता कोमलवयणेहिं आभट्ठो ॥ २२५ ॥ तेणुत्तं तुह पिउणो वसुभागो नाम परममित्तमहं । कहियं च तुज्झ जणओ पलायमाणो वणम्मि गओ ॥ २२६ ॥ माया ते चंडालाण पाडगे दीहराइणा ठविया । तद्दुक्खगहिल्लो चलिओ य कंपिल्लणगरमहं ॥ २२७ ॥ काओ कावालियवेसमित्थ पत्तो तओ पवंचेण । केणवि अमुणिज्जंतेण पाडगाओ तओ जणणी ॥ २२८ ॥ अवहरिया पिउमित्तस्स देवसम्मस्स माहणस्स गिहे । मुक्का गामे एगम्मि तुम्ह अण्णेसणपरो हं ॥ २२९ ॥ इहमागओ म्हि चिट्ठंति जाव सुहदुक्खपुच्छणपयट्टा । ते दोवि ताव एक्को आगम्म नरो इय भणेइ ॥ २३० ॥ भो भो महाणुभावा! न किंचि तुम्हाण हिंडियव्वेण । जम्हा दीहनिउत्ता पत्ता जमसण्णिभा पुरिसा ॥ २३१ ॥ ते दोवि लहुं ताओ वणगहणाओ कहिंचि निग्गंतुं । महिमंडलं भमंता पत्ता कोसंबिनामपुरिं ॥ २३२ ॥ बहिरुज्जाणे दिट्ठं सिट्ठिसुयाणं महल्लविहवाण । सागरदत्तो अह बुद्धिलो य इह रूढनामाणं[1] ॥ २३३ ॥ लग्गं कुक्कुडजुज्झं सयसाहस्सो पणो कओ तत्थ । निहओ सागरदत्तस्स कुक्कुडेणं पयंडेणं ॥ २३४ ॥ सेट्ठिसुयबुद्धिलकुक्कुडो तओ तेण इयरओ निहओ । रणलग्गभग्गचित्तो सागरदत्तस्स कुक्कुडओ ॥ २३५ ॥ किज्जंतोवि अभिमुहं सो

1 ग 'मूढ'।

सागरदत्तो जिओ तेण ॥ २३६ ॥ एत्थंतरम्मि भणिया वरधणुणा सेट्ठि-
बुद्धिलकुकुडस्स नेच्छेइ। जुज्झं कहंचि लग्गं सागरदत्तो जिओ तेण ॥ २३७ ॥ ता पेच्छामि न कुप्पह जइ तुब्भे, भासियं
नंदणा दोवि। एसो किं उत्तमजाइगोवि इय कुक्कुडो भग्गो? ॥ २३८ ॥ किंतु अभिमाणसिद्धीइ कज्जमम्हं तओ य मंतिसुओ।
पहिट्ठेण। सागरदत्तेण न मे लोभो एत्थत्थि दव्वओ ॥ २३९ ॥ सण्हाउ लोहमइयाउ सूइआओ नहेसु बद्धाओ। तो बुद्धिलेण
पेच्छइ बुद्धिलकुक्कुडमह तच्चलणेसु दिट्ठाओ ॥ २४० ॥ सणियं समीवदेसं तस्सागंतूण भासियं तेण। मा पयडसु वइयरमेयमद्धगं ते
णायं जह विन्नाओ वइयरो मे ॥ २४१ ॥ पणलक्खस्स, वरधणू भणाइ मेच्छा न किंचि पेच्छामि । तह बुद्धिलो न याणइ जहा तहा स-
पयच्छामि ॥ २४२ ॥ तेणावि कड्ढियाओ सूईओ तह नहग्गलग्गाओ। आभेडिओ तओ पुण स तंबचूडो पराजि-
ञिओ इयरो ॥ २४३ ॥ पडिकुक्कुडो स बुद्धिललक्खोवि य हरिमागओ ताहे । जाया दोवि सरिच्छा सागरदत्तो य वहुतुट्ठो
णिओ ॥ २४४ ॥ पडिकुक्कुडो स बुद्धिलकक्खोवि य रहं रम्मं। विहिओचियपडिवत्ती ते तत्थ नयंति केवि दिणे ॥ २४५ ॥
॥ २४४ ॥ ते दोवि नेइ नियमंदिरम्मि आरोविओ रहं रम्मं। विहिओचियपडिवत्ती ते तत्थ नयंति केवि दिणे ॥ २४५ ॥
तन्नेहनियडिया आगओ य अह अन्नया नरो एगो । नीओ एगंते तेण वरधणू भासिओ एवं ॥ २४६ ॥ जो सूइवइयरे
जं पणम्मि तुह बुद्धिलेण पडिवण्णो । दीणारअद्धलक्खो तस्स निमित्तं तुहं पहिओ ॥ २४७ ॥ हारो चालीससहस्स-
मोल्लओ वोत्तुमिय समप्पेओ। हारकरंडगमह सो गओ तओ कड्ढिओ हारो ॥ २४८ ॥ सारयससहरकिरणुक्करो व्व परि-
पंडुरीकयदिसोहो। आमलगथूलनिच्चुलनिम्मलमुत्ताफलधरो सो ॥ २४९ ॥ सो दंसिओ कुमारस्स तेण निउणं निभाल-
यंतेण। दिट्ठो नियनामंको तदेगदेसट्ठिओ लेहो ॥ २५० ॥ आपुच्छिओ वरधणू कस्सेस वयंस! संतिओ लेहो। सो

भणइ कुमर! को मुणइ एयवुत्तंतपरमत्थं? ॥ २५१ ॥ जं तुम्हसरिसनामा संति अणेगे नरा महीवलए । एवं पडिह-
यवयणो कुमरो तो मोणमल्लीणो ॥ २५२ ॥ वरधणुणावि स लेहो विहाडिओ पेहिया तहिं गाहा । अइतिव्वम्महुम्माह-
कारिया एयरूवत्ति ॥ २५३ ॥ जहा;—पत्थिज्जइ जइ हियए जणेण संजोयजणियजत्तेण। तहवि तुमं चिय धणियं रयणवई
महइ माणेउं ॥२५४॥ वरधणुणो चिंतासंगयस्स कहमेयलेहभावत्थो । णायव्वो, वीयदिणे पव्वइगा आगया एगा॥ २५५ ॥
कुमरस्स सिरे कुसुमे तहक्खए निक्खिवेइ भणई य । पुत्तय! वाससहस्सं जीवसु तो वरधणुं नेइ ॥ २५६ ॥ एगंते तेण
समं किंचिवि सा मंतिउं झडित्ति गया । तो पुच्छई कुमारो वरधणुमेयाइ किं कहियं? ॥ २५७ ॥ ईसीसिहसिरवयणो
तो माहइ वरधणू जहा एसा । पव्वइया पडिलेहं मं मग्गइ तस्स लेहस्स ॥ २५८ ॥ भणियं मए जहेसो लेहो निववंभ-
दत्तनामंको । दीसइ ता कहसु तुमं को एसो वंभदत्तो त्ति? ॥ २५९ ॥ भणियं तीए सुण सोम! किंतु न तए पयासि-
यव्वमिमं । अत्थि इहेव पुरवरे रयणवई सेट्ठिणो धूया ॥ २६० ॥ सा वालकालओ च्चिय मइ निद्धा जोव्वणं समणुपत्ता ।
तिजगजउज्झयवम्महभिल्लस्स महल्लभल्लिसमं ॥ २६१ ॥ दिट्ठा दिणम्मि अन्नम्मि सा मए किंचि किंचि झायंती । पल्ह-
त्थियगंडयला वामे करपल्लवे विमणा ॥ २६२ ॥ तीइ समीवं गंतुं पण्णत्ता सा मए जहा पुत्ति! । चिंतासायरलहरीहिं
हीरमाणव्व तं भासि ॥ २६३ ॥ तो परियणेण भणियं वहूणि दिवसाणि एव्वमेईए । विमणुम्मणा य पुट्ठा पुणो पुणो
जाव न कहेइ ॥ २६४ ॥ भणियं तस्स सहीए पियंगुलइयाइ भगवइ! जहेसा । लज्जंती तुज्झ न किंपि अक्खिउं स-

१ क 'अइति जए' ।

कइ इयाणिं ॥ २६५ ॥ ता साहेमि अहं ते परमत्थं वोलियम्मि एक्कम्मि । दिवसे कीलाहेउं वणम्मि चंदावयारम्मि ॥ २६६ ॥ नियभाउगेण बुद्धिलनामेण समं गयाइ एयाए । लग्गम्मि कुक्कुडाणं जुज्झम्मि कओवि तत्थ गओ ॥ २६७ ॥ दिट्ठो अपुव्वरूवो कोवि कुमारो तया इओ चेव । झीणसरीरसिरीया विच्छायमुहा इमा जाया ॥ २६८ ॥ तं च मए सोऊणं विन्नायं वम्महो इमीइ मणे । चंदोदए व्व जलही उल्लसिओ लोलकल्लोलो ॥ २६९ ॥ दावियसिणेहवयणा पभासिया सा मए जहा वच्छे! । नियसब्भावं सब्भूयरूवमक्खाहि तो भणियं ॥ २७० ॥ तीए भगवइ! जणणी तुमं ममं नत्थि किंचिवि रहस्सं । जं तुज्झ नो कहिज्जइ ता सुण एगग्गचित्ता तं ॥ २७१ ॥ एयाइ पियंगुलयाइ जाणिओ एस बंभदत्तोत्ति । पंचालाहिवपुत्तो कहिओ य सगउरवं मज्झ ॥ २७२ ॥ तप्पहिई मे हिययं तत्तो नोसरइ सुविणकालेवि । ता जइ पई न एसो मरणं सरणं परं मज्झ ॥ २७३ ॥ तो पुणरवि सा भणिया मए जहा धीरिमं कुणसु वच्छे! । तह काहमुज्जमं जह संपज्जइ चिंतियमिमं ते ॥ २७४ ॥ जाया सत्थतणू सा हिययासासणकए मए भणिया । कल्ले मए स दिट्ठो कुमरो नयरीइ मज्झम्मि ॥ २७५ ॥ सोउमिमं सा हरिसियहियया वयणं भणेइ जह तुम्ह । भयवइ! पसायओ मज्झ सुंदरं होहिई सव्वं ॥ २७६ ॥ किंपुण विस्सासकए तस्स इमं बुद्धिलस्स ववएसा । हाररयणं समप्पसु लेहं च तदंचले लग्गं ॥ २७७ ॥ इय एस लेहजुत्तो हारो घेत्तुं करंडगस्संतो । पुरिसस्स करे दाउं तव्वयणाओ मए पहिओ ॥ २७८ ॥ तो लेहवइयरो ते तीए कहिओ इयाणिं पुण देहि । पडिलेहं तो दिन्नो तुहनामंको मए लेहो ॥ २७९ ॥ जहा;—सिरिबंभरायपुत्तो वरधणुकलिओ विढत्तमाहप्पो । रयणवइं रमिउमणो कोमुइमिव पुण्णहरिणंको ॥ २८० ॥ वरधणुणा क-

जाओ रयणवईए उवरिं अणिभालियाएवि ॥ २८१ ॥ डज्झइ नलिणीदलसत्थरेवि हियमिणं वुत्तंतं सोउमुम्मणो कुमरो । जाओ रयणवईए उवरिं अणिभालियाएवि ॥ २८१ ॥ डज्झइ नलिणीदलसत्थरेवि
चंदणरसेण सित्तोवि । सो तिव्वविरहजलणालिद्धो णो णिव्वुइं लहइ ॥ २८२ ॥ अन्नम्मि दिणे पुरबाहिराउ देसाउ वर-
धणू कुमरं । आगम्म भणइ णो इह तुम्हमुवट्ठाणमुइयं ति ॥ २८३ ॥ जम्हा कोसलवइणा दीहेण गवेसणाकए तुज्झ ।
इह पुरिसा पेसविया कओ य पुरसामिणा जत्तो ॥ २८४ ॥ सव्वत्तो अम्ह गवेसणम्मि इय सुम्मए जणे वाओ । तो
णायवइयरेणं सागरदत्तेण भूमिहरे ॥ २८५ ॥ संगोविया दुवेवि पत्ता रयणी दिसाउ तिमिरेण । आपूरियाउ कज्जलको-
इलकुलनीलवण्णेण ॥ २८६ ॥ भणिओ य सेट्ठिपुत्तो कुमरेण जहा तहा कुणसु अम्हं । जह एत्तो निग्गमणं सिज्झइ
लहुमेव एयं च ॥ २८७ ॥ सोऊण सेट्ठिपुत्तो सागरदत्तो विणिग्गओ नयरा । तस्सहिओ भूभागं तिण्णिवि थेवं गया
जाव ॥ २८८ ॥ सागरदत्तं कहकहवि ठविय ते दोवि गंतुमारद्धा । तीए च्चिय नयरीए बाहिं जक्खालयसमीवे ॥२८९॥
घणपायवंतरालट्ठियाइ एयाइ तरुणमहिलाए । णाणाविहपहरणभरियरहवरासण्णपत्ताए ॥ २९० ॥ दट्ठुं सायरमब्भुट्ठि-
ऊण भणियं चिराउ किं तुब्भे । एत्थागया तओ तं निसुणेत्ता भणियमेएहिं ॥ २९१ ॥ भद्दे ! के अम्हे सावि भणइ
किल बंभदत्तवरधणुणो । कहमेयमुवगयं ते सुम्मउ ता तीइ पडिभणियं ॥ २९२ ॥ एत्थेव पुरे सेट्ठी धणपवरो नाम
भारिया तस्स । धणसंचयाभिहाणा जाया कुच्छीइ तीइ अहं ॥ २९३ ॥ अट्ठण्हमुवरि पुत्ताण पत्तजोव्वणभराइ नो कोवि ।
रुच्चइ वरो तयट्ठं जक्खस्साराहणं विहियं ॥ २९४ ॥ तेण य महभत्तिपरवसेण पच्चक्खएण होऊणं । भणियं वच्छे ! जह तुह
भविस्सई चक्कवट्टि पई ॥ २९५ ॥ नामेण बंभदत्तो मए कहं सो वियाणियव्वो त्ति । भणियमणेण पयट्टे कुक्कुडजुज्झम्मि

जो दिट्ठो ॥ २९६ ॥ बुद्धिल-सायरदत्ताण संतिए माणसम्मि तुह रमिही । सो बंभदत्तनामा तह कुक्कुडजुज्झकालाओ ॥ २९७ ॥ जं किंचि तुज्झ वित्तं वरधणुणा संगयस्स तं कहियं । तह हारपेसणाइवि किच्चं विहियं मए तुम्ह ॥ २९८ ॥ इय निसुणियवुत्तंतो मह रक्खाए कयादरा एसा । कहमन्नहा रहवरो सपहरणो मज्झ उवणीओ? ॥ २९९ ॥ इय परिभाविय तीए दूरं रत्तो रहं तमारूढो । नाया जह रयणवई एसा पुट्ठा कओहुत्तं ॥ ३०० ॥ गंतव्वमिमीए भणियमत्थि मगहापुरम्मि मह पिउणो । भाया धणाभिहाणो कणिट्ठगो सेट्ठिपयपत्तो ॥ ३०१ ॥ विन्नायवइयरो सो तुम्हं मज्झ य परम्मि संतोसे । वट्टंतो गउरवमायरेण परमं विहेहि त्ति ॥ ३०२ ॥ ता तत्थ गमो कीरउ तदुत्तरं तुम्ह रुच्चए जं तं । कुणसु त्ति पयट्टो तस्स संमुहो गंतुमह कुमरो ॥ ३०३ ॥ विहिओ सारहिभावो वरधणुणा तो कमेण गच्छंतो । कोसंबिजणवयाओ विणिग्गओऽणेगदुग्गाओ ॥ ३०४ ॥ पत्तो गिरिगहणंतरमेगं तरुसिहरहरियसूरकरं । कंटयसुकंटया नाम तत्थ चोराण महिवइणो ॥ ३०५ ॥ निवसंति, पहाणरहं महिलारयणं च भूसियसरीरं । दट्ठूणमप्पपरियरलोयं कुमरं च तो लग्गा ॥ ३०६ ॥ संनद्धबद्धकवया उप्पीलियधणुहपट्टिया होउं । नवनीरवाहधारासरिसं सरवरिसणं काउं ॥ ३०७ ॥ कुमरेणवि धीरिममंदिरेण किंचिवि अक्खुब्भमाणेण । हरिणव्व हरिणगा तक्खणेण ते हारिमाणीया ॥ ३०८ ॥ निवडंतछत्तचिंधा णाणाउहघायघुम्मिरसरीरा । जाया पलायमाणा दिसोदिसिं निष्फलारंभा ॥ ३०९ ॥ तत्तो तमेव रहवरमारूढो जाव जाइ वरधणुणा । भणिओ कुमरो परिसममसमं तं पाविओ इण्हिं ॥ ३१० ॥ ता निद्दासुहमेगं मुहुत्तमुवलंभ रहवरे एत्थं । सुत्तो रयणवईए सहेव अइनेहभरियाए ॥ ३११ ॥ एत्थंतरम्मि गिरिनइमेगं पावित्तु रहहया थक्का ।

१ चोलक-
निदर्शनम्.

कहमवि कुमरो निद्दामुक्को पवियंभमाणतणू ॥ ३१२ ॥ जाव निभालेइ दिसंतराइं नो ताव वरधणुं नियइ । परिभावियं जलट्ठा इओ तओ होहिइ गउत्ति ॥ ३१३ ॥ नवजलयगहिरघोसेण तेण सद्दो करेत्तुमारद्धो (ग्रंथाग्रं ५००) । पडिवयणमलभमाणेण कहवि दिट्ठं रहस्स धुरं ॥ ३१४ ॥ अइबहलरुहिरधारालित्तं संजायसंभमो ताहे । वावाइओ वरधणू णूणंति विगप्पिउं पडिओ ॥ ३१५ ॥ तस्स रहस्सुच्छंगे निरुद्धसव्वंगचेयणो धणियं । रयणवईए सीयलजलपवणासासिओ संतो ॥ ३१६ ॥ उम्मीलियचेयण्णो हा हा भाय! त्ति रोविउं लग्गो । रयणवईए कहकहवि उवरमो रोयणस्स कओ ॥ ३१७ ॥ सा तेण तओ भणिया सुंदरि! नज्जइ फुडं न किंचि जओ । किं वरधणू मओ जीवइत्ति ता तस्स वुत्तंतं ॥३१८॥ उवलद्धुं जुत्तं गमणमिण्हिं पच्छामुहस्स मे सुयणु! । भणियमिमीए रण्णे इमम्मि बहुसावयाइण्णे॥३१९॥ कह मंसपेसिसरिसं बहुसामण्णं विमुत्तुं जियनाह! । इच्छसि ममं तुमं, तह नियडे च्चिय वट्टए वसिमं ॥ ३२० ॥ जेण कुसकंटयाई जणचलणविलोलिया इह पएसे । दीसंति तत्थ गम्मउ तत्तो जुत्तं करेज्ज तुमं ॥ ३२१ ॥ तत्तो लग्गो गंतुं मगहाभिमुहं ठियम्मि संधीए । विसयस्स गओ गामे एक्कम्मि स, भाविएण तहिं ॥ ३२२ ॥ गामपहुणा विलोइय रूवं तस्स परिभावियं मणसा । एस महप्पा दिव्वस्स वसगओ कोवि एगागी ॥ ३२३ ॥ पडिवन्नो बहुगउरवमाणीओ नियघरे सुहासण्णो । पुट्ठो जहा महाभाग! किं समुव्विग्गचित्तो सि? ॥ ३२४ ॥ परिफुसियनयणसलिलो सो भणइ महं सहोयरो लहुओ । चोरेहिं समं भंडणमाढत्तो काउमह तत्थ ॥ ३२५ ॥ पत्तो किमवत्थंतरमेत्तो तरसा गवेसणं काउं । गंतव्वमत्थि भणियं तेण तओ गामपहुणेवं ॥ ३२६ ॥ मा एत्थ कुणसु खेयं जइ वणगहणे इमम्मि सो होही । तं लहिही धुवं

जो दिट्ठो ॥ २९६ ॥ बुद्धिल-सायरदत्ताण संतिए माणसम्मि तुह रमिही । सो बंभदत्तनामा तह कुक्कुडजुज्झकालाओ
॥ २९७ ॥ जं किंचि तुज्झ वित्तं वरधणुणा संगयस्स तं कहियं । तह हारपेसणाइवि किच्चं विहियं मए तुम्ह ॥ २९८ ॥
इय निसुणियवुत्तंतो मह रक्खाए कयादरा एसा । कहमन्नहा रहवरो सपहरणो मज्झ उवणीओ? ॥ २९९ ॥ इय परि-
भाविय तीए दूरं रत्तो रहं तमारूढो । नाया जह रयणवई एसा पुट्ठा कओहुत्तं ॥ ३०० ॥ गंतव्वमिमीए भणियमत्थि
मगहापुरम्मि मह पिउणो । भाया धणाभिहाणो कणिट्ठगो सेट्ठिपयपत्तो ॥ ३०१ ॥ विन्नायवइयरो सो तुम्हं मज्झ य
परम्मि संतोसे । वट्टंतो गउरवमायरेण परमं विहेहि त्ति ॥ ३०२ ॥ ता तत्थ गमो कीरउ तदुत्तरं तुम्ह रुचए जं तं ।
कुणसु त्ति पयट्टो तस्स संमुहो गंतुमह कुमरो ॥ ३०३ ॥ विहिओ सारहिभावो वरधणुणा तो कमेण गच्छंतो । कोसं-
बिजणवयाओ विणिग्गओऽणेगदुग्गाओ ॥ ३०४ ॥ पत्तो गिरिगहणंतरमेगं तरुसिहरहरियसूरकरं । कंटयसुकंटया नाम
तत्थ चोराण महिवइणो ॥ ३०५ ॥ निवसंति, पहाणरहं महिलारयणं च भूसियसरीरं । दट्ठूणमप्पपरियरलोयं कुमरं च
तो लग्गा ॥ ३०६ ॥ संनद्धबद्धकवया उप्पीलियधणुहपट्टिया होउं । नवनीरवाहधारासरिसं सरवरिसणं काउं ॥ ३०७ ॥
कुमरेणवि धीरिममंदिरेण किंचिवि अक्खुब्भमाणेण । हरिणव्व हरिणगा तक्खणेण ते हारिमाणीया ॥ ३०८ ॥ निवडं-
तछत्तचिंधा णाणाउहघायघुम्मिरसरीरा । जाया पलायमाणा दिसोदिसिं निप्फलारंभा ॥ ३०९ ॥ तत्तो तमेव रहवर-
मारूढो जाव जाइ वरधणुणा । भणिओ कुमरो परिसममसमं तं पाविओ इण्हिं ॥ ३१० ॥ ता निद्दासुहमेगं मुहुत्तमु-
वलंभ रहवरे एत्थं । सुत्तो रयणवईए सहेव अइनेहभरियाए ॥ ३११ ॥ एत्थंतरम्मि गिरिनइमेगं पावित्तु रहहया थक्का ।

कहमवि कुमरो निहामुक्को पवियंभमाणतणू ॥ ३१२ ॥ जाव निभालेइ दिसंतराइं नो ताव वरधणुं नियइ । परिभावियं जल्दा इओ तओ होहिइ गउत्ति ॥ ३१३ ॥ नवजलयगहिरघोसेण तेण सद्दो करेत्तुमारद्धो (ग्रंथाग्रं ५००) । पडिवयणमलभमाणेण कहवि दिट्ठं रहस्स धुरं ॥ ३१४ ॥ अइबहलरुहिरधारालित्तं संजायसंभमो ताहे । वावाइओ वरधणू णूणंति विगप्पिउं पडिओ ॥ ३१५ ॥ तस्स रहस्सुच्छंगे निरुद्धसबंगचेयणो धणियं । रयणवईए सीयलजलपवणासासिओ संतो ॥ ३१६ ॥ उम्मीलियचेयण्णो हा हा भाय! त्ति रोविउं लग्गो । रयणवईए कहकहवि उवरमो रोयणस्स कओ ॥ ३१७ ॥ सा तेण तओ भणिया सुंदरि! नज्जइ फुडं न किंचि जओ । किं वरधणू मओ जीवइत्ति ता तस्स वुत्तंतं ॥३१८॥ उवलद्धुं जुत्तं गमणमिण्हिं पच्छामुहस्स मे सुयणु! । भणियमिमीए रण्णे इमम्मि बहुसावयाइण्णे ॥३१९॥ कह मंसपेसिसरिसं बहुसामण्णं विमुत्तुं जियनाह! । इच्छसि ममं तुमं, तह नियडे च्चिय वट्टए वसिमं ॥ ३२० ॥ जेण कुसकंटयाई जणचलणविलोलिया इह पएसे । दीसंति तत्थ गम्मउ तत्तो जुत्तं करेज्ज तुमं ॥ ३२१ ॥ तत्तो लग्गो गंतुं मगहाभिमुहं ठियम्मि संधीए । विसयस्स गओ गामे एक्कम्मि स, भाविएण तहिं ॥ ३२२ ॥ गामपहुणा विलोइय रूवं तस्स परिभावियं मणसा । एस महप्पा दिव्वस्स वसगओ कोवि एगागी ॥ ३२३ ॥ पडिवन्नो बहुगउरवमाणीओ नियघरे सुहासण्णो । पुट्ठो जहा महाभाग! किं समुविग्गचित्तो सि ? ॥ ३२४ ॥ परिफुसियनयणसलिलो सो भणइ महं सहोयरो लहुओ । चोरेहिं समं भंडणमाढत्तो काउमह तत्थ ॥ ३२५ ॥ पत्तो किमवत्थंतरमेत्तो तस्सा गवेसणं काउं । गंतबमत्थि भणियं तेण तओ गामपहुणेवं ॥ ३२६ ॥ मा एत्थ कुणसु खेयं जइ वणगहणे इमम्मि सो होही । तं लहिही धुवं

जम्हा एसा अडवी वसे मज्झ ॥ ३२७ ॥ तो पेसिया नियनरा सव्वत्तो आगएहिं तेहिं इमं । सिट्ठं जहा न अम्हेहिं कोइ
आलोइओ तत्थ ॥ ३२८ ॥ केवलमेस लुठंतो महीयले पाविओ पहरिऊण । सुहडस्स कस्सइ तणुं जमजिहासन्निभो
बाणो ॥ ३२९ ॥ तव्वयणायण्णणजायतिव्वखेओ स सोइउं सुचिरं । कहकहवि दिवससेसं गमेइ रयणीइ पत्ताए ॥ ३३० ॥
सुत्तो रयणवईए सममेसो एक्कजाममित्ताए । रयणीइ तत्थ धाडी पडिया चोराण कुमरेण ॥ ३३१ ॥ दूरायड्ढियधणुणा
सरेहिं कडुयाविया दढं भग्गा । चोरा पयंडपवणेण धूणिया जह घणा गयणे ॥ ३३२ ॥ गामपहुणा सगामेण दूरमभि-
णंदिओ पणयसारं । को नाम तुह सरिच्छो जयलच्छीमंदिरं पुरिसो? ॥ ३३३ ॥ पत्ते पभायसमए गामपहुं पुच्छिऊण
परिचलिओ । रायगिहसंमुहं तस्सुएण सहिओ गओ बाहिं ॥ ३३४ ॥ एगम्मि तत्थ परिवायगाण निलए ठवित्तु रयण-
वइं । नयरब्भंतरदेसं पविट्ठओ दिट्ठमेयं च ॥ ३३५ ॥ अइभूरिखंभसयसन्निविट्ठमविणट्ठचित्तकम्मजुयं । धवलहरमेगमुत्तुं-
गसिंगसोहंतझयमालं ॥ ३३६ ॥ आलोइयाउ नियरूवविजियसुरमहिलिया विसालाओ । दो तत्थ सुंदरीओ, दट्ठूण कुमा-
रमेयाहिं ॥ ३३७ ॥ भणियं किं तुम्हाणं सहावओ परुवयारकारीणं । भत्तमणुरत्तमुज्झिय जणं समुचियं परिभमेउं?
॥ ३३८ ॥ भणियमिमिणा जणो को सो जो चत्तो मए भणह तुब्भे । कीरउ आसणगहणं पसायमम्हासु काऊण
॥ ३३९ ॥ इय विण्णत्तेण कयं आसणगहणं कओ य उवयारो । सायरमाहारपयाणमाइओ तदवसाणम्मि ॥ ३४० ॥
भणिउं ताउ पवत्ताउ अत्थि इत्थेव भरहवासम्मि । वेयड्ढो नाम गिरी झरंतबहुनिज्झरजलोहो ॥ ३४१ ॥ नियआया-
मगुणाओ पुव्वावरजलहिरुद्धमहिमिणणे । जो माणदंडलीलंवलंवए खलियसूरपहो ॥ ३४२ ॥ णाणामणिणियरपहापहक-

रपरिभिज्जमाणतिमिरभरे । जत्थ न सूरो चंदो व किंचि परभागमुवलभइ ॥ ३४३ ॥ तलवाहिगंगासिंधूपवाहरेहंतपरि-सरुद्देसो । ठाणट्ठाणविलोइज्जमाणमाणोसहिसमूहो ॥ ३४४ ॥ विज्जाहरेहिं कीलापरेहिं निव्वुइमणेहिं सवत्तो । परिभुज्जमाणदेसो दीसंतच्छेरयसहस्सो ॥ ३४५ ॥ जो मणिभासुरकूडो उच्चसिलो सहइ अंबरतलाओ । विज्जुज्जुओ व पडिओ घणनिवहोऽण्णोण्णघट्टणओ ॥ ३४६ ॥ अच्चंतुच्चासु च मेहलासु सोहंति जत्थ ताराओ । पेरंतचरंतीओ फालिहमणि-किंकिणीउ व ॥ ३४७ ॥ जत्थ य विज्जाहरकामिणीण मुहमुंडणे पसत्ताण । निसि सिहरगयाण ससी मणिदप्पणलीलमुवहइ ॥ ३४८ ॥ तह जत्थ महोसहिगंधरुद्धवीरियफणिंदवंदेसु । चंदणवणेसु निब्भयमणाइं कीलंति मिहुणाइं ॥ ३४९ ॥ णियमाहप्पोणामियसमत्थसामंतमत्थयमणीण । बहलकरजालसलिलेण निच्चसिच्चंतकमकमलो ॥ ३५० ॥ जो तत्थ दाहिणाए सेढीइ सुदिट्ठगामनगराए । सिवमंदिरे पुरे अत्थि पत्थिवो जलणसिहिनामो ॥ ३५१ ॥ जोण्हव सिसिरकिरणस्स तस्स सोहग्गसंपयनिहाणं । विज्जुसिहा नाम पिया अम्हे तस्से सुया दोवि ॥ ३५२ ॥ अम्हाण नट्टमत्तो जेट्ठो भाया अहण्णया जणगो । अग्गिसिहिमित्तसहिओ अच्छइ गोट्ठीइ जा ताव ॥ ३५३ ॥ पेच्छइ गयणे अट्ठावयम्मि जिणबिंब-वंदणनिमित्तं । देवासुरसंदोहं गच्छंतमतुच्छविच्छड्डं ॥ ३५४ ॥ तं दट्ठूण पवड्ढियसड्ढो राया समं चिय पवत्तो । मित्तेहिं अम्हेहि य कमेण पत्तो य तत्थ नगे ॥ ३५५ ॥ गंधुद्धुरेहिं वंधुरवंधेहिं मिलंतभसलमालेहिं । मंदारपारिजायाइतियस-तरुकुसुमनियरेहिं ॥ ३५६ ॥ परिपूइय भयवंते कप्पूरागुरुसुगंधधूवं च । उग्गाहिऊण थुणिऊण निग्गओ चेइयहराओ ॥ ३५७ ॥ निग्गच्छंतेण पलोइयं च पच्चक्खपसमपुंजसमं । हेट्ठा असोयसालस्स संनिविट्ठं पणट्ठमयं ॥ ३५८ ॥ चारण-

मुणिजुयलं पणमिऊण भत्तीए संनिविट्ठो सो । नीरभरभरियजलहरगहिराए भारईइ तओ ॥ ३५९ ॥ पारद्धा धम्मकहा एगेणं तेसिं समणसीहेण । तेसिं सुराण असुराण खेयराणं च जह एत्थ ॥ ३६० ॥ कदलीदलं व पेलवमिमं कलेवरमणेगरोयगिहं । तडिदंडाडंबरभंगुराइं ही विसयसोक्खाइं ॥ ३६१ ॥ सरयसमुब्भववहलब्भविब्भमं जीवियं जियाण जए । किंपागफलं व विवागदारुणा वल्लहसिणेहा ॥ ३६२ ॥ उव्वणपवणालोलियकुसदललवजलचलाओ लच्छीओ । अनिमित्तमेव दुक्खं पइक्खणं पेक्खइ जणो य ॥ ३६३ ॥ सयलपुरिसत्थकारणमइदुलहो माणुसो भवो एसो । निच्चं पच्चासन्नो परिसक्कइ सव्वओ मच्चू ॥ ३६४ ॥ संसारपरिच्चायं काउमणेहिं कुसलेहिं जिणभणिओ । सव्वायरेण धम्मो परिसुद्धो सेवणिज्जोत्ति ॥ ३६५ ॥ इय सुयमुणिंदवयणा उवलद्धविसुद्धवोहिणो संता । जे आगया जउच्चिय तत्तो च्चिय ते नियत्तत्ति ॥ ३६६ ॥ अग्गिसिहिणा वयंसेणमम्ह जणगस्स अवसरं लद्धुं । परिपुच्छियं जहा को भत्ता एयाण बालाणं ? ॥ ३६७ ॥ भयवं! होही, भणियं च तेण एयाओ भायवहगस्स । भज्जा होहिंति निसामिऊण कसिणाणणो राया ॥ ३६८ ॥ एत्थावसरे वुत्तो अम्हेहिं ताय! एस संसारो । एयारिसो इह च्चिय कहिओ अलमित्थ विसएहिं ॥ ३६९ ॥ दारुणपरिणामेहिं ताएणं मन्नियं इमं सव्वं । भाउगवलहयाए विमुक्कनियदेहसोक्खाओ ॥ ३७० ॥ तस्सेव भोयणाई विचिंतयंतीउ जाव चिट्ठामो । तावण्णदिणे पुहविं गामागरसंकुलं तेण ॥ ३७१ ॥ दिट्ठा भमंतएणं अम्हाणं भाउगेण पुप्फवई । तुह माउलस्स धूया कन्ना वा रूवखित्तमणो ॥ ३७२ ॥ हरिऊणमागओ तीइ दिट्ठिमसहंतओ गओ विज्जं । साहेउं वंस-

१ क 'राया जाओ'।

१ चोल्लकनिदर्शनम्,

कुडंगयम्मि जं पुण इओ उवरिं ॥ ३७३ ॥ तं भवओ नायं चिय तुम्ह सयासाउ तम्मि कालम्मि । आगम्म सामपुबं
पुप्फवईए इमं भणियं ॥ ३७४ ॥ पंचालसामिपुत्तं पइं पवज्जेह तुम्ह जो भाया । सो अलियखग्गवावारणेण इमिणा
सयं नीओ ॥ ३७५ ॥ ता सोयनिब्भराओ वहिरीकयअडविअंतरालाओ । जा रोविउं पवत्ताउ ताव अइनिउणवय-
णेहिं ॥ ३७६ ॥ पुप्फवईए संवोहियाउ तह नट्ठुमंतवयणाओ[1] । विण्णायवइयराओ भत्ता एयासिं वंभसुओ ॥ ३७७ ॥
होहित्ति तहा भणियं न विगप्पो एत्थ कोवि कायबो । सुमरिज्जउ मुणिवयणं मन्निज्जउ वंभदत्तपई ॥ ३७८ ॥ तबयणा-
यण्णणओ मण्णियमम्हाहिं साणुरायाहिं । तो रहसपरवसाए तीए चलिया सियपडागा ॥ ३७९ ॥ तो रत्तासंकेए विव-
रीयत्तणमुवागए संते । अण्णत्थ कत्थइ तुमं पउत्थमन्नेसमाणीओ ॥ ३८० ॥ भूमीमंडलमाहिंडमाणिगाओ ठियाउ न
य दिट्ठो । कत्थइ तुमं विसण्णाओ एत्थ अम्हे समायाओ ॥ ३८१ ॥ अवियक्कियजच्चसुवन्नवुट्ठिविब्भममचिंतणिज्जमओ ।
जायं तुज्झ निहालणमज्जम्हाणं सुहनिहाणं ॥ ३८२ ॥ ता पत्थियकप्पद्दुम! तुमं महाभाग! सुमरिऊण तहा । पुप्फवईए
वइयरमायरसु समीहियं अम्ह ॥ ३८३ ॥ तो रहसपरवसमणो ताओ वीवाहिऊण उज्जाणे । रत्तीए ताहिं समं वुत्थो
पत्ते विभायम्मि ॥ ३८४ ॥ वुत्ताओ जह समीवे पुप्फवईए विणीयरूवाहिं । ता ठायबं जा अम्ह रज्जलाभो वियंभेइ
॥ ३८५ ॥ इय काहामुत्ति पयंपिऊण तासुं गयासु पासाइं । जाव पलोयइ नो किंचि ताव तं धवलहरमाई ॥ ३८६ ॥
पासइ, चिंतियमेएण णूणं माया इमा कया सबा । विज्जाहरीहिं कहमण्णहा इमं इंदयालसमं? ॥ ३८७ ॥ जायं विल-

1 फ 'नट्टमंत–' ।

चिंतियमण्णं तु मए विहिणा अन्नं समाढत्तं ॥ ४१९ ॥ तत्तो कुमरे- माइ! गहिया रक्खसु करिरक्खसा इमं तुरियं । णावि य करुणारसपरवसंतकरणेण । अभिधाविऊण पुरओ सधीरमुक्कोसिओ हत्थी ॥ ४२० ॥ रे दुट्ठ करिण्णाहम ! कु- जाय! संभंतजुवइगहणेण । निक्किव! निययस्सवि किं न लज्जिओ थूलकायस्स? ॥ ४२१ ॥ अइदुब्बलाइ! निग्घिण! सरणविहीणाइ निरवराहाए। एयाइ मारणाओ जहत्थनामासि मायंगो! ॥ ४२२ ॥ सावट्ठंभत्तणधीरसद्दपडिसद्दभरिय- नहविवरं । सुणिऊण कुमरहक्कं तस्साभिमुहं पलोएइ ॥ ४२३ ॥ तं वालं मुत्तूणं रोसारुणनयणजुयलदुप्पेच्छो । धावइ कुमराभिमुहं तव्वयणुक्कोविओ हत्थी ॥ ४२४ ॥ तड्डवियकन्नजुयलो गहीरसुक्कारभरियनहविवरो । दीहपसारियहत्थो कुमराणुवहेण सो लग्गो ॥ ४२५ ॥ कुमरोवि तस्स पुरओ ईसीसि वलंतकंधरो धाइ । करपज्जंतनिवेसियनियपाणिविदि- न्नपच्चासो ॥ ४२६ ॥ कमजणियकुमारग्गलगइपयपसरंतकोववहुवेगो । एसेस पाविओ इय मईए सो धावइ गइंदो ॥ ४२७ ॥ विवरीयभमणवसओ कुमरेणावि य समं तहा नीओ । चित्तलिहिओव्व जाओ खणेण सो मत्तमायंगो ॥४२८॥ उवलद्धनिसियअंकुसहत्थो करिकंधरं समारूढो। कुमरो नीलुप्पललोयणाहिं महिलाहिं दीसंतो ॥४२९॥ तह महुराहिं गिराहिं पण्णत्तो सो करी जहा रोसो। तस्सोसरिओ आलाणखंभलीणो च सो विहिओ ॥ ४३० ॥ उच्छलिओ जयसद्दो अहो परक्कमनिही इमो कुमरो। जेण जियाण दुहत्ताण ताणकरणम्मि पगुणमणो ॥ ४३१ ॥ कहमवि तन्नगरपहू राया अरि- दमणनामगो तम्मि । समए समागओ नियइ कुमरवुत्तंतमियरूवं ॥ ४३२ ॥ विम्हियमणो य पुच्छइ को एसो कस्स निवइणो पुत्तो? । तत्तो तव्वइयरजाणगेण सचिवेण सो कहिओ ॥ ४३३ ॥ निहिलाभाओ समहियमाणंदमपुव्वमागओ

१ चोल्लक-
निदर्शनम्.

मंतो । नेइ निवो नियभवणं कारावइ मज्जणाईणि ॥ ४३४ ॥ भुत्तुत्तरम्मि दिण्णाउ अट्ठ कण्णाउ तेण कुमरस्स । सुप-
मत्थवासरम्मि य विहिओ वारिज्जओ तासिं ॥ ४३५ ॥ कइवयदिणा जहासुहमिय चिट्ठंताण अन्नया एगा । महिला
आगम्म कुमारअंतियं इय समुल्लवइ ॥ ४३६ ॥ कुमर! त्थि इहेव पुरे वेसमणो नाम सत्थवाहसुओ । धूया तस्स सिरि-
मई मा य मए वालभावाओ ॥ ४३७ ॥ आरब्भ पालिया जा तुमए करिसंभमा सुहय! तइया । रक्खियपुव्वा सा तुज्झ
घरिणिभावं अभिलसइ ॥ ४३८ ॥ तइयच्चिय जीवियदायगोत्ति तं साहिलासदिट्ठीए । अवलोइओ चिरं तीए किज्जउ ता
मगस्स पियं ॥ ४३९ ॥ वोलीणे हत्थिभए णीया कहकहवि परियणेण गिहं । तत्थवि न मज्जणाइं देहठिइं काउमभिल-
मइ ॥ ४४० ॥ कीलियमुहव केवलमच्छइ परिचत्तवयणवावारा । पुत्ति! अकंडे तं कीस एरिसं पाविया वसणं? ॥४४१॥
इय भणिए सा साहइ तुज्झं सव्वं पयासणिज्जं मे । लज्जा इत्थवरज्झइ जइवि तहावि य भणामि अहं ॥४४२॥ रक्खसरू-
वाउ तओ करिणो नियपाणदाणओ जेण । परिरक्खिया समं तेण पाणिगहणं जइ न होही ॥ ४४३ ॥ ता मे अवस्स-
मरणं सरणंति तओ निसामिउं कहिओ । पिउणो इमीइ सव्वो वुत्तंतो तेणवि समीवे ॥ ४४४ ॥ तुम्हमहं पेसविया
वालमिमं ता पडिच्छसु तुमं ति । कालोववन्नमेयंति मन्निया सावि वरधणुणा ॥ ४४५ ॥ तहमच्चेणवि दिण्णा कण्णा
नंदाभिहाणगा विहियं । वीवाहमंगलं जंति वासरा दुण्हवि सुहेण ॥ ४४६ ॥ सव्वकलंकविमुक्का उच्छलिया सव्वओ विय
पउत्ती । जह पंचालनिवसुओ सव्वत्थ जयं उवलभंतो ॥ ४४७ ॥ हिमवंतकाणणगओ जहा गइंदो निरंकुसो भमइ ।
वरधणुणा धणकुलनंदणेण अणुगम्ममाणपहो ॥ ४४८ ॥ वाणारसिं गया ते अहन्नया ठाविउं वहिं कुमरं । कडयाभि-

सियमइ सुमरिऊण रयणवईए संचलिओ । अण्णेसणत्थमासमसंमुहमालोयए न तयं ॥ ३८८ ॥ कं पुच्छामि पउत्तिं एवं चिंतिय पलोइयाउ दिसा । न य कोई सच्चविओ ठिओ सरंतो तयं चेव ॥ ३८९ ॥ खणमेत्ताओ एगो कल्लाणाकारओ परिणओ य । पत्तो पुरिसो परिपुच्छिओ य भो भो महाभाय! ॥ ३९० ॥ एवंविहनेवत्था कल्ले वा अज्ज वा न दिट्ठत्ति । बाला काइ भमंती इमाइ अडवीइ मज्झम्मि? ॥ ३९१ ॥ तेणुत्तं भत्तारो किं पुत्तय! तीइ होसि, आमंति । भणिए कुमरेण भणाइ सा मए भद्द! रोयंती ॥ ३९२ ॥ दिट्ठाऽवरण्हसमए कासि तुमं पुच्छिया कुओ चेह । किं कारणं इमस्सा सोयस्स कहिम्मि गंतव्वं? ॥ ३९३ ॥ कहियमिमीए गग्गरगिराइ किंचि वियाणिया ताहे । भणिया जहा मम च्चिय तं पुत्ति! दुहित्तिया होसि ॥ ३९४ ॥ तीए च्चिय चुल्लपिउस्स साहियं सायरं च सगिहम्मि । नीया तेण तुमं चिय गवेसिओ न उण दिट्ठो सि ॥ ३९५ ॥ ता सुंदरमिह जायं जं मिलिओ संपयंति भणिऊण । सो सत्थवाहगेहं नीओ विहिओ य वीवाहो ॥ ३९६ ॥ रयणवईए तस्संगलालसो जा गमइ दिवसाइं । ता वरधणुमरणदिणो समागओ कप्पियं भोज्जं ॥ ३९७ ॥ भुंजंति बंभणाई बंभणनेवत्थधारगो ताहे । तत्थागओ वरधणू भोयणकज्जेण भणियं च ॥ ३९८ ॥ भो भो साहिज्जउ भोज्जकारिणो दूरदेसओ एगो । चउवेओ चूडारयणसन्निभो सयलविप्पाण ॥ ३९९ ॥ मग्गइ भोयणमुयरम्मि जस्स भत्तं कहंपि संपत्तं । उवणमइ भवंतरवत्तिणोवि तुम्हाण पियरस्स ॥ ४०० ॥ सिट्ठं कुमरस्स तयं भोयणविणिउत्तएहिं पुरिसेहिं । बाहिं विणिग्गओ जा ता कुमरो वरधणुं नियइ ॥ ४०१ ॥ किंचि रसंतरमपुव्वमेव सव्वंगमुव्वहंतेण । आलिंगिओ पविट्ठो य मंदिरे मज्जिओ संतो ॥ ४०२ ॥ कयभोयणकरणिज्जो य पुच्छिओ तेण जह वयंस! तुहं । वो-

लीणो कत्थ इमो ठियस्स कालो, भणइ ताहे ॥ ४०३ ॥ गहणम्मि तम्मि रयणीइ तीइ तुम्हाण सुहपसुत्ताण । एगेण पिट्ठओ धाविऊण निविडे कुडंगम्मि ॥ ४०४ ॥ चोरपुरिसेण मज्झं वाणो गाढं निवेसिओ देहे । तग्घायवेयणाए अमुणंतो महियले पडिओ ॥ ४०५ ॥ उवलद्धचेयणो ता तुम्ह अवाए बहू निरिक्खंतो । गोवियनिययावत्थो ठिओ तहिं चेव वणगहणे ॥ ४०६ ॥ वोलीणम्मि रहवरे तमंतरालमह पायचारेण । सणियं अवक्कमंतो पत्तो गामंतरे तत्थ ॥ ४०७ ॥ जत्थ निसाइ निवसिया तुब्भे, गामाहिवेण परिकहिओ । तुह वइयरो विचित्तोसहेहिं मह रोहिओ य वणो ॥ ४०८ ॥ तत्तो ठाणे ठाणे तुमं गवेसंतओ इहायाओ । भोयणववएसेण य दिट्ठा तुब्भे मए इहइं ॥ ४०९ ॥ चिट्ठंति जाव निव्वुयचित्ता विरहं खणंपि असहंता । तावण्णया परोप्परमालावो एरिसो जाओ ॥ ४१० ॥ जह कालो केवइओ गमियव्वो मुक्कपुरिसगारेहिं । किंचि इओ निग्गमणोवायं अणहं उवलहामो ॥ ४११ ॥ ता महुमासो पत्तो वम्महपहरिज्जमाणसयलजणो । आयड्ढियचंदणपरिमलेहिं मलयानिलेहिं सुहो ॥ ४१२ ॥ तत्थ पवत्तासु पुरीजणाण णाणाविहासु कीलासु । धणविच्छड्डुविडंवियकुवेरनयरीविलासासु ॥ ४१३ ॥ सुमहल्लकोउहल्ला तेवि कुमारा गया पुरुज्जाणे । दिट्ठो तत्थ गइंदो गीयज्झुणिझरियदाणजलो ॥ ४१४ ॥ भूमिनिवाडियमिंठो निरंकुसो सव्वओ परिभमंतो । कदलीथंभसमाओ जणकीलाओ विलोलंतो ॥ ४१५ ॥ हल्लोहलए वट्टंतयम्मि कुलवालिया भउब्भंता । गहिया एगा तेणं करिणा करुणं विलवमाणी ॥ ४१६ ॥ दिट्ठा सा तेण गइंदघोरकरगोयरा कुमारेण । उव्विल्लमाणकोमलवाहुमुणाला कमलिणिव्व ॥ ४१७ ॥ विलुलंतकेसपासा भयतरलनिहित्तसयलदिसिनयणा । नियरक्खमपेच्छंती सुमरियमरणंतकरणीया ॥ ४१८ ॥ हा माइ!

माइ! गहिया रक्खसु करिरक्खसा इमं तुरियं । चिंतियमण्णं तु मए विहिणा अन्नं समाढत्तं ॥ ४१९ ॥ तत्तो कुमरेणावि य करुणारसपरवसंतकरणेण । अभिधाविऊण पुरओ सधीरमुक्कोसिओ हत्थी ॥ ४२० ॥ रे दुट्ठ करिण्णाहम! कुजाय! संभंतजुवइगहणेण । निक्किव! नियस्सवि किं न लज्जिओ थूलकायस्स? ॥ ४२१ ॥ अइदुब्बलाइ! निग्घिण! सरणविहीणाइ निरवराहाए। एयाइ मारणाओ जहत्थनामासि मायंगो! ॥ ४२२ ॥ सावट्ठंभत्तणधीरसद्दपडिसद्दभरियनहविवरं । सुणिऊण कुमरहक्कं तस्साभिमुहं पलोएइ ॥ ४२३ ॥ तं बालं मुत्तूणं रोसारुणनयणजुयलदुप्पेच्छो । धावइ कुमराभिमुहं तव्वयणुक्कोविओ हत्थी ॥ ४२४ ॥ तड्डवियकन्नजुयलो गहीरसुक्कारभरियनहविवरो । दीहपसारियहत्थो कुमराणुवहेण सो लग्गो ॥ ४२५ ॥ कुमरोवि तस्स पुरओ ईसीसि वलंतकंधरो धाइ । करपज्जंतनिवेसियनियपाणिविदिन्नपच्चासो ॥ ४२६ ॥ कमजणियकुमारग्गलगइपयपसरंतकोवबहुवेगो । एसेस पाविओ इय मईए सो धावइ गइंदो ॥ ४२७ ॥ विवरीयभमणवसओ कुमरेणावि य समं तहा नीओ । चित्तलिहिओव्व जाओ खणेण सो मत्तमायंगो ॥४२८॥ उवलद्धनिसियअंकुसहत्थो करिकंधरं समारूढो। कुमरो नीलुप्पललोयणाहिं महिलाहिं दीसंतो ॥४२९॥ तह महुराहिं गिराहिं पण्णत्तो सो करी जहा रोसो । तस्सोसरिओ आलाणखंभलीणो च सो विहिओ ॥ ४३० ॥ उच्छलिओ जयसद्दो अहो परक्कमनिही इमो कुमरो । जेण जियाण दुहत्ताण ताणकरणम्मि पगुणमणो ॥ ४३१ ॥ कहमवि तन्नगरपहू राया अरिदमणनामगो तम्मि । समए समागओ नियइ कुमरवुत्तंतमियरूवं ॥ ४३२ ॥ विम्हियमणो य पुच्छइ को एसो कस्स निवइणो पुत्तो? । तत्तो तव्वइयरजाणगेण सचिवेण सो कहिओ ॥ ४३३ ॥ निहिलाभाओ समहियमाणंदमपुव्वमागओ

॥ ४३४ ॥ भुत्तुत्तरम्मि दिण्णाउ अट्ठ कण्णाउ तेण कुमरस्स । सुप-
संतो । नेइ निवो नियभवणं कारावइ मज्जणाईणि ॥ ४३४ ॥ भुत्तुत्तरम्मि दिण्णाउ अट्ठ कण्णाउ तेण कुमरस्स । सुप-
सत्थयामरम्मि य विहिओ वारिज्जओ तासिं ॥ ४३५ ॥ कइवयदिणा जहासुहमिय चिट्ठंताण अन्नया एगा । महिला
आगम्म कुमारअंतियं इय समुल्लवइ ॥ ४३६ ॥ कुमर! त्थि इहेव पुरे वेसमणो नाम सत्थवाहसुओ । धूया तस्स सिरि-
मई मा य मए बालभावाओ ॥ ४३७ ॥ आरब्भ पालिया जा तुमए करिसंभमा सुहय! तइया । रक्खियपुव्वा सा तुज्झ
घरिणिभावं अभिलसइ ॥ ४३८ ॥ तइयच्चिय जीवियदायगोत्ति तं साहिलासदिट्ठीए । अवलोइओ चिरं तीए किज्जउ ता
मणस्स पियं ॥ ४३९ ॥ वोलीणे हत्थिभए णीया कहकहवि परियणेण गिहं । तत्थवि न मज्जणाइं देहठिइं काउमभिल-
सइ ॥ ४४० ॥ कीलियमुहव्व केवलमच्छइ परिचत्तवयणवावारा । पुत्ति! अकंडे तं कीस एरिसं पाविया वसणं ? ॥४४१॥
इय भणिए सा साहइ तुज्झं सव्वं पयासणिज्जं मे । लज्जा इत्थवरज्झइ जइवि तहावि य भणामि अहं ॥४४२॥ रक्खसरू-
वाउ तओ करिणो नियपाणदाणओ जेण । परिरक्खिया समं तेण पाणिगहणं जइ न होही ॥ ४४३ ॥ ता मे अवस्स-
मरणं सरणंति तओ निसामिउं कहिओ । पिउणो इमीइ सव्वो वुत्तंतो तेणवि समीवे ॥ ४४४ ॥ तुम्हमहं पेसविया
बालमिमं ता पडिच्छसु तुमं ति । कालोववन्नमेयंति मन्निया सावि वरधणुणा ॥ ४४५ ॥ तहमच्चेणवि दिण्णा कण्णा
नंदाभिहाणगा विहियं । वीवाहमंगलं जंति वासरा दुण्हवि सुहेण ॥ ४४६ ॥ सव्वकलंकविमुक्का उच्छलिया सव्वओ विय
पउत्ती । जह पंचालनिवसुओ सव्वत्थ जयं उवलभंतो ॥ ४४७ ॥ हिमवंतकाणणगओ जहा गइंदो निरंकुसो भमइ ।
वरधणुणा धणकुलनंदणेण अणुगम्ममाणपहो ॥ ४४८ ॥ वाणारसिं गया ते अहन्नया ठाविउं बहिं कुमरं । कडयाभि-

हाणपंचालरायमित्तस्स पासम्मि ॥ ४४९ ॥ वरधणुणा गमणं कयमेसो कमलायरो व्व सूरुदए । जाओ हरिसपरवसो विलोयणे तस्स पुट्ठो य ॥ ४५० ॥ कुमरपउत्तिं, तेणावि साहियं जह समागओ इहइं । नियवलवाहणसहिओ से निग्गओ संमुहो तस्स ॥ ४५१ ॥ दिट्ठो कडएण निवाउ वंभनामाउ निव्विसेसेण । जयकुंजरमारोविय सियचामरवीइओ संतो ॥ ४५२ ॥ पडिपुन्नचंदमंडलनिभेण छत्तेण उवरिं धरिएण। उग्गिज्जमाणचरिओ पए पए चारणगणेण ॥ ४५३ ॥ नीओ सो नयरब्भंतरम्मि नियमंदिरम्मि ठविओ य। कडगवई नियधूया पणामिया तीइ वीवाहो ॥ ४५४ ॥ णाणाविहहयगयरहवराइसामग्गियापयाणेण। जुत्तो पसत्थदिवसे पवत्तिओ तीइ विसयसुहं ॥ ४५५ ॥ सेवंतो जा चिट्ठइ ता दूयाकारिओ समणुपत्तो। नरनाहपुप्फचूलो धणुमंतिकणेरुदत्तो य ॥ ४५६ ॥ तह सीहो नरनाहो भवदत्तोऽसोयचंदमाईया। बहवो नराहिवा मिलिय तेहिं तो वरधणू विहिओ ॥ ४५७ ॥ अभिसिंचिय सेणावइपयम्मि चउरंगविउलबलकलिओ। दीहस्स पेल्लणकए कंपिल्लपुरम्मि पेसविओ ॥ ४५८ ॥ अणवरयं जा गंतुं स पवत्तो ताव दीहनरवइणा। कडगाइनरवईणं दूओ संपेसिओ, भणियं ॥ ४५९ ॥ तेण जह दीहराया तुम्होवरि अमरिसं परं पत्तो। जं एस वंभदत्तो तुब्भेहिं पुरस्सरो विहिओ ॥ ४६० ॥ णूणं तुम्ह न कल्लाणमत्थि दीहे समोत्थरंतम्मि । पलयानिललोलियजलहिसलिलसारिच्छविउलबले ॥ ४६१ ॥ ता एत्तो विनियत्तह खमणिज्जो भे इमोऽवराहो मे। सप्पुरिसा विणयपरे नरम्मि निम्मच्छरा जेण ॥ ४६२ ॥ कयउब्भडभिउडीभंगपयडअइरुद्दरोसपसरेहिं । निब्भच्छिओ स दूओ सयं च पंचालविसयम्मि ॥ ४६३ ॥ जा पत्ता ताव पुरं पलीवियासन्नगामसंदोहं । बहिनिग्गालियसरजलमंतो य पविट्ठबहुधण्णं ॥ ४६४ ॥ संग-

हियपउरजवसिंधणं च निस्सारनिग्गयजणं च । निप्पंकविहियचिरवाविकूवनइदुग्गपागारं ॥ ४६५ ॥ अपमत्तपुरिसकीरं-
तपोलिरक्खं निरुद्धसंचारं । सयवभमंततुरंगमसेणामुच्चंतपज्जंतं ॥ ४६६ ॥ ठावियपागारोवरिविचित्तजंतं कयं नरिंदेण ।
दीहेण रोहसज्जं अमज्झपरवलभयवसेण ॥ ४६७ ॥ एत्तो अणुगम्मंतो स बंभदत्तो नरिंदचक्केण । कंपिल्लपुरं रुंभइ समं-
तओ मंभमुब्भंतं ॥ ४६८ ॥ तलभागसंठियाणं सालोवरितलगयाण य भडाणं । अण्णोण्णागयदुस्सहमच्छरविसवेगवि-
हुराणं ॥ ४६९ ॥ अइघोरविहियसंहारवाणनीरंधउवलवरिसाणं । कयनिद्दयपहयपहाणतूररवकायरभडाणं ॥ ४७० ॥
जंतविणिक्खित्तसुतत्ततिल्लविहडंतपत्तिवंधाणं । फरगतिरोहियरक्खणणमण्णपागारमूलाणं ॥ ४७१ ॥ रोसपरवसदट्ठोट्ठवं-
धमुच्चंतनिट्ठुरगिराणं । दित्ततणमूलपक्खेवजलियकरिसारिसूराणं ॥ ४७२ ॥ निसियकुहाडयताडियवियडपओलीकवा-
डवंधाणं । कयरोलजणालोइज्जमाणविहडियकरिघडाणं ॥ ४७३ ॥ भीमाणि कुऊहलकारगाणि हासावहाणि जायाणि ।
आओहणाणि पइदिणमइदारुणरोसपसराणि ॥ ४७४ ॥ दीहभडेसुं निवेयमागएसुं पुरस्सरो होउं । अलहंतो अन्नमुवा-
यमत्तणो जीवियव्वस्स ॥ ४७५ ॥ दीहो उग्घाडियपुरकवाडपुडओ झडत्ति नयराओ । निक्खंतो विउलबलो अवलंबिय-
पोरिसुक्करिसो ॥ ४७६ ॥ ताण सेणाण संगाम सुमहल्लओ, ठाणठाणम्मि निवडंतसियभल्लओ । लग्गु मग्गेसु उच्छलिय-
रयमंडलो, पोढधाणुक्ककिज्जंतधणुकुंडलो ॥ ४७७ ॥ भेरिभंकाररवभरियभवणोयरो, कुंतसिल्लासिसरभीरुभुयकायरो ।
मत्थसंघट्टउच्छलियविज्जुच्छडो पाणनिरवेक्खपहरंतसंमुहभडो ॥ ४७८ ॥ वद्धकंधारनच्चंतवेयालओ, साइणीलोयपिज्जंत-
कीलालओ । सत्थसंपायछिज्जंतछत्तज्झओ, निन्नगावेगवहमाणभडरत्तओ ॥ ४७९ ॥ वियडविचलंतवहुसूरजणभंडओ,

लक्खसंखोवलक्खिज्जभडमुंडओ। जाउ जमनयरलोयाण परमूसवो, भीसणो ताण दुन्हवि बलाणाहवो ॥ ४८० ॥ तत्तो मुहुत्तमेत्ता दट्ठुं भंगं बलस्स निययस्स। धिट्ठत्तणेण दीहो पहाविओ बंभदत्तस्स ॥ ४८१ ॥ बावल्लभल्लसेलाइएहिं सिरिबंभदत्तदीहाण। वट्टंते समरभरे अच्छेरकरे सुरनराणं ॥ ४८२ ॥ नवरविमंडलसन्निभमईवनिसियग्गधारमइघोरं। परचक्कक्खयकारगमारूढं करयले चक्कं ॥ ४८३ ॥ जक्खसहस्साहिट्ठियमह पंचालाहिवंगजायस्स। तक्खणखित्तेणं तेण दीहसीसं तओ छिण्णं ॥ ४८४ ॥ गंधव्वसिद्धखेयरनरेहिं मुक्काउ कुसुमवुट्ठीओ। वुत्तं जहेस चक्की बारसमो इण्हिमुववन्नो ॥ ४८५ ॥ कंपिल्लपुरस्स बहिं बारस वासाणि चक्कवट्टिमहो। जाओ य अइमहंतो चोद्दसरयणाहिनाहस्स ॥ ४८६ ॥ नवनिहिपहुणो तस्सन्नया उ भोगे निसेवमाणस्स। देसाहिंडणदिट्ठो समागओ माहणो एगो ॥ ४८७ ॥ सो तस्स अणेगेसुं ठाणेसु विहियविविहसाहेज्जो। अच्चंतभत्तिमंतो य आसि परमं पणयठाणं ॥ ४८८ ॥ रायाभिसेयमहिमाइ वट्टमाणीइ वासबारसगं। चक्की तेण न दिट्ठो अलद्धदारप्पवेसेणं ॥ ४८९ ॥ तप्पज्जंते बाढं निसेवमाणेण दारपालनरं। तयणुग्गहेण दिट्ठो बारसमे वासरे राया ॥ ४९० ॥ अण्णे भणंति जाहे न लहइ सो दंसणंपि चक्किस्स। तो जिण्णुवाहणाओ वंसे दीहम्मि विलएइ ॥ ४९१ ॥ वहिनिग्गमसमए सो रण्णो जे चिंधवाहया तेसिं। मिलिओ नियचिंधकरो पहाविओ उग्गवेगेण ॥ ४९२ ॥ निज्झाइओ य रण्णा किमियं चिंधंति चिंतियं तेण। पुट्ठो य तेण भणियं तुह सेवाकालमाणमिणं ॥ ४९३ ॥ एत्तियउवाहणाओ घट्ठाओ तं निसेवमाणस्स। न य दंसणमुवलद्धं कहिंचि तुह देव! चलणाणं ॥ ४९४ ॥ सकयण्णुयाइ तेणं पुव्वुवयारे मणे सरंतेणं। भणिओ संतुट्ठमणेण भद्द! मग्गाहि वरमेगं ॥ ४९५ ॥ आपु-

१ चोल्लकनिदर्शनम्.

च्चिय नियभज्जं पच्छा मग्गामि जं पियं तीसे । इय भणिऊणमइगओ नियगेहं, पुच्छिया सा य ॥ ४९६ ॥ अइनिउण-
बुद्धिजुत्ता पाएण हवंति (इत्थ) नारीओ । तो चिंतियमेईए बहुविहवो परवसो होही ॥ ४९७ ॥ एक्केक्कम्मि गिहम्मी
पइदियमं भोयणं तुमं मग्ग । दीणारदक्खिणं तह पज्जत्तं एत्तिएणावि ॥ ४९८ ॥ इय भणिओ सो तीए रायाणं विन्न-
वेइ तह चेव । राया भणइ किमेवं अइतुच्छं मग्गियं तुमए ? ॥ ४९९ ॥ मइ तुट्ठे मग्गिज्जइ रज्जं चलधवलचामराडोवं ।
विप्पकुलुप्पन्नाणं किमम्ह रज्जेण सो भणइ ॥ ५०० ॥ पढमं नियंगेहम्मि य तो रण्णा भोयणं सदीणारं । दिण्णं तओ
कमेणं अंतेउरिगाइलोएणं ॥ ५०१ ॥ बत्तीस सहस्सा नरवईण बहुया कुडुंबकोडीओ । तत्थ निवसंति नयरे तप्पज्जंतं
न मो जाइ ॥ ५०२ ॥ छण्णवई गामाणं कोडीओ तत्थ कुलसहस्साइं । कइया भारहपज्जंतमेस संजाहिहि वराओ ?
॥ ५०३ ॥ तइया वाससहस्सं संभवई आउयं नराण परं । कह एयकालजीवी नयरस्सवि लहइ पज्जंतं ? ॥ ५०४ ॥ एवं
पुणरवि दुलहं जह चक्किगिहम्मि भोयणं तस्स । तह मणुयत्तं जीवाण जाण संसारकंतारे ॥ ५०५ ॥

अयं चात्र पूर्वाचार्यकृतो विशेषोपनयो दृश्यते;—यथा स साधितसकलभरतो ब्रह्मदत्तश्चक्रवर्त्ती, तथा निखिलजी-
वलोकमध्यसमुज्जृम्भितधर्मचक्रवर्त्तित्वसाम्राज्यस्तीर्थकरः । यथासौ महाटवीपर्यटनपटुर्बटुः, तथा नरनारकादिपर्याय-
भाजि अनर्वाक्पारे संसारेऽनेकधा भ्रान्तपूर्वोऽयं जीवः । यथा स चक्रवर्तिदर्शनदायको द्वारपालः, तथा मिथ्यात्व-
मोहादिघातिकर्मविवरः । यथा चासावन्यभार्यासक्तं तमनिच्छन्ती भोजनमात्र एव संतुष्टं चकार ब्राह्मणी, तथाऽमुं

1 फ 'नियगेहं पियं' ।

जीवमैकान्तिकमात्यन्तिकं च मुक्तिवधूसुखं प्रति कृतोत्साहमुपस्थितराज्यसमसंयमलाभमपि कर्मप्रकृतिभार्या भोजनमात्रतुल्ये वैषयिकसुखे प्रतिबद्धं करोति । यथा च तस्य चक्रवर्त्तिगृहप्रभृतिषु सर्वेषु भरतक्षेत्रगृहेषु कृतभोजनस्य पुनश्चक्रवर्त्तिगृहे भोजनमसंभावनीयम्, तथास्य जीवस्याकृतसम्यग्धर्मस्य सम्यग्दर्शनादिमुक्तिबीजलाभफलं मानुषं जन्मेति॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—'चोल्ल'त्ति भोयणमिति, प्रागुक्तदृष्टान्तद्वारगाथायां यश्चोल्लक इति पदमुपन्यस्तं तद्देशीवशाद् भोजनस्य वाचकमित्यर्थः । तच्च भोजनं 'परीवारभारहजणम्मि'त्ति सूचनात् सूत्रमिति न्यायात् प्रथमं तावद् ब्रह्मदत्तगृहे, ततोन्तःपुरादिपरिवारवेश्मसु, ततोऽपि भारतवासिलोकमन्दिरेषु कररूपतया प्रागुक्तब्राह्मणस्य निरूपितं राज्ञा, तावद्भोजनपर्यन्ते च स्वयमेव तस्यैव ब्राह्मणस्य न पुनः पुत्रपौत्राद्यपेक्षया पुनर्द्वितीयवारं दुर्लभं दुरापं तन्निरूपितभोजनं यथा येन प्रकारेण तत्र चक्रवर्त्तिगृहे, तथैव प्रस्तुतं मनुजत्वमिति ॥ ६ ॥

अथ द्वितीयदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

जोगियपासिच्चियपाडरमणदीणारपत्तिजूयम्मि । जह चेव जओ दुलहो धीरस्स तहेव मणुयत्तं॥७॥

चाणक्कस्सुप्पत्ती वत्तव्वा पढमयाइ जा नंदो । पाडलिपुत्ते नयरे समूलमुम्मूलिओ ताव ॥ १ ॥ सयमेव नवरि भणिही न य तेण पवित्थरो इहं गहिओ । रज्जंमि चंदगुत्ते ठियम्मि चिंतेइ चाणक्को ॥ २ ॥ लद्धा न नंदलच्छी समुद्धरा काइ तीइ विरहम्मि । रज्जं केरिसमेवं करेसुवायं तदज्जणणे ॥ ३ ॥ तो जंतपासया तेण निम्मिया, केइ बिंति अण्णे

उ । देवयपसायलद्धा तओ सुदक्खो नरो एगो ॥ ४ ॥ भणिओ तेण जहेए पासे दीणारथालमेगं च । गिण्हित्तु भणाहि तुमं तियचच्चरचउमुहाईसु ॥ ५ ॥ जो मं जिणाइ जूए सो दीणाराण जिणइ थालमिणं । अह कहवि जिणामि अहं तो दीणारो ममं एगो ॥ ६ ॥ एवं च सो पयट्टो निरंकुसो जूयमुद्धुरं रमिउं । न कयाइ सो जिणिज्जइ जिणइ च्चिय सो परं अण्णे ॥ ७ ॥ जह तस्स जओ दुलहो अइदक्खेणावि केणइ नरेण । तह मणुयत्तणभट्ठो दट्ठव्वो तस्स लंभम्मि ॥ ८ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः । यौगिकौ यन्त्रप्रयोगनिष्पन्नौ देवतावितीर्णौ वा पाशकौ अक्षौ—ताभ्यामीप्सितपातेन रमणं क्रीडनं प्रारब्धं, तथा दीनारपात्रीपणः कृतश्चाणक्यनियुक्तपुरुषेण, द्यूते तादृशे यथा चैव जयो दुर्लभोऽन्यस्य पुरुषस्य धीरस्य बुद्धिमतो मानवस्य तथैव मनुजत्वं दुर्लभं प्रतिभासत इति ॥ ७ ॥

अथ तृतीयदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

धण्णे त्ति भरहधण्णे सिद्धत्थगपत्थखेव थेरीए । अवगिंचणमेलणओ एमेव ठिओ मणुयलाभो ॥८॥

किल कप्पणाइ केणवि सुरेण कोऊहलेण सव्वाइं । धन्नाइं मेलियाइं[1] भारहवासस्स तणयाइं ॥ १ ॥ एगो सरिसवपत्थो पक्खित्तो ताण मज्झयारम्मि । आलोडियाइं ताइं भणिया एगा तओ थेरी ॥ २ ॥ दुब्बलदेहा दालिद्ददूमिया किंचि-

---

1 फ 'मिलियाइ'।

रोयविहुरंगी । तं सुप्पसणाहकरा विगिंचए ताइं धन्नाइं ॥ ३ ॥ ता जा सरिसवपत्थो पुन्नो सो चेव सा तहा काउं । पारद्धा मेलेज्जा किं तं पत्थं सरिसवाण? ॥ ४ ॥ एमेव मणुयजम्मो अणेगजोणीसु परिभमंताणं । पत्तो भट्ठो मणुयाण दुलहो मोहमलिणाण ॥ ५ ॥

अथाक्षरार्थः । 'धन्ने' त्ति द्वारपरामर्शः, 'भरहधन्ने'त्ति भरतक्षेत्रधान्येषु मध्ये केनापि देवेन दानवेन वा कुतूहलिना सिद्धार्थानां सर्षपाणां प्रस्थस्य सेतिकाचतुष्टयात्मकस्य क्षेपः कृतः । ततः स्थविरयात्यन्तवृद्धया स्त्रिया कर्तृभूतया 'अवगिंचण'त्ति अववेचनेनाशेषधान्येभ्यः पृथक्करणेन यद् मीलनं प्रस्तुतसर्षपलाभो मनुष्यप्राप्तिरिति ॥ ८ ॥

अथ चतुर्थदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

जूयम्मि थेरनिवसुयरज्जसहट्ठसयथंसिदाएण । एत्तो जयाउ अहिओ मुहाइ नेओ मणुयलाभो ॥९॥

इह अत्थि वसंतउरं नयरं नामेण धणकणसमिद्धं । पोढपरक्कमकलिओ जियसत्तू आसि तत्थ निवो ॥ १ ॥ भज्जा य धारिणी से नियरूवविणिज्जियामरवहूया । जाओ तेसिं तणओ पुरंदरो रज्जभारसहो ॥ २ ॥ चउविहबुद्धिसमेओ अइनिम्मलविउलकुलसमुप्पन्नो । आसि अमच्चो सच्चो निच्चं सज्जो निवइकज्जे ॥ ३ ॥ खंभट्ठसयणिविट्ठा सुसिणिद्धाणेगरूवकलिया य । नरवइणो तस्स सहा अहेसि रिउचित्तखोभसहा ॥ ४ ॥ तत्थेक्केक्के थंभे अस्सीणं सयं समत्थि अट्ठहियं । इय अस्सीण सहस्सा एगारस छ सय चउसट्ठा ॥ ५ ॥ एवं कालम्मि गए वहुम्मि रज्जं निसेवमाणस्स । नरवइणो तस्स

सुओ अहण्णया चिंतइ कुचित्तो ॥ ६ ॥ रज्जं जहा कहंचि वि संपत्तं सोहणं ति जणगाओ । ता थविरं नियपियरं मारिय गिण्हामि रज्जमिणं ॥ ७ ॥ नाओ य तस्स भावोऽमच्चेण निवेइयं तओ रण्णो । आहूओ तेण सुओ भणिओ य कमं पडिक्खाहि ॥ ८ ॥ अह तोरसि रज्जकए दाएणगेण अट्ठसयवारे । जिणसु निरंतरमस्सिं एक्केक्कं, देमि तो रज्जं ॥९॥ जह नामं अस्सीणं तस्स जओ दुलहो चिरेणावि । तह मणुयत्तं जीवाण जाण भवगहणलीलाणं ॥ १० ॥ (इति)

अथाक्षरार्थः । 'जूए'त्ति द्वारपरामर्शः—स्थविरनृपस्योक्तनामकस्य सुतो नन्दनः राज्याकाङ्क्षी संपन्नस्ततोऽसौ पित्रा प्रोक्तः, यथा—'सहट्ठसययंसिदाएणेति' इयं सभा त्वया तदा जिता भवति यद्यष्टशतं वारान् एकैकाश्रिरेकेन दायेन जीयते, ततश्च राज्यं लब्धुमर्हसि नान्यथा इतो संभावनीयात् 'जयाउ'त्ति सभाजयात्—अधिकः समधिको दुर्लभतया 'मुह्याए' त्ति मुधिकया शुद्धधर्माराधनतया महामूल्यविरहेणेत्यर्थः नेयो ज्ञातव्यो मनुजलाभ इति ॥ ९ ॥

अथ पञ्चमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

रयणे त्ति भिन्नपोयस्स तेसिं नासो समुद्दमज्झम्मि। अण्णेसणम्मि भणियं तल्लाहसमं खु मणुयत्तं॥१०

रयणकयाणगवसउच्छलंतकित्तीइ तामलित्तीए । आसि अमुद्दियचित्तो समुद्ददत्तो त्ति नाइत्तो ॥ १ ॥ सो अन्नया कयाई नाणाविहवत्थभरियवोहित्थो । रयणद्दीवमइगओ विहिओ रयणाण संजोगो ॥ २ ॥ पूरियमणोरहो सो वलिओ जा एइ जलहिमज्झम्मि । नयरीइ तामलित्तीइ संमुहो ताव तं पोयं ॥ ३ ॥ पुण्णक्खएण भिन्नं अइगहिरे तम्मि सागर-

जलम्मि । सव्वोवि रयणरासी दिसोदिसिं विप्पइण्णो य ॥ ४ ॥ सो वि य समुद्ददत्तो पाविय फलगं कहिंचि तीरम्मि । लग्गो विसन्नचित्तो खारजलासीणसव्वंगो ॥ ५ ॥ पारद्धं रयणाणं गवेसणं तेण पउणदेहेण । जह तस्स रयणनिवहो दुलहो, तह एत्थ मणुयत्तं ॥ ६ ॥ इति ॥

अक्षरार्थः । 'रयणे'त्ति द्वारपरामर्शः—भिन्नपोतस्य समुद्रदत्तवणिज इति शेषः, तेषां रत्नानां रत्नद्वीपोपात्तानां नाशः समुद्रमध्येऽभूत्, ततस्तेन वणिजा अन्वेषणे रत्नानां प्रारब्धे यादृशो रत्नलाभो, भणितं पूर्वमुनिभिस्तल्लाभसमं, खुरेवार्थः, ततस्तल्लाभतुल्यमेव मनुजत्वं प्रस्तुतमिति ॥

आवश्यकचूर्णौ त्वन्यथापि दृश्यते रत्नदृष्टान्तः, यथा—आसि सुकोसलनयरे नयरेहिरपउरजणसमाइण्णे । इब्भो अच्चब्भुयभूइभायणं धणयदत्तो त्ति ॥ १ ॥ तस्स पियपणइणी धणसिरित्ति जाया सुयाओ ताणट्ठ । बहुरयणरासिसारो घरसारो अगणिओ तह य ॥ २ ॥ जायम्मि वसंतमहे तम्मि पुरे जस्स जत्तिया अत्थि । धणकोडीउ, पडाया तावइया सो समुस्सेइ ॥ ३ ॥ सो पुण इब्भो कोडीहिं रयणमुल्लं करेउमसमत्थो । तेसिमणग्घत्तणओ नो उब्भइ तो पडायाओ ॥ ४ ॥ कालेण तम्मि वुड्ढे जायम्मि गयम्मि कत्थवि य समए । कत्तोवि कज्जवसओ वहिया देसंतरं दूरं ॥ ५ ॥ तो तरुणबुद्धिणो ते तणया कोऊहलं पडागाण । काऊण मणे रयणाण विक्कयं काउमारद्धा ॥ ६ ॥ विहिया धणकोडीओ पत्तेयमहम्मि पंचवण्णाओ । पवणपणोल्लिरकणकणिरकिंकिणीजालकलियाओ ॥ ७ ॥ नियपासायस्सुवरिं सयसंखा ऊसिया पडायाओ । एवं वट्टंताणं तेसिं ताओ समायाओ ॥ ८ ॥ भणिया तेण किमेयं चेट्ठियमसमंजसं, जओ ताणि ।

रयणाणि मोल्लरहियाणि विक्कओ ताण कह विहिओ? ॥ ९ ॥ मोल्लाणि पडिसमप्पिय तेसिं वणिजारयाण लहु चेव । जइ इंति मज्झ गेहं ताइं तुब्भेहिं तह कज्जं ॥ १० ॥ तो ते अट्ठवि अट्ठसु दिसासु तेसिं गवेसणनिमित्तं । पारसकूलाईसुं पत्ता देसंतरेसु कमा ॥ ११ ॥ सव्वायरेण ताइं गवेसियाइं, न सव्वसंजोगो । संजाओ वणियाणं कहिंपि केसिंचि गमण-वमा ॥ १२ ॥ रयणाण तेसिं दुलहो समागमो जह तहेव जीवाण । मणुयत्ताउ चुयाणं पुणोवि माणुस्सओ जम्मो॥१३॥ इति ॥ १० ॥

अथ षष्ठदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

सुमिणम्मि चंदगिलणे मंडगरज्जाइं दोण्ह वीणणओ। नाएऽणुताव सुमिणे तल्लाहसमं खु मणुयत्तं११

अत्थि अवंतीविसए समुज्जया जा जिणेउममरपुरिं । अइनिम्मलविभववसा उज्जेणी नाम पवरपुरी ॥ १ ॥ उग्गपर-क्कमवसविजियसयलदिसिमंडलो कलानिउणो । नामेणं जियसत्तू नरनाहो तं च पालेइ ॥ २ ॥ तत्थत्थि सत्थवाहो समत्थदेसेसु पत्तववहारो । अयलो अयलो व्व थिरो चागी भोगी महाभागो ॥ ३ ॥ तत्थ वि य देवदत्ता लायण्णमहोयही कमलनयणा । गणिया गणियागयलोयमाणसा निवसइ धणड्ढा ॥ ४ ॥ तहा,—धुत्ताणं तेणाणं वसणीणं कोउगीण कुसलाणं । विउसाण धम्मियाणं जो मूलसलाहणं लहइ ॥ ५ ॥ रायन्नकुलुप्पन्नो संपुन्नो रायलक्खणसएहिं । तत्थत्थि मूलदेवो धुत्तो पत्तो परं किर्त्तिं ॥ ६ ॥ सब्भावसारमणहं विसयसुहं तस्स सेवमाणस्स । गणियाइ देवदत्ताइ दिन्नतोसस्स

जंति दिणा ॥ ७ ॥ अह अन्नया महूसवसमए उज्जाणकीलणनिमित्तं । अयलेण देवदत्ता दिट्ठा सह मूलदेवेण ॥ ८ ॥ सिवियारूढा, पोढं पणयं तक्खणमुवागओ तीए । चिंतेइ सत्थवाहो ता धण्णाणं घडइ एसा ॥ ९ ॥ ता केण उवाएणं मज्झ समीहियकरा भवेज्जेसा ? । आढत्तो दाणाई उवयारोऽणेगहा तीए ॥ १० ॥ उवयारमेत्तगज्झा गणियाओ जेण तेण सो तीए । आणीओ बहुमाणस्स गोयरं दावियसिणेहो ॥ ११ ॥ वरचित्तभित्तिकलिए निम्मलमणिभूमिए सउल्लोचे । पज्जलियरयणदीवयपहागलत्थियतिमिरपूरे ॥ १२ ॥ कयउब्भडसिंगारो पओससमए य वासभवणे सो । पत्तो पडिवण्णो आसणाइदाणेण सो तीए ॥ १३ ॥ एवं तेण समं सा गमेइ कालं विसालभोगपरा । परमंच्चंतसिणेहा[1] णिच्चं चिय मूलदेवम्मि ॥ १४ ॥ अक्काभएण एसा न पवेसइ तं नियम्मि गेहम्मि । खिज्जेइ किंचि चित्ते णाओ जणणीइ तब्भावो ॥ १५ ॥ भणिया पुत्ति ! पवेससु जो रुच्चइ तुज्झ झूरसि किमेवं ? । समए पवेसिओ सो भणिओ अक्काइ तो एवं ॥१६॥ "अपात्रे रमते नारी गिरौ वर्षति माधवः । नीचमाश्रयते लक्ष्मीः प्राज्ञः प्रायेण निर्धनः ॥ १ ॥" पभणेइ देवदत्ता नाहं लुद्धा धणम्मि किंतु गुणे । सो उ गुणो सव्वो च्चिय निवसइ इह मूलदेवम्मि ॥ १७ ॥ भणिया जणणीए सा अणेगगुणगणसमण्णिओ अयलो । तत्तो तुह प्पियाओ सा पभणइ कीरउ परिच्छा ॥ १८ ॥ तो अयलस्स समीवे दासी संपेसिया जहा भणसु । तुह वल्लहाइ जायं उच्छूणं भक्खणे चोज्जं ॥ १९ ॥ तप्पत्थणाइ सोहग्गियाणमग्गेसरं मुणंतो सो । अप्पाणमणेगाइं संपेसइ उच्छुसगडाइं ॥ २० ॥ भणिया जणणीए सा अचलरसोदारयं तुमं पिच्छ । एक्कवयणेण जेणं

[1] घ 'मच्चत्तसिणेहा'।

महुयओ एरिसो विहिओ ॥ २१ ॥ सविसायं सा भासइ किमहं करिणी जमेवमुवणेइ । असमारइयाउ इमा समूलडा-
लाउ लट्ठीओ ॥ २२ ॥ तो भणसु मूलदेवं किं काही सोवि ताव पिच्छामो । पहिया चेडी जाणाविओ य सो जूयखल-
यम्मि ॥ २३ ॥ तत्तो तेण कवड्डे घेत्तूणं दस दुगेण तम्मज्झा । गहिया दो लट्ठीओ दुगेण दो अहिनवसरावे ॥ २४ ॥
मेमेण चाउजायं तिक्खेण छुरेण ताउ घडिऊण । तह गंडली कयाओ सूलासुं पोइयाओ य ॥ २५ ॥ चाउज्जाएणं वा-
सिऊण ठविउं सरावदुगमज्झे । चेडीकरप्पियाओ काउं संपेसिया तीसे ॥ २६ ॥ जणणीइ दंसियाओ पेच्छसु विन्ना-
णअंतरं दोण्हं । अकिलेसेणं भक्खणरिहाउ संपेसिया तेण ॥ २७ ॥ अयलेण पुण महंतो अत्थवओ कारिओ न उण
मज्झ । एक्कावि उच्छुलट्ठी जहोवजुज्जइ तहा विहिया ॥ २८ ॥ एगंतेणेव गुणे एसा पेच्छेइ मूलदेवस्स । इय सविसाया
जणणी चिंतेउं एवमारद्धा ॥ २९ ॥ को नाम सो उवाओ जेणेसो निग्गहं लहेज्जाहि । अयलाउ जेण न पुणो पविसेज्जा
मज्झ गेहम्मि ॥ ३० ॥ अह अण्णवासरे अयलसत्थवाहो भणाविओ तीए । छउमेण गामगमणं करेत्तु एज्जाहि संझाए
॥ ३१ ॥ तेण तहच्चिय विहिए गमणे तुट्ठाइ देवदत्ताए । गेहम्मि मूलदेवो पवेसिओ जाव अभिरमइ ॥ ३२ ॥ विज्जु-
झउप्पो प तओ आवडिओ झत्ति अयलसत्थाहो । गिहमज्झे य अइगओ इयरो सेज्जायले लीणो ॥ ३३ ॥ णाओ य
तेण, भणिया गणिया, ण्हायद्वं मज्झ इत्थेव । सेज्जाए, सा पभणइ निरत्थं किं विणासेसि ॥ ३४ ॥ मज्झं चेव विणस्सइ
ण उणो तुह किंपि किं विसूरेसि? । पारद्धो ण्हाणविही अब्भंगुव्वट्टणाईओ ॥ ३५ ॥ कलसपलोट्टणसमए पारद्धो चिं-
तिउं तओ इयरो । ही ही वसणाण वसा वसणाइं जओ भवंतेवं ॥ ३६ ॥ "कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो विषयिणः क-

स्यापदोऽस्तं गताः स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि मनः को नाम राज्ञां प्रियः?। कः कालस्य न गोचरान्तरगतः कोऽर्थी गतो गौरवं को वा दुर्जनवागुरासु पतितः क्षेमेण यातः पुमान्? ॥ १ ॥"

विडउ व्व सलिलभिन्नो निग्गच्छइ जाव ताव अयलेण। अयलग्गकरेण सिरे गिण्हिय केसेसु सो भणिओ ॥ ३७ ॥ किं ते करेमि इण्हिं, जं रुच्चइ तं करेसु, सो भणइ। नियदुच्चरियवसाओ जमहं तुह गोयरे जाओ ॥ ३८ ॥ वयणपउत्तिं सो तस्स सोउमक्खित्तमाणसो भणइ। ही देवपरिणईए सुयणावि जमावइं इंति ॥ ३९ ॥ नासियनीसेसतमो जगचूडामणिपयं पवन्नो य। पावइ रवीवि वसणं गहकल्लोला हि कालवसा ॥ ४० ॥ मज्झ करेज्ज कयाइवि साहेज्जं भद्द! वसणपडियस्स। सक्कारिऊण मुक्को अयलेणं मूलदेवो त्ति ॥ ४१ ॥ अपत्तपुव्वनिग्गहकलंकलज्जाविलक्खभावेण। विन्नायडपुरसंमुहमारद्धो एस अह गंतुं ॥ ४२ ॥ संबलमेत्तेणवि वज्जिओ य पत्तो महाडवीइ मुहे। वायासहायगं किंचि जाव अवलोयए पहियं ॥ ४३ ॥ लोभभुयंगमडक्को ढक्को जाईए सद्धडो नाम। भग्गो मग्गपयट्टो ससंबलो तेण तो दिट्ठो ॥ ४४ ॥ एयस्स संबलबलेण जामि इण्हिं न वंचणं काही। मज्झ इमो ते चलिया परोप्परं विहियसंभासा ॥ ४५ ॥ पत्तो दिणपहरतिगे निग्गामपहाइ तीइ अडवीए। कत्थ वि सजलपदेसे विस्सामं काउमारद्धा ॥ ४६ ॥ नीहारिऊण वइयाइ सत्तुया तेण पत्तपुडियाए। आलोडिय सलिलेणं भुत्ता एगागिणा चेव ॥ ४७ ॥ वायामेत्तेणं पि य इयरो न निमंतिओ समीवेवि। वट्टंतो निट्ठुरमाणसेण ही किविणचरियाइं ॥ ४८ ॥ विस्सरियमिणं नूणं एयस्स णिमंतणं न तेण कयं। कल्ले दाहिइ इय चिंतिऊण तेणेव सह चलिओ ॥ ४९ ॥ एवं बीएवि दिणे न तेण संभासिओ मणागंपि। तो पत्ते तइ-

यद्दिणे तं अडविमइच्छिया दोवि ॥ ५० ॥ पत्ते वसिमसमीवे आसासंपायणेण मम एसो । दूरमुवयारकारि त्ति चिंतिउं
मूलदेवेण ॥५१॥ भणिओ भद्द! पयट्टसु नियकज्जे संभलाहि मं जइया । संपत्तरज्जमेज्जसु तइया जं देमि ते गामं ॥५२॥
दिणपहरदुगे गामं समागओ तत्थ भिक्खणट्ठाए । करकलियपत्तपुडओ अकिलिट्ठमणो पविट्ठो सो ॥ ५३ ॥ कुम्मासेहिं
न्निय केवलेहिं लद्धेहिं पूरिओ पुडओ । चलिओ तलागतीरे अच्चंतमणुस्सुओ सणियं ॥ ५४ ॥ एत्थंतरम्मि मासोववा-
सतववसविसोसियसरीरो । उज्जाणाओ एंतो गामाभिमुहो मुणी एगो ॥ ५५ ॥ पारणगकए दिट्ठो अणेण पप्फुल्ललोयण-
मणेण । तो चिंतिउं पयट्टो अहो मे पुण्णपरिवाडी ॥ ५६ ॥ चिंतामणीवि लब्भइ लब्भइ कइयावि कप्परुक्खोवि ।
भोयणममए एसो न लब्भए भागहीणेहिं ॥ ५७ ॥ इह जं जम्मि खणे संपज्जई दाउमइमहग्घं तं । ता कुम्मास च्चिय
मज्झ नो अन्नं संपयं दाणं ॥ ५८ ॥ अइबहलपुलयकलिओ हरिसंसुयउल्ललोयणजुगल्लो । पभणइ भयवं! गेण्हसु मम क-
रुणं काउं कुम्मासे ॥ ५९ ॥ मुणिणावि दव्वक्खित्ताइएहिं परियाणिऊण संसुद्धिं । पज्जत्तं ते पत्ते गहिया महियाभिमा-
णेण ॥ ६० ॥ धण्णाणं खु नराणं कुम्मासा हुंति साहुपारणए । इय भणइ मूलदेवो जा परितुट्ठो तओ गयणे ॥ ६१ ॥
मुणिभत्तदेवयाए मग्ग वरं पभणिओ वरेइ तओ । गणियं च देवदत्तं दंतिसहस्सं च रज्जं च ॥ ६२ ॥ कुम्मासेहिं अव-
सेसएहिं विहियं च भोयणं तेण । अमयमयभोयणेण व वाढं संपाविओ तित्तिं ॥ ६३ ॥ बेन्नायडवरनयरं पओसका-
लम्मि पाविउं तत्थ । देसियसहाइ सुत्तो पभायसमयम्मि पासेइ ॥ ६४ ॥ पडिपुन्नचंदमंडलमइधवलपहापहासियदि-
सोहं । पिज्जंतमप्पणा देसिओवि तं पेच्छए अन्नो ॥ ६५ ॥ पडिबुद्धा ते जुगवं हलबोलं उट्ठिओ तओ काउं । अइमं-

दभागधेओ तेसिं सो देसियाण पुरो ॥ ६६ ॥ जा पन्नवेइ सुविणयफलं च पुच्छेइ ताव एक्केण । घयगुलसमग्गमंडयलाभो तुज्झ त्ति वाहरियं ॥ ६७ ॥ पत्तो य बीयदिवसे छाइज्जंतम्मि किंचिवि गिहम्मि । गिहपहुणा निद्दिट्ठो संपत्तो मंडओ तेण ॥ ६८ ॥ अइनिउणत्तणमइणा उ चिंतियं ताव मूलदेवेण । एत्तियफलो न एसो सुविणो, अवियाणगा एए ॥ ६९ ॥ अह उग्गयम्मि रविमंडलम्मि काउं पभायकिच्चाइं । कुसुमभरियंजली सो पत्तो सुविणन्नुयसयासे ॥ ७० ॥ परिपूजियतच्चरणो काऊण पयाहिणं पणयमउली । बद्धंजली निवेएइ चंदपाणं सुविणयम्मि ॥ ७१ ॥ तो सुविणपाढएणं रज्जफलं निच्छिऊण तं सुविणं । लायण्णामयपुण्णं कन्नं परिणाविओ पढमं ॥ ७२ ॥ एसो ते रज्जफलो सत्तदिणब्भंतरे धुवं सुविणो । एवं ति मउलियंजलिपुडेण पडिवण्णमेएण ॥ ७३ ॥ पत्तो कमेण विन्नायडम्मि परिचिंतियं तओ तेण । अच्चंतनिद्धणो हं भमामि कह नयरमज्झम्मि ॥ ७४ ॥ तो रयणीए ईसरगिहम्मि एगम्मि खणियखत्तो सो । आरक्खिएहिं गहिओ बद्धो य नीओ य करणम्मि ॥ ७५ ॥ चोरस्स वहो दंडो त्ति नीइसत्थं सरंतओऽमच्चो । तं वज्झमाणवेई निज्जइ जा वज्झभूमीए ॥ ७६ ॥ ता चिंतेइ किमेयं सव्वं पुव्वुत्तमलियगं होही ?। तस्सेवुदयागयपोढपुण्णवसओ पुरे तत्तो ॥ ७७ ॥ उग्गाढसूलवियणो विहुरसरीरो अपुत्तओ मरइ । नरनाहो दिव्वाइं अहिवासिज्जंति तो पंच ॥ ७८ ॥ तंबेरमो तुरंगो छत्तं चामरजुगं च तह कलसो । तो देवयाउ लहु ओयरंति एएसु रज्जस्स ॥ ७९ ॥ मग्गिज्जइ नररयणं जोग्गं रज्जस्स चच्चराईसु । दिव्वेहिं तेहिं नयरीइ सव्वओ हिंडमाणेहिं ॥ ८० ॥ दिट्ठो य खरारूढो छित्तरछत्तो सरावमालगलो । रत्तंदणकयराओ मसिमुद्दयमुद्दियसरीरो ॥ ८१ ॥ संमुहमेंतो सो मूलदेवतेणो तओ गइंदेण । पारद्धा गल-

गज्जी हएण हेसारवो गरुओ ॥ ८२ ॥ घेत्तूण करी कलसं अहिसिंचिय नेइ निययखंधम्मि । ढलियाउ चामराओ छत्तं उवरिट्ठियं झत्ति ॥ ८३ ॥ पूरियसयलनहंगणमग्गं ताहे पवाइयं तूरं । अइमुहलो जयसद्दो पओजिओ वंदिविंदेहिं ॥८४॥ पत्तो रायसहाए मुत्तामणिमंडिए चउक्कम्मि । सीहासणोवरिगओ पणओ सामंतचक्केण ॥ ८५ ॥ जाओ महानरवई पयावपरिभूयवेरिनरनाहो । सो रज्जं रंजियसुयणमाणसो माणइ जहिच्छं ॥ ८६ ॥ जाओ जणे पवाओ जह इमिणा चंदमंडलं सुमिणे । पीयं तस्स पसाएण पावियं एरिसं रज्जं ॥ ८७ ॥ सुणियं च तेण देसियनरेण किं एरिसं न मे जायं । नरनाहत्तं वीणणदोसाओ जणेण सो भणिओ ॥ ८८ ॥ एत्तो जमन्नमेवं सुमिणं लभामि तं कहिस्सामि । निउणस्स कस्सई जेण होज्ज इय रज्जसंसिद्धी ॥ ८९ ॥ दहितक्कपउरभोयणपरायणो सोविरो जहिच्छाए । सुविणं मग्गंतो सो किलिस्सिओ कालमइबहुयं ॥ ९० ॥ जह तस्स एयसुविणयलाभो अइदुलहो तहा भद्दे । मणुयत्तं मणुयाणं अपारसंसारनीरहरे ॥ ९१ ॥ एसो सेसकहाणयलेसो पत्थावमागओ जेण । तेण भणिज्जइ सो अन्नया उ चिंतेइ नरनाहो ॥ ९२ ॥ लद्धं रज्जं मयमंडणाण वरवारणाण य सहस्सो । एगित्थ देवदत्ता ण अत्थि तो णूणमाभाइ ॥ ९३ ॥ यतः

"नेहलिनिग्ग मेलइ निकारण रसी, वसणसएवि अमूढइ विहवि अणुलसी । सज्जणि सरलसहावइ तहवि सोमथिरि, माणुममंगमि सग्गु कि सग्गह सिंगु सिरि ?॥ १ ॥"

उज्जेणिसामिणा दाणमाणगहिएण विहियपणएण । अब्भत्थिएण बहुहा समप्पिया देवदत्ता से ॥ ९४ ॥ विसुयं सद्ध-

---

१ घ 'सूहवि'।

डभट्टेण मूलदेवो समज्जिणियरज्जो । विण्णायडम्मि नयरे समागओ तत्थ लहु चेव ॥ ९५ ॥ दिट्ठो राया, दिण्णो पहाणगामो विसज्जिओ तत्तो । मह नयणगोयरे जह न एहि तह कुणसु इय भणिओ ॥ ९६ ॥ अह अन्नया कयाइ उज्जेणीओ धणज्जणनिमित्तं । देसंतरं पवण्णो अयलो बहुलोयपरियरिओ ॥ ९७ ॥ तत्थोवज्जियबहुविहव्वभरियसगडो य दिव्वजोएण । विन्नायडम्मि पत्तो सुंकं पाडेउमारद्धो ॥ ९८ ॥ मंजिट्ठाइकयाणंतरेसु गोवियमहग्घबहुरूवो । णाओ सुंकियलोएण दंसिओ नरवइस्स तओ ॥ ९९ ॥ तो तेण संभमुब्भंतलोयणेणं पलोइओ अयलो । कह एत्थ सत्थवाहो अब्बो अच्चब्भुयं एयं ॥ १०० ॥ परियाणेसि महायस ! को हं पडिभणइ देव ! केण तुमं । नो नज्जसि सरयससंककंतकित्तीभरियभवणो ? ॥१०१॥ साहियनियवुत्तंतो नरनाहो दुक्करं करेऊण । सक्कारमस्स समए तं तुट्ठमणं विसज्जेइ ॥ १०२ ॥ पत्तो उज्जेणीए अयलो मिलिओ य बंधवजणस्स । कहिया य मूलदेवेण जा कया तस्स पडिवत्ती ॥ १०३ ॥ अह विन्नायडनयरे चोरेणेगेण चउरचरिएण । पइदिवसं ईसरमंदिरेसु पाडिज्जए खत्तं ॥ १०४ ॥ दक्खो वि य आरक्खियलोओ पयओवि तं न लक्खेइ । नरवइणो तेण निवेइयं च नो देव ! दीसइ सो ॥ १०५ ॥ णूणमदिस्सीकरणं तेणं विहियं सुरो व खयरो वा । सो होज्ज अन्नहा कह केणावि कहिंपि नो दिट्ठो ॥ १०६ ॥ तो नीलपडावरणो पयंडअसिदंडमंडियकरग्गो । सयमेव मूलदेवो पढमपवेसे विणिक्खंतो ॥ १०७ ॥ देवलपवासहासुन्नगेहउज्जाणमाइठाणेसु । उवलद्धुं पारद्धो बहुएहिं सो उवाएहिं ॥ १०८ ॥ अह एगाइ पवाए रयणीए मज्झभागसमयम्मि । निब्भरतिमिरभरवसा निरुद्धदिट्ठिप्पयारम्मि ॥ १०९ ॥ सुत्तम्मि सहालोए कइयववसओ य मूलदेवो वि । तत्थेव संपयट्टो सोउं अह आगओ तत्थ

॥ ११० ॥ मंडियनामा चोरो खणियं उट्ठाविओ य सो तेण । भणिओ य भद्द! को तं सो भणइ अणाहपहिओ हं ॥ १११ ॥ मं अणुगच्छसु जेणं सिद्धी ते होइ वंछियत्थाण । आमं ति भणिय लग्गो सो राया तस्स मग्गेण ॥ ११२ ॥ कत्थइ ईसरगेहे खणियं खत्तं विणिग्गओ तत्थ । अइपउरो घरसारो दिन्नो रन्नो य खंधम्मि ॥ ११३ ॥ जिण्णुज्जाणब्भंतरदेउलमढमज्झभूमिहरयम्मि । नीओ य तत्थ दिट्ठा तब्भगिणी रूवरयणखणी ॥ ११४ ॥ सा मंडिएण भणिया सोयं चलणाण कुणसु एयस्स । कूवसमीवे सा तस्स ठाविउं फुसइ जा चरणे ॥ ११५ ॥ फंसाणुमाणजाणियनिवचरणा पणयमागया तम्मि । ता जाणावइ तं तह जह सो तुरियं विणिक्खंतो ॥ ११६ ॥ जो उण अन्नो सो पायसोयछउमेण तत्थ कूवम्मि । अच्चंतगहीरतले खिप्पइ तीए गयदयाए ॥ ११७ ॥ कोलाहले कए एस जाइ इह निग्गओ ममाहिंतो । तो सो खग्गसहाओ अणुलग्गो मग्गओ तस्स ॥ ११८ ॥ नाओ य मूलदेवेण एस जहा एइ तुरियपयचारो । तो नयरचच्चरसिवंतरम्मि परिसंठिओ भीओ ॥ ११९ ॥ रोसावेसभमाओ खग्गेण सिवं विहाडिय कयत्थं । अप्पाणं मन्नंतो स नियत्तो पिट्ठओ झत्ति ॥ १२० ॥ गयखंधम्मि विलग्गो बीयदिणे जा पुरे भमइ राया । ता कवडविहियपट्टगसंछइयतणू तओ तेणो ॥ १२१ ॥ दिट्ठो रन्ना कंथाइ सेवणं चच्चरे कुणेमाणो । विन्नाओ तक्खणमेव तो य भवणं नीओ ॥ १२२ ॥ निसिववहारो पयडीकओ य मिलियाइं दोण्हवि मणाइं । ठविओ पयम्मि अइनिउणबुद्धिणा मूलदेवेण ॥ १२३ ॥ भणिओ भइणिं मम देहि तेण दिन्ना सगउरवं तस्स । एवं वच्चइ कालो तीइ समं विसयसत्तरस ॥ १२४ ॥ विन्नायभवणसारेण राइणा तेण तेणुवाएण । संपाडियविस्सासो कओ य उवभुत्तसवस्सो ॥ १२५ ॥ सरिउं

पुव्ववराहे तहाविहं पाविउं छलं किंचि । सूलासिरम्मि आरोविऊण पंचत्तणं नीओ ॥ १२६ ॥ एत्थ विसेसोवणओ एसो दंसिज्जए जहा राया । तह एस धम्मियजणो जह सो चोरो तह य देहो ॥ १२७ ॥ जह तस्स धणुवओगो विहिओ विविहेहिं तेणुवाएहिं । तह देहाउ इमाओ कज्जो सामत्थउवओगो ॥ १२८ ॥ जह सो तेणो तेणं धणरहिओ एस इइ मुणेऊणं । आरोविय सूलाए पुव्विल्लवराहदोसेण ॥ १२९ ॥ नीओ जीवियपज्जंतमेस देहोवि झीणसामत्थो । सूलासमाणअणसणविहिणा अंतम्मि मोत्तव्वो ॥ १३० ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः—स्वप्ने इति द्वारपरामर्शः, चंद्रग्रसने स्वप्ने इव चन्द्रपानलक्षणे सति मण्डकराज्ये उक्तरूपे संपन्ने द्वयोर्देशिकमूलदेवयोः, कुत इत्याह—'वीणणओ'त्ति स्वप्नफलव्यञ्जनात् कार्पटिकफलस्वप्नपाठककृतात् ततो देशिकेन ज्ञातव्यञ्जनप्रस्तुतस्वप्ने राज्यफलेऽवबुद्धेऽनुतापः पश्चात्तापः कृतः, 'सुविणे' इति ततः पुनरपि प्रस्तुतस्वप्नलाभाय स्वप्ने शयने प्रक्रान्ते सति तल्लाभसमं प्रस्तुतस्वप्नलाभसदृशं, खुरवधारणे, मनुजत्वं प्रस्तुतमिति ॥ ११ ॥

अथ सप्तमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

चक्केणवि कण्णहरण अफिडियमच्छिगहचक्कनालाहे । अन्नत्थ णट्ठतच्छेदणोवमो मणुयलंभो त्ति ॥१२॥

इंदपुरे इव रम्मे इंदपुरवरम्मि आसि नरनाहो । नामेण इंददत्तो इंदो इव विबुहमहणिज्जो ॥ १ ॥ सिरिमालिपमुहपुत्ता बावीसमणंगचंगरूवधरा । बावीसाए देवीणमत्तया तस्स य अहेसि ॥ २ ॥ एगम्मि य पत्थावे अमच्चधूया रइव्व पच्चक्खा । दिट्ठा तेणं गेहे कीलंती विविहकीलाहिं ॥ ३ ॥ ता पुच्छिओ परियणो कस्सेसा तेण जंपियं देव ! । मंतिसुया,

अह रण्णा तदुवरिसंजायरागेण ॥ ४ ॥ विविहपयारेहिं मग्गिऊण मंतिं सयं समुव्वूढा । परिणयणाणंतरमवि खित्ता
अंतेउरे सा उ ॥ ५ ॥ अन्नन्नपवररामापसंगवासंगओ य नरवइणा । विस्सुमरिया चिरेण य दट्ठुं ओलोयणगयं तं ॥ ६ ॥
जंपियमणेण समहरसरिच्छपसरंतकंतिपब्भारा । का एसा कमलच्छी लच्छी विव सुंदरा जुवई? ॥ ७ ॥ कंचुइणा संलत्तं
ना एसा देव! मंतिणो धूया । जा परिणिऊण मुक्का तुब्भेहिं पुव्वकालम्मि ॥ ८ ॥ एवं भणिए राया तीइ समं तं निसी-
हिणिं वुत्थो । नउ ण्हाय त्ति तहच्चिय पाउब्भूओ य से गब्भो ॥ ९ ॥ अह सा पुव्वममच्चेण आसि भणिया जया तुहं
पुत्ति! । पाउब्भवेज्ज गब्भो जं व नरिंदो समुल्लवइ ॥ १० ॥ तं साहेज्जसु तइया तहत्ति तीएवि सव्ववुत्तंतो । सिट्ठो पि-
उणो, तेणावि भुज्जखंडम्मि लिहिओ सो ॥ ११ ॥ पच्चयकएणमच्चो पइदियहं सारवेइ अपमत्तो । जाओ तीए पुत्तो
सुरिंददत्तो कयं नाम ॥ १२ ॥ तम्मि य दिणे पसूयाणि तत्थ चत्तारि चेडरूवाणि । अग्गियओ पव्वयओ बहुली तह
सागरयनामो ॥ १३ ॥ उवणीओ पढणत्थं लेहायरियस्स सो अमच्चेण । तेहिं चेडेहिं समं कलाकलावं अहिज्जेइ ॥ १४ ॥
नेवि सिरिमालिपमुहा रन्नो पुत्ता न किंचिवि पढंति । थेवंपि कलायरिएण ताडिया नियजणणीए ॥ १५ ॥ साहिंति
रोयमाणा एवं एवं च तेण भणिय म्ह । अह कुवियाहिं भणिज्जइ उज्झाओ रायमहिलाहिं ॥ १६ ॥ हे कूडपंडिय, सुए
अम्हाणं कीस हणसि निस्संकं । पुत्तरयणाइं जह तह न होंति एयंपि नो मुणसि? ॥ १७ ॥ हा होउ तुज्झ पाढणविहीए
अच्चंतमूढविहलाए । जो न सुए थोवंपि हु ताडंतो वहसि अणुकंपं ॥ १८ ॥ इय ताहिं फरुसवयणेहिं तज्जिएणं उवेहिया
गुरुणा । अच्चंतमहामुक्खा ताहे जाया नरिंदसुया ॥ १९ ॥ रायावि वइयरमिणं अयाणमाणो मणम्मि चिंतेइ । अच्चं-

विणिवेसिय पयंपियं जायतोसेण ॥ ४९ ॥ पूरेसु तुमं मम वच्छ ! वंछियं विंधिऊण राहं च । परिणेसु निव्वुइं रायक-
णगं अज्जिणसु रज्जं ॥ ५० ॥ ताहे सुरेंददत्तो नरनाहं नियगुरुं च नमिऊण । आलीढट्ठाणठिओ धीरो धणुदंडमादाय
॥ ५१ ॥ निम्मलतेल्लाऊरियकुंडयसंकंतचक्कगणछिद्दं । पेहंतो अवरेहिं हीलिज्जंतोवि कुमरेहिं ॥ ५२ ॥ अग्गिययप्पमुहेहिं
रोडिज्जंतोवि तेहि चेडेहिं । गुरुणा निरूविएहिं पासट्ठिएहिं च पुरिसेहिं ॥ ५३ ॥ आयड्ढियखग्गेहिं जइ चुक्कसि ताव तं
हणिस्सामो । इइ जंपिरेहिं दोहिं तज्जिज्जंतोवि पुणरुत्तं ॥ ५४ ॥ लक्खुम्मुहकयचक्खू एगग्गमणो महामुणिंदो व । उव-
लद्धचक्कविवरो राहं विंधइ सरेण लहुं ॥ ५५ ॥ विद्धाइ तीइ खित्ता वरमाला निव्वुईइ से कंठे । आणंदिओ नरिंदो
जयजयसद्दो समुच्छलिओ ॥ ५६ ॥ विहिओ वीवाहमहो दिण्णं रज्जं च से महीवइणा । जह तेण चक्कछिद्दं लद्धं, ण हु
सेसकुमरेहिं ॥ ५७ ॥ तह कोइ पुण्णपब्भारभारिओ माणुसत्तणं लहइ । एयं अणोरपारं भवकंतारं परियडंतो ॥ ५८ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—चक्रेणाऽप्युपलक्षिते कन्याहरणे निर्वृतिसंज्ञराजकन्यकादृष्टान्ते राधावेधे प्रक्रान्ते सतीत्यर्थः,
अस्फिटितेन लक्ष्यादन्यत्राऽव्याक्षिप्तेन अक्ष्णा दृष्ट्वा ग्रहोऽवधारणं चक्राष्टकोपरिव्यवस्थितराधासंज्ञयन्त्रपुत्रिकावामाक्षि-
लक्षणस्य लक्ष्यस्येति गम्यते, 'चक्कनालाहिं'ति चक्रनालस्य चक्राधारस्तम्भस्याधःस्थितेन सुरेन्द्रदत्तेन कृतः, तदनु सज्जि-
तशरेण तत्क्षणमेव राधा विद्धेति सामर्थ्याद् गम्यते । अन्येषां तु द्वाविंशतेः श्रीमालिप्रभृतीनामशिक्षितहस्तत्वेनालब्ध-
राधावेधच्छिद्राणां अन्नत्थ नट्ठत्ति अन्यत्र लक्ष्याद् बहिस्तान्नष्टाः शराः । ततः प्रस्तुते किमायातमित्याह—तच्छेदनोपमो
राधावेधाक्षिच्छेदोपमानो दुराप इत्यर्थः, मनुजलंभो मानुष्यप्राप्तिः, इतिशब्दो गाथापरिसमाप्त्यर्थः ॥ १२ ॥

अथाष्टमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

चम्मावणद्धदहमज्झछिड्डुलिगीवचंदपासणया । अण्णत्थ वुड्डुणगवेसणोवमो मणुयलंभो उ ॥१३॥

अइब-हलनिविडसेवाडपडलसंछाइओवरिमभागो । माहिसचम्मेण व सो अवणद्धो भाइ सव्वत्तो ॥ ३ ॥ किल कत्थइ वणगहणे अणेगजोयणसहस्सवित्थिन्नो । आसि दहो अइगहिरो अणेगजलयरकुलाइन्नो ॥ १ ॥ केणवि कालवसेणं तत्थ संजायं । दिट्ठो तेण मयंको पडिपुण्णो कोमुइनिसाए ॥ ४ ॥ सेवालपडलछिड्डं अह समए तम्मि चक्कलगीवो दुली परिभमंतो । संपत्तो उवरितले गीवा य पसारिया तेण ॥ ३ ॥ जोइसचक्काणुगओ निरब्भगयणस्स मज्झभागम्मि । खीरमहोयहिलहरीसमजोण्हाण्हावियदिसोहो ॥ ५ ॥ आणंदपूरियच्छो तो चिंतइ कच्छवो किमेयं ति । किं नाम एस सग्गो किंवा अच्चब्भुयं किंचि ॥ ६ ॥ किं मम एगस्स पलोइएण दंसेमि सयणलोगस्स । इय चिंतिय निव्वुड्डो तेसिं अन्नेसणनिमित्तं ॥ ७ ॥ आणीयसयलसयणो जाव पलोएइ तं किल पएसं । नो पासइ वाउवसेण पूरियं तत्थ तं छिड्डं ॥ ८ ॥ पत्तेवि कोमुई तम्मि दुलहा ससहरो व नहमज्झे । अब्भकओवद्दववज्जिओ य जह दुलहं एयं ॥ ९ ॥ तह संसा-रमहद्दहमज्झे वुड्डाण सयलजंतूण । पुणरवि माणुसजम्मो अइदुलहो पुण्णहीणाण ॥ १० ॥

अतिबहलत्वनिबिडत्वभावाभ्यां चर्मेव चर्म सेवालसंचयस्तेनावनद्धः सर्वथाच्छादितो यो ह्रदस्तस्य मध्ये यत् कथं-

---

1 क 'महोदहि'।

तकलाकुसला ममेव सुया परं एत्थ ॥ २० ॥ सो पुण सुरिंददत्तो कलाकलावं अहिज्जिओ सयलं । अगणेंतो समवयसा चेडरूवंपि पचूहं ॥ २१ ॥ अह महुरानयरीए पव्वयनगराहिवो नियंयधूयं[1]। पुच्छइ पुत्ति! तुह वरो जो रोयइ तं पणामेमि ॥ २२ ॥ तीए पयंपियं ताय! इंददत्तस्स संतिया पुत्ता । सुव्वंति कलाकुसला सूरा धीरा सुरूवा य ॥ २३ ॥ तेसिं एक्कं सुपरिक्खिऊण राहाइ वेहविहिणा हं । जइ भणसि ता सयं चिय गत्तूण तहिं वरेमि त्ति ॥ २४ ॥ (ग्रं० १०००) --पडिवन्नं नरवइणा ताहे पउराए रायरिद्धीए । सा परिगया पयट्टा गंतुं नयरम्मि इंदपुरे ॥ २५ ॥ तं इंतिं सोऊणं तुट्ठेणं तेण इंदनरवइणा । कारविया नियनयरी उब्भवियविचित्तधयनिवहा ॥ २६ ॥ अह आगयाइ तीए दवाविओ सोहणो य आवासो । भोयणदाणप्पमुहा विहिया गुरुउचियपडिवत्ती ॥ २७ ॥ विन्नत्तो तीइ निवो राहं जो विंधिही सुओ तुज्झ । सो च्चिय मं परिणेहि एत्तो च्चिय आगया हमिह ॥ २८ ॥ रण्णा भणियं, मा सुयणु! एत्तिएणावि तं किलिस्सिहसि । एक्केक्कपहाणगुणा सव्वेवि सुया जओ मज्झ ॥ २९ ॥ उचियपएसे य तओ सव्वेयरभमिरचक्कपंतिल्लो । सिरिरइयपुत्तिगो लहु महं पइट्ठाविओ थंभो ॥ ३० ॥ अक्खाडओ य रइओ वद्धा मंचा कया य उल्लोया । हरिसुल्लसंतगत्तो आसीणो तत्थ नरनाहो ॥ ३१ ॥ उववि‍ट्ठो नयरिजणो आहूया राइणा नियपुत्ता । वरमालं घेत्तूणं समागया सावि रायसुया ॥ ३२ ॥ अह सव्वपुत्तजेट्ठो सिरिमाली राइणा इमं वुत्तो । हे वच्छ! मणोवंछियमवंझमेत्तो कुणसु मज्झ ॥ ३३ ॥ धवलेसु नियकुलं परममुन्नइं नेसु रज्जमणवज्जं । जिण्हाहि जयपडागं सत्तूणं विप्पियं कुणसु ॥ ३४ ॥ एवं रायसिरि पिव

[1] क घ 'नियधूवं'।

पच्चक्खं निव्वुइं नरिंदसुयं । परिणेसु कुसलयाए राहावेहं लहुं काउं ॥ ३५ ॥ एवं च वोत्तु सो रायपुत्तु संजायखोहु निन्नट्ठमोहु । पस्सेयकिण्णु अइचित्तसुन्नु दीणाणणच्छु पगलंतकच्छु ॥ ३६ ॥ विच्छायगत्तु नयलच्छियत्तु लज्जायमाणु विहलाभिमाणु । हेट्ठउ नियंतु पोरिसु मुयंतु थिउ थंभिउव्व दढजंतिउ व्व ॥ ३७ ॥ पुणरवि भणिओ रण्णा संखोहं वज्जि-ऊण हे पुत्त! । कुणसु समीहियमत्थं कित्तियमेत्तं इमं तुज्झ ॥ ३८ ॥ संखोहं पुत्त! कुणंति ते परं जे कलासु न वियड्ढा । तुम्हारिसाण स कहं अकलंककलागुणनिहाण? ॥ ३९ ॥ इय संलत्तो धिट्ठिममवलंबिय सो मणागमवियड्ढो । कहकहवि धणुं गेण्हइ पकंपिरेणं करग्गेणं ॥ ४० ॥ सव्वसरीरायासेण कहवि आरोविऊण कोयंडं । जत्थ व तत्थ व वच्चउ मुक्को सिरिमालिणा बाणो ॥ ४१ ॥ थंभे आभिट्टित्ता झडत्ति सो भंगमुवगओ तयणु । लोगो कयतुमुलरवो निहुयं हसिउं स-मारद्धो ॥ ४२ ॥ एवं सेसेहिवि नरवइस्स पुत्तेहिं कलविउत्तेहिं । जह तह मुक्का बाणा न कज्जसिद्धी परं जाया ॥ ४३ ॥ लज्जामिलंतनयणो वज्जासणिताडिउव्व नरनाहो । विच्छायमुहो विमणो सोगं काउं समाढत्तो ॥ ४४ ॥ भणिओ य अ-मच्चेणं देव! विमुंचसु विसायमन्नोवि । अत्थि सुओ तुम्हाणं ता तंपि परिक्खह इयाणिं ॥ ४५ ॥ रण्णा भणियं को पुण ममप्पियं मंतिणा तओ भुज्जं । तं वाइऊण रण्णा पयंपियं होउ तेणावि ॥ ४६ ॥ अच्चंतपाढिएहिं इमेहिं पावेहि जं स-मायरियं । सो वि हु तमायरिस्सइ धी धी एवंविहसुएहिं ॥ ४७ ॥ जइ पुण तुह निव्वंधो विन्नासिज्जउ तया सुओ सोवि । तो मंतिणोवणीओ सुरिंददत्तो सउज्झाओ ॥ ४८ ॥ अह तं भूमीवइणा विचित्तपहरणपरिस्समकिणंकं । उच्छंगे

---

१ फ 'नगलच्छियत्तु'।

विणिवेसिय पयंपियं जायतोसेण ॥ ४९ ॥ पूरेसु तुमं मम वच्छ ! वंछियं विंधिऊण राहं च । परिणेसु निव्वुइं रायक-
ण्णगं अज्जिणसु रज्जं ॥ ५० ॥ ताहे सुरेंददत्तो नरनाहं नियगुरुं च नमिऊण । आलीढट्ठाणठिओ धीरो धणुदंडमादाय
॥ ५१ ॥ निम्मलतेल्लाऊरियकुंडयसंकंतचक्कगणछिद्दं । पेहंतो अवरेहिं हीलिज्जंतोवि कुमरेहिं ॥ ५२ ॥ अग्गियपमुहेहिं
रोडिज्जंतोवि तेहि चेडेहिं । गुरुणा निरूविएहिं पासट्ठिएहिं च पुरिसेहिं ॥ ५३ ॥ आयड्ढियखग्गेहिं जइ चुक्कसि ताव तं
हणिस्सामो । इइ जंपिरेहिं दोहिं तज्जिज्जंतोवि पुणरुत्तं ॥ ५४ ॥ लक्खुम्मुहकयचक्खू एगग्गमणो महामुणिंदो व । उव-
लद्धचक्कविवरो राहं विंधइ सरेण लहुं ॥ ५५ ॥ विद्धाइ तीइ खित्ता वरमाला निव्वुईइ से कंठे । आणंदिओ नरिंदो
जयजयसद्दो समुच्छलिओ ॥ ५६ ॥ विहिओ वीवाहमहो दिण्णं रज्जं च से महीवइणा । जह तेण चक्कछिद्दं लद्धं, ण हु
सेसकुमरेहिं ॥ ५७ ॥ तह कोइ पुण्णपब्भारभारिओ माणुसत्तणं लहइ । एयं अणोरपारं भवकंतारं परियडंतो ॥ ५८ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—चक्रेणाप्युपलक्षिते कन्याहरणे निर्वृतिसंज्ञराजकन्यकादृष्टान्ते राधावेधे प्रक्रान्ते सतीत्यर्थः, अस्फिटितेन लक्ष्यादन्यत्राव्याक्षिप्तेन अक्ष्णा दृष्ट्वा ग्रहोऽवधारणं चक्राष्टकोपरिव्यवस्थितराधासंज्ञयन्त्रपुत्रिकावामाक्षि-लक्षणस्य लक्ष्यस्येति गम्यते, 'चक्कनालाहिं'ति चक्रनालस्य चक्राधारस्तम्भस्याधःस्थितेन सुरेन्द्रदत्तेन कृतः, तदनु सज्जि-तशरेण तत्क्षणमेव राधा विद्धेति सामर्थ्याद् गम्यते । अन्येषां तु द्वाविंशतेः श्रीमालिप्रभृतीनामशिक्षितहस्तत्वेनालब्ध-राधावेधच्छिद्राणां अन्नत्थ नट्ठत्ति अन्यत्र लक्ष्याद् बहिस्तान्नष्टाः शराः । ततः प्रस्तुते किमायातमित्याह—तच्छेदनोपमो राधावेधाक्षिच्छेदोपमानो दुराप इत्यर्थः, मनुजलंभो मानुष्यप्राप्तिः, इतिशब्दो गाथापरिसमाप्त्यर्थः ॥ १२ ॥

अथाष्टमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

चम्मावणद्धदहमज्झछिड्डुदुलिगीवचंदपासणया । अण्णत्थ वुड्डणगवेसणोवमो मणुयलंभो उ ॥१३॥

किल कत्थइ वणगहणे अणेगजोयणसहस्सविच्छिन्नो । आसि दहो अइगहिरो अणेगजलयरकुलाइन्नो ॥ १ ॥ अइब-
हलनिविडमेवाडपडलसंछाइओवरिमभागो । माहिसचम्मेण व सो अवणद्धो भाइ सव्वत्तो ॥ २ ॥ केणवि कालवसेणं
चडुलगीवो दुली परिभमंतो । संपत्तो उवरितले गीवा य पसारिया तेण ॥ ३ ॥ सेवालपडलछिद्दं अह समए तम्मि
तत्थ संजायं । दिट्ठो तेण मयंको पडिपुण्णो कोमुइनिसाए ॥ ४ ॥ जोइसचक्काणुगओ निरब्भगयणस्स मज्झभागम्मि ।
खीरमहोयहिलहरीसमजोण्हाण्हावियदिसोहो ॥ ५ ॥ आणंदपूरियच्छो तो चिंतइ कच्छवो किमेयं ति । किं नाम एस
सग्गो किंवा अच्चब्भुयं किंचि ॥ ६ ॥ किं मम एगस्स पलोइएण दंसेमि सयणलोगस्स । इय चिंतिय निब्बुड्डो तेसिं
अन्नेसणनिमित्तं ॥ ७ ॥ आणीयसयलसयणो जाव पलोएइ तं किल पएसं । नो पासइ वाउवसेण पूरियं तत्थ तं छिद्दं
॥ ८ ॥ पत्तेवि कोमुई तम्मि दुलहा ससहरो व नहमज्झे । अब्भकओवद्दववज्जिओ य जह दुलहं एयं ॥ ९ ॥ तह संसा-
रमहद्दहमज्झे वुड्डाण सयलजंतूण । पुणरवि माणुसजम्मो अइदुलहो पुण्णहीणाण ॥ १० ॥

अतिबहलत्वनिबिडत्वभावाभ्यां चर्मेव चर्म सेवालसंचयस्तेनावनद्धः सर्वथाच्छादितो यो ह्रदस्तस्य मध्ये यत् कथं-

1 क 'महोदहि'।

चित् तुच्छप्रमाणं छिद्रं संजातं तेन विनिर्गतया दुलेः कच्छपस्य ग्रीवया गलदेशेन चन्द्रस्य नभोमध्यभागभाजो मृगाङ्कस्य 'पासणय'त्ति लोचनाभ्यां कदाचिद्विलोकनमभूत् । ततस्तेन स्वकुटुम्बप्रतिबन्धविडम्बितेन ग्रीवामवकृष्य 'अन्नत्थ बुड्डुण'त्ति अन्यत्र तत्स्थानपरिहारात् स्थानान्तरे ब्रुडनेन निमज्जनेन कथंचित् कुटुम्बस्य मीलने कृते 'गवेसणोवमु'त्ति या गवेषणा प्रागुपलब्धरन्ध्रस्य तदुपमस्तत्तुल्यो दुर्लभतया मनुष्यलाभो मनुष्यजन्मप्राप्तिः । तुः पूरणार्थः ॥ १३ ॥

अथ नवमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

उदहि जुगे पुव्वावरसमिलाछिड्डप्पवेसदिट्ठंता । अणुवायं मणुयत्तमिह दुलहं भवसमुद्दम्मि ॥ १४ ॥

जह केइ दुन्नि देवा अच्चब्भुयचरियकोउहल्लेण । जुगछिड्डाओ समिलं विजोजइत्ता लहुं चेव ॥ १ ॥ कह एसा जुगछिड्डं पुणोवि पाविज्ज इय मणे धरिउं । पत्ता सुमेरुसिहरे एक्को जूयं करे काउं ॥ २ ॥ अवरो उण तं समिलं पहाविया पुव्वअवरजलहीसु । खित्तं जुगं च समिला य पेच्छिउं ते तओ लग्गा ॥ ३ ॥ सायरजले अपारे सा समिला तं च जुगमहोगाढं । अइचंडचडुलपवणप्पणोल्लियाइं भमंताइं ॥ ४ ॥ थक्काइं तत्थ बहुकालमागओ न उण तेसि संजोगो । संजोगेवि न जाओ छिड्डपवेसो य समिलाए ॥ ५ ॥ जह तीए समिलाए छिड्डपवेसो अईव दुलंभो । तह मोहमूढचित्ताण माणुसत्तंपि मणुयाण ॥ ६ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'उदहि'त्ति उदधौ 'जुगे'त्ति युगं यूपं 'पुव्व'त्ति पूर्वस्मिन् क्षिप्तं, 'अवर'त्ति अपरस्मिन् जलधावेव

समिला प्रतीतरूपा क्षिप्ता काभ्यांचित् कौतुकिकाभ्यां देवाभ्यां, ततस्तस्याः समिलायाः 'छिड्डप्पवेसदिट्ठंता' इति, तत्र युगच्छिद्रे यः प्रवेशः स एव दृष्टान्तस्तस्मात् अनुपायं तनुकषायत्वादिमनुष्यजन्महेतुलाभविकलं मनुजत्वमिह दुर्लभं भवसमुद्रे भवभाजामिति ॥ १४ ॥

अथ दशमदृष्टान्तसंग्रहगाथा;—

परमाणु खंभपीसणसुरनलियामेरुखेवदिट्ठंता । तग्घडणेवाऽणुचया मणुयत्तं भवसमुद्दम्मि ॥ १५ ॥

इह केणं तियसेणं एगो खंभो अणेगखंडाइं । काऊण चुन्निओ ताव जाव अविभागिओ जाओ ॥ १ ॥ भरिया महापमाणा नलिया (एगा) करेण सा तेण । पत्तो सुमेरुचूलासिहरे सा फूमिया तत्तो ॥ २ ॥ उद्दंडपवणवसओ महापयासत्तओ य तियसस्स । अविभागिमत्तणेण य दिसोदिसिं ते गया अणवो ॥ ३ ॥ पिच्छामि, कयावि पुणो मिलिज्ज तेऽणू हवेज्ज सो थंभो । इय पेच्छंतस्सवि से वाससहस्साइं णेगाइं ॥ ४ ॥ वोलीणाणि, ण तेसिं अणूण जोगो, ण यावि सो थंभो । संजाओ, तह एसो मणुयाण चुओ मणुयभावो ॥ ५ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'परमाणु'त्ति परमाणव इति द्वारपरामर्शः । 'खंभपीसण'त्ति स्तम्भस्य काष्ठादिमयस्य पेषणं चूर्णनं केनचित् कौतुकिना सुरेण कृतम् । ततश्च 'नलियामेरुखेवदिट्ठंता' इति तस्य पिष्टस्तम्भस्य नलिकायां प्रवेशितस्य मेरौ मेरुशिरसि क्षेपो दशसु दिक्षु यद् विकिरणं देवेन कृतं तदेव दृष्टान्तस्तस्माद् दुर्लभं मनुजत्वमिति गम्यते । किमुक्तं भव-

तीत्याह–'तग्घडणेवाणुचय'त्ति–तस्य पिष्टस्तम्भस्य घटना इव निर्वर्त्तनावत् अणुचयात् तस्मादेव नलिकाप्रक्षिप्तपिण्डात् सकाशाद् मनुजत्वं भवसमुद्रे दुर्लभमिति ।

अयमपि परमाणुदृष्टान्त आवश्यकचूर्णावन्यथापि व्याख्यातो दृश्यते; यथा–इह काइ सहा महई अणेगखंभसयसंनिवेसिल्ला । कालेण जलणजालाकरालिया पाविया पलयं ॥ १ ॥ किं सो होज्ज कयाइ वि इंदो चंदोऽहवा मणुस्सिंदो। जो तं तेहिं अणूहिं पुणोवि अइदुग्घडं घडिही? ॥ २ ॥ जह तेहिं चिय अणुएहिं सा सभा दुक्करा इह घडेउं । तह जीवाणं विहडियमित्तो मणुयत्तणं जाण ॥ ३ ॥ इति । दिट्ठंतभावपत्ता अवि ते होज्ज दसावि पुण अत्था । दट्ठंतियभावगयं न उणो मणुयत्तणं सोम! ॥ १ ॥ इय दुलहलंभं माणुसत्तणं पाविऊण जो जीवो । न कुणइ पारत्तहियं सो सोयइ संकमणकाले ॥ २ ॥ जह वारिमज्झछूढो व गयवरो मच्छउ व गलगहिओ । वग्गुरपडिउ व मओ संवट्टइओ जह व पक्खी ॥ ३ ॥ सो सोयइ मच्चुजरासमत्थओ तुरियनिद्दपक्खित्तो । ता पासइ विंदंतो कम्मभरपणोल्लिओ जीवो ॥ ४ ॥ काऊणमणेगाइं जम्मणमरणपरियट्टणसयाइं । दुक्खेण माणुसत्तं जइ लहइ जहिच्छियं जीवो ॥ ५ ॥ तं तह दुल्लहलंभं विज्जुलयाचंचलं च मणुयत्तं । लद्धूण जो पमायइ सो काउरिसो न सप्पुरिसो ॥ ६ ॥ १५ ॥

अथ यदुक्तं—भावार्थसारयुक्तान्युपदेशपदानि वक्ष्ये इति, तत्प्रस्तुतमनुजत्वदुर्लभत्वमधिकृत्यागमसिद्धोपपत्त्या दर्शयन्नाह—

एयं पुण एवं खलु अण्णाणपमायदोसओ नेयं । जं दीहा कायठिई भणिया एगिंदियाईणं ॥ १६ ॥

एतन्मनुजत्वं, पुनःशब्दो विशेषणार्थः। ततश्चायमर्थः—प्राक् सामान्येन मनुजत्वदुर्लभत्वमुक्तं, सांप्रतं तदेवोपपत्तिभिः साध्यत इति। 'एवं खलु'त्ति एवमेव दुर्लभमेव। कुत इत्याह—अज्ञानप्रमाददोषतः अज्ञानदोषात् सदसद्विवेचनविरहापराधात् प्रमाददोषाच्च विषयासेवनादिरूपाज्ज्ञेयमवगन्तव्यम् । एतदाविष्टो हि जीव एकेन्द्रियादिजातिषु दूरं मनुजत्वविलक्षणासु अरघट्टघटीयन्त्रक्रमेण पुनःपुनरावर्त्तते। एतदपि कथं सिद्धमित्याह—यत्कारणाद्दीर्घा द्राघीयसी कायस्थितिः पुनःपुनः मृत्वा तत्रैव काये उत्पादलक्षणा भणिता प्रतिपादिता सिद्धान्ते एकेन्द्रियादीनां एकेन्द्रियद्वीन्द्रियादिलक्षणानां जीवानामिति ॥ १६ ॥

तानेवैकेन्द्रियभेदान् पृथिवीकायिकादीन् पञ्चैव प्रतीत्य दर्शयन्नाह;—

अस्संखोसप्पिणिसप्पिणीउ एगिंदियाण उ चउण्हं। ता चेव उ अणंता वणस्सईए उ बोद्धवा ॥१७॥

'अस्संखोसप्पिणिसप्पिणीउ'त्ति प्राकृतत्वादविभक्तिको निर्देशस्तेनासंख्याता उत्सर्पिण्यसवर्पिण्यः। तत्रोत्सर्पयति प्रथमसमयादारभ्य निरन्तरं वृद्धिं नयति तैस्तैः पर्यायैर्भावानित्युत्सर्पिणी । तथा च पञ्चकल्पभाष्यं—"समए समएऽणंता परिवड्ढंता उ वण्णमाईया। दवाणं पज्जायाऽहोरत्तं तत्तिया चेव ॥ १ ॥" तद्विपरीता त्ववसर्पिणी। तुरेवकारार्थो भिन्नक्रमस्ततोऽसंख्याता एवैकेन्द्रियाणां, तुरप्यर्थे भिन्नक्रमः, चतुर्णामपि पृथिव्यप्तेजोवायुकायिकानां कायस्थितिर्बोद्धव्येति संबन्धः। 'ता चेव उ' इति ता एव चोत्सर्पिण्यवसर्पिण्योऽनन्ताः वनस्पतौ तु वनस्पतिकाये पुनर्बोद्धव्या कायस्थितिरु-

त्कृष्टेति । किमुक्तं भवति? पृथिव्यप्तेजोवायुकायिकेषु जीवो मृत्वा पुनःपुनरुत्पद्यमान एकैककाये असंख्याता उत्सर्पिण्यवसर्पिणीर्यावदास्ते, वनस्पतिकायिकेषु तु प्राणिषूत्पद्यमानस्ता एवोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरनन्ता गमयत्युत्कृष्टतः, जघन्यतस्त्वन्तर्मुहूर्त्तमेवेति । अथोत्सर्पिण्यवसर्पिण्योः किं प्रमाणम्? उच्यते—द्वादशारकालचक्रमुत्सर्पिण्यवसर्पिण्यौ । तत्स्वरूपं यथा—दस कोडाकोडीओ सागरनामाण हुंति पुन्नाओ । उस्सप्पिणीपमाणं तं चेवोसप्पिणीए वि ॥ १ ॥ छच्चेव कालसमया हवंति ओसप्पिणीए भरहम्मि । तासिं नामविहत्तिं अहक्कमं कित्तइस्सामि ॥ २ ॥ सुसमसुसमा य सुसमा तइया पुण सुसमदुस्समा होइ । दुसमसुसमा चउत्थी दूसम अइदूसमा छट्ठी ॥ ३ ॥ एए चेव विभागा हवंति उस्सप्पिणीइ छ च्चेव । पडिलोमा परिवाडी नवरि विभागेसु नायव्वा ॥ ४ ॥ सुसमसुसमाइ कालो चत्तारि हवंति कोडिकोडीओ । तिण्णि सुसमाइकालो दुन्नि भवे सुसमदुसमाए ॥ ५ ॥ एक्का कोडाकोडी बायालीसाइ जा सहस्सेहिं । वासाण होइ ऊणा दूसमसुसमाइ सो कालो ॥ ६ ॥ अह दूसमाए कालो वाससहस्साइं एक्कवीसं तु । तावइओ चेव भवे कालो अइदूसमाए वि ॥ ७ ॥ इत्यादि । एवं द्वाभ्यामुत्सर्पिण्यवसर्पिणीभ्यां कालचक्रं द्वादशारं विंशतिसागरोपमकोटाकोटिप्रमाणम् । तत्र च यथोत्तरं कालानुभावस्वरूपं ग्रन्थान्तरादवसेयम् । विकलेन्द्रियाणां पञ्चेन्द्रियतिरश्चां मनुष्याणां च कायस्थितिरनया गाथया ज्ञेया, यथा—"वाससहस्सासंखा विगलाण ठिई उ होइ बोद्धव्वा । सत्तट्ठ भवा उ भवे पणिंदितिरिमणुय उक्कोसा ॥ १ ॥" ॥ १७ ॥ इति ।

भवतु नामैकेन्द्रियादीनां दीर्घा कायस्थितिस्तथापि किंनिमित्ताऽसाविति वक्तव्यमित्याशङ्क्याह;—

एसा य असइदोसासेवणओ धम्मवज्झचित्ताणं । ता धम्मे जइयव्वं सम्मं सइ धीरपुरिसेहिं ॥ १८ ॥

एषा चेयं पुनर्द्राघीयसी स्थितिः असकृदनेकवारान् अनेकेषु भवेष्वित्यर्थः दोषासेवनतः दोषाणां राहुमण्डलवत् शशधरकरनिकरव्रातस्पर्द्धिस्वभावस्य जीवस्य मालिन्याधायकतया दूषकाणां निविडवेदोदयाज्ञानभयमोहादीनां यदासेवनं मनोवाक्कायैः कृतकारितानुमतिसहायैराचरणं तस्मात् । केषामित्याह–धर्मवाह्यचित्तानां श्रुतधर्माच्चारित्रधर्माच्च सर्वथा वाह्यचित्तानां स्वमायमानावस्थायामपि तत्रानवतीर्णमानसानामित्यर्थः । यत एवं, 'ता' इति तस्माद्धर्मे उक्तलक्षणे एव एकान्तेनैवैकेन्द्रियादिजातिप्रवेशनिवारणकारिणि भवोद्भवभूरिदुःखज्वलनविध्यापनवारिणि यतितव्यं सर्वप्रमादस्थानपरिहारेणोद्यमः कार्यः सम्यग् मार्गानुसारिण्या प्रवृत्त्या स्वसामर्थ्यालोचनसारं सदा सर्वास्ववस्थासु धीरपुरुषैर्बुद्धिमद्भिः पुम्भिः ॥ १८ ॥

सम्यग् धर्मे यतितव्यमित्युक्तमथ सम्यग्भावमेव भावयन्नाह;—

सम्मत्तं पुण इत्थं सुत्तणुसारेण जा पवित्ती उ । सुत्तगहणम्मि तम्हा पवत्तियव्वं इहं पढमं ॥ १९ ॥

सम्यक्त्वमवितथरूपता पुनरत्र धर्मप्रयत्ने का इत्याह–सूत्रानुसारेण या प्रवृत्तिः, तुशब्दोऽवधारणार्थो भिन्नक्रमश्चेति, ततः सूत्रानुसारेणैव सर्वज्ञागमानुसरणेनैव या चैत्यवन्दनादिरूपा प्रवृत्तिश्चेष्टा सम्यक्त्वम् । एवं सति यद् विधेयं तदाह –सूत्रस्य परमपुरुषार्थानुकूलभावकलापसूचकस्याऽसारसंसारचारकावासनिर्वासनकालघण्टाकल्पस्याऽऽवश्यकप्रविष्टादिभे-

दभाजः श्रुतस्य ग्रहणे नष्टदृष्टेस्तल्लाभतुष्टिदृष्टान्तेनांगीकरणे तस्मात् कारणात्प्रवर्त्तितव्यम्, इह यत्ने विधेयतया उप-
दिष्टे, प्रथममादौ। यतः, "पढमं णाणं तओ दया एवं चिट्ठइ सव्वसंजए। अण्णाणी किं काही किं वा णाही छेयपावगं?
॥ १ ॥ सोच्चा जाणइ कल्लाणं सोच्चा जाणइ पावगं। उभयंपि जाणई सोच्चा जं छेयं तं समायरे ॥ २ ॥" ॥ १९ ॥
तच्च सूत्रग्रहणं विनयादिगुणवतैव शिष्येण क्रियमाणमभीप्सितफलं स्यान्नान्यथेति समयसिद्धदृष्टान्तेन स्पष्टयन्नाह;—

देवीदोहल एगत्थंभप्पासाय अभयवणगमणं। रुक्खुवलद्धहिवासण वंतरतोसे सुपासाओ ॥ २० ॥

कथानकसंग्रहगाथासप्तकम्। रायगिहम्मि य नयरे राया नामेण सेणिओ आसि । सम्मत्तथिरत्तपहिट्ठसक्कविप्फारि-
यपसंसो ॥ १ ॥ सयलंतेउरपवरा देवी नामेण चेल्लणा तस्स । चउविहबुद्धिसमेओ मंती पुत्तो य अभओ त्ति ॥ २ ॥
एगम्मि य पत्थावे देवीए जायदोहलाइ निवो। भणिओ पासायं मे एगक्खंभं करावेह ॥ ३ ॥ दुन्निग्गहेण इत्थीगहेण
संताविएण नरवइणा। पडिवण्णं तव्वयणं अभयकुमारो य आइट्ठो ॥ ४ ॥ तो वड्ढइणा समगं थंभनिमित्तं महाडवीइ
गओ। दिट्ठो तेहिं च रुक्खो सुसणिद्धो अइमहासाहो ॥ ५ ॥ साहिट्ठिओ सुरेणं होहि त्ति विचित्तकुसुमधूवेहिं। अहि-
वासिओ स साही कओववासेण अभएण ॥ ६ ॥ अह बुद्धिरंजिएणं तरुवासिसुरेण निसि पसुत्तस्स। सिट्ठं अभयस्स
महाणुभाव! मा छिंदिहिसि एयं ॥ ७ ॥ वच्चसु सगिहम्मि तुमं काहमहमेगखंभपासायं। सव्वोउयतरुफलफुल्लमणहरारा-
मपरिकलियं ॥ ८ ॥ इय पडिसिद्धो अभओ वड्ढइणा सह गओ सगेहम्मि। देवेणवि णिम्मविओ आरामसमेयपासाओ
॥ ९ ॥ तम्मि य देवीइ समं विचित्तकीलाहिं कीलमाणस्स। रइसागरावगाढस्स राइणो जंति दियहाइं ॥ १० ॥ अह

तन्नयरनिवासिस्स पाणवइणो कयाइ गब्भवसा । भज्जाइ समुप्पन्नो दोहलओ अंबयफलस्स ॥ ११ ॥ तो तम्मि अपुज्जंते पइदियहं खिज्जमाणसव्वंगिं । तं दट्ठूणं पुट्ठं तेण, पिए! कारणं किमिह? ॥ १२ ॥ परिपक्कंबयफलदोहलो य तीए विवेइओ ताहे । पाणाहिवेण भणियं चूयफलाणं अकालोऽयं ॥ १३ ॥ जइवि हु, तहावि कत्तोवि सुयणु, संपाडिमो थिरा होसु । निसुओ,य तेण रन्नो सव्वोउयफलदुमारामो ॥ १४ ॥ तं चारामं बाहिं ठिएण पेहंतएण पक्कफलो । दिट्ठो अंबयसाही ताहे जायाइ रयणीए ॥ १५ ॥ ओणामणीइ विज्जाइ साहिमोणामिऊण गहियाइं । अंबयफलाइं पुणरवि पच्चोणामिणिसुविज्जाए ॥ १६ ॥ साहं विसज्जिऊणं समप्पियाइं पियाइ हिट्ठेण । पडिपुन्नदोहला सा गब्भं वोढुं समाढत्ता ॥ १७ ॥ अह अवरावरतरुवरपलोयणं राइणा कुणंतेणं । पुव्वदिणदिट्ठफलपडलवियलमवलोइउं चूयं ॥ १८ ॥ भणिया रक्खगपुरिसा रे केणाऽसो विलुत्तफलभारो । विहिओ त्ति, तेहिं भणियं देव! न तावेत्थ परपुरिसो ॥ १९ ॥ नूण पविट्ठो न य नीहरंतपविसंतयस्स य पयाणि । कस्सवि दीसंति महीयलम्मि ता देव चोज्जमिणं ॥ २० ॥ जस्सामाणुससामत्थमेरिसं तस्स किं पकरणिज्जं । नत्थि त्ति य चिंतंतेण राइणा सिट्ठमभयस्स ॥ २१ ॥ एवंविहत्थकरणक्खमं लहुं लहसु पुत्त! चोरं ति । जह हरियाइं फलाइं तहण्णया दारमवि हरिही ॥ २२ ॥ भूमीयलनिहियसिरो महापसाउ त्ति जंपिओ अभओ । तियचच्चरेसु चोरं निरूविउं वाढमाढत्तो ॥ २३ ॥ वोलीणाइं कइवयदिणाइं पत्ता न तप्पउत्तीवि । चिंतावाउलचित्तो ताहे अभओ दढं जाओ ॥ २४ ॥ पारद्धमहिंदमहे नडेण नयरीइ बाहि पेच्छणयं । मिलिओ पउरनरगणो अ-

भएणवि तत्थ गंतूणं ॥ २५ ॥ भावोवलक्खणट्ठं पयंपियं, भो जणा! निसामेह । जाव नडो नागच्छइ ताव मम कहा-
णगं एगं ॥ २६ ॥ तेहिं पयंपियं नाह! कहह, कहं तो कहेउमारद्धो । नयरम्मि वसंतपुरे आसि सुया जुण्णसेट्ठिस्स
॥ २७ ॥ दारिद्दविद्दुयत्तेण नेव परिणाविया य सा पिउणा । वड्डुकुमारी जाया वरत्थिणी पूयए मयणं ॥ २८ ॥ आरा-
माओ सा चोरिऊण कुसुमुच्चयं करेमाणी । पत्ता मालायारेण जंपियं किंपि सवियारं ॥ २९ ॥ तीए वुत्तं किं तुज्झ भ-
गिणिधूयाउ मह सरिच्छाओ । नेवत्थि जं कुमारिंपि मं तुमं एवमुल्लवसि ? ॥ ३० ॥ संलत्तं तेण, तुमं उव्वूढा भत्तुणा अ-
भुत्ता य। एसि समीवे जइ मे मुंचामी अन्नहा नेव ॥ ३१॥ एवं ति पडिसुणित्ता गया गिहं सा, कयाइ तुट्ठेण। मयणेणं
से दिण्णो मंतिस्स सुओ वरो पवरो ॥ ३२ ॥ सुपसत्थे हत्थग्गहजोग्गे लग्गम्मि तेण उव्वूढा । एत्थंतरम्मि अत्थगिरि-
मुवगयं भाणुणो बिंबं ॥ ३३ ॥ कज्जलभसलच्छाया वियंभिया दिसिसु तिमिररिंछोली । हयकुमुयसंडजड्डुं समुग्गयं मं-
डलं ससिणो ॥ ३४ ॥ अह सा विचित्तमणिमयभूसणसोहंतकंतसव्वंगी। वासभवणम्मि पत्ता भत्ता एवं च विण्णत्तो ॥३५॥
तवेलुव्वूढाए आगंतव्वं ति मालियस्स मए । पडिवन्नमासि पिययम! ता जामि तहिं विसज्जेसु ॥ ३६ ॥ सच्चपइण्णा एस
त्ति मण्णमाणेण तेणऽणुन्नाया । वच्चंती परिहियपवरभूसणा सा पुराउ बहिं ॥ ३७ ॥ दिट्ठा चोरेहिं, तओ महानिही सो
इमो त्ति भणिरेहिं । गहिया नवरं तीए निवेइओ निययसब्भावो ॥ ३८ ॥ चोरेहिं जंपियं सुयणु जाहि सिग्घं परं वलि-
ज्जाहि। मुसिऊणं जेण तुमं जहागयं पडिनियत्तामो ॥ ३९ ॥ एवं काहंति पयंपिऊण संपट्ठिया अहद्धपहे । तरलतर-
तारयाउलसमुच्छलंतच्छिविच्छोहो ॥ ४० ॥ रणझणिरदीहदंतो दूरपसारियरउद्दमुहकुहरो । चिरछुहिएणं लद्धा सि एहि

एहि त्ति जंपंतो ॥ ४१ ॥ अच्चंतभीसणंगो समुट्ठिओ रक्खसो सुदुप्पेच्छो । तेणावि करे धरिया कहिओ तीए य स-
ब्भावो ॥ ४२ ॥ पम्मुक्का, आरामे गंतूणं बोहिओ सुहपसुत्तो । मालागारो भणिओ य सुयणु! सा हं इहं पत्ता ॥ ४३ ॥
एवंविहरयणीए सभूसणा कह समागया तं सि । इय तेणं सा पुट्ठा सिट्ठं तीए य जहवित्तं ॥ ४४ ॥ अव्वो सच्चपइण्णा
महासईम त्ति भावमाणेण । चलणेसु निवडिऊणं मालागारेण तो मुक्का ॥ ४५ ॥ पत्ता रक्खसपासे सिट्ठो से मालियस्स
वुत्तंतो । अव्वो महप्पभावा एसा, जा उज्झिया तेण ॥ ४६ ॥ इइ भाविंतेणं निवडिऊण पाएसु तेणवि विमुक्का । चोर-
समीवे य गया सिट्ठो तह पुव्ववुत्तंतो ॥ ४७ ॥ तेहिं वि अणप्पमाहप्पदंसणुप्पन्नपक्खवाएहिं। सालंकारच्चिय वंदिऊण स-
गिहम्मि पट्ठविया ॥ ४८ ॥ अह आभरणसमेया अक्खयदेहा अभग्गसीला य । पत्ता पइस्स पासे कहियं सव्वं जहावित्तं
॥ ४९ ॥ परितुट्ठमणेण समं तेण पसुत्ता समत्थरयणिंपि । जाए पभायसमए चिंतियमिय मंतिपुत्तेण ॥ ५० ॥ छंदट्ठियं
सुरूवं समसुहदुक्खं अणिग्गयरहस्सं । धण्णा सुत्तविबुद्धा मित्तं महिलं च पेच्छंति ॥ ५१ ॥ इय भावेंतेण कया घरस्स सा
सामिणी समग्गस्स । किं व न कीरइ निक्कवडपेम्मपडिबद्धहिययम्मि? ॥ ५२ ॥ इय पइतक्कररक्खसमालागाराण म-
ज्झओ केणं । तच्चागेणं कय दुक्करं ति भो मज्झ साहेह? ॥ ५३ ॥ ईसालुएहिं भणियं सामी! पइणा सुदुक्करं विहियं ।
परपुरिससमीवे जेण पेसिया सव्वरीइ पिया ॥ ५४ ॥ भणियं छुहालुएहिं सुदुक्करं चेव रक्खसेण कयं । जेण च्चिरं छुहि-
एण वि न भक्खिया भक्खणिज्जावि ॥ ५५ ॥ अह पारदारिएहिं पयंपियं देव! मालिओ एक्को । दुक्करकारी जेणं चत्ता
सा निसि सयं पत्ता ॥ ५६ ॥ पाणेण जंपियं होउ ताव चोरेहिं दुक्करं विहियं । पइरिक्केवि विमुक्का ससुवन्ना जेहिं सा

तइया ॥ ५७ ॥ एवं वुत्ते चोरो त्ति निच्छिओ सोऽभएण मायंगो । गिण्हाविऊण पुट्ठो कहमारामो विलुत्तो त्ति ॥ ५८ ॥ तेणं पयंपियं नाह! नवरं विज्जाबलेण नियएण । कहिओ य वइयरो सेणियस्स एसो समग्गोवि ॥ ५९॥ रण्णावि संसियं देइ मज्झ जइ कहवि निययविज्जाओ । सो पाणो तो मुंचह इहरा से हरह जीयं ति ॥ ६० ॥ पडिवन्नं पाणेणं विज्जादाणंपि, अह महीनाहो । सीहासणे निसन्नो विज्जाए पढिउमाढत्तो ॥ ६१ ॥ पुणरुत्तपयत्तुक्कित्तियावि रण्णो न ठंति जा विज्जा । सो ता तज्जइ रुट्ठो न रे तुमं देसि सम्मं ति ॥ ६२ ॥ अभएण भणियमिह देव! नत्थि एयस्स थेवमवि दोसो । विणयगहियाउ विज्जाउ ठंति फलदा[1] य जायंति ॥ ६३ ॥ ता पाणमिमं सीहासणम्मि ठविऊण सयमवि महीए । होऊण विणयसारं पढसु जहा ठंति इण्हिंपि ॥ ६४ ॥ तह चेव कयं रण्णा संकंताओ लहुं च विज्जाओ । सक्कारिऊण मुक्को पाणो अच्चंतपणइ व्व ॥ ६५ ॥ इय जइ इहलोइयतुच्छकज्जविज्जावि भावसारेण । पाविज्जइ हीणस्सवि गुरुणो अच्चंतविणएण ॥६६॥ ता कह समत्थमणवंछियत्थदाणक्खमाए विज्जाए। जिणभणियाए दाईण विणयविमुहो बुहो होज्जा? ॥६७॥ इति॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—'देवीदोहल'त्ति देव्याश्चेल्लनाभिधानायाः कश्चित् समये दोहदः समपादि । 'एगत्थंभप्पासाय'त्ति एकस्तम्भप्रासादक्रीडनाभिलाषरूपाः। ततो राजादिष्टस्य—'अभय'त्ति अभयकुमारस्य—वनगमनं महाटवीप्रवेशः समजायत । तत्र च 'रुक्खुवलद्धहिवासण'त्ति विशिष्टवृक्षोपलब्धिरधिवासना च वृक्षस्यैव । ततो 'वंतरतोसे'त्ति तदधिष्ठायकव्यन्तरेण तोषे समुत्पन्ने सति सुप्रासादो व्यधीयत ॥ २० ॥

1 क 'फलदाउ'।

उउसमवाए अंवग अकालदोहलग पाणपत्तीए । विज्जाहरणं रण्णा दिट्ठे कोवोऽभयाणत्ती ॥ २१ ॥

तस्य च प्रासादस्य चतसृष्वपि दिक्ष्वारामे पण्णामृतूनां वसन्तग्रीष्मप्रावृट्शरद्धेमन्तशिशिरलक्षणानां समवायो मी-लनं नित्यमेवाभवद् व्यंतरानुभावादेव । एवं च प्रयाति काले कदाचित् 'अंवग'त्ति आम्रफलेष्वकाले आम्रफलोत्पत्त्य-नवसरे दोहदकः पाणपत्न्याश्चण्डालकलत्रस्य समुदभूत् । ततो विद्यया आहरणमादानमक्रियत चूतफलानां चण्डालेन तत्रारामे । तदनु राज्ञा श्रेणिकेन दृष्टे फलविकलैकशाखे चूतशाखिनि विलोकिते सति कोपः कृतः । अथाभयस्याज्ञप्तिः चोरगवेषणगोचरा आज्ञा वितीर्णा ॥ २१ ॥

चोरनिरूवण इंदमह लोगनियरम्मि अप्पणा ठिअओ । चोरस्स कए नट्टिय वड्डुकुमारिं परिकहिंसु

ततश्चोरनिरूपणे प्रक्रान्ते सति इन्द्रमहे समायाते लोकनिकरे जनसमूहमध्ये आत्मना स्वयं स्थितक ऊर्ध्वस्थित एव चोरस्य कृते चोरोपलम्भनिमित्तं 'नट्टिय' त्ति नाट्येन नटने प्रस्तुते सति 'वड्डुकुमारिं'त्ति वृहत्कुमारिकाख्यायिकां पर्यकथ-यद् निवेदितवानभयकुमारः ॥ २२ ॥

कथमित्याह;—

काइ कुमारी पइदेवयत्थमारामकुसुमगहमोक्खो । नवपरिणीयब्भुवगम पइकहण–विसज्जणा गमणं

काचित् कुमारी स्त्री 'पइदेवयत्थं'इति पत्युः कृते देवतापूजानिमित्तं 'आरामकुसुम'त्ति आरामे मालाकारस्य संव-

न्धिनि कुसुमान्यवचिन्वाना 'गहमोक्खो'त्ति मालाकारेण कदाचिद् गृहीता, ततो मोक्षो मोचनं कृतं तस्या एव। 'नवपरिणीयब्भुवगम'त्ति नवपरिणीतया त्वया प्रथमत एव मत्समीपे समागन्तव्यमित्यभ्युपगमे कृते सति बृहत्कुमार्या, 'पइकहणविसज्जणागमणं'ति ततः कालेन तया परिणीतया पत्युर्यथावस्थितवस्तुकथनमकारि। तेनापि विसर्जनं व्यधायि तस्याः। तदनु गमनं मालाकारसमीपे तया प्रारब्धम् ॥ २३ ॥

तेणगरक्खसदंसण कहण मुयणमेव मालगारेण । अक्खयपच्चागय दुक्करम्मि पुच्छाइ नियभावो २४

मार्गे च गच्छन्त्यास्तस्याः स्तेनानां चौराणां राक्षसस्य च दर्शनं संजातम्। 'कहण'त्ति तयापि तेषां तस्य च यथावद्वस्तुतत्त्वकथनं कृतम्। ततो 'मुयणं'इति चौरै राक्षसेन च तस्या मोचनमधिष्ठितम्। 'एवमालगारेण'त्ति मालाकारेणापि निवेदिते प्राच्यवृत्तान्ते मुक्ता इत्यर्थः। तत अक्षता मालाकारेणाप्रतिस्खलिता स्फटिकोपलोज्ज्वलशीला राक्षसेनाभक्षिता चौरैरविलुप्ता च सती प्रत्यागता प्रत्युः पार्श्वे। ततः 'दुक्करम्मि पुच्छाइ नियभावो'त्ति केन तेषां मध्ये दुष्करमाचरितमिति पृच्छायां कृतायामभयकुमारेण, सर्वैः सामाजिकजनैर्निजभावः स्वाभिप्रायः प्रकाशितः ॥ २४ ॥

ईसालुगाइणाणं चोरग्गह पुच्छ विज्ज कहणाओ । दंडो तद्दाणासणभूमी पाणस्सऽपरिणामो ॥ २५ ॥

ईर्ष्यालुकादीनां ईर्ष्यालुकभक्षकचौराणां ज्ञानं संपन्नमभयकुमारमहामन्त्रिणः। ततश्चौरस्य ग्रहः। 'पुच्छ'त्ति पृष्टश्चासावभयकुमारेण यथा भोः! त्वया कथं बहिरवस्थितेनैव गृहीतान्याम्रफलानि? तदनु 'विज्ज'त्ति विद्याप्रसादत इति निवे-

चोरोपलम्भनार्थमभयकुमारकथितवृहत्कुमारिकाख्यायिका.

दितं पाणेन। अथ 'कहणाओ' अभयकुमारेण श्रेणिकाग्रतः पुनः कथना अस्य वृत्तांतस्य विहिता। ततः दण्डश्चण्डालस्य 'नद्दाण'त्ति तस्या एव विद्याया दानलक्षणः कृतः। प्रतिपन्नं च तत्तेन। प्रारब्धं च श्रेणिकाय विद्याप्रदानम्। 'आसण-भूमी पाणस्स'त्ति आसनं भूमौ पाणस्य दत्तं, आत्मना तु सिंहासने निषण्णः। ततश्चापरिणामः सम्यगपरिणमनं विद्यायाः श्रेणिकस्य ॥ २५ ॥

रण्णो कोवो णेयं वितहं अभयविणउ त्ति पाणस्स। आसण भूमी राया परिणामो एवमण्णत्थ ॥२६॥

ततः राज्ञः कोपः प्रोद्भूतः, यथा—न त्वं करोषि मम सम्यग् विद्याप्रदानम्। ततः प्राह पाणः—नेदं वितथं विधीयते मया विद्यादानम्। तदनु भणितवानभयकुमारः—'अविणउ'त्ति अविनय इत्येवमात्मना तु सिंहासनाध्यासनलक्षणस्त्वया राजन्! क्रियते इत्यपरिणामो विद्यायाः। ततश्च 'पाणस्स आसण'त्ति सिंहासनं वितीर्णम्, 'भूमी राया' इति राजा स्वयं वसुंधरायामुपविष्टः। तदनन्तरं यथावत् परिणामो विद्यायाः संपन्न इति। एवमन्यत्रापि विद्याग्रहणे विनयः कार्य इति। यतः पठ्यते,—"विणएण सुयमहीयं कहवि पमाया विसुमरियं संतं। तमुवट्ठाइ परभवे केवलणाणं च आवहइ ॥ १ ॥ विज्जावि होइ बलिया गहिया पुरिसेण विणयमंतेण। सुकुलपसूया कुलवालियव्व पवरं पइं पत्ता ॥ २ ॥"॥ २६ ॥

अमुमेवार्थमन्वयव्यतिरेकाभ्यां भावयन्नाह;—

विहिणा गुरुविणएणं एवं चिय सुत्तपरिणई होइ। इहरा उ सुत्तगहणं विवज्जयफलं मुणेयव्वं ॥२७॥

विधिना मण्डलीप्रमार्जननिषद्याप्रदानकृतिकर्मकायोत्सर्गकरणादिना सिद्धान्तप्रसिद्धेन, तथा गुरोः सूत्रार्थोभयप्रदातुः सूरेर्विनयोऽभ्युत्थानासनप्रदानपादपरिधावनविश्रामणाकरणोचितान्नपानौषधादिसंपादनलक्षणश्चित्तानुवृत्तिरूपश्च गृह्यते, अतस्तेन गुरुविनयेन, 'एवं चिय'त्ति एवमेव श्रेणिकमहाराजन्यायेनैव सूत्रपरिणतिर्गृह्यमाणागमग्रन्थानामात्मना सहैकीभावो भवति संपद्यते। न हि सम्यगुपायः प्रयुक्तः स्वसाध्यमसाध्यैवोपरमं प्रतिपद्यते इतरथा त्वन्यथा पुनरविधिना गुरोरविनयेन चेत्यर्थः सूत्रग्रहणं प्रस्तुतमेव विपर्ययफलं विपरीतसाध्यसाधकं मुणितव्यं विज्ञेयम्। सूत्रग्रहणफलं हि यथावस्थितोत्सर्गापवादशुद्धहेयोपादेयपदार्थसार्थपरिज्ञानं तदनुसारेण चरणकरणप्रवृत्तिश्च। अविधिना गुरुविनयविरहेण च दूषितस्य पुनः प्राणिनः सूत्रग्रहणप्रवृत्तावप्येतद्द्वितयमपि विपरीतं प्रजायत इति ॥ २७ ॥

विपर्ययफलमेव दृष्टान्तद्वारेण भावयति;—

समणीयंपि जरुदये दोसफलं चेव हंत सिद्धमिणं। एवं चिय सुत्तं पि हु मिच्छत्तजरोदए णेयं ॥२८॥

शमयत्युपशमयति शमनीयं पर्पटकादि तदपि, किंपुनरन्यत्तत्प्रकोपहेतुर्घृतादि, ज्वरोदये पित्तादिप्रकोपजन्ये ज्वरोद्भवे। किमित्याह—दोषफलं चैव सन्निपातादिमहारोगविकारहेतुरेव, 'हंत'त्ति सन्निहितभव्यसभ्यामन्त्रणम्, सिद्धं प्रत्यक्षादिप्रमाणप्रतिष्ठितमिदं पूर्वोक्तं वस्तु। इत्थं दृष्टान्तमुपदर्श्य दार्ष्टान्तिकयोजनामाह;—'एवं चिय' त्ति एवमेव 'सुत्तंपि हु'त्ति सूत्रमप्युक्तलक्षणं मिथ्यात्वज्वरोदये। मिथ्यात्वं नाम सर्वज्ञप्रज्ञप्तेषु जीवाजीवादिभावेषु नित्यानित्यादिविचित्रपर्यायपरम्परापरिगतेषु विपरीततया श्रद्धानम्। तच्च सप्तधा, ऐकान्तिकसांशयिकवैनयिकपूर्वव्युद्ग्राहविपरीतरुचिनिसर्गमूढदृ-

सूत्रग्रहणविधावन्वयव्यतिरेकभावना।

ष्टिभेदात्। यथोक्तम्;—"पदार्थानां जिनोक्तानां तदश्रद्धानलक्षणम् । ऐकान्तिकादिभेदेन सप्तभेदमुदाहृतम् ॥ १ ॥ क्षणिकोऽक्षणिको जीवः सर्वथा सगुणोऽगुणः । इत्यादि भाषमाणस्य तदैकान्तिकमुच्यते ॥ २ ॥ सर्वज्ञेन विरागेण जीवाजीवादि भाषितम् । तथ्यं नवेति संकल्पे दृष्टिः सांशयिकी मता ॥ ३ ॥ आगमा लिङ्गिनो देवा धर्माः सर्वे सदा समाः । इत्येषा कथ्यते बुद्धिः पुंसो वैनयिकी जिनैः ॥ ४ ॥ पूर्णः कुहेतुदृष्टान्तैर्न तत्त्वं प्रतिपद्यते । मण्डलश्चर्मकारस्य भोज्यं चर्मलवैरिव ॥ ५ ॥ अतथ्यं मन्यते तथ्यं विपरीतरुचिर्जनः । दोषातुरमनास्तिक्तं ज्वरीव मधुरं रसम् ॥ ६ ॥ दीनो निसर्गमिथ्यात्वस्तत्त्वातत्त्वं न बुध्यते । सुन्दरासुन्दरं रूपं जात्यन्ध इव सर्वथा ॥ ७ ॥ देवो रागी यतिः सङ्गी धर्मः प्राणिनिशुम्भनः । मूढदृष्टिरिति ब्रूते युक्तायुक्ताविवेचकः ॥ ८ ॥" तदेव दुर्निवारवैधुर्याधायकतया ज्वरो रोगविशेषस्तस्योदय उद्भवस्तत्र ज्ञेयम् । अयमत्र भावः—यथा ज्वरोदये शमनीयमप्यौषधं प्रयुज्यमानं न गुणाय, किन्तु महते दोषाय संपद्यते । एवं सूत्रमपि संसारव्याधिबाधानिरोधकारकतया परमौषधसममपि दुर्विनीतप्रकृतेरविधिप्रधानस्य च जीवस्य महति मिथ्यात्वज्वरोदये योजनीयम् । अन्यत्राप्युक्तम्;—"सप्तप्रकारमिथ्यात्वमोहितेनेति जन्तुना । सर्वं विपाकुलेनेव विपरीतं विलोक्यते ॥ १ ॥" तथा,–अप्रशान्तमतौ शास्त्रसद्भावप्रतिपादनम् । दोषायाभिनवोदीर्णे शमनीयमिव ज्वरे ॥ २ ॥ पठन्नपि वचो जैनं मिथ्यात्वं न विमुञ्चति । कुदृष्टिः पन्नगो दुग्धं पिबन्निव महाविषम् ॥३॥" ॥२८॥

इत्थं शिष्यविषयमुपदेशमभिधाय सांप्रतं तमेव गुरुगोचरमाह—

गुरुणावि सुत्तदाणं विहिणा जोग्गाण चेव कायव्वं। सुत्ताणुसारओ खलु सिद्धायरिया इहाहरणं ॥२९॥

गृणाति शास्त्रार्थमिति व्युत्पत्त्या प्राप्तयथार्थाभिधानः स्वपरतन्त्रवेदी पराशयवेदकः परहितनिरतो यतिविशेषो गुरुः, तेनापि, न केवलं शिष्येण, विधिना विनयेन च सूत्रं ग्रहीतव्यमित्यपिशब्दार्थः, सूत्रदानं श्रुतरत्नवितरणं विधिना "सुत्तत्थो खलु पढमो" इत्यादिना आवश्यकनिर्युक्तिनिरूपितेन क्रमेण, 'जोग्गाण चेव'त्ति योग्यानामेव विनयावनामादिगुणभाजनत्वेनोचितानामेव कर्त्तव्यं, न पुनरयोग्यानामपि । यथोक्तम्;—"विणओणएहिं पंजलिउडेहिं छंदमणुवत्तमाणेहिं । आराहिओ गुरुजणो सुयं वहुविहं लहुं देइ ॥ १ ॥" तथा, "उवहियजोगदवो देसे काले परेण विणएण । चित्तण्णू अणुकूलो सीसो सम्मं सुयं लहइ ॥ २ ॥" कथमित्याह—सूत्रानुसारतः सूत्रस्य व्यवहारभाष्यस्यानुसारोऽनुवर्त्तनं तस्मात् । खलुरवधारणे । ततः सूत्रानुसारादेव तदतिक्रमेण सूत्रदाने तद्द्वेपित्वमेव कृतं स्यात् । यथोक्तम्;—"तत्कारी स्यात् स नियमात्तद्द्वेपी चेति यो जडः । आगमार्थे तमुल्लङ्घ्य तत एव प्रवर्त्तते ॥ १ ॥ आगमात्सर्व एवायं व्यवहारो व्यवस्थितः । तत्रापि हाठिको यस्तु हन्ताज्ञानां स शेखरः ॥ २ ॥" सूत्रानुसारश्चायम्;—"तिवरिसपरियागस्स उ आचारपकप्पनाम अज्झयणं । चउवरिसस्स उ सम्मं सूयगडं नाम अंगं ति ॥ १ ॥ दसकप्पव्ववहारा संवच्छरपणगदिक्खियस्सेव । ठाणं समवाओ च्चिय दो अंगे अट्ठवासस्स ॥ २ ॥ दसवासस्स विवाहो एक्कारसवासयस्स उ इमे उ । खुड्डियविमाणमाई अज्झयणा पंच नायव्वा ॥ ३ ॥ वारसवासस्स तहा अरुणुववायाइ पंच अज्झयणा । तेरसवासस्स तहा उट्ठाणसुयाइया चउरो ॥ ४ ॥ चोद्दसवासस्स तहा आसीविसभावणं जिणा विंति । पन्नरसवासगस्स य दिट्ठीविसभावणं तह य ॥ ५ ॥ सोलसवासाईसु य एगुत्तरवड्ढिएसु जहसंखं । चारणभावण–महसुविणभावणा तेयगनिसग्गा ॥ ६ ॥

विनेयसूत्रदाने गुरुकर्तव्यता.

एगूणवामगस्स उ दिट्ठीवाओ दुवालसममंगं । संपुन्नवीसवरिसो अणुवाई सवसुत्तस्स ॥ ७ ॥" इति । श्रमणीस्तु प्रतीत्याऽकालचारित्वादिपरिहारलक्षणः सूत्रानुसारः । अकालचारित्वलक्षणं चेदम्;—"अट्ठमीपक्खिए मोत्तुं वायणाकालमेव उ । सेसकालमइंतीओ नायवा कालचारिओ ॥ १ ॥" सिद्धाचार्याः सिद्धाभिधानसूरय इह सूत्रानुसारतः सूत्रदाने, आह्रियते आक्षिप्यते प्रतीतिपथेऽवतार्यते दार्ष्टान्तिकोऽर्थो येन तदाहरणं दृष्टान्तः ॥ २९ ॥

तदेवाह;—

चंपा धण सुंदरि तामलित्ति वसु णंद सड्ढ संबंधो । सुंदरि णंदे पीई समए परतीरमागमणे ॥३०॥
जाणविवत्ती फलगं तीरे उदगत्थि सीह वाणरए । सिरिउररण्णो सुंदरिगहरागे निच्छ कहधरणा ॥३१॥
चित्तविणोए वाणरणट्टम्मी जाइसरणसंवरणं । देवपरिच्छा नियरूवकहण रण्णो उ संबोही ॥ ३२ ॥
सावत्थी सिद्धगुरूविउवदिक्खा परिच्छ सामइए । आलावगा णिमित्ते अदाण कोवेतरा देवे ॥३३॥
लोगपसंसा सव्वण्णुसासणं एरिसं सुदिट्ठं ति । बोहीबीयाराहण एवं सवत्थ विण्णेयं ॥ ३४ ॥

एत्थेव जंबुदीवे भारहवासम्मि वासवपुरि व्व । विबुहजणहिययहरिणी अणवरयपयट्टपरममहा ॥ १ ॥ सिरिवासुपुज्जजिणवरवयणिंदुविबुद्धभवियकुमुयवणा । लच्छीए सोहिया चक्कपाणिमुत्ति व्व जयपयडा ॥ २ ॥ चंपा णामेण पुरी आसी, परिहवियधणवइधणोहो । वत्थव्वो तत्थ धणो अहेसि सेट्ठी गुणविसिट्ठो ॥ ३ ॥ तस्स य वसुनामेणं निवासिणा तामलि-

त्तिनयरीए। वणिएण समं मित्ती संजाया निरुवचरियत्ति ॥ ४ ॥ जिणधम्मपालणपरायणाण सुस्समणचलणभत्ताण।
तेसिं वच्चंतेसुं दिणेसु एगम्मि पत्थावे ॥ ५ ॥ अव्वोच्छिन्नं पीइं पवंछमाणेण निच्चकालंपि । सुंदरिनामा धूया नियगा
धणसेट्ठिणा दिन्ना ॥ ६ ॥ नंदस्स वसुसुयस्स कओ विवाहो य सोहणमुहुत्ते । दावियभुवणच्छरिओ महया रिद्धीसमुद-
एणं ॥ ७ ॥ अह सुंदरीइ सद्धिं पुव्वज्जियपुन्नपायवस्सुचियं । नंदस्स विसयसुहफलमुवभुंजंतस्स जंति दिणा ॥ ८ ॥
अच्चंतविमलबुद्धित्तणेण विन्नायजिणमयस्सावि । तस्सेगम्मि अवसरे जाया चिंता इयसरूवा ॥ ९ ॥ ववसायविभववि-
गलो पुरिसो लोगम्मि होइ अवगीओ । काउरिसो त्ति विमुच्चइ पुव्वसिरीएवि अचिरेण ॥ १० ॥ ता पुव्वपुरिससंतइस-
मागयं जाणवत्तवाणिज्जं। पकरेमि पुव्वधणविलसणेण का चंगिमा मज्झ ? ॥ ११ ॥ किं सोवि जीवइ जए नियभुयजुयल-
जिएण दव्वेण । जो वंछियं पयच्छइ न मग्गणाणं पइदिणंपि ? ॥ १२ ॥ विज्जाविक्कमगुणसलहणिज्जवित्तीइ जो धरइ
जीयं। तस्सेव जीवियं वंदणिज्जमियरस्स किं तेण? ॥ १३ ॥ उप्पज्जंति विणस्संति णेगसो के जयम्मि नो पुरिसा। जल-
बुब्बुउ व्व परमत्थरहियसोहेहि किं तेहिं? ॥ १४ ॥ कह सोवि पसंसिज्जइ न जस्स सप्पुरिसकित्तणावसरे । चागाइगुण-
गणेणं पढम च्चिय जायए रेहा ॥ १५ ॥ इय चिंतिऊण तेणं परतीरदुल्लभभंडपडहत्थं। पारे पारावारस्स झत्ति पगुणी-
कयं पोयं ॥ १६ ॥ गमणुम्मणं च तं पेच्छिऊण अइविरहकायरत्तेण। अच्चंतसोगविहुराइ सुंदरीए इमं भणिओ ॥ १७ ॥
हे अज्जउत्त! अहमवि तुमए सह नूणमागमिस्सामि । पेमपरायत्तमिमं चित्तं न तरामि संठविउं ॥ १८ ॥ इय भणिए

१ क 'समुदाएण'।

सूत्रदाने
नंदसुंदरी-
कथागर्भि-
तसिद्धा-
चार्योदा-
हरणम्.

दढतरपणयभावक्खित्तचित्तपसरेणं। पडिवन्नमिणं नंदेण तयणु जायम्मि पत्थावे ॥ १९ ॥ आरूढाइं दोन्निवि ताणि विसिट्ठम्मि जाणवत्तम्मि। पत्ताणि य परतीरं खेमेणाणाउलमणाणि ॥ २० ॥ विणिवट्टियं च भंडं उवज्जिओ भूरिकणयसंभारो। पडिभंडं घेत्तूण य इंताण समुद्दमज्झम्मि ॥२१॥ पुव्वकयकम्मपरिणइवसेण अच्चंतपवलपवणेण। विलुलिज्जंती नावा खणेण सयसिक्करा जाया ॥ २२ ॥ अह कहवि तहाभवियव्वयाइ उवलद्धफलगखंडाणि। एक्कम्मि चेव वेलाउलम्मि लग्गाणि लहु ताणि ॥ २३ ॥ अघडंतघडणसुघडियविहडणवावडविहिस्स जोगेण। जायं परोप्परं दंसणं च गुरुविरहविहुराणं ॥ २४ ॥ ता हरिसविसायवसुच्छलंतदढमण्णुपुण्णगलसरणी। सहसत्ति सुंदरी नंदकंठमवलंबिउं दीणा ॥ २५ ॥ रोविउमारद्धा निच्चिरामनिवडंतनयणसलिलभरा। जलनिहिसंगुवलग्गंवुबिंदुनिवहं मुयंति व्व ॥ २६ ॥ कहकहवि धीरिमं धारिऊण नंदेण जंपियं ताहे। सुयणु! किमेवं सोगं करेसि अच्चंतकसिणमुही? ॥२७॥ को नाम मयच्छि! जए जाओ जो जस्स नेव वसणाइं। पाउब्भूयाणि न वा जायाणि य जम्ममरणाणि? ॥ २८ ॥ कमलमुहि! पेच्छ गयणंगणेक्कचूडामणिस्सवि रविस्स। उदयपयावविणासा पइदियसं चिय वियंभंति ॥ २९ ॥ किं वा न सुयं तुमए जिणिंदवयणम्मि जं सुरिंदावि। पुव्वसुकयक्खयम्मी दुत्थावत्थं उवलहंति ॥ ३० ॥ कम्मवसवत्तिजंतूण सुयणु! किं एत्तिएवि परितावो?। जेसिं छायव्व समं भमडइ दुक्खाण दंदोली ॥ ३१ ॥ इय एवमाइवयणेहिं सुंदरिं सासिउं, वसिमुहुत्तं। तीइ समं चिय चलिओ नंदो तण्हाछुहकिलंतो ॥ ३२ ॥ अह सुंदरीइ भणियं पिययम! एत्तो परिस्समकिलंता। अच्चंततिसाभिहया पयमवि न तरामि गंतुमहं ॥ ३३ ॥ नंदेण जंपियं सुयणु! एत्थ वीसमसु तं खणं एक्कं। जेणाहं तुज्झ कए सलिलं कत्तोवि

आणेसि ॥ ३४ ॥ पडिसुयमणाए ताहे नंदो आसन्नकाणणुद्देसे । सलिलावलोयणत्थं तं मोत्तूणं गओ सहसा ॥ ३५ ॥ दिट्ठो य कयंतेण व विगिंचिउब्भडमुहेण सीहेण । तिव्वछुहाभिहएणं अइचवललललंतजीहेणं ॥ ३६ ॥ तत्तो भयसंभंतो विस्सुमरियअणसणाइकायव्वो। अट्टज्झाणोवगओ निहओ सोऽसरणओ तेण ॥ ३७ ॥ उववन्नोयतहिं चिय वणसंडे बाल मरणदोसेण । चुयसम्मत्तसुयहगुणो सो नंदो वानरत्तेण ॥ ३८ ॥ एत्तो य सुंदरीए परिपालंतीइ अइगयं दिवसं । तहवि हु न जाव नंदो समागओ ताव संबुद्धा ॥ ३९ ॥ णिच्छइयतव्विणासा धसत्ति सा निवडिया धरणिवट्टे । मुच्छानिमीलियच्छी मयव्व ठाऊण खणमेगं ॥ ४० ॥ वणकुसुमसुरहिमारुयमणागउवलद्धचेयणा दीणा । रोविउ मारद्धा निविडदुक्खपम्मुक्कपोक्कारा ॥ ४१ ॥ हा अज्जउत्त! हा जिणवरिंदपयपउमपूयणासत्त !। हा सद्धम्ममहानिहि ! कत्थ गओ देहि पडिवयणं ॥ ४२ ॥ हा पाव दइव! धणसयणगेहनासेवि किं न तुट्ठो सि? । जमणज्ज! अज्जउत्तोवि निहणसिंहिं समुवणीओ ॥ ४३ ॥ हे ताय! सुयावच्छल! हा हा हे जणणि! निक्कवडपेम्मे! । दुहजलहिनिवडियं कीस निययधूयं उवेहेह? ॥४४॥ इय सुचिरं विलविता निविडपरिस्समकिलामियसरीरा। करयलनिहित्तवयणा सुतिक्खदुक्खं अणुहवंती ॥४५॥ तुरगपरिवाहणत्थं तत्थोवगएण सिरिउरनिवेण। दिट्ठा कहवि पियंकरनामेणं, चिंतियं च इमं ॥४६॥ सावब्भट्ठा किमिमा तियसवहू, मयणविरहिया व रई। वणदेवया व विज्जाहराण रमणि व होज्ज त्ति ॥ ४७ ॥ विम्हियमणेण पुट्ठा सुयणु! का तं सि किमिह आवससि? । कत्तो य आगया, कीस वहसि संतावमेवं ति ? ॥ ४८ ॥ अह सुंदरीइ दीहुण्हमुक्कनीसासतरलियगिराए। सोगवसमउलियच्छीइ जंपियं भो महासत्त! ॥ ४९ ॥ वसणपरंपरनिवत्तणेक्क-

सूत्रदाने नंदसुंदरीकथागर्भितसिद्धाचार्योदाहरणम्.

आवइगया वि उत्तमकुलप्पसूयत्तणेण णो
पउविहिविहाणवसगाए। मज्झ पउत्तीए अलमिमाइ दुहनिवहहेऊए ॥ ५० ॥ आवइगया वि उत्तमकुलप्पसूयत्तणेण णो
एसा। साहिस्सइ नियवत्तं विचिंतिऊणं महीवइणा ॥५१॥ अणुणइऊणं मंजुलगिराहिं नीया कहिंपि नियगेहे। काराविया
य गाढोवरोहओ भोयणाइविहिं ॥ ५२ ॥ मणवंछियं च सव्वं संपाडइ तीइ मेइणीनाहो। अणुराएणं सप्पुरिसवित्तिभावे-
णवि तयावि ॥ ५३ ॥ सम्माणदाणसप्पणयसंकहारंजियत्ति मुणमाणो। महुरगिराइ नरिंदो एगंते सुंदरिं भणइ ॥ ५४ ॥
ससिमुहि! सरीरमणनिव्वुईहरं पुव्वकालवुत्तंतं। मोत्तूण मए सद्धिं जहिच्छियं भुंज विसयसुहं ॥५५॥ पइदिणसोगोवहया
सुकुमारा सुयणु! तुज्झ कायलया। दीवयसिहोवतत्ता मालइमाल व्व पमिलाइ ॥ ५६ ॥ मा सुयणु! जुव्वणं पव्वणिंदुबिंबं
व जणमणाणंदं। सोयविडप्पकडप्पुप्पीडियमुवचिणइ सोहग्गं ॥ ५७ ॥ अच्चंतसुंदरंपि हु मणोभिरामंपि भुवणदुलहंपि।
पब्भट्ठं नट्ठं वा वत्थुं सोयंति नो कुसला ॥ ५८ ॥ ता होउ भूरिभणिएण कुणसु मह पत्थणं तुमं सहलं। पत्थावुचिय-
पवित्तीइ चेव जुत्तं कुणंति बुहा ॥ ५९ ॥ अच्चंतकण्णकडुयं अस्सुयपुव्वं च तीइ सोच्चेमं। वयभंगभयवसट्टाइ गाढदुक्खा-
उलमणाए॥ ६० ॥ भणियं भो नरपुंगव! कुलप्पसूयाण जयपसिद्धाण। नयमग्गदेसगाणं तुम्हारिसपवरपुरिसाणं ॥ ६१ ॥
अच्चंतमणुचियं उभयलोगविद्धंसणेक्कपडुयं च। पररमणिरमणमेयं अवजसपडहो तिहुयणेवि ॥ ६२ ॥ रण्णा पयंपियं
कमलवयणि! चिरपुण्णविहवउवणीयं। रयणनिहिमणुसरंतस्स होज्ज किं दूसणं मज्झ? ॥ ६३ ॥ तो नरवइनिरुवक्कम-
निव्वंधं मुणिय तीइ पडिभणियं। जइ एवं ता नरवर! चिरगहियाभिग्गहो जाव ॥ ६४ ॥ पुज्जइ ता पडिवालेसु मज्झ
तं केत्तियंपि णणु कालं। पच्छा य तुज्झ वंछाणुरूवमहमायरिस्सामि ॥ ६५ ॥ एवं सोच्चा तुट्ठो भूमिवई नट्ठखेद्धुमा-

ईणि । चित्तविणोयत्थं से दा   ालं ॥ ६६ ॥ अह पुव्वभणियनंदो वानरभावेण वट्टमाणो सो । गहिओ
मक्कडखेडावगेहिं उचिउ त्ति   ट्टवइ बहुकालाओ सिक्खविओ पइपुरं च दंसेत्ता । ते पुरिसा तं घेत्तुं
समागया तप्पुरे कहवि ॥ ६८   मंदिरं च ते रायमंदिरम्मि गया । पारद्धो य तहिं सो पणच्चिउं सव्व-
जत्तेण ॥ ६९ ॥ अह नच्चंतेण   ासन्निहिनिसन्ना । दिट्ठा णेणं चिरपणयभाववियसंतनयणेण ॥७०॥ कत्थ
मए दिट्ठेयं विचिंतयंतेण तेण   सरिया नाओ सव्वोवि य पुव्ववुत्तंतो ॥ ७१ ॥ तो परमं निव्वेयं समुव्वहंतेण
चिंतियं तेण । हा हा अणत्थनि   यु संसारवासस्स ॥ ७२ ॥ जेण तहाविहनिम्मलविवेगजुत्तो वि धम्मरागी वि ।
अणुसमयसमयसंसियविहियाणुट्ठाण . . वि ॥ ७३ ॥ तह बालमरणवसओ विसमदसं एरिसं समणुपत्तो । तिरियत्ते
वट्टंतो य संपयं किं करेमि अहं ? ॥ ७४ ॥ अहवा किमणेण विचिंतिएण इय अवसराणुरूवंपि । पकरेमि धम्मकम्मं
पज्जत्तं जीवियव्वेण ॥ ७५ ॥ इय सो परिभावेंतो सुढिओत्ति मुणित्तु तेहिं पुरिसेहिं । नीओ सट्ठाणम्मी तो तेणं अणसणं
गहियं ॥ ७६ ॥ पंचपरमेट्ठिमंतं अणुसमरंतो य सुद्धभावेण । मरिऊणं उववन्नो दिव्वो देवो महिड्ढीओ ॥ ७७ ॥ तक्खण-
मेव पउत्तो ओही अवलोइया सिरिपुरम्मि । अविचलियसालिसीलालंकारा सुंदरी तेण ॥ ७८ ॥ सीलामलत्तगुणरंजिएण
अप्पा पयासिओ तीसे । कहिओ य वइयरो पुव्वजम्मविसओ नरवइस्स ॥ ७९ ॥ परिचिंतियं च रण्णा जइ जिणधम्म-
प्पभावओ एवं । पसुणोवि होंति देवा ता किं अम्हारिसा पुरिसा ॥८०॥ धम्मत्थकामसाहणसज्जा मज्जायवज्जिया होउं ।
विबुहजणनिंदणिज्जे विसयसुहे गाढमणुरत्ता ॥ ८१ ॥ पविसंति दुग्गईसुं ?, ताऽवसरो एस धम्मकरणस्स । दूरं विरत्त-

सूत्रदाने
नंदसुंदरी-
कथागर्भि-
तसिद्धा-
चार्योदा-
हरणम्.

चित्तेण तेण देवो इमं भणिओ ॥ ८२ ॥ किं कायबमओ मे? एक्को च्चिय जिणुवइट्ठओ धम्मो । संजायपच्चएणं सत्तणुरूवं पवन्नो तो ॥ ८३ ॥ भणिया देवेणं सा अह सुंदरि! केरिसं तुमं काही? सवंधयारपडिवंधकारए उग्गए सूरे ॥ ८४ ॥ किं दीवेण पओयणमओ तुमं चिय ममं पमाणं ति । इय निच्छियतच्चित्तो देवो सावत्थिनयरीए ॥ ८५ ॥ तक्कालमुणिपहाणा सिद्धायरिया गुरू पविहरंति । तेसिं सीलपरिक्खणनिमित्तमह कवडदिक्खाए ॥ ८६ ॥ दिक्खिता नेइ तयं तेसि समीवे तहाविहअकाले । एगागिणिं च सामइयसुत्तआलावगनिमित्तं ॥ ८७ ॥ भणिओ य तीइ सूरी वंदिय भालयलमेलियकराए । भयवं! रोगवसाओ सामइयसुयं वियलियं मे ॥ ८८ ॥ होउं दयावरा मे देहालावगमिमं खणं एगं । गुरुणा दिन्नुवओगेण चिंतियं नोचिओ समओ ॥ ८९ ॥ एगागिणी जमेसा तहा अकाले महंतओ अविही । तो कह सामइयसुयस्स देमि आलावगमिमीए? ॥ ९० ॥ पडिसिद्धा सा तेणं अज्जे! नेवोचियं तुहं एयं । दावियकोववियारा सहसत्ति अदंसणीहूया ॥ ९१ ॥ विहिपक्खवद्धलक्खं निउणं जाणित्तु सूरिमह देवो । अइभत्तीए संतोसमुवगओ तम्मि सूरिम्मि ॥ ९२ ॥ तो नियरूवं दंसिय वंदिय विणएण धरणिनिहियसिरो । कहिओ सवं नियपुवजम्मवुत्तंतमप्पेइ ॥९३॥ तं सुंदरिं गुरूणं, तेवि तहाविहपवित्तिणीइ तओ । सामन्नसमासन्नं काउं सा सग्गमणुपत्ता ॥ ९४ ॥ णाओ इमो वइयरो लोएणं अविहिणा न सुयदाणं । गुरुणा कयं ति अवो समुज्जला जिणमए नीई ॥ ९५ ॥ संपत्तवोहिवीओ कोई अन्नो पवन्नसम्मत्तो । देसेणं सवेण य चरणस्साराहओ जाओ ॥ ९६ ॥ एवं अन्नेणवि सुयहरेण सइ अप्पणो परेसिं च । ग्गाढमणुग्गहमइणा पयट्टियवं विहिपरेण ॥ ९७ ॥ इति ॥

अत्राक्षरार्थः;—'चंपाधणसुंदरि'त्ति चंपानगर्यां धनो नाम श्रेष्ठी अभूत्, तस्य सुन्दरी तनया। 'तामलित्तिवसुनंद'त्ति ताम्रलिप्त्यां पूर्वपारावारतीरवर्त्तिन्यां पुरि वसुश्रेष्ठी, तस्य च नन्दो नन्दनः समुत्पन्नः। 'सड्ढसंबंधो'त्ति तौ द्वावपि श्रेष्ठिनौ श्राद्धौ श्रावकाविति। संबन्धः स्वापत्यवैवाह्यलक्षणः कृतस्ताभ्याम्। ततः 'सुंदरिनंदे पीई' इति नन्दसुन्दर्योः परस्परं प्रीतिः प्रकर्षवती संपन्ना। समये क्वापि प्रस्तावे परतीरं जलधिपरकूलं नन्दः ससुन्दरीको ययौ। तदन्वागमने प्रत्यावर्त्तने परतीरात् ॥ ३० ॥ यानस्य प्रवहणस्य विपत्तिर्विनाशः संपन्नस्ततः फलकं काष्ठशकलमासाद्य तीरे एकस्मिन्नेव वेलाकूले द्वे अप्युत्तीर्णे। तत उदकार्थी परिक्राम्यन्नन्दः सिंहेन हतः सन् वानरः संजातः। इतश्च, श्रीपुरराजेन सुन्दर्या ग्रहो ग्रहणं कृतम्। रागश्चाभिष्वङ्गस्तस्यामेव तस्य जातः। 'निच्छकहधरणा' इति प्रार्थिता च सा तेन सविकारं, परं तया न इच्छाअभिलाषरूपा दर्शिता,—तदनु तस्यास्ताभिस्ताभिः कथाभिर्विनोदहेतुभिर्धरणं कालयापनं प्रारब्धं भूभुजा ॥ ३१ ॥ 'चित्तविणोए' इति चित्तविनोदमात्रे च तस्य संपन्ने अन्यदा 'वानरनट्टम्मि'त्ति वानरेण नन्दजीवेन नृत्ये प्रारब्धे सति 'जातिसरण'त्ति जातिस्मरणमासादितम्। तदनु संवरणमनशनं विहितं तेन। 'देव'त्ति देवस्तदनन्तरमभूद्वानरजीवः। परीक्षा कृता तेन सुन्दरीशीलस्य। ततोऽथ निजरूपमादर्शितम्। 'कहण'त्ति कथनं च समग्रस्यापि प्राच्यवृत्तान्तस्य। 'रण्णो उ संबोहि'त्ति राज्ञः पुनः संबोधिः सम्यग्बोधः प्रादुर्भूतः ॥ ३२ ॥ ततः श्रावस्त्यां नगर्यां 'सिद्धगुरू' इति सिद्धाभिधानसूरीणां 'विउव्वदिक्खा' इति वैक्रियरूपेण विहितदीक्षां सुन्दरीं विधाय 'परिच्छ'त्ति परीक्षा 'सामइए आलावगनिमित्ते' इति सामायिकालापकनिमित्तं विहिता देवेन। 'अदाण'त्ति सामायिकालापकस्याप्रदाने कृते सति गुरुणा, 'कोवेयरा' इति

सूत्रदाने नंदसुंदरीकथागर्भितसिद्धाचार्योदाहरणम्.

कोपेतरौ 'देवे' इति देवेन विहितौ बहिर्वृत्त्या कोपः अंतर्वृत्त्या च संतोषः कृत इत्यर्थः ॥ ३३ ॥ ततो ज्ञातवृत्तान्तेन लोकेन प्रशंसा कृता—यथा, सर्वज्ञशासनमीदृशं सुदृष्टं निपुणप्रज्ञापकनिरूपितं इत्यनेनोल्लेखेन । ततो 'बोहिबीयाराहण'त्ति बोधिः पारगतगदितधर्मप्राप्तिः केषांचिज्जीवानां समभूत्, अन्येषां च बीजस्य सम्यग्दर्शनादिगुणकलापकल्पपादपमूलकल्पस्य देवगुरुधर्मगोचरकुशलमनोवाक्कायप्रवृत्तिलक्षणस्याराधनं सेवनं समपद्यत । एवं प्रस्तुतसूत्रप्रदानवत् सर्वत्र प्रव्रज्यादानादौ सूत्रानुसारादेव मतिमतां च वर्त्तनं विज्ञेयमिति ॥ ३४ ॥

अथ सूत्रानुसारप्रवृत्तिमधिकृत्याह;—

आसन्नसिद्धियाणं लिंगं सुत्ताणुसारओ चेव । उचियत्तणे पवित्ती सव्वत्थ जिणम्मि बहुमाणा ॥३५॥

आसन्ना तद्भवादिभावित्वेन समीपोपस्थायिनी सिद्धिर्मुक्तिर्येषां ते तथा तेषां भव्यविशेषाणां लिङ्गं चिह्नं व्यञ्जकमित्यर्थः । धूम इव गिरिकुहरादिवर्त्तिनो वह्नेः । कासावित्याह—सूत्रानुसारादेवागमार्थानुवृत्तेरेव उचितत्वेन तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावानुरूपेण या प्रवृत्तिः स्वकुटुम्बचिन्तनरूपा द्रव्यस्तवभावस्तवरूपा च । कुत एतदेवमित्याह;—सर्वत्र कृत्ये इत्थं प्रवृत्तौ धार्मिकस्य जिने भगवति सर्वत्रौचित्यात् प्रतिपादयितरि बहुमानाद् गौरवात्। स हि सूत्रासुसारेण प्रवर्त्तमानो "भगवतेदमिदमित्थमित्थं चोक्तम्" इति नित्यं मनसाऽनुस्मरन् भगवन्तमेव बहु मन्यते । संजातभगवद्बहुमानश्च पुमानविलम्बितमेव भगवद्भावभाक् संपद्यते । यथोक्तम्;—अक्खयभावे मिलिओ भावो तब्भावसाहगो नियमा । न हु तंबं रसविद्धं पुणोवि तंबत्तणमुवेइ ॥ १ ॥" इति सर्वत्रौचित्यप्रवृत्तिरासन्नसिद्धेर्जीवस्य लिङ्गमुक्तमिति ॥ ३५ ॥

एतद्विपर्यये दोषमाह;—

आयपरपरिच्चाओ आणाकोवेण इहरहा णियमा । एवं विचिंतियव्वं सम्मं अइणिउणबुद्धीए ॥ ३६ ॥

आत्मपरपरित्यागः आत्मनः स्वस्य परेषां चानुगृहीतुमिष्टानां देहिनां परित्यागः दुर्गतिगर्त्तान्तर्गतानां प्रोज्झनं कृतं भवति आज्ञाकोपेन भगवद्वचनवितथासेवनरूपेण, इतरथा सूत्रानुसारप्रवृत्तिरूपप्रकारपरिहारेण प्रवृत्तौ सत्यां नियमादवश्यंभावेन । यथोक्तम्;—"इहलोयम्मि अकित्ती परलोए[1] दुग्गई धुवा तेसिं । आणं विणा जिणाणं जे ववहारं ववहरंति ॥ १ ॥" यत एवं तत एवमुक्तप्रकारेण विचिन्तयितव्यं विमर्शनीयं सम्यग् यथावद् अतिनिपुणबुद्ध्या कुशाग्रादपि तीक्ष्णतरया प्रज्ञया, अनिपुणबुद्धिभिर्विचिन्तितस्याप्यर्थस्य व्यभिचारसंभवात् ॥ ३६ ॥

अत एवाह;—

बुद्धिजुया खलु एवं तत्तं बुज्झंति, ण उण सव्वेवि । ता तीइ भेयणाए वोच्छं तव्वुड्ढिहेउत्ति ॥ ३७ ॥

बुद्धियुता अतिनिपुणोहापोहरूपप्रज्ञासमन्विताः । खलुरवधारणे । ततो बुद्धियुता एव एवमुक्तरूपेण तत्त्वं सूत्रानुसारेण प्रवृत्तिरासन्नसिद्धिकजीवानां लक्षणमित्येवंरूपं बुध्यन्ते । व्यवच्छेद्यमाह—न पुनः सर्वेऽपि बुद्धिविकला अपीति भावः, बहुबुद्धिबोध्यस्यार्थस्य सामान्यबुद्धिभिः कृतप्रयत्नशतैरपि बोद्धुमपार्यमाणत्वात् । तदुक्तम्;—"महतां न बुद्धि-

आसन्नसिद्धिजीवस्यौचित्यानौचित्यप्रवृत्तौ गुणदोषौ तत्त्वबोधे निपुणबुद्धिराश्यकी.

1 क 'परलोए य दुग्गई' ।

विभवः कृतप्रयत्नैरपीतरैर्लभ्यः। यत्नशतैरपि ताडय यदि सूची भवति पाराची ॥ १ ॥" यत एवं ततस्मात्तस्या बुद्धेर्भेदज्ञातानि भेदानौत्पत्तिक्यादीन्, ज्ञातानि च रोहकादिदृष्टान्तान् वक्ष्ये भणिष्यामि। किमर्थमित्याह—'तव्वुद्धिहेउ'त्ति तद्बुद्धिहेतोर्बुद्धिप्रकर्षनिमित्तम्। इतिर्वाक्यपरिसमाप्त्यर्थः। वुद्धिप्रकर्षयोग्या हि पुरुषा बुद्धेर्भेदांस्तज्ज्ञातानि च धीमत्पुरुषाभ्यर्णे सम्यक् समाकर्णयन्तो निश्चयेन तथाविधवुद्धिधननिधानभूताः संपद्यन्ते। यदवाचि;—"विमलस्वष्टात्मानः सांगत्यात् परगुणानुपाददते। उपनिहितपद्मरागः स्फटिकोऽरुणिमानमातनुते ॥ १ ॥" ॥ ३७ ॥

यथोद्देशं निर्देश इति न्यायात् वुद्धिभेदानाह;—

उप्पत्तिय वेणइया कम्मय तह पारिणामिया चेव। बुद्धी चउव्विहा खलु निद्दिट्ठा समयकेऊहिं ॥३८॥

उत्पत्तिः प्रयोजनं कारणं यस्याः सा औत्पत्तिकी। आह;—क्षयोपशमः प्रयोजनमस्याः, सत्यम्, किन्तु स खल्वन्तरङ्गत्वात् सर्वबुद्धिसाधारण इति न विवक्ष्यते। न चान्यच्छास्त्रकर्मादिकमपेक्ष्यत उत्पत्तिं विहाय। यदत्र 'उत्पत्तिगी'ति निर्देष्टव्ये 'उत्पत्तिय' इति निर्देशः स प्राकृतत्वात्। एवमन्यत्राप्यन्यथानिर्देशे हेतुर्वाच्यः (१) 'वेणइया' इति विनयो गुरुशुश्रूषा, स च कारणमस्यास्तत्प्रधाना वा वैनयिकी (२) 'कम्मय'त्ति इह कर्मशब्देन शिल्पमपि गृह्यते। तत्र अनाचार्यकं कर्म, साचार्यकं शिल्पम्, कादाचित्कं वा कर्म, शिल्पं नित्यव्यापारः। ततः कर्मणो जाता कर्मजा (३) तथाशब्दः समुच्चये 'पारिणामिया' इति परि समन्ताद् नमनं परिणामः सुदीर्घकालं पूर्वापरार्थावलोकनादिजन्य आत्मधर्म इत्यर्थः,

स कारणमस्यास्तत्प्रधाना वा पारिणामिकी (४) चैवशब्दस्तथाशब्दवत्, बुध्यतेऽनयेति बुद्धिर्मतिः सा चतुर्विधैव, खलु-शब्दस्य निर्धारणार्थत्वात्। निर्दिष्टोक्ता समयकेतुभिः सिद्धान्तप्रासादचिह्नभूतैस्तीर्थकरगणधरादिभिरित्यर्थः ॥ ३८ ॥

औत्पत्तिक्या लक्षणं प्रतिपादयन्नाह;—

पुव्वमदिट्ठमसुयमवेइयतक्खणविसुद्धगहियत्था। अव्वाहयफलजोगी बुद्धी उत्पत्तिया नाम ॥ ३९ ॥

'पुव्व'इत्यादि पूर्वं बुद्ध्युत्पादात् प्राग् अदृष्टः स्वयमनवलोकितः, 'मसुय' इति मकारस्यालाक्षणिकत्वादश्रुतोऽन्यतोऽपि नाकर्णितः, 'मवेइय'त्ति अत्रापि मकारः प्राग्वत्, ततोऽवेदितो मनसाऽप्यनालोचितः, तस्मिन्नेव क्षणे विशुद्धो यथाव-स्थितो गृहीतोऽवधारितोऽर्थोऽभिप्रेतः पदार्थो यया सा तथाऽदृष्टाश्रुतावेदिततत्क्षणविशुद्धगृहीतार्था। 'अव्वाहयफलजोगी' इति इहैकान्तिकमिहपरलोकाविरुद्धं फलान्तराबाधितं वाऽव्याहतमुच्यते, फलं प्रयोजनं अव्याहतं च तत् फलं च अव्याहतफलं योगोऽस्या अस्तीति योगिनी, अव्याहतफलेन योगिनी; योगिणीति पाठे प्राप्ते योगीति निर्देशः प्राकृत-त्वात्। अन्ये तु 'अव्वाहयफलजोगा' इति पठन्ति—अव्याहत फलेन योगो यस्याः साऽव्याहतफलयोगा बुद्धिः औत्पत्तिकी नाम औत्पत्तिक्यभिधाना बोद्धव्या ॥ ३९ ॥

सांप्रतमेतज्ज्ञातान्याह;—

भरहसिलपणियरुक्खे खड्डगपडसरडकायउच्चारे। गयघयणगोलखंभे खुड्डगमग्गित्थिपइपुत्ते ॥ ४० ॥

बुद्धिचतु-ष्टये प्रथम-बुद्धिलक्ष-णम्.

द्वारगाथा । अस्यां सप्तदशोदाहरणानि तद्यथा—'भरहसिल'त्ति भरतशिला (१) 'पणिय'त्ति पणितं (२), वृक्षः (३), 'खड्डुग'त्ति मुद्रारत्नं (४), 'पडसरडकायउच्चारे' इति पटः (५), सरडः (६), काकः (७), उच्चारः (८), 'गयघयणगोलखंभे' इति गजः (९), 'घयण'त्ति भाण्डः (१०), गोलः (११), स्तम्भः (१२), 'खुड्डुगमग्गित्थिपइपुत्ते' इति क्षुल्लकः (१३), मार्गः (१४), स्त्री (१५), द्वौ पती (१६), पुत्रः (१७) इति एतानि सप्तदश पदानि । तत्र ज्ञातसूचामात्रफलान्येवेति न सूक्ष्मेक्षिका कार्या ॥ ४० ॥

तत्राद्यज्ञातसंग्रहगाथा;—

भरहसिल मिंढ कुक्कुड तिल वालुग हत्थि अगड वणसंडे। पायस अइया पत्ते खाडहिला पंच पियरो य ।

'भरह सिल' इत्यादि भरतो नटस्तद्वृत्तान्तगता शिला भरतशिला १, मेंढो मेषः २, कुक्कुटस्ताम्रचूडः ३, 'तिल'त्ति तिलः ४, 'वालुग'त्ति वालुकायाः संबन्धिनी वरत्रा ५, हस्ती, ६, 'अगड'त्ति अवटं कूपः ७, वनखण्डः ८, पायसं ९, 'अइया' इति अजिकाया छगलिकायाः पुरीषगोलिका १०, 'पत्ते' इति पिप्पलपत्रं ११, 'खाडहिल'त्ति खिलहडिका १२, पञ्च पितरश्च तव राजन् पञ्च जनकाः १३ ॥ इयं च संग्रहगाथा स्वयमेव सूत्रकृता व्याख्यास्यत इति न विस्तार्यन्ते ॥ ४१ ॥

तथा,—

महुसित्थमुद्दियंके णाणए भिक्खुचेडगनिहाणे। सिक्खा य अत्थसत्थे इच्छा य महं सयसहस्से ॥४२॥

'महुसित्थ'त्ति मधुसिक्थकं मदनं १, मुद्रिका २, अंकश्च ३, ज्ञानकं व्यवहारार्हरूपकलक्षणं ४, 'भिक्खुचेडगनिहाणे' इति भिक्षुः ५, चेटकनिधानं ६, शिक्षा च ७, अर्थः ८, शस्त्रं ९, 'इच्छा य महं'ति इच्छा च मम १०, शतसहस्रं ११ एतान्यपि स्वयमेव सूत्रकृता व्याख्यास्यन्ते । एवं चाद्यसंग्रहगाथायाः संबन्धीनि सप्तदश एतानि चैकादश मीलितानि अष्टाविंशतिर्मूलज्ञातानि औत्पत्तिक्यां बुद्धाविति ॥ १ ॥ ४२ ॥

औत्पत्तिक्यां ज्ञातानां संग्रहः वैनयिकीस्वरूपं च.

अथ वैनयिकीस्वरूपमाह;—

भरनित्थरणसमत्था तिवग्गसुत्तत्थगहियपेयाला । उभओलोगफलवई विणयसमुत्था हवइ बुद्धी ४३

इहातिगुरुकार्यं दुर्निर्वहत्वाद् भर इव भरस्तस्य निस्तरणे पारप्रापणे समर्था भरनिस्तरणसमर्था, त्रयो वर्गास्त्रिवर्गं लोकरूढेर्धर्मार्थकामास्तदर्जनपरोपायप्रतिपादनमेव सूत्रं तदन्वाख्यानं तदर्थः पेयालो विचारः सार इत्येकोऽर्थः, ततस्त्रिवर्गसूत्रार्थयोर्गृहीतं पेयालं यया सा त्रिवर्गसूत्रार्थगृहीतपेयाला, 'उभओलोगफलवइ'त्ति उभयलोकफलवती ऐहिकामुष्मिकफलप्राप्तिप्रगुणा, विनयसमुत्था विनयोद्भवा वैनयिकी इत्यर्थः भवति बुद्धिः ॥ ४३ ॥

अथैतज्ज्ञातानि;—

णिमित्ते अत्थसत्थे य लेहे गणिए य कूव आसे य। गद्दभलक्खणगंठी अगए गणिया य रहिए य ४४

सीआसाडी दीहं च तणं अवसवयं च कुंचस्स । निव्वोदए य गोणे घोडगपडणं च रुक्खाओ ॥४५॥

निमित्तं १, अर्थशास्त्रं च २, 'लेहे' इति लेखनं ३, गणितं च ४, कूपः ५, अश्वश्च ६, गर्दभः ७, लक्षणं ८, ग्रन्थिः ९, अगदः १०, गणिका च रथिकश्चेति ११ ॥ ४४ ॥ शीतसाटी दीर्घं च तृणं, अपसव्यकं च क्रौञ्चस्य इत्येकमेव १२, नीव्रोदकं च १३, गौः घोटकः पतनं च वृक्षादित्येकमेव १४ । एवं वैनयिक्यां सर्वाग्रेण चतुर्दश ज्ञातानि । एतान्यपि स्वयमेव शास्त्रकृता व्याख्यास्यन्त इति नेह प्रयत्नः ॥ २ ॥ ४५ ॥

अथ कर्मजायाः स्वरूपमाह;—

उवओगदिट्ठसारा कम्मपसंगपरिघोलणविसाला । साहुक्कारफलवई कम्मसमुत्था हवइ बुद्धी ॥ ४६ ॥

उपयोजनमुपयोगो विवक्षितकर्मणि मनसोऽभिनिवेशः, सारस्तस्यैव कर्मणः परमार्थः, उपयोगेन दृष्टः सारो यया सा उपयोगदृष्टसारा अभिनिवेशोपलब्धकर्मसामर्थ्येत्यर्थः; कर्मणि प्रसङ्गोऽभ्यासः, परिघोलनं विचारः, आभ्यां विशाला कर्मप्रसङ्गपरिघोलनविशाला अभ्यासविचारविस्तीर्णा इति यावत् । साधुकृतं सुष्ठु कृतमिति विद्वद्भ्यः प्रशंसा साधुकारस्तेन फलवतीति समासः साधुकारेण वा शेषमपि फलं यस्याः सा तथा । कर्मसमुत्था कर्मजा भवति बुद्धिः ॥ ४६ ॥

अथतैज्ज्ञातानि;—

हेरण्णिए करिसए कोलियडोवे य मुत्तिघयपवए । तुण्णायवड्ढई पूइए य घडचित्तकारे य ॥ ४७ ॥

हैरण्यिकः सौवर्णिकः १, कर्षकः कृषीवलः २, 'कोलिय'त्ति कोलिकस्तन्तुवायः ३, 'डोवे य'त्ति दर्वीकरश्च परिवेषक

इत्यर्थः ४, 'मुत्ति'त्ति मौक्तिकप्रोता ५, 'घय'त्ति घृतप्रक्षेपकः ६, प्लवकः ७, 'तुन्नाय'त्ति तुन्नवायः तुन्नं त्रुटितं वयति सीव्यति यः स तथा ८, वर्द्धकिः ९, 'पूइए य' इति पूतिकः कान्दविकः १०, 'घडचित्तगारे य' त्ति घटकारः कुम्भकारः ११, चित्रकारश्चित्रकर्मविधाता १२। एवं द्वादश दृष्टान्ताः कर्मजायां मतौ। एतानपि स्वयं सूत्रकृद्भणिष्यतीति नेह कृतो विस्तरः ॥ ३ ॥ ४७ ॥

अथ पारिणामिकीस्वरूपमाह;—

अणुमाणहेउदिट्ठंतसाहिया वयविवक्कपरिणामा। हियनिस्सेसफलवई बुद्धी परिणामिया णाम ॥४८॥

अनुमानहेतुदृष्टान्तैः साध्यमर्थं साधयतीत्यनुमानहेतुदृष्टान्तसाधिका इह लिङ्गिज्ञानमनुमानं स्वार्थमित्यर्थः। तत्प्रतिपादकं वचो हेतुः परार्थमित्यर्थः। अथवा ज्ञापकमनुमानं, कारको हेतुः, साध्यव्याप्तिप्रदर्शनविषयो दृष्टान्तः। अनुमानग्रहणादेवास्य गतत्वाद् व्यर्थमुपादानमिति चेत्, न, अनुमानस्य तत्त्वतोऽन्यथानुपपन्नत्वलक्षणैकरूपत्वान्न गतार्थत्वं दृष्टान्तस्य। कालकृतो देहावस्थाविशेषो वय इत्युच्यते, ततस्तेन विपक्कः पुष्टिमानीतः परिणामोऽवस्थाविशेषो यस्याः सा वयोविपक्कपरिणामा। तथा 'हियनिस्सेसफलवई' इति हितमभ्युदयस्तत्कारणं वा पुण्यं, निःश्रेयसो मोक्षस्तन्निबन्धनं वा सम्यग्दर्शनादि, ततस्ताभ्यां फलवती बुद्धिः पारिणामिकी नाम ॥ ४८ ॥

अथैतज्ज्ञातानि गाथात्रयेणाह;—

अभए सेट्ठिकुमारे देवी उदिओदए हवइ राया। साहू य णंदिसेणे धणदत्ते सावग अमच्चे ॥ ४९ ॥

कर्मजायां दृष्टान्ताभिधाना- पारिणामिकीस्वरूपं च.

खमए अमच्चपुत्ते चाणक्के चेव थूलभद्दे य । नासिक्कसुंदरीणंद वइर परिणामिया बुद्धी ॥ ५० ॥

'अभए' इति अभयकुमारः १, 'सिट्ठि'त्ति काष्ठश्रेष्ठी २, 'कुमारे' इति क्षुल्लककुमारः ३, देवी पुष्पवत्यभिधाना ४, उदितोदयो भवति राजा ५, साधुश्च नन्दिषेणः श्रेणिकपुत्रः ६, धनदत्तः सुंसुमापिता ७, श्रावकः ८, अमात्यः ९ ॥ ४९ ॥ शमकः १०, अमात्यपुत्रः ११, चाणक्यश्चैव १२, स्थूलभद्रश्च १३, 'नासिक्कसुंदरीनंद'त्ति नासिक्यनाम्नि नगरे सुंदरीनन्दो वणिक् १४, वइर इति वैरस्वामी १५, पारिणामिकी बुद्धिरित्यनेन वाक्येनात्र पारिणामिकीबुद्धियुक्ता ब्राह्मणी देवदत्ता च गणिका गृह्यते १६ ॥ ५० ॥

चलणाहण आमंडे मणी य सप्पे य खग्ग थूभिंदे । परिणामियबुद्धीए एमाई होंतुदाहरणा ॥ ५१ ॥

चरणाहननं १७, 'आमंड' इति कृत्रिमामलकं १८, मणिश्च १९, सर्प्पश्च २०, 'खग्ग'त्ति खड्गः २१, स्तूपेन्द्रः २२। पारिणामिक्यां बुद्धौ 'एवमाइय'त्ति एवमादीनि भवन्त्युदाहरणानि । एवं च पारिणामिक्यां बुद्धौ सूत्रोपात्तानि द्वाविंशतिर्ज्ञातानि । एतान्यपि स्वयमेव सूत्रकृता भणिष्यन्त इति नेहाश्रितो विस्तरः ॥ ५१ ॥

सांप्रतमुद्दिष्टज्ञातानां स्वरूपं विभणिपुरादावेव भरहसिलेतिज्ञातसंग्रहगाथां भरहसिलमेंढकुकुडेत्यादिकामष्टाविंशतिगाथाभिर्व्याचष्टे;—

उज्जेणिसिलागामे छोयर रोहणणमाउवसणम्मि । पितिकोवेतरगोहे छायाकहणेणमब्भुदओ ॥ ५२ ॥

मालवमंडलमंडणभूया नयरी समुद्धुरधणोहा । नामेणं उज्जेणी समत्थि वित्थिण्णसुरभवणा ॥ १ ॥ तत्थ रिउपक्खविक्खोहकारओ सइ गुणी सुदढपणओ । आसी जियसत्तुनामा नरनाहो नयगुणसणाहो ॥ २ ॥ सो भुंजइ निरवज्जं नियरज्जं चोज्जकारगं भुवणे । धम्मत्थकामपुरिसत्थसुंदराराहणपहाणो ॥ ३ ॥ नाडयनट्टकहाणयगीयाइसु कोसलं परं पत्तो। कोऊहलतरलमणो सविज्जजणजोग्गकज्जेसु ॥४॥ अह उज्जेणिसमीवे अत्थि सिलासंगओ सिलागामो । गुणनिप्फाइयनामो गामो भरहो य तत्थ नडो ॥ ५ ॥ सो नाडयविज्जाए लद्धपसंसो पहू य तग्गामे । णामेण रोहओ सोहओ य गामस्स तस्स सुओ ॥ ६ ॥ अह अन्नया कयाइवि रोहयमाया मया, तओ भरहो । अण्णं तज्जणणिं संठवेइ घरकज्जकरणकए ॥ ७ ॥ बालो य रोहओ सा य तस्स हीलापरायणा हवइ । उप्पत्तियबुद्धिसमन्निएण तो तेण सा भणिया ॥ ८ ॥ अम्मो! ममं न वट्टसि जं सम्मं, सुंदरं न तं होही । तह काहमहं एत्तो जह तं पाएसु मे पडसि ॥ ९ ॥ एवं वच्चइ कालो अहण्णया ससिपयासधवलाए । रयणीइ जणगसहिओ पासुत्तो एगसिज्जाए ॥ १० ॥ तो रयणिमज्झभागे उट्ठित्ता उब्भएण होऊणं । दट्ठूण नियं छायं काउं परपुरिससंकप्पं ॥ ११ ॥ उच्चसरेणं जणओ उट्ठाविय भासिओ जहा ताय । पेक्खसु परपुरिसो एस जाइ सहसुट्ठिओ कोइ ॥ १२ ॥ जाव स निद्दामोक्खं काऊणं लोयणेहिं जोएइ । ताव न दिट्ठो पुट्ठो य वच्छा! सो कत्थ परपुरिसो? ॥ १३ ॥ भणिओ तेण इमेणं दिसाविभागेण तुरियतुरियं सो । गच्छंतो मे दिट्ठो मा मण्णसु अण्णहा ताय! ॥ १४ ॥ परिकलिय नट्ठसीलं महिलं सिढिलायरो तओ तीए । भरहो सब्भावपयंपणाइरहिओ तओ जाओ ॥ १५ ॥ पच्छायावपरिगया सा भासइ कुणसु वच्छ! मा एवं । सो भणइ न मम लट्ठं वट्टसि, सा

औत्पत्तिक्यां 'भरतशिला' प्रभृति ज्ञातानां रोहकनिदर्शनगर्भितसप्रपञ्चविवरणम्.

त्रेइ वट्टिस्सं ॥ १६ ॥ तह कुणसु जहा एसो तुह जणओ मज्झ आयरं कुणइ । पडिवन्नमिमं रोहेण सावि तह वट्टिउं
लग्गा ॥ १७ ॥ तह चेव रयणिमज्झे कयावि सुत्तुट्ठिओ भणइ जणगं । सो एस एस पुरिसो कहिंति पुट्ठो य पिउणावि
॥ १८ ॥ तो नियर्यं चिय छायं दंसित्ता भणइ पेच्छह इमं ति । स विलक्खमणो जाओ पुच्छइ किं एरिसो सोवि?
॥ १९ ॥ आमंति तेण भणिए अहो वालाण केरिसुल्लावा । इय चिंतिऊण भरहो घणराओ तीइ संजाओ ॥ २० ॥ तो
विसपयाणभीओ पिउणा सह रोहओ सया जिमइ । अह उज्जेणिमइगओ कयाइ जणएण सद्धिं सो ॥ २१ ॥ दिट्ठा न-
यरी तियचच्चराइदेसोवसोहिया सव्वा । दिवसावसाणसमए गामाभिमुहं पडिनियत्ता ॥ २२ ॥ सिप्पानईइ पत्ता वालु-
यपुलिणम्मि तो सुयं ठविउं । पम्हुट्ठगहणहेउं पुणोवि नयरिं गओ जणओ ॥ २३ ॥ तो रोहेण अइनिउणबुद्धिणा
तम्मि वालुयापुलिणे । तियचच्चराइकलिया लिहिया नयरी सपायारा ॥ २४ ॥ अह जियसत्तू राया नयरीवाहिं गओ
पडिनियत्तो । पंसुभएणेगागी तुरयारूढो तहिं देसे ॥ २५ ॥ जावेइ तुरियवेगो भणिओ ता रोहगेण मा वच्च । पुरओ
किं न नियच्छसि रायउलं तुंगपासायं ॥ २६ ॥ कत्तो रायउलं इह जा भणइ नराहिवो तओ जाओ। सउणो अइभूरि-
गुणो सवियक्को तो निवो जाओ ॥ २७ ॥ तो रोहएण नयरी सवित्थरं तं च राउलं कहियं । तुब्भं कत्थ निवासो भ-
णिओ रन्ना, तओ भणइ ॥ २८ ॥ इत्थेव सिलागामे भरहस्स सुओ वसामि कज्जेण । पिउणा सद्धिं इह आगओम्हि, सं-
पइ तहिं जामि ॥ २९ ॥ रण्णो पंच सयाइं मंती एगूणगाइं अह संति । जो चूडामणिसरिसो तेसिं तं मग्गए एक्कं ॥३०॥
तत्तो रणमेत्ताओ काओ कज्जाइं आगओ भरहो । तेण समं संपत्तो स रोहओ निययगामम्मि ॥ ३१ ॥ आरद्धं नरव-

इणा वुद्धीइ परिक्खणं तओ तस्स । भणिओ गामो वाहिं सिला विसालत्थि जा तीए ॥ ३२ ॥ मंडियपरिसरदेसं मंडवमुदंडथंभपब्भारं । कुणहत्ति एव भणिए गामो सो आउलीहूओ ॥ ३३ ॥ पडिया भोयणवेला स रोहगो नो जिमेइ पियरहिओ। मा मे विससंजोगं विराहिया दाहिही जणणी ॥ ३४ ॥ अह सो पसण्णवयणो उस्सूरसमागयं भणइ पियरं। मज्झं महल्लवेला छुहापिवासापरद्धस्स ॥ ३५ ॥ सुहिओ सि पुत्त! अइदारुणेत्थ आणा समागया रण्णो । तो तीए वाउलमाणुसाण संजायमुस्सूरं ॥ ३६ ॥ सुणियाए आणाए लद्धरहस्सेण तेण संलत्तं । भुंजह ताव जहिच्छं पच्छा जुत्तं करिस्सामि ॥ ३७ ॥ भुत्तुत्तरेण भणिओ सो गामो रोहएण जह खणह । हेट्ठा सिलातलं तह थंभे उत्थंभए देह ॥ ३८ ॥ एवं विहिए संते स मंडवो तेसिं तक्खणं जाओ । आवेइओ य रण्णो कह केण कओ? निवो भणइ ॥ ३९ ॥ तलभूमीखणणेणं थंभयउत्थंभणेण य कओ सो । भरहतणयस्स रोहगनामस्स मइप्पभावेण ॥ ४० ॥ विहिओ संवाओ से अन्नं आपुच्छिऊण संनिहियं । इय रोहगस्स वुद्धी भणिया उप्पत्तिया नाम ॥ ४१ ॥ एवं अण्णेसुवि मेंढगाइनाएसु जोयणा कज्जा । उप्पत्तियवुद्धीए जा एयकहापरिसमत्ती ॥ ४२ ॥

अथ पूर्वोक्तसंग्रहगाथाचतुष्टयस्याक्षरार्थः;—

उज्जेणिसिलागामे छोयररोहणमाउवसणम्मि पितिकोवेतर गोहे छायाकहणेणमब्भुदओ[1] ॥ ५२ ॥ ॥ ४९ ॥

औत्प० भरत० रोह० निद० वि०

1 इयं प्राग्-४८-तमेपत्र आगता, तथापि पुनरप्यत्रोल्लिखितादर्शपुस्तकेपु प्रायः सर्वत्रैवं दृश्यतेतोऽत्रापि तथैवन्यस्तेति ।

पितिसममुज्जेणीगमणिग्गम पम्हुट्ठणदिणियत्तणया । सइ दिट्ठनयरिलिहणं रायणिसेहो णियघरम्मि
पुच्छा साहु निमित्तं मंतिपरिच्छा सिलाइ मंडवए । आदण्णेसुं पितिभुंजगमण खणणेगथंभो उ५४
कहणे चालण संबद्धभासगो तंसि अण्णहा णेयं । माणुसमेत्तस्सुचियं तयपुच्छण पुच्छ रोहेणं॥५५॥

उज्जयिन्याः समीपे शिलाग्रामे 'छोयररोह'त्ति छोकरो मृतस्वमातृकः रोहकनामा भरतसुतः समभूत्। तस्य च अन्यमात्रा व्यसनेऽसम्यगुपचाररूपे क्रियमाणे सति पितुः कोप इतरश्च संतोपोऽन्यमातृगोचर एव तेन संपादितः। कथमित्याह—गोहस्य परपुरुपस्य प्रथमं, पश्चात्स्वदेहच्छायाया गोहत्वेन परिकल्पितायाः कथनेन पितुर्निवेदनेन ततोऽभ्युदयः सम्यगुपचाररूपोऽन्यमात्रा संपादितोऽस्य ॥ ५२ ॥ पित्रा सममुज्जयिनीगमो रोहकस्य कदाचिदभूत् । तदनु दृष्टोज्जयिनीवृत्तान्तस्य निर्गमः पित्रैव सह । ततः 'पम्हुट्ठ'त्ति विस्मृतस्य कस्यचिदर्थस्य निमित्तं 'णइनियत्तणया' इति नदीपुलिनात् पित्रा निवर्त्तनं कृतम् । तत्र च सकृद्दृष्टनगरीलेखनं रोहकेण तदनु तद्देशागतस्य राज्ञो निषेधो निजगृहे आलिखितराजकुलमध्ये प्रविशतः सतः कृतः ॥ ५३ ॥ ततो राज्ञा पृच्छा कृता । अत्रान्तरे साधु निमित्तं शोभनशकुनरूपं संजातम् । तदनु 'मंतिपरिच्छा' इति मन्त्रिपदनिमित्तं तस्य परीक्षा प्रारब्धा यथा शिलाया मण्डपः कार्यः । ततः 'आदण्णेसु'त्ति आकुलेषु ग्रामवृद्धेषु सत्सु 'पिइभुंजगमण'त्ति रोहकपितुर्भोजनार्थमुत्सूरे गृहगमनं संपन्नम् । ततो रोहकबुद्ध्या खनने संपादिते एकमहामूलस्तम्भः शिलामण्डपः संपादितः । तुः पादपूरणार्थः ॥ ५४ ॥ ततो राज्ञस्तद्ग्राम-

वासिना केनचित् कथने कृते सति 'चालण'त्ति चालना विहिता पार्थिवेन यथाऽसंबद्धभाषकस्त्वमसि । तेनाप्युक्तम् अन्यथा नेदम् । ततो भूभुजा काका प्रत्यपादि 'माणुसमेत्तस्सुचियं'ति मानुषमात्रस्योचितं किमेवंविधार्थकरणम्? । ततः 'तदपुच्छण पुच्छ रोहेणं'ति तस्य प्रथमनिवेदकस्य पुरुषस्यापृच्छनेन तमपृच्छयमानं कृत्वेत्यर्थः अन्यस्य कस्यचिन्मध्यस्थस्य पृच्छा कृता । तेनाप्यावेदितं यथा रोहकेणायमाश्चर्यभूतो मण्डपः कारित इति ॥ ५५ ॥ १ ॥

अथ मेंढेत्ति द्वारम् ;—

तत्तो मेंढगपेसणमणूणाहियमद्धमासेण । जवसविगसण्णिहाणा संपाडण मो उ एयस्स ॥ ५६ ॥

ततस्तदनन्तरं मेण्ढकप्रेषणं मेण्ढकस्य मेषस्य प्रेषणं कृतं राज्ञा ग्रामे । उक्ताश्च ग्रामवृद्धा यथामुं मम मेषमन्यूनाधिकं च धारयेध्वम्, अथार्द्धमासेन समर्पयेध्वमिति । ततस्तै रोहकादिष्टैर्यवसवृकसन्निधानाद् यवसस्य यवहरितकलक्षणस्य वृकस्य चाटव्यजीवविशेषस्य समीपस्थानात् 'संपाडण'त्ति संपादनम्; 'मो उ'त्ति पादपूरणार्थः, एतस्यादेशस्य कृतम् । मेण्ढो हि यवसं चरन् यावद् बलं लभते, सततं वृकदर्शनोत्पन्नभयात्तावदसौ मुञ्चतीति अन्यूनाधिकबलता संजाताऽस्येति॥५६॥२॥

अथ कुक्कुडेत्ति द्वारम् ;—

जुज्झावेयव्वो कुक्कुडोत्ति पडिकुक्कुडं विणा आणा । आदरिसगपडिबिंबप्पओगसंपादणा णवरं ॥ ५७ ॥

योधयितव्यो युद्धं कारणीयोऽयं मम कुक्कुटस्ताम्रचूडः, इतिशब्दो भिन्नक्रम उत्तरत्र योज्यते, प्रतिकुक्कुटं द्वितीयकु-

कुटं विनान्तरेण इत्येषा आज्ञा राज्ञा प्रहिता। तत आदर्शके दर्पणे यन्निजमेव प्रतिबिम्बं प्रतिकुक्कुटतया संभावितं तेन तस्य प्रयोगो व्यापारः तेन संपादना घटना आज्ञायाः कृता रोहकेण, नवरं केवलं नान्यप्रयोगेणेत्यर्थः। स हि मुग्धतया निजप्रतिबिम्बमेव प्रतिकुक्कुटतया संभावयन् संपन्नतीव्रमत्सरतया संजातोत्साहो युध्यति, न च कथंचिद् भज्यत इति ॥ ५७ ॥ ३ ॥

तिल्लसममाणगहणं तिलाण तत्तो य एस आदेसो। आदरिसगमाणेणं गहणा संपाडणमिमस्स ॥५८॥

तैलसमेन मानेन ग्रहणं तिलानाम्, इदमुक्तं भवति—येन मानेन मदीयानेतांस्तिलान् कश्चिद् गृह्णाति तेनैव तैलमप्यस्य दातव्यम्, आत्मवञ्चना च रक्षणीया ततश्च पूर्वोक्तादेशानन्तरं पुनरेष आदेशः प्रेषितो महीपालेन। रोहकबुद्ध्या च आदर्शकमानेन दर्पणलक्षणेन प्रमाणेन ग्रहणात्तिलानाम्, उपलक्षणत्वात्तैलप्रदानाच्च संपादनमस्यादेशस्य कृतं ग्रामवृद्धैः। आदर्शकेन हि तिलेषु गृह्यमाणेषु दीयमाने च तैले ग्रामेयकाणां न कदाचिदात्मवञ्चना संपद्यते, यदि परं तिलस्वामिनो राज्ञः ॥ ५८ ॥ ४ ॥

वालुगवरहाणत्ती अदिट्ठपुव्वोत्ति देहपडिछंदं। किं एस होइ करथइ, भणह, इमं जाणइ देवो॥५९॥

ततो वालुकावरहस्य सिकतामयवरत्रालक्षणस्य आज्ञप्तिराज्ञा, दत्ता राज्ञा—यथा, वालुकावरहकः कूपसलिलसमुद्धरणार्थमिह प्रेषणीयः, रोहकव्युत्पादितैश्च तैर्भणितम्, यथा, अदृष्टपूर्वोऽयमस्माकमीदृशो वरहकः इत्यस्मात्कारणात् दत्त

समर्पयत देव! यूयं प्रतिच्छन्दं वालुकावरहकप्रतिविम्बकम् । एवमुक्तो राजा प्रतिभणति यथा—किमेष प्रतिच्छन्दो भवति कुत्रापि इति भणत यूयमेव ग्राम्याः । ततो रोहकशिक्षितैरेव तैरुक्तम्, यथेदं वालुकावरहकः कुत्रापि भवति नवेत्येवंरूपं वस्तु जानाति देवः ॥ ५९ ॥ ५ ॥

अप्पाउहत्थिअप्पण पउत्ति अणिवेयणं च मरणस्स। आहारादिनिरोहा पउत्तिकहणेण पडिभेदो॥६०॥

ततः 'अप्पाउहत्थिअप्पण'त्ति अल्पायुषः पारप्राप्तप्रायप्राणस्य हस्तिनो गजस्यार्पणं ढौकनं तेषां राज्ञा कृतं, इदं चोक्तं —यथा, प्रयुक्तिर्वार्त्ता प्रतिदिनमस्य देया, अनिवेदनं चाकथनमेव मरणस्य—एष मृतः सन्न कथनीय इत्यर्थः । तथेति प्रतिपन्नमेतत्तैः । अन्यदा च मृतो हस्ती । व्याकुलीभूतश्च ग्रामः । रोहकादेशेन आहारादिनिरोधाद् आहारादिनिरोध-माश्रित्येत्यर्थः, प्रयुक्तिकथनेन प्रतिभेदः प्रत्युत्तरं ग्रामेण कृतम्;—यथा देव! युष्मदीयो हस्ती, नो जानीमः किं त-त्कारणमद्य नोत्तिष्ठति, न निषीदति, न समर्पितमपि चरणं चरति, जलं च न पिबति, नोच्छ्वसिति, न निःश्वसिति, नाक्षिभ्यां निरीक्षते, नच पुच्छादि चालयतीति । ततो भूमीभुजोक्तम्—किमसौ मृतः? तैरुक्तम्—एवंविधव्यतिकरे यद्भवति तद्देव एव जानाति, किं वयं ग्रामीणा विद्मः? ॥ ६० ॥ ६ ॥

आणेह सगं अगडं उदगं मिट्ठंतिमीइ आणाए। आरण्णगोत्ति पेसह—कूवियमाकरणमित्तीअे ॥६१॥

तत आनयत स्वकमवटं कूपं अत्र कुतः उदकं जलं तत्कूपसंवन्धि मिष्टं मधुरमित्यस्माद्धेतोः । अत्र हि नगर्यामतिसं-

भारजनवासवशेन क्षालादिरससंक्रमाद्विरसानि कूपजलानीति कृत्वा ग्रामावटानयनमादिष्टं भवतामिति । अस्यामाज्ञायां पतितायां सत्यां तैर्ग्रामेयकैः आरण्यकोऽरण्योद्भवोऽज्ञ इत्यर्थ इत्यस्माद्धेतोः प्रेषयत एतदाकर्षिकां कूपिकां नगरीसंबन्धिनीं सुदक्षामेकां, तेन तदनुमार्गलग्नोऽसावस्मदीयकूपः पुरीं समभ्येतीति अनेन प्रकारेण निवर्त्तनमस्या आज्ञायाः । यथा न राजा कूपिकां प्रेषयितुं पटुस्तथा तेऽपि स्वकमवटमित्यनपराधतैव तेषामितिभावः ॥ ६१ ॥ ७ ॥

गामावरवणसंडं पुव्वं कुणहत्ति मीयय इमं तु । तत्तोऽवरेण ठवणं तेण निवेसेण गामस्स ॥ ६२ ॥

ततः ग्रामादपरस्यां दिशि यो वनपण्डस्तं पूर्वं पूर्वदिग्भागवर्त्तिनं ग्रामात् कुरुत । इत्येवंरूपायामस्यां च नृपाज्ञायां पुनः इदं त्विदमेव वक्ष्यमाणलक्षणमुत्तरं तैः कृतम्, यथा, ततो वनपण्डादपरेण पश्चिमायां दिशि स्थापनं कृतं तेन निवेशेनैवाकारेणेत्यर्थो ग्रामस्य । एवं हि कृते पूर्वेण वनपण्डो ग्रामात्, अपरेण ग्रामश्च वनषण्डात् संपन्नः ॥ ६२ ॥ ८ ॥

अग्गिं सूरं च विणा चाउलखीरेहिं पायसं कुणह । आदेसे संपाडणमुक्कुरुडुम्हाइ एयस्स ॥ ६३ ॥

अग्निं वैश्वानरं सूरं चादित्यं विना अन्तरेण 'चाउलखीरेहिं'ति चाउलक्षीरैः चाउलैस्तण्डुलैः क्षीरेण च पयसा पायसं परमान्नं कुरुत । अस्मिन्नादेशे राजाज्ञारूपे आपतिते सति संपादनं कृतम् । कथमित्याह—उत्कुरुटिकोष्मणा उत्कुरुटिका नाम वहुकालसंमिलितगोमयादिकचवरपुञ्जस्तस्योष्मा उष्णस्पर्शलक्षणस्तेन एतस्यादेशस्य । रोहकादिष्टैस्तैर्निबिडं

---

१ क 'क्षेत्रादि–'। २ क '–माज्ञाया सत्यां'।

मृण्मयभाजनं मध्यनिक्षिप्तसमुचिततन्दुलदुग्धं विधायागाधे उत्कुरुटिकाक्षेत्रे निक्षिप्तम् । ततः कतिपयप्रहरपर्यन्ते सुपक्कं पायसं संजातं राज्ञश्च निवेदितमिति ॥ ६३ ॥ ९ ॥

एमाइ रोहगाओ इमं ति नाऊण आणवे राया । आगच्छउ सो सिग्घं परिवज्जंतो इमे थाने ॥ ६४ ॥

एवमादि शिलामण्डपसंपादनप्रभृति रोहकात्सकाशादिदं पूर्वोक्तं कार्यं संपन्नमित्येवं ज्ञात्वा आज्ञापयत्यादिशति राजा जितशत्रुः । कथमित्याह—आगच्छतु मम समीपे स रोहकः शीघ्रमविलम्बमेव, परं परिवर्जयन् परिहरन्निमानि स्थानानि एतानर्थानित्यर्थः ॥ ६४ ॥

तान्येवाह;—

पक्खदुगं दिणराई छाउण्हे छत्तणह पहुम्मग्गे । जाणचलणे य तह ण्हाणमइलगो अण्णहागच्छ ६५

पक्षद्विकं शुक्लकृष्णपक्षद्वयलक्षणं, दिनरात्री प्रतीतरूपे, छायोष्णौ छायामातपाभावरूपामुष्णं च चण्डकरकिरणलक्षणं, छत्रनभसी छत्रमातपवारणं नभश्च शुद्धमाकाशं, तथा पन्था मार्ग उन्मार्गश्चोत्पथः, मार्गमुन्मार्गं च परिहृत्येत्यर्थः, यानचलने च यानं गन्त्र्यादि चलनशब्देन चरणचेष्टा परिगृह्यते ततस्ते परिहृत्येत्यर्थः, तथाशब्दः समुच्चये, स्नानमलिनकः स्नाने सत्यपि मलिनको मलिनदेहः स्नातो मलाविलकलेवरश्च सन्नित्यर्थः । अन्यथा पक्षद्वयादिपरिहारवता प्रकारेणागच्छतु मत्समीपमिति ॥ ६५ ॥

स्वसमीपानयनार्थं-
नृपाज्ञी

ततोऽसौ रोहक एवमाज्ञापितो नरपतिना तदादेशसंपादनार्थमागन्तुं प्रारब्धः यथा;—

अमवस्सासंधीए संझाए चक्कमज्झभूमीए। एडक्कगाईणंगोहलिं च काऊण संपत्तो ॥ ६६ ॥

इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ, तत्राद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः। तत्र च कृष्णपक्षोऽमावास्यापर्यन्तः, शुक्लश्च पौर्णमासीपरिनिष्ठितः। एवं चामावास्या पक्षसंधितया व्यवह्रियते। पौर्णमासी च माससंधितया ततोऽमावास्यैव संधिरमावास्यासंधिरग्रेतनपक्षात्यन्तसन्निधानलक्षणस्तस्मिन् संप्राप्त इति योगः। एवं च किल तेन पक्षद्वयं परिहृतं भवति। संध्यायामादित्यास्तमयलक्षणायाम्, अनेन दिनरात्रिपरिहारः। चक्रमध्यभूम्या चक्रयोर्गन्त्रीसंबन्धिनोर्गच्छतोर्या मध्यभूमिः प्रसिद्धरूपा तया एतेनापथमार्गपरिवर्जनम्। सो हि न पन्था नाप्युत्पथः। तथा 'एडकगायणंगोहलिं च काऊण' त्ति एडकादिना एडकेन आदिशब्दाद्दिनावसानसंभूतातपेन चालनिकाछत्रेण चोपलक्षितः सन्। अनेन यानचलनयोश्छायोष्णयोः छत्रनभसोश्च परिहारो विहितः। अंगोहलिमङ्गावक्षालनम्, चः समुच्चये, कृत्वा विधाय सर्वाङ्गप्रक्षालने हि स्नानमिति लोकरूढिः शिरःप्रक्षालनपरिहारेण चाङ्गावक्षालनम्। ततोऽङ्गावक्षालनमात्रे कृते न स्नातो नापि मलिनकः संप्राप्तो राजभवनद्वारे ॥ ६६ ॥

राजभवनद्वारप्राप्तेन च तेन "कथं रिक्तहस्तो राजानं द्रक्ष्यामि यत इत्थं नीतिविद्वचनम्;—"रिक्तहस्तो न पश्येत राजानं दैवतं गुरुम्" इति। नच नटानामस्माकमन्यत् पुष्पफलादि राजोपनयनयोग्यं मङ्गलभूतं किंचिदस्तीति विचिन्त्य–

पुढवीदरिसणविउलंजलीइ घेत्तुं नरिंदवंदणया । आसणदाणावसरे चडुपाढो मणहरसरेण ॥ ६७ ॥

'पुढवीदरिसण'त्ति पृथिव्याः कुमारमृत्तिकालक्षणाया दर्शनं पश्यतः सतो राज्ञः प्रयोजनं विपुलाञ्जलिस्थितायाः तेन कृतम् । 'घेत्तुं नरिंदवंदणया' इति ततो गृहीत्वा करेण नरेन्द्रेण वन्दना प्रणामः कृतो मृत्तिकायाः । तदनन्तरं च प्रणामादिकायामुचितप्रतिपत्तौ विहितायां सत्यां रोहकस्यासनदानस्य विष्टरवितरणस्यावसरे प्रस्तावे रोहकेण चडुपाठः प्रियवाक्योच्चारणं मनोहरेण स्वरेण मधुरगम्भीरध्वनिना कृतमिति ॥ ६७ ॥

चडुपाठमेव दर्शयति;—

गंधव्वमुरवसद्दो मा सुव्वउ तुह नरिंद! भवणम्मि । चंकम्मंतविलासिणिखलंतपयणेउररवेण ॥ ६८ ॥

गन्धर्वस्य गीतस्य मुरवस्य च मृदङ्गस्य शब्दो ध्वनिर्मा श्रूयतां समाकर्ण्यतां केनापि कृतावधानेनापि तव भवतः हे नरेन्द्र राजन्! भवने प्रासादे एवमुच्चरिते राजा यावत् किंचित् सवितर्कमनाः संजातस्तावदनेन झगित्येव लब्धराजाभिप्रायेण पठितम्,—चङ्क्रमतीनां कुटिलगत्या भृशं संचरन्तीनां विलासिनीनां स्खलन्तो विसंस्थुलभावभाजो ये पदाः पादास्तेषु यानि नूपुराणि तेषां यो रवः शिंजितलक्षणस्तेन चंक्रमद्विलासिनीस्खलत्पदनूपुररवेण । व्याजस्तुतिनामकोऽयमलंकारः ॥ ६८ ॥

सक्कारंतियसोवणविउद्धनिवकंबिपुच्छजग्गामि । किं चिंतिसि अइयालिंडिवट्टयं सा कुतो जलणा ॥६९॥

एवं स रोहकेण पठिते तुष्टमना नरनाथः 'सक्कारंतियसोवण'त्ति सत्कारं वस्त्रपुष्पभोजनादिप्रदानरूपं तस्य चकार । ततोऽसौ मार्गखेदपरिश्रान्ततया रात्रिवृत्तान्तोपलम्भनिमित्तमन्तिके स्वस्यैव समीपे स्वप्नं निद्रालाभरूपमनुज्ञातवान् । 'विउद्धनिवकंवि'त्ति प्रथमयामिनीयामान्ते च तदुत्तरदानकृतकौतुकेन वि- प्रथमयामिन्यामेव निर्भरनिद्राभाक् संपन्नः । तदनु 'पुच्छ'त्ति जागरितश्च सन् पृष्टः बुद्धेन कृतनिद्रामोक्षेण नृपेणाविबुध्यमानोऽसौ कंबिकया लीलायष्टिरूपया स्पृष्टः, "किं स्वपिसि त्वमिति" स च किल निद्रापराधभीरुतया प्राह—"जागर्मि, को हि मम तव पादान्तिकस्थस्य देव शय- नावकाशः ?" राजा,—यदि जागर्षि तर्हि कृतालापस्यापि मम झगिति किमिति नोत्तरं दत्तं त्वयेति ? रोहकः,—देव ! चिन्तया व्याकुलीकृतत्वात् । राजा,—किं चिन्तयसि ? रोहकः,—'अइयालिंडियवट्टयं'ति अजिकानां छगलिकानां या लिण्डिकाः पुरीषगोलिरूपास्तासां वृत्ततां वर्त्तुलभावं चिन्तयामि । राजा,—सा वृत्तता कुतो निमित्तादिति निवेदयतु भ- वानेव । रोहकः,—देव, ज्वलनादुदरवैश्वानरात् । स हि तासामुदरे ज्वलंस्तथाविधवातसहाय उपजीवितमाहारं खण्डशो विधाय तावत्तत्रैवोदरमध्ये लोलयति यावत् सुपक्काः सवृत्ताश्च पुरीषगोलिकाः संपन्ना इति ॥ ६९ ॥ १० ॥

एवं पुणोवि पुच्छा आसोत्थपत्तपुच्छाण किं दीहं ?। किं तत्तमित्थ, दोण्णिवि पायं तुल्लाणि उ हवंति

प्रथमप्रहरपर्यवसाने इव द्वितीययामान्ते पुनरपि कम्बिकास्पर्शद्वारेण प्रतिबोध्य तं, राज्ञा पृच्छा कृता, यथा—किं चिंतयसीति ? रोहकः,—'आसोत्थपत्तपुच्छाण किं दीहं'इति अश्वत्थः पिप्पलस्तत्पत्रस्य तत्पुच्छस्य च किं दीर्घमिति । राजा,—किं तत्त्वमत्रेति कथयतु भवानेव । रोहकः,—द्वे अपि प्रायो बाहुल्येन तुल्ये एव भवतः । प्रायोग्रहणं कस्य-

चित् कदाचित् किंचिदतुल्यभावेऽपि न विरोध इति ख्यापनार्थम् । इयं च गाथा प्रथमार्द्धे पंचमात्रसप्तमांशा एव "बहुला विचित्रा" इति वचनान्न दुष्यति, बहुलेति पंचमात्रगणयुक्ता इति ॥ ७० ॥ ११ ॥

एवं पुणोवि पुच्छा खाडहिलाकिण्हसुक्करेहाण । का बहुगा का तुल्ला? पुच्छसरीराणमन्ने उ ॥ ७१ ॥

एवं पुनरपि तृतीयप्रहरान्ते पृच्छा पूर्ववत् । रोहकः—खाडहिलायाः खिल्लहडिकेति लोकप्रसिद्धनामकस्य भुजपरिसर्पजीवविशेषस्य शरीरे कृष्णरेखाणां शुक्लरेखाणां च मध्ये का अधिका बह्व्यः । राजा,—का इति कास्तत्र बहुका इत्यभिधेहि त्वमेव । रोहकः—तुल्याः समानसंख्याः कृष्णाः शुक्लाश्च रेखाः । अत्रैव मतान्तरमाह,—'पुच्छसरीराणमन्ने उ' इति, अन्ये पुनराचार्याः पुच्छशरीरयोः खाडहिलाया एव संबन्धिनोः कतरद्दीर्घमिति चिन्तितं रोहकेण । राज्ञा पृष्टेन च तेनैव द्वे अपि समे इति प्रतिपादितमित्याहुः ॥ ७१ ॥ १२ ॥

चरिमाइ कइ पिया ते के पण के रायधणयचंडाला । सोहगविच्चुग जणणी पुच्छा एवंति कहणा य ७२

'चरिमाइ' इत्यादि चरमायां यामिन्यां पश्चिमप्रहरपर्यन्तभागरूपायां पूर्वरात्रिबहुजागरणाल्लब्धातिस्वादुनिद्रो रोहकः कम्बिकास्पर्शनातिरेकवशेन प्रतिबोधितः सन्नवदत्, यथा—'कइ पिया ते' इति कति कियन्त पितरो जनकास्तव हे राजन्! वर्त्तन्त इति चिन्तयामि । राजा,—के इति कति मे जनका इति निवेदयितुमर्हसि त्वमेव । रोहकः—'पण'त्ति पञ्च । राजा,—के इति किंरूपाः। रोहकः;—राजधनदचण्डालाः 'सोहगविच्चुग'त्ति शोधको वस्त्रप्रक्षालको वृश्चिकश्चेति ।

ततो राज्ञा मंदेहापन्नचेतसा जननीपृच्छा कृता यथा किमेवं मे पञ्च पितरः? तयापि एवमिति यथा रोहकः प्राह कथना न तथैव निवेदनं कृतं पुनः ॥ ७२ ॥ १३ ॥

तानेव महेतुकान् सा दर्शयति;—

राया रइवीएणं धणओ उउण्हायपुज्जफासेणं । चंडालरयगदंसण विच्चुगमरहस्सभक्खणया ॥ ७३ ॥

'राया' इत्यादि राजा तावद्रतिवीजेन सुरतकाले वीजनिक्षेपरूपेण १, धनदः कुवेरः 'उउण्हायपुज्जफासेणं'ति ऋतुस्नातया चतुर्थदिवसे तस्य पूजायां कृतायां मनोहरतदाकाराक्षिप्तचित्तया यः स्पर्शस्तस्यैव सर्वाङ्गमालिङ्गनं तेन २, 'चंडालरयगदंसण'त्ति चण्डालरजकयोः ऋतुस्नाताया एव तथाविधप्रघट्टकवशादर्शनमवलोकनं मनाक्संयोगाभिलापश्च मे संपन्न इति तावपि पितरौ ३-४, 'विच्चुगमरहस्सभक्खणया' इति अत्र मकारोऽलाक्षणिकः ततो वृश्चिको रहस्यभक्षणेन रह एकान्तस्तत्र भवं रहस्यं तच्च तद्भक्षणं च तेन जनकः संपन्नः। मम हि पुत्र! त्वय्युदरगते वृश्चिकभक्षणदोहदः समजनि। संपादितश्चासौ रहसि कणिकामयस्य तस्य भक्षणेनेत्यसावपि मनाग् जनकत्वमापन्नः ॥ ७३ ॥

कारणपुच्छा, रज्जं णाएणं दाणरोसदंडेहिं । कंविच्छिवणा य तहा रायादीणं सुतोसित्ति ॥ ७४ ॥

एवं जनकसंख्यासंवादे संपन्नविस्मयेन राज्ञा कारणगोचरा पृच्छा कृता, यथा केन कारणेन त्वयाऽयमर्थोऽत्यन्तनिपुणधियामपि वुद्धेरगोचरो ज्ञात इति?। रोहकः,—राज्यं प्रतीतरूपमेव न्यायेन नीत्या सामादिप्रयोगरूपया यत् परि-

पालयसि, तथा दानरोषदण्डैर्दानेन कृपणादिजनस्वविभववितरणरूपेण कुबेरधनत्यागानुकारिणा, रोषेण क्वचिद्विनयवर्त्तिनि जने चण्डालचाण्डिक्यकल्पेनासहिष्णुतालक्षणेन, दण्डेन पूर्वराजनिरूपितनीतिपथप्रमाथिनो जनस्य सर्वस्वापहाररूपेण वस्त्रशोधकविधीयमानवस्त्रक्षालनतुल्येन, 'कम्बिच्छिवणा य'त्ति कम्बिकाच्छोपनाच्च कम्बिकया लीलायष्ट्या पुनः पुनर्मम विघट्टनाच्च, तथाशब्द उक्तसमुच्चये, राजादीनां सुतोऽसि त्वं हे राजन्निति । नयेनैवंविधप्राज्यराज्यपरिपालनाज्ज्ञायसे यथा राजपुत्रस्त्वम्, न हि अराजजाता एवंविधानवद्यराज्यभारधुराधरणधौरेया भवितुमर्हन्ति । एवं दानेन धनदजातः, रोषेण चण्डालपुत्रः, दण्डेन वस्त्रशोधकप्रसूतः, कम्बिकाघातेन च वृश्चिकापत्यम्, कारणस्वरूपानुकारित्वात् सर्वकार्याणाम् ॥ ७४ ॥

साहुपरिग्गह संधण कोवो अण्णेणऽसज्झ पेसणया। धम्मोवायणसाहण वुग्गह णिवकियगकोवो उ ७५

ततस्तदीयबुद्धिकौशलावर्जितेन नृपतिना 'साहुपरिग्गह'त्ति साधुः शोभनोऽयमिति मत्वा परिग्रहः स्वीकारः कृतस्तस्य। तस्मिंश्च समये केनचिदनन्तरभूमिवासिना भूपालेन सह कुतोऽपि निमित्ताद्वैरं लग्नमासीन्नृपस्य। तत्रच 'संधण'त्ति संधानं कर्तुमभिलषितं राज्ञा । न चासौ तत् प्रतिपद्यत इति तं प्रति 'कोवो'त्ति कोपः समजनि जितशत्रोः। ततः 'अण्णेणसज्झपेसणया' इति अन्येन रोहकव्यतिरिक्तेनासावसाध्यः साधयितुमशक्य इति कृत्वा रोहकस्य तत्र प्रेषणं कृतं भूभुजा । प्राप्तश्च तत्र रोहकः । पृष्टश्च स प्रत्यर्थी नृपः । समये च 'धम्मो वायणसाहण'त्ति यदासौ तैस्तैरुपायैरुच्यमानोऽपि अविश्वासान्न संधानमनुमन्यते तदा धर्म एवोपायनं ढौकनीयं तेन साधनं स्ववशीभावकरणं रोहकेण तस्य कृतम् । अयमत्र

भावः—इदमुक्तं रोहकेण तं प्रति, यदि स मदीयो नृपो भवद्भिः सह संधाय पश्चात् किंचिद् व्यभिचरति तदा तेन यत्तीर्थगमनदेवभवनसंपादनद्विजादिप्रदानवापीतडागादिखननादिना विधानेनोपार्जितो धर्मः स सर्वो मया भवते दत्तः, तद्रहितश्चासाविहलोकपरलोकयोर्न किंचित्कल्याणमवाप्स्यतीति करोतु भवांस्तेन सह संधानम्। न ह्येवंविधां प्रतिज्ञां कश्चिद् भनक्ति। एवं विश्वासिते तस्मिन् 'वुग्गह'त्ति व्युद्ग्रहोऽवस्कन्दो धाटिरित्यर्थः छलेन तत्र गत्वा राज्ञा संपादितः। स्वहस्तगृहीतश्चासौ कृतो द्विपन्। आनीतश्चोज्जयिन्याम्। तत्र च चिन्तितं तेन, कथमनेन राज्ञा आत्मीयधर्मस्य मत्प्रदानेन व्ययः कृतः। इति तस्य मिथ्याविकल्पापनोदाय 'निवकियगकोवो'त्ति नृपेण जितशत्रुणा रोहकं प्रति कृतकः कृत्रिमः पुनः कोपः कृतः ॥ ७५ ॥

धम्मो मे हारविओ काऊणन्नतणओ तओ दिण्णो। कह होइ मज्झ एसो जह तुह तणओ उ तस्सेव॥७६

ततो रोहकेणाभ्यधायि—किमर्थमस्मान्निरपराधानपि प्रतीत्य देवेन इयान् कोपः कृत इति। तत्रोक्तं पृथिवीपतिना 'धम्मो मे हारविओ काऊण'त्ति धर्मो मम हि यस्त्वया हारित इति कृत्वा। ततो रोहकेणान्यसत्को महर्षेः कस्यचित् संबन्धी तको धर्मो दत्तो राज्ञे। अयमभिप्रायः—देव! यदि मया दत्तो धर्मस्त्वदीयोऽन्यत्र प्रयाति, तदाऽनेन महर्षिणा आबालकालाद् यदनुष्ठितो धर्मः स मया तुभ्यं वितीर्ण इति नास्ति मयि कोपस्यावकाशः प्रभोः। राजा;—कथं भवति मम एष धर्मो महर्षिसत्को यतो मया न कृतो नापि कारित इति? रोहकः; यथा तवतनकस्त्वत्संबन्धी पुनर्धर्मः तस्यैव विपक्षभूपतेरभून्मया वितीर्णः सन्निति ॥ ७६ ॥

जीवणदाणे पेसण–तदण्णवुग्गहगहाण, तेसिं तु । अपुत्तग्गहगोग्गहनिमित्ततित्थं तओ धाडी॥७७॥

ततः सुप्रसन्नमानसेन जितशत्रुणा रोहकाय जीवनदाने परिपूर्णनिर्वाहस्थानवितरणे कृते सति 'पेसण'त्ति प्रेषणं कृतं रोहकस्यैव । किमर्थमित्याह,–'तयन्नवुग्गहगहाण'त्ति व्युद्ग्रहे विवादे कुतोऽपि हेतोरुत्पन्ने सति ग्रहो लोकप्रसिद्ध एव उज्जयिनीविषयमध्यवर्त्तिनो द्विपदचतुष्पदादेरर्थस्य येषां ते व्युद्ग्रहग्रहाः पर्वतवनादिव्यवस्थितपल्लिवासिनो लोकास्तस्मान्नृपादन्ये च तदन्ये ते च व्युद्ग्रहग्रहाश्च तदन्यव्युद्ग्रहग्रहास्तेषां संग्रहनिमित्तमिति गम्यते । यदा च ते सुखेन संग्रहीतुं न शक्यन्ते तदा तेषां तु संग्रहनिमित्तं पुनरपुत्रग्रहगोग्रहनिमित्ततीर्थं प्रज्ञप्तमिति गम्यते, यथा—"अपुत्रस्य गृहीतस्य शत्रुभिर्गवां च यन्मोचनं तन्महत्तीर्थमिति पूर्वमुनयो व्याहरन्ति" इति प्रज्ञप्ते उज्जयिनीराजबलेन रोहकप्रयुक्तेन बलघातिना पल्लिसंबन्धिनीषु गोषु गृहीतासु तन्मोचनाय पल्लीभिल्लेषु निर्गतेषु शून्यासु पल्लीषु ततो धाटी निपातिता । बहिर्निर्गताश्च ते गृहीता इति ॥ ७७ ॥

ततः—

वीसासाणण पुच्छा सिट्ठं हियएणमप्पमत्तो उ । तह धम्मिगो सपुण्णो अभओ परचित्तनाणी य ७८

विश्वासानयने सर्वेषां सामन्तमहामात्यादीनामात्मविषये विश्वासे समुत्पादिते सति रोहकेण, पृच्छा राज्ञा तेषां कृता, यथा—कीदृशो रोहको भवतां चित्ते वर्त्तत इति? । तैश्च शिष्टं हृदयेन भावसारमित्यर्थः, यथा देव! एकान्तेनैव देवका-

यं ग्रमत्तस्त्वप्रमत्त एव । तथाशब्दः समुच्चये, धार्मिकः स्वपक्षपरपक्षयोरप्यनुपद्रवकरः । सपुण्यः पुण्यवान् । अभयो निर्भयो निःशङ्कं विपक्षमध्ये प्रवेशात् । परचित्तज्ञानी च अन्यानध्यवसेयपराभिप्रायपरिज्ञानवांश्च ॥ ७८ ॥

तुट्ठो राया सव्वेसिमुवरि मंतीण ठाविओ एसो । परिपालियं च विहिणा तं वुद्धिगुणेण एएणं॥७९॥

एवं तस्य विचित्रैश्चित्रीयितविद्वज्जनमानसैश्चरितैस्तुष्ट आक्षिप्तचेता राजा जितशत्रुः संपन्नः । ततस्तेन सर्वेषामेकोनपञ्चशतप्रमाणानामुपरि अग्रेसरतया शिरसि नायकत्वेनेत्यर्थः, मन्त्रिणाममात्यानां स्थापितः प्रतिष्ठितः एष रोहकः । परिपालितं च निष्ठां नीतं पुनर्विधिना स्वावस्थौचित्यरूपेण मन्मन्त्रिनायकत्वं वुद्धिगुणेन औत्पत्तिकीनामकमतिसामर्थ्येन करणभूतेन एतेन रोहकेण, सर्वगुणेषु वुद्धिगुणातिशायित्वात् । यतः पठ्यते;—"श्रियः प्रसूते विपदो रुणद्धि यशांसि दुग्धे मलिनं प्रमार्ष्टि । संस्कारशौचेन परं पुनीते शुद्धा हि वुद्धिः कुलकामधेनुः ॥ १ ॥ उदन्वच्छन्ना भूः स च निधिरपां योजनशतं, सदा पान्थः पूषा गगनपरिमाणं कलयति । इति प्रायो भावाः स्फुरदवधिमुद्रामुकुलिताः, सतां प्रज्ञोन्मेषः पुनरसमसीमा विजयते ॥ २ ॥" इति ॥ ७९ ॥ १ ॥

व्याख्यातं सप्रपञ्चं भरहसिलेत्ति द्वारम् । अथ पणियत्ति द्वारम्;—

पणिए पभूतलोमसि भक्खणजय दारणिप्फिडगमोए । चक्खण खद्धा विक्कय भुयंग दारे अणिप्फेडो

'पणिए' इति द्वारपरामर्शः । कश्चिद् ग्रामेयकः स्वभावत एव मुग्धवुद्धिः क्वचिन्नगरे धूर्तलोकवहुले 'वहूयलोमसि'त्ति

बहुकाः शकटभरप्रमाणा लोमसिकाः कर्कटिकाः समादाय विक्रयार्थं गतवान् । तासु च विपणिपथावतारितासु केनचिद्धूर्त्तेन स उक्तः, यथा—'भक्खणजय'त्ति यदि कश्चिदेताः सर्वा भक्षयति तदा त्वं किं तेन जीयसे? तेन चासंभाव्योऽयमर्थ इति मनसि मत्वाऽसंभवनीयमेव पणितकं निबद्धं, यथा 'दारणिप्फिडगमोए' इति यो नगरद्वारेण मोदको न निर्गच्छति तं तस्य प्रयच्छामि । ततस्तेन तल्लोमसिकाशकटमारुह्य 'चक्खण'त्ति दन्तनिर्भेदमात्रेण 'खद्ध'त्ति सर्वासामपि तासां भक्षणं कृतम् । 'विक्कय'त्ति विक्रेतुमारब्धश्चासौ ताः, नच लोको गृह्णाति 'भक्षिताः केनाप्येताः' इति प्रवदन् सन् । ततो धूर्त्तेन लोकप्रवादसहायेन जितो ग्रामेयकः । तदनु तं मोदकं याचितुमारब्धः । ग्रामेयकश्च अशक्यदानोऽयं मोदक इति कृत्वा तस्य रूपकं प्रयच्छति, स नेच्छति, एवं द्वे त्रीणि यावच्छतमपि नेच्छत्यसौ । चिन्तितं च ग्रामेयकेण—नैतस्माद्धूर्त्तान्मम कथंचिन्मुक्तिरस्ति इति निपुणबुद्धिपरिच्छेद्योयं व्यवहारः, 'चतुरबुद्धयश्च प्रायो द्यूतकारा एव भवन्ती'ति तानेवावलगामि । तथैव च कृतं तेन । पृष्टश्चासौ तैः, यथा—भद्रक! किमर्थमस्मान्निरन्तरमासेवसे त्वं? । भणितं च तेनै, यथा—ममैवंविधं व्यसनमायातमिति । ततो 'भुयंग दारे अनिप्फेडो'इति भुजङ्गैर्द्यूतकारैरसावेवं शिक्षितो यथा पूतिकापणे मुष्टिप्रमाणमेकं मोदकं गृहीत्वा तद्धूर्तसहायः शेषनगरलोकसहायश्च प्रतोलीद्वारे गत्वा इन्द्रकीलस्थाने तं विमुच्य प्रतिपादय यथा निर्गच्छ भो मोदक! इति । विहितं च तेनैवं, परं द्वारे मोदकस्य अणिप्फेडो निष्काशनाभावः संपन्नः । प्रतिजितश्चासौ तेन । एवं च द्यूतकाराणामौत्पत्तिकीबुद्धिरिति ॥ ८० ॥

अथ रुक्खे इति द्वारम्;—

रुक्खे फलपडिबंधो वाणरएहिं तु लेट्ठुफलखेवो। अण्णे अभरकणिज्जा इमे फला पंथवहणाओ ॥८१॥

'रुक्खे' इति द्वारपरामर्शः। फलानां गृह्यमाणानां प्रतिबन्धः प्रतिस्खलना। केभ्य इत्याह—वानरकेभ्यस्तु कपिभ्य एव। इदमुक्तं भवति—क्वचित् पथि फलप्राग्भारनम्रशाखासंभारः कश्चिदाम्रादिर्महाद्रुमः समस्ति। तत्समीपेन च निरन्तरं तत्तत्प्रयोजनाक्षिप्तः पथिकलोको गच्छन्नागच्छंश्च पक्कान्यवलोक्य तत्फलानि बुभुक्षाक्षामकुक्षितया गृहीतुमारभते। परं तच्छाखामारूढातिचपलकपिकुलेन प्रतिस्खलितो न तानि गृहीतुं शक्नोति 'लेट्ठुफलखेवो'त्ति—अन्यदा च केनचिन्निपुणबुद्धिना पथिकेन लेष्टुक्षेपः कृतो मर्कटाभिमुखं, तदनु कोपावेगव्याकुलीकृतमानसैस्तैस्तत्प्रतिघाताय तानि फलानि क्षिप्तानि। एवं च परिपूर्णमनोरथः समजनि पथिकः। इति तस्यौत्पत्तिकी बुद्धिरिति। अत्रैव मतान्तरमाह—अन्ये आचार्या वृक्षद्वारमित्थं व्याख्यान्ति—यथा कैश्चित्पथिकैः क्वापि प्रदेशे केनाप्यनुपजीवितफलान् वृक्षानालोक्य चिन्तितम्, यथा—अभक्षणीयानि इमानि फलानि वर्त्तन्ते कुतः, 'पंथवहाणाओ' इति पान्थवहनात् पथिकलोकस्यानेन मार्गेण गमनादागमनाच्च। यदि ह्येतानि फलानि भक्षयितुं योग्यान्यभविष्यंस्तदा केनाप्यवश्यमभक्षयिष्यन्त, न च केनापि भक्षितानि तन्नूनमभक्ष्याणि। इति पथिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिरिति॥ ८१ ॥

अथ खड्गत्ति द्वारम्;—

खड्गमंतिपरिच्छा सेणियगम सुमिण सेट्ठि णंद भए। मुद्दा कूवतडग्गह छाणुग जणणीपवेसणया ८२

रायगिहं इह नयरं समत्थि नयरम्मपरिसरुद्देसं । राया तत्थ पसेणइयनामगो पालई य रज्जं ॥ १ ॥ सेणियनामा पुत्तो जुत्तो निवलक्खणेहिं सव्वेहिं । सयलसुएसु पहाणो तस्सासि सहावओ गुणवं ॥ २ ॥ पोरिससज्जं रज्जं पुन्ने संतेवि एस जणवाओ । तो काहामि परिक्खं सुयाण इय चिंतिउं रण्णा ॥ ३ ॥ अन्नदिणे सव्वेवि हु भणिया तणया जहा मिलिय-गेहिं । तुब्भेहिं भोत्तव्वं एवं पीई कया हवई ॥ ४ ॥ जं भणइ महाराओ तं कायव्वं ति मउलियकरेहिं । पडिसुयमिमेहिं समए उवविट्ठा भोयणस्स कए ॥ ५ ॥ तत्तो य भायणाइं पायसभरियाइं तेसिं दिन्नाइं । जाव पवत्ता भोत्तुं मुक्का पारद्धिसुणगाओ ॥ ६ ॥ सद्दूलरुद्दचरणा थालाभिमुहं समागया जाव । सेणियवज्जकुमारा ताव भएणं पलाया ते ॥ ७ ॥ सेणियकुमरेण पुणो घेत्तूणं तेसिं ताइं थालाइं । खित्ताइं अभिमुहाइं लग्गा ते पायसे तम्मि ॥ ८ ॥ भुत्तं नियथालगयं पायसमेएण धीरचित्तेण । दिट्ठो एस वइयरो निवेण तो तम्मि संतुट्ठो ॥ ९ ॥ नूणं सुनिउणबुद्धी एस कुमारो जमेव वसणेवि । नो चुक्को नियकज्जा धरिया सुणगावि संतोसे ॥ १० ॥ एवं रज्जाउ इमो खोहिज्जंतोवि अन्नराईहिं । नो रज्ज-परिच्चायं काही दाणप्पयाणाओ ॥ ११ ॥ ता संपइ नो गोरवजोग्गो एसो जओ इमे कुमरा । उप्पन्नमच्छरा मारिहिंति एयंति मुणिऊण ॥ १२ ॥ दिट्ठो अवधूयगईए सेणिओ तो न जुत्तमिह मज्ज । इय चिंतिय परिचलिओ कुमरो देसंतरा-भिमुहो ॥ १३ ॥ पत्तो विन्नाइ नईइ तीरभागप्पइट्ठियत्तेण विन्नायडाभिहाणे पुरम्मि परपउरजणकलिए ॥ १४ ॥ परि-मियनियभिच्चेहिं—पसंगओ संगओ पविट्ठो य । अब्भिंतरम्मि तत्तो पत्तो एगस्स सेट्ठिस्स ॥ १५ ॥ खीणविहवस्स हट्ट-म्मि तत्थ लद्धासणो समुवइट्ठो । दिट्ठो आसि निसाए जहाऽऽगओ मम गिहे जलही ॥ १६ ॥ सुविणो मणोहरो इय

गूणं तप्फलमिमं ति चित्तेण। संतुट्ठो सो सेट्ठी तम्मि दिणे तस्स पुन्नेहिं ॥ १७ ॥ पट्टणसंखोहकरो महो पयट्टो तओ जणो नउओ। कुंकुमचंदणधूयाइकिणणकज्जेण हट्टम्मि ॥ १८ ॥ ओइन्नो अइबहुयं विढत्तमसढाए तेण नीईए। पच्छा भोयण-काले उट्ठिउकामेण सो पुट्ठो ॥ १९ ॥ कस्स इहं पाहुणगा तुम्हे, तेणावि तुम्ह भणियमिणं । नीओ घरम्मि उचिया विहिया सयलत्थपडिवत्ती ॥ २० ॥ तो तस्स वयणकोसलसुभगत्तणविणयसुयणभावेहिं । अक्खित्तमणो सिट्ठी धूयं नंदं नियं देइ ॥ २१ ॥ परिणाविओ पबंधेण भूरिणा जणियजणपमोएणं । तक्कालोचियसंपन्नसबकज्जो समं तीए ॥ २२ ॥ अच्चंतणुरत्ताए सुविणम्मिवि विप्पियं मुणंतीए । एत्तो च्चिय विणयपरायणाए मिउमहुरवयणाए ॥ २३ ॥ लग्गो भोगे भोत्तुं मोत्तुं सवाओ सेसचिंताओ । अइजामाउयवच्छलससुरजणाणीयसम्माणो ॥ २४ ॥ सुहपासुत्ता पेच्छइ अहन्नया सुविणयंम्मि सा नंदा हरहासकासधवलं चउदसणं ऊसियकरं च ॥ २५ ॥ नियवयणे पविसंतं मत्तंगयकलहमेगमह बुद्धा तक्खणमेव निवेइय पइणो तेणावि सा भणिया ॥ २६ ॥ उचियसमएण होही ते पुत्तो पुन्नलक्खणो दइए! । सुरवासा चविऊणं सपुन्नसेसो सुरो एगो ॥ २७ ॥ तो सुहलग्गे लग्गे सुपसत्थे वासरम्मि संलग्गो। गब्भो तीए अइपोढपुन्नपब्भा-रलब्भो त्ति ॥ २८ ॥ एवं वच्चइ कालो जा ताव पसेणईय नरनाहो। जाओ असमत्थतणू गवेसणा सेणियस्स कया ॥ २९ ॥ नाओ जहा बिन्नायडपुरम्मि सो संपयं सुहं वसइ । तो तस्साणयणकए विसज्जिया तक्खणं चरया ॥ ३० ॥ पत्ता तस्स समीवे निवेइयो वइयरो य रायगओ। गमणुम्मणो य जाओ तो तक्खणमेव सो कुमरो ॥ ३१ ॥ अह आ-पुच्छइ सेट्ठिं नियजणगगिहं पओयणवसाओ । वच्चामि संपइ अहं संतुट्ठमणा विसज्जेह ॥ ३२ ॥ भणिया य तेण नंदा

अम्हे रायग्गिहम्मि गोवाला । वाले! पंडुरकुड्डा जइ कज्जं तत्थ एज्जाहि ॥ ३३ ॥ पत्तो जणयसमीवम्मि सेणिओ पाविय़ं च तं रज्जं । सव्वो आणासज्जो सज्जो जाओ परियणोवि ॥ ३४ ॥ नंदाए पुण तइए मासे गब्भाणुभावओ जाओ । अइविमलो दोहलओ कहिओ तीए य सेट्ठिस्स ॥ ३५ ॥ जइ ताय! हत्थिखंधारूढा छत्ते धरिज्जमाणम्मि । नयरे सब्बाहिरब्भंतरम्मि हिंडामि अभयं च ॥ ३६ ॥ घोसिज्जंतं महया सरेण निसुणामि तो ममं तोसो । संपज्जइ अइबहुओ अन्नह मे जीवियच्चाओ ॥ ३७ ॥ तो सुट्ठुतुट्ठचित्तेण सेट्ठिणा भरियरयणभाणेण । दिट्ठो राया तेणावि मन्निओ कुणह जहइच्छं ॥ ३८ ॥ वरकरिखंधगया सा सियछत्तच्छन्ननहयलाभोगा । निसुणंती अभउग्घोसणं च परिहिंडिया नयरिं ॥३९॥ संमाणियदोहलया निच्चमणुव्विग्गमाणसा धणियं । सा साहियनवमासावसाणसमयम्मि य पसूया ॥ ४० ॥ देवकुमारागारं दारगमइरेगलोयणाणंदं । विहिओ जम्ममहो सेट्ठिणावि तक्कालजोग्गो जो ॥ ४१ ॥ पत्तम्मि पवित्तदिणे विहियं नामं सुयस्स अभओ त्ति । संजाओ जणणीए इमस्स जं अभयमोहलओ ॥ ४२ ॥ तो सुक्कपक्खससिमंडलं व सो वड्डिओ समाढत्तो । जाओ य अट्ठवरिसो बहुबंधुरबुद्धिरिद्धिल्लो ॥ ४३ ॥ पुच्छइ पत्थाववसा अम्मो! मे कत्थ परिवसइ ताओ? भणियं रायगिहपुरे सेणियनामा स नरनाहो ॥ ४४ ॥ ताहे भणिया जणणी अम्मो! नो एत्थ अत्थिउं जुत्तं । सुपसत्थसत्थसहिओ पिउगेहं पत्थिओ तत्तो ॥ ४५ ॥ पत्तो रायगिहवहिं सिविरनिवेसेण ठाविया जणणी । तत्थप्पणा पुण गओ नगरस्सब्भंतरं अभओ ॥ ४६ ॥ तम्मि समयम्मि राया अच्चब्भुयभूयबुद्धिसंपन्नं । मंतिं मग्गइ सव्वायरेण तो तस्स लाभकए ॥ ४७ ॥ नियय़ं अंगुलिमुदारयणं खित्तं महावडे गहिरे । अच्चंतं सुक्कसिरत्तणेण जलवज्जियतलम्मि ॥ ४८ ॥

भणिओ य नयरलोगो तडे निविट्ठो करेण जो गहिही । एयं तस्स जहिच्छिय वित्तिपयाणं करेमि अहं ॥ ४९ ॥ लग्गो लोओ लाओ विविहोवायप्पओगसंजुत्तो । न य फुरइ उवाओ कोवि तारिसो, जेण तग्गहणं ॥ ५० ॥ पत्तो अभयकुमारो तद्देसं, पुच्छियं किमेयं ति? कहिओ जणेण सव्वो वुत्तंतो जो कओ रन्ना ॥ ५१ ॥ फुरिओ तक्खणमेयस्स एयपडिग्गाहगो उवाओ त्ति । खित्तो य अल्लगोमयपिंडो तस्सोवरिं सहसा ॥ ५२ ॥ खुत्तं तं झत्ति तहिं जलंतगो तणमओ तओ पूलो खित्तो तस्सुण्हाए सुक्को सो गोमओ सव्वो ॥ ५३ ॥ तीरट्ठियकूवंतरसारणिसलिलेण पूरिओ अगडो । तो तेणं सो गोमयपिंडो उच्छालिओ दूरं ॥ ५४ ॥ पत्तो उवरिपएसे गहिओ अभएण तडनिविट्ठेण। आयड्ढियं च तत्तो तं खित्तं मुद्दियारयणं ॥ ५५ ॥ नीओ रायसमीवे तक्कज्जनिउत्तगेहिं पुरिसेहिं । आपुच्छिओ य रण्णा पयपणओ को सि वच्छ! तुमं? ॥ ५६ ॥ सो भणइ तुम्ह पुत्तो किह कत्थ व पूच्छिओ निवेएइ । सव्वं विन्नायडनयरसंतियं पुव्ववुत्तंतं ॥ ५७ ॥ हरिसजलपूरियच्छो उच्छंगेऊण नियवच्छम्मि । पुलयंकुरपरियरिओ पुणो पुणो तमवगूहेइ ॥ ५८ ॥ पुट्ठो कत्थ तुहंबा? सो भणई देव! नयरबाहिम्मि । चलिओ सपरियरो तप्पवेसहेउं तओ राया ॥ ५९ ॥ विन्नायवइयराए नंदाए मंडिओ तओ अप्पा । अभएणं सा विनिवारिया य नो अंब! जुत्तमिणं ॥ ६० ॥ पइविरहियाउ सुकुलुग्गमाउ रामाउ जेण नेवत्थं । अच्चुब्भडं न गिण्हंति किंतु सुपसत्थमेव त्ति ॥ ६१ ॥ तो तक्खणाउ तीए वयणं पुत्तस्स मन्नमाणीए । गहिओ सो च्चिय वेसो जो पुव्विं आसि परिभुत्तो ॥ ६२ ॥ संपाडियपवरमहं ऊसियणाणापडायरेहिल्लं । अभओ रन्ना नयरं पवेसिओ जणणिसंजुत्तो ॥ ६३ ॥ लद्धो पवरपसाओ ठविओ सव्वेसिं उवरि मंतीणं । उप्पत्तियवुद्धिगुणेण

एस एवं सुही जाओ ॥ ६४ ॥ इति ॥ अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—'खड्डुग'त्ति द्वारपरामर्शः । 'मंतिपरिच्छा' इति मन्त्रिणः परीक्षायां प्रक्रान्तायां अभयो दृष्टान्तः । कथमयं जात इत्याह—'सेणियगम'त्ति श्रेणिकस्य कुमारावस्थायां पित्रावज्ञातस्य विन्नातटे गमो गमनमभूत् । 'सुमिणसेट्ठिनंदभए' इति तत्र चैकेन श्रेष्ठिना निशि स्वप्नो दृष्टो यथा रत्नाकरो मद्गृहमागतः । ततस्तेन नन्दाभिधाना दुहिता तस्मै दत्ता । तस्यां चासावभयकुमारं पुत्रमजीजनत् । प्रस्तावे च श्रेणिकः स्वराज्यं गतः । अभयकुमारोऽपि समये स्वजननीं बहिर्व्यवस्थाप्य राजगृहं प्रविशन् सन् 'मुद्दाकूव'त्ति मुद्रां खड्डुकमङ्गुलीयकमित्यर्थः कूपे पतितं ददर्श, लोकं च पप्रच्छ । स चावोचत्—यस्तटस्थित इदमादत्ते तस्मै राजा महान्तं प्रसादमाधत्ते इति । ततोऽभयकुमारेण 'छाणुग'त्ति छगणको गोमयस्तदुपरि प्रक्षिप्तः, उदकं च प्रवेशितम् । ततः कथानकोक्तक्रमेण गृहीतं तत् । राज्ञा च दृष्टः । तदनु 'जणणीपवेसणया' इति जनन्या अभयकुमारसवित्र्याः प्रवेशनं नगरे कृतं राज्ञा इति ॥ ८२ ॥

पड जुण्णादंगोहलि वच्चय ववहार सीसओलिहणा । अण्णे जायाकत्तण तद्ण्णसंदंसणा णाणं ॥ ८३ ॥

'पट' इति द्वारपरामर्शः । 'जुन्नादंगोहलि'त्ति—किल कौचित् द्वौ पुरुषौ, तयोरेकस्य जीर्णः पटोऽन्यस्य चादिशब्दादितरः प्रावरणरूपतया वर्त्तते । तौ च क्वचिन्नद्यादिस्थाने समकालमेवाङ्गावक्षालं कर्त्तुमारब्धौ । तदेवं मुक्तौ पटौ । 'वच्चय'त्ति तयोर्जीर्णपटस्वामिना लोभेन विपर्ययो व्यत्यासश्चक्रे नूतनपटमादाय प्रस्थित इत्यर्थः । द्वितीयश्च तं निजं पटं याचितुमारब्धः । अवलसश्चानेन । संपन्नश्च तयो राजभवनद्वारे कारणिकपुरुषसमीपे व्यवहारः । (ग्रं० २०००) कार-

णिकैश्च किमत्र तत्त्वमित्यजानद्भिः 'सीसओलिहणा' इति शीर्षयोस्तन्मस्तकयोः कङ्कतकेन अवलेखना परोमलाभार्थं कृता । लब्धानि च रोमाणि । ततस्तदनुमानेन यो यस्य स तस्य वितीर्ण इति कारणिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिरिति । अत्रैव मतान्तरमाह;—अन्ये आचार्या ब्रुवते, 'जाया कत्तण'त्ति तौ पुरुषौ कारणिकैः पृष्टौ यथा केनैतौ भवतोः पटौ कर्त्तितौ? प्राहतुः—निजनिजजायाभ्याम् । ततो द्वयोरपि जाये कर्त्तनं कारिते । ततस्तदन्यसंदर्शनाद् व्यत्ययेन सूत्रकर्त्त-नोपलम्भाज्ज्ञानं निश्चयः कारणिकानां संपन्नो, वितीर्णश्च यो यस्य स तस्येति ॥ ८३ ॥

अथ सरडेत्ति द्वारं;—

सरडहिगरणे सन्नावोसिरदरि वाहि दंसणावगमो। अण्णे तवणिगचेल्लणाण पुच्छाइ पुरिसादी ॥८४॥

इह किल कश्चिद्वणिक् क्वचिद् बहुरन्ध्रायां भुवि पुरीषमुत्स्रष्टुमारब्धः। तत्र च दैवसंयोगात् 'सरडहिगरणे' इति द्वयोः सरटयोरधिकरणं युद्धमभूत् । तत्र चैकः 'सन्नावोसिरदरि'त्ति संज्ञां व्युत्सृजतो वणिजः पुच्छेनापानरन्ध्रमाच्छोट्य तदधो-भागवर्त्तिन्यां दर्यां प्रविष्टः । अन्यस्तु तद्दृष्ट एव पलाय्यान्यत्र गतः । एवं च तस्यात्यन्तमुग्धमतेः शङ्का समुत्पन्ना;—यद्यमेकः सरटो नोपलभ्यते तन्नूनं ममापानरन्ध्रेणोदरं प्रविष्टः इत्येवं शङ्कावशेन 'वाहि'त्ति व्याधिस्तस्याभूदुदरे । निवेदितं च तेन तथाविधवैद्याय यथा ममायं वृत्तान्तः संपन्नः । वैद्येनापि स प्रतिपादितः—'यदि मम दीनारशतं वितरसि तदा त्वामहं नीरुजं करोमि' इति । अभ्युपगतं चैतत्तेन । ततो वैद्येन लाक्षारसविलिप्तमेकं सरटं विधाय घटमध्ये च प्रक्षिप्य विरेचकौषधप्रयोगेण पुरीषोत्सर्गमसौ कारितस्तत्र । ततः 'दंसणावगमो' इति पुरीषवेगाहतसरटस्य घटान्निर्गतस्य

दर्शनेऽपगमो विनाशः संपन्नो व्याधेरिति । अत्रैव मतान्तरमाह ।; अन्ये आचार्या एवं ब्रुवन्ति—'तव्वन्निगचेल्लणाण पुच्छाए' इति तृतीयवर्णिकः शाक्यभिक्षुः क्षुल्लकश्च लघुश्वेताम्बरव्रती, तयोः परस्परं पृच्छायां प्रवृत्तायां सत्यां क्षुल्लकेन पुरुषादि इति किमयं पुरुषः उत स्त्रीत्युत्तरं दत्तम् । अयमत्र भावः—क्वचित् प्रदेशे केनापि शाक्यभिक्षुणा सरटो नानाविकारैः शिरश्चालयन्नुपलब्धः । तदनु कथंचित् तत्प्रदेशे समागतः क्षुल्लकः । तेन सोपहासमेवं पृष्टः—"भो भोः क्षुल्लक, सर्वज्ञपुत्रकस्त्वं, तत्कथय किं निमित्तमेष सरटः शिरो धूनयत्येवं ?" तदनु तत्क्षणौत्पत्तिकीबुद्धिसहायः क्षुल्लकस्तस्यैवमुत्तरं दत्तवान्, यथा—"भो भोः शाक्यव्रतिन्नाकर्णय—अयं सरटो भवन्तमालोक्य चिन्ताक्रान्तमानसः सन्नूर्ध्वमधश्च निभालयति, किं भवान् भिक्षुरुपरि कूर्चदर्शनात्, उत भिक्षुकी लम्बशाटकदर्शनादिति ॥ ८४ ॥

कागे संखे वंचिय विण्णायड सट्ठि ऊण पवासाई । अण्णे घरिणिपरिच्छा णिहिफुट्टे रायणुण्णाओ ॥८५॥

'काक' इति द्वारपरामर्शः 'संखे वंचिय'त्ति संख्याप्रमाणं एवमेव प्राच्यकज्ञाते इव रक्तपटेन क्षुल्लकः पृष्टः, यथा—'विन्नायडसट्ठित्ति' विन्नातटे नगरे कियन्तः काका वर्त्तन्ते? ततः क्षुल्लकेनोक्तम्;—अहो भिक्षो षष्टिः काकसहस्राणि अत्र नगरे वर्त्तन्ते। भिक्षुः—ननु यद्यूना अधिका वा काका भविष्यन्ति तदा का वार्त्तेति? क्षुल्लकः—'ऊणपवासाई' इति ऊना उपलक्षणत्वाद् अभ्यधिका वा यदि भवतो गणयतः काकाः संपद्यन्ते तदा प्रोषितादयः प्रोषिता देशान्तरं गताः, आदिशब्दादन्यतो वा देशान्तरात् प्राघुर्णकाः आगताः इदमुक्तं भवति—यदि ऊनाः संजायन्ते तदान्यत्र गता इति ज्ञेयम्, अथाभ्यधिकास्तर्हि प्राघुर्णकाः समायाता इति । तदनु निरुत्तरी बभूव शाक्यशिष्यः । अत्रैव मतान्तरमाह;—अन्ये आचार्या

नुवते, यथा—केनचिद्वणिजा तथाविधाद्भुतपुण्यप्राग्भारोदयेन क्वापि विविक्ते प्रदेशे निधिर्दृष्टो गृहीतश्च। तदनु 'घरिणिपरिच्छाणिहि'त्ति—गृहिण्या भार्यायाः परीक्षा तेन निधिरक्षणार्थं कृता, किमियं रहस्यं धारयितुं शक्नोति न वेति बुद्ध्या। इदमत्रैदंपर्यम् ;—तेन निजजायैवं प्रतिपादिता, यथा—मम पुरीषोत्सर्गं कुर्वाणस्य श्वेतवायसोऽपानरन्ध्रं प्रविष्ट इति। तया तु स्त्रीत्वचापल्योपेतया निजसख्याः ख्यापितोऽयं वृत्तान्तः। तथाप्यन्यस्याः। एवं यावत् परम्परया राज्ञापि ज्ञातैषा वार्त्ता। 'ततः फुट्टे रायणुन्नाओ' इति स्फुटिते प्रकटं गतेऽस्मिन् व्यतिकरे पार्थिवेन समाहूय पृष्टोऽसौ, यथा—वणिक्! किमिदं सत्यम्, यतः श्रूयते, त्वदधिष्ठानं पाण्डुराङ्गो ध्वाङ्क्षः प्राविक्षदिति? ततो निवेदितं तेन, यथा—देव, मया निधिः प्राप्तस्ततो महिलापरीक्षणार्थमिदमसंभाव्यं मया तस्याः पुरतः प्रतिपादितं, यदीयमिदं रहस्यं धारयिष्यति तदा निधिलाभमस्या निवेदयिष्यामि इति मत्वानेनेति। एवं च सद्भावे निवेदिते राज्ञा तस्य निधिः पुनरनुज्ञात इति ॥ ८५ ॥

उच्चार वुड्ढतरुणी तदण्णलग्गत्ति नायमाहारे। पत्तेयपुच्छ सक्कुलि सण्णावोसिरण णाणं तु ॥ ८६ ॥

'उच्चार' इति द्वारपरामर्शः। 'वुड्ढतरुणी' इति कस्यचिद् वृद्धब्राह्मणस्य तरुणी जाया समजनि। अन्यदा चासौ तथाविधप्रयोजनवशात्तया सह ग्रामं गन्तुं प्रवृत्तः। सा चाभिनवतारुण्योन्मत्तमानसा तस्मिन्ननुरागं स्वप्नेऽप्यकुर्वाणा 'तदन्नलग्गत्ति' तस्मान्निजभर्त्तुरन्यस्मिंस्तरुणे धूर्त्ते लग्नाऽनुरागं गता स्वं भर्त्तारं परिमुच्य तेन सह प्रस्थिता इत्यर्थः। इति वाक्यपरिसमाप्तौ। 'नाय'त्ति ततो न्यायो व्यवहारः क्वापि ग्रामे तयोर्ब्राह्मणधूर्त्तयोरभूत्। 'आहारे पत्तेय पुच्छ'त्ति ततः कार-

णिकैः प्रत्येकं त्रीण्यपि तान्यतीतदिवसाहाराभ्यवहारं पृष्टानि। 'सक्कुलि'त्ति ततो ब्राह्मणेन तद्भार्यया च सत्कुलिकालक्षण
एक एवाहारः कथितः, 'तदनु सन्नावोसिरण णाणं तु' इति विरेचकप्रदाने कृते तेषां द्वितयस्यैकाकारसंज्ञाव्युत्सर्गोपल-
म्भाज्ज्ञानं पुनरजायत कारणिकानां यदुतास्यैव ब्राह्मणस्येयं भार्या, नास्य धूर्त्तस्येति ॥ ८६ ॥

अथ गज इति द्वारम्;—

गयतुलणा मंतिपरिक्खणत्थ नावाइ उदगरेहाओ । पाहाणभरणतुलणा एवं संखापरिण्णाणं ॥ ८७ ॥

गजस्य कुञ्जरस्य तुलना प्रारब्धा मन्त्रिपरीक्षणार्थम् । अयमभिप्रायः—क्वापि नगरे मन्त्रिपदप्रायोग्यविशदबुद्ध्युपेत-
पुरुषोपलक्षणार्थं राज्ञा पटहप्रदानपुरस्सरमेवमुद्घोषणा कारिता, यथा—यो मदीयमतंगजं तुलयति तस्याहं शतसहस्रं
दीनाराणां प्रयच्छामीति । 'नावाए उदगरेहाओ' इति । ततः केनापि निपुणधिषणेन नावि द्रोण्यां गजं प्रक्षिप्यागाधे
उदके नीतासौ नौर्यावच्चासौ गजभाराक्रान्ता सती त्रुडिता तावति भागे रेखा दत्ता । ततो गजमुत्तार्य 'पाहाणभरण'त्ति
पाषाणानां भृतासौ तावद्यावत्तां रेखां यावज्जलमध्ये निमग्ना । ततस्ते पाषाणास्तुलिताः । एवं संख्याया गजगोचरभार-
पलादिप्रमाणलक्षणायाः परिज्ञानमभूत्तस्य यावती संख्या पाषाणप्रतिबद्धभारादीनां तावत्येव गजस्यापीति ज्ञातं तेनेति
भावः । ततः परितुष्टमानसेन धराधिराजेन मन्त्रिपदमस्मै वितीर्णमिति ॥ ८७ ॥

घयणोऽणामयदेवी रायाह ण एव गंधपारिच्छा। णाते हसणा पुच्छण कह रोसे धाडुवाह ठिती॥८८॥

'घयण' इति द्वारपरामर्शः। 'अणामयदेवी रायाह'त्ति कोऽपि राजा सर्वराहसिकप्रयोजनवेत्तुः स्वकीयभाण्डस्याग्रत इदं प्राह;—यदुत मम देवी पट्टराज्ञी अनामया नीरोगकायलतिका कदाचित् सरोगतासूचकं वातकर्मादि कुत्सितं कर्म न विधत्त इति घयणः, 'न एव'त्ति देव! नैवायमर्थः संभवति यन्मानुषेषु वातादि न संभवतीति। ततो राज्ञोक्तम्,—कथं त्वं वेत्सि? घयणः,—'गंधपरिच्छा' इति महाराज! यदा देवी तव गन्धानुपलक्षणत्वात् पुष्पादि च सुरभिद्रव्यमर्पयति तदा परीक्षणीया सम्यग् वातकर्म विधत्ते नवेति? कृतं चैवमेव धराधिपेन। ततो ज्ञाते देव्याः शठत्वे 'हसणा'इति राज्ञा हसनं कृतम्। 'पुच्छण'त्ति तथाप्यकाण्ड एव हसन्तमालोक्य तं पृष्टोऽसौ, यथा किमर्थं देव! हसितं त्वयाऽप्रस्ताव एवेति? 'कह'त्ति ततो यथावृत्तं निवेदितं देव्या नरनाथेन अथ 'रोसे धाडुवाह'त्ति भाण्डं प्रति रोषे जाते देव्या धाटितो निर्द्धाटितो घयणः। ततो महतीं वंशयष्टिं निवद्धप्रभूतोपानद्भरामादाय देवीप्रणामार्थमुपस्थितोऽसौ। पृष्टश्च तया, यथा—किं रे एता उपानहस्त्वया वंशे निवद्धाः? तेनाप्युक्तं तावकीं कीर्त्तिं निखिलां महीवलये ख्यापयित्वा एता घर्षणीया इति। ततो लज्जितया देव्या स्थितिस्तस्य कृता विधृतोऽसावित्यर्थः॥ ८८॥

गोलग जउमयणक्के पवेसणं दूरगमणदुक्खम्मि। तत्तसलागाखोहो सीयल गाढत्ति कड्ढणया॥८९॥

'गोलग'त्ति द्वारपरामर्शः। 'जउमयनक्के पवेसणं' इति जतुमयस्य लाक्षामयस्य गोलकस्य नक्के नासिकायां क्रीडतः कस्यचिच्छिशोः प्रवेशनमभूत्। 'दूरगमणदुक्खम्मि'त्ति दूरं गते च गोलके तस्य गाढं दुःखमुत्पन्नम्। तस्मिन् सति तत्पित्रा वार्त्ता कथिता कलादाय। तेनापि 'तत्तसलागाखोहो'त्ति तप्तयाऽयःशलाकया क्षोभो भेदः कृतो गोलकस्य नासिकामध्य-

गतस्यैव । तदनु 'सीयल'त्ति पानीयं क्षिस्वा शीतला कृता शलाका । ततश्च 'गाढत्ति कड्डुणया' इति जलावसिक्ता सती गाढा लग्ना सा शलाका गोलके इति कृत्वा आकर्षणं कृतं शलाकायाः । तदाकर्षणे च गोलकोऽप्याकृष्टः । तदनु सुखितः समजनि दारकः ॥ ८९ ॥

खंभे तलागमज्झे तव्बंधण तीरसंठिएणेव । खोंटग दीहा रज्जू भमाडणे बंधणपसिद्धी ॥ ९० ॥

'स्तंभ' इति द्वारपरामर्शः। केनचिद्राज्ञा क्वचिन्नगरे सातिशयबुद्धिमन्त्रिलाभार्थं राजभवनद्वारे पत्रमवलम्बितम्, यथा—तडागमध्ये इति नगरपरिसरवर्त्तिनोऽस्य तडागस्य मध्ये य स्तम्भो वर्त्तते, 'तव्बंधण'त्ति तस्य स्तम्भस्य बन्धनं नियन्त्रणं येन केनचित् सुबुद्धिबलेन तीरस्थितेनैव तडागजलमध्येऽनवगाढेनैव क्रियते दीनारशतसहस्रमहं तस्मै प्रयच्छामि । एवं च सर्वत्र प्रवादे प्रवृत्ते केनचिन्मतिमता 'खुंटय'त्ति तडागतटभुवि खुण्टकः स्थाणुरेको निखातः, तत्र च दीर्घा तडागायामव्यापिनी रज्जुः प्रतीतरूपा बद्धा । ततस्तस्या भ्रमाटनेन भ्रमणेन प्रवृत्त्याऽटने सति बन्धनप्रसिद्धिः स्तम्भगोचरा संपन्ना । लब्धं च तेन यद्राज्ञा प्रतिपन्नमासीत् तथा मन्त्रिपदमपीति ॥ ९० ॥

खुड्डग पारिव्वाई जो जं कुणइत्ति काइगापउमं । अण्णे उ कागविट्ठा पुच्छाए विण्हुमग्गणया ॥९१॥

'खुड्डग' इति द्वारपरामर्शः। 'पारिव्वाई जो जं कुणइत्ति' काचित् सदर्पप्रकृतिः परिव्राजिका प्रसिद्धरूपा, यो यत्किंचित् कुरुते ज्ञानविज्ञानादि तत् सर्वमहं करोमीत्येवं प्रतिज्ञाप्रधानपटहकं नगरे दापितवती । क्षुल्लकेन केनचिद् भिक्षार्थं नग-

रमध्ये प्रविष्टेन श्रुतोऽयं वृत्तान्तः। चिन्तितं च तेन 'न सुन्दरावधीरणाऽस्याः'। स्पृष्टश्च पटहकः। गतश्च राजकुलम्। दृष्टा च तत्र सा राजसभोपविष्टा। तया च तं लघुवयसं क्षुल्लकमवलोक्य भणितम्,—कुतस्त्वां गिलामि? नूनं त्वं मम भक्षणनिमित्तमेव दैवेन प्रेषितोऽसि। तेन चानुरूपोत्तरदानकुशलेन झगित्येव स्वमेहनं दर्शितम्। एवं च प्रथमत एव जिता सा। तथा, 'काइया पउमं'ति कायिकया प्रतीतरूपया शनैः शनैस्तद्द्वाररूपं भुवि पद्मं विलिखितम्, भणिता च —'धृष्टे! संप्रति सर्वसभ्यपुरुषप्रत्यक्षं स्वप्रतिज्ञां निर्वाहय यदि सत्यवादिनी त्वमसि। न च सा तल्लिखितुं शक्नोति, अत्यन्तलज्जनीयत्वात् सामर्थ्यभावाच्चेति मतान्तरमाह;—अन्ये पुनराचार्या ब्रुवते, यथा—'कागविट्ठापुच्छाए' इति काकः कश्चित् क्वचित् प्रदेशे विष्ठां विकिरन् केनचिद् भागवतेन दृष्टः। तत्कालदृष्टिगोचरापन्नश्च क्षुल्लकस्तेन पृष्टः, यथा—भो लघुश्वेताम्बर! किमिदं काको विष्ठां 'विक्षिपन्नितस्ततो निभालयती'ति वद, सर्वज्ञपुत्रको यतस्त्वम्। अस्यां च पृच्छायां भणितं क्षुल्लकेन, यथा—'विण्हुमग्गणया' इति एष हि काकः "जले विष्णुः स्थले विष्णुर्विष्णुः पर्वतमस्तके। ज्वालामालाकुले विष्णुः सर्वं विष्णुमयं जगत्" ॥ १ ॥ इति श्रुतस्मृतिशास्त्रः संपन्नकौतुहलश्च किमत्र विष्णुर्विद्यते न वेति संशयापनोदाय तं मार्गयितुमारब्धः ॥ ९१ ॥

मग्गम्मि मूलकंडरि अज्झुववाए कुडंगि पसवत्थं। जायण पेसण रमणे आगम हासे पडग्गहणं ॥९२॥

मार्गे इति द्वारपरामर्शः। 'मूलकंडरि'त्ति मूलदेवकण्डरीकधूर्त्तौ कदाचित्कुतोऽपि निमित्तात् पथि व्रजतः। तत्र चैकः पुरुषस्तरुणरमणीसहायो गन्त्र्यारूढः सन्मुखमागच्छन्नवलोकितः। 'अज्झुववाए' इति अध्युपपन्नश्च कण्डरीकस्तस्यां यो-

षिति । निवेदितश्च स्वाभिप्रायो मूलदेवाय । तेन चोक्तम्,—मा विषीद, घटयाम्येनां ते । ततः 'कुडंगिपसवत्थं जाय-
ण'त्ति मूलदेवेन कण्डरीक एकस्यां कुडङ्ग्यां वृक्षगहनरूपायां निवेशितः । स्वयं च मार्गस्थ एवासितुमारब्धः । यावदसौ
पुरुषः सभार्यः तत्प्रदेशमागतः, भणितश्च मूलदेवेन—यथैषा मम भार्याऽत्र वंशकुडङ्ग्यां प्रसवितुमारब्धाऽऽस्ते, एका-
किनी चासौ, ततस्तस्याः प्रसवार्थं स्वभार्यां मुहूर्त्तमेकं प्रेषयेत्येवं याचनं कृतं तस्याः । 'पेसण'त्ति प्रेषणं च कृतं तेन
तस्याः । ततः 'रमणे' इति "अंबं वा निंबं वा आसन्नगुणेण आरुहइ वल्ली । एवं इत्थीओवि हु जं आसन्नं तमिच्छंति
॥ १ ॥" इति न्यायमनुवर्त्तमानायास्तस्याः कण्डरीकेन सह क्रीडने रमणे संपन्ने सति, 'आगम हासे पडग्गहणं' इति
मूलदेवान्तिकमागत्य सहासमुखी 'प्रिय! तव पुत्रो जातः' इति च वदन्ती मूलदेवमस्तकात् पटग्रहणं कृतवती सा ।
पठितं च तया निजभर्त्तारं प्रति;—"खडि गड्डुडी वइल्ल तुहुं बेटा जाया तांह । रण्णिवि हुंति मिलावडा मित्त सहाया
जांह" ॥ ९२ ॥

इत्थी वंतरि सच्चित्थितुल्ल तीयादिकहण ववहारे। हत्थाविसए ठावण गह दीहागरिसणे णाणं॥९३॥

स्त्रीति द्वारपरामर्शः । 'वंतरिसच्चित्थितुल्ल'त्ति कश्चिद्युवा गन्त्र्यामारूढः सभार्योऽध्वनि व्रजति। भार्या च प्रस्तावे जल-
निमित्तमुत्तीर्णा शकटात् । तत एका व्यन्तरी तस्य यूनो रूपे लुब्धा सती सत्यतत्स्त्रीतुल्यरूपमाधाय गन्त्र्यामारूढा ।
प्रस्थितश्चासौ तया सह । तदनु सत्यभार्या पश्चादवस्थिता विलपति, यथा—प्रियतम! किमिति मामेकाकिनीं कान्तारे
परित्यज्य प्रचलितोऽसि? 'तीयाइकहण'त्ति तेनापि निश्चयार्थं द्वे अपि स्वगृहवृत्तान्तमतीतमादिशब्दाद् वर्त्तमानं च पृष्टे

तदनु यथावद् द्वाभ्यामपि कथनं कृतं समग्रस्यापि तस्य । व्यवहारे इति तदनु कारणिकाग्रतः प्रारब्धे व्यवहारे कारणिकैर्निपुणौत्पत्तिकीबुद्धियुक्तैः 'हत्थाविसए ठावण'त्ति हस्तस्याविषयेऽगोचरे स्थापनं कृतं कस्यचित् पटादेर्वस्तुनः 'गह'त्ति या एतद्दूरस्थितैव गृहीष्यति सा एतद्भार्येति वदद्भिः । 'दीहा गरिसणे' इति तदनु व्यन्तर्या वैक्रियलब्ध्या दीर्घं हस्तं कृत्वा आकर्षणं कृतं तस्य वस्तुनः । तस्मिंश्च सति ज्ञानं संशयापनोदः संपन्नः कारणिकानां यदुतेयं व्यन्तरीति । तदनु निर्घाटिता सा तैरिति ॥ ९३ ॥

अथ पतिरिति द्वारम्;—

पतिदुगतुल्ला ण परिच्छ पेसणा वरपियस्स आइओ। इहरासंभव भुज्जो समगगिलाणे असंघयणी॥९४॥

क्वचिन्नगरे कुतोऽपि प्रघट्टकात् कस्याश्चित् स्त्रिया द्वौ पती संपन्नौ । भ्रातरौ च तौ परस्परम् । लोके महान् प्रवाद उद्घाटितो यथा;—अहो महदाश्चर्यं यदेकस्या द्वौ पती, तथापि 'पइदुगतुल्लत्ति' पतिद्वयेऽपि तुल्या समानप्रतिबद्धा एका स्त्री । एष च वृत्तान्तो जने विस्तरन् राजानं यावद् गतः । तुल्योपचारसारा च किल सा तयोर्वर्त्तते । नेति—अमात्येनोक्तम्,—न नैवायं वृत्तान्तः संभवति यदुत समानमानसिकानुरागा द्वयोरपीति ततः प्रोवाच महीपतिः,—कथमेतज्ज्ञायते? मन्त्रिणाप्युक्तम्,—'परीच्छा' इति देव, तस्याः परीक्षार्थमेतामाज्ञां देहि, यथा—अद्य त्वदीयभर्तृभ्यां नगरात् पूर्वापरदिग्भागवर्त्तिनोर्ग्रामयोर्गन्तव्यमागन्तव्यं चाद्यैव । ततो वितीर्णा चेयमाज्ञा राज्ञा। तयापि 'पेसणा वरपियस्स'त्ति यः प्रियः पतिस्तस्यापरस्यां दिशि यो वर्त्तते ग्रामस्तत्र प्रेषणं कृतं, सामर्थ्यादितरस्येतरत्र । ततः प्रोक्तममात्येन—'आइ-

म्मो' इति—देव, योऽपरस्यां दिशि प्रहितः स तस्याः समधिकं प्रियः, यतः तस्य गच्छत आगच्छतश्चादित्यः पश्चाद् भवति, इतरस्य तूभयथापि ललाटफलकोपतापकारीति। राजा—'इहरासंभव'त्ति इतरथाप्यनाभोगतोऽप्येवं प्रेषणसंभवो घटते। अतः कथं निश्चिनुमो यदुतायमेव प्रेयानिति? ततोऽमात्येन भूयः पुनः परीक्षार्थं ग्रामे गतयोरेव तयोः 'समगगिलाणे' इति समकमेककालमेव ग्लानत्वं सरोगत्वं निवेदितम्—तौ तदीयौ द्वावपि पती ग्रामगतौ ग्लानीभूतौ इत्येककालमेव तस्या ज्ञापितमिति भावः तस्मिंश्च ज्ञापिते तया प्रोक्तं योऽपरस्यां दिशि गतो मद्भर्त्ताऽसौ 'असंघयणी'ति—असंहननी अदृढशरीरसंस्थानबल इति तत्प्रतिजागरणार्थं गच्छामि तावत्। गता च तत्र। ज्ञातं च सुनिश्चितममात्यादिभिर्यदुतायमेव प्रियो विशेषत इति ॥ ९४ ॥

पुत्ते सवत्तिमाया डिंभग पइमरण मज्झ एसत्थो। किरियाभावे भागा दो पुत्तो बेइ णो माया ॥९५॥

इह आसि कत्थवि पुरे निवमंतीसेट्ठिसत्थवाहाण। पुत्ता पवित्तचित्ता चत्तारि कलाकलावविऊ ॥ १ ॥ अन्नोन्नदढप्पणया पत्ता तरुणत्तणं जणमणुन्नं। खणमेत्तंपि न विरहं सहंति, तत्तिं चिय वहंति ॥ २ ॥ पभणंति अन्नया ते परोप्परं जेण न अप्पा देसंतरम्मि गंतूण तोलिओ होइ। किं सोवि नरो गणणं लहेइ जणमज्झयारम्मि? ॥ ३ ॥ जेण न अप्पा देसंतरम्मि गंतूण तोलिओ एक्कमाणसा होउं। को मे कज्जारूढस्स अत्थि सामत्थसंजोगो ॥ ४ ॥ नियसामत्थपरिक्खाहेउं चलिया पभायसमयम्मि। नियतणुमेत्तसहाया एगं देसंतरं सव्वे ॥ ५ ॥ पत्ता दिणद्धसमए एगम्मि पुरे अनायकुलसीला। ओइन्ना कत्थइ देवभवणट्ठाणे अइपहाणे ॥ ६ ॥ कह अज्ज भोयणं होहित्ति भणिराण सत्थवाहसुओ। अज्ज मए भो भोयणमुप्पाइय देयमिइ भणइ

'पति'-'पुत्र'द्वा०

॥ ७ ॥ ठावित्तु तिन्निवि तहिं ठाणे णगरंतरं अहेगागी । पत्तो पुराणवणियस्स आवणे समुवइट्ठो य ॥ ८ ॥ तम्मि दिणे किल कस्सइ देवस्स महूसवो अह पयट्टो । लग्गो धूवविलेवणवासाईणं विणिमओ य ॥ ९ ॥ जाहे सो पुडियाणं बंधं काउं न पारए वणिओ । ताहे सत्थाहसुओ साहेज्जं काउमाढत्तो ॥ १० ॥ पत्ते भोयणकाले भणिओ वणिएण पाहुणो होहि । पडिभणियं तेण कहं एगागी होमि जं मज्झ ॥ ११ ॥ अण्णे तिण्णि वयंसा संति वहिं, तो भणाइ वाणियओ । आकारेज्जंतु लहुं तेवि य ते निव्विसेसा मे ॥ १२ ॥ दिण्णं तेसिं भोयणमइगउरवसारमायरं काउं । लग्गं च पंचरूवग-मेत्तं किल भोयणवयम्मि ॥ १३ ॥ बीयदिणे सेट्ठिसुओ भोयणदाणे पइण्णमह काउं । निज्जाओ सोहग्गियजणेसु सिर-रयणसारिच्छो ॥ १४ ॥ पत्तो गणियावाडगमज्झट्ठियपवरदेवकुलमेगं । उवविट्ठो तत्थ तया पेच्छणगखणो महं आसि ॥ १५ ॥ एगाए गणियाए धूया नवजोव्वणुब्भडा पुरिसं । कंपि न इच्छइ रमिओ नियसुभगत्तणमउम्मत्ता ॥ १६ ॥ सा तं दट्ठुं अक्खित्तमाणसा पेच्छिओ समाढत्ता । सकडक्खखेवमइनिद्धमुद्धदिट्ठी पुणो पुणवि ॥ १७ ॥ मुणिओ एस वइयरो गणियाए तो सतोसचित्ता सा । आमंतिय नियगेहं नेइ पणामइ य सा धूयं ॥ १८ ॥ विहिओ चउण्हवि तओ भोयणतंबोलवत्थमाईओ । रूवगसयमोल्लोऽकिवणभावकलियाइ उवयारो ॥ १९ ॥ तइयदिणेऽमच्चसुओ बुद्धिपहाणो गओ निवघरम्मि । जत्थ विवाया वट्टंति बहुविहा भूरिकाला य ॥ २० ॥ तत्थ य दो महिलाओ एगं पुत्तं उवट्ठिया घेत्तुं । भणिओ ताहिं अमच्चो भो सामिय! सुणसु विणत्तिं ॥ २१ ॥ एत्थागयाणमम्हं दूरा देसंतराउ पइमरणं । संजायं, दविणमिमं पुत्तो य इमो समत्थित्ति ॥ २२ ॥ ता जीइ एस पुत्तो दविणंपि हु तीइ निच्छयं होइ । लग्गो य बहू कालो

अम्हे तुम्हं सरंतीण ॥ २३ ॥ ता जह अज्ज विवाओ एसो परिच्छिज्जई तहा कुणसु । पुत्तं धणं च दाऊण भासियं तो अमच्चेण ॥ २४ ॥ अबो! एस अउव्वो कह छिज्जिस्सइ सुहं विवाउत्ति । इय भणिरम्मि अमच्चे भणियमहामच्चपुत्तेण ॥ २५ ॥ जइ तुम्हाणमणुन्ना विवायमेयं अहं खु छिंदामि । अणुमन्निएण तेणं भणिया महिलाउ ता दोवि ॥ २६ ॥ एत्थमुवट्ठवह धणं पुत्तं च, तओ तहा कए ताहिं । उवणीयं करवत्तं धणस्स भागा य दोवि कया ॥ २७ ॥ पुत्तस्स नाभिदेसे करवत्तं जा दुभागकरणाय । आरोवियं, न अन्नह छिज्जइ एसो विवाउत्ति ॥ २८ ॥ ता सुयजणणी निक्कित्तिमेण नेहेण लंघिया भणइ ॥ दिज्जउ पुत्तो वित्तं विमाए मा होउ सुयमरणं ॥ २९ ॥ नायममच्चसुएणं जह एस सुओ इमाइ, न इमीए । निग्घाडिया तओ सा पुत्तो य धणं च इयराए ॥ ३० ॥ एत्तो नीओ नियमंदिरम्मि तो तीइ सो अमच्चसुओ । दीणाराण सहस्सं कयन्नुयत्तेण से दिन्नं ॥ ३१ ॥ पत्ते चउत्थदिवसे रायसुओ निग्गओ नयरमज्झे । भणियं च संति जइ मज्झ रज्जसंपत्तिपुण्णाइं ॥ ३२ ॥ तो उग्घडंतु बाढं अह तप्पुण्णोदएण तत्थ खणे । तप्पुरराया अनिमित्तमेव जाओ मरणसरणो ॥ ३३ ॥ अप्पुत्तो य, पउत्ता गवेसणा रज्जजोगपुरिसस्स । नेमित्तिओवइट्ठो ठविओ सो तस्स रज्जम्मि ॥ ३४ ॥ चत्तारिवि तो मिलिया पभणंति परोप्परं पहिट्ठमणा सामत्थमेत्त कित्तियमम्हाणं तो भणंतेवं ॥ ३५ ॥ दक्खत्तणयं पुरिसस्स पंचगं, सइयमाहु सुंदेरं । बुद्धी सहस्समुल्ला सयसाहस्साइं पुण्णाइं ॥ ३६ ॥ सत्थाहसुओ दक्खत्तणेण सेट्ठीसुओ य रूवेण । बुद्धीइ अमच्चसुओ जीवइ पुण्णेहिं रायसुओ ॥ ३७ ॥ एत्थ य पत्थुयमेयं अमच्चपुत्तस्स तस्स किल बुद्धी । उप्पत्तियत्ति नेया सेसं तु पसंगओ भणियं ॥ ३८ ॥ इति ॥ अथ गाथाक्षरार्थः—पुत्त इति द्वारपरा-

मर्शः । तत्र कश्चित् प्रचुरद्रव्यसहायो वणिक् भार्यायुगलसमन्वितो राष्ट्रान्तरमवागमत् । तत्र चैकस्यास्तत्पत्न्याः पुत्रः समजनि । एवं च 'सवत्तिमायाडिंभग'त्ति तस्य डिम्भकस्य बालस्य तयोर्मध्यादेका माता सवित्री अन्या च सपत्नी पन्ना । 'पइमरण'त्ति दैवदुर्योगाच्च लघावेव तस्मिन् पुत्रके यशःशेषतां ययौ स वणिक् । डिम्भकश्च न जानाति का मम जननी तदन्या वा । तदनु निविडमायासहाया प्राह सपत्नी,—ममैषोऽर्थः पत्युः संबन्धी आभाव्यः, यतो मया जातोऽयं पुत्र इति । जातश्च तयोर्द्वयोरपि व्यवहारः प्रभूतं कालं यावत् न च छिद्यतेऽसौ । ततः 'किरियाभावे' इति क्रियाव्यवहारस्तस्या अभावे तयोः संपन्ने सति निपुणबुद्धिना प्रागुक्तकथानकोद्दिष्टेन मन्त्रिपुत्रेण प्रोक्तम्;—'भागा दो पुत्तो' इति एष नौ पुत्रो द्विभागीक्रियतां करपत्रकेण तदर्द्धमर्द्धं पुत्रार्थयोर्भवत्यो दास्यामीत्यानीतं च करपत्रम्, यावत् पुत्रकोदरोपरि दत्तं तावत्—'बेइ नो माया' इति—या सत्या माता सा ब्रवीति सस्नेहमानसा सती प्रतिपादयति यथा नो नैवामात्य! त्वयैतत् कर्त्तव्यं, गृह्णात्वेषा मत्पुत्रमर्थं च, अहं तु अस्य जीवतो मुखारविन्ददर्शनेनैव कृतार्था भविष्यामीति । ततो ज्ञातं मन्त्रिनन्दनेन यदुतेयमेव माता, दत्तश्च सपुत्रोऽर्थ एतस्यै । निर्घाटिता चापरा इति ॥ ९५ ॥

महुसित्थकरुब्भामिय रयजालीदिट्ठकिणण पतिकहणा । गमणअदंसण तह ठाणपासणा दुट्ठसीलत्ति ९६

'मधुसित्थ' इति द्वारपरामर्शः । 'करुब्भामिय'त्ति केनापि राज्ञा सर्वस्मिन्निजदेशे मदनकरः पातितः, यदुत—सर्वेणापि लोकेन मम तावद् मदनमानीय दातव्यमिति । इतश्च क्वापि ग्रामे कस्यचित् कोलिकस्य उद्भ्रामिका कुलटा वर्त्तते जाया । 'रयजाली दिट्ठ'त्ति अन्यदा च तया केनचिदुपपतिना सह रतं निधुवनमासेवमानया जाल्याः पीलुककुडङ्गया

मध्ये भ्रामरं दृष्टम् । ततः 'किणणपइकहणा' इति राजदेयमदनं क्रीणतः सतः पत्युः कथनं कृतं तया यथा मा क्रीणीहि त्वमेतत्, यतो मया तत्र स्थाने भ्रामरमालोकितमास्ते स्वयमेव, अतस्तदेव गृहाण, किमनेन निष्प्रयोजनेन द्रविणव्ययेन कृतेन प्रयोजनमिति । 'गमणे दंसण'त्ति तदनु तेन सभार्येण कुडङ्ग्यां गमनं कृतं मदनोपलम्भाय यदा चादर्शनं निपुणं निभालयतोऽपि अनवलोकनं मदनस्य संपन्नं तस्य, तदा भणिता तेन सा, यथा—हले ! न दृश्यते तत् । ततः 'तहठाणपासणा' इति तथास्थानं चौर्यनिधुवनकालभावी आकारस्तया धृतः, दृष्टं च तद्भ्रामरम्, गृहीतं च 'दुट्ठसील'त्ति तदनु ज्ञातं कोलिकेन यदुत दुष्टशीला विनष्टशीला इत्यस्मात् स्थानकरणलक्षणाद्धेतोरिति ॥ ९६ ॥

मुद्दिय पुरोह णासावलाव गह मंति रण्ण परिपुच्छा। सिट्ठे जूए मुद्दा गह लाभ परिच्छय प्पिणणा॥९७॥

मुद्रिकेति द्वारोपक्षेपः 'पुरोह'त्ति पुरोधा पुरोहित इत्यर्थः, तस्य गृहे क्वचिन्नगरे केनचिद् द्रमकेण देशान्तरं यियासुना, 'नास'त्ति—न्यासो निक्षेपो निजद्रव्यस्य कृतः । प्रत्यागतश्च यदासौ याचते तं, तदा पुरोधसा 'अवलाव'त्ति—अपलापोऽपह्नवो—न किञ्चित् त्वया मम समर्पितमेवंलक्षणो विहितः । ततस्तस्य स्वकीयं द्रव्यमलभमानस्य ग्रहो ग्रहिलत्वं संजातम् । 'मंति'त्ति अन्यदा राजमार्गे व्रजन्मन्त्री तेन दृष्टः, भणितश्च पुरोहितभ्रान्त्या, यथा—देहि मे पुरोहित ! दीनारसहस्रं यन्मया प्राग् तव समर्पितमासीदिति । चिन्तितं च मन्त्रिणा,—नूनं अयं वराकः पुरोहितेन अनाथ इति संभाव्य मुषितः । कृपा चास्य तं प्रति संपन्ना। निवेदितश्चायं वृत्तान्तस्तेन पार्थिवाय । ततः 'रण्ण परिपुच्छा' इति राज्ञा पृष्टः पुरोहितः तदग्रतोऽप्यपहुतमेतेन । द्रमकश्च सर्वं सप्रत्ययं दिवसमुहूर्त्तस्थापनासमयसाक्षिलोकप्रभृति नृपेण निर्वि-

जने पृष्टः। 'सिट्ठे' इति शिष्टे कथिते तेन सर्वस्मिन्नपि वृत्तान्ते 'जूए' इति अन्यदा राजा पुरोहितेन सह द्यूतं रन्तुमारब्धः। तत्र चालक्षितमेव केनाप्युपायेन 'मुद्दागह'त्ति पुरोहितस्य नामाङ्कं मुद्रारत्नं गृहीतं भूमीभुजा। तदनु पूर्वमेव व्युत्पादितस्यैकस्यात्मपुरुषस्य हस्ते न्यस्तं तत्, भणितश्चासावेकान्ते, यथा—पुरोहितगृहे गत्वा अनेनाभिज्ञानेन पुरोहितेन प्रेषितोऽहमिति निवेदनपूर्वं द्रमकसंबन्धिनं दीनारनकुलकं याचस्व। गतश्चासौ तत्र। 'लाभ'त्ति लब्धश्च नकुलकः। निक्षिप्तश्चान्यनकुलकमध्ये। आकारितश्च द्रमकः, भणितश्च,—गृहाणामीषां मध्यात् स्वकीयं नकुलकम्। गृहीतश्च तेन स्वकीय एव। 'परिच्छियप्पिणणा' इति एवमौत्पत्तिकीबुद्धिबलेन परीक्ष्यार्प्पणं ढौकनं कृतं राज्ञा तन्नकुलस्य। जिह्वा च च्छिन्ना पुरोहितस्येति ॥ ९७ ॥

अंकेवंचिय पल्लट्टयम्मि तह सीवणा विसंवयणं। अण्णे भुयंगछोहिय अंकियगोचेडिगामुयणं ॥९८॥

'अंकेवंचिय'त्ति अंके इति द्वारपरामर्शः। एवमेव प्राच्यज्ञातवत् केनापि कस्यचिद्वेश्मनि खरकदीनारसहस्रभृतो नकुलको निक्षिप्तः। मुद्रा च स्वकीया दत्ता। 'पल्लट्टयम्मि'त्ति तेनापि कूटरूपकभरणेन परिवर्त्तने कृते, 'तह सीवणा' इति तथैव सीवनं कृतं नकुलस्य। आगतेन स्वामिना याचितोऽसौ नकुलको लब्धश्च। यावन्निभालयति तावत् कूटकाः सर्वे दीनारा इति। कारणिकप्रत्यक्षं च व्यवहारः प्रवृत्तः। तैश्च लब्धदीनारसंख्यैस्तथैव सत्यदीनाराणां स नकुलो भृतः त्रुटितश्च। तदनु 'विसंवयनं' इति सत्यदीनाराणां द्रव्याधिकत्वेन पुष्टरूपत्वात् तत्र अमानलक्षणं संपन्नं ततो दापितोऽसौ खरकदीनारान् दण्डितश्चेति। अन्ये आचार्या ब्रुवते, यथा—केनचित् पुरुषेण निजमित्रगोकुले स्वकीया गावश्चर-

याचितश्च प्रस्तावे तेनासौ, यथा—सम-
णार्थं प्रक्षिप्ताः । मित्रेण च लुब्धेन स्वकीकास्ताश्च गावः स्वनामाङ्काः कृताः । याचितश्च प्रस्तावे तेनासौ, यथा—सम-
र्पय मदीया गाः । तेनापि प्रत्युक्तम्, यथा—गृहाण यासां नास्त्यङ्कस्ताः । ज्ञातं च तेन, यथा—वञ्चितोऽस्मीति । ततः
'भुयंगछोहिय'त्ति भुजङ्गा द्यूतकाराः छोभितेन परिभूतेन सता बुद्धेर्लाभार्थमवलगिताः, दत्ता च तैरौत्पत्तिकीबुद्धिसारै-
र्बुद्धिः, यथा—तस्य पुत्रीः केनाप्युपायेन स्वगृहमानीयात्मपुत्रिकाभिः सह 'अंकिय'त्ति अङ्किताः कुरु । कृतं च तथैव
तेन । याचितश्च मित्रेण स्वपुत्रीः । प्रतिभणितं च तेन, याः काश्चिदपातिताङ्काः सुतास्ता गृहाण । ततो द्वाभ्यामपि
वञ्चितप्रतिवञ्चिताभ्यां 'गोचेडियामुयणं'ति गवां चेटिकानां च मोचनं कृतम् ॥ ९८ ॥

णाणेवंचिय पल्लट्ट णासकालेण नवर विण्णाणं । अन्ने नरिंददेवय उट्ठाणं टंकओ झत्ति ॥ ९९ ॥

'नाणेवं चिय'त्ति ज्ञानके इति द्वारोपक्षेपः । एवमेव प्राग्ज्ञाते इव किल केनचित् कस्यचिन्निक्षेपकः समर्पितः । तेन च
'पल्लट्ट'त्ति नकुलकमध्यगतानां पणानां परिवर्त्तः कृतः । प्रत्यागतेन तेन याचितोऽसौ । लब्धश्च नकुलकः । यावदुद्घाट-
यति तावन्नवान्निक्षिप्तपणान् पश्यति । विवदमानौ च तौ कारणिकानुपस्थितौ । लब्धवृत्तान्तैश्च तैः संपन्नौत्पत्तिकीबु-
द्धिभिः 'नासकालेण नवर विण्णाणं'ति न्यासकालेन निक्षेपसंवत्सररूपेण नवरं केवलं पणानां ज्ञानं कृतं यथान्ये इमे
पणा अल्पद्रव्यत्वात्, निक्षेपकाले च टङ्ककसाम्येऽपि अन्ये आसन् बहुद्रव्यत्वात् । तस्मात्प्राच्यपणापलापकारी एष
इति निगृहीतः । अत्रैव मतान्तरम् । अन्ये ब्रुवते—'नरिंददेवय'त्ति नरेन्द्रेण केनचिद् द्रव्यलोभिना क्वापि पर्वतविषम-
प्रदेशे मार्गतटवर्त्तिनि यन्त्रप्रयोगेण विचित्राभरणभूषिता देवताप्रतिमा कारिता । ततः सार्थवाहादिलोकस्तेन प्रदेशेन

गच्छन् कौतुकेन तद्दर्शनार्थं देवकुलगर्भगृहे प्रविशति यदा चासौ तद्द्वारि पादनिक्षेपं करोति तदा 'उट्ठाणं टंकओ झत्ति' इति—उत्थानं संमुखं चलनं टङ्कात्ततो विषमपर्वतप्रदेशाज्झगित्येव तस्य देवता करोति । एवं च छलेन प्रतिमाचौरस्त्व-मिति कृत्वा गृह्यतेऽसौ प्रच्छन्ननियुक्तराजपुरुषैराच्छिद्यते च सर्वमपि धनं ततः सकाशात् । एवमौत्पत्तिकीबुद्ध्युपायेन राजा द्रव्यसंग्रहं कृतवानिति ॥ ९९ ॥

भिक्खुम्मिवि एवं चिय भुयंग तव्वेस णास जायणया । अण्णेऽवाउडवसही खरिचीवरडाह उड्डाहो १००

'भिक्खुम्मिवि एवंचिय'त्ति भिक्षाविति द्वारपरामर्शः । एवमेव प्राच्यज्ञातवत् केनापि भिक्षुणा कस्यचित्पुरुषस्य संब-न्धिनो न्यासस्यापह्नवः कृत इत्यर्थः । ततस्तेन वञ्चितपुरुषेण 'भुयंग' इति भुजङ्गानां द्यूतकारिणां निवेदितं यथाऽयं रक्त-पटो मदीयं निक्षेपकमपलप्य स्थित इति । ततस्तैस्तस्योपरि कृपां कुर्वाणैराद्यबुद्धिसहायैः 'तव्वेसनास'त्ति तस्य भिक्षोर्वेषं कृत्वा रक्तपटैर्भूत्वेत्यर्थः, तस्यैव भिक्षोः समीपे गमनं कृतम् । भणितश्चासौ यथा,—वयं तीर्थवन्दनार्थं गमिष्याम इत्ये-नमस्मदीयं सुवर्णं निक्षेपकं गृहाण । प्रत्यागतानामस्माकमर्पयेस्त्वमिति । एवं च ते यावदर्पयितुमारब्धा न चार्पयन्ति तावत्तेन वञ्चितपुरुषेण तत्संकेतितेनैवावान्तरे समागत्य 'जायणया' इति याचनं कृतं स्वकीयनिक्षेपकस्य, यथा—मदीयं प्रागृहीतं निक्षेपकं तावदर्पय भो भो भिक्षो! । ततस्तेन यद्यहमेतस्य न्यासं न ढौकयिष्यामि तदा एते न समर्पयि-ष्यन्ति मम स्वीकीयनिक्षेपकान् वञ्चकं मां मन्यमानाः, इति तत्क्षणादेव समर्पितः । द्यूतकारभिक्षुभिरपि मिषान्तरं कृत्वा नार्पिता निक्षेपका इति । अत्रैव मतांतरम्, अन्ये ब्रुवते—यथा कश्चिच्छाक्यभिक्षुः क्वचित् संनिवेशे संध्याकाले

मार्गश्रान्तः सन् 'अवाउडवसही' इति अव्यापृतानां दिगम्बराणां वसतौ मठरूपायां रात्रिवासायोपस्थितः । तत्र च प्रागेव भिक्षुदर्शनं प्रति संपन्नमत्सरैस्तदुपासकैः सकपाटं सदीपं चापवरकमेकं प्रवेशितः 'खरिचीवरदाह उड्डाहो' इति, ततो मुहूर्त्तान्तरे शयनीयस्थस्य तस्य खरी द्व्यक्षरिका प्रवेशिता, द्वारं च स्थगितम् । ततः परिभावितं च तेन 'नूनमेते मामुड्डाहयितुमिच्छन्ति । ततो "भावानुरूपफलभाजः सर्वे जीवा" इत्येतेष्वेव पतत्ववसाय इति विमृश्य प्रज्वलत्प्रदीपशिखानलेन दग्धानि सर्वाण्यपि चीवराणि, अवलम्बितं च नाग्न्यम्, दैवाच्च प्राप्ताऽपवरकमध्य एव पिच्छिका । प्रभाते च दिगम्बरवेषधारी गृहीत्वा दक्षिणकरेण खरिकां यावन्निर्गन्तुमारब्धस्तावन्मीलितस्तैः सर्वोऽपि तत्संनिवेशलोकः । भणितं च तेनोद्धुरकन्धरेणोच्चस्वरेण च भूत्वा—'यादृशोऽहं तादृशाः सर्वेऽप्येते' इति भिक्षोरौत्पत्तिकी बुद्धिरिति ॥ १०० ॥

चेडगनिहाणलाभे भद्ददिणंगारगहणऽपुण्णत्ति । इयरेण लेप्पवाणरणिमंतणा चेडपुण्णत्ति ॥ १ ॥

चेडग इति द्वारपरामर्शः । किल क्वचित् कौचिद् द्वौ वयस्यौ परस्परं प्रणयपरायणौ वसतः । तयोश्च कदाचित् क्वचित् शून्यगृहादौ हिरण्यपूर्णनिधानलाभः समजनि 'भद्ददिणंगारगहणपुन्न'त्ति परिभावितं च तद्ग्रहणोचितं भद्रं दिनं ताभ्याम् । लब्धं च तद्दिनाद् द्वितीयदिने । गतौ च तौ स्वगृहम् । तत एकेनाशुद्धाभिसंधिना तद्रात्रावेवाङ्गाराणां भृत्वा ग्रहणमुपादानं कृतं द्रविणस्य । प्रभाते च यावदागतौ तावत् पश्यतोऽङ्गारान् किमिदमित्थमकस्मादेवान्यथा संवृत्तमिति यावत् परस्परं जल्पतस्तावद् भणितं निधिग्राहकेण,—'अहो अपुण्यमावयोरिति रात्रिमात्रान्तरे एव निधिरङ्गाररूपतया परिणतः' इति । ततो ज्ञातमितरेण नूनमस्य मायाविनः कर्मेदम् । ततः 'लेप्पवानरनिमंतणा चेडपुण्ण'त्ति लेप्यं तस्यैव

वञ्चकमित्रस्य प्रतिबिम्बं मृन्मयं निजगृहमध्ये तेन कारितम्, तन्मस्तके च नित्यमसौ भक्तं मुञ्चति । द्वौ च वानरौ तन्मस्तकोपरि भक्तं ग्राहयति । तदभ्यासौ च तौ संजातौ । अन्यदा च तथाविधोत्सवप्रवृत्तौ निमन्त्रणा भोजननिमित्तं वञ्चकवयस्यचेडकयोः कृता । गोपितौ च तौ तेन । न समर्पयति च पितुः । उत्तरं च कुरुते—"किं मन्दभाग्या वयं कुर्मः, येन पश्यत एव मे त्वत्सुतौ वानरौ जातौ' । अश्रद्दधानश्च तद्गृहमागतः उपवेशितो लेप्यस्थाने अग्रत एव प्रसारिततत्प्रतिबिम्बेन तेन । मुक्तौ च वानरौ किलकिलारावं कुर्वाणावारूढौ तच्छिरसि । भणितश्च स तेन, यथाऽपुण्यैर्निधिः परावृत्तः, तथैतावपि त्वत्पुत्राविति । ज्ञातं च तेन 'शठं प्रति शठं (शाठ्यं) कुर्यात्' इति वचनमनुष्ठितमेतेन तदनु दत्तो निधिभागः । प्रतिसमर्पितावितरेणापि पुत्राविति ॥ १ ॥

सिक्खा य दारपाढे वहुलाहऽवरत्तमारसंवाए । गोमयपिंडणदीए ठितित्ति तत्तो अवक्कमणं ॥ २ ॥

शिक्षा चेति द्वारपरामर्शः । शिक्षा चात्र धनुर्वेदविषयोऽभ्यासः । तत्र चैकः कुलपुत्रको धनुर्वेदाभ्यासकुशलः पृथ्वीतलनिभालनकौतुहलेन परिभ्राम्यन् क्वचिन्नगरे कस्यचिदीश्वरस्य गृहमवतीर्णः । गृहस्वामिना च सप्रणयं परिपूज्य 'दारपाढे' इति स्वकीयदारकपाठे नियुक्तः । तस्य च तान् पाठयतो बहुलाभः संपन्नः । ततः 'अवरत्तमारसंवाए' इति । अपरक्तेन दारकपित्रा तदीयार्थलाभच्छेदनार्थं मारो मरणं संकल्पितं यथा केनाप्युपायेनामुं निर्गमनकाले मारयित्वाऽर्थो ग्रहीष्यत इति । न लभते चासौ गृहान्निर्गन्तुम् । संपादितश्चासौ तेन निजस्वजनानां वृत्तान्तः, यथा—नूनमयं मां मारयितुमभिवाञ्छतीति । तदनु च 'गोमयपिंड नईए ठिइत्ति'त्ति गोमयपिंडेषु सर्वोऽपि निजोऽर्थः संचारितस्तेन । शो-

षिताश्च ते पिण्डाः, भणितश्च स्वजनलोकः, यथाऽहं नद्यां गोमयपिण्डकान् मध्यसंगोपितार्थान् प्रक्षेप्स्यामि, भवद्भिश्च ते तरन्तो ग्राह्या इति । ततोऽसावस्माकं कुले स्थितिर्नीतिरीतिरेषा इत्युक्त्वा तिथिषु पर्वदिवसेषु च तैर्दारकैः समं तान् नद्यां निक्षिपति । निर्वाहितश्चानेनोपायेन सर्वोऽप्यर्थः 'तत्तो अवक्कमणं'ति तत एवं कृतेऽपक्रमणं ततः स्थानाल्लब्धावसरेण तेन गमनं कृतमिति ॥ २ ॥

अत्थे बालदुमाया ववहारे देविपुत्तकालोत्ति । अण्णे उ धाउवाइयजोगो सिद्धीइ निवणाणं ॥ ३ ॥

अर्थ इति द्वारपरामर्शः । 'बालदुमाया' इति कस्यचिद्बालस्य द्वौ मातरावभूतां । पिता च मृतः । 'ववहारे' इति संपन्नश्च द्वयोरपि जनन्योर्विवादः न चान्यः कोऽपि तत्र साक्षी समस्ति, दूरदेशान्तरादागतत्वात्तयोः ततो राजद्वारे उपस्थिते ते । 'देविपुत्तकालो'त्ति । तत्र च पट्टमहादेवी गर्भवती श्रुतश्च तयैष वृत्तान्तः उपायान्तरं चापश्यन्त्या प्रतिपादिते यथा ममैष गर्भे यः पुत्र उत्पत्स्यते, सोऽशोकपादपस्याध उपविष्टो व्यवहारं भवत्योः छेत्स्यतीति । तावन्तं च कालं यावद् भवतीभ्यां संतुष्टमानसाभ्यां उचितान्नपानवस्त्रादिभोगपराभ्यां च स्थातव्यम् । तुष्टा च सपत्नी यथा लब्धस्तावदियान् कालः, पश्चात्किं भविष्यतीति को जानीत इति । ज्ञातं च यथावस्थितं देव्या, तदीयहर्षावलोकनात् । निर्घाटिता चासौ । समर्पितश्च स्वजनन्या एव पुत्रोऽर्थश्चेति । अन्ये त्वाचार्या एवं ब्रुवते, यथा—'धाउवाइयजोगो सिद्धीइ निवणणं' इति । कैश्चिद् धातुवादिकैः क्वचित् पर्वतनिकुञ्जे सर्वः सुवर्णसिद्धिसंयोगो विहितः न च सुवर्णसिद्धिः संपद्यते विषन्नाश्चासते ते यावत्, तावदत्रान्तरे प्रागेव शैलासन्नं निवेशितकटकसन्निवेशाद्रात्रौ ज्वलन्तं ज्वलनमवलोक्य कौतुकेन राजा

तत्रैकाकी गतः पृष्टाश्च ते किमिदमारब्धं भवद्भिः? कथितं च सप्रपञ्चं तैः। ज्ञातं चौत्पत्तिकीबुद्धियुक्तेन राज्ञा—'सत्त्व-
माप्योऽयं व्यवहारः—न च तदेतेषु समस्तीति, तत् स्वकीयं शिरश्छित्त्वा क्षिपाम्यत्र ज्वलने' तथैव कर्त्तुमारब्धो याव-
त्तावदाकृष्टासिस्तम्भितो दक्षिणभुजस्तदधिष्ठायिकया देवतया राजपौरुषाक्षिप्तचित्तया। जातं सुवर्णमिति ॥ ३ ॥

सत्थोलग्ग परिच्छा अदाण गम थेवदाणगहणंति। अण्णे उ पक्खवाया चउसत्थविसेसविण्णाणं॥४॥

शस्त्र इति द्वारपरामर्शः। किल कस्यचिद्राज्ञः शस्त्रप्रधाना अवलगका अवलगितुमारब्धाः परीक्षार्थं च 'अदाण'त्ति
राजा तेषां न किंचिद्ददाति। ततः 'गम'त्ति अन्यत्र गन्तुमारब्धं तैः। ततः 'थेवदाणगहणंति' स्तोकदानेन परिमितजी-
विकावितरणरूपेण ग्रहणं स्वीकरणं कृतं केषांचित्। अन्ये तु स्वपौरुषानुरूपां वृत्तिमलभमाना। अन्यत्र गताः। ज्ञातं
चौत्पत्तिकीबुद्धिसारेण राज्ञा—'नूनमेते महापराक्रमाः' इति। अन्ये त्वाचार्या इदमित्थमभिदधति;—पक्षवादात् प्रति-
ज्ञापूर्वकपक्षवादकरणाच्चतुर्णां शास्त्राणां वैद्यकधर्मार्थकामगोचराणां आत्रेयकापिलबृहस्पतिपाञ्चालनामकऋषिविशेषप्रणी-
तानां विशेषेण परिज्ञानमवबोध औत्पत्तिकीबुद्ध्या कृतम्। किल क्वचित् पाटलिपुत्रादौ नगरे कस्यचिद्राज्ञः क्वचित्समये
वैद्यकादिशास्त्रहस्ताश्चत्वारः प्रवादिन उपस्थिताः। बभणुश्च यथैतच्छास्त्रावबोधानुरूपां प्रतिपत्तिमस्माकं कर्त्तुमर्हति महा-
राजः। परिभावितं च तेन यथा न ज्ञायते कः कीदृशं शास्त्रमवबुध्यत इति। तत्परीक्षार्थं प्रतिज्ञोपन्यासपूर्वकं परस्परं
वादं कारयितुमारब्धाः। ज्ञातं च तत्र प्रज्ञाप्रकर्षाप्रकर्षौ। कृता च तदनुरूपा प्रतिपत्तिरिति। अत्र च सत्थेत्ति निर्दे-
शस्य प्राकृतशैलीवशेन शस्त्रशास्त्रयोरविरोधादित्थं व्याख्यानद्वयं न दुष्टमिति ॥ ४ ॥

इच्छाइ महं रंडा पइरिण तम्मित्तसाहुववहारे । मंतिपरिच्छा दोभाग तयणु अप्पस्स गाहणया ॥५॥

'इच्छाइ महं'ति द्वारपरामर्शः । किल क्वचिन्नगरे कस्यचित्कुलपुत्रकस्य पत्नी भर्तृमरणे 'रंडे'ति वैधव्यमनुप्राप्ता । सा च 'पइरिण'त्ति पत्युर्भर्तुः संबन्धि यद्वृत्तिप्रयुक्तं धनं लोकस्य च देयत्वेन ऋणतया संपन्नं तदुद्ग्राहयितुमारब्धा । न चासौ किंचिल्लभते, सर्वपुरुषापेक्षत्वात्सर्वलभ्यानाम् । भणितं च तया तस्य पत्युर्मित्रं यथोद्ग्राहयाधमर्णलोकाद् मे वित्तम् । भणितं च तेन—'कोऽत्र मे भागः?' तया च सरलस्वभावमवलम्ब्य निगदितम्—'उद्ग्राह्य तावत् पश्चाद्यत्ते रोचते तन्मे दद्यास्त्वम्' इति । उद्ग्राहितं च तेन तत्सर्वम् । भागवेलायां च 'असाहु'त्ति असाधौ वञ्चके तुच्छभागदानात्तस्मिन् संपन्ने व्यवहारो राजद्वारि प्रवृत्तः । लब्धवृत्तान्तेन च 'मंतिपरिच्छा' इति मन्त्रिणा परीक्षार्थं पृच्छा कृता—'कीदृशं त्वं भागमिच्छसि?' स प्राह महान्तम् । ततो द्रव्यस्य द्वौ भागौ कृतौ अल्पो महांश्च । तदन्वल्पस्य भागस्य गाहणयत्ति अल्पं भागं ग्राहित इत्यर्थः । किलानया प्रागेवेदमुक्तमास्ते यत्ते रोचते स भागो मे दातव्यः, रोचते च ते महानित्ययमेवास्या दातुमुचित इति, प्रतिपन्ननिर्वाहित्वाच्छिष्टानाम् । यतः पठ्यते;—"अलसायंतेणवि सज्जणेण जे अक्खरा समुल्लविया । ते पत्थरटंकुक्कीरियव्व न हु अन्नहा हुंति ॥" ॥ ५ ॥

सयसाहस्सी धुत्तो अपुव्वखोरम्मि लोगडंभणया । तुज्झ पिया मज्झेवं तदण्णधुत्तेण छलणत्ति ॥ ६ ॥

सयसहसत्ति द्वारे शतसहस्री लक्षप्रमाणधनवान् कश्चिद्धूर्त्तः समासीत् । तेन च 'अउव्वखोरम्मि लोगडंभणया' इति

"यः कश्चिदपूर्वं किंचन मां श्रावयति तस्याहं खोरकं लक्षद्रव्यमूल्यं कच्चोलकमिदं ददामि" एवं च लोकं डम्भयितुमारब्धः, यतो यः कश्चिदभिनवकाव्यादि श्रावयति तत्रापि स "पूर्वमेतन्मे" इति मिथ्योत्तरं कृत्वा तं विलक्षीकरोति। प्रवर्त्तितश्चात्मनि प्रवादो यथाऽहं सर्वश्रुतपारग इति। श्रुतश्चैष वृत्तान्तस्तत्रस्थेनैकेन सिद्धपुत्रेण। तत्कालोत्पन्नबुद्धिना च तेन तदग्रतो भूत्वा पठितं, यथा—"तुज्झ पिया मह पिउणो धारेइ अणूणयं सयसहस्सं। जइ सुयपुव्वं दिज्जउ अह न सुयं खोरयं देहि"। एवमनेन प्रकारेण तदन्यधूर्त्तेण सिद्धपुत्ररूपेण च्छलना बुद्धिपरिभवरूपा तस्य कृतेति॥ १०६॥

॥ समासान्यौत्पत्तिकीबुद्धिज्ञातानि॥

॥ नमः श्रुतदेवतायै॥

अथ वैनयिकीज्ञातानि विव्रियन्ते;—

वेणइयाइ निमित्ते सिद्धसुया हत्थिपय विसेसोत्ति। गुव्विणिदाहिणपुत्ते थेरी तज्जायणाणादी॥ ७॥

वैनयिक्यां बुद्धौ निमित्ते इति द्वारपरामर्शः। 'सिद्धसुय'त्ति कस्यचित् सिद्धपुत्रस्य पार्श्वे द्वौ सुतौ, "पुत्ता य सीसा य समं विहत्ता" इति वचनात् शिष्यावित्यर्थः, निमित्तशास्त्रं शिक्षितौ, अन्यदा च तृणकाष्ठाद्यर्थमटव्यां प्रविष्टौ। दृष्टानि च ताभ्यां तत्र 'हत्थिपय विसेसोत्ति'—हस्तिपदानि, आदिष्टश्चैकेन विशेषो, यथा—हस्तिन्या एवैतानि। कथं ज्ञायते इति चेत्? कायिकोत्सर्गविशेषात्। सा च काणा, एकपार्श्वेन तृणानां खादनादिति। तथा 'गुव्विणिदाहिणपुत्त'त्ति तत्र च कायिकोत्सर्गविशेषादेव एका स्त्रीपुरुषश्च विलग्न इति ज्ञायते। पीवरगर्भा च सा, भूमौ हस्तस्तम्भनेनोत्थानात्।

दारकश्च भविष्यति तस्याः, येन दक्षिणपादो गुरुको निविडनिवेशाल्लक्ष्यते दक्षिणकुक्ष्याश्रिते च गर्भे किल पुरुषो भवतीति । तथा रक्ता दशिका मार्गतटवर्त्तिनि वृक्षे यतो लग्ना दृश्यते, ततोऽपि ज्ञायते पुत्रोत्पत्तिः । मार्गवृक्षलग्ना हि रक्तदशिका मार्गगमनप्रवृत्तगर्भवत्स्त्रीसंबन्धिनी निमित्तशास्त्रेषु पुत्रोत्पत्तिसूचिका पठ्यत इति । तथा 'थेरी तज्जायणाणाई' इति तावेव सिद्धपुत्रौ नदीतीरे जलमापीय यावत् स्थितावासाते, तावदेकया स्थविरया जलभृतहस्तघटया संपन्ननैमित्तिकसुतत्वज्ञानया चिरप्रोषितप्रियपुत्रया तदागमनं पृष्टौ—'कदा मे पुत्रः स्वगृहमायास्यतीति ?' तस्मिंश्च क्षणे पृच्छाव्यग्रायास्तस्या हस्तात् स घटो भूमौ पतित्वा भग्नः । भणितं चैकेन—'तज्जाएण य तज्जायं तन्निभे य तन्निभं' इत्यादिश्लोकमुच्चार्य यथा—मृतस्ते पुत्रः । कथमन्यथाऽयं सद्य एव घटभङ्गो जायेत ? इति । द्वितीयेन तु प्रतिपादितं, यथा—गच्छ वृद्धे ! सांप्रतमेव स्वगृहमागतस्तिष्ठति तेऽसौ पुत्रः । गता च सा । दृष्टपुत्रा च तुष्टा चेतसि वस्त्रयुगलकं रूपकांश्च गृहीत्वा सगौरवं सत्कारितोऽसौ द्वितीयः सिद्धसूनुस्तया । इतरश्चादेशविसंवादाद्विलक्षीभूतो गुरुमुपस्थितो निगदति, यथा—'किं न मम इतरतुल्यं सभक्तिकस्यापि निमित्तशास्त्रसद्भावं कथयसि ?' इति । पृष्टौ च तौ तेन । कथितं च ताभ्यां सर्वं यथावृत्तम् । गुरुणा च भणितम्—कथं त्वया तस्य मरणमादिष्टम् ? स प्राह—घटविपत्तिदर्शनात् । द्वितीयेन चोक्तम्—'तज्जायेण य तज्जायं' इत्यादिश्लोकमुच्चार्य एव—घटो भूमेरेव सकाशादुत्पन्नो भूम्या एव च मिलितः, एवं स पुत्रो मातुरेव सकाशादुत्पन्नो मातुरेव च मिलित इति निर्णीतं मयेति । भणितश्चासौ गुरुणा यथा भद्र ! नाहमपराध्यामि, किन्तु भवत एव प्रज्ञाजाड्यं यो विशेषादिष्टमपि न निमित्तशास्त्ररहस्यमवबुध्यसे । किं न श्रुतं त्वया सूक्त-

मिदम्, यथा—"वितरति गुरुः प्राज्ञे विद्यां यथैव तथा जडे, न तु खलु तयोर्ज्ञाने शक्तिं करोत्यपहन्ति वा । भवति च पुनर्भूयान् भेदः फलं प्रति तद्यथा, प्रभवति मणिर्बिम्बग्राही शुचिर्न मृदादयः" इति । अत्र च येषां सम्यक् शास्त्रं परिणमितं तस्य वैनयिकी बुद्धिरितरस्य तु तदाभासेति ॥ ७ ॥

एत्थेव अत्थसत्थे कप्पगगंडाइछेदभेदणया । जक्खपउत्ती किच्चप्पओय अहवा सरावम्मि ॥ ८ ॥

सेणियराए तह कोणिए य पंचत्तमुवगए संते । कोणियसुओ उदाई पाडलिपुत्तं पुरमकासि ॥ १ ॥ चंडपयावो दिसिमंडलाइं सव्वाइं तविउमारद्धो । मउलावियरिवुकइरवखंडो सो चंडकिरणो व्व ॥ २ ॥ परिपूरियभंडारो गयाइचउरंगसाहणमणाहो । सामाइनीइनिउणो परिपालइ रज्जमणवज्जं ॥ ३ ॥ तह तव्विहगुरुपायारविंदसेवोवलद्धसंमत्तो । पसमाइगुणमणीणं पच्चक्खो रोहणगिरि व्व ॥ ४ ॥ तम्मि पुरे कारवियं पुरवाहीए मणोहराकारं । हिमगिरिसिहरुत्तुंगं भुवणं सिरिवीयरायस्स ॥ ५ अट्ठाहियाइमहिमानिच्चारंभेण मणभिरामेण । साहुपयपूयणेण य दीणाणाहाइदाणेण ॥ ६ ॥ सम्मणुव्वयपरिपालणेण तह पोसहाइकरणेण । तेण जिणिंदपणीओ धम्मो परमुन्नइं नीओ ॥ ७ एत्तो च्चिय जो तित्थयरनामकम्मं तिलोयमहिमंगं । बंधेसु जेण भणिया ठाणे तव्वंधिजियसंखा ॥ ८ ॥ जहा—"सेणिए—सुपास—पोट्टिल—दढाउ—संख—सयगा उदाई य । सुलसा य साविया रेवई य नव वीरतित्थम्मि" (१) सव्वे दंडनिवइणो तेणुग्गाए नियाए आणाए । आणाविज्जंता निच्चमेव खिज्जंति चित्तेण ॥ ९ ॥ कत्तो च्चिय अवराहा एगो भूमीवई सपरिवारो । उद्दालियनियदेसो विहिओ देसंतरावासी ॥ १० ॥ पत्तो उज्जेणीए जाओ सेवापरो तदहिवइणो । भणियं च अण्णया तेण

निच्चआणाइभग्गेण ॥ ११ ॥ उज्जेणिराइणा नत्थि एत्थ सो कोइ अंकुसं अम्हं । जो इममुदायिरायं अवणेज्जा सिरस-
मारूढं ॥ १२ ॥ तो तस्सेवगरन्नो भणियं पुत्तेण गरुयखारेण । साहेमि इमं कज्जं जइपिट्ठिबलं तुमं वहसि ॥ १३॥ तो तेण
अणुन्नाओ स कंकलोहस्स कत्तियं घेत्तुं । चलिओ पाडलिपुत्ते पत्तो य कमेण तो रन्नो ॥ १४ ॥ विहिया सबाहिरब्भं-
तराइ परिसाइ सेवगजणस्स । उचिया सेवावित्ती नय लद्धो चिंतियावसरो ॥ १५ ॥ सो पुण उदायिराया अट्ठमिचउद-
सिदिणेसु सव्वाइं । मोत्तूण रज्जकज्जाइं पोसहं कुणइ उवउत्तो ॥ १६ ॥ सिरिधम्मघोसनामा सूरी अच्चंतखीणजंघबलो ।
ठाणंतरे विहारं काउँ असहो वसइ तत्थ ॥ १७ ॥ साहुसमीवे पोसहकरणे रन्नो बहू अवाओत्ति । तत्थेव रायभवणे पो-
सहदिवसेसु सो जाइ ॥ १८ ॥ भणिओ नियपरिवारो रन्ना, साहूण इंतजंताण । रयणीए दिवसम्मि य खलणा केणइ न
कायव्वा ॥ १९ ॥ नाओ एस वइयरो तेणं दुट्ठाभिसंधिणा धणियं । रायसुएणं एए इत्थं अनिवारियप्पसरा ॥ २० ॥ तो
सो वज्जिय सेवावित्तिं आवज्जिऊण गुरुचित्तं । अइदढसढत्तविणओवयारसारो गहियदिक्खो ॥ २१ ॥ भावसमणो व्व
जाओ विणयरओ त्ति य पइट्ठियं तस्स । नामं वच्चइ कालो एवं छलचिंतणपरस्स ॥ २२ ॥ सूरीवि य गीयत्थे थिरव्वए
नायजाइकुलसीले । साहू अप्पसहाए अप्पे निवभवणमाणेइ ॥ २३ ॥ सो निच्चं चिय पगुणत्तमप्पणो आयरेण दंसेति ।
परमहिणवधम्मं भाविऊण वारेइ तं सूरी ॥ २४ ॥ अन्नम्मि दिणम्मि मुणी कज्जेण गिलाणपाहुणाईण । अच्चंतवाउलत्तं
पत्ता पउणोय सो जाओ ॥ २५ ॥ बहुदिवसदिक्खिओच्चिय ता सोवि सहायओ गुरुहिं कओ । पत्ता रायकुलब्भंतरा-
लसालाइ रयणिमुहे ॥ २६ ॥ पडिवन्नं पोसहमोसहं व रोगाउरेण नरवइणा । विहिओ तक्कालोचियववहारो वंदणाईओ

॥ २७ ॥ सुत्तेसु झाणसज्झायमाइकिच्चेण खीणदेहेसु । सूरिनिवेसु स पावो समुट्ठिओ कड्ढिया कत्ती ॥ २८ ॥ सा पुव्वं च्चिय गूढा आसि रजोहरणमाइउवहिम्मि । दिन्ना कंठपएसे रन्नो, नट्ठो य संभंतो ॥ २९ ॥ सा रुहिरेण विलग्गा पासेणं वीयगेण निक्खमइ । छिन्नो खणेण कंठो तो तीइ अकुंठधाराए ॥३०॥ उवचियतणुत्तणाओ रन्नो रुहिरछडाहिं वियडाहिं । सित्तो देहे सूरी सहसा निद्दक्खयं पत्तो ॥ ३१ ॥ असमंजसं नियच्छइ सव्वं तं चिंतियं तओ तेण । णूण कुसीसेण कयं कहणणहाऽदंसणं तस्स ॥ ३२ ॥ कह कल्लाणकलावेक्कमूलमुस्सप्पणा जिणमयस्स । पगया, कह मालिण्ण अखालणिज्जं इमं पत्तं ॥ ३३ ॥ भणियं च,—"अन्नह परिचिंतिज्जइ सहरिसकं दुज्जएण हियएण । परिणमइ अन्नहच्चिय कज्जारंभो विहिवसेण" ॥३४॥ ता किं एत्तो उचियं नूणं नियपाणचागकरणेणं । एसो धम्मकलंको दुरंतओ मे समुत्तरइ ॥ ३५ ॥ काऊणं तक्कालोचियाइं कज्जाइं धीरचित्तेणं । दिन्ना सा नियकंठम्मि कत्तिया कंकलोहस्स ॥ ३६ ॥ जाव पभाए सेज्जापालगलोगो निभालए मालं । दिट्ठो राया सूरी दोवि य पंचत्तणं पत्ता ॥ ३७ ॥ तत्तो संखुद्धो सो अम्ह पमाओ इमो त्ति मन्नंतो । तुण्हिक्को च्चिय चिट्ठइ जा ता सहसा पुरे तत्थ ॥ ३८ ॥ जाओ जणप्पवाओ जह एयमणुट्ठियं कुसीसेण । णूणमभव्वो एसो कव-डेण वयं पवन्नो त्ति ॥ ३९ ॥ पत्ता ते दोवि दिवं इओ य ण्हावियदुयक्खरो नंदो । न्हावियसालाइ गओ पत्थावादागय-स्स वहिं ॥ ४० ॥ उज्झायस्स निवेयइ जहा मए अज्ज सुविणओ दिट्ठो । रयणीविरामसमए जह नगरमिमं समंतेहिं ॥४१॥ आवेढियं समंता एत्तो सुविणयफलं परिकहेहि । सो सुविणयसत्थण्णू तं नेइ घरं तओ तत्थ ॥ ४२ ॥ धोयसिरस्स निया मे दिन्ना धूया परेण विणएण । उग्गच्छंतो व्व रवी सहसा सो दिप्पिउं लग्गो ॥ ४३ ॥ सिवियाइ समारूढो हिंडइ जा

सो पुरस्स मज्झम्मि । तावंतेउरसज्जावालीहिं मओ निवो दिट्ठो ॥ ४४ ॥ सहसुक्कूइयमेयाहि रज्जचिंताकरेण सो आसो। अहिवासिओ पुरोहियलोएण पुरंतरे णीओ ४५ अवलोइओ स ण्हावियदुयक्खरो फुरियफारतणुकिरणो । उग्घडियपुव्वपुण्णो आसेणारोविओ पिट्ठिं ॥ ४६ ॥ चलियं चामरजुयलं धरियं छत्तंबरं महाछत्तं । सयलाइं वाइयाइं तूराणिवि भद्दसद्दाइं ॥४७॥ रायाभिसेयसारं स रज्जचिंताकरेण लोएण। ठविओ उदाइरन्नो पयम्मि सुन्ने मणुन्नम्मि ॥ ४८ ॥ तस्स दुयक्खरभावेण ते य भडा दंडभोइया सव्वे । न करेंति विणयमेसो अह चिंतइ कस्स हं राया ? ॥ ४९ ॥ अत्थाणीमज्झगओअहन्नया उट्ठिऊण निक्खंतो । पुण अइगओ न तेहिं एसो अब्भुट्ठिओ किंचि ॥ ५० ॥ दावियकोववियारेण तेण एए हणेह भो गोहे । भणियमवरोप्परमिमे सोउं हासाउला जाया ॥ ५१ ॥ तो तिव्वरोसविसपरवसेण अत्थाणमंडवदुवारे । लेप्पमए पडिहारे अवलोइय भासियं तेण ॥ ५२ ॥ जइ नामेए विणयं न करेंति, किमंग तुम्ह विणयस्स । संपन्ना परिहाणी समुट्ठिया ते तओ सहसा ॥ ५३ ॥ गयपाणा केइ कया हत्थट्ठियनिसियखग्गघाएहिं । ते भडदंडाईया अन्ने नट्ठा भओ तट्ठा ॥ ५४ ॥ तो मउनियकरकमला भूवीढलुठंतमत्थया सव्वे । खामित्ता रायाणं विणीयविणयत्तणं पत्ता ॥ ५५ ॥ तस्स कुमारामच्चो न कोवि सव्वो तहाविहो अत्थि । तं आयरेण मग्गइ नयलग्गवि कोऽवि से हत्थे ॥ ५६ ॥ एयं ता एवं चिय नगरबहिं कविलनामगो विप्पो । निवसइ बंभणजणसमुचियाइं कज्जाइं कुणमाणो ॥ ५७ ॥ पत्ता वियालसमए अह केई साहुणो, दुहं इणिंह । नगरंतो पविसिज्जइ ठिया तओ तस्स होमगिहे ॥ ५८ ॥ सो पंडियाभिमाणी कविलो पुच्छाउ काउमाढत्तो । उवणीओ अइनिउणो विणिच्छओ पुच्छियत्थाण ॥५९॥ जाओ य सावगो सो जिणवयणं चिय परंति मन्नंतो । एवं काले

यद्यंतयम्मि अह अन्नया अन्ने ॥६०॥ वासावासं साहू ठिया, सुओ तस्स जायमेत्तोवि। गहिओ दारुणरूवाइ रेवईए वणयरीए ॥६१॥ ता माया माहणं भावणकप्पं करेंतियाणमहे । भावेइ तं कयाई कप्पाण पभावओ सज्जो ॥ ६२ ॥ संजाओ सो, नट्ठा य वणयरी, तयणु मेसजायाणि । सव्वाणि थिरीभूयाणि तेण कप्पोत्ति नाम कयं ॥६३॥ अम्मापिइहिं सुपसत्थवासरे विहियसयणमक्कारं । परिवड्ढिउमाढत्तो देहेण ससिव्व सियपक्खे ॥ ६४ ॥ कालगए जणगजणे विज्जाठाणाणि तेण चउदसवि । माहणजणजोग्गाइं पढियाइं विलंवरहियाइं ॥६५॥ तानि चामूनि;—"अङ्गानि, चतुरो वेदा मीमांसा न्यायविस्तरः। पुराणं धर्मशास्त्रं च स्थानान्याहुश्चतुर्दश ॥ १ ॥ शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं ज्योतिषं तथा । छन्दश्चेति षडङ्गानि प्राहुरेतानि कोविदाः ॥२॥"—सो सव्वमाहणाणं उवरिं नामं लहेइ, नय लेइ। अइसंतो समुवगओ निवदाणं दिज्जमाणंपि ॥६६॥ पत्तोवि जोव्वणभरं विज्जागुणओ य परमसोहग्गं। कन्नं सुरूवपुन्नंपि निच्छए किंपि परिणेउं ॥६७॥ सोऽणेगछत्तसयपरिगओ पुरं हिंडए सयाकालं। अह तस्सागमनिग्गमपहम्मि एगो दिओ वसइ ॥ ६८ ॥ धूया तस्स जलूसगनामगवाहीइ विहुरियसरीरा। थूलत्तणमणुपत्ता अईव रूवस्सिणी, तं च ॥ ६९ ॥ न वरेइ कोवि, एवं वएण सा अइमहल्लिया जाया। जाओ रिऊसमओ सेनायमिणं तीइ जणएण ॥७०॥ सो चिंतिउं पवत्तो सत्थे पढिया उ वंभवज्झेसा। जं कन्नगा कुमारी रिउरुहिरपवाहमुम्मुयइ ॥७१॥ सच्चपइन्नो एसो कप्पगवडुओ तओ उवाएण। केणावि देमि एयस्स अन्नहा नत्थि नीवाहो ॥ ७२ ॥ नियगिहदारे खणिओ तेणगडो तत्थ ठाविया एसा। महया सद्देण तओ पकूविओ निवडिया अयडे ॥ ७३ ॥ भो भो एसा कविला! जो नित्थारेइ तस्स मे दिन्ना। तं सोऊणं करुणापरायणो कप्पगो तत्तो ॥ ७४ ॥ तं

दाऊण ओ-
उत्तारेइ तओ भणिओ णेण जह सच्चसंधो सि। पुत्त! तओ तेणं अजसभीरुणा कहवि पडिवन्ना ॥ ७५ ॥
सहाइं नीरोगसरीरगा कया णेण। निसुयं रन्ना पंडियसिरोमणी कप्पगो एत्थ ॥ ७६ ॥ सद्दाविय तो भणिओ रन्ना, जह
रज्जचिंतगो होहि। तं कप्पय असरिससेमुहीइ उवहसियगुरुबुद्धी ॥ ७७ ॥ तह सव्वं चिय रज्जं तुज्झ वसे जेण भद्द!
मम्हाणं। गासच्छायणमेत्तं मोत्तुं नहु कज्जमन्नेण ॥ ७८ ॥ कह किंव्विसमेयमहं पडिवज्जेज्जा भणेइ सो ताहे। एसो न निर-
वराहो चिंतेइ निवो वसे होही ॥७९॥ भणिओ रन्ना साहीइ तीइ जो धोयगो परिव्वसइ। किं कप्पगवत्थाइं तं धोवसि
अहव अन्नोत्ति? ॥ ८० ॥ अहमेव तेण भणिए एत्ताहे जइ समप्पई वत्थे। ता सव्वहावि मा देज्ज एवमेसो पडिनिसिद्धो
॥ ८१ ॥ अह इंदमहे पत्ते भज्जाए कप्पगो इमं भणिओ। मम पिययम! वत्थाइं चंगाइं तुमं रयावेह ॥ ८२ ॥ अइसंतुट्ठ-
मणो सो निच्छइ ता जा पुणो पुणो भणइ। नीयाणि ताणि रयगस्स मंदिरे ताणि वत्थाणि ॥ ८३ ॥ सो भणइ अहं
मोल्लं विणावि रंगेमि ते इमाणि त्ति। सो मग्गिओ छणदिणे अज्जंहिज्जो समप्पेमि ॥ ८४ ॥ इयभणिरो सो कालं गमेइ
जा बीयमागयं वरिसं। एवं तइयंपि तओ गाढं सो मग्गिउं लग्गो ॥ ८५ ॥ तहवि न अप्पेइ जया ताहे सो रोसरत्तस-
व्वंगो। तं भणइ तुज्झ रुहिरेण जइ न रंगेमि वत्थाइं ॥ ८६ ॥ तो जलियभीमजाउलम्मि पविसामि निच्छयं जलणे।
तो पत्तो नियगेहे गहिया असिपुत्तगा निसिया ॥ ८७ ॥ रयगगिहम्मि अइगओ ताहे रयगेण भारिया भणिया। आणेहि
देहि वत्थाणि जावे सा तं तहा कुणइ ॥८८॥ कप्पेण तस्स उदरं फालित्ता ताणि रुहिररत्ताणि। विहियाणि तस्स भज्जाइ कप्पगो
भणिउमाढत्तो ॥८९॥ किं एस निरवराहो हओ तए जेण वारिओ रन्ना। तेणेसो चिरकालो जाओ वत्थाणमप्पिणणे ॥९०॥

चिंतियमिमेण नूणं नरवइमाया इमा न उ इमस्स। हा धी कहं असंबद्धमेरिसं चिट्ठियं सहसा ॥ ९१ ॥ जं तइयाऽम-
णंतं दिअंतंपि हु पडिच्छियं न मए। तं एयफलं जायं जइ पुण पव्वइगो होंतो ॥ ९२ ॥ तो नो एवंविहवसणभायणं
होंतओ, निवसमीवे। ता वच्चेमि सयं चिय जा नो गोहा वला नेंति ॥ ९३ ॥ इय चिंतिय रायउलं गओ तओ सविणयं
निवो दिट्ठो। भणिओ संदिसह ममं किं कायव्वं? निवो भणइ ॥ ९४ ॥ पुव्वंचिय जं भणियं ठिओ तओ रज्जचिंतगप-
यम्मि। तक्खणमेवोवगया कयारवा राउले रयगा ॥ ९५ ॥ दट्ठुं रण्णा सह भासमाणमेयं परूढपणयं च। नट्ठा दिसोदिसिं
ते इयरो वहुभज्जओ जाओ ॥९६॥ जायाणि पुत्तरयणाणि अन्नया पुत्तपाणिगहणम्मि। संतेउरस्स रन्नो भत्तं दाउं समाढत्तं
॥ ९७ ॥ आभरणाणि घडिज्जंति तत्थ विविहाणि पहरणाणि तहा। उवलद्धं छिद्दमिणं पुव्वामच्चेण कुद्धेण ॥ ९८ ॥
लद्धावसरेण निवो विन्नत्तो देव! सुंदरो न इमो। कप्पो जेण विरूवं काउं तुम्हं सुयं रज्जे ॥ ९९ ॥ इच्छइ ठावेउं एव-
मेव एयं न अन्नहा किंचि। संगामजोगमुवगरणमन्नहा कह घडावेइ? ॥ १०० ॥ सारणिजलसारिच्छा रायाणो होंति जेण
पाएण। जत्तो निज्जंति तओ धुत्तेहिं तहिं चिय वलिंति ॥ १०१ ॥ नियपुरिसपेसणेणं सच्चविउं कप्पगो सपरिवारो।
खित्तो गभीरकूवे अइकोवपरेण नरवइणा ॥ १०२ ॥ तत्थ ठियस्स य दिज्जइ कोद्दवकूरस्स सेइगा एगा। जलवाहडिया
य तहा नियकुडंबं तओ भणइ ॥ १०३ ॥ पत्तो कुलपलओ मे सत्तो काउं कुलस्स उद्धारं। निज्जामणं च वेरस्स सो
इमं जेमउ न अन्नो ॥ १०४ ॥ भणियं कुडंवलोएण णत्थि सत्ती तुमं पमोत्तूण। अन्नस्सेयारिसिया भुंज तुमं चिय इमं

भत्तं ॥ १०५ ॥ पच्चक्खायं भत्तं सेसेहिं पावियं च देवत्तं । तब्भत्तभोयणेणं धारेई कप्पगो पाणे ॥ १०६ ॥ जाया पच्चं-
तनराहिवेसु वत्ता जहा गओ निहणं । कप्पो सपुत्तदारो लद्धुच्छाहा तओ झत्ति ॥ १०७ ॥ ते रोहंति समंता पाडलिपुत्तं
महंतसेणाहिं । जाओ य निरवकासो नंदो सहसा निराणंदो ॥ १०८ ॥ अन्नमुवायं सो अलभमाणगो चारगाहिवे भणइ।
किं कोवि अत्थि कप्पगसंबंधी तत्थ कूवम्मि? ॥ १०९ ॥ पुत्तो वा महिला वा दासो वा अइपहाणबुद्धिजुओ । जं तस्स
परियरो बुद्धिभायणं सुव्वइ जणम्मि ॥ ११० ॥ भणियं चारगपालगपुरिसेहिं देव ! अत्थि कोवि तहिं । जो भत्तं पडि-
गाहइ खित्तो आसंदओ तत्थ ॥ १११ ॥ तम्मि समारोवेत्ता कूवाओ कड्ढिओ किससरीरो । नाणाविहोसहेहिं पउणस-
रीरो य संजाओ ॥ ११२ ॥ पागारोवरि काउं गहिओज्जलवेससुंदरागारो । राईण दरिसिओ सो ते भीयमणा खणे
जाया ॥ ११३ ॥ तहवि य नंदं परिहीणसाहणं जाणिऊण सुट्ठुयरं । काउमुवद्दवमहिगं ते पारद्धा, तओ लेहो ॥ ११४॥
णंदेणेसिं दिन्नो जो तुब्भं सव्वअणुमओ कोइ । तं पेसेह जमुचिवं संधिं अन्नं च काहामो ॥ ११५ ॥ कप्पो नावारूढो
गंगाइ महानईइ मज्झम्मि । तप्पेसिओ य पुरिसो मिलिया थेवंतरेण ठिया ॥ ११६ ॥ करसन्नाए तत्तो कप्पगमंती बहुं
भणइ तेसिं । जह उच्छूण कलावे हेट्ठा उवरिं च छिण्णम्मि ॥ ११७ ॥ एवं च दहियकुंडे हेट्ठा उवरिं च विहियछेयम्मि।
सहसत्ति भूमिपडियम्मि होइ तं भणसु किं भद्द ! ॥ ११८ ॥ वामोहजणगमेयं भासित्ता कप्पगो तओ[1] झत्ति । पायाहि-
णीकरेत्ता नियत्तओ आगओ तुरियं ॥ ११९ ॥ इयरोवि अइविलक्खो नियत्तओ पुच्छिओ सलज्जो य । नय किंचि

१ क ख 'पाणा' । २ क 'तयं' ।

अन्निसत्तं तरइ भणइ बडुओ बहुं लवइ ॥ १२० ॥ मुणियं च तेहिं एसो कप्पेण वसीकओ न अम्ह हिओ । कहमन्नह अइकुसलो बहुप्पलावी कओ कप्पो ॥ १२१ ॥ संजायचित्तभेया दिसोदिसिं ते पलाइउं लग्गा । भणिओ कप्पेण निवो पच्छा एसिं विलग्गेहि ॥ १२२ ॥ गहिया हत्थी आसा य बहुधणं सिबिरसंतियं तेसिं । ठविओ निवेण सो तम्मि चेव कप्पो नियपयम्मि ॥ १२३ ॥ सव्वंपि रज्जकज्जं वसीकयं तेण निययबुद्धीए । मंती पुव्वविरुद्धो धणियं च निरुद्धओ विहिओ ॥ १२४ ॥ अइतिक्खोवि दवग्गी दहंतओ मूलरक्खणं कुणइ । मिउसीयलो जलोहो समूलमुम्मूलइ दुमोहं ॥ १२५ ॥ परिभाविंतेण इमं तेण ततो केवलेण सामेण । नियलच्छिमसहमाणा समूलमुम्मूलिया रिउणो ॥ १२६ ॥ जह जलणाउ सुवन्नं उत्तिण्णं भूरिभासुरं होइ । तह सो वसणाउ तओ पत्तो अइसमहियं तेयं ॥ १२७ ॥ अब्भुग्गयवेरग्गेण तेण परमं समुन्नइं नीओ । धम्मो जिणाण जिणचेइयाण पूयाइकरणेण ॥ १२८ ॥ सुइ सीलाओ कुलबालियाउ वीवाहियाउ नियवंसो । नीओ विसालभावं परमं तोसं च बंधुजणो ॥ १२९ ॥ तस्सेसा वेणइगी बुद्धी बुद्धाखिलत्थसत्थस्स । कालेण समाराहियजिणवयणो सो दिवं पत्तो ॥ १३० ॥ इति ॥

अहवा सोमडनामो चित्तयरसुओ इमीइ आहरणं । जह तस्सेसा बुद्धी संजाया वोच्छमहमित्तो ॥ १ ॥ सागेयं नाम पुरं समत्थि सव्वत्थसाहणसमत्थं । उत्तरपुरच्छिमाए दिसाइ अइरेगरमणिज्जं ॥ २ ॥ सुरपियजक्खाययणं तत्थट्ठियपट्टनिचरम्ममहं । पवणपणोलणचलधवलधयवडाडोवरमणिज्जं ॥ ३ ॥ सन्निहियपाडिहेरो सो जक्खो विविहचित्तकम्मेहिं । पइवरिसं चित्तिज्जइ कीरइ य महामहो तस्स ॥ ४ ॥ नवरं चित्तियमेत्तो तं चेव य चित्तकारगं हणइ ।

जइ पुण नो चित्तिज्जइ मारिमपारं पुरे कुणइ ॥ ५ ॥ पाणभएण पलाया चित्तयरा चिंतियं च नरवइणा । एस अचित्तिज्जंतो होही अम्हाणवि वहाय ॥ ६ ॥ सव्वे झत्ति निरुद्धा पलायमाणा पहंतरालम्मि । संकलिया एगट्ठा तेसिं सव्वेसि नामाइं ॥ ७ ॥ लिहियाइं पत्तए अह घडम्मि छूढाइं मुद्दिओ घडओ । जो जस्स जम्मि वरिसे नामुग्घाडो तओ तम्मि ॥ ८ ॥ चित्तेइ जक्खमेयं एवं कालो गओ बहू जाव । ता अन्नया कयाई कोसंबीओ वरपुरीओ ॥ ९ ॥ एगो चित्तयरसुओ जणगघराओ पलाइओ तत्थ । सागेयचित्तगरगेहमागओ सो य थेरिसुओ ॥ १० ॥ एसो य निव्विसेसो दिट्ठो थेरीइ नियपुत्ताओ । मित्तीए जंति दिवसा तेसिं नियकम्मनिरयाणं ॥ ११ ॥ अह कहवि तम्मि वरिसे थेरीपुत्तस्स वारओ जाओ । सा अइविच्छायमुही पुणो पुणो रोविउं लग्गा ॥ १२ ॥ भणिया तेण म रोयसु अम्मे! सच्चं भलामि अहमेत्थ । किं मे तुमं न पुत्तो अप्पाणं तेसि जं वसणे ॥ १३ ॥ इय जंपिरीवि थेरी वयणेहिं तेहिं तेण संठविया, । तेणुज्झियसोगभरा जह अंब! निराकुला चिट्ठ ॥ १४ ॥ नाओ तेण उवाओ विणएण जहा सुरा पसीयंति । तो उत्तमसविणयसमन्निएण मे इत्थ होयव्वं ॥ १५ ॥ विहियं छट्ठक्खमणं बंभच्चेराइओ तहा विणओ । वन्नगकुच्चगमल्लगमाइ सव्वं नवं च कयं ॥ १६ ॥ ण्हाओ सदसे वत्थे परिहित्था पोत्तियाइ मुहबंधं । काऊणऽट्ठगुणाए कलसेहिं नवेहिं ण्हाविता ॥ १७ ॥ तं चिंतेइ सपणयं पच्छा पाएसु निवडिओ भणइ । खमह जमेत्थऽवरद्धं मए तओ तोसमावण्णो ॥ १८ ॥ जक्खो भणेइ जं तुज्झ रोयए तं वरेहि वरमेगं । सो भणइ लोगमारिं मा कुण एसुच्चिय वरो मे ॥ १९ ॥ भणियं जक्खेण जहा जं तं न हओ हणामि नो अन्ने । तो अन्नं वरमेत्तो मग्गसु दूरं पसन्नो ते ॥ २० ॥ तो जस्स एग-

देसंपि कहवि पासामि दुपयमाइस्स । चित्तेमि तस्स दिट्ठाणुसारिरूवं समग्गंपि ॥ २१ ॥ इय भणिए तेणेसो एवं होउत्ति भणए सम्मं । तो रन्ना सक्कारं साहुक्कारं च सो नीओ ॥ २२ ॥ पत्तो कोसंबीए सयाणिओ तत्थ नरवई अत्थि । सो अन्नया सुहासणमारूढो पुच्छए दूयं ॥ २३ ॥ जं राईणं अन्नेसि अत्थि किं तं न अत्थि मह रज्जे? तेणुत्तं चित्तसहा एक्कच्चिय देव ते नत्थि ॥ २४ ॥ तो मणसा देवाणं वायाए पत्थिवाण सिज्झंति । कज्जाइं दुसज्जाइंवि आणत्ता तक्खणा मन्ने ॥ २५ ॥ नगरीए चित्तयरा तेहिं पुण सा सहा विभजिऊणं । आढत्ता चित्तेउं सव्वुवगरणोववेएहिं ॥ २६ ॥ लद्ध-वरस्स य चित्तयरदारगस्स जओ उ अवरोहो । तद्दिसिभागो जाओ अहन्नया जालकडगगओ ॥ २७ ॥ दिट्ठो मिगाव-ईए पायंगुट्ठो वरा य सा देवी । अइपरमपेमपत्तं नरवइणो तस्स निच्चंपि ॥ २८ ॥ दिट्ठाणुसारिणा तेण तयणु चित्तयर-सूणुणा सवा । आलिहिया सा चक्खुस्स तीइ उम्मीलणावसरे ॥ २९ ॥ तस्सायरसारस्सवि हत्थाओ कज्जलस्स अह विंदू । ऊरंतरे निवडिओ फुसिओ जाओ पुणोवि तओ ॥ ३० ॥ एवं जा वारतिगं विहियमणेणं विभावियं मणसा । एएणेवं होयव्वमेव ता उवरमो सेओ ॥ ३१ ॥ निम्माया चित्तसहा विन्नतो नरवई जहा देव! पासह चित्तं, सुपसन्नमाणसो पासिउं लग्गो ॥३२॥ निउणं निवन्नंतेण तेण दिट्ठं मिगावईरूवं । विंदू य णूणमेएण धरिसिया मज्झ पत्तित्ति ॥३३॥ काऊण मणे रोसं चित्तयरसुओ निरूविओ वज्झो । चित्तयराणं सेणी उवट्ठिया एस लद्धवरो ॥३४॥ नो जोग्गो मारेउं सामि । निवो भणइ पच्चओ को णु? । खुज्जयदासीमुहमेत्त दरिसणा पच्चओ विहिओ ॥३५॥ रोसो अवंझओ मज्झ तहवि संडासमस्समव-णेह । आणत्तो निव्विस्सओ गओ य सागेयनयरम्मि ॥ ३६ ॥ विहियं पाडिच्चरणं तस्सेव य सुरपियस्स जक्खस्स ।

पढमसुवासस्संते भणिओ वामेणवि लिहेसि ॥ ३७ ॥ इय पुणरवि लद्धवरो जक्खाओ सो सयाणिए रोसं । अइदुस्सहं पवन्नो वसणुववाएवि चिंतइ य ॥ ३८ ॥ लिहियं मिगावईए रूवं फलयम्मि अइसयसरूवं । उज्जेणीए पज्जोयराइणो तं च दरिसेइ ॥ ३९ ॥ दिट्ठं सिट्ठं च निवेण पुच्छिए तेण तक्खणा चेव । कोसंबीनरवइणो दुओ अतिदारुणो पहिओ ॥४०॥ एसा मिगावई ते जा भज्जा तं लहुं ममं देहि । अन्नह संगामसहो होज्ज ममं एज्जमाणस्स ॥ ४१ ॥ तो भिउडिभंगभीसणनिडालवट्टो सयाणिओ दूयं । दूरमसक्कारेत्ता निद्धमणेणं निसारेइ ॥ ४२ ॥ तो दूयवयणपरिकुवियमाणसो सो अवंतिनरनाहो । सव्वबलेण सणाहो कोसंबिं पइ समुच्चलिओ ॥ ४३ ॥ तं जमदंडागारं सोऊणं इंतयं पतूरंतं । अप्पबलो सो राया मओ अईसाररोगेण ॥ ४४ ॥ अइथिरचित्तत्तणओ मिगावई णूण एस पुत्तोवि । उदयणनामा अइबालगोत्ति मे नासिही सहसा ॥ ४५ ॥ इय परिभाविय पज्जोयगस्स पेसेइ दूयमचिरेण । भणिओ एस कुमारो बालो अम्हेहिं तुज्झ घरे ॥ ४६ ॥ संपत्तेहिं सामंतराइणो नाम परिभवं बहिही । अन्नेणवि संनिहिएण केणई मा न पेल्लेज्जा ॥ ४७ ॥ तो संपयं न कालो पत्थुयकज्जस्स सहसु य विलंबं । सो भणइ मए चिंतागरम्मि को किं खमो काउं ? ॥ ४८ ॥ भणियं मिगावईए सीससमीवम्मि निवसई सप्पो । गारुडिओ पुण जोयणसयम्मि किं कुणउ सोऽवसरे ? ॥ ४९ ॥ जाहे भणिओवि न गाइ सो दढं रागमागओ ताहे । भणियं जहा सुसज्जं कोसंबिपुरं करावेहि ॥ ५० ॥ पडिवन्नं कह कीरउ भणिओ उज्जेणिइट्टगा बलिया । कीरउ ताहिं विसालो सालो बलवं इह पुरीए ॥ ५१ ॥ पुरिसो मयणविहुरिओ पत्थिज्जंतो

मणप्पियजणेण । किं किं न देइ किं किं करेइ नहु वेहुअकज्जंपि? ॥५२॥ तस्स तया रायाणो चोद्दस वसवत्तिणो सपरिवारा । ठविया दोण्ह पुरीणं पहम्मि गुरुअंतरालंम्मि ॥ ५३ ॥ पुरिसपरंपरएणं आणीया इट्टगा तओ तेहिं । विहिओ कोसंबीए पायारो हिमनगागारो ॥ ५४ ॥ तत्तो इमीइ भणियं किमिमीए धण्णमाइरहियाए । सद्धापुन्नेण तओ भरिया धणधन्नमाईणं ॥ ५५ ॥ "उशना वेद यच्छास्त्रं यच्च वेद बृहस्पतिः । स्वभावादेव तत् सर्वं स्त्रीणां बुद्धौ प्रतिष्ठितम् ॥५६॥" इय वयणमणुसरंतीइ तीए विहिओ विसेससंवाओ । रोहगसज्जा सज्जा संजाया सा पुरी पवरा ॥ ५७ ॥ परिचिंतियं च णाए धन्ना ते गामनगरमाईया । सव्वजगजीववच्छलचरिओ चरमो जिणो वीरो ॥ ५८ ॥ विहरइ जत्थ अणत्थे परचक्कदुकालऽकालमरणाई । उच्चारिंतो दूरेण जणियजणमानसाणंदो ॥ ५९ ॥ जइ इज्ज मज्झ पुन्नेहिं एत्थ सामी करेमि पव्वज्जं । तो तस्स चलणकमलंतियम्मि परिचत्तपडिबंधा ॥ ६० ॥ परउवयारेक्करई नाउं तच्चिंतियं महाभागो । उत्तरपुरत्थिमाए दूरा देसंतरागम्म ॥६१॥ ओइण्णो उज्जाणे सामी चंदावयारनामम्मि । जाओ वेरोवसमो समागया चउव्विहा देवा—॥६२॥ सव्वजियाणं सरणं व ओसरणं तत्थ निम्मियं तेहिं । आजोयणमेत्तमहीमंडणभूयं खणा चेव ॥६३॥ मणिहेमरुप्पमइयं पागाराणं तिगं समारइयं । ऊसियपडागझयचिंधनियरनिम्महियमिहिरकरं ॥ ६४ ॥ सालासएण संछण्णमहियलो वहलदलहराभोगो । दुविहच्छायाणुगओ असोगनामो य पवरदुमो ॥ ६५ ॥ सरयससिकंतरूवं दूरादुम्मुक्कमोत्तिओज्जलयं । वेरुलियरयणदंडं चंडं छत्तत्तयं च कयं ॥ ६६ ॥ अइभासुररयणकरोहसोहियं हरियतिमिरसंभारं । सीहा-

१ क 'ज्जू' ।

सणं च विहियं हिमगिरिसिहरं व अइतुंगं ॥ ६७ ॥ उवविट्ठो तत्थ जिणो सियचामरचारुवीइयसरीरो । ताडियगहीरदुंदुहिभंकाराऊरियदियंतो ॥ ६८ ॥ मिलिओ मिगावईपमुहनयरिलोओ निवो य पज्जोओ । विहिओ पूयापमुहो सक्कारो तित्थनाहस्स ॥ ६८ ॥ पारद्धा धम्मकहा पीऊसावरिससरिसवाणीए । धम्मे कहिज्जमाणे सबरसरूवो नरो एगो ॥ ७० ॥ लोयप्पवायवसओ एसो किल कोइ एत्थ सव्वण्णू । निच्छयमिमं धरेंतो मणम्मि पुच्छेउमाढत्तो ॥ ७१ ॥ ताहे भणिओ जयजीवबंधुणा भगवया जहा सोम! । वायाइ पुच्छ बहवे सत्ता जं बोहिमुवइंति ॥ ७२ ॥ एवं भणिओवि स लज्जमाणमाणसवसेण पडिभणइ । भयवं! जा सा सा सा आमंति परूविए पहुणा ॥ ७३ ॥ पभणइ गोयमसामी जा सा सा सत्ति किं भणियमिमिणा । उट्ठाणपारियावणियमाह एयस्स तो भयवं ॥ ७४ ॥ जहा;—चंपा णामेण पुरी पुरोगमा पुरवराणमिह अत्थि । इत्थीलोलो परिवसइ तत्थ एगो सुवण्णारो ॥ ७५ ॥ सो पंच सुवण्णसए दाऊणं कण्णगाण जा जत्थ । रूवगुणमणहराओ सगउरवं ताउ परिणेइ ॥ ७६ ॥ एवं पंचसयाइं तासिं संपिंडियाइं, पत्तेयं । कारेइ अलंकारं तासिं सो तिलयचउदसमं ॥ ७७ ॥ जम्मि दिणे जीइ समं भोगं भुंजेउमिच्छइ तम्मि । सव्वमलंकारं देइ तीइ नो अण्णदिवसेसु ॥ ७८ ॥ सो अच्चंतं ईसालुओत्ति गेहं कयाइ नो मुयइ । नय अन्नस्स पवेसं वियरइ मित्तस्सवि गिहम्मि ॥७९॥ अन्नदिणे मित्तगिहे अचंतुवरोहपरिगओ संतो । वट्टंतम्मि पगरणे गओ तओ चिंतियमिमाहिं ॥ ८० ॥ पइरिक्कमज्जमुवलद्धमेयमइभूरिकालओ कहवि । ता ण्हामो मंडेमो आविद्धामो अलंकारे ॥ ८१ ॥ विहियं ताहिं तह चेव सव्वमादरिसवग्गहत्थाओ । जा पेच्छंति समंगं सहसा सो आगओ ताहे ॥ ८२ ॥ अइरोसारुणनयणो दट्ठूणं ताउ अन्नरूवाओ ।

गिन्हइ करेण एगं पिट्टेइ य जा गयं जीवं ॥ ८३ ॥ अन्नाहिं चिंतियं नूणमेस अम्हेवि मारिही रुट्ठो । ता आदरिसगपुंजं एयं कुणिमो तओ मुक्का ॥ ८४ ॥ एगूणा पंचसया अद्दागाणं तओ मओ सोवि । तक्खणमेव विसण्णाउ ताउ ही केरिसं जायं ॥ ८५ ॥ पइमारियाउ एया इय असलाहा जणे परिब्भमिही । तो पत्तकालमेयं जं किज्जइ मरणमिण्हंपि ॥ ८६ ॥ इय एगीभूयमणाहिं ताहिं दारं घणं पिहित्ता णं । दिन्नो गिहम्मि अग्गी कओ य नियजीवियच्चाओ ॥ ८७ ॥ पच्छायावेणं साणुक्कोसभावेण कामनिज्जरया । लद्धो मणुस्सभावो एयम्मि गिरिम्मि सव्वाहिं ॥ ८८ ॥ सो पुण सुवन्नगारो अट्टवसट्टो तिरिक्खओ जाओ । जा सा पढमं पइया सा एगभवंतरंतरिया ॥ ८९ ॥ बंभणकुलम्मि चेडो आयाओ सो य पंचमे वरिसे । जा वट्टइ ता सो हेमकारजीवो तिरिक्खत्तं ॥ ९० ॥ उज्झित्तु कुले जाया तम्मि य धूया अईव रूववई । बालत्तणेवि वेओ तीए अइउक्कडो उदिओ ॥ ९१ ॥ जाओ सरीरदाहो निच्चं चिय रुयइ नो धिइं लहइ । ता चेडेणं तेणं पोप्पयमुअरे कुणंतेणं ॥ ९२ ॥ पइया जोणिद्दारे हत्थेणं कहवि नो रुयइ ताहे । नायं तेणुवलद्धो चिरा मए परिमोवाओ ॥९३॥ सो रत्तीइ दिवा वि य लज्जाचाएण तं तहा काउं । आढत्तो जणगेहिं नाओ निद्धाडिओ हणिओ ॥९४॥ अइउक्कडवेयवसा अपत्ततरुणत्तणावि सा नट्ठा । सो पुण चेडो अचिरेण दुट्ठसीलत्तणं पत्तो ॥९५॥ जाओ य चोरपल्लीइ जत्थ एगूणगाणि चोराण । तेसिं पंच सयाइं सिणेहबद्धाइं निवसंति ॥ ९६ ॥ सा पुण माहणधूया पइरिक्कं हिंडमाणिगा एगं । गामं गया स चोरेहि तेहिं परिमुसिउमारद्धो ॥ ९७ ॥ गहिया य तेहिं नवजोव्वणत्ति पायडियनियरुई किंचि । भुत्ता कमेण सव्वेहिं एवमेसा गमइ कालं ॥ ९८ ॥ जाया तेसिं चिंता कह वरई अम्ह सुरयसम्मद्दं । एगागिणी इमा

सहइ वीयमाणेसु ता अण्णं ॥ ९९ ॥ आणीया कइयावि बिइया तं च प्पदङ्कमेईसे । मच्छरवसमुच्छलिया लग्गा छिद्दे
निहालेउं ॥ १०० ॥ घडहत्थाओ दुन्नि वि कूवम्मि गया जलाणयणहेउं । भणिया वीया कूवे पेच्छ हला! दीसए किंपि
॥ १०१ ॥ दट्ठुं सा आरद्धा छूढा तत्थेव पेल्लिउं पच्छा । गिहमागया भणेइ य ते नियमहिलं गवेसेह ॥ १०२ ॥ मुणियं
तेहिं इमीए एसा जह मारिया न संदेहो । माहणचेडस्स तओ हिययम्मि खुडुक्कियं एयं ॥ १०३ ॥ एसा सा मे भइणी
पावोवहया न अन्नहा एयं । मुव्वइ भगवं वीरो सव्वन्नू सव्वदरिसी य ॥ १०४ ॥ कोसंबीइ पुरीए समागओ जामि ता
अहं तत्थ । आगम्म पुच्छइ इमो जा सा सा सत्ति वयणेणं ॥ १०५ ॥ एवं भणिए पहुणा संवेगं तिव्वमागया परिसा ।
हद्धी मोहवियारो कहं विडंबइ भवे भविणो? ॥ १०६ ॥ सो पव्वइओ भयवंतपायमूले अणाउलो मणसा । संबुद्धा बुद्धि-
धणा वहवे अन्नेवि भवजिया ॥ १०७ ॥ देवी मिगावईवि य वंदित्ता एवमाह जं नवरं । पुच्छामि अवंतिनिवं तुब्भंते
लेमि तो दिक्खं ॥ १०८ ॥ जा पुच्छइ पज्जोयं मज्झम्मि सभाइ तीइ महईए । तक्खणकिसाणुराओ सो लज्जापरवसो
जाओ ॥ १०९ ॥ न तरइ तं वारेउं विसज्जिया तेण सा तओ कुमरं । निक्खेवयनिक्खित्तं काऊण वयं पवज्जेति ॥११०॥
अंगारवईपमुहाउ अट्ठदेवीउ तस्सवि निवस्स । सहिया मिगावईए तम्मी समयम्मि पवइया ॥ १११ ॥ चोराण य पंच
सया तेणं गंतूण ताइ पल्लीए । संवोहिया, मिगावई अज्जा सा चंदणज्जाए ॥ ११२ ॥ उवणीया जयगुरुणा साहुसमाया-
रपरिणई जाया । अह अन्नम्मि विहारे रविससिणो नियविमाणेसु ॥ ११३ ॥ एसुं चिय आरूढा समागया वंदिउं भुव-
णनाहं । अवरण्हकालसमए अज्जाओवि हु समग्गाओ ॥ ११४ ॥ नायनियट्टणसमया सेसज्जाओ समागया वसहिं । अज्जा

मिगावई पुण उज्जोयपवंचिया संती ॥ ११५ ॥ तत्थेव ठिया जा चंदसूरदंसणमहाइवेगेण । पत्तेसु दूरदेसंतरम्मि जायं गहातिमिरं ॥ ११६ ॥ तो मा किंचि विलक्खा जा जाइ उवस्सयम्मि ता विहिया । आवस्सयकिरिया साहुणीहिं भणिया य गुरुणीए ॥ ११७ ॥ अकलंककुलपसूया जगसिरमणिणा जिणेण दिण्णवया । एयारिसं तमज्जे! रयणिविहारं कह पवन्ना? ॥ ११८ ॥ तो सा पायनिवडिया पवत्तिणीए खमाविउं लग्गा । एसो ममावराहो मरिसिज्जउ न पुण काहामि ॥ ११९ ॥ एसा महाणुभावा पवत्तिणी सयललोयनमणिज्जा । कह मज्झ पमाएणं एवमसंतोस माणीया ॥ १२० ॥ एवं संवेगपरा नियदुच्चरियं पुणो पुणो जाव, । गरिहेइ ताव जायं केवलनाणं जयपहाणं ॥ १२१ ॥ निद्दावसाए वाहू अज्जाए चंदणाइ सेज्जाओ । पडिओ बहिं अही पुण तद्दिसिमागंतुमारद्धो ॥ १२२ ॥ ठविओ सेज्जाइ मिगावईइ सो जाव ताव पडिबुद्धा । किं मे वाहू चलिओ भणेइ भयवइ! इहं नागो ॥ १२३ ॥ संचरिओ किह नायं नाणाइमएण सो य पडिवाई । किं होज्जा इयरो वा । सा भगवइ! भणइ अन्नोत्ति ॥ १२४ ॥ सम्मं मिच्छादुक्कडपरायणाऽऽमायणा मए विहिया । उप्पन्नकेवलाए इमीइ निद्दापमायाओ ॥ १२५ ॥ इय वेरग्गमुदग्गं खणमेक्कमुवागया तओ तीए । लोयालोयविलोओ ण—णाइसओ समुप्पण्णो ॥ १२६ ॥ निग्घाइयकम्ममला कालेण सिवं अणंतममलं च । सिद्धिगइनामधेयं परमं ठाणं गया दोवि ॥ १२७ ॥ पायं पसंगसारं भणियमिमं पत्थुयं च पुण एत्थं । वेणइयवुद्धिसारेण सोमडेणं न अन्नेणं ॥ १२८ ॥ इति अथ गाथाक्षरार्थः;—अत्रैव वैनयिक्यां बुद्धौ अर्थशास्त्रेऽर्थोपार्जनोपायप्रतिपादके सामोपप्रदानभेददण्डलक्षणे नीतिसूचके वृहस्पतिप्रणीते शास्त्रे पूर्वमेव द्वारतयोपन्यस्ते, 'कप्पगत्ति' कल्पको मन्त्री ज्ञातमिति

गम्यते केनेत्याह–'गंडाइछेयभेयणया' इति गण्डादिच्छेदभेदनेन गण्डादीनामिक्षुयष्टिकलापरूपाणामादिशब्दाद्दधिभाण्डस्य च यथाक्रममुपर्यधस्ताच्च च्छेदेन भेदनेन च प्रतिपक्षप्रहितप्रधानपुरुषस्य मतिमोहसंपादकेनोपन्यस्तेनेति यक्षप्रयुक्तिः सुरप्रिययक्षवार्त्ता उक्तलक्षणा ज्ञातम्। कथमित्याह—'किच्चपओय अहवा सरावम्मि'त्ति—कृत्याया नागरिकलोकक्षयलक्षणायाः प्रयोग उपशमनोपायव्यापाररूपः अथवा यदिवा, क्व सतीत्याह—शरावे मल्लके उपलक्षणत्वात् कलशकूर्चिकावर्णिकादौ च प्रत्यग्रे चित्रकरदारकेण यो मल्लकादौ नूतने विहिते सति यक्षोपशमनोपाय उपलब्धः स चात्र ज्ञातमिति भावः। अत्र चार्थशास्त्रत्वभावनैवम्;—परो ह्यवशीभूतः सामादिभिर्नीतिभेदैः सम्यक्प्रयुक्तैर्ग्रहीतव्यः, यथा"—अधीष्व पुत्रक! प्रातर्दास्यामि तव मोदकान्। तान् वान्यस्मै प्रदास्यामि कर्णावुत्पाटयामि ते ॥ १ ॥ इति। साम च चित्रकरदारकप्रयुक्तो विनय इति ॥ ८ ॥

लेहे लिवीविहाणं वट्टक्खेड्डेणमक्खरालिहणं। पिट्टिम्मि लिहियवायण मक्खरविंदाइ चुयणाणं ॥ ९ ॥

लेख इति द्वारोपक्षेपः। तत्र लिपिविधानं लिपिभेदो ज्ञातम्। तच्चाष्टादशधा;—"हंसलिवी भूयलिवी जक्खी तह रक्खसी य बोद्धव्वा। उड्डी जवणि फुडुक्की कीडी दविडी य सिंधविया ॥१॥ मालविणी नडि नागरि लाडलिवी पारसी य बोद्धव्वा। तह अनिमित्ता णेया चाणकी मूलदेवी य ॥२॥ तद्देशप्रसिद्धाश्चैताः। तत्र किल केनचिद्राज्ञा कस्यचिदुपाध्यायस्य निजपुत्रा लिपिशिक्षणार्थं समर्पिताः ते च दुर्ललिततया आत्मानं नियन्त्र्य न शिक्षितुमुत्सहन्ते, अपि तु क्रीडन्त्येव।

१ क 'अधीष्व भो पुत्रक!'

ततो राजोपालम्भभीरुणा उपाध्यायेन 'वट्टक्खेडेणमक्खरालिहणंति' वृत्तानां खटिकामयगोलकानां खेलनं क्रीडनं तैः सह कृतम्। तेन चाक्षरपातानुरूपतद्गोलकप्रतिबिम्बद्वारेणाक्षराणामकारादीनामालेखनं कारितास्ते, ते हि यदा शिक्ष्यमाणा अपि न शिक्षामाद्रियन्ते तत उपाध्यायेन तत्क्रीडनकमेवानुवर्त्तमानेन तथा गोलकपातं शिक्षितं यथा भूमावक्षराणि समुत्पन्नानीति। यद्वा 'पिट्ठिम्मि'त्ति भूर्यपृष्ठादौ लिखितानामक्षराणां यद्वाचनं तद् वैनयिकी बुद्धिः। तथाक्षरबिंद्वादिच्युतज्ञानं अक्षरस्य वर्णरूपस्य बिन्दोः प्रसिद्धस्यैवादिशब्दान्मात्रायाः पदादेश्च च्युतस्य पत्रादवलिखितस्य यज्ज्ञानं तदपि वैनयिकी। तत्राक्षरस्य च्युतं यथा;—"गोमायोर्वदरैः पक्वैर्यः प्रदो विधीयते। स तस्य स्वर्गलाभेऽपि मन्ये न स्यात् कदाचन॥१॥" बिन्दुच्युतं यथा;—"सोष्माणं कोमलं नव्यं जनः शीतनिपीडितः। हिमर्त्तावी हते को न कवलं मार्गमाश्रितः?॥१॥" इति॥९॥

गणिए य अंकणासो अण्णे उ सुवण्णजायणं दंडे। आयव्वयचिंता तह अण्णे उ हियायरियसंखा॥१०॥

गणिते चेति द्वारपरामर्शः इह च चत्वार्युदाहरणानि, तद्यथा—अङ्कनाशः (१), सुवर्णयाचनं (२), आयव्ययचिन्ता (३), हृता भीताचार्याश्चेति (४). तत्राङ्कनाशः संपन्नः पुनर्लब्धः सञ्ज्ञातम्;—द्यूतकाराणां द्यूतं रममाणानां तल्लेख्यकं च कुर्वतां यदा कुतोऽपि दुष्प्रयोगात् कस्यचिदङ्कस्य नाशो भवति तदा प्रस्तुतबुद्धिवशेन तेषां पुनरप्यसावुन्मीलतीति अन्ये तु ब्रुवते—सुवर्णयाचनं चामीकरप्रार्थनं दण्डे राजसंबन्धिनि सर्वनगरसाधारणे पतिते सति ज्ञातम्;—किल क्वचिन्नगरे केनचिन्नरनाथेन दण्डः पातितः, कारणिकैश्च चिन्तितं, मा लोक उद्विजतामिति व्युत्पत्त्यासौ ग्राह्यः ततो भणिता

नागरिकास्तैः परिमितकालव्यवधानेन सुवर्णं द्विगुणत्रिगुणादिलाभमुत्प्रेक्षमाणैर्यथा;—"दण्डमूल्यप्रमाणं भवतां विभज्य सुवर्णं राज्ञो दातुमुचितं, स्वल्पकालादेव तच्च तत्तुल्यरूपमेव द्रव्यं यथा हस्ते भवतां चटिष्यते तथा विधास्यते, न कश्चिदसंतोषो विधेयः"। दत्तं च तत्तैः कालान्तरे च महर्घीभूतं विक्रीय कारणिकैस्तद्द्विगुणादिलाभो राजभाण्डागारे निक्षिप्तः, मूलधनं च तेषामेव समर्प्पितमिति। अन्ये त्वित्युनुवर्त्तते;—राज्यचिन्तकानां कुटुम्बचिन्तकानां च प्रस्तुतबुद्धिप्रधानानां पुरुषाणां राज्येषु कुटुम्बेषु च आयस्यापूर्वधनलाभलक्षणस्य व्ययस्य च लब्धधनविनियोगरूपस्य या चिन्ता सा ज्ञातम्। तथेति ज्ञातान्तरसमुच्चयार्थः। मतिमन्तो हि ताम्रालुकावदायव्यययोः प्रवर्त्तन्ते;—तथाहि—ताम्रालुका घृतजलादिमुत्कलेन मुखेन गृह्णाति, व्ययं चातिसंकीर्णमुखेन नालकेन करोति, यतो बहुर्व्ययकालोऽल्पश्चायकालः, इतीत्थमेव व्यवहरतां सांगत्यमुत्पद्यते इति। अन्ये तु हृतभौताचार्यसंख्या प्रस्तुतबुद्धिविषयतया वर्त्तते इति व्याख्यान्ति; यथा—केनचित्कुपालुना केचिद्भौताचार्याः कांचिद्गम्भीरजलां सरितमुत्तरन्तो जलपूरेण ह्रियमाणाः समुत्तारिताः। तेषां च प्रागेव समवधारितदशादिप्रमाणं स्वसंख्यानां समकालमेव जडत्वेनात्मानं विमुच्य परिगणयितुमारब्धानां यदा प्राक्कृतसंख्या न पूर्यते तदा सविषादमुखास्ते विलपितुमारब्धाः; यथा—एकोऽस्मासु नदीपूरेण हृत इति। भणिताश्च ते संप्रति समीपवार्त्तिना केनचित्, यथा—भो भवतामात्मा विस्मृतो यदेवं गणनमारब्धमिति ॥ १० ॥

कूवे सिराइणाणं तुल्ले तत्थवि तिरिच्छमाहणणं। अण्णे णिहाणसंपत्तुवायमोविंति एयं तु ॥ ११ ॥

कूप इति द्वारपरामर्शः। शिराया जलोद्गमप्रवाहरूपाया ज्ञानमवगमः कथमित्याह—भूमिमध्यगततथाविधकूपकारा-

दिग्गुणखातप्रमाणरूपाराधनेऽपि खातकानां यदा जलं न प्रवर्त्तते तदा तुल्ये खातप्रमाणसदृशे भागे तत्रापि तस्मिन्नेव कूपे तिर्यग्वामदक्षिणादिरूपे आहननं पार्ष्णिप्रहारादिना ताडनं कृतम् । अयमत्र भावः—क्वचित् कैश्चिद् ग्रामेयकादिभिरतीवस्वादुजलार्थिभिरनन्योपायं जलमवबुध्यमानैः कश्चित् कूपकारस्तथाविधाञ्जनवशेन भूमिगतानि जलान्यवलोकमानः पृष्टः;—'किमस्यां भुवि जलमस्ति नवा?' इति । उक्तं च तेन;—'निश्चितमस्ति'। तर्हि कियत्प्रमाणे खाते सति तदभिव्यक्तिमायास्यतीति? स प्राह—पुरुषदशादौ । प्रारब्धश्च तैः कूपः खनितुम् । संपादितं चोक्तप्रमाणं खातम्, तथापि जलानामनागमने निवेदितमस्य किं जलं नोद्गच्छतीति? तेनापि स्वाञ्जनावन्ध्यरूपतामवगम्य भणितम्;—'खातप्रमाणसंमितं वामं दक्षिणं वा कूपभागं पार्ष्ण्यादिना प्रहतं कुरुत'। विहितं च तथैव तैः । उद्घटितं च विपुलं जलमिति । अन्ये ब्रुवते इत्युत्तरेण योगः । एवमेवाञ्जनवशेन भूमिगतानि विधानानि कश्चित् पश्यन् केनापि पृष्टः;—'किमस्मदीयं निधानमत्रास्ति न वा?' इति । अस्ति चेत्, कियन्त्यां भुवि? । ततस्तेनापि कूपे भूविवररूपे प्राग्वत् खानिते 'निहाणसंपत्तुवायमो' इति निधानसंपत्तेरुपायो हेतुर्वामस्य दक्षिणस्य वा पार्श्वस्य आघातरूपस्तदादिष्टेनैव प्रवर्त्तितः । लब्धं च निधानमिति एतत्त्विदं पुनः ॥ ११ ॥

आसे रक्खियभूया धम्मोवलरुक्खधीरजायणया । अण्णे कुमारगहणे लक्खणजुयगहणमाहंसु ॥ १२ ॥

इह अत्थि समुद्दतडे पारसकूलं जणाणुकूलगुणं । एगो अस्साहिवई तत्थासि विसालविहवजुओ ॥ १ ॥ अह अन्नया ह्याणं एगो कुलदारओ कओ रक्खो । अइतिउणविणयसंपाडणेण आणंदिओ तेण ॥ २ ॥ तस्स य धूया अइरूवमण-

हरा तम्मि रायमणुपत्ता । पभणेइ जया तुह देइ वेयणं एस मे ताओ ॥ ३ ॥ तइया तुमं विमग्गसु तुरयं काउं परिक्खमइनिउणं । कहिओ य एसुवाओ वीसत्थेसुं तुरंगेसु ॥ ४ ॥ जो तुरओ संतासं नो वच्चइ तत्थ तं विमग्गेसु । तेणावि पडिसुयं तीइ वयणमाणंदियमणेण ॥ ५ ॥ वेयणदाणावसरे पुव्विंपि परिक्खिए दुवे तुरए । सो मग्गइ तो भासइ अस्साहिवईवि सप्पणयं ॥ ६ ॥ एएसिं अस्साणं मज्झे एए तुरंगमा लट्ठा । ता जइ एए गिह्णसि ता सव्वे किं न गिह्णेसि ? ॥ ७ ॥ सो भणइ न सव्वेहिं पओयणं मज्झ, चिंतियं ताहे । अस्साहिवेण जह एस दारओ लक्खणनिहाणं ॥ ८ ॥ कहमन्नह एएसिं अस्सेसु इमस्स वीसमइ दिट्ठी । ता नियधूयादाणेण गेहजामाउओ कज्जो ॥ ९ ॥ कहियं नियभज्जाए सा नेच्छइ तो भणाइ हे मुद्धे ! । लक्खणजुत्तो एसो होही मे गेहवुड्ढिकरो ॥ १० ॥ सुण एत्थमुदाहरणं जह वट्टइ एत्थ दारगो कोवि । नियधुया माउलगेण तस्स दिन्ना परं गेहे ॥ ११ ॥ न करेइ किंपि कम्मं अडवीइ गओ विरत्तओ एइ । खिंसिज्जइ भज्जाए तमकिंचिकरो कहं होसि ? ॥ १२ ॥ छट्ठे मासे लद्धं तं दारु सलक्खणं हवइ जत्थ । दमसयसहस्समुल्लो कुडवो घडिओ य सो विहिणा ॥ १३ ॥ एगस्स धन्नवणिणो दिन्नो लद्धं जहिच्छियं मुल्लं । तस्स गिहे तेणेगा जाया तस्साणुभावाओ ॥ १४ ॥ एवं लक्खणजुत्ते गिहे पविट्ठम्मि वड्ढइ कुडुंवं । दिन्ना नियया धूया लक्खणजुत्तस्स तस्स तओ ॥ १५ ॥ अहवा वारवईए पुरीए कण्हम्मि रज्जमणुपत्ते, । कइयावि अस्सवाणियहत्थाओ किणिउमाढत्ता—॥ १६ ॥ हरिणा कुमरेहिं तहा तुरया, कुमरेहिं तत्थ थूलतणू । एए किल वलवंतो कलिऊणंगीकया ते उ ॥ १७ ॥ कण्हेणेगो अइदुब्बलोवि गहिओ सलक्खणो काउं । तो ते तं हसमाणा भणंति कहमेरिसो गहिओ ? ॥ १८ ॥ पडिभणियं अह

हरिणा जह कज्जसमत्थओ इमो न इमे । अन्नेसिंपि बहूणं इमेसिं संपायगो होही ॥ १९ ॥ अस्सवइणो हरिस्स य पत्थु-यवुड्ढीए विलसियं एयं । जं सो घरजामाया अस्सो य वसित्तणं नीओ ॥ २० ॥ इति ।

अथ गाथाक्षरार्थः अश्व इति द्वारपरामर्शः 'रक्खिय'त्ति—रक्षकोऽश्वरक्षावान् दारकः 'धूय'त्ति—दुहिता चाश्वपतेरेव तत्प्रेरितेन च तेन 'धम्मोवल'त्ति-धर्मोपलैः कुतपमध्यक्षिप्तपाषाणखण्डरूपैर्वृक्षान्मुक्तैः 'धीर'त्ति—धीरयोरत्रस्तयोस्तुरङ्ग-योर्वेतनदानकाले 'जायणया' इति याचनं कृतम् । शेषस्तु प्रपंच उक्त एव । अन्ये 'कुमारगहण' इति कुमारैः शाम्बादिभिः स्थूलाश्वग्रहणे सति विष्णुना यल्लक्षणयुतस्याश्वस्य दुर्बलस्यापि ग्रहणं कृतम्, तदाहुर्दृष्टान्ततयेति ॥ १२ ॥

गद्दभतरुणो राया तप्पिय वुड्ढाणऽदंसणं कडगे । पिइभत्तणयण वसणे तिसाइ खरमुयणासिरसलिलं १३

गर्दभ इति द्वारपरामर्शः । इह तरुणः कश्चिद्राजा 'तप्पिय'त्ति—ते तरुणाः प्रिया यस्य स तत्प्रियः । अन्यदा चासौ विजययात्रायां प्रचलितः । भणितश्च तेन सर्वोऽपि लोकः, यथा—'वुड्ढाणदंसणं कडगे' इति मदीयकटके यथा वृद्धाना-मदर्शनं भवति तथा भवद्भिः कर्त्तव्यं—वृद्धः कोऽपि नानेतव्यो मदीयकटके इति भावः । तथेति प्रतिपन्नं च तैः । गतश्च सपरिवारोऽसौ विजययात्रायाम् 'पिइभत्तणयण'त्ति—पितृभक्तेन चैकेन कटकवासिना नरेण पितुर्गुप्तस्य नयनं कृतं कटके 'वसणे तिसाइ' इति । अन्यदा च तथाविधविजलकान्तारान्तर्गतस्य सैन्यस्य दिनप्रहरद्वयसमये नृपः संबन्धिनि व्य-सने आपतिते सति राजा तांस्तरुणान् प्रपच्छ, यथा—आकर्षयत भोः केनाप्युपायेन सजलां भुवमवगम्य जलमिति । ते च तरुणत्वेनापरिणतबुद्धयो न जानन्ति तदुपायम् । ततो वृद्धगवेषणा कृता । नोपलब्धश्च केनापि कोऽपि । ततः पटह-

प्रवादनपुरस्सरं समुद्घोषणा कारिता, यथा—आगत्य कोऽपि वृद्धः कथयतूपायम्। ततस्तेनानीतजनकेन छुप्तः। आनीतश्च तत्र पिता। तेनापि कथितं, यथा—'खरमुयण'त्ति खरान् मुञ्चताटवीमध्ये यत्र च ते उत्सिङ्घनं कुर्वन्ति तत्र 'सिर'त्ति सिराः प्रतीतरूपा एव संभवन्ति। कृतं च तथैव। तदनु सलिलमुपलब्धमिति। अन्ये तु व्याख्यान्ति—ते गर्दभास्तावदुत्सिङ्घनं कुर्वन्तो गता यावन्नीरपरिपूर्णं सरः संप्राप्तमिति ॥ १३ ॥

लक्खणरामे देवीहरणे सोगम्मि आलिहे चलणा। उवरिं ण दिट्ठजोगो अत्थित्तासासणे चेव ॥ १४ ॥

ओज्झाउरीइ[1] दसरहराया रघुवंसनंदणो आसि। अच्चब्भुयनियचरणावज्जियसुरखयरपहू ॥ १ ॥ तस्संतेउरसारा तिण्णि अभविंसु पियपमा रम्मा। कोसल्ला य सुमित्ता तहावरा केकई नाम ॥ २ ॥ जाया तिण्णि पहाणा तासिं पुत्ता कमेण ते एए। सिरिमं रामो तह लक्खणो य भरहो य नयनिउणा ॥ ३ ॥ तो दसरहराया केकईइ कइयावि तोसिओ संतो। देइ वरं, तीएवि य समए मग्गिस्समिइ भणिओ ॥ ४ ॥ वयपरिणामे किल दसरहेण रामो पयम्मि नियम्मि। आढत्तो ठावेउं तओ वरो मग्गिओ तीए ॥ ५ ॥ जह भरहो मज्झ सुओ कीरउ राया, विलक्खओ जाओ। राया, विन्नायमिणं रामेणं विणयरामेणं ॥ ६ ॥ पायप्पणामपुव्वं जणगं विन्नवइ ताय सच्चगिरो,। तं होसु, वणविहारं काहमहं लक्खणसहाओ ॥ ७ ॥ सुयवच्छलोवि राया अण्णमुवायं मणे अलभमाणो। अणुमन्नइ सुयविरहे सुन्नं मन्नंतओ पुहविं ॥ ८ ॥ चलिया दोवि कुमारा सीयासहिया दिसाइ जम्माए। अइगरुयं रणरणयं जणयंता सयलनयरीए ॥ ९ ॥ पत्ता

[1] क 'उज्झा'।

मरहट्ठयमंडलम्मि गहिरे वणंतरे तत्थ । संजाया वद्धठिई हिमगिरिरण्णे मइंदव्व ॥ १० ॥ फलफुल्लकंदभोयणरयाण निज्झरजलं पियंताणं । चिंतंताणं सहलत्तमप्पणो जणगविणयाओ ॥ ११ ॥ परउवयारे चित्ते तहा तहा निच्चमायरंताण । सीयाविहियसरीरट्ठिईण संतुट्ठचित्ताण ॥ १२ ॥ वच्चंति वासरा ताण जाव, लंकाहिवेण तो नायं । पुव्विंपि य सीयाए आरूढदढाणुराएण ॥ १३ ॥ जह रामो जणगनिवंगयाइ जुत्तो वणम्मि परिवसइ । पारद्धो तग्गहणोवाओ छलचारिणा तेण ॥ १४ ॥ कत्थइ समए अइवाउलाण तेणेव तेसि विहियाण । पुप्फगएणं सा रावणेण लंकाउरिं नीया ॥ १५ ॥ निअठाणमागया जाता ते सीयं कहिंवि न नियंति । सव्वस्सवंचिया इव सोगं च पराभवं च गया ॥ १६ ॥ सुग्गीवसहाएहिं हणुवंतचरोवलद्धवुत्तंतो । गंतुं लंकानयरिं सबंधवो रावणो निहओ ॥ १७ ॥ उवलद्धा जणगसुया तिलतुसमित्तं अखंडियायारा । चोद्दसवरिसाणंते समुवज्जियपोढजसपसरा ॥ १८ ॥ उज्झाउरिं च पत्ता परलोगगएण विरहियं पिउणा । भरहेणं निरवज्जं परिचिंतियरज्जकज्जं ते ॥ १९ ॥ जाओ रज्जभिसेओ लक्खणकुमरस्स रामणुन्नाए । रज्जसुहमणुरयाणं जा जंति दिणा सुहमणाण ॥ २० ॥ अलिएण य वलिएण य ताहे लोएण जणगतणयाए । आरोविओ महंतो सीलक्खलणाकओ अयसो ॥ २१ ॥ जहा—परमहिला लोलमणे सव्वत्थेसुवि विरुद्धसंचारे । कह रावणम्मि तग्गिहगयाइ सुइसीलमेयाए ? ॥ २२ ॥ नियजायासुइभावं रामो जाणंतओवि जणवाया । किंचि अवन्नं दंसेइ सा गया बहु तओ सोगं ॥ २३ ॥ अंतेउरमज्झगया अहन्नया मच्छरं वहंतीए । होउ खए खारो इय चिंतंतीए सवत्तीए ॥ २४ ॥ भणिया हले ! स रावणराया रूवेण विजियतेलोक्को । इय वट्टइ जणवाओ ता लिहसु स केरिसो आसि

॥ २५ ॥ निययाणुमाणकप्पियपरासओ सवहा जणो सव्वो । नीयाण नाऽखलो ना महाणुभावो महंताण ॥ २६ ॥ इय मग्गमणुसरंतीइ तीइ लिहियं पयाण पडिबिंबं । उवरिं मए न दिट्ठो अओ न जाणे किमागारो ? ॥ २७ ॥ तं पडिबिंबं संगोविऊण रामस्स दंसियं तीए । अज्जवि इमा न तं पइ पडिबंधं मुयइ इह पेच्छ ॥ २८ ॥ सीयाउवरिं रामस्स विप्पियं तीइ संजणंतीए । किल वेणइया बुद्धि तेणोवाएण सच्चविया ॥ २९ ॥ एवं रामायणसंकहाइ अइवित्थरेण पन्नत्तं । तो तत्तो विन्नेयं तयत्थिणा सोवओगेण ॥ ३० ॥ इति । अथ गाथाक्षरार्थः—लक्षदर्शनाङ्कनयोरिति वचनात् लक्षयतः पश्यतो रामस्य सीतालिखितचलनप्रतिबिम्बं यत् सपत्न्या प्रयोजनं कृतं तल्लक्षणमित्युच्यते । तत्र च रामे इति रामदेवः, तस्य च देवी सीता हरणे तस्या रावणेनापहरणे कृते प्रत्यागमने च लोकापवादभयेन रामेणावज्ञायां कृतायां शोके च संपन्ने कदाचित् सपत्नी प्रयुक्ता सीता, 'आलिहे' इति—आलिखितवती चरणौ रावणसंबन्धिनौ उपरि पादप्रदेशादूर्ध्वं न दृष्टो मयाऽसावित्ययोगो लेखनस्य सीतया कृतः । ततः सपत्न्या लब्धच्छिद्रया 'अत्थित्तासासणे चेव'त्ति—अर्थितायाः अर्थित्वस्य शासना कथना, चः समुच्चये, एवं पादलेखदर्शनन्यायेन कृता । अत्र च अर्थिताशासने व्याख्यातेऽपि अत्थित्तासासणे इति यः पाठः स प्राकृतलक्षणवशात् तच्चेदं;—"नीया लोयमभूया य आणिया दोवि बिंदुदुब्भावा । अत्थं वहंति तं चिय जो एसिं पुव्वनिद्दिट्ठो ॥ १ ॥" १४ ॥

गंठी मुरुंड गूढं सुत्तं समदंड मयणवट्टो य । पालित्त मयणगालण लट्ठीतर लाबुसिव्वणया ॥ १५ ॥

ग्रन्थिरिति द्वारम् । सचात्र गूढाग्रसूत्रपिण्डलक्षणो ग्राह्यः, तत्र पाडलिपुत्रे नगरे मरुण्डो नाम राजा तस्य कुतोऽपि

स्थानात् कैश्चिज्ज्ञानिनमात्मानं मन्यमानैर्मुरुण्डराजपरिषत्परीक्षार्थं 'गूढं'इति गूढाग्रं सूत्रम्, 'समदंड'त्ति समः समवृत्तो मूले उपरि च दण्डकः, मदनवृत्तश्च मदनलेपोपलिप्तवृत्तसमुद्गकश्च प्रेषित इति। दर्शितानि च तानि तथाविधकोविदानाम्। ततः पादलिप्ताचार्यस्य तत्र पर्यायात् कृतविहारस्य दर्शितानि राजकुलागतस्य ततः 'पालित्त'त्ति पादलिप्ताचार्येण 'मयणगालण'त्ति मदनगालना गूढसूत्रे उष्णोदकेन कृता। ततः सूत्राग्रमुन्मीलितम्। 'लट्ठीतर'त्ति यष्टेर्नदीजले प्रवहति तारणं कृतं तत्र यो भागो गुरुतर एव बहु ब्रुडति स मूलमिति ज्ञातम्। मदनवृत्तगोलकश्चात्युष्णे जले निक्षिप्य मदनगालनेन व्यक्तीभूतद्वारदेशः समुद्घाटितः स्वयं च 'लावुसिव्वणया' इति अच्छिद्रं महाप्रमाणमेकमलावु गृहीत्वा सूक्ष्मं च राजिरेखामुत्पाद्य मध्ये रत्ननिक्षेपः कृतः ततो जैनशास्त्रप्रसिद्धचोरसेवन्या स्यूता भणिताश्च ते, यथा—'एतदलावु अविदारयद्भिः रत्नग्रहः कार्यः'। न शकितश्च तैः सोऽर्थः संपादयितुं प्रस्तुतबुद्धिविकलैरिति ॥ १५ ॥

अगए विसकर जवमेत्त वेज्ज सयवेह हत्थिवीमंसा। मंतिपडिवक्खअगए दिट्ठे पच्छा पउत्ती उ ॥ १६ ॥

अगद इति द्वारपरामर्शः। कश्चिद्राजा निजपुरोपरोधकारि परबलं स्वदेशान्तः प्राप्तं श्रुत्वान्योपायेन तन्निग्रहमनीक्षमाणस्तदागममार्गजलानि विषेण भावयितुमिच्छुः सर्वत्र नगरे, 'विसकर'त्ति विषकरं पातितवान् यथा—पञ्चपलकादिप्रमाणं सर्वेणापि मम भाण्डागारे विषमुपढौकनीयम्। 'जवमित्त'त्ति यवमात्रं 'विज्ज'त्ति कश्चिद्वैद्यो विषमानीतवान्। कुपितश्च राजा—'किं त्वमेवं मदाज्ञाभङ्गकारी संवृत्तः?' इति। स त्वाह—'तुच्छस्याप्यस्य देव! 'सयवेह'त्ति शतवेधः आत्मनः सकाशात्, उपलक्षणत्वात् सहस्रादिगुणवस्त्वन्तरस्य च वेधः आत्मना परिणमयितुं शक्तिः समस्ति'। ततो

'हत्थिवीमंस'त्ति—हस्तिनि क्षीणायुषि पुच्छैकवालोत्पाटनं कृत्वा तस्मिन्नियोजनेन विमर्शः कृतः। लग्नं च तद्विषं क्रमेण हस्तिनमभिभवितुम्। मन्त्रिणा चोक्तम्;—'प्रतिपक्षोऽगदः एतस्य निवर्त्तकमौषधं किं किंचिदस्ति न वा?' इति। अस्ति चेत्, प्रयुङ्क्ष्व। प्रयुक्तं च। ततो यावद्विषेणाभिभूयते तावत् पश्चात्प्रयुक्तेनौषधेन प्रगुणीक्रियते। एवं दृष्टे विषसामर्थ्ये पश्चान्मन्त्रिणा प्रयुक्तिस्तु प्रयोगः पुनर्व्यापारणलक्षणः कृतः। अत्र च वैनयिकी बुद्धिर्यन्मन्त्रिणा दृष्टसामर्थ्यं विषं व्यापारितमिति ॥ १६ ॥

गणिया रहिए एक्कं सुकोस सड्ढित्ति थूलभद्दगुणे। रहिएण अंबलुंबी सिद्धत्थगणट्टदुक्करया ॥ १७ ॥

इह नवमनंदकाले कप्पगवंसम्मि आसि सुपसिद्धो। सयसंखावच्चत्तणगुणाउ सयडालगो मंती ॥ १ ॥ तस्स पहाणकलत्तम्मि दुण्णिजाया सुया सुयवरिट्ठा। सिरिथूलभद्दनामो पढमो बीओ य सिरिउ त्ति ॥ २ ॥ जक्खा य जक्खदिन्ना भूया तह भूयदिन्नया नाम। सेणा वेणा रेणा तह सत्त इमाउ धूयाओ ॥ ३ ॥ एया कमेण इग–दो–तिगाहिं वाराहिं सुणियगहणसहा। जिणवयणरत्तचित्तो एगंतेणेव सड्डालो ॥ ४ ॥ तत्थत्थि वररुई नाम माहणो सयलविप्पकुलकेऊ। अट्ठसएण सिलोगाण नंदमुवचरइ सो निच्चं ॥ ५ ॥ राया सगडालमुहं पासइ मिच्छत्तमिय मुणंतो सो। जा न पसंसइ एसो वि तस्स न पसन्नओ होइ ॥ ६ ॥ तब्भज्जाए सेवापरायणो सो तओ दढं जाओ। भणिओ तीइ किमत्थं तमेवमाराहिसि ममंति? ॥ ७ ॥ परिकहिए सब्भावे तह काहं जह पसंसए एसो। इय पडिवज्जिय तीए भणिओ भत्ता किमत्थं तं ॥ ८ ॥ न पसंससि वररुइकवमाह एसोवि मिच्छमिय काउं। अइनिब्बंधुवरुद्धो महिलाए कारिओ करणिं ॥ ९ ॥

अण्णदिणे रायपुरो वररुइणा गाहियं नियं कयं । पासट्ठिओ अमच्चो भणाइ अवो ! सुपढियं ति ॥ १० ॥ तो अट्ठ-मयंग्गा दीनाराणं दवावियं तस्स । जाया पइदिवसं चिय एत्तियमित्ता य से वित्ती ॥ ११ ॥ अत्थक्खयं पलोइय भणिय-ममच्चेण देव ? किमिमस्स । देहित्ति तेण वुत्तं सलाहिओ जं तए एसो ॥ १२ ॥ भणियममच्चेण मए अविणट्ठं पढइ पुव्वकयंति, सलहियमेयस्स तओ रन्ना पुट्ठो कहं एवं ॥ १३ ॥ तेणं भणियं मज्झं धूयावि पढंति पढइ जं एसो । उचि-यसमए य पत्तो पढणत्थं सो निवस्संते ॥ १४ ॥ जवणियअंतरियाए धरिया मंतिस्स सत्त धूयाओ । जक्खाइ पढमवा-राइ अहिगयं से पढंतस्स ॥ १५ ॥ तो तीए नरवइणो पुरओ अविणट्ठमुच्चरंतीए । वाराहिं दोहिं अहियं बीआए तीइ वुत्तम्मि ॥ १६ ॥ तइयाए वाराए तइयाए अहिगयं च वुत्तं च । एवं वारावुड्ढीइ सेसगाहिंपि उवलद्धं ॥ १७ ॥ तो कुविएणं रन्ना दुवारमवि वारियं वररुइस्स । पच्छा सो गंगाए जंतपओगेण दीणारे ॥ १८ ॥ ठविऊण लेइ भणइ य गुट्ठतुट्ठा देइ मज्झ गंगत्ति । कालंतरेण रन्ना सोउं सिट्ठं अमच्चस्स ॥१९॥ तेणं भणियं जइ मह पुरो इमा देइ ता वरं देव !। वच्चामो य पभाए गंगाए पडिसुयं रन्ना ॥ २० ॥ अह मंतिणा वियाले पच्चइओ नियनरो समाइट्ठो । गंगाए पच्छन्नो अच्छसु जं वररुई सलिले ॥ २१ ॥ किंपुण ठवेइ तं गिण्हिऊण मह भद्द ! उवणमेज्जासि । गंतूण नरेण तओ आणीया दम्मपोट्टलिया ॥ २२ गोसम्मि गओ नंदो मंतीइ पलोइओ थुणंतो सो । गंगजलम्मि निवुड्डो थुइअवसाणे य तं जंतं ॥ २३ ॥ करचरणेहिं सुचिरंपि घट्टियं जाव वियरइ न किंपि । अच्चंतविलक्खत्तणमणुपत्तो वररुई ताव ॥ २४ ॥ पाय-डिया सयडालेण राइणो सा य दम्मपोट्टलिया । हसिओ य राइणा सो कुविओ मंतिस्स उवरि तओ ॥ २५ ॥

आरद्धो छिद्दाइं पलोइउं अन्नया य सयडालो । वीवाहं काउमणो सिरियस्स नरिंदजोग्गाइं ॥ २६ ॥ विविहाइं आउहाइं पच्छण्णं कारवेइ एयं च । उवयरियाए कहियं वररुइणो मंतिदासीए ॥ २७ ॥ पावियछिद्देण तओ तेणं डिंभाणि मोयगे दाउं । सिंगाडयतियचच्चरठाणेसुं पाढियाणि इमं ॥ २८ ॥ एउ लोउ न वियाणइ जं सगडालु करेसइ । नंदु राउ मारेविणु सिरियउ रज्जि ठवेसइ" ॥ २९ ॥ सुणियं च इमं रण्णा चरेहिं पेहावियं च मंतिगिहं । दट्ठूण कीरमाणाइं आउहाइं पभूयाइं ॥ ३० ॥ सिट्ठं रन्नो तेहिं कुविओ राया ठिओ पराहुत्तो । सेवागयस्स चलणेसु निवडमाणस्स मंतिस्स ॥ ३१ ॥ कुवियंति निवं नाउं सयडालो मंदिरम्मि गंतूण । कहइ सिरियस्स पुत्तय । राया मारेइ सव्वाइं ॥ ३२ ॥ जइ न मरिस्सामि अहं ता रन्नो पायनिवडियं वच्छ ! । मं मारिज्जासि तुमं ठगिया सिरिएण ता सव्वणा ॥ ३३ ॥ सयडालेणं भणियं तालउडे भक्खियम्मि मइ पुव्वं । निवपायपडणकाले मारेज्जसु तं गयासंको ॥ ३४ ॥ सव्वविणाससंकियमणेण पडिसुयमिमं च सिरिएण । तहमेव पायपडियस्स सीसमेयस्स छिन्नंति ॥ ३५ ॥ हाहा अहो अकज्जंति जंपिरो उट्ठिओ य नंदनिवो । भणिओ सिरिएण तओदेव ! अलं वाउलत्तेण ॥ ३६ ॥ जो तुम्हं पडिकूलो तेणं पिउणावि नत्थि मे कज्जं । तो सो रण्णा वुत्तो पडिवज्जसु मंतिपयविं ति ॥ ३७ ॥ तेणं भणियं भाया जेट्ठो मे थूलभद्दनामो त्ति । बारसमं से वरिसं कोसाइ गिहे वसंतस्स ॥ ३८ ॥ सद्दाविओ य रण्णा वुत्तो य भयाहि मंतिपयविं ति । तेणं भणियं चिंतेमि राइणा पेसिओ ताहे ॥ ३९ ॥ सन्निहियअसोगवणे तत्थ य सो चिंतिउं समाढत्तो । परकज्जवावडाणं के भोगा किं च सोक्खं ति ? ॥ ४० ॥ भोगेहिंवि गंतव्वं नरएऽवस्सं अलं तदेतेहिं । इय चिंतिऊण वेरग्गमुवगओ भववरित्तमणो

॥ ४१ ॥ काऊण पंचमुट्ठियलोयं सयमेव गहियमुणिवेसो । गंतूणं भणइ निवं इमं मए चिंतियं राय ! ॥ ४२ ॥ उवसूहिओ निवेणं नीहरिओ मंदिराउ स महप्पा । गणियाइ गिहे जाहि त्ति पेहिओ राइणा जंतो ॥ ४३ ॥ दट्ठूण मयकलेवरदुग्गंधपहेण वच्चमाणं तं । रन्ना नायं निविन्नकामभोगो धुवमिमो त्ति ॥४४॥ ठविओ पयम्मि सिरिओ इयरो संभूयविजयपामूले । पवइओ अच्चुग्गं करेइ विविहं तवच्चरणं ॥ ४५ ॥ अहविहरंतो कइयावि पाडलीपुत्तमागओ एसो । संभूयविजयगुरुणा सद्धिं सद्धम्मनिरयमणो ॥ ४६ ॥ पत्ते वासारत्ते तिण्णि मुणी तिव्वभवभउव्विग्गा । गिण्हंति कमेणेए अभिग्गहे दुग्गहमहन्ने ॥ ४७ ॥ एगो सीहगुहाए अन्नो दारुणविसाहिवसहीए । कूवफलयम्मि अन्नो चाउम्मासं कयाणसणा ॥ ४८ ॥ भयवं स थूलभद्दो कोसागेहम्मि अतवकम्मरओ । निवसिस्सामि स गुरुणा अहिगयसत्तेणऽणुन्नाओ ॥४९॥ संपत्तो घरदारे तुट्ठाए उट्ठिऊण जह भग्गो । एसो परीसहेहिं भणाहि जं काहमेत्ताहे ॥ ५० ॥ पुव्वोवभुत्तरइमंदिरम्मि उज्जाणगज्झयारम्मि । देसु निवासं, दिन्नो भुत्तो सव्वेहिंवि रसेहिं ॥ ५१ ॥ ण्हाणगुणसुइसरीरा सव्वालंकारभूसिया राओ । पत्ता दीवयहत्था कयत्थमप्पाणमिच्छंती ॥ ५२ ॥ चाडुपडू पारद्धा सा तं रमिउं न सक्किया जाव । तत्तो पसंतमोहा सुयधम्मा साविया जाया ॥ ५३ ॥ रायाभिओगविरहेण कोइ पुरिसो मए न रमियव्वो । इय सा अबंभविरती पडिवज्जइ वज्जियवियारा ॥ ५४ ॥ उवसमियसीहसप्पा चउमासोवासिया गुरुसयासे । कयकूवफलावासो तइओवि मुणी समायाओ ॥५५॥ अब्भुट्ठिया मणागं दुक्करकारीण सागयं तुब्भं। आभासिया कया जा गुरुणा ता थूलभद्दोवि ॥५६॥ गणियागिहम्मि पत्तासरम्मि गिण्हिय मणुन्नमाहारं । भुंजंतो रम्मतणू समाहिगुणओ य संपन्नो ॥ ५७ ॥ अइदुक्करदुक-

रकारयस्स अब्भुट्ठिऊण सप्पणयं । भणियं गुरुणा तव सागयं ति ते मच्छरं पत्ता ॥ ५८ ॥ तिन्निवि भणंति खमगा! पेच्छह सूरी कहं इमं भणइ । एस अमच्चस्स सुओ अतवोवि पसंसिओ एवं ॥ ५९ ॥ मणमज्झठवियरोसेण पाउसम्मी समागए दुइए । सीहगुहाखमगेणं भणिओ सूरी अहं जामि ॥ ६० ॥ उवकोसाइ गिहम्मी कोसावेसाइ लहुगभइणीए । तं वोहेमि किमूणो कोवि इहं थूलभद्दाओ ॥ ६१ ॥ उवउत्तेणं गुरुणा णायं पारं न पाविही एसो । पडिसिद्धो तहवि गओ तो मग्गियलद्धवसहीओ ॥ ६२ ॥ लग्गो वासारत्तं काउं सा भद्दिगा सुणइ धम्मं । अइफारसरीरा भूसिया य अविभूसिया चेव ॥ ६३ ॥ सो मयणगोलगो इव जलणसमीवे तओ पलोयंतो । जाओ अईवदढभाववज्जिओ फुरिय-कामसरो ॥ ६४ ॥ वज्जियलज्जो अज्झोववण्णओ मग्गिउं तओ लग्गो । निउणमईए तीए भणिओ किं देसि तं अम्हं? ॥ ६५ ॥ सो भणइ नत्थि मे किंचि जेण णिग्गंथओ अहं भद्दे! । तहवि य भणसु किमिच्छसि लक्खं, निसुयं च तेणेवं ॥६६॥ नेवालजणवए जह रायाऽपुव्वस्स साहुणो देइ । कंवलरयणं सयसहस्समोल्लमेसो तहिं जाइ ॥ ६७ ॥ लद्धं तं तत्थ महापमाणवंसस्स नूमियं मज्झं । ठइयं छिद्दे जह तं न कोवि किंचिवि वियाणाइ ॥ ६८ ॥ नगिणप्पाओ जा एइ एक्कओ विस्समं अकुणमाणो । ता कत्थवि य पएसे सउणो वासइ जहा लक्खो ॥ ६९ ॥ एसो इहेति वुत्तं चोरवई सउणरुयवि-यारं तु । जा पासइ ता पासइ एक्कं चिय इंतयं समणं ॥ ७० ॥ अवहीरियसउणरुओ जा चिट्ठइ ता पुणोवि वाहरइ । हत्थगओ सयसहसो एसो तुब्भं अइगओ त्ति ॥ ७१ ॥ संजायकोउगेणं भणिओ चोराहिवेण सो गंतुं । जं इत्थमत्थि तत्तं भयरहिओ तं कहेसु तुमं ॥ ७२ ॥ कहियं कंवलरयणं वंसंतो एत्थ अत्थि तो मुक्को । आगंतुं गणियाए समप्पई

ञा ता नीए ॥ ७३ ॥ गिहखालम्मि निहित्तं निरिक्खमाणस्स तक्खणं तस्स । भणइ तओ कहमेयं रयणमिणं मइलियं
तुमए ? ॥ ७४ ॥ मुद्धो सि तुमं सोयसि जमेयमप्पाणगं न उण समण ! । एयाओवि विलीणं रयणसमो मं जमणु-
गरमि ॥ ७५ ॥ अइनिव्विन्नमणेसो तीए पडिचोइओ पडिनियत्तो । इच्छामो अणुसट्ठिं भणिय गओ गुरुसमीवम्मि
॥ ७६ ॥ अइदुक्करदुक्करकारगो त्ति एवं स थूलभद्दमुणी । चिरपरिचिया असड्ढी सम्मं अहियासिया इमिणा ॥ ७७ ॥
तुमए अदिट्ठदोसा उवकोसा जाइया कयवया य । निब्भच्छिओ पवन्नो पच्छित्तं चित्तसारंति ॥ ७८ ॥ कइयाइ नंद-
रण्णा दिन्ना तुट्ठेण नियगरहियस्स । कोसा सा पुण निच्चं पसंसए थूलभद्दमुणिं ॥ ७९ ॥ कह अन्नो तह इत्थीपरीसहं
जिणइ नियमयणपब्भारो । जो न ममाओ तिलतुसतिभागमित्तंपि संखुद्धो ॥ ८० ॥ संति च्चिय अच्छेरगकरा जणा
भूरिणो इहं लोए । नहु थूलभद्दसरिसो भूओ होउ च्चिय कयाइ ॥ ८१ ॥ एवं तग्गुणगउरवखित्तमणा उवचरेइ तं न
नहा । नियमोहग्गुप्पायणहेउं सा अन्नया नीया ॥ ८२ ॥ नियविन्नाणस्स य दंसणत्थमावाससोगवणियाए । आरोविय-
धणुदंडो अंबगपिंडीइ कंडाणि ॥ ८३ ॥ अणुपुंखं लायंतो ता खिवइ जाव नियकरब्भासं । आणीया खिविऊणं
छिन्ना सा अद्धचंदेण ॥ ८४ ॥ सा भणइ सिक्खियस्सेह दुक्करं किं व पेच्छसिमंपि । नट्टविहिं तो सरिसवरासिट्ठियसुइय-
ग्गेसु ॥ ८५ ॥ कयनट्टा हरिसमुही भणाइ भो ! कस्स मच्छरो गुणिसु ? । तं चिय मणे वहंती तह भणइ सुभासियं
एयं ॥ ८६ ॥ न दुक्करं अंबयलुंबितोडणं न दुक्करं नच्चय सिक्खियाए । तं दुक्करं तं च महाणुभावं जं सो मुणी पमय-

१ ग ग—'पमरो'

रकारयस्स अब्भुट्ठिऊण सप्पणयं । भणियं गुरुणा तव सागयं ति ते मच्छरं पत्ता ॥ ५८ ॥ तिन्निवि भणंति खमगा ! पेच्छह सूरी कहं इमं भणइ । एस अमच्चस्स सुओ अतवोवि पसंसिओ एवं ॥ ५९ ॥ मणमज्झठवियरोसेण पाउसम्मी समागए दुइए । सीहगुहाखमगेणं भणिओ सूरी अहं जामि ॥ ६० ॥ उवकोसाइ गिहम्मी कोसावेसाइ लहुगभइणीए । तं बोहेमि किमूणो कोवि इहं थूलभद्दाओ ॥ ६१ ॥ उवउत्तेणं गुरुणा णायं पारं न पाविही एसो । पडिसिद्धो तहवि गओ तो मग्गियलद्धवसहीओ ॥ ६२ ॥ लग्गो वासारत्तं काउं सा भद्दिगा सुणइ धम्मं । अइफारसरीरा भूसिया य अविभूसिया चेव ॥ ६३ ॥ सो मयणगोलगो इव जलणसमीवे तओ पलोयंतो । जाओ अईवदढभाववज्जिओ फुरिय-कामसरो ॥ ६४ ॥ वज्जियलज्जो अज्झोववण्णओ मग्गिउं तओ लग्गो । निउणमईए तीए भणिओ किं देसि तं अम्हं ? ॥ ६५ ॥ सो भणइ नत्थि मे किंचि जेण णिग्गंथओ अहं भद्दे ! । तहवि य भणसु किमिच्छसि लक्खं, निसुयं च तेणेवं ॥६६॥ नेवालजणवए जह रायाऽपुव्वस्स साहुणो देइ । कंबलरयणं सयसहस्समोल्लमेसो तहिं जाइ ॥ ६७ ॥ लद्धं तं तत्थ महापमाणवंसस्स नूमियं मज्झं । ठइयं छिद्दे जह तं न कोवि किंचिवि वियाणाइ ॥ ६८ ॥ नगिणप्पाओ जा एइ एक्कओ विस्समं अकुणमाणो । ता कत्थवि य पएसे सउणो वासइ जहा लक्खो ॥ ६९ ॥ एसो इहेति वुत्तं चोरवई सउणरुयवियारं तु । जा पासइ ता पासइ एक्कं चिय इंतयं समणं ॥ ७० ॥ अवहीरियसउणरुओ जा चिट्ठइ ता पुणोवि वाहरइ । हत्थगओ सयसहसो एसो तुब्भं अइगओ त्ति ॥ ७१ ॥ संजायकोउगेणं भणिओ चोराहिवेण सो गंतुं । जं इत्थमत्थि तत्तं भयरहिओ तं कहेसु तुमं ॥ ७२ ॥ कहियं कंबलरयणं वंसंतो एत्थ अत्थि तो मुक्को । आगंतुं गणियाए समप्पई

जाव ता तीए ॥ ७३ ॥ गिहसालम्मि निहित्तं निरिक्खमाणस्स तक्खणं तस्स । भणइ तओ कहमेयं रयणमिणं मइलियं तुमए ? ॥ ७४ ॥ मुद्धो सि तुमं सोयसि जमेयमप्पाणगं न उण समण ! । एयाओवि विलीणं रयणसमो मं जमणुसरसि ॥ ७५ ॥ अइनिप्पिवाममेसो तीए पडिचोइओ पडिनियत्तो । इच्छामो अणुसट्ठिं भणिय गओ गुरुसमीवम्मि ॥ ७६ ॥ अइदुक्करदुक्करकारगो त्ति एवं स थूलभद्दमुणी । चिरपरिचिया असड्ढी सम्मं अहियासिया इमिणा ॥ ७७ ॥ तुमए अदिट्ठदोसा उवकोसा जाइया कयवया य । निब्भच्छिओ पवन्नो पच्छित्तं चित्तसारंति ॥ ७८ ॥ कइयाइ नंदरण्णा दिन्ना तुट्ठेण नियगरहियस्स । कोसा सा पुण निच्चं पसंसए थूलभद्दमुणिं ॥ ७९ ॥ कह अन्नो तह इत्थीपरीसहं जिणइ जियमयणपब्भारो । जो न ममाओ तिलतुसतिभागमित्तंपि संखुद्धो ॥ ८० ॥ संति च्चिय अच्छेरगकरा जणा भूरिणो इह लोए । नहु थूलभद्दसरिसो भूओ होउ च्चिय कयाइ ॥ ८१ ॥ एवं तग्गुणगउरवखित्तमणा उवचरेइ तं न तहा । नियमोहग्गुप्पायणहेउं सा अन्नया नीया ॥ ८२ ॥ नियविन्नाणस्स य दंसणत्थमावाससोगवणियाए । आरोवियधणुदंडो अंबगपिंडीइ कंडाणि ॥ ८३ ॥ अणुपुंखं लायंतो ता खिवइ जाव नियकरब्भासं । आणीया खिविऊणं छिन्ना मा अद्धचंदेण ॥ ८४ ॥ सा भणइ सिक्खियस्सेह दुक्करं किं व पेच्छसिमंपि । नट्टविहिं तो सरिसवरासिट्ठियसूइयग्गेसु ॥ ८५ ॥ कयनट्टा हरिसमुही भणाइ भो ! कस्स मच्छरो गुणिसु ? । तं चिय मणे वहंती तह भणइ सुभासियं एयं ॥ ८६ ॥ न दुक्करं अंबयलुंबितोडणं न दुक्करं नच्चय सिक्खियाए । तं दुक्करं तं च महाणुभावं जं सो मुणी पमय-

१ ग ग—'पमरो'

वणम्मि वुत्थो ॥ ८७ ॥ पुव्वं सव्वं चिय से निवेइयं तीइ तस्स वुत्तंतं । तच्चरियाक्खित्तमणो विहिओ सो सावगो परमो ॥ ८८ ॥ जाओ य तम्मि समए दुक्कालो दोय दस य वरिसाणि । सव्वो साहुसमूहो गओ तओ जलहितीरेसु ॥ ८९ ॥ तदुवरमे सो पुणरवि पाडलिपुत्ते समागओ विहिया संघेणं सुयविसया चिंता किं कस्स अत्थित्ति ॥ ९० ॥ जं जस्स आसि पासे उद्देसज्झयणमाइ संघडिउं । तं सव्वं एक्कारस अंगाइं तहेव ठवियाइं ॥ ९१ ॥ परिकम्मं सुत्ताइं पुव्वगयं चूलियाऽणुओगो य । दिट्ठीवाओ इय पंचहावि नो अत्थि तत्थित्ति ॥ ९२ ॥ नेपालवत्तिणीए विसए किल भद्दबाहवो गुरवो । विहरंति दिट्ठिवायं धरंति इय चिंतियं तेण ॥ ९३ ॥ संघेण साहुजुयलं पहियं तस्संतिए पवाएहि । दिट्ठीवायं जं संति अत्थिणो साहुणो एत्थ ॥ ९४ ॥ कहियम्मि संघकज्जे पडिभणिय तेण संपइ पयट्टो साहेउं । महापाणज्झाणं पुव्विं च दुक्कालो ॥ ९५ ॥ जं आसि पयट्टो तेण नाहमेयम्मि उवरए संते । दाहामि वायणं जं न जाइ एवम्मि सा दाउं ॥ ९६ ॥ आगम्म तेण संघस्स साहियं तो पुणोवि संघाडो । तस्संतिए विसट्ठो संघाणं जो न मन्नेइ ॥ ९७ ॥ को तस्स होइ दंडो एयं भणाविओ भणइ तस्स । उग्घाडणं तओ सो तुब्भं चेवागयामिणं ति ॥ ९८ ॥ मा उग्घाडह पेसह साहुणो जे जुया सुमेहाए । दिवसेण सत्त पडिपुच्छणाउ दाहामि जा झाणं ॥ ९९ ॥ एगा भिक्खाउ समागयस्स दिवसद्धकालवेलाए । बीया, तइया सण्णावोसग्गे कालवेलाए ॥ १०० ॥ दिवसस्स भावणीओ चउत्थिगा वासए कए तिन्नि । तो थूलभद्दपमुहा मेहावीणं सया पंच ॥ १०१ ॥ पत्ता तस्स समीवे पडिपुच्छाए य वायणं लिंति[1] । एक्कसि दोहिं तिहिं वा

1 क 'दिति' ।

न नरंतवधारिउं जाहे ॥ १०२ ॥ ताहे ते ऊसरिया एक्कं मोत्तूण थूलभद्दमुणिं । थोवावसेसए सइ झाणे अह पुच्छिओ गुरुणा ॥ १०३ ॥ न किलिम्मसि तं स भणइ न कोवि भगवं ! ममं किलामेत्ति । तो खमसु किंचि कालं तो दिवसं वायए मयं ॥ १०४ ॥ पुच्छइ सूरिं भयवं ! कित्तियमित्तं मए इहाधीयं । अट्ठासीसुत्ताइं उवमा मेरूसरिसवेहिं ॥ १०५ ॥ पयकालाओ ऊणगेण कालेण पढिहिसि सुहेण । सव्वंपि दिट्ठिवायं पढिया य कमेण दस पुव्वा ॥ १०६ ॥ वत्थूहिं दोहिं ऊणा सथूलभद्दा गुरू विहरमाणा । पत्ता पाडलिपुत्तं ठिया य बाहिं तदुज्जाणे ॥ १०७ ॥ जक्खाइयाउ सत्तवि भइणीओ थूलभद्दसाहुस्स । गुरुणो जेट्ठज्जस्स य समागया वंदणनिमित्तं ॥ १०८ ॥ वंदिय गुरुं कहिं सो जिट्ठज्जो पुच्छिओ गुरू भणइ । देउलियाइ इमाए गुणमाणो चिट्ठइ पहिट्ठो ॥ १०९ ॥ आयंतीओ दट्ठूण ताउ इड्ढीइ दंसण-निमित्तं । सीहागारो जाओ सो तं ताओ नियच्छित्ता ॥११०॥ तट्ठाउ गुरुसयासे भणंति सीहेण खइयगो भंते ! । भाया, गुरुणा भणियाउ थूलभद्दो न सो सीहो ॥ १११ ॥ पडियागया य वंदिय ठिया तओ पुच्छिया कुसलवत्तं । कहियं जह पवइओ सिरिओ पवोयवासेणं ॥ ११२ ॥ काराविएण अम्हेहिं सो मओ अमरवासमणुपत्तो । सिरिवज्झाभीयाहिं तवेण तह देवया सित्ता ॥ ११३ ॥ नीया महाविदेहं जह पुट्ठा तत्थ तित्थरायाणो । दो अज्झयणाऽऽणीया एगं भावणविमु-त्तयरं ॥११४॥ एवं वंदित्ताणं गयाउ वीए दिणम्मि संपत्ते । नवसुत्तुद्देसत्थं उवट्ठिओ सो, न उद्दिसइ ॥ ११५ ॥ जा सूरी, को हेऊ तमजोगोसि त्ति तेणिमं नायं । कल्ले कओ पमाओ जो सो एवं वियंभेइ ॥ ११६ ॥ न पुणो काहामि भणइ सूरिणो जइवि नो तुमं कुणसि । अन्ने काहिंति तओ किच्छेण कहिंचि पडिवन्नं ॥ ११७ ॥ चत्तारि उवरिमाइं पुव्वाणि

पढाविउं न उण अन्नं । पाठिज्जसु, वोच्छिण्णा तो तम्मि दुवे य वत्थूणि ॥ ११८ ॥ दसमस्स अंतिमाइं सेसं अणुमन्नियं सुयं सव्वं । इह गणियारहियाणं पगयं वेणइयबुद्धीए ॥ ११९ ॥ अथ गाथाक्षरार्थः—गणिका तथा रथिक उक्तरूपः, एकं ज्ञातं न पुनर्द्वे । 'सुकोससड्ढि'त्ति—सुकोशा प्रागेव या कोशानामतयोक्ता—श्राद्धा जिनशासनातिरूढातिशयश्रद्धाना इति अस्माद्धेतोः स्थूलभद्रगुणान्निरन्तरं प्रशंसन्तीं तां दृष्ट्वा रथिकेन तदाक्षेपार्थं आम्रलुम्बी प्रागुक्तप्रकारेण छिन्ना । तया च सिद्धत्थगरासित्ति सिद्धार्थकराशिस्थितसूच्यग्रेषु नाट्यमादर्शितम्, भणितं च शिक्षितस्य का दुष्करतेति ॥ १७ ॥

सीता साडीकज्जं दीहं तण गच्छ कुंचपइवाणी । लेहायरियपणामण अवहम्मि तहा सुसिस्साणं ॥१८॥

सीया साडी दीहं च तणं अवसव्वयं च कुंचस्सत्ति द्वारे—केनचित् कलाचार्येण क्वचिन्नगरे कस्यचिन्नरनायकस्य पुत्रा अतिदानसन्मानगृहीतेन लेख्यादिकाः कला ग्राहिताः संजातश्च कालेनातिभूयान् द्रव्यसंयोगः लुब्धश्च राजा इच्छति तं व्यपरोपयितुं तत्र । ज्ञातं च पुत्रैः । "जनिता चोपनेता च यस्तु विद्यां प्रयच्छति । अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥ १ ॥" इति नीतिमद्वाक्यं कृतज्ञतयाऽनुस्मरद्भिः परिभावितं च तैः (ग्रं. ३०००) यथा केनाप्युपायेन अक्षतमेवामुमतः स्थानान्निःसारयामः । ततो यदा जेमितुमागतोऽसौ तदा स्नानशाटिकां याचमानस्तैरुक्तः शुष्कायामपि शाटिकायां यथा शीता शिशिरा शाटी, किमुक्तं भवति—शीतकार्यं ते इति । तथा दीर्घं तृणं द्वाराभिमुखं दत्त्वा सूचयन्ति, यथा—गच्छदीर्घं मार्गं प्रतिपद्यस्वेति तथा कौञ्चस्य मङ्गलार्थं स्नातस्य प्रदक्षिणतयोत्तार्यमाणस्य प्राक् तदानीं 'पइवाणि'त्ति प्रतीपरूपतयोत्तारणं कृतम्—प्रतिकूलं संप्रति ते राजकुलमिति । लेख्याचार्यप्रणामनं कलाचार्यस्य शाख्या-

दीनां समर्पणांकुर्वतां अवधे अव्यापादने-अद्यापि राज्ञा वधेऽक्रियमाणे इत्यर्थः । तथा शीता शाटी इत्यादिना प्रकारेण सुशिष्याणां कृतज्ञतया सुन्दरान्तेवासिभावं प्राप्तानां वैनयिकीबुद्धिः सम्पन्ना । निस्सृतश्चासावनुपहत एव ॥ १८ ॥

णिव्वोदे पोसियजार खुरकए रत्तितिसियदगमरणे । उज्झय नाविय पुच्छा णाएतयगोणसुलद्धो ॥१९॥

'णिव्वोदे'इति नीव्रोदकेज्ञाततयोपन्यस्ते–'पोसियजारखुरकए' इति कयाचित् प्रोषितभर्तृकया जारो विटो गृहे प्रवेशितः, तस्य च क्षुरकर्म नखाद्युद्धरणादिकृतं । कृतेच 'रत्तितिसियदगमरणे' इति रात्रौ तृषितस्सन्नुदकं सन्निहितान्यजलाभावे नीव्रसलिलं पायितस्तत्क्षणादेव मरणं तस्य सम्पन्नम् । निश्चिते च तत्र उज्झनं वहिर्देवकुलिकायास्त्यागः कृतः । दृष्टश्च लोकेन गवेषितश्च कथमसौ मृत ? इति, सद्भावं चालभमानेन तत्र केनचित् सप्रतिभेनोक्तं–नवमे वास्य क्षुरकर्म नापितविहितं च दृश्यते, ततो लोकेनाहूय नापितानां पृच्छा कृता–केनास्य क्षुरकर्म विहितम् ? इति, कथितं चैकेन यथा–मयामुकस्य गेहे इति । ज्ञाते च पृष्टा सा–किं त्वया मारित ? इति, सा चाह तृषितो मया नीव्रोदकमेव केवलं पायितः ततो लोकस्य नीव्रस्थितत्वग्विषगोनसोपलब्धिः प्रस्तुतबुद्धिप्रभावात् संपन्ना ॥ १९ ॥

गोणे णेत्तुद्धरणं घोडगजीहाइ पडणमो उवरिं । मंदमई ववहारे रिउत्ति मंतिस्स अणुकंपा ॥ २० ॥

'गोणे'त्ति गोणो घोडगपडणं च रुक्खाओ इतिद्वारपरामर्शः । तत्र क्वचिद् ग्रामे केनचिन्मन्दभाग्येन निर्वाहोपायान्तरमन्यदलभमानेन मित्राद् याचितैर्वलीवर्दैर्हलं वाहयितुमारब्धम् । विकाले च तेनानीयैते गावो मित्रस्य संवन्धिनि गोवाटके प्रक्षिप्ताः । तच्च मित्रं तदा जेमितुमारब्धम् । लज्जया चासौ नोपसर्पितः दृष्टाश्च तेन ते वाटके क्षिप्यमाणाः ।

अकृततत्क्षयश्च निर्गतास्ते । ततो हृताश्वैरैः गृहीतश्च मन्दभाग्यो मित्रेण यथा—समर्पय मे बलीवर्दान् । असमर्प-
यमाणश्च राजकुले नेतुमारब्धो यावत्तावत् प्रतिपथेन तुरङ्गमारूढ एकः पुरुषः समागच्छति । स च कथंचित्तुरगेण भूमौ
पातितः । पलायमानश्च तुरग आहत आहतेति तदुक्ते तेन मन्दभाग्येन कशादिना ताडितः क्वचिन्मर्मणि । मृतश्च
तत्क्षणादेव गृहीतश्च तुरङ्गस्वामिनाऽप्यसौ । संपन्नश्च गच्छतामेव विकालः । उषिताश्च नगरबहिरेव । तत्र च केचिन्नटा
आवासिताः सन्ति सुप्ताश्च ते सर्वेऽपि । चिन्तितं च तेन रात्रौ मम नास्ति जीवतो मोक्ष इति वरं आत्मा उद्बद्धः । इति
परिभाव्य दण्डिखण्डेन वटवृक्षशाखायां आत्मा उलम्बितः। सा च दण्डिर्दुर्बला झटित्येव त्रुटिता। पतितेन च तेन नटम-
त्तरको मारितः तैरप्यसौ गृहीतः नीतिकरणे । कथितं च यथावृत्तं तैः । पृष्टोऽसावमात्येन । प्रतिपन्नश्च सर्वम् । ततो
मन्त्रिणा निष्प्रतिभोऽयमिति महतीमनुकम्पां तं प्रति कुर्वता प्रस्तुतबुद्धिप्रभावान्न्यायो दृष्टः; यथा–'नेत्तुद्धरणं'इति—बली-
वर्दविषये नेत्रोद्धरणं लोचनोत्पाटः कर्त्तव्यः। अयमभिप्रायः—बलीवर्दस्वामी मन्दभाग्यश्च भणितौ मन्त्रिणा, यथा–द्वावपि
भवन्तावपराधिनौ । तत एकस्य बलीवर्दान् वाटके प्रक्षिप्यमाणान् दृष्टवतो नेत्रोत्पाटनम्, द्वितीयस्य च वाचा बलीव-
र्दानसमर्पितवतो बलीवर्दप्रदानं दण्ड इति 'घोडगजीहाइ' इति–अनेन घोटको दातव्यः। घोटकस्वामिनश्च घोटकमाहताह-
तेति भणितवतो जिह्वायाश्छेदो दण्डः। 'पडणमो उवरि'त्ति नटमहत्तरकश्च तथा कश्चित् दण्डी खण्डेनात्मानमुद्बध्य पतनम-
स्योपरि करोतु । एवं मन्दभाग्यो व्यवहारे प्रवृत्ते ऋजुरिति कृत्वा मन्त्रिणोऽनुकंपा संपन्ना, न पुनरसौ दण्डित इति १२०

॥ समाप्तानि वैनयिकीबुद्धिज्ञातानि ॥

॥ नमः श्रुतदेवतायै ॥

अथ कर्मजाबुद्धिज्ञातानि;—

कम्मयबुद्धीएवि हु हेरण्णियमातिया तदब्भासा । पगरिसमुवेंति तीसे तत्तो णेयम्मि लहु सिद्धी ॥२१॥

कर्मबुद्धावपि ज्ञातान्युच्यन्ते । तत्र च—'हेरन्नियमाइया' इति—हैरण्यिकादयः सौवर्णिकप्रभृतयः कारवः किमित्याह-—तदभ्यासात् सुवर्णघटनादिकर्मणां पुनःपुनरनुशीलनात् प्रकर्षमतिशयमुपयान्ति प्रतिपद्यन्ते । तस्याः प्रस्तुतबुद्धेस्ततः प्रकर्षाज्ज्ञेये सुवर्णादौ लघु झटित्येव सिद्धिः सुवर्णघटनादिगोचरा तेषां संपद्यत इति ॥ २१ ॥

एतदेव भावयितुमाह—

हेरण्णिओ हिरण्णं अब्भासाओ णिसिंपि जाणेइ । एमेव करिसगोवि हु बीयक्खेवाति परिसुद्धं ॥२२॥

हैरण्यिकः हिरण्यपण्यप्रधानो वणिग् हिरण्यं दीनारादिरूपकरूपं अभ्यासात् पुनःपुनरनुशीलनान्निश्यपि रात्रावपि जानाति, यथेदं सुवर्णं पलादिप्रमाणं च वर्त्तते । 'एमेव'त्ति एवमेव 'करिसगोविहु'त्ति कर्षकोऽपि कृषीवललोकः बीजक्षेपादि बीजक्षेपं मुद्गादिबीजवपनरूपम्, आदिशब्दात् क्षेत्रगुणान्, तुल्यान्तरतया च बीजनिपातमुर्ध्वमुखमधोमुखं पार्श्वं जानाति कीदृशमित्याह—परिशुद्धमविसंवादि, अभ्यासादेव । अत्र चेदमुदाहरणम्;—क्वचिन्नगरे केनचिद् म्लेच्छाचारिणा मलिम्लुचेन कस्यचिद्द्रविणपतेर्वेश्मनि रात्रौ क्षात्रमष्टपत्रपद्माकारं पातितम् । निष्कृष्टश्चार्थसारः । प्रभाते च स्वक-

र्मणा विस्मयमागतः । स च शुचिशरीरः कृतशिष्टलोकोचितनेपथ्यश्च तद्देशमागतो जनवादं श्रोतुमारब्धः—'अहो कुश-
लता धृष्टता च चौरस्य, य इत्थं प्राणसंकटस्थानप्रविष्टोऽपि व्युत्पत्तिमान् वर्त्तते' । प्रहृष्टश्चासावतीव । समागतश्चात्रा-
न्तराले कर्षकः स्कन्धारोपितकर्षणोचितकुशीयूपादिसामग्रीकस्तद्दर्शनार्थम् । दृष्ट्वा चोक्तमनेन, '–किं शिक्षितस्य दुष्करम् ?'
इति श्रुतं तस्करेण। रुष्टश्च मनसा। लग्नो गृहीतशस्त्रस्तदनु मार्गेण। गतः क्षेत्रम्। गृहीतोऽसौ केशेषु। भणितश्च यथा त्वां
मारयामि। पृष्टश्च तेन निमित्तम् । निवेदितं चानेनात्मकृतपद्माकारक्षात्रावज्ञारूपम् । ततः कृषीवलेन—'मुञ्च क्षणं, दर्श-
यामि ते कौतुकम्' इत्युक्त्वा पटं प्रस्तार्य स्ववचनं सत्यं कर्त्तुकामेन बीजानां मुष्टिर्भृता भणितश्चौरः,—'पराङ्मुखान्य-
धोमुखानि उर्द्धमुखानि पार्श्वतोमुखानि एकाद्यङ्गुलान्तराणि वा एतानि बीजानि क्षिपामीति वदेच्छानुरूपम् । क्षिप्तानि च
तदिच्छानुरूपेण । तुष्टश्च चौर इति ॥ २२ ॥

एमेव कोलिगोवि हु पुंजा माणाइ अविगलं मुणइ । डोए परिवेसंतो तुल्लं अब्भासओ देइ ॥ २३ ॥

'एमेव'त्ति एवमेव 'कोलिगोवि हु'त्ति कोलिकोपि पुञ्जात् सूत्रपिण्डरूपाद् दृष्टाद्धस्तगृहीताद्वा मानादि मानं तन्तुप्रमा-
णम्, आदिशब्दात्तन्निष्पाद्यपटप्रमाणं च अविकलमव्यभिचारि मुणति जानीते । तथा 'डोए' इति दर्व्या परिवेषयन्
निपुणसूपकारः तुल्यं महत्यामपि पङ्क्तौ समं अभ्यासतो ददाति न पुनर्हीनमधिकं वा ॥ २३ ॥

मोत्तियउक्खेवेणं अब्भासा कोलवालपोतणया । घडसगडारूढस्सवि एत्तो च्चिय कूवगे धारा ॥ २४ ॥

मोत्तिएत्यादि मौत्तिकोत्क्षेपेण मुक्ताफलस्योर्द्धोत्पाटनेन अभ्यासात् पुनःपुनः प्रोतनानुशीलनरूपात् 'कोलवालपोतण-

या' इति, कोलवाले शूकरकन्धराकेशरूपे प्रोतना प्रवेशनम्। मौक्तिकप्रोतका हि सिद्धतक्रिया अधस्तादूर्ध्वमुखं क्रोडकेशं धृत्वा उर्ध्वमुखं तथा मौक्तिकं क्षिपन्ति यथा नूनं तत्र प्रवेशं लभत इति। तथा घृतशकटारूढस्यापि निपुणवणिजः, 'एत्तोच्चिय'त्ति, अत एवाभ्यासादेव कुतपे धारा घृतप्रवाहरूपा उपरिष्टाद् मुक्तवतोऽपि निपतति ॥ २४ ॥

पवए तरंडचागा सम्मं तरणं नहम्मि वा एयं। तुण्णाए पुण तुण्णण मणायसंधिं दुयं चेव ॥ २५ ॥

प्लवकस्तारकस्तरका''ड्त्यागान्नदीसरोवरादिजलेषु सम्यक् स्वयमब्रुडन्नेव तरणं प्लवनं नभसि वा आकाशे तत्तरणमभ्यासात् करोति। 'तुन्नाए' इति तुन्नावायस्त्रुटितवस्त्रादिसंधानकारी पुनः 'तुणण्ण'त्ति तुण्णणं वस्त्रसंधानं अज्ञातसंधि परैरनुपलक्षितविभागं द्रुतं चैव शीघ्रमेवाभ्यासात् करोति, यथा भगवतः स्कन्धवस्त्रस्य;–तथाहि–भगवान् महावीरः सांवत्सरिकदानपूर्वं प्रतिपन्नव्रतस्तत्कालमेव शक्रारोपितस्कन्धप्रदेशदेवदूष्यः कुण्डग्रामाद् वहिर्देशे विहरन् दानकालासन्निहितगृहस्थपर्यायमित्रब्राह्मणेनागत्य प्रार्थनयोपरुद्धः सन् तस्मै देवदूष्यार्द्धं ददौ। साधिकवर्षान्ते च सुवर्णवालुकानदीतटप्ररूढवृक्षकण्टकाक्षेपाद् भूमौ पपात द्वितीयमर्द्धम् गृहीतं च तत्तेनैव पृष्ठलग्नेन ब्राह्मणेन। समर्पितं च खण्डद्वितयमपि तुन्नवायस्य। तेनापि तथा तदज्ञातसंधि योजितं यथा लब्धप्राच्यलक्षप्रमाणमूल्यं संजातमिति ॥ २५ ॥

वड्ढइरहाइदारुगपमाणणाणमह वेहदक्खत्तं। एमेव पूइयम्मिवि मासाइदले मुणेयव्वं ॥ २६ ॥

वर्द्धके रथकारस्य रथादिदारुकप्रमाणज्ञानं रथादेः रथशिविकायानयुग्यादेर्घटयितुमारब्धस्य दारुकाणां काष्ठानां

तत्थ । उम्मुक्कभूसणाओ दट्ठुं अब्भूट्ठिओ अभओ ॥ १८ ॥ संतुट्ठेणं पुट्ठं सागयमिह हो निसीहियाउत्ति । गिहचेइयाणि परिदंसियाणि विहियं च वंदणयं ॥ १९ ॥ तो अभयं वंदित्ता आसीणाओ य आसणेसु कमा । भयवंताणं तित्थंकराण जम्माइभूमीसु ॥ २० ॥ विणआ ओनमियसरीरा जिणपडिमाओ परेण भावेणं । वंदाविंति कहिंति य पुट्ठाओ जहा अवंतीओ ॥ २१ ॥ अमुगवणियस्स भज्जाउ तस्स मरणे समुग्गयविरागा । अम्हे पव्वइउमणा वंदामो चेइयाणि जओ ॥ २२ ॥ पव्वइयाहिं पढणाइकज्जवक्खेवओ न तीरंति । ताइं वंदिउमभएण भूरिभावेण तो भणिया ॥ २३ ॥ अज्ज महं पाहुणिया होह, पभासंति ता कओवासा । अज्ज म्हे सुचिरं अच्छिऊण कयकोमलालावा ॥ २४ ॥ नियठाणम्मि गयाओ अभओ तासिं गुणेहिं अक्खित्तो । बीयदिणम्मि पभाए एगागी अस्समारूढो ॥ २५ ॥ तासिं समीवमुवगओ एह गिहे मज्झ पारणं कुणह । तुब्भे ताव इहं चिय करेह पारणगमिह भणिओ ॥ २६ ॥ सो ताहिं, चितइ इमं मम गेहं निच्छियं न एहिंति । जइ न भणियाणुवित्तिं करेमि तो पजिमिओ तत्थ॥ २७ ॥ संमोहकारिबहुवत्थुजोतियं पाइयं महुं तत्तो । सुत्तो आसरहेणं पलायमाणो कओ ज्झत्ति ॥ २८ ॥ अन्नेवि रहा मग्गे पुव्वं ठविया परंपरेणेसो । उज्जेणिं आणीओ पणामिओ सामिणो तीए ॥ २९ ॥ भणिओ तेण कहिं ते पंडिच्चं, जेण जगमिणं नडियं ? । धम्मच्छलेण छलिओ इमाहिं अइबहुलमायाहिं ॥ ३० ॥ यतः पठन्ति:—"स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः । प्रागन्तरिक्षगमनात् स्वमपत्यजातमन्यद्विजैः परभृतः खलु पोषयन्ति ॥ ३१ ॥" इय भणिए अभएणं बद्धो सो तेहिं तेहिं वयणेहिं । जह न अमुको पयंपि गंतुं नियरज्जे ॥ ३२ ॥ पुवाणीया भज्जा उवणीया तस्स तीए उप्पत्ती । सेणियनिवस्स

मित्तो एगो विज्जाहरो आसि ॥ ३३ ॥ तेण समं मित्तीए थिरत्तमिच्छंतओ नियं भगिणिं । सेणा नाम पयच्छइ करेइ गरुयं निवंधं च ॥ ३४ ॥ जइ एसा अन्नासिं पुव्वमहेलाण उवरि ठवेयव्वा । सुविणेवि विप्पियं परिहरिज्ज एयाए कयपणओ ॥ ३५ ॥ सावि य सोहग्गगुणेण तस्स दूरं मणप्पिया जाया । पुव्वंतेउरविज्जाहरीउं पइ विहियकोवा ॥ ३६ ॥ भूगोयराए एईए अम्हं माणो कहं खयं नीओ । इय चिंतिय लद्धछला मारिंति विसाइजोगेण ॥ ३७ ॥ तीए धूया वाला सा जणगेणं विणासभीएण । उवणीया सेणियनरवइस्स सोयं च सो पत्तो ॥ ३८ ॥ जोव्वणभरमारूढा दिन्ना अभयस्स सावि तस्स पिया । उच्छलियमच्छरा सेसिगाओ छिद्दं निहालिंति ॥ ३९ ॥ मायंगीओ ओलग्गियाओ बहुसिद्धखुद्दविज्जाओ । ताओ भणंति कज्जं किं अम्हाहिं, तओ ताहिं ॥ ४० ॥ विज्जाहरस्स तणया अम्हं ओहावणं वहुं कुणइ । ता जायइ जह न एसा हवइत्ति निवेइयं तासिं ॥ ४१ ॥ उच्छोभगं पदेमो जहा विरज्जइ पई इमीए लहुं । इय परिभाविय विहिया मारी नयरीए अइघोरा ॥ ४२ ॥ लोगो लग्गो मरिउं मायंगीओऽभएण तो भणिया । लहुं लहह मारिकारणमेयं अंगीकयं ताहिं ॥ ४३ ॥ देवीए तीए सेज्जाहरम्मि माणुसकरंकमाईया । विउवित्ता निक्खित्ता मुहं च विहियं रुहिरलित्तं ॥ ४४ ॥ रन्नो निवेइयं देव ! नियघरे चेव मग्गहा मारिं । जाव गविट्ठा दिट्ठा सा रक्खसरूविणी तेण ॥४५॥ पुणरवि मायंगीओ आइट्ठाओ विहीए घाएह । रत्तीए जह न याणइ कोवि कहंचिवि नयरिलोओ ॥ ४६ ॥ ताहिं पुण सा निद्दोसिग त्ति एयं मणे धरंतीहिं । ईसिं जायदयाहिं नीया तद्देसपज्जंतं ॥ ४७ ॥ भेसित्ता परिचत्ता दिणमुही रोविरी पलायंती । वियडमडविं पविट्ठा दिट्ठा तत्तावसजणेण ॥ ४८ ॥ पुट्ठा कओ सि भद्दे ! सिट्ठं तीएवि सयलनियचरिअं ।

दलभूतानां यत् प्रमाणं तस्यापि ज्ञानं संपद्यत एव। अथवेति पक्षान्तरे इह रथादौ निर्मापणीये यद्दक्षत्वं निर्माणशीघ्रत्वम-भ्यासाद्भवति 'एमेव'त्ति एवमेव प्रागुक्तहैरण्यकादिवत् पूतिकेत्ति—कान्दविके माषादिदले माषमुद्गगोधूमचूर्णादौ पक्तुमिष्टभोजनयोग्ये प्रमाणज्ञानं दक्षत्वं वा मुणितव्यं प्रस्तुतबुद्धिप्रभावादिति ॥ २६ ॥

घडकारपुढविमाणं तह सुक्कुत्तारणं च सयराहं। चित्तकरे एवं चिय वण्णातो विद्धलिहणं च ॥२७॥

घटकारः कुम्भकारः पृथ्वीमानं घटादिदलभूतमृत्पिण्डप्रमाणं जानाति यथा इयता मृत्पिण्डेन इयं घटादिनिष्पत्तिः निपतस्यते। तथेति समुच्चये 'सक्कुत्तारणं'ति शुष्कस्य मनाक् शोषमुपागतस्य भाण्डस्य घटादेरुत्तारणं चक्राद्दवरकेण पृथक्करणमित्येतत् 'सयराहं'ति शीघ्रं करोति 'चित्तकरे एवं चिय'त्ति चित्रकरोऽप्येवमेव वर्णाद् वर्णकाद्रक्तपीतादेः सकाशात् प्रमाणं लेखनीयचित्रस्य बुद्ध्यते। विद्धस्य जीवत इव गजतुरङ्गमादेर्जीवस्य लेखनं करोति, प्रक्रान्तबुद्धिमाहात्म्यात्। चः समुच्चये ॥ १२७ ॥

॥ समाप्तानि कर्मजाया मतेर्ज्ञातानि ॥

नमः श्रुतदेवतायै ॥ अथ पारिणामिकीज्ञातानि भण्यन्ते;—

परिणामिया य अभए लोहग्गासिवणलागिरिवरेसु। पज्जोया जियवज्जणजायणया मोइओ अप्पा ॥१२८॥

रायगिहं नाम पुरं तत्थासि विपक्खरायमयमलणो। खाइगसम्मद्दिट्ठी सेणियराया जयपसिद्धो ॥ १ ॥ चउविहबुद्धि-

पहाणो पुव्वंपि पवंचियामलगुणोहो । अभओ य तस्स पुत्तो मंती जणमज्झभमिरजसो ॥ २ ॥ अह उज्जेणिपुरपहू पज्जो-यनराहिवो समागम्म । सेणियमुवरोहेई वहुदंडपयंडिमाकलिओ ॥ ३ ॥ चित्ते भयं वहंतो राया अभएण मंतिणा भणि-ओ । मा संकह भडवाओ निहेडियवो मए तस्स ॥ ४ ॥ आगच्छंतं सोऊण तमभओ तस्स दंडराईण । जाणंतो सेन्ननि-वेसभूमिमेईए दीणारे ॥ ५ ॥ निहणेइ लोहसंघाडएसु तेसुं अपावमाणेसु । ता संपत्ता सट्ठाणसंठियायावि संजाया ॥ ६ ॥ जाओ सेणियरण्णो पज्जोएणं सहाहवो सुमहं । कइवयदिवसे पच्छा अभओ अंतरं वियाणित्ता ॥ ७ ॥ तव्वुद्धिभेयणकए लेहं पज्जोयराइणो देइ । जह सव्वे तव दंडा उवयरिया सेणिएणेए ॥ ८ ॥ अचिराविं मिलित्ताणं काहंति समप्पणो तव इमस्स । अह संसओ मणे होज्ज पेच्छं अमुगस्स दंडस्स ॥ ९ ॥ अमुगपएसं खणिऊण तेण खाणावियं तओ दिट्ठा । दीणारभरियकलसा लहुं पणट्ठो य सो तत्तो ॥ १० ॥ पच्छा वि लग्गसेणियनिवेण सेन्नं विलोलियं तस्स । उज्जेणिपुरिं पत्ता कहिंति ते राइणो सव्वे ॥ ११ ॥ सामि! न अम्हे एयस्स कारिणो जाण अभयचरियमिणं । संजायनिच्छओ भणइ अन्नया सो सभाए गओ ॥ १२ ॥ सो कोवि नत्थि मज्झं जो आणोज्जा ममंतिए अभयं । गणियाए एगाए पडिवन्नं दिज्जउ परं तु ॥ १३ ॥ संजोगो तो दिण्णा मज्झिमगवयाओ सत्त गणियाओ । थेरा य नरा साहिज्जकारया संवलं च वहुं ॥ १४ ॥ पुव्विं संजयमूले कइयवसड्ढित्तणं गहेऊण । पारद्धा हिंडेउं गामेसु पुरेसु अण्णेसु ॥ १५ ॥ साहू तह सड्ढ-जणो य जत्थ तहिं एतगा य सुट्ठयरं । जायाओ विस्सुयाओ पत्ताओ कमेण रायगिहे ॥ १६ ॥ वाहिं उज्जाणे संठियाओ तच्चेइयाणि वंदेउं । लग्गाओ घरचेइयाइं परिवाडीए य अभयस्स ॥ १७ ॥ घरमइगया निसीहियपुव्वं विहिए पवेसणे

तत्थ । उम्मुक्कभूसणाओ दट्ठुं अब्भुट्ठिओ अभओ ॥ १८ ॥ संतुट्ठेणं पुट्ठं सागयमिह हो निसीहियाउत्ति । गिहचेइयाणि परिदंसियाणि विहियं च वंदणयं ॥ १९ ॥ तो अभयं वंदित्ता आसीणाओ य आसणेसु कमा । भयवंताणं तित्थंकराण जम्माइभूमीसु ॥ २० ॥ विणआ ओनमियसरीरा जिणपडिमाओ परेण भावेणं । वंदाविंति कहिंति य पुट्ठाओ जहा अवंतीओ ॥ २१ ॥ अमुगवणियस्स भज्जाउ तस्स मरणे समुग्गयविरागा । अम्हे पव्वइउमणा वंदामो चेइयाणि जओ ॥ २२ ॥ पव्वइयाहिं पढणाइकज्जवक्खेवओ न तीरंति । ताइं वंदिउमभएण भूरिभावेण तो भणिया ॥ २३ ॥ अज्ज महं पाहुणिया होह, पभासंति ता कओवासा । अज्ज म्हे सुचिरं अच्छिऊण कयकोमलालावा ॥ २४ ॥ नियठाणम्मि गयाओ अभओ तासिं गुणेहिं अक्खित्तो । बीयदिणम्मि पभाए एगागी अस्समारूढो ॥ २५ ॥ तासिं समीवमुवगओ एह गिहे मज्झ पारणं कुणह । तुब्भे ताव इहं चिय करेह पारणगमिह भणिओ ॥ २६ ॥ सो ताहिं, चितइ इमं मम गेहं निच्छियं न एहिंति । जइ न भणियाणुवित्तिं करेमि तो पज्जिमिओ तत्थ ॥ २७ ॥ संमोहकारिबहुवत्थुजोतियं पाइयं महुं तत्तो । सुत्तो आसरहेणं पलायमाणो कओ ज्झत्ति ॥ २८ ॥ अन्नेवि रहा मग्गे पुव्वं ठविया परंपरेणेसो । उज्जेणिं आणीओ पणामिओ सामिणो तीए ॥ २९ ॥ भणिओ तेण कहिं ते पंडिच्चं, जेण जगमिणं नडियं ? । धम्मच्छलेण छलिओ इमाहिं अइवहलमायाहिं ॥ ३० ॥ यतः पठन्तिः—"स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः । प्रागन्तरिक्षगमनात् स्वमपत्यजातमन्यद्विजैः परभृतः खलु पोषयन्ति ॥ ३१ ॥" इय भणिए अभएणं बद्धो सो तेहिं तेहिं वयणेहिं । जह न अमुको पयंपि गंतुं नियरज्जे ॥ ३२ ॥ पुव्वाणीया भज्जा उवणीया तस्स तीए उप्पत्ती । सेणियनिवस्स

मित्तो एगो विज्जाहरो आसि ॥ ३३ ॥ तेण समं मित्तीए थिरत्तमिच्छंतओ नियं भगिणिं । सेणा नाम पयच्छइ करेइ गरुयं निबंधं च ॥ ३४ ॥ जइ एसा अन्नासिं पुव्वमहेलाण उवरि ठवेयव्वा । सुविणेवि विप्पियं परिहरिज्ज एयाए कयपणओ ॥ ३५ ॥ सावि य सोहग्गगुणेण तस्स दूरं मणप्पिया जाया । पुव्वंतेउरविज्जाहरीउ पइ विहियकोवा ॥ ३६ ॥ भूगोयराए एईए अम्हं माणो कहं खयं नीओ । इय चिंतिय लद्धछला मारिंति विसाइजोगेण ॥ ३७ ॥ तीए धूया वाला मा जणगेणं विणासभीएण । उवणीया सेणियनरवइस्स सोयं च सो पत्तो ॥ ३८ ॥ जोव्वणभरमारूढा दिन्ना अभयस्स मावि तस्स पिया । उच्छलियमच्छरा सेसिगाओ छिद्दं निहालिंति ॥ ३९ ॥ मायंगीओ ओलग्गियाओ वहुसिद्धखुद्दविज्जाओ । ताओ भणंति कज्जं किं अम्हाहिं, तओ ताहिं ॥ ४० ॥ विज्जाहरस्स तणया अम्हं ओहावणं वहुं कुणइ । ता जायइ जइ न एसा हवइत्ति निवेइयं तासिं ॥ ४१ ॥ उच्छोभगं पदेमो जहा विरज्जइ पई इमीए लहुं । इय परिभाविय विहिया मारी नयरीए अइघोरा ॥ ४२ ॥ लोगो लग्गो मरिउं मायंगीओऽभएण तो भणिया । लहुं लहह मारिकारणमेयं अंगीकयं ताहिं ॥ ४३ ॥ देवीए तीए सेज्जाहरम्मि माणुसकरंकमाईया । विउविता निक्खित्ता मुहं च विहियं रुहिरलित्तं ॥ ४४ ॥ रन्नो निवेइयं देव! नियघरे चेव मग्गहा मारिं । जाव गविट्ठा दिट्ठा सा रक्खसरूविणी तेण ॥४५॥ पुणरवि मायंगीओ आइट्ठाओ विहीए घाएह । रत्तीए जह न याणइ कोवि कहंचिवि नयरिलोओ ॥ ४६ ॥ ताहिं पुण सा निद्दोसिग त्ति एयं मणे धरंतीहिं । ईसिं जायदयाहिं नीया तद्देसपज्जंतं ॥ ४७ ॥ भेसित्ता परिचत्ता दिणमुही रोविरी पलायंती । वियडमडविं पविट्ठा दिट्ठा तत्तावसजणेण ॥ ४८ ॥ पुट्ठा कओ सि भद्दे! सिट्ठं तीएवि सयलनियचरिअं ।

तत्थ । उम्मुक्कभूसणाओ दट्ठुं अब्भूट्ठिओ अभओ ॥ १८ ॥ संतुट्ठेणं पुट्ठं सागयमिह हो निसीहियाउत्ति । गिहचेइयाणि परिदंसियाणि विहियं च वंदणयं ॥ १९ ॥ तो अभयं वंदित्ता आसीणाओ य आसणेसु कमा । भयवंताणं तित्थंकराण जम्माइभूमीसु ॥ २० ॥ विणआ ओनमियसरीरा जिणपडिमाओ परेण भावेणं । वंदाविंति कहिंति य पुट्ठाओ जहा अवंतीओ ॥ २१ ॥ अमुगवणियस्स भज्जाउ तस्स मरणे समुग्गयविरागा । अम्हे पव्वइउमणा वंदामो चेइयाणि जओ ॥ २२ ॥ पव्वइयाहिं पढणाइकज्जवक्खेवओ न तीरंति । ताइं वंदिउमभएण भूरिभावेण तो भणिया ॥ २३ ॥ अज्ज महं पाहुणिया होह, पभासंति ता कओवासा । अज्ज म्हे सुचिरं अच्छिऊण कयकोमलालावा ॥ २४ ॥ नियठाणम्मि गयाओ अभओ तासिं गुणेहिं अक्खित्तो । बीयदिणम्मि पभाए एगागी अस्समारूढो ॥ २५ ॥ तासिं समीवमुवगओ एह गिहे मज्झ पारणं कुणह । तुब्भे ताव इहं चिय करेह पारणगमिह भणिओ ॥ २६ ॥ सो ताहिं, चितइ इमं मम गेहं निच्छियं न एहिंति । जइ न भणियाणुवित्तिं करेमि तो पज्जिमिओ तत्थ ॥ २७ ॥ संमोहकारिबहुवत्थुजोतियं पाइयं महुं तत्तो । सुत्तो आसरहेणं पलायमाणो कओ झत्ति ॥ २८ ॥ अन्नेवि रहा मग्गे पुव्वं ठविया परंपरेणेसो । उज्जेणिं आणीओ पणामिओ सामिणो तीए ॥ २९ ॥ भणिओ तेण कहिं ते पंडिच्चं, जेण जगमिणं नडियं ? । धम्मच्छलेण छलिओ इमाहिं अइबहलमायाहिं ॥ ३० ॥ यतः पठन्तिः—"स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः । प्रागन्तरिक्षगमनात् स्वमपत्यजातमन्यद्विजैः परभृतः खलु पोषयन्ति ॥ ३१ ॥" इय भणिए अभएणं बद्धो सो तेहिं तेहिं वयणेहिं । जह न अमुको पयंपि गंतुं नियरज्जे ॥ ३२ ॥ पुवाणीया भज्जा उवणीया तस्स तीए उप्पत्ती । सेणियनिवस्स

मित्तो एगो विज्जाहरो आसि ॥ ३३ ॥ तेण समं मित्तीए थिरत्तमिच्छंतओ नियं भगिणिं । सेणा नाम पयच्छइ करेइ गरुयं निवंधं च ॥ ३४ ॥ जइ एसा अन्नासिं पुव्वमहेलाण उवरि ठवेयवा । सुविणेवि विप्पियं परिहरिज्ज एयाए कयपणओ ॥ ३५ ॥ सावि य सोहग्गगुणेण तस्स दूरं मणप्पिया जाया । पुव्वंतेउरविज्जाहरीउं पइ विहियकोवा ॥ ३६ ॥ भूगोयराए पईए अम्हं माणो कहं खयं नीओ । इय चिंतिय लद्धछला मारिंति विसाइजोगेण ॥ ३७ ॥ तीए धूया वाला सा जणगेणं विणासभीएण । उवणीया सेणियनरवइस्स सोयं च सो पत्तो ॥ ३८ ॥ जोव्वणभरमारूढा दिन्ना अभयस्स सावि तस्स पिया । उच्छलियमच्छरा सेसिगाओ छिद्दं निहालिंति ॥ ३९ ॥ मायंगीओ ओलग्गियाओ वहुसिद्धखुद्दविज्जाओ । ताओ भणंति कज्जं किं अम्हाहिं, तओ ताहिं ॥ ४० ॥ विज्जाहरस्स तणया अम्हं ओहावणं वहुं कुणइ । ता जायह जह न एसा हवइत्ति निवेइयं तासिं ॥ ४१ ॥ उच्छोभगं पदेमो जहा विरज्जइ पई इमीए लहुं । इय परिभाविय विहिया मारी नयरीए अइघोरा ॥ ४२ ॥ लोगो लग्गो मरिउं मायंगीओऽभएण तो भणिया । लहुं लहह मारिकारणमेयं अंगीकयं ताहिं ॥ ४३ ॥ देवीए तीए सेज्जाहरम्मि माणुसकरंकमाईया । विउविता निक्खित्ता मुहं च विहियं रुहिरलित्तं ॥ ४४ ॥ रन्नो निवेइयं देव ! नियघरे चेव मग्गहा मारिं । जाव गविट्ठा दिट्ठा सा रक्खसरूविणी तेण ॥४५॥ पुणरवि मायंगीओ आइट्ठाओ विहीए घाएह । रत्तीए जह न याणइ कोवि कहंचिवि नयरिलोओ ॥ ४६ ॥ ताहिं पुण सा निद्दोसिग त्ति एयं मणे धरंतीहिं । ईसिं जायदयाहिं नीया तद्देसपज्जंतं ॥ ४७ ॥ भेसित्ता परिचत्ता दिणमुही रोविरी पलायंती । वियडमडविं पविट्ठा दिट्ठा तत्तावसजणेण ॥ ४८ ॥ पुट्ठा कओ सि भद्दे ! सिट्ठं तीएवि सयलनियचरिअं ।

सेणियवंसुप्पन्ना तो तेहिं नत्तुगी अम्हं ॥ ४९ ॥ काउं ठविया कइवयदिवसे तत्तो पहाणसत्थेण । उज्जेणीए नीया सीवाए
देवीए उवणीया ॥ ५० ॥ एवं अभओ तीए पहीणनिस्सेसदोससंकाए । संसारसारभूए सद्धिं विसए निसेवेइ ॥ ५१ ॥
पज्जोयभूमिवइणो पियाणि चत्तारि संति रयणाणि । देवी सिवा, रहो अग्गिभीरुनामा,ऽनलगिरी य ॥ ५२ ॥ हत्थी,
लेहायरिय लोहजंघनामा चउत्थयं रयणं । सो दिवसेणं मुक्को उज्जेणीए वियालम्मि ॥ ५३ ॥ भरुयच्छमेइ जोयणपणु-
वीसं, चिंतयंति रायाणो । तव्वासिणो जहेयं मारेमो पवणवेगंति ॥ ५४ ॥ जो अन्नो गणिएहिं सो एही वासरेहिं तक्कालं ।
होमो सुहिया तो तस्स संवलं दाउमारद्धा ॥ ५५ ॥ सो नेच्छइ वीहीए ताहे य देवावियं तयं तस्स । तत्थवि कुदव्व-
जोइयमोयगरूवं तयं विहियं ॥ ५६ ॥ भरिया संवलथइया गंतूण पहम्मि जोयणे कइति । आरद्धो जेमेउं जा ता सउणो
निवारेइ ॥ ५७ ॥ उट्ठित्ता गंतूणं पुणोऽतिदूरं पखाइओ जाव । तत्थवि य स पडिसिद्धो एवं तइयंपि से वारं ॥ ५८ ॥
चिंतियमणेण भवियव्वमेत्थ केणावि कारणेणं ति । पज्जोयपायमूलं गओ निवेएइ नियकज्जं ॥ ५९ ॥ तह भोयणपडि-
सेहं रन्ना अभओ वियक्खणो काउं । सद्दाविओ जहा तं कहेसु एयस्स परमत्थं ॥ ६० ॥ आघाइय तं संवलथइयं
भणियं इमीए किल सप्पो । दिट्ठीविसो कुदव्वाण जोयणाओ समुप्पन्नो ॥ ६१ ॥ उग्घाडणमित्तेणं एसो भासीकओ धुवं
होंतो । तो किं कज्जउऽरन्ने मुंचेह परम्मुहा होउं ॥ ६२ ॥ मुक्को दड्ढाणि वणाणि तेण नियदिट्ठिगोयरगयाणि । अंतमु-
हुत्तेण मओ एसो तुट्ठो य पज्जोओ ॥ ६३ ॥ भणिओ वरेसु वज्जिय वंधणमोक्खं तओऽभओ भणइ । तुब्भं चिय हत्थगओ
अच्छउ एसो वरो मज्झ ॥ ६४ ॥ अन्नयाऽनलगिरी भग्गालाणो मयाउलो घेत्तुं । नो तीरइ तो अभओ पुट्ठो तेणावि

पडिभणियं ॥ ६५ ॥ उदयणनामा वच्छाहिनायगो गायउत्ति आणीओ । कह सो वासवदत्ता पज्जोयसुया कलाकुसला ॥ ६६ ॥ तक्कालं गंधव्वे नत्थि पहाणोऽत्थ उदयणादन्नो । ता सो घिप्पउ अभओ भणाइ एईए सिक्खत्थं ॥ ६७ ॥ सो पुण केण उवाएण धिप्पिही पुच्छिओ भणइ अभओ । सो जत्थ करिं पेच्छइ गायंतो तत्थ तं सवसे ॥ ६८ ॥ आणीय वंधट्ठाणं पावेइ न जाणइ य सो खित्तो । इमिणावि जंतमइओ हत्थी काराविओ मुक्को ॥ ६९ ॥ विसयंते चारिज्जइ वणयरलोयाओ लद्धवुत्तंतो । वच्छाहिवो ससेणो गओ तहिं तस्स पेरंते ॥ ७० ॥ मुक्को खंधावारो सयं च कलरावपूरियदियंतो । जा लग्गो गाएउं ठिओ करी लेप्पगमउव्व ॥ ७१ ॥ जा संनिहाणमेसो तस्स गओ ताव पुव्वठविएहिं । गहिओ पच्छन्ननरेहिं पाविओ नयरिमुज्जेणिं ॥ ७२ ॥ भणिओ पज्जोएणं काणा धूया ममत्थि सा गेयं । तं सिक्खवेहि पेच्छसु मा जेणं लज्जिया होही ॥ ७३ ॥ तीएवि साहियमिमं एसो अज्झावगो विणट्ठतणू । कुट्ठेण सुट्ठु वट्टुं मा होज्जा कयायरा वच्छे ! ॥ ७४ ॥ सो जवणियंतरं तं सिक्खावेइ तस्स सद्देण । सा हीरइ अच्चंतं गोणिसरेणं व वणहरिणो ॥ ७५ ॥ एसो कुट्ठित्ति परं न विलोयइ सा अमंगलं होही । अच्चंतं कोउगपरा सा परिचिंतइ कहं एसो ॥ ७६ ॥ दट्ठव्वोत्ति विमूढा सम्मं सरसंगहं कुणइ न जया । रुट्ठेण तेण भणिया विसंठुलं पढसि किं काणे ! ॥ ७७ ॥ सावि सरोसा भासइ किं कोढिय ! अप्पयं न याणेसि । णूणं जारिसओ हं कुट्ठी काणावि तह एसा ॥ ७८ ॥ इय परिभाविय फालियअंतरपडओ पलोयए जाव । अकलंकसोमसव्वंगसुंदरंमि तयं नियइ ॥ ७९ ॥ वम्महमणहररूवो सपिवासं तीए सोवि निज्झाओ । पोढपणयाण ताणं मिलणा अच्चग्गला जाया ॥ ८० ॥ नवरं कंचणमाला दासी धाईय सच्चिय मुणेइ । नउ अन्नो कोवि

अह अन्नया ओ आलाणखंभाओ ॥ ८१ ॥ अनलगिरी निप्फडिओ समुग्गउग्गाढमयभरो संतो । रन्ना अभओ किं
कीरउत्ति परिपुच्छिओ भणइ ॥ ८२ ॥ गायओ उदयणराया भणिओ सो भणइ कन्नगाए समं । भद्दवइं आरूढो करिणं
गायामि तह विहियं ॥ ८३ ॥ अंतरदिन्नपडेहिं गइओ हत्थीवरो इमो दुइओ । लद्धो भएण तह तम्मि चेव निक्खित्तओ
विहिओ ॥ ८४ ॥ मुत्तघडियाउ चउरो पुव्विं आरोविया उदयणेण । वासवदत्तासहिओ पलाइओ नियपुराभिमुहो ॥८५॥
संनज्झइ जाव करी अनलगिरी ताव अइगया करिणी । पणुवीसजोयणाइं संनद्धो पिट्ठओ लग्गो ॥ ८६ ॥ जाव अदू-
रपदेसं पत्तो सो ताव पाडिया घडिया । लग्गो उसिंसघेउं करिणीमुत्तं तओ झत्ति ॥ ८७ ॥ पणुवीसजोयणाइं
अन्नाणि गयाउ साउ इय तिन्नि । जा भिन्ना घडियाओ ता सो कोसंबिमणुपत्तो ॥ ८८ ॥ जाया य अग्गमहिसी सा तस्स
पिया य जीवियाओवि । एवं कित्तियमेत्ते कालम्मि गए अवंतीए ॥ ८९ ॥ असुरग्गी उब्भूओ सो धूलीउवलइट्टगा-
हिंपि । जलइ च्चिय एवं दारुणम्मि पत्ते नयरिदाहे ॥ ९० ॥ चिंतइ राया केरिसमसमंजसमिण्हिमावडियमित्थ । पुट्ठो
अभओ पभणइ जाणगजणभासियं एयं ॥ ९१ ॥ प्रतिशाठ्यं शठस्येह विषस्य विषमौषधम् । अग्नेरग्निर्विजानीयाज्जाड्य-
स्योष्णप्रयोजनम् ॥ ९२ ॥ विहिओ विजाइअग्गी विझाओ तप्पओगओ एसो । एवं लद्धो तइओ वरो निहित्तो तहच्चेय
॥ ९३ ॥ उज्जेणीए अह अन्नया उ असिवं समुट्ठियं भीमं । रायाभयमापुच्छइ सो एवं तं पडिभणाइ ॥ ९४ ॥ अत्था-
णीए अब्भंतराए सिंगारसारदेहाओ । देवीओ इंतु तुज्झे पडिगाहियरायलंकारे ॥ ९५ ॥ जा नियदिट्ठीए जिणेइ तं लहुं
मम कहेह तह चेव । विहियं अहोमुहीओ ठियाओ सव्वाओ मोत्तूण ॥ ९६ ॥ देविं सिवं निवेइयमेयं तव तुल्लमाउगाइ

जिओ। भणइ य वसणा राओ तहाढगव्वलिं गहेऊण ॥ ९७॥ सोयं भूयं उद्वेइ जत्थ अट्टालगाइठाणेसु । तस्स मुहम्मि छुहिज्जा कूरं तह चेव विहियम्मि ॥ ९८ ॥ जाओ असिवोवसमो लद्धो उ वरो चउत्थमो तत्तो। चिंतइ अभओ किंचि-रमच्छीहामो परगिहम्मि ॥ ९९ ॥ मग्गइ पुव्वुवलद्धे वरे निवाओ जहानलगिरिम्मि। तुब्भेसु मिंठभावंगएसु देवीए उच्छंगे ॥१००॥ रहअग्गिभीरुदारुयभारेण जलणं विसामिच्छा। अत्थि ममं तो कीरउ निव्वहणं नियय‌वयणस्स ॥ १०१ ॥ नियठाणमिच्छइ इमो गंतुं इइ भाविऊण काऊण। सक्कारमइमहंतं विसज्जिओ तेण तो अभओ ॥ १०२ ॥ अह भणइ इमो धम्मच्छलेण तुब्भेहिं आणिओ हमिहं। काउं दीवगमाइच्चमारडंतो जइ न नेमि ॥ १०३ ॥ नयरीलोयसमक्खं बंधेउं अभयनामगो संतो। तुब्भे ता जलणमुहे पविसामी कयपइन्नो सो ॥ १०४ ॥ पत्तो रायगिहपुरे ठिओ य दिव-साणिकइवयाणि तहिं। अप्पसमागाराओ दो गणियादारिया घेत्तुं ॥ १०५ ॥ पत्तो उज्जेणीए पडिगाहियवणियवयणने-वच्छो। पारद्धमपुव्वकयाणगाण निउणं च वाणिज्जं ॥ १०६ ॥ गिण्हइ रायपहोगाढमेगमाचारिममरिसारूढो । अन्नदि-यहम्मि ताओ गणिया धूयाओ नरवइणा ॥ १०७ ॥ दिट्ठा अवलोयणसंठियाओ सविसेसगहियवेसाओ। निज्झाइओ य सुचिरं दिट्ठीहिं विसालधवलाहिं ॥ १०८ ॥ अंजलिबंधो य कओ तच्चित्तागरिसमंतसारिच्छो । तदभिमुहं खित्तमणो गओ य सो नियगभवणम्मि ॥ १०९ ॥ परदारलोलयाए दूइं पेसेइ ताहिं कुवियाहिं। निद्धाडिया न राया इय चरिओ होइ सा भणिया ॥ ११० ॥ वीयदिवसम्मि भणियं आरुसियाओ तइज्जए भणिया। सत्तमदिवसे अम्हं देवकुले होहि ही जत्ता ॥ १११ ॥ तत्थवि रहो भविस्सति भाया रक्खेइ इह रहा निच्चं। पज्जोयसमागारो मणुओ पज्जोयगो नाम

॥ ११२ ॥ उम्मत्तओ कओ भन्नइ य अभएण एस मे भाया । दिव्ववसेणं जाओ इमेरिसो सरिवेमि अहं ॥ ११३ ॥ रुद्धो रुद्धो नस्सति उक्खिविऊणं रडंतओ संतो । आणिज्जई पुणो पुण भणंतओ एरिसं वयणं ॥ ११४ ॥ उट्ठह रे रे अमुगा ! पज्जोयनराहिवो अहं इमिणा । हीरामि अभयवणिणा एवं विस्सासिए लोए ॥ ११५ ॥ सत्तमदिवसे दूई पेसविया ताहिं सा इमं भणिया । एउ इहं एगागी दिणद्धसमयम्मि नरनाहो ॥ ११६ ॥ मयणाउरो अचिंतियपरिणामो गिहगवक्खभित्तीए । लग्गो पुव्वनिवेसियमणुएहिं दढं च पडिवण्णो ॥ ११७ ॥ बद्धो पलंकेणं समं तओ निग्गओ दिवसओवि । पुरमज्झेणं अभओ भणइ विज्जालयं एसो ॥ ११८ ॥ निज्जइ एवमसंबद्धभासगो वाउवेगवाउलिओ । तत्तो आसरहेहिं रायगिहं पाविओ खिप्पं ॥ ११९ ॥ नायं सेणियरन्ना असिमुग्गीरियपहाविओ जाव । अभएण वारिओ ता किं कज्जउ भणइ तो अभओ ॥ १२० ॥ एसो महप्पभावो राया बहुनिवइमाणणिज्जो य । सक्कारित्ता महयादरेण नयरिं नियं चेव ॥ १२१ ॥ पाविज्जउ तह विहिए परोप्परं पेमनिब्भरं जायं । परिणामिगाओ एयारिसाओ अभयस्स बुद्धीओ ॥ १२२ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—पारिणामिक्यां बुद्धौ अभयो दृष्टान्तः । कथमित्याह;—'लोहग्गसिवणलागिरिवरेसु'त्ति लोहजंघलेखवाहक—अग्नि—अशिवानलगिरिवृत्तान्तविषयेषु चतुर्षु लब्धेषु सत्सु । 'पज्जोया' इति प्रद्योताच्चण्डप्रद्योतनृपतेः सकाशात् । 'जियवज्जण जायणया' इति जीवितवर्जनेन वह्निप्रवेशाभ्युपगमात् प्राणत्यागरूपेण कृत्वा या याच्ञा प्रार्थना तया मोचित आत्मा अभयकुमारेणेति ॥ १२८ ॥

सेट्ठी पवास भज्जा धिज्जाइयसंगकुक्कुडगसाहू । सीसं दारगचेडीहर राया समणमाजोणी ॥ १२९ ॥

'सेट्ठी' इत्यादि । आसि इह वसंतपुरे कोट्ठो सेट्ठी पइट्ठिओ लोए । भज्जा वज्जा नामेण तस्स तह देवसम्मो त्ति ॥ १ ॥ माहणपुत्तो गिहदेवपूयकारी अईवहियइट्ठो । पुत्तो अईववालो पियंकरो लक्खणसणाहो ॥ २ ॥ अत्थोवज्जणहेउं पभूयदव्वो कयाइ सो सिट्ठी । सोहणदिवसे देसंतरम्मि संपट्ठिओ तेण ॥ ३ ॥ भणिया भज्जा तुह तिन्नि संति गेहे सुएण तुल्लाणि । मयणसलाया कीरो कुक्कुडओ रक्खणिज्जाणि ॥४॥ अह सेट्ठिम्मि पउत्थे निच्चं सा तेण संगया संती । माहणसुएण जाया लंघियकुलसीलमज्जाया ॥ ५ ॥ सो निच्चं रयणीए तीए सगासं जया घरं एइ । को तायस्स न वीहइ मयणसलागा तया भणइ ॥ ६ ॥ वारेइ सुओ जो अन्नियाए दइओ स अम्हवि य ताओ । अवसरवियाणओ एवमप्पणो रक्खणं कुणइ ॥ ७ ॥ पयइअमरिसणसीला मयणसलाया वहु परिसवेइ । सा नियमुहदोसाओ पावाए विणासिया तीए ॥ ८ ॥ साहुजुगमन्नदिवसे भिक्खट्ठा तग्गिहं अइगयंति । एगोत्थ जीवलक्खणवियाणओ कुक्कुडं दट्ठुं ॥ ९ ॥ कय सव्वदिसालोओ जो सीसमिमस्स खाइ सो राया । नियमा होइ त्ति भणेइ वीयसाहुं पडुच्च इमं ॥ १० ॥ निसुयं च तेण माहणसुएण कडगाइअंतरट्ठिएण । भणिया वज्जा मारेहि कुक्कुडं जेण भक्खेमि ॥ ११ ॥ सा भणइ निव्विसेसो सुयाओ एसो न मारणिज्जो मे । आणेमि अन्नमेसो नेच्छइ तिव्वेण निव्वंधे ॥ १२ ॥ ववरोविओ पचिज्जइ जा सो ता रज्जकंखिरो वडुओ । ण्हाउं गओ ह पुत्तो तीसे सो लेहसालाओ ॥ १३ ॥ गिहमइगओ छुहत्तो रोवइ मंसं च सिज्झइ न ताहे । थालीमुहाओ उक्कड्ढिऊण दिन्नं च से सीसं ॥ १४ ॥ सो गहियभायणो जा कुणेइ उववेसणं न पेच्छेइ । थाले कुक्कुडसीसं कहिं तयं तो

भणइ वज्जा ॥ १५ ॥ दिन्नं चेडस्स सरोसमागओ भणइ एयकज्जेण । सो कुक्कुडो वराओ विणासिओ जइ परमिमस्स ॥ १६ ॥ पुत्तस्स सिरं खाएमि संपयं होज्ज तो कयत्थो हं । एयं पि ववसिया सा कए निब्बंधे सुयं चेयं । दासीए लेहसालाओ चेव सा तं पलाइया घेत्तुं ॥ १७ ॥ पत्ता नियनयरंतरमेत्थ अपुत्तो मओ राया । अहिवासिय—अस्सेणं परिक्खिओ नरवई य सो जाओ ॥ १८ ॥ अइतिवपयावो ठाविया य जणणीपए सावि । कालंतरेण सेट्ठी समागओ जा गिहं पलोएइ ॥ १९ ॥ सडियं पडियं कुकुडमयणासुयविरहियं चेव । पुट्ठा वज्जा कंठग्गहेण गहियव जा न भासेइ ॥ २० ॥ ता पंजरमुक्केणं कीरेण निवेइओ सवो । गिहवुत्तंतो वेरग्गमुग्गओ गम्म चिंतई ताहे ॥ २१ ॥ एईए कए एरिसकिलेससयसंपओगो मे । एयाए विलसियमिमं अलाहि विसएहिं विससरिच्छेहिं ॥ २२ ॥ सावज्जकज्जवज्जणसज्जा गहिया य पवज्जा । पज्जायवसेण पुरं तं चेव गया समाहणा वज्जा ॥ २३ ॥ साहू वि य विहरंतो जत्थ सुओ सो निवो जाओ । नाओ य तीए भिक्खामज्झे छुहियं सुवन्नयं दिन्नं ॥ २४ ॥ विहिओ य महारोलो जह मह गिहे तेणओ एसो । रायपुरिसेहिं गहिओ नीओ य नराहिवस्स पासम्मि ॥ २५ ॥ धाईए परियाणिय जणगोत्ति निवेइओ रन्नो । ताणि य निव्विसयाइं आणत्ताइं पिया य भोगेहिं ॥ २६ ॥ नेच्छइ निमंतिओवि हु विहिओ य नराहिवो सड्ढो । जाया पभावणा-सासणस्स ओहावणन्नतित्थीण ॥ २७ ॥ विहिओ वासारत्तो तदुवरमे विहरमाणं तं । जा राया अणुगच्छइ उच्छलियातुच्छमच्छरेहिं तओ ॥ २८ ॥ धिज्जाइएहिं एगा दुयक्खरा गब्भिणी भणिया । उवलोहिय परिवाइयवेसं घेत्तूण राय-मग्गंमि ॥ २९ ॥ वाहाए घेत्तवो वत्तवो एरिसं वयणं । का मे गई इओ देहि किंचि विहिए तहा मुणी मुणइ ॥३०॥ धी

॥ ३१ ॥ जइ मे एसो

धी पवयणमालिन्नमेयमवणेज्ज कहमिण्हिं । तो भणइ सच्चवयणोऽवरुद्धसुरखयरमणुयमाहप्पो ॥ ३१ ॥ जइ मे एसो

गब्भो ता निग्गच्छेउ जोणीए । अह न मए तो पुट्टं भिंदिय निग्गओ ओत्ति ॥ ३२ ॥ इय भणिए फालियपोट्टम्मि

पडिओ गब्भो तीए दुहज्जाए । मत्तस्स मरंतस्स य सब्भावा जेण पायडा होंति ॥ ३३ ॥ धिज्जाइएहिं काराविय त्ति

भणिओ मया ज्झत्ति । जाओ सारयससहरकरनियरसरिच्छउ पवयणस्स ॥ ३४ ॥ धन्नो महप्पभावो जमेरिसा साहुणो

जत्थ । इय एसा परिणामियबुद्धी जीए पभावियं तित्थं ॥ ३५ ॥ अहवा नियघचरियं परिभाविय जीए पव्वइओ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः,—श्रेष्ठीति द्वारपरामर्शः । तस्य च श्रेष्ठिनो व्यवहारहेतोः 'पवासो'त्ति प्रवासो देशान्तरगमन-लक्षणो जातः । पश्चाच्च 'भज्जाधिज्जाइयसंग'त्ति भार्या वज्रा नामिका धिग्जातीयसङ्गेन विनष्टा । 'कुक्कुडगसाहूसीसं'ति कुक्कुटस्य सम्बन्धिशीर्ष कदाचिद् गृहागतेन साधुना राज्यफलभक्षणं विनिर्दिष्टम् । उक्तवृत्तान्तेन च । 'दारगचे-डीहर'त्ति दारकस्य चेट्या नगरान्तरे हरणं कृतम् । स च तत्र राजा जातः । 'समणमाजोणी' इति श्रेष्ठी च श्रमणः सन् तत्रैव नगरे ययौ । ब्राह्मणैश्च प्रेरितया व्यक्षरया अवर्णवादे उत्थापिते तेनोक्तं यदि मत्तोऽन्येन अयं गर्भः समुत्पादितस्तदा मा योन्या निर्गच्छत्विति ॥ २९ ॥

कुमरे पुंडरि भा इत्थिराग पइमरणणासपवज्जा । खुड्डुग क्खण दिक्खा भंगे गम गीय चउबोही ॥ १३० ॥

साकेयम्मि पुरवरे पुंडरिओ नाम भूवई तस्स । कंडरिओ लहुभाया जसभद्दा नाम से भज्जा ॥ १ ॥ अच्चंतमणहरंगी

चंकंमंती घरंगणे सा य। दिट्ठा पुंडरीएणं अज्झुववण्णेण अह तेण ॥ २ ॥ दूईं विसज्जिया लज्जिरीए तीए य सा पडिनिसिद्धा। अच्चंतं निब्बंधे य राइणो तीए पडिभणियं ॥ ३ ॥ किं न लहुभाइणो वि हु तं लज्जसि जेण उल्लवसि एवं। पच्छन्नो कंडरिओ तयणु विणासाविओ रण्णा ॥ ४ ॥ अब्भत्थिया पुणोवि हु ताहे सा सीलखण्डण भएण। नियगाभरणाणि लहुं गहाय गेहाउ नीहरिया ॥ ५ ॥ सत्थेण समं एगागिणी वि पडिवन्नजणगभावस्स। थेरवणियनिस्साए नयरिं सावत्थिमणुपत्ता ॥ ६ ॥ जियसेणसूरिसिस्सिणिकित्तिमयीमयहरीसमीवे य। वंदणवडियाए गया कहिओ सव्वो य वुत्तंतो ॥ ७ ॥ संवुद्धा पव्वइया विज्जंतोवि हु न साहिओ गब्भो। मयहरियाए, मज्झं मा पव्वज्जं न दाहित्ति ॥ ८ ॥ कालक्कमेण वुड्ढिं गयम्मि गब्भम्मि मयहरीए। सा पुट्ठा एगंतम्मि कारणमवि तीए परिकहियं ॥ ९ ॥ पच्छा पच्छन्नच्चिय ता धरिआ जा सुयं पसूया सा। सड्ढकुलम्मि संवड्ढिओ य सो जाव पव्वइओ ॥ १० ॥ सूरिस्स समीवम्मि कयं च से नाम खुड्डुगकुमारो। सिक्खविओ य समग्गं जइजणजोग्गं समायारं ॥ ११ ॥ अह जोव्वणमणुपत्तो संजममणुपालिउं अचायंतो। पडिभग्गो जणणिं सो पुच्छइ उन्निक्खमणहेउं ॥ १२ ॥ पडिसिद्धो जणणीए बहुप्पयारेहिं तहवि नो ठाइ। पच्छा तीए भणिओ पुत्तय! मज्झोवरोहेण ॥ १३ ॥ पडिपालसु बारसवच्छराइं एवंति तेण पडिवण्णं। तेसुं च अइक्कंतेसु पट्ठिओ तीए पुण भणिओ ॥ १४ ॥ मह गुरुणिं आपुच्छसु आपुट्ठाए य तीएवि य धरिओ। तेत्तियमेत्तं कालं आयरिएणावि एमेव ॥ १५ ॥ एवं उज्झाएण वि अडयालीसं गयाणि वरिसाणि। तहवि हु अठायमाणो उवेहिओ नवरि जणणीए ॥ १६ ॥ पिउनामंका मुद्दा कंवलरयणं च पुव्वसंठवियं। तस्सप्पिऊण सिट्ठं मा पुत्तय! जत्थ तत्थेव ॥ १७ ॥

वच्चिहिसि किंतु पुंडरियभूवई होइ महल्लपिया । पिउनामंकं मुद्दं दरिसिज्जासी य तस्स इमं ॥ १८ ॥ तेणं स तुज्झ रज्जं परियाणित्ता पणामइ अवस्सं । एवंति पवज्जित्ता विणिग्गओ खुड्डगकुमारो ॥ १९ ॥ कालक्कमेण पत्तो साकेयपुरम्मि राउणो गेहे । तबेलं पुण वट्टइ पेच्छणयं अच्छरियभूयं ॥ २० ॥ कल्ले पिच्छिस्सं भूवइं ति संचिंतिऊण तत्थेव । आसीणो नट्टविहिं एगग्गो दट्ठुमारद्धो ॥ २१ ॥ तत्थवि सवंपि निसिं पणच्चिउं नट्टिय परिस्संता । ईसिं निद्दायंती जणणीए पभा-यसमयम्मि ॥ २२ ॥ विविहकरणप्पओगाभिरामसंजायरंगभंगभया । गीईगाणमिसेणं सहसच्चिय बोहिया एवं ॥ २३ ॥ "सुट्ठु गाइयं सुट्ठु वाइयं सुट्ठु नच्चियं सामसुंदरि ! । अणुपालिय दीहराइयाओ सुमिणंते मा पमायए" ॥ २४ ॥ सोच्चेमं चेल्लेणं कंबलरयणं पणामियं तीए । कुंडलरयणं नरवइसुएण तह सत्थवाहीए ॥ २५ ॥ सिरिकंताए हारो कडगो जय-संधिणा अमच्चेण । रयणंकुसो य मिंठेण लक्खमोल्लाइं सवाइं ॥ २६ ॥ अह भावजाणणट्ठा रण्णा पढमंपि खुड्डगो भणिओ । कीस तए दिन्नमिमं तेणं तो सववुत्तंतो ॥ २७ ॥ मूलाओ च्चिय कहिओ ता जाव समागओ म्हि रज्जकए । गीयमिमं निसामियं संवुद्धो विसयविगइच्छो ॥ २८ ॥ पवज्जाथिरचित्तो जाओ म्हि अओ इमीए गुरुणित्ति । कंबलर-यणं दिन्नं पच्चभिजाणित्तु तं च निवो ॥ २९ ॥ जंपेइ वच्छ ! गिण्हसु रज्जमिमं चेल्लएण पडिभणियं । आउयसेसम्मि किं चिरसंजमविहलणेणिण्हिं ॥ ३० ॥ अह नियपुत्तप्पमुहा भणिया रन्ना कहेह तुम्हाण । दाणम्मि कारणं किं तो वुत्तं रायपुत्तेण ॥ ३१ ॥ ताय ! तुमं वावाइय रज्जमिमं गिण्हिउं समीहंतो । गीयमेयं च निसामिऊण रज्जाओ विणियत्तो ॥ ३२ ॥ तह सत्थाहीएवि हु भणियं पइणो ममं पउत्थस्स । वोकंताइं बारस वरिसाइं अहं च चिंतेमि ॥ ३३ ॥ अवरं

पइं करेमि त्ति तस्स आसाए किं किलिस्सामि । सिट्ठममच्चेण तओ तदेव अह अन्नराईहिं ॥ ३४ ॥ सद्धिं घडामि किंवा नवत्ति पुवं इमं विचिंतंतो । मिंठेणवि इय भणियं अहंपि सीमालराईहिं ॥ ३५ ॥ आणेह पट्टहत्थिं अहवा मारेहि इइ वहुं वुत्तो । संसयदोलाचलचित्तवित्तिओ संठिओ य चिरं ॥ ३६ ॥ अह तेसिमभिप्पायं जाणिय तुट्ठेणं पुंडरियरण्णा । दिण्णाणुन्ना जं भे ! पडिहासइ तं करेहि त्ति ॥ ३७ ॥ एवंविहं अकिच्चं काउं केवच्चिरं वयं कालं । जीविस्सामोत्ति पयंपिऊण संजायवेरग्गा ॥ ३८ ॥ खुड्डुगकुमारमूले सव्वेवि य तक्खणेण पवइया । तेहिं च सह महप्पा विहरइ सो सयलजगपुज्जो ॥३९॥ इय खुड्डुगस्स एसा बुद्धी परिणामिया मुणेयवा । रायसुयमंतिमिंठिलसिरिकंताणंपि एमेव ॥४०॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः,—'कुमरे' इत्यनेन कुमार इति द्वारपरामर्शः । साकेतनाम्नि नगरे 'पुंडरि'त्ति पुण्डरीको नाम राजा अभूत् । 'भा' इति भ्राता च लघुः कण्डरीकः । अन्यदा च पुण्डरीकस्य 'इत्थिरागि'त्ति स्त्रियां कण्डरीकजायायां रागोऽभिष्वङ्गः सम्पन्नः। तस्याश्च निरूपितवृत्तान्तेन 'पइमरणनासपवज्जा' इति पत्युः मरणे स्वयं च नाशे विहिते प्रव्रज्या समभूत् । 'खुड्डुग'त्ति प्रागेव आपन्नसत्त्वभावत्वाच्च तस्याः क्षुद्रकः शिशुः पुत्ररूपः समुदपादि । 'लक्खण'त्ति राजलक्षणवान् 'दिक्खा' इति समये च दीक्षा याता । तस्य यौवनकाले च 'भंगे' परिषहाभिभवे 'गम'त्ति पितृव्यसकाशे गमनं सम्पन्नम् । तत्र च 'गीय'त्ति गीतिकाश्रवणात् 'चउबोही'त्ति क्षुल्लकस्य चतुर्णां चान्येषां बोधिः सन्मार्गलाभः समजनीति ॥ १३० ॥

देवीय पुप्फचूलाजुवलग रागम्मि नरयसुरसुमिणे। पुच्छा अण्णियबोही केवल भत्तम्मि सिज्झणया १३१

सिरिपुप्फदत्तनयरे पयंडरिउपक्खदलणदुल्ललिओ । आसी महानरिंदो नामेणं पुप्फकेउत्ति ॥ १ ॥ देवी से पुप्फवई

तीए पुण जमलगत्तणुप्पन्नो । पुत्तोत्ति पुष्फचूलो धूया उण पुष्फचूल त्ति ॥ २ ॥ ताणि य परोप्परं गाढपणयवंताणि पेच्छिउं रण्णा । अवियोगकए परिणावियाणि अन्नोन्नमेव तओ ॥ ३ ॥ पुष्फवई तेणं चिय निव्वेएणं पवज्जिउं दिक्खं । देवत्तं संपत्ता अह सा करुणाए सुमिणम्मि ॥४॥ नरए नेरइए वि य दरिसइ तह तिक्खदुक्खसंतत्ते । तीए पडिबोहणट्ठा सुहसुत्ताए पुष्फचूलाए ॥५॥ अह ते भीसणरूवे दट्ठुं सा झत्ति जायपडिबोहा । साहेइ नरयवित्तं नरवइणो सो वि वाहरिउं ॥ ६ ॥ पासंडिणो असेसे पुच्छइ देवीए पच्चयनिमित्तं । भो ! केरिसया नरया तह तेसु दुहं ति साहेह ॥ ७ ॥ नियनियमयाणुरूवेण तेहिं सिट्ठो नरयवुत्तंतो । नवरं न य पडिवन्नो देवीए तयणु भूवइणा ॥ ८ ॥ अन्नियपुत्तायरिओ बहुस्सुओ तट्ठिओ य थेरो य । वाहरिऊणं पुट्ठो जहट्ठिओ तेण सिट्ठो य ॥९॥ तो भत्तिनिब्भराए भणियं देवीए पुष्फचूलाए । किं भयवं ! तुमएवि हु दिट्ठो सुमिणम्मि एसो त्ति ॥ १० ॥ गुरुणा भणियं भद्दे ! जिणिंदसमयप्पईवसामत्था । तं नत्थि जं न नज्जइ कित्तियमेत्तं नरयवित्तं ॥ ११ ॥ अवरसमए य निस्सा तीए जणणीए दंसिओ सग्गो । सुमिणम्मि विम्हयावहविभूइरेहंतसुरनियरो ॥ १२ ॥ पुव्वं पिव पुणरवि पत्थिवेण ता जाव पुच्छिओ सूरी । तेणावि तस्स रूवं निवेइयं हरिसिया देवी ॥ १३ ॥ चलणेसु निवडिऊणं भत्तीए जंपिउं समाढत्ता । कह होज्ज नरयदुक्खं कह वा सुरसोक्खसंपत्ती ? ॥ १४ ॥ गुरुणा भणियं भद्दे ! विसयपसत्तिपमोक्खपावेहिं । पाविज्जइ नरयदुहं तच्चागेणं च सग्गसुहं ॥ १५ ॥ ताहे सा पडिबुद्धा विसंव मोत्तूण विसयवासंगं । पव्वज्जागहणत्थं आपुच्छइ पत्थिवं तत्तो ॥ १६ ॥ अन्नत्थ विहरियव्वं तुमए न कयावि इइ पइन्नाए । कहकहवि अणुन्नाया नरवइणा विरहविहुरेण ॥ १७ ॥ घेत्तूण य पव्वज्जं विचि-

त्तव कम्मनिम्महियपावा । ओमंति दूरदेसे पेसियनीसेससीसस्स ॥ १८ ॥ जंघाबलपरिहीणस्स तस्स एगागिणो ठियस्स तहिं । सूरिस्स असणपाणं निवभवणाओ पणामेइ ॥ १९ ॥ एवं वच्चंतम्मी काले अच्चंतसुद्धपरिणामा । निद्धुणियघाइकम्मा संपत्ता केवलालोयं ॥२०॥ "पुव्वपवत्तं विणयं च केवली अमुणिओ न लंघेइ" । इइ सा पुव्वकमेणं गुरुणो असणाइ उवणेइ ॥ २१ ॥ एगम्मि य पत्थावे सिंभेणब्भाहयस्स सूरिस्स । जायाए चित्तभोयणवंछाए उचियसमयम्मि ॥ २२ ॥ तीए य तहच्चिय पूरियाए विम्हइयमाणसो सूरी । भणइ कहं नायमिमं माणसियं मज्झ तए अज्जो ! ॥ २२ ॥ जं उवणीयं अइदुलहंपि भोज्जं अकालपरिहीणं ? । तीए भणियं णाणेण, केण, पडिवायरहिएण ॥ २३ ॥ धी धी मए अणज्जेण कहमिमो केवली महासत्तो । आसाइउत्ति सोगं तो सूरी काउमारद्धो ॥ २४ ॥ मा मुणिवर ! सा सोगं अमुणिज्जंतो केवलीवि जओ । पुव्वट्ठिइं न भिंदइ एवं तीए य पडिसिद्धो ॥ २५ ॥ चिरसुचरियसामन्नो वि किं न निव्वुइमह लभिस्सामि । इइ संसयं कुणंतो य तीए सूरी पुणो भणिओ ॥ २६ ॥ संदेहं कीस मुणीस ! कुणसि निव्वुइकएणं जेण लहुं । सुरसरियमुत्तरंतो काहिसि कम्मक्खयं तुमवि ॥ २७ ॥ एवं निसामिऊणं सूरी नावाए आरुहिय गंगं । अइलंघिउं पवत्तो परतीरगमाभिलासेण ॥ २८ ॥ नवरं जत्तो जत्तो स निसीयइ कम्मदोसओ तत्तो । नावादेसो मज्जइ सुरसरिसलिलम्मि अत्थाहे ॥ २९ ॥ सव्वविणासं आसंकिऊण निज्जामएहिं तह खित्तो । अन्नियपुत्तायरिओ नावाहिंतो सलिलमज्झे ॥ ३० ॥ अह परमपसमरसपरिणयस्स सुपसन्नचित्तवित्तिस्स । सव्वप्पणानिरुंभियनीसेसावदुवारस्स ॥ ३१ ॥ दव्वेणं भावेण य परमं निस्संगयं उवगयस्स । सुविसुद्धमाणदढसुक्कझाणनिम्महियकम्मस्स ॥ ३२ ॥ जल संथारगयस्स

त्ति अच्चंतनिरुद्धसयजोगस्स । मणवंच्छियत्थसिद्धी जाया णिव्वाणलाभेण ॥ ३३ ॥ एवं च तीए सुविणे नरए सग्गे य दरिसयंतीए । देवीए देवभावं गयाए परिणामिया बुद्धी ॥ ३४ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'देवी'च इति द्वारपरामर्शः । सा च पुष्पवत्यभिधाना । तत्र च 'पुष्फचूला जुवलग'त्ति पुष्पवती देवी युगलकं पुष्पचूलः, पुष्फचूला च इति अभिधानं अपत्ययुगं प्रसूता । तयोश्च परस्परसंजातनीवाहयोः पुष्पचूलाभर्तृविषये 'रागम्मि'त्ति दृष्टे रागे सति मात्रा देवीभूतया 'नरयसुरसुमिणे' इति नरकाः सुरविमानानि च तत्प्रतिबोधनार्थं स्वप्ने प्रदर्शितानि । 'पुच्छा अण्णियवोही' इति ततः पृच्छा तेषां अन्निकापुत्राचार्यान्ते कृता । बोधिश्च लब्धः । प्रव्रजितायाश्च तस्याः 'केवल'त्ति 'केवलज्ञानमुत्पन्नम्' 'भत्तम्मि'त्ति केवलबलेन च भक्ते आनीयमाने लब्धस्वरूपेण सूरिणा तन्निषेधे कृते 'सिज्झणया' इति गङ्गामुत्तरतः सूरेः सिद्धिः सम्पन्नेति ॥ १३१ ॥

उदिओदय सिरिकंता परिवाइय अण्णराय उवरोहे । जणमणुकंपा देवे साहरणं णियगनयरीए ॥१३२॥

सिरिउसभसामिकेवललच्छीलाभुच्छलंतमाहप्पे । सयलपुराण सुराले पुरम्मि सिरिपुरिमतालम्मि ॥ १ ॥ उदिओदयाभिहाणो निच्चं उदिओदओ निवसिरीए । राया अहेसि जियरायदेवपयपउमपणयपरो ॥ २ ॥ देवी सिरिकंता समुवसंतमिच्छत्तमोहविसमवसा । जिणसासणविहियायारसेवणासन्नकयकुसला ॥ ३ ॥ कइयाइ तीए अंतेउरम्मि परिवाइया नियं धम्मं । नत्थियवायसरूवं पवंचओ कहिउमाढत्ता ॥ ४ ॥ पारगयवयणकुसलाए तीए सा निज्जिया सहेऊहिं । तक्खणमेव विलक्खा जाया दासीहिं हसिया य ॥ ५ ॥ निव्वूढा य पएसा तत्तो गाढं पओसमावन्ना । वाणारसीपुरीए

गया कयं तत्थ पडिबिंबं ॥ ६ ॥ चित्तमयं देवीए सिरिकंताए पयंसियं रन्नो । धम्मरुइस्स तन्नगरसामिणो सो य अणुरत्तो ॥ ७ ॥ उदिओदयस्स दूयं पेसइ अवमाणिऊण सो तेण । निव्वूढो, अवमाणं माणं च मणम्मि अवमाणो ॥ ८ ॥ रोहेइ पुरिमतालं धम्मरुई परमधम्मरुइसारो । जायं निस्संचारं राया उदिओदओ ताहे ॥ ९ ॥ अणुकंपाणुगयमणो चिंतेइ अलाहि सिन्नमरणेण । महया इमेण विहिओ उववासो बंभचेरं च ॥ १० ॥ पुव्वाराहियवेसमणनामदेवेण सव्वबलकलिओ । धम्मरुई साहरिओ नीओ वाणारसी पुरीए ॥ ११ ॥ परिणामियबुद्धं एयं उदिओदयस्स विन्नेयं । अविहियपरोवरोहं अप्पा जं रक्खिओ तेण ॥ १२ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;–उदितोदयो नाम राजा । श्रीकान्ता तद् भार्या । 'परिवाइय'त्ति तया च परिव्राजिका स्वधर्म्मं आचक्षाणा खलीकृता । तया च 'अण्णराय'त्ति अन्यस्य धर्मरुचिनाम्नो राज्ञोऽनुरागगोचरं सा आनीता । तेन च सबलवाहनेन उपरोधे पुरिमतालनगरस्य कृते 'जणमणुकंप'त्ति उदितोदयस्य जनं प्रति अनुकम्पा संवृत्ता । ततो देवे वैश्रमणसंज्ञे विषयभूते प्रणिधानं कृतम् । तेन च तदीप्सितमभिलषता धर्मरुचेः 'साहरणं'त्ति संहरणं उपसंहारः कृतो निजकनगर्यामिति ॥ १३२ ॥

साहू य णंदिसेणे ओहाणाभिमुह रायगिहवीरे । तस्संतेउरपासणसंवेगा निच्चलं चरणं ॥ १३३ ॥

सेणियनिवस्स पुत्तो आणंदियसयलमेइणीवलओ । नामेण नंदिसेणो अहेसि सियकिरणसरिसजसो ॥ १ ॥ सो वीयरायउवलद्धसुद्धधम्मो तणं व मोत्तूण । पुरमंतेउरमइरम्मरूवमुवहसियसुरसोहो ॥ २ ॥ निक्खंतो खंताईण भायणं सो

गुणाण संजाओ । अइसयसुयमणिरोहणधराधरो धरियसुयसीलो ॥ ३ ॥ अइनिम्मलजाइकुलो विणयाइगुणन्निओ वह तस्स । मुणिपरिवारो वारियकामवियारो समुप्पन्नो ॥ ४ ॥ अह तस्सेगो सीसो कयाइ कम्माण चित्तभावाओ । अनिमित्तमेव वम्महनिम्महियमणो परिकहेइ ॥ ५ ॥ गुरुणो नियसब्भावं तेणावि विचिंतियं वरं होइ । ज इ भयवं वीरजिणो जाएज्जा रायगिहनयरे ॥ ६ ॥ मुक्काओ मए देवीओ अइसए पेच्छिऊण अन्नेवि । जइ नाम थिरो होज्जा भगवं च तओ गओ तत्थ ॥ ७ ॥ राया वंधुरसिंधुरखंधगओ उवरिधरियसियछत्तो । सियचारुचामरुप्पीलवीइओ नियबलसमेओ ॥ ८ ॥ संतेउरो य नयराओ निग्गओ तह कुमारवग्गो य । सिरिनंदिसेणअंतेउरं च जिणवंदणट्ठाए ॥ ९ ॥ ओसरणे भयवंतं वंदियसट्ठाणसंनिविट्ठेसु । तेसु स सीसो पासइ देवीओ गुरुविमुक्काउ ॥ १० ॥ सियवसणाओ अइसीलसुद्धिसंलीणसव्वगत्ताओ । पउमागरोदरगया हंसीओ इव विरायंति ॥ ११ ॥ उम्मुक्काभरणओ सव्वंतेउरसिरिं हरंतीओ । चिंतेइ सो अहो एस चेव धन्नो गुरू मज्झ ॥ १२ ॥ जो एइचागकारी मज्झमपुण्णस्स दुक्करो जाओ । विसयाणमसंताणवि दुब्बलमणसो परिच्चाओ ॥ १३ ॥ इय भावणावसाओ तिक्खं तक्खणमुवागओ पसमं । आलोइयपडिक्कंतो मेरुव्व वए थिरो जाओ ॥ १४ ॥ सिरिनंदिसेणगुरुणो रायगिहे सीसनयणविसया जा । सीसस्सवि तप्पत्तीदंसणओ सा मई पगया ॥ १५ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—साधुश्च ज्ञातम् । कस्य इत्याह—'नंदिसेण'त्ति नन्दिषेणस्य सूरेः । तस्मिन् 'ओहाणाभिमुह'त्ति

अभिधावनाभिमुखे प्रवज्या परित्यागसंमुखे सति 'रायगिहवीरे' इति राजगृहे वीरो गतः । तत्र च तस्य शिष्यस्य 'अंतेउरपासणसंवेगा' इति गुरोः अन्तःपुरदर्शनेन संवेगाद् उक्तलक्षणाद् निश्चलं चरणं संजातमिति ॥ १३३ ॥

धणयत्त सुंसुमित्थी चिलाइरागम्मि धाडिगहणं तु। णयणे लग्गण मारण वसणे तब्भक्खणा चरणं १३४

भूमिपइट्ठियनयरे नामेणं आसि जन्नदेवो त्ति । विप्पो पंडियमाणी जिणसासणखिंसणासत्तो ॥ १ ॥ जो जेण जिप्पइ इह सो सिस्सो तस्स इह पइन्नाए । वायम्मि निज्जिओ परमबुद्धिणा साहुणा सो य ॥ २ ॥ पव्वाविओ य नवरं पवज्जं देवयाए उज्झंतो । पडिसिद्धो अह जाओ सुनिच्चलो साहुधम्मम्मि ॥ ३ ॥ तह वि हु जाइमएणं दुगंछभावं मणागमुवहइ । पडिबोहिओ य तेणं नीसेसो नियसयणजणो ॥ ४ ॥ भज्जा पुण पुव्वपरूढगाढपेमाणुबंधदोसेण । काराविउं समीहइ तं पव्वज्जापरिच्चायं ॥ ५ ॥ सो पुण निच्चलचित्तो सद्धम्मपरो गमेइ दियहाइं । अह अन्नवासरम्मी दिन्नं से कम्मणं तीए ॥ ६ ॥ तद्दोसेणं मरिऊण देवलोए सुरो समुप्पन्नो । इयरीवि य पवइया तन्निव्वेएण संतत्ता ॥ ७ ॥ आलोयणं अकाउं मया समाणी सुरे समुप्पन्ना । अह जन्नदेवजीवो चइऊणं रायगिहनयरे ॥ ८ ॥ धणदत्तसिट्ठिगेहे चिलाइनामाए दासचेडीए तेण दुगुंछादोसेण पुत्तभावं समणुपत्तो ॥ ९ ॥ विहियं च से जणेणं चिलाइपुत्तोत्तगुत्तमभिहाणं इयरीवि तओ चविउं तस्सेव धणस्स भज्जाए ॥ १० ॥ पंचण्हसुयाणुवरिं णामेणं सुंसुमा सुया जाया । सो य चिलातीपुत्तो बालग्गहो कओ तीसे ॥ ११ ॥ अच्चंतकलहकारित्ति दुव्विणीओत्ति सत्थवाहेण । निच्छूढो गेहाओ परियंडमाणो गओ पल्लिं ॥ १२ ॥ आराहिओ य बाढं पल्लिवई गाढविणयओ तेण । अह पल्लिवइम्मि मए मिलिऊणं चोरनिवहेण

॥ १३ ॥ जोगोत्ति कलिय विहिओ पल्लीनाहो महावलो सो य । अच्चंतनिग्घिणो हणइ गामपुरनयरसत्थाइं ॥ १४ ॥
एगम्मि य पत्थावे तेणं चोराण एयमुवइट्ठं । रायगिहम्मि य नयरे सत्थाहो अत्थि धणनामो ॥ १५ ॥ तस्स य धूया
नामेण सुंसुमा सा य मज्झ तुम्ह धणं । ता एह तत्थ जामो अवहरिउं तं च एमोत्ति ॥ १६ ॥ पडिवन्नं चोरेहिं रयणीए
तओ गया य रायगिहे । ओसोयणिं च दाउं झत्ति पविट्ठा गिहे तस्स ॥ १७ ॥ मुट्ठं चोरेहिं गिहं गहिया सा सुंसुमावि
इयरेण । धणदत्तो सुयसहिओ अन्नत्थ लहुं गिहाओ गओ ॥ १८ ॥ पावियसमीहियत्थो सट्ठाणं पट्ठिओ य पल्लिवई
अह उग्गयम्मि सूरे पंचहिवि सुएहिं परिकिन्नो ॥ १९ ॥ दढदेहवद्धकवओ नरवइ वहुसुहडपरिवुडो सिग्घं । तम्म-
ग्गेणं लग्गो धूयानेहेण धणदत्तो ॥ २० ॥ भणिया य रायसुहडा धणेण धूयं ममं नियत्तेह । दवं तुम्हं दिन्नं इय भणिए
धाविया सुहडा ॥ २१ ॥ इंते य ते पलोइय नट्ठा चोरा धणं विमोत्तूण। घेत्तूण य तं सुहडा जहागिहं पडिगया सवे ॥२२॥
सुयसहिओ धणदत्तो गंतुं एक्को परं समारद्धो । संपत्तो य समीवे अचिरेण चिलाइपुत्तस्स ॥ २३ ॥ मा होउ कस्सवि इइ
सीसं सुंसुमाए घेत्तूण । सो सिग्घमवक्कंतो विमणो वलिओ य सत्थाहो ॥ २४ ॥ तत्तो छुहापरद्धो पारद्धो मरिउमंगयस-
मेओ । चिंतेइ पाणचागे कयम्मि इण्हिं न गुणलाभो ॥२५॥ ता केण उवाएणं धरियवा सवभक्खरहियाए । पाणा अड-
वीए इमाए तओ सुया भासिया तेण ॥ २६ ॥ कयकिच्चो हं पायं मारिय मं खाह कुणह नित्थरणं । वसणाओ इमाओ
नरो जं जीवंतो लहइ भद्दं ॥ २७ ॥ उभयकरठवियसवणा भणंति पुत्ता गुरू य देवो य । तुममम्हमिममकज्जं कहकज्जं
भणसु तं चेव ॥२८॥ जेट्ठसुएणं भणियं उवजीवह मं अणिच्छिए तम्मि । अणुजेट्ठेणं सवेहिं चेव अप्पेवमुवणीओ ॥२९॥

जाहे न किंपि काउं तीरंति पियाए कज्जकुसलेण । भणिया एसा धूया सयमेव गयाउया जाया ॥३०॥ ता एयपिसियप-रिभुंजणेण पाणाण धारणं कुणह । सव्वेसिं अणुमएणं अरणीओ पाडिओ अग्गी ॥ ३१ ॥ पक्कंच तम्मि पिसियं खंइयं पत्ता नियं पुरं तत्तो । सुगुरुसमीवे संपत्तबोहिया सुगइमणुपत्ता ॥ ३२ ॥ पत्तम्मि पाणवसणे धणदत्तो पगयबुद्धिसिद्धीए । नित्थरिओ विहुराओ ताओ चरणं व अणुपत्तो ॥३३॥ अह अडवीए मज्झे चिलाइपुत्तेण परिभंतेण दट्ठूण साहुमेगं उस्सग्ग-ठियं महासत्तं ॥३४॥ जंपियमहो महामुणि ! संखेवेणं कहेसु मम धम्मं । इहरा तुज्झवि सीसं फलं व असिणा लुणिस्सामि ॥ ३५ ॥ मुणिणा उ निब्भएणवि उवयारं से मुणित्तु भणियमिणं । उवसमविवेयसंवरपयत्तियं धम्मसवस्सं ॥ ३६ ॥ सो कुद्धस्स कहं मे ता घेत्तुं च इमं सम्मं एगंते सो विचिंतिउं लग्गो । उवसमसद्दत्थो हवइ सवकोहाइचागम्मि ॥ ३७ ॥ सो कुद्धस्स कहं मे ता कोहाई मए य परिचत्ता । परिहारे धणसयणाण होइ णूणं विवेगोवि ॥३८॥ ता किं खग्गेणं मे किं वा सीसेण मज्झ इत्ताहे । ता तंपि अहं काहं इय चिंततो वि मुक्कअसिसीसो । नासग्गनिहिय-इंदियमणसंवरणेण संवरो निच्छियं घडइ ॥ ३९ ॥ परिभाविंतो पुणरुत्तमेव एयाणि तिन्निवि पयाणि । काउस्सग्गेण ठिओ सुनिच्चलो दिट्ठी निरुद्धमणकायवावारो ॥ ४० ॥ अह रुहिरगंधलुद्धाहिं कुलिसतिक्खग्गचंडतुंडाहिं । मूइंगलियाहिं लहुं सवत्तो भोत्तुमारद्धो कंचणगिरिव ॥ ४१ ॥ आपायसीसं सयलंपि देहं मुइंगलियाहिं विभक्खिऊणं । विणिम्मियं चालणियासमाणं तहावि ॥ ४२ ॥ अविय ॥ पयंडतुंडाहिं पिपीलियाहिं खद्धे सरीरम्मि मुणिस्स तस्स । छिड्डाइं रेहंति समत्थपा-झाणाओ न कंपिओ सो ॥ ४३ ॥

वनिरसारदाराणिव दीहराणि ॥ ४४ ॥ अड्ढाइएहिं दियहेहिं धीमं सम्मं समाराहिय उत्तिमट्ठं । सुरालयं सो सहसार-नामं पत्तो सुचारित्तधणा महप्पा ॥ ४५ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'धनदत्त' इति द्वारपरामर्शः । तत्र च धनदत्तश्रेष्ठिनः सुंसुमाभिधाना स्त्री इति कन्यारूपा। तस्याः 'चिलाइ'त्ति चिलातीपुत्रेण रागे तद्गोचरे जाते सति। 'धाडिगहणंतु'त्ति धाट्या प्रतीतरूपया ग्रहणमादानं कृतम् । तुशब्दः पूरणार्थः। नयने स्वपल्लिप्रापणे तेन तस्याः प्रारब्धे सति 'लग्गण'त्ति श्रेष्ठिना सपुत्रेण पृष्ठतो लगनं कृतम् । नेतुमपारयता च तेन 'मारण'त्ति मारणं कृतं तस्याः । ततो व्यसने बुभुक्षालक्षणे संपन्ने तद्भक्षणात् सुंसुमाभक्षणाल्लब्धजीवितानां तेषां चरणं कालेन चारित्रं सम्पन्नमिति ॥ १३४ ॥

सावय वयंसिरागे संका णेवत्थ चिण्ह संवेगे । परिसुद्धे तक्कहणं वियडणमद्दंसण परिण्णा ॥ १३५ ॥

कत्थइ नयरे कस्सवि परभज्जारमणविरमणमणस्स । घरवासाओ चारगगेहा इव भीरुभावस्स ॥ १ ॥ सड्ढस्स कहिंचि उदारभूसणा विहियपवरनेवत्था । भज्जावयंसिया लोयणाण विसए गया तत्तो ॥ २ ॥ रागो विसवेगो इव जाओ अचि-गिच्छणेण तस्स तणू । लंघणखीणव खणा संपत्ता निरभिरामत्ति ॥ ३ ॥ भज्जाए पुच्छिओ सो किमकंडे दुब्बलत्तमेयं ते । अइनिब्बंधम्मि कए कहियं तीए य पडिभणियं ॥ ४ ॥ अइतुच्छमिणं कज्जं किं खिज्जसि तह करेमि मणसिद्धी । जह संपज्जइ संज्झासमए नेवत्थमेईए ॥ ५ ॥ आभरणाणि य घेत्तुं सेज्जागेहंतमंधयारम्मि । सा संठिया पविट्ठो य सो तहा छिन्नवंछस्स ॥ ६ ॥ पच्छायावपरद्धस्स तस्स धी मे विणट्ठसीलस्स । कहियं तीए रइकालविहियचेट्ठासरणपुव्वं ॥ ७ ॥

अहमासि तत्थ न य सा तओवि सो दुम्मणो घणं जाओ । अइकलुसपरिणईओ एयंपि वयं मए भग्गं ॥ ८ ॥ आयारयाण वहुस्सुयाण सुगुरूण पायमूलम्मि । आलोइयपडिकंतो भणिओ गुरुणा तहा एयं ॥ ९ ॥ दूरेण दंसणं वज्जणिज्जमणवज्जयं महंतेण । तीए तुमए जहा रोहिया विघाया पहरणाण ॥ १० ॥ तहविहकुपओगवसा पुणरुग्घाडं लहंति तह चेव । जक्कारणो हु दोसो तद्दिट्ठीए स उच्छलइ ॥ ११ ॥ सो पुणरवि कयविरई भज्जाए पगयबुद्धिजोएण । असुभगईए मरंतो धरिओ नीओ य सुगईए ॥ १२ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;–श्रावक इति द्वारपरामर्शः । तस्य च 'वयंसिरागे' इति वयस्यायां भार्यासत्कायां रागः संपन्नः । तदनुरागोद्रेकदुर्बलदेहं तं दृष्ट्वा शंका संजाता भार्याया पतिरमणगोचरा । पश्चाच्च तया 'णेवत्थ'त्ति वयस्यानेपथ्यं गृहीत्वा तस्य संतोषः संपादितः । तदनु 'चिण्ह'त्ति चिह्नसारे अहो दुष्कृतं कृतं एवंलक्षणे संवेगे परिशुद्धे सत्यरूपे जाते सति तत्कथना यथावस्थितकथना भार्यया कृता तस्य, यथा अहमेवासौ न अन्या काचित् । तथापि भावदोषात् परकलत्रासेवकोऽहं संजात इति विकटनं गुरुसमीपे कथनं कृतमस्यापराधस्य । गुरुणा अपि भणितोऽसौ यथा अदर्शनं साम्प्रतं तस्यास्त्वया कर्त्तव्यम् । 'परिण्णा' इति परदारप्रत्याख्यानं च असौ पुनरपि कारित इति ॥ १३५ ॥

तह यामच्चे राया देवीवसणम्मि सग्गपडियरणा । धुत्ते दाणं पेसण जलणे मुहरम्मि य विभासा ॥३६॥

नगरम्मि सुप्पइट्ठे राया सिरिसंगओ महं आसि । देवी मणदइया नाम तस्स नियजीयसवसं ॥ १ ॥ पंचपयारे सारे विसए विस्संभसंभवे भयओ । तीए समं नरवइणो वोलीणो अइबहू कालो ॥ २ ॥ अह अन्नया कयाइ विज्जाईणं

असज्झरोगेण। विहुरियदेहा देवी कीणासगिहं समणुपत्ता ॥ ३ ॥ राया सो य परवसो न सरीरट्ठिइंपि कुणइ जा ताहे। भणिओ मंतीहिं देव! नियसु जगसंठिई एसा ॥ ४ ॥ जह सस्साइं जायाइं कासवो लुणइ तह जिया एए। जाया जाया लुब्बंति मच्चुणा ण य परित्ताणं ॥ ५ ॥ एवं भणिओ वि भणाइ जाव देवीए नो सरीरट्ठिई। विहिया ताव मएवि हु नो कायव्वा तओ तेहिं ॥ ६ ॥ कयकूडकप्पणेहिं भणिओ एगो नरो जहा तुमए। 'रायसभाए राया भणियव्वो देव देवीए ॥ ७ ॥ पेसविओ सग्गाओ अहं जहा देव कुसलवुत्तंतं। गेण्हसु एज्जसु य ममंतियम्मि रायाए तो भणियं ॥ ८ ॥ देवी चिट्ठइ कुसलेण देव! आमंति मंतिसत्थेण। वुत्तं देवीए कए पेसिज्जउ अंगसिंगारो ॥ ९ ॥ एयस्स करेणं जेण कुणइ देवी ठिइं सरीरस्स। तो तम्मुहाओ रन्ना उवलद्धे देविवुत्तंते ॥ १० ॥ कडिसुत्तादप्पिणणे कए तओ बाहिं निग्गए तम्मि। भागे काउं मंतीहिं घेप्पए पइदिणमिमेहिं ॥ ११ ॥ अह अन्नदिणे एगो धुत्तो उवलद्धमंतिवुत्तंतो। देवीकुमलं परिकहइ लहइ तह चेव सिंगारं ॥ १२ ॥ नट्ठं कज्जं मंतीहिं चिंतियं भासियं च एगेण। धीरा होह अहं हो कज्जम्मि इमं जइस्सामि ॥ १३ ॥ संपाडिय तं सव्वं रायसमीवं उवट्ठिओ भणइ। कह एस देव! जाही (राजा)— कह अन्नदिणेसु गच्छंती ॥ १४ ॥ 'मन्त्री'—जह देव गया देवी (राजा) तह चेव इमोवि पेसवेयव्वो। इय नरवइणा भणिए चउखंधगओ कओ झत्ति ॥ १५ ॥ आढत्तो मुहरेणं एगेणुवहासवुद्धिसारेणं। रायाए समक्खं चिय भणिउं देवी इमं वच्चा ॥ १६ ॥ जह तुज्झ कए, राया अईव उक्कंठिओ तहा भणइ। अन्नेणावि ओयणमिह मज्झं माह-णिज्जंति ॥ १७ ॥ तेणुत्तं विन्नाणं नत्थि ममं तारिसं भणामि जओ। एवं विहमत्थं जाणओवि नो वयणपडुयत्तं ॥१८॥

तुब्भेहिं तओ एसो पेसेयव्वो तहा कओ भणइ । नियवंधुवग्गमुग्गयहाहारवरुद्धतद्देसं ॥ १९ ॥ नियतुंडं रक्खेज्जह जस्स पसाएणमेयवसणमिणं । पत्तो मंतीहिं खरंटिऊण मुक्को य करुणाए ॥ २० ॥ दट्ठुं च अन्नमडयं एसा परिणामिया मई तस्स । मंतिस्स जेण एए दोवि जणा सिक्खमाणीया ॥ इति ॥ २१ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;–तथा च इति तथैव यथा पूर्वज्ञातानि पारिणामिक्यां बुद्धौ तथा इदमपि इति भावः । 'अमच्चे' इति अमात्यो मन्त्री तेन च यदा राजा देवीव्यसने मरणलक्षणे जाते सति न शरीरस्थितिं करोति, तदा 'सग्गपडियरण'त्ति स्वर्गस्थिताया देव्या व्याजतः प्रतिजागरणा श्रृंगारप्रेषणेन प्रारब्धा । अत्रान्तरे कस्मिंश्चिद् धूर्त्ते मन्त्रिणोऽनापृच्छयैव तथा उपस्थिते सति दानं पूर्ववत् कटिसूत्रकादिप्रदानं कृतम् । 'पेसणं'त्ति प्रेषणं प्रस्थापनं ज्वलने वैश्वानरे प्रक्षेपेण प्रक्रान्तं तस्य । मुखरे वाचाले अन्यस्मिन् अकस्मादेवोपस्थिते विभाषा विविधार्थभाषणरूपा कर्त्तव्या, यथा;–प्रथमधूर्त्ते ज्वलनप्रवेशेन विनाशयितुमारब्धेऽन्यो मुखरो विप्लावकतया बहुं देवीसंदेशं दातुं आरब्धः । उक्तं च धूर्त्तेन, नाहमेतावत् समर्थोऽवधारयितुं कथयितुं वा संदेशजालम्, अतोऽयमेव प्रेष्यताम् । प्रारब्धश्चासौ तथैव प्रहेतुं, भणितश्च तेन स्वजनवर्गो यथा निजतुण्डं रक्षणीयम्, अरक्षितनिजतुण्डस्य मम एतत् फलं सम्पन्नमिति ॥ १३६ ॥

खमए मंडुकिथंभे विराहियाहि णिसि रायसुयमरणे । सीसे रूवग रेहा पुच्छे सुय दिक्खचउक्खमगा ॥

तवलच्छीए अतुच्छे गच्छे कत्थइ मयंकसच्छाए । मासावसाणभोई एगो खमगो अहेसि मुणी ॥ १ ॥ पारणदिणम्मि अह अन्नया उ सो खुड्डुएण अणुजाओ । लग्गो गोयरचरिअं काउं उच्चाइगेहेसु ॥ २ ॥ तिव्वछुहाए वसेणं मंदीभूयम्मि

लोयणाण वले। मंडुक्किया न दिट्ठा तेणं पायप्पएसगया ॥ ३ ॥ तप्पायचंपणेणं मया य निज्झाइया य चेल्लेण । वसहि-मुवगम्म गुरुणो पुरओ इरियं पडिकंतो ॥ ४ ॥ सम्मं वियडियभिक्खाचरिओ तब्भत्तभोयणम्मि कए । आवस्सयम्मि संज्झाकाले तीए वियडणाए ॥ ५ ॥ मंडुक्किया य खुड्डेण जंपिउं खवग! किं न वियडेसि । मंडुक्कियावराहं तव्वयणा रोसमावण्णो ॥ ३ ॥ जाओ परवसो सो तग्घायत्थं समुट्ठिओ जाव। ता थंभाभिट्टसिरो पंचत्तं सो गओ ज्झत्ति ॥ ७ ॥ जे रोसाओ मलिणियसामन्ना सप्पभावमावन्ना। ताणमहीण कुलम्मी विसमो दिट्ठीविसो जाओ ॥ ८ ॥ जाणंति ते परोप्परमम्हे रोसाउ एरिसा जाया। जाईसरणगुणाओ चरंती रत्तीए न दिणम्मि ॥ ९ ॥ मा जीवो मारेमो फासुय-माहारमाहरंति तहा। अह तद्देसनराहिवपुत्तो डक्को भुयंगेण ॥ १० ॥ मुक्को पाणेहिं तओ रोसावन्नो नराहिवो भणइ। जो ववरोवइ सप्पं दीणारं तस्स देमि अहं ॥ ११ ॥ सप्पाहेडियपुरिसेण ताण रेहाउ दट्ठुमिक्केण । तेसिं विसभूयाउ विलमूले ओसही दाउं ॥ १२ ॥ पारद्धं धम्मियं दुद्धरेण नीसेसवाउणा ताहे। सो दुकरकारुन्नो विलमज्झे वसिउमस-मत्थो ॥ १३ ॥ पुच्छेण नीइ[1] मा मरउ एस दिट्ठिगोयरं पडिओ। निग्गच्छइ जावइयं तावइयं छिंदइ सो वि ॥ १४ ॥ उवणीओ नरवइणो सो खमगाही पहाणपत्तीए। पुत्तत्तेणुववन्नो अइदूरनिरुद्धकोहविसो ॥ १५ ॥ तो नागदेवयाए राया संबोहिओ जहा नागा। मारेयव्वा नेत्तो तुमए पुत्तो भविस्सइ ते ॥ १६ ॥ कालक्कमेण जाओ विहिओ य महा-महो कयं नामं। जह नागदेवयाए दिन्नो तह नागदिन्नो त्ति ॥ १७ ॥ उम्मुक्कबालभावो साहुं दट्ठूणं संभरियजाई।

---

१ क. नीय मा। ख. नीउ मा।

जायविरागो पव्वज्जमणुगओ अइसएण खमी ॥ १८ ॥ सो पुव्वतिरिक्खभवाणुभावओ निच्चमइछुहालू य । सव्वमुणीण समक्खं न मए मरणावि कुवियव्वं ॥ १९ ॥ एवमभिग्गहमुग्गं गिन्हइ हिंडइ पभायसमयम्मि । अइतिव्वछुहाछोहियदेहो दोसीणभत्तकए ॥ २० ॥ तस्स य गुरुणो गच्छे जस्स समीवे स गहियपव्वज्जो । खमगा साहू चिट्ठंति सुट्ठु निट्ठियसरीर-वला ॥ २१ ॥ एगबितिचउमासे कओववासा कमेण चत्तारि । पवयणगुणाणुरत्ता अहरत्तिं देवया एगा ॥ २२ ॥ ते उल्लंघिय चउरो कमोवविट्ठे मुणी तओ खुड्डुं । वंदइ नंदियहियया पुच्छइ कुसलं च देहस्स ॥ २३ ॥ निग्गच्छंती ठाणाओ ताउ अमरिसवसेण एगेण । खमगरिसिणा करे सा धरिया भणिया य एरिसगं ॥ २४ ॥ हंहो कडपूयणि पूयणिज्जचरणा इमे खमगसाहू । वज्जिय वंदेसि तिकालभोइणं खुड्डयमिमंति ॥ २५ ॥ सा भणइ भावखमगं वंदे हं दव्वओ इमे खमगा । एस विसेसो कल्ले पभायसमए फुडं होही ॥ २६ ॥ सो दोसीणस्स कए पभायसमए गिहेसु सद्धाण । आहिंडिय वसहिगओ इरियावहियं पडिक्कमियं ॥२७॥ भत्तं पाणं चालोइऊण खमगे निमंतए जाव । लोगेण कूर-गड्डुयकयनामो ताव एक्केण ॥ २८ ॥ खमगेण खमं काउं अपारयंतेण तस्स पत्तम्मि । छूढो खेलो हीलापरेण सुइभत्त-भरियम्मि ॥ २९ ॥ एवं सेसेहिंपि य मिच्छाउक्कडपरो य सो भणइ । धी धी अलज्ज चेट्ठस्स मज्झ नियपोट्टभरणकए ॥ ३० ॥ निव्वाउलस्स जो खेलमल्लयं नोवणेउमलमेसिं । ता खेलेणमिमेसिं कयत्थओ होउ मे अप्पा ॥ ३१ ॥ आलो-डिय जा जेमइ तिव्वं निव्वेयमागया चउरो । ते खमगा सो खुड्डो केवलनाणं समणुपत्ता ॥ ३२ ॥ खुड्डयमुणिणो तेसिंपि पगयबुद्धिफलं इमं जायं । जं कोहनिग्गहाओ निव्वेयाओ य णाणंति ॥ ३३ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'क्षमक'इति द्वारपरामर्शः । तस्य 'मंडुक्कि'त्ति मण्डुकी लघ्वी दर्दुरिका पादतले लग्ना, मृता च । मन्ध्यावश्यककाले संप्रेरितः सन् क्षुल्लकेन स्तम्भे प्रतीतरूपे आपत्य मृतः । 'विराहियाहि'त्ति विराधितश्रामण्यानां अहीनां कुले जातः । 'निसि'त्ति स च रात्रिसंचारी जातः । अन्यदा च राजसुतमरणे जाते सति राज्ञा भणितं शीर्षे सर्प्पसम्बन्धिनि समर्प्पिते सति रूपकं दीनारलक्षणं ददामि । ततः सर्प्पाखेटकेन रात्रिसंचरणाकृता रेखा उपलभ्य औपधिवलेन बिलाद् आक्रष्टुं आरब्धोऽसौ । तेन दृष्टिविषेण दयालुना सता पुच्छे निष्काशिते छिद्यमाने च मृतोऽसौ । 'सुय'त्ति तस्यैव राज्ञः सुतो जातः । दीक्षा च क्रमेण लब्धा । 'चउक्खमग'त्ति चतुर्णां क्षमकाणां वक्तव्यता भणनीया ॥ इति ॥ १३७ ॥

तहा य अमच्चपुत्ते कुमार णेमित्ति सिव अलीगत्ति। खुड्डेतरे परिच्छा गिलाणदाणे मणापउणो ॥१३८॥

किल कोइ मंतिपुत्तो कप्पडियागाररायपुत्तेण । सममाहिंडइ देसंतराइं वहु चोज्जभरियाइं ॥१॥ कत्थइ समयम्मि सिवारुगाइं सब्भावजाणओ घडीओ । नेमित्तिओ नरो तेसिमह निसाए पसुत्ता ते ॥२॥ एगाए देवकुलियाए ताव सद्देण अइमहल्लेण । भल्लुंकी लग्गा रडिउमहकुमरेण सो पुट्ठो ॥ ३ ॥ उवउत्तेणं नेमित्तिएणं भणियं जहा नईतित्थे । एयम्मि सलिलपूराणीयं चिट्ठइ मडगमेगं ॥ ४ ॥ एयस्स कडीदेसे पायंकाणं सयं गयविसाओ । गिण्हाहि कुमर ! न मए कडेवरं मुद्दियं घेत्तुं ॥५॥ सक्किज्जइ एवमिमा भासइ कुमरस्स कोउयं जायं । ते वंचित्ता एगाणिओ गओ तं तहा जायं ॥ ६ ॥ घेत्तुं पायंकसयं पुणो गओ सा तहा पुणो रडइ । पुट्ठो पुणोवि भणियं [1]चप्फलिगा केवलं लवइ ॥ ७ ॥ कहमेसा इयरूवा भणइ पायं-

1 क. यप्फलिगा ।

कसयमिमं तुज्झ । मडयं च मज्झ जायं दोण्हंपि कयत्थया जाया ॥ ८ ॥ मंतिसुएणं विन्नायवइयरेणं इमं मणे धरिउं । इय पिच्छामि सत्तसारेण किंव किवणेण गहियमिणं ॥ ९ ॥ जइ किविणभावओ तो न रज्जमेयस्स होज्ज नियमेण । उप्पन्नमत्थि न सहो विहियकप्पणेणं पभायसमयम्मि सो भणिओ ॥ १० ॥ वच्च तुमं कुमर ममं सूलंसूलाइरेगवियणकरं । एगागिणं विदेसे जं तुममुज्झित्तु गमणंति ॥१२॥ गंतुं ठाणाओ एयाओ ॥११॥ भणियं कुमरेण न सव्वहेव जुत्तं विहेउमेयं मे । किं पुण मा जाणेज्जा कोइ निवसंतमेगठाणे मं । अइदुक्करंपि तुह मोयणेण गमणं पगयमिण्हिं ॥ १३ ॥ तत्तो गामे पविसिय कुलपुत्तघरं समप्पिओ सो य । पायंकसयं पिज्जामोल्लं विस्साणियं तस्स ॥ १४ ॥ मंतिसुयस्स उवगयं सोडी-रत्ताओ गहियमिणमिमिणा । नो किविणभावओ तयणु तक्खणा तेण भणियमिणं ॥ १५ ॥ उवसंतं मे सूलं सहेव गच्छामि तो गया दोवि । पत्तो कुमरो रज्जं कमेण भोगे य मंतिसुओ ॥ १६ ॥ एसा पगया बुद्धी जं तेण परिच्छिएण रायसुओ । अणुवत्तिओ महंता लद्धा भोगा य कालेण ॥ १७ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;–तथा च अमात्यपुत्र इति अमात्यपुत्रश्च ज्ञातम् । कथमित्याह—'कुमारि'त्ति कुमारेण राज्यार्हराजपुत्रेण सह देशान्तरं प्रतिपन्नः । तयोश्च तत्र विचरतोः 'णेमित्ति'त्ति नैमित्तिक एकः शिवारुतादिविज्ञाता मिलितः रात्रौ च क्वचिद् देवकुले शयितानां तेषां 'सिव'त्ति शिवारटितमभूत् । तस्य च नैमित्तिकेन फले निरूपिते संवादिते च पुनरपि शिवारटिते जाते नैमित्तिकेनोक्तम्–'अलीक'त्ति । अलीकेयम् । मन्त्रीपुत्रेण 'खुड्डेयर'त्ति क्षुद्रः कृपणः इतरो वा अक्षुद्र एष राजपुत्र इति परीक्षाकर्तुमारब्धा । ततो मन्त्रिपुत्रो मायया ग्लानो वृत्तः । 'दाणे'त्ति

राजपुत्रेण च तत् पेयामूल्यार्थं पायंकशतस्य दानं कृतम् । ततस्तदादार्यचेष्टितेन आक्षिप्तमनसा मन्त्रिनन्दनेन 'मणा पउणो' इति मनाक् प्रगुणोऽहं जात इति भणित्वा सह एव गमनं कृतमिति ॥ १३८ ॥

चाणक्कचणगमणं मोरियचंद तह थेरि रोहणया । उवयारत्थग्गहणं धणसंवरणं च विन्नेयं ॥ १३९ ॥

नीसेस-नामेण चणयगामो गामो पामरजणाणमभिरामो । नामेण चणी तत्थासि माहणो सावगो सो य ॥ १ ॥ उग्गयदाढो समयम्मि पुरिसलक्खणवियाणगा सूरिणो घरे तस्स । कहवि विहारवसाओ ठिया सुओ तत्थ संजाओ ॥२॥ होही तं सोऊणं जणओ मा दुग्गइं इमो जाउ । घट्टा दंता तस्स सयमेव कहियं च सूरीण ॥ ४ ॥ होयव्वं जेण जहा तं तस्स तहा इहं हवइ सव्वं । इय चित्ते परिभाविय विंवंतरिओ तहावि निवो ॥ ५ ॥ होही भणिओ मुणिनायगेण चणिपुत्तभावओ तस्स । चाणक्को इय नामं सव्वत्थ पसिद्धिमारूढं ॥ ६ ॥ सुपसत्थलक्खणधरो कमेण सो वड्ढिउं समाढत्तो । उम्मुक्कबालभावेण तेण विन्नाण ठाणाणि ॥ ७ ॥ पढियाणि सावगत्तं सो पडिवन्नो भवाओ निविन्नो । अणुरूवा अइभद्दयमाहणवंसुग्गया तेण ॥८॥ परिणीया एगा कन्नगा य संतुट्ठमाणसो धणियं । चिट्ठइ निठुरसावज्जकज्जपरिवज्जणुज्जुत्तो ॥९॥ अह अन्नया कयाइ सा भज्जा तस्स उच्छववसेण । माइगिहम्मि अइगया अइवहुकालाओ पणयपरा ॥१०॥ अन्नाओ भगिणीओ समागयाओ परं समिद्धेसु । परिणीयाउ कुलेसुं पोढालंकारसाराओ ॥ ११ ॥ हरइ परिहीणविहवस्स नूणं नियपणइणीवि अप्पाणं । निद्धणपइ-सयंगमसंपुन्नस्स घडइ किं जामिणी ससिणो ॥ १२ ॥ इय वयणमणुसरंतेण तेण सव्वेण परियणेण इमा ।

त्तणाओऽवमाणणिज्जा कया दूरं ॥ १३ ॥ सेसाओ पुप्फतंवोलवसणसिंगारचंगियंगीओ । घरदेवयव्व बाढं लद्धप्पसरा परिभमंति ॥ १४ ॥ जाया अधिई कह एगमाइपिउगावि परिहरं पत्ता । मोत्तूण विहवमेगं न वल्लहो कोवि कस्सावि ? ॥ १५ ॥ इय हिययधरियमच्चू चाणक्कगिहे समागया रुयइ । सानिब्बंधम्मि कए कहेइ से सव्ववुत्तंतं ॥ १६ ॥ थीपरिभवो असज्झोत्ति तक्खणा धणगवेसगो जाओ । नंदो पाडलिपुत्ते तइया दियदक्खिणं देइ ॥ १७ ॥ स गओ तत्थ तया पुण पुव्विल्लाणं कमेण नंदाणं । कत्तियचरिमतिहीए विदिथण्णा आसणा सव्वे ॥ १८ ॥ जं पढममासणं तत्थ लग्गसुद्धिं तहाविहं कलिउं । सो सहसा उवविट्ठो भणियं तो सिद्धपुत्तेण ॥ १९ ॥ नंदेण समं तत्थागएण एएण माहणेण तुहं । वंसच्छायं सव्वं अक्कमिऊणं निविट्ठंति ॥ २० ॥ भणिओ दासीए तओ भयवं ! बीयम्मि आसणे निवस । अत्थित्ति भणिउं ठविया तेण नियां कुंडिया तत्थ ॥ २१ ॥ तइए दंडो तुरिए गणोत्ति या बंभसुत्तु पंचमगे । एवं अक्कममाणो धिट्ठो वडुउत्ति निच्छूढो ॥ २२ ॥ एसो पाउक्खेवो पढमो देसंतराभिगमरूवो । अह अन्नया विसंको बहुजणपच्चक्खमुच्चरइ ॥ २३ ॥ "कोशेन भृत्यैश्च निबद्धमूलं पुत्रैश्च दारैश्च विवृद्धशाखम् । उत्पाट्य नन्दं परिवर्त्तयामि महाद्रुमं वायुरिवोग्रवेगः" ॥ १ ॥ निज्जाओ नगराओ ताओ मग्गइय रायपयजोग्गं । पुरिसं निसुयं च पुरा बिंबंतरिओ निवो होहं ॥ २४ ॥ महिमंडलं भमंतो पत्तो तो मोरपोसगग्गामे । चाणक्को परिवायगवेसधरो नंदतणयम्मि ॥ २५ ॥ तम्मि य गामे गामाहिवस्स धूयाए डोहलो जाओ । चंदपियणम्मि न य सो सक्किज्जइ पूरिउं कहवि ॥ २६ ॥ तो सा अपुज्जमाणम्मि तम्मि विच्छायवयणतामरसा । अच्चंतमिलाणतणू जीवियसेसत्तणं पत्ता ॥ २७ ॥ भिक्खं गवेसमाणो सो पुट्ठो

जइ परं इमं गब्भं । मम देहि चंदबिंबं पाएमि पडिसुयं तेहिं ॥ २८ ॥ पत्ते पुन्निमदिवसे वियडो पडमंडवो कओ छिड्डं । कयमस्स मज्झभागे पत्ते तो मज्झरतम्मि ॥ २९ ॥ जं जं रसालुदब्बं तं तं मीलित्तु भरियखीरस्स । थालं तक्खणसुत्तुट्ठियाए सद्दाविया भणिया ॥ ३० ॥ पुत्ते ! पिच्छसु चंदं पिवसु य जा पाउमुज्जया ताव । पच्छन्नठिओ पुरिसो मंदं छाएई तं छिड्डं ॥ ३१ ॥ अवणीओ डोहलओ कमेण जाओ सुओ कयं नामं । जह एस चंदगुत्तो पुत्तो चंदस्स पाणाओ ॥ ३२ ॥ सो संवड्ढइ पइदिवसमेव रज्जाणुसारिचरियपरो । चाणक्को अत्थत्थी हिंडइ महिमंडलमसेसं ॥ ३३ ॥ तह तव्विहपव्वयमाइएसु ठाणेसु मग्गए निउणं । रुप्पाइधाउविविहाणि ओसही रयणमाईणि ॥ ३४ ॥ अन्नम्मि दिणे सो चंदगुत्तो चेडो रमेइ चेडेहिं । सद्धिं निवनीईए वाढं तदणुग्गहाइपरो ॥ ३५ ॥ एत्थावसरे पत्तो चाणक्को तं निएइ रममाणं । दिज्जउ अम्हवि किंपित्ति मग्गिओ तेण सो भणइ ॥ ३६ ॥ एयाओ गावीओ लएहिं, (चाणक्यः) मा कोइ मं न मारेज्जा । (चन्द्रगुप्तः) एसा वसुंधरा वीरलोयभुज्जा न उ कमेण ॥ ३७ ॥ णायमणेणं जह कालपत्तमस्सत्थि वयणविन्नाणं । कस्सेस सुओ पुच्छइ कहियं परिवायगस्सत्ति ॥ ३८ ॥ चाणक्केण निवेइयमेसो परिवायगो अहं चेव । वच्चामो रायाणं करेमि तं इय पलाणा दो ॥ ३९ ॥ मिलिओ अवद्धमूलो लोगो उवरोहियं च कुसुमपुरं । णंदेणामंदबलेण सो पलाणो कओ सहसा ॥ ४० ॥ लग्गो अणुमग्गेणं नंदो चाणक्कयस्स अस्स गओ । कालन्नुणा य तेणं पउमसरे वोलइत्ताणं ॥ ४१ ॥ दिन्नं पोइणिपत्तं सीसपएसम्मि चंदगुत्तस्स । जह केणावि न नज्जइ कयजत्तेणावि एस इमो ॥ ४२ ॥ विहियपुरीसुस्सग्गो सयमवि तीरे सरस्स आयमइ । जा ता पुच्छइ एगेण रे गओ कत्थ चाणक्को ? ॥ ४३ ॥ अन्नायतस्सरूवस्स तस्स भणियं

चिरं स वोलीणो। अन्ने पुण आयरिया भणंति जाओ सयं रयओ ॥ ४४ ॥ लग्गो पक्खालेउं वत्थाणि पहाणघो-
डगगएण। मग्गादवक्कमित्ता पुट्ठो सो आसवारेण ॥ ४५ ॥ परिभाविय समयवलं भणियं चिट्ठइ सरस्स मज्झम्मि। एसो
स चंदगुत्तो चिरं पलाणो य चाणक्को ॥ ४६ ॥ तेणावि तस्स हत्थे विहिओ अस्सो असिं च भूमीए । मोत्तूणं जा
निगुडइ सलिलपवेसट्ठयामुयइ ॥ ४७ ॥ जाव य कंचुगमेसो स तेण खग्गेण तओ हओ मम्मे । जाओ जहा परासू
चडाविओ चंदगुत्तो तो ॥ ४८ ॥ तम्मि तुरगे पलाया दोण्णिवि पंथे गयम्मि केवइए। एएण चंदगुत्तो पुट्ठो तव केरिसं
समए ॥ ४९ ॥ चित्तं मइ विसए जम्मि दंसिओ तं सि वेरिपुरिसस्स। पडिभणइ चंदगुत्तो एयं मे चिंतियं तइया ॥ ५० ॥
अज्जो च्चिय जाणइ सवमेव जावइ जहा जहा भद्दं। चाणक्कस्सोवगयं कयविस्सासो ममं एसो ॥ ५१ ॥ जाओ
छुहाकिलंतो स चंदगुत्तो बहिं ठवित्ताणं। कत्थइ गामे तब्भत्तकारणा अइगओ मज्झे ॥ ५२ ॥ वीहेइ य नंदनिवस्स
मा ममं कोइ एत्थ जाणेज्जा। दिट्ठो तक्खणजिमिओ निग्गच्छंतो बहिं डोड्डो ॥ ५३ ॥ तो तस्सुदरं फालिय अविणट्ठं
कड्ढिऊण दहिकूरं। जेमाविओ स चंदो पत्ता अन्नत्थ गामम्मि ॥ ५४ ॥ रत्तिं भिक्खं हिंडइ चाणक्को थेरिगेहमणुपत्तो।
तत्थ विसाले थाले विलेविया पुत्तभंडाण ॥ ५५ ॥ परिवेसिया इमीए तरलेणेक्केण पुत्तभंडेण। मज्झे छूढो हत्थो दड्ढो
सो रोयए जाव ॥ ५६ ॥ ताए भन्नइ चाणक्कमंगलो तं सि पुच्छिया भणइ। पासाणि पढममेत्थं घेप्पंति तओ पुणो
मज्झं ॥ ५७ ॥ लद्धो तेण उवाओ पासेसु असाहिएसु कुसुमपुरं। नो गिज्झइ मज्झ तओ गओ स हिमवंतगिरिकूडं
॥ ५८ ॥ पवइओ तत्थ निवो मित्ती सुदिढा समं कया तेण। भणइ समयम्मि पाडलिपुत्ते नंदं वसे कुणिमो ॥ ५९ ॥

रज्जं समं समेणं विभयामो पत्थिया लहुं तत्तो । अंतरपुरगामेसुं नियमेणं संठवेंता ते ॥ ६० ॥ एगत्थ नगरमेगं न पडइ कयनिविडपोरुसाणंपि । तेसिं सो परिवायगलिंगी पविसित्तु जोएइ ॥६१॥ वत्थूणि जाव दिठा इंदकुमारी उमाइरूवाओ । तासिं पभावजोएण तं पुरं न पडइ कहिंचि ॥६२॥ मायाए तेण नीणावियाओ पडियं ज्झडत्ति तं नयरं । रुद्धं पाडलिपुत्तं जाओ पउरो य संमद्दो ॥६३॥ तथाहि—खिप्पंति तत्थ तिल्लाणि कत्थइ कत्थइ पुण वहंति । वहुलोयनियरसंघारकारिण जंतसंघाया ॥ ६४ ॥ कत्थइ कढिणकुहाडप्पहारदढताडिया पुरकवाडा । विहडंति घडंता संकडाइं पुरलोय विहियाइं ॥ ६५ ॥ जमजीहासरिसीओ सत्तीओ सत्तिमंतकरमुक्का । निवडंति झडत्ति जणं जमगेहे उवणमंतीओ ॥६६॥ सालसिहराइं कत्थइ महंतगिरिसिहरतुंगरूवाइं । विज्जुझडप्पोवहयाइं जेव निवडंति धरणीए ॥ ६७ ॥ आयण्णायड्ढियचावदंडमुक्काउ बाणसेणीओ । कत्थइ दोण्हंपि वलाण पाणपलयं पणामिंति ॥ ६८ ॥ णाणायारधराओ पागारे तह पडंति खंडीओ । लग्गंति सुरंगसया पडंति सेल्लाइसत्थाइं ॥ ६९ ॥ एवं गएसु कइवयदिणेसु भग्गम्मि नंदसेण्णम्मि । धम्मदुवारं नंदो लग्गो मग्गिउ महमिमेहिं ॥ ७० ॥ भणिओ एगरहेणं जं तीरसि नीणिउं तयं गिन्ह । तो सो दो भज्जाओ एगं कण्णं धणं किंचि ॥ ७१ ॥ गिण्हित्तु नगरदारे जा पत्तो कन्नगाए ता खित्ता । दिट्ठी वहलविलासा चंदे पिउणा अणुन्नाया ॥ ७२ ॥ जाव रहम्मि विलग्गा खणेण सा चंदगुत्ततणयम्मि । ता भग्गा नव अरगा खणेण विमुहो स संजाओ ॥ ७३ ॥ भणिओ तिदंडिणा मा निसेह एयं जओ नव जुगाइं । पुरिसाणिमेत्थ काहंति फुरंतसत्ताणि ॥ ७४ ॥ पुरमज्झमइगएहिं ठवियं रज्जं च दोहिं भागेहिं । नंदसुया विसभावियदेहा एगा नयणविसयं ॥ ७५ ॥ पव्वयगनिवस्स गया जाया इच्छा पणा-

मिया तस्स । पगओ परिणयणविही जलणो पज्जालिओ ताहे ॥ ७६ ॥ पारद्धं परियंचणमिमस्स पव्वइगराइणो जाहे । तद्देहगयं सहसा संकंतं तम्मि विसमुग्गं ॥ ७७ ॥ भणइ वयंस ! मरिज्जा तप्पडियरणे कयायरो चंदो । जा जाओ ता भिउडी तिदंडिणा पयडिया भीमा ॥ ७८ ॥ तक्खणमेव नियत्तो सो पुण पंचत्तमागओ ज्झत्ति । जायाणि तस्स दोण्णि वि रज्जाणि सुहाण सज्जाणि ॥ ७९ ॥ नंदपरिवारपुरिसा अलहंता चंदगुत्तओ वित्तिं । लग्गा तत्थेव पुरे भुज्जो चोरिकयं काउं ॥ ८० ॥ मग्गइ चोरग्गाहं चाणक्को चिक्कणं परिभमंतो । नगरबहिं नलदामं कोलियमालोयए मासं ॥ ८१ ॥ मूइंगलियाहिं घरं कुणंतमेयाहिं तस्स किल पुत्तो । डक्को सो परिकुद्धो तदुवरि मूलं निभालित्ता ॥ ८२ ॥ तासिं बिलं कुसीए खणेण निद्दहइ जलणदाणेण । एयादन्नो न खमो मच्चिंतियसाहणे कोइ ॥ ८३ ॥ एवं तिदंडिणा चिंतिऊण सद्दाविओ निवसमीवे । कुसुमपुरारक्खपयं दिन्नं वीसासिया तेण ॥ ८४ ॥ विसभोयणदाणाओ सकुडुंबा विणिहया, कयं नगरं । निच्चोरिकं कप्पडियगत्तणे पाविया भिक्खा ॥ ८५ ॥ गामे न जत्थ चाणक्कएण तिक्खं सआणमिच्छंतो । आएसमेरिसं तत्थ देइ अंबेहि वंसाण ॥८६॥ कायव्वा वाडी चिंतियं च गामेल्लएहिं कहमेयं। जुज्जइ कहमपसाओ न हु एसोराउला एसो ॥ ८७ ॥ ता छिंदित्ता वंसे अंबगरुक्खाण निम्मिया वाडी । विवरीयाणाकारित्तणेण दोसं पयडिऊण ॥ ८८ ॥ वारनिरोहेण पलीविऊण गामो सबालवुड्ढो सो । दड्ढो दुवियड्ढमइत्तणेण चाणक्कपावेण ॥ ८९ ॥ कोसनिमित्तं जूयं जोगियपासेहिं जह कयं तेण । तह पुव्वं चिय भणियं पुराणभावं गए तम्मि ॥ ९० ॥ अन्नमुवायं चिंतेइ कोसपरिवड्ढणम्मि चाणक्को । तो नगरपहाणाणं भत्तं मज्जं च वियरेइ ॥ ९१ ॥ मत्तेसु तेसु निब्भरमुद्धित्ता नच्चिउं समाढत्ता । तह

गाइयं च गीयं विहिउद्धवुओ कमेणिमिणा ॥ ९२ ॥ दो मज्झ धाउरत्ताइं कंचणमय कुंडिया तिदंडं च । राय मे व मवत्ती एत्थवि मे होलवाएहि ॥ ९३ ॥ अन्नो य असहमाणो नागरओ बहुवणिज्जलद्धधणो । तह चेव नच्चिओ गाइउं च लग्गो भणिउमेवं ॥ ९४ ॥ गयपोयस्स मत्तस्स उप्पइयस्स जोयणसहस्स । एए पए सयसहस्सं एत्थवि ता मे होलवाएहि ॥ ९५ ॥ ताओ पुण अन्नयरो अइतिव्वामरिसपूरिओ भणइ । नच्चंतो गायंतो मण सब्भावं इमेरिसगं ॥ ९६ ॥ तिलआढयस्स वुत्तस्स निप्पन्नस्स बहु सइयस्स । तिलतिले सयसहस्सं एत्थवि ता मे होलवाएहि ॥ ९७ ॥ तत्तो वियजो अन्नो सो उग्घोसणमिमेसिमसहंतो । पारद्धनट्टगीओ गोहणमंतो इमं भणइ ॥ ९८ ॥ नवपाउसम्मि पुन्नाए गिरिनइयाए सिग्घवेगाए । एगाहमहियमेत्तेण नवणीएणं पालिं वंधामि । एत्थवि ता मे होलवाएहिं ॥९९॥ जच्चतुरंगाणं संगहेण संपन्नतुंगहुंकारो । अन्नो नट्टं गीयं काउमेयारिसं भणइ ॥ १०० ॥ जच्चाण नवकिसोराण तद्दिवसेण जायमेत्ताण । केसेहिं नहं छाएमि एत्थवि ता मे होलवाएहिं ॥ १०१ ॥ धण्ण पडिपुन्नकोट्ठागारो माणाचलं समारूढो । सुपयट्टनट्टगीओ अन्नो एयारिसं भणइ ॥ १०२ ॥ दो मज्झ अत्थि रयणाणि सालिपसूइया गद्दभिया य । छिन्ना छिन्नावि रुहंती एत्थवि ता मे होलवाएहिं ॥१०३॥ अन्नो संतोसपरो एत्तो य सुहित्तणं परं पत्तो । मंदकयनट्टगीओ सुभासियं एरिसं भणइ ॥ १०४ ॥ मइसुक्किलनिच्चसुयंधो भज्ज अणुव्वयनत्थि पवासो । निरिणो य दुपंचसओ एत्थवि ता मे होलवाएहिं ॥ १०५ ॥ इय नाऊणं तेसिं सवेसिं पोढविच्छड्डुं । मग्गित्ता जहजोग्गं कोसो वुड्ढिं परं नीओ ॥ १०६ ॥ होले गोले वसुलेत्ति वयणओ नीयपत्तसंभासो । होज्जत्ति इहं विहिओ तं पुण वाइत्तओ नेओ ॥ १०७ ॥ एवं चिंतिज्जंतो चाणक्केणं स चंडगुत्तनिवो ।

पालेइ रज्जमोमं अहन्नया दारुणं जायं ॥ १०८ ॥ वुड्ढा वासेण ठिया गुरुणो संभूयविजयनामाणो । तत्थ पुरे नियसीसा विसज्जिया जलहितीरेसु ॥ १०९ ॥ अहिणवठवियमुणीसरकहिज्जमाणेसु मंततंतेसु । खुड्डुगदुगस्स सन्निहियभावओ उवगयं सव्वं ॥ ११० ॥ गंतूण पंथभागं विरहुक्कंठं गुरुण तं बलियं । सेसो साहुसमूहो पत्तो निद्दिट्ठठाणेसु ॥ १११ ॥ सयमेव गुरू हिंडइ भिक्खट्ठा सावगाइ गेहेसु । फासुयमहेसणिज्जं जं भिक्खं परिमियं लहइ ॥ ११२ ॥ दाउं पढमं तेसिं अप्पणा जमवसेसयं तस्स । तं भुंजइ भोयणहीण भावओ वुड्ढभावाओ ॥ ११३ ॥ जाओ अइतणुयतणू तं दट्ठुं खुड्डुगा विचिंतंति । न कयं सुंदरमम्हेहिमागया जमिह अस्स कओ ॥ ११४ ॥ उवरोहो बाढमओ अन्नं भोयणपहं गवेसेमो । अंतद्धाणकरं जं तमंजणं जोइयं तेहिं ॥ ११५ ॥ गुरुणो अपरिकहित्ता भोयणसमयम्मि चंदगुत्तस्स । विहियंजणा पविट्ठा नय दिट्ठा केणइ जणेण ॥ ११६ ॥ लग्गा सहेव भोत्तुं रन्ना पज्जत्तिमागया जाव । एवं पइदिवसं चिय तेसुं भुंजंतएसु निवो ॥ ११७ ॥ अछिन्नछुहो तुच्छीभूओ देहेण पुच्छिओ भणइ । अज्ज न नज्जइ कज्जं केणइ निज्जइ ममाहारो ॥ ११८ ॥ थेवो चिय मे भोगं समेइ जाया मणम्मि वीमंसा । चाणक्कस्स न एसो अईव जं सुंदरो कालो ॥ ११९ ॥ ता कोवि अंतरहिओ थाले एयस्स भुंजए तूणं । तो इट्टगाणचुन्नो भोयणसालंगणे खित्तो ॥ १२० ॥ बीयदियहम्मि तेणं पविसंताणं निभालिया य पया । दिट्ठा पयपंतीओ दोन्नि न जेसिं च ताओ ते ॥ १२१ ॥ दारनिरोहं काउं धूमो संमोहकारओ विहिओ । जायाइं अंसुसलिलाइं ताइं लोयस्स नयणाइं ॥ १२२ ॥ तक्खणमोत्तिन्नंजणजोगा ते दोवि खुड्डुगा दिट्ठा । चाणक्केण सलज्जो जाओ वसहीए पेसविया ॥ १२३ ॥ अहमेएहिं विट्टालिओत्ति राया जुगंछिउं लग्गो ।

भणिओ तेणुब्भडभिउडीभीमभालेण सुकयत्थो ॥ १२४ ॥ अज्जं चिय तं जाओ विसुद्धवंसुब्भवो य तुममज्ज । जं वालकालपालियवएहिं एएहिं सह भोत्तं ॥ १२५ ॥ गंतूणं गुरुपासे सीसोपालंभमाह चाणक्को । जा ता गुरुणा भणिओ तइ सासणपालगे संते ॥ १२६ ॥ एए छुहापरद्धा निद्धम्मा होउमेरिसायारा । जं जाया सो सव्वो तवावराहो न अन्नस्स ॥ १२७ ॥ लग्गो पाएसु इमो खामइ अवराहमेगमेयं मे । एत्तो पभिई सव्वा चिंता मे पवयणस्सावि ॥ १२८ ॥ जाओ मणे चमक्को एसो चाणक्कयस्स जह एवं । बहुजणविरोहपत्तस्स राइणो मा न कोइ विसं ॥ १२९ ॥ दिज्जा, तओ अलक्खियमग्गेण विसेण भाविउं लग्गो । तं जह खुद्दपउत्ताइं नो विसाइं अभिभवंति ॥ १३० ॥ निच्चं पासोवगओ तं भुंजावेइ अन्नया कहवि । नो पत्तो गब्भवईदेवीपासम्मि जेमेई ॥ १३१ ॥ इहे य तग्गासं अमुणियपरमत्थएण तेणावि । अइपेमपरवसेणं दिन्नो नियथालओ गासो ॥ १३२ ॥ जाहे सा सविसं तं जिमेइ ता झत्ति परवसा जाया । चाणक्कस्स निवेइयमेसो पत्तो य तुरियपयं ॥ १३३ ॥ नो एसावमणिज्जा गब्भो उयरम्मि जं मणे मुणइ । तक्कालकज्जदक्खो सत्थं सयमेव घेत्तूण ॥ १३४ ॥ उदरसरणिं विदारिय बहुपक्कं गब्भमप्पहत्थेहिं । गेण्हइ पुराणघय पुण्णरूवमज्झम्मि निक्खिवइ ॥ १३५ ॥ लद्धोवचयस्स कमेण तस्स नामं कयं जहा एसो । होउ इह बिंदुसारो जं विसबिंदू सिरे तस्स ॥ १३६ ॥ गब्भत्थस्स निवडिओ न तत्थ रोमुग्गमो तओ जाओ । कालेण चंदगुत्ते निहणं पत्ते निवो स कओ ॥ १३७ ॥ पुव्वुत्थाइयनिवनंदमंतिणा एगयाय तच्छिद्दं । पावेत्ता नरवइणो सुबंधुनामेण भणियमिणं ॥ १३८ ॥ देव ! न हु जइ वि तुब्भे पसायसवियासचक्खुणा वि ममं । पेच्छह तहावि तुब्भं हियमेवम्हेहिं वत्तव्वं ॥ १३९ ॥ तुब्भं जणणी

चाणक्कमंतिणा फालिऊण फुडमुयरं। पंचत्तं उवणीया ता ते एत्तो वि को वेरी ? ॥ १४० ॥ एवं सोच्चा कुविएण राइणा पुच्छिया नियगधावी। तीएवि तहा कहियं मूलाओ न कारणं सिट्ठं ॥ १४१ ॥ पत्थावे चाणक्को समागओ भूवईवि तं दट्ठुं। भालयलरइयभिउडी झडत्ति विपरम्मुहो जाओ ॥ १४२ ॥ अहह कहं गयजीवोत्ति परिभवं मह करेइ एस निवो ?। परिभाविऊण एवं चाणक्को नियगिहम्मि गओ ॥ १४३ ॥ दाऊण गेहसारं पुत्तपपुत्ताइसयणवग्गस्स। निउणमईए विभावइ महपयसंपत्तिवंछाए ॥ १४४ ॥ केण वि पिसुणेण इमो मन्ने रायावि कोविओ एवं। ता तह करेमि जह सो दुक्खाभिहओ चिरं जियइ ॥ १४५ ॥ तो पवरगंधबंधुरजुत्तिपओगेण साहिया वासा। खित्ता समुग्गयम्मी लिहियं भुज्जम्मि तह एयं ॥ १४६ ॥ जो एए वर वासे जंघित्ता इंदियाण अणुकुले। विसए निसेवइस्सइ सो वच्चिस्सइ जमघरम्मि ॥ १४७ ॥ वरवत्थाभरणविलेवणाइं चूलीउ दिव्वमल्लाइं। ण्हाणं सिंगारंपि हु जो काही सोवि लहु मरिही ॥ १४८ ॥ इयवाससरूवपरूवणापरं भुज्जयं पिवासंतो। पक्खिविऊण समुग्गे ठविउं मंजूसमज्झम्मि ॥ १४९ ॥ सावि हु पवरोवरए जडिउं पउराहिं कीलियाहिं दढं। पंसुक्का तालित्ता तस्स कवाडाइं निविडाइं ॥ १५० ॥ खामित्ता सयणजणं जिणिंदधम्मे निजोजिऊणं च। रण्णो गोउलठाणे इंगिणिमरणं पवन्नो सो ॥ १५१ ॥ जाणिय परमत्थाए धाईए अह नराहिवो वुत्तो। पिउणो वि हु अब्भहिओ चाणक्को कीस परिभूओ ॥ १५२ ॥ रन्ना भणियं जणणीविणासगो एस तीए तो भणियं। जइ तं न विणासिंतो एसो ता तुमवि नो होंतो ॥ १५३ ॥ जम्हा तुह पिउविसभावियन्नकवलं गहाय भुंजंती। पइ गब्भठिए देवी विसविहुरा मरण मणुपत्ता ॥ १५४ ॥ तम्मरणं च पलोइय चाणक्केणं

महाणुभावेणं। उयरं वियारिऊणं च्छूरियाए तुमं विणिच्छूढो ॥ १५५ ॥ तह तुह नीहरियस्सवि विसविंदू जो सिरम्मि संलग्गो। मसिवन्नो तेण तुमं निव! वुच्चसि विंदुसारोत्ति ॥ १५६ ॥ एवं सोचा राया परमं संतावमुवगओ संतो। सव्व-विभूईइगओ सहसा चाणक्कपासम्मि ॥ १५७ ॥ दिट्ठो य सो महप्पा करीसमज्झट्ठिओ विगयसंगो। सव्वायरेण रन्ना पणमित्ता खामिओ वहुसो ॥ १५८ ॥ भणिओ य एहि नयरं रज्जं चिंतेहि तेण तो वुत्तं। परिवन्नाणसणो हं विमुक्कसंगो य वट्टामि ॥ १५९ ॥ न य नाऊण वि सिट्ठं सुवंधुदुविलसियं तया रन्नो। चाणक्केण पेसुन्नकडुविवागं मुणंतेण ॥१६०॥ अह भालयलारोवियकरेण राया सुवंधुणा भणिओ। अणुजाणह देव! ममं जह भत्तिमिमस्स पकरेमि॥१६१॥ अणुजाणिएण य तओ सुवंधुणा खुद्दवुद्धिणा धूवं। दहिऊण तदंगारो करीसमज्झम्मि पक्खित्तो ॥ १६२ ॥ सट्ठाणगए य नराहिवेण लोगम्मि सुद्धलेसाए। वट्टंतो चाणक्को तेण करीसग्गिणा पत्तो ॥ १६३ ॥ चिंतेसु य सो धणियं धम्मज्झाणम्मि अचलिय सहावो। अणुयंपागयचित्तो जलिए जलणम्मि डज्झंतो ॥१६४॥ धन्ना ते सप्पुरिसा जे नवरमणुत्तरं गया मोक्खं। जम्हा ते जीवाणं न कारणं होंति दुक्खाण ॥ १६५ ॥ अम्हारिसा उ पावा वहुविहजीवाणुवद्दवं काउं। आरंभासत्तमणा धी धी जीवंति जियलोए ॥ १६६ ॥ जाणियजिणवयणस्स वि मोहमहासल्लसल्लियमणस्स। इह परलोयविरुद्धं चरिअं मह केरिसं जायं ॥ १६७ ॥ जे केइ मए जीवा इह परजम्मेसु दुक्खमाणीया। ते मह खमंतु इण्हिं खामेमि अहंपि ते सव्वे ॥ १६८ ॥ अहिगरणाइं च मए जाइं रज्जम्मि वट्टमाणेण। विहियाइं पाववसएण ताइं तिविहेण चत्ताइं ॥ १६९ ॥ जह जह करीसजलणेण तस्स धन्नस्स डज्झए देहो। तह तह पलयं पावंति कूरकम्माइं अंतेवि

॥ १७० ॥ सुहभावणापहाणो पहाणपरमेट्ठिमंतसरणपरो । अचलिय समाहिचित्तो परासुभावं समणुपत्तो ॥ १७१ ॥ उववन्नो सुरलोए भासुरबोंदी महिड्ढिओ देवो। सो पुण सुबंधुसचिवो तम्मरणाणंदिओ संतो ॥ १७२ ॥ अवसरपत्थिय पत्थिवविदिन्नचाणक्कमंदिरम्मि गओ । पेच्छइ गंधोवरयं घट्टियनिविडुब्भडकवाडं ॥ १७३ ॥ इह सव्व मत्थसारं लहिहंति कवाडविहडणं काउं । निच्छूढा मंजूसा ता जावग्घाइया वासा ॥१७४॥ दिट्ठं च भुज्जलिहियं तस्सत्थो वि य वियाणिओ सम्मं । तो पच्चयत्थमेक्को वासे अग्घाविओ पुरिसो ॥ १७५ ॥ भुंजाविओ य विसए गओ य सो तक्खणेण पंचत्तं । एवं विसिट्ठवत्थुसु सेसेसुवि पच्चओ विहिओ ॥१७६॥ हा तेण मएण वि मारिओ म्हि इइ परम दुक्खसंतत्तो । जीयत्थी स वराओ सुमुणी इव ठाउमारद्धो ॥ १७७ ॥ चाणक्कस्स इमा इह बुद्धी परिणामिया जओ पत्तो । तं तं सो मणवंछियमणसणपज्जंतमत्थं ति ॥ १७८ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—चाणाक्य इति द्वारपरामर्शः । तस्य च प्रथमतः कृतनन्दवैरस्य वनगमनं सुवर्णाद्युत्पादनार्थमभूत् । ततो राजपात्रं अन्वेषमाणस्य 'मोरियचंद' त्ति मौर्यवंशोद्भवश्चन्द्रगुप्तनामा शिशुर्हस्तगतो बभूव । ततोऽपि आहिंडमानेन 'थेर' त्ति स्थविरावचनाल्लब्धोपदेशेन 'रोहणए' त्ति रोहणाख्ये नगे गत्वा सुवर्णं उत्पाद्य पर्वतकसाहाय्यात् पाटलिपुत्रे साधिते चन्द्रगुप्ते च राज्ये उपविष्टे सति उपचारेण प्रागुक्तेन अर्थग्रहणं कृतम् । नागरकेभ्यः सकाशात् 'धण' त्ति कोशवृद्धिलक्षणं धनं विहितम् । पर्यन्ते च संवरणं इंगिनीमरणलक्षणं विहितं पारणामिकी बुद्धिबलेनेति विज्ञेयम् ॥ १३९ ॥

एमेवं थूलभद्दे उक्कडरागो सुकोस पच्छाओ । वक्खेवतो ण भोगा चरणं पि य उभयलोगहियं ॥१४०॥

एवमेव प्रकृतबुद्धौ स्थूलभद्रः प्रागेव कथितविस्तरवृत्तान्तो ज्ञातं विज्ञेयम् । स च उत्कटरागः 'सुकेस' त्ति सुकोशायां वेश्यायामभूत् । पश्चात् स नन्दराजामन्त्रितः सन् परिभावितवान्, यथा मन्त्रिपदाङ्गीकारे व्याक्षेपतो राजकार्यव्याकुलतया न भोगा भविष्यन्ति । भोगार्थं च राज्याधिकारचिन्ता क्रियते । ततः 'चरणंपि य'त्ति चरणमेव चारित्रमेव उभयलोकहितं वर्त्तते इति तदेव तेन कृतमिति ॥ १४० ॥

णासेक्क सुंदरीणंद भाइरिसि भाणभक्ख निग्गमणं। मंदर वाणरि विज्जा अच्छर धम्मम्मि पडिवत्ती१४१

पाविय अमंनासिक्कं नामपुरं समत्थि दक्खिणदिसातिलयभूयं । विहवड्ढजणविलासं च लुत्तसयलालयाऽलोयं ॥ १ ॥ सवंगसुंदरंगी नियलायण्णादद्दविणो मणुन्नतारुन्नओ तहिं आसि । नंदो नामेण वणी वहुमाणपयं पुरजणाण ॥ २ ॥ अन्नेवि संति नंदा तत्थाणंदियमणा जणाण परं । वगणियन्नजणा । नामेण सुंदरी तस्स आसि भज्जा पणयसज्जा ॥ ३ ॥ अन्नेवि संति नंदा तत्थाणंदियमणा जणाण परं । लहइ धिइं लोगेणं पइट्ठियं तस्स सुंदरीनंदो । इय नामं विसयासेसो सुंदरीए संदाणिउव्व न खणं विणा तीए ॥ ४ ॥ लहइ धिइं लोगेणं पइट्ठियं तस्स सुंदरीनंदो । इय नामं विसयासेवणेण गच्छंति तस्स दिणा ॥ ५ ॥ पुव्वंपि य तब्भाया पव्वइओ सो सुणेइ परदेसे । जह सो सहोयरो सुंदरीए मे दूरमणुरत्तो ॥ ६ ॥ तो मे न जुत्तमेसो उवेक्खिउं साहिऊण नियगुरुणो । सो तस्स पाहुणत्तेण आगओ लद्धनिलओ य ॥ ७ ॥ भिक्खाकाले पत्तो गिहम्मि पडिलाभिओ वहुविहेहिं । भोयणविहीहिं मुणिणावि पत्तयं तस्स हत्थम्मि ॥ ८ ॥ दिन्नं

नमिरसिरेणं सव्वेणवि वंदिओ परियणेणं । लग्गो नियत्तिउं तेण चिंतियं जामि सयमेव ॥ ९ ॥ जा मं मुंचसु एवं नीओ उज्जाणमज्झभूमीए । करकलियसाहुभाणं दट्ठुं तं सोवहासेण ॥ १० ॥ भणियं पुरलोगेणं पव्वइओ एस सुंदरीनंदो । विहिया विरागजणणी य देसणा साहुणा सुइरं ॥ ११ ॥ सो सुंदरीए तिव्वं रागं वहमाणओ न मग्गम्मि । लग्गइ जाव विउव्वियलद्धी भगवं समुणिसीहो ॥ १२ ॥ चिंतेइ न अन्नेणं केणावि विबोहिउं उवाएण । तीरइ ता अहिगयरं लोभट्ठाणं पदंसेमि ॥ १३ ॥ भणिओ मेरुं नियकिरणजालकव्वुरियगयणपेरंतं । दंसेमि सुंदरीविरहभीरुओ सो न मन्नेइ ॥ १४ ॥ भणियं पुणो मुहुत्तेण चेव एत्थागमं करिस्सामो। पडिवणमि पयट्टो हिमवंतगओ विउव्वेइ ॥ १५ ॥ एगं वानरजुयलं अण्णे पुण विंति सव्वमेव भयं । भणिओ मुणिणा भो! सुंदरीए तह वानरीए य ॥ १६ ॥ कालठयरा सो भणइ वाढमघटंतं इमं भाइ । कह मेरु कह सरिसव केणत्ति इय भासिए तेण ॥ १७ ॥ विज्जाहरमिहुणमहो पदंसियं तत्थ पुच्छिओ भणइ । नाइविसेसा तुल्लत्तमेव पाएण पडिहाइ ॥ १८ ॥ पच्छा खणेण सुरमिहुणमेगमालोयगोयरे पडियं । पुट्ठो य साहुणा भणइ भगवमेईए एगम्मि ॥ १९ ॥ नो वानरीवि य समा भणियं मुणिणा इमा उ धम्मेण । थेवेणवि उवलब्भइ जायं सट्ठाणमेयत्ति ॥ १९ ॥ पच्छा च्छिन्नममत्तो सो तीए सुंदरीए पव्वइओ । जाओ सामन्नरओ सिवपहलग्गो न पडिभग्गो ॥ २० ॥ मुणिणो एसा परिणामिया य बुद्धी एस तारिसो जीए । नीओ विरागमग्गं अणवज्जगुणं च पव्वज्जं ॥ २१ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः—'नासिक्क सुंदरीणंद' इति द्वारपरामर्शः । तस्य च 'भाइरिसि'त्ति भ्राता ऋषिः अभूत् । स च

तत्सम्बोधनार्थं 'भाणभक्ख'त्ति भाजनं भिक्षाभृतं भोजनकाले तस्य हस्ते समर्पितवान् । ततो द्वयोरपि नगराद् निर्गमनं समपद्यत । ततोऽसौ ऋषिणा 'मंदर'त्ति मंदरं मेरुं नेतुमारब्धः । दर्शिताश्च क्रमेण 'वानरि'त्ति वानरी, 'विज्जा' इति विद्याधरी, 'अच्छर'त्ति अप्सरा दिव्यस्त्री । तदनन्तरं धर्मे श्रुतचारित्रलक्षणे प्रतिपत्तिः तस्य संवृत्तेति ॥ ४१ ॥

वइरम्मि संघमाणण वासे उवओग सेसपुरियाए । कुसुमपुरम्मि विउव्वण रक्खियसामिम्मि पेसणयं

सोहम्मदेवलोए लोयच्छेरयकरामरसमूहे । सक्को सुराहिराओ समत्थि सुपसत्थचरियपरो ॥ १ ॥ सोमो जमो य वरुणो वेसमणोवि य कमेण चत्तारि । तस्सत्थि लोगपाला पुव्वाइदिसासु कयनिलया ॥ २ ॥ वेसमणस्स परिच्छयभूओ तुल्लो य तेण विहवाओ । एगो तियसो होत्था समप्पियाणप्पमणपणओ ॥ ३ ॥ इओ य सिद्धत्थपत्थिवसुओ भयवं सिरिवद्धमाण जिणसामी । नायकुलं वरससहरसारिच्छोऽतुच्छ जसपसरो ॥ ४ ॥ पत्तो हिमालयनगोत्तरेण नयरीए पिट्ठि चंपाए । ईसाणकोणसंठियसुभूमिभागम्मि उज्जाणे ॥ ५ ॥ विहियं तत्थोसरणं सरणं जीवाण दुक्खतत्ताणं । असुरेहिं सुरेहिं जयसिरीए विस्सामधामसमं ॥ ६ ॥ सालो तत्थ विसालो निवनीईए नराहिवो आसि । सिरिमं पसन्नचंदस्स राइणो पढमपुत्तोत्ति ॥ ७ ॥ जुवरायपयं पत्तो तस्स महासालनामगो भाया । तेसिं सहोयरी जसमइत्ति पिढरो य तब्भत्ता ॥ ८ ॥ नामेण गग्गली तेसिमंगओ संगओ गुणगणेण । तिन्निवि कंपिल्लपुरे ताइं निवत्तेण निवसंति ॥ ९ ॥ भगवंतागमणवियाणणम्मि उज्जाणपालवयणाओ । सालो नराहिवो नयरलोयसंखोहजणएण ॥ १० ॥ महया बलजोगेणं समूसिओ तुंगछत्तछन्ननहो । समकालप्फालियवहलतूररव भरियदिसि चक्को ॥ ११ ॥ भयवंतवंदणकए विणिग्गओ नियपुराओ

गयखंधे । आरूढो पोढसमुल्लसंतपुलयंकुरियकाओ ॥ १२ ॥ पत्तो भयवंतसमीवभूमीभागम्मि दिट्ठछत्ततिगो । पडिवन्नपायचारो पंचविहाभिगममायरइ ॥ १३ ॥ जहा । सच्चित्ताणं पुप्फाइयाण दव्वाण कुणइ वुस्सग्गं । इयराणमणुस्सग्गं तहावि खग्गं च चमरे य ॥ १४ ॥ मउडं च वाहणाओ छत्तमवि चयइ, एगसाडेण । पकुणेइ उत्तरासंगमंजलिं चक्खुफासम्मि ॥ १५ ॥ तह मणसो एगत्तं काऊणं पविसिओ समोसरणे । दाउं पयाहिणातिगमेवं थोउं समाढत्तो ॥ १६ ॥

"दीहरतारसलोणविलोयणदलकलिउ, पउरपवरसुंदेरसुपरिमलसंवलिउ । तुह जिण ! वयणसरोरु हु तिहुयणसिरितिलउ, भविभविलोयण जुयलहु जयपहु ! महु मिलउ ॥ १ ॥ पुन्नसरयससिलंछणमंडलसमसरिसु, सोमत्तणगुणपयडियतिहुयण जणहरिसु । तुह मुहकमलु मयंकदलोवमुभालयलु, सुत्तुट्ठिउ कह पेच्छउ जयगुरु ! जण समलु ? ॥ २ ॥ सरलंगुलिदलकोमलनहकेसरपवरु, जंघाजुगलमुणालुयपमोइयमुणिभमरु । तुहतिहुयणसरभूसण ! निम्मलु कमकमलु, सामि ! सरणु पडिवज्जउ वज्जियपावमलु ॥ ३ ॥ चक्कंकुसझससत्थियछत्तझयंकियह, नमिरामरसिरसेहरकुसुमालं कियह । तुह चरणह सुमरण परभवभयभीयमणु, दुहभरपंकि पडंतु रक्खिहि एहु जणु ॥ ४ ॥ सामि ! भमिउं भवसायरि जम्मणसलिलि, नरयतिरिक्खनरामरदारुणदुहकलिलि । एहु जणसरणविहीणउ दीणु दयावणउ, एहिं तुह पयपवहणुत्तारणु कुणउ ॥ ५ ॥ सरयमयंककरुज्जलजसभरभरिय जय ! णिम्मलणाणपईवपयासियपरमपय ! । परिनिज्जिय अइदुज्जयवम्महसरपसर ! तिहुयण जणसिरसेहर ! जय जय जयपवर ! ॥ ६ ॥ वियडकवाडसवच्छह कमलोवमकरह, सरलग्गलभुयजुयलह संखसिरोहरह । णियसुंदेराणंदियसयलवियक्खणह, तुह अंगह वलि किज्जउ सामि ! सलक्खणह ॥ ७ ॥ वरक-

रुणाजलसायर! तुह पयपणयमुणि!, नवजलहररवगहिरवियंभियदिवझुणि!। तह मह पसिय जिणेसर! तुह सेवारयह, जह दिण जंति पसंतह परिपालियवयह ॥ ८ ॥ दारुणकोवदवानलनीरह, लक्खणलक्खुवलक्खसरीरह । इय गुणथुउ तुह पयधीरह, सिद्धत्थय निवनंदण! वीरह ॥ ९ ॥"

इह नाहं थोऊणं भूमीतलमिलियमत्थओ नमिउं । वंदित्ता य मुणिंदे ईसाणदिसाए उवविट्ठो ॥ १७ ॥ अमयंभोधरधारासरिसेण रवेण जोयणं जाव । पावियवित्थारेणं पारद्धा देसणा पहुणा ॥ १८ ॥ जहा जालाकरालजलणोवरुद्धगेहम्मि जह समो वासो । नो वुद्धिधणस्स जणस्स तह भवे दुक्खभरभरिए ॥१९॥ तह कागतालसंजोयनायओ दुलहं मणुस्सत्तं । लद्धं सद्धम्ममहानिहाण संपत्तिजोग्गमिणं ॥ २० ॥ जह कागिणीए लुद्धो कोडी हारेइ कोइमवि मणुओ । तह विसयलालसमणा विवेयवियला इमं जम्मं ॥२१॥ तह सयलकज्जकरणोवमाणमुल्लंघिओ इमोऽवसरो । लद्धो धम्मस्स मुहाए नेउमुचिओ न तुम्हाण ॥ २२ ॥ सव्वे वि य संजोगा न थिरा तडिडंडडम्बरसमाणा । अनिलालोलियधयवड विडम्बणा वित्तसंतोया ॥ २३ ॥ कुसदलसलिललवाउवि चंचलं जीवियं मुणह मणुया । सद्धम्म करण जलणेण भवतरू जह मिलाइ इमो ॥ २४ ॥ सव्वायरेण तह उज्जमेह एवं इहावि सुहलाभो । सव्वसुहरयणखाणी परमत्थनिव्वुइपयं च भवे ॥ २५ ॥ एवं निसम्म धम्मो सालो भालयलमिलियकरकमलो । पणमित्ता भणइ जिणं जाव महासालमिह रज्जे ॥ २६ ॥ अहिसिंचामि समीवे तो तुम्हाणं करेमि पव्वज्जं । गंतूणं नियभवणे तेणाइट्ठो महासालो ॥ २७ ॥ गिन्हसु रज्जं पव्वज्जमज्ज काहं तओ भणइ इयरो । जह रज्जमसारं भाविऊण तुब्भे परिच्चयह ॥ २८ ॥ तह अहमवि उज्झेउं वंछामि विरागमागया

विलोयणविसयाओ अइगओ सूरबिंबं व ॥ ६१ ॥ संपन्नमणचमक्का तिन्निवि तप्पसंसणे लग्गा । चिट्ठंति दूरमुक्कंठिया य तद्दंसणस्स पुणो ॥ ६२ ॥ चिंतंति य ओइन्ने इमम्मि एयस्स सीसभावेण । होहामो सामी पुण पत्तो तप्पव्वयसिरम्मि ॥ ६३ ॥ पेच्छइ तं जिणभवणं भुवणब्भुयभूइभायणसमाणं । भारहरन्ना भरहेण चक्किणा कारियं पढमं ॥ ६४ ॥ उस्सेहंगुलजोयणदीहं कोसे समुस्सियं तिन्नि । गाउयदुगवित्थिन्नं गयणग्गविलग्गझयमालं ॥ ६५ ॥ पंचविहरयणनियरुल्लसंतकरकलियविउलसुरचावं । सययमपत्तावसरंधयारभारं चउदुवारं ॥ ६६ ॥ जंतमयलोहपुरिसोवरुद्धपडिहारभूमिभावं च । नंदणवणकुसुमसमुब्भवंतसोरभभराइन्नं ॥ ६७ ॥ रयणमयपीढिउवरिठियउसभाईजिणिंदपडिमाहिं । चउवीसाए नियनियपमाणपरिवारजुत्ताहिं ॥ ६८ ॥ तह पुप्फपडलचामरधूयकडच्छुयगलोमहत्थाहिं । उवगरणेहिं सएहिं सहरिसहिययाहिं सयकालं ॥ ६९ ॥ रेहंतमज्झभागं तह इंतवयंतखेयरसुराण । निच्चपयट्टविसट्टंतनट्टविहिणा मणभिरामं ॥ ७० ॥ एगूणसयपमाणेहिं भरहभाउयसमत्थथूभेहिं । जिणपडिमपज्जुवासणपराए तह भरहपडिमाए ॥ ७१ ॥ सव्वत्तो परिभूसियसोहंतमहंतथंभभरं । सुपसन्ननिसन्नमहंतसीहसंठाणसंजुत्तं ॥ ७२ ॥ नवभिः कुलकम् ॥ हरिसविसट्टविलोयणजुयलो मणिपीढियं पयक्खिणिउं । वंदइ जिणपडिमाओ एगग्गमणो थुणेइ तउ ॥ ७३ ॥ जहा । "जे रिट्ठंजणसन्निगासतणुणो जे कीरकायप्पहा, जे बालारुण सोणचारुरुइणो जे कंचणुक्केरभा । जे कंदुज्जलकंतिणो धुवरया चउवीससंखा जिणा, सव्वे संतु भवारिवारमहणा तेलुक्कमाणा इमे ॥ १ ॥" ग्रं० ४००० ॥ चीवंदणावसाणे तस्सेव य चेइयस्स पेरंते । उत्तरपुरिच्छिमाए दिसाए पुढवीसिलापट्टो ॥ ७४ ॥ हिट्ठा असोयतरुणो वासत्थमुवागओ निसाइमुहे । पत्तो सक्कस्स दिसापालो

णामेण वेसमणो ॥ ७५ ॥ चेइयवंदणहेउं उवागओ तम्मि सेलसिहरम्मि । वंदित्ताणं ताइं सामिं वंदइ सुणइ धम्मं ॥ ७६ ॥ जहा । इंहो धम्मो निच्चं रम्मो जम्मभूमीसुहाणं । सद्धासुद्धो सम्मं वुद्धो पंडिएणं जणेणं ॥ ७७ ॥ सज्जो कज्जो भुज्जो भुज्जो वज्जिऊणं पमायं । सग्गं मोक्खं कंखापक्खं निक्खिवंतेण सक्खं ॥ ७८ ॥ इय धम्मकहावसरेण मुणिगुणेऽणेगहा परिकहेइ । भयवं जहा इमे खलु अंतप्पंतासिणो होंति ॥ ७९ ॥ परिचिंतइ वेसवणो साहुगुणे एरिसे परिकहेइ । सय-मवि इमा सरीरस्स चंगिमा जा न अन्नस्स ॥ ८० ॥ देवस्स दाणवस्स व तस्साभिप्पायमेरिसं मुणिउं । तो पुंडरीयनामं अज्झयणं संपरूवेइ ॥ ८१ ॥ जहा । पुक्खलदलधवलगुणे विदेहवासम्मि पुक्खलवईए । विजए नियरिद्धिवसेण विजिय-वंदारयपुरीए ॥ ८२ ॥ पुंडरगिरिपुरीए पुंडरकित्ती अहेसि पुंडरीओ । नामेण निवो तल्लहुभाया पुण कंडरिओ त्ति ॥ ८३ ॥ कंडरीओ तत्थ महल्लभाउणा भूरिभवविरागपरो । पडिसिज्झंतो दिज्जंतयम्मि तह तेण नियरज्जे ॥ ८४ ॥ पव्व-ज्जमब्भुवगओ असिधारागारमायरंतस्स । तवमंतपंतभोयणवसेण तस्सामओ जाओ ॥ ८५ ॥ कइयावि तेण तणुईकयम्मि देहे सहेव विहरंतो । गुरुणा तीए पुरीए समागओ निग्गओ राया ॥ ८६ ॥ वहुणा वहुमाणेणं सह परिवारेणं वंदिओ तेण । दट्ठुं तं तदवत्थं भणिया गुरुणो जहा एस ॥ ८७ ॥ न चिगिच्छाविरहेणं पउणो होही चिरेणवि, न एत्थ । उज्जा-णम्मि ठियाणं सा संपज्जइ कहिंचिदवि ॥ ८८ ॥ तम्हा कंडरियमुणी पेसिज्जउ मज्झ रायभवणम्मि । समुचियसाहुसमेओ अहापवत्तेहिं सवेहिं ॥ ८९ ॥ विज्जोसहाइएहिं किज्जइ किरिया गुरूहिं पडिवन्ने । पारद्धा चउपाया रोगचिगिच्छाकओ निरुओ ॥ ९० ॥ "चतुःपादत्वं च क्रियाया इत्थं समवसेयम्—भिषग्द्रव्या ण्युपस्थाता रोगी पादचतुष्टयम् । चिकि-

दोवि । कंपिल्लाओ गागलि माणित्ता रज्जमुवणेंति ॥ २९ ॥ सो वि य तेसिं नियमाउलाण अइवच्छलाण कारेइ । दोन-रसहस्सवहणोचियाओ अइपवरसिवियाओ ॥ ३० ॥ सीहासणोवरिगया ते तासु पुराउ निक्खमणकाले । विहिउज्जल-नेवत्था सुरचंदणलित्तसवंगा ॥ ३१ ॥ उदयगिरिसेहरारूढमुत्तिणो रविससिव्व रेहंति । नियदेहकंतिसंभारपूरियासेसदि-सिवलया ॥ ३२ ॥ अयिनिब्भरपहयपहाणतूररव पूरियंबरा गंतुं । भयवंतपायमूले नमिउं तिपयाहिणा पुव्वं ॥ ३३ ॥ पव्व-इया विहिणा सावि जसमई साविया परा जाया । सालमहासालावि य पढिया एक्कारसंगाइं ॥ ३४ ॥ अह अन्नया जय-गुरू रायगिहे विहरिउं जओ चंपा । तत्तो लग्गो गंतुं एयावसरम्मि एएहिं ॥ ३५ ॥ विन्नत्तमिमं अम्हे जह पिट्ठीचंपम-णुसरामो त्ति । संसारियाण तेसिं न कोइ मा पव्वइज्ज तहा ॥ ३६ ॥ सम्मत्तमुवलहेज्जा सामी जाणाइ नियमओ बोही । होही तेसिं गुरुणा सहायओ गोयमो दिन्नो ॥ ३७ ॥ भयवं चंपाए गओ गोयमसामीवि पिट्ठिचंपाए । भणिओ जिण-प्पणीओ धम्मो निसुओ य सो तेहिं ॥ ३८ ॥ तिन्निवि संवेगजुयाइं नंदणं गागलिस्स रज्जम्मि । ठविऊणमुन्नयमणाणि सव्वविरइं पवन्नाणि ॥ ३९ ॥ ताणि य गोयमसामी घेत्तुं पंथम्मि एइ जा ताहे । सालमहासालाणं हरिसुक्करिसो इमो जाओ ॥ ४० ॥ संसाराओ उत्तारियाणि सुद्धे णेमेण भावेण । जायं केवलणाणं चिंता इयरेसिं इय जाया ॥ ४१ ॥ रज्जम्मि पढममम्हे ठविया णेएहिं संपवइएसु । नो अन्नो उवयारी इमेसि अम्हं भवेज्जत्ति ॥ ४२ ॥ इय सुद्धझाणवसा-ऽवसाणपयपाविएसु एएसु । कम्मेसु रम्मरूवं केवलणाणं समुप्पण्णं ॥ ४३ ॥ उप्पन्नपुन्नणाणाणि ताणि पत्ताणि भग-वओ पासे । चंपापुरीए गुरुमग्गमणुसरंताणि कालेण ॥ ४४ ॥ काऊणं तिपयाहिणमभिवंदिय तित्थमह पयट्टाणि । गंतुं

केवलिपरिसं भयवं पि य गोयमो जाव ॥ ४५ ॥ तिपयक्खिऊण जिणं पडिओ पाएसु उट्ठिओ भणइ । वच्चह कत्थ इओ एय सामिपयपणमणं कुणह ॥ ४६ ॥ वागरिओ जयपहुणा मा गोयम! केवलीणिमाणि तुमं । कुण आसायणमातुट्ठमा- गमो ते खमावेइ ॥ ४७ ॥ तो संवेगमइगओ चिंतेइ न मे भविस्सए सिद्धी । एवमइदुक्करतवो वि केवलं जेण न लहामि ॥ ४८ ॥ पत्तो य सामिणा पुव्वमेव वागरियमासि परिसाए । मणुयसुरासुर सहियाए जो सएणं पभावेण ॥ ४९ ॥ अट्ठा- वयमारोहइ वंदेइ य चेइयाणि विणयपरो । तेणेव भवग्गहणेण सिज्झई सो न संदेहो ॥ ५० ॥ तव्वयणसवणहरिसाऊरि- यचित्ता परोप्परं देवा । साहेंति एवमेवं सव्वत्थ इमा कहा जाया ॥ ५१ ॥ अट्ठावयम्मि नट्ठावयम्मि जइ कहवि होज्ज मे गमणं । इय जा चिंतइ भयवं गोयमसामी सुगयगामी ॥ ५२ ॥ तो तम्मणतोसकए तावसपडिवोहकारणाए य । भणिओ गुरुणा अट्ठावयम्मि तं वच्च जिणविंवे ॥ ५३ ॥ वंदेहि तत्थ सुपसत्थलक्खणे विणयणमिरसव्वंगो । ताहे सो मुणिसीहो हट्ठो तुट्ठो जिणं नमिउं ॥ ५४ ॥ पत्तो अट्ठावयपायमूलमायन्निऊण जिणभणियं । अह तिन्नि तावसपहू कोडिन्न तहावरो दिन्नो ॥ ५५ ॥ तइओ पुण सेवाली पत्तेयं ते य पंचसयकलिया । चलिया गिरिमारुहिउं चउत्थभत्ता- वसाणम्मि ॥ ५६ ॥ पढमो कंदे मूले य जेमई चित्तमंतए वीओ । छट्ठतवंते भुंजइ परिसडिए पंडुरे पत्ते ॥५७॥ तइओ पुण सेवालं सुक्कं सयमेव अट्ठमतवंते । ते मेहलासु लग्गा कमेण पढमाइयासु तिसु ॥ ५८ ॥ दिट्ठो य तेहिं भयवं गोय- ममामी समुत्तुरसरीरो । कह एसो इयरूवो गिरिम्मि एयम्मि लग्गिहिही ? ॥ ५९ ॥ भयवं जंघाचारण लद्धी लूयापुडंपि काऊण । निस्सामयमुप्पयए पेच्छंताणं स तेसिं खणा ॥ ६० ॥ उप्पइओ एस इमो एइ पलोयंति जाव उप्फुला । ताव

विलोयणविसयाओ अइगओ सूरबिंबं व ॥ ६१ ॥ संपन्नमणचमक्का तिन्निवि तप्पसंसणे लग्गा । चिट्ठंति दूरमुक्कंठिया य तद्दंसणस्स पुणो ॥ ६२ ॥ चिंतंति य ओइन्ने इमम्मि एयस्स सीसभावेण । होहामो सामी पुण पत्तो तप्पव्वयसिरम्मि ॥ ६३ ॥ पेच्छइ तं जिणभवणं भुवणब्भुयभूइभायणसमाणं । भारहरन्ना भरहेण चक्किणा कारियं पढमं ॥ ६४ ॥ उस्सेहंगुलजोयणदीहं कोसे समुस्सियं तिन्नि । गाउयदुगविच्छिन्नं गयणग्गविलग्गझयमालं ॥ ६५ ॥ पंचविहरयणनियरुल्लसंतकरकलियविउलसुरचावं । सययमपत्तावसरंधयारभारं चउदुवारं ॥ ६६ ॥ जंतमयलोहपुरिसोवरुद्धपडिहारभूमिभावं च । नंदणवणकुसुमसमुब्भवंतसोरभभराइन्नं ॥ ६७ ॥ रयणमयपीढिउवरिठियउसभाईजिणिंदपडिमाहिं । चउवीसाए नियनियपमाणपरिवारजुत्ताहिं ॥ ६८ ॥ तह पुप्फपडलचामरधूयकडच्छुयगलोमहत्थाहिं । उवगरणेहिं सएहिं सहरिसहिययाहिं सयकालं ॥ ६९ ॥ रेहंतमज्झभागं तह इंतवयंतखेयरसुराण । निच्चपयट्टविसट्टंतनट्टविहिणा मणभिरामं ॥ ७० ॥ एगूणसयपमाणेहिं भरहभाउयसमत्थथूभेहिं । जिणपडिमपज्जुवासणपराए तह भरहपडिमाए ॥ ७१ ॥ सव्वत्तो परिभूसियसोहंतमहंतथंभभरं । सुपसन्ननिसन्नमहंतसीहसंठाणसंजुत्तं ॥ ७२ ॥ नवभिः कुलकम् ॥ हरिसविसट्टविलोयणजुयलो मणिपीढियं पयक्खिणिउं । वंदइ जिणपडिमाओ एगग्गमणो थुणेइ तउ ॥ ७३ ॥ जहा । "जे रिट्ठंजणसन्निगासतणुणो जे कीरकायप्पहा, जे बालारुण सोणचारुरुइणो जे कंचणुक्केरभा । जे कुंदुज्जलकंतिणो धुवरया चउवीससंखा जिणा, सव्वे संतु भवारिवारमहणा तेलुक्कमाणा इमे ॥ १ ॥" ग्रं० ४००० ॥ चीवंदणावसाणे तस्सेव य चेइयस्स पेरंते । उत्तरपुरिच्छिमाए दिसाए पुढवीसिलापट्टो ॥ ७४ ॥ हिट्ठा असोयतरुणो वासत्थमुवागओ निसाइमुहे । पत्तो सक्कस्स दिसापालो

गामेण वेसमणो ॥ ७५ ॥ चेइयवंदणहेउं उवागओ तम्मि सेलसिहरम्मि । वंदित्ताणं ताइं सामिं वंदइ सुणइ धम्मं ॥ ७६ ॥ जहा । इंहो धम्मो निच्चं रम्मो जम्मभूमीसुहाणं । सद्धासुद्धो सम्मं वुद्धो पंडिएणं जणेणं ॥ ७७ ॥ सज्जो कज्जो भुज्जो भुज्जो वज्जिऊणं पमायं । सग्गं मोक्खं कंखापक्खं निक्खिवंतेण सक्खं ॥ ७८ ॥ इय धम्मकहावसरेण मुणिगुणेऽणेगहा परिकहेइ । भयवं जहा इमे खलु अंतप्पंतासिणो होंति ॥ ७९ ॥ परिचिंतइ वेसवणो साहुगुणे एरिसे परिकहेइ । सयमवि इमा सरीरस्स चंगिमा जा न अन्नस्स ॥ ८० ॥ देवस्स दाणवस्स व तस्साभिप्पायमेरिसं मुणिउं । तो पुंडरीयनामं अज्झयणं संपरूवेइ ॥ ८१ ॥ जहा । पुक्खलदलधवलगुणे विदेहवासम्मि पुक्खलवईए । विजए नियरिद्धिवसेण विजियवंदारयपुरीए ॥ ८२ ॥ पुंडरगिरिपुरीए पुंडरकित्ती अहेसि पुंडरीओ । नामेण निवो तल्लहुभाया पुण कंडरिओ त्ति ॥ ८३ ॥ कंडरीओ तत्थ महल्लभाउणा भूरिभवविरागपरो । पडिसिज्झंतो दिज्जंतयम्मि तह तेण नियरज्जे ॥ ८४ ॥ पव्वज्जमब्भुवगओ असिधारागारमायरंतस्स । तवमंतपंतभोयणवसेण तस्सामओ जाओ ॥ ८५ ॥ कइयावि तेण तणुईकयम्मि देहे सहेव विहरंतो । गुरुणा तीए पुरीए समागओ निग्गओ राया ॥ ८६ ॥ वहुणा वहुमाणेणं सह परिवारेणं वंदिओ तेण । दट्ठुं तं तदवत्थं भणिया गुरुणो जहा एस ॥ ८७ ॥ न चिगिच्छाविरहेणं पउणो होही चिरेणवि, न एत्थ । उज्जाणम्मि ठियाणं सा संपज्जइ कहिंचिदवि ॥ ८८ ॥ तम्हा कंडरियमुणी पेसिज्जउ मज्झ रायभवणम्मि । समुचियसाहुसमेओ अहापवत्तेहिं सवेहिं ॥ ८९ ॥ विज्जोसहाइएहिं किज्जइ किरिया गुरूहिं पडिवन्ने । पारद्धा चउपाया रोगचिगिच्छाकओ निरुओ ॥ ९० ॥ "चतुःपादत्वं च क्रियाया इत्थं समवसेयम्—भिषग्द्रव्याण्युपस्थाता रोगी पादचतुष्टयम् । चिकि-

त्सितस्य निर्दिष्टं प्रत्येकं तच्चतुर्गुणम् ॥ दक्षस्तीर्थान्तशास्त्रार्थो दृष्टिकर्म्मा शुचिर्भिषक् । बहुकल्पं बहुगुणं सम्पन्नं योग्यमौषधम् ॥ अनुरक्तः शुचिर्दक्षो बुद्धिमान् प्रतिचारकः । आढ्यो रोगी भिषग्वश्यो ज्ञापकः सत्त्ववानिति ॥" सुहसेज्जो वि य भोयणविहाणओ भंगुरो समणधम्मे । नो बहिमिच्छइ विहरिउमियरम्मि विहारमणुपत्ते ॥ ९१ ॥ सव्वम्मि साहुवग्गे सुणिओ रन्ना न सुंदरो एस । इह चिट्ठंतो परिभाविऊणमेयं तओ भणियं ॥ ९२ ॥ धन्नो सि तुमं दुक्करकारी जं निवसिरीए लद्धाए । चायकरो तह लहुभूयसंनिहो कुणसि य विहारं ॥ ९३ ॥ नाउं निवचित्तमिमो सलज्जचित्तो बहिं विहाराय । निक्खंतो तहवि य भग्गमाणसो न तरए सोढुं ॥ ९४ ॥ छुहापिवासाईए परिसहे कइवयाण दिवसाण । पेरंते तीए पुरीए आगओ निवगिहोज्जाणे ॥ ९५ ॥ दिट्ठो य अंबधाईए साहिओ नरवइस्स सो मुणइ । एस अकज्जं पव्वज्जवज्जणादुज्जओ काउं ॥ ९६ ॥ जइ कहवि थिरो होज्जा सयमेव समागओ विभूईए । काउं पयक्खणातिगमह वंदइ तह सलाहेइ ॥ ९७ ॥ धन्नो सि तुमं कयलक्खणो सि जो तं पवन्नपव्वज्जो । नरयदुवारं रज्जं सज्जो न चइउमणो जोऽहं ॥ ९८ ॥ उच्छाहिओ वि एवं जया घणं कसिणमाणणं कुणइ । तो भणिओ किं कज्जं रज्जेण ठिओ स तुण्हिक्को ॥ ९९ ॥ तो तम्मि मुक्करज्जो विहडियदढनिगड बंधणनरो व्व । तोसेण तस्स लिंगं गिण्हइ कल्लाणकप्पतरुं ॥ १०० ॥ दिट्ठेसु गुरूसु मए भोत्तव्वमभिग्गहं गहेउमिमं । संपट्ठिओ स पत्तो तइयम्मि दिणे गुरुसयासे ॥ १०१ ॥ तद्दिन्नगहियदिक्खो अणुचियभोयणवसेण तं रयणिं । उप्पन्नाऽसज्झविसूइगाजरो कालमणुपत्तो ॥ १०२ ॥ अच्चंतविसुद्धमणो लद्धे सव्वट्ठनामगविमाणे । तेत्तीससागराऊ सुरो सरूवो समुप्पन्नो ॥ १०३ ॥ इयरो पवन्नरज्जो मसाणदरदड्ढदारुगसमाणो । दूरम-

गाणज्जगिरो गरं व परवज्जणिज्जो य ॥ १०४ ॥ अह तिव्वछुहाभिहओ सूयारे आढवेइ जावइया । इह संति भोयणविही
मग्गे ते उवणमेह महं ॥ १०५ ॥ भोयणकालम्मि उवट्ठिएसु सव्वेसु भोयणविहीसु । पेच्छणगागयलोगाहरणेणं जेमिउं
लग्गो ॥ १०६ ॥ जह पेच्छणगे मिलिएवि दुब्बले वलियगाउ पेल्लेंति । तह भुत्तेवि असारे साराहारो लहइ ठाणं ॥ १०७ ॥
भुत्ततिकामाहारो विसूइगाए निसाइ तीएवि । नियपरियणावहीरियकिरिओ अहे सो मओ संतो ॥ १०८ ॥ रुद्दज्झाण-
परवसो सत्तमपुढवीए अप्पइट्ठाणे । णेरइओ संजाओ वाससहस्सं कयवओवि ॥ १०९ ॥ वलियत्तमवलियत्तं न कारणं
सुद्धसमणभावस्स । जं पुंडरीयसाहू वलिओवि सुरालयं पत्तो ॥ ११० ॥ चम्मट्ठिसेसदेहो कंडरिओ कडुयनिविडतवव-
सओ । रुद्दज्झाणपहाणो निहणगओ नारओ जाओ ॥ १११ ॥ तज्झाणनिग्गहो इह पहाणहेऊ जइत्तणस्स भवे । खीणत-
णुणो वि मुणिणो तव्विरहो दुग्गइकरो त्ति ॥ ११२ ॥ वेसमणो तं निसुणिय तुट्ठमणो मुणइ जाणिओ मज्झ । अज्झव-
साओ केरिसमिमस्स नाणं पहाणमिणं ॥ ११३ ॥ वंदित्ता भगवंतं गओ तओ तत्थ जंभगो देवो । एगो वेसमणसमो
पुंडरियज्झयणमुच्चरियं ॥ ११४ ॥ नायाधम्मकहासुं सिट्ठं पंचसयगंधपरिमाणं । अवधारेइ लहेइ य सुद्धं सम्मत्तमह एसो
॥ ११५ ॥ पंचसु सएसु वरिसाणमइगएसुं जिणाओ वीराओ । किंचूणेसु स जंभगदेवो चविऊण सुरलोगा ॥ ११६ ॥
तुंबवणसन्निवेसे अवंतिविसयम्मि धणगिरी नाम । इब्भसुओ आसि नियंगचंगिमाविजियसुररूवो ॥ ११७ ॥ सो सुय-
जिणिंद धम्मो बालत्ताओ वि सावगो जाओ । भवभीरू पव्वइउं वंछइ निच्छिन्नविसयतिसो ॥ ११८ ॥ संपत्तजोयण-
भरस्स तस्स कण्णं वरंति जं पियरो । तं तं सो पडिसेहइ अहं जह पव्वइउ कामो ॥ ११९ ॥ धणपालो नाम पुरे इब्भो

तत्थत्थि तस्सुया भणइ । देहमहं धणगिरिणो जेणाहं तं वसे नेमि ॥ १२० ॥ गुरुणो य सीहगिरिणो नियथिरयाविजि-
यमेरुणो पासे । जाईसरस्स भाया तीए समिओ गहियदिक्खो ॥ १२१ ॥ भणिया अणेण अलियं न किंचि भद्दे ! जहा
अहं समणो । होहामि खिप्पमेवं जं रोयइ तं तुमं कुणसु ॥ १२२ ॥ पारद्धो वीवाहो धणविच्छड्डेण अइमहंतेण ।
उवरोहेणं जगगाण पाणिगहणं कयं तीए ॥ १२३ ॥ पेच्छह महाणुभावा दूरविरत्ता य विसयसंगेसु । अणुरत्ता इव उव-
रोहवसगया होंति कज्जकरा॥१२४॥तक्खणवत्तविवाहो भणइ सुनंदं समागयाणंदं। भद्दे ! मुंच विचिंतसु वयणं पुव्वंपि मे भणियं
॥ १२५ ॥ सा तम्मि पोढपणया सो पुण तीए विरत्तओ धणियं । वहवो रत्तविरत्ताण ताण जाया समुल्लावा ॥ १२६ ॥
ता जाव तीए भणियं पिउगेहपरंमुहाए मे ठाणं । तं वा तज्जायं वा न कोवि अन्नो विचिंतेसु ॥ १२७ ॥ जम्हा कुमरीण
पिया जोव्वणभरभारियाण भत्तारो । थेरत्ते पुण पुत्तो णारीणं रक्खओ भणिओ ॥ १२८ ॥ इय निसुणिय तव्वयणेण
बंधुलोएण तह य इयरेण । तह उवरुद्धो सो जह नंदणलाभामुहो जाओ ॥ १२९ ॥ वोलीणेसु दिणेसुं केवइएसुं पहा-
णसुविणेण । सो सुरजीवो तीसे गब्भम्मि सुओ समुप्पन्नो ॥ १३० ॥ निच्छियपसत्थसुयलाभमंगलं धणगिरी सुनंदमिमं ।
भणइ सहाओ होही तुह एस सलक्खणो पुत्तो ॥ १३१ ॥ कहवि विमुक्को तीए उग्घोसियसव्वजीववहविरई । चेईहरेसु
कारियबहुविभवपयाणरूवमहो ॥ १३२ ॥ दीणाणाहाइजणाण दिन्नदाणो सबंधुलोगं च । संमाणिय जहजोगं तहा समा-
हीए ठविऊण ॥ १३३ ॥ उचियपडिवत्तिसारं तित्थयरथुयं च चउविहं संघं । संमाणिय वत्थाईण दाणओ विणयसाराओ
॥ १३४ ॥ सीहगिरिणो सयासे नक्खत्तमुहुत्तलग्गसुद्धीसु । संपत्तासु महानिहिगहणुवमाणेण लेइ वयं ॥ १३५ ॥ नव-

मासाणं अइरित्तयाण तीए सुहं सुहेणं तो । वोलीणाण पुरंदरदिसि व रविमुज्जलं जणइ ॥ १३६ ॥ पुत्तं मिलिओ महिलालोओ एवं परोप्परं भणइ । जइ न पिया पव्वइओ होंतो ता उच्छवो गरुओ ॥ १३७ ॥ होंतो आसि स सण्णी तिव्वमणणाणसंगओ सुणइ । महिलाण समुल्लावं जाईसरणो तओ जाओ ॥ १३८ ॥ चिंतेइ न पव्वज्जं मज्झमणुव्विग्गमाणसा एमा । घेत्तुं दाही उव्वेयकारणं होमि एईए ॥ १३९ ॥ तिव्वपसारियवयणो रोवेउं लग्गओ जह न एसा । आसइ भुंजई सुयई सुहेण गिहकम्ममायरई ॥ १४० ॥ एवं जा छम्मासा अहागया सीहगिरिगुरू तत्थ । नयरुज्जाणम्मि ठिया विहिए सज्झायजोगम्मि ॥ १४१ ॥ पत्ते भिक्खावसरे धणगिरिसमिया भणंति सीहगिरिं । भगवं सन्नायगलोगदंसणत्थं गिहे जामो ॥ १४२ ॥ गुरुणाणुमण्णिया ते सप्पणिहाणा कुणंति उवओगं । जा ता उत्तमफलयं किंचि निमित्तं समुप्पण्णं ॥ १४३ ॥ गुरुराह गया संता सचित्तमियरं व जं लहेज्जाह । तं सव्वमुवादेज्जह जमज्ज सउणो महं जाओ ॥ १४४ ॥ तो दोवि सुनंदाए गिहे गया सावि निग्गया तत्तो । उभयकरधरियपुत्ता कुलमहिलाओ तहा मिलिया ॥ १४५ ॥ पणमिय पाए भासइ मए चिरं पालिओ इमो वालो । संपइ पुण पडिगाहसु जओ समत्था न एत्तो हं ॥ १४६ ॥ इय भणियम्मि स पभणइ पच्छायावं करेसि जइ कहवि । तइया किं कायव्वं सा पभणइ इमो जणो सक्खी ॥ १४७ ॥ जइ किंचि भणामि अहं इय दढवंधं करेत्तु तीए समं । धणगिरिणा सो वालो पत्तो वंधम्मि संगहिओ ॥ १४८ ॥ तयणंतरं न रोयइ जाणइ जाओ जहा अहं समणो । नीओ गुरुपयमूले सलक्खणत्तेण सो गरुओ ॥ १४९ ॥ धणगिरिणो वाहुं नामिऊण जा नेइ भूमिमह सूरी । भरियं भाणं परिभाविऊण हत्थं पसारेइ ॥ १५० ॥ सो वि य भूमीपत्तो जा जाओ

तात्र सूरिणा भणियं । अवो किं वइरमिमं जं भारियभावमुवहइ ॥ १५१ ॥ जा पेच्छइ सुरकुमरोवमाणमेयं सविम्हओ भणइ । सारक्खह सुयमेयं जं पवयणपालगो होही ॥ १५२ ॥ वइरोत्ति य से नामं विहियं समणीण सो वसे विहिओ । ताहे सेज्जायरमंदिरम्मि निहिओ तओ तत्थ ॥ १५३ ॥ जइया तच्चेडाणं ण्हाणं थणपाणमंडणाईयं । कीरइ तदा इमस्सा वि फासुएणं विहाणेणं ॥ १५४ ॥ एवं सो संवड्ढइ सवेसिमईव चित्तसंतोसी । सूरी बाहिं विहरइ तं जणणी मग्गिउं लग्गा ॥ १५५ ॥ निक्खेवओ इमम्हं न समप्पामो दिणे दिणे सा उ । थणपाणं कारेई एवं जाओ तिवरिसेसो ॥ १५६ ॥ तत्थागयम्मि सूरिम्मि अह अन्नया सा विवायमारूढा । न समप्पंति जया तं ववहारो राउले जाओ ॥ १५७ ॥ पुट्ठो य धणगिरी दंडिएण सो भणइ मे सहत्थेण । दिन्नो इमीए नवरं पुरं सुनंदाए पक्खम्मि ॥ १५८ ॥ रन्ना भणियं पुत्तं ममं पुरो ठाविऊण उल्लवह । जं सरइ तस्स एसो पडिवन्नमिमेहिं एयंति ॥ १५९ ॥ बालजणस्सुचियाइं खेल्लावणयाइं णेगरूवाइं । गिण्हइ जणणी सिसुलोयलोयणाणंददाईणि ॥ १६० ॥ पत्ते पसत्थदिवसे दोन्निवि वग्गा उवट्ठिया निवइं । राया पुव्वाभिमुहो दाहिणओ संठिओ संघो ॥ १६१ ॥ वामेण सुनंदा परियणेण सवेण अणुगया ठाइ । राया भणइ पमाणं तुम्हाणं अहं सुयं तेहिं ॥ १६२ ॥ जाए दिसाए एसो निमंतिओ जाति तेसिमेवेसो । धम्मो जं पुरिसवरो ता जणओ वाहरउ पुविं ॥ १६३ ॥ एवं भणियम्मि रन्ना नागरयजणो भणाइ कयनेहो । एसो पढमं चिय एसु भणसु ता अम्वया पुवं ॥ १५४ ॥ तह माया दुक्करकारिणित्ति अइतुच्छसत्तजुत्ता य । तो सा वसेव सेहे करिकरहे रयणमणिखविए ॥ १६५ ॥ दो एत्ता कोमलभासिएहिं कारुण्णयं पदंसंती । अइदीणमुही तं वइर! एहि एत्तो इमं भणइ ॥ १६६ ॥

सो तं पलोयमाणो अच्छइ जाणइ य जइ इमं संघं । अवमन्नामि सुदीहं तो संसारं परिभमामि ॥ १६७ ॥ एसावि य पयज्जं मइ पवइयम्मि नियमओ काही । इय चिंततो तीए वारतिगं सद्दिओ नेइ ॥ १६८ ॥ भणिओ जणएण तओ रयहरणं नियकरे धरेत्तूण । कमलदलामललोयणजुयलो ससिमंडलमुहो य ॥ १६९ ॥ जहा ॥ जइ सुकयज्झवसाओ धम्मज्झयमूसियं इमं वइर! । गेण्ह लहुं रयहरणं कम्मरयपमज्जणं धीर! ॥ १७० ॥ तूरियमणेणं गंतुं गहियं लोगेण जयइ धम्मोत्ति । उक्किट्ठसीहनाओ कओ तओ चिंतए जणणी ॥ १७१ ॥ मम भत्ता पुत्तो भाउओ य एए पवन्नपव्वज्जा । कस्स कए गिहवासे वसामि तो सावि पव्वइया ॥ १७२ ॥ परिवज्जियथणपाणा दव्वेणवि समणओ स संजाओ । अज्जवि विहारकिरियाणुच्चिओ सो साहुणीपासे ॥ १७३ ॥ ठविओ पुणरवि तासिं समीवओ सो सुणेइ अंगाइं । एक्कारसवि पढं-तीण ताण तेणेव लद्धाणि ॥ १७४ ॥ एगपयाओ पयसयमणुसरइ मई तहा सया तस्स । जाओ य अट्ठवरिसो ठविओ गुरुणा नियसमीवे ॥ १७५ ॥ विहरंता उज्जेणिं गया ठिया बाहिरम्मि उज्जाणे । कइयावि तिव्वधारं सुदुन्निवारं पडइ वासं ॥ १७६ ॥ भिक्खायरियाइपओयणाइं न तरंति साहुणो काउं । जा ता जंभगदेवा वइरस्स परिच्चिया पुव्वं ॥१७७॥ जाया कहिंचि तद्देसचारिणो पेच्छिऊण सो ज्झत्ति । परियाणिओऽणुकंपा भत्तीवि य तम्मि संजाया ॥ १७८ ॥ तप्प-रिणामपरिक्खाहेउं ताहे भवित्तु वाणियगा । सत्थवइल्ले तद्देसभूमिभागे निवेसंति ॥ १७९ ॥ संसिद्धभत्तपाणाण ताहे ते वइरगुरुगं पणया । आमंति ते पयट्टो गुरुणो आमंतिओ संतो ॥ १८० ॥ मंदं मंदं वासं पडिइत्ति नियट्टउ तओ तंपि । जावविय सद्दाविंति ताव विहियायरा दूरं ॥ १८१ ॥ वइरोवि गओ ताहे तद्देसं कुणइ तिव्वमुवओगं । दव्वाइगोयरं तत्थ

दवओ पुस्सफलमेयं ॥ १८२ ॥ खेत्तं पुण उज्जेणी कालो बहुलो य पाउसो एस । भावेण धरणिपयछिवणनयणसंकोय-
रहियत्ति ॥ १८३ ॥ अच्चंतपहिट्ठमणा ताहे नायं जहा इमे देवा । कहमन्नहा इमेरिसरूवत्तमिमेसु जाइज्जा ॥ १८४ ॥
नो पडिवन्नं तं भत्तपाणमइतुट्ठमाणसा जाया । पभणंति तओ तं दट्ठुमागया कोउगवसेण ॥ १८५ ॥ देंति य ते वेउ-
व्वियविज्जं तीए वसाओ रूवाणि । दिव्वाणि माणुसाणि य कज्जंति अणेयरूवाणि ॥ १८६ ॥ पुणरवि य जेट्ठमासे सण्णा-
भूमीगयं निमंतिं ति । घयपुन्नेहिं ते च्चिय देवा पुव्वं व उवओगे ॥ १८७ ॥ विहिए सब्भावे अवगयम्मि पडिसेहियम्मि
दिज्जंते । विज्जं वियरंति नहंगणम्मि गमणावहमबाहं ॥ १८८ ॥ तीए किल विज्जाए चलिओ जा माणुसुत्तरं सेलं । न
खलिज्जइ अइबलिणावि देवदाणवसमूहेण ॥ १८९ ॥ एवं स बालकालेवि ठाणमच्चब्भुयाणऽणेगाण । विहरइ गुरुणा
सहिओ गामागररेहिरं वसुहं ॥ १९० ॥ समणीमज्झम्मि ठिएण तेण गहियाणि जाणि अंगाणि । एगपयाओ पयसयम-
णुसरंतस्स ताणि पुणो ॥ १९१ ॥ साहुसमीवे जायाइं फुडयराइं पढेइ पुव्वगयं । जो कोइ तंपि गहिउं कण्णाहेडेण तंपि
लहुं ॥ १९२ ॥ अकिलेसेणं चिय सो पाएण बहुस्सुओ तओ जाओ । अज्झावगेण अमुणियतब्भावेणं जया भणिओ
॥ १९३ ॥ पढसु इमं सुयमेसो तं चेवालावगं विकुट्टंतो । अच्छइ अन्नम्मि दढं कउवओगो पढिज्जंते ॥ १९४ ॥ अह
अन्नम्मि अवसरे दिणद्धसमयम्मि सूरिसु गएसु । बाहिं वियारभूमिं साहूसु य भिक्खणट्ठाए ॥ १९५ ॥ वइरो वसहीर-
क्खगोत्ति संठाविओ तओ तेण । बालत्तवससमुप्पन्नकोउगेणं निहित्ताओ ॥ १९६ ॥ साहूण वेंटियाओ मंडलिपरिवा-
डिमणुसरंतेण । मज्झे ठिच्चा सयमेव वायणं दाउमारद्धो ॥ १९७ ॥ अंगाणं पुव्वगयस्स जलहिसंखोहगहिरसद्देण । एत्थं

तरम्मि गुरुणो विणियट्टा सुणिय निग्घोसं ॥ १९८ ॥ चिंतंति लहुं मुणिणो समागया अण्णहा कह रवोऽयं । चिट्ठंति जाव
निलुया पहिट्ठिया अवगयं ताव ॥ १९९ ॥ णूणं न साहुसद्दो एसो वइरस्स किंतु ओसरिया । तस्संखोहभएणं णिसी-
हियाइ य कओ सद्दो ॥ २०० ॥ अइदक्खत्तगुणाओ तं सद्दं मुणिय ठाविय सठाणे । सव्वाओ विंटियाओ गहिओ गुरु-
हत्थओ दंडो ॥ २०१ ॥ विहियं पायपमज्जणमह सीहगिरी विचिंतए एवं । अइसयसुयरयणनिही एसो, मा परिभवं
कुणउ ॥ २०२ ॥ एयस्स साहुलोओ ता जाणावेमि एयगुणगरिमा । जेणं एयगुणोचियमेए विणयं पउंजंति ॥ २०३ ॥
रयणीकाले मिलिया गुरुणा साहू निरूविया एवं । जह अम्हे वच्चामो गामे दिवसाणि दो तिण्णि ॥ २०४ ॥ अच्छिहामो
तो जोगवाहिणो भासिउं समाढत्ता । अम्हं वायणदाया को होज्ज गुरू भणइ वइरो ॥ २०५ ॥ पयईए विणयलच्छी-
कुलगेहं विहियगुरुजणाएसा । ते तं वयणं गुरुणो तहत्ति मण्णंति मुणिसीहा ॥ २०६ ॥ पत्ते पभायसमए कयवसहिप-
मज्जणा य कायवा । कालनिवेयणमाईविणयं वइरस्स पकरेंति ॥ २०७ ॥ सीहाणुगगुरुणो समुचिया उ कप्पेहिं साहु
तणएहिं । तस्स निसेज्जा रइया सो सुसिलिट्ठं समुवविट्ठो ॥ २०८ ॥ तेवि जहा गुरुणो वंदणाइ विणयं तहा पउंजंति ।
नोवि दढकयपयत्तो कमेण अह वायणं देइ ॥ २०९ ॥ जे तत्थ मंदमइणो तेवि य तस्साणुभावओ खिप्पं । लग्गा ठवे-
उमालावगे मणे विसमरूवे वि ॥ २१० ॥ जाया सविम्हयमणा ते साहू पुव्वमहिगए तत्तो । विन्नासणत्थमालावगे य णेगे
य पुच्छंति ॥ २११ ॥ जहपुच्छं सो तक्खणमायक्खइ दक्खयागुणसमेओ । ताहे सतोसचित्ता भणंति जइ कइवयदि-

---

१ क. अच्छीहामो ।

णाणि ॥२१२॥ तत्थेव गुरू चिट्ठंति ता लहुं एस अम्ह सुयखंधो । पाविज्ज समत्तिं जं चिरेण लब्भइ गुरुसयासे॥ २१३ ॥ एक्काए पोरिसीए एसो विअरेइ तं तओ तेसिं । सो अच्चंतबहुमओ चिंतारयणाहिओ जाओ ॥ २१४ ॥ वइरगुणे जाणा- विय समागया सूरिणा वरं सेसं । अज्झाविज्जउ एसो त्ति ठवियनियमाणसविगप्पा ॥ २१५ ॥ पुच्छंति पायवडिया साहू सरिओ सुहेण सज्झाओ । तुम्हाणमाममेवं भणंति सुपसंतमुहनयणा ॥ २१६ ॥ एसो च्चिय ता कीरउ वाणायरिओ तओ गुरू भणइ । एसो होही नियमा मणोरहापूरगो तुम्हं ॥ २१७ ॥ तुब्भेहिं तो मा लहउ परिभवं छन्नगुणगणो एसो । इय जाणावणहेउं एयस्स वयं गया गामं ॥ २१८ ॥ संपइ न एस जोग्गो वट्टइ सुयवायणापयाणस्स । जम्हा कन्नाहेडग वसेण गहियं सुयमणेण ॥२१९॥ उस्सारकप्पजोगो एसो ता तं करेमि सो य इमो । पढमाए पोरिसीए जावइयमहिज्जिउं तरइ ॥ २२० ॥ अच्चंतं मेहावी तावइयं दिज्जई न दिणमाणं । एत्थ विहिज्जइ तह चेव सूरिणा काउमारद्धं ॥ २२१ ॥ बीयाए पोरिसीए कहेइ अत्थं स जेण दोण्हंपि । कप्पाण समुचिओ काउमेवमेसिं दिणा जंति ॥ २२२ ॥ चत्तारि होंति सीसा अइजाय–सुजाय–हीणजायत्ति । सव्वाहमचरियपरो तह य चउत्थो कुलिंगालो ॥ २२३ ॥ गुरुगुणगणाउ अहिओ पढमो वीओ समाणओ तस्स । ऊणो किंची तइओ सनामसरिसो चउत्थो उ ॥ २२४ ॥ एवं कुडुंवियाणं पुत्तावि भवंति तत्थ सो जाओ । अइजाओ सीहगिरिं पडुच्च तेणं तओ अत्था ॥ २२५ ॥ जे आसि संकिया तस्स तेवि दूरं पयासिया विहिया । गहिओ य दिट्ठिवाओ जावइओ आसि किल गुरुणो ॥ २२६ ॥ दुरियाइं हरंता भूमिमंडले नगरगाममाईणं । विहरंता संपत्ता नयरं सिरिदसउरं नाम ॥ २२७ ॥ तइया उज्जेणीए आयरिया भद्दगुत्तनामाणो । वुड्ढा वासेण ठिया

वड्ढंति दसावि पुव्वाणि ॥ २२८ ॥ तेसिं संति सयासे पहिओ संघाडओ तदंतम्मि । सो सुमिणं रयणीए पासइ जह खीरपडिपुण्णो ॥ २२९ ॥ पीओ केणवि आगंतुगेण एसो पडिग्गहो मज्झ । पत्ते पभायसमए कहिओ साहूण सो गुरुणा ॥ २३० ॥ तेवि अलद्धे लक्खम्मि अन्नमन्नं कहेउमारद्धा । सुविणफलं गुरुणा भणियमेयमत्थं न याणेह ॥ २३१ ॥ कोवज्ज महामेहो पडिच्छओ एहिहित्ति सो मज्झ । सव्वं पुव्वगयसुयं घेच्छी फलनिच्छओ एस ॥ २३२ ॥ भयवंपि वइर-सामी तं रयणिं तप्पुरीए वाहिम्मि । वुत्थो उक्कंठियमाणसाण पत्तो वसहिमेसिं ॥ २३३ ॥ कुमुयवयणेण व चंदो मेहो व सिंहडिमंडलेण मणे । संतुट्ठेण स दिट्ठो सुयपुव्वो सूरिणा तेण ॥ २३४ ॥ नाओ जहेस वइरो महिमंडलमज्झपसरिय-जसोहो । भुयजुगपसारपुव्वं सव्वंगालिंगिओ विहिओ ॥ २३५ ॥ पाहुणगविणयविहाणपुव्वगं सो मुणीहिं पडिवन्नो । पढियाणि कमेण दसाणि तेण पुव्वाणि सव्वाणि ॥ २३६ ॥ जत्थुद्देसोऽणुन्नावि तत्थ किज्जइ इमो कमो अत्थि । किल दिट्ठिवायसुत्तत्थतदुभयस्सा तओ पत्तो ॥ २३७ ॥ सीहगिरी वइरोवि य सिरिदसपुरनगरमह समाढत्ता । आयरियपय-पइट्ठा वइरस्सा सीहगिरिगुरुणा ॥ २३८ ॥ ते पुव्वसंगया जंभगा सुरा कहवि तत्थ संपत्ता । विहिओ महामहो तेहिं पवरसुरपुप्फगंधेहिं ॥ २३९ ॥ उवलद्धमुणिवइपओ सारयरविमंडलं व अहिययरं । फुरियपयावो जाओ भवियंभोरुह-पमोयकरो ॥ २४० ॥ जओ ॥ वासावज्जविहारी जइवि हु नवि कत्थए गुणे नियए । अकहंतोवि मुणिज्जइ पगई एसा गुणगणाणं ॥ २४१ ॥ भमरेहिं महुरेहिं य सूइज्जइ अप्पणो य गंधेणं । पाउसकालकयंबो जइवि निगूढो वणनिगुंजे ॥ २४२ ॥ कत्थ व न जलइ अग्गी कत्थ व चंदो न पायडो लोए ? । कत्थ व वरलक्खणधरा न पायडा हुंति सप्पु-

रिसा? ॥ २४३ ॥ सीहगिरी दिन्नगणो वइरस्स समागयम्मि समयम्मि । कयभत्तपरिच्चाओ जाओ देवो महिड्डीओ ॥ २४४ ॥ भयवंपि वइरसामी सएहिं पंचहिं मुणीण परियरिओ । कुणइ विहारं सो जत्थ (तत्थ) तत्थुच्छलंति रवा ॥ २४५ ॥ उराला सयल वियक्खणाण संजणियमाणसाणंदा । जह अच्चब्भुयगुणरयणभायणं संपइ इमो त्ति ॥ २४६ ॥ अह अत्थि कुसुमनयरे धणसिट्ठी सुट्ठुपावियपइट्ठो । भज्जा तस्स मणुज्जा लज्जासोहग्गगुणगेहं ॥ २४७ ॥ अह ताण सुया नियदेहरूवलच्छीए च्छिन्नमाहप्पा । सुरसुंदरीणवि नवं जोव्वणमोरालमणुपत्ता ॥ २४८ ॥ जाणाणं सालाए तस्स ठिया साहुणीओ पइदिवसं । वइरस्स गुणे सरइंदुनिम्मले संथुणंति जहा ॥ २४९ ॥ एस अखंडियसीलो बहुस्सुओ एस एस पसमड्ढो । एसो य गुणनिहाणं एयसरिच्छो परो नत्थि ॥ २५० ॥ "द्वावेतौ पुरुषौ लोके परप्रत्ययकारकौ । स्त्रियः कामितकामिन्यो लोकः पूजितपूजकः ॥ १ ॥" इय वयणमणुसरंती सा दढमणुरागतप्परा जाया । वइरम्मि वइरदढमाणसम्मि पियरं भणइ एवं ॥ २५१ ॥ जइ मे वइरो भत्ता होज्जं तो हं भयामि वीवाहं । अन्नह पजलियजलणोवमेहिं भोगेहि नो कज्जं ॥ २५२ ॥ उत्तमकुलसंभूया उवेंति वरगा न इच्छई सा उ । साहंति साहुणीओ जहा न वइरो विवाहेइ ॥ २५३ ॥ सा भणइ जइ न वीवाहमेस कुणइ अहंपि पवज्जं । घेच्छामि निच्छओ तीए एस ठविओ नियमणम्मि ॥ २५४ ॥ भयवंपि वइरसामी पाडलिपुत्तं कमेण संपत्तो । तुहिणुज्जलतज्जसपसरसवणरंजियमणो राया ॥ २५५ ॥ नियपरियणसंजुत्तो समागओ संमुहो निभालेइ । फड्डुगपड्डुगरूवेण साहुणो नगरमभिइंते ॥ २५६ ॥ तत्थोरालसरीरो वहचे पासइ मुणी मणुयनाहो । पुच्छइ किमेस भयवं इमो व ते बिंति नहु अन्नो ॥ २५७ ॥ एवं पुप्फुल्लविलोयणेण

रन्ना पुरस्स लोएण । दूरमुद्दिक्खिज्जंतो कइवयमुणिपरिगओ पच्छा ॥ २५८ ॥ पत्तो संभमसारं महिमडलंमिलियमउ-
लिणा रण्णो । अभिवंदिओ समाणंदिओ य सप्पणयवयणेहिं ॥ २५९ ॥ नयरुज्जाणम्मि ठिओ खीरासवलद्धिणा तओ
तेण । पारद्धा धम्मकहा एवं संमोहनिम्महणी ॥ २६० ॥ लद्धे माणुसजम्मे रम्मे निम्मलकलाइगुणकलिए । घडियव्वं
मोक्खकए नरेण बहुबुद्धिणा धणियं ॥ २६१ ॥ धम्मो अत्थो कामो जओ न परिणामसुंदरा एए । किंपागपागखललो-
यसंगविसभोयणसमाणा ॥ २६२ ॥ जम्मि न संसारभयं जम्मि न मोक्खाभिलासलेसो वि । इह धम्मो सो णेओऽवि-
गाकओ जो जिणाणाए ॥ २६३ ॥ पावाणुबंधिणोच्चिय मायाइमहल्लसल्लदोसेण । एत्तो भोगा भुयगव्व भीसणा वसण-
सयहेऊ ॥ २६४ ॥ जो पुण खमापहाणो परूविओ पुरिसपुंडरीएहिं । सो धम्मो मोक्खोच्चिय जमक्खओ तप्फलं
मोक्खो ॥ २६५ ॥ पच्चक्खमेव अत्थो कामो य अणत्थहेउभावेण । दीसंति परिणमंता किमहियमिह भाणियव्वमओ
॥ २६६ ॥ इय विवरीओ मोक्खो जमेत्थ नो मच्चुकेसरिकिसोरो । हिंडइ उद्दंडमकंडखंडियासेसजीवमिओ ॥ २६७ ॥
जोगणवणदावानलजालामाला न इत्थ अत्थि जरा । नो दुद्धरो समुद्धुरमयरद्धयसधरसरपसरो ॥ २६८ ॥ नो लोभ-
भुयंगमसंगमो वि नो कोहमोहउच्छालो । तह नो अन्नकसाओ न विसाओ नो मयपिसाओ ॥ २६९ ॥ वल्लहलोगवि-
योगो दुहमूलं जत्थ नत्थि तह रोगो । किं बहुणा जो दोसो सव्वो जत्थाकयपवेसो ॥ २७० ॥ लोयालोयविलोयणलो-
यणसमणाणदंसणालोया । साहीणाऽणोवमसोक्खसंगया हुंति जत्थ जिया ॥ २७१ ॥ जह खज्जोओ पज्जोयणाण तह
जदभिलासमेत्ताओ । भुवणब्भुयावि विभवा न किंचि तेणुत्तमो मोक्खो ॥ २७२ ॥ तद्दंसणणाणाइकज्जसज्जा जओ पव-

ज्जंति । तो तुब्भे एएसुं गुणेसु सत्तीए वट्टेह ॥ २७३ ॥ निच्चं तिकालचीवंदणेण सइविविहपूयपुवेण । चेइयकज्जाणं वहुणा बहुमाणेणं गुणीसु तह विहाणमइनिउणकरणेण ॥ २७४ ॥ आयारपराण वहुस्सुयाण सुमुणीण वंदणेणं च । वहुणा बहुमाणेणं गुणीसु तह वच्छलत्तेण ॥ २७५ ॥ संकाइसल्लपडिपेल्लणेण सइ दंसणं विसोहेज्जा । तह जिणजम्मणठाणाइदंसणेणं जओ भणियं ॥ २७६ ॥ जम्मणनिक्खमणाइसु तित्थयराणं महाणुभावाणं । एत्थ किर जिणवराणं आगाढं दंसणं होइ ॥ २७७ ॥ णाणं च पुण सुतित्थे विहिणा सिद्धंतसारसवणेण । नवनवसुयपढणेणं गुणणेणं पुवपढियस्स ॥ २७८ ॥ कालाइविवज्जयवज्जणेण तच्चाणुपेहणेणं च । परियाणियसमणाणं संगेण समाणधम्माणं ॥ २७९ ॥ साहिज्ज चरित्तंपि हु आसवदारदढसंनिरोहेण । सइ उत्तरुत्तराणं गुणाणमभिलासकरणेण ॥ २८० ॥ इय गुणरयणपहाणा सकयत्था एत्थ चेव जम्मम्मि । सरयससिसरिसजसभरभरियदियंता जियंति सुहं ॥ २८१ ॥ परलोए पुण कल्लाणमालियामालिया कमेणेव । अणुभूयचोक्खसोक्खा लहंति मोक्खंपि खीणरया ॥ २८२ ॥ अच्चंतं हयहियओ विहिओ राया समं पुरजणेण । नियमंदिरमणुपत्तो वइरसरूवं पयासेइ ॥ २८३ ॥ अंतेउरीण अह ता विम्हइयमणा निवं भणंतेवं । अम्हेवि तस्स रूवं दट्ठुं ईहामहे नाह ॥ २८४ ॥ अइतिव्वभत्तिपरवसमणेण रण्णाणुमन्निया सव्वा । अंतेउररमणीओ नगराओ निग्गया सा य ॥ २८५ ॥ सिट्ठिसुया अइसुसिलिट्ठदंसणा निसुयवइरवुत्तंता । उम्माहिया सुदूरं कह पेच्छामित्ति चिंतंती ॥ २८६ ॥ विन्नविओ नियजणओ सुभगसिरोमणिसमस्स एयस्स । मं देहि अन्नहा जेण नत्थि मे जीवियव्वमिमं ॥ २८७ ॥ सव्वालंकारविभूसिया कया अच्छरव्व पच्चक्खा । गहिया य अणेगाओ धणकोडीओ तओ तेण ॥ २८८ ॥ पत्तो वइरसमीवे कहिओ धम्मो

मवित्थरो गुरुणा । भणइ जणोऽमरसोहग्गमग्गलं न उण रूवं पि ॥ २८९ ॥ जइ नाम रूवलच्छी हुंता एयस्स ता न तियलोए । असुरो सुरो व विज्जाहरो व इमिणा समो होज्जा ॥ २९० ॥ भयवं नाऊण सभाए माणसं तक्खणा विउव्वेइ । पउमं सहस्सपत्तं कंचणमयमुज्जलुज्जोयं ॥ २९१ ॥ तस्सोवरिं निविट्ठो विज्जुपुंजोव्व संतियं रूवं । निम्मवइ मईवं सो निम्मललायण्णसलिलनिहिं ॥ २९२ ॥ आउट्टो भणइ जणो रूवं साभावियं इमस्स इमं । इत्थिजणपत्थणिज्जो मा होमि न दंसियं पढमं ॥ २९३ ॥ भणियं भूवइणावि य अहो ! इमस्सेरिसो अइसउत्ति । ताहे अणगारगुणे इमेरिसे पन्नवइ तस्स ॥ २९४ ॥ तवगुणओ अणगारा जंबुद्दीवाइए असंखेज्जे । भरिए कुणंति वेउव्वियाण रूवाण इय सत्ती ॥२९५॥ जं होइ ता किमेयं अच्चब्भुयमेत्थ तुम्ह पडिहाइ । एत्थंतरम्मि धणनामसेट्ठिणा भासिओ सामी ॥ २९६ ॥ तं निज्जियजगरूवो एसा वि य महिलियाण सव्वाण । मम धूया धुणइ धुवं सोहग्गमडप्फरमणग्घं ॥ २९७ ॥ ता कुण पाणिग्गहणं जेमुच्चियकमवत्तिणो महामइणो । होंति तओ सो विसए विसोवमे कहिउमाढत्तो ॥ २९८ ॥ जहा ॥ विसया विसं व विसमा विसया विडिसामिसं व मरणकरा । विसया सेविज्जंता छलवहुला तह मसाणं व ॥ २९९ ॥ निसियग्गखग्गपंजरघरं व सव्वंगछेइणो विसया । किंपागपागसरिसा विसया मुहमहुरभावेण ॥ ३०० ॥ खणदिट्ठा खणनट्ठा खलजणमणमीलणोवमा विसया । किं बहुणा सव्वेसिं विसया मूलं अणत्थाणं ॥ ३०१ ॥ एईए जइ पओअणमत्थि मम ते तओ वयं लेउ । अइविच्छलुसणाहा पव्वज्जा तीए पडिवण्णा ॥ ३०२ ॥ भयवं पयाणुसारी अज्झयणाओ महापरिण्णाओ ।

---

१ एा. समुचिय ।

पुव्वायरियपमुट्ठा गयणंगणगामिणी विज्जा ॥ ३०३ ॥ उद्धरिया तीय वसा जंभगदेवोवलद्धवसओ य। इच्छासंचारपरो संजाओ सो महाभागो ॥ ३०४ ॥ पुव्वाओ देसाओ अहण्णया उत्तरावहं भगवं । विहरंतो संपत्तो दुब्भिक्खं तत्थ संजायं ॥ ३०५ ॥ नो तत्तो निस्सारो लब्भइ अवहंतगा पहा जाया । कंठसमागयपाणो भगवंतं भणइ तो संघो ॥ ३०६ ॥ तित्थाहिवे तुमम्मिवि कह संघो वरगुणाण संघाओ । अट्टवसट्टोवगओ लहेज्ज मरणं, न जुत्तमिणं ॥ ३०७ ॥ ताहे पडिविज्जाए चलिओ संघो समेइ ता जाव । सेज्जायरो गिहाओ गोचारिकए गओ रन्नं ॥ ३०८ ॥ पासइ ते उप्पइए सिंहलवित्तेण छिंदिओ भणइ । भयवं! अहंपि तुब्भं बाढं साहम्मिओ जाओ ॥ ३०९ ॥ सोवि लइओ इमं सुयमणुस्सरंतेण चरसंतचित्तेण । सव्वजियगोयरापारसारकरुणानिहाणेण ॥ ३१० ॥ साहम्मियवच्छल्लम्मि उज्जया उज्जया य सज्झाए । चरणकरणेसु य रया तित्थस्स पभावणाए य ॥ ३११ ॥ पत्तो पुरियं नामेण नयरिमह दक्खिणावहे तत्थ । अत्थि सुभिक्खं बहुगा य सावगा धणकणसमिद्धा ॥ ३१२ ॥ तव्वन्नियसड्ढाणं अम्हच्चाणं च पाडिसिद्धीए । वड्ढइ मल्लारुहणं निए निए चेइयघरम्मि ॥ ३१३ ॥ सव्वत्थ भिक्खुगाणं सड्ढा इयरेहिं परिभविज्जंति । राया भिक्खुगभत्तो अहन्नया आयए संते ॥ ३१४ ॥ संवच्छरियम्मि निवो निवारणाकारगो कओ तेहिं । पुप्फाण पुरे सयले किल चेइयभुवणजोग्गाण ॥ ३१५ ॥ अच्चंतवाउलमणो जाओ सव्वो वि सावगो लोगो । ताहे सबालवुड्ढो उवट्ठिओ वइरसामिं सो ॥ ३१६ ॥ तुब्भेहिं सामि! तित्थाहिवेहिं जइ पवयणं लहूहोइ । ता को अन्नो तस्सुन्नईए संपाडगो होज्जा ? ॥ ३१७॥ एवं बहुप्पयारं भणिओ तस्समयमेवमुप्पइओ । माहेसरिं वरपुरिं दाहिणकूलम्मि रेवाए ॥ ३१८ ॥ मालवमंडलमज्झे पत्तो तत्थ य हुयासणगिहम्मि ।

वंतरमंदिरमत्थी मणोरमारामपरिकलियं ॥ ३१९ ॥ आमोयभरायड्ढियभमसलयजालमलियमज्झाण । पइवासरम्मि कुंभो निप्पज्जइ तत्थ पुप्फाणं ॥ ३२० ॥ सट्ठीए असीईए सएण किल आढगाण जहसंखं । एस जहन्नो मज्झो पगिट्ठओ भासिओ कुंभो ॥ ३२१ ॥ दट्ठूणं संभंतो तडिओ मालागरो पिइवयंसो । अब्भुट्ठिओ भणइ भणह केणइ तुम्ह अज्जोत्ति ॥ ३२२ ॥ भणइ इमेहिं कज्जं पुप्फेहिं अणुग्गहो महं एसो । तडिएण भणित्ता पणयसारमाढोइयाणित्ति ॥ ३२३ ॥ तुब्भे जहापवत्तं गुंफेह हुयासधूमसंगेण । फासुयपायाणि हवंतु तायघेत्थं पडिनियत्तो ॥ ३२४ ॥ चुल्लहिमवंतपउमद्दहम्मि पत्तो सिरीए पासम्मि । तस्समयं देवच्चणनिमित्तमेईए सियपउमं ॥ ३२५ ॥ छिण्णं सहस्सपत्तं गंधुद्धुरमागयं तयं दट्ठुं । वंदित्ता तीए निमंतिओ इमो तेण पउमेण ॥ ३२६ ॥ घेत्तुं तं जलणघरं समागओ तत्थ दिव्वसिंदाणं । ऊसियज्झयचिंध-सहस्ससंकुलं किंकिणीरम्मं ॥ ३२७ ॥ विहियं विमाणमंतो निक्खित्तसुयंधिपुप्फसंभारं । जंभगसुरपरियरिओ दिव्वेणं गेयसद्देणं ॥ ३२८ ॥ पूरंतो गयणयलं निओयरिं ठवियउद्धमहपउमो । संपट्ठिओ स भयवं खणेण पत्तो पुरीदेसे ॥३२९॥ तो तव्विहकोऊहलमवलोइय लोयणाण सुहजणयं । संजायसंभमा भिक्खुगाण सड्ढा भणंतेवं ॥ ३३० ॥ अम्हाण पाडिहेरं सुरेहिं उवणीयमायरेण तओ । तूरखवहिरियदिसा अग्घं घेत्तुं पुराहिंतो ॥ ३३१ ॥ जा निग्गया पडिच्छंति ताव तेसिं विहारमइसरिय । अरहंतघरं पत्तो देवेहिं कओ महो तत्थ ॥ ३३२ ॥ तद्दंसणाओ जाओ वहुवहुमाणो जणो पवयणम्मि । राया वि समाणंदियचित्तो सुस्सावगो जाओ ॥ ३३३ ॥ इय पगया वुद्धी वइरसामिणो णाणुवत्तिया माया । जं मा होज्जा संघो अवमाणपयं ममाहिंतो ॥ ३३४ ॥ वेउव्वियलद्धीए लाभोऽवंतीए जो समुप्पण्णो । पाडलिपुत्ते मा

होज्ज परिभवा विकिया विहिया ॥ ३३५ ॥ पुरियापुरीए तित्थुब्भावणा मच्चब्भुयं कयं जं च । एत्तो च्चिय परतित्थियमानमिलाणी य संजाया ॥ ३३६ ॥ तथा तोसलिपुत्तायरियसयासे जह रक्खिओ दसपुरम्मि । पव्वइओ सिरिमाले पुरम्मि जइवइरमणुपत्तो ॥ ३३७ ॥ पढिया जह नव पुव्वा भिन्नो वासयठिएण तेण जओ । एवं कहा कहिज्जइ सत्थेसु पुराणपुरिसेहिं ॥ ३३८ ॥ तं किंपि अनन्नसमं सोहग्गं आसि वइरसामिस्स । मरइ मरंतेण समं जो वुत्थो एगराइंपि ॥ ३३९ ॥ दसमे पुव्वम्मि जहा जविएसु य भग्गगहणमसमत्थो । पुच्छिज्जंतो केवईयमत्थि अग्गे भणइ वइरो ॥ ३४० ॥ बिंदुसमाणमहीयं समुद्दसरिसं समत्थि अणहिगयं । भुज्जो भुज्जो पुच्छंतु एस पहिओ गुरुसयासे ॥ ३४१ ॥ एमाइअज्जरक्खियचरियं आवस्सयाणुसारेण । णेयं तयत्थिणा एत्थ अणुवओगित्ति नो कहियं ॥ ३४२ ॥

भवियाण कयाणंदं सिरिगोयमसामिणो भणिस्सामि । चरियं पसंगयत्तं किंची तं भे निसामेह ॥ १ ॥ सेलाओ उत्तरंतो भयवं सिरिगोयमो पभायम्मि । तडितरुणरविकरनिभो पलोइओ वियसियमुहेहिं ॥ २ ॥ कमलेहिं व बालरवी पुव्वोइयतावसेहिं भणियं च । तुब्भे अम्हं गुरवो तह नयसीसा वयं सीसा ॥ ३ ॥ तुब्भं अम्ह य जगजीवबंधवो भव्वकमलवणभाणू । सुगिहीय नामधेओ स भणइ भयवं गुरू वीरो ॥ ४ ॥ किं तुब्भाणवि अन्नो को वि गुरू अत्थि, तग्गुणग्गहणं । कुणइ गुरूण पबंधेण सुप्पसन्नाणणो संतो ॥ ५ ॥ यथा—सिद्धत्थरायतणओ विणओणयसीससुरपहुसरणो । धण्णो[1] धम्मियजणसीससेहरो हारसरिसजसो ॥ ६ ॥ दुत्तरभवसायरपारगमणणिव्वणमहापवहणं व । सयलसमीहिमकल्ला-

1 ख. धम्मो ।

णलाभनवकप्पसालसमो ॥ ७ ॥ पद्माविया य तक्खणमुवाणियाणि य सुराए लिंगाणि । उत्तरिया पद्मयमेहलाहिं लग्गा पहे गंतुं ॥ ८ ॥ पत्ता भिक्खावेला आणेज्जउ पारणेऽज्जमज्ज! मए। किं तुम्हमुचियमेवं वुत्ता ते पायसं विंति ॥ ९ ॥ भयवं च सवलद्धी भिक्खायरियाए महुघयसणाहं । पत्तमणायासेणं पायसभरियं करित्ताण ॥ १० ॥ ताण समीवमुवगओ अक्खीणमहाणसो जओ सामी। तो एक्केणवि पत्तेण पढममुवट्ठिया विहिया ॥ ११ ॥ ते सद्वे पच्छा अप्पणाओ जिमउ दढं ससंतोसा। संजाया सद्वेसिं तेसिं सेवालभक्खीण ॥ १२ ॥ खीणावरणाणमपत्तपुवमुग्घडियमह महाणाणं। दिन्नस्स दिन्नजयजीवियस्स दट्ठूण छत्ताइं ॥ १३ ॥ जयपहुणो णाणमणंतमुग्गयं निययपरियणजुयस्स । कोडिन्नस्स य भयवं तमुग्गिरंतं परं धम्मं ॥ १४ ॥ अह गोयमो पयाहिणमाणंदियमाणसो जिणिंदस्स । तेवि अणुपट्ठिलग्गा कुणंति तो केवलिसभाए ॥ १५ ॥ गंतूण समासीणा तित्थस्स नमोत्ति विहियवंदणया । पच्छावलोयणपरो सो भणइ इमं पहुं नमह ॥ १६ ॥ तो जिणसामी पभणेइ गोयमा केवलीण मा हीलं । कुण पच्छायावजुओ मिच्छाउक्कडपरो स तओ ॥ १७ ॥ उद्धुरमधिइं परिगओ नाहं जम्मे इमम्मि सिज्झिस्सं। जं एए पवइया सज्जो च्चिय केवलं पत्ता ॥ १८ ॥ भणइ भयवं सुराणं किं सच्चं वयणमह जिणाणंति । भणइ स जिणाण तो किं अधिइं काउं समारद्धो? ॥ १९ ॥ पच्छावसरम्मि जिणो चत्तारि कडे परूवई एवं। सुंबकडे विदलकडे चम्मकडे कंबलकडे य ॥ २० ॥ एवं सिस्सस्स गुरुम्मि पेमबंधो चउविहो होइ । तुह पुण गोयम! कंबलकडयसमाणो मई मोहो ॥ २१ ॥ अवि य ॥ चिरसंसट्ठो चिरसंथुओ य चिरपरिचिओ य चिरझुसिओ । चिरमणुगओ सि गोयम! चिराणुवत्ती य मे होसि ॥ २२ ॥ ता देहस्स इमस्स भेए

तुल्ला वयं भविस्सामो । मा कुणसु अहो गोयम! सोगं ता धीर गंभीर! ॥ २३ ॥ अह गोयमनिस्साए अन्नेसि मुणीण बोहणनिमित्तं । दुमपत्तयंति नामगमज्झयणं पन्नवेइ जिणो ॥ २४ ॥ जहा "दुमपत्तए पंडुयए जहा निवडइ रायगणाण अच्चए । एवं मणुयाण जीविए समयं गोयम! मा पमायए ॥ १ ॥" इत्यादि ॥ छट्ठट्ठमाइतवमुग्गरूवमेसो सया निसेवंतो । मज्झिमपुरीए पत्तो विहरंतो भगवया सद्धिं ॥ २५ ॥ कयवासावासाणं तत्थ दुवेण्हं पि वोलिए संते । पक्खाण सत्तगे तस्स मोहवोच्छेयणनिमित्तं ॥ २६ ॥ कत्तियअमावसाए समीवगामम्मि पेसिओ पहुणा । गोयम! इमम्मि गामे संबोहसु सावगं अमुगं ॥ २७ ॥ तत्थ गयस्स वियालो जाओ तत्थेव तं निसिं वुत्थो । जा नवरि पेच्छइ सुरे निवयंते उप्पयंते य ॥ २८ ॥ उवउत्तेणोवगयं भयवं कालं गओ जहा अज्ज । तेण पुण विरहभीरुयमणेण न कयाइ चित्तम्मि ॥ २९ ॥ विरहदिणो परिभावियपुव्वो सो तक्खणं विचिंतेइ । भगवमहो निन्नेहो जिणाहिवा एरिसा हुंति ॥ ३० ॥ जं नेहरागपरिगयचित्ता जीवा पडंति संसारे । एत्थावसरे णाणं उप्पन्नं गोयमपहुस्स ॥ ३१ ॥ केवलिकालो बारस वासा जाओ तहा विहारो य । जह भगवओ तहा नवरमइसएहिं विरहिओत्ति ॥ ३२ ॥ पच्छा अज्जसुहम्मस्स निक्खवित्ता गणं गओ सिद्धिं । पच्छा केवलणाणं अज्जसुहम्मस्स उप्पण्णं ॥ ३३ ॥ अट्ठ वरिसाणि सो वि य विहरित्ता केवलित्तणपहाणे । तो अज्जजंबूनामे गणं ठवित्ता गओ सिद्धिं ॥ ३४ ॥ भगवंतकालकरणेण दुम्मणा देवदाणवाईया । तं नयरिं मज्झिमनामगंपि पावंति अभणींसु[1] ॥ ३५ ॥ इति ॥

1 ख. अभणीसु ।

अथ गाथाक्षरार्थः;—वज्रनामके ऋषौ पारिणामिकी बुद्धिः । कथमित्याह—'संघमाणण'त्ति यत् संघमाननं मात्रा सह विवादे राजसभायां संघपक्षकक्षीकरणम् । 'वासे उवओग'त्ति वर्षाकाले उपलक्षणत्वाद् उष्णकाले च जृंभकैर्निमंत्रणे कृते यद् उपयोगो द्रव्यादिगोचरो विहितः । तथा 'सेस पुरियाए' इति शेषा सहस्रपत्रपद्मस्य पुष्पकुंभस्य च पुरिकायां नगर्यां समानयनरूपा । तथा 'कुसुमपुरम्मि विउवण'त्ति कुसुमपुरे पाटलिपुत्रे विकुर्वणा प्रथमं असुन्दररूपस्य पश्चात् महस्रपत्रपद्मासनस्थस्वरूपस्य च अत्यन्तातिशायिनः । 'रक्खियसामिम्मि पेसणया' इति रक्षितस्वामिन आर्यरक्षितस्य यमकस्तत्र भग्नस्य यत्प्रेषणं कृतमिति ॥ १४२ ॥

परिणामिया य महिला णिद्धसधिज्जाइ लोगजाणम्मि । उज्जेणि देवदत्ता जोगुवयारेऽत्थपडिवत्ती ॥१४३॥

इह अत्थि वसंतपुरं नयरं तत्थासि निद्धसो नाम । धिज्जाइओ महेला लीलानिलओ सुहा तस्स ॥ १ ॥ जाया य तिन्नि धूया कमेण तारुन्नमुन्नयं पत्ता । वीवाहिया कुलेसुं नियमंदिरसरिसविहवेसु ॥ २ ॥ जणणीए चिंतियं मज्झ दुहियरो सुत्थिया कहं होज्जा । जम्हा पइपरिणामे अन्नाए ववहरंतीओ ॥ ३ ॥ न भवंति गउरवपयं तारहियाणं कओ सुहासंगो? । ता जाणामि कहंचिवि भावं जामाउयाणमहं ॥ ४ ॥ भणियाओ धूयाओ तुब्भेहिं पढमसुरयसंगम्मि । लद्धावसराहिं सिरो हणणिज्जो पण्हिपहरेण ॥ ५ ॥ नियपइणो तहच्चिय ताहिं कए पुच्छिया पभायम्मि । किं तेहिं तुम्ह विहियं भणियं जेट्ठाए तत्थ इमं ॥ ६ ॥ मच्चरणमद्दणपरो भणाइ उ किं नु दुक्खमणुपत्ता । एवंविहो पहारो न तुम्ह चलणाणमुचिओ त्ति ॥ ७ ॥ अइगरुओ आसंघो ममम्मि तुह को णु अन्नहा एवं । उम्मत्तयाविरहिओ कज्जं लज्जालुओ

कुणइ ? ॥ ८ ॥ सा भणिया जणणीए अइपेमपरवसो पई तुज्झं । जं कुणसि तं पमाणं सव्वं तुह तस्समाभाहि ॥ ९ ॥ बीयाए पुण भणियं पहारसमणंतरं मणागं सो । झिंखणकारी जाओ खणंतराओ उवरओ त्ति ॥ १० ॥ सा वि य तीए भणिया तुमए विहिए अरुच्चमाणम्मि । होही झिंखणकारी नो अन्नं निग्गहं काही ॥ ११ ॥ तइयाए पुण भणियं तुह निद्देसे मए कए संते । दूरा दरिसियरोसो बंधिय सो गेहथंभेण ॥ १२ ॥ कसघायसए दासी मम भासियवं च दुकुला तं सि । तो मे तए न कज्जं एवंविहकज्जसज्जाए ॥ १३ ॥ माऊए तस्समीवं गंतुं भणियम्ह एस कुलधम्मो । जइ पुण कहवि न कज्जइ तो ससुरकुलं न नंदेइ ॥ १४ ॥ इय तोसिय तच्चित्तं भणिया धूया जहेव देवस्स । तह वट्टिज्जासि न अन्नहा इमो तुह पियकरो त्ति ॥ १५ ॥ जामाउयचित्तवियाणणत्थमेयासि सिक्खणा एसा । परिणामियबुद्धिफलं माहणभज्जाए विन्नेयं ॥ १६ ॥

तह उज्जेणिपुरीए चउसट्ठिकलालया पुरा आसि । नामेण देवदत्ता गणिया मुणिया जणवएसु ॥ १ ॥ भुजगजणचित्तजाणणहेउं नियमंदिरम्मि पगईए । नियवावारपराओ लिहाविया भित्तिभागेसु ॥ २ ॥ तीए जवावारो जा तत्थ समेइ उग्घडियहरिसो । सो नियनियवावारं पलोयमाणो चिरं ठाइ ॥ ३ ॥ सा जाणियतब्भावा कहमवि तह उवयरेइ जह तुट्ठो । अइदुक्करंपि नियदविणदाणमिच्छाणुगं देइ ॥ ४ ॥ एसावि य परिणामियबुद्धी जं तीए चित्तणाणत्थं । पयईओ लिहियाओ तहा कओ दव्वसंजोगो ॥ ५ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'परिणामिया य' त्ति पारिणामिक्यां बुद्धौ ज्ञातं वर्त्तते । काऽसावित्याह—'महिला' भार्या ।

कस्य 'निद्धसधिज्जाइ'त्ति निद्धसाभिधानस्य धिग्जातीयस्य संबन्धिनी । तथा 'लोगजाणम्मि'त्ति लोकाभिप्रायपरिज्ञाने ज्ञातं वर्त्तते । काऽसावित्याह—'उज्जेणि देवदत्ता' इति उज्जयिन्यां नगर्यां देवदत्ता वेश्या, यतस्तया 'जोगुवयारेत्थपडिवत्ती' इति योग्योपचारे सर्वप्रकृतीनामुचितप्रियकरणलक्षणे कृते सति अर्थप्रतिपत्तिर्भूयान् अर्थसंग्रहः कृत इति ॥१४३॥

चलणाहणे त्ति तरुणेतरेसु पुच्छाहु तरुण तच्छेदो। इयरे ऊसरिऊणं आलोचिय बिंति पूजंति ॥१४४॥

चरणाघात इति द्वारपरामर्शः । तत्र कश्चिद् राजा तरुणैर्व्युद्ग्राह्यते । यथा देव! अमी वृद्धा मन्त्रिणो जर्जरशरीरत्वेन दुर्बलबुद्धयः स्वपदाद् उत्तार्यन्ताम् । तरुणाः समर्थबुद्धयस्तत्पदे आरोप्यन्तामिति । ततस्तत्परीक्षणार्थं 'तरुणेयरेसु पुच्छा' इति, यदि कश्चिद् मां चरणेन शिरसि आहन्यात्, ततस्तस्य चरणस्य को दण्ड इति तरुणेषु इतरेषु च मिलितेषु पृच्छा कृता । ततस्तरलमतित्वेन 'आहु तरुण'त्ति तरुणा आहुर्ब्रुवते । तच्छेदश्चरणोत्तारो दण्ड इति । इतरे वृद्धाः पुनरुत्सृत्य उत्सारं कृत्वा तत आलोच्य परस्परं पर्यालोच्य ब्रुवते । पूजा समभ्यर्चनं कार्यमिति । नहि प्रौढप्रणयपात्रं कलत्रं लग्नरतिकाले कलहं विहाय अन्यो युष्मान् शिरसि हन्तुं पारयतीति ॥ १४४ ॥

आमंडेत्ति परिच्छा काले कित्तिमग आमलेणंति। परिणयजोगालोयण लक्खणविरहेण तण्णाणं॥१४५॥

'आमंडे' इति द्वारपरामर्शः । तत्र किल केनचित् कुशलमतिना क्वचिद् राजसभादौ आमण्डं कृत्रिममामलकमुपस्थापितम् । स च अकाल आमलकानामिति सवितर्कचित्तः सभालोकः संजातः । अहो! कथमिदमामलकं संवृत्तमिति ।

तत एकेन केनचित् परीक्षा कर्त्तुमारब्धा । कथमित्याह—काले शीतकाललक्षणे यद् उपपन्नं तेन क्रमव्यत्ययात् 'आमलेणंति' । आमलकेन पुराणेन सह 'कित्तिमग'त्ति कृत्रिमामलकस्य ततः 'परिणयजोगालोयण'त्ति परिणतेनातरलेन योगेन मनोलक्षणेन आलोचना विमर्शः कृतः । तदनन्तरं लक्षणविरहेण जात्यामलकरूपरसगन्धस्पर्शादिलक्षणवियोगेन तज्ज्ञानं कृत्रिमामलकावगमः सम्पन्नः । अन्यादृशानि हि कृत्रिमामलकस्य लक्षणानि, अन्यानि चेतरस्य । जानन्ति च विदितभेदा निपुणमतयो नानात्वम् । पठन्ति चात्र;—"आयारा ते च्चिय पल्लवाण कुसुमाण ते च्चिय फलाण । सहचारभूमिविडवो होइ विसेसो रसासाए ॥ १ ॥" इति ॥ १४५ ॥

मणि पन्नग वच्छाओ कूवे जलवन्न डिंभ थेरकहा । उत्तारणपयईए णाणं गहणं च णीतीए ॥ १४६ ॥

मणिरिति द्वारपरामर्शः । तत्र क्वचित् प्रदेशे 'पण्णग'त्ति सर्प्पः 'वच्छाओ'त्ति वृक्षाद् वृक्षमारुह्येत्यर्थः पक्षिणामण्डकानि भक्षयति । अन्यदा च गृध्रेण स नीडारूढो हतः । तस्य मणिस्तत्रैव नीडे पतितः । तत् किरणैरधोवर्त्तिनि कूपे 'जलवन्न'त्ति जलस्य सलिलस्य वर्णो रक्तलक्षणो जातः । स च 'डिंभ'त्ति डिम्भकैरुपलब्धः । ततस्तैः स्थविरकथा वृद्धपुरुषनिवेदना कृता । तस्य च उत्तारणप्रकृतौ कूलस्योत्तारणे कृते प्रकृतौ स्वभाववर्णत्वे जाते ज्ञानमुपलम्भः संपन्नः, यदुत औपाधिकोऽयं वर्णो न स्वाभाविकः ग्रहणं च उपादानं पुनर्मणेर्नीत्योपायेन कृतं तेनेति ॥ १४६ ॥

सप्पत्ति चंडकोसिग वीरालोग विसदंस ओसरणं । दाढाविस आभोगे बोही आराहणा सम्मं ॥१४७॥

उच्छलियातुच्छजसो गच्छो किल कोइ आसि गुणनिलओ । गीयत्थसूरी दिक्खासिक्खानिक्खित्तनियचित्तो ॥ १ ॥ विहरंतो सो पत्तो वसंतपुरनामगे पुराणपुरे । साहुजणोचियवसहीए संठिओ निद्दियवियारो ॥ २ ॥ तत्थेगो खवगमुणी अहेसि छट्ठट्ठमाइतवनिरओ । सो अन्नया पभाए वासियभत्तस्स पारणगे ॥ ३ ॥ भिक्खायरियाए गओ तवोकिलामेण निरुवओगेण । मंडुक्किया चलणेण चंपिया तेण निहया य ॥ ४ ॥ पच्छा गच्छंतेणं दिट्ठा सा खुडएण तो भणिओ । एसा मंडुक्कलिया खवग! पमाएण ते विगया ॥ ५ ॥ संजायरोसलेसो भणाइ खमगो इमाओ णेगाओ । लोएण मारियाओ अहं किमेत्थावरज्झामि ॥ ६ ॥ णूणं संझाकाले सयमेवावस्सयम्मि सूरीणं । आलोएही तुण्हिक्कयाए थक्को न चोएइ ॥ ७ ॥ खुड्डो वियालकाले सो खवगो सेसएऽवराहवए । आलोइत्ता जावुवविट्ठो इयरेण तो भणियं ॥ ८ ॥ किं ते सा विस्सरिया मंडुक्की जा हया पमाएण? । ताहे सुट्ठु परुट्ठो पहणामि इय पयंपतं ॥ ९ ॥ खुड्डगमेयं परिभाविऊण उद्धाइओ वहनिमित्तं । अइतिक्खकढिणकोणे थंभम्मि समावडियसीसो ॥ १० ॥ असुहज्झाणपहाणो मओ विराहियवएसु देवेसु । जोइसिएसुववन्नो तओ चुओ कणखलपएसे ॥ ११ ॥ तावससयाण पंचण्ह कुलवइस्स सुयत्तणं पत्तो । इयरम्मि तावसीए कमेण गब्भा विणिक्खंतो ॥ १२ ॥ ठवियं णामं से कोसिउत्ति अइरोसणो सहावेण । अन्ने वि संति बहवो कोसियनामा मुणी तत्थ ॥ १३ ॥ तो तावसेहिं नामं विहियं जह चंडकोसिओ एस । कालक्कमेण सो पुण कुलवइपयपुत्तओ जाओ ॥ १४ ॥ वणसंडे तत्थ अईव मुच्छिओ तावसाण णो देइ । तेसिं छेत्तुं पुप्फफलाइ अलहंतगा संता ॥ १५ ॥ पगया दिसो दिसिं ते जेवि य गोवालमाइया तत्थ । तं पिय हंतुं धाडेइ दूरमोयरइ जह ण पुणो ॥ १६ ॥

अत्थि अदूरे नयरे सेयंविया नाम तन्निवसुएहिं । आगंतूणं विरहे आरामो सव्वओ भग्गो ॥ १७ ॥ तप्पडिनिवेसपूरियमणेहिं आरामवइनिमित्तं सो । तइया गओ वणे कंटियाण कहिओ य वुत्तंतो ॥ १८ ॥ गोवालेहिं सरोसो ताओ छड्डित्तु परसुगयहत्थो । रोसेण धमधमेंतो कुमराभिमुहं तओ चलिओ ॥ १९ ॥ जमदूयाकारधरं दट्ठुं संतुट्ठमाणसा ते उ । अइवेगेण पलाणा कुहाडहत्थो पधावितो ॥ २० ॥ विस्सरियप्पा खड्डुम्मि निवडिओ सो कुहाडओ अड्डो । आवडिओ तत्थ सिरं दोभायं तत्थ संजायं ॥ २१ ॥ तत्थेव य वणसंडे दुट्ठो दिट्ठीविसो अही जाओ । रोसेण य लोभेण य ते रुक्खे रक्खइ अभिक्खं ॥ २२ ॥ जे केवि तावसा तत्थ आसि ते तेण दाहमुवणीया । जे पुण इयरे ते कहवि लद्धपाणा गया दूरं ॥ २३ ॥ सोवि वणं परियंचइ तिसंझमह सउणयंपि जं तत्थ । पडइ पसारियदिट्ठीविसग्गिणा तं खणा डहइ ॥ २४ ॥ पत्तो भगवं वीरो पवन्नसमणत्तणो दुइज्जम्मि । वरिसे उत्तरचावालमज्झदेसम्मि कणखलए ॥ २५ ॥ सव्वजगजीवगोयरकरुणापरमाणसो महाभागो । तस्संबोहणहेउं जक्खघरे संठिओ पडिमं ॥ २६ ॥ दिट्ठो तेण तओ आसुरुत्तभावं दढं धरंतेण । किं न वियाणसि एत्थं ममंति सूरं निभालित्ता ॥ २७ ॥ निज्झाइ सामिसालं पच्छा पेच्छेइ जा न डज्झेइ । तो पासिय वारतिगं कुद्धो तत्थेव गंतूण ॥ २८ ॥ भक्खेइ सुदिढदाढाविसाकुलो तम्मि अंगम्मि । मा मे उवरिं पडिही अवक्कमेत्ता तओ ठाइ ॥ २९ ॥ एवंपि तिन्नि वारे दंसइ विणस्सइ न किंपि जा भयवं । ता तिव्वामरिसवसो जिणरूवं पासिउं लग्गो ॥ ३० ॥ अमयमयसरीरत्तणेण जगबंधवस्स जगगुरुणो । रूवं पलोयमाणस्स तस्स सविसाणि अच्छीणि ॥ ३१ ॥ तस्समयं चिय विज्झायभावमायाणि भगवया भणियं । उवसमसु चंडकोसिय ! न चंडभावो

समो एम ॥ ३२ ॥ ईहापोहपहाणस्स तस्स मग्गणगवेसणपरस्स । जायं जाईसरणं पयाहिणाओ तओ तिन्नि ॥ ३३ ॥ देइ परिच्चयइ तहा भत्तं संवेगमागओ तिव्वं । जाणइ जिणो जहेसो विहियाणसणो समं पत्तो ॥ ३४ ॥ उंडे बिलम्मि तुंडं छोढुं परिसंठिओ अहं रुट्ठो । मा लोगमरणकारी होहं तस्साणुकंपाए ॥ ३५ ॥ सामीवि ठिओ जं दंसणेण तस्सो-वघायमायरइ । न हु कोवि अल्लियंति य गोवालाई दुमंतरिया ॥ ३६ ॥ पाहाणेहिं हणंति य तिलतुसमेत्तंपि जा न सो चलइ । कट्ठेहिं घट्टिओ ता तहवि न चलिओ जया तेहिं ॥ ३७ ॥ तव्वइयरो असेसो अच्चब्भुयकारओ जणमणस्स । संनिहियगामनराइएसु लोयस्स परिकहिओ ॥ ३८ ॥ परिहरियभओ लोगो वद्धपवाहो जिणं नमेऊणं । चंदणपुप्फक्खय धूवमाइणा तमहिमच्चेइ ॥ ३९ ॥ तम्मग्गगामिणीओ पयविक्कयकारिणीओ महिलाओ । तं मक्खंति फुसंति य सो वि य तग्गंधलुद्धाहिं ॥ ४० ॥ कीडीहिं पीडिओवि हु सकम्मपरिणइफलं विभावेंतो । जा दिवसाइं पनरस ठिओ तओ काल-मणुपत्तो ॥ ४१ ॥ अट्ठमसुरलोए असमरिद्धिसंभारभूसिओ देवो । संजाओ वियडतिरीडकिरणकब्बुरियगयणयलो ॥४२॥ तस्सेसा परिणामियवुद्धी जं सो तहा कयाणसणो अहिसोढकीडपीडावियडो पत्तो वरं ठाणं ॥ ४३ ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'सप्प' इति द्वारपरामर्शः । तत्र 'चंडकोसिय'त्ति चण्डकौशिकनामा सर्प्पः, तस्य 'वीरालो-ग'त्ति वीरावलोके संजाते सति 'विसदंस'त्ति विषदृष्ट्या दंशो दशनं भगवतो विहितं तेन वारत्रयं यावत् । तथाप्यमरणे 'ओसरणं दाढाविस'त्ति भगवत उपरि पातभयाद् अपसरणमपक्रमणं स्वस्थानात् । दंष्ट्राविषस्य भगवति निवेशने सति

त्रीन् वारान् पश्चाद् दृढाभिनिवेशाद् भगवतो देहस्य आभोगे विलोकने विहिते समुत्तीर्णदृष्टिविषस्य तस्य बोधिः समुत्पन्नजातिस्मरणस्य सम्यक्त्वादिलक्षणः, तथा आराधना समाधिमरणलक्षणा सम्यग् यथावत् सम्पन्नेति ॥ १४७ ॥

खग्गे सावगपुत्ते पमायमय खग्ग साहुपासणया । उग्गहभेयालोयण संबोही कालकरणं च ॥ १४८ ॥

खङ्ग इति द्वारपरामर्शः । तत्र कश्चित् श्रावकपुत्रः 'पमाय'त्ति प्रमादेन द्यूतादिना मत्तो यौवनकाले सर्वथा धर्मबहिर्भूतमानसः 'मय'त्ति मृतः सन् 'खग्ग'त्ति महाटव्यां खङ्गो नाम पशुविशेषः संजातः । स च सर्वतः पृष्ठोभयपार्श्वप्रवृत्ततुरंगप्रक्षराकारलम्बचर्मशिरःप्रदेशोद्गतैकशृङ्गो महिषाकारधरो वर्त्तते । तमोबहलहुलतया च पथिकलोकं मार्गे च हन्तुमारब्धोऽसौ । अन्यदा च 'साहुपासणया' इति कांश्चित् साधून् मार्गे वहमानान् ददर्श । तेन च तज्जिघांसार्थं समीपमागच्छता 'उग्गहभेय'त्ति अतितीव्रतपोराशित्वात् साधूनामवग्रहस्याभाव्यभूमिप्रदेशलक्षणस्य अभेदो यदा उल्लंघनं कर्त्तुं न शकितं तदा 'आलोयण'त्ति आलोचना विमर्शो विहितः । ततः सम्पन्नजातिस्मरणस्य सम्बाधः सम्यक्त्वादिलाभः, तदनन्तरमेव कृतप्रत्याख्यानस्य कालकरणं च देवलोकगमनफलं समजनीति ॥ १४८ ॥

थूभिंदे एक्कं चिय कूलापडणीयखुड्ड गुरुसावे । तावस मागहि मोदग मिलाण रागम्मि वेसाली॥१४९॥

आसि चरणाइगुणमणिरोहणगिरिणो विसिट्ठसंघयणा । निज्जिणियमोहमल्ला महल्लमाहप्पदुद्धरिसा ॥ १ ॥ संगमसीहा णामेण सूरिणो भूरिसिस्सपरिवारा । तेसिं सिस्सो एगो मणागमुस्सिंखलसहावो ॥ २ ॥ कुणमाणो वि हु दुक्करतवोवि-

ाणाइ निययबुद्धीए । आणासारं चरणं न पवज्जइ कुग्गहवसेण ॥ ३ ॥ चोइंति सूरिणो तं दुस्सिक्ख ! किमेवमफलम-
प्पाणं । उस्सुत्तकट्ठचेट्ठाए दुट्ठसंतावमुवणेसि? ॥ ४ ॥ आणाए च्चिय चरणं तब्भंगे जाण किं न भग्गंति । आणं च
अइक्कंतो कस्साएसा कुणइ सेसं ॥ ५ ॥ एवं सासिज्जंतो गुरूसु वेरं समुव्वहइ घोरं । अह अन्नया कयाइ तेणेक्केणं समं
गुरुणो ॥ ६ ॥ एक्कम्मि गिरिवरम्मि सिद्धिसिलावंदणत्थमारूढा । सुचिरं च तं नमंसिय सणियं ओयरिउमारद्धा ॥ ७ ॥
अह तेण दुविणीएण चिंतियं नूण एस पत्थावो । तो दुव्वयणणिहीणं हणामि आयरियमेयमहं ॥ ८ ॥ जइ इत्थंवि
पत्थावे उवेहिओ एस निस्सहाओ वि । ता जा जीवं निब्भच्छिही ममं दुट्ठसिक्खाहिं ॥ ९ ॥ इय चिंतिऊण पिट्ठिएण
महई सिला परिमुक्का । सूरीणं हणणट्ठा दिट्ठा य कहिंपि सा तेहिं ॥ १० ॥ तो ओसरिउं सिग्घं पयंपियं रे महादुरा-
यार ! । गुरुपच्चणीयअच्चंतपावमिय ववसिओ कीस? ॥ ११ ॥ न मुणसि लोगट्ठिइं पिहुउवयारिसुं जं करेसि वहबुद्धिं ।
जस्सुवयारे थोवं समग्गतइलोक्कदाणं पि? ॥ १२ ॥ मन्नंती उवयारं तणेवि सीसाओ केवि अवणीए । उट्ठेंति वहायऽवरे
तुमंव सुचिरोवचरिया वि ॥ १३ ॥ अहवा कुपत्तसंगहवसेण एसेव णूण होइ मई । ण कयाइ महाविसविसहरेण सह
निवडइ मेत्ती ॥ १४ ॥ इय एवंविहगुरुपावकम्मनिम्मूलदलियसुकयस्स । सव्वत्थ धम्मपालणदूराजोग्गस्स तुह पाव ॥१५॥
होही एत्तो इत्थीसयासओ णूण लिंगचागो वि । एवं सविउं सूरी जहागयपडिनियत्तोत्ति ॥ १६ ॥ तह काउं जह एयस्स
सूरिणो हवउ वयणमसच्चं । इय चिंतिउं कुसिस्सो सो य गओ रण्णभूमीए ॥ १७ ॥ जणसंचारविरहिए एगम्मि वि
तावसासमम्मि ठिओ । कूले नईए उग्गं तवं च काउं समाढत्तो ॥ १८ ॥ पत्ते य वरिसयाले तत्तवतुट्ठाए देवयाए नई ।

उत्तुंगसालकलिया नवि भज्जइ सा कहिंपि पुरी ॥ ५२ ॥ एगम्मि य नयरीरोहं काउं असोगचंदो ठिओ चिरं कालं । जा सो इंतो अच्छइ ता पढियं देवयाए इमं ॥ ५३ ॥ "समणे जइ कूलवालए मागहियं गणियं लम्भिस्सइ । लाया असोगचंदए वेसालिं नगलिं लहिस्सइ ॥ ५४ ॥" हरिसवियसंतवयणो पाउं अमयंव सवणपुडएहिं । वयणमिमं नरनाहो तं समणं पुच्छए लोगं ॥ ५५ ॥ अह कहमवि लोगाओ णइकूलठियं तयं वियाणित्ता । पणतरुणीपहाणं मागहियं वाहरावेइ ॥ ५६ ॥ भणइ य भद्दे ! तं कूलवालगं समणमेत्थ आणेहि । एवं करेमि तीए पडिवन्नं विणयसाराए ॥ ५७ ॥ तो कवडसाविया सा होउं सत्थेण तं गया ठाणं । वंदित्ता तं समणं सविणयमेयं पयंपेउं ॥ ५८ ॥ गिहणाहे सग्गगए जिणिंदभवणाइं वंदमाणा हं । सोउं तुब्भे एत्थं समागया वंदणट्ठाए ॥ ५९ ॥ तो अज्जं चिय सुदिणं पसत्थतित्थं च जं तुमं दिट्ठो । एत्तो कुणसु पसायं भिक्खागहणेण मुणिपवर ! ॥ ६० ॥ तुम्हारिसे सुपत्ते निहित्तमप्पंपि दाणमचिरेण । सग्गापवग्गसुक्खाण कारणं जायए जेण ॥ ६१ ॥ इय[1] भणिओ एसो कूलवालओ आगओ य भिक्खट्ठा । दिन्ना य मोयगा दुट्ठदव्वसंजोइया तीए ॥ ६२ ॥ तब्भोगाणंतरमवि अईसारो से दढं समुप्पन्नो । तेण विवलोऽतरंतो काउं उव्वत्तणाइंपि ॥ ६३ ॥ तीए भणियं भयवं! उस्सग्गववायवेइणी अहयं । गुरुसामिबंधुतुल्लस्स तुज्झ जइ किंपि पडियारं ॥ ६४ ॥ काहं फासुगदव्वेहिं, होज्ज एत्थवि असंजमो कोइ ? । ता अणुजाणसु भंते ! वेयावच्चं करेमित्ति ॥ ६५ ॥ पगुणसरीरो संतो पायच्छित्तं इहं चरिज्जासि । अप्पा हि रक्खियव्वो जत्तेणं जेण भणियमिणं ॥६६॥

१ क. इय जिणभणिओ ख. जिणभणिओ ।

मयत्थ संजमं संजमाओ अप्पाणमेव रक्खिज्जा । मुच्चइ अइवायाओ पुणो विसोही न याविरई ॥ ६७ ॥ इय सिद्धंता-
भिप्पायसारवयणाणि सो णिसामेत्ता । मागहियं अणुजाणइ वेयावच्चं करेमाणिं ॥ ६८ ॥ तो उव्वत्तणधावणनिसियाव-
णपमुहसयकिरियाओ । कुणइ समीवठिया सा अणवरयं तस्स परितुट्ठा ॥ ६९ ॥ कइवयदिणाइं एवं पालित्ता ओसहप्प-
ओगेण । पगुणीकयं सरीरं तवस्सिणो तस्स लीलाए ॥ ७० ॥ अह पवरुब्भडसिंगारसारनेवच्छसुंदरंगीए । एगम्मि दिणे
तीए सवियारं सो इमं वुत्तो ॥ ७१ ॥ पाणणाह! णिसुणेसु मे गिरं गाढरूढपडिबंधबंधुरं । मं भयाहि सुहरासिणो णिहिं
मुंच दुक्करमिमं तवोविहिं ॥ ७२ ॥ किं अणेण तणुसोसकारिणा पइदिणं पि विहिएण वेरिणा । पत्तमेव फलमेयसंतियं
मं लहंति पइकुंददंतियं ॥ ७३ ॥ किंच रण्णमिममस्सिओ तुमं दुट्ठसावयसमूहदुग्गमं । एहि जामु णयरं मणोहरं रइ-
मुत्तवहरिणच्छिसुंदरं ॥ ७४ ॥ मुद्धधुत्तनिवहेण वंचिओ अच्छसे जमिह सीसलुंचिओ । किं विलासमणुवासरं तुमं णो
करेसि भवणे मए समं? ॥ ७५ ॥ तुज्झ थेवविरहेवि निच्छियं निस्सरेइ मह नाह! जीवियं । ता उवेहि सममेव वच्चिमो
दूरदेसगयतित्थ वंदिमो ॥ ७६ ॥ एत्तिएणवि समत्थपावयं तुज्झ मज्झवि य वच्चही खयं । पंचरूवविसए हिं भुंजिमो
जाव नाह! इह किंपि जीविमो ॥ ७७ ॥ इह सवियारं मंजुलगिराहिं तीए पयंपिओ संतो । सो संखुद्धो परिचत्तधीरिगो
मुयइ पव्वज्जं ॥ ७८ ॥ अच्चंतहरिसियमणा सा तेण समं समागया रन्नो । पासे असोगचंदस्स पायवडिया य विन्नवइ
॥ ७९ ॥ सो एस देव! मुणिकूलवालओ मज्झ पाणनाहोत्ति । जं कायव्वं इमिणा तं संपइ देह आएसं ॥ ८० ॥ रन्ना
भणियं भद्दय! तह कुण जह भज्जए इमा नयरी । पडिवज्जइ सो वयणं तिदंडिरूवं च काऊणं ॥ ८१ ॥ पविसइ पुरीए

मा हीरिही जलेणंति वाहिया अवरकूलेणं ॥ १९ ॥ अह कूलंतरलग्गं दट्ठूण णई जणेण से विहियं । तद्देसगेण सगुणं अभिहाणं कूलवालोत्ति ॥ २० ॥ तप्पहपयट्टसत्थाउ लद्धभिक्खाए जीवमाणस्स । लिंगच्चागो जाओ जह से तह संपयं भणिमो ॥ २१ ॥ चंपाए नयरीए असोयचंदोत्ति पत्थिवो आसि । सेणियनरिंदपुत्तो विक्कमअक्कंतरिउचक्को ॥ २२ ॥ हल्लविहल्ला से लहुयभाउगा तेसिं सेणिएण वरो । हत्थी हारो दिन्नो अभएणवि पव्वयंतेण ॥ २३ ॥ खोमं कुंडलजुयलं जणणीतणयं पणामियं तेसिं । अह खोमहारकुंडलविराइए करिवरारूढे ॥ २४ ॥ ते चंपाए तियचच्चरेसु दोगुंदगेव्व कीलंते । दट्ठुं असोगचंदो भणिओ भज्जाए सामरिसं ॥ २५ ॥ रायसिरीए परमत्थेण देव! एएसि तुब्भ भाऊण। जे एवमलंकरिया करिखंधगया य कीलंति ॥ २६ ॥ तुह पुण मोत्तुं आयासमेक्कमन्नं न रज्जफलमत्थि । ता तुममेए पत्थेसु हत्थिपमुहाइं रयणाइं ॥ २७ ॥ रण्णा पयंपियं कह मयच्छि! पिउणा पणामियाइं सयं । लहुभाईणमिमाइं मग्गंतो णेव लज्जामि? ॥ २८ ॥ तीए भणियं का नाह! एत्थ लज्जा परं बहुं रज्जं । दाऊणमिमेसिं करिपमोक्खरयणाइं लिंतस्स ॥ २९ ॥ इय पुणरुत्तं तीए तज्जिज्जंतो महीवई सम्मं । एगम्मि अवसरम्मि हल्लविहल्ले इमं भणइ ॥ ३० ॥ भो! तुब्भ-महं सविसेसमवरकरितुरयरयणदेसाइं । देमि मं च समप्पह ताव इमं हत्थिवररयणं ॥ ३१ ॥ आलोचिऊण देमोत्ति जंपियं ते गया निययठाणे । मा गेच्छिही हठेणंति भयवसा रयणिसमयम्मि ॥ ३२ ॥ हत्थिम्मि समारुहिउं अमुणिज्जंता जणेण नीहरिया । वेसालीए पूरीए चेडगरायं समल्लीणा ॥ ३३ ॥ णाया असोगचंदेण तयणु विणएण दूयवयणेहिं । हल्लविहल्ले पेसेह सिग्घमिति चेडगो भणिओ ॥ ३४ ॥ अह चेडगेण भणियं नीणेमि कहं इमे हठेणाहं । सयमेव तुमं

मंचोहिऊण उचियं समायरसु ॥ ३५ ॥ एए तुमं च जम्हा धूयसुया मज्झ नत्थि हु विसेसो । गेहागयत्ति नवरं वला न सक्केमि पेसेउं ॥ ३६ ॥ एवं सोच्चा रुट्ठेण तेण पुणरवि य चेडगो भणिओ । पेसेसु कुमारे अहव जुज्झसज्जो लहुं होसु ॥ ३७ ॥ पडिवण्णे जुज्झे चेडगेण काउं वहुं च सामग्गिं । वेसालीए पुरीए असोगचंदो लहुं पत्तो ॥ ३८ ॥ जुज्झेण संपलग्गो नवरं चेडगमहामहीवइणा । कालप्पमुहा दस अवरमाउगा भाउगा तस्स ॥ ३९ ॥ दसहिं दिवसेहिं हया अमोहमेक्कं सरं खिवंतेण । किर से एक्कदिणंते एक्कसरक्खेवनियमोत्ति ॥ ४० ॥ एक्कारसमे य दिणे भयभीएणं असोगचंदेण । चिंतियमहो इयाणिं जुज्झंतो हं विणस्सामि ॥ ४१ ॥ ता जुज्झिउं न जुज्जइ इय ओसरिउं रणं गणाउ लहुं । कुणइ स अट्ठमभत्तं सुरसन्निज्झाभिलासेण ॥ ४२ ॥ अह सोहम्मसुरेंदो चमरोवि य पुव्वसंगयं सरिउं । उम्मूले संपत्ता पयंपिउं एवमाढत्ता ॥ ४३ ॥ भो भो देवाणुपिया कहेसु किं ते पियं पयच्छामो । रन्ना भणियं मारेह चेडयं वेरियं मज्झ ॥ ४४ ॥ सक्केण जंपियं परमसम्मदिट्ठिं इमं न मारेमो । सण्णिज्झं जुज्झंतस्स तुज्झ जइ भणसि ता कुणिमो ॥ ४५ ॥ एयंपि होउ इइ जंपिऊण रन्ना असोगचंदेण । चेडगनिवेण सद्धिं पारद्धो समरसंरंभो ॥ ४६ ॥ अप्पडिहयसुरवइ पाडिहेरपायडपयावदुप्पेच्छो । रिउपक्खं निहणं तो संपत्तो चेडगं जाव ॥ ४७ ॥ तो आयण्णं आयड्ढिऊण चावं कयंतदूओव्व । तं पइ अमोहविसिहो पम्मुक्को चेडगनिवेण ॥ ४८ ॥ तं च तदंतरचमरेंदरइयफालिहसिलापडिक्खलियं । अवलोइऊण सहसा विम्हइओ चेडयनरेंदो ॥ ४९ ॥ खलिए अमोहसत्थे एत्तो णो मज्झ जुज्झिउं जुत्तं । इइ चिंतिउं पविट्ठो वेगेण पूरीए मज्झम्मि ॥ ५० ॥ किंतु गयं से निहणं असुरेंदसुरेंदनिम्मिएहिं लहुं । रहमुसलसिलाकंटगरणेहिं चउरंगमवि सेन्नं ॥५१॥

नयरीरोहं काउं असोगचंदो ठिओ चिरं कालं । उच्चुंगसालकलिया नवि भज्जइ सा कहिंपि पुरी ॥ ५२ ॥ एगम्मि य पत्थावे राया तं भंजिउं अपारंतो । जा सो इंतो अच्छइ ता पढियं देवयाए इमं ॥ ५३ ॥ "समणे जइ कूलवालए मागहियं गणियं लम्भिस्सइ । लाया असोगचंदए वेसालिं नगलिं लहिस्सइ ॥ ५४ ॥" हरिसवियसंतवयणो पाउं अमयंव सवणपुडएहिं । वयणमिमं नरनाहो तं समणं पुच्छए लोगं ॥ ५५ ॥ अह कहमवि लोगाओ णइकूलठियं तयं वियाणित्ता । पणतरुणीपहाणं मागहियं वाहरावेइ ॥ ५६ ॥ भणइ य भद्दे! तं कूलवालगं समणमेत्थ आणेहि । एवं करेमि तीए पडिवन्नं विणयसाराए ॥ ५७ ॥ तो कवडसाविया सा होउं सत्थेण तं गया ठाणं । वंदित्ता तं समणं सविणयमेयं पयंपेउं ॥ ५८ ॥ गिहणाहे सग्गगए जिणिंदभवणाइं वंदमाणा हं । सोउं तुब्भे एत्थं समागया वंदणट्ठाए ॥ ५९ ॥ तो अज्जं चिय सुदिणं पसत्थतित्थं च जं तुमं दिट्ठो । एत्तो कुणसु पसायं भिक्खागहणेण मुणिपवर! ॥ ६० ॥ तुम्हारिसे सुपत्ते निहित्तमप्पंपि दाणमचिरेण । सग्गापवग्गसुक्खाण कारणं जायए जेण ॥ ६१ ॥ इय[1] भणिओ एसो कूलवालओ आगओ य भिक्खट्ठा । दिन्ना य मोयगा दुट्ठदव्वसंजोइया तीए ॥ ६२ ॥ तब्भोगाणंतरमवि अईसारो से दढं समुप्पन्नो । तेण विबलोऽतरंतो काउं उव्वत्तणाइंपि ॥ ६३ ॥ तीए भणियं भयवं! उस्सग्गववायवेइणी अहयं । गुरुसामिबंधुतुलस्स तुज्झ जइ किंपि पडियारं ॥ ६४ ॥ काहं फासुगदव्वेहिं, होज्ज एत्थवि असंजमो कोइ? । ता अणुजाणसु भंते! वेयावच्चं करेमित्ति ॥ ६५ ॥ पगुणसरीरो संतो पायच्छित्तं इहं चरिज्जासि । अप्पा हि रक्खियव्वो जत्तेणं जेण भणियमिणं ॥६६॥

[1] क. इय जिणभणिओ ख. जिणभणिओ ।

नयरंथ मंजमं संजमाओ अप्पाणमेव रक्खिज्जा । मुच्चइ अइवायाओ पुणो विसोही न याविरई ॥ ६७ ॥ इय सिद्धंता-
भिप्पायमारवयणाणि सो णिसामेत्ता । मागहियं अणुजाणइ वेयावच्चं करेमाणिं ॥ ६८ ॥ तो उव्वत्तणधावणनिसियाव-
गपमुहमयकिरियाओ । कुणइ समीवठिया सा अणवरयं तस्स परितुट्ठा ॥ ६९ ॥ कइवयदिणाइं एवं पालित्ता ओसहप्प-
ओगेण । पगुणीकयं सरीरं तवस्सिणो तस्स लीलाए ॥ ७० ॥ अह पवरुब्भडसिंगारसारनेवच्छसुंदरंगीए । एगम्मि दिणे
तीए सवियारं सो इमं वुत्तो ॥ ७१ ॥ पाणनाह! णिसुणेसु मे गिरं गाढरूढपडिवंधवंधुरं । मं भयाहि सुहरासिणो णिहिं
मुंच दुक्करमिमं तवोविहिं ॥ ७२ ॥ किं अणेण तणुसोसकारिणा पइदिणं पि विहिएण वेरिणा । पत्तमेव फलमेयसंतियं
मं लहंति पइकुंददंतियं ॥ ७३ ॥ किंच रण्णमिममस्सिओ तुमं दुट्ठसावयसमूहदुग्गमं । एहि जामु णयरं मणोहरं रइ-
मुरूवहरिणच्छिसुंदरं ॥ ७४ ॥ मुद्धधुत्तनिवहेण वंचिओ अच्छसे जमिह सीसलुंचिओ । किं विलासमणुवासरं तुमं णो
करेसि भवणे मए समं ? ॥ ७५ ॥ तुज्झ थेवविरहेवि निच्छियं निस्सरेइ मह नाह! जीवियं । ता उवेहि सममेव वच्चिमो
दूरदेसगयतित्थ वंदिमो ॥ ७६ ॥ एत्तिएणवि समत्थपावयं तुज्झ मज्झवि य वच्चही खयं । पंचरूवविसए हिं भुंजिमो
जाव नाह! इह किंपि जीविमो ॥ ७७ ॥ इह सवियारं मंजुलगिराहिं तीए पयंपिओ संतो । सो संखुद्धो परिचत्तधीरिगो
मुयइ पव्वज्जं ॥ ७८ ॥ अच्चंतहरिसियमणा सा तेण समं समागया रन्नो । पासे असोगचंदस्स पायवडिया य विन्नवइ
॥ ७९ ॥ सो एस देव! मुणिकूलवालओ मज्झ पाणनाहोत्ति । जं कायव्वं इमिणा तं संपइ देह आएसं ॥ ८० ॥ रन्ना
भणियं भद्दय! तह कुण जह भज्जए इमा नयरी । पडिवज्जइ सो वयणं तिदंडिरूवं च काऊणं ॥ ८१ ॥ पविसइ पुरीए

मज्झे मुणिसुवयनाहथूहमह दट्ठुं । चिंतेइ नेव भज्जइ धुवमेयपभावओ नयरी ॥ ८२ ॥ तो तह करेमि अवणेंति इमं जह नयरिवासिणो मणुया । इय चिंतिऊण भणियं हंहो! लोगा इमं थूभं ॥ ८३ ॥ जइ अवणेह लहुं चिय ता परचक्कं सदेसमणुसरइ । इहरा णयरीरोहो न किट्टिही जावजीवंपि ॥ ८४ ॥ संकेइओ य राया अवसरियवं तएवि थूभम्मि । अवणिज्जंते दूरे घेत्तुं नियसवसेन्नं पि ॥ ८५ ॥ अह लोगेणं भणियं भयवं! को एत्थ पच्चओ अत्थि । तेणं पयंपियं थूभथेवमेत्तंपि अवणीए ॥ ८६ ॥ जइ परचक्कं वच्चइ ता एसो पच्चउत्ति इइ वुत्ते । लोगेणं आरद्धं अवणेउं थूभसिहरग्गं ॥ ८७ ॥ अवणेज्जंते तम्मी वच्चंतं पेच्छिऊण रिउसेन्नं । संजायपच्चएणं अवणीयं सबमवि थूभं ॥ ८८ ॥ तो भग्गा वलिऊणं रन्ना नयरी विडंबिओ लोगो । अवडम्मि निवडिओ चेडगो य जिणपडिममादाय ॥ ८९ ॥ दुग्गइगमणफलच्चिय तस्सेसा पारिणामिया बुद्धी । जं थूभुप्पाडमिसेण णासिया सा पुरी रम्मा ॥ ९० ॥ इति ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—स्तूपेन्द्र इति द्वारपरामर्शः । तत्र स्तूपेन्द्रो मुनिसुव्रतस्वामिसम्बन्धितया शेषस्तूपापेक्षप्रधानस्तूपः । 'एकं चिय त्ति' एकमेव ज्ञातं न द्वे ज्ञाते । कथमित्याह 'कूलापडणीयखुड्ड'त्ति कूलवालगनामा प्रत्यनीकक्षुल्लकः सन् । गुरुशापे गुरोराचार्यस्य शापे आक्रोशे सति तापसाश्रमं गतः । 'मागहि'त्ति मागधिकया वेश्यया 'मोदग'त्ति मोदकान् दत्त्वा 'गिलाण'त्ति ग्लानः कृतः । ततस्तया प्रतिजागर्यमाणस्य तस्य तां प्रति रागे कामरागलक्षणे समुत्पन्ने स तस्या वशीभूतः । क्रमेण च वैशाली विनाशिता तेनेति ॥ १४९ ॥

आईसद्दा सुमती अंधल निवमंतिमग्गणा सवणं । आहवणं वोरस्सेकन्ना माणादि वणियसुते ॥ १५० ॥

आदिशब्दात् सुमतिनामा ब्राह्मणः प्रस्तुतबुद्धौ ज्ञातं वर्त्तते । कीदृश इत्याह 'अंधल'त्ति अंधः । कथमसौ ज्ञातीभूत इत्याह—नृपमंत्रिमार्ग्गणा नृपस्य समुद्रदेवस्य सिद्धराजस्य मंत्रिमार्ग्गणा वृत्ता । तत्र श्रवणमाकर्णनं बुद्धिमत्तया सुमतेरजनि । नृपस्य आह्वानमाकारणं कृतम् । ततोऽपि 'वोरस्सेकन्न'त्ति वदरेष्वश्वे कन्यायाश्च विशेषपरीक्षार्थं स नियुक्तः। निश्चितप्रज्ञस्य तस्य सन्तोषेण राज्ञा 'माणादि'कणिक्कामाणकगुडपलघृतकर्षदानलक्षणा प्रथमतः, पश्चाद् द्विगुणक्रमेण कणिक्कासेतिकाघृतपलचतुष्टयलक्षणा वृत्तिर्निरूपिता । तेन च लब्धतात्पर्येण राजा भणितः । यथा त्वं देव! वणिक्सुत इति ॥

अथैतद्गाथाव्याख्यानाय मण्डलेत्यादिगाथानवकमाह । एतद् गाथानवकं कथानन्तरं लिखितं ज्ञातव्यम् । मण्डलेत्यादि । तत्र च;—आसि वसंतम्मि पुरे वसंतमासोव्व सेसमासाण । सेसनरवइपहाणो समुद्ददेवो महीपालो ॥ १ ॥ बालो वि सिद्धरज्जो सो पुण्णवसेण विक्कमगुणेण । सामाइयाण समुचियठाणेसु निसेवणाओ य ॥ २ ॥ सयमेव रज्जकज्जाणि चिंतयं तस्स मज्झ किं सोक्खं । इय चिंतायत्तमणो मंतिं मग्गेउमारद्धो ॥ ३ ॥ किंच । जह सुट्ठु मिंठसिक्खावणाहिं मग्गेण मयगला जंति । तह निउणमंतिमंतणगुणेण रज्जाणिवि जणम्मि ॥ ४ ॥ जह अंधयारपडियं न अच्छि पेच्छइ समत्थमवि संतं । लच्छीसंतमसगया तह रायाणो वियाणाहि ॥ ५ ॥ जह सपयासं चक्खु पेक्खइ रूवं जहट्ठियं लोए । मंतिपयासपरिगओ रायावि तहेव कज्जाणि ॥ ६ ॥ तहा । तस्स कुओ णिवलच्छी सारा सारंगलोयणाओ य । दक्खो वियक्खणो जस्स नत्थि कज्जावहो मंती ॥ ७ ॥ निसुयं जणवायाओ जह सुमई नाम दियवरो एत्थ । अत्थि नियबुद्धिपगरिसगुणेण निज्जियसुरायरिओ ॥ ८ ॥ नवरमचक्खू आगारिओ य गउरवपुरस्सरं रन्ना । निवचज्झाए करिणीए

ठाविओ एगपक्खम्मि ॥ ९ ॥ तत्थारूढो राया भणिओ तेणाह पंथबोरीए । परिणयपउरफलाए वच्चामो भक्खणट्ठाए ॥ १० ॥ णूणं णिखज्जाइं ण ताइं बोराइं जेण वहमाणे । पंथे पंथियलोएण केणई णेव खद्धाणि ॥ ११ ॥ तब्भक्खणं ण जुत्तं इय वुत्तुं सुमइणा स पडिसिद्धो । विन्नाणियाणि तव्विहजणभक्खावणपओगेण ॥ १२ ॥ तस्स कणिकामाणगगुलपलघयकरिसलक्खणा वित्ती । तुट्ठेण निवेण कया पढमपसाओत्ति पडिवन्ना ॥ १३ ॥ पन्नाथिरत्तपरिजाणणत्थमह अन्नया पुणो भणिओ । रयणीए अहिवासिय टारं अइउद्धुरागारं ॥ १४ ॥ तस्सोवणित्तुमेसो किल किकाणो त्ति घेप्पइ नवेसो । तेण मुहाओ पुट्ठो भागं जा पच्छिमं ताव ॥ १५ ॥ खररोमोत्ति निसिद्धो मिउरोमाणो हवंति जं जच्चा । सच्चं एस महल्लो वि नेव जाइल्लओ होइ ॥ १६ ॥ नरवतिणा सविसेसं सतोसचित्तेण सा कया दुगुणा । जा उ कणिकामाणगमाई पुव्वोइया वित्ती ॥ १७ ॥ पुण अन्नदिणे कन्नाओ दोन्नि अहिवासियाउ पेसविया । का परिणिज्जउ एयासु तेण कुलजाणणाइकए ॥ १८ ॥ वयणपएसाओ जाव सोणिट्ठाणं करेण तत्थेगा । सणियं २ पुट्ठा नहु खोभमुवागया किंचि ॥ १९ ॥ निल्लज्जजणणिजायत्तणेण जाया इमेरिसा एसा । इय परिचिंतिय वेसासुयत्ति काउं पडिनिसिद्धा ॥ २० ॥ दुइयाए तह फुसंतो बाढं रोसुब्भडेहिं वयणेहिं । निब्भच्छिओ न कुलओ अंधलग! जओ वि गयलज्जो ॥ २१ ॥ उत्तमकुलसंभूया एसा कहमन्नहा सुसीलत्तं । कमलुज्जलमेवमिमं रन्नो विनिवेइयं तेण ॥ २२ ॥ महया वीवाहाडंबरेण वीवाहिया सतोसेण । दुगुणो कओ पसाओ पुव्वुत्तो माणगदुगाई ॥ २३ ॥ भणियमह सुमइणा देव! वणियपुत्तो तुमं ण भंतित्ति । अम्हेसु विचिंतियभासगेसु कोवो न कायव्वो ॥ २४ ॥ नरवइणा संकियमाणसेण पुट्ठा रहम्मि नियजणणी ।

तीएवि य मज्झभावो कहिओ कहमेव एयंति ॥ २५ ॥ पडिभणियमिमीए रिउसमागमे विहियदेहपक्खाला । कयभूसम्मि कुबेरे कयाभिलासा अहं जाया ॥ २६ ॥ एवं सिट्ठे सिट्ठम्मि केइ संभोगमाहु तेणपरं । तव्वीयाओ न सिद्धो किंतु महीनाहवीयाओ ॥ २७ ॥ अवमाणो जणणीए उवरि कए सुमइणा स पण्णत्तो । जह देव! चलमणाओ पगईए होंति महिलाओ ॥ २८ ॥ जह पक्कमन्नमभिलासगोयरो जायए छुहालूण । तह कामुगाण रमणीओ जाण सव्वाण सव्वाओ ॥ २९ ॥ अन्नं तं जह सयायरेण रक्खिज्जमाणमणुवहयं । चिट्ठइ तह एयाओवि कोउगाओ निसेज्झंता ॥ ३० ॥ अत एव पठन्ति —"रहो नास्ति क्षणो नास्ति नास्ति प्रार्थयिता नरः । तेन नारद! नारीणां सतीत्वमुपजायते ॥ १ ॥" तह सत्थेसुवि सुयइ कुंतीए पंडुनंदणा पंच । नेक्को वि पंडुणा इंदुकित्तिणा तत्थ किल जणिओ ॥ ३१ ॥ ता सामि! नापसाओ पयामणिज्जो इमीए जं दोसो । नेसो महिलाण भवे मणू मुणी आह इय वयणं ॥ ३२ ॥ "न स्त्री दुष्यति जारेण न राजा राजकर्मणा । नापो मूत्रपुरीषेण न विप्रो वेदकर्मणा ॥ १ ॥" अच्चंतवियक्खणचिट्ठिओत्ति मंतीणमुवरि सव्वेसिं । पत्तो सुद्द पइट्ठं इहपरलोगाविरुद्धंति ॥ ३३ ॥ १५० ॥

मंडलसिद्धी रन्नो समुद्ददेवस्स केणती सिट्ठं । सुमती णाम दियवरो पन्नोऽतिसएण अंधो य॥१५१॥
तस्साणयणं चारुयपक्खम्मि चडावणं परिक्खत्थं । पक्का पंथे वोरी नरिंदचलणम्मि पडिसेहो ॥ १५२॥
न सुहा एसा विन्नासियम्मि तह चेव कह तए णायं। पंथन्नागहणाओ किमेत्थ जाणंति निवतोसो॥१५३॥

थिरपण्णणाणत्थं ॥ १५४ ॥
धूलिक्किरियामाणं गुलपलघयकरिससंनिरूवणया। देवपसादो बहुमन्नणत्ति पसाय माणादिवुड्ढित्ति ॥१५५॥
टाराधिवासपेसण सवुत्तम तप्परिक्ख खररोमो। णो उत्तिमोत्ति णाणे पसायवुड्ढित्ति ॥ १५६ ॥
कन्नारयणे चेवं वयणादारब्भ सोणिछिवणंति। धीरत्तणओ वेसासुयणाण ताव कोवो जणणिपुच्छा १५७
कुण सेइयं वलं तह घयस्स चत्तारि चेव य गुलस्स। वणियसुयपरिन्नाणाण ताव एत्तो उ संसिद्धो ॥ १५८ ॥
वेसमणे अहिलासो उउण्हायाए उ सेट्ठिपासणया। संभोगो च्चिय अन्ने ण मंती सवेसिमुवरिं तु १५९
पन्नवणमप्पगासण ण एत्थ दोसो त्ति कम्मभावाओ। कुसलो त्ति तेण ठवितो

अथ गाथाक्षरार्थः;—मण्डलसिद्धिस्तथाविधमगधादिदेशस्वामित्वलक्षणा राज्ञः समुद्रदेवस्य प्रथममभूत्। तस्य च मन्त्रिगवेषणपरस्य केनचिच्छिष्टं कथितम्। किमित्याह—सुमतिनामा द्विजवरो ब्राह्मणवरः समस्ति। कीदृश इत्याह—प्राज्ञो बुद्धिमान् अतिशयेन शेषबुद्धिमज्जनापेक्षया। अंधश्च नयनव्यापारविकलः ॥ १५१ ॥
ततस्तस्य सुमतेरानयनमकारि। ततः 'चारुगपक्खम्मि'त्ति चारुकायाः प्रधानहस्तिन्याः स्वयमेव राज्ञाऽऽरूढायाः पक्षे द्वितीयभागे चटापनमारोपणं कृतम्। तस्य परीक्षार्थं प्रज्ञातिशयस्य पक्का परिणतफला पथि बदरी समस्ति। तत्फलानि भक्षणीयानि भणित्वा नरेन्द्रचलने नरेन्द्रस्य राज्ञश्चलने गन्तुं प्रवृत्तौ सत्यां प्रतिषेधः एतेन विहितः ॥ १५२ ॥
कथमित्याह—न नैव शुभा एषा बदरी। यतः 'विन्नासियम्मि'त्ति विन्यासः परीक्षा कृता। तथा चैवं वृत्ते कथं

त्वया ज्ञातमिति प्रश्ने स प्राह—पथि अन्य—अग्रहणात् पथि वर्त्तमानाया वदर्याः फलानामन्यैरनुपादानात् । किमत्र ज्ञानं कोऽत्रातिशयेनार्थो ज्ञातव्य इत्युत्तरे विहिते नृपतोषो जातः ॥ १५३ ॥

ततः 'धूलिकिरियामाणंति' धूलिः क्रिया कणिका गोधूमानां पीषणेन धूलितया करणात् तस्या माणकं प्रतीतरूपमेव । तथा 'गुलपलघयकरिससंनिरूवणया' इति गुडपलस्य घृतकर्षस्य च संनिरूपणं निर्वाहहेतुतया कृतम् । तेन च देवप्रसादो वर्त्तते इत्युक्त्वा 'बहुमण्णण'त्ति बहुमानगोचरतया प्रतिपन्नम् । पुनरपि स्थिरप्रज्ञाज्ञानार्थं राज्ञा ॥ १५४ ॥

'टारा हि वासपेसण'त्ति टारस्य खुडुकस्य तुरङ्गस्य अधिवासितस्य रात्रौ कृतपूजस्य प्रेषणं कृतं, यथा 'सव्वोत्तमो'त्ति सर्वोत्तमोऽयं तुरंगः किं गृह्यतां न वा इति । तेन च 'तप्परिक्ख'त्ति तत्परीक्षा कृता । तत्र खररोमाणि । तस्मिन् नोत्तम इति ज्ञाने जाते सुमतेः प्रसादः कृतो राज्ञा । मानादिवृद्धिरिति द्विगुणमानादीनां पूर्वोक्तानां वृद्धिर्विहितेति ॥ १५५ ॥

तथा कन्यारत्ने च परीक्षितुमारब्धे । एवं तुरंगमवत् । वदनाद् मुखाद् आरभ्य 'सोणिच्छिवण'त्ति श्रोणिस्पर्शो विहित इति । ततो धीरत्वादक्षोभाया एकस्या वेश्यासुता इति मतिर्ज्ञानम् । द्वितीयायास्तु तथा स्पर्शप्रारंभे तन्निर्भर्त्सनात् कुलजाइयमिति ज्ञानं समजनि सुमतेः । ततः प्रसादवृद्धिरिति एषा वक्ष्यमाणा जाता ॥ १५६ ॥

यथा राज्ञा पूर्वोक्तवृत्तिदाता कोशाध्यक्षो भणितः;—कुरु सेतिका कणिकायाः, पलं तथा चैव घृतस्य, चत्वारि चैव गुडस्य पलानि । तेन च तस्य वणिक्सुतत्वपरिज्ञानाद् उक्तं न तावद्देव! कोपः कार्यः भण्यते किञ्चिद् इत्थं तुच्छस्य क्रमवृद्धस्य कणिकामाणकादेर्दानात् त्वं वणिक्पुत्र इति ज्ञायते । प्रचुरदातारो राजसूनवः प्रसन्नाः सन्तो भवन्तीति । कोऽत्र प्रत्यय इत्युक्ते राज्ञा, भणितं तेन जननी पृच्छा कर्तुमुचितेति ॥ १५७ ॥

तया तु निर्वन्धगृहीतया उक्तं वैश्रमणेऽभिलाषोऽभूत् । ऋतुस्नातायाः सत्यास्तुशब्दस्य भिन्नक्रमस्य योजनात् । 'सिद्धिपासणय'त्ति श्रेष्ठिनः पुनर्दर्शनं संजातं, मनागभिलाषश्च तद्गोचर इति । 'संभोगे चिय'त्ति संभोग एव श्रेष्ठिनः संजात इत्यन्ये ब्रुवते, परं न तावद् इतस्तु इत एव श्रेष्ठिसंभोगात् त्वं संसिद्धः, किंतु राजबीजादपि ॥ १५८ ॥

ततः सम्पन्नापमानस्य तस्य तेन प्रज्ञापनं कृतं यथा, देव! 'अप्पगासण'त्ति अप्रकाशनीयोऽयमर्थः । तथा नात्र दोपः । कुत इत्याह—कर्मभावात् तथाविधदैवपारवश्यात् । ततः कुशल इति कृत्वा तेन स्थापितो मंत्री मंत्रिणां सर्वेषामुपरि तु मूर्ध्नि पुनः ॥ १५९ ॥

आह—कथं तेनान्धेन सता एवंविधा विशेषा निर्णयपदमानीताः? इत्याशंक्य प्रतिवस्तूपमामाह;—

दूरनिहित्तं पि निहिं तणवल्लिसमोत्थयाए भूमीए । णयणेहिं अपेच्छंता कुसला बुद्धीए पेच्छंति ॥१६०॥

दूरनिहितमपि गंभीरभूमिभागगर्भनिक्षिप्तमपि निधिं हिरण्यादिनिक्षेपरूपं तृणवल्लिसमवस्तृतायां भूमौ तृणैर्वल्लिभिश्च सर्वतः संछन्नायां वसुधरायां नयनाभ्यां लोचनाभ्यां साक्षाद् अप्रेक्षमाणा अपि कुशला विशदहृदया जना बुद्ध्या तथाविधौष्मादिलिंगोपलंभात् प्रेक्षन्ते निश्चन्वन्तीति । यतः—"पेच्छंता वि न पेच्छंति लोयणा हिययचक्खुपरिहीणा । हिययं पुण लोयणवज्जियं पि दूरं पलोएइ ॥ १ ॥" ॥ १६० ॥

॥ इति पारिणामिकीबुद्धिज्ञातानि समाप्तानि ॥ ४ ॥

अथ बुद्धिवक्तव्यतामुपसंहरन्नेतज्ज्ञानश्रवणफलमाह;—

कयमेत्थ पसंगेणं एमादि सुणंतगाण पाएणं। भवाण णिउणबुद्धी जायति सव्वत्थ फलसारा ॥ १६१ ॥

कृतं पर्याप्तमत्र ज्ञातनिर्देशे प्रसङ्गेनातिप्रपञ्चभणनलक्षणेन, अनाद्यनन्तकाले भूतभवद्भविष्यतां प्रस्तुतबुद्धिज्ञातानामानन्त्येन ज्ञातुं वक्तुं वा अशक्यत्वात् । प्रतिबुद्धेरेकैकज्ञातभणनेऽपि प्रस्तुतबोधसम्भवात् किं ज्ञातभूयस्त्वमित्याशङ्क्याह;—'एमाइ'त्ति एवमादि निर्दिष्टज्ञातमुख्यं बुद्धिज्ञातजातमन्यदपि शृण्वतां सम्यग् आकर्णयतां सतां प्रायेण बाहुल्येन भव्यानां रक्तद्विष्टत्वादिदोषवर्जितत्वेन श्रवणयोग्यानां जीवानाम् । किमित्याह—निपुणबुद्धिर्जिज्ञासितवस्तुगर्भग्राहकत्वेन निपुणा सूक्ष्मा मतिर्जायते समुल्लसति सर्वत्र धर्मार्थादौ फलसाराऽवश्यम्भाविसमीहितफललाभसुन्दरा । प्रायोग्रहणं निकाचितज्ञानावरणादिकर्मणां माषतुषादीनामेतच्छ्रवणेऽपि तथाविधबुद्ध्युद्भवाभावेन मा भूद् व्यभिचार इति । परमेतज्जिज्ञासापि महाफलैव, यथोक्तं, "जिज्ञासायामपि ह्यत्र किंचित् कर्म निवर्त्तते । नाक्षीणपाप एकान्तात् प्राप्नोति कुशलां धियम् ॥ १ ॥" ॥ १६१ ॥

उपायान्तरमपि बुद्धिवृद्धाववन्ध्यं समस्तीति ज्ञापयन्नाह;—

भत्तीए बुद्धिमंताण तहय बहुमाणओ य एएसिं। अपओसयसंसाओ एयाण वि कारणं जाण॥१६२॥

भक्त्या उचितान्नपानादिसम्पादनपादधावनग्लानावस्थाप्रतिजागरणादिरूपया बुद्धिमतां प्रस्तुतबुद्धिधनानां, तथा

चेति समुच्चये, बहुमानतश्चिन्तारत्नकामदुघादिवस्तुभ्योऽपि समधिकादुपादेयतापरिणामात् । चकारोऽवधारणार्थो भिन्न-क्रमश्च । तत एतेषामेव बुद्धिमतां तथा अप्रद्वेषप्रशंसात इति अप्रद्वेषाद् अमत्सराद् ईर्ष्यापरिहारलक्षणात्, प्रशंसातश्च अहो धन्याः पुण्यभाज एते ये एवं पुष्कलमतिपरीततया स्वपरोपकारपरा वर्त्तन्त इति बुद्धिर्जायते इति प्रक्रमः । ननु बुद्धिमद्विषया भक्त्यादयोऽपि कथमाविर्भवन्तीत्याह;—एतेषामपि भक्त्यादीनां कारणं हेतुर्वर्त्तते इति जानीहि समवबुध्यस्व भो भोः! अन्तेवासिन् ! ॥ १६२ ॥

के इत्याह—

कल्लाणमित्तजोगो एयाणमिमस्स कम्मपरिणामो। अणहो तहभवत्तं तस्सावि तहपुरिसकारजुयं॥१६३॥

कल्याणमित्रयोगः स्वपरयोः सर्वदा श्रेयस्कराणां सुहृदां साधुसाधर्मिकस्वरूपाणां योगः सम्बन्धः, तत्सम्बन्धस्य सर्वानुचितनिरोधेन उचितप्रवृत्त्यसाधारणकारणत्वाद् एतेषां भव्यानाम् । ननु कल्याणमित्रयोगोऽपि किंहेतुक इत्याशंक्याह—अस्य कल्याणमित्रयोगस्य कारणं कर्मपरिणामः भवान्तरोपात्तदैवपरिणतिरूपः, अनघः पुण्यानुबन्धित्वेन सुवर्णघटाकारतया निर्दोषः । नहि अनीदृशकर्मणो जन्तवः कल्याणमित्रयोगवन्तो जायन्त इति । एषोऽपि किंनिबन्धन इत्याह—तथाभव्यत्वं तस्यापि अनघकर्मपरिणामस्य कारणं भव्यत्वं नाम सिद्धिगमनयोग्यत्वं अनादिः पारिणामिको भावः । तथाभव्यत्वं तु एतद् एव विचित्रं द्रव्यक्षेत्रादिभेदेन जीवानां बीजाधानादिहेतुः । कीदृशमित्याह;—तथापुरुषकारयुतं तथा तत्प्रकारोऽनन्तरपरंपरादिभेदभाक्फलहेतुर्यः पुरुषकारो जीववीर्योल्लासरूपश्चरमपुद्गलपरावर्त्तवशसमुन्मी-

लितः तेन युतम्। सर्वेषामपि भव्यानां तथाभव्यत्वमस्त्येव, परं तथाविधपुरुषकारविकलं न प्रकृतकर्मपरिणामहेतुतया सम्पद्यत इति प्रस्तुतविशेषणोपादानं कृतमिति ॥ १६३ ॥

ननु कथमित्थं अनेककारणा बुद्धिर्जाता इत्याशङ्क्य सर्वमेव कार्यमनेककालादिकारणजन्यमिति दर्शयन्नाह;—

कालो सहावनियई पुव्वकयं पुरिसकारणेगंता। मिच्छत्तं ते चेव उ समासओ होंति सम्मत्तं ॥ १६४ ॥

कालस्वभावनियतिपूर्वकृतपुरुषकारणरूपा एकान्ताः सर्वेऽप्येकका मिथ्यात्वं तत एव समुदिताः परस्परात्यजद्वृत्तयः सम्यक्त्वरूपतां प्रतिपद्यन्ते। इति गाथातात्पर्यार्थः ॥

तत्र काल एव एकान्तेन जगतः कारणमिति कालवादिनः प्राहुः। तथाहि;—सर्वस्य शीतोष्णवर्षवनस्पतिपुरुपादेर्जगतः प्रभवस्थितिविनाशेषु ग्रहोपरागयुतियुद्धोदयास्तमयगमनागमनादौ च कालः कारणम्, तमन्तरेण सर्वस्यास्यान्यकारणत्वाभिमतभावसद्भावेऽप्यभावात्। तदुक्तं—"कालः पचति भूतानि कालः संहरते प्रजाः। कालः सुप्तेषु जागर्त्ति कालो हि दुरतिक्रमः ॥ १ ॥" असदेतत्, तत्कालसद्भावेऽपि वृष्ट्यादेः कदाचिददर्शनात्। न च तदभवनमपि तद्विशेषकृतमेव, नित्यैकरूपतया तस्य विशेषाभावात्। विशेषे वा तज्जननाजननस्वभावतया तस्य नित्यत्वव्यतिक्रमात्,—स्वभावभेदाद् भेदसिद्धेः। न च वायुमण्डलादिकृतो वर्षादिविशेषः, तस्याप्यहेतुकतया भावात्। न च काल एव तस्य हेतुः, इतरेतराश्रयदोषप्रसक्तेः—सति कालभेदे वर्षादिभेदहेतोर्ग्रहमण्डलादेर्भेदः, तद्भेदाच्च कालभेद इति परिस्फुटमितरेतराश्रयत्वम्। अन्यतः कारणाद् वर्षादिभेदेऽभ्युपगम्यमाने न काल एवैकः कारणं भवेदित्यभ्युपगमविरोधः, कालस्य

च कुतश्चिद् भेदाभ्युपगमेऽनित्यत्वमित्युक्तम् । तत्र च प्रभवस्थितिनाशेषु यद्यपरः कालः कारणम्, तदा तत्रापि स एव
पर्यनुयोग इत्यनवस्थानाद् न वर्षादिकार्योत्पत्तिः स्यात् । न चैकस्य कारणत्वं युक्तं, क्रमयौगपद्याभ्यां तद्विरोधात् । तन्न
काल एवैकः कारणं जगतः ॥ १ ॥

अपरे तु स्वभावत एव भावा जायन्त इति वर्णयन्ति । अत्र यदि स्वभावकारणा भावा इति तेषामभ्युपगमः, तदा
स्वात्मनि क्रियाविरोधो दोषः । नह्यत्युत्पन्नानां तेषां स्वभावः समस्ति । उत्पन्नानां तु स्वभावसंगतावपि प्राक्स्वभावाऽ-
भावेऽप्युत्पत्तेर्निर्वृत्तत्वाद् न स्वभावस्तत्र कारणं भवेत् । अथवा कारणमन्तरेण भावा भवन्ति स्वपरकारणनिमित्तज-
न्मनिरपेक्षतया सर्वहेतुनिराशंसस्वभावा भावा इति शब्दार्थः । तर्हि प्रत्यक्षविरोधो दोषः । तथा हि—अध्यक्षानुपलम्भा-
भ्यामन्वयव्यतिरेकतो बीजादिकं तत्कारणत्वेन निश्चितमेव । यस्य हि यस्मिन् सत्येव भावः, यस्य च विकाराद् यस्य
विकारः, तत्तस्य कारणत्वमुच्यते । उच्छूनादिविशिष्टावस्थाप्राप्तं च बीजं कण्टकादितैक्ष्ण्यादेरन्वयव्यतिरेकवदध्यक्षानुप-
लम्भाभ्यां कारणतया निश्चितमिति न स्वभावैकान्तवादोऽपि ज्यायान् ॥ २ ॥

सर्वस्य वस्तुनस्तथा तथा नियतरूपेण भवनाद् नियतिरेव कारणमिति केचित् । तदुक्तं;—"प्राप्तव्यो नियतिबलाश्रयेण
योऽर्थः सोऽवश्यं भवति नृणां शुभोऽशुभो वा । भूतानां महति कृतेऽपि हि प्रयत्ने नाभाव्यं भवति न भाविनोऽस्ति
नाशः ॥ १ ॥" असदेतत्, शास्त्रोपदेशवैयर्थ्यप्रसक्तेः, तदुपदेशमन्तरेणाप्यर्थेषु नियतिकृतबुद्धेर्नियत्यैव भावात् । दृष्टा-
दृष्टफलशास्त्रप्रतिपादितशुभाशुभक्रियाफलनियमाभावश्च स्यात् । इति केवलनियतिवादोऽपि न श्रेयान् ॥ ३ ॥

कालादिकारणस्य सम्य० मिथ्यात्वभेदप्र०

जन्मान्तरोपात्तमिष्टानिष्टफलदं कर्म सर्वजगद्वैचित्र्यकारणमिति कर्मवादिनः । तथा चाहुः;—"यथा यथा पूर्वकृ-
तस्य कर्मणः फलं निधानस्थमिवावतिष्ठते । तथा तथा तत्प्रतिपादनोद्यता प्रदीपहस्तेव मतिः प्रवर्त्तते ॥ १ ॥" असदे-
तत्, कुलालादेर्घटादिकारणत्वेनाध्यक्षतः प्रतीयमानस्य परिहारेणापराद्दष्टकारणप्रकल्पनयाऽनवस्थाप्रसङ्गतः क्वचिदपि
कारणप्रतिनियमानुपपत्तेः । न च स्वतन्त्रं कर्म जगद्वैचित्र्यकारणमुपपद्यते, तस्य कर्त्रधीनत्वात् । न चैकस्वभावात्
ततो जगद्वैचित्र्यमुपपत्तिमत्, कारणवैचित्र्यमन्तरेण कार्यवैचित्र्यायोगात् । अनेकस्वभावत्वे च कर्मणो नाममात्रनि-
बन्धनैव विप्रतिपत्तिः, पुरुष–काल–स्वभावादेरपि जगद्वैचित्र्यकारणत्वेनार्थतोऽभ्युपगमात् । इति कर्मैकान्तवादोऽपि
न विचारसहः ॥ ४ ॥

अन्ये तु वर्णयन्ति;—पुरुष एवैकः सकललोकस्थितिसर्गप्रलयहेतुः प्रलयेऽप्यलुप्तज्ञानातिशयः । तथा चोक्तं "ऊर्ण-
नाभ इवांशूनां चन्द्रकान्त इवाम्भसां । प्ररोहाणामिव प्लक्षः स हेतुः सर्वजन्मनाम् ॥ १ ॥" इति ॥ एतदपि न घटते,
यतः प्रेक्षापूर्वकारिणां प्रवृत्तिः प्रयोजनवत्तया व्याप्ता, अतः किं प्रयोजनमुद्दिश्यायं जगत्करणे प्रवर्त्तते ? नेश्वरादिप्रेर-
णात्, अस्वातन्त्र्यप्रसक्तेः; न परानुग्रहार्थम्, अनुकम्पया दुःखितसत्त्वनिर्वर्त्तनानुपपत्तेः । न तत्कर्मप्रक्षयार्थं, दुःखित-
सत्त्वनिर्माणे प्रवृत्तेस्तत्कर्मणोऽपि तत्कृतत्वेन तत्प्रक्षयार्थं तन्निर्माणप्रवृत्तावप्रेक्षापूर्वकारितापत्तेः । इति नैतद्वादोऽपि
विदुषां मनोमोदावहः ॥ ५ ॥

अतो न कालाद्येकान्ताः प्रमाणतः सम्भवन्तीति तद्वादो मिथ्यावाद इति । त एवान्योऽन्यसव्यपेक्षानित्याद्येकान्त-

मित्राणि को देशः कौ व्ययागमौ । कश्चाहं का च मे शक्तिरिति चिन्त्यं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥" इति । अनुचितारम्भस्य निष्फलत्वेन चित्तविषादाद्यनेकानर्थसार्थप्रदानप्रत्यलत्वात् अनुबन्धं चैवानुबन्धमपि च तादात्विककार्यसिद्धावप्युत्तरोत्तरफलरूपं यत्नेन महता आदरेण आलोचयतीति । यतः—"सगुणमपगुणं वा कुर्वता कार्यजातं, परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन । अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्तेर्भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥ १ ॥" इति ॥ १६७ ॥

बुज्झति य जहाविसयं सम्मं सव्वंति एत्थुदाहरणं । वेदज्झयणपरिच्छाबडुगदुगं छागघातम्मि ॥१६८॥

बुध्यते निर्णयति । चः समुच्चये । ततो न केवलमालोचयति, बुध्यते च यथाविषयं बोद्धुमिष्टवस्त्वंशरूपविषयानतिक्रमेण सम्यक् संशयविपर्यासबोधदोषपरिहाराद् ऐदम्पर्यशुद्धं सर्वं धर्मार्थादिवस्तु । इति वाक्यपरिसमाप्तौ । अत्र सम्यग् यथाविषयबोधे तद्विपर्यये चोदाहरणं ज्ञातं वेदाध्ययनपरीक्षाबटुकद्विकं—वेदाध्ययने उपस्थिते उपाध्यायेन परीक्षायां कोऽनयोर्मन्त्रिरूपितार्थस्य यथावद् बोद्धा तदितरो वेतिरूपायां मीमांसायां प्रक्रान्तायां समादिष्टं बटुकद्विकं पर्वतकनारदलक्षणम्; क्वेत्याह—छागघाते पशुवधे ॥ १६८ ॥

एतदेव भावयन्नाह;—

वेयरहस्सपरिच्छा जोगच्छाग त्ति तत्थ हंतव्वो । जत्थ ण पासति कोई गुरुआणा एत्थ जतितव्वं ॥१६९॥
एगेणमप्पसारियदेसे वावादितो पयत्तेण । अन्नेण उ पडिसेहो गुरुवयणत्थो त्ति नेव हतो ॥ १७० ॥

चेइयमयम्मि नयरी सुत्तिमई जयसिरिव मुत्तिमई[1] । अत्थि पवित्थरियगुणा पुरिसत्थाराहगजणोहा ॥ १ ॥ पाउस-कालकयंवोव वहलसुयपरिमलुच्छलियकित्ती । खीरकयंवो विप्पो समासि अज्झावओ तत्थ ॥ २ ॥ पव्वयओ तस्स सुओ माहणपुत्तो य नारओ बीओ । तईओ वसूनिवसुओ सीसत्तमुवागया संता ॥ ३ ॥ आरिसवेयमहिज्जंति णेव रज्जंति कत्थई विसए । तस्स समीवे अण्णम्मि वासरे साहुसंघाडो ॥ ४ ॥ भिक्खत्थमागओ तस्स मंदिरे पेच्छिऊण ते तिन्नि । वेयमहिज्जंते णाणिणेगमुणिणा तओ भणियं ॥ ५ ॥ उद्दिसिय दुइज्जमुणिं छत्ताणेयाण रायतणओ जो । होही स निवो इयरेसु दोसु एगस्स नरयगई ॥ ६ ॥ अन्नस्स सग्गगमणं होही कडगंतरेण तं सव्वं । निसुयमुवज्झाएणं तओ स चिंता-उरो जाओ ॥ ७ ॥ नायं जहा नरिंदो वसू भविस्सइ किमेत्थ चिंताए । इयरेसु दोसु दुग्गइगामी को होज्ज इयरो वा ॥ ८ ॥ पारद्धा य परिच्छा मा होउ अपत्तविज्जदाणाओ । मज्झमवज्जमसज्झं तवतित्थण्हाणमाईणं ॥ ९ ॥ छगखल-मलमापूरिऊण लक्खारसेण वहुलाए । अट्ठमितिहीनिसाए पव्वयनामा सुओ भणिओ ॥ १० ॥ अज्झावएण, एसो छगलो मंतेहिं थंभिओ विहिओ । ता उप्पाडिय नेउं जत्थ ण पासइ परो कोइ ॥ ११ ॥ तत्थ तए हंतव्वो एवं वेयत्थसुणण-जोगत्तं । संपज्जइ तेण तहा गुरुवयणमलंघणिज्जमिणं ॥ १२ ॥ मन्नंतेण स छगलो गहिओ रच्छामुहम्मि सुन्नम्मि । गंतूण जाव निहओ ताहे लक्खारसेणेस ॥ १३ ॥ उक्किन्नो सव्वंगं रुहिरमिमं मण्णमाणओ ण्हाओ । गंतुं सरे सचेलो पिउणो य निवेइयं तेण ॥ १४ ॥ भणिओ जणगेण कहं हओ इमो जेण जंभगा देवा । सव्वत्थ संचरंता पेच्छंति नहम्मि

---

1 क. मुत्तिमई ।

व्यपोहेनैकानेकस्वभावकार्यनिर्वर्त्तनपटवः प्रमाणविषयतया परमार्थसन्त इति तद्वादः सम्यग्वाद इति स्थितम् ॥१६४॥

अयं च कालादिकारणकलापो यत्रावतरति तत्स्वयमेव शास्त्रकारः समुपदिशन्नाह—

सव्वम्मि चेव कज्जे एस कलावो बुहेहिं निद्दिट्ठो। जणगत्तेण तओ खलु परिभावेयव्वओ सम्मं ॥ १६५ ॥

सर्वस्मिन् निरवशेषे, चैवशब्दोऽवधारणार्थः, ततः सर्वस्मिन्नेव कुम्भाम्भोरुहप्रासादाङ्कुरादौ नारकतिर्यग्नरामरभवभाविनि च निःश्रेयसाभ्युदयोपतापहर्षादौ वा बाह्याध्यात्मिकभेदभिन्ने कार्ये न पुनः क्वचिदेव एष कालादिकलापः कारणसमुदायरूपः बुधैः सम्प्रतिप्रवृत्तदुःषमातमस्विनीबललब्धोदयकुबोधतमःपूरापोहदिवाकराकारश्रीसिद्धसेनदिवाकरप्रभृतिभिः पूर्वसूरिभिः निर्दिष्टो निरूपितो जनकत्वेन जन्महेतुतया यतो वर्त्तते। ततो जनकत्वनिर्देशात्, खलुः अवधारणे भिन्नक्रमश्च, ततः परिभावयितव्यकः परिभावनीय एव, न पुनः श्रुतज्ञानचिन्ताज्ञानगोचरतयैव स्थापनीयः, सम्यग् यथावत्, भावनाज्ञानाधिगतानां भावतोऽधिगतत्वसम्भवात् ॥ १६५ ॥

अथ प्रसङ्गत एवैतत्कारणकलापान्तर्गतौ सुबोधतया लब्धप्राधान्यौ "सुकृतं धनस्य बीजं व्यवसायः सलिलमथ धृतिर्नीतिः। फलमुपनीय नराणां तत्पाकमुपैति कालेन ॥ १ ॥" इत्यादिवाक्येषु पूर्वाचार्यैरुपन्यस्तौ दैवपुरुषकारावधिकृत्य किञ्चिदाह;—

एत्तो च्चिय जाणिज्जति विसओ खलु दिव्वपुरिसगाराणं। एयं च उवरि वोच्छं समासतो तंतनीतीए॥१६६॥

इत एव कालादिकलापस्य कारणभावप्रज्ञानादेव ज्ञायते निश्चीयते विशदविमर्शवशावदातीभूतमतिभिर्विषयो गोचरः, खलुर्वाक्यालङ्कारे, दैवपुरुषकारयोर्दैवस्य पुराकृतस्य कर्मणः, पुरुषकारस्य च जीवव्यापाररूपस्य—इयद्दैवस्य फलमियच्च पुरुषकारस्येत्यर्थः । अयं च मतिमद्भिः कथंचिद् विज्ञायमानोऽपि न प्रायेण सुखबोधः स्यादिति परिभाव्याह;—एतं दैवपुरुषकारविषयं, च पुनरर्थे, तत एवं पुनरुपरि एतच्छास्त्राग्रभागे 'जमुदग्गं थेवेण वि कम्मं परिणम'—इत्यादिना ग्रन्थेन वक्ष्ये भणिष्यामि समासतः संक्षेपात् तन्त्रयुक्त्या शास्त्रसिद्धोपपत्तिभिरित्यर्थः, विस्तरभणनस्य दुष्करत्वाद् दुर्बोधत्वाच्च श्रोतॄणामिति ॥ १६६ ॥

इत्थं बुद्धिग्रन्थश्रवणोपलब्धबुद्धिर्बुधो यद्विदध्यात् तदाह;—

बुद्धिजुओ आलोयइ धम्मट्ठाणं उवाहिपरिसुद्धं । जोगत्तमप्पणो च्चिय अणुबंधं चेव जत्तेण ॥ १६७ ॥

बुद्धियुतः प्राक्प्रतिपादितौत्पत्तिक्यादिमतिपरिगतो जन्तुरालोचयति विमृशति किमित्याह;—धर्मस्य सर्वपुरुषार्थप्रथमस्थानोपन्यस्तस्यात एव सर्वसमीहितसिद्ध्यवन्ध्यनिबन्धनस्य श्रुतचारित्राराधनारूपस्य स्थानं विशेषो धर्मस्थानम्, उपाधिभिर्विशेषणैर्द्रव्यक्षेत्रकालभावलक्षणैरुत्सर्गापवादवादास्पदभावमुपगतैः परिशुद्धमप्राप्तदोषम्, यथा सम्प्रति एते द्रव्यादयः किं साधका बाधका वा वर्त्तन्ते प्रस्तुतधर्मस्थानस्य, यतः पठन्ति;—"उत्पद्यते हि साऽवस्था देशकालामयान् प्रति । यस्यामकृत्यं कृत्यं स्यात् कर्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ १ ॥" तथा योग्यत्वमुचितत्वमात्मनोऽपि च स्वस्यापि न केवलं धर्मस्थानमित्यपिचशब्दार्थः, आलोचयतीत्यनुवर्त्तते । यथा कस्य धर्मस्थानस्याहं योग्यः, यथोक्तं—"कः कालः कानि

चिन्त्यं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥" इति । अनुचितारम्भस्य निष्फ-
मित्राणि को देशः कौ व्ययागमौ । कश्चाहं का च मे शक्तिरिति चिन्त्यं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥" इति । अनुचितारम्भस्य निष्फ-
लत्वेन चित्तविषादाद्यनेकानर्थसार्थप्रदानप्रत्यलत्वात् अनुबन्धं चैवानुबन्धमपि च तादात्विककार्यसिद्धावप्युत्तरोत्तरफल-
रूपं यत्नेन महता आदरेण आलोचयतीति । यतः—"सगुणमपगुणं वा कुर्वता कार्यजातं, परिणतिरवधार्या यत्नतः
पण्डितेन । अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्तेर्भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥ १ ॥" इति ॥ १६७ ॥

बुज्झति य जहाविसयं सम्मं सव्वंति एत्थुदाहरणं । वेदज्झयणपरिच्छाबडुगदुगं छागघातम्मि ॥१६८॥

बुध्यते निर्णयति । चः समुच्चये । ततो न केवलमालोचयति, बुध्यते च यथाविषयं बोद्धुमिष्टवस्त्वंशरूपविषयानति-
क्रमेण सम्यक् संशयविपर्यासबोधदोषपरिहाराद् ऐदम्पर्यशुद्धं सर्वं धर्मार्थादिवस्तु । इति वाक्यपरिसमाप्तौ । अत्र सम्यग्
यथाविषयबोधे तद्विपर्यये चोदाहरणं ज्ञातं वेदाध्ययनपरीक्षाबडुकद्विकं—वेदाध्ययने उपस्थिते उपाध्यायेन परीक्षायां
कोऽनयोर्मन्निरूपितार्थस्य यथावद् बोद्धा तदितरो वेतिरूपायां मीमांसायां प्रक्रान्तायां समादिष्टं बडुकद्विकं पर्वतक-
नारदलक्षणम्; क्वेत्याह—छागघाते पशुवधे ॥ १६८ ॥

एतदेव भावयन्नाह;—

वेयरहस्सपरिच्छा जोगच्छाग त्ति तत्थ हंतव्वो । जत्थ ण पासति कोई गुरुआणा एत्थ जतितव्वं ॥१६९॥

एगेणमप्पसारियदेसे वावादितो पयत्तेण । अन्नेण उ पडिसेहो गुरुवयणत्थो त्ति नेव हतो ॥ १७० ॥

चेइविसयम्मि नयरी सुत्तिमई जयसिरिव मुत्तिमई[1] । अत्थि पवित्थरियगुणा पुरिसत्थाराहगजणोहा ॥ १ ॥ पाउसकालकयंबोव बहलसुयपरिमलुच्छलियकित्ती । खीरकयंबो विप्पो समासि अज्झावओ तत्थ ॥ २ ॥ पव्वयओ तस्स सुओ माहणपुत्तो य नारओ वीओ । तईओ वसूनिवसुओ सीसत्तमुवागया संता ॥ ३ ॥ आरिसवेयमहिज्जंति णेव रज्जंति कत्थई विसए । तस्स समीवे अण्णम्मि वासरे साहुसंघाडो ॥ ४ ॥ भिक्खत्थमागओ तस्स मंदिरे पेच्छिऊण ते तिन्नि । वेयमहिज्जंते णाणिणेगमुणिणा तओ भणियं ॥ ५ ॥ उद्दिसिय दुइज्जमुणिं छत्ताणेयाण रायतणओ जो । होही स निवो इयरेसु दोसु एगस्स नरयगई ॥ ६ ॥ अन्नस्स सग्गगमणं होही कडगंतरेण तं सव्वं । निसुयमुवज्झाएणं तओ स चिंताउरो जाओ ॥ ७ ॥ नायं जहा नरिंदो वसू भविस्सइ किमेत्थ चिंताए । इयरेसु दोसु दुग्गइगामी को होज्ज इयरो वा ॥ ८ ॥ पारद्धा य परिच्छा मा होउ अपत्तविज्जदाणाओ । मज्झमवज्जमसज्झं तवतित्थण्हाणमाईणं ॥ ९ ॥ छगखलमलमापूरिऊण लक्खारसेण वहुलाए । अट्ठमितिहीनिसाए पव्वयनामा सुओ भणिओ ॥ १० ॥ अज्झावएण, एसो छगलो मंतेहिं थंभिओ विहिओ । ता उप्पाडिय नेउं जत्थ ण पासइ परो कोइ ॥ ११ ॥ तत्थ तए हंतव्वो एवं वेयत्थसुणणजोगत्तं । संपज्जइ तेण तहा गुरुवयणमलंघणिज्जमिणं ॥ १२ ॥ मन्नंतेण स छगलो गहिओ रच्छामुहम्मि सुन्नम्मि । गंतूण जाव निहओ ताहे लक्खारसेणेस ॥ १३ ॥ उक्किन्नो सव्वंगं रुहिरमिमं मण्णमाणओ ण्हाओ । गंतुं सरे सचेलो पिउणो य निवेइयं तेण ॥ १४ ॥ भणिओ जणगेण कहं हओ इमो जेण जंभगा देवा । सव्वत्थ संचरंता पेच्छंति नहम्मि

---

1 क. मुत्तिमई ।

ताराओ ॥ १५ ॥ तं चेव अप्पणा पेच्छमाणओ कह भणसि जह निहओ । एस अपेच्छिज्जंतो अहो ! महामूढया तुज्झ ॥ १६ ॥ तत्तो बहुलाए चउद्दसीए पत्ताए णारओ भणिओ । जह एस तए भद्दय ! हंतव्वो एवमेवंति ॥ १७ ॥ बहुमन्नियगुरुवयणो ताहे सो जाइ जेसु ठाणेसु । काणणसुरभवणाइसु पेच्छंति वणस्सइसुराई ॥१८॥ इय चिंततेण न किंचि अत्थि ठाणं न जत्थ दीसेज्जा । कोई केणइ ता णूणमेस वज्झो न गुरुआणा ॥ १९ ॥ आगंतूणं गुरुणा निवेइया परिणई णिया सव्वा । तस्स सुओच्चियपन्नत्तणेण संतोसमणुपत्तो ॥ २० ॥ भणितं च तेन—"उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते हयाश्च नागाश्च वहन्ति नोदिताः । अनुक्तमप्यूहति पण्डितो जनः परेङ्गितज्ञानफला हि बुद्धयः ॥ १ ॥" भणिऊण तओ न कस्सइ रहस्समेयं पयासणिज्जंति । णो सद्दहंति जेणं मूढा कहियंपि तत्तपयं ॥ २१ ॥ इय नायमइविसेसेण तेण गुरुणा निसेहिओ पुत्तो । इयरो वेयज्झयणेऽणुमन्निओ उचियपन्नोत्ति ॥ २२ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'वेयरहस्सपरिच्छा' इति वेदरहस्याध्ययने प्रस्तुते जाताशङ्केनोपाध्यायेन परीक्षा द्वयोश्छात्रयोः कर्त्तुमारब्धा । 'जोगच्छागत्ति' त्ति योगेन युक्त्या न तु सत्यरूप एव छागश्छगलक उपस्थापितः । इति पूरणे । तत्र हन्तव्यो यत्र न पश्यति कोऽपि । गुर्वाज्ञा अध्यापकोपदेशरूपा वर्त्तते । ततोऽत्र गुर्वाज्ञायां यतितव्यमलङ्घनीयत्वात् तस्या इति परिभावितं द्वाभ्यामपि ॥ १६९ ॥

एकेन पर्वतकेन प्रसरणं प्रसर्प्पणं जनस्य प्रसारः स यत्रास्ति स प्रसारिकः तत्प्रतिषेधाद् अप्रसारिकः स चासौ देशश्च भूभागस्तत्र अन्यलोकासञ्चारे रथ्यामुखादावित्यर्थः, व्यापादितः प्रयत्नेन गाढादरेण महत्या निष्कृपवृत्त्येत्यर्थः ।

अन्येन तु नारदेन पुनः प्रतिषेधो निवारणं वधस्य गुरुवचनार्थो वर्त्तते, सर्वादर्शनेन वधस्यासम्भावनीयत्वात्, इत्यस्माद् हेतोर्नैव न सर्वथा हतः प्रस्तुतश्छाग इति ॥ १७० ॥

यथाविषयमवगमे च सर्वकार्याणां यत्करोति तदाह;—

आढवति सम्ममेसो तहा जहा लाघवं न पावेति। पावेति य गुरुगत्तं रोहिणिवणिएण दिट्ठंतो ॥१७१॥

आरभते उपक्रमते सम्यग् निपुणोपायलाभेन सर्वमपि कार्यम् एष प्रस्तुतबुद्धिमान् मानवः। तथा शकुनादिबुद्धिपूर्वकं यथा लाघवं प्रारब्धानिष्पादनेन पराभवरूपं न नैव प्राप्नोति लभते। पठ्यते च;—"के वा न स्युः परिभवपदं निष्फलारम्भयत्नाः?" इति तर्हि किं प्राप्नोतीत्याह;—प्राप्नोति च गुरुकत्वं सर्वलोकगरिमाणम्। अत्रोदाहरणमाह—रोहिणीवणिजा रोहिण्यभिधानस्नुषोपलक्षितत्वेन वाणिजकेन दृष्टान्तो वाच्यः—रोहिणीवणिगेव दृष्टान्त इत्यर्थः ॥ १७१ ॥

दृष्टान्तमेव भावयति;—

रायगिहे धणसेट्ठी धणपालाइ सुतासु चत्तारि। उज्झिय भोगवती रक्खिया य तह रोहिणी वहुगा१७२

वयपरिणामे चिंता गिहं समप्पेमि तासि पारिच्छा। भोयणसयणणिमंतणभुत्ते तब्बंधुपच्चक्खं ॥१७३॥

पत्तेयं अप्पिणणं पालिज्जह मग्गिया य देज्जाह। इय भणिउमायरेणं पंचण्हं सालिकणयाणं ॥ १७४ ॥

पढमाए उज्झिया ते वीयाए छोल्लियत्ति ततियाए। वद्धकरंडीरक्खण चरिमाए रोहिया विहिणा ॥१७५॥

कालेणं वहुएणं भोयणपुव्वं तहेव जायणया। पढमा सरणविलक्खा तह बितिया ततिय अप्पिणणं॥१७६॥
चरिमाए कोंचिगाओ खेत्ताओ तुम्ह वयणपालणया। सा एवं चिय इहरा सत्तिविणासा ण सम्मं ति१७७
तब्बंधूणभिहाणं तुब्भे कल्लाणसाहगा मेत्ति। किं जुत्तमेत्थ मज्झं ते आहु तुमं मुणेसि त्ति ॥ १७८ ॥
तत्तो य कज्जवुज्झण–कोट्टण–भंडार–गिहसमप्पणया। जाहासंखमिमीणं नियकज्जं साहुवाओ य॥१७९॥

रायगिहं नाम पुरं समत्थि तत्थासि हसियवेसमणो। निययविहवेण भणिओ णायभिहाणं धणो नाम ॥ १ ॥ लज्जा-लुत्तकुलीणत्तसीलपमुहेण भूरिणा धणियं। गुणभूसणेण हयदूसणेण भूसं परं पत्ता ॥ २ ॥ भद्दा अहेसि भज्जा तीए य समं मणोरमे विसए। सेवंतस्स कमेणं चत्तारि इमे सुया जाया ॥ ३ ॥ धणपालो धणदेवो धणगोवो तह चउत्थओ एसो। धणरक्खिउत्ति पियमाइपमुहगुरुलोयविणयपरा ॥ ४ ॥ निययायरणवसाओ संजाया उज्झियाइनामाणो। पुव्विं नामंतरओ लोगेणुकित्तियाओ वि ॥ ५ ॥ चत्तारि वहूओ उज्झिया इमा दुइया भोगवइनामा। तइया रक्खियसन्ना चउत्थिया रोहिणी होइ ॥ ६ ॥ वच्चंति ताण दिवसा नियकुलसीलाणुवत्तणपहाणा। पत्तम्मि थेरभावे कुडुंबचिंतापरो ता स धणो ॥ ७ ॥ चिंतेइ मए कालं गयम्मि ठाणंतरमुवगयम्मि। का नाम कुडुंवभरं वोढुं होज्जाहि वहुयासु ॥ ८ ॥ ता जुज्जइ परिक्खा इमासि नियवंधुलोयपच्चक्खं। अपरिट्ठवियकुडुंबा कुडुंविणो जं ण सोहंति ॥ ९ ॥ भोयणमंडवमुद्दंडवेस ताडेत्तु मित्तनायजणं। नियं बहूजणस्स य निमंतए भोयणट्ठाए ॥ १० ॥ णाणाविहभोयणदाणपुव्वगं आयरेण

अइमहया । भुंजावियमि तम्मी कओवयारे सुहासीणे ॥ ११ ॥ तो कलमसालिकणे पुढो पुढो ताण पंच वहुयाण । निय-
हत्थेण समप्पइ भणाइ तह जम्मि समयम्मि ॥ १२ ॥ मग्गामि तम्मि खिप्पं समप्पणिज्जा ममं इमे ताहिं । अंजलिप-
सारपुव्वं पडिवन्ना णमिरसीसाहिं ॥ १३ ॥ सट्ठाणगए बंधवणाइजणे तम्मि आइमा वहुया । ते उज्झेइ किमेए मम गेहे
तुच्छा हुंति? ॥ १४ ॥ जइया मग्गणमेयाण होज्ज तइया जओ कुओ ठाणा । गेण्हेत्तुमहं तायस्स अप्पइस्सामि अचि-
रेण ॥ १५ ॥ वीयाए पुण नित्तुसभावं आणेत्तु भक्खिया विहिया । तइयाए तायसमप्पियत्ति गउरवपरमणाए ॥ १६ ॥
उज्जलवसणेणं गोविऊण णिययम्मि भूसणकरण्डे । वूढा तिकालमणुदिवसमेव पडिजग्गए सम्मं ॥ १७ ॥ चरमाए पुण
नियजणगगेहओ सद्दिऊण बंधुजणो । भणिओ पइवरिसमिमे जह वुड्ढिं जंति तह कज्जं ॥ १८ ॥ पत्ते वासारत्ते वाविया
तेण बंधवजणेण । सुइसलिलपूरियम्मी वप्पम्मि परोहमणुपत्ता ॥ १९ ॥ सव्वेवि उक्खणित्ता पुणरवि आरोविया तओ
जाओ । सरयसमयम्मि एगो पसत्थओ पत्थओ तेहिं ॥ २० ॥ वीयम्मि आढगा वच्छरम्मि खारी तइज्जगे जाया ।
कुंभा चउत्थे पंचमम्मि कुंभसहसाणि ॥ २१ ॥ पत्ते पंचमवरिसे तहेव भोयणपुरस्सरं तेण । मिलियाण ताण बंधवज-
णाण सद्दाविया वहुया ॥ २२ ॥ भणियाओ मम समप्पह सालिकणे पंच जे पुरा तुम्ह । नियहत्थेण समप्पियपुव्वा वरि-
सम्मि पंचमए ॥ २३ ॥ पढमा सरणविलक्खा जाया कुट्ठारओ गहेऊण । जा ते तस्स समप्पइ नियसावपुरस्सरं भणिया
॥ २४ ॥ किं ते च्चिय उय अन्ने इमे कणा ताय! णेव ते भणइ । पुट्ठा ते कत्थ गया तइय च्चिय उज्झिया वाहिं ॥२५॥
वीयावि मग्गिया पुण भणेइ ते भक्खिया इमे अन्ने । तइया रयणकरंडगमज्झाओ कड्ढिउं देइ ॥ २६ ॥ जा पुण ताण

चउत्थी वहुया सा मग्गिया भणइ ताय! । ते एवमेवमइभूरिभावमिण्हिं समणुपत्ता ॥ २७ ॥ खित्ताओ कुंचियाओ कुट्ठाराणं धणस्स अग्घम्मि । एए मम जणगगिहे चिट्ठंति अणेगसालासु ॥ २८ ॥ एवं भवंति एए कयरक्खा ताव वाविया संता । सत्तिक्खयाओ नो किंचि हुंति जं निप्फला संता ॥ २९ ॥ तो बहुणा सगडगमाइवाहणेणं विणा न तीरंति । इहमाणेउं ता तप्पयाणकरणाओ आणेह ॥ ३० ॥ तो लद्धसमायारो तासिं वहुयाण सो धणो कुणइ । नियगेहमज्झकज्जेसु चित्तरूवेसु विनिओगं ॥ ३१ ॥ तण्णायबंधवाणं पुरओ च्चिय तेसिं संमएणेव । पढमाए छारछगणाइछड्डणेणं कया वित्ती ॥ ३२ ॥ बीयाए महाणसरंधणेण तह कंडणाइणा चेव । तईयाए नियघरसाररक्खणेणं चउत्थीए ॥ ३३ ॥ गिहनायगत्तणेणं सवेसुवि पुच्छणिज्जकज्जेसु । तह परिणयम्मि सयले अणइक्कमणिज्जणत्तेण ॥ ३४ ॥ बुद्धिपभावो एसो धणस्स जं तेण जाणियसरूवा । अणुरूवकज्जकरणे निजोजियाओ नियवहूओ ॥ ३५ ॥ सरयसमयेंदुमंडलधवला वहला महीयले सयले । उच्छलिया जा कित्ती धणवणिणो सावि बुद्धिफलं ॥ ३६ ॥ अह अन्नो वि उवणओ छट्ठंगे रोहिणीए नायम्मि । भणिओ सुधम्मगणनायगेण एवं सुणेह जहा ॥ ३७ ॥ जह सो धणो तह गुरू जह णायजणो तहा समणसंघो । जह वहुया तह भवा जह सालिकणा तह वयाइं ॥ ३८ ॥ जह सा उज्झियनामा ते सालिकणे समुज्झिऊण परं । पत्ता णाइज्जंतं तह कोइ जिओ कुकम्मवसा ॥ ३९ ॥ सयलसमीहियसंसिद्धिकारए तारए भवदुहाओ । वज्जेत्तु वए मरणाइआवयाओ नियच्छेइ ॥ ४० ॥ अन्नो उण बीयवहुव वत्थभोयणजलाइलाभेणं । भोत्तुं ताइं परलोयदुक्खलक्खक्खणी होइ ॥ ४१ ॥ तत्तो च्चिय जो अन्नो सो ताइं जीवियंव रक्खेत्ता । तइयावहुव जायइ सवेसिं

गउरवड्ढाणं ॥ ४२ ॥ जो पुण तओ वि अन्नो रोहिणिवहुयव वुड्ढिमाणेइ । पंच वि वयाइं जायइ संघपहाणो गणधरो
त्ता ॥ ४३ ॥ अन्नोवि इओ दीसइ ववहारे उवणओ इहं नाए । जह किल कस्सइ गुरुणो सीसा चत्तारि निप्पण्णा ॥४४॥
आयरियत्तणजोगा पज्जाएणं सुएण य समिद्धा । तो चिंतिउं पवत्तो एस समप्पेमि कस्स गणं ॥ ४५ ॥ पुव्वं ताव परिच्छं
करेमि देसंतरे विहाराय । उचियपरिवारसारा विसज्जिया कस्स का सिद्धी ॥ ४६ ॥ इह होइ, तेवि य गया खेमाइगु-
णगणिएसु देसेसु । जो तत्थ सव्वजेट्ठो मायावहुलो कडुयवयणो ॥ ४७ ॥ एगंताणुवगारी निव्वेयं तिव्वमेवमाणीओ । सव्वो
परिवारो जह अचिरा तस्सुज्झगो जाओ ॥ ४८ ॥ वीओ वि सायवहुलत्तणेण णियदेहसंठियं चेव । कारेइ सादरं सीस-
वग्गमवरं न उण किरियं ॥ ४९ ॥ तइओ पुण सारणवारणाइकरणेण निच्चमुज्जुत्तो । रक्खइ पमत्तभावं गच्छंतं तं परी-
वारं ॥ ५० ॥ जो पुण चउत्थगो सो सयलधरामंडलोवलद्धजसो । जिणसमयामयमेहो दुक्करसामन्ननिरओ य ॥ ५१ ॥
ओइन्नदेवलोगं व भूरिसंतोसपोसमणुपत्तं । निययविहारमहीयलमुवजणयंतो नियगुणेहिं ॥ ५२ ॥ देसण्णू कालण्णू पर-
चित्तण्णू जहेव कालाओ । जाओ पभूयपरिवारपरिगओ विहियजणबोहो ॥ ५३ ॥ पत्ता गुरुणो पासे उवलद्धो तेण
तेसिं वुत्तंतो । तो नियगच्छमेलणपुव्वो दिन्नो य अहिगारो ॥ ५४ ॥ सच्चित्तमचित्तं वा जं गच्छे छड्डुणारिहं किंचि ।
पढमेण परिट्ठावणमिमस्स कज्जं त्ति संठवियं ॥ ५५ ॥ जं भत्तं जं पाणं उवगरणं वा गणस्स पाउग्गं । तं दुइएणापरितं-
तेण उप्पाइयव्वं ति ॥ ५६ ॥ उप्पन्नस्स गिलाणसेहाइयाण य मुणीण । रक्खादक्खवियक्खणजोगा तइयम्मि संठविया
॥ ५७ ॥ जो पुण तेसिं कणिट्ठो गुरुभाया तस्स नियगणो सव्वो । वहुपणयपरायणमाणसेण गुरुणा समुवणीओ ॥५८॥

एवं जहजोग्गनिजोजणेण आराहणं परं पत्तो । सो सूरी तह गच्छो सव्वो गुणभायणीभूओ ॥ ५९ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—राजगृहे नगरे धनदत्तो श्रेष्ठी समभूत् । तस्य च सुभद्राभार्याकुक्ष्युद्भवा धनपालादयो धनपाल–धनदेव–धनगोप–धनरक्षिताः सुतासुसूनवश्चत्वारः समजायन्त । 'उज्झिय'त्ति उज्झिका, भोगवती, रक्षिका, च तथा रोहिणी 'वहुगा' इति वधूव्यः समपद्यन्त ॥ १७२ ॥ १ ॥

"वयपरिणामे चिंता गिहं समप्पेमि तासि पारिच्छा । भोयणसयणनिमंतणभुत्ते तब्बंधुपच्चक्खं" ॥ १७३ ॥ २ ॥

वयःपरिणामे स्थविरभावलक्षणे धनस्य चिन्ता विमर्शरूपा समुदपद्यत, यथा–गृहं समर्प्पयामि आसां वधूनां मध्ये कस्याः? इति । ततस्तासां परीक्षा प्रारब्धा । कथमित्याह–भोजनाय स्वजनानां उपलक्षणत्वाद् वधूसम्बन्धिनां च निमन्त्रणा आकारणरूपा भोजनस्वजननिमन्त्रणा कृता । ततो भुक्ते स्वजनलोके सति तद्बन्धुसमक्षं वधूबन्धुप्रत्यक्षम्॥१७३॥२॥

किमित्याह;—प्रत्येकमेकैकस्या इत्यर्थः, 'अप्पिणणंति' अर्प्पणं स चकार पञ्चानां शालिकणानाम् इत्युत्तरेण योगः । कथमित्याह;—'पालयध्वं, यूयं मार्गिताश्च सत्यो ददध्वमिति' । इति भणित्वा आदरेण यत्नेन स्वहस्तसमर्प्पणरूपेण पञ्चानां पञ्चसङ्ख्यानां शालिकणानां शालिबीजरूपाणाम् ॥ १७४ ॥ ३ ॥

तत्र च प्रथमया वध्वा उज्झितास्ते शालिकणाः, द्वितीयया 'छोल्लिय'त्ति निस्तुषीकृता उपलक्षणत्वाद् भक्षिताश्च ते, इति पूरणार्थः । तृतीयया 'बद्धकरंडीरक्खण'त्ति बद्धानां शुचिवस्त्रेण करण्ड्यां निजालङ्कारसम्बन्धिन्यां क्षिप्त्वा रक्षणमारब्धम् । चरमया रोहिण्या रोहिताः प्रतिवर्षं वपनमानीता विधिना कर्षकलोकप्रसिद्धेनेति ॥ १७५ ॥ ४ ॥

कालेन बहुकेन पञ्चवर्षकलक्षणेन गतेन सता भोजनपूर्वं तथैव समर्प्पणकाल इव सर्वस्वबन्धुलोकप्रत्यक्षं याच्ञा कृता
शालिकणानाम् । तत्र च प्रथमा उज्झिका वधूः स्मरणविलक्षा प्राक्कालार्पितानां तदैव स्मरणेन विलक्षा तदवस्थसम-
र्पणीयाभावात् किंकर्त्तव्यतामूढा संजाता । तथेति प्राग्वत् स्मरणविलक्षैव द्वितीया भोगवती समभूत् । तृतीयया
रक्षिकया समर्प्पणं रत्नकरण्डाद् आकृष्य शालिकणानां कृतम् ॥ १७६ ॥ ५ ॥

परमया रोहिण्यभिधानया च वध्वा कुश्चिकाः शालिकोष्ठागारसम्बन्धिन्यः क्षिप्ताः धनश्रेष्ठिचलनकमलयुगलान्ते ।
भणितं च तया युष्मद्वचनपालना मया कर्त्तव्या, सा 'एवं चिय'त्ति एवमेव कृता भवति, प्रतिवर्षं वपनेन वृद्धिं नय-
नात् । इतरथा शक्तिविनाशात् प्ररोहसामर्थ्यक्षयाद् न सम्यक् तव वचनपालना कृता भवतीति ॥ १७७ ॥ ६ ॥

तद्बन्धूनां वधूस्वजनानामभिधानं भणनं कृतं धनेन, यथा—यूयं कल्याणसाधका मे मम इत्यस्माद् हेतोः, किं यु-
क्तमत्रैवंविधे वधूसमाचारे मम कर्त्तुम्? ततस्ते वधूस्वजनाः 'आहु'त्ति आहुरुक्तवन्तः यथा त्वं मुणसि यद् अत्रोचित-
मिति ॥ १७८ ॥ ७ ॥

ततश्च कज्जवोज्झन—जट्टन—भाण्डागार—गृहसमर्प्पणा यथासङ्ख्यमासां वधूनां निजकार्यं श्रेष्ठिना कृतम् । तत्र कज्ज-
वोज्झनं गृहकचवरशोधनम् । शेषं सुगमम् । साधुवादश्च जनश्लाघारूपः सर्वत्र विजृम्भितः श्रेष्ठिन इति ॥ १७९ ॥ ८ ॥

अनुबन्धप्रधानानि शुभप्रयोजनानि स्वं स्वरूपं लभन्त इति मनसि समाधाय 'अणुबंधं चेव जत्तेणं' इति गाथाद्वयं
विशेषेण भावयन्नाह;—

अणुबंधं च निरूवइ पगिट्ठफलसाहगं इमो चेव। एत्थंपि वणियपुच्छियजोइसियदुगं उदाहरणं॥१८०॥

'अनुबंधं' चेत्यादि । अनुबन्धं चानुगमनमपि च निरूपयति गवेषते, न केवलं सम्यग् आरभते । कीदृशमित्याह—प्रकृष्टफलसाधकं, आनुषङ्गिकफलत्यागेन लब्धुमिष्टसर्वान्तिमफलनिष्पादकं पलालादिपरित्यागेन कृषौ धान्याप्तिसमानम्, अयमेव बुद्धिमान् जनः, प्रधानफलस्यैव फलत्वात् । यथोक्तं—"फलं प्रधानमेवाहुर्नानुषङ्गिकमित्यपि । पलालादिपरित्यागात् कृषौ धान्याप्तिवद् बुधाः ॥ १ ॥" इति ॥ अत्राप्यनुबन्धनिरूपणे वणिक्पृष्टज्योतिषिकद्विकं वणिग्भ्यां द्वाभ्यां पृष्टं तथाविधव्यवहारारम्भकाले यज्ज्योतिषिकद्वयं यद्दैवज्ञयुगं तदुदाहरणं दृष्टान्तः । न केवलं सम्यगारम्भे धनवणिगुक्तरूप इति ॥ १८० ॥

प्रकृष्टफलसाधने अनुबन्धमुख्यता

एतदेवाह;—

करकट्टलाभपुच्छा जोतिसियदुगम्मि दुण्हवणियाण। विहिपडिसेहा लाहो वत्ता कोवो उ इयरस्स १८१

करो राजदेयो भागः शुल्कमित्यर्थः स कृत्तः छिन्नः पृथक् कृतो यस्मात् तद् भवति करकृत्तं, करेण कृत्तं 'कृती वेष्टने' इति वचनाद् वेष्टितमुपरुद्धमवश्यदेयत्वात् तस्य, तच्च व्यवहारप्रयुक्तं धनधान्यादि तस्माल्लाभोऽपूर्वधनागमः, तस्य पृच्छा प्रवृत्ता, क्वचिद् नगरे ज्योतिषिकद्विके द्वयोर्ज्योतिषिकयोः समीप इत्यर्थः। द्वयोर्वणिजोरावयोरस्मिन् देशान्तरव्यवहारे निरूप्यमाणे किं लाभः समस्ति नवा इति पृच्छा एकैकस्य ज्योतिषिकस्यैकैकेन कृतेत्यर्थः । तत्र ज्योतिषि-

काभ्यां द्वाभ्यां पृथग् विधिप्रतिषेधौ कृतौ लाभस्य, एकेनैकस्य लाभोऽन्यस्य चान्येन प्रतिषेधो भणित इत्यर्थः । प्रेषितं चैकेन देशान्तरे मलयविषयादौ निजभाण्डम् । संवृत्तश्च भूयान् लाभः । समागता च तत्र लाभवार्त्ता । ततः कोपस्तु असंतोषः पुनरितरस्याप्रहितभाण्डस्य बभूव ज्योतिषिकं प्रति ॥ १८१ ॥

ततः—

मा रूस णत्थि एत्थं आगमणं सत्थघायनासो त्ति । तुट्ठनिवेयणमम्हे सव्वत्थणुबंधसार त्ति ॥ १८२ ॥

मा रूसेत्यादि । ज्योतिषिकः प्राह (ग्रन्थ ५०००) मा रुष्य मां प्रति, यतो नास्ति न विद्यतेऽत्र नगरे आगमनं करकृत्तस्य । कुत इति चेदुच्यते—'सत्थघातनासत्ति' इति । सार्थस्य पथि समागच्छतश्चोरैर्घातेन करकृत्तस्य नाशो भविष्यतीति हेतोः । ततः कालेन तथैव संवृत्ते सति 'तुट्ठनिवेयणं'ति तुष्टस्य निजभाण्डोपघाताभावेन वणिजो निवेदनं कृतं ज्योतिषिकेण, यथा वयमनुबन्धसारा वर्त्तामह इति, अमुना प्रकारेण निरनुबन्धकार्यस्य तत्त्वतोऽकार्यत्वात् ॥१८२॥

इत्थं प्रसङ्गाद् बुद्धिगुणांस्तज्ज्ञातानि चाभिधाय साम्प्रतं 'बुद्धिजुओ आलोयइ' इत्यादिगाथोक्तमर्थं विशेषतो भावयितुमिच्छुरवगतविपक्षोऽन्वयः सुगमो भवतीति तद्विपक्षमेवाश्रित्य तावदाह;—

धम्मट्ठाणमहिंसा सारो एसोत्ति उज्जमति एत्तो । सव्वपरिच्चाएणं एगो इह लोगनीतीए ॥ १८३ ॥

धर्मस्थानं धर्मस्य दुर्गतिप्रवृत्तजन्तुवारनिवारणकरणप्रवणस्य जीवपरिणतिविशेषरूपस्य स्थानं विशेषोऽहिंसा सर्व-

जीवदया वर्त्तते । ततः सारः परमार्थः सर्वधर्मस्थानमध्ये एषोऽहिंसारूपो धर्मः । इत्यस्मात् कारणाद् उद्यच्छति प्रोत्साहमवलम्बतेऽस्यामेव । कथमित्याह—इतोऽहिंसायाः सकाशात् सर्वपरित्यागेन सर्वस्य गुरुकुलवासतद्विनयकरणशास्त्राभ्यासादेः शेषधर्मस्थानस्याहिंसाया एव स्वरूपपरिज्ञानाभ्युपगमपरिपालनोपायभूतस्य परित्यागेन परिहारेण, एकः कश्चन प्रासुकपुष्पफलशैवालादिभोक्ता निर्विजनारण्यवासी बालतपस्वी अगीतार्थो वा लोकोत्तरयतिः । इहापरधार्मिकजनमध्ये लोकनीत्या "श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यताम् । आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत् ॥ १ ॥" एवंरूपलौकिकशास्त्रानुसारेण ॥ १८३ ॥

अथैतदेवान्वयत आह;—

अन्नो उ का अहिंसा आगमओ सो गुरूउ विहिणा उ। एयम्मि कुणति जत्तं लोउत्तरणीतितो मतिमं १८४

अन्यस्तु प्रागुक्तधार्मिकविलक्षणः पुनः धार्मिक एव 'मीमांसते' इति गम्यते । कथमित्याह—का कीदृशी हेतुतः, स्वरूपतोऽनुबन्धतश्च अहिंसा निखिलकुशललोकाभिनन्दनीया वर्त्तते। न चासावन्यथा यथावदवगन्तुं शक्यते, किन्त्वागमतः । आगमादाप्तवचनरूपात् । यथोक्तं—"परलोकविधौ शास्त्रात् प्रायो नान्यदपेक्षते । आसन्नभव्यो मतिमान् श्रद्धाधनसमन्वितः ॥ १ ॥ उपदेशं विनाऽप्यर्थकामौ प्रतिपदुर्ज्जनाः । धर्म्मस्तु न विना शास्त्रादिति तत्रादरो हितः ॥ २ ॥ पापामयौषधं शास्त्रं शास्त्रं पुण्यनिबन्धनम् । चक्षुः सर्वत्रगं शास्त्रं शास्त्रं सर्वार्थसाधकम् ॥ ३ ॥" तथा "प्रमत्तयोगात् प्राणव्यपरोपणं हिंसा" इति हिंसाहेतोः । स्वरूपस्य च निर्देशः—"यदस्ति दुःखं त्रैलोक्ये व्याधितश्चाधितस्तथा । तद्धिं-

सर्वधर्मस्थानस्य सारत्वमहिंसायाः

माविषवृक्षस्य प्रोच्यते सकलं फलम् ॥ १ ॥ एतद्वैलक्षण्येन चाहिंसाया योजना कार्या । 'सो गुरूउ' इति स आगमः सूत्रार्थोभयरूपः सर्वहिताहितप्रवृत्तिनिवृत्तिहेतुः 'गुरूउ' इति गुरुभ्यः सकाशाल्लभ्यते । गुरुलक्षणं चेदं, यथा—"गुरुर्गृहीतशास्त्रार्थः परां निःसङ्गतां गतः । मार्त्तण्डमण्डलसमो भव्याम्भोजविकाशने ॥ १ ॥ गुणानां पालनं चैव तथा वृद्धिश्च जायते । यस्मात्सदैव स गुरुर्भवकान्तारनायकः ॥ २ ॥" अत एवान्यत्रोच्यते—"गुर्वायत्ता यस्माच्छास्त्रारम्भा भवन्ति सर्वेऽपि । तस्माद् गुर्वाराधनपरेण हितकाङ्क्षिणा भाव्यम् ॥ १ ॥ संसारसमुद्भूतकषायदोषं लिलङ्घिषन्ते गुरुणा विना ये । विभीमनक्रादिगणं ध्रुवं ते वार्धिं तितीर्षन्ति विना तरण्डम् ॥ २ ॥" इति ॥ कथमित्याह–विधिना तु विधिनैव कालविनयबहुमानादिना, अविधिलब्धस्य श्रुतस्य प्रत्युतापायफलत्वेनालब्धकल्पत्वात् । अपायाश्चामी—"उम्मायं च लभेज्जा रोगायंकं व पाढणे दीहं । तित्थयरभासियाओ धम्माओ वावि भंसेज्जा" ॥ १ ॥" इति । तत एतस्मिन् विधिना गुरुभ्यो लभ्यमाने आगमे कुरुते यत्नमादरं शुश्रूषाश्रवणग्रहणादिरूपं लोकोत्तरनीत्या लोकाद् गतिकानुगतिकरूपलोकेहेरिप्रवृत्तात् कुतीर्थिकादिभेदभिन्नादुत्तरा उपरिवर्त्तिनी नीतिर्न्यायस्तस्याः सर्वविद्वचनानुसारेणेत्यर्थः । मतिमान् प्रकृतबुद्धिधनो जनः । एवं चास्य महात्मनस्तुच्छीभूतभवभ्रमणरोगस्य सुप्रयुक्तमिवौषधं असावागमः सर्वाङ्गं परिणमते । मुच्यते चासौ तैस्तैर्भवविकारैरिति ॥ १८४ ॥

आह—किमित्यसावत्यन्तमागमे यत्नं करोति, न पुनरहिंसायामेवेत्याशङ्क्याह—

---

१ क. ° पे भीम—।

जं आणाए चरणं आहाकम्मादिणायतो सिद्धं । ता एयम्मि पयत्तो विन्नेओ मोक्खहेउत्ति ॥ १८५ ॥

यद्यस्मादाज्ञायाः सकाशाच्चरणं चारित्रं देशतः सर्वतो वा जीवानां सम्पद्यते, न पुनरन्यथा । अन्यत्राप्युक्तम्—"वचनाराधनया खलु धर्म्मस्तद्बाधया त्वधर्म्म इति । इदमत्र धर्मगुह्यं सर्वस्वं चैतदेवास्य ॥ १ ॥ अस्मिन् हृदयस्थे सति हृदयस्थस्तत्त्वतो मुनीन्द्र इति । हृदयस्थिते च तस्मिन्नियमात् सर्वार्थसंसिद्धिः ॥ २ ॥" एतच्चाधाकर्मादिज्ञाततः सिद्धम् । इहाधाकर्म—"सच्चित्तं जमचित्तं साहूणट्ठाए कीरई जं च । अच्चित्तमेव पच्चइ आहाकम्मं तयं बिंति ॥ १ ॥" इत्यादिसूत्रोक्तलक्षणमन्नपानादि, आदिशब्दात् प्रासुकैषणीयस्यास्यैव ग्रहः, ततस्तदेतद् ज्ञातमुदाहरणम् । ततः सिद्धं पिण्डनिर्युक्तौ प्रतिष्ठितम् । तथा हि—क्वचित् सन्निवेशे केनचिद् मुग्धबुद्धिना दानश्रद्धालुना जैनशासनानुगतेन क्वचित् समये सर्वसङ्घभक्तमुपकल्पितम् । वितीर्णं च पात्रपूरपूर्वकं तद्ग्राहकसाध्वाभासानाम् । श्रुतश्चायं दानव्यतिकरोऽत्यौदार्यसूचकः सन्निहितग्रामवासिना लिङ्गमात्रोपजीविना केनचित् साध्वाभासेन । प्राप्तश्चासावन्यस्मिन् दिने तत्र । पृष्टश्च तेन श्रावकेणागमनप्रयोजनम् । भणितं च तेन, भवदौदार्यमन्तरेण नान्यत् किञ्चित् । तद्दिने च जामातृकादिः सुबहुः प्राघुणकलोकस्तद्गृहे समागतः । उपस्कृतश्च सूपौदनपक्वान्नादिस्तन्निमित्तमाहारः । संविभागितश्च तेन पात्रपूरमसौ भुक्तवांश्चेति ॥

तथा क्वचिन्नगरे कश्चित् क्षपको मुनिर्विहितमासदिवसोपवासः पारणकदिने तत्रानेषणां सम्भावयन् अज्ञातोञ्छवाञ्छया सन्निहितग्रामे जगाम । तत्र चैकया कुटुम्बिन्या यथाभद्रिकयाऽत्यन्तसाधुदानश्रद्धानयाऽतिभूरिक्षीरान्नमुपस्कृत्या-

दरेण दीयमानं सञ्जातशङ्को नूनं न ग्रहीष्यति एतदिति तद्ग्रहणस्यानन्योपायतां पश्यन्त्या शिक्षितानि डिम्भरूपाणि यथा—क्षपकभिक्षोर्भिक्षार्थमागतस्य समक्षमिदं क्षीरान्नं मया परिवेष्यमाणमरुचिसारैर्वचनैरनादेयतामानीय प्रतिषेधनीयम्। तथा विहितं च तैः। क्षपकेणापि दत्तद्रव्यादितीव्रोपयोगेन सर्वोपधा शुद्धिरिति कृत्वा सर्वविद्वचनाराधनाप्रधानेन प्रतिगृहीतम्। तद् भोक्तुमारब्धस्य च "बायालीसेसणसंकडम्मि गहणम्मि जीव! न हु छलिओ। इण्हिं जह न छलिज्जसि भुंजंतो रागदोसेहिं ॥ १ ॥" इत्यादिशुभभावनाभावतः क्षपकश्रेणिप्राप्तौ केवलज्ञानमजनीति। एवं प्रथमस्य सर्वज्ञाज्ञोपयोगाभावेन शुद्धमपि पिण्डमुपाददानस्य क्लिष्टकर्मबन्धः। द्वितीयस्य तु विहितनिपुणोपयोगस्य तदशुद्धोपादानेऽपि केवलज्ञानफलो निर्जरालाभः संवृत्त इति। अत एवोक्तं समये "आहाकम्मपरिणओ फासुयभोईवि बंधओ भणिओ। सुद्धं गवेसमाणो आहाकम्मेऽवि सो सुद्धो ॥ १ ॥" तत्तस्मादेतस्मिन्नागमे प्रयत्नः शुश्रूषाश्रवणग्रहणादिः सर्वस्य मुमुक्षोर्विज्ञेयो मोक्षहेतुरिति, एतत्प्रयत्नमन्तरेण मोक्षाभावात्। तथा च पठन्ति "मलिनस्य यथाऽत्यन्तं जलं वस्त्रस्य शोधनम्। अन्तःकरणरत्नस्य तथा शास्त्रं विदुर्बुधाः ॥ १ ॥ शास्त्रे भक्तिर्जगद्वन्द्यैर्मुक्तिदूती परोदिता। अत्रैवेयमतो न्याय्या तत्प्राप्त्यासन्नभावतः ॥ २ ॥" ॥ १८५ ॥

एतदेव स्फुटवृत्त्या भावयन्नाह;—

आणाबाहाए जओ सुद्धंपि य कम्ममादि निद्दिट्ठं। तदबाहाए उ फुडं तंपि य सुद्धंति एसाणा ॥ १८६ ॥

आज्ञाबाधया जिनवचनोल्लङ्घनरूपया शुद्धमपि च सत्पिण्डादिवस्तु 'कम्ममादि' आधाकर्मादिसर्वैषणा दोषभाग्

निर्दिष्टं प्रथमसाधोरिव । तदबाधया त्वाज्ञाया अबाधया पुनर्गृह्यमाणं स्फुटं निर्व्याजमेव तदपि च आधाकर्मादि दोष-दुष्टं भक्तादि शुद्धं द्वितीयसाधोरिव । इत्येषा आज्ञा जैनी वर्त्तते । लौकिका अपि पठन्ति "भावशुद्धिर्मनुष्यस्य विज्ञेया कार्यसाधनी । अन्यथाऽऽलिङ्ग्यते कान्ता दुहिता पुनरन्यथा ॥ १ ॥" ॥ १८६ ॥

आह—"यस्य बुद्धिर्न लिप्येत हत्वा सर्वमिदं जगत् । आकाशमिव पङ्केन नासौ पापेन लिप्यते ॥ १ ॥" इत्यादिव-चनप्रामाण्याद् भावशुद्धिरेव गवेषणीया, किमाज्ञायोगेनेत्याशङ्क्याह—

तन्निरवेक्खो नियमा परिणामोवि हु असुद्धओ चेव। तित्थगरेऽबहुमाणासग्गहरूवो मुणेयव्वो ॥ १८७॥

तन्निरपेक्ष आज्ञाबाह्यः स्वेच्छामात्रप्रवृत्तो नियमाद् निश्चयेन 'परिणामोवि हु'त्ति प्रस्तावात् शुभोऽपि परिणामोऽन्तः-करणपरिणतिरूपोऽशुद्ध एव मलिन एव । कुतः, यतः स तीर्थङ्करे भगवति सर्वजगज्जीववत्सले विषयभूतेऽबहुमानाद् बहुः प्रभूतः स्वात्मापेक्षया मानो मननं बहुमानस्तत्प्रतिषेधादबहुमानस्तस्माद्धेतुभूतात् सकाशाद् असद्ग्रहरूपोऽसुन्द-राग्रहरूपो मुणितव्यो ज्ञेयः । यद्वक्ष्यति,—"सुर्क्षुंछाइसु जत्तो गुरुकुलचागाइणेह विन्नेओ । पिच्छत्थं सवरसरक्खव-हणपायच्छिवणतुल्लो ॥ १ ॥ इत्यादि । नहि यो यद्वचननिरपेक्षः प्रवर्त्तते स तत्र बहुमानवान् भवति, यथा कपिलादिः सुगतशिवादौ देवताविशेषे, जिनवचननिरपेक्षश्च गुरुकुलवासादिपरित्यागेन शुद्धपिण्डैषणादिकारी साधुः, तस्माद् न भगवति बहुमानवानिति ॥ १८७ ॥

अथास्य शुभलेश्यत्वमपि दृष्टान्तोपन्यासेन तिरस्कुर्वन्नाह;—

गलमच्छभवविमोयगविसन्नभोईण जारिसो एसो। मोहा सुहो वि असुहो तप्फलओ एवमेसो वि॥१८८॥

गलो नाम प्रान्तन्यस्तामिषो लोहमयः कण्टको मत्स्यग्रहणार्थं जलमध्ये सञ्चारितः, तद्ग्रसनप्रवृत्तो मत्स्यस्तु प्रतीत एव। ततो गलेनोपलक्षितो मत्स्यो गलमत्स्यः। भवाद् दुःखबहुलकुयोनिलक्षणाद् दुःखितजीवान् काकशृगालपिपीलिकामक्षिकादींस्तथाविधकुत्सितवचनसंस्कारात् प्राणव्यपरोपणेन मोचयत्युत्तारयतीति भवविमोचकः पाखण्डिविशेषः। विषेण मिश्रमन्नं विषान्नं तद् भुंक्ते तच्छीलश्च यः स तथाविधः। ततो गलमत्स्यश्च भवविमोचकश्च विषान्नभोजी चेति द्वंद्वस्तेषां यादृश एष परिणामः प्रत्यपायफल एव। कुतः, मोहादज्ञानात् पर्यन्तदारुणतया शुभोऽपि स्वकल्पनया स्वरुचिमन्तरेण तेषां तथा प्रवृत्तेरयोगात् सुन्दरोऽपि सन् अशुभः संक्लिष्ट एव। कुत इत्याह;—तत्फलतः भावप्रधानत्वाद् निर्देशस्य तत्फलत्वाद् अशुभपरिणामफलत्वात्। अथ प्रकृते योजयन्नाह;—एवं गलमत्स्यादिपरिणामवत् एषोऽपि जिनाज्ञोल्लङ्घनेन धर्मचारिपरिणामस्तत्फलत्वादशुभ एव। आज्ञापरिणामशून्यतया उभयत्रापि समानत्वेन तुल्यमेव किल फलमिति॥ १८८॥

आह—कस्माच्छुभोऽपि परिणामो मोहादशुभतां प्रतिपद्यत इत्याशंक्याह;—

जो मंदरागदोसो परिणामो सुद्धओ तओ होति। मोहम्मि य पबलम्मी ण मंदया हंदि एएसिं॥१८९॥

यः कश्चिद् रागश्च द्वेषश्च रागद्वेषौ। तत्र रागोऽभिष्वङ्गः स च स्नेहकामदृष्टिरागभेदात् त्रिप्रकारः। तत्र स्नेहरागो

जनकादिस्वजनलोकालम्बनः । कामरागः प्रियप्रमदादिविषयसाधनवस्तुगोचरः । दृष्टिरागः पुनर्योऽयं दर्शनिनां निज-निजदर्शनेषु युक्तिपथावतारासहेष्वपि कम्बललाक्षारागवत् प्रायेणोत्तारयितुमशक्यः पूर्वरागद्वयापेक्षयातिदृढस्वभावः प्रतिबन्धो विजृम्भते स इति । द्वेषो मत्सरः । अयमपि तत्तत्कार्यमपेक्ष्य सचित्ताचित्तद्रव्यगोचरतया द्विभेदः । ततो मन्दौ निर्बीजीभूतौ निर्बीजीभावाभिमुखौ वा रागद्वेषौ यस्मिन् स तथा परिणामो निरूपितरूपः शुद्धकः परिशुद्धस्वभावः 'तउ'त्ति तको भवति जायते । यत एवं, ततो मोहे च विपर्यासे मिथ्यात्वमोहनीयोदयजन्ये पुनः प्रबले गुणवत्पुरुषप्रज्ञापनाया अप्यसाध्यत्वेन बलीयसि विजृम्भमाणे सति न नैव मन्दता निहतशक्तिरूपता । हंदीति सन्निहितसभ्यजनस्य पश्यतः स्वयमेव प्रयोजनं पश्यतु भवानेव यदि मन्दता स्याद् एतयोः रागद्वेषयोः । न हि कारणमन्दतामन्तरेण कार्यमल्पीभवितुमर्हति, महाहिमपातसमये इव रोमोद्धुषणादयः शरीरिणां शरीरविकारा इति ॥ १८९ ॥

ननु मिथ्यादृशामपि केषाञ्चित् स्वपक्षनिबद्धोद्धुरानुबन्धानामपि भूयानुपशमः प्रबलमोहत्वेऽपि दृश्यते, स कथं जातः? इत्याह;—

संमोहसत्थयाए जहाहिओ हंत दुक्खपरिणामो । आणावज्झसमाओ एयारिसओ वि विन्नेओ ॥१९०॥

संमोहः सन्निपातो युगपद्वातपित्तश्लेष्मसंक्षोभजन्यो व्याधिविशेषः, तस्य स्वस्थता देहादनुत्तारेऽपि कुतोऽपि वेलाबलादनुद्रेकावस्था संमोहस्वस्थता तस्यां सत्यामपि, यथा अधिकः प्रभूतः भूयः संक्षोभात् प्रागवस्थामपेक्ष्य जायते, हन्तेति प्रत्यवधारणे, ततोऽस्माभिरवधार्य निगद्यमानमेतत् प्रत्यवधारयन्तु भवन्तः । दुःखपरिणामो मूर्च्छाप्रलापाङ्गभङ्गादिः

शुभपरिणामस्याशुभताप्रापकताहेतुः

'आणावज्झममाओ' इति आज्ञाबाह्यात् शमाद् रागद्वेषमन्दतालक्षणात् तथाविधदेवभवैश्वर्यमनुष्यजन्मराज्यादिसुखस्य किञ्चित्कालं लाभेऽपि पापानुबन्धिपुण्यवशाद् भगवतोऽपि सद्धर्मबीजवपनविधावेकान्तेन खीलीभूतात्मनां कुणिकब्रह्मदत्तादीनामिवोपात्तदुरन्तपापप्राग्भाराणां एतादृशकः सुसंमोहः स्वस्थतोत्तरकालभाविदुःखपरिणामतुल्य एव विज्ञेयो मुणितव्यः । तौ हि रागद्वेषावव्यावृत्तप्रबलविपर्यासौ सन्तौ पापानुबन्धिनः सातवेद्यादेः कर्मणो मिथ्यात्वमोहनीयस्य च बन्धहेतू भवतः । ततो भवान्तरे प्राप्तौ तत्पुण्यपाकेन समुदीर्णमिथ्यात्वमोहा अतएव हिताहितकृत्येषु मूढतामुपगता मलिनकर्मकारिणः प्रागुपात्तपुण्याभासकर्म्मोपरमे निष्पारनारकादिदुःखजलधिमध्यमज्जिनो जीवा जायन्त इति ॥१९०॥

एतदेव तीर्थान्तरीयमतेन संवादयन्नाह;—

एत्तो च्चिय अवणीया किरियामेत्तेण जे किलेसा उ। मंडुक्कचुन्नकप्पा अन्नेहिवि वन्निया णवरं ॥ १९१ ॥

इत एवाज्ञाबाह्यशमस्य दुःखपरिणामफलत्वाद् हेतोः । किमित्याह—अपनीता इवापनीताः समुद्भूतावस्थां त्याजिताः, क्रियामात्रेण क्रिययैव बालतपश्चरणाऽकामशीतोष्णाद्यधिसहनरूपया सम्यग् विवेकविकलत्वेन केवलया वक्ष्यमाणतुशब्दस्य पुनरर्थस्येहाभिसम्बन्धाद् ये तु ये पुनः क्लेशाः कामक्रोधलोभाभिमानादयो दोषाः, ते मण्डूकस्य भेकस्य मृतकस्य सतस्तथाविधप्रयोगाच्चूर्णः अतिसूक्ष्मखण्डसमूहलक्षणो मण्डूकचूर्णस्तस्मात् किञ्चिदूना मण्डूकचूर्णकल्पा वर्त्तन्ते । इत्यन्यैरपि तीर्थान्तरीयैः सौगतादिभिर्वर्णिताः स्वशास्त्रेषु निरूपिता नवरं केवलम् । तदुक्तं—"क्रियामात्रतः कर्म्मक्षयो मण्डूकचूर्णवत्, भावनातस्तु तद्भस्मवत्" इत्यादि ॥ १९१ ॥

सम्मकिरियाए जे पुण ते अपुणब्भावजोगओ चेव । णेयग्गिदड्ढतच्चुन्नतुल्ल मो सुवयणणिओगा॥१९२॥

सम्यक् क्रियया सर्वार्थेष्वभ्रान्तबोधगर्भया तथाविधव्रतादिसेवनरूपया ये पुनरपनीताः क्लेशाः, तेऽपुनर्भावयोगत-श्चैव, पुनर्भावयोगः—अपनीतानामपि तथाविधसामग्रीवशात् पुनरुन्मीलनं, तत्प्रतिषेधादपुनर्भावयोगस्तस्मादेव ज्ञेयाः, अग्निदग्धतच्चूर्णतुल्या वैश्वानरप्लुष्टप्लवककायचूर्णाकाराः । 'मो' इति पादपूरणार्थः । कुत इत्याह—सुवचन-नियोगात् कषच्छेदतापताडनशुद्धाप्तवचनव्यापारणात् । यथा हि मण्डूकचूर्णो दाहमन्तरेण निर्जीवतामापन्नोऽपि तथा-विधप्रावृडादि समयसमुपलब्धावनेकप्रमाणदर्दुररूपतया सद्य एवोद्भवति, तथा कायक्रियामात्रेण क्लेशाः प्रलयमानीता अपि भवान्तरप्राप्तौ तथाविधराज्यादिलाभकालेऽसह्यरूपतामादाय नरकादिफलाः सम्पद्यन्ते । स एव यथा चूर्णो दग्धः सन्निर्बीजतामागतस्तथाविधसामग्रीसंभवेऽपि नोन्मीलितुमुत्सहते, तथा सर्वज्ञाज्ञासम्पर्ककर्कशक्रियायोगतः क्लेशाः क्षयमुपनीताश्चक्रवर्त्त्यादिपदप्राप्तावपि नात्मानं लब्धुमलमिति ॥ १९२ ॥

नन्वविज्ञातसुवचनविनियोगानामपि केषांचिच्छास्त्रे चारित्ररूपः शुभपरिणामः श्रूयते, स कथं तेषां जातः? इत्या-शंक्याह;—

मासतुसादीयाण उ मग्गणुसारित्तओ सुहो चेव। परिणामो विन्नेओ सुहोहसण्णाणजोगाओ॥१९३॥

माषतुषादिकानां त्वागमप्रसिद्धानां जडसाधूनां पुनर्जीवाजीवादितत्त्वगोचरव्यक्तश्रुतोपयोगाभावेऽपि मार्गानुसा-

कर्मक्षयार्थं द्रव्यभावत्वयोर्मण्डूकचूर्णदृ०

रित्यतस्तीव्रमिथ्यात्वमोहनीयक्षयोपशमभावात्, इह च मार्गश्चेतसोऽवक्रगमनं भुजङ्गगमननलिकायामतुल्यो विशिष्टगुणस्थानावाप्तिप्रगुणः स्वरसवाही जीवपरिणतिविशेषस्तमनुसरति तच्छीलश्च यः स तथा तद्भावस्तत्त्वं तस्मात्, शुभश्चैव परिशुद्ध एव व्यावृत्तविपर्यासदुःख एव परिणामो विज्ञेयः । ननु मार्गानुसारित्वेऽपि वठरतया कथं तत्परिणामशुद्धिरित्याशंक्याह—शुभौघसंज्ञानयोगात् शुभमविपर्यस्तमोघेन सामान्येन सुबहुविशेषावधारणाक्षमं यत्संज्ञानं वस्तुतत्त्वसंवेदनरूपं तस्य योगात् । ते हि बहिर्बहुश्रुतमपठन्तोऽपि अतितीक्ष्णसूक्ष्मप्रज्ञतया बहुपाठकस्थूलप्रज्ञपुरुषानुपलब्धं तत्त्वमवबुध्यन्त इति । तदुक्तं—"स्पृशन्ति शरवत्तीक्ष्णाः स्वल्पमन्तर्विशन्ति च । बहुस्पृशापि स्थूलेन स्थीयते बहिरश्मवत् ॥ १ ॥"

कथानकसम्प्रदायश्चैवम्;—

बभूव कश्चिदाचार्यो गुणरत्नमहानिधिः । श्रुतमत्यर्थिशिष्यालि सेव्यमानक्रमाम्बुजः ॥ १ ॥ सूत्रार्थपाथसां दाने महाम्भोद इवाश्रमः । संघादिकार्यभाराणां निस्तारे धुर्यसन्निभः ॥ २ ॥ तस्यैवान्योऽभवद् भ्राता विशिष्टश्रुतवर्जितः । स्वेच्छया स्थाननिद्रादेः कर्त्ता स्वार्थपरायणः ॥ ३ ॥ तत्र सूरिः कचित्कार्ये श्रान्तः सन् मुग्धबुद्धिभिः । अज्ञातावसरैः शिष्यैर्व्याख्यानं कारितः किल ॥ ४ ॥ ततोऽसौ श्रान्तदेहत्वाद् व्याख्यायामक्षमत्वतः । चित्तखेदं जगामात्र चिन्तयामास चेदृशम् ॥ ५ ॥ धन्योऽयं पुण्यवानेष मद्भ्राता निर्गुणो यतः । सुखमास्ते सुखं शेते पारतंत्र्यविवर्जितः ॥ ६ ॥ वयं पुनरधन्या ये स्वगुणैरेव वश्यताम् । परेषां प्रापिताः स्थातुं सुखेन न लभामहे ॥ ७ ॥ एवं चिन्तयता तेन निबद्धं

कर्म सूरिणा। ज्ञानावरणमत्युग्रमज्ञानादिनिमित्ततः ॥ ८ ॥ नालोचितं च तत्तेन ततो मृत्वा दिवं गतः । ततोऽप्यसौ च्युतः क्वापि सत्कुले जन्म लब्धवान् ॥ ९ ॥ कालेन साधुसम्पर्काद् बुद्धोऽसौ जिनशासने । सद्गुरूणां समीपेऽथ प्रवव्राज विरागतः ॥ १० ॥ ततोऽसौ सूरिपादान्तेऽधीते सामायिकश्रुतम्। उदीर्ण्णं च तकत् तस्य कर्म जन्मान्तरार्जितम् ॥ ११ ॥ तस्योदयाद् न शक्नोति ग्रहीतुं पदमप्यसौ । प्रपठन्नप्यविश्रामं बहुमानयुतोऽपि सन् ॥ १२ ॥ ततः सूरिरशक्तं तं पाठे ज्ञात्वा तपोधनम् । सामायिकश्रुतस्यार्थं तं संक्षेपादपीपठत् ॥ १३ ॥ यथा मा रुष्य मा तुष्येत्येवमेव स भक्तितः। घोषयामास तत्रापि विस्मृतिस्तस्य जायते ॥ १४ ॥ ततो महाप्रयत्नेन संस्मृत्य किल किञ्चन। तत्रासौ घोषयामास तुष्टो मासतुषेत्यलम् ॥ १५ ॥ ततस्तद्घोषणान्नित्यं माषतुषेत्यभिख्यया। ख्यातिं नीतो महात्मासौ बालिशैः क्रीडनापरैः ॥ १६ ॥ अदोऽपि विस्मरत्येष यदा मोहात्तदा तकम् । शून्यचित्तमवाचं च हसन्तो बालका जगुः ॥ १७ ॥ अहो माषतुषः साधुरेष मौनेन तिष्ठति। एवमुक्तः स तैर्मेने साधु भो स्मारितं मम ॥ १८ ॥ ततोऽधीते तदेवासौ मन्यमानोऽत्यनुग्रहम्। साधवस्तु तथा श्रुत्वा वारयन्तिस्म सादराः ॥ १९ ॥ शिक्षयन्ति स्म तं साधो मारुष्येत्यादि घोषय। अतः प्रमोदमापन्नो घोषयामास तत्तथा ॥ २० ॥ एवं सामायिकाद्यर्थेऽप्यशक्तो गुरुभक्तितः । ज्ञानकार्यमसौ लेभे कालतः केवलश्रियम् ॥ २१ ॥ १९३ ॥

अथामुमेव शुभौघसंज्ञानयोगमेषां भावयन्नाह;—

रुद्दो खलु संसारो सुद्धो धम्मो तु ओसहमिमस्स। गुरुकुलसंवासे सो निच्छयओ णायमेतेणं ॥ १९४ ॥

रौद्रो विषविकारादिवद्दारुणः, खलुरवधारणे, संसारो नरनारकादिभ्रमणरूपः सर्वशरीरसाधारणः पारमार्थिकव्याधिस्वभावतामापन्नो यतः, ततः शुद्धो धर्म एव पञ्चनमस्कारस्मरणादिरूप औषधं निवृत्तिहेतुरस्य संसारस्य । यथोक्तम्—"पंचनमोक्कारो खलु विहिदाणं सत्तिओ अहिंसा य । इंदियकसायविजओ एसो धम्मो सुहपओगो ॥ १ ॥" एवमवगते यदेष पुनर्निर्णीतवान्, तदाह—गुरुकुलसंवासे गुरोरुक्तलक्षणस्य कुलं परिवारस्तत्रसम्यक् तद्गतमर्यादया वासे सति स शुद्धो धर्म्मो निश्चयतः परमार्थवृत्त्या सम्पद्यते । अनिश्चयरूपस्तु कृत्रिमसुवर्णसदृशः परीक्षामक्षममाणोऽन्यथापि स्यात् । न च तेन किञ्चित्, संसारफलत्वेनासारत्वादिति ज्ञातमेतेन माषतुषादिना साधुजडेनापि सता ॥ १९४ ॥

कुत एतदेवमिति चेदुच्यते;—

जं कुणति एवमेवं तस्साणं सव्वहा अलंघंतो । एगागिमोयणम्मिवि तद्खंडण मो इहं णायं ॥१९५॥

यद्यस्मात् कुरुते एवं निश्चयतः, एवं गुरुकुलसंवासं माषतुषादिः । कीदृश इत्याह—तस्य गुरोराज्ञामिच्छामिथ्याकारादिपरिपालनरूपां सर्वथा मनसा वाचा कायेन च अलंघयन्ननतिक्रामन् । नन्वेकाकिनस्तस्य किमित्याह—एकाकिमोचनेऽपि कुतोऽप्यशिवादिपर्यायादेकाकिनोऽपरसाधुसाहाय्यरहितस्य क्वचिद् ग्रामनगरादौ गुरुणा स्थापने सत्यपि तदखण्डना गुर्वाज्ञानुलंघना वर्त्तते 'मो इति प्राग्वत् । अयमत्राभिप्रायः—बहुसाधुमध्ये लज्जाभयादिभिरपि भवत्येव गुर्वाज्ञानुलंघनम् । यदा त्वसौ एकाकितया युक्तोऽपि गुरुकुलवासप्रवृत्तां सामाचारीं सर्वामनुवर्त्तते, तदा ज्ञायते निश्चयतो गुरुकुलसंवासवानसौ, तत्साध्यस्य क्रियाकलापस्य सर्वथाऽखण्डनात्, इह गुर्वाज्ञानुलंघने ज्ञातं दृष्टान्तो ज्ञेयम् ॥१९५॥

तदेवाह;—

जह चेव चंदउत्तस्स विब्भमो सव्वहा ण चाणक्के । सव्वत्थ तहेतस्सवि एत्तो अहिगो सुहगुरुम्मि॥१९६॥

यथा चैव यथैवेत्यर्थः, चन्द्रगुप्तस्य मौर्यवंशप्रसवप्रथमहेतो राजविशेषस्य प्राक्कथितस्य विभ्रमो विपर्यासः संशयो वा सर्वथा सर्वैः प्रकारैर्न नैव चाणक्ये प्रागुक्तलक्षणे मंत्रिणि सर्वत्र सर्वेषु प्रयोजनेषु समादिश्यमानेषु, तथैतस्यापि माषतुषादेर्यतेरितश्चन्द्रगुप्तादधिकः समर्गलो विश्वासः शुभगुरौ विजृम्भते । यथा हि चन्द्रगुप्तस्य पाटलिपुरोपरोधकाले नन्दबलनिर्द्धाटितेन चाणक्येन नीयमानस्य पश्चादनुलग्ने नन्दसैन्ये अनन्योपायां चन्द्रगुप्तरक्षां परिभावयता महति सरसि निविष्टपद्मिनीषण्डमण्डिते निक्षिप्तस्य नन्दाश्ववारेणैकेन क्व चन्द्रगुप्तस्तिष्ठतीति पृष्टेनाङ्गुल्यग्रेण दर्श्यमानस्यापि नाविश्वासो जातः, किंत्वार्य एव युक्तमयुक्तं वा जानातीति प्रतिपत्तिः, तथाऽस्य माषतुषादेः सर्वथा व्यावृत्तविपर्यासस्य संसारविषविकारनिराकरणकारिणी गुरोरस्य सेवेति मन्यमानस्य चन्द्रगुप्तस्य विश्वासादिह राज्यमात्रफलादनन्तगुणः शुभगुरौ प्रत्ययः प्रवर्त्तत इति ॥ १९६ ॥

ननु गुरुमात्रगोचरविभ्रमाभावेऽपि विशेषतत्त्वविषयविभ्रमसद्भावात् कथमस्य कृत्यं भ्रान्तिगर्भं सत् शुद्धचरित्रतया व्यवहृतमित्याशंक्याह;—

अन्नत्थवि विन्नेओऽनाभोगो चेव नवरमेयस्स । न विवज्जउत्ति नियमा मिच्छत्ताईणभावातो ॥ १९७ ॥

अन्यत्रापि गुरुव्यतिरिक्तेऽपि जीवादौ विषये गुरौ तावदविभ्रम एवेत्यपिशब्दार्थः, अनाभोगश्चैवानुपयोग एव नवरं केवलं निबिडश्रुतावरणप्रतिघाताद् एतस्य मापतुपादेरत्यन्ततत्त्वजिज्ञासावतोऽपि नीलपीतादिरूपोपारूढदृढदिदृक्षापरिणामस्य यथा कस्यचिद् अन्धस्य दृश्येष्वर्थेषु, व्यवच्छेद्यमाह—न नैव विपर्ययो विपर्यासः । इति पदपरिसमाप्तौ । नियमाद् निश्चयेनात्र हेतुर्मिथ्यात्वादीनां मिथ्यात्वमोहनीयस्यादिशब्दाद् अनन्तानुबन्धिनां च बोधविपर्यासकारिणां, तथा क्रियाव्यत्ययहेतूनाम् अप्रत्याख्यानावरणानां प्रत्याख्यानावरणानां च कषायाणामभावादनुदयात् । एतदुदयो हि हृत्पूरकोपयोगवत्, मद्यादिकुद्रव्योपयोगवद् वा नियमाद् आत्मानं भ्रममानयति । तद्धतश्च न तात्विकी काचित् कार्यनिष्पत्तिरिति ॥ १९७ ॥

अत एवाह;—

एसो य एत्थ गरुओ णाणज्झवसाय संसया एवं । जम्हा असप्पवित्ती एत्तो सव्वत्थणत्थफला ॥१९८॥

एष एव विपर्यय एव अत्रैषु बोधदोषेषु मध्ये गुरुको महान् दोषः । व्यवच्छेद्यमाह—न नैवानध्यवसायसंशयौ एवं गुरुकौ दोषौ । तत्रानध्यवसायः सुप्तमत्तपुरुषवत् क्वचिदप्यर्थे बोधस्याप्रवृत्तिः, संशयश्चानेकस्मिन् विषयेऽनिश्चायकतया प्रवृत्तिः, यथोक्तम्—“जमणेगत्थलंबणमपरिदोसपरिकुंठियं चित्तं । सयइव सव्वप्पयओ तं संसयरूवमण्णाणं ॥ १ ॥” इति । यस्माद् असत्प्रवृत्तिः परिशुद्धन्यायमार्गानवतारिणी चेष्टा, इतो विपर्यासात् सर्वत्र सर्वेष्वैहलौकिकपारलौकिकेष्वर्थेष्वनर्थफला व्यसनशतप्रसविनी प्रादुरस्ति । यदाऽवाचि—“न मिथ्यात्वसमः शत्रुर्न मिथ्यात्वसमं विषम् । न मिथ्या-

त्वसमो रोगो न मिथ्यात्वसमं तमः ॥ १ ॥ द्विषद्विषतमोरोगैर्दुःखमेकत्र दीयते । मिथ्यात्वेन दुरन्तेन जन्तोर्जन्मनि जन्मनि ॥ २ ॥" अनाभोगसंशयतो जाताप्येषा तत्वाभिनिवेशाभावात् सुखसाध्यत्वेन नात्यन्तमनर्थं सम्पादिकेति१९८

अन्यदपि चारित्रिलक्षणमत्र योजयितुमिच्छुराह;—

मग्गणुसारी सद्धो पन्नवणिज्जो कियावरो चेव । गुणरागी सक्कारंभसंगओ जो तमाहु मुणिं ॥१९९॥

मार्गं तत्त्वपथमनुसरत्यनुयातीत्येवंशीलो मार्गानुसारी, निसर्गतस्तत्रानुकूलप्रवृत्तिश्चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमात् । एतच्च तत्त्वावाप्तिं प्रत्यवन्ध्यं कारणम्, कान्तारगतविवक्षितपुरप्राप्तिसद्योग्यतायुक्तान्धस्येव । तथा, श्राद्धस्तत्त्वं प्रति श्रद्धावांस्तत्प्रत्यनीकक्लेशह्रासातिशयादवाप्तव्यमहानिधानतद्ग्रहणविधानोपदेशश्रद्धालुनरवत् विहितानुष्ठानकारिरुचिर्वा । तथा, अत एव कारणद्वयात् प्रज्ञापनीयः कथञ्चिदनाभोगादन्यथाप्रवृत्तावपि तथाविधगीतार्थेन सम्बोधयितुं शक्यः, तथाविधकर्मक्षयोपशमादविद्यमानासदभिनिवेशः प्राप्तव्यमहानिधितद्ग्रहणान्यथाप्रवृत्तसुकरसम्बोधनरवत् । तथात एव कारणात् क्रियापरश्चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमाद् मुक्तिसाधनानुष्ठानकरणपरायणः, तथाविध निधिग्राहकवत् । च-शब्दः समुच्चये । एवशब्दोऽवधारणे । एवं चानयोः प्रयोगः—क्रियापर एव च नाक्रियापरोऽपि, सत्क्रियारूपत्वाच्चरित्रस्य । तथा, गुणरागी विशुद्धाध्यवसायतया स्वगतेषु वा परगतेषु वा गुणेषु ज्ञानादिषु रागः प्रमोदो यस्यास्त्यसौ गुणरागी निर्मत्सर इत्यर्थः । तथा, शक्यारंभसंगतः कर्त्तुं शकनीयानुष्ठानयुक्तो, न शक्ये प्रमाद्यति न चाशक्यमारभत इति भावः । यः कश्चिदेवंविधगुणोपेतस्तमाहुर्ब्रुवते समयज्ञा मुनिं साधुमिति ॥ १९९ ॥

यदि नामैवं साधुलक्षणमुक्तं, तथापि प्रस्तुते किमायातमित्याह;—

एयं च अत्थि लक्खणमिमस्सनिस्सेसमेव धन्नस्स। तहगुरुआणासंपाडणं उ गमगं इहं लिंगं॥२००॥

एतच्चैतदपि मार्गानुसारित्वादि, किं पुनर्गुरुविपयोऽभ्रमः, अस्ति विद्यते लक्षणमस्य मापतुपादेर्निःशेपमेव धन्यस्य धर्मधनार्हस्य। किमत्र लिङ्गमित्याह—तथा यथा गुरुसन्निधाने तथैव तद्व्यवधानेऽपि गुर्वाज्ञासम्पादनं प्रतिलेखनाप्रमार्जनादि माधुसामाचारीपालनरूपं पुनर्गमकं ज्ञापकम्। इह मार्गानुसारित्वादौ लिङ्गं चिह्नमिति ॥ २०० ॥

ननु चारित्रिणो मोक्षं प्रत्यतिदृढानुरागत्वेनात्यन्तादौत्सुक्यादशक्यारम्भोऽपि न दुष्टः स्याद् इत्याशंक्याह;—

सत्तीए जतितव्वं उचियपवित्तीएँ अन्नहा दोसो। महगिरिअज्जसुहत्थी दिट्ठंतो कालमासज्ज ॥ २०१ ॥

शक्तौ—सामर्थ्ये चिकीर्षितप्रयोजनानुकूले सति यतितव्यं—प्रयत्नः कार्यः, किमविशेपेणेत्याह—'उचितप्रवृत्त्या' तत्तद्रव्यक्षेत्रकालभावैरबाध्यमानचेष्टारूपया। विपक्षे दोपमाह—अन्यथाउक्तप्रकारद्वयविरहे यत्ने क्रियमाणेऽपि दोपो—वन्ध्यचेष्टालक्षणः सम्पद्यते, सफलारम्भसारत्वाद् महापुरुपाणामिति। अत्र 'महगिरि–अज्जसुहत्थी' इति आर्यमहागिरिरार्यसुहस्ती च दृष्टान्तः—उदाहरणं 'कालं' व्यवच्छिन्नपरिपूर्णजिनकल्पाराधनायोग्यजीवं दुष्पमालक्षणमाश्रित्य, शक्तौ सत्यामुचितप्रवृत्त्या यत्ने कर्त्तव्यतयोपदिश्यमाने इति ॥ २०१ ॥

एतयोरेव वक्तव्यतां संगृह्णन्नाह;—

पाडलिपुत्ति महागिरि अज्जसुहत्थी य सेट्ठिवसुभूती। वइदिस उज्जेणीए जियपडिमा एलगच्छं च ॥२०२॥

पाटलिपुत्रे नगरे 'महागिरि अज्जसुहत्थि'त्ति आर्यमहागिरिरार्यसुहस्ती च द्वावाचार्यौ कदाचिद् विहारं चक्रतुः । तत्र श्रेष्ठी वसुभूतिरार्यसुहस्तिना सम्बोधितः ततो 'वइदिस'त्ति अवन्ती विषये उज्जयिन्यां 'जियपडिम'त्ति जीवत् स्वामिकप्रतिमाया वर्द्धमानजिनसम्बन्धिन्या वन्दनार्थं गतौ । तत एलकाक्षं च दशार्णभद्रापरनामकं गतौ ॥ २०२ ॥

अथैतत्संग्रहगाथां स्वयमेव शास्त्रकारः गाथानवकेन व्याख्यानयन्नाह;—

दो थूलभद्दसीसा जहोइया आइमो य इयरत्ति। ठविउं गच्छेऽतीओ कप्पोत्ति तमासिओ किरियं २०३॥१

एसणसुद्धातिजुओ वसुभूतिगिहम्मि कारणगएण। दिट्ठो गोयरवत्ती इयरेणऽब्भुट्ठिओ विहिणा॥२०४॥२

सेट्ठिस्स विम्हओ खलु तग्गुणकहणाएँ तह य बहुमाणो॥ठितिसवणुज्झियधम्मं पायमणाभोगसद्धाए॥३

उवओगपरिन्नाणं कहणाऽवक्कमण वइदिसं तत्तो। संभासिऊण गमणं कालट्ठा एलगच्छं ति ॥ २०६ ॥ ४॥

मिच्छत्त सड्ढिहासो पच्चक्खाणम्मि तह सयग्गहणं।वारण पवयणदेवय सज्झिलगोगाहिमा भोगे२०७॥५

तलघायअच्छिपाडण सड्ढीउस्सग्ग देव उद्दाहो। एलच्छि बोहि नगरं तओ यतं एलगच्छंति ॥ २०८ ॥ ६॥

तत्थ य दसन्नकूडो गयग्गपयगो दसन्नरायम्मि । वीरे इड्ढी बोहण एरावयपयसुजोगेणं ॥ २०९ ॥ ७ ॥

दंता पुक्खरिणीओ पउमा पत्ता य अट्ठ पत्तेयं । एक्केक्क रम्मपेच्छण नरेंदसंवेग पव्वज्जा ॥ २१० ॥ ८ ॥
एयम्मि पुन्नखेत्ते तेणं कालो कओ सुविहिएणं । तत्तो समाहिलाभो अन्ने उ पुणोवि तल्लाभा ॥ २११ ॥ ९ ॥

इह वीराओ सुहम्मो सुहम्मनामा गणाहिवो जाओ । जंबुव साहुसाहुणीण (साहण) जंबूनामो तओ सूरी ॥ १ ॥ पभवो गुणाण पभवो तत्तो सेज्जंभवो भवोहहरो । सुइसीलजसो भद्दो जाओ तत्तो य जसोभद्दो ॥ २ ॥ दुद्धरपरिस्सहिंदियविजउब्भूय(जय)पभूयमाहप्पो । संभूयविजयनामा एगो गुणिगउरवड्ढाणं ॥३॥ पुरफुरिह(य)भद्दबाहू बीओ जाओ य भद्दबाहु त्ति । सीसा सीसारोवियमाणं गुरुणो पडिच्छंता ॥ ४ ॥ अइविमलथूलभद्दो मुणीसरोऽहेसि थूलभद्दो तो । संभूयविजयपामोक्खलद्धदिक्खो महादक्खो ॥ ५ ॥ सिरिभद्दबाहुगुरुणो समीवसंपत्तदिट्ठिवायसुओ । तत्तो च्चिय चोद्दसपुव्वपारगत्तेण जणियजसो ॥ ६ ॥ एगो महागिरी विव विसमपरीसहसमीरणगणाणं । सूरी महागिरी गरुयगरिमगुणजियनहाभोगो ॥ ७ ॥ सव्वजियाण सुहत्थी सुहत्थिगइगमणरंजियजणोहो । दुइओ अज्जसुहत्थी होत्था मुणिपुंगवो तत्तो ॥ ८ ॥ दुद्धोदहिजलसारिच्छकित्तिपब्भारपूरियदियंता । दोन्निवि हरहारतुसारतारयाकारसीलगुणा ॥ ९ ॥ णाणाविहगामागरपुरसंठियभवकमलसंडाणं । मायंडमंडलसमा दोण्णिवि पडिबोहकरणम्मि ॥ १० ॥ अगणियमाहप्पाणं सुयरयणाणं जणम्मि दुलहाणं । ते दोन्नि वि रोहणसेलखाणिभूया गुणपभूया ॥ ११ ॥ पत्तम्मि चरमकाले भयवं सिरिथूलभद्दगणनाहो । जुगवमणुओगणुन्नं दुभागकयगच्छणुन्नं च ॥ १२ ॥ दाऊणमेसिमेत्तो खमित्तु खामियसमत्तजिय-

वग्गो । परिसुद्धाणसणपरो परासु दिव्वं समुप्पन्नो ॥ १३ ॥ अणहीयसेससुत्तस्स सूरिणो अह सुहत्थिनामस्स । पत्तो उवज्झायत्तं महागिरी विणयनयनिहिणो ॥ १४ ॥ अह अन्नया सुहत्थी मुणिवसहो सिवपयट्टसत्थाहो । कोसंबीएँ पुरीए विहरित्था समणसंघजुओ ॥ १५ ॥ तत्थ पहाणो लोओ नरनाहाई पभूयभत्तीए । पइदिवसं वंदणधम्मसवणपूयणपरो जाओ ॥ १६ ॥ एगो य तत्थ दमगो सो सूरिसमीवमागओ संतो । पुरलोएण सहुग्गयरोमंचे तोसमुवहइ ॥ १७ ॥ अइतिक्खं दुब्भिक्खं देसे सव्वत्थ वट्टए तइया । पाएण जणो सयलो अइदुलह भोयणो जाओ ॥ १८ ॥ एगत्थ धणवइगिहे भिक्खट्ठा साहुसूरिसंघाडो । दिट्ठो तेण पविट्ठो दमगेणं कहवि चिरकाला ॥ १९ ॥ तम्मग्गेणऽणुलग्गो ते साहू सिंहकेसराईहिं । पडिलाभियासपणयं निरिक्खमाणस्स तस्स तओ ॥ २० ॥ तग्गिहनिग्गयमित्ता ते तेण पणामपुव्वं भणिया । एत्तो लद्धाओ भोयणाओ देहेह मे किंचि ॥ २१ ॥ तेहिँ तओ पडिभणियं भद्दपहूसूरिणो परं एत्थ । अम्हमुचियं न दाउं सूरिसमीवं समं चेव ॥ २२ ॥ गंतूण जाव जायइ मग्गे अम्हेऽवि मग्गिया आसि । साहूहिं कहियमत्तो तह भिक्खा लाभवुत्तंतो ॥ २३ ॥ भणइ गुरू न गिहीणं कप्पइ दाउं करेसि पव्वज्जं । जइ ता गिण्हहि (ण)तण्हा भवाहि पडिवन्नमेयं ति ॥ २४ ॥ एसो किं आराहणमुवलहिहीजा गुरू निरूवेइ । ता निच्छियं पहाणो पवयणपुरिसो इमो होही ॥ २५ ॥ तत्तोऽवत्तगसामइयदिक्खमारोविऊण पज्जत्तं । भुंजाविओ स भत्तं तं चिय जाओ समाहिपरो ॥ २६ ॥ अव्वो दयावरत्तं मज्झ जमेए पसन्नपरिणामा । पियबंधवस्स वऽट्ठं सव्वे वट्टंति कज्जम्मि ॥ २७ ॥ एमाइ चित्तचिन्ता सुहारसासिच्चमाणसव्वंगो । लग्गो नेउं तद्दिणसेसं बहुजायगुरुभत्ती ॥ २८ ॥ पत्तम्मि निसासमए अणुचियभो-

यणगुणाओ सम्पत्ता । तिघा विसूइगा लद्धसुद्धभावो मओ एत्तो ॥ २९ ॥ पाडलिपुत्ते नयरे मोरियवंसम्मि विन्दुसारस्स । नरवइणो पुननिवेइयस्स पुत्तो असोयसिरी ॥ ३० ॥ राया तस्सवि पुत्तो बालत्ते च्चिय पवन्नजुवरज्जो । आसि कुणालो नामेण जीवियाओवि अब्भहिओ ॥ ३१ ॥ उज्जेणी नाम पुरी दिन्ना तस्स य कुमारभुत्तीए । सहिओ परिवारजणेण वसइ सो तत्थ संतुट्ठो ॥ ३२ ॥ सयलकलाकलणखमं णाउं पिउणा तमण्णया लेहो । लिहिओ नियहत्थेणं जहा अहिज्जउ कुमारो त्ति ॥ ३३ ॥ तमणुवाणं मोत्तुं तहाविहे नरवई खणं कज्जे । जावुट्ठिओ सवत्तीजणणीए ताव पावाए ॥ ३४ ॥ नयणग्गओ नहग्गेण कज्जलं घेत्तुमुवरिभागम्मि । किरियापयस्स दिन्नं अंधिज्जउ तो कुमारोत्ति ॥ ३५ ॥ मंजायमपडिगाइयमुस्सुयभावाउ मुद्दिओ लेहो । पत्तो कुमरसमीवे सयमेव य वाइओ तेण ॥ ३६ ॥ अवधारिओ तयत्थो तत्तं काऊणमयसलागं जा । अंजेइ दोवि अच्छीणि ताव भणिओ परियणेणं ॥ ३७ ॥ कुमर! न एसा आणा पिउणो मन्निज्जए तए कइवि । दिवसे विभवं (लंव) लब्भइ परमत्थो जेण एयस्स ॥ ३८ ॥ कुमरो वज्जरइ तओ अम्हाणं मुरियवंसजायाणं । सवनिवईण मुज्झे आणा तिक्खा समक्खाया ॥ ३९ ॥ ता कह वियारमेयं णेऊण कुलं कलंकमाणेमि । पव्वेंदुबिम्बधवलं अच्छेरकरेहिं चरिएहिं ॥ ४० ॥ अगणियपरिवारनिवारणेण जावंजियाणि अच्छीणि । ताव पउत्ती पत्ता पिउणा सोगो कओ गरुओ ॥ ४१ ॥ णायं जणणि सवत्तीचरियमिणं चिंतियं गए कज्जे । किं कीरउ, उज्जेणी हरिउं एगो तओ पिउणा ॥ ४२ ॥ दिन्नो मणाभिरामो गामो तत्थ ट्ठिओ परिहरित्ता । ववसाये सेसे गीयविन्नाणवज्जमाढत्तो ॥ ४३ ॥ सिक्खिअमइदक्खत्ता लहुमेव परं गओ स तप्पारं । मिलियापरगंधवियलोगो महिमण्डलं

भमिउं ॥ ४४ ॥ लग्गो गंधव्वियगवसेलमेसो पविव्व विदलंतो । एत्तोच्चिय उच्छलियातुच्छजसो सोहमणुपत्तो ॥ ४५ ॥ कालेण कुसुमनयरे गओ तओ गाइउं समाढत्तो । नगरपहाणजणाणं सहासु अइभूरिभेयासु ॥ ४६ ॥ जाओ पुरे पवाओ जह सुरगंधव्विओ धुवं एसो । न सुओ जं न सुणिज्जइ कहिंचि एयारिसो अन्नो ॥ ४७ ॥ कहिओ अत्थाणीए एस पवाओ निवस्स मंतीहिं । ता कोऊहलतरलेण तेण नियपरियणो भणिओ ॥ ४८ ॥ सद्दाविज्जउ एसो तेणुत्तं देव ! नयणरहिओ सो । णो तुम्ह दट्ठुमुचिओ तो ठविओ जवणिअंतरिओ ॥ ४९ ॥ आपूरियसुद्धसरो जाव पगीओ नराहिवो ताव । हरिणोव्व गोरीगीएण तक्खणा हयमणो जाओ ॥ ५० ॥ अइतोसमुवगएणं तेणुत्तो सो वरं वरेहित्ति । लद्धावसरेण तओ पढिओ एसो सिलोगो त्ति ॥ ५१ ॥ चंदगुत्तप्पपुत्तो उ, बिंदुसारस्स नत्तुओ । असोगसिरिणो पुत्तो, अंधो जायइ कागिणिं ॥ ५२ ॥ तो सवियक्कमणेणं नरवइणा भणियमह तुमं होसि । किं मम सुओ कुणालो आमंति तओ जवणियाओ ॥ ५३ ॥ आकड्ढिऊण सव्वंगसंगमालिंगिओ निउच्छंगे । आरोविय संलत्तो किमित्तियं मग्गियं तुमए ? ॥ ५४ ॥ पासट्ठियमंतिजणेण भासियं देव ! मुरियवंसम्मि । रज्जं कागिणिसद्देण वुच्चई मग्गइ तमेसो ॥ ५५ ॥ पुत्त ! तमंधो रज्जस्स नोचिओ ता किमत्थि ते पुत्तो ? । अत्थि च्चिय, केवइओ ?, संपइ जाओ तओ नामं ॥ ५६ ॥ ठवियं संपइ इय तक्खणम्मि सो पुण दमगनरजीवो । मरिऊण समुप्पन्नो वुत्तम्मि दसाहववहारे ॥ ५७ ॥ रज्जाभिसेयसारं ठविओ रज्जम्मि मंतिपमुहाणं । उवणित्तु असोगसिरी जाओ परलोयकज्जपरो ॥ ५८ ॥ पुव्वावज्जियपुन्नाणुभावओ पइदिणं पवड्ढंतो । देहेण रायलच्छीए चेव जोव्वणमणुप्पत्तो ॥ ५९ ॥ अप्पडिबद्धविहारो विहरंतो अह कयाइ मुणिनाहो ।

अज्जसुहत्थी पत्तो पाडलिपुत्ते पवित्तगुणो ॥ ६० ॥ वहिमुज्जाणम्मि ठिओ पभूयवरसाहुनियरपरियरिओ । दिट्ठो कयाइ
पासायमंठिएणं निवेणेसो ॥ ६१ ॥ ओइन्नो रायपहं चउविहसंघाणुगो जहा गयणे । गहतारागणमज्झे जणियपमोओ
मरयसोमो ॥ ६२ ॥ अवलोइयपुव्वो एस मज्झ इय माणसे वियक्कंतो । सहसा महीऍ पडिओ सित्तो य जलेण सिसिरेणं
॥ ६३ ॥ वीयणगपवणपरिवीइओ य मुच्छाविरामसमयम्मि । जाओ जाइस्सरणो मुणिओ पुव्वो य वुत्तंतो ॥ ६४ ॥
तक्खणमेव समीवे मुणिवइणो आगओ परं हरिसं । रोमंचुक्करकरं सव्वंगेसुवि परिवहंतो ॥ ६५ ॥ वंदित्ता विन्नत्तो सूरी
किं जिणवराण धम्मस्स । फलमत्थि? सग्ग मोक्खो मुणिवइणा भासिए एवं ॥ ६६ ॥ सामाइयस्स किं फलमाह मुणी
जं पगिट्ठपयपत्तं । तं सग्गनिव्वुइफलं रज्जाइफलं जमवत्तं ॥ ६७ ॥ संजायपच्चओ एवमेयमिह नत्थि संसओ भणइ ।
किंभयवं! परियाणह मुणिवइणा सोवओगेणं ॥ ६८ ॥ आमन्ति वोत्तुमुत्तो कोसंवीचइयरो तओ सव्वो । जह दिन्नो
आहारो विसूइगाए जहा मरणं ॥ ६९ ॥ उप्फुल्लवयणकमलो हरिसंसुपवाहउल्लनयणिल्लो । धरणियलमिलियमउली पुणो
पुणो पणमइ मुणिंदं ॥ ७० ॥ सजलजलवाहमालानिग्घोसमणोहरेण सद्देण । पारद्धो जिणधम्मो कहेउ निम्महियमि-
च्छत्तो ॥ ७१ ॥ दुग्गयनराण व निही जच्चंधाण व निसाकरालोओ । वाहिविहुराण परमोसहं व भीयाण सरणं व ॥७२॥
जलहिजलंतोवुड्डाण झत्ति निच्छिड्डपोयलाभो व्व । पुन्नेहिं अणन्नसमेहिं कहवि जइ घडइ जिणधम्मो ॥ ७३ ॥ ता एय-
म्मुवलद्धे सुद्धं सद्धं मणे धरंतेण । मोक्खेक्कफलादिक्खा दक्खेण णरेण कायव्वा ॥ ७४ ॥ इय जंपियावसाणे भालय-
लनिवेसियंजली राया । भणइ ममऽत्थि न सत्ती सा जीए दिक्खिओ होउं ॥ ७५ ॥ तुहपयपंकयभमरायमाणसीसो

भवामि निच्चमहं। ता जं एयावत्थाजोग्गं तं देह आएसं ॥ ७६ ॥ तो गिण्ह सावयवए जिणचेइयसाहुसावयजणाणं। अइसच्छातुच्छमणो वच्छल्लपरो सया भवसु ॥ ७७ ॥ कुणसु य सव्वपयत्तेण खीरसायरजलुज्जलं कित्तिं। परमत्थबंधुणो भगवओ तुमं समणसंघस्स ॥ ७८ ॥ तह गामागरपुरपट्टणेसु सव्वत्थ वट्टमाणाणं। धम्मारंभा धम्मियजणाण पसरंति तह कज्जं ॥ ७९ ॥ उग्घडिउब्भडसावगधम्मो मुणिवइपए पणमिऊणं। नियपासायमुवगओ परं मुणेंतो कयत्थत्तं ॥८०॥ तप्पभिई जिणबिम्बे उदारपूयापुरस्सरविहीए। वंदेइ पज्जुवासइ गुरुणा विणएण गुरुचलणे ॥ ८१ ॥ दीणाणाहाइजणाण देइ दाणं कुणेइ जीवदयं। हिमगिरिसिहरुत्तुंगे कारवइ जिणालए रम्मे ॥ ८२ ॥ पच्चंतियरायाणो सव्वे सद्दाविऊणमह कहिओ। तेणमिमेसिं धम्मो केई पत्ता य सम्मत्तं ॥ ८३ ॥ समणाण सुविहियाण अरहंताणं च विहियबहुमाणा। ते जाया मायारहियमाणसा परियणसमेया ॥ ८४ ॥ अह अन्नया जिणहरे महामहो वरविभूइजोगेण। पारद्धो रन्ना धन्नपुण्णजणपेच्छणिज्जो जो ॥ ८५ ॥ नियसिहरुल्लिहियनहो रहो समूसियमहल्लझयमालो। जत्तानिमित्तमखिलम्मि पुरवरे भमिउमारद्धो ॥ ८६ ॥ भेरीभंकाररवापूरियनहमंडलो रवमयं व। कुणमाणो जियलोयं तिरोहियाऽसेस लोयरवो ॥ ८७ ॥ अग्घे दूरमहग्घे पइगेहमणेगहा पडिच्छंतो। पत्तो कमेण नरवइगिहंगणे आयरपरेणं ॥ ८८ ॥ अच्चुत्तमपूयापुव्वमेव इमिणा पडिच्छिओ लग्गो। अणुमग्गेणं भमिउं नियपरियणपरिगओ राया ॥ ८९ ॥ समए सम्माणित्ता सामंता पणयगब्भवयणेहिं। भणिया मन्नह जइ मं सामंता! नियरज्जेसुं ॥ ९० ॥ कारावेह जिणहरे जिणरहजत्ताउ तहा महंतीउ। अत्थेण मे न कज्जं एयं खु ममं पियं णवरं ॥ ९१ ॥ वीसज्जिया य तेणं गमणं घोसावणं सरज्जेसुं। साहूण

सुहविहारा जाया पच्चंतिया देसा ॥ ९२ ॥ रहजत्तासणुजंती(ण्हाणजत्ता)पुप्फारुहणाइं उक्किरणगाइं । पूइं च चेइयाइं नेवि सरज्जेसु कारेंति ॥ ९३ ॥ अह कइयाइ सुहत्थी संपइरन्ना नमंतसीसेण । पुट्ठो भयवमणारियदेसेसु न साहुणो कीम? ॥ ९४ ॥ विहरंति तुम्ह मुणिपुंगवेण पण्णत्तमज्जदेसेसु । साहू जं विहरंता लहंति गुणमाह जं वीरो ॥ ९५ ॥ एत्थ किल सन्निसावय जाणंति अभिग्गहे सुविहियाणं । आरियदेसम्मि गुणा णाणचरण गच्छवुड्ढी य ॥ ९६ ॥ लद्धाभिप्पाएणं निरुवियां तेण साहुनेवत्था । नियपुरिसा साहुसमायारीदंसावणनिमित्तं ॥ ९७ ॥ गंतूण जहा साहूभत्तं पाणं उवस्सयाई य । गिण्हंति य भासंति य जहा तहा तेहिं ववहरियं ॥ ९८ ॥ समणभडभाविएसु तेसु देसेसु एसणाईहिं । साहू सुहं विहरिया तेणं ते भद्दया जाया ॥ ९९ ॥ उदिण्णजोहाउलसिद्धसेणो, स पत्थिवो निज्जियसत्तुसेणो । समंतओ साहुसुहप्पयारे, अकासि अंधे दमिले य घोरे ॥ १०० ॥ स पुव्वजम्मोदरियत्तदोसं, सरित्तु दारेसु पुरस्स तत्तो । सत्ते करावेइ महंतचित्तो, भत्तं दवावेइ य भिच्छुयाणं ॥ १०१ ॥ जे तेसु सत्तेसु करेंति तत्तिं, सगोरवं ते भणिया निवेणं । तुम्हाण देंताण जमुव्वरेइ, देज्जाह साहूण तमायरेणं ॥ १०२ ॥ तं तुम्हसंतं जमिमेसि जोग्गं, न रायपिंडो त्ति ममच्चयं तु । जं तस्स मोल्लं तमहं दलामि, मणोवियप्पोऽत्थ न कोइ कज्जो ॥ १०३ ॥ ते देंति भत्तं तह पाणगं च, पज्जत्तभावेण मुणीण तेसिं । अन्नोऽवि जो कंदवियाइलोगो, निरूविओ सो नरनायगेणं ॥ १०४ ॥ जं जत्थ साहूण भवेइ जोग्गं, तं मग्गमेएसि जहोवओगं । तहा तहा सप्पणिहाणचित्ता, करेह मग्गेज्जह तस्स मोल्लं ॥ १०५ ॥ एवं सुभिक्खे गरुयम्मि जाए, महागिरी अज्जसुहत्थिपासे । समागओ गामपुरागराईविहारमाणाएँ समायरंतो ॥ १०६ ॥ भिक्खासरूवं सयलंपि

नाउं, कओवओगेण मणेण सम्मं । सूरी सुहत्थी भणिओ किमेवं, निवस्स पिंडो तहऽणेसणिज्जो ॥ १०७ ॥ निक्कारणं घेप्पइ?, सोवि आह, निवम्मि भत्तम्मि न भत्तिमंतो । को नाम? अज्जो! पउरत्तणेण, सवत्थ भिक्खं मुणिणो लहंति ॥ १०८ ॥ सिस्साणुराएण निवारमेसो, जया सुहत्थी न करेइ ताव । माइत्ति नाऊण स भिन्नवासी, होउं विसंभोगपरो पयाओ ॥ १०९ ॥ यतः पठ्यते;—करिकप्पे सरिछंदे तुल्लचरित्ते विसिट्ठतरए वा । साहूहिँ संथवं कुज्ज णाणीहिं चरित्तजुत्तेहिं ॥ ११० ॥ सरिकप्पे सरिछंदे तुल्लचरित्ते विसिट्ठतरए वा । आएज्ज भत्तपाणं सएण लाभेण वा तुस्से ॥ १११ ॥ तयणु विसंभोगविही इमम्मि तित्थे मुणीण संजाओ । पच्छायावपरद्धो महागिरीणं गुरूण तओ ॥ ११२ ॥ मिच्छादुक्कडमज्जसुहत्थी वंदिय कमुप्पले देइ । संभोगं उवणीओ जहपुवं विहरिउं लग्गा ॥ ११३ ॥ जह मज्झम्मि महंतो होइ जवो तह इमो मुरियवंसो । तवति रइरज्जमाणो संपइणा भूमिणाहेणं ॥ ११४ ॥ सो सुस्सावयधम्मं सम्मं काऊण भूमिवलयं च । जिणभवणसेणिरमणिज्जमुवगओ देवलोगम्मि ॥ ११५ ॥ पत्तम्मि पच्छिमवए महागिरी विहियगच्छकायवो । अज्जसुहत्थिम्मि गणं ठविऊण इमं विचिंतेइ ॥ ११६ ॥ परिवालिओ सुदीहो परियाओ वायणा तहा दिन्ना । णिप्फाइया य सीसा सेयं मे अप्पणो काउं ॥ ११७ ॥ किंतु विहारेणब्भुज्जुएण विहरामणुत्तरगुणेणं । किंवा अब्भुज्जुयसाहणेण विहिणा अणुमरामि ॥ ११८ ॥ सक्को न ताव काउं जिणकप्पो संपयं तयब्भासो । जुज्जइ विहेउमेत्तो सत्तीए गच्छपडिबद्धो ॥ ११९ ॥ पारद्धो जिणकप्पाणुट्ठाणं णिट्ठुरं तवो काउं । विहरंता कुसुमपुरे वरे गया दोऽवि कइया वि ॥ १२० ॥ संपत्ता साहुजणा बियम्मि ठाणे ठिया नवर सेट्ठी । वसुभूई नाम सुहत्थिसूरिणा तत्थ पण्णविओ

॥ १२१ ॥ पत्तो बोहिं नियगेहलोयसंबोहणत्थमह सूरी । भणिओ भयवं! मह मंदिरम्मि धम्मं कहं कुणह ॥ १२२ ॥ कइया तह चिय तीए तत्थ किज्जंतियाएँ भिक्खट्ठा । पत्तो महागिरी संभमेण अब्भुट्ठिओ झत्ति ॥ १२३ ॥ मुणिवइणा अज्जसुहत्थिणा, तओ सेट्ठिणा स तुट्ठेण । पुट्ठो भयवं! को एस जेण अब्भुट्ठिया तुम्हे? ॥ १२४ ॥ भणियं सो अम्ह गुरू विसेसकिरियापरो परं जाओ । उज्झिज्जमाणमन्नं गिण्हइ पाणं च नो अन्नं ॥ १२५ ॥ एमाइगुणनिहाणं वुत्तंतं तस्स समणमीहस्स । अइवित्थरेण कहिउं समए नियवसहिमणुपत्तो ॥ १२६ ॥ तत्तो वीयम्मि दिणे सब्बो वसुभूइणा निओ लोओ । पन्नविओ जह भत्तं पाणं च अणायरपरेहिं ॥ १२७ ॥ ववहरणिज्जं देज्जं अणिच्छमाणस्स अन्नमन्नस्स । जइया स गुरूण गुरू एज्जा भिक्खाकए कहवि ॥ १२८ ॥ पत्तम्मि तम्मंदिरम्मि तं तह विहेउमारद्धा । परिचिंतियं न एसो सब्भावोऽलद्धभत्तो सो ॥ १२९ ॥ वसहिं तेण नियत्तो संज्झासमए सुहत्थिणो कहियं । अज्जो! अणेसणा कीस अज्ज मज्झं तए विहिया? ॥ १३० ॥ कहमेयं संभंतो पुच्छइ संसाहियं जहा तुमए । अब्भुट्ठाणं जं मे विहियं कहिओ य वुत्तंतो ॥ १३१ ॥ तत्तो कुसुमपुराओ उज्जेणीए पुरीएँ संपत्तो । जीयंतसामिणीए पडिमाए वंदणनिमित्तं ॥ १३२ ॥ सिरिमं महागिरी परिमिएहिं समणेहिं समणुगम्मं तो । अभिवंदियजिणबिंबो संबोहियसाहुसंघाओ ॥ १३३ ॥ तत्तो दसण्णदेसे नगरं नामेण एलगच्छंति । तत्थ गओ स महप्पा अणसणविहिणा मरणहेउं ॥ १३४ ॥ तं आसि दसन्नपुरं पुरा जहा एलगच्छमुप्पन्नं । तह संपइ भन्नइ मिच्छदिट्ठिणा साविया एगा ॥१३५॥ दुट्ठाभिसंधिणा कहवि तत्थ केणावि कुलपसूएण । परिणीया जिणधम्मं विमलं सम्मं च सा कुणइ ॥ १३६ ॥ सूरत्थमणम्मि सया पच्चक्खाणं पवज्जमाणिं

णाइं सयसहस्ससंखाइं ॥ १६८ ॥ इय एवंविहरिद्धीरेहिलं तेण उब्भडं रज्जं । मुक्कं तणंव विन्नायभवसरूवेण धीरेणं ॥ १६९ ॥ सवजगजीवखेमंकरिं च दिक्खं खणेण पडिवन्नं । दट्ठुं तं सवियक्को सक्को परिचिन्तए एवं ॥ १७० ॥ जमणेण पुन्नपुरिसेण चिंतियं जह मए भुवणबंधू । तह नमणिज्जो जह नो केणावि कयावि नमिओ त्ति ॥ १७१ ॥ तं सवं संपाडियमेएण महाणुभावचरिएणं । को अन्नो एयाओ एवं दिक्खं पवज्जेइ? ॥ १७२ ॥ सो सुद्धचरणसंसेवणेण संपत्तकेवलालोओ । सिवमपुणागममपुणब्भवं च निवाणमणुपत्तो ॥ १७३ ॥ सुरवारणग्गपयपडिबिंबपभावाओ तप्पभी सेलो । सो लोए सवत्थवि गयग्गपयनामगो जाओ ॥ १७४ ॥ तम्मि पवित्ते खित्ते महागिरी सुत्तवुत्तविहिसारो । काऊण कालमकलंकमुवगओ देवलोगम्मि ॥ १७५ ॥ कालादविक्खया तह इय अन्नेणावि सुविहियजणेणं । सम्मं पयट्टियवं नियसत्तिमनिण्हवंतेणं ॥ १७६ ॥

॥ (नमो नमः शारदायै) ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—द्वौ स्थूलभद्रशिष्यौ प्रागुक्तनामानौ यथोदितौ सत्यरूपावभूतां, तत्र 'आइमो य'त्ति आदिमो महागिरिः, पुनः इतरम्—आर्यसुहस्तिनं, इति पूरणार्थः, स्थापयित्वा नायकत्वेन गच्छे, अतीतकल्पो जिनकल्पसंज्ञ इतिकृत्वा तां जिनकल्पसम्बन्धिनीमाश्रितः प्रतिपन्नः क्रियां वचनगुरुत्वादिकां सामाचारीम् । यथोक्तं धर्मबिन्दौ "वचनगुरुता, अल्पोपधित्वं, निष्पूतिकर्मशरीरता, अपवादत्यागः, ग्रामैकरात्र्यादिविहरणं, नियतकालचारिता, प्राय ऊर्ध्वं स्थानं, देशनायामप्रबन्धः, ध्यानैकतानत्वमिति" 'वचनगुरुता' इति वचनमेवागम एव गुरुः धर्माचार्यो यस्य स तथा तद्भावो वचनगुरुता ॥ २०३ ॥ १ ॥

ग्रहणाः सप्त भक्तगोचराः पानगोचराश्च, तत्रासंसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं निरवशेषं च देयद्रव्यं यत्र सा प्रथमा १ एतद्विलक्षणा द्वितीया २ पाकस्थानादुद्धृत्य स्थानान्तरनिक्षिप्तदेयद्रव्यगोचरत्वेनोद्धृतानामिका तृतीया ३ तस्यैव अल्पलेपस्य वल्लचणकादेर्ग्रहणरूपा चतुर्थी ४ भोजनशालानिक्षेपणभोक्तृलोकावग्रहायातस्य भक्तादेर्ग्रहणलक्षणाऽवगृहीता नाम पञ्चमी ५ भोजनभाजननिक्षिप्तलक्षणा प्रगृहीता नाम षष्ठी ६ भोजनशालाप्रवृत्तस्य भोक्तृलोकेनानिष्यमाणस्यात एव वोज्झितकनामकस्यान्नादेर्ग्रहणरूपा उज्झितानामिका सप्तमी ७ तत्र जिनकल्पिकस्याद्याभ्यामेषणाभ्यां भक्तपानयोरग्रह एव, उपरितनीषु पञ्चस्वेषणासु योग्यरूपतया ग्रहो वर्त्तते, परं तास्वपि एकत्र दिवसे द्वयोरभिग्रहो यथैकया कयाचिद् भक्तमेकया च पानकं ग्राह्यमिति, तदुक्तम्—"संसट्ठमसंसट्ठा उद्धड तह अप्पलेवडा चेव। उग्गहिया पग्गहिया उज्झियधम्मा य सत्तमिया ॥ १" तथा 'पंचसु गह दोसभिग्गहो भिक्खा' इति। अत्र प्रथमतः संसट्ठपदोपादानं छन्दोभङ्गभयात्, तत आसामेषणानां शुद्धिः निर्दोषता आदिशब्दात् "तवेण सत्तेण सुत्तेण एगत्तेण बलेण य। तुलणा पंचहा वुत्ता, जिणकप्पं पडिवज्जउ" ॥ १ ॥ इत्येवंरूपतुलनापञ्चकग्रहः, तद्युक्तः सन् वसुभूतिश्रेष्ठिगृहे भिक्षां भ्रमन्नित्यर्थः, इतरेण—सुहस्तिनाऽकारणगतेन—कुटुम्बप्रतिबोधप्रयोजनप्राप्तेन दृष्टोऽवलोकितो गोचरचर्त्ती, अभ्युत्थानविषयः कृतो विधिना संभ्रमप्रकाशनालक्षणेन ॥ २०४ ॥ २ ॥

—'सेट्ठिस्स विम्महो' इत्यादि, श्रेष्ठिनो वसुभूतेर्विस्मयः—आश्चर्यमभूत्—अहो! एभ्यः किं कश्चिद् अयं महान् वर्त्तते? इति। खलु वाक्यालंकारे। तद्गुणकथनायां सुहस्तिना कृतायां, तथा चेतिसमुच्चये, भिन्नक्रमश्च, ततो बहु-

तं। भत्ता उवहसइ जहा किं कोइ निसाएँ भुंजेइ? ॥ १३७ ॥ पच्चक्खाणपरा जं तमेवमप्पाणयं किलिस्सेसि । न हु निष्फलकज्जारंभभाइणो होंति बुद्धिधणा ॥ १३८ ॥ अह अन्नया पलत्तं तेण जहा होइ जइ इहं धम्मो । ता मज्झवि पच्चक्खाणमत्थु एयाएँ रयणीए ॥ १३९ ॥ भणिओ सो तीए सावियाए मा गिण्ह भंजसि तुमंति । मुद्धे! किं रयणीए भुंजंतोऽहं तए दिट्ठो? ॥ १४० ॥ तो पवयणदेवीए अमरिसमाणाइ तस्स उवहासं । भगिणीनेवत्थधराए भक्खभाणं करेऊणं ॥ १४१ ॥ जा उवणीयं ता तक्खणेण सो भुंजिउं जया लग्गो । भणियं भज्जाएँ किमेयमप्पणा नियमुहेण कयं ॥ १४२ ॥ भंजसि पच्चक्खाणं?, अलाहि एएणऽसप्पलावेणं । जा भणइ ताव पहओ तलप्पहारेण देवीए ॥ १४३ ॥ पडियाणि दोवि अच्छीणि दट्ठुमसमंजसं तया झत्ति । विच्छायत्तमुवगया ममेस दोसो जणो भणिही ॥ १४४ ॥ इय भावेंती एसा सासणदेविं पडुच्च उरसग्गे । परिसंठिया न पवयणदोसो जह होइ तह जयसु ॥ १४५ ॥ तक्खणमरमाणस्सेलगस्स अच्छीणि सजियदेसाणि । तस्सच्छिपएसे निवेसियाणि विहियाणि तीएँ तया ॥ १४६ ॥ पेच्छइ जणो पभाए तमेलगच्छं सविम्हओ संतो । तप्पभिई तन्नगरं विक्खायं एलगच्छं ति ॥ १४७ ॥ तत्थ य दसण्णकूडो सेलो सिहरग्गभग्गरविमग्गो । जह सो गयग्गपयनामगो त्ति जाओ तहा सुणह ॥ १४८ ॥ किल एगया जिणवरो वीरो विहरंतओ तहिं पत्तो । विहियं च समोसरणं सरणं जीवाण तियसेहिं ॥ १४९ ॥ वीरपउत्तिनिउत्तयनरेहिं वद्धाविओ पुरे राया । सिरिमं दसण्णभद्दो दसण्णकूडेजहा भयवं! ॥ १५० ॥ सव्वसढभावमुक्को समोसढो सुदिढरूढपोढजसो । तेसिं च पारितोसियदाणं दाउं विचिंतेइ ॥ १५१ ॥ सुरअसुरवंदणिज्जो तहा मए सव्वपरियणजुएणं । नमणिज्जो जह पुव्विं नमिओ

केणावि न कयावि ॥ १५२ ॥ आणत्तो नयरजणो उग्घोसणपुव्वगं तहा चउरो । सेणाओ अंतेउरजणो य जह सव्वरिद्धीए ॥ १५३ ॥ नमणिज्जो जिणनाहो कयम्मि पगुणम्मि कत्ति सव्वम्मि । तम्मि स ण्हाओ संतो सव्वालंकारपरिकलिओ ॥ १५४ ॥ हिमसेलुद्धुरकुंजरमारूढो सेययछत्तछन्ननहो । हिमरयरययसमुज्जलचउचामरवीइयसरीरो ॥ १५५ ॥ गरुडमयरायगयसरभचिंधसयवंधुरग्गमग्गो य । चारणसहस्सपरिगिज्जमाणहरहारसरिसजसो ॥ १५६ ॥ तूररवापरिपूरियनिस्सेसदियंतनहयलाभोओ । पलयानिलसंखोहियजलनिहिसलिलाणुकारेणं ॥ १५७ ॥ पुरपरियणेण सव्वायरेण अणुगम्ममाणमग्गो सो । सग्गाओ वज्जपाणि व्व कत्ति लीलाएँ निक्खंतो ॥ १५८ ॥ जा नगराओ सुरिंदो ता तस्स मणोगयं वियाणित्ता । सरयब्भतणुं अट्ठहिं दसणेहिं मणोरमं तुंगं ॥ १५९ ॥ पइदसणमट्ठवावीजुत्तं पइवावि अट्ठकमलजुयं । अट्ठट्ठदले कमले एक्केक्के नाडएहिं जुयं ॥ १६० ॥ वत्तीसपत्तवद्धेहिं पउमपत्तप्पमाणमिणिएहिं । एरावणं विलग्गो सुरसेणाछन्नदिसिचक्को ॥ १६१ ॥ पत्तो जिणस्स पासे आगासे च्चिय पयाहिणं काउं । अग्गपउण्णामियनिययकुंजरो वंदिउं लग्गो ॥ १६२ ॥ दिट्ठो तद्देससमागएण रन्ना दसन्नभद्देणं । अवो अच्चब्भुयमेयमेरिसं मे न दिट्ठंति ॥ १६३ ॥ णूणमणेण महंतो धम्मो विहिओ जओ सिरी जाया । अम्हाणमकयपुन्नाण को णु गव्वो नियसिरीए ? ॥ १६४ ॥ ता उज्जमेमि धम्मं काउं जेणिच्छियं लहुं घडइ । तक्खणमेत्र विरत्तो सव्वं संगं परिच्चयइ ॥ १६५ ॥ तस्स तया पन्नासं सहस्स आसी रहाण पवराणं । निज्जियरइरूवाणं सत्त सया सुंदरीणं च ॥ १६६ ॥ तहऽणेगसहस्सा हयगयाण पत्तीण पुण अणेगाओ । कोडीओ उब्भडरिउभडेसु सोंडीरचरियाओ ॥ १६७ ॥ धणधन्नमणुन्नाइं गामागरखेडकव्वडपुराइं । सीसारोवियतस्सा-

णाइं सयसहस्ससंखाइं ॥ १६८ ॥ इय एवंविहरिद्धीरेहिल्लं तेण उब्भडं रज्जं । मुक्कं तणंव विन्नायभवसरूवेण धीरेणं
॥ १६९ ॥ सव्वजगजीवखेमंकरिं च दिक्खं खणेण पडिवन्नं । दट्ठुं तं सवियक्को सक्को परिचिन्तए एवं ॥ १७० ॥ जम-
णेण पुन्नपुरिसेण चिंतियं जह मए भुवणवंधू । तह नमणिज्जो जह नो केणावि कयावि नमिओ त्ति ॥ १७१ ॥ तं सव्वं
संपाडियमेएण महाणुभावचरिएणं । को अन्नो एयाओ एवं दिक्खं पवज्जेइ ? ॥ १७२ ॥ सो सुद्धचरणसंसेवणेण संप-
त्तकेवलालोओ । सिवमपुणागममपुणब्भवं च निव्वाणमणुपत्तो ॥ १७३ ॥ सुरवारणग्गपयपडिबिंबपभावाओ तप्पभी
सेलो । सो लोए सव्वत्थवि गयग्गपयनामगो जाओ ॥ १७४ ॥ तम्मि पवित्ते खित्ते महागिरी सुत्तवुत्तविहिसारो ।
काऊण कालमकलंकमुवगओ देवलोगम्मि ॥ १७५ ॥ कालादविक्खया तह इय अन्नेणावि सुविहियजणेणं । सम्मं पय-
ट्टियव्वं नियसत्तिमनिण्हवंतेणं ॥ १७६ ॥ ॥ (नमो नमः शारदायै) ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—द्वौ स्थूलभद्रशिष्यौ प्रागुक्तनामानौ यथोदितौ सत्यरूपावभूतां, तत्र 'आइमो य'त्ति
आदिमो महागिरिः, पुनः इतरम्—आर्यसुहस्तिनं, इति पूरणार्थः, स्थापयित्वा नायकत्वेन गच्छे, अतीतकल्पो जिन-
कल्पसंज्ञ इतिकृत्वा तां जिनकल्पसम्बन्धिनीमाश्रितः प्रतिपन्नः क्रियां वचनगुरुत्वादिकां सामाचारीम् । यथोक्तं
धर्मविन्दौ "वचनगुरुता, अल्पोपधित्वं, निष्पूतिकर्मशरीरता, अपवादत्यागः, ग्रामैकरात्र्यादिविहरणं, नियतकालचा-
रिता, प्राय ऊर्ध्वं स्थानं, देशनायामप्रबन्धः, ध्यानैकतानत्वमिति" 'वचनगुरुता' इति वचनमेवागम एव गुरुः धर्मा-
चार्यो यस्य स तथा तद्भावो वचनगुरुता ॥ २०३ ॥ १ ॥

ग्रहैपणाः सप्त भक्तगोचराः पानगोचराश्च, तत्रासंसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं निरवशेषं च देयद्रव्यं यत्र सा प्रथमा १ एतद्विलक्षणा द्वितीया २ पाकस्थानादुद्धृत्य स्थानान्तरनिक्षिप्तदेयद्रव्यगोचरत्वेनोद्धृतानामिका तृतीया ३ तस्यैव चाल्पलेपस्य वल्लचणकादेर्ग्रहणरूपा चतुर्थी ४ भोजनशालानिक्षेपणभोक्तृलोकावग्रहायातस्य भक्तादेर्ग्रहणलक्षणाऽवगृहीता नाम पञ्चमी ५ भोजनभाजननिक्षिप्तलक्षणा प्रगृहीता नाम षष्ठी ६ भोजनशालाप्रवृत्तस्य भोक्तृलोकेनानिष्यमाणस्यात एव वोज्झितकनामकस्यान्नादेर्ग्रहणरूपा उज्झितानामिका सप्तमी ७ तत्र जिनकल्पिकस्याद्याभ्यामेषणाभ्यां भक्तपानयोरग्रह एव, उपरितनीषु पञ्चस्वेषणासु योग्यरूपतया ग्रहो वर्त्तते, परं तास्वपि एकत्र दिवसे द्वयोरभिग्रहो यथैकया कयाचिद् भक्तमेकया च पानकं ग्राह्यमिति, तदुक्तम्—"संसट्ठमसंसट्ठा उद्धड तह अप्पलेवडा चेव। उग्गहिया पग्गहिया उज्झियधम्मा य सत्तमिया ॥ १" तथा 'पंचसु गह दोसभिग्गहो भिक्खा' इति। अत्र प्रथमतः संसट्ठपदोपादानं छन्दोभङ्गभयात्, तत आसामेषणानां शुद्धिः निर्दोषता आदिशब्दात् "तवेण सत्तेण सुत्तेण एगत्तेण बलेण य। तुलणा पंचहा वुत्ता, जिणकप्पं पडिवज्जउ" ॥ १ ॥ इत्येवंरूपतुलनापञ्चकग्रहः, तद्युक्तः सन् वसुभूतिश्रेष्ठिगृहे कारणगतेन—कुटुम्बप्रतिबोधप्रयोजनमासेन दृष्टोऽवलोकितो गोचरचर्ता, भिक्षां भ्राम्यन्नित्यर्थः, इतरेण—सुहस्तिनाऽभ्युत्थानविषयः कृतो विधिना संभ्रमप्रकाशनालक्षणेन ॥ २०४ ॥ २ ॥

—'सेट्ठिस्स विम्महो' इत्यादि, श्रेष्ठिनो वसुभूतेर्विस्मयः—आश्चर्यमभूत्—अहो! एभ्यः किं कश्चिद् अयं महान् वर्त्तते? इति। खलु वाक्यालंकारे। तद्गुणकथनायां सुहस्तिना कृतायां, तथा चेतिसमुच्चये, भिन्नक्रमश्च, ततो बहु-

समाधिः सानुबन्धसमाधिलाभफलत्वेन पुनरपि जन्मान्तरे समाधिलाभफलः सम्पद्यत इति कृत्वा तेन तत्र कालः कृतः ॥ २११ ॥ ९ ॥

अयं च गजाग्रपदकपर्वतस्तीर्थमिति प्रस्तावात् तीर्थं व्याचिख्यासुराह;—

जस्स जहिं गुणलाभो खेत्ते कम्मोदयाइहेऊओ । तस्स तयं किल तित्थं तहासहावत्तओ केई ॥२१२॥

यस्य-मुमुक्षोर्जीवस्य यत्र गुणलाभो-ज्ञानादिगुणावाप्तिः क्षेत्रे-गजाग्रपदकादौ जायते । कुत इत्याह—'कर्मोदयादिहेतुतः' कर्मणः-सद्वेद्यादेः शुभस्योदयो-विपाकः, आदिशब्दाद् अशुभस्य घातिकर्मादेः क्षय-क्षयोपशमोपशमा गृह्यन्ते, कर्मोदयादीनां हेतुः-कारणं क्षेत्रमेव तस्मात् कर्मोदयादिहेतुतः सकाशात् । किमित्याह—तस्य तत्, किलेति आप्तप्रवादसूचनार्थः, तीर्थं व्यसनसलिलतरणहेतुः सम्पद्यते, उक्तं च "उदयक्खयक्खओवसमोवसमा जंच कम्मुणो भणिया । दव्वं खेत्तं कालं भवं च भावं च संपप्प ॥ १ ॥" इति । अत्रापि मतान्तरमाह—तथास्वभावत्वतः केचित्तीर्थं व्याकुर्वते । इहेदमैदंपर्यम्-किल मनुष्यक्षेत्राभ्यन्तरे स कश्चित् क्षेत्रविभागो नास्ति यत्रास्मिन् अनाद्यनन्ते कालेऽनन्ता न सिद्धाः, नापि सेत्स्यन्ति, अतः किं नाम नियतं तीर्थं वक्तुमुचितं, किंतु तथास्वभावत्वनियमाद्यो जीवो यत्र विशिष्टगुणलाभवांस्तस्य तदेव तीर्थमिति ॥ २१२ ॥

आराहिऊण ततियं सो कालगतो तहिं महासत्तो । वेमाणिएसु मतिमं उववन्नो इड्ढिजुत्तेसु ॥ २१३ ॥

तीर्थव्याख्या.

आराध्य-आराधनामानीय तृतीयं-'भत्तपरिन्ना इंगिणि पाउवगमणं च होइ कायवं' इत्यनशनक्रममपेक्ष्य पादपोपगमननामकमनशनविधिं सः महागिरिः कालगतस्तत्र-गजाग्रपदके महासत्त्वः-प्रशस्तवीर्यः वैमानिकेषु देवेषु मतिमान्-प्राज्ञ्यप्रज्ञाधनप्रधानः उपपन्नो-लब्धजन्मो जातः ऋद्धियुक्तेषु-परिवारादिविभूतिभाजनेषु ॥ २१३ ॥

अथार्यसुहस्तिशेषवक्तव्यतामाह;—

इयरो उज्जेणीए जियवंदण वसहिजायणा साहू। भद्दागेहम्मी जाणसालत्थाणं णलिणिगुम्मे ॥२१४॥ १ ॥
सवणमवंतिसुकुमाल विम्हय सरणं विराग गुरुकहणा। पव्वमि उस्सुगोऽहं करेमि तह अणसणं सिग्घं२१५
जणणीपुच्छमणिच्छे मा हु सयंगहियलिंगमो दाणं। कंथारिंगिणि सिवपेल्ल जाम जाणूरुपोट्ट मओ ॥ २१६
अहियासिऊण तग्गयचित्तो उववन्नगो तहिं सो उ। गंधोदगादि गुरुसाहणं च भद्दाए वहुयाणं ॥२१७॥ ४॥
गोसम्मि तहिं गमणं मयकिरीया देसणा गुरूणं च। पव्वयणं णावन्नातीएपुत्तोत्ति आयतणं ॥ २१८ ॥ ५ ॥
एमादुचियकमेणं अणेगसत्ताण चरणमाईणि। काऊण तओऽवि गतो विहिणा कालेण सुरलोयं ॥२१९॥६॥
दुण्हवि जहजोगत्तं तहा पवित्ती अणेगहा एसा। भणिया णिउणमतीए वियारियवा य कुसलेण ॥२२०

कालगयम्मि महागिरिमुणिवसहे अह कयाइ विहरंतो। जियपडिमवंदणहेउमागओ दुत्थियत्थकरो ॥ १ ॥ सुरी-

मानश्च तत्र जातः श्रेष्ठिनः । 'ठिइसवणुज्झियधम्मं' इति स्थितिश्रवणेन–तदीयसमाचाराकर्ण्णनेन भक्तपानकं उज्झितधर्मकं प्रवर्त्तितम् । ननु वसुभूतिरार्यसुहस्तिसमीपे श्रुतसाधुसमाचारः कथमित्थमनेषणां प्रवर्त्तितवानित्याशंक्याह;— प्रायो–बाहुल्येनानाभोगेन–शास्त्रार्थापर्यालोचनेन उपलक्षिता या श्रद्धा दानाभिलाषरूपा तया विहितमिति ॥२०५॥३॥

उपयोगेन–मनोविमर्शरूपेण, परिज्ञानं उज्झितधर्मकस्योपेत्यकृतस्यावबोधोऽभूत् । अस्य कथना संध्यायाम्–आवश्यककाले सुहस्तिनोऽनेषणायाः कृता । ततोऽपक्रमणं ततः पुराद् विहितं तेन 'वइदिसं'ति अवंतीविषये उज्जयिनीं गतः । तत्र च जीवत्स्वामिनीं प्रतिमां वंदित्वा तत उज्जयिन्याः संभाष्य–सम्बोध्य श्रमणसंघं गमनं कालार्थं–चरमकालाराधनानिमित्तमेलकाक्षं नगरं प्रति । इति परिसमाप्तौ ॥ २०६ ॥ ४ ॥

अथास्योत्पत्तिनिमित्तमाह;—'मिच्छत्तसड्ढिहासो' इति मिथ्यात्वाद्-विपर्यासाद् भर्त्रा कस्याश्चिच्छ्राद्धायाः सन्ध्याकाले उपहासः प्रत्याख्याने विषयभूते क्रियमाणे कृतः । कदाचिच्च दुर्विनीततया तथा यथा सा श्राद्धा गृह्णाति तथा स्वयमात्मनैव तया अप्रेरितेनेत्यर्थः ग्रहणं कृतं प्रत्याख्यानस्य, तेन । 'वारण'त्ति वारणं प्रत्याचक्षाणस्य तया विहितं, तथापि न स्थितोऽसौ । ततः 'पवयणदेवय'त्ति तस्मिन्नुपहासे कृते सरोषया प्रवचनदेवतया 'सज्झिलगोगाहिमा' इति भगिनीरूपया भूत्वा उद्ग्राहिमा मोदकादयः पक्वान्नभेदाः समर्पिताः । तेन च तेषां भोगे-भोजने कृते सति ॥ २०७ ॥ ५ ॥

देवतया 'तलघायअच्छिपाडण'त्ति तलघातेन-हस्ततलप्रहारलक्षणेनाक्षिपातना नयनपातरूपा कृता । 'सड्ढीउस्सग्ग'त्ति श्राद्धया उत्सर्गः-कायोत्सर्गलक्षणो 'देव'त्ति देवताया आराधनाय कृतः । 'उद्दाहो' इति उत्कृष्टः सर्वापरदाहातिशायी

सकलकुशलप्ररोहहेतोर्धर्मबीजस्य दाहो-भस्मीकरणमुदाहः समभूत्। ततः 'एलगच्छ'त्ति एडकस्य तत्कालव्यापद्यमानस्याक्षिणी तदक्षिस्थाने नियोजिते। लग्ने च ते। तदनु बोधिः-जिनधर्म्मावाप्तिर्लब्धप्रत्याख्यानभङ्गप्रत्ययाऽस्य संजाता। नगरं ततश्च-तस्मादेव निमित्तात् तद् दशार्णपुरं एडकाक्षमिति प्रसिद्धम् ॥ २०८ ॥ ६ ॥

तत्र चैडकाक्षे नगरे दशार्णकूटो नाम पर्वत आसीत्। स च गजाग्रपदक इति यथा जातस्तथोच्यते। दशार्णराजे-दशार्णदेशनायके दशार्णभद्रनाम्नि राज्यं पालयति सति वीरे चरमतीर्थपतौ दशार्णकूटे शिखरिणि समवसृते, ऋद्धिः शक्रसम्बन्धिनी यदा दशार्णभद्रेण दृष्टा तदा स्वसमृद्धावनादरेण 'बोहण'त्ति बोधनं सर्वचारित्रप्रतिपत्तिलक्षणं संवृत्तं दशार्णभद्रराजस्य। तथा ऐरावणपदसुयोगेन गजाग्रपदकः स पर्वतो रूढः ॥ २०९ ॥ ७ ॥

अथ शक्रविभूतिमेव दर्शयति;—तत्र शक्राध्यासिते ऐरावणे दन्ता अभवन्। तेषु च पुष्करिण्यः, तासु च पद्माः, तेषु च पत्राणि, अष्टौ अष्टसंख्यया प्रत्येकं एकैकं दन्तपुष्करण्यादिकं जातम्। तत्रैकैकस्मिन् पत्रे रम्यप्रेक्षणकं द्वात्रिंशत्पात्रबद्धं दृष्ट्वा नरेन्द्रसंवेगो-दशार्णभद्रराज्यस्य संवेगो जातः। ततस्तत्क्षणादेव प्रव्रज्या समजनीति ॥ २१० ॥ ८ ॥

अथ प्रस्तुते योजयन्नाह;—एतस्मिन् गजाग्रपदकनामके शिखरिणि पुण्यक्षेत्रे शुभकारिणि प्रदेशे तेन-महागिरिणा सूरिणा कालो देहत्यागलक्षणः कृतः सुविहितेन शुभचरितेन। कुतः ?, यतः ततः-क्षेत्रात् समाधिलाभो जातस्तस्य, अन्येत्वाचार्या आचक्षते—पुनरपि भूयोऽपि तल्लाभात्-समाधिलाभात् तत्र कालः कृतः, इदमुक्तं भवति—तत्र क्षेत्रे लब्धः

समाधिः सानुबन्धसमाधिलाभफलत्वेन पुनरपि जन्मान्तरे समाधिलाभफलः सम्पद्यत इति कृत्वा तेन तत्र कालः कृतः ॥ २११ ॥ ९ ॥

अयं च गजाग्रपदकपर्वतस्तीर्थमिति प्रस्तावात् तीर्थं व्याचिख्यासुराह;—

जस्स जहिं गुणलाभो खेत्ते कम्मोदयाइहेऊओ । तस्स तयं किल तित्थं तहासहावत्तओ केई ॥२१२॥

यस्य-मुमुक्षोर्जीवस्य यत्र गुणलाभो-ज्ञानादिगुणावाप्तिः क्षेत्रे-गजाग्रपदकादौ जायते । कुत इत्याह—'कर्मोदयादिहेतुतः' कर्मणः-सद्वेद्यादेः शुभस्योदयो-विपाकः, आदिशब्दाद् अशुभस्य घातिकर्मादेः क्षय-क्षयोपशमोपशमा गृह्यन्ते, कर्मोदयादीनां हेतुः-कारणं क्षेत्रमेव तस्मात् कर्मोदयादिहेतुतः सकाशात् । किमित्याह—तस्य तत्, किलेति आप्तप्रवादसूचनार्थः, तीर्थं व्यसनसलिलतरणहेतुः सम्पद्यते, उक्तं च "उदयक्खयक्खओवसमोवसमा जंच कम्मुणो भणिया । दव्वं खेत्तं कालं भवं च भावं च संपप्प ॥ १ ॥" इति । अत्रापि मतान्तरमाह—तथास्वभावत्वतः केचित्तीर्थं व्याकुर्वते । इहेदमैदंपर्यम्-किल मनुष्यक्षेत्राभ्यन्तरे स कश्चित् क्षेत्रविभागो नास्ति यत्रास्मिन् अनाद्यनन्ते कालेऽनन्ता न सिद्धाः, नापि सेत्स्यन्ति, अतः किं नाम नियतं तीर्थं वक्तुमुचितं, किंतु तथास्वभावत्वनियमाद्यो जीवो यत्र विशिष्टगुणलाभवांस्तस्य तदेव तीर्थमिति ॥ २१२ ॥

आराहिऊण ततियं सो कालगतो तहिं महासत्तो । वेमाणिएसु मतिमं उववन्नो इड्डिजुत्तेसु ॥ २१३ ॥

तीर्थव्याख्या.

आराध्य-आराधनामानीय तृतीयं-'भत्तपरिन्ना इंगिणि पाउवगमणं च होइ कायव्वं' इत्यनशनक्रममपेक्ष्य पादपोपगमननामकमनशनविधिं सः महागिरिः कालगतस्तत्र-गजाग्रपदके महासत्त्वः-प्रशस्तवीर्यः वैमानिकेषु देवेषु मतिमान्-प्राज्य-प्रज्ञाधनप्रधानः उपपन्नो-लब्धजन्मो जातः ऋद्धियुक्तेषु-परिवारादिविभूतिभाजनेषु ॥ २१३ ॥

अथार्यसुहस्तिशेषवक्तव्यतामाह;—

इयरो उज्जेणीए जियवंदण वसहिजायणा साहू। भद्दागेहम्मी जाणसालत्थाणं णलिणिगुम्मे ॥२१४॥ १ ॥
सवणमवंतिसुकुमाल विम्हय सरणं विराग गुरुकहणा। पव्वमि उस्सुगोऽहं करेमि तह अणसणं सिग्घं२१५
जणणीपुच्छमणिच्छे मा हु सयंगहियलिंगमो दाणं। कंथारिंगिणि सिवपेल्ल जाम जाणूरुपोट्ट मओ ॥ २१६
अहियासिऊण तग्गयचित्तो उववन्नगो तहिं सो उ। गंधोदगादि गुरुसाहणं च भद्दाए वहुयाणं ॥२१७॥ ४॥
गोसम्मि तहिं गमणं मयकिरीया देसणा गुरूणं च। पव्वयणं णावन्नातीएपुत्तोत्ति आयतणं॥ २१८ ॥ ५ ॥
एमादुचियकमेणं अणेगसत्ताण चरणमाईणि। काऊण तओऽवि गतो विहिणा कालेण सुरलोयं ॥२१९॥६॥
दुण्हवि जहजोगत्तं तहा पवित्ती अणेगहा एसा। भणिया णिउणमतीए वियारियव्वा य कुसलेण ॥२२०

कालगयम्मि महागिरिमुणिवसहे अह कयाइ विहरंतो। जियपडिमवंदणहेउमागओ दुत्थियत्थकरो ॥ १ ॥ सुरी-

सुहत्थिनामा उज्जेणीए ठिओ वहिं तेण। भणिया मुणिणो सवे गोयरगमणुम्मणा संता ॥ २ ॥ जाएज्जह अज्ज जणालयाण मज्झम्मि साहुजणजोग्गं। वसहिं तेसिमहेगो संघाडो मंदिरम्मि गओ ॥ ३ ॥ भद्दाएँ सत्थवाहीएँ भिक्खणट्ठा सगउरवं तीए। अब्भुट्ठिओ य णमिओ य पुच्छिओ कस्स भे सीसा? ॥ ४ ॥ अज्जसुहत्थी अम्हं सामी वसहिं तयत्थमत्थेमो। इय भणिए पुलयंकुरविसट्टदेहाएँ तीएँ मुणी ॥ ५ ॥ अप्पाणं कयकिच्चं च मन्नामाणाएँ जाणसालाओ। अव्वावाराओ वहुप्पयारमुणिजण समुचियाओ ॥ ६ ॥ संति च्चिय एयाओ अणुगिण्हह इय भणेउमुचिएणं। पडिलाभिया पभूयं भोयण-पाणाइदाणेणं ॥ ७ ॥ साहूवि गुरुसगासे पडिकंतिरियावही निवेइंति। भयवं! भद्दाएँ गिहे उवलद्धा जाणसालाओ ॥ ८ ॥ कयभोयणा दिणंते संकंता वसहिमज्जहत्थिगुरू। वहुबालवुड्ढभिक्खगभिक्खुप्पामोक्खगणजुत्ता ॥ ९ ॥ पडिमाएँ कमेण जियंतसामिणीए कयम्मि वंदणए। पारद्धो जणबोहो अइदूरं महियसंमोहो ॥ १० ॥ इओ य-अत्थि सुभद्दाएँ सुओ सुकुमारो पउरभोगदुल्ललिओ। तत्तोवंतीविसए सुकुमालतमस्सऽभावाओ ॥ ११ ॥ अन्नया (त्थं) तस्सनामं अवंतिसुकुमालगो तओ जायं। अंतरियमूलनामं सवत्थुवलद्धवित्थारं ॥ १२ ॥ समजोव्वणाउ समधणगेहेहिंतो समाणियेल्लाओ। समलावन्नगुणाओ समदेहपमाणजुत्ताओ ॥ १३ ॥ बत्तीसकन्नगाओ महाविभूईएँ तेण परिणीया। सुपसन्नवयणकमलाउ पुन्नपब्भारलब्भाओ ॥ १४ ॥ जुम्मं दोगुंदुगोव देवो जणणीचिंतिज्जमाणगिहकज्जो। ताहिं समं विसयसुहं परिभुंजइ बुहजणाणुमयं ॥ १५ ॥ कइयाइ सो सुहत्थी मुणीसरो रयणिपढमपहरम्मि। वसहिविवित्तपएसे ठिओ विमाणस्स वुत्तंतं ॥ १६ ॥ नलिणीगुम्मस्स नवंबुवाहरवमणहरेण सद्देणं। परियत्तिउं पयट्टो पूरियतद्देसदिसिभागो

॥ १७ ॥ ता नियपामायपरिट्ठिएण तक्षलिणिगुम्ममज्झयणं । सोऊणं विम्हियमाणसेण किं किन्नरो कोई ॥ १८ ॥ उग्गायइ परिचिंतियमेयं म मए कहिंचि किल दिट्ठं । एवं वियक्कमाणो जाओ जाइस्सरो सहसा ॥ १९ ॥ केणावि अणुवलक्खियचेट्ठो पत्तो सुहत्थिगुरुपासे । नाओ जहा अवंतीसुकुमालो विहियपयपणई ॥ २० ॥ भयवं ! अस्स विमाणस्स वइयरो दुक्करं इहं नाउं । ता कहणाओ तुब्भेहिं भद्द ! जिणनाहवयणाओ ॥ २१ ॥ तत्तोऽहमागओ सिज्झमाणसंविदियत्थवग्गोऽवि । न लहामि तं सरंतो इहं रइं कत्थइ पयत्थे ॥ २२ ॥ विट्ठाकोट्ठगकिमिओ कहिंचि लद्धुं नरत्तणं रम्मं । पुणरवि तट्ठाणगओ जहाहियं दुक्खमणुहवइ ॥ २३ ॥ तह सुरलोगाओ अहं इहागओ सुमरिऊण तच्चरियं । अच्चंतुव्विग्गमणो न निव्वुइं किंचिवि लहामि ॥ २४ ॥ ता मे कुणसु पसायं पव्वज्जादाणओ तयणु चेव । नियहत्थाओ अणसणदाणेण तओ गुरू भणइ ॥ २५ ॥ पुच्छामि सत्थवाहिं भद्दं तह परियणं कलत्ताई । अच्चंतमुस्सुओऽहं न सहामि विलंबिउं किंचि ॥ २६ ॥ कालाणुवत्तणाओ तह सुत्तप्परिणईपमाणाओ । मा होउ सयं पडिवन्नसाहुनेवत्थओ एस ॥ २७ ॥ तक्खणमेव विदिन्ना दिक्खा तह अणसणं निरागारं । सुद्धोवओगगुरुणा सयमेव सुहत्थिणा गुरुणा ॥ २८ ॥ कंथारतरुकुडंगे तवेलं चिय गमो कओ तेणं । इंगियदेसनिविट्ठो दिट्ठो तग्गयसियालीए ॥ २९ ॥ नियपेल्लएहिं सज्जोसंजाएहिं समन्नियाएँ तओ । अहियं छुहाकिलंता लग्गा सा एगजाणुम्मि ॥ ३० ॥ वीयम्मि पेल्लगाइं पहरम्मि दुइज्जगम्मि रयणीए । तइयम्मि दोसु ऊरुसु चउत्थए उदरदेसम्मि ॥ ३१ ॥ स महप्पा मेरुगिरिव निच्चलो नियसमाहिलाभम्मि । एत्तो च्चिय नियदेहा अप्पाणं भिन्नमिच्छंतो ॥ ३२ ॥ इहलोगे परलोगे अप्पडिबद्धो वयाओ एयाओ । जं होइ तं सयं चिय सग्गो मोक्खो व

फलमत्थु ॥ ३३ ॥ उदरप्पएसभक्खणसमए मरिउं स णलिणिगुम्मम्मि । देवत्तणमणुपत्तो तत्थ विभूइं पभूइं च ॥ ३४ ॥
दुक्करविणिग्गहाओ णलिणीगुम्माभिलासलेसाओ । भूरिकयमोक्खकंखापक्खोवि तहिं स संजाओ ॥ ३५ ॥ जइ पुण तदे-
गचित्तो सो होज्ज मओ कहं महरिसित्ति । पढिओ घडेज्ज सत्थंतरेसु वुत्तं जओ एवं ॥ ३६ ॥ दुक्करमुद्धोसकरं अवंति-
सुकुमालमहरिसीचरियं । अप्पावि नाम तह तज्जइत्ति अच्छेरयं एयं ॥ ३७ ॥ अच्चंतुवगारकरं सरीरमेयंति मन्नमाणो
सो । परिवज्जियसुरकज्जो सज्जो च्चिय एत्थमागम्म ॥ ३८ ॥ गंधोदगवुट्ठिसुगंधिपुप्फपगरणाइणा तमच्चेइ । पच्चक्खीकय-
रूवो अज्जसुहत्थिं नमंसित्ता ॥ ३९ ॥ जहआगयं पडिगओ उदिए सूरम्मि जा न जणणीए । पायपणामनिमित्तं समा-
गओ ताव संभालो ॥ ४० ॥ जाओ तस्स न कत्थवि जाव पउत्ती कहिंचि उवलद्धा । वज्जाहउव्व सेलो बंधुजणो
वाउलीहूओ ॥ ४१ ॥ तो अज्जसुहत्थिमुणीसरेण भद्दा सपरियणा भणिया । जहरयणीए अवंतीसुकुमालो लद्धपवज्जो
॥ ४२ ॥ विहियाणसणो कंथारतरुवणे मुक्ककायपडिबंधो । णलिणीगुम्मविमाणे सुरो पहाणो समुप्पन्नो ॥ ४३ ॥ भद्दा
वहूसमेया तत्थ गया विहियमयगकायवा । तट्ठाणाओ नियत्ता पन्नत्ता सूरिणा एवं ॥ ४४ ॥ नइपूरे पडियाणं दारूण
समागमो जहा होइ । तत्तो जहा विओगो तह जीवाणंपि संसारे ॥ ४५ ॥ जह सुमिणो जह माइणिहयाउ जह इंदजा-
लकीलाउ । जह बालधूलिहरविलसियाइं तह एस जियलोओ ॥ ४६ ॥ एत्थ विहवी अविहवी असुहीवि सुही गुणीवि
किल अगुणी । बंधूवि सिय अबंधू धी अणवत्थो भवत्थजणो ॥ ४७ ॥ तहा जस्समयस्सेगयरो सग्गो मोक्खो व होज्ज
नियमेण । मरणंपि तस्स मन्ने ऊसवभूयं मणुस्सस्स ॥ ४८ ॥ एवमवणीयसोगा भद्दा वहुया उदग्गवेरग्गा । सव्वाओ

सुहत्थिपयंतिगम्मि पडिवन्नदिक्खाओ ॥ ४९ ॥ जायाओ नवरिमेक्का आसि सगब्भा वहू तयं मोत्तुं । जाओ कालेण सुओ तीमे बहुलक्खणोवेओ ॥ ५० ॥ तेण पिउपक्खवाया निसीहियाए मणाभिरामेहं । पिउपडिमासमणुगयं कारियमायणमुत्तुंगं ॥ ५१ ॥ कालंतरेण ससरक्खभिक्खुलोगेण तिव्वरोसेणं । पडिवन्नमह महाकालणामगं जायमिणमिर्णिह ॥ ५२ ॥ इति ॥

अथ पूर्वोद्दिष्टितगाथासप्तकाक्षरार्थः—इतरः सुहस्ती उज्जयिन्यां विहृतः 'जियवंदण'त्ति जीवत्स्वामिकप्रतिमावंदनार्थम् । तत्र च वसतियाच्या कृता 'साहु' त्ति साधुभिर्भद्रागेहे । ततः यानशालास्थानं-यानशालासु समवस्थितिर्विहिता । श्रवणम् आकर्णनं 'अवंतिसुकुमाले' इति अवन्तिनलिनीगुल्माध्ययने सुहस्तिना रात्रौ परिवर्त्त्यमाने ॥ २१४ ॥ १ ॥ ततो विस्मयः संजातः—अहो किमेतद् गीयते इति । ततोऽपि स्मरणं पूर्वभवस्य, सुकुमालेन-भद्रापुत्रेण तस्य कृतम् । तदनन्तरं विरागो मनुष्यभवात् । तदन्वेव समागम्य गुरोः-श्रीमदार्यसुहस्तिनः कथनास्ववृत्तान्तस्य विहिता । भणितं च 'पव्वामि'त्ति प्रव्रजामि सद्य एव उत्सुकोऽहं प्रव्रज्यां प्रति । चिरकालं प्रव्रज्याप्रतिपालनाऽसहिष्णुत्वात् करोमि, तथेति समुच्चये अनशनं शीघ्रमिदानीमेव ॥ २१५ ॥ २ ॥

गुरुणा स उक्तः जननीपृच्छाकर्त्तुमुचिता तव, ततोऽनिच्छे-अनभिलापे जननी पृच्छाविपये । तस्मिन् सति 'माहुसयंगहियलिंगमो दाणं'ति मा स्वयं गृहीतलिङ्ग एप सम्पद्यतामिति दानं लिङ्गस्य तस्य गुरुणा कृतम् ततः 'कंथारिंगिणि'त्ति कंथारिकुडंगे गत्वा इंगिनीमरणमधिष्ठितं तेन। 'सिवपेल्ल'त्ति शिवया-शृगाल्या पिल्लैश्च-तदपत्यैः 'जाम'त्ति यामेपु रजन्या

भवति–सम्पद्यते वीजम्–उत्पत्तिहेतुः प्रतिपूर्णायाः तस्यास्तु–तस्या एवोचितप्रवृत्तेः, यथा हि शुक्लपक्षप्रवेशात् प्रतिपच्चन्द्रमाः परिपूर्णचन्द्रमण्डलहेतुः सम्पद्यते तथा सर्वज्ञाऽऽज्ञानुप्रवेशात् तुच्छमप्यनुष्ठानं क्रमेण परिपूर्णानुष्ठानहेतुः सम्पद्यत इति ॥ २२२ ॥

एतदेव भावयति;—

संथारपरावत्तं अभिग्गहं चेव चित्तरूवं तु । एत्तो य(उ) कुसलबुद्धी विहारपडिमाइसु करेंति ॥२२३॥

यदा–"आचेलकुद्देसिय सेज्जायर रायपिंड किइकम्मे । वय जेट्ठ पडिक्कमणे मासं पज्जोसवणकप्पे" ॥१॥ इति वचनात् स्थितकल्पतया–आदिष्टमासकल्पविहारा अपि साधवः कालक्षेत्रदोषात् तथा विहरमाणा ज्ञानादिवृद्धिं न लभन्ते तदा एकत्र क्षेत्रे नवविभागीकृते वसतिपरावर्त्तनेन भिक्षाचर्यापरिवर्त्तनेन च यतन्ते, यदा च कुतोऽपि वैगुण्यात् तदपि कर्त्तुं न पार्यते तदा एकस्यामपि वसतौ नवविभागायां संस्तारपरावर्त्त-संस्तारकभूमिपरिवृत्तिलक्षणं प्रतिमासं कुर्वन्ति, इत्थमपि तत्कल्पः परिपूर्ण आराधितो भवति । तथा जिनकल्पादिविशेषानुष्ठानाऽसहिष्णुतायामभिग्रहं चैव–द्रव्याद्यभिग्रहलक्षणं चित्ररूपं तु–नाना–रूपमेवैकैकस्यानेकरूपत्वात्, इतस्तु–इत एव स्तोकाया अप्युचितप्रवृत्तेः परिपूर्णानुष्ठानबीजत्वाद्धेतोः कुशलबुद्धयः–उत्सर्गापवादशुद्धबुद्धजिनमतत्वेन निपुणमतयो 'विहार–प्रतिमादिषु' विहारे मासकल्पादौ प्रतिमादिषु च–भिक्षुप्रतिमादिषु कर्त्तव्यतामापन्नासु कुर्वन्ति–आ सेवन्त इति । द्रव्याद्यभिग्रहरूपं च "लेवडमलेवडं वा अमुगं दवं च अज्ज घेच्छामि । अमुगेणव दवेणं अह दवाभिग्गहो एस" ॥ १ ॥ इत्यादिग्रन्थादवसेयमिति ॥ २२३ ॥

उचितप्रवृत्तिफलम्-

एतमेवार्थं व्यतिरेकमुखेनाह;—

अकए वीजक्खेवे जहा सुवासेऽवि न भवती सस्सं। तह धम्मवीयविरहे ण सुस्समाएवि तस्सस्सं ॥२२४॥

अकृते—अविहिते वीजक्षेपे—शालिमुद्गादेर्वीजस्य वपने यथा सुवर्षेऽपि—जलभारमेदुरजलधरधाराप्राग्भारनिपातलक्षणेऽपि न नैव भवति सस्यं—धान्यं तथा 'धर्मवीजविरहे' धर्मवीजानां—सम्यक्त्वादिसमुत्पादकानां धर्मप्रशंसादिकानां हेतूनां परिहारे न सुषमायामपि समा नाम कालविभागः सुष्ठु—तीर्थकरजन्मादिमहामहसहायत्वेनातिशयवती समा सुषमा तस्यां, किं पुनरितरसमासु दुष्षमादिलक्षणास्वित्यपिशब्दार्थः, तत् सस्यं—स एव धर्म एव विषयाकांक्षाबुभुक्षाक्षयावहत्वेन सस्यं भवतीति। यथोक्तम् "नाकारणं भवेत् कार्यं, नान्यकारणकारणम्। अन्यथा न व्यवस्था स्यात्, कार्यकारणयोः क्वचित् ॥ १ ॥" ॥ २२४ ॥

यस्मादेवं ततः किं कर्त्तव्यमित्याह;—

आणापरतंतेहिं ता वीजाधाणमेत्थ कायव्वं। धम्मम्मि जहासत्ती परमसुहं इच्छमाणेहिं ॥ २२५ ॥

आज्ञापरतंत्रैः—सर्वज्ञवचनायत्तीकृतात्मभिः 'ता' इति तस्माद् वीजाधानं-जिनमुनिप्रभृतिपवित्रपदार्थकुशलचित्तादिलक्षणम्, अत्र—प्रस्तुते कर्त्तव्यं धर्म्मे—साध्यत्वेनाभिमते सति यथाशक्ति—स्वसामर्थ्यानुरूपं, परमसुखम्—एकान्तिकात्यन्तिकानन्दसंदोहमयं शर्म इच्छद्भिः—वाञ्छद्भिरिति। धर्मवीजानि चैवं शास्त्रान्तरे परिपठितानि दृश्यन्ते—यथा "जिनेषु कुशलं

द्वितीयतृतीयचतुर्थेषु 'जाणूरपोट्ट'त्ति क्रमेण जानुनोरूर्वोः पोट्टे-उदरे च भक्षिते मृतः-परासुर्जात इति ॥ २१६ ॥ ३ ॥

ततोऽधिसह्य तद्भक्षणव्यथां तद्गतचित्तो-मनाग् नलिनीगुल्मविमानगतचित्तः उपपन्नकस्तत्र-नलिनीगुल्मे स तु स चेति। तेन च निजशरीरस्य गन्धोदकादिः गन्धजलावर्षणसुरभिपुष्पप्रकिरणगोशीर्षचंदनसमालभनादिको देहसत्कारः कृतः। गुरुसाधनं च-गुरुणा च कथितं तस्य वृत्तं भद्रायास्तथा वधूनाम् ॥ २१७ ॥ ४ ॥

गोसे-प्रत्युषसि तत्र गमनं भद्राया एव सवधूकायाः। तत्र च मृतक्रिया-शरीरसत्कारादिका तस्य विहिता। देशना भवस्वरूपविषया गुरूणाम् आचार्यसुहस्तिनां पुनः प्रवृत्ता। ततः प्रव्रजनं सुभद्रायाः सवधूकायाः सम्पन्नम्। परं न नैवापन्नायाः-आपन्नसत्त्वाया एकस्याः। तस्याः पुत्रो जात इति। अनेनायतनं-देवकुललक्षणं पितृपक्षपातात् तत्र स्थाने कृतमिति ॥ २१८ ॥ ५ ॥

एवमाद्युचितक्रमेण-एवमादिना सम्प्रति नृपति-अवन्तीसुकुमालं प्रतिबोधप्रभृतिना उचितक्रमेण-स्वावस्थोचितप्रवृत्तिरूपेणानेकसत्त्वानां-ग्रामनगरादिषु नानाविधानां भव्यजीवानां चरणादीनि चरणं-चारित्रं देशतः सर्वतश्च, आदिशब्दात् सम्यक्त्वबीजाधानग्रहः, कृत्वा-विधाय तत्तदुपायप्रयोगेण तकोऽपि-आर्यसुहस्तिसूरिरपि गतः-प्राप्तो विधिना-पण्डितमरणाराधनरूपेण कालेन-सर्वगच्छप्रयोजननिष्पादनावसानरूपेण सुरलोकं-त्रिदशभवनमिति ॥ २१९ ॥ ६ ॥

अथोपसंहरन्नाह;—द्वयोरपि प्रस्तुताचार्ययोर्न पुनरेकस्यैव, यथायोग्यत्वं निजनिजयोग्यत्वानतिक्रमेण तथा-तत्प्रकारा प्रवृत्तिः गच्छप्रतिपालनादिलक्षणा अनेकधा एषा निरूपितरूपा भणिता पूर्वसूरिभिः, परं निपुणमत्या-सूक्ष्माभोगेन विचा-

रयितव्या विमर्शनीया पुनः कुशलेन । अन्यत्राप्युक्तम्—"यस्माद् यो यस्य योग्यः स्यात्, तत्तेनालोच्य सर्वथा । प्रारब्धव्यमुपायेन, सम्यगेष सतां नयः" ॥ १ ॥ २२० ॥ ७ ॥

योग्यारंभमेवानयोर्भावयति;—

कप्पेऽतीते तक्किरियजोगया फासिया महागिरिणा । तह गच्छपालणेणं सुहत्थिणा चेव जतितवं ॥ २२१ ॥

कल्पे—जिनकल्पे जम्बूनाममहामुनिकालव्यवच्छिन्नत्वेनातीते सति तत् क्रियायोग्यता—जिनकल्पानुकाररूपा स्पृष्टा-निषेविता महागिरिणा । तथेति पक्षान्तरोपक्षेपार्थः । गच्छपालनेन—सारणावारणादिना गच्छानुग्रहकरणरूपेण सुहस्तिना च तत्क्रियायोग्यता स्पृष्टा । सम्यक्परिपालितगच्छो हि पुमान् जिनकल्पयोग्यो भवतीति गच्छपरिपालनमपि परमार्थतो जिनकल्पयोग्यतैवेति । निगमयन्नाह—एवेत्यनुस्वारलोपादेवं—भणितपुरुषन्यायेन यतितव्यम् उद्यमः कार्यः सर्वप्रयोजनेषु ॥ २२१ ॥

सम्प्रतीत्थं प्रवृत्तौ फलमाह;—

एवं उचियपवित्ती आणाआराहणा सुपरिसुद्धा । थेवावि होति बीयं पडिपुन्नाए ततीए उ ॥ २२२ ॥

एवम् आर्यमहागिरि—आर्यसुहस्तिन्यायेन उचितप्रवृत्तिः—स्वावस्थोचितानुष्ठानारम्भरूपा, आज्ञाराधनाद्-अर्हद् वचनानुपालनात् सुपरिशुद्धा—अत्यन्तममलीमसा स्तोकाऽपि—तथाविधकालक्षेत्रादिबलविकलतयाऽल्पापि, किं पुनः प्रभूता;

भवति–सम्पद्यते बीजम्–उत्पत्तिहेतुः प्रतिपूर्णायाः तस्यास्तु–तस्या एवोचितप्रवृत्तेः, यथा हि शुक्लपक्षप्रवेशात् प्रतिपच्चन्द्रमाः परिपूर्णचन्द्रमण्डलहेतुः सम्पद्यते तथा सर्वज्ञाऽऽज्ञानुप्रवेशात् तुच्छमप्यनुष्ठानं क्रमेण परिपूर्णानुष्ठानहेतुः सम्पद्यत इति ॥ २२२ ॥

उचितप्रवृत्तिफलम्-

एतदेव भावयति;—

संथारपरावत्तं अभिग्गहं चेव चित्तरूवं तु । एत्तो य(उ) कुसलबुद्धी विहारपडिमाइसु करेंति ॥२२३॥

यदा–"आचेलकुद्देसिय सेज्जायर रायपिंड किइकम्मे । वय जेट्ठ पडिक्कमणे मासं पज्जोसवणकप्पे" ॥१॥ इति वचनात् स्थितकल्पतया–आदिष्टमासकल्पविहारा अपि साधवः कालक्षेत्रदोषात् तथा विहरमाणा ज्ञानादिवृद्धिं न लभन्ते तदा एकत्र क्षेत्रे नवविभागीकृते वसतिपरावर्त्तनेन भिक्षाचर्यापरिवर्त्तनेन च यतन्ते, यदा च कुतोऽपि वैगुण्यात् तदपि कर्त्तुं न पार्यते तदा एकस्यामपि वसतौ नवविभागायां संस्तारपरावर्त्त-संस्तारकभूमिपरिवृत्तिलक्षणं प्रतिमासं कुर्वन्ति, इत्थमपि तत्कल्पः परिपूर्ण आराधितो भवति । तथा जिनकल्पादिविशेषानुष्ठानाऽसहिष्णुतायामभिग्रहं चैव–द्रव्याद्यभिग्रहलक्षणं चित्ररूपं तु–नाना–रूपमेवैकैकस्यानेकरूपत्वात्, इतस्तु–इत एव स्तोकाया अप्युचितप्रवृत्तेः परिपूर्णानुष्ठानबीजत्वाद्धेतोः कुशलबुद्धयः–उत्सर्गापवादशुद्धबुद्धजिनमतत्वेन निपुणमतयो 'विहार–प्रतिमादिषु' विहारे मासकल्पादौ प्रतिमादिषु च–भिक्षुप्रतिमादिषु कर्त्तव्यतामापन्नासु कुर्वन्ति–आ सेवन्त इति । द्रव्याद्यभिग्रहरूपं च "लेवडमलेवडं वा अमुगं दव्वं च अज्ज घेच्छामि । अमुगेणव दव्वेणं अह दव्वाभिग्गहो एस" ॥ १ ॥ इत्यादिग्रन्थादवसेयमिति ॥ २२३ ॥

एनमेवार्थं व्यतिरेकमुखेनाह;—

अकए बीजक्खेवे जहा सुवासेऽवि न भवती सस्सं। तह धम्मबीयविरहे ण सुस्समाएवि तस्सस्सं ॥२२४॥

अकृते—अविहिते बीजक्षेपे—शालिमुद्गादेर्बीजस्य वपने यथा सुवर्षेऽपि—जलभारमेदुरजलधरधाराप्राग्भारनिपातलक्षणेऽपि न नैव भवति सस्यं—धान्यं तथा 'धर्मबीजविरहे' धर्मबीजानां—सम्यक्त्वादिसमुत्पादकानां धर्मप्रशंसादिकानां हेतूनां परिहारे न सुषमायामपि समा नाम कालविभागः सुष्ठु—तीर्थकरजन्मादिमहामहसहायत्वेनातिशयवती समा सुषमा तस्यां, किं पुनरितरसमासु दुष्षमादिलक्षणास्वित्यपिशब्दार्थः, तत् सस्यं—स एव धर्म एव विषयाकांक्षाबुभुक्षाक्षयावहत्वेन सस्यं भवतीति। यथोक्तम् "नाकारणं भवेत् कार्यं, नान्यकारणकारणम्। अन्यथा न व्यवस्था स्यात्, कार्यकारणयोः क्वचित् ॥ १ ॥" ॥ २२४ ॥

यस्मादेवं ततः किं कर्त्तव्यमित्याह;—

आणापरतंतेहिं ता बीजाधाणमेत्थ कायव्वं। धम्मम्मि जहासत्ती परमसुहं इच्छमाणेहिं ॥ २२५ ॥

आज्ञापरतंत्रैः—सर्वज्ञवचनायत्तीकृतात्मभिः 'ता' इति तस्माद् बीजाधानं-जिनमुनिप्रभृतिपवित्रपदार्थकुशलचित्तादिलक्षणम्, अत्र—प्रस्तुते कर्त्तव्यं धर्मे—साध्यत्वेनाभिमते सति यथाशक्ति—स्वसामर्थ्यानुरूपं, परमसुखम्—एकान्तिकात्यन्तिकानन्दसंदोहमयं शर्म इच्छद्भिः—वाञ्छद्भिरिति। धर्मबीजानि चैवं शास्त्रान्तरे परिपठितानि दृश्यन्ते—यथा "जिनेषु कुशलं

॥ १६ ॥ जिनवाचा न चाहं भोस्तदत्र किमु कारणम् । एकचित्ततया ख्यातावावां लोके इयच्चिरम् ॥ १७ ॥ इदानी-
मत्र संजातं, विभिन्नं चित्तमावयोः । तदत्र कारणं किं स्यादन्यो वक्ति स्म विस्मितः ॥ १८ ॥ सत्यमेवं ममाप्यत्र-
विकल्पः संप्रवर्त्तते । केवलं केवली नूनं, निश्चयं नौ करिष्यति ॥ १९ ॥ स एव प्रश्नितोऽत्रार्थे, तद्यातास्वस्तदन्तिके । एवं
तौ निश्चयं कृत्वा, प्रातर्यातौ तदन्तिके ॥ २० ॥ पप्रच्छतुस्तमाराध्यं, विनयेन स्वसंशयम् । सोऽप्युवाच पुरैकेन,
श्लाघितो युवयोर्मुनिः ॥ २१ ॥ तथाहि—आस्तां युवां क्वचिद्ग्रामे, द्रङ्गिकस्य तनूद्भवौ । कालक्रमेण तारुण्यं, लावण्य-
पदमागतौ ॥ २२ ॥ संजाततद्विकारौ च, जातौ भूतेरभावतः । तथा मनोरथाः किञ्चिन्न पूर्यन्ते कथञ्चन ॥ २३ ॥
अनार्यकार्यमारब्धौ, कर्त्तुं चौर्यं ततोऽन्यदा । ग्रामान्तरे हृता गावो, गत्वा रात्रावतित्वरौ ॥ २४ ॥ दण्डपाशिकलो-
केन, भवन्तौ त्रासितौ ततः । प्रारब्धौ नंष्टुमेकोऽथ, साधुः शैलगुहागतः ॥ २५ ॥ ध्यानमौनक्रियालग्नो, युवाभ्यां
समदृश्यत । ततश्च धर्मपालस्य, जीवेनेदं व्यचिन्त्यत ॥ २६ ॥ अहो सुलब्धजन्मास्य, प्रशस्याचारसद्मनः । यदित्थं
निर्भयः शान्तस्त्यक्तसङ्गोऽवतिष्ठते ॥ २७ ॥ वयं पुनरधन्यानामधन्या धनकांक्षया । विदधाना विरुद्धानि, पराभवपदं
गताः ॥ २८ ॥ धिक्कारोपहतात्मानो, यास्यामः कां गतिं मृताः ? । ही जाता दुःस्वभावेन, लोकद्वयविराधकाः ॥ २९ ॥
तदेवं निर्मलं साधोर्वृत्तं वारितकल्मषम् । विपरीतमतोऽस्माकमस्मात् कल्याणकं कुतः ? ॥ ३० ॥ अन्यः पुनरुदासीनः,
समभूत्तं मुनिं प्रति । गुणरागादवापैको बोधिबीजं न चापरः ॥ ३१ ॥ ततस्तनुकषायत्वाद्, भवन्तौ दानतत्परौ ।
नरजन्मोचितं कर्म, बद्धवन्तावनिन्दितम् ॥ ३२ ॥ मृत्वा युवां समुत्पन्नावेतावत्र वणिक्सुतौ । जातावनिन्दिताचारौ,

वणिग्धर्मपरायणौ ॥ ३३ ॥ एकस्येह तदेतस्य, जातं बीजस्य तत्फलम् । सद्बोधरूपमन्यस्य, निर्बीजत्वेन नाभवत् ॥ ३४ ॥ एवं पूर्वभवासेवां, जिनेनोक्तां सविस्तराम् । निशम्यैकस्य सञ्जातं, जातेः संस्मरणं क्षणात् ॥ ३५ ॥ ततोऽसौ प्रत्यये जाते, जातः संवेगभावितः । भावतश्च जिनोद्दिष्टं, प्रपेदे शासनं शुभम् ॥ ३६ ॥ तत्प्रतिपत्तिसामर्थ्याच्छुभक-र्मानुबन्धतः । सिद्धिं यास्यत्यसौ काले परः संसारमेव हि ॥ ३७ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'कोसंबि'त्ति कौशांब्यां पुरि 'सेट्ठिसुय'त्ति श्रेष्ठिनोः सुतौ गाढप्रीतौ परस्परं प्रायेण—बहून् वारान् 'तुल्लफलसिद्धी' व्यवहारप्रवृत्तौ समानफललाभौ च प्रवर्त्तेते। अन्यदा च 'वीरोसरणे' इति वीरसमवसरणे श्रवणं—धर्मसमाकर्णनमभूत् । तयोर्बोध्यभावयोश्च—बोधावभावे च सति विशेषः संवृत्तः ॥ २२७ ॥ १ ॥

तमेव दर्शयति—'हरिसो मज्झत्थत्तं' इत्यादि, हर्षः सन्तोष एकस्य धर्मपालजीवस्य, मध्यस्थत्वम्—उदासीनत्वमन्यस्य परस्परम्—अन्योऽन्यस्य चित्तज्ञानमभूत् । ततो भेदश्चित्तस्य संवृत्तः ततः 'पुच्छा अबोहि'त्ति अबोधिगोचरा पृच्छा कृता ज्येष्ठेन भगवतः पार्श्वे । 'नेहे बहुजोगो' इति भगवान् ! स्नेहे सत्यावयोर्बहुः प्रभूतो योगः सदा व्यवहारकारणादिस-म्बन्ध एकचित्तयोरभूत् । ततः बीजं—मुक्तिकल्पतरोः सम्यक्त्वं तद्यस्य नास्ति सोऽबीजकः कथं केन हेतुनैष मत्सखा सम्पन्नः? नु वितर्के इति ॥ २२८ ॥ २ ॥

'दंगियपुत्ता' इत्यादि । ततो भगवता प्राच्यवृत्तान्तः कथयितुमारब्धस्तयोः, यथा—द्रङ्गिकपुत्रौ, द्रङ्गो नाम गोधनब-हुलः सन्निवेशविशेषः सोऽस्यास्तीति द्रङ्गिको—ग्राममहत्तरकस्तत्सुतौ युवां भूतवन्तौ । 'गोहरण'त्ति कदाचिद् भवद्भ्यां

चित्तं, तन्नमस्कार एव च। प्रणामादि च संशुद्धं, धर्मबीजमनुत्तमम् ॥ १ ॥ उपादेयधियाऽत्यन्तं, संज्ञाविष्कम्भणान्वितम्। फलाभिसन्धिरहितं, संशुद्धं ह्येतदीदृशम् ॥ २ ॥ आचार्यादिष्वपि ह्येतद्विशुद्धं भावयोगिषु। वैयावृत्त्यं च विधिवच्छुद्धाशयविशेषतः ॥ ३ ॥ भवोद्वेगश्च सहजो, द्रव्याभिग्रहपालनम्। तथा सिद्धान्तमाश्रित्य, विधिना लेखनादि च ॥ ४ ॥ लेखना पूजना दानं, श्रवणं वाचनोद्ग्रहः। प्रकाशनाऽथ स्वाध्यायश्चिन्तना भावनेति च ॥ ५ ॥ दुःखितेषु दयाऽत्यन्तमद्वेषो गुणवत्सु च। औचित्यासेवनं चैव, सर्वत्रैवाविशेषतः ॥ ६ ॥" इत्यादि ॥ २२५ ॥

अत्रैव दृष्टान्तमाह;—

सुव्वइ य तेणणायं एत्थं बोहीएँ पत्तिविग्घकरं। तं चेव उ कुसलेहिं भावेयव्वं पयत्तेणं ॥ २२६ ॥

श्रूयते च–निशम्यते पुनः सर्वज्ञप्रणीतागमे स्तेनज्ञातं–चौरोदाहरणमत्र–प्रस्तुते बीजाधाने वक्तुमारब्धे सति 'बोधिप्राप्तिविघ्नकरं' बोधिप्राप्तेर्बोधिविघ्नस्य च कारकपुरुषद्वयसूचकत्वेन तत्कारकं। तदेव तुशब्दाद् अन्यानि च धनसार्थवाहादिज्ञातानि कुशलैः–विद्वद्भिर्भावयितव्यं–मीमांसनीयं प्रयत्नेनेति ॥ २२६ ॥

तदेव गाथात्रयेणाह;—

कोसंबिसेट्ठिसुय गाढपीती पाएण तुल्लफलसिद्धी। वीरोसरणे सवणं बोहि-अभावेसु य विसेसो ॥२२७॥
हरिसो मज्झत्थत्तं परोप्परं चित्तजाणणा भेओ। पुच्छा अबोहि नेहे बहु जोगोऽबीजगो कह णु? ॥२२८॥

ढंगियपुत्ता गोहरण पच्छखेडणग सेलगुहसाहू । धम्मपसंसपओसा वीयावीया दुवेण्हंपि ॥ २२९ ॥

समस्ति निखिलक्षोणीकामिनीमण्डनोपमा । कौशांब्याख्या पुरी शम्ब–पाणिपत्तनभूतिभाक् ॥ १ ॥ तत्रैक–च्छत्रवसुधापरिपालनविश्रुतः । राजा जितारिनामाऽभूत्, सद्भूतगुणसन्निधिः ॥ २ ॥ श्रेष्ठिनौ तत्र सुष्ठुश्रीभाजनं जनपूजितौ । अभूतां धनयक्षाह्वावौदार्यादिगुणान्वितौ ॥ ३ ॥ धनस्य धर्मपालोऽभून्नन्दनः कुलनन्दनः । वसुपालश्च यक्षस्य, वसुवृद्धिविधायकः ॥ ४ ॥ जन्मान्तरीयसंस्कारादावालत्वात्तयोरभूत् । अत्यन्तमित्रताभावो, लोकाश्चर्यविधायकः ॥ ५ ॥ रोचते च यदेकस्य, तदन्यस्यापि रोचते । ततो लोके गतौ ख्यातिमेकचित्ताविमाविति ॥ ६ ॥ ततः कुलोचितं कर्म, कुर्वतोर्यान्ति वासराः । अन्यदा भुवनानन्दी, प्राप्तस्तत्र जिनेश्वरः ॥ ७ ॥ भगवान् श्रीमहावीर–इक्ष्वाकुकुलनन्दनः । गीर्जलैर्जनसन्तापशमनेऽम्भोदसन्निभः ॥ ८ ॥ विदधुस्तस्य गीर्वाणा, व्याख्याभूमिं मनोहराम् । तत्रासौ धर्ममाचख्यौ, ससुरासुरपर्षदि ॥ ९ ॥ तमागतं समाकर्ण्य, कौशाम्बीवासिनो जनाः । राजादयः समाजग्मुर्वन्दितुं तत्पदाम्बुजम् ॥ १० ॥ तावपि श्रेष्ठिनोः सूनू, कुतूहलपरायणौ । जनेन सार्द्धमायातौ, जिननायकसन्निधौ ॥ ११ ॥ जिनस्तु देशयामास, मोक्षमार्गं सनातनम् । सत्त्वानां सर्वकल्याणकारणं करुणापरः ॥ १२ ॥ ततस्तयोर्वणिक्सून्वोरेकस्य तज्जिनोदितम् । श्रद्धानमार्गमायाति, भाव्यते च स मानसे ॥ १३ ॥ स्फाराक्षो मस्तकं धुन्वन्, कर्णपर्णपुटार्पितम् । रोमाञ्चितः पिबत्युच्चैर्जिनवाक्यं यथाऽमृतम् ॥ १४ ॥ तदन्यस्य तदाभाति, वालुकाकवलोपमम् । अन्योऽन्यस्य च तौ भावं, लक्षयामासतुस्तराम् ॥ १५ ॥ व्याख्याभुवः समुत्थाय, जग्मतुर्भवनं निजम् । तत्रैको व्याजहारैवं, भ्रातस्त्वं भावितः किल

॥ १६ ॥ जिनवाचा न चाहं भोस्तदत्र किमु कारणम् । एकचित्ततया ख्यातावावां लोके इयच्चिरम् ॥ १७ ॥ इदानी-मत्र संजातं, विभिन्नं चित्तमावयोः । तदत्र कारणं किं स्यादन्यो वक्ति स्म विस्मितः ॥ १८ ॥ सत्यमेवं ममाप्यत्र-मत्र संजातं, विभिन्नं चित्तमावयोः । तदत्र कारणं किं स्यादन्यो वक्ति स्म विस्मितः ॥ १८ ॥ सत्यमेवं ममाप्यत्र- विकल्पः संप्रवर्त्तते । केवलं केवली नूनं, निश्चयं नौ करिष्यति ॥ १९ ॥ स एव प्रश्नितोऽत्रार्थे, तद्यातास्वस्तदन्तिके । एवं तौ निश्चयं कृत्वा, प्रातर्यातौ तदन्तिके ॥ २० ॥ पप्रच्छतुस्तमाराध्यं, विनयेन स्वसंशयम् । सोऽप्युवाच पुरैकेन, श्लाघितो युवयोर्मुनिः ॥ २१ ॥ तथाहि–आस्तां युवां क्वचिद्ग्रामे, द्रङ्गिकस्य तनूद्भवौ । कालक्रमेण तारुण्यं, लावण्य-पदमागतौ ॥ २२ ॥ संजाततद्विकारौ च, जातौ भूतेरभावतः । तथा मनोरथाः किञ्चिन्न पूर्यन्ते कथञ्चन ॥ २३ ॥ अनार्यकार्यमारब्धौ, कर्त्तुं चौर्यं ततोऽन्यदा । ग्रामान्तरे हृता गावो, गत्वा रात्रावतित्वरौ ॥ २४ ॥ दण्डपाशिकलो-केन, भवन्तौ त्रासितौ ततः । प्रारब्धौ नंष्टुमेकोऽथ, साधुः शैलगुहागतः ॥ २५ ॥ ध्यानमौनक्रियालग्नो, युवाभ्यां समदृश्यत । ततश्च धर्मपालस्य, जीवेनेदं व्यचिन्त्यत ॥ २६ ॥ अहो सुलब्धजन्मास्य, प्रशस्याचारसद्मनः । यदित्थं निर्भयः शान्तस्त्यक्तसङ्गोऽवतिष्ठते ॥ २७ ॥ वयं पुनरधन्यानामधन्या धनकांक्षया । विदधाना विरुद्धानि, पराभवपदं गताः ॥ २८ ॥ धिक्कारोपहतात्मानो, यास्यामः कां गतिं मृताः ? । ही जाता दुःस्वभावेन, लोकद्वयविराधकाः ॥ २९ ॥ तदेवं निर्मलं साधोर्वृत्तं वारितकल्मषम् । विपरीतमतोऽस्माकमस्मात् कल्याणकं कुतः ? ॥ ३० ॥ अन्यः पुनरुदासीनः, समभूत्तं मुनिं प्रति । गुणरागादवापैको बोधिबीजं न चापरः ॥ ३१ ॥ ततस्तनुकषायत्वाद्, भवन्तौ दानतत्परौ । नरजन्मोचितं कर्म, बद्धवन्तावनिन्दितम् ॥ ३२ ॥ मृत्वा युवां समुत्पन्नावेतावत्र वणिक्सुतौ । जातावनिन्दिताचारौ,

वणिग्धर्मपरायणौ ॥ ३३ ॥ एकस्येह तदेतस्य, जातं बीजस्य तत्फलम् । सद्बोधरूपमन्यस्य, निर्बीजत्वेन नाभवत् ॥ ३४ ॥ एवं पूर्वभवासेवां, जिनेनोक्तां सविस्तराम् । निशम्यैकस्य सञ्जातं, जातेः संस्मरणं क्षणात् ॥ ३५ ॥ ततोऽसौ प्रत्यये जाते, जातः संवेगभावितः । भावतश्च जिनोद्दिष्टं, प्रपेदे शासनं शुभम् ॥ ३६ ॥ तत्प्रतिपत्तिसामर्थ्याच्छुभकर्मानुबन्धतः । सिद्धिं यास्यत्यसौ काले परः संसारमेव हि ॥ ३७ ॥

अथ गाथाक्षरार्थः;—'कोसंबि'त्ति कौशांब्यां पुरि 'सेट्ठिसुय'त्ति श्रेष्ठिनोः सुतौ गाढप्रीतौ परस्परं प्रायेण—बहून् वारान् 'तुल्लफलसिद्धी' व्यवहारप्रवृत्तौ समानफललाभौ च प्रवर्त्तेते। अन्यदा च 'वीरोसरणे' इति वीरसमवसरणे श्रवणं—धर्मसमाकर्णनमभूत् । तयोर्बोध्यभावयोश्च—बोधाबभावे च सति विशेषः संवृत्तः ॥ २२७ ॥ १ ॥

तमेव दर्शयति—'हरिसो मज्झत्थत्तं' इत्यादि, हर्षः सन्तोष एकस्य धर्मपालजीवस्य, मध्यस्थत्वम्—उदासीनत्वमन्यस्य परस्परम्—अन्योऽन्यस्य चित्तज्ञानमभूत् । ततो भेदश्चित्तस्य संवृत्तः ततः 'पुच्छा अबोहि'त्ति अबोधिगोचरा पृच्छा कृता ज्येष्ठेन भगवतः पार्श्वे । 'नेहे बहुजोगो' इति भगवान् ! स्नेहे सत्यावयोर्बहुः प्रभूतो योगः सदा व्यवहारकारणादिसम्बन्ध एकचित्तयोरभूत् । ततः बीजं—मुक्तिकल्पतरोः सम्यक्त्वं तद्यस्य नास्ति सोऽबीजकः कथं केन हेतुनैष मत्सखा सम्पन्नः ? नु वितर्के इति ॥ २२८ ॥ २ ॥

'दंगियपुत्ता' इत्यादि । ततो भगवता प्राच्यवृत्तान्तः कथयितुमारब्धस्तयोः, यथा—द्रङ्गिकपुत्रौ, द्रङ्गो नाम गोधनबहुलः सन्निवेशविशेषः सोऽस्यास्तीति द्रङ्गिको—ग्राममहत्तरकस्तत्सुतौ युवां भूतवन्तौ । 'गोहरण'त्ति कदाचिद् भवद्भ्यां

योग्याः प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिकाश्चेष्टाः, किमित्याह अनन्ताः—अनन्तनामकसंख्याविशेषानुगता अतीताः—व्यतिक्रान्ता भवे—संसारे सकला अपि—तथाविधसामग्रीवशात् परिपूर्णा अपि सर्वेषां भवभाजां प्रायेण, अव्यवहारिकराशिगतानल्पकालतन्निर्गतांश्च मुक्त्वेत्यर्थः । ततोऽपि किमित्याह—न च—नैव तत्रापि—तास्वपि सकलासु द्रव्यलिङ्गक्रियासु जातमेतत्—सद्धर्म्मबीजमिति । कथञ्चित् कषाया प्रवृत्तिलक्षणलेश्याशुद्धावपि निरवधिभवभ्रमणयोग्यतालक्षणस्य सहजस्य भावमलस्य प्रभूतस्याद्यापि भावात् । यथोक्तम्—"एतद् भावमले क्षीणे, प्रभूते जायते नृणाम् । करोत्यव्यक्तचैतन्यो, महत् कार्यं न यत् क्वचित् ॥ १ ॥ २३३ ॥

ता एयम्मि पयत्तो ओहेणं वीयरायवयणम्मि । बहुमाणो कायव्वो धीरेहिं कयं पसंगेण ॥ २३४ ॥

तत्—तस्मादेतस्मिन्—धर्मबीजे प्रयत्नो—यत्नातिशयः कर्तव्यो धीरैरित्युत्तरेण योगः । किंलक्षणः प्रयत्नः कर्त्तव्य इत्याशंक्याह—ओघेन—सामान्येन वीतरागवचने—वीतरागागमप्रतिपादितेऽपुनर्बन्धकचेष्टाप्रभृत्ययोगिकेवलिपर्यवसाने तत्तच्चित्तशुद्धसमाचारे बहुमानो भावप्रतिबन्धः क्षयोपशमवैचित्र्याद् मृदुमध्याधिमात्रः कर्त्तव्यो धीरैः—बुद्धिमद्भिः । उपसंहरन्नाह—कृतं प्रसङ्गेन—पर्याप्तं धर्मबीजप्रख्यापनेनेति ॥ २३४ ॥

अथाज्ञापूर्वकप्रवृत्तावपि प्राक्प्रपञ्चितबुद्धिपरिणतिरूपा मीमांसैव कार्यसाधिकेति प्रपञ्चयितुमिच्छुराह;—

वेयावच्चं न पडति अणुबंधेल्लंति सहरिसं एक्को । एत्तो एत्थ पयट्टति धणियं णिय सत्तिनिरवेक्खं ॥२३५॥

चनादिना च साधुजनोपकारिणा चित्र-

वैयावृत्त्यम्-अन्नपानौषधभैषजदानादिना पादधावनशरीरसंवाहनशयनासनरचनादिना च साधुजनोपकारिणा चित्र-
रूपेण क्रियाविशेषेण व्यावृत्तभावो न-नैव पतति-भज्यते। अत्र हेतुमाह—'अणुबंधेलं' ति अनुबन्धोऽनुगमोऽव्यवच्छेद
इत्येकोऽर्थस्तदस्यास्तीत्यनुबन्धवत्, तथा चोक्तम्—"पडिभग्गस्स मयस्स व नासइ चरणं सुयं अगुणणाए। न उ
वेयावच्चकयं सुहोदयं नासए कम्मं॥१॥" इत्यस्मात् कारणात् सहर्ष-प्रकटितप्रमोदमेकः कश्चित् स्वभावत एव वैयावृत्त्यरु-
चिरितो-वैयावृत्त्यं न पततीति लक्षणात् सर्वज्ञवचनादत्र-वैयावृत्त्ये प्रवर्त्तते धनिकम्-अत्यर्थम्। इदमेव व्याचष्टे-निजश-
क्तिनिरपेक्षं स्वल्पबुद्धि तया स्वसामर्थ्यानपेक्षणेन। यथा हि कश्चिदपरिणतप्रज्ञः सञ्जाततीव्रबुभुक्षः स्वजठरानलबलोल्लङ्घनेन
भुञ्जानो न कश्चन गुणमवाप्नोति, किन्त्वग्निमान्द्यापादनेन दोषमेव। एवं प्रस्तुतवैयावृत्त्येऽपि भावनाकार्या॥ २३५॥

इत्थमल्पमतिविषयं वैयावृत्त्यमभिधाय, अधुना तद्विपर्ययेणाभिधातुमाह;—

अन्नो उ किं इमं भन्नतित्ति वयणाओ कह व कायव्वं। सत्तीए तह पयट्टति जह साहति बहुगमेयं तु॥२३६॥

अन्यः पुनः-वैयावृत्त्यरुचिरेव धार्मिकविशेषो बहुमतिः किमिदं-वैयावृत्त्यं भण्यते शास्त्रेष्विति वैयावृत्त्यस्वरूपं प्रथ-
मतो मीमांसते, अज्ञातस्य तु कर्त्तुमशक्यत्वात्। ततो वचनाज्जानीते संयतलोकस्योचितार्थसम्पादनरूपमेतदिति। तथा,
कथं वा-केन वा प्रकारेण गुरुबालवृद्धादिजनोचितप्रवृत्तिरूपेण कर्त्तव्यमिति। इत्यूहापोहयोगेन शक्त्या-स्वसामर्थ्यानुरूपं
तथा प्रवर्त्तते प्रस्तुत एव वैयावृत्त्ये यथा साधयति बहुकमेतत्तु-इदमेव वैयावृत्त्यं, शक्तेरत्रोटनेन प्रतिदिनं वृद्धिभावा-
दिति भावः॥ २३६॥

गवां हरणे कृते सति, दण्डपाशिकैः 'पच्छ खेडणग'त्ति पश्चात्-पृष्ठतः खेटनकं-त्रासनमारब्धम् । ततः पलायमानाभ्यां भवद्भ्यां शैलगुहायां साधुरेको दृष्टः । तत्र धर्मप्रशंसाप्रद्वेषौ भवतोः प्रवृत्तौ । ततो 'बीयाबीय'त्ति बीजमबीजं च द्वयोरपि यथाक्रमं सम्पन्नमिति ॥ २२९ ॥ ३ ॥

दृष्टांतनिगमनम्. धर्मबीजशुद्धिश्च.

अथ पूर्वोक्तमुदाहरणं निगमयन् बीजशुद्धिं दर्शयति;—

एवं कम्मोवसमा सद्धम्मगयं उवाहिपरिसुद्धं । थेवं पणिहाणादिवि बीजं तस्सेव अणहंति ॥ २३० ॥

एवं-द्रङ्गिकप्रथमपुत्रवत् कर्मोपशमाद्-बहलतमःपटलप्रवर्त्तकमिथ्यात्वमोहमान्द्यात् सद्धर्मगतं-शुद्धधर्म्मानुसारि, उपाधिपरिशुद्धम्-उपाधिभिः-उपादेयताबुद्धि-आहारादिदशसंज्ञाविष्कम्भफलाभिसन्धिरहितत्वलक्षणैर्निर्मलभावमानीतं, स्तोकं-वक्ष्यमाणापिशब्दस्येहाभिसम्बन्धात् स्तोकमपि 'प्रणिधानादि प्रणिधानं-कुशलचित्तन्यासः, आदिशब्दात् प्रशस्तोचितकृत्यकरणग्रहो[1] बीजं-प्ररोहहेतुस्तस्यैव-सद्धर्मस्यानघम्-अवन्ध्यमिति ॥ २३० ॥

इदमेव किञ्चिद् विशेषत आह;—

एयं च एत्थ णेयं जहा कहिंचि जायम्मि एयम्मि । इहलोगादणवेक्खं लोगुत्तरभावरुइसारं ॥ २३१ ॥

एतच्च-धर्मबीजमत्र-लोकोत्तरधर्म्माराधनप्रक्रमे ज्ञेयं, यथाकथञ्चित्-काकतालीयान्धकण्टकीयादिज्ञातप्रकारेण जाते

१ ख. प्रशंसोचित. ।

एतस्मिन्–कर्म्मोपशमे, कीदृशमित्याह–इहलोकाद्यनपेक्षम्–ऐहलौकिकपारलौकिकफलाभिलापविकलम् । तथा, लोकोत्तरभावरुचिमारं–जैनशासनसूचितदयादानाद्यनवद्यभावश्रद्धानप्रधानम्, लौकिकभावेषु हि दृढविपर्यासानुगतेषु श्रद्धायां व्यावृत्तविपर्याससद्धर्मबीजभावानुपपत्तेरिति ॥ २३१ ॥

एतदेवाधिकृत्याह;—

पायमणक्खेयमिणं अणुहवगम्मं तु सुद्धभावाणं । भवखयकरंति गरुयं बुहेहिं सयमेव विन्नेयं ॥ २३२ ॥

प्रायो–बाहुल्येन बहुमानस्वरूपेणेत्यर्थः, अनाख्येयम्–आख्यातुमशक्यमिदं–धर्मबीजं परेभ्यः । एवं तर्ह्यसंवेद्यमप्येतत्स्यादित्याशंक्याह–अनुभवगम्यं तु–स्वसंवेदनप्रत्यक्षपरिच्छेद्यं पुनः शुद्धभावानाम्–अमलीमसमानसानाम् । तथा, भवक्षयकरं–संसारव्याधिविच्छेदहेतुरिति-अस्मात् कारणाद् गुरुकं–सर्वजनाभिमतचिन्तारत्नादिभ्योऽपि महद् बुधैः स्वयमेव निजोहापोहयोगतो विज्ञेयम्, इक्षुक्षीरादिरसमाधुर्यविशेषाणामिवानुभवेऽप्यनाख्येयत्वात् । उक्तं च–"इक्षुक्षीरगुडादीनां, माधुर्यस्यान्तरं महत् । तथापि न तदाख्यातुं, सरस्वत्याऽपि शक्यते ॥ १ ॥ २३२ ॥

अथैतद् गुरुकत्वमेव भावयति;—

जं दव्वलिंगकिरियाऽणंता तीया भवम्मि सगलावि । सव्वेसिं पाएणं णय तत्थवि जायमेयंति ॥२३३॥

यद् यस्माद् द्रव्यलिङ्गक्रियाः–पूजाद्यभिलापेणाव्यावृत्तमिथ्यात्वादिमोहमलतया द्रव्यलिङ्गप्रधानाः शुद्धश्रमणभाव-

योग्याः प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिकाश्चेष्टाः, किमित्याह अनन्ताः—अनन्तनामकसंख्याविशेषानुगता अतीताः—व्यतिक्रान्ता भवे—संसारे सकला अपि—तथाविधसामग्रीवशात् परिपूर्णा अपि सर्वेषां भवभाजां प्रायेण, अव्यवहारिकराशिंगतानल्प-कालतन्निर्गतांश्च मुक्त्वेत्यर्थः । ततोऽपि किमित्याह—न च—नैव तत्रापि—तास्वपि सकलासु द्रव्यलिङ्गक्रियासु जातमेतत्—सद्धर्म्मबीजमिति । कथञ्चित् कषाया प्रवृत्तिलक्षणलेश्याशुद्धावपि निरवधिभवभ्रमणयोग्यतालक्षणस्य सहजस्य भावमलस्य प्रभूतस्याद्यापि भावात् । यथोक्तम्—"एतद् भावमले क्षीणे, प्रभूते जायते नृणाम् । करोत्यव्यक्तचैतन्यो, महत् कार्यं न यत् क्वचित् ॥ १ ॥ २३३ ॥

ता एयम्मि पयत्तो ओहेणं वीयरायवयणम्मि । बहुमाणो कायव्वो धीरेहिं कयं पसंगेण ॥ २३४ ॥

तत्—तस्मादेतस्मिन्—धर्मबीजे प्रयत्नो—यत्नातिशयः कर्तव्यो धीरैरित्युत्तरेण योगः । किंलक्षणः प्रयत्नः कर्त्तव्य इत्याशंक्याह—ओघेन—सामान्येन वीतरागवचने—वीतरागागमप्रतिपादितेऽपुनर्बन्धकचेष्टाप्रभृत्ययोगिकेवलिपर्यवसाने तत्तच्चित्तशुद्धसमाचारे बहुमानो भावप्रतिबन्धः क्षयोपशमवैचित्र्याद् मृदुमध्याधिमात्रः कर्त्तव्यो धीरैः—बुद्धिमद्भिः । उपसंहरन्नाह—कृतं प्रसङ्गेन—पर्याप्तं धर्मबीजप्रख्यापनेनेति ॥ २३४ ॥

अथाज्ञापूर्वकप्रवृत्तावपि प्राक्प्रपञ्चितबुद्धिपरिणतिरूपा मीमांसैव कार्यसाधिकेति प्रपञ्चयितुमिच्छुराह;—

वेयावच्चं न पडति अणुबंधेछंति सहरिसं एक्को । एत्तो एत्थ पयट्टति धणियं णिय सत्तिनिरवेक्खं ॥२३५॥

धर्मबीज-प्राप्तिकरणोपायः

वैयावृत्त्यम्–अन्नपानौषधभैषजदानादिना पादधावनशरीरसंवाहनशयनासनरचनादिना च साधुजनोपकारिणा चित्ररूपेण क्रियाविशेषेण व्यावृत्तभावो न–नैव पतति–भज्यते। अत्र हेतुमाह—'अणुवंधेलं' ति अनुबन्धोऽनुगमोऽव्यवच्छेद इत्येकोऽर्थस्तदस्यास्तीत्यनुबन्धवत्, तथा चोक्तम्—"पडिभग्गस्स मयस्स व नासइ चरणं सुयं अगुणणाए । न उ वेयावच्चकयं सुहोदयं नासए कम्मं ॥१॥" इत्यस्मात् कारणात् सहर्ष–प्रकटितप्रमोदमेकः कश्चित् स्वभावत एव वैयावृत्त्यरुचिरितो–वैयावृत्त्यं न पततीति लक्षणात् सर्वज्ञवचनादत्र–वैयावृत्त्ये प्रवर्त्तते धनिकम्–अत्यर्थम्। इदमेव व्याचष्टे–निजशक्तिनिरपेक्षं स्वल्पबुद्धि तया स्वसामर्थ्यानपेक्षणेन। यथा हि कश्चिदपरिणतप्रज्ञः सञ्जाततीव्रबुभुक्षः स्वजठरानलवह्लोल्लङ्घनेन भुञ्जानो न कञ्चन गुणमवाप्नोति, किन्त्वग्निमान्द्यापादनेन दोषमेव। एवं प्रस्तुतवैयावृत्त्येऽपि भावनाकार्या ॥ २३५ ॥

इत्थमल्पमतिविषयं वैयावृत्त्यमभिधाय, अधुना तद्विपर्ययेणाभिधातुमाह;—

अन्नो उ किं इमं भन्नतित्ति वयणाओ कह व कायव्वं। सत्तीएँ तह पयट्टति जह साहति वहुगमेयं तु ॥२३६॥

अन्यः पुनः–वैयावृत्त्यरुचिरेव धार्मिकविशेषो वहुमतिः किमिदं–वैयावृत्त्यं भण्यते शास्त्रेष्विति वैयावृत्त्यस्वरूपं प्रथमतो मीमांसते, अज्ञातस्य तु कर्त्तुमशक्यत्वात्। ततो वचनाज्जानीते संयतलोकस्योचितार्थसम्पादनरूपमेतदिति। तथा, कथं वा–केन वा प्रकारेण गुरुवालवृद्धादिजनोचितप्रवृत्तिरूपेण कर्त्तव्यमिति। इत्यूहापोहयोगेन शक्त्या–स्वसामर्थ्यानुरूपं तथा प्रवर्त्तते प्रस्तुत एव वैयावृत्त्ये यथा साधयति वहुकमेतत्तु–इदमेव वैयावृत्त्यं, शक्तेरत्रोटनेन प्रतिदिनं वृद्धिभावादिति भावः ॥ २३६ ॥

अत एव पौर्वापर्यशुद्धां वैयावृत्त्यविषयामाज्ञां दर्शयति;—

पुरिसं तस्सुवयारं अवयारं वऽप्पणो य णाऊणं । कुज्जा वेयावडियं आणं काउं निरासंसो ॥ २३७ ॥

पुरुषम्—आचार्योपाध्यायप्रवर्त्तकस्थविरगणावच्छेदकलक्षणपदस्थपुरुषपञ्चकरूपं ग्लानादिरूपं च, तथा तस्य—पुरुषस्योपकारम्—उपष्टम्भं ज्ञानादिवृद्धिलक्षणम्, अपकारं च—तथाविधावस्थावैगुण्यात् श्लेष्मादिप्रकोपलक्षणम्, तथाऽऽत्मनश्च—स्वस्यापि शुद्धसमाधिलाभरूपमुपकारमपकारं च शेषावश्यककृत्यान्तरहानिस्वभावं वा ज्ञात्वा सूक्ष्माभोगपूर्वकं कुर्याद्—विदध्यात् । वैयावृत्यम्—उक्तरूपमाज्ञां कृत्वा—सर्वज्ञोपदेशोऽयमिति मनसि व्यवस्थाप्य निराशंसः—कीर्त्यादिफलाभिलाषविकलः सन्निति ॥ २३७ ॥

न च वक्तव्यं क्रियात एव फलसिद्धिर्भविष्यतीति किं पुनः पुनराज्ञोद्घोषणेनेत्याह;—

आणाबहुमाणाओ सुद्धाओ इह फलं विसिट्ठंति । ण तु किरियामेत्ताओ पुव्वायरिया तहा चाहु ॥२३८॥

आज्ञाबहुमानाद्—वचनपक्षपाताच्छुद्धात्—कुग्रहादिदोषरहितात्, इह—वैयावृत्त्यादिकृत्येषु फलं विशिष्टं—पुण्यानुबन्धिपुण्यरूपं निरनुबन्धाशुभकर्म्मरूपं च सम्पद्यत इति । न पुनः क्रियामात्राद्—मन्त्रविवर्जितसर्पदष्टापमार्जनक्रियाकल्पात् साधुसमाचारासेवनादेः केवलाद् विशिष्टं फलमस्ति । एतदेव दृढीकुर्वन्नाह—पूर्वाचार्यास्तथा च—तथैव यथोच्यतेऽस्माभिस्तथाहुः—ब्रुवते ॥ २३८ ॥

वैयावृत्यस्वरूपम्.

यदाभुक्तदेव गाथाद्वयेन दर्शयति;—

भावाणाबहुमाणाओ सत्तिओ सुकिरियापवित्तीवि। नियमेणं चिय इहरा ण तको सुद्धोत्ति इट्ठा सा ॥२३९

भावाद्—अन्तःपरिणामाद् य आज्ञावहुमानः—उक्तरूपः तस्मात् कथंचिज्जातात् । किमित्याह—शक्तितः—स्वसामर्थ्यानुरूपं 'सुक्रियाप्रवृत्तिरपि' सुक्रियायां—मार्गानुसारसारायां दर्शनप्रभावनादिकायां चित्ररूपायां प्रवृत्तिः—उत्साहरूपा भवतीति, भावाज्ञावहुमानस्तावत् सम्पन्न एवेत्यपिशब्दार्थः, नियमेनैव, शुद्धभावाज्ञावहुमानस्य तथाविधमेघोन्नतेरिव जलवृष्टिक्रिया(याः सुक्रिया)या व्यभिचाराभावात्। विपक्षे वाधकमाह—इतरथा सुक्रियायाः प्रवृत्तिनिरोधेन नैव तको—भावाज्ञा—बहुमानरूपः शुद्धो वर्त्तते, स्वकार्यसाधकस्यैव कारणस्य निश्चयतः कारणभावात्। इत्यस्मात् कारणाच्छुद्धे भावाज्ञावहुमाने इष्टा सा सुक्रिया ॥ २३९ ॥

ततोऽपि किमित्याह;—

एईए उ विसिट्ठं सुवन्नघडतुल्लमिह फलं नवरं। अणुवंधजुयं संपुन्नहेउओ सम्ममवसेयं ॥ २४० ॥

एतस्याः पुनः—सुक्रियायाः सकाशाद् विशिष्टम्—अपरक्रियाजन्यपुण्यविलक्षणम् । अत एवाह—सुवर्णघटतुल्यं—शातकुम्भकुम्भसन्निभमिह—जगति फलं—पुण्यलक्षणं नवरं—केवलं जायते अनुवन्धयुतम्—उत्तरोत्तरानुगमरूपवत्। कुत इत्याह—'सम्पूर्णहेतुतः' सम्पूर्णेभ्यो हेतुभ्यो भावाद्, हेतवश्चास्य प्राणिकरुणादयः । यथोक्तम्—"दया भूतेषु संवेगो, विधिवद्

गुरुपूजनम् । विशुद्धा शीलवृद्धिश्च, पुण्यं पुण्यानुबन्ध्यदः ॥ १ ॥" सम्यग्–यथावद् अवसेयमिदम् । न हि पूर्णकारणारब्धा भावाः कदाचिद् निरनुबन्धा भवितुमर्हन्ति, अन्यथा तत्तयाऽनुपपत्तेः ॥ २४० ॥

ननु क्रियामात्रमप्याज्ञाबहुमानशून्यानां कथं ज्ञायते? इत्याशंक्याह;—

किरियामेत्तं तु इहं जायति लद्धादवेक्खयाएऽवि । गुरुलाघवादिसन्नाणवज्जियं पायमियरेसिं ॥२४१॥

क्रियामात्रं पुनरुक्तरूपमिह–दूरभव्येष्वभव्येषु च जायते लब्ध्याद्यपेक्षयापि, इह लब्धिर्वस्त्रपात्रकीर्त्त्यादिलाभलक्षणा गृह्यते, आदिशब्दात् स्वजनाद्यविरोधकुललज्जादिग्रहः, तान्यप्यपेक्ष्य स्यात् । गुरुलाघवादिसंज्ञानवर्जितं गुणदोषयोः प्रवृत्तौ गुरुलाघवमादिशब्दात् सत्त्वादिषु मैत्र्यादिभावग्रहस्तेषु यत्संज्ञानं शुद्धसंवेदनरूपं तेन विनिर्मुक्तं, प्रायो–बाहुल्येनेतरेषां–शुद्धाज्ञाबहुमानविहीनानामिति ॥ २४१ ॥

एत्तो उ निरणुबंधं मिम्मयघडसरिसमो फलं णेयं । कुलडादियदाणाइसु जहा तहा हंत एयंपि ॥२४२॥

इतस्तु–क्रियामात्रात् पुनर्निरनुबन्धम्–उत्तरोत्तरानुबन्धशून्यम्, अत एव 'मिम्मयघडसरिसमो' इति मृत्तिकामयघटसदृक्षं फलं पुण्यबन्धलक्षणं ज्ञेयम् । पुनरपि दृष्टान्तान्तरेण भावयति–कुलटाया–दुश्चारिण्याः स्त्रिया द्विजदानादयो–ब्राह्मणविभववितरण–पर्वदिवसोपवास–तीर्थस्नानप्रभृतयो धर्मक्रियाविशेषास्तेषु यथा निरनुबन्धं फलं, तथा, हन्तेति कोमलामंत्रणे, एतदपि क्रियामात्रजन्यं पुण्यमिति ॥ २४२ ॥

शुद्धाज्ञाविहीनानां क्रियाफलशून्यता.

तह्मा भावो सुद्धो सव्वपयत्तेण हंदि परलोए। कायव्वो वुद्धिमया आणोवगजोगतो णिच्चं ॥ २४३ ॥

यस्मादेवं क्रियामात्रं निरनुबन्धफलं तस्माद्–भावो–मनःपरिणामः शुद्धो–रागद्वेषमोहमलविकलः सर्वप्रयत्नेन–सर्वस्वसामर्थ्यागोपनरूपेण; हंदीत्युपप्रदर्शने, परलोके–स्वर्गापवर्गादिलक्षणे साध्ये कर्त्तव्यो–घटयितव्यो वुद्धिमता–प्रशस्तमतिना पुरुषेण । कथमित्याह—'आज्ञोपगयोगतो' आज्ञामुपगच्छन्ति–अनुवर्त्तन्ते ये ते आज्ञोपगास्ते च ते योगाश्च–अनुष्ठानभेदाः तेभ्यो, जिनाज्ञानुसारिणो धर्मारम्भान् प्रतीत्येत्यर्थः, नित्यम्–अहर्निशमिति ॥ २४३ ॥

सम्प्रत्याज्ञामेव पुरस्कुर्वन् दृष्टान्तमाह;—

जो आणं वहु मन्नति सो तित्थयरं गुरुं च धम्मं च। साहेति य हियमत्थं एत्थं भीमेण दिट्ठंतो ॥२४४॥

यो जन्तुरासन्नभव्य आज्ञाम्–उक्तरूपां वहु मन्यते–पुरस्करोति, स–आज्ञावहुमन्ता तीर्थकरम्–अर्हन्तं गुरुं च धर्माचार्यं धर्मं च श्रुतचारित्ररूपं वहु मन्यते, आज्ञावहुमानस्य तीर्थकरादिवहुमानाविनाभूतत्वात् । साधयति, घटयति, चः समुच्चये, हितं–कल्याणरूपमर्थं–पुरुषार्थलक्षणम् । अत्र–अस्मिन्नाज्ञावहुमाने भीमेन राजसूनुना दृष्टान्तः–उदाहरणं वाच्यम् ॥ २४४ ॥

एतमेव भावयति;—

तगराए रतिसारो राया पुत्तो य तस्स भीमो त्ति। साहुसगासं णीओ धम्मं सोऊण पडिवुद्धो ॥२४५॥

परमुवयारी ताओ इमस्स सति अप्पियं ण कायव्वं। घेत्तूणऽभिग्गहं तो सावगधम्मं सुहं चरति ॥२४६॥२॥
वणिकन्न राय रागे वरणं णो पुत्तरज्ज न करेमि। तुह पुत्त न परिणेमी कालेणं बंभयारित्ति ॥ २४७ ॥ ३ ॥
दिन्ना पुत्तो राया भीमो गिहबंभ सक्कथुति आणा। देवाऽऽयल्लग गणिया वावज्जति निक्खिपाऽधम्मो॥२४८॥
आणाभावणजोगा रागाभावो इमस्स धीरस्स। वयभंसपाव वावत्ति रक्खणे सुकरुणा धम्मो ॥ २४९॥५ ॥
आयारामो जाओ आणं सरिऊण वीयरागाणं। इय धम्मो सेसाणवि विसए एयं करेंताणं ॥ २५० ॥ ६ ॥

तगरायां पुरि प्रतिहतापरपुरीसमृद्ध्यभिमानतगरायां निजलावण्यजितरतिपत्याकारो रतिसारो नाम राजा समभूत्। पुत्रस्तस्य भीम इति समजायत। स च मुक्तबालभावः साधुसकाशं—तथाविधधर्म्माचार्यान्तिकं पित्रा नीतः सन् धर्मम्—उक्तरूपं श्रुत्वा प्रतिबुद्धो—लब्धबोधिः सम्पन्नः ॥ २४५ ॥ १ ॥

चिन्तितं चानेन परमोपकारी, अत्यन्तहितविधायी मे तातो येनाहं सकलत्रिलोकसारभूते जैनधर्मे नियोजितः। ततोऽस्य प्राणप्रदानेनापि प्रत्युपकर्त्तुमशक्यमिति सदा—सर्वकालमप्रियम्—अनिष्टं न कर्त्तव्यं मया। एवंरूपं गृहीत्वाऽभिग्रहं—नियमम्। ततः—तदनन्तरं गृहस्थित एव श्रावकधर्म्मं—श्रमणोपासकजनोचितानुष्ठानं शरच्छशधरकरनिकरप्राग्भारनिर्मलं सम्यग्दर्शनमूलानुव्रतगुणव्रतशिक्षाव्रतलक्षणम्, कीदृशमित्याह—सुखं स्वर्गापवर्गसमुद्भवशर्महेतुत्वात् सुखं वा यथा भवत्येवं, चरति—आसेवते, वर्त्तमानकालादेशस्तत्कालापेक्षयेति ॥ २४६ ॥ २ ॥

एवं प्रतियामरमपूर्वापूर्वपवित्रपरिणामपरंपरामधिरोहतः सतो भीमस्य यातिकालः । 'वणिकन्नरायराय'त्ति वणिजः—सागरदत्तनामधेयस्य कन्या चन्द्रलेखाभिधाना शृङ्गारक्षीरनीरधिलहरी सुभगलावण्योपहसितामरसुन्दरीका हर्म्यतलगता काञ्चनकन्दुकक्रीडारसमनुभवन्ती वातायनस्थितस्य राज्ञो रतिसारस्य लोचनमार्गमागता । ततस्तदीयराजहंसानुसारि-सलीलगमनादिगुणाक्षिप्तमानसोऽसौ तद्गोचरे रागे अभिष्वंगलक्षणो सम्पन्ने सति दारुणां मदनावस्थामाससाद । तद-वस्थं च तं समुपलभ्याऽवोचद् मन्त्री—देव! किमिदमकाण्ड एव युष्मच्छरीरस्यापाटवम्?, तेनापि नास्य गोप्यमस्तीति परिभाव्य निवेदितं निजस्वरूपं, ततो मन्त्री सागरदत्तगृहं गत्वा वरणं चन्द्रलेखायाः कर्त्तुमारब्धः । सागरदत्तेन चोक्तं 'नो पुत्तरज्ज'त्ति नो—नैवाहं राज्ञे स्वपुत्रीं प्रयच्छामि, यतस्तस्य भीमनामा राज्यार्हः पुत्रोऽस्ति स राजा भविष्यति न मत्पुत्रीपुत्र इति । ततो ज्ञातवृत्तान्तेन भीमेनोक्तम्—'न करेमि'त्ति नाहं राज्यं करोमीति देहि राज्ञे कन्याम् । ततः पुनरपि वणिजोक्तं—यदि त्वं पितुरप्रियं परिजिहीर्षुर्न करिष्यसि राज्यं, तथापि तव पुत्रो विधास्यतीति । एवं निबिड-निबन्धं वणिजं ज्ञात्वा भूयोऽपि भीमो जगाद—यद्येवं त्वं निपुणदर्शी तर्हि 'न परिणेमि'त्ति नाहं परिणेष्यामि काञ्चित् कुलबालिकाम् । अतो नास्त्येव मत्पुत्रसम्भव इति प्रतिज्ञाय कालेन व्रजता ब्रह्मचारी भीमकुमारः समजनि । इतिः परिसमाप्त्यर्थः ॥ २४७ ॥ ३ ॥

एवं सम्पूर्णमनोरथेन वणिजा राज्ञे दत्ता चन्द्रलेखा । परिणीता च प्रशस्ते वासरे प्रचुरद्रविणव्ययेन । तया च समं विषयशर्मानुभवतस्तस्य पुत्रः समभूत् । कृतश्च समुचितसमये स राजा । 'भीमोगिहवंभ' त्ति भीमोऽपि गृहस्थित एवाज्ञा-

भावितात्माऽपारसंसारपातभीतो निष्कलङ्कमब्रह्मविरतिव्रतं परिपालयन् दिनान्यनैषीत् । 'सक्कथुइ आणा' इति अथ
कदाचिच्छक्रस्तदीयदृढव्रताभिप्रायमवेत्य सौधर्म्मसभायामुपविष्टस्त्रिविष्टपसदामग्रतः तस्य स्तुतिं श्लाघालक्षणां चकार—
यथैष भीमकुमारः संक्रन्दनसहायैः सुरैरपि जगज्जनताचित्तचमत्कारकारणसौभाग्यादिगुणान्वितोऽपि ब्रह्मचर्यपरिपाल-
नारूपायाः सर्वज्ञाज्ञायाश्चालयितुं न शक्यः, किं पुनर्मानवादिभिर्वराकैः । 'देवायल्लगगणिया' इति । ततो देवेन 'आय-
ल्लग'त्ति देशीभाषया मदनज्वरातुरशरीरा वेश्या विकुर्व्य दर्शिता । भणितश्च तज्जननीरूपधारिणा तेन—ममात्यन्तवल्लभेयं
सुता त्वया असंपाद्यमानसमीहितसिद्धिरितिकष्टकालदशां प्राप्ता नियतं व्यापद्यते । निष्कृप! स्त्रीहत्योपेक्षकत्वेन हे
निर्दय? अधर्मस्तथाविधानुष्ठानेनाप्यसाध्यसिद्धिः सम्पत्स्यत इति ॥ २४८ ॥ ४ ॥

एवमुक्तस्यास्य व्याघ्रदुस्तटीन्यायमाकलय्य आज्ञावहुमानकरणाद् यदभूत् तदाह—'आणाभावणजोगा' इति । आज्ञा-
यास्तीर्थकृद्वचसो भावनाऽऽलोचना, यथा—"अपकारपरा एव, योषितः केन निर्मिताः । नरकागाधकूपस्य, समाः
सोपानपंक्तयः? ॥ १ ॥ दोषाणां राशयो ह्येताः, पराभूतेः परं पदम् । मोक्षाध्वध्वंसकारिण्यः, प्रत्यक्षा नूनमापदः ॥ २ ॥
एता हसन्ति च रुदन्ति च कार्यहेतोर्विश्वासयन्ति च परं न च विश्वसन्ति । तस्मान्नरेण कुलशीलसमन्वितेन, नार्यः
श्मशानघटिका इव वर्जनीयाः ॥ ३ ॥ सल्लं कामा विसं कामा, कामा आसीविसोवमा । कामे पत्थेमाणा, अकामा
जंति दुग्गइं ॥ ४ ॥" इत्यादि, ततस्तया आज्ञाभावनया योगः—सम्बन्धस्तस्मात् सकाशात् किमित्याह—रागाभावः—
अभिष्वङ्गनाशोऽस्य धीरस्य वर्त्तते । तथा; आज्ञाबहुमानादेवैवं विचारितवानसौ, यथा—'वयभंसपाव'त्ति व्रतभ्रंशे—व्र-

त्वविरतिविनाशे ध्रुवं पापं स्यात्, यथोक्तम्—"वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, न चापि भग्नं चिरसञ्चितं व्रतम्। वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणा, न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम् ॥ १ ॥" तस्माद् व्रतरक्षणे एव यत्नो विधेयः । 'वावत्ति-रक्खणे सुकरुणाधम्मो' इति एतस्या मय्यनुरक्ताया व्यापत्तावपि न मे बन्धः । यत इत्थमागमः—"अणुमेत्तोऽवि न कस्सवि बन्धो परवत्थुपच्चयो भणिओ । तहवि य जयंति जइणो परिणामविसुद्धिमिच्छंता ॥ १ ॥" तथापि व्यापत्तिरक्षणेऽस्याः शोभना करुणा सुकरुणा जैनधर्मकथनरूपा कर्त्तुं युक्तेति दुस्सहानङ्गदावानलविध्यापनाम्भोधरप्रतिमस्तेन धर्म्मो जगदे तस्यै । यथा—"मूलमेतदधर्म्मस्य, भवभावप्रवर्द्धनम् । यस्मान्निदर्शितं शास्त्रे, ततस्त्यागोऽस्य युज्यते ॥ १ ॥ धन्यास्ते वन्दनीयास्ते, तैस्त्रैलोक्यं पवित्रितम् । यैरेष भुवनक्लेशी, काममल्लो निपातितः ॥ २ ॥" तदनु तस्यामरगिरेरिवाप्रकम्पतां ज्ञात्वा निजरूपमादर्श्य देवो द्यामगच्छत् ॥ २४९ ॥

भीमोऽपि यदकरोत्, तदाह—आत्मैवारामो—नन्दनवनलक्षो यस्य स तथा वाह्यवस्तुविषयरतिरहित इत्यर्थः, जातः—सम्पन्नः, आज्ञाम्—"अप्पहियं कायव्वं जइ सक्का परहियं च कायव्वं । अप्पहियपरहियाणं अप्पहियं चेव कायव्वं ॥ १ ॥" इति लक्षणामाज्ञां स्मृत्वा अवधार्य वीतरागाणाम्—अर्हताम् । साम्प्रतमेतन्मुखेनान्येषामुपदेशमाह—इति अनेन प्रकारेण धर्मः श्रुतचारित्ररूपः शेषाणामपि प्रस्तुतभीमव्यतिरिक्तानां स्यात्, विषये यो यदा कर्त्तुमुचितोऽर्थः तत्रैवं भीमन्यायेन कुर्वतामाज्ञाम्—उचितप्रवृत्तिरूपाम् । तदुक्तम्—"उचियं खलु कायव्वं सव्वत्थ सया नरेण बुद्धिमया । एवं चिय फलसिद्धी एसच्चिय भगवओ आणा ॥ १ ॥" ॥ २५० ॥

लौकिकैरप्याज्ञाप्रामाण्यमेवाश्रितमिति दर्शयन् भीष्मवक्तव्यतामाह;—

अन्ने गयपिंडो दब्भहत्थगाणातो दब्भदाणेणं । भीमं पियामहं खलु पाएणेवं चिय कहेंति ॥ २५१ ॥

अन्ये—अपरे सूरयो भीष्मपितामहमेव कथयन्तीत्युत्तरेण योगः । स च किल कदाचिद् गयायां पुरि लोकप्रसिद्धायां पितृपिण्डप्रदानार्थं जगाम । तत्र च तेन कृत्येषु जलाभिषेकाग्निकर्म्मादिषु पिण्डप्रदानोचितेषु कृतेषूपस्थापिते पिण्डदाने पितृभिरेको हस्तो दर्भाङ्कुरकलिततया दर्भहस्तकः सर्वापरपिण्डप्रदातृसाधारणो वटाद् निःसार्य पिण्डग्रहणार्थं प्रगुणीकृतः । द्वितीयस्तु तदीयब्रह्मचर्यादिगुणावर्जितैस्तैरेव नानामणिखण्डमण्डितकनकचूडालंकृत इति । ततस्तेनेतरहस्तापहस्तितेन दर्भहस्तकाज्ञाया "दर्भहस्तके पिण्डः प्रदातव्यः" इत्येवंरूपायाः सकाशाद् दर्भदानेनेति—दर्भहस्ते यद्दानं पिण्डस्य विहितं तेनोपलक्षितं सन्तं भीष्मं—सान्त्वनुसूनुं गाङ्गेयापरनामकं पितामहं—पाण्डवकौरवाणां पित्रोरपि पितृभूतं, खलु वाक्यालङ्कारे, प्रायो बाहुल्येन, एवमेव—भीमकुमारवदाज्ञाबहुमानवन्तं कथयन्तीति ॥ २५१ ॥

अथ 'आणापरतंतेहिं ता बीयाहाणमेत्थ कायवं' एतत् प्रपञ्च्य साम्प्रतं येषामिदमाज्ञापारतंत्र्यं न स्यात् तानाह;—

एवं च पारतंतं आणाए णो अभिन्नगंठीणं । पडिसोतोभिमुहाणवि पायमणाभोगभावाओ ॥ २५२ ॥

एवं च—भीमकुमारवत् पारतन्त्र्यं—परवशभावलक्षणमाज्ञाया नो—नैवाभिन्नग्रन्थीनाम्—अविदारितघनरागद्वेषमोहपरिणामानां जीवानाम् । कीदृशानामपीत्याह—प्रतिस्रोतोऽभिमुखानामपि । इह द्विधा जीवनदीपरिणतिरूपं स्रोतः—संसार-

स्रोतो निर्वृतिस्रोतश्च, तत्र संसारस्रोत इन्द्रियाणामनुकूलतया प्रवृत्तिरनुस्रोत उच्यते,। द्वितीयं च तत्प्रतीपतया प्रतिस्रोत इति। ततः किञ्चित् परिपक्वभव्यतया तृणवत्तुलितधनजीवितव्यादीनां संसारप्रतीपप्रारब्धचेष्टानामपि तथाविधबालतपस्विनां प्रायो—बाहुल्येनानाभोगभावात्—तथाविधप्रज्ञापकाभावेनालब्धाज्ञास्वरूपत्वात्। तथा हि तीर्थान्तरीया अपि केचिद् निर्विण्णभवाभिसन्धयो निर्वाणं प्रति दृढबद्धाभिलाषा उपलभ्यन्ते, परमभिन्नग्रन्थितया आज्ञास्वरूपमविकलमजानाना न तत्परतन्त्रा भवितुमर्हन्ति। न च वक्तव्यमभिन्नग्रन्थीनामाज्ञालाभ एव नास्ति ॥ २५२ ॥

कीदृशी तेषां तत्परतन्त्रतेह चिन्त्येत्याशंक्याह;—

गंठिगसत्तापुणबंधगाइयाणंपि दव्वतो आणा। नवरमिह दव्वसद्दो भइयव्वो समयणीतीए ॥ २५३ ॥

इह ग्रन्थिरिव ग्रन्थिः—घनो रागद्वेषपरिणामः। एतदुक्तम्—"गंठित्ति सुदुब्भेओ कक्खडघणरूढगूढगंठिव्व। जीवस्स कम्मजणिओ घणरागद्दोसपरिणामो ॥ १ ॥" ततो ग्रन्थिकसत्त्वा ग्रन्थिस्थानप्राप्ताः प्राणिनः, ग्रन्थिकसत्त्वाश्च तेऽपुनर्बन्धकादिकाश्च ग्रन्थिकसत्त्वापुनर्बन्धकादिकास्तेषामपि द्रव्यतो द्रव्यरूपा आज्ञा भवति। तत्रापुनर्बन्धकः 'पावं न तिव्वभावा कुणइ' इत्यादिलक्षणः आदिशब्दाद् मार्गाभिमुखमार्गपतितौ यथा—प्रवृत्तकरणचरमभागजौ सन्निहितग्रन्थिभेदौ, अभव्या दूरभव्याश्च सकृद्बन्धकादयो गृह्यन्ते। नवरं केवलमिह विचारे द्रव्यशब्दो भक्तव्यो विकल्पयितव्योऽर्थमपेक्ष्य समयनीत्या सिद्धान्तस्थित्या द्वयोरर्थयोः सिद्धान्ते द्रव्यशब्दो वर्त्तत इत्यर्थः ॥ २५३ ॥

भजनामेवाह;—

एगो अप्पाहन्ने केवलए चेव वट्टती एत्थ । अंगारमद्दगो जह द्व्वायरिओ सयाऽभव्वो ॥ २५४ ॥

एको द्रव्यशब्दोऽप्राधान्येऽप्रधानभावे केवलके चैव प्रधानभावकारणभावांशविकले एव वर्त्तते । अत्रानयोर्द्रव्यशब्दयोर्मध्ये दृष्टान्तमाह—अङ्गारमर्द्दको यथा द्रव्याचार्योऽभूत—भविष्यद्भावाचार्ययोग्यभावः सदा सर्वकालमभव्यो वक्ष्यमाणरूपः सन् ॥ २५४ ॥

अन्नो पुण जोगत्ते चित्ते णयभेदओ मुणेयव्वो । वेमाणिओववाउत्ति दव्वदेवो जहा साहू ॥ २५५ ॥

अन्यः पुनर्द्रव्यशब्दो योग्यत्वे तत्पर्यायसमुचितभावरूपे चित्रे नानारूपे एकभविकवद्धायुष्काभिमुखनामगोत्रलक्षणे नयभेदतः संग्रहव्यवहारनयविशेषाद् मुणितव्यो वोद्धव्यः । यथोक्तं—"नामाइतियं दव्वट्ठियस्स भावो उ पज्जवनयस्स । संगहववहारा पढमगस्स सेसा उ इयरस्स ॥ १ ॥" द्वितीयार्द्धस्यायमर्थः—संग्रहव्यवहारौ प्रथमकस्य द्रव्यास्तिकस्य प्रतिवद्धौ, शेषास्तु ऋजुसूत्रादय इतरस्य पर्यायास्तिकस्यायत्ता इति । एतदेव प्रयोगत आह—वैमानिकेषु देवेषूपपातो यस्य स तथेत्येवं कृत्वा द्रव्यदेवो यथा साधुर्मुनिर्देवत्वकारणभावापन्न इति । अन्यत्राप्युक्तम्—"मिउपिंडो दव्वघडो सुसावगो तह य दव्वसाहुत्ति । साहू य दव्वदेवो एमाइ सुए जओ भणियं ॥ १ ॥" ॥ २५५ ॥

इत्थं द्रव्यशब्दं द्व्यर्थमभिधाय यथायोग्यं योजयति;—

तत्थाभव्वादीणं गंठिगसत्ताणमप्पहाण त्ति । इयरेसि जोगताए भावाणाकारणत्तेण ॥ २५६ ॥

तत्र तयोर्द्रव्यशब्दयोर्मध्येऽभव्यादीनामभव्यसकृद्वन्धकादीनां ग्रन्थिकसत्त्वानां द्रव्यत आज्ञाभ्यासपराणामप्रधानोऽप्रधानार्थो द्रव्यशब्दो वर्त्तते। इति वाक्यालंकारे। भवति चाभव्यानामपि ग्रन्थिस्थानप्राप्तानां केषाञ्चिद् आज्ञालाभो द्रव्यतः। यथोक्तम्—"तित्थकराइपूयं दट्ठूणण्णेण वावि कज्जेण। सुयसामाइयलंभो होज्जाऽभवस्स गंठिम्मि ॥१॥" इतरेषामपुनर्बन्धकादीनां योग्यतायां द्रव्यशब्दो वर्त्तते। कथमित्याह—भावाज्ञाकारणत्वेन सञ्जाताज्ञाहेतुभावेनेति ॥२५६॥

अथ प्रधानाप्रधानयोर्द्रव्याज्ञयोश्चिह्नान्यभिधातुमाह;—

लिंगाण तीए भावो न तदत्थालोयणं ण गुणरागो। णो विम्हओ ण भवभयमिय वच्चासो य दोण्हंपि २५७

लिङ्गानां चिह्नानां तस्यामाज्ञायां सत्यां भावः सत्तालक्षणो वाच्यः। द्वयोरपीत्युत्तरेण योगः। तत्राप्रधानायां स तावदुच्यते। न नैव तदर्थालोचनमाज्ञाभिधेयार्थपर्यालोचनं, न गुणरागः—नाज्ञाप्ररूपकाध्यापकादिपुरुषगुणपक्षपातः, तथा न विस्मयोऽहो! मयाऽप्राप्तपूर्वेयं जिनाज्ञाऽनादौ संसारे कथंचित् प्राप्तेत्येवंरूपः; तथा न भवभयं संसारभीतिः, सामान्येनाज्ञाविराधनायां वा एतावन्त्यप्रधानद्रव्याज्ञाया लिङ्गानि प्रधानद्रव्याज्ञाया इति विपर्यासश्च पूर्वोक्तलिङ्गव्यत्ययः पुनः, यथा, तदर्थालोचनगुणरागो विस्मयो भवभयं चेति द्वयोरपि प्रधानाप्रधानार्थयोर्द्रव्यशब्दयोः प्रयोगे मतीति ॥ २५७ ॥

प्रागप्रधानार्थद्रव्यशब्दप्रयोगचिन्तायामङ्गारमर्दकः केवल एवोक्तः। साम्प्रतं यौगपद्येन प्रधानाप्रधानार्थद्रव्यशब्दं नियोजयन्नङ्गारमर्दकगोविन्दवाचकावुररीकृत्याह;—

अंगारमद्दगो च्चिय आहरणं तत्थ पढमपक्खम्मि । गोविंदवायगो पुण बीए खलु होति णायव्वो ॥ २५८ ॥

अङ्गारमर्दक इहाज्ञाविचारपक्षे आहरणं तयोर्द्वयोर्द्रव्यशब्दयोः प्रथमपक्षेऽप्रधानार्थतालक्षणे । गोविन्दवाचकः पुन-र्द्वितीये प्रधानार्थतालक्षणे । खलु पूर्ववत् । भवति ज्ञातव्य उदाहरणतयेति ॥

इहाङ्गारकामर्दकोदाहरणमेवं वाच्यम्;—सूरिर्विजयसेनाख्यो मासकल्पविहारतः । समायातो महाभागः पुरे गर्जनकाभिधे ॥ १ ॥ अथात्र तिष्ठतस्तस्य कदाचिन्मुनिपुङ्गवैः । गवां विसर्गवेलायां स्वप्नोऽयं किल वीक्षितः ॥ २ ॥ कलभानां शतैः शूरैः सूकरः परिवारितः । पञ्चभिर्भद्रजातीनामस्मदाश्रयमागतः ॥ ३ ॥ ततस्ते कथयामासुः सूरेः स्वप्नं तमद्भुतम् । (ग्रन्थाग्रन्थ ६०००) । सूरिरुवाच तस्यार्थं साधूनां पृच्छताममुम् ॥ ४ ॥ सुसाधुपरिवारोऽद्य सूरिरेष्यति कोऽपि वः । प्राघूर्णकः परं भव्यो नासाविति विनिश्चयः ॥ ५ ॥ यावज्जल्पत्यसौ तेषां साधूनामग्रतः कृती । रुद्रदेवाभिधः सूरिस्तावत्तत्र समागतः ॥ ६ ॥ शनैश्चर इव स्फारसौम्यग्रहगणान्वितः । एरण्डतरुवत्कान्तकल्पवृक्षगणावृतः ॥ ७ ॥ कृता च तस्य तैस्तूर्णमभ्युत्थानादिका क्रिया । आतिथेयी यथायोग्यं सगच्छस्य यथागमम् ॥ ८ ॥ ततो विकलवेलायां कोलाकारस्य तस्य तैः । परीक्षणाय निक्षिप्ता अङ्गाराः कायिका भुवि ॥९॥ स्वकीयाचार्यनिर्देशात् प्रच्छन्नैश्च तकैः स्थितैः । वास्तव्यसाधुभिर्दृष्टास्ते प्राघूर्णकसाधवः ॥ १० ॥ पादसंचूर्णिताङ्गारकुशत्काररवश्रुतौ । मिथ्यादुष्कृतमित्येतद् ब्रुवाणाः प्राणिशङ्कया ॥ ११ ॥ कुशत्काररवस्थाने कृतचिह्ना इतीच्छया । दिने निभालयिष्यामः कुशत्कारः किमुद्भवः ? ॥ १२ ॥ आचार्यो रुद्रदेवस्तु प्रस्थितः कायिकाभुवम् । कुशत्काररवं कुर्वन्नङ्गारपरिमर्दनात् ॥ १३ ॥ जीवाश्रद्धानतो मूढोऽवदंश्चैतज्जिनैः किल । जन्तवोऽमी

विनिर्दिष्टाः प्रमाणैर्न्यर्थकृता अपि ॥ १४ ॥ वास्तव्यसाधुभिर्दृष्टो यथादृष्टं च साधितम् । सूरेर्विजयसेनस्य तेनापि गदितं ततः ॥ १५ ॥ स एष सूकरो भद्रास्त एते वरहस्तिनः । स्वप्ने च सूचिता ये वो न विधेयोऽत्र संशयः ॥ १६ ॥ तैः प्रभातेऽथ तच्छिष्या बोधितास्तूपपत्तिभिः । यथैवं चेष्टितेनायमभव्य इति बुध्यताम् ॥ १७ ॥ त्याज्यो वोऽयं यतो घोरसंसारतरुकारणम् । ततस्तैरप्युपायेन क्रमेणासौ विवर्जितः ॥ १८ ॥ ते चाकलङ्कसाधुत्वं विधायाथ दिवं गताः । ततोऽपि प्रच्युताः सन्तः क्षेत्रेऽत्रैव च भारते ॥ १९ ॥ श्रीवसन्तपुरे जाता जितशत्रोर्महीपतेः । पुत्राः सर्वेऽपि कालेन ते प्राप्ता यौवनश्रियम् ॥ २० ॥ अन्यदा तान् सुरूपत्वात् कलाकौशलयोगतः । सर्वत्र ख्यातकीर्त्तित्वात् सर्वानेवं न्यमन्त्रयत् ॥ २१ ॥ हस्तिनागपुरे राजा कनकध्वजसंज्ञितः । स्वकन्याया वरार्थाय तत्स्वयंवरमण्डपे ॥ २२ ॥ तत्रायातैः स तैर्दृष्टो गुरुरङ्गारमर्दकः । उष्ट्रत्वेन समुत्पन्नः पृष्ठारूढमहाभरः ॥ २३ ॥ गलावलम्बितस्थूलकुतुपो पेशलं रसन् । पामनः सर्वजीर्णाङ्गो गतत्राणोऽतिदुःखितः ॥ २४ ॥ तमुष्ट्रमीक्षमाणानां तेषां कारुण्यतो भृशम् । जातिस्मरणमुत्पन्नं सर्वेषां शुभभावतः ॥ २५ ॥ देवजन्मोद्भवज्ञानज्ञातत्वात्तैरसौ स्फुटम् । करभकः प्रत्यभिज्ञातो यथाऽयं वत नो गुरुः ॥ २६ ॥ ततस्ते चिन्तयामासुर्धिक् संसारस्य चेष्टितम् । येनैष तादृशं ज्ञानमवाप्यापि कुभावतः ॥ २७ ॥ अवस्थामीदृशीं प्राप्तः संसारं च भ्रमिष्यति । ततोसौ मोचितस्तेभ्यस्तत्स्वामिभ्यः कृपापरैः ॥ २८ ॥ ततस्तदेव ते प्राप्य भवनिर्वेदकारणम् । कामभोगपरित्यागात् प्रव्रज्यां प्रतिपेदिरे ॥ २९ ॥ ततः सुगतिसन्तानाच्छिवास्यन्त्यचिरादमी । इतरः पुनरभव्यत्वाद् भवारण्ये भ्रमिष्यति ॥ ३० ॥ इति ॥

गोविन्दवाचकस्यायं वृत्तान्त उपलभ्यते। यथासीन्नगरे क्वापि सूरिभिर्दुष्कृतास्पदे ॥१॥ गोविन्दो नाम निःशेषविद्व-ज्जनमदापहः। शाक्यभिक्षुर्महावादी दानवोद्धुरचेष्टितः ॥२॥ युग्मम् ॥ तत्रायया विहारेण कदाचिन्मुनिभिर्वृतः। सिद्धान्तशब्दसाहित्यच्छन्दस्तर्कविचक्षणैः ॥ ३ ॥ श्रीगुप्तनामकः सूरिर्भूरिभव्यकजांशुमान्। साधुलोकोचितस्थाने तस्थौ स्थास्नुयशोभरः ॥ ४ ॥ ग्रहतारागणैरिन्दुरुद्द्योतितनभस्तलैः। यथा बभस्त्येष भृशं तथान्तेवासिभिर्निजैः ॥ ५ ॥ यथा सौरभसंभारभरिताखिलदिङ्मुखे। भवेयुरलिनो लीनाः पद्मसद्मनि मानसे ॥ ६ ॥ तथा गुणज्ञस्तत्रत्यो जनः सम्मदसङ्गतः। तस्य सूरेः पदाम्भोजमालिल्ये शल्यसूदिनः ॥ ७ ॥ शुश्राव च जिनैरुक्तं धर्म्मं कर्मक्षयावहम्। तेनोच्यमानमानन्दध्वानव्याप्तविहायसा ॥ ८ ॥ जातः प्रवादो नगरे श्रुतरत्नमहोदधिः। न समस्ति जने मन्ये सूरेरस्माद्गतस्मयः ॥ ९ ॥ यथा सप्तच्छदामोदाद्वारणो मदमश्नुते। तत्प्रवादश्रुतेस्तद्वद् गोविन्दो विह्वलोऽभवत् ॥ १० ॥ को नाम मयि पाण्डित्यमहासागरपारगे। विजृम्भमाणे लभतामिलायामुज्वलं यशः? ॥ ११ ॥ गर्वोद्ग्रीवतया सम्यक् किञ्चिदग्रेऽनिभालयन्। सूरेः समीपे संप्राप संश्रितो वादसङ्गरम् ॥ १२ ॥ वाचोयुक्तिभिरुच्चाभिश्चित्राभिरचिरादपि। रेणुवद् मेघधाराभिः सूरिणा निस्फुरीकृतः ॥ १३ ॥ विलक्षभावं भूयांसं स सम्पन्नो व्यचिन्तयत्। न यावदेतत्सिद्धान्तमध्यं लब्धं कथञ्चन ॥ १४ ॥ तावन्न जीयते तस्मादपक्रम्य प्रदेशतः। दूरदेशान्तरप्राप्तौ सत्यां सूर्यन्तरान्तिके ॥ १५ ॥ समुत्पादितविश्वासो दिदीक्षे दक्षभावतः। लग्नः सिद्धान्तमध्येतुं परं सत्वरमानसः ॥ १६ ॥ विपर्यासाच्च नो सम्यक्तं बोद्धुं पारयत्यसौ। कतिचिद्दिनात्यये जाते भूयः सम्भूय सौगतः ॥ १७ ॥ उपतस्थे तथैवासौ सूरिणाऽनुत्तरीकृतः। भूयोऽप्यन्यां दिशं

गत्वा प्रव्रज्याधीत्य चागमम् ॥ १८ ॥ किञ्चित्तथैव समदः प्रपेदे वादवाञ्छया । तमेव सूरिं, तेनापि शक्त्या नीतो विज्ञताम् ॥ १९ ॥ भूयस्तृतीयवारां स दूरदेशान्तराश्रयात् । गृहीतदीक्ष आचारे आद्याध्ययनसंश्रिते ॥ २० ॥ वनस्पतीनामुद्देशे पपाठालापकानिमान् । वनस्पतीनां जीवत्वसाधकान् शुद्धयुक्तिभिः ॥ २१ ॥ यथा—"इमंपि जाइधम्मयं एयंपि जाइधम्मयं । इमंपि वुड्ढिधम्मयं एयंपि वुड्ढिधम्मयं । इमंपि चित्तमंतयं एयंपि चित्तमंतयं । इमंपि छिन्नं मिलाइ एयंपि छिन्नं मिलाइ । इमंपि आहारयं एयंपि आहारगं । इमंपि अणिययं एयंपि अणिययं । इमंपि असासयं एयंपि असासयं । इमंपि चउवचइयं एयंपि चउवचइयं । इमंपि विपरिणामयं एयंपि विप्परिणामयमिति ॥" स शाक्यमतसंस्कारात् पूर्वं जीवतया तरून् । न श्रद्दधे तदानीं तु कथञ्चिन्मोहह्रासतः ॥ २२ ॥ जात्यन्ध इव दृष्ट्वासौ लग्नो द्रष्टुं वनस्पतीन् । जीवत्वेन स्फुटीभूय स आचख्यौ निजाशयम् ॥ २३ ॥ गुरोस्तेनापि दीक्षास्मै पुनः प्रादीयतादितः । जातो युगप्रधानोऽसौ वाचकत्वोपलब्धितः ॥ २४ ॥ एवं चास्य पुरा जज्ञे द्रव्याज्ञा केवलं परा । ततः सैव गता तस्य भावाज्ञामृतरूपताम् ॥ २५ ॥ इति ॥ २५८ ॥

अथ भावाज्ञामधिकृत्याधिकारिणमाह;—

भावाणा पुण एसा सम्मद्दिट्ठिस्स होति नियमेण । पसमादिहेउभावा णिव्वाणपसाहणी चेव ॥ २५९ ॥

भावाज्ञा पुनरेषा सद्भूतआज्ञापरिणामः पुनरयं सम्यग्दृष्टेर्भिन्नग्रन्थितया यथावद्दृष्टवस्तुतत्त्वस्य भवति जायते

नियमेनावश्यतया । कीदृशीत्याह—प्रशमादिहेतुभावात् प्रशमसंवेगनिर्वेदानुकम्पास्तिक्यमोक्षकारणसद्भावाद् निर्वाणप्रसाधनी चैव निवृतिसंपादिकैवेति ॥ २५९ ॥

ततोऽस्यां यदसौ करोति तदाह;—

एयाए आलोचइ हियाहियाइमतिनिउणनीतीए । किच्चे य संपयट्टति पायं कज्जं च साहेति ॥ २६० ॥

एतस्यां भावाज्ञायां सत्यां आलोचयति जीवः । किमित्याह—हिताहितानि इहलोकपरलोकयोर्हितानि नीतिव्यवहारादिलक्षणानि, अहितानि च तद्विपरीतानि परद्रव्यापहारादीनि । कथमित्याह—अतिनिपुणनीत्यावज्रसूचेरप्यतितीक्ष्णयोहापोहयुक्त्या । तथा कृत्ये च कर्त्तव्येऽर्थे धर्मश्रवणादौ संप्रवर्त्तते सम्यक् चेष्टावान् भवति प्रायो बाहुल्येन । तथा, कार्यं च धर्मार्थादिरूपं साधयति निर्वर्त्तयति प्राय एवावन्ध्यबुद्धित्वेन सफलचेष्टत्वात् ॥ २६० ॥

आह—किं कदाचिदन्यथाभावोऽपि स्याद् येनात्र प्रायोग्रहणं कृतमिति । उच्यते—सत्यमेवैतत्, कदाचित् कस्यचित् प्रतिबन्धसम्भवात् । तमेव दर्शयन्नाह;—

पडिबंधो वि य एत्थं सोहणपंथम्मि संपयट्टस्स । कंटगजरमोहसमो विन्नेओ धीरपुरिसेहिं ॥ २६१ ॥

प्रतिबन्धोऽपि च स्खलनारूपः किं पुनरप्रतिबन्ध इत्यपिचशब्दार्थः, अत्र भावाज्ञायां लब्धायां सत्यां तथाविधावश्यंवेद्यकर्मविपाकात् शोभनपथे सर्वसमीहितसिद्धिसम्पादकत्वेन सुन्दरे पथि पाटलिपुत्रकादिपुरसम्बन्धिनि सम्प्रवृत्तस्य

त्यन्ति पथिकस्य ये कण्टकज्वरमोहाः प्रतिबन्धहेतुत्वात् प्रतिबन्धा जघन्यमध्यमोत्कृष्टरूपास्तैः समस्तुल्यः कण्टकज्वर-मोहसमो विज्ञेयो धीरपुरुषैः ॥ २६१ ॥

तथा—

जह पावणिज्जगुणणाणतो इमो अवगमम्मि एतेसिं । तत्थेव संपयट्टति तह एसो सिद्धिकज्जम्मि ॥ २६२ ॥

यथा प्रापणीयस्य प्रापयितव्यस्य पुरग्रामादेर्गुणाः सौराज्यसुभिक्षजनक्षेमादयस्तेषां ज्ञानतस्तेषु परिज्ञातेषु सत्स्वित्यर्थः, अयं पथिकोऽपगमेऽभावे जाते एतेषां कण्टकादीनां तत्रैव प्रापणीये संप्रवर्त्तते न पुनरन्यत्रापि, तथा निरूपितपथिकवदेष भावाज्ञावान् सिद्धिकार्ये सिद्धिलक्षणेऽभिधेयेऽर्थेऽजरामरत्वादितद्गुणपरिज्ञानादिति ॥ २६२ ॥

अधुना प्राक्प्रतिपादितप्रतिबन्धानधिकृत्य दृष्टान्तेनाह;—

मेहकुमारो एत्थं डहणसुरो चेव अरिहदत्तो य । आहरणा जहसंखं विन्नेया समयनीतीए ॥ २६३ ॥

मेघकुमारोऽत्र प्रतिबन्धे प्रतिज्ञापयितुमुपक्रान्ते, तथा, दहनसुरश्चैव द्वितीयः, अर्हद्दत्तश्च तृतीयः 'आहरण'त्ति उदाहरणानि यथासंख्यं कण्टकादिप्रतिबन्धेषु विज्ञेयाः समयनीत्या ज्ञाताधर्मकथादिसिद्धान्तस्थित्या ॥ २६३ ॥

तत्र मेघकुमारोदाहरणमादावभिधित्सुर्गाथानवकमाह;—

रायगिहे सेणिए धारणी य गयसुमिण दोहलो मेहे । अभए देवाराहण संपत्ती पुत्तजम्मो य ॥ २६४ ॥ १ ॥

उत्तुंग धवलपासायपंतिमालियनहंगणाभोयं । भोयपरलोयसंवासतुलियसुरलोयसिरिसोहं ॥ १ ॥ रायगिहं नाम पुरं पुराणमइरम्मयं पुराणं च । अत्थि समत्थमहीयलमज्झपवित्थरियगुणसत्थं ॥ २ ॥ तत्थासि सेणिओ नाम नरवई रायलक्खणसणाहो । निययभुयालाणनिलीणजणियपरसंपयकरेणू ॥ ३ ॥ सव्वगुणधारिणी तस्स धारिणी णामिगा पिया आसि । ससिमण्डलामलमुही अहीणनिस्सेसचंगंगी ॥ ४ ॥ सा अन्नया रइहरे गंगापुलिणुज्जले विसालम्मि । सिज्जातले पसुत्ता पासइ निसिमज्झभागम्मि ॥ ५ ॥ चउदंतमुम्मयं तं संतं मयसलिलमविरलपवाहं । रययगिरिगोरकायं गरुयं गयणादवतरंतं ॥ ६ ॥ नियवयणे पविसंतं सिंधुरमुद्धुरकरं सुरम्मतणू । तक्खणमेव विउद्धा तं सुमिणं माणसे ठविउं ॥ ७ ॥ सेणियसमीवमुवगम्म कोइलालावकोमलगिराहिं । तं पडिवोहिय साहइ जहा मए एरिसो सुमिणो ॥ ८ ॥ उवलद्धो तत्थ फलं केरिसमेसो सभावबुद्धीए । आलोचिऊण भासइ मन्ने ते पिययमे ! होही ॥ ९ ॥ कुलमउलिमणी कुलकप्पपायवो कुलणिहाणमणहं च । पुत्तो पवित्तचरियत्तणेण संपत्तवरकित्ती ॥ १० ॥ इय जंपियाऽवसाणे विसज्जिया पडिगया नियं सेज्जं । कुसुमिणदंसणभीया विमुक्कनिद्दा रयणिसेसं ॥ ११ ॥ धम्मियकहाहिं संखुज्जलाहिं चित्ताहिं नेउमारद्धा । पत्ते पभायसमए सुमिणवियाणगजणे अट्ठ ॥ १२ ॥ सद्दावेइ नरवई सुहासणेसुं कओवयारेसु । सव्वेवि सुहनिसन्ने पुच्छइ जह एयसुविणस्स ॥ १३ ॥ धारिणीदेवीदिट्ठस्स किं फलं तेवि सुमिणसत्थाइं । निययाइं परोप्परमूहिऊण उप्फुल्लमुहकमला ॥ १४ ॥ भासंति सामि ! माया जिणाण चक्कीण करिवराईए । पासेइ चउदस इमे सुमिणे कयमंगलकलावे ॥ १५ ॥ गय–वसह–सीह–अभिसेय–दाम–ससि–दिणयरं झयं कुंभं । पउमसर–सागर–विमाणभवण–रयणुच्चय सिंहिं च ॥ १६ ॥

ता पुण केवलजणणी सा सत्त इमेसिमन्नतरगे उ। बलजणणी पुण चउरो एगं मंडलियमायाओ ॥ १७ ॥ तग्गब्भला-
भकाले ता एयाए सुओ वरो होही। समयम्मि रज्जसामी राया होही मुणी अहवा ॥ १८ ॥ लद्धपोढजीवणवित्ति तो
ते गया सगेहेसु। सा पुण धारिणी देवी सुहेण तं गब्भमुव्वहइ ॥ १९ ॥ मासेसु तिसु गएसुं अकालजलवाहडोहलो
जाओ। तीमे जहा अहं हत्थिरायसेयणगमारूढा ॥ २० ॥ उवरि धरियायवत्ता सेणियरायन्नियां सपरिवारा। पाउसल-
च्छीविच्छड्डमंडिए नगरमज्झम्मि ॥ २१ ॥ वइभारगिरिपरिसरे तह वाहि सवओ वहंतीसु। गिरिनिन्नगासु नच्चंतएसु
सिहिमंडलेसु तहा ॥ २२ ॥ उद्दंडविज्जुदंडाडंबरपरिमंडिए दिसाचक्के। दद्दुरकुलारवाऊरिएसु नहविवरभागेसु ॥ २३ ॥
सुयपिच्छसच्छएहिं समंतओ मालिए धरणिवलए। हरियंकुरेहिं वित्थारिएहिं जह नीलवत्थेहिं ॥ २४ ॥ धवलवलाहयपं-
तीमंचरणालंकियासु य दिसासु। सव्वालंकारधरा हिंडामि अहं जइ, कयत्थं ॥ २५ ॥ मन्नामि जम्ममेयं, अपूरमाणम्मि
तम्मि संदेहे। जाया दुब्बलदेहा दूरं विच्छायवयणा य ॥ २६ ॥ अंगपडिचारियाहिं तं तदवत्थं पलोइय निवस्स।
साहियमज्ज जहा देव! देवी दीसइ निरभिरामा ॥ २७ ॥ इय देवीवुत्तंतं सोउं राया ससंभमो संतो। गंतुं तीए
समीवे एवं भणिउं समाढत्तो ॥ २८ ॥ दुव्वारवेरियपराजिएसु वइरीसु मइ फुरंतम्मि। कोणु पराभवमिहकाउमीसरो
तुज्झ सुविणेवि? ॥ २९ ॥ पणयब्भंसो वि ममाउ नत्थि सइ जीवियाओ अहियाए। इच्छामेत्ताणंतरसंपाइयचिंतिय-
त्थाए ॥ ३० ॥ तव चरणकमलभसरे सयले सयलाभिलासकरणसहे। देवि! सहीलोगम्मि वि दढं सढत्तं न पेच्छामो
॥ ३१ ॥ तव आणाभंगोवि हु संभाविज्जइ न बंधुलोगम्मि। तह किंकरेसु किं किं करेसु इय जंपमाणेसु ॥ ३२ ॥ संतो-

सपोसपडिघायगेसु एएसु ते असंतेसु । उव्वेयकारणं किं कहेसु सरइंदुसोममुहि ! ॥ ३३ ॥ इय सेणिएण पुट्ठा सा देवी परिकहेइ जह सामि ! । मज्झं अकालजलवाहगोयरो डोहलो जाओ ॥ ३४ ॥ मा तम्मसु जह सज्जो संपज्जइ एस तह जइस्सामि । चिंतासल्लपिसल्लो तस्स महल्लो तओ लग्गो ॥ ३५ ॥ अत्थाणे य निविट्ठो दूरं स विलक्खदिट्ठिसंचारो । दिट्ठोऽभएण पुट्ठो किं विमणा संपयं तुब्भे ? ॥ ३६ ॥ परिकहियं जह एसो असज्झरूवो मणोरहो जाओ । तव चुल्लमाउयाए तस्सोवाओ न कोइत्ति ॥ ३७ ॥ तक्खणलद्धोवाएण तेण भणियं लहुं पसाहेमि । तुब्भे अच्छह उच्छिन्नकज्जचिंताभरा संता ॥ ३८ ॥ तक्खणमेव पविट्ठो पोसहसालाए विहियउववासो । कुससंथारोवगओ परिवूढपगब्भबंभवओ ॥ ३९ ॥ सो पुव्वस्संगयामरआराहणकारणा तओ तइए । दिवसे पभायसमयम्मि सो सुरो पयडियसरूवो ॥ ४० ॥ दिव्ववरनेवत्थो रयणाभरणंसुपूरियदिसोहो । चलचारुकुंडलधरो ससिव्व सणिमंगलसहाओ ॥ ४१ ॥ दिप्पंतवियडमउडो सूरद्धासियसिरो हिमगिरिव्व । आजाणुविलंबिरदिव्वकुसुमवणमालसोहिल्लो ॥ ४२ ॥ जंपइ सप्पणयमओ किं कज्जं तोऽभओ पडिभणेइ । मम चुल्लमाउयाए इमेरिसो डोहलो जाओ ॥ ४३ ॥ ता जह पडिपुन्निच्छा संजायइ तह तुमं लहु करेहि । आमंति भणिय तक्खणविउव्विउद्दामघणमालो ॥ ४४ ॥ निस्सेसपाउससिरिं दाविय संमाणियम्मि डोहलए । देवीए सो पडिगओ जहागयं सावि नव मासे ॥ ४५ ॥ किंचहिए अतिवाहियवाहिविओगाइएहिं परिहीणा । सव्वंगोवंगविरायमाणमंगुब्भवं जणइ ॥ ४६ ॥ उच्चट्ठाणठिएसु गहेसु संतासु वाउधूलीसु । एत्तोच्चियसुपसन्ने नहम्मि सव्वासुविदिसासु ॥ ४७ ॥ वद्धावएणं पारद्धमुद्धुरं सयलनगरसामन्नं । दिज्जंतभूरिदाणं वज्जंतणवज्जतूरगणं ॥ ४८ ॥ उस्सुक्कमु-

गरं भटपवेसमुत्तं अदंडिमकुदंडं । मुत्ताहलविरइयसत्थियं व जायं पुरं सवं ॥ ४९ ॥ पत्ते दसाहदिवसे संमाणियवंधवे मुहिगणे य । अम्मापिऊहिं मेहोत्ति नामं संठावियं तस्स ॥ ५० ॥ चंकमणाइमहूसवसहस्सपरिलालिओ गिरिगउव्व । चंपयतरू व लग्गो वित्थरिउं देहसोहाए ॥ ५१ ॥ सो समए सयलकलाकलावकुसलो विसालसिरिनिलयं । पत्तो तारुण्ण-मणूणपुण्णलायण्णजलरासिं ॥ ५२ ॥ तत्तो तुल्लकलाओ तुल्लगुणाओ य तुल्लकायाओ । कन्नासु अट्ठसु सिलिट्ठएण वीवाहिओ विहिणा ॥ ५३ ॥ एक्केक्को पासाओ सेणियरन्ना विइन्नओ तासिं । तह रूप्पसुवन्नाणं कोडी पत्तेयमन्नं च ॥ ५४ ॥ ईसरजणगिहजोग्गं जं किंचि होइ वत्थु तं सवं । अट्ठगदाएण खणे पणामियं तम्मि नरवइणा ॥ ५५ ॥ ताहिं समं सो विसए विसायविसवेगविरहिओ संतो । भुंजइ देवो दोगुंदुगोव्व देवालए जाव ॥ ५६ ॥ ताव भुवणेक्कभाणू नाणुक्कोसो जियाण सवाण । अरिहा अपच्छिमो वद्धमाणसामी समोसरिओ ॥ ५७ ॥ उज्जाणे गुणसिलए लद्धपउत्ती सपरियणो राया । वंदणहेउं नयराओ निग्गओ सग्गसामीव ॥ ५८ ॥ तह मेहोवि कुमारो अस्सरहं चारुघंटमारूढो । पप्फुल्ललोयणेणं दिट्ठो नमिओ तिलोयगुरू ॥ ५९ ॥ कहिओ धम्मो जह जलियजलणजालासमाउले गेहे । नो जुत्तम-वट्ठाणं सुबुद्धिणो तह इमम्मि भवे ॥ ६० ॥ जम्मजरामरणकरालियम्मि पियविप्पओगविरसम्मि । विज्जुज्जोइव्व चले तुसखंडणम्मि व असारम्मि ॥ ६१ ॥ अइदुलहं नरजम्मं रम्मं तहवि विसमा इमे विसया । सविंदियनिग्गहपुवमायरो समुचिओ धम्मे ॥ ६२ ॥ पहियसमागमसरिसा सवेवि य संगमा दुरंता य । जीवियमवि मरणंतं विज्झावणमस्स तो जुत्तं ॥ ६३ ॥ एयं विज्झावेउं तत्तो जिणधम्मवारिवाहाओ ! अत्थि समत्थो कत्थइ ता सो सम्मं गहेयवो ॥ ६४ ॥ इय

देसणावसाणे पडिबुद्धेसुं बहूसु पाणीसु । अंसुजलकलियनयणो रोमंचंकुरियसव्वंगो ॥ ६५ ॥ दाउं पयाहिणातिगमभिवं-
दिय भासए इमं मेहो । जं तुब्भे वयह न सव्वहेव तं किंचि अलियंति ॥ ६६ ॥ इच्छामि तुम्हमंते निक्खमिउमिमाओ
भवमसाणाओ । जं नवरि जणगलोयं पुच्छामि तओ गओ सगिहं ॥ ६७ ॥ भणइ जणणिं अहम्मो ! भगवं अभिवंदि-
ओजिणो वीरो । निसुओ य तस्स धम्मो कन्नसुहो अमयसारिच्छो ॥ ६८ ॥ सा तं पडिभणइ तओ जाया ! कयलक्खणो
तुमं एगो । तं चेव य सकयत्थो अज्जं संपत्तपुण्णिच्छो ॥ ६९ ॥ जेण जगदेक्कगुरुणो तिलोयचूडामणिस्स गुणनिहिणो ।
पयकमलं वच्छ ! तए निहालियं वियसियमणेण ॥ ७० ॥ भणियं मेहेण तओ इच्छामी भयवओ चरणमूलं । गिहवा-
साओ इमाओ निक्खमिउं तिक्खदुक्खाओ ॥ ७१ ॥ खरपरसुपहयचंपयलयव्व सा ज्झत्ति धरणिवीढम्मि । पडिया विह-
डियसव्वंगभूसणा भग्गसोहग्गा ॥ ७२ ॥ पवणेण सीयलजलेहिं तह य वहलेहिं चंदणरसेहिं । सित्ता सुबुहुं तह तालविं-
टपरिवीइया संती ॥ ७३ ॥ उम्मीलियनयणजुया पच्चागयचेयणा भणइ तणयं । उंवरपुप्फंव तुमं सुदुल्लहो कहवि मे
लद्धो ॥ ७४ ॥ ता जाव अहं जीवामि ताव एत्थेव निव्वओ वससु । तुह विरहे जेण लहुं जीयं मे जाति कुलतिलय !
॥ ७५ ॥ परलोयंतरियाए मइ पवज्जं तुमं करेज्जासि । एवं च कए सुंदर ! कयन्नुयत्तं कयं होइ ॥ ७६ ॥ (मेघः--)
जलबुब्बुयविज्जुलयाकुसग्गजलधयवडोवमाणम्मि । मणुयाण जीविए मरणमग्गओ पच्छओ वावि ॥ ७७ ॥ को जाणइ
कस्स कहं होही वोही सुदुल्लहो एसो । ता धरियधीरिमाए अंबाए अहं विमोत्तव्वो ॥ ७८ ॥ (धारिणी--)सुकुलुग्गयाओ
सुमणोहराओ लायन्नसलिलसरियाओ । निम्मलकलालयाओ सुवन्नतारुन्नपुन्नाओ ॥ ७९ ॥ मियमहुरभासिणीओ

लावण्णगुणमणोज्जाओ। सरइंदुसमसुहीओ नीलुप्पलपत्तनयणाओ ॥ ८० ॥ एयाओ अट्ठ वीवाहियाओ जायाओ तए निरुवमाओ। उवणीयनिउणविणयाओ, ताहिं सद्धिं तुमं विसए ॥ ८१ ॥ पंचपयारे सारे परिभुंजसु वट्टिए नियकुलम्मि। एगंतेण वितण्हो पच्छा पव्वज्जमणुसरसु ॥ ८२ ॥ (मेघः–)असुइद्धाणमिमाओ असुईओ च्चिय पवत्तजम्माओ। असुइक्कओवट्ठंभाओ चेव को मुणियपरमत्थो ॥ ८३ ॥ एयासु रमेज्ज अणज्जकज्जसज्जासु पायमित्थीसु। तह रोगजरापरिजज्जरासु मरणवमाणेसु ? ॥ ८४ ॥(धारिणी–)पुरिसपरंपरपत्तं वित्तमिणं पुत्त! ताव माणेहि। दिन्ने दीणाईणं भुत्ते मह वंधुलोएणं ॥ ८५ ॥ उच्छलियातुच्छजसो वंदिजणुग्गीयमाणगुणनिवहो। पच्छा वयं पवज्जसु विमुक्कतरुणत्तणो संतो ॥ ८६ ॥ (मेघः–) दाइयजलग्गिसाहारणेसु तह सरितरंगतुल्लेसु। मइमं अत्थेसु न कोइ एत्थ पडिवंधमुव्वहइ ॥ ८७ ॥ (धारिणी–)जह खग्गग्गसिहाए चंकमणं दुक्करं तहा पुत्त!। वयपरिपालणमेवं विसेसओ तुज्झ सरिसाणं ॥ ८८ ॥ (मेघः–)जा अकयववसाओ पुरिसो ता दुक्करं परं सव्वं। उज्जमधणाण धणियं सव्वं सज्झंतु पडिहाइ ॥ ८९ ॥ एवं कयनिब्बंधं जणणिं वंधवजणं तहा सव्वं। पव्वज्जापडिकूलं भासंतमणुत्तरं काउं ॥ ९० ॥ चित्तेहिं जुत्तिसयसंजुएहिं विणओवयार कलिएहिं। पच्चुत्तरेहिं एत्तो अप्पा मोयाविओ तेणं ॥ ९१ ॥ संतपरिच्चायकरी कायरजणजणियविम्हउक्करिसा। दिक्खा समत्थभवदुक्खमोक्खदक्खा तओ गहिया ॥ ९२ ॥ विहिया जिणेण करणिज्जवत्थुविसया मणोहरा गया। पण्णवणा जह एवं सोम! तए चिट्ठणिज्जंति ॥ ९३ ॥ उवणीओ गणवइणो संज्झासमए कमाणुसारेण। संथारगभूमीसुं विभज्जमाणीसु मेहस्स ॥ ९४ ॥ जाया दुवारदेसे सा साहूणं अइंतनिंताणं। कारणवसेण पायाइएहिं संघट्टि-

यस्स दढं ॥ ९५ ॥ अच्छिनिमीजणमेत्तंपि नेव जायं निसाए चिंतेइ । जइया गिहवासगओ सगउरवो आसि एएसिं ॥ ९६ ॥ इण्हिं वितण्हचित्ता एवमिमे परिभवंति मं मुणिणो । तो दुक्करं मुणित्तणमसक्कणिज्जं ममं भाइ ॥ ९७ ॥ पुच्छित्ता भयवंतं पभायसमए गिहं पुणो जामि । अह साहूहिं समेओ सूरुग्गमणे जिणसयासे ॥ ९८ ॥ भत्तीए वंदित्ता सामिं ठाणे नियम्मि उवविट्ठो । संभासिओ य अरहा जह मेह ! इमेरिसो राओ ॥ ९९ ॥ जाओ मणे वियप्पो जह गेहमईमि नेव ते जोग्गं । चिंतेउमिमं जं तं तइयभवे कुंजरो आसि ॥१००॥ एत्थेव भरहवासे वेयड्ढगिरिस्स पायमूलम्मि । वणवासिकयसुमेरुप्पहनामो पुन्नसव्वंगो ॥ १०१ ॥ जूहसहस्साहिवई निच्चं चिय रइपसत्तचित्तो य । कलभेहिं कलभियाहि य अच्चंतमणप्पियाहिं समं ॥ १०२ ॥ गिरिकुहरेसु वणेसुं नईसु तह उज्झरेसु सरसीसु । अखंडचंडभावो आहिंडंतो अह कयाइ ॥ १०३ ॥ पत्तम्मि गिम्हकाले खरेसु फरुसेसु दारुणेसु तहा । उच्छलियातुच्छरओभरेसु वाएसु सव्वत्तो ॥ १०४ ॥ वायंतेसु परोप्परसंघरिसाभासुरं तरुगणेसु । दावानलमुप्पन्नं पाससि पलयानल सरिच्छं ॥ १०५ ॥ डज्झंतेसु वणेसुं सरणविहीणे पलायमाणे य । सव्वम्मि सावयगणे भीमारवभरियभुवणयले ॥ १०६ ॥ वहु धूमधूमलासुं दिसासु वणवण्हिणा समारद्धे । सव्वम्मि भासरासिं काउं तणकट्ठनियरम्मि ॥ १०७ ॥ तज्जालावलिदूमियदेहो संकुचियघोरकरपसरो । उस्मुकभेरवरवो च्छड्डुंतो लिंडपिंडेय ॥ १०८ ॥ छिंदंतो वल्लिवियाणगाइ तण्हापरद्धसव्वंगो । परिचत्तजूहतत्ती पलायमाणो सरं एक्कं ॥ १०९ ॥ पत्तो अइतुच्छजलं कद्दमवहुलं अतित्थमोइन्नो । तत्थ जलमलभमाणो पंके खुत्तो अचायंतो ॥ ११० ॥ चलिउं पयमेत्तं पि हु दिट्ठो निवासिएण एक्केण । तरुणकरिणा सरोसं दसणेहिं सियग्गभागेहिं ॥ १११ ॥

जा सत्तदिणे वीसासमहियमेगं च वाससयं ॥ ११२ ॥ जीवित्ता अट्टवस-
भिन्नो पिट्ठपएसे दुविसहं वेयणं तओ पत्तो । चउदसणो उद्धुरनियगंधपडिवद्धसेस-
ट्टमाणसो मरिउमह समुप्पन्नो । एत्थेव भारहे विंझसेलमूले गयत्ताए ॥ ११३ ॥
करिदप्पो । मत्तंगपइट्ठाणो सरयब्भसमुज्जलसरीरो ॥ ११४ ॥ कालेण जोयणभरं पत्तो सत्तयसयाइं दंतीणं । सबरजणेणं
मेरुप्पहो त्ति संठवियनियनामो ॥ ११५ ॥ लीलाए चंकमंतो नियपरियणपरिगओ वणे तत्थ । पेच्छेसि तुमं कइयावि
गिम्हकाले वणदवग्गिं ॥ ११६ ॥ लग्गमुदग्गं, जाईसरिया तक्कालमेव पुविल्ला । अप्पा महया किच्छेण रक्खिओ ताओ
दावाओ ॥ ११७ ॥ परिभावियं तुमे तो दावो एसो सयावि गिम्हम्मि । होही ता पडियारं चिंतेमि अणागयं किंपि
॥ ११८ ॥ पढमे पाउससमए नियपरियणपरिगएण तो तुमए । गंगादाहिणकूले सव्वं रुक्खाइ फेडित्ता ॥ ११९ ॥ एगंते
सुमहंतं थंडिलमेगं कयं वणदवस्स । एगंतेणाजोग्गं पुणोवि तो पाउसस्संतो ॥ १२० ॥ तं चेव नियपरियणसमन्निओ
मगओ विसोहेसि । वासारत्तस्संते तं चेव पुणोवि तह चेव ॥ १२१ ॥ इय विहियसुत्थभावो पइवरिसं अन्नया तहेव
दवे । जाए तुमं अइगओ सपरियणो थंडिले तत्थ ॥ १२२ ॥ अन्नेवि रणजीवा तत्थ पविट्ठा दवाओ संतट्ठा । तह जह
कत्थइ कोइवि थेवंपि सहो न फंदेउं ॥ १२३ ॥ एगविलम्मि जह गओ परोप्परं मुक्कमच्छरो वसइ । पाणिसमूहो तह
तेन तेवि भयभूरिभावाओ ॥ १२४ ॥ तणुकंडुयणनिमित्तं अहन्नया ते कमो समुक्खित्तो । वलवंतपेल्लिओ तप्पएस
मेको गओ ससओ ॥ १२५ दिट्ठो तए दयाए तक्खणमापूरियं मणं तुज्झ । धरिओ उक्खित्तो वि य पाओ नियपीड-
गणणाओ ॥ १२६ ॥ तीए दयाए अइदुक्कराए तुच्छीकओ भवो तुमए । मणुयाउयं निवद्धं लद्धं सम्मत्तवीयं च ॥ १२७ ॥

अड्ढाइज्जदिणंते उवसंते वणदवम्मि जीवगणे । निस्सरियम्मि पएसा ताओ पायं तुमं मोत्तुं ॥ १२८ ॥ जा चेट्ठसि ता थेरत्तणेण परिजुन्नपुन्नसव्वंगो । रुहिराऊरियसंधिट्ठाणो दूरं परिकिलंतो ॥ १२९ ॥ वज्जाहउव्व सेलो धसत्ति धरणीयले तओ पडसि । दाहजराउरदेहो कागसिगालाइभक्खणओ ॥ १३० ॥ तिक्खं वियणमुवगओ तिन्नि य राइंदियाणि जीवित्ता । वाससयमाउयं पालिऊण सुहभावणोवगओ ॥ १३१ ॥ कालं किच्चा इह धारिणीए कुच्छिंसि पुत्तभावेण । उववन्नो ता मेहा ! तुमए एयारिसा वियणा ॥ १३२ ॥ सोढा तिरिएणावि हु अमुणियदुत्तरभवस्सरूवेण । ता अज्ज किमंग सहेसि नेव मुणिदेहसंघट्टं ? ॥ १३३ ॥ सुयपुव्वभवो जाओ जाईसरणो खणेण सो ताहे । दूरुग्गयवेरग्गो हरिसंसुजलाउलच्छो य ॥ १३४ ॥ काउं पयाहिणतिगं वंदित्ता भावओ य भयवंतं । मिच्छादुक्कडपुव्वं भणइ मोत्तु ममच्छिजुगं ॥ १३५ ॥ जं सेसमंगमेयं दिन्नं साहूण तो जहिच्छाए । संघट्टंतु अभिग्गहमिय गिण्हइ सो मुणी मेहो ॥ १३६ ॥ एक्कारस अंगाइं अहिज्जिउं विहियभिक्खुपडिमो सो । गुणरयणवच्छरतवं काउं संलिहियसव्वंगो ॥१३७॥ परिचिंतइ जाव जिणो सवसुहत्थी विहारमायरइ । ता चरमकालकिरिया काउं मे जुज्जए तत्तो ॥१३८॥ आपुच्छइ भगवंतं जह अहयं सामि ! तवविसेसेण । एएणुट्ठाणणिसीयणाइकट्ठेण काहामि ॥ १३९ ॥ तुम्हाणुन्नाए गिरिम्मि विउलनामम्मि रायगिहबाहिं । एयम्मि अणसणविहिं विहेउमिच्छा मम समत्थि ॥ १४० ॥ तो लद्धाणुन्नाओ खामित्ता समणसंघमन्नेहिं । कडजोगीहिं समेओ मुणीहिं सणियं समारुहइ ॥१४१॥ तत्थ गिरिम्मि विसुद्धे सिलायले सयलसल्लविमुक्को । पालियपक्खाणसणो विजयविमाणे समुप्पन्नो ॥ १४२ ॥ तस्स दुवालसवरिसो परियाओ सो तओ चुओ संतो । वासे महाविदेहम्मि सिज्झिही बुज्झिही झत्ति ॥१४३॥

मेहकुमारो नामं सावगसंवेगओ य पव्वज्जा । संकुडवसहीसेज्जा राओ पादादिघट्टणया ॥ २६५ ॥ २ ॥
कम्मोदयसंकेसो गिहिगोरव तीमि तहिं चिंता । गोसे वीराभासण सच्चंति न जुत्तमेयं ते ॥२६६॥३॥
जमिओ उ तइय जम्मे तमासि हत्थी सुमेरुपहनामा । वुड्ढो वणदवदड्ढो सरातित्थे अप्पसलिलम्मि ॥२६७
गयभिन्नो त्रियणाए सत्तदिण मओ पुणो गजो जाओ । मेरुप्पभजूहवईवणदव जातीसर विभासा ॥२६८॥
वासे थंडिलकरणं कालेण वणदवे तहिं ठाणं । अन्नाण वि जीवाणं संवट्टे पायकंडूयणं ॥ २६९ ॥ ६ ॥
तद्देसे ससठाणे अणुकंपाए य पायसंवरणं । तह भवपरित्तकरणं मणुयाउ य ततियदिणपडणं ॥ २७० ॥ ७
एत्थं जम्मो धम्मो तम्मि मयकलेवरे सिगालाई । तह सहणाओ जह गुणो एसोत्ति गओय संवेगं ॥२७१॥८
मिच्छादुक्कडसुद्धं चरणं काउं तहेव पव्वज्जं । विजओववाओ जम्मंतरम्मि तह सिज्झणा चेव ॥२७२॥ ९

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—राजगृहे नगरे श्रेणिको नाम राजा धारिणी च तद्देवी 'गयसुमिण'त्ति गजस्वप्नस्तया दृष्टः ततस्तृतीये मासे दोहदो मेघविषयः समजायत । ततः 'अभए' इति अभयकुमारेण 'देवाराधनसंपत्ति' देवताराधनेन प्राप्तिस्तस्य कृता । पुत्रजन्म कालेन बभूव ॥ २६४ ॥ १ ॥ मेघकुमारो नाम तस्य कृतम् । श्रावकसंवेगतस्तु श्रावकस्य भगवदन्तिके धर्मं श्रुतवतः सतः प्रथमवेलायामपि यः संवेगो मोक्षाभिलाषलक्षणस्तस्मादेव प्रव्रज्या जातेति ।

'संकुडवसति' द्वारे संकीर्णायां वसतौ द्वारदेशे शय्या संस्तारकभूमिरस्य संजाता ततो रात्रौ पादादिघट्टनया हेतुभूतया २६५॥२

कर्म्मोदयसंक्लेशश्चारित्रमोहोदयात् संक्लेशो मालिन्यरूपो जातः । कथं 'गिहिगोरव'त्ति गृहिणो मम सत एते मे गौरवमकार्षुस्ततो व्रजामि 'तहिं'त्ति गृहे । इति चिन्ता समुत्पन्ना । 'गोसे वीराभासण'त्ति प्रभाते वीरेणाभाषणं कृतं यथा रात्रावित्थं भवांश्चिन्तितवानिति । सत्यमिति प्रतिपन्नं च तेनेति । उक्तं च भगवता न युक्तमेतत्तु इदं पुनस्ते इति ॥२६६॥३॥

यद्यस्मादितस्तु इत एव भवात् तृतीयजन्मनि त्वमासीर्हस्ती सुमेरुप्रभनामा । ततो वृद्धः सन् वनदवदग्धः सरोऽतीर्थेऽल्पसलिलेऽवतीर्ण्णः सन् ॥ २६७ ॥ ४ ॥

गजभिन्नः दशनाभ्यां वेदनया 'सत्त दिण'त्ति सप्तदिनानि यावत् स्थित्वा मृतः । पुनर्गजो हस्ती जातः मेरुप्रभनामा यूथपतिः । 'वणदव'त्ति पुनर्दवे प्रवृत्ते जातिस्मरो जातः । ततो विभाषा विविधार्थभाषणरूपा वक्तव्या, यथा मया पूर्वभवे इतो वनदवाद् मरणं प्राप्तं ततः करोमि प्रतिविधानमिति ॥ २६८ ॥ ५ ॥

वर्षे वर्षाकाले सञ्जाते स्थण्डिलकरणं तृणकाष्ठाद्यपनयनेन कालेन चोष्णकाललक्षणेन वनदवे प्रवृत्ते तत्र स्थण्डिले स्थानं स्थितिः सञ्जाता तस्य । अन्येषामपि जीवानां तत्र स्थानमिति सम्बध्यते। ततः संवर्त्तेऽत्यन्तसम्बाधलक्षणे वर्त्तमाने पादकण्डूयनं निजाङ्गस्य पादेन कण्डूयनमारब्धं भवतेति ॥ २६९ ॥ ६ ॥

तद्देशे पादप्रदेशे शशस्थानं शशकजीवस्थितिर्जाता । अनुकम्पया त्वया पादसंवरणं विहितम् । तथेति समुच्चयार्थो

भिन्नक्रमश्च। ततो भवपरीत्तकरणं संसारतुच्छभावसम्पादनं 'मणुयाउय'त्ति मनुष्यायुश्च निबद्धम्। तृतीये दिने पतनं भूमौ सम्पन्नमिति ॥ २७० ॥ ७ ॥

ततोऽत्र राजगृहे जन्म। धर्म्मश्चारित्रभावलक्षणः। तस्मिन् मृगकलेवरे मृगस्याटव्यजन्तोः सतः, अथवा मृगस्याप्रवुद्धस्य मतो यत् कलेवरं तत्र ये शृगालादयो जीवा भक्षकतया लग्नाः प्राग्भवे, तेषामिति गम्यते, तथासहनतो यथा लग्नाधिसहनाच्चकाराच्छशकानुकम्पया च गुण उपकार एषः प्रव्रज्यालाभलक्षण इत्येतच्छ्रुत्वा गतस्तु गतश्च संवेगम् ॥२७१॥

मिथ्यादुष्कृतशुद्धं 'मिथ्यादुष्कृतं शुद्धं मेऽस्तु' एवंरूपप्रायश्चित्ताद् निर्मलं चरणमन्तश्चारित्रपरिणतिरूपं कृत्वा तथैव प्रव्रज्यां यावज्जीवमेव शुद्धप्रवृत्तिरूपाम्, विजयोपपातो विजयविमानोपपत्तिर्जन्मान्तरे तथा 'सिज्झणा चेव'त्ति सिद्धिश्च सम्पत्स्यत एव ॥ २७२ ॥ ९ ॥

कंटगखलणातुल्लो इमस्स एसो त्ति थेवपडिबंधो। तत्तो य आभवंपि हु गमणं चिय सिद्धिमग्गेण ॥ २७३ ॥

कण्टकस्खलनातुल्यो मार्गे प्रवृत्तपथिककण्टकवेधसमोऽस्य मेघमुनेरेष इति चित्तसंक्लेशः। 'कीदृश' इत्याह—स्तोकप्रतिबन्धः परिमितविघ्नकारी। ततश्च प्रतिबन्धाद् उद्वृत्ताद् उत्तरकालं आभवमपि च गमनमेव सिद्धिमार्गेण सम्यग्दर्शनादिरूपेण ॥ २७३ ॥

अथ दहनसुरोदाहरणमभिधित्सुराह;—

पाडलिपुत्त हुयासण जलणसिहा चेव जलणडहणाय। सोहम्मपलियपणगं आमलकप्पाय णट्टत्थे॥२७४॥

पाटलिपुत्रे नगरे 'हुयासण'त्ति हुताशनो नाम ब्राह्मणोऽभवत्। तस्य ज्वलनशिखा चैव जाया समजायत। श्रावके चैते। तयोश्च 'जलणडहणाय'त्ति ज्वलनो दहनश्च पुत्रौ जातौ। तयोश्च कृतप्रव्रज्ययोः 'सोहम्म'त्ति सौधर्मे देवलोके पल्यपञ्चकमायुरजनि। आमलकल्पायां नगर्यामवतीर्णयोर्भगवतो महावीरस्य पुरतो नाट्यार्थं नाट्यनिमित्तं कृतवैक्रिययोर्गणधरेण पृच्छा कृतेति ॥ २७४ ॥

अथैनामेव गाथां गाथाषट्केन भावयन्नाह;—

संघाडग सज्झिलगा कुडुंबगं धम्मघोसगुरुपासे। पव्वइयं कुणाति तवं पवज्जं चेव जहसत्तिं ॥ २७५ ॥ १ ॥
जलणडहणाण णवरं रिजुभावो तत्थ पढमगो सम्मं। बिदिओ पुण मायावी किरियाजुत्तो उ तह चेव २७६
किरियाण अइसंधति इतरं मायाए तग्गयाए उ। एवं पायं कालो संलेहण मो उ सोहम्मे ॥ २७७ ॥ ३ ॥
अब्भिंतरपरिसाए पणपलियाऊ महिड्डिया जाया। आमलकप्पोसरणे णट्टविहिविवज्जओ तेसिं॥२७८॥४॥
एवंविउव्वइस्सं एवं चिय तत्थ होति एक्कस्स। इयरस्स उ विवरीयं जाणगपुच्छा गणहरस्स ॥ २७९ ॥ ५॥
भगवंत कहण मायादोसो किरियागतो उ एसोत्ति। अणुगामिओ य पायं एवं चिय कइत्ति भवगहणे२८०

पाडलिफुल्लसुगन्धेण जत्थ सीलेण वन्धुरो लोओ। लोयणमणहरणसहो सुभोगतुलियामरसमूहो ॥ १ ॥ पाडलिपुत्तम्मि पुरे तत्थासि हुयामणो त्ति नामेण। सुहुयहुयासणसरिसो विप्पो दुब्विणयदारूणं ॥ २ ॥ तस्सासि विणयमाणिक्कभायणं भारिया य जलणसिहा। दुस्सीलल्लोयमाणसवियप्पभसलोलिजलणसिहा ॥ ३ ॥ सावगधम्मपराणं ताणं कुलसमुचियकमरम्याणं। वोलीणेसु दिणेसुं केयइएसुं सुहसरूवा ॥ ४ ॥ जाया कमेण पुत्ता जलणो डहणो य वुद्धिमणुपत्ता। अम्मापिऊण चित्ताणुसारिणो सव्वकज्जेसु ॥ ५ ॥ अह धम्मघोससूरी सूरोव्व समत्थभव्वकमलाणं। संपत्तोविहरंतो ठिओ य मुणिसमुचिए ठाणे ॥ ६ ॥ पोठसमुग्गयतोसेण वंदिओ पुरजणेण सो भयवं। निसुओ धम्मो भवचारगाओ निस्सारगो घणियं ॥ ७ ॥ विहुयासणो समुट्ठिय वंदित्तु हुयासणो भणइ एवं। भयवं! भवभीयमणो सकुडुंवो दिक्खिउमणो हं ॥ ८ ॥ तुह पायपंकयंते न विलंवो सोम! एत्थजुत्तो ते। इय उवलद्धगुरुमणो कयजिणपूयाइकरणिज्जो ॥ ९ ॥ अइचोज्जकरणमज्जं पवज्जं संपवइज्जई एसो। सकुडंवसंपरिवुडो संवुडसव्वासवदुवारो ॥ १० ॥ अच्चुग्गभवविरागं तं कुणइ कुडुंवयं तवं घोरं। पवज्जं चणवज्जं सुद्धज्झवसायसंजुत्तं ॥ ११ ॥ नवरि दहणो पवंचइ जलणं मायाइ सव्वकिरियासु। एमागच्छामि अहं इच्चाइ भणित्तु ठाणाइ ॥ १२ ॥ आयरइ ण उण अन्नं विवरीयपयत्थपन्नवणपमुहं। इय पायं सो जम्मो एयस्स गओ पमाएण ॥ १३ ॥ णो तं मायासल्लं गुरुणो आलोइयं कयाइयवि। संलेहणाइ विहिणा विहियाणसणो मओ संतो ॥ १४ ॥ सोहम्मे उववन्नो जलणोवि य उज्जुभावओ चेव। तव्विहकिरियानिरओ तत्थेव सुरत्तणं पत्तो ॥ १५ ॥ नगस्स तिन्नि परिसा वज्झा मज्झा तहंतरा चेव। जवणा–चंडा–समिया–नामाओ अंतराए समं ॥ १६ ॥ परिभावइ

कज्जमहेयराए सद्धिं दढं तयं कुणइ । कज्जादेसो तइयाए होइ अवियप्पकरणिज्जो ॥ १७ ॥ आहूय च्चिय समिया समेइ मज्झा दुहावि जयणाओ । सयमेव सक्कपासे संतोसवसुम्मणा संता ॥ १८ ॥ अब्भितरपरिसाए जाया ते दोवि देवरायस्स । पंचपलिओवमाऊ महिड्डिया अन्नया दोवि ॥ १९ ॥ पुव्वभवपणयवसओ जुगवं चिय अंबसालवणसंडे । आमलकप्पाए पुरीए भगवओ वद्धमाणस्स ॥ २० ॥ जायम्मि समोसरणे समागया नियपरियणसमेया । विहियतिपयाहिणेहिं तेहिं तओ वंदिओ भयवं ॥ २१ ॥ अइभत्तिनिब्भरत्तेण तेहिं नट्टं पयट्टियं तत्थ । जलणस्स जहाचिंतियनिप्फत्ती होइ रूवाणं ॥ २२ ॥ इयरस्स उ विवरीया, भगवं गणसामिओ विदंतोवि । अबुहजणबोहणत्थं पुच्छइ किंकारणो एस ॥ २३ ॥ एगस्स विवज्जासो रूवाण जिणो भणाइ पणिहिकयं । जं पुव्वजम्मकम्मं तहा निम्माणमियरूवं ॥ २४ ॥ कहिओ य निरवसेसो वुत्तंतो पुव्वजम्मसंवद्धो । अणुबंधो चिय कइवयभवगहणे दारुणो अस्स ॥ २५ ॥ तं सोऊण अणेगे पडिबुद्धा पाणिणो पडिनियत्ता । मायादोसाओ विसहरगइविसवेगविसमाओ ॥ २६ ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—

'संघाडग'त्ति संघाटको हुताशनज्वलनशिखालक्षणो भर्त्तृभार्याभावरूपः । 'सज्झिलम'त्ति भ्रातरौ ज्वलनदहननामकौ । कुटुम्बकमित्थं जनचतुष्टयरूपं सम्पन्नभववैराग्यं पाटलिपुत्रपुरे धर्मघोषगुरुपार्श्वे प्रव्राजितं सत् करोति तपोऽनशनादिप्रव्रज्यां चैवाशेषां साधुसामाचारीरूपां यथाशक्ति स्वसामर्थ्यानुरूपमिति ॥ २७ ॥ १ ॥

ज्वलनदहनयोर्मध्ये नवरं केवलमृजुभावः सरलाशयः सन् तयोर्द्वयोर्भ्रात्रोः प्रथमको ज्वलननामा सम्यग् यथावत्तपः

प्रव्रज्यां च करोति । द्वितीयः पुनः दहननामा मायावी शाठ्यबहुलः सन् क्रियायुक्तस्तु प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिसामाचारी सम्पन्नस्तथैव ज्वलनवदेव ॥ २७६ ॥ २ ॥

ततः किमित्याह–क्रियया एष आगच्छामीत्यादि प्रतिपद्यापि स्थानादिकरणलक्षणयाऽतिसन्धयते वञ्चयति इतरं ज्येष्ठं भ्रातरम् । किमनाभोगादिनेत्याशंक्याह–मायया तृतीयकषायरूपया तद्गतया तु क्रियागतयैव न पुनः पदार्थप्रज्ञापनादिगतयापि । एवं क्रियावञ्चनेन प्रायो बाहुल्येन कालः प्रव्रज्यापरिपालनरूपो व्रजति । 'संलेहणमोउ' इति पर्यन्ते च संलेखना द्रव्यभावकृशीकरणलक्षणा द्वयोरप्यजनि अनशनं च । ततः सौधर्मदेवलोके ॥ २७७ ॥ ३ ॥

अभ्यन्तरपर्षदि पञ्चपल्यायुषौ महर्द्धिकौ देवौ जातौ । अन्यदा च भगवतो महावीरस्य 'आमलकप्पो सरणे' इति आमलकल्पायां नगर्यामाम्रशालवने समवसरणं समपद्यत । तत्र च वन्दनार्थं गतयोर्नाट्यविधिविपर्ययो नृत्यक्रियाविपर्यासः सञ्जातस्तयोः ॥ २७८ ॥ ४ ॥

कथमित्याह–एवं स्त्रीपुरुषादितया विकुर्विष्यामि वैकुर्विकं रूपं करिष्यामीति चिन्तयतः सत एवमेव यथाभिलषितमेव तत्र तयोर्मध्ये भवति एकस्य ज्वलनसुरस्य । द्वितीयस्य का वार्त्तेत्याह–इतरस्य तु द्वितीयस्य पुनर्विपरीतं चिन्तितरूपप्रतिकूलं भवति । ततो ज्ञायकपृच्छा जानतो गणधरस्य पृच्छा सम्पन्ना–कथमस्य भगवन्! विपर्यासो जायते ? इति ॥ २७९ ॥ ५ ॥

भगवत्कथना भगवता प्रज्ञापितं, यथा–मायादोषो वंचनापराधोऽस्य क्रियागतस्तु क्रियागत एव प्राग्भवविहित एष

इति विपरीतरूपनिष्पत्तिरूपः । अनुगमिकश्चानुगमनशीलः पुनः प्रायो बाहुल्येन सर्वक्रियास्वेवमेव नाव्यविधिन्यायेन कतिचित् कियन्त्यपि भवग्रहणानि । अयमत्राभिप्रायः—बोधिविपर्यासेन ह्याभवमनुशीलितेनानेकेषु भवेषु बोधिविपर्यासः सम्पद्यते मायापूर्वकेण च क्रियाविपर्यासेन क्रियाविपर्यास इति ॥ २८० ॥ ६ ॥

एतदेव भावयितुमाह;—

विवरीयविगलकिरियानिबंधणं जं इमस्स कम्मंति। एवंविहकिरियाओ उ हंदि एतं तदुप्पन्नं॥ २८१ ॥

विपरीतविकलक्रियानिबन्धनं विपर्यस्ताऽसम्पूर्णचेष्टाकारणं यद्यस्मादस्य दहनसुरस्य कर्म वैक्रियशरीरनामकर्म्मादि, इत्यस्माद्धेतोरेवंविधक्रियातस्त्वेवंरूपक्रियात एव 'हंदी' ति पूर्ववत्, एतत् कर्म्म तदा दहनभवे उत्पन्नमिति ॥ २८१ ॥

ता कइयवि भवगहणे सबलं एयस्स धम्मणुट्ठाणं। थेवोवि सदब्भासो दुक्खेणमवेति कालेणं॥ २८२॥

यत एवं सानुबन्धमस्य कर्म 'ता' इत्यादि तत्तस्मात् कतिचिद् भवग्रहणानि कियन्त्यपि जन्मान्तराणि सबलं दोषबहुलतया कर्बुरमेतस्य दहनजीवस्य धर्म्मानुष्ठानं स्वर्गापवर्गा लाभफला क्रिया। कुतः। यतः, स्तोकोऽप्य[illegible]यानपि किं पुनर्बहुरित्यपिशब्दार्थः, असदभ्यासोऽसतोऽसुंदरस्य मार्गप्रतिकूलतयार्थस्याभ्यासः पुनः पुनरनुशीलनमसदभ्यासजन्यं कर्मेत्यर्थः, दुःखेन महता यत्नेनापैति कालेन भूयसेति ॥ २८२ ॥

अथ प्रस्तुते योजयन्नाह;—

(

जरखलणाए सरिसं पडिबन्धमिमस्स आहु समयण्णू। तत्तो भावाराहण संजोगा अविगलं गमणं॥२८३॥

ज्वरस्खलनया तथाविधपथप्रवृत्तपथिकस्य ज्वरकृतविघ्नेन सदृशं प्रतिबन्धं प्रतिघातमस्य दहनजीवस्याहुर्ब्रुवते समयज्ञाः सिद्धान्तविदः। कुतः। यतस्ततः प्रतिबन्धादुत्तरकालं भावाराधनसंयोगात् तात्त्विकसम्यग्दर्शनादिसमासेवनारूपात् अविकलमखण्डं गमनं निर्वाणे भविष्यतीति ॥ २८३ ॥

अथार्हद्दत्तोदाहरणम्;—

एलउरं जियसत्तू पुत्तो अवराजिओ य जुवराया। विदिओ य समरकेऊ कुमारभुत्तीए उज्जेणी ॥ २८४ ॥१॥
पच्चंत विग्गहजए आगच्छंतस्स नवरि जुवरन्नो। राहायरियसमीवे धम्मभिवत्तीए णिक्खमणं ॥ २८५ ॥२॥
तगरा विहार उज्जेणीओ तत्थऽज्जराह साहूणं। आगमणं पडिवत्ती विहारपुच्छा उचियकाले ॥ २८६ ॥ ३ ॥
रायपुरोहियपुत्ता अभद्दगा तक्कओ उ उवसग्गो। सेसो उ निरुवसग्गो तत्थ विहारो सति जईणं ॥ २८७ ॥
अवराजियस्स चिंता पमत्तया भाउणो महादोसो। तह चेव कुमाराणं अणुकंपा अत्थि मे सत्ती ॥२८८॥५॥
गुरुपुच्छ गमण संपत्ति पवेस वंदणादि उचियट्ठिई। सति कालुग्गाहणमच्छणं खु अहमत्तलद्धी उ ॥२८९॥
ठवणकुलादिनिदंसण पडणीयगिहम्मि धम्मलाभो त्ति। अंतेउरियासन्नणमवहेरि कुमारगागमणं ॥२९०॥

पढमं दुवारघट्टण वंदण णच्चाहि तत्थ सो आह । कह गीयवाइएणं भणंति अम्हे इमं कुणिमो ॥ २९१ ॥८॥
आरंभविसमतालं अकोवकोवे ण एवं णच्चामि । कड्ढण जयण निउद्धं चित्तालिहियव्व साहुगमो ॥२९२॥९॥
पीडंतराय न अडण पइरिक्के चिंत सोहणनिमित्तं । होहिति चरणंति धितीजोगो सज्झायकरणं तु ॥२९३॥
रायकुमारावेयण गुरुमूलागमण खमसु अवराहं । आह गुरु नवि जाणे साहूहिं थंभिया कुमरा ॥२९४॥११॥
पुच्छा ण केणइ ततो रायाह न एयमन्नहा भंते ! । आगंतुगम्मि संका साहण रायागमण जाणं २९५॥१२
विलितो रायणुसासण मिच्छादुक्कड कुमारविन्नवणं । जोएह ते गुणेहिं इच्छामो पुच्छह ततेत्ति ॥२९६॥१३
न चएंति तत्थ गमणं मुहुजोयण कहण पुच्छ संवेगो । तहबीजब्भासाओ संजोयण चरिय निक्खमणं२९७
रायकुमारे चिंता उवगारी सुट्ठु अम्ह भगवंति । इयरस्स वि एस च्चिय मणागमविहिम्मि उ पओसो २९८
अपडिक्कमणं कालो देवोववाओ उदार मो भोगा । चवणनिमित्ते पुच्छा बोही ते दुल्लहा भयवं ! ॥२९९॥१६
किंतु निमित्तं थेवं न महाविसयं कता णु लाभत्ति । एत्थाणंतरजम्मे कत्तो नियभाति जीवाओ ॥३००॥१७
कहिं सो कोसंबीए किंनामो मूयगो उ बितिएणं । पढमेणऽसोगदत्तो किमेयमिति पुव्वभवकहणा ॥ ३०१ ॥

एत्थउ तावससेट्ठी आरंभजुओ मओ गिहे कोलो। सरणं सूवारीए णिहओ मज्जारिमत्तुहतो ॥ ३०२॥ १९ ॥
तत्थोरग सूयारी भय सरणं वोल घातितो जातो। नियपुत्तसुओ सरणं मूयव्वय कुमर चउणाणी ॥३०३॥
खेत्ताभोगे णाणं समओ एयस्स बोहिलाभम्मि। आलोचिऊण साहूसंघाडगपेसणं पाढो ॥ ३०४ ॥ २१ ॥
तावसं! किमिणा मूयव्वएण पडिवज्ज जाणिउं धम्मं। मरिऊण सूयरोरग जातो पुत्तस्स पुत्तोत्ति॥३०५॥
विम्हय वंदण पुच्छा गुरु जाणति कत्थ सो महाभागो। उज्जाणे तग्गमणं वंदण कहणा य संबोही ३०६
तहवासणातो णामं णावगयं तं ततो उ मूओत्ति। एवं वितियं णामं एयं एयस्स विन्नेयं ॥ ३०७॥२४ ॥
एत्तोवि कत्थ वोही रम्मे वेयड्ढसिद्धकूडम्मि। कह पुण जाईसरणा तं कत्तो कुंडलजुयाओ ॥३०८॥२५॥
कोसंबागम मूयगसाहण संगार गमण वेयड्ढे। कूडे कुंडलठावण सतिफलचिंतारयणदाणं ॥३०९॥२६॥
गमणं चवणुप्पाओ अंबेसु अकालडोहलो किसया। संका सच्चा उ जिणा चिंतारयणाओ तस्सिद्धी३१०
निप्फत्ति पसव नवकारपीहगो अरहदत्तनामंति। चेतियसाहूणयणं अभत्तिरडणम्मि चउकन्ना ॥३११॥
साहणमप्पत्तियणं मूयगपव्वज्ज देवलोगो त्ति। ओहिपउंजण जाणण गाढं मिच्छंति संकेसो ॥ ३१२ ॥

वाहिविहाणं वेज्जा पच्चक्खाणंति वेयणा अग्गी । देवस्स सबरघोसण दिट्ठो रुद्दो पयत्तेण ॥३१३॥३०॥
मज्झंपि एस वाही ता एवमडामि जावणाहेउं । एसोवि हु जति एवं ता फेडेमित्ति पडिवत्ती ॥ ३१४॥
चच्चरमादिट्ठाणं वाही निग्गमणऽवेयणा पउणो । असमय साहू विउव्वण मुवाय मो दव्वपवज्जा ॥ ३१५॥
तच्चागगिहागमणेवमादिपडिवत्ति तह पुणो वाही । विद्दाण सयण वेज्जस्स पासणा सेव पण्णवणा ३१६
एवं पुणोवि नवरं मए समं अडतु एव पडिवन्ने । गोणत्तगहण निग्गम सदावि मत्तुल्लमो किरिया॥३१७॥
गामपलित्तविउव्वणमुम्मगो जक्खपूयपडणं च । कुंडगचाई सूयरकूवे गो जुंजम दुरुवा ॥ ३१८॥ ३५॥
तणविज्झवणादीसुं जंपंतो किंच चोदितो णिउणं । णो माणुसो मणागं संवेगे साहियं सव्वं ॥३१९॥३६॥
वेयड्ढनयण कूडे कुंडलजुयलम्मि भावसंबोही । पव्वज्जा गुरुभत्तीअभिग्गहाराहण सुरेसु ॥ ३२० ॥ ३७ ॥

परितुलिएलविलालयविहवं नयरं अहेसि एलउरं । बलवंतविपक्खपरिक्खयाउ तत्थासि जितसत्तू ॥ १ ॥ राया जहत्थनामा सुइणा सामाइनीइमग्गेण । सयलधरायलपरिपालणओ लद्धुज्जलपसिद्धी ॥ २ ॥ कमलमुही नाम पिया पियपुव्वाभासिरी सिरीव सयं । रूवेण जोव्वणेण य विणयाइमणीखणी तस्स ॥ ३ ॥ विसयसुहं सेवंतस्स तस्स तीए समं समंताओ । दूरोसरियविसायस्स वासरा वासवसमस्स ॥ ४ ॥ लच्छीविलासकलियस्स जाव गच्छंति तावदो पुत्ता । जाया

कमेण अपराइओ य तह समरकेऊ य ॥ ५ ॥ अहिसित्तो जुवरज्जे सयलकलाजलहिपारमणुपत्तो । अपराइओ कुमारो मारोवमसुन्दरागारो ॥ ६ ॥ दिन्ना पुण उज्जेणी कुमारभुत्तीए समरकेउस्स । एवं गच्छंतेसुं दिणेसु कइयावि भूवालो ॥ ७ ॥ एक्को तद्देसविलोलकारओ भूरिरोसओ जाओ । रन्नो लद्धाणुन्नो अपराइओ य तज्जयनिमित्तं ॥ ८ ॥ चउरंगबलसमेओ गओ रणं तेण दारुणं लग्गं । परिखुद्धजलहिकल्लोलसरिससेन्नस्स तस्स लहुं ॥ ९ ॥ उद्दंडकंडपक्खेवठइयनहमंडलं भिडंतभडं । उब्भडकरडिघडाडोवविहडियासेसपरचक्कं ॥ १० ॥ निसियद्धचंदसंदोहवाहच्छिज्जंतचिंधझयछत्तं । उम्मुक्कभेरवारावनियरमद्दीकयदिसोहं ॥ ११ ॥ अच्चुग्गखग्गपरिहम्ममाणनच्चंतउद्धुरकबंधं । जमनयरपरिसरसमं वीभच्छमपेच्छणीयं च ॥ १२ ॥ तत्थोवलद्धजयसिरिसंगो तत्तो नियत्तमाणो सो । पासइ खिईपइट्ठियनयरे सूरिं कयविहारं ॥ १३ ॥ राहाभिहाणमुज्जलचरणं सुविसुद्धसुयमणिनिहाणं । तस्संते सुयधम्मो सम्मं च भवा विरत्तमणो ॥ १४ ॥ वत्थंचलग्गलग्गं व तणमसेसंपि रज्जसिरिमेसो । परिवज्जइ सज्जो वज्जसारचित्तो विहियकज्जे ॥ १५ ॥ उवलद्धदुविहसिक्खो णिच्चं गुरुचरणतामरसभसलो । कुसलासओ विहारं धरायले कुणइ सव्वत्थ ॥ १६ ॥ राहायरिया तगराए आगया अन्नया विहारेण । तइया नयरी नवघणधारासित्तव्व गिम्हमही ॥ १७ ॥ उग्गयवेरग्गंकुरपूरा वाढं मणोहरा जाया । विज्झायकसाय दवग्गिदाहवाहा तहा झत्ति ॥ १८ ॥ उज्जेणीओ पुरीओ तस्संतियमागयं च साहुजुयं । तगराए पडिवत्ती साहूहिं जहोचिया विहिया ॥ १९ ॥ समयम्मि सूरिणा पुच्छिया तच्चेइयाण संघस्स । कुसलपउत्ती तेहि य निवेइयं जिणघरेसु जहा ॥२०॥ उस्सप्पंति वराओ पूयाओ निक्खमंति य रहाओ । ठाविज्जंति नवाओ जिणपडिमाओ य सुगुरूहिं ॥२१॥

कयपरमपयासंघो संघोवि य विग्घविरहिओ कुणइ । गुरुसुस्सूसणाइकिरियाओ निययवत्थासमुचियाओ ॥ २२ ॥ नवरमभद्दगरूवा रायपुरोहियसुया परिहवंति । साहू, बहिं विहारो गओवसग्गो तहिं सेसो ॥ २३ ॥ तं सोच्चा अपराजिय साहू चिंतापरो दढं जाओ । कह मह सहोयरो वि य होउं राया इय पमत्तो ॥ २४ ॥ जं ण कुमारे दुविणयकारिणोऽसमाणकिरियाण । साहूण सव्वजयवच्छलाण दूरं निवारेइ ॥२५॥ अरहंत चेइयाणं पडणीयं तह अवन्नवायं च । जिणपवयणस्स अहियं सव्वत्थामेण वारेइ ॥ २६ ॥ इय आणाणुसरणओ सो परिभावेइ निग्गहे तेसिं । सत्ती ममत्थि एवं दया य महई कया होइ ॥ २७ ॥ अन्नह साहुपओसा वज्जियदुज्जयतमोभरालीढा । जच्चंधव्व अणंतं भमिहंति भवं दुहकिलंता ॥ २८ ॥ आपुच्छिऊण सूरिं परेण विणएण पट्ठिओ नयरिं । उज्जेणिं पइ पत्तो कमेण साहूण वसहीए ॥ २९ ॥ विहिया वंदणगाई उचियठिईं पायसोहणाई य । पत्ते भिक्खाकाले पत्तुग्गाहणपरो भणिओ ॥ ३० ॥ साहूहिं अज्ज अम्हं पाहूणगो तं विलंबसु भणाइ । अहमत्तलद्धिओ मे ण अन्नलद्धी उवगरेइ ॥ ३१ ॥ ता ठवणकुलाणि अभद्दयाणि लोगे दुगुंछणिज्जाणि । तह जाइं ताइं दंसह दंसिज्जंतेसु तेसु कमा ॥ ३२ ॥ एगेण साहुणा दंसियं च तं पच्चणीयकुमरगिहं । तो नायतग्गिहेणं विसज्जिओ सो मुणी तेण ॥ ३३ ॥ तग्गेहम्मि अइगओ महया सद्देण धम्मलाभो त्ति । भणिए भयाउराओ अंतेउरियाओ निहुएण ॥ ३४ ॥ सन्नं करेंति सद्देण हत्थसंचालणाइणा चेव । सो अवहेरिपहाणो जा चिट्ठइ ताव ते कुमरा ॥ ३५ ॥ आयन्नियतस्सद्दा उवगम्म दुवारघट्टणं काउं । उवहासपरा अभिवंदिऊण भासंति तं भयवं ! ॥ ३६ ॥ णच्चसु सो भणइ कहं गीएण विणा पवाइएणं च । नच्चिज्जइ सुक्खत्तणमहो कहं तुम्ह जायं ति ?

॥ ३७ ॥ तो ते भणंति अम्हे गीयाइ कुणेसु तं तह कुणंति । उत्तालविसमतालं अकोवकोवो मुणी भणइ ॥ ३८ ॥
एयारिसम्मि गीए पवाइए मुक्खलोगजोगम्मि । णो णच्चामि सरोसा तं कड्ढेउं समाढत्ता ॥ ३९ ॥ जयणाए वाहुजुद्धम्मि
कुमलभावाओ चित्तलिहियव्व । वियलंगसंधिवंधे तत्तो काउं गओ सोवि ॥ ४० ॥ तेसिं पीडं अह भोयणाइपच्चूहमणुसरं-
तस्स । णो भिक्खायरियाए अडणं जायं नगरवाहिं ॥ ४१ ॥ पइरिक्के ठाणे संठियस्स चिंताउरस्स तक्कालं । सोहणनिमि-
त्तलाभे होही चरणं धुवं तेसिं ॥ ४२ ॥ जाया धिई विसुज्झंतमाणसो कुणइ ताव सज्झायं । ताहे कुमारपरियण
जणेण कहियं नरवइस्स ॥ ४३ ॥ सव्वं कुमारचरियं तो गुरुमूलं निवो गओ भणइ । मुणिणो खमापहाणा जं होंति कया-
वराहे वि ॥ ४४ ॥ एस कुमरावराहो खमिज्जऊ संपयं तओ मज्झ । भणइ गुरू नवि जाणे साहूणं केणई कुमरा ॥ ४५ ॥
जं थंभिया मुणी तो पुच्छइ तेवि य भणंति केणावि । णम्हाण विहियमेयं निवो भणइ नवह इमंति ॥ ४६ ॥ णूणं तेणं
आगंतुएण मुणिणा कयंति भणिऊण । जाओ तस्सन्नेसणपरायणो अहिगए तम्मि ॥ ४७ ॥ तस्स समीवमुवगओ जा
पासइ ताव परिगयमिमस्स । एसो पराजिओ नाम जेट्ठभाया ममं, दुट्ठु ॥ ४८ ॥ अवो ! विचिट्ठियं जं न मए साहू
पराभविज्जंता । कुमरेहिं रक्खिया इय लज्जामलिणाणणो राया ॥ ४९ ॥ पडइ चलणेसु दोसुं स तस्स भूमीनिहित्तनय-
णजुओ । मुणिणोवालंभपरेण भणियमह निप्पिहमणेण ॥ ५० ॥ सारयतारापहुमंडलुज्जले तह कुलम्मि जाएण । एया-
रिसो पमाओ उवेहिओ अहमजणजोग्गो ॥ ५१ ॥ जलणो अलिंजराओ जइ जलइ करालजालसंवलिओ । ता किं तमत्थि
सलिलं सो जेण जए नियत्तेज्जा ? ॥ ५२ ॥ ता एयाओ कुलाओ साहूण पराभवो समुप्पन्नो । न य सो समत्थि थेवंपि

रक्खिउं जो तयं तरइ ॥ ५३ ॥ पायविलग्गो सो तस्स खामणं कुणइ भणइ य जहेए । सज्जा जायंति तहा कुणेहि काऊणमणुकंपं ॥ ५४ ॥ भणइ मुणी पवज्जं जइ मे गिण्हंति वेइ तो राया । दिन्ना तुहच्चिय परं मणोवियप्पं उवलभामि ॥ ५५ न चयंति परं वोत्तुं तह कुणह जह भासगा खणं होंति । इय विन्नत्ते रन्ना गओ मुणी तस्समीवम्मि ॥ ५६ ॥ पगुणीकयमुहजंताण ताण कहिओ सवित्थरो धम्मो । पुट्ठा पवज्जाए कज्जे संवेगगयचित्ता ॥ ५७ ॥ पडिवज्जंति भणंति य जोएहिं गुणेहिं खंतिमाईहि । पुवभवब्भासाओ तहाविहाओ य इय भासा ॥ ५८ ॥ सवंगं कयसंजोयणेसु पुवं व निरुयदेहेसुं । जाएसु मुणी चरियाए निग्गओ अन्नदिवसम्मि ॥ ५९ ॥ सुमुहुत्ते निवकुलसमुचियाए नीईए दोवि निक्खंता । चिंतेइ रायपुत्तो ममोवगारी इमो एस ॥ ६० ॥ दुट्ठज्झवसाणाओ इमाओ मोयाविया दढं जेण । णूणं णरयपडणा विणा फलं अस्स होज्जत्ति ॥ ६१ ॥ एओवायाउ विणा अन्नोवाओ ण होंतओ णूणं । ता ओसहंव एसा विडंबणा ण उण तत्तेण ॥ ६२ ॥ एवं पुरोहियसुओ विचिंतइ नवरि जं विडंबेउं । पवइया विहिया नेव सुंदरं तं कयमणेण ॥ ६३ ॥ अकलंकपालियवया समाहिसारा तओ मरेऊण । तियसेसु समुप्पन्ना गुरुप्पओसो तओ चेव ॥ ६४ ॥ नवरि पुरोहियपुत्तस्स चित्तओ नो कहिंचिवि नियत्तो । तदणुगएणं चिय तेण चरमकिरिया कया सवा ॥ ६५ ॥ जाया तत्थ उदारा भोगा विहिया जिणाइ महिमाओ । पत्तम्मि चवणकाले कप्पद्दुमकंपणाईहिं ॥ ६६ ॥ मुणिए महाविदेहे वासम्मि जिणंतिगम्मि पुच्छंति । सुयधम्मा उवलद्धावसरा संता जहा अम्हे ॥ ६७ ॥ किं सुलहबोहिया अहव अन्नहा अग्गिमे भवे होमो । एवं पसिणे विहियम्मि तेहिं, भगवं तओ भणइ ॥ ६८ ॥ एस पुरोहियपुत्तो दुलहबोही निमित्तमे-

याए। किमबोहीए भणियं जिणपहुणा गुरुपओसोत्ति ॥ ६९ ॥ थेवमिणं तो भयवं कया णु लाभो पुणोवि बोहीए। बोही, (जिनः–)अग्गिमजम्मे (सुरः–) कत्तो (जिनः–)नियभाइजीवाओ ॥ ७० ॥ (सुरः–) सो कत्थ संपयं (जिनः) पुरवरीए कोसंबियाए परिवसइ। (सुरः–) किंनामगो स भगवं (जिनः)मूयगा नामा दुइज्जेण ॥ ७१ ॥ नामेण पढमगेण उ असोगदत्तोत्ति (सुरः)कहमिमं जायं। लोए नामं जह मूयगोत्ति (जिनः–) सुण एगचित्तो तं ॥ ७२ ॥ कोसंबीए पुरीए नियसोहोवहसियामरपुरीए। सेट्ठी तावसनामा धणकणयड्ढो पुरा आसि ॥ ७३ ॥ भज्जा अणवज्जंगी विरसामपयं अहेसि तस्सपहा। तग्गब्भसंभवो कुलधरो त्ति पुत्तो पगब्भगुणो ॥ ७४ ॥ सेट्ठी सुट्ठु परिग्गहसत्तो णाणापयट्टियारंभो। धम्मपरंमुहचित्तो कालेण मओ गिहे चेव ॥ ७५ ॥ गड्डासूयरमत्ताए जड्डुभावोवगओ समुप्पन्नो। दट्ठुं कुडुंबयं नियगमेव पोराणिया जाई ॥ ७६ ॥ सरिया जह अस्स पहू आसि अहं पेमपासवडिबद्धो। पायं तत्थेव गिहे इओ तओ अच्छइ भमंतो ॥ ७७ ॥ संवच्छरिए तस्सेव माहणाईण भोयणनिमित्तं। पिसियं पभूयमुवकप्पियं तओ सूयगारीए ॥ ७८ ॥ कहमवि पमत्तभावं गयाए गसियं तयं विरालीए। तत्तो कोवपराए तीए पिसियस्सणुवलंभे ॥ ७९ ॥ अन्नस्स मुच्चिय हओ पसाहियमिमस्स तं लहुं मंसं। सो पुण रोसपरवसो तत्थेव गिहे अही जाओ ॥ ८० ॥ जाओ य जाइसरणो गेहाओ गिहे तहिं चिय भमंतो। अच्छइ अविसंकमणो पलोयमाणो नियकुडुंबं ॥ ८१ ॥ दिट्ठो सूयारीए कोलाहलवाउलीकयगलाए। भीयाए अइदढलउडताडणा मरणमुवणीओ ॥ ८२ ॥ संपन्नसुद्धिलेसो नियपुत्तस्सेव सो सुओ जाओ। ठवियं असोगदत्तो त्ति तस्स नामं पिइजणेणं ॥ ८३ ॥ पइदिवसमुवचयं सो लहंतओ अह सिसुच्चिय

कयाइ। तह चेव जाइसरणो संपन्नो लज्जिओ संतो ॥ ८४ ॥ ण तरइ तणयं वप्पं ति भाणिउं न य बहुंपि जणणिंति। तो मोणव्वयपरमो ठिओ स मूयत्तणं पत्तो ॥ ८५ ॥ कुमरत्तेण ठियस्स उ एगंतेणेव विसयविमुहस्स। तस्सन्नया मुणिंदो निम्मलचउणाणसंपन्नो ॥ ८६ ॥ गामागरनगरसमाउलम्मि भूमंडलम्मि विहरंतो। णामेणं धम्मरहो समोसढो बाहिरुज्जाणे ॥ ८७ ॥ उवओगोऽणेण कओ जह बोही कस्स होहिही एत्थ। णायं जहेस तावसजीवो मूयत्तणं पत्तो ॥ ८८ ॥ लद्धावसरो संपइ बोहीलाभस्स पेसिओ ताहे। संघाडगो तयग्गम्मि गाहमेयं पढेइ जहा ॥ ८९ ॥ तावस! किमिहा मोणव्वएण पडिवज्ज जाणिउं धम्मं। मरिऊण सूयरोरग जाओ पुत्तस्स पुत्तोत्ति ॥ ९० ॥ तं सोऊण विम्हियचित्तो ते साहुणोऽभिवंदेइ। पुच्छइ तह कहमेसो मम वुत्तंतो अहिगओ त्ति ॥ ९१ ॥ तो भासंत वियाणइ अम्हाण गुरू वयं न उण किंचि। सो भयवं कत्थच्छइ पुट्ठो तेणं भणंति जहा ॥ ९२ ॥ उज्जाणम्मि मणोरमणामे कयसंभमो तओ जाइ। वंदणनिमित्तमेसो सुणेइ जिणभासियं धम्मं ॥ ९३ ॥ लद्धा बोही सयलाहिवाहिसंदोहसेलकुलिससमा। परिचत्तमूयभावो तत्तो सो जंपिउं लग्गो ॥ ९४ ॥ नवरि न मूयगनामं लोगपरूढं इमस्स ओसरियं। इय मूयगोत्ति नामं जणम्मि एयस्स विक्खायं ॥ ९५ ॥ (सुरः)एत्तो वि मूयगाओ बोही मे कत्थ होहिई भयवं!। (जिनः–)सिहरड्ढे वेयड्ढे गिरिम्मि कूडम्मि सिद्धम्मि ॥ ९६ ॥ (सुरः–)केणोवाएण इमा भविस्सइ, (जिनः)पुव्वजाइसरणाओ। (सुरः–) तंपि य कत्तो होही (जिनः–) नियकुंडलजुयलदरिसणओ ॥ ९७ ॥ एवमुवलद्धबोहोवाओ बहुमाणओ जिणं नमिउं। कोसंबीए उवगओ सो तियसो मूयगसमीवं ॥ ९८ ॥ दाविय नियरूवसिरिं साहइ तव चुल्लभाउगो होहं। तह कज्जं जह

वोही मज्झ लहुं चिय समुब्भवइ ॥ ९९ ॥ तो नीओ वेयड्ढम्मि पव्वए सिद्धकूडजिणभवणे ॥ नियकुंडलजुगठावणमिह विहियं पच्चओ तस्स ॥ १०० ॥ दाणं चिंतारयणस्स तस्स उवणीयचिंतियफलस्स । कयमेएण स सग्गं गओ सुरो, ताओ रयणाओ ॥ १०१ ॥ तस्स समीहियसिद्धी सव्वा संपज्जइ अह कयाई । अंबफलाण अकाले जणणीए डोहलो जाओ ॥ १०२ ॥ जाया भिसं किमंगी सा एसो संकिओ तओ नायं । सच्चं चिय जिणवयणं सो तियसो इह समुप्पन्नो ॥ १०३ ॥ तत्तो च्चिय रयणाओ फलिया अंबयतरू अकालेवि । संमाणियदोहलगा सा गब्भं वोढुमाढत्ता ॥ १०४ ॥ मासेसु नवसु वोलीणएसु अहिएसु किंचि रविबिंबं । पुव्वदिसिव्व मणोहररूवं पुत्तं पसूया सा ॥ १०५ ॥ नवकारसारपीढगद्दाणं जायस्सिमस्स परिविहियं । तह जम्ममहो सुमहं जाओ कुलनंदिविद्धिकरो ॥ १०६ ॥ णामकरणम्मि पत्तो ठवियं नामं जहा अरिहदत्तो । एसो होउत्ति कमेण वड्ढमाणो जिणिंदाणं ॥ १०७ ॥ तह साहूण सयासे निज्जंतो तेसि पायकमलेसु । पाडिज्जंतो ताडिज्जंतो जह रडइ अइकडुयं ॥१०८॥ पत्तम्मि जोव्वणभरे वहुलायन्नाओ तेण कन्नाओ । चउरो विवाहियाओ अवाहचित्तो समं ताहिं ॥ १०९ ॥ अह सेवइ विसयसुहं अविसेसीकयनिसादिवसभागो । समए असोगदत्तेण साहिओ पुव्वसंगारो ॥ ११० ॥ तिलतुसमेत्तंपि न जा पडिवज्जइ ताव तिव्वसंवेगो । सो पव्वइओ काउं तवमुग्गं सुरवरो जाओ ॥ १११ ॥ समए ओहिपओगो तेण कओ नायमेस अइगाढं । मिच्छत्तं पडिवन्नो तेणस्स असद्दहाणमिणं ॥ ११२ ॥ जाव न विहुरसरीरो विहिओ एसो न ताव पडिवोहो । होही एयस्स विभाविऊण वाही तओ जणिओ ॥ ११३ ॥ घोरो जलोदरो नाम विज्जपरिवज्जणिज्जओ तेण । वियणा जंतनिपीडणतुल्ला सव्वंगिया जाया ॥ ११४ ॥

उव्विग्गो सो नियजीवियाओ अग्गीपवेसमभिलसइ । जा ताव सवररूवो होउं स सुरो समणुपत्तो ॥ ११५ ॥ उग्घोसण-
मारद्धं जह विज्जो हं समत्थवाहीण । दिट्ठो स तेण जंपियमेसो वाही वहुं रुद्दो ॥ ११६ ॥ किच्छेण चिगिच्छिज्जइ
ममावि एसो जओ पुरा आसि । परिचत्तसव्वसंगो तेणेवमडामि पइनगरं ॥ ११७ ॥ एयस्स जावणकए एसो च्चिय इय
अडेइ जइ ता हं । फेडेमि तेण दुक्खदुएण अंगीकयं सव्वं ॥ ११८ ॥ नीओ चच्चरदेसे माइट्ठाणेण ठाविओ तत्थ ।
विहिया चच्चरपूया पदंसिओ वाहिनिस्सारो ॥११९॥ अवणीया वियणा पाविओ य पउणत्तणं खणा चेव । पव्वज्जादाणकए
स तस्स सयमवि य मणिरूवो ॥ १२० ॥ संजाओ दिन्ना दिव्वरूवदिक्खा मुणीणमायारो । कहिओ सट्ठाणगओ स सुरो
तो सो वि पव्वज्जं ॥ १२१ ॥ उज्झित्तु गओ गेहं तहेव भज्जाइयाण पडिवत्ती । जा विहिया ता वाही तहेव देवेण से
विहिओ ॥ १२२ ॥ विद्दाणो सयणजणो तं तहमइदूरमाउरं दट्ठुं । पेच्छेइ य तं वेज्जं सवरागारं भणेई य ॥ १२३ ॥
सो वि तह च्चिय तं पन्नवेइ पडिवज्जई अह इमोवि । णवरिमिमोवि मए सममडउ महिं तेण पडिवन्नं ॥ १२४ ॥ तो
गोणगाभिहाणो समप्पिओ सत्थकोसओ तस्स । विहियायरेण तेणवि गहिओ सुपसन्नवयणेण ॥ १२५ ॥ तत्तो कय-
निग्गमणेण भासिओ सो सुरेण जह निच्चं । मम तुल्ला कायव्वा किरिया अह अन्नया गामे ॥ १२६ ॥ जालामालकरालो
विउव्विओ संपयट्टअट्टरवो । तत्तोहुत्तं विज्झावणहेउं जाव सो विज्जो ॥ १२७ ॥ थूलतणपूलहत्थो गच्छइ ता तेण एस
पन्नविओ । जलसंजोगसमुचिए इमम्मि कह पूलगकरोसि ? ॥ १२८ ॥ (वैद्यः—) तंपि कहं जम्मजराजलणे एयम्मि
भीमभवरन्ने । उम्मुक्कवओ वच्चसि ण सच्चरिओ धुवं होसि ? ॥ १२९ ॥ तो तुण्हिक्को थक्को सम्मं मग्गं चइत्तु उम्मग्गे ।

वेज्जं संपट्ठियमन्नया उ दट्ठूण सो वेइ ॥ १३० ॥ कम्हा इमो सुमग्गो मुक्को चुक्कोव तं सि पडिहासि । (वैद्यः–) तंपि कहं सिद्धिपहं मोत्तुं भवपंथमोइन्नो ? ॥ १३१ ॥ पुणरवि देउलियाए एगाए जक्खपडिममेयस्स । दंसेइ पुज्जमाणिं अहोमुहिं झत्ति निवडंतिं ॥ १३२ ॥ विहियंपि उवरिहुत्तं परिवत्तिय पच्छहुत्तमित्थंति । (अर्हद्दत्तः–) अबो ! वहु विवरीया एसा जा चिट्ठए एवं ? ॥ १३३ ॥ (वैद्यः–) सयलजणपूयणिज्जं पव्वज्जं वज्जिऊण सावज्जं । जो घरकज्जं पडिवज्जसित्ति सो तं न विवरीओ ॥ १३४ ॥ पुणरवि गड्डाकोलं विउव्वई सालिकुक्कुसे चइउं । गाढमणिट्ठं विट्ठंगसंतयं निट्ठयं स सुरो ॥ १३५ ॥ (अर्हद्दत्तः–) अइकुच्छणिज्जपगई एसो कोलो सुई इमे मोत्तुं । जो कुक्कुसे निसेवइ पुरीसमेयारिससरूवं ॥ १३६ ॥ (वैद्यः–) तं एत्तो च्चिय कुच्छाठाणं जो मुत्तु संजमं रमसि । नारीसु विलीणवसंतमुत्तमंसाइभत्थासु ॥१३७॥ एक्कं पुणरवि वसहं स विउव्वई जुजमं सुगंधड्ढं । वज्जित्तु अईवगहीरकूववहुवियडतडरूढं ॥ १३८ ॥ दुव्वंकुरमइतुच्छं समीहमाणं मुहं तओहुत्तं । तह निक्खिवंतमंतो कूवम्मि निहित्तणेसूजुगं ॥ १३९ ॥ (अर्हद्दत्तः–) सच्चं चिय एस पसू कहमन्नहमेरिसं तणं सुलहं । मोत्तूणमइदुरंतं दुव्वंकुरमेयमभिलसइ ॥ १४० ॥ (वैद्यः–) एत्तो वि पसू तुममसि सुहेक्कफलपव्वए चइत्ताणं । नरगाइदुग्गइफले जो विसयसुहे पसत्तोसि ॥१४१॥ एवं तं जंपंतं तह चोयंतं पए पए निउणं । जायासंको पुच्छइ ण माणुसो होसि सो ताहे ॥ १४२ ॥ संवेगमागयं जाणिऊण तं किंपि अह निवेएइ । सव्वं पुव्वभवगयं वुत्तंतं वोहिलाभकए ॥ १४३ ॥ वेयड्ढम्मि गिरिंदे सो नीओ तेण सिद्धकूडम्मि । तं नियकुंडलजुगं दंसियमह तक्खणा चेव ॥ १४४ ॥ संपन्नजाइसरणो संवुद्धो भावओ य पव्वइओ । जाओ खंतो दंतो दूरं गुरुभत्तिविणयपरो ॥ १४५ ॥ सुट्ठुच्छ-

लंतसद्धा समन्निओ वहुविहं सुयमहीओ । अपुव्वापुव्वअभिग्गहेसु निच्चं चिय पसत्तो ॥ १४६ ॥ इय सामन्नं काउं अणन्नसामन्नमंतिमे काले । संलिहियकसायतणू णिस्सल्लो सवहा होउं ॥ १४७ ॥ सुद्धसमाहाणपरो मरिउं वेमाणिओ तओ जाओ । तत्थवि चेइयजिणवंदणाइवावारवद्धरसो ॥ १४८ ॥ ठिच्चा चइत्तु तत्तो महाविदेहे कुले विसालम्मि । आराहिय जिणधम्मो संपत्तो सासयं ठाणं ॥ १४९ ॥ इति ॥

अथैतत्संग्रहगाथाक्षरार्थः;—एलपुरं नाम नगरमासीत् । तत्र जितशत्रू राजा, पुत्रोऽपराजितश्च युवराजो वभूव । द्वितीयश्च पुत्रः समरकेतुर्नाम । तस्य च कुमारभुक्तावुज्जयिनी समजायत ॥ २८४ ॥ १ ॥ अन्यदा च प्रत्यन्तविग्रहजये निजदेशसीमापालभूपालस्य विग्रहे व्युत्थाने सति यो जयः परिभवस्तस्मिन् समुपलब्धे । आगच्छतः स्वदेशाभिमुखं 'नवरि'त्ति नवरं केवलं युवराजस्यापराजितस्य राधाचार्यसमीपे धर्म्माभिव्यक्तौ सत्यां निष्क्रमणं व्रतमभूत् ॥ २८५ ॥२॥

अन्यदा च 'तगराविहार'त्ति तगरा नाम नगरी, तस्यां राधाचार्याणां विहारः सम्प्रवृत्तः । प्रस्तावे चोज्जयिनीतस्तत्र तगरायामार्यराधसाधूनामागमनं समजनि । विहिता प्रतिपत्तिः प्राघूर्णकोचिता विहारपृच्छा उचितकाले समुचितसमये सन्ध्यादौ कृता सूरिभिः ॥ २८६ ॥ ३ ॥

भणितं च तैः राजपुरोहितपुत्रावभद्रकौ, तत्कृतस्तु तत्कृत एवोपसर्ग्गः साधूनाम् । शेषस्त्वन्नपानादिशुद्धिस्तल्लाभादिरूपो निरुपसर्गो बाधाविरहितस्तत्रोज्जयिन्यां विहारः सदा सर्वेषु प्रावृडादिकालेषु यतीनां साधूनामिति ॥ २८७ ॥ ४ ॥

ततोऽपराजितस्य चिन्ता संजाता । प्रमत्तता कुमारोपेक्षालक्षणा भ्रातुर्मम महादोषो बोधिलाभघातकत्वात्, तद्

निग्रहीतुमसौ मम युज्यते । तथा चैव कुमारयोरप्यनुकम्पा दया कर्तुमुचिता । अक्ति मे शक्तिः सामर्थ्यं प्रस्तुतनिग्रहे ॥ २८८ ॥ ५ ॥

'गुरुपुच्छ'त्ति गुरुमापृच्छयेत्यर्थः । गमनमुज्जयिनीं प्रति । सम्प्राप्तिश्च । तत्र प्रवेशश्च साधूपाश्रये । कृता च वन्दनादिका उचिता स्थितिः । सति काले भिक्षाभ्रमणरूपे उद्ग्राहणं पात्रप्रगुणीकरणरूपं यदा तेनविहितं तदा साधुभिः 'अच्छणं खु'त्ति आसनमेव आद्ध्वं यूयमित्येवं प्रज्ञापनं कृतम् । तेन चोक्तमहमात्मलब्धिको न परलब्धिमुपजीवामि ॥ २८९ ॥६॥

ततः स्थापनाकुलानि प्रतीतानि । आदिशब्दाद् दानश्रद्धालुश्रावकसम्यक्त्वदृष्टादिकुलग्रहः । यतः पठ्यते—"दाणे अभिगमसद्दे सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छत्ते । मामाए अचियत्ते कुलाइं जयणाए दाइंति ॥१॥ सागारिवणिगसुणए गोणे पुत्ते दुगंछियकुलाइं । हिंसागं मामागं सव्वपयत्तेण वज्जेज्जा ॥ २ ॥" एवमुपलब्धस्थापनादिकुलविभागः स साधुः प्रत्यनीकगृहे प्रविष्टः, भणितं च धर्म्मलाभ इति । ततोऽन्तःपुरिकासंज्ञानमन्तःपुरिकाभिस्तस्य संज्ञा अकारि यथापसरेति 'अवहेरि'त्ति अवधीरणा तेन कृता । धर्मलाभशब्दश्रवणे कुमारकागमनं तत्पार्श्वे सम्प्रवृत्तम् ॥ २९० ॥ ७ ॥

ताभ्यां च प्रथमं 'दुवारघट्टण'त्ति द्वारकपाटपुटस्थगनं कृतम् । 'वंदण णच्चाहि'त्ति वंदितोऽसौ, भणितश्च नृत्य त्वं तत्रेत्येवं भणिते सति स आह—कथं गीतवादितेन विना 'नृत्यते' इति गम्यते । ततो भणतस्तौ कुमारौ—आवामिदं गीतादि कुर्व इति ॥ २९१ ॥ ८ ॥

'आरम्भविषमतालम्' आरम्भे एव विषमो विसंस्थुलस्तालो गीतवादितसंयोगरूपो यत्र तत्तथा नृत्यं प्रवृत्तम् । तदाऽको-

पस्य साधोर्यः कोपस्तत्र सति तेनोक्तं न नैव एवं विषमतालतायां नृत्यामि, विडम्बनारूपत्वाद् अस्य नृत्यस्य । ततः
कर्षणे हस्तपादादिशरीरावयवेषु तस्य ताभ्यां क्रियमाणे यतनयात्यन्तपीडापरिहारेण यन्नियुद्धं बाहुयुद्धं तद्विधाय यत्नेन
तेन चित्रलिखिताविव तौ कृतौ । ततः साधोस्ततः स्थानाद् गमोऽपसरो जातः ॥ २९२ ॥ ९ ॥
'पीडंतराय'त्ति पीडा तच्छरीरगताऽन्तरायश्च भोजनादिविघ्नरूपोऽनयोर्वर्त्तत इति परिभाव्य न नैवाटनं कृतं भिक्षानि-
मित्तं तेन साधुनेति, किन्तु 'पइरिक्के'त्ति एकान्तेऽवस्थानं कृतम् । तत्र तस्य चिन्ता–कथमिदं मच्चेष्टितं सुंदरपरिणामं
स्यादिति । तत्काले च शोभननिमित्तमङ्गस्फुरणादि किञ्चिन्निमित्तं सुन्दरं प्रवृत्तम् । ततो भविष्यति चरणमिति धृतियो-
गस्तस्य सम्पन्नः । स्वाध्यायकरणं तु स्वाध्यायकरणमेव प्रारब्धम् ॥ २९३ ॥ १० ॥
राज्ञः समरकेतोः कुमारावेदनं परिजनेन कुमारवृत्तान्तकथनं कृतम् । स च गुरुमूलागमनं विधाय क्षमस्वापराधं
कुमारकृतमित्युक्तवान् । तं प्रति गुरुराह–न वि जाने न वेद्मि साधुभिर्यथा स्तम्भितौ कुमारौ ॥ २९४ ॥ ११ ॥
तदनुपृच्छा कृता साधूनां, तैरप्यूचे–नास्माकं केनचित् कस्यापि किञ्चित्कृतम् । ततो राजा आह–नैतत्कुमारस्तम्भ-
नमन्यथा साधून् विहाय भदन्त कल्याणकारक ! । तत आगन्तुके साधौ शंका जाता, मा तेन कृतं कुमारस्तम्भनमिति ।
ततः साधनं निवेदनं प्राघूर्णकसाधो राज्ञः कृतं गुरुणा । ततो राज्ञा गमनं तस्य साधोः समीपे कृतम् । ततश्च ज्ञानं प्रत्य-
भिज्ञानं समजनि ॥ २९५ ॥ १२ ॥
व्रीडितो लज्जावान् राजा जातः । ततोऽनुशासने मुनीनां शिक्षणे कृते मिथ्यादुष्कृते च तेन दत्ते कुमारविज्ञापनं

समजायत, यथा—योजयत प्रगुणीकुरुत तौ कुमारौ। मुनिराह—गुणैः सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रैर्योजयितुमिच्छामः। पृच्छत च तौ कुमारौ। इत्येवं मुनिनोक्ते युवराजः प्राह ॥ २९६ ॥ १३ ॥

न शक्नुतस्तौ वक्तुम्। ततश्च तत्र कुमारस्थाने गमनमकारि साधुना। ततो मुखयोजना कथना च धर्मस्य। पश्चात् पृच्छायां संवेगः संजातस्तयोः। कुत इत्याह—तथा बीजाभ्यासात् तत्प्रकाराज्जन्मान्तरविहितगुणज्ञप्रमोदादिधर्मकल्पतरुमूलानुशीलनरूपात्। ततश्च संयोजने शरीरावयवानां चर्यायां च भिक्षाभ्रमणरूपायां मुनिना कृतायां निष्क्रमणं व्रतमभूत् तयोः ॥ २९७ ॥ १४ ॥

तत्र राजकुमारे चिन्ता उपकारे चिन्ता—उपकारी सुष्ठ्वावयोर्भगवान् अयमित्येवंलक्षणा संजाता, इतरस्यापि पुरोहितपुत्रस्य एवैव राजपुत्रसम्बन्धिनी चिन्ता, परं मनाक् अविधौ तु प्रव्रज्यादानकालभाविनि पुनर्विषये गुरौ प्रद्वेषो जातः ॥ २९८ ॥ १५ ॥

अप्रतिक्रमणं गुरुप्रद्वेषलक्षणस्यापराधस्यानालोचनं यावज्जीवमपि तस्य सम्पन्नम्। कालो मरणं तदवस्थस्यैव। देवोत्पादः। तत्र चोदारा उग्राः, मोकारः पूरणे, भोगाः शब्दादयः। च्यवननिमित्ते माल्यम्लान्यादिके सम्पन्ने सति; पठ्यते—"माल्यम्लानिः कल्पवृक्षप्रकम्पः श्रीह्रीनाशो वाससां चोपरागः। दैन्यं तन्द्रा कामरागाङ्गभङ्गौ दृष्टिभ्रान्तिर्वेपथुश्चारतिश्च ॥ १ ॥" पृच्छा महाविदेहे जिनान्तिके बोधाबोधविषये तेन पुरोहितपुत्रसुरेण कृता किमहं सुलभबोधिरितरो वेति बोधिस्ते तव दुर्लभेति भगवान् आह ॥ २९९ ॥ १६ ॥

सुरः–किन्तु किं प्रमाणं पुनस्तन्निमित्तं दुर्लभबोधिकत्वे ? । जिनः–स्तोकं गुरुप्रद्वेषमात्रलक्षणं निमित्तं न महाविषयं नात्यन्तमनुबन्धि । सुरः—'कता णु' कदा पुनर्लाभो बोधेरिति ? । जिनः–अत्र स्तोकदिनमध्य एवं लभ्यत्वेन समीपवर्त्तिनि सुरभवादनन्तरजन्मनि । सुरः–कुतः सकाशात् ? । जिनः–निजभ्रातृजीवात् ॥ २०० ॥ १७ ॥

सुरः–कुत्रासौ भ्रातृजीवः ? । कौशाम्ब्याम् । सुरः–किंनामा सः ? जिनः–मूकस्तु तुशब्दस्य क्रमभेदेन योजनाद् द्वितीयेन तु नाम्ना मूककः प्रथमेनाशोकदन्त इति । सुरः–किमेतद् नामद्वयम् ? इत्येवमुक्तरूपेण ततो जिनेन पूर्वभवकथना कृतेति ॥ ३०१ ॥ १८ ॥

यथात्र चास्यामेव कौशाम्ब्यां पुरि तापसश्रेष्ठी आरम्भयुक्तः सदैवासीत् । स मृतः सन् गृहे स्वकीये एव कोलः शूकरो बभूव । स्मरणं पूर्वजन्मनस्तस्य सम्पन्नम् । ततः सूपकार्या निहतो मारितः । कीदृशः सन्नित्याह–मार्जारीमन्युहतो बिरालीरोषेण हतस्ताडितः सन् ॥ ३०२ ॥ १९ ॥

'तत्थोरग'त्ति तत्र निजगृहे एव उरगः सर्प्पो जातः । 'सूयारीभय सरणं बोलघाइओ' इति यथायोग्यं पदयोजना-जातिस्मरणमभूत् । सूपकार्या भयेन बोले कोलाहले कृते घातितो व्यापादितः सन् जातः निजपुत्रसुतः । स्मरणं तत्रापि प्रागुजातेः । ततो 'मूयवय कुमर चउणाणी' इति मूकव्रतं लज्जितेन कृतम् । ततः कुमारस्याकृतपरिणयनस्यैव सतश्चतुर्ज्ञानी मुनिः समवससारेति ॥ ३०३ ॥ २० ॥

तस्य च क्षेत्राभोगे कृते ज्ञानमभूत्, यथा—समय एष एतस्य बोधिलाभे विधेये इत्यालोच्य साधुसंघाटकप्रेषणं विहितम्। तेन च तद्वृत्तान्तगतः पाठः कृतः ॥ ३०४ ॥ २१ ॥

कथमित्याह—तापस ? किमनेन निरर्थकेन मौनव्रतेन, प्रतिपद्यस्व ज्ञात्वा धर्म्मं जिनप्रणीतम्। कुतो, यतो मृत्वा 'सूयरोरग'त्ति सूकर उरगश्च जातस्तथा पुत्रस्य पुत्रस्त्वमसीति ॥ ३०५ ॥ २२ ॥

'विस्मयवन्दनपृच्छा' प्रथमतो विस्मयस्ततो वन्दनं तदनुपृच्छा जाता कथमिदं भवद्भ्यां मम चरितं ज्ञातमिति ?। गुरुर्जानाति, न पुनरावां किञ्चनेति। कुत्र स महाभागस्तिष्ठति ?। उक्तं च ताभ्यामुद्याने । तद्गमनं मूककगमनमुद्याने। तत्र वन्दना कृता, कथना च धर्मस्य गुरुणा। सम्बोधिः सम्यक्त्वरूपा ॥ ३०६ ॥ २३ ॥

तथावासनातो लोकेऽस्य नाम नापगतं तत्, ततस्तु तत एव मूक इति। एवमनेन विधिना द्वितीयं नाम एतद् मूक इति एतस्य विज्ञेयमिति ॥ ३०७ ॥ २४ ॥

सुरः—इतोऽपि भ्रातृजीवात् कुत्रस्थाने बोधिः ? जिनः—रम्ये वैताढ्यसिद्धकूटे सर्वकूटश्रेणिप्रथमस्थानभाविनीति। सुरः—कथं केन विधिना पुनः ? जिनः—जातिस्मरणात्। सुरः—तज्जातिस्मरणं कुत इति ? जिनः—कुण्डलयुगात् ॥३०८॥

ततः कोशाम्ब्यागमो मूककसाधनं तीर्थकृत् कथितवृत्तान्तनिवेदनं मूककाग्रतस्तेन विहितम्। संगारः संकेतस्ततो द्वयोरपि गमनं वैताढ्ये कूटे सिद्धनाम्नि। कुण्डलस्थापना। तथा, स्मृतिफलं चिन्तारत्नदानं स्मृत्या स्मरणमात्रेण फलं यस्मात् तत्तथा तच्च तच्चिन्तारत्नं चेति ॥ ३०९ ॥ २६ ॥

गमनं सुरस्य स्वस्थाने च्यवने सत्युत्पादश्च्यवनोत्पादः । आम्रेष्वकालदोहदो जनन्याः समजनि । तदसम्प्राप्तौ कृशता । ततः शंका मूकस्य विमर्शो जातः । किमयं स उत्पन्नोऽन्यो वेति । निश्चितं च तेन, यथा सत्या एव जिनाः । ततोऽसौ सुरजीवो गर्भतयोत्पन्न इति चिन्तारत्नात् सकाशात् तत्सिद्धिरकालदोहदसिद्धिः ॥ ३१० ॥ २७ ॥

निष्पत्तिर्गर्भस्य । प्रसवश्च समये । नमस्कारपीठकः प्रतीतरूपेण नमस्कारेण युक्तः पीठको नवजातशिशुयोग्यपातव्यवस्तुरूपो दत्तः । अर्हद्दत्तो नामेति कृतम् । अर्हतां भगवतां पुनः पुनर्नामस्मरणार्थम् । 'चेइयसाहूनयणं'त्ति चैत्यानां साधूनां च समीपे नयनं तस्य यदा क्रियतेऽभक्तिरटनेऽबहुमानाद् आक्रन्दने परिज्ञातधर्म्मनिस्पृहचित्तस्य सम्पन्नयौवनस्य च 'चउकन्ना' इति पितृभ्यां चतसृणां कन्यकानां परिणयनं कारितः ॥ ३११ ॥ २८ ॥

साधनं च मूककेन प्राच्यवृत्तान्तस्य कृतम् । अप्रत्ययनमश्रद्धानमर्हद्दत्तस्योत्पन्नम् । ततो वैराग्याद् मूककप्रव्रज्या जाता । मृतस्य च देवलोके स्वर्गलाभः समजनीति । तत्रस्थस्य च तस्यावधेः प्रयोजनम् । 'जाणण'त्ति ज्ञातं च यथा गाढं निविडं 'मिच्छंति' मिथ्यात्वमित्येतस्मात् कारणात् संक्लेशो मार्गाश्रद्धानरूपः सम्पन्नोऽस्य ॥ ३१२ ॥ २९ ॥

ततः प्रतिबोधार्थं व्याधिविधानं जलोदरादिमहारोगकरणम् । तस्य सम्पन्नव्याधेर्वैद्याः पितृभ्यामाकारिताः तैश्च प्रत्याख्यानं तदनादरणीयतालक्षणं कृतमिति वेदना महती जाता । निर्विण्णेनाग्निः साधयितुमारब्धः । देवस्य 'सवरघोसण'त्ति सवररूपकरणं, घोषणा च यथाहं सर्वव्याधिवैद्यः । दृष्टोऽसौ तेन, भणितं च रौद्रोऽयं व्याधिः प्रयत्नेनापगमिष्यति ॥ ३१३ ॥ ३० ॥

ममाप्येष व्याधिरासीत् । तस्मादेवं निःसंगरूपोऽटामि ग्रामनगरादिषु यापनाहेतोर्बाधानिवृत्तिनिमित्तम् । 'एसोवि हु'त्ति एषोऽपि यद्येवमहमिवाटति ततः स्फुटयामि व्याधिमित्येवमुक्ते प्रतिपत्तिरङ्गीकारोऽनेन कृतः ॥ ३१४ ॥ ३१ ॥

ततश्चत्वरं नीत्वा मातृस्थानं मायारूपं कृतम्, यथा–चत्वरपूजा तत्र तस्योपवेशनं तथाविधमंत्रौषधादिप्रयोगः, ततो व्याधिनिर्गमनं प्रत्यक्षरूपस्य दर्शितं तत्क्षणमेवावेदना वेदनापगमः । ततश्च प्रगुणः समजनि । ततो 'असमय'त्ति असमयोऽयं प्रव्रज्याया इत्यात्मनि साधुविकुर्वणं साधुरूपकरणम् । 'उवाय मो'त्ति उपायोऽयमिति कृत्वा द्रव्यप्रव्रज्या-लिङ्गग्रहणरूपा तस्य तदा तेन दत्ता ॥ ३१५ ॥ ३२ ॥

सुरे च स्वस्थानं गते तत्त्यागात् प्रव्रज्या परित्यागाद् गृहमागमोऽनेन कृतः । एवमनेन विधिना आदिप्रतिपत्तिरादा-विव कलत्राद्यङ्गीकाररूपा जाता । तथा पुनर्द्वितीयवारं स एव व्याधिरुत्पादितः । विद्रावणाः स्वजनाः । वैद्यस्य सवर-रूपधारिणः 'पासणे' इति दर्शने सैव प्रज्ञापना ॥ ३१६ ॥ ३३ ॥

एवं प्राग्वत् पुनरपि प्रव्रज्या दत्ता, भणितं च नवरं मया सममटत्वेवं प्रतिपन्ने तेन 'गोणत्तगहणं' कारितो गोण-तश्च तच्छस्त्रकोशः । निर्गमस्ततः स्थानात् । उक्तश्च सदापि मत्तुल्या क्रिया कर्त्तव्या ॥ ३१७ ॥ ३४ ॥

अन्यदा देवेन 'गामपलित्तविउव्वण'त्ति ग्रामस्य प्रदीप्तस्य विकुर्वाणमुन्मार्गे गमनं च, यक्षपूज्यपतनं च यक्षस्य पूज्यस्य सतः पतनं, कुडङ्गत्यागी सूकरो विष्ठालग्नो दर्शितः । तथा, कूपे गोर्बलीवर्दस्य 'जुंजम'त्ति जुंजमाख्यचारिपरिहारेण दूर्वाभिलापविषयी कृता दर्शितेति ॥ ३१८ ॥ ३५ ॥

तृणविध्यापनादिषु यथाक्रमं प्रदीप्तग्रामस्य तृणैर्विध्यापने, आदिशब्दादुन्मार्गे गमने वैद्येन क्रियमाणे, यक्षस्य पूज्यमानस्याप्यधः परिपतने, कुडंगपरिहारेण सूकरस्य विष्ठोपजीवनेन, गोश्च जुंजमचारिपरिहारेण कूपे दूर्वासमीपे जल्पन्नर्हद्दत्तः। अहो! अयुक्तमेषामेतदाचरितमिति ब्रुवाणः, किञ्चेति पुनः सुरेण प्रेरितो निपुणं निस्पृहवृत्त्या परिभावितवान्, न मानुषोऽयं वैद्यस्ततो मनाक् संवेगे सम्पन्ने साधितं सर्वं पूर्वचेष्टितमिति ॥ ३१९ ॥ ३६ ॥

ततस्तस्य वैताढ्यनयनमकारि कूटे सिद्धनाम्नि कुण्डलजुगले दर्शिते भावतः सम्बोधिः संवृत्तः। ततः क्रमेण प्रव्रज्या। तत्रापि गुरुभक्त्यभिग्रहाराधनात् सुरेषूदपद्यतेति ॥ ३२० ॥ ३७ ॥

उपसंहरन्नाह;—

मोहक्खलणसमाणो एसो एयस्स एत्थ पडिबंधो। णेओ तओ उ गमणं सम्मं चिय मुत्तिमग्गेण ॥३२१॥

मोहस्खलनासमानो दिग्मोहादिमोहविघ्नसमः, एष प्रथमतोऽत्यन्तधर्म्मारुचिरूपः। एतस्यार्हद्दत्तस्यात्र मोक्षमार्गे प्रतिवन्धो निरूपितरूपो ज्ञेयः। ततस्तु तदुत्तरकालमेव गमनं सम्यगेव सर्वातिचारपरिहारं मुक्तिमार्गेण सम्यग्दर्शनादिना ॥ ३२१ ॥

इत्थं भिन्नग्रन्थेरप्यवश्यवेद्यचित्रकर्मवशात् त्रिविधः प्रतिवन्धो भवतीति दृष्टान्तैः प्रतिपाद्य साम्प्रतमुक्तमर्थमुपसंहरन् यथासौ न सम्पद्यते तथोपदिशन्नाह;—

तस्यैवोपसंहरणम्

एवं णाऊण इमं परिसुद्धं धम्मवीयमहिगिच्च । बुद्धिमया कायव्वो जत्तो सति अप्पमत्तेण ॥ ३२२ ॥

एवं मेघकुमारादिज्ञातानुसारेण ज्ञात्वेमं धर्म्मप्रतिवन्धं दारुणपरिणामं परिशुद्धं सर्वातिचारपरिहारेण धर्म एव श्रुत-चारित्राराधनारूपो बीजमनेककल्याणकलापकल्पपादपस्य प्ररोहहेतुर्धर्मवीजं तदधिकृत्यापेक्ष्य विधेयतया बुद्धिमता निरूपितबुद्धिरूपधनेन पुंसा कर्त्तव्यो यत्न आदरः, सदा सर्वावस्थास्वपि, अप्रमत्तेनाज्ञानसंशयमिथ्याज्ञानादिप्रमादाष्टकपरिहारवता । न ह्यशुद्धवीजवप्तारः कृषीवलाः कृतयत्ना अपि कृषावविकलं फलं कदाचिदुपलभन्त इति । यथा-ते तच्छुद्धावधिकं यत्नमवलम्वन्ते, तथा प्रस्तुतधर्मवीजशुद्धौ भवभीरुभिर्भव्यैरादरपरैर्भाव्यमिति भावः ॥ ३२२ ॥

अथ धर्मवीजशुद्धेः साक्षादेव फलमभिधित्सुराह;—

परिसुद्धाणाजोगा पाएणं आयचित्तजुत्ताणं । अइरोद्दंपि हु कम्मं ण फलइ तहभावओ चेव ॥ ३२३ ॥

परिशुद्धाज्ञायोगात् सर्वातिचारपरिहारेण धर्म्माराधनात् प्रायेणात्यन्तनिकाचनावस्थाप्राप्तं कर्म परिहृत्येत्यर्थः, आत्मचित्तयुक्तानां आत्मन्येव परवृत्तान्तेष्वन्धवधिरमूकभावापन्नतया यद् मनश्चित्तं तेन युक्तानां बहिर्व्याक्षेपपरिहारेण सदा आत्मन्येव निक्षिप्तशुद्धचित्तानामित्यर्थः, अतिरौद्रमपि नरकादिविडम्बनादायकत्वेन दारुणमपि कर्म ज्ञानावरणादि न नैव फलति स्वविपाकेन पच्यते । कुत इत्याह—तथा भावतश्चैव तत्प्रकारस्वाभाव्यादेव । यथा ह्याम्रतरवः समुद्गतनिरन्तर-कुसुमभरभ्राजिष्णुशाखासंदोहा अपि वहलविद्युदुद्द्योतपरामृष्टपुष्पाः निष्फलीभावं दर्शयन्ति, तथास्वाभाव्यनियमात्,

तथा परिशुद्धाज्ञाभ्यासात् सुप्रणिहितमानसानामत्यन्तनिर्गुणभवभ्रान्तिपरिश्रान्तानां जन्तूनां दारुणपरिणाममिथ्यात्वादिनिमित्तोपात्तमप्यशुभकर्म्म न स्वफलमुपधातुं समर्थं स्यादिति ॥ ३२३ ॥

एतदेव प्रतिवस्तूपमया भावयति;—

वाहिम्मि दीसइ इमं लिंगेहिं अणागयं जयंताणं। परिहारेतरभावा तुल्लनिमित्ताणवि विसेसो ॥ ३२४ ॥

व्याधौ कुष्ठज्वरादौ समुद्भवितुकामे दृश्यतेऽध्यक्षत एवावलोक्यत इदमफलत्वम्। कुतः। यतः, लिङ्गैः रोगोत्पत्तिगमकैः शरीरास्वास्थ्यादिभिरुपस्थितैर्ज्ञातैश्च सद्भिरनागतं रोगोत्पत्तेः प्रागेव यतमानानामतियत्नं कुर्वताम्। कुत इत्याह—परिहारेतरभावात्। परिहारभावात् पिशितघृतादीनामुत्पित्सुरोगनिदानभावापन्नानामनासेवनात्। रोगनिदानपरिहारश्चैवं पठ्यते, यथा—"वर्जयेद् द्विदलं शूली कुष्ठी मांसं ज्वरी घृतम्। नवमन्नमतीसारी नेत्ररोगी च मैथुनम् ॥१॥" इतरभावादन्येषां केषांचिदनागतमयतमानानां तन्निमित्तापरिहारात्। उभयेषामपि कीदृशानां तुल्यनिमित्तानामपि प्राक् समानरोगोत्पादककारणानां विशेष उद्भवानुद्भवरूपः प्रत्यक्षसिद्धो वर्त्तत इति ॥ ३२४ ॥

एनमेवार्थं विशेषेण भावयति;—

एगम्मि भोयणे भुंजिऊण जाए मणागमज्जिण्णे। सइ परिहारारोग्गं अउण्णहा वाहिभावो उ ॥३२५॥

एकस्मिन्नभिन्नजातीये भोजने सूपोदनादौ 'भुंजिऊण'त्ति भुक्त्वा भुक्ते सतीत्यर्थः। जाते समुत्पन्ने मनाग् ईषदजीर्णे

भुक्तान्नाजरणलक्षणे सति; आमादयश्चाजीर्णभेदाः, यथोक्तं—"अजीर्णप्रभवा रोगास्तच्चाजीर्णं चतुर्विधम् । आमं विदग्धं विष्टब्धं रसशेषं तथैव च ॥ १ ॥" तथा परिहारादुपस्थितरोगनिदानपरित्यागाद् आरोग्यं नीरोगता एकस्य जायते । द्वितीयस्य त्वन्यस्यातोऽज्ञानादिदोषादन्यथा निदानापरिहाराद् व्याधिभावस्तूपस्थितव्याधिसमुद्भव एव सम्पद्यते । यो हि यन्निमित्तो दोषः स तत्प्रतिपक्षसेवात एव निवर्त्तते, यथा शीतासेवनादुत्पन्नं जाड्यमुष्णसेवात इति ॥ ३२५ ॥

ननु कारणभेदपूर्वकः कार्यभेद इति सर्वलोकसिद्धो व्यवहारः । तत् कथं भोजनादिनिमित्ततुल्यतायामपि द्वयोरयं निष्फलमफलभावरूपो व्याधेर्विशेषः सम्पन्न इत्याशंक्याह;—

ववहारओ णिमित्तं तुल्लं एसोवि एत्थ तत्तंगं । एत्तो पवित्तिओ खलु णिच्छयनयभावजोगाओ ॥३२६॥

व्यवहारतो व्यवहारनयादेशाद् बहुसदृशतायां भावानामेकत्वप्रतिपत्तिरूपात्, निमित्तं भोजनादिव्याधेस्तुल्यं समानं, न तु निश्चयतः, तस्य तुल्यकार्यानुमेयत्वेनातुल्यफलोदये कथञ्चिदभावात् । तथा चैतन्मतं—"नाकारणं भवेत् कार्यं, नान्यकारणकारणम् । अन्यथा न व्यवस्था स्यात् कार्यकारणयोः क्वचित् ॥ १ ॥" तत्र सोपक्रमनिरुपक्रमकर्म्ममाहात्म्यकृतो व्याधिनिदानानामन्तरंगो भेदो विद्यते, यतोऽयं व्याधिः सफलनिष्फलभाव इति । न च वक्तव्यं व्यवहारस्यासांवृतरूपतया असंवृतत्वात् कथं तन्मताश्रयेण प्रकृतव्याधौ निमित्ततुल्यतोद्घुष्यत इति । यत एषोऽपि व्यवहारो न केवलं निश्चयोऽत्र जगति तत्त्वाङ्गं तात्त्विकपक्षलाभकरणं वर्त्तते । कुतः । यतः इतो व्यवहारनयादनन्तरमेवोक्तरूपाद् या प्रवृत्तिः कार्यार्थिनां छद्मस्थानां चेष्टा, खलुरवधारणे, ततस्तस्या एव न तु निश्चयपूर्विकाया अपि, तस्या

विशिष्टज्ञानातिशययुक्तपुरुषविशेषविषयत्वात् । किमित्याह—निश्चयनयभावयोगाद् निश्चयनयेन निश्चयनयप्रवृत्त्या यो भावः साध्यरूपतामापन्नः पदार्थः तेन योगाद् घटनात् । तथाहि—कृषीवलादयो बीजशुद्ध्यादिपूर्वकमसति प्रतिबन्धे नियमादितोऽभिलषितफललाभः सम्पत्स्यत इति व्यवहारतो निश्चितोपायाः प्रवृत्तमानाः प्रायेण विवक्षितफललाभभाजो भवन्तो दृश्यन्त इति ॥ ३२६ ॥

अथैनमेवार्थं प्रकृते योजयति;—

एवमिहाहिगयम्मिवि परिसुद्धाणाउ कम्मुवक्कमणं। जुज्जइ तब्भावम्मि य भावारोग्गं तहाभिमयं ॥३२७॥

एवं यथाऽजीर्णदोषस्य इह जने निदानपरिहारादुपक्रमोऽध्यक्षसिद्धः समुपलभ्यते, तथाऽधिकृतेऽप्याज्ञामाहात्म्यख्यापने वक्तुमुपक्रान्ते परिशुद्धाज्ञातः सर्वोपाधिशुद्धसम्यग्दर्शनादिमोक्षमार्गाराधनात् कर्म्मोपक्रमणं ज्ञानावरणादिदुष्टादृष्टनष्टभावापादनं युज्यते, जलानलयोरिवानयोरनिशं विरोधात् । तद्भावे च कर्मोपक्रमसद्भावे पुनर्भावारोग्यं सर्वव्याध्यधिकसंसाररोगक्षयात् तथा क्षपकश्रेण्यादिलाभप्रकारेणाभिमतं सर्वास्तिकप्रवादिसम्मतं सम्पद्यत इति ॥ ३२७ ॥

अथाज्ञायोगमेव तथा तथा स्तुवन्नाह;—

एयमिह होइ विरियं एसो खलु एत्थ पुरिसगारो त्ति । एयं तं दुण्णेयं एसो च्चिय णाणविसओवि ॥३२८॥

एतदिह कर्म्मोपक्रमे भवति वीर्यमात्मसामर्थ्यम् । यः प्रागुक्तः परिशुद्धाज्ञायोगस्तथैष खलु एष एव परिशुद्धाज्ञायो-

गोऽत्र प्रस्तुते कर्म्मोपक्रमे पुरुषकारो, न पुनरन्यो धावनवल्गनादिरूपः । इति पूरणार्थः । एतत् तद् दुर्विज्ञेयं यद् मोहबहुले जीवलोके प्रायेणेत्यर्थः प्रचारिण्ययमेव शुद्धाज्ञायोगो विवेकिना जनेनानुष्ठीयते, न पुनर्गतानुगतिकलक्षणा लोकहेरिः । तथैष एव विभागोपलक्षणारूपो ज्ञानविषयोऽपि गहनपदार्थविवेचकतया ज्ञानस्य निश्चयतः स्वरूपलाभात् । पठ्यते च 'बुद्धेः फलं तत्त्वविचारणं स्याद्' इति। इदमुक्तं भवति यः खलु भिन्नग्रन्थेर्जीवस्य परिशुद्धाज्ञालाभः प्रादुर्भवति, स औदयिकभावनिरोधादात्मवीर्यमुच्यते । एष एव च पुरुषकारः, सर्वकर्म्मविकारविलक्षणेन मोक्षेण कथञ्चिद् एकात्मभावादस्य अत एवैष एव च कर्मोपक्रमहेतुरिति निश्चीयते, अनेनैवोपक्रान्तानां कर्म्मणां पुनरुद्भवाभावात् । दुर्विज्ञेयश्चायं मूढमतीनाम् । अत एव च प्रौढज्ञानविषयतया व्यवस्थित इति ॥ ३२८ ॥

साम्प्रतमुक्तमर्थं प्रसाधयन् दृष्टान्तमाह,—

आहरणं पुण एत्थं सव्वणयविसारओ महामंती । मारिणिवारणखाओ णामेणं नाणगब्भोत्ति ॥ ३२९ ॥

आहरणं दृष्टान्तः पुनरत्र पुरुषकारात् कर्म्मोपक्रमे सामान्येन साध्ये सर्वनयविशारदः सर्वेषामान्वीक्षिकीत्रयीवार्त्तादण्डनीतिलक्षणानां नयानां विचारणे न विचक्षणो महामंत्री सर्वराज्यकार्यचिन्ताकरत्वेन शेषमंत्रिणामुपरिभागवर्त्ती मारीनिवारणाख्यातः सहसैव समुपस्थितसर्वकुटुंबमरणस्य निवारणात् प्रसिद्धिमुपगतो नाम्नाऽभिधानेन प्राग्नामान्तरतया रूढोऽपि ज्ञानगर्भ इति। इहान्वीक्षिकी नीतिः जिनजैमिन्यादिप्रणीतन्यायशास्त्राणां विचारणा, त्रयी सामवेदऋग्वेदयजुर्वेदलक्षणा, वार्त्ता तु लोकनिर्वाहहेतुः कृषिपाशुपाल्यादिवृत्तिरूपा, दण्डनीतिस्तु नृपनीतिः सामभेदोपप्रदाननिग्रहरूपेति ॥ ३२९ ॥

इदमेवोदाहरणं भावयितुं गाथादशकमाह;—

वेसाली जियसत्तू राया सचिवो उ णाणगब्भो से । णेमित्तागम पुच्छा अत्थक्कत्थाणि किं कस्स ॥३३०॥१॥
मंतिस्स मारिपडणं कइया पक्खारउत्ति तुसिणीया । सव्वेवि मंतिणिग्गम काले णेमित्तिगाहवणं॥३३१॥२॥
पइरिक्के पुच्छा कह सुयदोसा पच्चओ कुसुमिणोत्ति । पूजा वारण संवाय पुत्तमालोचण णिरोहो ॥३३२॥३॥
मंजूसाए पक्खस्स भोयणं पाणगं च ताला य । अत्थं साहर रण्णो भणणमणिच्छे तयाणयणं ॥ ३३३ ॥४॥
देव इह सव्वसारं किमणेणं पक्खमेगरक्खावे । दारण्णतालसीसगमुद्दा अट्ठट्ठ पाहरिया ॥ ३३४ ॥ ५ ॥
तेरसमम्मि य दियहे रण्णो धूयाए वेणिछेओत्ति । मंतिसुया किल फुट्टं रुवणे रण्णो महाकोवो ॥३३५॥६॥
घाएह तयं अहवा सव्वेच्चिय डहह मत्तगा एए । किंकरगम गेण्हण भंडणाय पेच्छामु देवत्ति ॥ ३३६ ॥७॥
दिट्ठिम्मि एत्थ जोगा तत्तं जाणाहि मुद्दसंवाओ । उग्घाडणे णिरूवण छुरियावेणीय मंतिसुओ ॥३३७॥८॥
सज्झस किमिदं देवो जाणइ तह विम्हओ उ सव्वेसिं । तप्पुच्छ पूयणा सव्वणास णो वेणिछेयाउ ॥३३८॥९॥
एत्तो उ किल पयट्टो एत्थाहं जाव एवमेव त्ति । एवमचिंत कम्मं विरियंपि य बुद्धिमंतस्स ॥ ३३९ ॥ १० ॥

वेसालीए सिरिवद्धमाणसामिस्स माउसालाए। सुविसालकुलीणसुविसुद्धसीलसालीए लोयाए ॥ १ ॥ हिमसेलुत्तुंगसु-चंगसिंगरुयरंगियंवरतलेण। सिरिमुणिसुव्वयथूभेण मज्झभागे सुरम्माए ॥ २ ॥ पुरपवराए पुरीए पोराणकहासु विस्सुयज-माए। आसि निवो जियसत्तू नियसत्तायत्तविहियधरो ॥ ३ ॥ तस्सासि जहावसरं पवत्तगो साम पमुहनीईणं। निववं-मसहुग्गयमंतिवंससंपन्नसुइजम्मो ॥ ४ ॥ सयलनिवकज्जसज्जो चोज्जकरो तेसु २ चरिएसु। तव्वंसवुड्ढिमूलं सूलं सव्वाण वेरीण ॥ ५ ॥ चक्खुव्व दुक्खविन्नेयभावगब्भोवलंभकज्जेसु। जणवयजणाण जणगोव्व निच्च हियचिंतगत्तेण ॥ ६ ॥ णामेण णाणगब्भो मंती सामंतपमुहलोयमओ। निच्चोवलद्धरायप्पसायपडिपुन्नसव्वत्थो ॥ ७ ॥ सुविसालसुसीलकुलो निस्सेसाणुचियचरियपरिहारी। रन्ना समाणचित्तो जा कालवइक्कमं करइ ॥ ८ ॥ ता अन्नया सभाए नियठाणनिविट्ठप-रियणजणाए। आसीणस्स निवइणो सक्कस्सव सारसोहस्स ॥ ९ ॥ दोवारिएण धरणीमिलियसिरेणं स पणमिऊणेवं। विन्नत्तो जह सामी! एगो नेमित्तिओ दारे ॥ १० ॥ कत्तोऽवि आगओ चिट्ठइत्ति पहुपायदंसणसयण्हो। लद्धाणुन्नेण पवेसिओ य तेणं निवसमीवे ॥ ११ ॥ विहिउच्चियपडिवत्ती पुट्ठो य सकोउगेण नरवइणा। तण्णाणजाणण कए सुहा-सणत्थो जहा किमिह ॥ १२ ॥ कस्साऽपुव्वं होही सुहं च दुक्खं च थोवदिणमज्झे?। तो तेणट्ठंगनिमित्तसत्थविउणा भणियमेयं ॥ १३ ॥ दोसं जामि न सामिय! साहंतो सत्थभणियमत्थमिहं। सच्छंदत्तविरहिओ तुब्भेहिं पुच्छिओ संतो ॥ १४ ॥ जो एस तुम्ह मंतीपंतीण सिरोमणित्तणं पत्तो। तस्स सकुलस्स मारी उवट्ठिया अत्थि अइघोरा ॥ १५ ॥ (राजा–)केत्तियकालस्संतो सा तुमए निच्छिया भविस्संती। (नैमित्तिकः–)नो वरिसाओ न मासाओ किंतु एयाओ

कुडुंवं जा । ताव परिमुक्कहक्का समुट्ठिया मंतिणोवि भडा ॥ ४८ ॥ उड्डुंडभंडणपरे ते दट्ठुं मंतिणा थिरमणेण । विणिवारिय रायनरा पुट्ठा किं कारणं जेण ॥ ४९ ॥ एयारिसमसमंजसमुवट्ठियं ते भणंति पुत्तेण । तुह निवइकन्नगाए वेणीच्छेओ कओ अज्ज ॥ ५० ॥ तो चिंतेइ अचिंतं कम्मं जं तारिसम्मि पडियारे । विहिएवि चोज्जहेउम्मि दारुणं वसणमेयं ति ॥ ५१ ॥ एयारिसमवराहं सेवंताणं न विज्जए दंडो । अन्नो जइवि तहावि हु पेच्छामि पहुंति ते भणिया ॥ ५२ ॥ सो तन्निरुद्धगोवियविलक्खादिट्ठिं सभागयं दट्ठुं । पणमित्ता णरणाहं भणइ जहा देव ! दिट्ठम्मि ॥ ५३ ॥ मज्झे मंजूसाए तत्तम्मि वियारिए तओ दंडो । जुज्जइ मज्झ महंतो सुविचारियकारिणो जेण ॥ ५४ ॥ एवंति मन्निए जाव जंति पासम्मि तीए मुद्दाओ । पेच्छंति ता तह च्चिय ताओ तह तालगाइं च ॥ ५५ ॥ पुरपरियणपच्चक्खं तालुग्घाडणाकए निभालंति । छुरिया वेणीहत्थं सुपसन्नमुहं सचिवपुत्तं ॥ ५६ ॥ सव्वेवि तओ सज्झसमज्झसरूवं परं परिवहंता । अन्नोन्नमुहनिवेसियदिट्ठी परिजंपिउं लग्गा ॥ ५७ ॥ भणसु अमच्च ! किमेयं दीसइ अच्छेरयं स पडिभणइ । देवो च्चिय परमत्थं एत्थ वियाणाइ न उण अन्नो ॥ ५८ ॥ जस्स गिहे मंजूसा पाहरिया जस्स दत्तमुद्दाओ । तालाण जस्स अन्नो को तत्थ वियाणगो होउ ॥ ५९ ॥ रायावि मूढपत्तो भणइ ता तुज्झणाणविसओऽयं । सव्वालंकारे तो दिन्ने रन्ना भणइ सचिवो ॥ ६० ॥ देव ! मए विन्नायं एत्तियमेआओ जह सुयाओ मे । होही सव्वविणासो ण उणो इय वेणिछेयाओ ॥ ६१ ॥ तो पुत्तो संगुत्तो मंजूसाए तुहं समुवणीओ । जेणावराहठाणं ण होमि तुह पच्चए जणिए ॥ ६२ ॥ पुव्वभवंतरवेरी कोवि सुरो णूण मज्झ वसणकए । एयागारधरेणं जेणेयमणुट्ठियं सव्वं ॥ ६३ ॥ संजायपच्चएहिं भणियं सव्वेहिं एवमेयंति । कह-

मज्झहेयमेसो सुरक्खिओ कुणइ कज्जमिणं ॥ ६४ ॥ देव ! अचिंतं कम्मं कयपडियारंपि जं फलइ एवं । चरियंपि वुद्धिमं-
ताण हरइ जं पसरमेयस्स ॥ ६५ ॥ लद्धावसरं कत्थइ वलियं कम्मं तहा पुरिसयारो । एवं चियपरिणयवणीण जारिसं
चरियमेएसिं ॥ ६६ ॥ यथोक्तम्—"कत्थइ जीवो वलिओ कत्थइ कम्माइं होंति वलियाइं । कत्थइ धणिओ वलवं धार-
णओ कत्थइ वलवं ॥ १ ॥" एवं स णाणगब्भो नियनामसमाणचेट्ठिओ होउं । पत्तो सिरिं तह जसं ससंककिरणुज्जलं
लोए ॥ ६७ ॥

अथ संग्रहगाथागमनिका;—वेसाली नगरी, जितशत्रू राजा, सचिवस्तु ज्ञानगर्भस्तस्य । अन्यदा सभास्थस्य
राज्ञो 'नेमित्तागम'त्ति नैमित्तिकागमने पृच्छा राज्ञोऽभूत् । 'अत्थक्कत्थाणे' इति अतिकुतूहलपरतया अनवसरे आस्थाने
सभायां किं सुखं दुःखं वा कस्यापूर्वं भविष्यतीति ॥ ३३० ॥ १ ॥

नैमित्तिकः प्राहः—मंत्रिणो मारीपतनं । राजा—कदा ? नैमित्तिकः—पक्षादारत इति । ततस्तूष्णीका वद्धमौनाः सर्वेऽपि
राजादयो वभूवुः । 'मंतिनिग्गम'त्ति तत आस्थानाद् निर्गमे कृते मंत्रिणा काले प्रस्तावे नैमित्तिकाह्वानमकारि स्वगृहे
॥ ३३१ ॥ २ ॥

ततः 'पइरिक्के' एकान्ते पृच्छा कथमियं मारी पतिष्यतीति । नैमित्तिकः—सुतदोषात् प्रत्ययस्तव कुस्वप्न इति । ततः
पूजा नैमित्तिकस्य, वारणा प्रकाशननिषेधरूपा च कृता । 'संवायत्ति' संवादे स्वप्नस्य 'पुत्तमालोय'त्ति पुत्रेण सहालोचनं
विधाय निरोधः कृतस्तस्य ॥ ३३२ ॥ ३ ॥

पक्खाओ ॥ १६ ॥ आरेण तओ वज्जाहयव्व सव्वा सहा खणा चेव । सावाहा तुण्हिक्का थक्का मंती तओ झत्ति ॥ १७ ॥ ताओ सहादेसाओ विणिग्गओ धीरमाणसो धणियं । केणइ अलक्खिओ आणवेइ नेमित्तियं सगिहे ॥ १८ ॥ कयगरुयगोरवो वत्थपुप्फवरभोयणाइदाणेण । वहुपणयपुव्वसंभासणाओ संपन्नसंतोसो ॥ १९ ॥ ठाउं पइरिक्ककारणाउ कत्तो भविस्सई एसा । इय पडिपुट्ठो भणियं जहा इओ जेट्ठपुत्ताओ ॥ २० ॥ (मंत्री–)को पच्चओ इमा जं होही नियमेण मज्झ सकुलस्स ? । (नैमित्तिकः–)अमुगदिवसम्मि सुमिणो असुंदरो निसि तुमं होही ॥ २१ ॥ एवमुवलद्धसारो कज्जस्स स पूइऊण देवण्णुं । परमायरेण वारेइ सव्वहा नो पयासमिमं ॥ २२ ॥ कायव्वमुवगए नियपएसमह तम्मि अन्नदिवसम्मि । दिट्ठो सुमिणो जह मज्झमंदिरं धूमजालाहिं ॥ २३ ॥ अइबहलतिमिरनिउरंबसामलाहिं समंतओ ठइउं । ता मंतिणा सपच्चयमुत्तं तं पुत्तकुलमूलं ॥ २४ ॥ जोइसविऊहिं तज्जम्मकालमिलिएहिं सुट्ठु पण्णत्तो । इण्हि पुण तप्पलओ हुंतो दीसइ तुमाहिंतो ॥ २५ ॥ सुविसुद्धबुद्धिपुव्वं वट्टिज्जउ ताव पक्खमिममेगं । जइ नाम वसणमेयं उवट्ठियं कहवि वंचेमो ॥ २६ ॥ को वा तहा मईए इमाए मे सयलजयपसिद्धाए । होज्जा गुणो ण खलणं करेमि जइ अस्स वसणस्स ? ॥ २७ ॥ अइचित्तं गहचरियं सुमिणो सउणाइयं निमित्तं च । देवो व जाइयाइं फलंति जइ कस्सइ कयाइ ॥ २८ ॥ ता णो बुद्धिधणेहिं तसियव्वं धीरिमं वहंतेहिं । उचिओवायपरेहिं होयव्वं तहवि निच्चंपि ॥ २९ ॥ परिघडियणिउणनीईण दूरओ मुक्कुपहगमणाण । दिव्वाउ विहडिओवि हु कज्जारंभो न दोसाय ॥ ३० ॥ मंजूसाए ता पुत्त! पविस पक्खस्स भोयणजलाणि । एयाणि तणुट्ठिईए ठाणाणि य तो तहा विहिए ॥ ३१ ॥ उवगम्म रायपासे निवेइयं मंतिणा जहा एत्तो । पुरि-

सपरंपरपत्तं वित्तं कज्जओ नियायत्तं ॥ ३२ ॥ भणियं रन्ना मा वीहसुत्ति को जाणई भविस्सइ किं। एयमणिच्छंतोवि हु तेण पडिच्छाविओ राया ॥ ३३ ॥ नीया सा मंजूसा भंडारगिहम्मि राइणो भणियं। इह देव ! सबसारं संचिट्ठइ पक्खमेगंते ॥ ३४ ॥ संरक्खिज्जउ सबायरेण मज्झोवरोहओ चेव। निविडाइं तालगाइं दिन्नाइं सबओ तीसे ॥ ३५ ॥ तह मीसगमुद्दाओ पइपहरं तह य दुण्णि पाहरिया। एवं कयसुविहाणो सो सचिवो विम्हएण खणं ॥ ३६ ॥ किं एसो विहडेज्जा मज्झ पओगो अचिंतचरियं च । दिवं किंच न होज्जा खणं विसाएण छुप्पंतो ॥ ३७ ॥ जा चिट्ठइ तेरसमम्मि वासरे ता पभायसमयम्मि। कण्णंतेउरपरिसंठियाए कण्णाए णरवइणो ॥ ३८ ॥ जाओ वेणीछेओ केण कओ इय निमित्तचिंताए। जाओ कत्ति पवाओ जह मंतिसुएण जेट्ठेण ॥ ३९ ॥ एसा किल नियमंदिरसेज्जापरिसंठिया समागम्म। विन्नत्ता रमसु मए सममुम्मीलियकमलणयणे ! ॥ ४० ॥ भणिया वहुंपि णेच्छइ जावेसा ताव रोसवसगेण । वेणी छुरियाहत्थेण कत्ति छिण्णा अणेणत्ति ॥ ४१ ॥ तो अंसुपुण्णणयणा कलुणमुही विस्सरं विरुयमाणा । पिउणो पासम्मि गया णिवेइओ सववुत्तंतो ॥ ४२ ॥ राया उब्भडियपयंडकोवदावानलारुणियदेहो। भणइ पुरारक्खगलोगमेरिसं जह स मंतिसुओ ॥ ४३ ॥ सूलारोवणपमुहेण दुक्खमारेण मारिओ होइ। जह सो तहा लहुं चिय करेह अहवा दहह सबे ॥ ४४ ॥ सवत्तो वेढित्ता तणेहिं छगणेहिं दारुयभरेहिं। सचिवाहमस्स गेहं काऊण जलंतजलणं च ॥ ४५ ॥ जं जाया उम्मत्ता मज्झ पसायं परं लहित्ताणं । कहमन्नहा इमेरिसमायरणं होज्ज एएसिं ! ॥ ४६ ॥ उब्भडनिलाडभिउडीभंगा जमभडसमा करालच्छा । तक्खणमेव निउत्ता पुरिसा पत्ता अमच्चगिहे ॥ ४७ ॥ हत्थग्गाहं गिण्हिउमाढत्तं मंतिणो

कुडुंबं जा । ताव परिमुक्कहक्का समुट्ठिया मंतिणोवि भडा ॥ ४८ ॥ उड्डुंडभंडणपरे ते दट्ठुं मंतिणा थिरमणेण । विणिवा-
रिय रायनरा पुट्ठा किं कारणं जेण ॥ ४९ ॥ एयारिसमसमंजसमुवट्ठियं ते भणंति पुत्तेण । तुह निवइकन्नगाए वेणीच्छे
ओ कओ अज्ज ॥ ५० ॥ तो चिंतेइ अचिंतं कम्मं जं तारिसम्मि पडियारे । विहिएवि चोज्जहेउम्मि दारुणं वसणमेयं ति
॥ ५१ ॥ एयारिसमवराहं सेवंताणं न विज्जए दंडो । अन्नो जइवि तहावि हु पेच्छामि पहुंति ते भणिया ॥ ५२ ॥ सो
तन्निरुद्धगोवियविलक्खादिट्ठिं सभागयं दट्ठुं । पणमित्ता णरणाहं भणइ जहा देव! दिट्ठम्मि ॥ ५३ ॥ मज्झे मंजूसाए
तत्तम्मि वियारिए तओ दंडो । जुज्जइ मज्झ महंतो सुविचारियकारिणो जेण ॥ ५४ ॥ एवंति मन्निए जाव जंति पास-
म्मि तीए मुद्दाओ । पेच्छंति ता तह च्चिय ताओ तह तालगाइं च ॥ ५५ ॥ पुरपरियणपच्चक्खं तालुग्घाडणाकए निभा-
लंति । छुरिया वेणीहत्थं सुपसन्नमुहं सचिवपुत्तं ॥ ५६ ॥ सव्वेवि तओ सज्झसमज्झसरूवं परं परिवहंता । अन्नोन्नमुहनि-
वेसियदिट्ठी परिजंपिउं लग्गा ॥ ५७ ॥ भणसु अमच्च! किमेयं दीसइ अच्छेरयं स पडिभणइ । देवो च्चिय परमत्थं एत्थ
वियाणाइ न उण अन्नो ॥ ५८ ॥ जस्स गिहे मंजूसा पाहरिया जस्स दत्तमुद्दाओ । तालाण जस्स अन्नो को तत्थ
वियाणगो होउ ॥ ५९ ॥ रायावि मूढपत्तो भणइ ता तुज्झणाणविसओऽयं । सव्वालंकारे तो दिन्ने रन्ना भणइ सचिवो
॥ ६० ॥ देव! मए विन्नायं एत्तियमेआओ जह सुयाओ मे । होही सव्वविणासो ण उणो इय वेणिछेयाओ ॥ ६१ ॥
तो पुत्तो संगुत्तो मंजूसाए तुहं समुवणीओ । जेणावराहठाणं ण होमि तुह पच्चए जणिए ॥ ६२ ॥ पुव्वभवंतरवेरी कोवि
सुरो णूण मज्झ वसणकए । एयागारधरेणं जेणेयमणुट्ठियं सव्वं ॥ ६३ ॥ संजायपच्चएहिं भणियं सव्वेहिं एवमेयंति । कह-

मन्नहेयमेमो सुरक्खिओ कुणइ कज्जमिणं ॥ ६४ ॥ देव ! अचिंतं कम्मं कयपडियारंपि जं फलइ एवं । चरियंपि वुद्धिमं-
ताण हरइ जं पसरमेयस्स ॥ ६५ ॥ लद्धावसरं कत्थइ वलियं कम्मं तहा पुरिसयारो । एवं चियपरिणयवणीण जारिसं
चरियमेएसिं ॥ ६६ ॥ यथोक्तम्—"कत्थइ जीवो वलिओ कत्थइ कम्माइं होंति वलियाइं । कत्थइ धणिओ वलवं धार-
णओ कत्थइ वलवं ॥ १ ॥" एवं स णाणगब्भो नियनामसमाणचेट्ठिओ होउं । पत्तो सिरिं तह जसं ससंककिरणुज्जलं
लोए ॥ ६७ ॥

अथ संग्रहगाथागमनिका;—वेसाली नगरी, जितशत्रू राजा, सचिवस्तु ज्ञानगर्भस्तस्य । अन्यदा सभास्थस्य
राज्ञो 'नेमित्तागम'त्ति नैमित्तिकागमने पृच्छा राज्ञोऽभूत् । 'अत्थक्कत्थाणे' इति अतिकुतूहलपरतया अनवसरे आस्थाने
सभायां किं सुखं दुःखं वा कस्यापूर्वं भविष्यतीति ॥ ३३० ॥ १ ॥

नैमित्तिकः प्राहः—मंत्रिणो मारीपतनं । राजा—कदा ? नैमित्तिकः—पक्षादारत इति । ततस्तूष्णीका वद्धमौनाः सर्वेऽपि
राजादयो वभूवुः । 'मंतिनिग्गम'त्ति तत आस्थानाद् निर्गमे कृते मंत्रिणा काले प्रस्तावे नैमित्तिकाह्वानमकारि स्वगृहे
॥ ३३१ ॥ २ ॥

ततः 'पइरिक्के' एकान्ते पृच्छा कथमियं मारी पतिष्यतीति । नैमित्तिकः—सुतदोषात् प्रत्ययस्तव कुस्वप्न इति । ततः
पूजा नैमित्तिकस्य, वारणा प्रकाशननिषेधरूपा च कृता । 'संवायत्ति' संवादे स्वप्नस्य 'पुत्तमालोय'त्ति पुत्रेण सहालोचनं
विधाय निरोधः कृतस्तस्य ॥ ३३२ ॥ ३ ॥

क्वेत्याह–मंजूषायां तथा पक्षस्य भोजनं पानकं च पुत्रनिमित्तं निरूपितं । तालाश्च तालकानि दत्तानि । ततो मंत्रिणा अर्थं संहर स्वीकुर्विति राज्ञो भणनमकारि । अनिच्छे नृपतौ कथंचिदुपरुध्य तदानयनं मंजूषानयनं राजकुले कृतम् ॥ ३३३ ॥ ४ ॥

उक्तं च–देव इह मंजूषायां सर्वसारं तिष्ठति । राजा–किमनेन सर्वसारेण त्वद्व्यसनपाते सति कार्यम्? मंत्री–तथापि देवपक्षमेकं रक्षयत रक्षां कारयत । ततो राज्ञा द्वारान्यतालशीर्षमुद्रास्तथा 'अट्ठट्ठ'त्ति अष्टौ दिनेऽष्टौ निशि प्राहरिका निरूपिताः ॥ ३३४ ॥ ५ ॥

एवं व्यवस्थापिते त्रयोदशे च दिवसे राज्ञो दुहितुरकस्मादेव वेणिच्छेदो जातः । इत्येतन्मंत्रिसुतात् किलेति जनप्रवादात् स्फुटितं प्रकाशीभूतं रोदने दुहितुः स्वयमेव दृष्टे राज्ञो जितशत्रोर्महाकोपः समजनीति ॥ ३३५ ॥ ६ ॥

भणितं च तेन यथा घातयत तकं मंत्रिसुतमथवा किमनेनैकेन घातितेन सर्वाण्येव मंत्रिमानुषाणि दहत भस्मीकुरुत । येनोन्मत्तकान्येतानि वर्त्तन्त इति । ततः किंकरणमो मंत्रिगृहे । ग्रहणं कुटुंबस्य प्रारब्धं । भण्डना च मंत्रिपरिवारेण सह लग्ना । मंत्रिणोक्तं प्रेक्षामहे तावद्देव? इति ॥ ३३६ ॥ ७ ॥

दृष्टे चात्र राज्ञि मंत्री प्राह–योगाद् मञ्जूषासम्बन्धात् समुद्घाट्येत्यर्थः । तत्त्वं मत्पुत्रकृतोऽन्यकृतो वाऽयमनर्थ इत्येवं-लक्षणं जानीहि समवबुध्यस्व स्वात्मनैव । ततो गतो राजा मञ्जूषोद्घाटनार्थम् । दृष्टायां च तस्यां मुद्रासंवादे उद्घाटने कृते सति निरूपणानि भालना यावत् क्रियते, तावत् क्षुरिकायुक्तया वेण्या समुपलक्षितो मंत्रिसुतो दृष्टः ॥ ३३७ ॥ ८ ॥

साध्वसं भयं तद्दर्शने किमिदमित्थमसंभाव्यं दृश्यते । एवं मीमांसयितुमारब्धे मंत्रिणोक्तं देवो जानाति तत्त्वं योऽस्या
रक्षकत्वेन व्यवस्थित इति । तस्माद् विस्मयस्त्वाश्चर्यं च सर्वेषामहोऽदृष्टाऽश्रुतपूर्वमिदमिति । ततः 'तप्पुच्छ'त्ति मंत्रि-
पृच्छा, पूजना च तस्य राज्ञा कृता । मंत्रिणोक्तं–देव ! सर्वनाशस्ते पुत्राद्भविष्यतीति एतावदेव नैमित्तिकादुपलब्धं
नो वेणिच्छेदादिति ॥ ३३८ ॥ ९ ॥

इतस्त्वेतस्मादेव नैमित्तिकवचनात् किलेत्याप्तप्रवादरूपात् प्रवृत्तोऽत्र पुत्रसंगोपनेऽहं यावत्तावदेतद् नैमित्तिकोक्तं
संवृत्तम् । इतिरर्थपरिसमाप्तौ । अथ निगमयन्नाह–एवमुक्तनीत्याऽचिन्त्यमचिन्त्यसामर्थ्यं कर्म यदित्थं विहितप्रतीकार-
मपि फलाय समुपस्थितम् वीर्यमपि च पराक्रमोऽपि बुद्धिमतोऽचिन्त्य एव य इत्थं समुपस्थितमपि कर्म विफलीकरो-
तीति ॥ ३३९ ॥ १० ॥ समाप्तं ज्ञानगर्भोदाहरणम् ।

आह–"अवश्यमेव हि भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् । नाभुक्तं क्षीयते कर्म्म कल्पकोटिशतैरपि" ॥ १ ॥ इति
सर्वलोकप्रवादप्रामाण्यात् कथं तत्कर्म फलदानाभिमुखमप्यदत्तफलमेव निवृत्तमित्याशंक्याह;—

अणिययसहावमेयं सोवक्कमकम्मुणो सरूवं तु । परिसुद्धाणाजोगो एत्थ खलु होइ सफलो त्ति ॥ ३४० ॥

इहाध्यवसायवैचित्र्यात् प्रथमतोऽपि जीवा द्विप्रकारं कर्म्म बध्नन्ति । तत्रैकं शिथिलपरिणामतया फलं प्रत्यनियतरू-
पम्, अन्यच्चात्यन्तदृढपरिणामनिबद्धतयाऽवश्यं स्वफलसम्पादकत्वेनावंध्यसामर्थ्यमिति । एवं कर्मणो द्वैविध्ये व्यव-
स्थितेऽनियतस्वभावं फलं प्रत्येतदनन्तरदृष्टान्तनिरूपितम्, सोपक्रमकर्मणः सोपक्रमस्य तत्तद्द्रव्यादिसामग्रीमपेक्ष्य प्रती-

कारसहस्य कर्मणोऽसद्वेद्याद्यशःकीर्त्तिलाभान्तरायादिलक्षणस्य स्वरूपं तु स्वलक्षणं पुनः । यदि नामैवं ततः किमित्याह—परिशुद्धाज्ञायोगो यः प्राक् "परिसुद्धाणाजोगा पाएणं आयचित्तजुत्ताणं । अइघोरंपि हु कम्मं न फलइ तहभावओ चेव ॥ १ ॥" अनेन ग्रन्थेन सर्वकर्मोपक्रमकारणतया सामान्येन निरूपितः सोऽत्रानियतस्वभावे कर्मस्वरूपे, खलुरवधारणे, भवति सफल उपक्रमरूपः स्वफलप्रसाधक इति ॥ ३४० ॥

अथ प्रस्तावादेव कर्मसंज्ञकस्य दैवस्यात्मवीर्यरूपस्य च पुरुषकारस्य समस्कंधतां दर्शयन्नाह;—

एत्तो उ दोवितुल्ला विण्णेया दिव्वपुरिसकारत्ति । इहरा उ णिप्फलत्तं पावइ णियमेण एक्कस्स ॥ ३४१ ॥

इतस्त्वित एव कर्म्मोपक्रमाद् द्वावपि तुल्यौ सर्वकार्याणां तदधीनत्वाच्च सदृशसामर्थ्यौ वर्त्तेते दैवपुरुषकारौ । इतिः पूरणार्थः । विपर्यये बाधकमाह—इतरथा त्वतुल्यतायां पुनर्निष्फलत्वमकिंचित्करत्वं प्राप्नोति नियमेनावश्यंभावेनैकस्यानयोर्मध्ये । यदि ह्येकस्यैव कार्यमायत्तं स्यात् तदा द्वितीयस्याकिञ्चित्करत्वेन वन्ध्यासुतादिवद् निष्फलभावेनावस्तुत्वमेव प्रसज्यत इति ॥ ३४१ ॥

अथानयोरेव स्वरूपं व्याचष्टे;—

दारुयमाईणमिणं पडिमाइसु जोग्गयासमाणत्तं । पच्चक्खादिपसिद्धं विहावियवं बुहजणेण ॥ ३४२ ॥

दारुकादीनां काष्ठोपलाम्रादीनामिदं दैवं प्रतिमादिषु प्रतिमादेवकुलपाकादिषु चित्ररूपेषु साध्यवस्तुषु योग्यतासमानं

योग्यभावतुल्यमिति । कीदृशं सदित्याह–प्रत्यक्षादिप्रसिद्धं प्रत्यक्षानुमानोपमानादिप्रमाणप्रतिष्ठितं विभावयितव्यं बुधजनेन विपश्चिता लोकेन । तथा हि–यथा दार्वादीनां सूत्रधारादयः प्रत्यक्षत एव विवक्षितं प्रतिमादिफलं प्रति योग्यतां निश्चिन्वन्ति, कृषीवलादयस्तु मुद्गादिषु सामान्येन विवक्षितकार्यं प्रति योग्यतया रूढेषु कुतोऽपि निमित्तात्सम्पन्नसंदेहा अंकुरोद्गमादिभिस्तैस्तैरुपायैः कार्ययोग्यतां समवधारयन्ति एवं दिव्यदृशः साक्षादेव कर्म भाविफलयोग्यं निश्चिन्वन्ति । शेषास्तु तैस्तैः शकुनाद्युपायैरिति इत्युक्तं दैवलक्षणम् ॥ ३४२ ॥

अथ योग्यतयैव भावानां स्वफलोदयो भविष्यति किमन्तर्गडुकल्पेन पुरुषकारेण कल्पितेनेत्याशंक्य पुरुषकारं समर्थयंस्तल्लक्षणमाह;—

न हि जोगे नियमेणं जायइ पडिमादि णय अजोगत्तं। तल्लक्खणविरहाओ पडिमातुल्लो पुरिसगारो॥३४३॥

न नैव हि यस्माद् योग्ये दलभावापन्ने दार्वादौ नियमेनावश्यंतया जायते प्रतिमादि, किंतु कस्मिंश्चिदेव पुरुषकारोपगृहीते । न च वक्तव्यं "शक्तयः सर्वभावानां कार्यार्थापत्तिगोचराः" इति वचनात् कार्यानुदये कथं योग्यता समस्तीति ज्ञातुं शक्यत इत्याशंक्याह–नच नैवायोग्यत्वं योग्यतया संभावितानां समस्ति । कुत इत्याह–तल्लक्षणविरहादयोग्यतालक्षणविपर्ययात् । न हि फलानुदयेऽपि व्यवहारिणः कारणमकारणतया व्यपदिशन्ति, भिन्नलक्षणतया योग्यायोग्ययोः रूढत्वात् । यद्येवं शुभाशुभकार्यानुकूलतया स्थिते दैवे किंरूपस्तत्र पुरुषकारः प्रवर्त्तते इत्याशंक्याह–प्रतिमातुल्यः प्रति-

मानिष्पादनक्रियासदृशः पुरुषकारः । यथा हि योग्यमपि दारु न स्वयमेव प्रतिमात्वेन परिणमति, किंतु पुरुषकारादेव
एवं पुरुषकारापेक्षं दैवमपि स्वफलकारणमिति ॥ ३४३ ॥

अत्रैव प्रतिपक्षे वाधामाह;—

जइ दारुं चिय पडिमं अक्खिवइ तओ य हंत णियमेण।पावइ सव्वत्थ इमा अहवा जोग्गं पजोग्गंति॥३४४॥

यदि दार्वेव प्रतिमामाक्षिपति साध्यकोटीमानयति, ततश्च तस्मादेव प्रतिमाक्षेपात् 'हंतेति' पूर्ववत्, नियमेन प्राप्नो-
त्यापद्यते सर्वत्र दारुणि इयं प्रतिमा । प्रतिज्ञान्तरमाह–अथवा प्रतिमाऽनाक्षेपे योग्यमपि दारु अयोग्यं स्यादिति ॥३४४॥

नन्वेवमप्यस्तु को दोष इत्याशंक्याह;—

नय एव लोगणीई जम्हा जोगम्मि जोगववहारो । पडिमाणुप्पत्तीयवि अविगाणेणं ठिओ एत्थ ॥ ३४५ ॥

नच नैवैवं योग्यस्याप्ययोग्यतया लोकनीतिः शिष्टव्यवहारो दृश्यते, यस्माद्योग्ये योग्यव्यवहारो योग्यमिदमिति
शब्दज्ञानप्रवृत्तिरूपः प्रतिमानुत्पत्तावपि कुतोऽपि हेतोः पुरुषकारवैगुण्येन प्रतिमायामनुत्पन्नायामप्यविगानेन बालाबला-
दिजनाविप्रतिपत्त्या स्थितोऽत्र दारुणि ॥ ३४५ ॥

एवं योग्यं दार्वेव प्रतिमामाक्षिपतीति निरस्तं प्रस्तुते योजयन्नाह;—

एवं जइ कम्मं चिय चित्तं अक्खिवइ पुरिसगारं तु । णो दाणाइसु पुण्णाइभेय मोऽज्झप्पभेएण ॥ ३४६ ॥

एवं परोपन्यस्ताऽप्रतिमामिव यदि चेत् कर्मैव दैवसंज्ञितं चित्रं नानारूपमाक्षिपति स्वोपग्रहकारितया सन्निहितं करोति गलगृहीततथाविधकिंकरवत् पुरुषकारमुकरूपं पुनः । तदा नो दानादिषु परलोकफलेषु क्रियाविषेशेषु शुभाशुभरूपेषु पुण्या-दिभेदः पुण्यपापनानात्वं स्यात् । मो पूर्ववत् । अध्यात्मभेदतोऽध्यवसायभेदात् । यदि हि दैवायत्त एव पुरुषकारः क्रि-यासु शुभाशुभरूपासु व्याप्रियते प्रकृतिरेव करोतीति सांख्यमतमास्थितानां, तदा योऽयं दानादिक्रियासु शुभाशुभरूप-कर्ममात्रहेतुकास्वध्यात्मभेदात् पुण्यपापयोरुत्कर्षापकर्षकृतो भेदः सर्वास्तिकसम्मतः स कथं संगच्छते इति । तथाच पठ्यते—"अभिसन्धिः फलं भिन्नमनुष्ठाने समेऽपि हि । परमोऽतः स एवेह वारीव कृषिकर्मणि ॥ १ ॥" इति ॥ ३४६ ॥

पुनरपि परमतमाशंक्य परिहरति;—

तारिसयं चिय अह तं सुहाणुबंधि अज्झप्पकारिति। पुरिसस्स एरिसत्ते तदुवक्कमणम्मि को दोसो ?॥३४७॥

तादृशकं विवक्षितभविष्यदध्यवसायसदृशमेव सत् । अथेति परिप्रश्नार्थः। तत्कर्म शुभानुबन्ध्यध्यात्मकारीति । उपलक्ष-णमिदं, ततः शुभानुवंधिनोऽशुभानुवंधिनश्चाध्यात्मस्य मनः—परिणामस्य कारणं वर्त्तत इति । आचार्यः—पुरुषस्येदृशत्वे तथाविधचित्रस्वभावत्वे सति तदुपक्रमणे तस्य कर्मण उपक्रमणं परिकर्म मूलनाशो वा तत्र साध्ये को दोषः सम्पद्यत इति । यथा हि कर्मवादिनः कर्मैव कार्यकारि, पुरुषकारस्तु तदाक्षिप्तत्वाद् न किञ्चिदेव, तथा यदि पुरुषकारवादी ब्रूयाद् एष एव तादृश स्वभावत्वात्कर्मोपक्रमशुभमशुभं वा फलमुपनेष्यतीति न कर्मणा किञ्चित्साध्यमस्तीति तदा को निषेधायकस्तस्य स्यादिति ॥ ३४७ ॥

पुनरप्याशंक्य परिहरति;—

एत्थ परंपरयाए कम्मंपि हु तारिसंति वत्तवं । एवं पुरिसं चिय एरिसन्तमणिवारियप्पसरं ॥ ३४८ ॥

अत्र केवलकर्मवादिमते परंपरयाऽनादिसन्तानरूपया 'कम्मं पि हु'त्ति कर्मैव तादृश्यमुत्पत्स्यमानकर्मसदृशमिति वक्तव्यं कर्मवादिना । नहि परंपराकारणानामपि कालव्यवधानेन भविष्यत्कार्येष्वनुकूलतामन्तरेण कदाचित् कार्योत्पत्तिं संभावयंति संत इति । एवं कर्मणीव पुरुषेऽपि पुरुषकारेऽपि परंपरया ईदृशत्वमुत्पत्स्यमानफलसदृशत्वं पुरुषकारवादिना स्थाप्यमानमनिवारितप्रसरं, न्यायस्योभयत्राऽपि समानत्वात् । ततः पुरुषकारादेव समीहितसिद्धिर्भविष्यति, किं कर्मणा कार्यमिति ॥ ३४८ ॥

इत्थं दैवपुरुषकारयोः प्रत्येकपक्षदोषमभिधाय सिद्धान्तमाह;—

उभयतहाभावो पुण एत्थं णायण्णसम्मओ णवरं । ववहारोवि हु दोण्ह विइय पाहण्णाइनिप्फण्णो ३४९

उभयतथाभाव उभयोर्दैवपुरुषकारयोस्तथा परस्परानुवर्त्तनेन कार्यकारको भावः स्वभावः पुनरत्र कार्यसिद्धौ न्यायज्ञसम्मतो नीतिज्ञलोकबहुमतः नवरं केवलं वर्त्तत इति प्रथमत एवासौ बुद्धिमतामभ्युपगन्तुं युक्त इति । तथा, व्यवहारो दैवकृतमिदं पुरुषकारकृतमिदमिति विभागेन यः प्रवर्त्तमान उपलभ्यते सोऽपि द्वयोरपि दैवपुरुकारयोरित्येवमुभयतथाभावे सति प्राधान्यादिनिष्पन्नः प्रधानगुणभावनिष्पन्नो वा वर्त्तते ॥ ३४९ ॥

प्रधानगुणमेव भावयन्नाह;—

जमुदग्गं थेवेणं कम्मं परिणमइ इह पयासेण । तं दइवं विवरीयं तु पुरिसगारो मुणेयव्वो ॥ ३५० ॥

यदुदग्रमुत्कटरसतया प्राक्समुपार्जितं स्तोकेनापि कालेन परिमितेन कर्म सद्वेद्यादि परिणमति फलप्रदानं प्रति प्रह्वी-भवति, इह जने प्रयासेन राजसेवादिना पुरुषकारेण, तद्दैवं लोके समुद्धुष्यते । विपरीतं तु यदनुदग्रं बहुना प्रयासेन परिणमति पुनस्तत्पुरुषकारो मुणितव्य इति ॥ ३५० ॥

अहवप्पकम्महेऊ ववसाओ होइ पुरिसगारोत्ति।बहुकम्मणिमित्तो पुण अज्झवसाओ उ दइवोत्ति ॥३५१॥

अथवेति पक्षान्तरद्योतनार्थः। अल्पं तुच्छं कर्म दैवं पुरुषकारापेक्षया हेतुर्निमित्तं फलसिद्धौ यत्र स तथाविधो व्यवसायः पुरुषप्रयत्नो भवति पुरुषकार इति। बहु प्रभूतं पुरुषकारमाश्रित्य कर्म निमित्तं यत्र स पुनरध्यवसाय इहनञोऽल्पार्थत्वाद-ल्पो व्यवसायः पुनर्दैवमिति । यत्र हि कार्यसिद्धावल्पः कर्मणो भावो बहुश्च पुरुषप्रयासस्तत्कार्यं पुरुषकारसाध्यमुच्यते । यत्र पुनरेतद्विपर्ययस्तत्कर्मकृतमिति । पूर्वगाथायामल्पप्रयाससाहाय्येन फलमुपनयमानं कर्म दैवमुपदिष्टं विपर्ययेण पुरुषकारः, इह तु पुरुषकार एवाल्पकर्मसाहाय्योपेतः पुरुषकारः प्रज्ञप्तो बहुकर्म्मसाहाय्योपगृहीतस्तु स एव पुरुषकारोऽदृष्टमित्यनयोः प्रज्ञापनयोर्भेद इति ॥ ३५१ ॥

अमुमेवार्थमुदाहरणेन साधयन्नाह;—

णायमिहपुण्णसारो विक्कमसारो य दोण्णि वणियसुया।णिहिपरतीरधणागम तह सुहिणो पढमपक्खम्मि
दाणुवभोगा णिहिलाभओ दढं अविगलाउ एक्कस्स। परतीरकिलेसागमलाभाओ एवं बीयस्स ॥३५३॥
रायसवणम्मि पुच्छा णिवेयणं अवितहं दुविण्हंपि । दइवेयरसंजुत्ता पवायविण्णासणा रण्णो ॥३५४॥३॥
एगणिमंतणमविगलसाहणजोगोऽकिलेसओ चेव । भोगोवि य एयस्स उ एवं चिय दइवजोगेण ॥३५५॥
अण्णस्स वच्चओ खलु भोगम्मिवि पुरिसगारभावाओ। रायसुयहारतुट्टणरुयणे तप्पोयणाभोओ ॥३५६॥

इय आसि खिइपइट्ठियनगरं नगतुंगचंगसुरभुवणं । अइगरुयविपक्खमरट्टकुट्टणुप्पन्नपुन्नजसो ॥ १ ॥ पुन्नजसो नाम निवो तत्थासि पिया य तस्स सुहगंगी । सो रायन्नजणोच्चियववसायपरो गमइ कालं ॥ २ ॥ अह तत्थ धणड्ढसुओ पुरम्मि नामेण पुन्नसारोत्ति । बीओ विक्कमसारो विक्कमवणिणो सुओ आसि ॥ ३ ॥ अहिगयकलाकलावा तारुण्णमणण्णसरिसमणुपत्ता । ते दोवि धणाकंखी एवं चिन्ताउरा जाया ॥ ४ ॥ जइ नाम न तारुण्णे पुण्णे पत्तेवि होज्ज लच्छीए। अज्जणमणज्जचरीयस्स तस्स को पोरिसुग्गारो ? ॥ ५ ॥ ताव कुलं ताव जसो ता जणसोहग्गमग्गलं तस्स । जस्स न लच्छी वोच्छेयमेइ दाणाइकिरियासु ॥ ६ ॥ ता एत्तो तह जत्तो कायव्वो जह सिरी समुग्घडइ । पणयजणवंछियत्थाण करणओ कयचमक्कारा ॥ ७ ॥ अणुसरिमो देसंतरमारोहेमो परक्कमगिरिम्मि । नो दुल्लहा भविस्सइ अम्हं जणवल्लहा लच्छी ॥ ८ ॥ कयपत्थाणा जा सत्थसन्निवेसं गया पढमगस्स । समुवट्ठिओ महंतो विहिणो वसओ खणेण निही ॥ ९ ॥ तं गिण्हिऊण

गेहं समागओ तदुचिएसु कज्जेसु । लग्गो बीओ पुण जलहिपारगमणेण लद्धधणो ॥ १० ॥ केत्तियकालाओ तुलाए जीव-
मारोविऊण नियगेहं । पत्तो सोवि य सधणोच्चियासु किरियासु परिलग्गो ॥ ११ ॥ जाओ पुरे पवाओ जह एगो पोढपु-
न्नपब्भारो । संपत्तसयलवंछियलच्छीविच्छड्डुओ सुहिओ ॥ १२ ॥ बीओ पुण दारुणजलहितरणसंजायगरुयधणरिद्धी ।
अइनिद्धबंधुसंबंधबंधुरो भुंजइ भोगे ॥ १३ ॥ ता एएसिं मज्झा पढमो देवेण संजुओ वाढं । अखलियपसरो बीओ वि
संजुओ पुरिसगारेण ॥ १४ ॥ निसुओ रन्ना अइकोउगाओ सद्दाविया सहाए ते । पुट्ठा एस पवाओ किमन्नहा वा तहा-
वत्ति ॥ १५ ॥ भणियं देव ! न वितहो जणप्पवाओ जओ पायं । अइपच्छन्नं पि कयं कज्जं सज्जो वियाणाइ ॥ १६ ॥
सयमेव तओ तेसिं रन्नाविन्नासणा समारद्धा । पढमो एगागि च्चिय निमंतिओ भोयणस्स कए ॥ १७ ॥ भणिया महाण-
सणरा जह अज्ज उ वक्खडो न कायव्वो । एयस्स पुन्नवसजायपत्तमम्हेहिं भोत्तव्वं ॥ १८ ॥ पत्ते भोयणसमए देवीसंपे-
सिओ अह महल्लो । विन्नवइ जहा देवीगिहम्मि तुम्हेहिं भोत्तव्वं ॥ १९ ॥ किं पुण निमित्तमिण्हिं पत्तो जामाउओ निय-
पुराओ । सुओयणाइभेयं पसाहियं भोयणं तस्स ॥ २० ॥ ता देव ! तए सद्धिं सो सोहग्गं लहेइ भुंजंतो । तो भुत्ता
वीसत्था संता तं भोयणं सव्वे ॥ २१ ॥ बीओ य अन्नदियहे निमंतिओ भोयणत्थमह भणिया । सव्वेवि रसवईए पसाहगा
जह लहुं चेव ॥ २२ ॥ सव्वायरेण भोयणमुवट्ठियं कुणह भोयणावसरे । पत्तम्मि आसणेसुं दिन्नेसु उवट्ठिए भत्ते ॥ २३ ॥
तुट्टो रायसुयाए अट्ठारससरसमन्निओ हारो । आमलगथूलमुत्ताहलुब्भडो निन्निमित्तंपि ॥ २४ ॥ सा रुयमाणा दीणाणणा
य पत्ता पिउस्स पासम्मि । भासइ जहा इमो मे हारो पोइज्जउ इण्हिं ॥ २५ ॥ नाहं काहं भोयणमहमन्नह इय पयंपिए

तीए । विक्कमसारमुहं जा पलोयए नरवई ताव ॥ २६ ॥ उज्झियभोयणकज्जेण तेण दत्तक्खणं वहंतेण । नवसुत्ततंतुसज्जो खणेण हारो कओ पउणो ॥ २७ ॥ पच्छा दोवि जहत्थियविहिए तं भोयणं सुहं भुत्ता । परिभावियं निवइणा णूणं सच्चो जणपवाओ ॥ २८ ॥ (ग्रन्थाग्रं–७०००) ॥

अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः–ज्ञातमुदाहरणमिह दैवपुरुषकारयोर्गुणप्रधानभावे पुण्यसारो विक्रमसारश्च द्वौ वणिक्सुतौ । कथमित्याह—'निहिपरतीरधणागम'त्ति निधिपरतीरधनागमाभ्यां कृत्वा तथा सुखिनावक्लेशक्लेशलभ्यशर्म्मसमन्वितौ संतौ । तत्र प्रथमपक्षे दैवप्राधान्यरूपे–॥ ३५२ ॥ १ ॥

दानोपभोगौ दानं कृपणादीनां भोगो वस्त्रताम्बूलादीनां प्रवृत्तौ निधिलाभतो निधानलाभाद् दृढमतिशयेनाविकलौ तु परिपूर्णावेव एकस्य पुण्यसारस्य । तथा, परतीरक्लेशागमेन लाभात् परतीरात् क्लेशागमेन यो लाभो धनस्य तस्मादेवं पुण्यसारवद् द्वितीयस्य विक्रमसारस्य दानोपभोगौ जातावविकलाविति ॥ ३५३ ॥ २ ॥

अथैतद्वृत्तान्तस्य राजश्रवणे सति पृच्छा तेन कृता । निवेदनमवितथं यथावद् द्वाभ्यामपि कृतम् । ततो दैवेतरसंयुक्ताविति प्रवादविन्यासना तत्परीक्षारूपा राज्ञः समपद्यत ॥ ३५४ ॥ ३ ॥

कथमित्याह–एकं निमंत्रणं पुण्यसारस्य भोजनार्थं स्वगृहे निरूपणमकारि । तत्राविकलसाधनयोगः परिपूर्णभोजनाङ्गयोगोऽक्लेशत एव लीलयैव, भोगोऽपि च भोजनस्यैकस्य पुण्यसारस्यैवाक्लेशादेव व्यापारान्तरस्य तदानीमनुपस्थानात् । दैवयोगेन परिपक्वप्रौढपुण्यसम्बन्धेन ॥ ३५५ ॥ ४ ॥

अन्यस्य विकमसारस्य व्यत्ययः खलु विपर्यास एव विकलभोजनसाधनयोगरूपो जातो भोगेऽपि भोजनस्य । कस्मादित्याह–पुरुषकारभावात्, पुरुषकारमेव भावयति 'रायसुयहारतुट्टणरुयणे' इति राजसुताहारत्रोटने रोदने च तस्यास्तत्प्रोतनातः त्रुटितहारप्रोतनादेव ॥ ३५६ ॥ ५ ॥

इत्थं लौकिकयोर्दैवपुरुषकारयोर्ज्ञातमभिधाय सम्प्रति लोकोत्तरयोस्तदभिधातुमाह;—

पक्खंतर णायं पुण लोउत्तरियं इमं मुणेयव्वं । पढमंतचक्कवट्टी संगणियलच्छेदणे पयडं ॥ ३५७ ॥

पक्षान्तरे प्राक्पक्षापेक्षया पक्षविशेषे ज्ञातमुदाहरणं लोकोत्तरिकं लोकोत्तरसमयसिद्धमिदमुपरि भणिष्यमाणं मुणितव्यम् । किमित्याह–प्रथमान्त्यचक्रवर्त्तिनौ भरतब्रह्मदत्तनामानौ । क्व ज्ञातं तावित्याह–सङ्गनिगडच्छेदने विषयाभिष्वङ्गान्दुकत्रोटने प्रकटं जनप्रतीतमेव ॥ ३५७ ॥

अत एवाचार्येण संसूच्य न तद्व्याख्यानादरः कृतः, तथापि स्थानाशून्यार्थं किञ्चिदुच्यते;—

भरहो भारहभूमीसामी सिरिरिसहनंदणो आसि। विकंतविपक्खजओ वज्जियनिरवज्जसामज्जो ॥ १ ॥ नवनिहिवई समग्गलसोहग्गाणं अभग्गमाणाणं । चउसट्ठिसहस्साणं रमणो रंमाण रामाणं ॥ २ ॥ संभंतनमंतमहंतभत्तसामंतसहससीसेहिं । विगलंतकुसुममालेहिं निच्चमच्चिज्जमाणकमो ॥ ३ ॥ छप्पुव्वलक्खपरिभुत्तरज्जलच्छी पवन्नसिंगारो । अहअन्नया समुज्जलफलिहोवलघडियमइरुइरं ॥ ४ ॥ नियतणुसोहासंदंसणत्थमादरिसमंदिरं विसइ । कप्पदुमं व पुप्फियमप्पाणं सो निभालेइ ॥ ५ ॥ जा ताव एगमंगुलिमवगयनियभूसणं नियइ हत्थे । दिट्ठा विणट्ठसोहा मणागमह चिंतए एवं ॥ ६ ॥

णूणं ण निया सोहा देहस्स इमस्स जं गया छाया। जाया झत्ति करंगुलिरेसा नियभूसणविहीणा ॥ ७ ॥ ता पज्जत्तमिमेहिं जणियाए मज्झ देहसोहाए। मोत्तुं कमेण लग्गो ताइं स उदग्गवेरग्गो ॥ ८ ॥ एसा य रायलच्छी पबलानिलदोलियंबुरुहसरिसा। तुच्छा वोच्छेयफला अलाहि इण्हिं ममेईए ॥ ९ ॥ इह सुद्धज्झाणपरो जा वट्टइ ताव संजमट्ठाणं। पढमं पत्तो तत्तो खणेण सो केवली जाओ ॥ १० ॥ संजमठाणेसु असंखलोगमाणेसु जो जिओ पढमं। (ठाणं) चिय पावइ सो खणेण परिवुड्ढपरिणामो ॥ ११ ॥ गंतुं संजमसेढीसीसं संपत्तकेवलालोओ। होइ जह भरहचक्की भणियमिणं कप्पभासम्मि ॥ १२ ॥ अह उज्झियगिहिलिंगो विसिट्ठमुणिवेसधारगो होउं। सुरसामिणा सयं चिय संपाडियपयडपरममहो ॥ १३ ॥ सुरनिम्मियपउमोयरनिसन्नओ सो जिणोव्व परिसाए। आढत्तो परिकहिउं धम्मं नवमेहगहिरसरो ॥ १४ ॥ पुव्वाण लक्खमक्खंडमेगमेवं महिं विहरिऊण। अट्ठावयम्मि सिद्धो निद्धूयरओ स भगवंति ॥ १५ ॥

जो एस बंभदत्तो चक्की जम्मंतराइं तस्सेह। निसुणिज्जंति इमाइं नियाणबंधो फलं चेव ॥ १ ॥ सागेयम्मि पुरवरे सावगलोगावतंसओ आसि। चंदावतंसनामा नराहिवो निम्मलनयट्ठो ॥ २ ॥ तस्स सुपवित्तचित्तो पुत्तो मुणिचंदनामगो सो य। निविन्नकामभोगो सागरचंदंतिए दिक्खं ॥ ३ ॥ अइतिक्खं पडिवन्नो विहरंतो तेसु तेसु देसेसु। गुरुचरणमूललीणो अहन्नया भिक्खणट्ठाए ॥ ४ ॥ गामम्मि पविट्ठो विहरिओ य सत्थेण वियडअडवीए। पब्भट्ठो तं तन्हाछुहाकिलंतं नियच्छंति ॥ ५ ॥ चत्तारि गोवपुत्ता तं पइ संजायभत्तिबहुमाणा। पडिजागरंति तद्देसणाए बुद्धाय पवइया ॥ ६ ॥ तत्थ दुवे मोहुदया धम्मदुगंछं करित्तु किंचि मया। सुरलोगम्मि गयाओ दसपुरनयरे जसमईए ॥ ७ ॥ दासीए उप्पन्ना संडि-

लगनामगेण विप्पेण । पुत्ता जमलगरूवा कमेण ते जोव्वणं पत्ता ॥ ८ ॥ अरछेत्तरक्खणट्ठा वणं गया पायवस्स निसि हेट्ठा । वडनामगस्स सुत्ता तत्थेगो कुत्थराहिंतो ॥ ९ ॥ अहिणा निग्गंतूणं डक्को वीओवि तस्स उवलंभं । काउमडंतो तेणेव भक्खिओ तक्खणं फणिणा ॥ १० ॥ तो अकयपडियारा कालिंजरनामगे नगम्मि वरे । जमलत्तेण मिगीए मया समाणा सुया जाया ॥ ११ ॥ पुव्वभवसिणेहाओ पच्चासन्नं चरंतया संता । वाहेणेगसरेणेव घाइया मरणमणुपत्ता ॥ १२ ॥ मयगंगाए तीरे दोवि मरालत्तणेण एगाए । हंसीए उप्पन्ना जमलगभावेण ते तत्तो ॥ १३ ॥ पत्ता जोयणमेगेण मच्छवंधेण पासियावडिया । गिह्वित्तु कंधरं वालिऊण पंचत्तमुवणीया ॥ १४ ॥ वाणारसीपुरीए पाणस्स भूयदिन्ननामस्स । तप्पाडगाहिवइणो पुत्तत्ताए समुप्पन्ना ॥ १५ ॥ अच्चंतणेहणिब्भरचित्ता नामेण चित्तसंभूया । तीए नयरीए संखो नामेण नराहिवो तइया ॥ १६ ॥ नमुई य तस्स सचिवो सो अवराहे तहाविहे जाए । पच्छन्नो वहणट्ठा समप्पिओ भूयदिन्नस्स ॥ १७ ॥ तेणावेस पहाणो त्ति य नो तओ मारणिज्जओ होइ । किंतु रहस्से काउं धरणिज्जो इय विचिंतेउं ॥ १८ ॥ भणिओ जइ मम पुत्ते भूमीहरसंठिए तुमं भद्द ! । पाढेसि जीवियव्वं तुह अत्थि न अन्नहा कहवि ॥ १९ ॥ अवगन्निऊण जाइं कुलं च विज्जाण पारगत्तं च । नियजीवियत्थिणा तक्खणेण सव्वंपि पडिवन्नं ॥ २० ॥ तो भूयदिन्नपुत्ते कलाकलावकुसले करेंतस्स । गच्छंति जाव दिवसा अहन्नया भूयदिन्नेण ॥ २१ ॥ विन्नायं मम पत्ती जह एएणं समं विणट्ठत्ति । चंडालभावसहजेण परिगओ चंडकोवेण ॥ २२ ॥ तं मारिउमाढत्तो अम्हं ओज्झावगोत्ति चित्तम्मि । संभाविऊण पच्छन्नमेव पुत्तेहिं नासविओ ॥ २३ ॥ सो हत्थिणाउरे नरवइस्स सिरिमंसणंकुमारस्स । जाओ मंती नियवुद्धि-

जोगओ सव्वमंतिवरो ॥ २४ ॥ ते य पुण पाणपुत्ता जोव्वणलायन्नरूवमाईहिं । तह नट्टगेयवाइयपमुहेण कलाकलावेण ॥ २५ ॥ जाया जणाण णयरीए माणसाणंदकारिणो बाढं । अह अन्नया महूसवसमए तरुणाण मणहरणे ॥ २६ ॥ चित्ताओ चच्चरीओ पुरमज्झे गिज्झमाणिगा जाया । णच्चंतो तरुणाणं णराण णारीण य समूहो ॥ २७ ॥ ते पाणसुए पमुहे काऊणं चच्चरीविणिक्खंतो । पाणतरुणाण सोऊण वियंभमाणा पुरस्संतो ॥ २८ ॥ पत्ता तग्गीयसरेण मोहिओ सेसचच्चरीलोओ । भत्तचरीओ सव्वो समागओ माहणेहिं ओ ॥ २९ ॥ ईसालुयत्तणाओ रायाणं विन्नवेत्तु जह देव ! एसो चंडालजणो विट्टालइनगरमिणमेवं ॥ ३० ॥ पडिहणिया ते नगरिं पविसंता अन्नया गते काले । केवइए कोमुइसमयसंपयट्टे महे परमे ॥ ३१ ॥ ते भूयदिन्नपुत्ता समंतओ परिगया नियजणेण । कोऊहलतरलमणा विस्सुमरियसासणा संता ॥ ३२ ॥ नयरंतरे पविट्ठा जणपेच्छणगे नियच्छिउं लग्गा । सोउं च चच्चरीओ हरिणा इव गोरिगीयाइं ॥ ३३ ॥ अह वत्थेणं ठइऊण वयणमुग्गाइउं च पारद्धा । मिलिओ य सयललोओ तग्गीयाखित्तओ ज्झत्ति ॥ ३४ ॥ अमयरसनिव्विसेसं केणेदं गिज्जए भणंतेण । जाव निहालियमवलोइया तओ भूयदिन्नसुया ॥ ३५ ॥ हण २ भणिरेहिं तओ माहणलोएहिं घाइयसरीरा । निद्धाडिया पुराओ ठिया तओ वाहिरुज्जाणे ॥ ३६ ॥ धी धी कलाकलावो कुलदोसाओ जहन्नओ जाओ । तो अम्हाण ण मरणं मोत्तूण परा गई अत्थि ॥ ३७ ॥ लग्गा गंतुं दाहिणदिसाए देसंतरं गया दूरं । दिट्ठो गिरी महंतो एगो तत्थारुहंतेहिं ॥ ३८ ॥ एगाए सिलाए तले ओलंबियभुयजुगो विगिट्ठतवो । दिट्ठो महामुणी काउस्सग्गपरिसंठिओ तेहिं ॥ ३९ ॥ सप्पणयं च पणमिओ तेणावि य ज्झाणपरिसमत्तीए । अइमहुरगहीरसरेण सायरं धम्मलाभेण ॥ ४० ॥

आणंदिया य पुत्ता य किंनिमित्तं इहागया तुब्भे । कहिओऽभिप्पाओ जह इमम्मि सेलम्मि मरणकए ॥ ४१ ॥ सबाह-
माओ चंडालजाईओ जं दढं समुव्विग्गा । लद्धावि गुणा दोसीभूया जम्हा इहम्हाणं ॥ ४२ ॥ भणिया मुणिया न भव-
न्तरेवि कल्लाणमप्पघाईण । अत्थि न जुत्तो तम्हा मणोरहो एस तुम्हाण ॥ ४३ ॥ सयलभवदुक्खवाहिविरेयणोसहसमं
जिणिंदमयं । धम्मं कुणह समीहियसिद्धीए कप्परुक्खंव ॥ ४४ ॥ तो मुणिवराओ ताओ मुणिदिक्खा लग्गिओवलद्धा
य । जम्हा ते तेण तया तदुचियभावेण परिकलिया ॥ ४५ ॥ कालक्कमेण जाया गीयत्था छट्ठमाइतवनिरया । अनिय-
यविहारचरियापरायणा गयउरम्मि गया ॥ ४६ ॥ वहिरुज्जाणम्मि ठिया मासक्खवणस्स पारणगदिवसे । संभूओ तत्थ
गओ भिक्खट्ठा नयरमज्झम्मि ॥ ४७ ॥ गेहाणुगेहमिरियासमिओ हिंडंतओ पहापडिओ । सचिवेणेसो दिट्ठो णमुइयणा-
मेण तेण तओ ॥ ४८ ॥ नाओ चंडालसुओ जह सो एसो भएण अजसस्स । नियपुरिसपेसणेणं पच्छन्नं हंतुमारद्धो
॥ ४९ ॥ तवसोसियतणुणो निरवराहचरियस्स हंममाणस्स । कोवाणलो पजलिओ तस्सुज्झियधम्मकज्जस्स ॥ ५० ॥ पढ-
मम्मि पाउसे जहा नहम्मि घणमंडलाइं रेहंति । तह तस्स वयणकुहरा विणिग्गया धूममालाओ ॥ ५१ ॥ उद्दंडा तडि-
दंडा घणेसु जह सव्वओ विसप्पंति । तह तेउलेसदेसा वियंभिया धूममालासु ॥ ५२ ॥ तो पलयकालजलवाहकलिय-
मिव नहयलं विलोयंतो । जाओ संखुद्धमणो सबालवुड्ढो नयरलोओ ॥ ५३ ॥ तो चक्कहरो सिरिमं सणंकुमारो सपरि-
यरो तस्स । उवलद्धवइयरो तप्पसायहेउं समायाओ ॥ ५४ ॥ भालयलमिलियधरणीयलेण पणमेत्तु जोडियकरेण ।
विन्नत्तमणेण जहा खमापहाणा मुणी होंति ॥ ५५ ॥ जइ अप्पदोहएणं केणावि अणज्जचेट्ठिएण तुमं । अवरद्धं तत्तुल्लं

चरियं न जुज्जए काउं ॥ ५६ ॥ जइ नाम विसहरो कहवि कस्स लग्गेज्ज किं पुणो तस्स । भक्खणममूढमणसो घडेज्ज मणुयस्स, इय भणिरे ॥ ५७ ॥ जा न निवम्मि पसीयइ ता चित्तो लद्धवइयरो ज्झत्ति । तस्स समीवमुवगओ भणइ जह उवसमं कुणसु ॥ ५८ ॥ एसो कोवहुयासो निरंकुसो पजलिओ गुणवणाइं । निद्दहइ चंडतावो खणेण सुत्ते जओ भणियं ॥ ५९ ॥ जह वणदवो वणं दवदमस्स जलिओ खणेण निद्दहइ । एवं कसायपरिणओ जीवो तवसंजमं डहइ ॥ ६० ॥ तहा–कोहो कद्दमकोहोव कस्स मो होइ कदवित्थारो । उव्वेपकारणं दारुणाण दुक्खाण मूलखणी ॥ ६१ ॥ एमाइदेसणावारिवाहधाराहिं वरिसिओ संतो । विज्झावियकोहग्गी वेरग्गमुदग्गमह स गओ ॥ ६२ ॥ नमुई अमच्चो वि नराहिवेण बंधाविऊण तम्मूले । आणविओ तेणवि साणुकोसचित्तेण मोयविओ ॥ ६३ ॥ तो दोवि विरागाओ पवन्नपज्जंतकालकरणिज्जा । जा चिट्ठंति नरवई अहन्नया वंदणनिमित्तं ॥ ६४ ॥ पत्तो तयंतिए तेसिं चेव पयपज्जुवासणपरम्मि । तम्मी तक्खणपच्छागएण तस्सित्थिरयणेण ॥ ६५ ॥ संभंतपणामकरेण कहवि पाएसु अग्गकेसेहिं । छुत्तो पमत्तचित्तो संजाओ ज्झत्ति संभूओ ॥ ६६ ॥ जइ अग्गकेसफासो इमीए एयारिसो सुहो मन्ने । सव्वंगसंगसमए कोवि अपुव्वो धुवं होही ॥ ६७ ॥ इय भावंता चित्ते नियाणमेयारिसं कुणइ सहसा । जइ मे तवाणुभावो समत्थि जम्मंतरे होज्जा ॥ ६८ ॥ एयारिसित्थिलाभो वारिज्जंतो वि भाउणा बाढं । कागिणीकज्जे कोडी न फेडिउं तुज्झ जुत्तत्ति ॥ ६९ ॥ तत्तो मुया समाणा जाया सोहम्मदेवलोगम्मि । नलिणीगुम्मविमाणे सोहग्गमहोयही देवा ॥ ७० ॥ कालेण विमाणाओ तओ चुया भारहम्मि इह खित्ते । संभूओ जाओ बंभदत्तनामा जहा चक्की ॥ ७१ ॥ तह पुव्वंचिय कहियं जो पुण चित्तो पुरे पुरा-

णम्मि । सो पुरिमतालनामम्मि इब्भपुत्तो समुप्पन्नो ॥ ७२ ॥ निसुणिय धम्मो भवचारगाओ दूरं विरत्तओ संतो । निक्खंतो संपन्नो खंतो दंतो मुणी पवरो ॥ ७३ ॥ पत्तो कंपिल्लपुरम्मि चक्किणो वंभदत्तनामस्स । जायं जाईसरणं तं पुण इय वइयरवसाओ ॥ ७४ ॥ किल एगया नडेणं विन्नत्तो अज्ज महुयरीगीयं । नामेण नाडगविही देव ! मए नच्चणिज्जोत्ति ॥ ७५ ॥ अइउब्भडेण कुसलेण विहियणाणापयारवेसेण । नियपरियणेण सहिओ पच्छिमदिवसम्मि पारद्धो ॥ ७६ ॥ नच्चेउं हयचित्तो जाओ सो नरवई इमम्मि खणे । सव्वोउयसुरहिपहाणकुसुमनिम्मियमइसुगंधं ॥ ७७ ॥ दासीए उवणीयं एगं सुमहं तयं कुसुमदामं । गंडागारपरिट्ठियमलिमालारावरमणीयं ॥ ७८ ॥ तो तं नट्टस्स विहिं पेच्छंतो कुसुमदामगंधं च । अग्घायंतो जाओ जाइस्सरणो जहा आसि ॥ ७९ ॥ नलिणीगुम्मविमाणे सोहम्मे सुरवरो अहं तत्थ । अणुभूयमिणं सव्वं तक्खणमेवागओ मुच्छं ॥ ८० ॥ सीयलजलेण चंदणरसेण सित्तो समीवलोएण । पुणरागयचेयन्नो नियपुव्वसहोयरस्स तओ ॥ ८१ ॥ अन्नेसणानिमित्तं भणिओ नियहिययनिविसेसत्तं । पत्तो वरधणुमंती गोवायंतेण जणमज्झे ॥ ८२ ॥ नियचरियरहस्सं राउलस्स वंधाहिदारदेसम्मि । एयं सिलोगखंडं पत्तगमुल्लंवियं ताहे ॥ ८३ ॥ यथा—"आश्वदासौ[1] मृगौ[2] हंसौ[3] मातंगावमरौ[4] तथा" । एयस्स उत्तरद्धं जो पूरइ तस्स हं पयच्छामि । अद्धं रज्जस्स लिहावियं चिमं पत्तयं तम्मि ॥ ८४ ॥ रज्जाभिलासुगो अह लोओ तं पूरिउं समाढत्तो । तियचच्चराइसु तहा पढिज्जए पत्तलिहियं तं ॥ ८५ ॥ अह चित्तजीवसाहू विहरंतो जायजाइसरणो सो । कंपिल्लपुरुज्जाणे समागओ संठिओ य तहिं ॥ ८६ ॥ अरहट्टवाहगेणं पढिज्जमाणं सुणेइ पत्तगयं । तो तक्खणेण मुणिणा इमो सिलोगो कओ पुन्नो ॥ ८७ ॥ यथा—"एपा नौ

षष्ठिका जातिरन्योन्याभ्यां वियुक्तयोः" । तं सोच्चा सो लहुमेव रायपासे पढेइ गंतूण । मुच्छाविगरालच्छो झत्ति महीए
निवो पडइ ॥ ८८ ॥ सवणाणंतरमुवलब्भ तस्स वसणं हणेउमारद्धो । तं जाव परियणो भणइ समणओ एयमुवलद्धं
॥ ८९ ॥ उत्तरमद्धं सण्णालाभे राया भणेइ सो कत्थ । उज्जाणे देव ! ममं तो हरिसपरवसो राया ॥ ९० ॥ सवनियरि-
द्धिसहिओ तद्दंसणहेउमागओ जाओ । कमलवणं पिव सूरालोए सवियासमुहकमलो ॥ ९१ ॥ वंदित्ता उवविट्ठो पुट्ठो
वुत्तंतमाइमं सवं । भणिओ तहा जह इमं रज्जं सममेव भुंजामो ॥ ९२ ॥ धम्मस्सविफलमेयं जमेरिसा गरुयरज्जसंपत्ती ।
ता एयभोगकाले न सुंदरा दुक्करा किरिया ॥ ९३ ॥ मुणिणावि मुणियदुविसहभोगपरिणामदुक्खलक्खेण । विहिया विस-
याण विसोवमाण निंदा जहा एए ॥ ९४ ॥ सल्लं कामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा । कामे पत्थेमाणा अकामा जंति
दुग्गइं ॥ ९५ ॥ सवं गीयं विलवियं सवं नट्टं विडंबणा । सवे आभरणा भारा सवे कामा दुहावहा ॥ ९६ ॥ इय उवमा-
गब्भेहिं चित्तेहिं तेहिं तेहिं वयणेहिं । चक्की लद्धविरागो मणागमिय जंपिउं लग्गो ॥ ९७ ॥ अहंपि जाणामि जहेह
साहू जं मे तुमं अक्खसि वक्कमेयं । भोगा इमे संगकरा भवंति जे दुज्जया अज्जो अम्हारिसेहिं ॥ ९८ ॥ मुनिः—जइ ता
सि भोए चइउं असत्तो अज्जाइं कम्माइं करेहि रायं ! । धम्मे ठिओ सवपयाणुकंपी जं होहिसी देव इओ विउवी ॥ ९९ ॥
नो तुज्झ भोगे चइऊण बुद्धी गिद्धोसि आरंभपरिग्गहेसु । मुहा कओ एत्तियविप्पलावो गच्छामु रायं आमंतिओ सि
॥ १०० ॥ पंचालरायावि य वंभदत्तो साहुस्स तस्सा वयणं अकाउं । अणुत्तरे भुंजिय कामभोगे अणुत्तरे सो नरए
पविट्ठो ॥ १०१ ॥ चित्तोवि कामेहिं विरत्तकामो उदग्गचारित्ततवो महेसी । अणुत्तरं संजम पालइत्ता अणुत्तरं सिद्धि-

गइं गउत्ति ॥ १०२ ॥ परक्कमं पोढमिहारुहित्ता खणेण कम्माइं निहोडइत्ता । सव्वुत्तमं णाणसिरिं लहित्ता तिन्नो भवं सो भरहो नरिंदो ॥ १०३ ॥ जो एत्थ बीओ पुण वंभदत्तो नियाणओ चिक्कणमज्जणित्ता । मिच्छत्तचारित्तविघाइकम्मं सो तवसो दुक्खपहे पविट्ठो ॥ १०४ ॥ इति ॥ ३५७ ॥

उपसंहरन्नाह;—

कयमेत्थ पसंगेणं सुद्धाणाजोगतो सदा मतिमं । वट्टेज्ज धम्मठाणे तस्सियरपसाहगत्तेण ॥ ३५८ ॥

कृतं पर्याप्तमत्राज्ञामाहात्म्यवर्णने प्रस्तुते प्रसङ्गेन दैवपुरुषकारस्वरूपनिरूपणादिना, शुद्धाज्ञायोगादुक्तस्वभावात् सदा सर्वकालं मतिमान् अतिशयबुद्धिधनो वर्त्तेत प्रवृत्तिमान् भवेद् धर्म्मस्थाने सम्यक्त्वादिप्रतिपत्तिलक्षणे । अथ हेतुमाह—तस्य शुद्धाज्ञानुसारिणो धर्म्मानुष्ठानस्य स्वल्पस्यापीतरप्रसाधकत्वेनोत्तरोत्तरदेशविरत्यादिधर्म्मानुष्ठाननिष्पादकत्वेन ॥ ३५८ ॥

एतदेव भावयति;—

तस्सेसो उ सहावो जमियरमणुवंधई उ नियमेण । दीवोव्व कज्जलं सुणिहिउत्ति कज्जंतरसमत्थं ॥३५९॥

तस्योक्तलक्षणस्य धर्म्मानुष्ठानस्यैष त्वेष एव वक्ष्यमाणस्वभावलक्षणं यदितरधर्म्मानुष्ठानमनुवध्नाति न केवलं स्वयं भवतीति चकारार्थः, नियमेनाव्यभिचारेण कार्यान्तरसमर्थमित्यत्रापि संवध्यते, ततः कार्यान्तरसमर्थमुत्तरोत्तरसुगतिलाभ-

लक्षणम् । दृष्टान्तमाह–दीप इव प्रदीपवत् कज्जलं प्रतीतरूपमेव, सुनिहितोऽनिवातस्थाननिवेशित इति कृत्वा कार्यान्तरसमर्थं प्रस्तुतप्रकाशमपेक्ष्य यत् कार्यान्तरं तरुणीनयननिर्मलताप्रधानादि तत्सम्पादकमिति । यथा–प्रदीपः सुनिहितोऽवश्यं कार्यान्तरसमर्थं कज्जलमनुबध्नाति तथा प्रस्तुतमनुष्ठानमप्यनुष्ठानान्तरमिति ॥ ३५९ ॥

आज्ञावर्णनोपसंहरणम्

इति समासो मुद्रणसौकर्यायास्मन्मतिकल्पितः प्रथमो विभागः ।

इति श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमालायां पुष्पम् १९.

प्राप्तिस्थानम्–श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनज्ञानमन्दिरम्–कोठीपोल–वडोदरा.

॥ २१७ ॥

श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला—पुष्पम् २० तमम्.

श्वेतपटपटलप्रधानप्रावचनिकपुरुषप्रवरचतुर्दशशतप्रकरणप्रणायिसुगृहीतनामधेय—श्रीहरिभद्रसूरिप्रणीतः

श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिगुम्फितसुखसम्बोधनी टीकया समलङ्कृतः

श्रीउपदेशपद-महाग्रन्थः ।

(द्वितीयो विभागः) सचायम्—

श्रीमत्तपागच्छाम्बरनभोमणिश्रीमन्मुक्तिविजय(मूलचंदजी)गणिपुङ्गवपट्टधरसरलतामूर्त्तिसंवेगभावितात्मशान्त-योगिश्रीमद्विजयकमलसूरिपुरन्दरपट्टपूर्वाचलमार्तण्डजैनशासनपरमोपकारकविद्वज्जनमान्याचार्यश्रीमद्विजय-मोहनसूरिवरशिष्य पं० श्रीप्रतापविजयगणिना संशोधितः ।

प्रकाशयित्री—कार्याधिकारि—“शाह लालचन्द नन्दलाल वकील” द्वारा श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला ।

वडोदरा—कोठीपोल.] वीर सं० २४५१ सन १९२५ विक्रम सं० १९८१ प्रतयः १००० [श्रीनेमिजन्म.

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-sagar Press, No. 26–28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Shâh Lalchand Nandlal, Secretary; Shrîman-Muktikamal-Jain-Mohanmâlâ.
Kothipole, Baroda

"प्रकाशकनिवेदन"।

अत्यारसुधी आ माळानां गुंथायेल २२ पुष्पो पैकी श्रीप्रतिमाशतकस्वोपज्ञबृहद्वृत्ति, कर्मग्रन्थचतुष्कसटीक, श्रीविपाकसूत्र टीका—छायायुक्त, रत्नप्रभा नामनी नवीन पद्धतिनी नूतन टीकावाळो अभिधानचिन्तामणि (हैमी) कोश अने—७०० पानानुं दळदार अनेक उपयोगी घटनासह श्रीमहावीरदेव (गुजराती) चरित्र—ए खास उपयुक्तग्रन्थो प्रसिद्ध थवा बद्दल, अमो मगरुर छीए। तथापि, विषयथी श्लोकोथी सर्वरीते आ उपदेशपद ग्रन्थतो विशेष उपयुक्त होइ; वाचक वर्गने अर्पतां घणो प्रमोद थाय छे! हजारो जैन औपदेशिक पुस्तकोना लगभग शिखर जेवा १४५०० प्रमाणना सटीक आ ग्रन्थनी स्वीकाराती जरुरी उपयोगिता, तेमां पण शुद्ध उपदेशकोने तो अवश्य पाठ्य—संग्राह्य—सुवाच्य थवा, एकंदर दरेकने सुलभ प्राप्ति माटे—अमाराउद्धारक, अने ध्रांगध्रानरेश—तेमना प्रधानमंडल तथा भीलोडीया—रामपरादि ठाकोर—राजकुमार विगेरे अनेक जैनजैनेतर भव्यजीवप्रतिबोधक शुद्धोपदेशक, परम कृपालु, पूज्य सद्गुरु जैनाचार्य श्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वरजी महाराजनी इच्छा जणायाथी; अने एवण प्रातःस्मरणीय पूज्यश्रीजीनाज सदुपदेशथी (पूर्व भागमां रोशन थयेला नामी उदार गृहस्थोद्वारा) मळेल आर्थिक सहायथी छपाववा प्रबंध थयो।

सं० १९७६ ना मोंघवारीना समयमां मुंबईथी कागल खरीदाइ कलकत्ता प्रेसमां रवाना थया। त्यां कार्य धार्ये वखते मलवा असंभव लागवाथी, वडोदरा प्रबंध करी कागलो त्यां मंगाव्या, अहिंपण तेज असंभव। आखरे दोढेक वर्ष कागलोने अहिं तहिं रेल्वे मुसाफरीनो अंत आव्यो, ने निर्णीत निर्णयसागरमां कार्यारंभ थयो. "म्होटां (श्रेयः) कार्योमां विघ्न होय" हवे अमे निश्चिन्त थइ गे, त्यां एक म्होटी मुश्केलीए चेतवणी आपी! ते आ;—मुंबईथी कलकत्ता—वडोदरा ने फरीथी मुंबइनी मुसाफरी दरम्यान वे रीमनु

(रेल्वेमां) गुम थवुं, थोडा खराबीमां, ए नुकशानी साथे प्रेसमां ५०० नकल छापवानी हती (तेथी तेटलो अडसट्टो व्यवस्थित करेल) परंतु अमारा मित्र. झ. जीवणचंद सा० नी प्रेरणाथी (अमारी जाणबहार) प्रेसे १०००—छापी।

ए रीते करी राखेल अडसट्टानो उथलो थवाथी, संपूर्ण ग्रन्थ खर्चने लगभग पहोंची वळती रकम अर्ध (पहेला भाग)मां समाइ। अर्धथी अधिक शेष (बीजो) भाग न छपाय तो ग्रंथ अधूरो रहे! बीजी बाजु विशेष आवी म्होटी मदद मेळववा प्रयत्न न होवाथी-(छपावीए तोय) खर्चने पहोंची वळवा मुश्केली रहेवानी! पहेलानी किमतथी बीजाना खर्चने पहोंचवा उमेद राखी, कार्य आगल चालु रखाव्युं। परन्तु, (भेटनी मागणी विशेष वेचाणनी ओछी जेथी) अत्यारसुधी वेचाणमां ३००—पण पूरी न गई। उपर मुजब बीजा भागना खर्चने पहोंचवा मुराद पार न पडवाथी, निरुपाये खर्च पूरतुं वेचाण तरफ दोरावुं पडशे। सबब—बीजा भाग माटे आर्थिक मदद किंचित् पण नथी। अस्तु।

छतां आ माळाथी अत्यार सुधीना टुंका समयमां पण आवा उपयुक्त ग्रन्थो प्रसिद्धिमां लाव्याबद्दल, अमोने थतो पूर्ण आल्हाद एज अमारी सिद्धिनुं पगथीयुं!।

श्रीमुक्तिकमल जैनमोहन ज्ञानमंदिर
वीर० २४५१ वि० १९८१ श्रावणमास
बडोदरा

निवेदक—
श्रीमोहनप्रतापी नन्दचरणोपासक
लालचन्द.

नमोनमः श्रीसिद्धार्थपार्थिवकुलनन्दनज्ञातनन्दनवर्द्धमानस्वामिने ।

परमकारुणिकपूज्यपादाचार्यश्रीमद्विजयकमलसूरिवराय नमः ॥

"वक्तव्यं किञ्चित्" ।

यथास्थितार्हन्मतवस्तुवेदिने । निराकृताऽशेषविपक्षवादिने ॥
विदग्धमध्यस्थनृमूढतारये । नमोस्तु तस्मै हरिभद्रसूरये ॥ १ ॥

सुविदितमेतद्यदुत, संशोधकेन सम्पादकेन प्रकाशकेन वा किमपि संक्षेपेण विस्तरेण वा–ग्रन्थ–ग्रन्थकारादिविषयकस्वानुभवः स्वविचारश्च प्रदर्श्यः ! इत्यनुसृत्यात्रानेकविषयप्रदर्शकस्यास्योपदेशपदमहाग्रन्थस्यानुभवतदुद्भूतविचाराद्याविर्भावनाय (ॐ) ग्रन्थप्राधान्यम्, (ह्रीँ) मुद्रणविषयीकृतेस्मिन् ग्रन्थे प्रसङ्गानुपातिनिवेदनम्–इति द्विधा विभज्य वक्तव्यं प्रस्तूयते—

(ॐ) ग्रन्थप्राधान्यम् ।

अपि च ग्रन्थस्य निर्मातुः ग्रन्थस्य बाह्याभ्यन्तरस्वरूपस्य च कथनेनालंभविष्णु । आद्यवक्तव्याधिकारे ग्रन्थकारः ग्रन्थकर्तुर्नाम, सत्तासमयः, स्थानम्, जातिः, धर्मः, योग्यता, कृतय इत्यादिपर्यालोच्यम् । तत्र–**ग्रन्थनिर्मातारः (मूलकाराः);—**

अस्य ग्रन्थस्य प्रणेतारश्च श्रीहरिभद्रसूरय एव प्रभावकपुरुषाः। यद्यपि एतदेवाभिधानभूषिता भूरयः सूरयो बभुवुः, परमेते तु ये याकिनीमहत्तराधर्मसूनुत्वेन विरहाङ्कपदेन च प्रसिद्धीभूताः, येषां च पूज्यपादानाम्—तार्किकशिरोमणिनिस्पृहैकाग्रणीश्रीमुनिचन्द्रसूरिः, जिने-
वादिदेवसूरिः, सार्धत्रिकोटीश्लोकग्रन्थनिर्मातृपरमार्हतकुमारपालभूपालप्रतिबोधककलिकालसर्वज्ञप्रभुश्रीहेमचन्द्रसूरिः, मुनिरत्नसूरिः, प्रभान-
श्वरसूरिः, मलयगिर्याचार्यः, मानदेवसूरिः, अभयदेवसूरिः, दाक्षिण्यचिह्नसूरिः, विजयसिंहसूरिः, लक्ष्मणगणी, मुनिसुन्दरसूरिः, श्रीधर्मसा-
न्दसूरिः, प्रद्युम्नसूरिः, मुनिदेवसूरिः, प्रभाचन्द्रसूरिः, गुणरत्नसूरिः, कुलमण्डनसूरिः, राजशेखरसूरिः, जिनदत्तसूरिः, समयसुन्दरगणी,
मणिभद्रमुनिप्रवरः, रत्नशेखरसूरिः, न्या० वि०—न्यायाचार्यमहोपाध्यायश्रीमद्यशोविजयगणी, उपा० श्रीविनयविजयः, उपा०
गरः, क्षमाकल्याणमुनिः, विजयलक्ष्मीसूरिः, इत्याद्यनेकैः प्रभावकपूर्वसूरिभिः,—

श्रीसिद्धसेन—हरिभद्रमुखाः प्रसिद्धास्ते सूरयो मयि भवन्तु कृतप्रसादाः।
येषां विमृश्य सततं विविधान् निबन्धान् शास्त्रं चिकीर्षति तनुप्रतिभोपि मादृक्॥ १॥
नित्यं श्रीहरिभद्रसूरिगुरवो जीयासुरत्यद्भुतज्ञानश्रीसमलङ्कृताः सुविशदाचारप्रभाभासुराः।
येषां वाक्प्रपया प्रसन्नतरया शीलाम्बुसम्पूर्णया भव्यस्तेऽह न कस्य कस्य विदधे चेतोमलक्षालनम्॥ १॥

---

१ सूरिशक्रान् तद्ग्रन्थान् प्रति चामेयं सम्मानत्वं—पूज्यनिर्मितानेकग्रन्थोपरिकृतटीका–पञ्जिका–टीप्पनकादिभिरेवोररीक्रियते। तथा च;–
'हरिभद्द–सुरि-कयगंथजिणिवक्खाणियनियबुद्धिं। सो मुणिचंदु—"(श्रीवादिदेवसूरिःस्तुतौ)" २ नामसङ्ग्रहे च न चिन्त्य. पौर्वापर्यक्रमप्रमाद.।

मतिर्बौद्धाः शुद्धा प्रभवति कथं साध्य भवतां विचारश्चार्वाकाः प्रचरति कथं चारु चतुरः ।
कुतर्कैः तर्कज्ञाः किमपि स कथं तर्कयति वः सति स्याद्वादाङ्के प्रकटहरिभद्रोक्तवचने ॥ १ ॥
ग्रावग्रन्थिप्रमाथिप्रकटपटुरणत्कारवाग्भारतुष्टप्रेङ्खद्दर्पिष्ठदुष्टप्रमदवशभुजास्फालनोत्तालवालाः ।
यद् दृष्ट्वा मुक्तवन्तः स्वयमतनुमदं वादिनो हारिभद्रं तद्गम्भीरप्रसन्नं न हरति हृदयं भाषितं कस्य जन्तोः ॥ १ ॥

एवंरूपैरनल्पैर्वर्णनस्तुतियुतगद्यपद्यैश्चरित्रप्रभावकत्वाद्यनेकगुणा आविष्चक्रिरे । त एवेति निश्शङ्कम्, तदुल्लेखो यथा—

"जाइणिमयहरियाए रइता एते उ धम्मपुत्तेण हरिभद्दायरिएणं भवविरहं इच्छमाणेणं" (एतद्ग्रन्थान्ते)

अतोन्यत् किं प्रामाण्याक्षरमार्गणप्रयोजनम् ?

श्रीवीतरागशासनधुराधुरीणतामादधानानां करुणानिरतमानसानां विज्ञातसर्वज्ञागमरहस्यानां निखिलशास्त्रधुराधौरेयताधारिणां ग्रन्थ-शास्त्रप्रणेतॄणां सूरिशेखराणां पूज्यश्रीमद्हरिभद्रसूरीणां सत्तासमयस्तु श्रीवीरादेकादशशताब्दीरूपो विक्रमाद्वा षष्ठशताब्द्यात्मकोऽविसंवादकः, तत्तत्प्रामाणिकप्राचीनपुरुषवचनगोचरत्वादर्वाचीनैरप्यलब्धन्वेषणतःकृतनिश्चिततत्कालत्वाच्च ।

एतत्सूरिप्रमाणेभ्यो लेशतो यथा—१ "पणपन्नदससएहिं हरिसूरी आसि तत्थपुव्वकई"

२ "पूर्वश्रुतव्यवच्छेदकालानन्तरं पञ्चपञ्चाशता वर्षैर्दिवंगतैः श्रीहरिभद्रसूरिभिः"

(कुलमण्डनसूरिः)

---

१ "वीराद्वर्षसहस्रे गते सत्यमित्रे पूर्वव्यवच्छेद" तपागच्छपट्टावल्याम्, इति पूर्वश्रुतव्यवच्छेदकालो वीरभगवतो निर्वाणाद्वर्षसहस्रमाम्नायते ।

३ "पंचसए पणतीए (सीए) विक्कमभूवाउ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो धम्मरओ देउ मुक्खसुहं ॥"

(प्रद्युम्नसूरिः)

एवमन्यैरपि प्रभूतैः प्रामाणिकैः श्रीमत्सत्तासमयः पूर्वोक्तो निराबाधः ।

स्थान-जाति-धर्माः—अद्यापि प्रसिद्धिभाजि चित्रकूटपर्वते (चितोडगढ) जितशत्रुराज्ञः पुरोहितत्वमाबिभ्रच्चतुर्दशविद्यानीरनिधि-पारदृश्वन आत्मानं सर्वज्ञमिव निखिलातिशायिविज्ञानसम्पदमभिमन्यमानस्य—"येनाभिहितं नावबुध्येय, अन्तेवासीभूयमवाप्य तस्य सन्तिष्ठेय" इति कृतदुरुद्वहभीषणप्रतिज्ञस्य, **याकिनी**नाममहत्तरावर्त्मान—"चक्किदुगं हरिपणगं"–इति गाथा–अस्खलितकृतश्रवण-प्राघूर्णिकसावधानहृदयनिपुणविमर्शनानवाप्ततदर्थावबोधकस्य, स्वं शिष्यभावेनोररीकर्तुं विनिर्मातुश्च पठितगाथार्थसमर्थनं महत्तरां प्रति कृतविज्ञप्तिकस्य, श्रमणीनामागमार्थविवरणकरणभागवत्यनुज्ञाऽनार्हतां प्रख्यापिकाभ्यो महत्तराभ्यस्तदर्थावगमाय शिष्यभवनरूपस्वप्रति-ज्ञापूरणाय च, निजधर्माचार्य**जिनभट्ट**प्रभूपादानां सन्निधानसेवनार्थं लब्धोपदेशस्यासहमानकालविलम्बस्वीकृतभागवतीदीक्षाकस्य विश्रुत-नामधेयस्य श्री**हरिभद्र**स्य विप्रकुलोत्पन्नत्वेन जातिस्सुविज्ञाता ।

जात्या ब्राह्मणत्वेन **धर्मो**ऽपि कुलपरम्परागतस्तु वैदिक एव । अनन्तरमार्यायाकिनीमहत्तरातो '**गाथाश्रवणं तदर्थानवगमत्वं** इत्या-दिहेतुना–मातुरिव बहुबहूपकारं मन्यमानैर्याकिन्या महत्तराया जैनदर्शनप्रभावकाचार्यजिनभट्टचरणान्तेवासित्वेन पारमेश्वरीं जैनीं तपस्यामङ्गीचक्रे श्री**हरिभद्रा**ऽऽर्यैः ।

प्रतिभाप्रकर्षः—पूर्वत एवान्यान्यशास्त्रनिष्णातमतित्वं चतुर्दशविद्यावेद्यत्वं कुशाग्रीयबुद्धित्वमासीत्, "सुवर्णं सुवासश्च" समुपायत्त-

गतिप्रतमात्रस्य पूज्याचार्यस्य—श्रीइन्द्रभूतेरिव स्याद्वादिसिद्धान्तोदधिविगाहने श्रीवीरप्रभुरिव जिनभट्टसूरिनिमित्तमात्रतामशिश्रियत् । यया यथा जिनदर्शनाम्भोधेरप्राप्तपूर्वाणि दृष्टेष्टाविरुद्धसिद्धान्तरत्नानि उपलब्धः स, तथा तथा पूर्वावस्थाव्यतीतदिवसगणमनर्थकममुष्यत । यया तस्य सर्वज्ञतादर्पसरीसृपः किञ्चिज्ज्ञतामार्दवविकस्वरशिरीषपुष्परूपेण परिणमय्येदृशमचिन्त्यमहिमानमवस्थामवापितः, तदुपकारं प्रतिक्षणमविस्मरमाणः याकिनीमहत्तराया—धर्मपुत्रत्वेन स्वं तत्र तत्र प्रत्यपद्यत ।

क्रमेण परिवर्धमानचारित्रसकलगुणत्वेन सकलशास्त्रधुराधौरेयताधारित्वेन अनुविहितसुविहितपूर्वतनमहर्षिचरितत्वेन, प्राप्तसूरिपदार्हतया न गुरुपट्टमलङ्कार । तद्ग्रन्थस्य प्रान्तगाथाटीकायां पूज्यमुनिचन्द्रसूरिवरैस्संदृब्धस्यास्याचार्यस्य संक्षिप्तस्वरूपस्यात्रोल्लेखनैतत्समर्थनायालं । तथाहि,—"याकिनीमहत्तराया याकिनीनामिकायाः श्रुतशीलजलधिवेलायाः प्रवर्त्तिन्याः, रचितानि दृब्धान्येतानि त्वेतानि पुनरुपदेशपदानि, धर्मपुत्रेण धर्मं प्रतीत्य नन्दनेन तदन्तरङ्गधर्मशरीरनिष्पादकत्वात् तस्याः । केन ? इत्याह—हरिभद्राचार्येण—यः किल श्रीचित्रकूटाचलचूलानिवासी प्रथमपर्याय एव स्फुटपठिताष्टव्याकरणः सर्वदर्शनानुयायितर्ककर्कशमतिरत एव मतिमतामग्रगण्यः प्रतिज्ञातपरपठितग्रन्थानवबोधे तच्छिष्यभावः, आवश्यकनिर्युक्तिपरावर्तनाप्रवृत्तयाकिनीमहत्तराश्रयसमीपगमनोपलब्ध 'चक्किदुगं हरिपणगं' इत्यादि गाथासूत्रः निजनिपुणोहापोहयोगेपि कथमपि स्वयमनुपलब्धतदर्थः, तदवगमाय महत्तरोपदेशात् श्री जिनभद्राचार्यपादमूलमुपसर्पन्नन्तरा जिनबिम्बावलोकनसमुत्पन्नानुत्पन्नपूर्वबहलप्रमोदवशात् समुच्चरित—

---

१ "महत्तराया याकिन्या धर्मपुत्रेण चिन्तिता । आचार्यहरिभद्रेण" (दशकालिक—वृत्तौ)

"जाइणिमयहरियाए रइता एते उ धम्मपुत्तेण हरिभद्दायरिएण" (अस्मिन्नेवग्रन्थान्ते)—इत्युल्लेखो बहुत्र दृश्यते ।

वपुरेव तवाचष्टे—इत्यादि श्लोकः, सूरिसमीपोपगतावदातप्रव्रज्यो ज्यायसीं स्वसमयपरसमयकुशलतामवाप्य महत्प्रवचनवात्सल्यमवलम्बमानश्चतुर्दशप्रकरणशतानि चकार, तेन हरिभद्रनाम्नाऽऽचार्येण, कीदृशेन ? इत्याह—"भवविरहं संसारोपरममिच्छतामिलषता।"

(उपदेशपद–१०३९)

एवमादित एवैतेषां—समकालीनवैदिक–बौद्धादिसमस्तभारतीयदर्शनपारदर्शिविद्वद्गणनायां न केवलं लब्धावकाशत्वं किन्तु, निखिललब्धवर्णस्वीकृतसम्मान्याग्रणीत्वम्; समवाप्तस्याद्वादमुद्रादर्शनतत्त्वविच्छिन्नत्वेनाद्ययावन्निखिलेष्वपि विश्रुतेषु कोविदजनेषु मूर्धन्यतां गतत्वं महापुण्योपलब्धयशस्वित्वं च निर्विवादमेव, परमपवित्रामितगुणास्पदामेयमहिमरत्नरत्नाकरदेवगुरुधर्मत्रिपुटीशुद्धकषछेदता-

१ याकिनीमहत्तरायाः प्राप्तसम्बन्धपूर्वमेकदा समयचातुरीमुपयुज्य, चाञ्चल्यमधिश्रयमाणः प्लवङ्गम इव विटपिशिखरान्निजयानादुत्प्लुत्य पुरःस्थितमेकं जिनेश्वरमन्दिरमध्यरुक्षत्, ऊर्ध्वमधिक्षिप्तचक्षुश्च तदलङ्कुर्वतीमार्हतीं मुद्रां कथमपि लोचनगोचरीकृत्य, मदग्रहिलतया परमार्थमनवबुध्य भुवनगुरावपि पद्यमिदमुपहासगर्भसन्दर्भमाविरबीभवत्:—

" वपुरेव तवाचष्टे स्पष्टं मिष्टान्नभोजनम्। नहि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाड्वलः "

स एवाद्य तया महत्तरया सूरिसमीपगमनसमये प्रागेव पन्थानमन्तरा पतन्तं तीर्थपतिविहारं नीयमानश्च भगवद्बिम्बं मूर्तिमन्तमिव शान्तरसं विभाव्य, विभावितयथास्थितार्थतत्वः पूर्वकृतोपहासपापमिव स्तवनपुण्येन विशोधयितुकामः पूर्ववृत्तं—

"वपुरेव तवाचष्टे भगवन् वीतरागताम्। नहि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाड्वलः ॥ १ ॥ इतिचमत्कृतिकृता विपर्ययेण पर्यवीवृतत्। अभ्यष्टवीच्च विशेषतः—जंदिट्ठी करुणातरंगियपुडा एयस्स सोमं मुहं आयारो पसमापरो परियरो संतापसन्नासणु। जंतूणां जर–जम्म–मच्चुहरणो देवाहिदेवो इमो देवाणं अवराण दीसइ जओ नेयं सरूवं जए ॥ १ ॥ इत्यादिना पद्यकदम्बकेन निजमान्तरमुद्गारवारमप्रतिबध्नन्। इति ॥

पादिपरीक्षोत्तीर्णपूर्वापराविरोधिगुणविभूषितशाश्वतप्रभावशालित्रिकालाबाधितसूक्ष्मतत्त्वयथार्थस्वरूपलक्षणविभागगुणधर्मपर्यायादिप्रतिपादनाग्रगण्यसनातनश्रीजैनदर्शनरहस्यवेदितत्वात्। स्थास्यति चैवं यावच्चन्द्रदिवाकरौ, अर्वाचीनानां सम्यग्दर्शनादिमुक्तिपथनिश्चलावस्थानाश्रयैकत्वात्तदीयचमत्कृतिपूर्त्तिकृतिप्रत्यक्षत्वाच्च।

तत्रभवतां संस्कृत—प्राकृतभाषाविशारदत्वं, बहुमुखीप्रतिभा, अस्खलत्प्रवाहा कल्पना, वस्तुस्पर्शाभिमुखी तार्किकता, स्पृहणीया दर्शनोपनिषद्वेदिता; प्रकृष्टपरिपाका च गद्यपद्यरचनाचातुरी साक्षात्कर्तुं शक्या प्रतिवाक्यं स्वीयासु कृतिषु।

कृतयः—स्वपरसमयपारावारीणसूरिसङ्कलितग्रन्थपर्यालोचने—कैश्चित्–'चतुर्दशशतानि ग्रन्थानाम्'[1], कैश्चित् चत्वारिंशदधिकानि तानि, अपरैश्च चतुश्चत्वारिंशदुत्तराणि चतुर्दशशतानीति प्रदर्शयाञ्चक्रिरे। भवत्वत्र मतत्रयं, तथापि चतुर्दशग्रन्थशतप्रणीतिविषये कश्चिन्नादः? एतावत्यनन्यसदृक्षमहासङ्ख्याकत्वे प्रभुप्रणीतग्रन्थानां ऐदंयुगीनानां दुर्भाग्यविलसितानामस्मदादीनाम् शोकास्पदत्वं परमप्रमोदास्पदत्वं चावहति, राजापसदाविशदधर्मद्वेषजन्यप्रयोगतः स्वभावोपनतविनाशरूपहेतुत्वादतीवन्यूनसङ्ख्यात्वेनोपलभ्यमानत्वात्तेषां। नामावशेषीभूता क्षुन्नाप्युपलब्धिः तत्वपरिच्छित्तये पर्याप्तवती तत्वामृतपिपासूनाम् इत्यस्माच्च।

भवोदधिपतदेतज्जन्तूद्धारकरणाविश्रान्तोपयोगिनां पूज्यप्रवराणां मत्सद्गुरूणामाचार्यश्री**मद्विजयमोहनसूरि**वर्याणां सदादेशात्, भक्तिवशाश्च, यत्किञ्चित्कृतश्चित्कथञ्चित्प्रभुहरिभद्रसूरिपादानां चरित्रांशमुल्लेख्य अत, ऊर्द्ध्वमुपलभ्यमानमपि यदवशिष्टं तत्सर्वमद्यावधि मुद्रितामुद्रितप्राप्यमाणग्रन्थप्रस्तावनादितः पंडितहरगोविन्ददासेन लिखितचरिततश्च क्रियते प्रेरणावलोकनाय, परमावधिगतां विशदविशारदतादिश्रियं परिचायनार्थं क मतिविकलोहम्। इति।

---

[1] लभ्यालभ्यग्रन्थनामावलीगवेषणान्यत्रकार्या जेनग्रन्थावलीप्रभृतिपुस्तके।

टीकाकाराः ।

समय-स्थान-जाति-धर्माः—अस्य महाग्रन्थस्य प्रस्तुतटीकागुम्फने कृतपरिश्रमास्तु तार्किकशिरोमणिपूज्यप्रवराचार्यश्रीमन्मुनिचन्द्रसूरय एव (यद्यपि श्रीवर्धमानाचार्येणापि टीकास्यकृताद्यापि लभ्यास्ति सा तु संक्षिप्ता गहना च इदंटीकाकारेण—टीकारम्भे—"पूर्वैर्यद्यपि कलिपता .... " इत्युक्तं सैवेयम् वान्या तन्निश्चेयम्) येषां बृहद्गच्छीयश्रीसर्वदेवसूरिपट्टालङ्कारयोर्यशोभद्र–नेमिचन्द्रसूरिवरयोः पट्टधरत्वेन, पूज्यश्रीयशोभद्रसूरीश्वरस्य शिष्यत्वेन च ख्यापनमस्यैव ग्रन्थस्य टीकाप्रशस्त्यां प्रत्यक्षीभूतम् तदेवम्,—"बृहद्गच्छोऽतुच्छोच्छलितशुभसत्वः समभवत् । .... ॥ १ ॥ ततश्च श्रीयशोभद्रनेमिचन्द्रादयो .... ॥ ३ ॥ प्रायस्तत्सर्वसन्तानभक्तिमान् मुनिनायकः । अभूत् श्रीमुनिचन्द्राख्यः ॥ ५ ॥" यैः प्रव्रज्यारतः केवलं सौवीरजलं मुत्कलीकृत्य षड्विकृतेश्च त्यागः कृतोभूत् । वैक्रमीयद्वादशशताब्दीभाज एवेमे मुनिनायकाः, प्रमाणञ्चात्रेदमेव ग्रन्थटीकादि, यथा—"प्रकृता श्रीनागपुरे समर्थिताऽणहिल्लपाटके नगरे । अब्धिमुनिरुद्रसंख्ये (११७४) वर्द्दमाने विक्रमे वर्षे ॥ ६ ॥ वि० ११५९–वर्षे–आवश्यक (पाक्षिक) सप्ततिः स्वबृहद्गुरुभ्रातृचन्द्रप्रभसूरिप्रतिबोधाय[1] निर्मितायप्रत्यक्षास्ति । मूलका-

[1] अत्रायं सम्प्रदायः—एकदा श्रीधराभिधश्रावकेण निजद्रव्यभूरिव्ययेन जिनबिम्बप्रतिष्ठार्थं श्रीचन्द्रप्रभसूरिनामा स्वबृहद्गुरुभ्राता निमन्त्रितो, यथा–भगवन् ! अस्मिन्महामहे पूज्यमुनिचन्द्राचार्यप्रेषणेन (तत्कालीनेषु क्रियाप्रवीणत्वात्तस्य) कृतार्थीकृतास्मो वयम् । श्रुत्वैतदसूयया जातविपरिणामत्वेन स्वकमानहानिं मन्यमानेन तेनाचार्येण "साधूनां प्रतिष्ठादिकरणमनानुपङ्क्तिकम्" इति प्ररूप्य पाक्षिकप्रतिक्रमणं पूर्णिमायां कर्तव्यमिति स्वभद्रारादेवतादेशव्याजेन स्वशिष्याणाम् नूतनप्ररूपणा " श्रावकैःप्रतिष्ठाकाराप्या पूर्णिमायां पाक्षिकप्रतिक्रमणञ्चेति " कृता । ततः श्रीवीरनिर्वाणादेकोनत्रिंशदधिकषोडशशतात्मके–वि० एकोनषष्ट्यधिकैकादशशतात्मके वर्षे पौर्णमीयकगच्छोत्पत्तिर्जाता । तत्प्रतिबोधनार्थमिदङ्ग्रन्थरचना ।

रचरितमिव तत्रभवतां चरित्रं किञ्चित्कचित्कुतश्चिदपि नोपलब्धं । समाश्वसनरूपे केवले "श्रीमुनिचन्द्राचार्यस्तुतिः—गुरुविरह-विलापः" इत्यभिधाने द्वे स्तुती समुपलभ्येते यद्यपि लघू; तथापि श्रीवादिदेवसूरिकर्तृकत्वेन सम्पूर्णाधारभूते प्रामाणिके च । ततो, जन्मस्थान—गुरुनाम—स्वर्गमनसमयादि यदुपलब्धं तदेवम्—

"तं जयउ चितयकुलं जयम्मि........... । ....जम्मि तुमं तमहरो जाओ ॥ २६ ॥ ....सा महग्घिया........ । मोत्तियमणिव्व जीए तं फुरिउ उयरसिप्पिउडे ॥ २७ ॥ सा दब्भनयरीनयरसेहरत्तं सया समुव्वहउ । जीए तुह—पुरिससेहर ! जम्मदिणमहामहो जाओ ॥ २८ ॥ जसभद्दो सो सूरी.............. । चिंतामणिव्व जेणं उवलद्धो नाह तं सीसो ॥ २९ ॥ तथा—"सम सा कसिणच्चिय कत्तियमासस्स पंचमी कसिणा । खेत्तंतरं व सूरो जीए तं सग्गमल्लीणो ॥ ३९ ॥ एगारस अट्ठुत्तर संवच्छर काल ! पडउ तुह कालो.......... ॥ ४० ॥"

इत्यादिना—स्पष्टतरं जन्मस्थानादि ज्ञायत, विशेपार्थिना स्तुत्यवलोक्या । यदितोधिकं तदनन्तरं वक्ष्यते—

कृतयः—कुलकप्रभृतिस्वतन्त्रग्रन्थरचनात्वेन अन्यकृतग्रन्थोपरि—टीका—विवरणचूर्णिटीप्पनकादित्वेन चानल्पाः कृतयो दृश्यन्ते श्रूयन्ते च । ताश्चेमाः—(१) वनस्पतिसप्ततिः, (२) अङ्गुलसप्ततिः, (३) आवश्यक (पाक्षिक) सप्ततिः (४) कालशतकम्, (५) गाथाकोशः, (६) अनुशासनाङ्कुशकुलकम्, (७) उपदेशामृतकुलकम्, (८) उपदेशामृतकुलकं द्वितीयम्, (९) उपदेशपञ्चाशिका, (१०) धर्मोपदेशकुलकं (११) धर्मोपदेशकुलकं द्वितीयम्, (१२) प्राभातिकस्तुतिः, (१३) मोक्षोपदेशपञ्चाशत् (क), (१४) रत्नत्रयकुलकम् (१५) शोकहरउपदेशकुलकम्, (१६) सम्यक्त्वोत्पादविधिः, (१७) सामान्यगुणोपदेशकुलकम्, (१८) हितोपदेशकुलकम्, (१९) रसा-

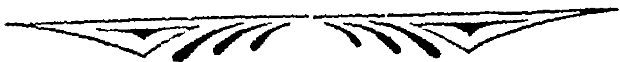
प्रबन्ध—आज्ञाग्राह्यानां ज्ञानादिलाभप्राप्त्यभावत्वम् । धर्मबीज—वैयावृत्य—अष्टप्रवचनमातृ—पञ्चमहाव्रत—अणुव्रत—रात्रिभोजनविरमण-
व्रत—देवद्रव्यभक्षकरक्षकफलादि—असद्ग्रहत्व—गुरुकुलवास—मुमुक्षूणां निरभिग्रहत्वेन क्षणमपि न स्थेयं, यतनाप्रभृत्यनेकप्रबन्धस्वरूपम् ।

तथा साम्प्रतीनानां चारित्रादिधर्माभाववादीनां सयौक्तिकत्वेन सिद्धान्तमर्यादया खण्डीकरणं, पञ्चमारकपर्यन्तधर्मावस्थितिरचलेति
प्रदर्शनम् ।

पाखण्डबहुले करालकलिकालेपि गीतार्थाद्याज्ञायोगिनां स्थैर्यावस्थानबोधस्तद्विधिश्च । पञ्चमकालभावप्रदर्शकस्वप्नाष्टकविवरणम्—सूत्रादि-
दानदायक—ग्राहकस्वरूपयुता **व्याख्यान**विधिरिति ।

विशेषतो तज्ज्ञस्यर्थं समीपस्था मत्कृता विषयसूचीरवलोकनीया । अन्यच्च बहुभिः पूर्वपुरुषैर्मेधाविभिर्जैनाचार्यैस्स्वस्वनिर्मितग्रन्था-
दिषु तत्तद्विषयपोषणाय साक्षीतयोद्धृतानि एतद्ग्रन्थवाक्यानि यावदपूर्वग्रन्थशतग्रथनप्रभाववितीर्णन्यायाचार्यपदधारककाशीविबुध-
विजयावाप्तन्यायविशारदोपाधिभिर्महामहोपाध्यायैः श्रीमद्यशोविजयगणिभिस्स्वसन्दृब्धपरःशतग्रन्थेष्वनेकत्रास्य ग्रन्थस्य प्रामाण्यार्थमुल्ले-
खेन न पर्याप्तं किन्तु—अयमेव ग्रन्थो नवनीतरूपपिण्डीकृत्य स्वोपज्ञवृत्यलङ्कृत **उपदेशरहस्या**भिधानेन सङ्कलितो (मुद्रितो) दृश्यते ।

अस्मादितरत्किं प्रामाण्यमार्गणमस्य वैशिष्ट्ये ? ।

उलो-[प्राकृतात्मकः], (२०) तीर्थमालास्तवः । टीकादि—(२१) ललितविस्तरापञ्जिका, (२२) अनेकान्तजयपताकाटीप्पनकम्, (२३) देवेन्द्रनरकेन्द्रप्रकरणवृत्तिः, (२४) धर्मबिन्दुविवृत्तिः, (२५) योगबिन्दुवृत्तिः, (२६) कर्मप्रकृतिविशेषवृत्तिः [टीप्पनं], (२७) सार्धशतकचूर्णिः, (२८) उपदेशपद–सुखसम्बोधनीवृत्तिः । श्रीउदयप्रभसूरिकृतप्रवचनसारोद्धारविषमपदपर्यायस्य संशोधकत्वमप्येतेषां तत्तद्ग्रन्थान्ते । अन्या अपि भवेयुश्चेत्केन निवारयितुं शक्यं तत्सम्भावनाविषयम् ।

प्रतिभा—साम्प्रतं समुपलभ्यमानाभिरनन्तरोक्ताभिरनेकाभिः कृतिभिरेव तत्रभवताम् सूरिपुरन्दराणां संस्कृतप्राकृतभाषाधीनत्वं, द्रव्यानुयोग–गणितानुयोगादिषु पारङ्गतत्वं, सकलतन्त्रशास्त्रपारा-व्याकरण–साहित्य–न्याय–चरणकरणानुयोगधर्मकथानुयोगेष्वेवञ्च दार्शनिकवैदुष्ये संशयल-वारपारीणत्वञ्च, जनैर्गीयमानं तार्किकशिरोमणित्वं, निस्पृहावधित्वं, त्यागित्वञ्चानुभूयतेऽत एवासाधारणे वस्यापि क्वावकाशः ।

अणहिल्लपुरे जातजैनतत्वाभिरुचेःसिद्धराजनृपस्य कोविदालङ्कृतपर्षदि परमतवादिनोनेके पराभूता यैर्यैश्च तत्रैव दिगम्बरमतचक्र-वर्तिकुमुदचन्द्रोपि चतुरशीतिवादैः पराभूय, तन्नगरतत्पदप्रवेशाभावः कारितः, यैर्भूरिजिनबिम्बप्रतिष्ठा कृता, बहुविद्वन्मुनिभ्य आचार्यपदं समर्पितं । ते श्रीजैनशासनानवद्योन्नतिकारका वादिबिरुदधारिश्रीअजितदेवसूरिस्वनामप्रख्यापकाः श्रीमत्पट्टं विभूषितवन्तः ।

अपरञ्च—यैः प्रमाणनयतत्वलोकालङ्कारामिधतर्कग्रन्थं निर्माय, स्वोपज्ञ ८४००० चतुरशीतिसहस्रपरिमितया स्याद्वादरत्नाकरनाम्न्या टीकया विभूष्यानेकानेकमतवादिवदनपिधानं कृतमद्ययावत्तथैव भूयते; ते प्रभुवादिदेवसूरयोपि श्रीमच्छिष्यत्वेन प्रतीत एव ।

---

१ संदेहास्पद टीकाकर्तृकत्वेन । २ श्रीवादिदेवसूरिभिः पराभूतइत्यप्यन्यत्र ।

एतादृशाः सर्वगुणसम्पन्नसकलदर्शनपारावारीणतार्किकशिरोमणितपोमूर्तिप्रभृतिगुणवन्तो मूलकर्तृत्वेन—टीकाकर्तृत्वेन चैव ग्रन्थवैशिष्ट्यमविसंवादमेव ।

२—ग्रन्थस्य बाह्याभ्यन्तरस्वरूपम् ।

१—बहिरङ्गम्—मूलम्—उपदेशपदनामकम्, प्राकृतं आर्यापद्यमयम्, एकोनचत्वारिंशदधिकसहस्रसङ्ख्याकगाथाप्रमितम् । टीका च सुखसम्बोधनी नामधेया, संस्कृतगद्यमयी भूयोभूयः सविस्तरप्राकृतसंस्कृतभाषाबद्धसुमनोहरपद्यगद्यरूपकथानकपूर्णा, प्रायश्चतुर्दशसहस्रपरिमिता ।

२—अन्तरङ्गम्—विषयश्चास्य चतुर्ष्वनुयोगेषु प्रधानतया धर्मकथानुयोगात्मकोऽवबोध्यः, अनेकधौपदेशिकत्वस्य तु ग्रन्थावलोकनं प्रतिभूः ।

"क्रोधादिकलुषकषायकरालपातालभीषणे जन्मजरामरणनीरपूरपूरिते महामोहावर्तगर्त्तपतितानन्तजन्तुसन्तानसंङ्कटे नानाविधाधिव्याधिव्याबाधासहस्रक्रूरजलचराकुलेऽनर्वाक्परपारसंसारपारावारे" [इति श्रीनवतत्वभाष्यवृत्त्युक्तस्वरूप]संसारे—सुदुर्लभमज्ञानप्रमाददोषप्रभवप्रतिपातेन, सुदीर्घैकेन्द्रियादिकायस्थित्यवगुण्ठितसंसारचक्रवालपरिभ्रमणान्तरिततया समयप्रसिद्धैश्चोल्लकपाशकादिदृष्टान्तैरतिदुरापादपुनरुत्पत्तिकं धर्मश्रवणादिसामग्र्युपहितं विपुलपुण्यप्राग्भारलभ्यं प्रकृतितनुकषायत्वादिगुणसमाजेनावाप्य नरभवं, सर्वज्ञभाषिते तपश्चरणाद्यनुष्ठाने धर्मे, संसेव्यगुरुकुलवासं परिज्ञायप्रवचनानुयोगं सूत्राज्ञानतिक्रमेण विधेयो यथाशक्त्युद्यमो धर्मपरीक्षादक्षैरिति विभाव्य, मनुष्यभवदुर्लभतात आरभ्य मोक्षपर्यवसानफलस्य सम्पूर्णोपदेशः प्रपञ्चितो यद्यप्यनतिसङ्क्षेपेण परहिताधाननिबिड-

निबद्धबुद्धिभगवन्मूलकारैस्तथापि, जिनवचनपीयूषपानकरणप्रयतमानमानसानां सङ्क्षिप्तरुचीनां भविकानां तथाविधवस्तुतत्वावबोधोत्पादकत्वेन परमोपकारित्वम् । ग्रन्थनिर्माणप्रयोजनं महत्वं तु टीकाकारैरेवेत्येवं निरूपितम्—
"……………………………… ………….उपदेशपदानि विना न सम्यग्दर्शनादिपरिपूर्णमोक्षमार्गावतारसारा भवितुमर्हन्ति, कथञ्चित्तत्रावतीर्णा अप्यनादिकालविलग्नविलीनवासनासन्तानविषवेगावेशवशेनक्षोभ्यमानमनसो न स्थैर्यमवलम्बितुमलं इत्यादि विभाव्यैव"।
"तत्वामृतोदधिनामानन्दितसकलविबुधहृदयानाम् । उपदेशपदानाम्…………………… ॥" इत्यादि ।

टीकाकारमहात्ममिरपि मूलकारमहाशयाशयानुलङ्घ्य तदाविष्करणे स्वप्रतिभया विषयविवेचना सङ्कोचाभावेनाकारि । कृता च तत्र तत्र कथापूर्तिः आमूलमुपदेशात्मकतत्वाववोधगर्भितसरसप्राकृतसंस्कृतगद्यपद्यमयमृदुभाषाशब्दादिरचनायुक्ता । अत एव मन्दमतिकारतस्तीव्रबुद्धिकान्तानां सुग्राह्यत्वं स्फुटम् । किमत्र विततया ? सम्पूर्णसंविज्ञानाय ग्रन्थावग्राहं प्रति कृत्वा प्रेर्यत्वमपि सविशेषसादरकरणार्थं प्रविलोक्य तत्तन्मुख्यविषयनामोद्धृतिरेवार्हा,—

उपदेशश्रवणयोग्यतायां मनुष्यत्वादिसामग्रीप्रधानाङ्गमिति मनुष्यजन्मादिदौर्लभ्याख्यानम् । धर्मप्रवृत्युपदेश उपदेशदानपात्रं सूत्रदानविधिश्च । (४४ पत्रपर्यन्तम्)

उपदेशोपि बुद्धिसत्ताधारभूतोऽत औत्पत्तिक्यादिबुद्धिविवरणं भूरिदृष्टान्तमयम् (१०० पत्रात्मकम्)

आज्ञापूर्विकाप्रवृत्तिः फलवतीति सविस्तरमाग्रन्थसमाप्तेः सयुक्तिकं वर्णनमतीवोपयोगि दृष्टफलञ्च । अन्तरान्तरा पञ्चकारणवादसमाधानपूर्वकं स्वसमयस्य स्याद्वादवादित्वस्थापनम् । तत्रापि दैवपुरुषकारयोः सोदाहरणपुरस्सरमुपवर्णितमनतिसङ्क्षिप्ततया ।

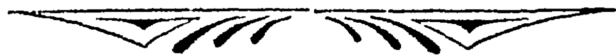
दुःषम–आज्ञायाम्यानां ज्ञानादिलाभप्राप्त्यभावत्वम् । धर्मबीज–वैयावृत्य–अष्टप्रवचनमातृ–पञ्चमहाव्रत–अणुव्रत–रात्रिभोजनविरमण-व्रत–देवद्रव्यभक्षकरक्षकफलादि–असद्ग्रहत्व–गुरुकुलवास–मुमुक्षूणां निरभिग्रहत्वेन क्षणमपि न स्थेयं, यतनाप्रभृत्यनेकप्रबन्धस्वरूपम् ।

तथा साम्प्रतीनाना चारित्रादिधर्माभाववादीना सयौक्तिकत्वेन सिद्धान्तमर्यादया खण्डीकरणं, पञ्चमारकपर्यन्तधर्मावस्थितिरचलेति प्रदर्शनम् ।

पाखण्डबहुले करालकलिकालेपि गीतार्थाद्याज्ञायोगिनां स्थैर्यावस्थानबोधस्तद्विधिश्च । पञ्चमकालभावप्रदर्शकस्वप्नाष्टकविवरणम्–सूत्रादि-दानदायक–ग्राहकस्वरूपयुता **व्याख्यान**विधिरिति ।

विशेषतो तज्ज्ञस्यर्थं समीपस्था मत्कृता विषयसूचीरवलोकनीया । अन्यच्च वहुभिः पूर्वपुरुषैर्मेधाविभिर्जैनाचार्यैस्स्वस्वनिर्मितग्रन्था-दिपु तत्तद्विपयपोपणाय साक्षीतयोद्धृतानि एतद्ग्रन्थवाक्यानि यावदपूर्वग्रन्थशतप्रथनप्रभावावितीर्णन्यायाचार्यपदधारककाशीविबुध-विजयावाप्तन्यायविशारदोपाधिभिर्महामहोपाध्यायैः श्रीमद्यशोविजयगणिभिस्स्वसन्दृब्धपरःशतग्रन्थेष्वनेकत्रास्य ग्रन्थस्य प्रामाण्यार्थमुल्ले-खेन न पर्याप्तं किन्तु–अयमेव ग्रन्थो नवनीतरूपपिण्डीकृत्य स्वोपज्ञवृत्त्यलङ्कृत **उपदेशरहस्या**भिधानेन सङ्कलितो (मुद्रितो) दृश्यते ।

अस्मादितरत्किं प्रामाण्यमार्गणमस्य वैशिष्ट्ये ? ।

माहशाय क्षुद्रजन्तवे सम्यग्दर्शनादिरत्नत्रयी

लोकनेन समीकुर्वन्तु! इत्याशास्य, प्रतिस्थानं प्रतिक्षणं मत्प्रमादादिदोषमार्जनदत्तोपयोगिनां माद्दशाय क्षुद्रजन्तवे सम्यग्दर्शनादिरत्नत्रयी-दायकानां—गजारोहकारकानां ममाधारैकत्वभाजां पूज्याचार्यवर्यसद्गुरूणां मात्र संसर्योपकारितामभिवादयेऽहम् ।

तथा नैसर्गिककुलजविनयवैय्यावृत्यादिसद्गुणभाक्प्रकर्षप्रज्ञस्वीकृतलघुवयःप्रव्रज्याव्याकरण—साहित्य—सिद्धान्तावगाहकमुनिश्रीधर्मविजयस्य, प्रतिज्ञापालनधीरमुनिश्रीभरतविजयस्य च साहाय्यकत्वमपि लब्धावसरमनुमोदनार्हम् ।

सिद्धान्तश्रवणोत्सुकपरमात्मप्रणीतमार्गानुगामि गुरुवचनायत्तीभूत 'वकील' नन्दलाल तनुजनुषो विनयविवेकमार्दवादिगुणयुतस्य मालाकार्याधिकारिणः श्रीलालचन्दस्य स्वीयं—'वी—ए'—इति कक्षाभ्यासव्यापृतत्वमप्येतत्कर्मणि सदा निस्पृहतया ज्ञानभक्त्यर्थं क्रियमाणप्रयासकत्वाद्धन्यवादार्हत्वमेवं मुद्रणकृतार्थिकसाहाय्यकानाञ्च न विसरेयम् ।

पर्याप्तमतिप्रसङ्गेन । एतद्ग्रन्थोद्गतभावार्थजगतीतलमनन्तसमयमभिव्याप्नोतु । बोधिलाभशुद्धिभाजो भूत्वा समनुभवन्तु भव्या भाविभाव्या अचलं मोक्षसुखम् ।

इत्यावेदयति

श्रीस्तम्भतीर्थम्. वीर० २४५१
वि० १९८१ श्रावण कृष्णाष्टमी

आराध्यपाद—विद्वदवतंस—व्याख्यानकोविदाचार्य—

श्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वर—प्रतापः

ॐ

श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थस्यानतिविस्तृतविषयानुक्रमः ।

(ह्रीँ) मुद्रणविषयीकृतेस्मिन्ग्रन्थे-प्रसङ्गानुपातिनिवेदनम् ।

समाददतु ! समर्प्यमाणः करकमले एष-१९-२० तमपुष्परूपो ग्रन्थः सान्वर्थाभिधानः सदुपदेशकोपदेशपदमहाग्रन्थः श्रीमदार्हत्-तत्वसमुपदिदर्शयिषवो वाचंयमाः ! प्राग्निवेदिताय पूर्वभागप्रदानेनानर्घगुणरत्नाकराय श्रीश्रमणसङ्घभट्टारकाय श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमालाकार्यवाहकैः ।

अद्यावधि मुद्राप्याविष्कृतेषु २२-पुष्पेष्वयं चाक्षुल्लकविद्वदुपकृतयेऽलम्भविष्णुरुपयुक्ततमत्वादेतच्च प्रादुर्भविष्यत्यवाप्तविविधबोधानां बुधानां चेतसि विलोकनादेतस्याः प्रतिपादितायाः प्रयोजनव्रातप्रतिपादनपराया ग्रन्थकृच्छिरोमणीनां वदनकजनिसृतायाः गाथायाः पङ्क्तेश्च । तत्त्वनन्तरमेवोक्तम् ।

जैनोपदेशिकसकलग्रन्थेषु प्रधानत्वमादधानस्य प्रायः प्रस्तुतसटीकग्रन्थस्य शुद्धोपदेशकत्वादिप्रवरमुनिवर्यादीनां सर्वदा सर्वोपयोगित्वादपि, हस्तलिखितादर्शस्य दौर्लभ्यत्वाल्लेखकादिसाधनाभावाच्च, वर्तमानमुद्रणयन्त्रद्वारा प्रकटीकरणमेव सौकर्याय भावी । अस्तु । कथमपि निखिलाऽऽबुधजनोपयोगी करणीय एवायं ! इत्यत्रायासायोपदिष्टवन्तो ज्ञानान्धकारपर्यटदसज्ज्ञानांशुप्रदानसदोदितदिनकराः श्रीसिद्धक्षेत्र-पादलिप्तपुरपवित्रितजन्मानो भरयौवननिर्जितकामकन्दर्पसस्त्रीकगृहीतपारमेश्वरीप्रव्रज्या ध्रांगध्रानरेशसचिवादिप्रकृतिमण्डल-भीलोडीयारामपुराद्यन्यान्यानेकग्रामठकुरराजकुमारादिक्षत्रियप्रभृतिजैनजैनेतरभव्यजीवप्रतिबोधकत्वादिनार्हतधर्माभ्युदयाय शासनद्रोहिपाखण्डिकृतनिष्ठुरोपसर्गपरीसहादिसहमानशासनोन्नतिकारकाः" पूर्ववर्णितपूज्यप्रभुश्री**हरिभद्रसूरि**-कलिकालसर्वज्ञश्री**हेमचन्द्रा**-

चार्य—न्यायचार्य—न्या० वि० उपाध्याय श्रीमद्यशोविजयपुङ्गवादिमहर्षिप्रणीतग्रन्थावगाहका, एवञ्च दयानिधिवीतरागदेवाक्षयज्ञानकोशस्यविश्वे विनियोक्तुकामा असद्गुरवः पूज्याचार्यश्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वराः । प्रलब्धतदनुज्ञया जातेप्यन्वेषणे केवलानि प्राक्तनानि त्रीणि चत्वारि प्रत्यन्तराणि—

[१—जगद्विभूषणशासनसम्राट्—स्वपरसमयपारावारपारीणतपागच्छनभोदिनमणिप्रतप्तप्रबलपुण्यप्रभावपरमपूज्यपरमोपकारिप्रातस्स्मरणीयभट्टारकाचार्यमहाराजाधिराजश्रीमद्विजयनेमिसूरीश्वरपादानामेका नातिशुद्धा ।

२—अन्योपकारिकरणार्पितजीवननवज्ञाननिधिसागरगभीरानेकधाज्ञानवितरणप्रवर्तकाचार्यश्रीमत्सागरानन्दसूरिवराणामेकाऽशुद्धप्राया ।

३—शान्त्यादिगुणविभूषितश्रीविजयमेघसूरिसत्का शुद्धप्राया ।

४—विनयनिस्पृहत्वादिगुणयुतश्रीभक्तिविजयविनेयमुनियशोविजयतश्शुद्धप्राया । परमुपकृतमत्र कृतपुस्तकसाहाय्येनैतदर्थमभिनन्द्यते सर्वान् ।]

समुपलभ्य मुद्रणसाधीयसीसाधनतायै संशोधनपूर्वकादर्शकरणादिना संस्कार्यं सञ्जातं संशोधने यद्यप्यायासबाहुल्यं लब्धेष्वादर्शपुस्तकान्तरेष्वशुद्धप्रायत्वात्कुत्रचिद्यत्र तत्र मूलगाथायास्त्रुटिप्रभृति विकलत्वात्तथापि, टीकामुखेभ्यस्तत्तद्विषयोपजीव्य, ग्रन्थाकाराशयानुसृत्य ( ) इति चिन्हाङ्कितं प्रक्षिप्य; सम्बधमेलनं कृतं । चेद्भाति व्यस्तत्वं, संशोध्य संसूचयन्तु धीधनाः ! मुद्रणान्वीक्षणशोधनादिभिः कृते हि यत्ने, क्वचिच्च प्रमादभ्रान्त्यादिपुरुषदोषवशात्पतितं स्खलितं वा स्यात्तत्तु गुणदोषविवेकविचक्षणा विद्वांसः सादराव-

लोकनेन समीकुर्वन्तु ! इत्याशास्य, प्रतिस्थानं प्रतिक्षणं मत्प्रमादादिदोषमार्जनदत्तोपयोगिनां मादृशाय क्षुद्रजन्तवे सम्यग्दर्शनादिरत्नत्रयीदायकानां—गजारोहकारकानां ममाधारैकत्वभाजां पूज्याचार्यवर्यसद्गुरूणां मात्रं संस्मर्योपकारितामभिवादयेऽहम् ।

तथा नैसर्गिककुलजविनयवैय्यावृत्यादिसद्गुणभाक्प्रकर्षप्रज्ञस्वीकृतलघुवयःप्रव्रज्याव्याकरण—साहित्य—सिद्धान्तावगाहकमुनिश्रीधर्मविजयस्य, प्रतिज्ञापालनधीरमुनिश्रीभरतविजयस्य च साहाय्यकत्वमपि लब्धावसरमनुमोदनार्हम् ।

सिद्धान्तश्रवणोत्सुकपरमात्मप्रणीतमार्गानुगामि गुरुवचनायत्तीभूत 'वकील' नन्दलाल तनुजनुपो विनयविवेकमार्दवादिगुणयुतस्य मालाकार्याधिकारिणः श्रीलालचन्द्रस्य स्वीयं—'वी—ए'—इति कक्षाभ्यासव्यापृतत्वमप्येतत्कर्मणि सदा निस्पृहतया ज्ञानभक्त्यर्थं क्रियमाणप्रयासकत्वाद्धन्यवादार्हत्वमेवं मुद्रणकृतार्थिकसाहाय्यकानाञ्च न विस्मरेयम् ।

पर्याप्तमतिप्रसङ्गेन । एतद्ग्रन्थोद्गतभावार्थजगतीतलमनन्तसमयमभिव्याप्नोतु । बोधिलाभशुद्धिभाजो भूत्वा समनुभवन्तु भव्या भाविभाव्या अचलं मोक्षसुखम् ।

श्रीस्तम्भतीर्थम्. वीर० २४५१
वि० १९८१ श्रावण कृष्णाष्टमी

इत्यावेदयति

आराध्यपाद—विद्वदवतंस—व्याख्यानकोविदाचार्य—

श्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वर—प्रतापः

ॐ

श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थस्यानतिविस्तृतविषयानुक्रमः ।

नं. ४

ग्रन्थसमाप्तिः

एतत् संस्थाया अद्ययावत् प्राकाश्यं नीतानि पुस्तकानि ।

	मूल्यम्
†१ अनित्यादि भावनास्वरूप	
२ श्रीजिनेन्द्रस्तवादिगुण मोहनमाला (द्वि० आ०)	०—६—०
*३ गुजरातनुं गौरव याने विमलमंत्रीनोविजय	
*४ श्री देवगुरुवंदनादि विधिसंग्रह	
*५ श्री सुबोधपाठसंग्रह	
६ श्री पोसहविधि (द्वि० आ०)	०—३—०
†७ श्री प्रतिमा शतकम् (सटीकम्)	२—०—०
*८ श्री कर्मग्रन्थवृत्तिः (प्रथमोविभागः)	
†९ श्री मार्गपरिशुद्धिः (संस्कृत)	०—६—०
*१० श्री विपाकसूत्रम् (सटीकम् छायासहितश्च)	०—१२—०
*११ श्री मुक्तिमार्गदर्शन याने धर्मप्राप्तिनाहेतुओ	
*१२ श्री सुरप्रियचरित्र (भाषांतर	

† आ निशानी वाळा शिल्लकमांजुअछे। *आ निशानी वाळा शिल्लकमां नथी.

	मूल्यम्
१३—१४—१५प्रतिमास्थापनन्यायः, परमज्योतिः पंचविंशतिका, परमात्मपंचविंशतिका,	०—३—०
*१६ श्री चउमासी तथा दीवालीदेववंदन	
†१७ श्री ज्ञानसारसूत्र तथा धनपालकविकृत श्रावकविधि....	
*१८ श्री देववंदन माला	०—१२—०
१९ उपदेशपदसटीकः प्रथमोविभागः	३—८—०
२० उपदेशपदसटीको द्वितीयो विभागः (पूर्ण)	
२१ श्री अभिधान चिन्तामणि कोशः (सटीकः)	१—८—०
*२२ श्री महावीरस्वामिचरित्र	१—०—०

प्राप्तिस्थानम्

१ शाह लालचन्द नंदलाल वकील. ठे. कोठीपोळ—वडोदरा.

२ मास्तर कुंवरजी दामजी ठे. बुद्धिसिंहजी जैनशाला—पालीताणा.

श्रीमद् देवेन्द्रसूरिसन्दृब्धं श्री वैराग्यकुलकम् ।

जम्मजरामरणजले नाणाविहिवाहिजलयराइन्ने । भवसायरे असारे दुलहो खलु माणुसो जम्मो ॥ १ ॥

तम्मिवि आयरियखित्तं जाइ कुलरूवसंपयाउय । चिंतामणिसारित्थो दुलहो धम्मो य जिणभणिओ ॥ २ ॥

भवकोडिसएहिं परिहिंडिऊण सुविसुद्धपुन्नजोएण । इत्तियमित्ता संपइ सामग्गी पाविया जीव! ॥ ३ ॥

रूवमसासयमेयं विज्जुलयाचंचलं जए जीयं । संझाणुरागसरिसं खणरमणीयं च तारुन्नम् ॥ ४ ॥

गयकन्नचंचलाओ लच्छीओ तियसचाउसारिच्छं–विसयसुहं जीवाणं वुझसु रे जीव! मा मुज्झ ॥ ५ ॥

किंपाकफलसमाणा विसयहालाहलोवमा पावा । मुहमुहरत्तणसारा परिणामे दारुणसहावा ॥ ६ ॥

भुत्ता दिव्वभोगा सुरेसु असुरेसु तहय मणुएसु । न य जीव! तुझ तित्ती जलणस्सव कट्ठनियरेहिं ॥ ७ ॥

जह संझाएसउणाण संगमो जह पहे य पहियाणं । सयणाणं संजोगो तहेव खणभंगुरो जीव! ॥ ८ ॥

पियमाइभाइभइणीभज्जापुत्तत्तणेवि सव्वेवि । सत्ता अणंतवारं जाया सव्वेसिं जीवाणं ॥ ९ ॥

ता तेसिं पडिबंधं उवरिं मा तं करेसु रे जीव! । पडिबंधं कुणमाणो इहयं चिय दुक्खिओ भमिसि ॥ १० ॥

जाया तरुणी आभरणवज्जिया पाढिओ न मे तणओ । धूया नो परिणीया भइणी नो भत्तुणो गमिया ॥ ११ ॥

थोवो विहवो संपइ वट्टई य रिणं वहुयओ गेहे । एवं चिंतासंतावदुमिओ दुःखमणुहवसि ॥ १२ ॥

काऊणवि पावाइं जो अत्थो संचिओ तए जीव । सो तेसिं सयणाणं सवेसिं होइ उवओगी ॥ १३ ॥
जं पुण असुहं कम्मं इक्कुचिय जीव तं समणुहवसि । न य ते सयणा सरणं कुगइए गच्छमाणस्स ॥ १४ ॥
कोहेणं माणेणं मायालोभेहिं रागदोसेहिं । भवरंगओ सुइरं नडुव नच्चाविओ तंसि ॥ १५ ॥
पंचेहिं इंदिएहिं मणवयकाएहिं दुट्ठजोगेहिं । बहुसो दारुणरूवं दुक्खं पत्तं तए जीव! ॥ १६ ॥
ता एअन्नाऊणं संसारसायरं तुमं जीव! । सयलसुहकारणम्मि जिणधम्मे आयरं कुणसु ॥ १७ ॥
जाव न इंदियहाणी जाव न जररक्खसी परिप्फुरइ । जाव न रोगवियारो जाव न मच्चु समुल्लियइ ॥ १८ ॥
जह गेहम्मि पलित्ते कूवं खणियं न सक्कई कोवि । तह संपत्ते मरणे धम्मो कह कीरए जीव ॥ १९ ॥
पत्तम्मि मरणसमए डज्झसि सोअग्गिणा तुमं जीव! । वग्गुरपडिओव मओ संवट्टमिउ जहवि पक्खी ॥ २० ॥
ता जीव! संपयं चिय जिणधम्मे उज्जमं तुमं कुणसु । मा चिन्तामणि सम्मं मणुयत्तं निप्फलं णेसु ॥ २१ ॥
ता मा कुणसु कसाए इंदियवसगोय मा तुमं होसु । देविंदसाहुमहियं सिवसुक्खं जेण पावहिसि ॥ २२ ॥

॥ इति वैराग्यकुलकं समासम् ॥

अथ शुद्धाज्ञायोगस्यैव माहात्म्यमुपचिन्वन्नाह;—

एत्तो उ दिट्ठिसुद्धी गंभीरा जोगसंगहेसुंति । भणिया लोइयदिट्ठंतओ तहा पुव्वसूरीहिं ॥ ३६० ॥

इतस्त्वित एव शुद्धाज्ञायोगपूर्वकानुष्ठानस्य सानुबन्धत्वाद्धेतोर्दृष्टिशुद्धिः सम्यग्दर्शननिर्मलता गंभीरानुद्घाटमहानिधानमिव मध्याविर्भूताद्भुतविशेषा योगसंग्रहेषु योगस्य साधुजनानुष्ठानस्य संग्रहाः संग्राहकाः सिद्धान्तालापकास्तेषु द्वात्रिंशत्संख्येषु "आलोयणा निरवलावे आवईसु दढधम्मया" इत्यादिश्लोकपञ्चकोक्तेषु, इतिः पदपरिसमाप्तौ, भणिता लौकिकदृष्टान्ततः, तथेति तत्प्रकारात् पूर्वसूरिभिः सुधर्मस्वामिप्रभृतिभिः ॥ ३६० ॥

तमेव दृष्टान्तं संगृह्णन्नाह;—

साएयम्मि महबलो विमल पहा चेव चित्तपरिकम्मे । णिप्फत्ति छट्ठमासे भूमीकम्मस्स करणं च॥३६१॥

साकेते नगरे 'महबल'त्ति महाबलो नाम राजाऽजनि । 'विमल'त्ति विमलनामा 'पहा चेव'त्ति प्रभाकरश्चैवचित्रकरावभूताम् । ताभ्यां च चित्रपरिकर्म्मणि प्रारब्धे निष्पत्तिरेकेन षष्ठमासे दर्शिता । द्वितीयेन तु भूमीकर्मणः करणं चेति ॥ ३६१ ॥

इमामेव गाथां व्याचक्षाणो दूयेत्यादिगाथापंचकं किञ्चिदधिकमाह;—

दूयापुच्छण रण्णो किं मज्झं णत्थि देव ! चित्तसभा । आदेसो निम्मवणा पहाणचित्तगरबहुमाणो३६२॥१

अण्णोण्णभित्तिजवणिगकिरिया छम्मासओ उ एगेण। णिम्मवणं अन्नेणं भूमीकम्मं सुपरिसुद्धं ॥३६३॥२
रायापुच्छण मेगो णिम्मवियं बीय भूमिकरणम्मि। आहूसुगणिवदंसण चित्ते तोसो उचियपूजा ॥३६४॥३
जवणीविक्खेवेणं तस्संकम रम्म रायपासणया। किं वेयारसि ण हु देव! संकमो जवणिगा णो उ ॥३६५॥४
रण्णो विम्हय तोसो पुच्छा एवं तु चित्तविहि सम्मं। भावण वण्णगसुद्धी थिर वूड्ढि विवज्जओ इहरा॥३६६॥५

साएयं नाम पुरं विसायमायामयाइमुक्कजणं। राया तत्थ महाबलनामा चउरंगबलकलिओ ॥१॥ मंथिज्जमाणजलनिहिसलिलसमुप्पन्नफेणफाराए। कित्तीए धवलियजओ कयपणयजणामलफलाए ॥ २ ॥ संसिद्धरज्जकज्जो सहागओ अन्नया भणइ दूयं। जं अन्नेसिं निवईणमत्थि तं मज्झ किं नत्थि ॥ ३ ॥ (दूतः—)सव्वाणि रज्जचिंधाणि देव! तव संति किंचिदधिकाणि। परमत्थि न चित्तसभा जहन्नराईण तह तुब्भं ॥ ४ ॥ विमलपहाकरनामा चित्तकरा सेणिणायगा दोन्नि। सद्दाविया निवइणा गरुयममरिसं वहंतेण ॥ ५ ॥ भणिया एयसभाए जह चित्तं लहु पसिज्झए कुणह। तह तुब्भे सव्वायरसारा जणचित्तचोरंति ॥ ६ ॥ एवंति मन्निए गरुयरायसम्माणभायणीभूया। तक्कालोवट्ठियसयलचित्तपाउग्गसुइदव्वा ॥ ७ ॥ विहिया दुहा सभा सा मज्झम्मि य जवणिया घणा ठविया। मा कोइ अइसयं पेच्छिऊण कस्सावि चोरेज्जा ॥ ८ ॥ आढत्ता चित्तेउं सपरियणा तं सहं कयपइन्ना। विमलेण छट्ठमासे विचित्तचित्ता इमा विहिया ॥ ९ ॥ तो रन्ना कोउगपरिगएण जुगवं दुवेवि परिपुट्ठा। हंहो! तुब्भं चित्तं केत्तियमेत्तं विणिप्फन्नं? ॥ १० ॥ विन्नत्तो विमलेणं जह

चित्तं मज्झ अविकलं जायं । णियदिट्ठिपयाणेणाणुग्गहमेत्तो खणं कुणह ॥ ११ ॥ वीएण पुण पयंपियमेगावि मए न निम्मिया रेहा । चित्तपरिकम्मजोगा भूमिच्चिय केवला रइया ॥ १२ ॥ दिट्ठो सहाविभागो रन्ना विमलेण चित्तिओ तोसो । तो तस्स समुप्पन्नो कयाय पूया समुचियत्ति ॥ १३ ॥ विक्खिविऊणं जवणियमियरसहाभागमिह पलोइंति । जा नरनाहो चित्तियभित्तिविभागस्स संकमओ ॥ १४ ॥ तत्तो रम्मसरूवा सा भित्ती ज्झत्ति निवइणा दिट्ठा । चित्तयरवयणविहडणमभिसंकंतो लहु विलक्खो ॥ १५ ॥ जाओ निवो पयंपइ अम्हे वियारिया किमेवं ते ? । ण हु देव ! संकमातो चित्तस्स इमेरिसं जायं ॥ १६ ॥ संकासंकुलियमणोवि तं जवणियमवणियं जहा कुणइ । ता पेच्छइ भित्तिं चिय निवई ससिनिम्मलालोयं ॥ १७ ॥ विप्फुरियविम्हयमुहो पुच्छइ राया तए न किं विहियं । चित्तं एत्तियकालो जं लग्गो भूमिमेत्तम्मि ? ॥ १८ ॥ देव ! न भूमिविसुद्धिं विणेह चित्तं कयंपि रमणिज्जं । ओभावइ वन्नगा जं थिरत्तसुद्धीओ न लहंति ॥ १९ ॥ अहो चित्तगरसिरोमणी इमो अत्थि एरिसो अन्नो । भणिओ अच्छउ एसा इमंपि चित्तं इमं होही ॥ २० ॥ संकमवसाउ अहियं निभालणिज्जं जओ कुरूवंपि । मुहमादरिसस्स तले अहियं सोहं समुव्वहइ ॥ २१ ॥ सक्कारो अइगरुओ तह विहिओ जह स जावजीवंपि । नियवंधुलोयसहिओ परमं सुहिभावमणुपत्तो ॥ २२ ॥

अथोल्लिंगितगाथाक्षरार्थ;—

'दूयापुच्छण'त्ति दूतस्य पृच्छा समभूद् राज्ञो महावलस्य, यथा किं वस्तु मम नास्ति ? स आह–देव ! चित्रसभा नास्ति । तदनन्तरमेव द्वयोश्चित्रकरयोरादेशो दत्तः 'णिम्मवण'त्ति निर्मापना विषयः। तदन्वेव प्रधानचित्रकरवहुमानः प्रवृत्तः२६२।१

‘अन्नोन्नभित्तिजवणिगकिरिया’ इति अन्योऽन्यं परस्परभित्त्योश्चित्रयितुमारब्धयोर्जवनिकाक्रिया विहिता मध्ये काण्डपटस्थापनेनादर्शनं कृतमित्यर्थः। ततः षण्मासतस्तु षण्णां मासानां पर्यन्ते एवैकेन विमलनाम्ना चित्रकारेण निर्म्मापणं चित्रस्य कृतम्। अन्येन प्रभाकरनाम्ना भूमीकर्मचित्रभूमिकानिष्पत्तिरूपं सुपरिशुद्धमिति ॥ ३६३ ॥ २ ॥

राजप्रच्छनमभूत्। एको विमलनामा निर्म्मापितं चित्रमिति, द्वितीयस्तु भूमिकर्मेति आह ब्रूते। तत उत्सुकस्य नृपस्य दर्शनं समजनि। चित्रे भित्तिगते तोषो राज्ञः। उचितपूजा कृता विमलस्येति ॥ ३६४ ॥ ३ ॥

ततो जवनिकाविक्षेपेण काण्डपटापसारेण तत्संक्रमेण द्वितीयभित्तिगतचित्रसंक्रमेण रम्यस्यातिशायिनश्चित्रस्य राज्ञो दर्शनमकारि। जातवैलक्ष्यश्च नृपतिराह–किमस्मान् विप्रतारयसि वंचयसि? प्रभाकरः नहु नैव देव! विप्रतारयामि। यतः संक्रमो द्वितीयभित्तिगत एषः। ततो जवनिका दत्ता। नो तु नैव संक्रमो वृत्तः ॥ ३६५ ॥ ४ ॥

राज्ञो विस्मयतोषौ सम्पन्नौ। तथा, पृच्छा कृता, किमेवं भवता भूमिकाशुद्धिरारब्धेति। भणितं च तेनैवं त्वनेनैव विधिना भूमिकाशुद्धिलक्षणेन चित्रविधिः सम्यक् सम्पद्यते। कुतः। यतः, भावना सजीवत्वलक्षणा, वर्णकशुद्धिः कृष्णनीलादिवर्णकानां स्वरूपोत्कर्षरूपा तथा ‘थिरवुड्ढि’त्ति स्थिरत्वं वृद्धिश्च स्फारीभवनरूपा सम्पद्यत इति। विपर्ययो व्यत्यासो भावनादीनां इतरथा भूमिकामालिन्ये सति सम्पद्यत इति। ततः साधुरिति कृत्वा महापूजा कृता भणितं चास्तां भित्तिरियमित्थमेव भवति ॥ ३६६ ॥ ५ ॥

इत्थं दृष्टान्तमभिधाय दार्ष्टान्तिकयोजनामाह;—

भूमिशुद्धिचित्रकरोदाहरण०

(तुल्लाए किरियाए अभव्व-दूरभव्वमाइजीवाणं । धम्मट्ठाणविसुद्धी एमेव हवेइ इट्ठफला ॥ ३६७ ॥)

तुल्यायामेव क्रियायां चैत्यवन्दनास्वाध्यायसाधूपासनादिरूपायामभव्यदूरभव्यासन्नभव्यादिभेदभाजां जीवानां धर्मस्थानविशुद्धिर्विधीयमानधर्मविशेषनिर्मलता एवमेव चित्रकर्मवत्, भूमिकाशुद्धौ शुद्धबोधिलाभलक्षणायां सत्यामित्यर्थः, भवतीष्टफला निष्कलंककल्याणलाभप्रयोजना, अन्यथा तद्विपर्यय एवेति ॥ ३६७ ॥

एतदेव परमतसंवादेनाह;—

अज्झप्पमूलबद्धं इत्तोणुट्ठाणमो सयं विंति । तुच्छमलतुल्लमएणं अण्णेवज्झप्प सत्थण्णू ॥ ३६८ ॥

इहाध्यात्मलक्षणमित्थमवसेयं—"औचित्याद् वृत्तयुक्तश्च वचनात् तत्त्वचिन्तनम् । मैत्र्यादिभावसंयुक्तमध्यात्मं तद्विदो विदुः ॥ १ ॥" इति । ततोऽध्यात्ममेव मूलं तेन बद्धमायत्तीकृतमध्यात्ममूलबद्धम्, अतो भूमिकाशुद्धावेवानुष्ठानस्येष्टफलत्वाद्धेतोर्यदनुष्ठानं परमार्थतस्तदनुष्ठानं ब्रुवते तुच्छमलतुल्यमसारशरीरलग्नमलसदृशमन्यदध्यात्ममूलबंधविकलमन्येऽपि तीर्थान्तरीया अध्यात्मशास्त्रज्ञा ब्रुवन्तीति यदेवाध्यात्मबन्धप्रधानमनुष्ठानं तदेव भवव्याधिक्षयकरणतया तत्त्वतोऽनुष्ठानम् । तद्विलक्षणं च शरीररूढरजोराशिवद् मालिन्यकारितयाऽत्यन्ततुच्छमन्येऽपि योगशास्त्रविदो विदुरिति ॥ ३६८ ॥

---

१ इयं मूलगाथाऽस्मत्समीपस्थेषु चतुर्ष्वप्यादर्शपुस्तकेषु नास्ति, टीकाग्रन्थानुसारेण तु पदानि विविच्यात्रगाथारूपेणानुमायसंदृब्धेयं गाथा. अतएव कोष्ठके कृता ।

इदं चाध्यात्मं यतो भवति, यच्चातः प्रवर्त्तते, तद्दर्शयति;—

सुद्धाणाजोगाओ अज्झप्पं सति इओ समालोचो। हंदि अणुट्ठाणगओ ततो य तं नियमतो होति ॥३६९॥

शुद्धाज्ञायोगादध्यात्ममुक्तरूपं सदा सर्वकालं संजायते न पुनरन्यथापि, तस्य तदेककारणत्वात्। तदनु इतोऽध्यात्मात् समालोचो विमर्शश्चिकीर्षासारो 'हंदि' इत्युपप्रदर्शने, अनुष्ठानगतस्तच्चित्रक्रियाकाण्डविषयः प्रवर्त्तते। ततश्च तस्मादेवालोचात् तदनुष्ठानं नियमतो भवति, तस्य तदवंधहेतुत्वादिति ॥ ३६९ ॥

अयं च शुद्धाज्ञायोगो यथा भवति, तद्दर्शयति,—

एसो उ तहाभवत्तयाए संजोगतो निओगेण। जायति भिन्ने गंठिम्मि अन्नहा णो जतो भणियं ॥ ३७० ॥

एष शुद्धाज्ञायोगः पुनस्तथाभव्यतया उक्तरूपतया संयोगात् सम्पृक्तभावाद् नियोगेन नियमेन जायते जीवानाम्। कीदृशे कस्मिन्नित्याह–भिन्नेऽपूर्वकरणवज्रसूच्या सम्पन्नच्छिद्रे कृते ग्रन्थौ घनरागद्वेषपरिणामरूपे। अन्यथा ग्रन्थिभेदाभावे सति नो नैव, महामोहसन्निपातोपहतत्वात्। यतो भणितमागमे ॥ ३७० ॥

वेहपरिणामरहिते ण गुणाहाणमिह होति रयणम्मि। जह तह सुत्ताहाणं न भावतोऽभिन्नगंठिम्मि॥३७१॥

वेधपरिणामरहितेऽपातितमध्यच्छिद्रे तथाविधप्रयोगाद् न नैव गुणाधानसूत्रतन्तुप्रवेश इह भवति रत्ने पद्मरागादौ

सूत्राधानस्य सद्बोधसम्पादकसामर्थ्याभावात्, तत्सम्पादनेन च तस्याविकलस्वरूपलाभसम्भवादिति ॥ ३७१ ॥

अमुमेवार्थं भावयति;—

जह तम्मि तेण जोगा वज्झा संतोवि तत्तओ णेए । तह दव्वसुत्तजोगा पायं जीवाण विण्णेया ॥३७२॥

यथा तस्मिन्नेव वेधपरिणामरहिते तेन गुणेन योगाः सम्बन्धा बाह्या मध्यप्रवेशविरहाद् बहीरूपास्तत्प्रयोजनार्थिभिः पुंभिः सम्पद्यमानाः सन्तोऽपि तत्त्वतः परमार्थरूपतया न नैव एते सूत्रयोगा वर्त्तन्ते, जतुप्रभृतिना श्लेषद्रव्येण गुणसंयोजने रत्नस्य च्छायाविनाशात्, तदन्तरेण च तस्य तत्रावस्थानस्थैर्याभावादिति । तथा द्रव्यसूत्रयोगाः प्रायो बाहुल्येन जीवानां विज्ञेयाः। इह द्रव्यशब्दः कारणपर्यायोऽप्रधानपर्यायश्च शास्त्रेषु प्रयुज्यते। तत्र योऽसन्निहितग्रन्थिभेदानां दूरभव्यादीनामप्रधानः सूत्रयोगः स एकान्तत एव सद्बोधानाधायकतया तत्त्वपर्यालोचने न किञ्चिदेव। यस्त्वपुनर्बन्धकमार्गाभिमुखमार्गपतितानाम्, स शुद्धबोधलाभावन्ध्यहेतुत्वाद् व्यवहारेण तात्त्विकः, यथोक्तं योगबिन्दौ—"अपुनर्बन्धकस्यायं व्यवहारेण तात्त्विक," इत्यादि। इति हृदि समाधाय सूत्रकारेणोक्तं प्राय इति। ततो ये प्रधाना सूत्रयोगा अविरतादीनां ते निश्चयतो व्यवहारतश्च तत्त्वरूपा एव। ये तु सद्बोधहेतुभूतास्ते व्यवहारेण तात्त्विका इति ॥ ३७२ ॥

कुत एतदेवमिति चेदुच्यते;—

विसयपडिहासमित्तं बालस्सेवक्खरयणविसयंति । वयणा इमेसु णाणं सव्वत्थण्णाणमो णेयं ॥ ३७३ ॥

विषयप्रतिभासमात्रम्—इह स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुः श्रोत्राणीन्द्रियाणि, स्पर्शरसगन्धरूपशब्दास्तेषामर्थाः, ततो विषयस्येन्द्रियगोचरस्य प्रतिभासोऽवबोधः स एव केवलस्तद्गतगुणदोषविमर्शविकलो विषयप्रतिभासमात्रं बालस्येव शिशोरिव । अक्षरत्नविषयं अक्षश्चन्दनको रत्नं पद्मरागादिः, अक्षरत्ने, ते विषयो यस्य तत्तथाविधज्ञानमित्युत्तरेण योगः । इतिः पूरणार्थः । वचनाद् द्रव्यश्रुतयोगरूपात् । एवंभिन्नग्रन्थिषु जनेषु ज्ञानमवबोधः शब्दार्थमात्रगोचरमेव तद्गतोहापोहशून्यं सर्वत्र जीवादौ विषये; किमित्याह—अज्ञानमेव ज्ञानफलस्य हेयोपादेयविभागस्य तात्त्विकस्याभावाज्ज्ञेयमिति ॥३७३॥

अत्रैव व्यतिरेकमाह;—

भिन्ने तु इतो णाणं जहक्खरयणेसु तग्गयं चेव । पडिबंधम्मिवि सद्धादिभावतो सम्मरूवं तु ॥ ३७४ ॥

भिन्ने तु विघटिते तु पुनर्ग्रन्थौ । इतो ग्रन्थिभेदादनन्तरमेव ज्ञानं विशदविमर्शवशोपलब्धविशुद्धतत्त्वतया शुद्धबोधरूपं विजृम्भते । दृष्टान्तमाह—यथाक्षरत्नयोर्विषये तस्यैव शिशोरशिशुभावप्राप्तौ तद्गतं चेवाक्षरत्नविभागगोचरमेव । ननु, भिन्नग्रन्थीनां केषांचिद् माषतुषादिसदृशानां न किञ्चिद् ज्ञानविजृम्भणमुपलभ्यत इत्याशंक्याह—प्रतिबन्धेऽपि तथाविधज्ञानावरणोदयाद् विघातेऽपि श्रद्धादिभावतः "तमेव सच्चं नीसंकं जं जिणेहिं पवेइयं" इत्यादेः श्रद्धानस्य, आदिशब्दाद् गीतार्थप्रज्ञापनीयत्वस्य च भावात् तुच्छमपि ज्ञानं सम्यग्रूपमेव, परिपूर्णलाभहेतुत्वात् । यथा हि शुक्लपक्षक्षपापतेरतितुच्छोऽपि प्रतिपत्तिथावुज्ज्वलतालाभः सम्यगेव, परिपूर्णतदुज्ज्वलभावलाभस्याचिरादेव सम्पत्तिनिमित्तत्वात्; तथा प्रकृतज्ञानमपि क्रमेण केवलज्ञानाविकलकारणभावापन्नमेव वर्त्तत इति ॥ ३७४ ॥

विषयप्रतिभासत्व-
स्थानादि

अथास्य सम्यग्रूपतामेव भावयति;—

जमिणं असप्पवित्तीए दव्वओ संगयंपि नियमेण। होति फलंगं असुहाणुवंधवोच्छेयभावाओ ॥ ३७५ ॥

यस्मादिदं सम्यग्ज्ञानमसत्प्रवृत्त्या प्रबलावश्यवेद्यचारित्रमोहोदयादिन्द्रियानुकूलाचरणरूपया द्रव्यतो मनोरुचिविकलत्वेनाप्रधानभावात् संगतमपि संयोगभागपि नियमेनैकान्तत एव भवति फलांगं मोक्षलक्षणफलनिमितम् । कुत इत्याह—अशुभानां ज्ञानावरणादिपापप्रकृतीनामनुबन्ध उत्तरोत्तरवृद्धिरूपस्तस्य व्यवच्छेदस्त्रुटिस्तस्य भावात् ॥ ३७५ ॥

अशुभानुबन्धमेवाश्रित्याह;—

एसो य एत्थ पावो मूलं भवपायवस्स विन्नेओ। एयम्मि य वोच्छिन्ने वोच्छिन्नो चेव एसो त्ति ॥३७६॥

एष चाशुभानुबन्धः पुनरत्र सम्यग्रूपज्ञानादशुभानुबंधव्यवच्छेदे प्रस्तुते पापोऽत्यन्ताधमो मूलमादिकारणं भवपादपस्य संसारविषवृक्षस्य नरकादिदुःखफलाकुलस्य विज्ञेयः । एतस्मिंश्चाशुभानुबन्धे व्यवच्छिन्ने सम्यग्ज्ञानतो व्यवच्छिन्नश्चैवोपरत एवैष भवपादप इति । विपर्यासजलसिच्यमानमूला एव हि क्लेशपादपा दुःखलक्षणाय फलाय कल्पन्ते । सम्यग् ज्ञानदहनदह्यमानमूलास्तु त्रुटितसकलफलदानशक्तयो वन्ध्यभावापन्ना असत्कल्पा एव जायन्त इति ॥ ३७६ ॥

एवं सति यत्सिद्धं तद्दर्शयति;—

एत्तो च्चिय एयम्मी जत्तोऽतिसएण सेसगाणं पि। एत्थ दुवे सज्झिलगा वाणप्पत्था उदाहरणं ॥३७७॥

इत एवाशुभानुबन्धस्य भवपादपमूलत्वाद् एतद्व्यवच्छेदे च भवस्य व्यवच्छिन्नत्वाद् हेतोः, एतस्मिन्नशुभानुबन्ध-व्यवच्छेदे यत्नो निन्दागर्हादिना प्रयत्नोऽतिशयेन शेषानुष्ठानमपेक्ष्य शेषकाणामपि तीर्थान्तरीयाणां वर्त्तते, किंपुनर-स्माकं जैनानामित्यपि शब्दार्थः । अत्रानुबन्धव्यवच्छेदे द्वौ सज्झिलकौ भ्रातरौ वानप्रस्थौ "ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वान-प्रस्थस्ततो यतिः ।" इत्याश्रमक्रमापेक्षया तृतीयाश्रमवर्त्तिनौ वानप्रस्थापनवन्तावुदाहरणम् ॥ ३७७ ॥

अंगिरसगालवा वाणपत्थ लहुगस्स जेट्ठवणगमणं । निग्गम कुसादिहेउं तस्सियरपडिच्छणं चेव ३७८॥१
कालातिक्कम भुक्खा दाडिमगह आगमो उ इतरस्स । वंदण पासण पुच्छा एत्तो पच्छित्ति णो वंदे ३७९॥२
देह इमं गच्छ निवं मग्गाहि स दूर पादलेवो त्ति । गमणं निवमग्गण धम्मसत्थि च्छेओ उ हत्थाणं ३८०॥३
तत्तो आगम चिण्णव्वतोसि वंदण णतीए ण्हाणं तु । हत्थुब्भुभण साहण पाणायामे तहा भावो ॥ ३८१॥४
पुच्छा किं णो पढमं असुद्धितो तं वतित्ति गुरुदोसो । किरियापत्थाहरणा ण अन्नहाऽवेति अणुबंधो॥३८२॥५

इह क्वचिद् मागधादौ मण्डले आङ्गिरसगालवौ ब्राह्मणसुतौ परिपालिताद्याश्रमद्वयौ सन्तौ वानप्रस्थावभूताम् । अन्यदा लघुकस्य भ्रातुर्गालवनाम्नः कुतोऽपि प्रयोजनात् स्ववनषण्डाज्ज्येष्ठवनगमनमाङ्गिरसवनावतरणं समजायत । तस्मिंश्च समये निर्गमः स्वकीयवनात् कुशादिहेतु कुशादयो दर्भकन्दमूलफलजलेन्धनादयस्तापसजनयोग्यसमाहरणीयत्वेन हेतवो यत्र तत्तथा क्रियाविशेषणमेतत् । तस्य ज्येष्ठभ्रातुः इतरप्रतीक्षणमेवेतरेण तत्रस्थेनैव विलम्बनमकारीति ॥ ३७८ ॥

ज्येष्ठवनाद् दाडिमग्रहः
'कालाइक्कम'त्ति आगमनकालातिवाहने सम्पन्ने सति बुभुक्षा गालवस्य समजायत । ततस्तेन ज्येष्ठवनाद् दाडिमग्रहः कृतः भुक्तानि च तानि । मुहूर्त्तान्तरादागमस्तु प्रत्यावृत्त्य स्ववने ज्येष्ठस्य इतरस्य लघोस्तं प्रति वन्दना बभूव । 'पासण'त्ति दृष्टं च लुप्तदाडिमफलं स्ववनम् । पृच्छा च कृता तेन केनेदमित्थं विहितमिति । कथितं चानेन यथा मयेति । ततः आङ्गिरसेनोचे । इतः स्वयमेव दाडिमग्रहणादत्तादानाद्, यद्यपि "पावं छिंदइ जम्हा पायच्छित्तं तु भण्णई तम्हा । पाएण वावि चित्तं विसोहए तेण पच्छित्तं" ॥ १ ॥ इति वचनाद् अपराधशुद्ध्युपायभूतमनुष्ठानं प्रायश्चितमुच्यते, तथाप्युपचारात् प्रायश्चित्तशोध्योऽपराधोऽपि प्रायश्चित्तशब्दवाच्यः, ततः प्रायश्चित्तमस्यास्तीति प्रायश्चित्ती भवानिति कृत्वा नो नैव वन्दे प्रतिवन्दे प्रतिवन्दनं करोमि ते । निशीथेऽप्युक्तम्–"मूलगुणउत्तरगुणे संथरमाणावि जे विसीयंति । ते नहु हुंत वंदणिज्जा ।" इति ॥ ३७९ ॥ २ ॥

गालव उवाच–दत्त यूयमेवेदं मे प्रायश्चित्तम् । आंगिरसः–गच्छ एतन्मण्डलाधिपतिनगरे नृपं राजानं 'मग्गाहि'त्ति याचस्व शुद्धिम्, दुष्टनिग्रहशिष्टपरिपालनयोस्तस्यैव सर्वाश्रमगुरुत्वेनाधिकारित्वात् । गालवः–स राजा दूरे महता व्यवधानेन वर्त्तत इति न शक्यते तस्य समीपे गन्तुम् । तत आङ्गिरसेन पादलेपः समर्प्पितो यत्सामर्थ्याद् राजान्तिके गन्तुं शक्यत इत्यस्मात् पादलेपाद् गमनमभूत् । नृपमार्गणाद् राज्ञः समीपात् प्रायश्चित्तस्य याच्ञा कृता । ततो राजा दिट्टैः 'धम्मसत्थि'त्ति धर्मशास्त्रिभिर्मनुप्रभृतिमुनिप्रणीतधर्मशास्त्रपाठकैः छेदस्तु छेद एव हस्तयोः प्रायश्चित्तमादिष्टम्, न

१ क. 'यद्यपीत्याह पावं छिंदत्ति पावं छिंदइ; ख. ग घ. 'यदीत्याह पावं छिंदत्ति पावं छिंदइ'.

पुनरुपवासादि। लौकिकशास्त्रेषु हि येनाङ्गेन योऽपराधो विहितस्तच्छुद्धौ तदेवाङ्गं निगृह्यत इति ॥ ३८० ॥ ३ ॥

ततो हस्तच्छेदानन्तरमागमः प्रत्यावृत्तिराङ्गिरससमीपे। तेनोक्तम्—चीर्णव्रतोऽसि समाचरितप्रायश्चित्तस्त्वमिति विहिता वन्दना, भणितश्च नद्यां स्नानमाचरेति । तुः पादपूरणार्थः। तत्र च स्नातस्य 'हत्थुलुज्झण'त्ति हस्तयोरुद्रोहणं पुनरुद्गमः सम्पन्नः। तेन च 'साहण'त्ति ज्येष्ठाय साधितं निवेदितं, यथा हस्तौ ममपुनरुद्भूतौ । तेनाप्युक्तं प्राणावुच्छ्वासनिःश्वासौ तयोरायामः सामस्त्येन निरोधः प्राणयामश्चित्तवृत्तिनिरोध इत्यर्थः, तस्मिन् मया कृते सति तथा भावो हस्तयोस्ते सम्पन्नः ॥ ३८१ ॥ ४ ॥

'पुच्छ'त्ति पृच्छा कृता तेन किं न प्रथमं नदीस्नानात् तथा भावो विहितः? स प्राह—अशुद्धितोऽद्यापि तवाशुद्धित्वात्। यतस्त्वं व्रती इत्यस्मात् स्तोकस्खलनायामपि गुरुदोषो वर्त्तते, क्रियापथ्याहरणात् चिकित्साप्रवृत्तावपथ्यासेवनदृष्टान्तात्, न नैवान्यथा हस्तकर्त्तनमपि नदीस्नानमन्तरेणापैति त्रुट्यत्यनुबन्धोऽपराधलव इति त्वं मया तदनुष्ठापित इति ॥ ३८२ ॥ ५ ॥

अनुबन्धमेवाश्रित्याह;—

रुद्दो य इमो एत्थं चइयव्वो धम्ममग्गजुत्तेहिं। एयम्मि अपरिचत्ते धम्मोवि हु सबलओ होति ॥ ३८३॥

रौद्रश्च दारुण एवायमशुभानुबन्धोऽत्र जगति त्यक्तव्यः परिहरणीयो निन्दागर्हादिनोपायेन। कैरित्याह—धर्म्ममार्ग-

युक्तैः धर्म्ममार्गा धर्म्माराधनोपायाः साधुश्रावकसमाचारास्तत्समन्वितैः । एतस्मिन्ननुबन्धेऽपरिहृते धर्म्मः, प्रागुक्तोऽधर्मस्तावत्ततो भवत्येवेत्यपिशब्दार्थः, हुर्यस्मात् सबलकोऽतीचारपङ्कमालिन्यकल्मषरूपतामापन्नो भवति । अयमभिप्रायो-महति दोषानुबन्धे मूलगुणादिभंगरूपे विधीयमानोऽपि धर्म्मो न स्वरूपं लभते, अल्पातिचारानुबन्धे च भवन्नपि धर्म्मः शबलस्वरूप एव । अत एव पठ्यते—'पायडियसबसलो' इत्यादि ॥ ३८३ ॥

इत्थं लौकिकमुदाहरणमभिधाय लोकोत्तरमभिधित्सुराह;—

लोउत्तरंपि एत्थं निदरिसणं पत्तदंसणाईवि । असुहाणुबंधतो खलु अणंतसंसारिया बहवे ॥ ३८४ ॥

लोकोत्तरमपि न केवलं लौकिकमित्यपिशब्दार्थः, अत्राशुभानुबन्धे निदर्शनमुदाहरणम् । क इत्याह–प्राप्तदर्शनाद-योऽपि लब्धविशुद्धसम्यक्त्वज्ञानचारित्रसम्पदोऽपि, किं पुनस्तद्विकलजीवा इत्यपिशब्दार्थः, अशुभानुबन्धत उक्त-रूपात्, खलुरवधारणे, अनन्तसंसारिका अनन्तोत्सर्पिण्यवसर्प्पिणीप्रमाणः संसारो येषामस्तीति ते तथा बहवो भू-यांस इति ॥ ३८४ ॥

एतदेव भावयति;—

चउदसपुव्वधराणं अपमत्ताणं वि अंतरं समए । भणियमणंतो कालो सो पुण उववज्जए एवं ॥३८५ ॥

चतुर्दशपूर्वधराणां समस्तश्रुतजलधिपरपारप्राप्तानाम् ऋषिविशेषाणाम्, अप्रमत्तानामपि च पुलाकबकुशप्रतिसेव-

भण्यते उत्तरमत्र यथौषधं त्रिफलादिः, खलुरवधारणे, यत्नेनादरेण सदा सर्वावस्थासु विधानतः तदुचितान्नपानादिसेवनरूपाद् युक्तं हीनाधिकमात्रापरिहारेण समुचितं, तथेति विशेषणसमुच्चये, ततो यत्नेन सदा विधानतो युक्तं च समुपजीव्यमानं सद् रोगिणां व्यवच्छिनत्ति व्याधिं कण्डूप्रभृतिकम्, न नैवान्यथोक्तक्रमव्यतिक्रमे । एवमौषधवद् एषोऽपि शुद्धाज्ञायोगोऽशुभानुबन्धव्याधिमिति ॥ ३८९ ॥

औषधदृष्टान्तेन समाधानादि.

एत्तो उ अप्पमाओ भणिओ सव्वत्थ भयवया एवं। इहरा ण सम्मजोगो तस्साहय सोवि ल्द्धहोत्ति॥ ३९० ॥

इतः शुद्धाज्ञायोगस्यौषधज्ञातेनाशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वादेव हेतोरप्रमाद उपयुक्तभावरूपो भणितः सर्वत्र साधुश्रावकप्रयोगे चैत्यवन्दनादावनुष्ठाने भगवता तीर्थकृता एवमशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वेन । इतरथाऽशुभानुबन्धव्यवच्छेदाभावे न नैव सम्यग् योगः शुद्धाज्ञालाभलक्षणोऽप्रमाद एव न भवतीति भावः । नहि कारणं स्वकार्यमनुत्पादयत् सत् कारणभावं लभते, इत्यशुभानुबन्धेऽव्यवच्छिद्यमाने तत्साधकत्वेन शुद्धाज्ञानलक्षणोऽप्रमादो निरूप्यमाणः स्वं स्वभावं न लब्धुमलम् । एवं तर्हि बहवः शुद्धाज्ञायोगवन्तोऽशुभानुबन्धाव्यवच्छेदेऽपि व्यावर्ण्यमाना उपलभ्यन्ते, तत्कथं न दोष ? इत्याह—'तस्साहय'त्ति विभक्तिलोपात् तत्साधकः पारंपर्येणाशुभानुबन्धव्यवच्छेदहेतुशुद्धाज्ञायोगसाधकः सन् सोऽप्यानन्तर्येणाशुभानुबन्धाव्यवच्छेदहेतुराज्ञायोगो लब्धोऽभिमत इति । यदा हि अद्याप्यतिनिबिडोऽशुभानुबन्धोऽतीव्रश्चाज्ञायोगः, तदाऽसौ तं सर्वथा व्यवच्छेद्यमपारयन्नपि सर्वथा तदुच्छेदकतीव्राज्ञायोगकारणभावापन्नतया सुन्दर एवेति ॥३९०

अत्र हेतुमाह;—

अवयारवियारम्मीं अणुभूए जं पुणो तदब्भासो । होइ अहिलसियहेऊ सदोसहं जह तहेसोवि ॥३९१॥

अपचारे कर्मव्याधिचिकित्सारूपस्य प्रागादेयतया परिपालितस्य सम्यग्दर्शनादेर्गुणस्य साधुप्रद्वेषादिना पश्चाद् विनाशने सति, यो विकारो दुर्गतिपातरूपस्तत्रानुभूते तत्तद् विडम्बनासहनेन यद्यस्मात् कारणात् पुनर्जन्मान्तरे तदभ्यासस्तस्य पूर्वभवाराधितस्य सम्यग्दर्शनादेः, तस्य "खाओवसमिगभावे दढजत्तकयं सुभं अणुट्ठाणं । परिवडियं पि हु जायइ पुणोवि तब्भाववुड्ढिकरं ॥ १ ॥" इति वचनप्रामाण्यात् कथञ्चिद् लब्धस्य पुनरनुशीलनमभ्यासो भवत्यभिलषितहेतुरशुभानुबन्धव्यवच्छेदकारणम् । दृष्टान्तं तदुपनयं चाह—सत् प्रस्तुतव्याधिनिग्राहकत्वेनास्खलितसामर्थ्यमौषधमुक्तरूपं यथा तथा एषोऽपि तदभ्यासः । तथाहि—यथाऽऽतुरस्य कुतोऽपि प्रमादात् क्रियापचारे सञ्जाते, अनुभूते च तत्फले, पुनस्तत्क्रियाभ्यास एव व्याधिव्यवच्छेदाय जायते, तथा प्रस्तुतक्रियापि तथाविधप्रमादासेवनादपचारमानीता सत्यपचारविपाकानुभवानन्तरमभ्यस्यमानाशुभानुबन्धव्यवच्छेदफला जायत इति ॥ ३९१ ॥

अयं चार्थः कथञ्चित् प्रागेव उक्त एवास्ते, इति तं प्रस्तुते योजयन्नाह;—

पडिबंधविचारम्मि य निदंसिओ चेव एस अत्थोत्ति। ओसहणाएण पुणो एसो च्चिय होइ विण्णेओ ॥३९२

प्रतिबन्धविचारे च "पडिबन्धोवि य एत्थं सोहणपंथम्मि संपयट्टस्स" इत्यादिग्रन्थेन प्रागभिहिते पुनर्निदर्शितश्चैव प्रकाशित एव एषोऽर्थो यो "अवयारवियारम्मि" इत्यादिना ग्रन्थेनोक्तः । इति वाक्यपरिसमाप्तौ । यद्येवं, पुनर्भणनम-

नाकुशीलसाधुयोग्यप्रमादस्थानपरिहारवतामपि, किंपुनः सम्यग्दर्शनादिशेषगुणभाजामित्यपिशब्दार्थः, अन्तरं प्रतिपतितप्रस्तुतगुणानां पुनर्लाभव्यवधानं समये जिनागमे भणितं निरूपितम्। कीदृशमित्याह—अनन्तकालः, यथोक्तं—"कालमणंतं च सुए अद्धा परियट्टओ य देसूणो। आसायणबहुलाणमुक्कोसं अंतरं होइ ॥ १ ॥" स पुनरनन्तकाल उपपद्यते, एवमशुभानुबन्धस्य रौद्रतायां सत्यामिति। नह्यवश्यवेद्यमशुभानुबन्धमन्तरेण प्रकृतगुणभंगे पुनर्लब्ध्या कियत्कालव्यवधाने कश्चिदन्यो हेतुरस्तीति ॥ ३८५ ॥

एतदेव भावयति;

गंठीओ आरओवि हु असई बंधो ण अण्णहा होइ। ता एसो वि हु एवं णेओ असुहाणुबंधोत्ति ॥ ३८६ ॥

ग्रन्थेरुक्तरूपादारतोऽपि तस्मिन्नभिन्नेऽपि सति, किं पुनर्भिन्नग्रन्थौ, अशुभानुबन्धतोऽनन्तसंसार इत्यपिशब्दार्थः, असकृद् अनन्तवारान् बन्धो ज्ञानावरणादीनां कर्मणां स्वीकारः, न नैवान्यथा शुभानुबंधं विना भवति, अनुरूपकारणप्रभवत्वात् सर्वकार्याणाम्। तत् तस्मादेषोऽप्यसकृद्बन्धो, न केवलं यतोऽसौ प्रवृत्त इत्यपिशब्दार्थः, हुः स्फुटम्, एवमशुभानुबन्धमूलत्वेन ज्ञेयोऽशुभानुबन्ध इति, कार्यकारणयोर्मृद्घटयोरिव कथंचिदभेदात्। तस्मात् कारणकृतस्य कार्यभूतस्य चाशुभानुबन्धस्य त्रोटने यत्नो विधेय इति ॥ ३८६ ॥

अथ परमतमाशंकमानमाह;—

नणु सुद्धाणाजोगो आसि च्चिय पत्तदंसणाईणं । तेसिमसुहाणुबंधो णावगओ कहणु एत्तो उ ॥ ३८७ ॥

नन्विति परपक्षाक्षमायां, शुद्धाज्ञायोगो निरवकरपारगतवचनाराधनारूप आसीदेत्र वृत्त एव । केषामित्याह–प्राप्तदर्शनादीनामुपलब्धसम्यग्दर्शनादीनामिदानीं तत्प्रतिपातवतामपि । ततः किमित्याह–तेषां प्राप्तदर्शनानामशुभानुबन्धो नापगतो न त्रुटितः, कथं नुः परिप्रश्ने, इतरस्तु शुद्धाज्ञायोगादपि अशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वेन भवद्भिः परिकल्पितादिति ? ॥ ३८७ ॥

एवं च सति;—

एयापगमणिमित्तं कहं व एसो उ हंत केसिंचि । एयं मिहोविरुद्धं पडिहासइ जुज्जए कह णु ? ॥३८८॥

एतदपगमननिमित्तमशुभानुबन्धव्यवच्छेदकारणं, कथं वेत्यथवा, एष त्वेष एव शुद्धाज्ञायोगः, हन्तेति कोमलामंत्रणे, केषांचिज्जीवानाम् । तत एतच्छुद्धाज्ञायोगादशुभानुबन्धव्यवच्छेदभणनं मिथः परस्परं विरुद्धं प्रतिभासते । न हि ये यत्कार्यकारिणो भावास्ते तदकारिणोऽपि भवन्ति, वृक्ष इव च्छायायाः । अन्यथा कार्यकारणव्यवस्थाविलोपप्रसङ्गः । ततो युज्यते घटते कथं केन प्रकारेण भवदुक्तं, नुरिति वितर्कयामि ? ॥ ३८८ ॥

अत्र समाधिमाह;—

भण्णइ जहोसहं खलु जत्तेण सया विहाणओ जुत्तं । तह वोच्छिंदइ वाहिं ण अण्णहा एवमेसोवि॥३८९॥

भण्यते उत्तरमत्र यथौषधं त्रिफलादिः, खलुरवधारणे, यत्नेनादरेण सदा सर्वावस्थासु विधानतः तदुचितान्नपानादिसेवनरूपाद् युक्तं हीनाधिकमात्रापरिहारेण समुचितं, तथेति विशेषणसमुच्चये, ततो यत्नेन सदा विधानतो युक्तं च समुपजीव्यमानं सद् रोगिणां व्यवच्छिनत्ति व्याधिं कण्डूप्रभृतिकम्, न नैवान्यथोक्तक्रमव्यतिक्रमे । एवमौषधवद् एषोऽपि शुद्धाज्ञायोगोऽशुभानुबन्धव्याधिमिति ॥ ३८९ ॥

औषधदृष्टान्तेन समाधानादि.

एत्तो उ अप्पमाओ भणिओ सव्वत्थ भयवया एवं। इहरा ण सम्मजोगो तस्साहय सोवि लूहोत्ति॥ ३९० ॥

इतः शुद्धाज्ञायोगस्यौषधज्ञातेनाशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वादेव हेतोरप्रमाद उपयुक्तभावरूपो भणितः सर्वत्र साधुश्रावकप्रयोगे चैत्यवन्दनादावनुष्ठाने भगवता तीर्थकृता एवमशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वेन । इतरथाऽशुभानुबन्धव्यवच्छेदाभावे न नैव सम्यग् योगः शुद्धाज्ञालाभलक्षणोऽप्रमाद एव न भवतीति भावः । नहि कारणं स्वकार्यमनुत्पादयत् सत् कारणभावं लभते, इत्यशुभानुबन्धेऽव्यवच्छिद्यमाने तत्साधकत्वेन शुद्धाज्ञानलक्षणोऽप्रमादो निरूप्यमाणः स्वं स्वभावं न लब्धुमलम् । एवं तर्हि बहवः शुद्धाज्ञायोगवन्तोऽशुभानुबन्धाव्यवच्छेदेऽपि व्यावर्ण्यमाना उपलभ्यन्ते, तत्कथं न दोष? इत्याह—'तस्साहय'त्ति विभक्तिलोपात् तत्साधकः पारंपर्येणाशुभानुबन्धव्यवच्छेदहेतुशुद्धाज्ञायोगसाधकः सन् सोऽप्यानन्तर्येणाशुभानुबन्धाव्यवच्छेदहेतुराज्ञायोगो लब्धोऽभिमत इति । यदा हि अद्याप्यतिनिबिडोऽशुभानुबन्धोऽतीव्रश्चाज्ञायोगः, तदाऽसौ तं सर्वथा व्यवच्छेद्यमपारयन्नपि सर्वथा तदुच्छेदकतीव्राज्ञायोगकारणभावापन्नतया सुन्दर एवेति ॥ ३९०

अत्र हेतुमाह;—

अवयारवियारम्मीं अणुभूए जं पुणो तदब्भासो। होइ अहिलसियहेऊ सदोसहं जह तहेसोत्ति ॥३९१॥

अपचारे कर्म्मव्याधिचिकित्मारूपस्य प्रागादेयतया परिपालितस्य सम्यग्दर्शनादेर्गुणस्य साधुप्रद्वेषादिना पश्चाद् विनाशने सति, यो विकारो दुर्गतिपातरूपस्तत्रानुभूते तत्तद् विडम्बनासहनेन यद्यस्मात् कारणात् पुनर्जन्मान्तरे तदभ्यासस्तस्य पूर्वभवाराधितस्य सम्यग्दर्शनादेः, तस्य "खाओवसमिगभावे दढजत्तकयं सुभं अणुट्ठाणं। परिवडियं पि हु जायइ पुणोवि तब्भाववुड्ढिकरं ॥ १ ॥" इति वचनप्रामाण्यात् कथञ्चिद् लब्धस्य पुनरनुशीलनमभ्यासो भवत्यभिलपितहेतुरशुभानुबन्धव्यवच्छेदकारणम्। दृष्टान्तं तदुपनयं चाह—सत् प्रस्तुतव्याधिनिग्राहकत्वेनास्खलितसामर्थ्यमौषधमुक्तरूपं यथा तथा एषोऽपि तदभ्यासः। तथाहि—यथाऽऽतुरस्य कुतोऽपि प्रमादात् क्रियापचारे सञ्जाते, अनुभूते च तत्फले, पुनस्तत्क्रियाभ्यास एव व्याधिव्यवच्छेदाय जायते, तथा प्रस्तुतक्रियापि तथाविधप्रमादासेवनादपचारमानीता सत्यपचारविपाकानुभवानन्तरमभ्यस्यमानाशुभानुबन्धव्यवच्छेदफला जायत इति ॥ ३९१ ॥

अयं चार्थः कथञ्चित् प्रागेव उक्त एवास्ते, इति तं प्रस्तुते योजयन्नाह;—

पडिबंधविचारम्मि य निदंसिओ चेव एस अत्थोत्ति। ओसहणाएण पुणो एसो च्चिय होइ विण्णेओ ॥३९२

प्रतिबन्धविचारे च "पडिबन्धोवि य एत्थं सोहणपंथम्मि संपयट्टस्स" इत्यादिग्रन्थेन प्रागभिहिते पुनर्निदर्शितश्चैव प्रकाशित एव एषोऽर्थो यो "अवयारवियारम्मि" इत्यादिना ग्रन्थेनोक्तः। इति वाक्यपरिसमाप्तौ। यद्येवं, पुनर्भणनम-

पर्यायेण राहुरिव स्वभावादेव मलिनप्रकृतिरेको रुद्रनामा क्षुल्लकः समभूत्। स च तेषु तेषु साधुसमाचारेषु प्रमाद्यन् सारणवारणनोदनप्रतिनोदनादिभिरनवरतमपरसाधुभिः शिक्षापणायां क्रियमाणायां साधुप्रद्वेषी शिक्षापकसाधुविषये तीव्रमत्सरः समजायत। अन्यदा च तेन सर्वमपि तं गच्छमुपहन्तुमिच्छता पापेन पानभाजने विषं निक्षिप्तम्। तस्मिंश्च निक्षिप्ते सति सह देवेन हिताहितचिन्तकेन वर्त्तते यो गच्छः स सहदेवस्तद्भावस्तत्त्वं तत् समभूत्। कथम्। आलुका हस्ते आलुकायां भाजनविशेषे साधुभिर्जलादानार्थं हस्ते प्रसारिते सति साधना निवेदना कृता आकाशान्वितया वाचा, यथा मा गृह्णीतैतज्जलं, विषदोषदूषितत्वादस्य केनेदमसमंजसमाचरितमिति विमर्शव्याकुलेषु साधुषु देवताकथना च संजाता, यथा, रुद्रक्षुल्लकेनैतदनुष्ठितमिति। ततो 'निच्छूढो'त्ति गच्छान्निष्काशितः स्थूलापराधत्वात् तस्य। तदुक्तम्—
"तंबोलपत्तनाएण माहु सेसावि उ विणासेज्जा। निज्जूहंती तं तू मा अन्नोवि तहा कुज्जा" इति ॥ ३९५ ॥ १ ॥

गच्छान्निष्काशितस्य च तस्योन्निष्क्रमणं दीक्षात्यागः। ततो व्याधिर्जलोदरादिरूपः, मरणं प्राणत्यागलक्षणं सम्पन्नम्। मृतस्य च नरकेषु सप्तसु रत्नप्रभापृथिवीप्रभृतीषु उपपातो जन्म च बभूव। कुत्सिततिर्यग्भ्यः "अस्सण्णी पढमं" इत्यादिग्रन्थोक्तेभ्यः सकाशात्, कीदृशेभ्यः, तथा तथा दाहवाहबन्धनोत्कर्त्तनादिभिः प्रकारैर्दुःखप्रचुरेभ्यः ॥ ३९६ ॥ २ ॥

एकेन्द्रियेषु पृथिवीकायिकादिषु प्रायो बहून् वारान् कायस्थितिरसंख्योत्सर्प्पिण्यवसर्प्पिण्यादिरूपा तस्य समभूत् ३९७॥३

बर्ब्बरा बर्ब्बरकुलवासिनो म्लेच्छाः, पुलिन्दा नाहलाः पर्वताश्रयवासिनः तरुपत्रप्रावरणा म्लेच्छा एव, चण्डालचर्मकाररजकदासभृतकास्तु प्रतीतरूपा एव, ततस्तेषु। तदनन्तरं चूर्णपुरे श्रेष्ठिसुतः समुत्पन्नः। तरुपत्रप्रावरणम्लेच्छादि-

जन्मसु तत्कर्मनिष्ठापनं साधुप्रद्वेषप्रत्ययोपार्जितं लाभान्तरायदौर्भाग्यादिकर्म्मानुवन्धव्यवच्छेदः संजात इति॥३९८॥४॥

तत्र च जन्मनि तीर्थंकरस्य भगवतः कस्यचिद् योगे पृच्छा पूर्वजन्मवृत्तान्तविषया तेन कृता । तदनु कथने भगवता, सम्बोधिः पुनर्बोधिलाभरूपः समुद्घटितः । जातवैराग्यश्च पप्रच्छ–किमिह साधुप्रद्वेषापराधे प्रायश्चित्तमुक्तरूपं विधेयम् । भगवानाह–तद्बहुमानस्तेषां साधूनामात्मापेक्षया वहुत्वेन मननं प्रायश्चित्तमिति । ततः पञ्चशतवन्दनाभिग्रहः पञ्चानां साधुशतानां प्रतिदिवसं वन्दनार्थोऽभिग्रहो गृहीतो विनयेन साधुविषये कर्त्तव्य इति ॥ ३९९ ॥ ५ ॥

कथमप्यसम्प्राप्तावभिग्रहस्य 'अभुंज'त्ति तद्दिनेऽन्नपानपरित्यागस्तस्य जायते । एवं चासौ स्थिरप्रतिज्ञः प्रायेणानुपजीवितभोजनः 'छम्मास'त्ति बोधिलाभकालात् षण्मासान् यावज्जीवित्वा 'काल'त्ति कालं कृत्वा ब्रह्मसुरो ब्रह्मलोके देवतया उत्पन्न इति । तत्रापि तीर्थंकरभक्तिर्महाविदेहादिषु नन्दीश्वरादिचैत्येषु च सततमेव भगवतामर्हतां सर्वजगज्जीववत्सलानामपारकरुणारसक्षीरनीरधीनां स्मरणमात्रोपनीतप्रणतजनमनोवाञ्छितानां भक्तिर्वन्दनपूजनधर्मश्रवणादिरूपा समासीत् । कालेन ततश्च्यवनम् । चम्पायां पुरि चन्द्रराजसुतः समुत्पन्न इति ॥ ४०० ॥ ६ ॥

समुत्पन्नस्य च तस्य बालस्य सतः साधुदर्शनमभूत् । दृष्टेषु च तेषु भवान्तरसंस्कारात् प्रीतिः प्रतिबन्धः, स्मरणं पूर्वभवस्य, अधृतिश्चरणरक्षणरूपा तद्विरहे साधुदर्शनाभावे समजनि । ततः पितृभ्यां प्रियसाधुरेष इति नाम कृतम् । वर्द्धने बालभावपरित्यागरूपे प्रव्रज्या दीक्षा साधुप्रव्रज्या तस्यां सम्पन्नायां सत्यामभिग्रहग्रहणं यथा सर्वाङ्गैर्मया साधुविनयः कर्त्तव्य इति ॥ ४०१ ॥ ७ ॥

पार्थकमापद्यत इत्याशंक्याह–औषधज्ञातेन मेघकुमारादिदृष्टान्तेभ्यो दृष्टान्तान्तरभूतेन पुनर्द्वितीयवारमेष एवान्यूनाधिको भवतीति ज्ञेयम्। न चैवं कश्चिद् दोषः, उपदेश्यत्वादस्य। यथोक्तम्—"सज्झायझाणतवओसहेसु उवएसथुइपयाणेसु। संतगुणकित्तणेसु य न हुंति पुणरुत्तदोसा उ ॥ १ ॥" इति ॥ ३९२ ॥

एतदेव समर्थयन्नाह;—

एत्तो उ इओ वीरा कहिंचि खलिएवि अवगमे तस्स। तह एयजोगउ च्चिय हंदि सकज्जे पयट्टिंसु ॥ ३९३ ॥

अत एव तदभ्यासस्याभिलषितहेतुत्वाद् हेतोरितोऽशुभानुबन्धाद् वीराः शिवशर्म्मस्पृहावन्तो रुद्रक्षुल्लकादयः, कथञ्चित् तथाविधभव्यत्वपरिपाकाभावात् स्खलितेऽपि निर्वाणपुरप्रापकसमाचारस्य खण्डनेऽपि जाते, अपगमे व्यवच्छेदे तस्य स्खलितस्य सति, तथा प्रागिव एतद्योगादेव शुद्धाज्ञायोगरूपात्, 'हंदीति' पूर्ववत्, स्वकार्ये निर्वाणपुरपथप्रवृत्तिरूपे प्रावर्त्तिषत प्रवृत्तवन्त इति ॥ ३९३ ॥

तानेव दर्शयति;—

साहुपदोसी खुद्दो चेतियदव्वोवओगि संकासो। सीयलविहारिदेवो एमाई एत्थुदाहरणा ॥ ३९४ ॥

साधुप्रद्वेषी क्षुल्लको लघुसाधुरूपः चैत्यद्रव्योपयोगी संकाशः शीतलविहारी देवः। एवमादीन्यत्र प्रस्तुते उदाहरणानि ज्ञातव्यानि। आदिशब्दाद् मरीचि–कृष्ण–ब्रह्मदत्तादिजीवा आज्ञाविघटनानन्तरघटितघटिष्यमाणशुद्धाज्ञायोगा गृह्यन्ते ३९४॥

शुद्धाज्ञायोगात्स्वकार्य संसिद्धिख्यापनम्.

उदाहरणान्येवानुक्रमेण भावयन् रुद्रोदाहरणमेवाश्रित्य गाथाष्टकेनाहः—

रुद्दो सिक्खवणाए साहुपओसी विसम्मि सादेवं । आलुगहत्थे साहण देवयकहणाए निच्छूढो ॥३९५॥१॥
उन्निक्खमणं वाही मरणं नरगेसु सत्तसुववातो । कुच्छियतिरिएहिंतो तहा तहा दुक्खपउरेहिं ॥ ३९६ ॥१॥
एगिंदिएसु पायं कायठिती तह ततो उ उवट्टे । सव्वस्स चेव पेसो ठाणेसु इमेसु उववन्नो ॥ ३९७ ॥ ३ ॥
वव्वरपुलिंदचंडाल चम्मगररयगदासभियगेसु । चुन्नउरे सेट्ठिसुओ एत्तो तक्कम्मनिट्ठवणं॥ ३९८ ॥ ४ ॥
तित्थयर जोगपुच्छा कहणे संवोहि किमिह पच्छित्तं । तब्बहुमाणो पंचसयवंदणाभिग्गहो विणए ॥३९९॥
कहवि असंपत्तीए अभुंज छम्मास काल वंभसुरो । तित्थयरभत्ति चवणं चंपाए चंदरायसुओ ॥ ४०० ॥६॥
वालस्स साहुदंसण पीती सरणमधिती य तविरहे । पियसाह नाम वद्धण पवज्जाभिग्गहग्गहणं॥४०१॥७॥
([1]परिवालण आराहण सुक्काई जहक्कमेण उववाओ । सव्वत्थागम पव्वजसेवणा सिद्धिगमणं ति ॥४०२॥८॥)

इह क्वचिद् गच्छे स्वस्थसलिलोज्ज्वलातुच्छसाधुसमाचारे, अत एव समुच्छिन्नस्वपक्षपरपक्षगतसर्वक्लेशे नभस्तल इव स्फुरितविमलमङ्गले महीमण्डलमध्योपलब्धशुद्धप्रसिद्धिवुधे देवमानवमान्यगुरौ प्रपंचितकाव्ये पूर्वविशुद्धानुष्ठानोऽपि

1 इयमपि गाथा सर्वान्यसरसमीपस्थेष्वादर्शपुस्तकेषु नास्ति, टीकाव्याख्यानानुरोधेन तु संदभ्यात्र लिखिता ।

पर्यायेण राहुरिव स्वभावादेव मलिनप्रकृतिरेको रुद्रनामा क्षुल्लकः समभूत्। स च तेषु तेषु साधुसमाचारेषु प्रमाद्यन् स्मारणवारणनोदनप्रतिनोदनादिभिरनवरतमपरसाधुभिः शिक्षापणायां क्रियमाणायां साधुप्रद्वेषी शिक्षापकसाधुविषये तीव्रमत्सरः समजायत। अन्यदा च तेन सर्वमपि तं गच्छमुपहन्तुमिच्छता पापेन पानभाजने विषं निक्षिप्तम्। तस्मिंश्च निक्षिप्ते सति सह देवेन हिताहितचिन्तकेन वर्त्तते यो गच्छः स सहदेवस्तद्भावस्तत्त्वं तत् समभूत्। कथम्। आलुका हस्ते आलुकायां भाजनविशेषे साधुभिर्जलादानार्थं हस्ते प्रसारिते सति साधना निवेदना कृता आकाशान्वितया वाचा, यथा मा गृह्णीतैतज्जलं, विषदोषदूषितत्वादस्य केनेदमसमंजसमाचरितमिति विमर्शव्याकुलेषु साधुषु देवताकथना च संजाता, यथा, रुद्रक्षुल्लकेनैतदनुष्ठितमिति। ततो 'निच्छूढो'त्ति गच्छान्निष्काशितः स्थूलापराधत्वात् तस्य। तदुक्तम्—
"तंबोलपत्तनाएण माहु सेसावि उ विणासेज्जा। निज्जूहंती तं तू मा अन्नोवि तहा कुज्जा" इति ॥ २९५ ॥ १ ॥

गच्छान्निष्काशितस्य च तस्योन्निष्क्रमणं दीक्षात्यागः। ततो व्याधिर्जलोदरादिरूपः, मरणं प्राणत्यागलक्षणं सम्पन्नम्। मृतस्य च नरकेषु सप्तसु रत्नप्रभापृथिवीप्रभृतीषु उपपातो जन्म च बभूव। कुत्सिततिर्यग्भ्यः "अस्सण्णी पढमं" इत्यादिग्रन्थोक्तेभ्यः सकाशात्, कीदृशेभ्यः, तथा तथा दाहवाहबन्धनोत्कर्त्तनादिभिः प्रकारैर्दुःखप्रचुरेभ्यः ॥ २९६ ॥ २ ॥

एकेन्द्रियेषु पृथिवीकायिकादिषु प्रायो बहून् वारान् कायस्थितिरसंख्योत्सर्प्पिण्यवसर्प्पिण्यादिरूपा तस्य समभूत् २९७॥३

वर्व्वरा वर्व्वरकुलवासिनो म्लेच्छाः, पुलिन्दा नाहलाः पर्वताश्रयवासिनः तरुपत्रप्रावरणा म्लेच्छा एव, चण्डालचर्मकाररजकदासभृतकास्तु प्रतीतरूपा एव, ततस्तेषु। तदनन्तरं चूर्णपुरे श्रेष्ठिसुतः समुत्पन्नः। तरुपत्रप्रावरणम्लेच्छादि-

रुद्रक्षुल्लक-
निदर्शनम्.

जन्मसु तत्कर्मनिष्ठापनं साधुप्रद्वेपप्रत्ययोपार्जितं लाभान्तरायदौर्भाग्यादिकर्मानुबन्धव्यवच्छेदः संजात इति ॥३९८॥४॥

तत्र च जन्मनि तीर्थंकरस्य भगवतः कस्यचिद् योगे पृच्छा पूर्वजन्मवृत्तान्तविषया तेन कृता । तदनु कथने भगवता, सम्बोधिः पुनर्बोधिलाभरूपः समुद्घटितः । जातवैराग्यश्च पप्रच्छ–किमिह साधुप्रद्वेपापराधे प्रायश्चित्तमुक्तरूपं विधेयम् । भगवानाह–तद्बहुमानस्तेषां साधूनामात्मापेक्षया बहुत्वेन मननं प्रायश्चित्तमिति । ततः पञ्चशतवन्दनाभिग्रहः पञ्चानां साधुशतानां प्रतिदिवसं वन्दनार्थोऽभिग्रहो गृहीतो विनयेन साधुविषये कर्त्तव्य इति ॥ ३९९ ॥ ५ ॥

कथमप्यसम्प्राप्तावभिग्रहस्य 'अभुंज'त्ति तद्दिनेऽन्नपानपरित्यागस्तस्य जायते । एवं चासौ स्थिरप्रतिज्ञः प्रायेणानुपजीवितभोजनः 'छम्मास'त्ति बोधिलाभकालात् षण्मासान् यावज्जीवित्वा 'काल'त्ति कालं कृत्वा ब्रह्मसुरो ब्रह्मलोके देवतया उत्पन्न इति । तत्रापि तीर्थंकरभक्तिर्महाविदेहादिषु नन्दीश्वरादिचैत्येषु च सततमेव भगवतामर्हतां सर्वजगज्जीववत्सलानामपारकरुणारसक्षीरनीरधीनां स्मरणमात्रोपनीतप्रणतजनमनोवाञ्छितानां भक्तिर्वन्दनपूजनधर्मश्रवणादिरूपा समासीत् । कालेन ततश्च्यवनम् । चम्पायां पुरि चन्द्रराजसुतः समुत्पन्न इति ॥ ४०० ॥ ६ ॥

समुत्पन्नस्य च तस्य बालस्य सतः साधुदर्शनमभूत् । दृष्टेषु च तेषु भवान्तरसंस्कारात् प्रीतिः प्रतिबन्धः, स्मरणं पूर्वभवस्य, अधृतिश्चरणरक्षणरूपा तद्विरहे साधुदर्शनाभावे समजनि । ततः पितृभ्यां प्रियसाधुरेष इति नाम कृतम् । वर्द्धने बालभावपरित्यागरूपे प्रव्रज्या दीक्षा साधुप्रव्रज्या तस्यां सम्पन्नायां सत्यामभिग्रहग्रहणं यथा सर्वाङ्गैर्मया साधुविनयः कर्त्तव्य इति ॥ ४०१ ॥ ७ ॥

कर्मणो लाभान्तरायादेः शेषोऽवशिष्टोंऽशः, तस्य भावस्तत्ता, तस्यां सत्यामेव, परं तत्रापि दारिद्र्यं निर्द्धनत्वम्, असम्प्राप्तिर्वाञ्छितस्य। पुनः पुनरनेकश इत्यर्थः, चित्तनिर्वेदो हृदयोद्वेगरूपः समभूत् ॥ ४०६ ॥ ४ ॥

अन्यदा च केवलियोगे जाते सति पृच्छा तेन कृता। यथा भगवन्! मया भवान्तरे किं कर्म कृतं, येनेत्थमसम्पद्यमानमनोरथोऽहं सम्भूतः? कथने संकाशादिभवग्रहणवृत्तान्तस्य केवलिना कृते, बोधिरुक्तरूपस्तथैव क्षुल्लकजीववत् संवेगस्तस्य समपद्यत। प्रपच्छ च किमित्यत्र चैत्यद्रव्योपयोगापराधे मम कर्त्तुमुचितमिदानीं साम्प्रतम्? भणितं च केवलिना, यथा—चैत्यद्रव्यस्य जिनभवनबिम्बयात्रास्नानादिप्रवृत्तिहेतोर्हिरण्यादिरूपस्य वृद्धिरुपचयरूपोचिता कर्त्तुमिति ॥ ४०७ ॥ ५ ॥

ततोऽस्य ग्रासाच्छादनमात्रं प्रतीतरूपमेव मुक्त्वा यत् किंचिद् मम व्यवहरतः सम्पत्स्यते, तत् सर्वं चैत्यद्रव्यं ज्ञेयमिति। इत्यभिग्रहो यावज्जीवमभूदिति ॥ ४०८ ॥ ६ ॥

ततः शुभभावप्रवृत्तितो लाभान्तरायापायहेतोः शुभस्य पूर्वोक्ताभिग्रहलक्षणस्य भावस्य प्रवृत्तेरुद्भवात् प्रक्षीयमाणक्लिष्टकर्म्मणः सम्प्राप्तिर्धनधान्यादिलाभरूपा जज्ञे। त्यक्तमुर्च्छस्य चाभिग्रहे प्रागुक्ते निश्चलता स्थैर्यलक्षणा सम्पन्ना। कालेन च भूयसो द्रव्यस्योपचये सम्पन्ने सति परद्रव्यसाहाय्यनिरपेक्षत्वेन 'चेईहरकारावण'त्ति तस्यामेव तगरायां चैत्यगृहकारापणं विहितं। तत्र चैत्यगृहे सदा सर्वकालं भोगपरिशुद्धिः चैत्यगृहासेवननिर्मलता कृता अभोगपरिहारेण ॥४०९॥७॥

अभोगमेव दर्शयति—निष्ठीवनादिकरणमिह निष्ठीवनं मुखश्लेष्मपरित्यागः, आदिशब्दाद् मूत्रपुरीषताम्बूलकर्णनासि-

कादिमलप्रोज्झनग्रहः । असत्कथा स्त्रीभक्तचोरजनपदादिवृत्तान्तनिवेदनलक्षणा । अनुचितासनादि चानुचितमासनं
गुरुजनासनापेक्षयोच्चं समं वा, आदिशब्दात् पर्यस्तिकादिबन्धग्रहः । एतत्सर्वं, किमित्याह–आयतने जिनगृहेऽभोगो
वर्त्तते । इह नञ् कुत्सार्थः, यथाऽत्र—"जह दुव्वयणमवयणं कुच्छियसीलं असीलमसईए । भण्णइ तह णाणंपि हु
मिच्छद्दिट्ठिस्स अण्णाणं ॥ १ ॥" इति । ततः कुत्सितो भोगश्चैत्यगृहोपजीवनमभोगः, चैत्याशातनाफलत्वेन तस्य दुर्ग-
तिहेतुत्वात् । अत्र भोगपरिशुद्धौ देवा भवनपत्यादय उदाहरणम् ॥ ४१० ॥ ८ ॥

एतदेव भावयति–देवेत्यादि । देवगृहके नन्दीश्वरादिगतचैत्यभवनरूपे देवा जिनजन्ममहिमादिषु सन्तः विषयविष-
मोहिता अपि दुष्टचारित्रमोहोदयाद् न नैव कदाचित् कस्यामपि वेलायामप्सरोभिरपि स्वप्राणाधिकप्रेमपदप्राप्ताभिः
समं सहासखेलाद्यपि, इह हासः प्रतीत एव, खेला क्रीडा, आदिशब्दाच्चित्रसूचीवचनग्रहः, अपिशब्दाच्च संभोगादिस्थू-
लशेषापराधावरोधो दृश्यः, कुर्वन्ति विदधति । यदत्राप्सरोग्रहणं तत् तासां हासक्रीडादिस्थानत्वेन ताभिः सह तेषां
हासादिपरिहारस्य दुष्करत्वख्यापनार्थमिति ॥ ४११ ॥ ९ ॥

इत्येवमुक्तनीत्या संकाशजीवो महानुभावः समुद्घटितप्रशस्तसामर्थ्यः सर्वत्रापीहलोकफलेषु परलोकफलेषु च कृत्येष्व-
विधिभावपरित्यागेनानुचितप्रवृत्तिनिरोधरूपेण चरित्वा निषेव्य विशुद्धधर्म्मं श्रुतचारित्रलक्षणमस्खलिताराधको निर्वा-
णस्य सञ्जातः । यदत्र साधुप्रद्वेषिणः क्षुल्लकजीवस्य नरकप्रवेशेनैकेन्द्रियेषु कायस्थितिवासवशेन चानन्तभवभ्रमणरूपः
संसार उक्तः, संकाशश्रावकजीवस्य तु "संखेज्जे हिंडिऊण भवगहणे" इतिवचनात् संख्यातभवग्रहणरूप एव । तत्रायम-

परिपालनमभिग्रहस्याराधना पर्यन्ते । 'सुकाइ' इति शुक्रादिषु देवलोकेषु यथाक्रमेण परिपाट्याधिकाधिकसंयमशुद्धिवशादुपपातोऽभूत् । पर्यन्तभवे सर्वार्थागमप्रव्रज्यासेवना चैव विज्ञेया—सर्वार्थाद् विमानात् सर्वविमानमालामौलिमाणिक्यकल्पाद् इहागमनम् । तत्र च प्रव्रज्या । तस्यामपि च समुपलब्धकेवलालोकस्यास्य सिद्धिगमनमभूदिति । व्याख्यातं साधुप्रद्वेषी क्षुल्लक इति ॥ ४०२ ॥ ८ ॥

अथ चैत्यद्रव्योपयोगी संकाश इति व्याख्यायते । तत्र—

संकासु गंधिलावइ सक्कवयारम्मि चेतिए कहवि । चेतियदव्वुवओगी पमायओ मरण संसारो ॥ ४०३ ॥ १ ॥
तण्हाछुहाभिभूओ संखेज्जे हिंडिऊण भवगहणे । घायण-वहण-चुन्नग-वियणाओ पाविउं बहुसो ४०४ ॥२॥
दारिद्दकुलुप्पत्तिं दरिद्दभावं च पाविउं बहुसो । बहुजणधिक्कारं तह मणुएसुवि गरहणिज्जं तु ॥ ४०५ ॥ ३ ॥
तगराए इब्भसुओ जाओ तक्कम्मसेसयाए उ । दारिद्दमसंपत्ती पुणो पुणो चित्तनिव्वेओ ॥ ४०६ ॥ ४ ॥
केवलिजोगे पुच्छा कहणे बोही तहेव संवेगो । किं एत्थसुचियमिण्हिं चेइयदव्वस्स वुड्ढित्ति ॥ ४०७ ॥ ५ ॥
गासच्छादणमेत्तं मोत्तुं जं किंचि मज्झ तं सव्वं । चेतियदव्वं णेयं अभिग्गहो जावजीवंति ॥ ४०८ ॥ ६ ॥
सुहभावपवित्तीओ संपत्तीभिग्गहम्मि निच्चलया । चेतीहरकारावण तत्थ सया भोगपरिसुद्धी ॥४०९॥ ७ ॥

निट्ठीवणाइकरणं असक्कहा अणुचियासणादी य। आयतणम्मि अभोगो एत्थं देवा उयाहरणं ॥४१०॥८॥
देवहरयम्मि देवा विसयविसविमोहियावि न कयाइ। अच्छरसाहिंपि समं हासक्खेडाइवि करेंति॥४११॥९
इय सो महाणुभावो सव्वत्थवि अविहिभावचागेण। चरियं विसुद्धधम्मं अक्खलियाराहगो जाओ४१२॥१०

इह संकाशो नाम श्रावकः स्वभावादेव भववैराग्यवान् यथोदितश्रावकसमाचारसारव्यवहारः 'गंधिलावइ'त्ति गन्धिलावत्यां पुरि समस्ति स्म। स च शक्रावतारे चैत्ये प्रशस्तचित्तःसंश्चिन्तां चकार। अन्यदा च कथमपि गृहव्याक्षेपादिकारणैश्चैत्यद्रव्योपयोगी देवद्रव्योपजीवकः प्रमादतोऽज्ञानसंशयविपर्यासादिरूपात् संजातः सन्ननालोचिताप्रतिक्रान्तो मरणमाप ततः संसारे ॥ ४०३ ॥ १ ॥

तृष्णाक्षुधाभिभूतः सन् संख्यातानि हिण्डित्वा भवग्रहणानि। तेषु च घातनेन शस्त्रादिभिः, वाहनेन पृष्ठकण्ठभारारोपणपूर्वकदेशान्तरसंचारणस्वरूपेण; चूर्णनेन च या वेदनास्ताः प्राप्य वहुशोऽनेकशः ॥ ४०४ ॥ २ ॥

तथा; 'दारिद्दकुलुप्पत्तिं' इति दरिद्रकुलोत्पत्तिं यावज्जन्म दरिद्रभावं च तत्र प्राप्य, वहुशो वहुजनधिकारं यतः कुतोऽपि निमित्ताद् अनिमित्ताच्च वहोर्जनाद् धिक्कारमवर्णवादं, तथेति समुच्चये, मनुष्येष्वपि समुत्पन्नः, गर्हणीयमन्यदपि पुत्रकलत्रादिकं निन्द्यमेव प्राप्य ॥ ४०५ ॥ ३ ॥

पश्चात्तगरायां पुरि इभ्यसुतः सञ्जातः। कस्यां सत्यामित्याह–तत्कर्मशेषतायां तु तस्य चैत्यद्रव्योपयोगकालोपार्जितस्य

कर्मणो लाभान्तरायादेः शेषोऽवशिष्टोंऽशः, तस्य भावस्तत्ता, तस्यां सत्यामेव, परं तत्रापि दारिद्र्यं निर्द्धनत्वम्, असम्प्राप्तिर्वाञ्छितस्य । पुनः पुनरनेकश इत्यर्थः, चित्तनिर्वेदो हृदयोद्वेगरूपः समभूत् ॥ ४०६ ॥ ४ ॥

अन्यदा च केवलियोगे जाते सति पृच्छा तेन कृता । यथा भगवन्! मया भवान्तरे किं कर्म कृतं, येनेत्थमसम्पद्यमानमनोरथोऽहं सम्भूतः? कथने संकाशादिभवग्रहणवृत्तान्तस्य केवलिना कृते, वोधिरुक्तरूपस्तथैव क्षुल्लकजीववत् संवेगस्तस्य समपद्यत । प्रपच्छ च किमित्यत्र चैत्यद्रव्योपयोगापराधे मम कर्त्तुमुचितमिदानीं साम्प्रतम्? भणितं च केवलिना, यथा—चैत्यद्रव्यस्य जिनभवनविम्बयात्रास्नानादिप्रवृत्तिहेतोर्हिरण्यादिरूपस्य वृद्धिरुपचयरूपोचिता कर्त्तुमिति ॥ ४०७ ॥ ५ ॥

ततोऽस्य ग्रासाच्छादनमात्रं प्रतीतरूपमेव मुक्त्वा यत् किंचिद् मम व्यवहरतः सम्पत्स्यते, तत् सर्वं चैत्यद्रव्यं ज्ञेयमिति । इत्यभिग्रहो यावज्जीवमभूदिति ॥ ४०८ ॥ ६ ॥

ततः शुभभावप्रवृत्तितो लाभान्तरायापायहेतोः शुभस्य पूर्वोक्ताभिग्रहलक्षणस्य भावस्य प्रवृत्तेरुद्भवात् प्रक्षीयमाणक्लिष्टकर्म्मणः सम्प्राप्तिर्धनधान्यादिलाभरूपा जज्ञे । त्यक्तमुर्च्छस्य चाभिग्रहे प्रागुक्ते निश्चलता स्थैर्यलक्षणा सम्पन्ना । कालेन च भूयसो द्रव्यस्योपचये सम्पन्ने सति परद्रव्यसाहाय्यनिरपेक्षत्वेन 'चेईहरकारावण'त्ति तस्यामेव तगरायां चैत्यगृहकारापणं विहितं । तत्र चैत्यगृहे सदा सर्वकालं भोगपरिशुद्धिः चैत्यगृहासेवननिर्मलता कृता अभोगपरिहारेण ॥४०९॥७॥

अभोगमेव दर्शयति—निष्ठीवनादिकरणमिह निष्ठीवनं मुखश्लेष्मपरित्यागः, आदिशब्दाद् मूत्रपुरीषताम्बूलकर्णनासि-

कादिमलप्रोज्झनग्रहः । असत्कथा स्त्रीभक्तचोरजनपदादिवृत्तान्तनिवेदनलक्षणा । अनुचितासनादि चानुचितमासनं गुरुजनासनापेक्षयोच्चं समं वा, आदिशब्दात् पर्यस्तिकादिबन्धग्रहः । एतत्सर्वं, किमित्याह—आयतने जिनगृहेऽभोगो वर्त्तते । इह नञ् कुत्सार्थः, यथाऽत्र—"जह दुवयणमवयणं कुच्छियसीलं असीलमसईए । भण्णइ तह णाणंपि हु मिच्छद्दिट्ठिस्स अण्णाणं ॥ १ ॥" इति । ततः कुत्सितो भोगश्चैत्यगृहोपजीवनमभोगः, चैत्याशातनाफलत्वेन तस्य दुर्गतिहेतुत्वात् । अत्र भोगपरिशुद्धौ देवा भवनपत्यादय उदाहरणम् ॥ ४१० ॥ ८ ॥

एतदेव भावयति—देवेत्यादि । देवगृहके नन्दीश्वरादिगतचैत्यभवनरूपे देवा जिनजन्ममहिमादिषु सन्तः विषयविषमोहिता अपि दुष्टचारित्रमोहोदयाद् न नैव कदाचित् कस्यामपि वेलायामप्सरोभिरपि स्वप्राणाधिकप्रेमपदप्राप्ताभिः समं सहासखेलाद्यपि, इह हासः प्रतीत एव, खेला क्रीडा, आदिशब्दाच्चित्रसूचीवचनग्रहः, अपिशब्दाच्च संभोगादिस्थूलशेषापराधावरोधो दृश्यः, कुर्वन्ति विदधति । यदत्राप्सरोग्रहणं तत् तासां हासक्रीडादिस्थानत्वेन ताभिः सह तेषां हासादिपरिहारस्य दुष्करत्वख्यापनार्थमिति ॥ ४११ ॥ ९ ॥

इत्येवमुक्तनीत्या संकाशजीवो महानुभावः समुद्घटितप्रशस्तसामर्थ्यः सर्वत्रापीहलोकफलेषु परलोकफलेषु च कृत्येष्वविधिभावपरित्यागेनानुचितप्रवृत्तिनिरोधरूपेण चरित्वा निषेव्य विशुद्धधर्म्मं श्रुतचारित्रलक्षणमस्खलिताराधको निर्वाणस्य सञ्जातः । यदत्र साधुप्रद्वेषिणः क्षुल्लकजीवस्य नरकप्रवेशेनैकेन्द्रियेषु कायस्थितिवासवशेन चानन्तभवभ्रमणरूपः संसार उक्तः, संकाशश्रावकजीवस्य तु "संखेज्जे हिंडिऊण भवगहणे" इतिवचनात् संख्यातभवग्रहणरूप एव । तत्रायम-

भिप्रायः—प्रमाददोषादेव चैत्यद्रव्योपयोगः संकाशस्य संवृत्तः, इति नासौ नरकप्रवेशेन तद्दोषवशोद्भवं कर्म्मानुभूतवान्, किन्तु कुमानुषत्वतिर्यक्त्वभवेषु तृष्णाबुभुक्षाघातनवाहनाद्यधिसहनद्वारेण । इतरस्त्वाकुट्टिकया सर्वमपि हन्तुमुपस्थित इत्यत्यन्तदारुणपरिणामाद् नरकादिप्रवेशफलमनन्तसंसारावहं कर्म समुपार्जितवान् । इत्यनयोरयं संसारभ्रमणविशेषः ॥ ४१२ ॥ १० ॥ समाप्तं संकाशश्रावकज्ञातम् ।

एत्तोच्चिय भणियमिणं पुव्वायरिएहिं एत्थ वत्थुम्मि । अन्नयवतिरेगगयं परिसुद्धं सुद्धभावेहिं ॥ ४१३ ॥

यत एव चैत्यद्रव्योपयोगोऽनर्थफलोऽत एव हेतोर्भणितमिदं वक्ष्यमाणं पूर्वाचार्यैरत्र चैत्यद्रव्योपयोगानर्थचिन्तालक्षणवस्तुनि चिन्तयितुमधिकृतेऽन्वयव्यतिरेकगतमन्वयेनास्मिन् विहिते इदं स्यादेवंलक्षणेन व्यतिरेकेण चैतद्विपरीतेन युतं परिशुद्धं स्फुटरूपमेव शुद्धभावैरज्ञानादिदोषोपघातरहितमनोभिः ॥ ४१३ ॥

भणितमेव दर्शयति;—

चेइयदव्वं साहारणं च जो दुहति मोहियमतीओ । धम्मं व सो न याणाति अहवा बद्धाउओ पुव्विं ॥ ४१४ ॥

चैत्यद्रव्यं चैत्यभवनोपयोगि धनधान्यादि काष्ठपाषाणादि च, तथा साधारणं च द्रव्यं, तथाविधव्यसनप्राप्तौ शेषद्रव्यान्तराभावे जिनभवनजिनबिम्बचतुर्विधश्रमणसंघजिनागमलेखनादिषु धर्मकृत्येषु सीदत्सु सत्सु यदुपष्टम्भकत्वमानीयते, तत्र यो द्रुह्यति विनाशयति । कीदृशः सन्नित्याह—मोहितमतिको लोभातिरेकेण मोहमानीता मोहितामतिरस्येति

ममास्तः। धर्म्मं वा जिनप्रणीतं स न जानाति। अनेन च तस्य मिथ्यादृष्टित्वमुक्तम्। अथवा, जानन्नपि किञ्चिद् धर्म्मं बद्धायुष्को नरकादिदुर्गतौ पूर्वं चैत्यद्रव्यादिचिन्ताकालात् प्राग् इति ॥ ४१४ ॥

तथा—

चेइयदव्वविणासे तद्दव्वविणासणे दुविहभेए। साहू उवेक्खमाणो अणंतसंसारिओ भणिओ ॥ ४१५ ॥

इह चैत्यद्रव्यं क्षेत्रहिरण्यग्रामवनवास्त्वादिरूपं तत्तत्समयवशेन चैत्योपयोगितया सम्पन्नं तस्य विनाशे चिन्तानियुक्तैः पुरुषैः सम्यगप्रतिजागर्यमाणस्य स्वत एव परिभ्रंशे सम्पद्यमाने, तथा तद्द्रव्यविनाशने चैत्यद्रव्यविलुण्टने परैः क्रियमाणे। कीदृशे इत्याह—द्विविधभेदे वक्ष्यमाणविनाशनीयद्विविधवस्तुविषयत्वेन द्विप्रकारे। साधुः सर्वसावद्यव्यापारपराङ्मुखोऽपि यतिरुपेक्षमाणो माध्यस्थ्यमवलम्बमानोऽनन्तसंसारिकोऽपरिमाणभवभ्रमणो भवति, सर्वज्ञाज्ञोल्लंघनात्। उक्तं च पञ्चकल्पभाष्ये, यथा—“चोएइ चेइयाणं खेत्तहिरण्णाइं गामगावाइं। मग्गंतस्स हु जइणो तिगरणसुद्धी कहं नु भवे? ॥ १ ॥ भण्णइ एत्थ विभासा जो एयाइं सयं विमग्गेज्जा। न हु तस्स होइ सुद्धी अह कोइ हरेज्ज एयाइं ॥ २ ॥ सव्वत्थामेण तहिं संघेणं होइ लग्गियव्वं तु। सचरित्तचरित्तीणं एवं सव्वेसिं सामन्नं ॥ ३ ॥” इति ॥ ४१५ ॥

अथ यद् द्रव्यद्वैविध्याद् द्विविधं विनाशनमुक्तं, तदेव दर्शयति;—

जोग्गं अतीयभावं मूलुत्तरभावओ अहव कट्ठं। जाणाहि दुविहभेयं सपक्खपरपक्खमाइं च ॥ ४१६ ॥

योग्यं चैत्यगृहनिष्पत्तौ समुचितमेकं, द्वितीयं तु अतीतभावं चैत्यगृहनिष्पत्तिमपेक्ष्य समुत्तीर्णयोग्यतापर्यायं लग्नोत्पादितमित्यर्थः । मूलोत्तरभावतो वा काष्ठमुपलक्षणत्वाद् उपलेष्टकादि वा ग्राह्यं जानीहि द्विविधभेदं विनाशनीयम् । इह मूलभावापन्नं स्तम्भकुम्भिकापट्टादियोग्यं काष्ठदलम्, उत्तरभावापन्नं तु पीठप्रभृत्युपर्याच्छादकतया प्रवृत्तम् । इत्थं विनाशनीयद्वैविध्याद् विनाशनं द्विविधमुक्तम् । सम्प्रति विनाशकभेदात्तदाह—स्वपक्षपरपक्षादि वा । स्वपक्षः साधुश्रावकादिरूपः, परपक्षस्तु मिथ्यादृष्टिलक्षणो यश्चैत्यद्रव्यविनाशकः, आदिशब्दाद् मिथ्यादृष्टिभेदा एव गृहस्थाः पाखण्डिनश्च चैत्यद्रव्यविनाशका गृह्यन्ते । ततोऽयमभिप्रायः—योग्यातीतभेदाद् मूलोत्तरभेदात् स्वपक्षपरपक्षगतयोर्गृहस्थपाखण्डिरूपयोर्वा विनाशकयोर्भेदात् प्रागुक्तं तद्द्रव्यविनाशनं द्विविधभेदमिति ॥ ४१६ ॥

अथ चैत्यद्रव्यरक्षाफलमभिधातुमाह;—

जिणपवयणवुड्ढिकरं पभावगं णाणदंसणगुणाणं । रक्खंतो जिणदव्वं परित्तसंसारिओ होइ ॥ ४१७ ॥

जिनप्रवचनवृद्धिकरं भगवदर्हदुक्तशासनोन्नतिसम्पादकम्, अत एव(प्रभावकं)विभावनं विस्तारहेतुः । केषामित्याह—ज्ञानदर्शनगुणानाम् । तत्र ज्ञानगुणा वाचना-प्रच्छना-परावर्त्तना-अनुप्रेक्षाधर्मकथालक्षणाः, दर्शनगुणाश्च सम्यक्त्वहेतवो जिनयात्रादिमहामहरूपाः रक्षंस्त्रायमाणो जिनद्रव्यं निरूपितरूपं, साधुः श्रावको वा परित्तसंसारिकः परिमितभवभ्रमणभाग् भवतीति । तथा हि—जिनद्रव्ये रक्षिते सति तद्विनियोगेन चैत्यकार्येषु प्रसभमुत्सर्प्पत्सु भविनो भव्याः समुद्गतोदग्रहर्षा निर्वाणावन्ध्यकारणबोधिबीजादिगुणभाजो भवन्तीति । तथा, चैत्याश्रयेण संविग्नगीतार्थसाधुभिरनवरतं सिद्धा-

विनाशन-
द्वैविध्यम्
चैत्यद्र०
रक्षणफ-
लञ्च.

न्तव्याख्यानादिभिस्तथा तथा प्रपञ्च्यमानैः सम्यग्ज्ञानगुणवृद्धिः सम्यग्दर्शनगुणवृद्धिश्च सम्पद्यते । इति चैत्यद्रव्यरक्षाकारिणो मोक्षमार्गानुकूलस्य प्रतिक्षणं मिथ्यात्वादिदोषोच्छेदस्य युज्यत एव परीत्तसंसारिकत्वमिति ॥ ४१७ ॥

अथ चैत्यद्रव्यवृद्धिकरस्य फलमाह;—

जिणपवयणवुड्ढिकरं पभावगं णाणदंसणगुणाणं । वड्ढंतो जिणदव्वं तित्थगरत्तं लहइ जीवो ॥ ४१८ ॥

पूर्वार्द्धव्याख्या पूर्ववत् । वर्द्धयन् अपूर्वापूर्वद्रव्यप्रक्षेपेण वृद्धिं नयन् जिनद्रव्यं, तीर्थकरत्वं चतुर्वर्णश्रीश्रमणसंघकर्तृत्वलक्षणं लभते जीवः ॥ ४१८ ॥

चेइयकुलगणसंघे उवयारं कुणइ जो अणासंसी । पत्तेयवुद्ध गणहर तित्थयरो वा तओ होइ ॥ ४१९ ॥

चैत्यं च कुलं च गणश्चेति द्वंद्वैकत्ववद्भावश्चैत्यकुलगणसंघं तत्र विषये उपकारमुपष्टंभं करोति यः प्राणी, अनाशंसी ऐहिकपारलौकिकफलाभिलाषविकलः सन् । किमित्याह 'पत्तेयवुद्ध'त्ति प्रत्येकवुद्धो वाह्यवृषभादिदर्शनसापेक्षदीक्षालाभः, 'गणहर'त्ति गणधरस्तीर्थकरशिष्यो मातृकापदत्रयोपलंभानन्तरं समुद्घाटितसमस्तश्रुतोपयोगः, तीर्थकरो जिनपतिः, वा शब्दो विकल्पार्थः, तकश्चैत्याद्युपकारको जीवो भवति । इह चैत्यं प्रतीतरूपमेव, कुलं चान्द्रनागेन्द्रादि, गणस्त्रयाणां कुलानां समानसामाचारीकाणामत एव परस्परसापेक्षाणां समवायः, संघस्तु साधुसाध्वीश्रावकश्राविकासमुदाय इति ॥ ४१९ ॥

नन्नु चैत्यद्रव्यरक्षादिपरिणामस्यैकाकारत्वात् कथमयं प्रत्येकबुद्धादिफलभेदः स्यादित्याह;—

परिणामविसेसेणं एत्तो अन्नयरभावमहिगम्म। सुरमणुयासुरमहिओ सिज्झति जीवो धुयकिलेसो॥४२०

परिणामविशेषेण मृदुमध्याधिमात्ररूपतया परिणामानां भेदेन, इत एषु प्रत्येकबुद्धादिषु मध्येऽन्यतरभावं प्रत्येकबुद्धादिलक्षणमधिगम्य प्राप्य सुरमनुजासुरमहितो देवः मानवदानवाभ्यर्च्चितः सिध्यति निष्ठितार्थो भवति जीवो धुतक्लेशः सन् ॥ ४२० ॥

अथ शीतलविहारीदेव इत्येतद्गाथाष्टकेन व्याख्यातुमाह;—

देवो नामणगारो कम्मगुरू सीयलो विहारेण । निद्धंधसो त्ति मरिउं भमिओ संसारकंतारे ॥ ४२१ ॥ १ ॥
सीयलविहारओ खलु भगवंतासायणा णिओगेण। तत्तो भवो अणंतो किलेसबहुलो जओ भणियं॥४२२॥२
तित्थयरपवयणसुयं आयरियं गणहरं महिड्ढीयं । आसायंतो बहुसो अणंतसंसारिओ होति ॥ ४२३ ॥ ३ ॥
सो तम्मि तव्विवागा हीणो दुहिओ य पेसणयकारी। विहलकिरियाइभावो पायं होत्तूण मंदमती ४२४॥४
खविऊण तयं कम्मं जाओ कोसंबिमाहणसुओ त्ति। विज्जामंतोऽगुरुगो चिंता ओसरण निक्खमणं४२५॥५
लोयावन्ना पुच्छा निमित्तकहणम्मि परमसंवेगा। सवत्थुज्जयजोगो सक्कथुती देवहत्थिरिया॥ ४२६ ॥ ६ ॥

चैत्यादि-
द्रव्यरक्ष-
णेफलभेद-
बीजम्.

॥ २३२ ॥

मूइंगलियारक्खणगयचित्तो हत्थिणा समुक्खित्तो। मिच्छादुक्कडसंवेगवुड्डिओ गतिदुगक्खवणं ४२७॥७
वेमाणियसुहमाणुससुद्धाचारपरिपालणाणिरओ। सत्तट्ठजम्ममज्झे चक्की होऊण संसिद्धो ॥ ४२८ ॥८॥

देवो नामानगारः साधुरेक आसीत्। कीदृश इत्याह—कर्मगुरुः प्रबलचारित्रमोहः शीतलः शिथिलो विहारेण साधुसामाचारीरूपेण। ततो निद्धंधसो मूलगुणोत्तरगुणातिचाराभीरुः सन्, इत्यतोऽपराधाद् मृत्वा भ्रान्तः पर्यटितः संसारकान्तारे इति ॥ ४२१ ॥ १ ॥

एतदेव भावयितुमाह—शीतलविहारत उक्तरूपात्, खलुर्वाक्यालंकारे, भगवदाशातना तीर्थकरलाघवानयनरूपा नियोगेन निश्चयेन सम्पद्यते। शीतलविहारेण हि तेषु तेषु प्रमादस्थानेषु समापद्यमानं साधुमालोक्य तथाविधलोकैर्नूनमयमसमंजसरूपो व्यवहार एतच्छास्त्रकारैरेव निरूपित इति मनसि सम्प्रधार्य परिभावयन् भगवति जिने भृशमवज्ञाकारकस्तानि तान्याशातनापदानि समाचरति, इत्यतः शीतलविहारिणः साधोः स्वयमेवाज्ञोल्लंघनहेतुभावाद् नियतमेव भगवदाशातना जायते। ततो भगवदाशातनातो भवः संसारोऽनन्तोऽपरिमाणः क्लेशबहुलः शारीरमानसबाधाभिभूतो भवति यतो भणितमागमे ॥ ४२२ ॥ २ ॥

तदेव दर्शयति—तीर्थंकरप्रवचनश्रुतं तत्र तीर्थंकरश्चतुर्वर्णश्रीश्रमणसंघप्रसूतिहेतुः पुरुषविशेषो वृषभादिः, प्रवक्ति वस्तुतत्त्वमिति प्रवचनं संघः, श्रुतं द्वादशाङ्गम्, आचार्यं युगप्रधानं, गणधरं तीर्थंकरशिष्यप्रधानशिष्यरूपं, महर्द्धिकं

वैक्रियवादादिलब्धिमन्तमाशातयंस्तदुत्प्रेक्षितदोषोद्घोषणेनानुचिताचरणेन वाऽवज्ञास्थानमानयन् बहुशोऽनेकधा अनन्तसंसारिको भवति, सम्यक्त्वादिगुणघातकमिथ्यात्वादिकर्म्मोपार्जनेन दूरं सन्मार्गपराङ्मुखस्य [1]तत्रयोपस्थापना[2]चारणादिति ॥ ४२३ ॥ ३ ॥

अथ प्रस्तुतं सम्बन्धयन्नाह—स देवनामा साधुस्तस्मिन् संसारे तद्विपाकाच्छीतलविहारोपात्तकर्म्मोदयाद् हीनो जातिकुलादिभिः, दुःखितश्च शारीरदुःखोपनिपातैः, प्रेषणककारी परगृहकर्मकरः सन्, तथा विफलो निष्फलतामागतः क्रियादिः कायक्रियावचनचिन्तारूपो भावो व्यापारो यस्य स तथाप्रायो भूत्वा मन्दमतिर्हिताहितविवेकशून्यमतिः ॥४२४॥४

क्षपयित्वा समुच्छेद्य तकं कुकर्म शीतलविहारोपात्तं जातः कौशाम्बीमाहनसुतः कौशाम्ब्यां पुरि ब्राह्मणसूनुरिति । विद्यावान् चतुर्दशविद्यास्थानपरपारगामी, परं अगुरुको राजभवनादिषु महाजनस्थानेषु क्वचिदप्यप्राप्तगौरवः समभूत् । ततश्चास्य चिन्तासमजनि निजविषयप्रवृत्तिजनागौरवगोचरा कथमहमनपराधोऽपि जनैरित्थमेवावज्ञातः कृतः । 'ओसरण'त्ति तस्मिंश्च समये कस्यचिदर्हतो भगवतस्तत्र समवसरणं समजनि । श्रुतधर्मस्य चास्य निष्क्रमणं व्रतमभूत्तदन्ते ॥४२५॥५

तत्र च लोकावज्ञा । पृच्छा यथा भगवन्! कुतो निमित्तादहमवज्ञातो जातः । निमित्तकथने च शीतलविहाररूपस्य हेतो पुनर्निवेदने कृते परमसंवेगः समुदपादि । ततः सर्वत्र साधुसमाचारे उद्यतयोगः सोपयोगप्रवृत्तिः स बभूव । अन्यदा शक्रस्तुतिरुद्यतयोगविषया जाता । ततः 'देवहत्थिरिय'त्ति एकेन देवेन शक्रवचनमश्रद्दधाता हस्तीभूय ईर्यापथ-

१ क. ख. ग. 'तत्त्वयोपस्थापना–' २ घ.—नाचरणादिति ।

प्रथमसमितिरूपा परीक्षितुमारब्धा ॥ ४२६ ॥ ६ ॥ ॥

कथमित्याह—मार्गप्रवृत्तसञ्चरणानां मुइंगलिकानां कीटिकानामित्यर्थः, यद् रक्षणं तत्र गतं चित्तं यस्य स तथा हस्तिना समुत्क्षिप्तोऽसौ । ततो भूमौ निपतितस्य कीटिकारक्षणैकपरिणतेरशक्यरक्षं तदुपद्रवं स्वकायेन पश्यतः स्वजीवितव्यनिरपेक्षस्य यत् पुनः पुनर्मिथ्यादुष्कृतं तेन या संवेगवृद्धिस्तस्याः सकाशाद् गतिद्विकस्य नारकतिर्यग्गतिलक्षणस्य क्षपणं निर्लेपनमस्याभूत् तद्गतिसम्पादककर्म्मानुबन्धव्यवच्छेद इत्यर्थः ॥ ४२७ ॥ ७ ॥

वैमानिकेषु सौधर्म्मादिस्वर्गोद्भवदेवेषु शुभमनुष्येषु च यः शुद्धाचारो निर्मलस्वावस्थोचितानुष्ठानरूपस्तस्य परिपालनायां निरतः समाहितः सन् सप्ताष्टजन्ममध्ये, तत्र सप्त देवभवाः कौशाम्बीब्राह्मणसुतजन्मप्रभृतयश्चाष्टौ मनुष्यभवास्तेषां मध्येऽष्टमे मनुष्यभवे इत्यर्थः, चक्री चक्रवर्ती भूत्वा संसिद्धो निर्वृत इति ॥ ४२८ ॥ ८ ॥

अथ प्रसंगादेवेदमाह;—

अन्नेवि महासत्ता अतियारजुयावि तप्फलं भोत्तुं। संसुद्धमग्गनिरया कालेणमणंतगा सिद्धा ॥ ४२९ ॥

अन्येऽपि पूर्वोक्तक्षुल्लकादिजीवव्यतिरिक्ता महासत्त्वाः प्रशस्तपरिणतयोऽतीचारयुता अपि पीठमहापीठादिवत् तत्फलमतीचारकार्यं स्त्रीत्वादि भुक्त्वानुभूय । किमित्याह—संशुद्धमार्गनिरताः सन्तः कालेन भूयसाऽतीतेनानन्तका जीवाः सिद्धाः ॥ ४२९ ॥

उपसंहरन्नाह;—

(एवं[1] ओसहणायं भावेअव्वं निउणबुद्धीए । असमयसमयपओगा विहिसइपरिवालणाओ य ॥ ४३० ॥)

एवमुक्तवदौषधज्ञातं "भन्नइ जहोसहं खलु जत्तेण सया विहाणओ जुत्तं" इत्यादिग्रन्थोक्तं भावयितव्यं परिभावनीयमिति निपुणबुद्ध्या ऊहापोहसारमित्यर्थः । कथमित्याह–असमयसमयप्रयोगाद् असमयप्रयोगं समयप्रयोगं चाश्रित्य विधेः सदा परिपालनातश्च विधिं सदा परिपालनं चापेक्ष्येत्यर्थः ॥ ४३० ॥

एतदेव भावयति;—

होंति अकालपयोगो निरत्थगो तहवगारपरओ य । हंदि हु सदोसहस्सवि नियमा लोगेवि सिद्धमिणं ४३१

भवत्यकालप्रयोगोऽभिनवज्वरादावौषधप्रदानलक्षणो निरर्थको विवक्षितव्याध्युपशमं प्रत्यकिञ्चित्करः । तथेति समुच्चयाक्षेपे । अपकारपरकः रोगोत्कोपकारितया समधिकबाधाविधायकः । च समुच्चये । हंदीति पूर्ववत् । हुर्यस्मात् सदौषधस्यापि व्याधिनिवृत्तिं प्रत्यवन्ध्यशक्तितया सतः सुन्दरस्याप्यौषधस्य नियमाद् निश्चयेन लोकेऽपि न केवलमायुर्वेदशास्त्रेषु प्रसिद्धं प्रतीतमिदमनन्तरोक्तमिति ॥ ४३१ ॥

अथ दार्ष्टान्तिकतयोपन्यस्तस्य संसाररोगिषु वचनौषधप्रयोगस्याकालं च निर्दिशन् घणेत्यादिगाथाद्वयमाह;—

घणमिच्छत्तो कालो एत्थ अकालो उ होति नायव्वो । कालो य अपुणबंधगपभिती धीरेहिं निद्दिट्ठो ४३२

[1] इयमपि मूलगाथा कुत्राप्यादर्शपुस्तके नोपलभ्यते । टीकाक्षराण्युपजीव्य स्वयं लिखिता ।

निच्छयओ पुण एसो विन्नेओ गंठिभेयकालो उ । एयम्मी विहिसतिवालणा हि आरोग्गमेयाओ ४३३

घनं महामेघावलुप्तसकलनक्षत्रादिप्रभाप्रसरभाद्रपदामावास्याश्यामामध्यभागसमुद्भूतान्धकारवन्निविडं मिथ्यात्वं तत्त्वविपर्यासलक्षणं यत्र स तथा; कालश्चरमपुद्गलपरावर्त्तव्यतिरिक्तशेषपुद्गलपरावर्त्तलक्षणः । अत्र च वचनौषधप्रयोगेऽकालस्त्वकाल एव भवति ज्ञातव्यः । चरमपुद्गलपरावर्त्तलक्षणस्तु तथा भव्यपरिपाकतो बीजाधानोद्भेदपोषणादिषु प्रवर्त्तमानेषु स्यादपिकाल इति । अत एवाह—कालस्त्ववसरः पुनरपुनर्वन्धकप्रभृतिस्तत्रापुनर्वन्धकः "पावं न तिव्वभावा कुणइ" इत्यादिलक्षणः, आदिशब्दाद् मार्गाभिमुखमार्गपतितौ गृह्येते । तत्र मार्गो ललितविस्तरायामनेनैव शास्त्रकृतेत्थंलक्षणो निरूपितो 'मग्गदयाणं' इत्याद्यालापकव्याख्यायाम्, यथा इह मार्गश्चेतसोऽवक्रगमनं भुजंगगमननलिकायामतुल्यो विशिष्टगुणस्थानावाप्तिप्रवणः स्वरसवाही क्षयोपशमविशेषो हेतुस्वरूपफलशुद्धा सुखेत्यर्थः । तत्र पतितः प्रविष्टो भव्यविशेषो मार्ग्गपतित इत्युच्यते, तदादिभावापन्नश्च मार्ग्गाभिमुख इति । एतौ च चरमयथाप्रवृत्तकरणभागजावेव विज्ञेयौ अपुनर्वन्धककालः प्रभृतिर्यस्य स तथा धीरैस्तीर्थकरादिभिर्निर्दिष्टो व्यवहारत इति ॥ ४३२ ॥ १ ॥

निश्चयतो निश्चयनयमतेन पुनरेष वचनौषधप्रयोगकालो विज्ञेयः । क इत्याह—ग्रन्थिभेदकालस्तु ग्रन्थिभेदकाल एव, यस्मिन् कालेऽपूर्वकरणानिवृत्तिकरणाभ्यां ग्रन्थिर्भिन्नो भवति तस्मिन्नेवेत्यर्थः । कुतो यत एतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति विधिनावस्थोचितकृत्यकरणलक्षणेन सदा सर्वकालं या पालना वचनौषधस्य तया कृत्वा आरोग्यं संसारव्याधिनिरोधलक्षणमेतस्माद् वचनौषधप्रयोगाद् भवति । अपुनर्वन्धकप्रभृतिषु वचनप्रयोगः क्रियमाणोऽपि न तथा सूक्ष्मबोधविधायकः,

अनाभोगवहुलत्वात्तत्कालस्य । भिन्नग्रन्थ्यादयस्तु व्यावृत्तमोहत्वेनातिनिपुणबुद्धितया तेषु तेषु कृत्येषु प्रवृत्तमानास्तत्तत्कर्मव्याधिसमुच्छेदका जायन्त इति ॥ ४३३ ॥ २ ॥

ग्रन्थिभेदमेव पुरस्कुर्वन्नाह;—

इहरावि हंदि एयम्मि एस आरोग्गसाहगो चेव । पोग्गलपरियट्टद्धं जमूणमेयम्मि संसारो ॥ ४३४ ॥

इतरथापि विधिसदापालनामन्तरेणापि । हंदीति पूर्ववत् । एतस्मिन् गन्थिभेदे कृते सत्येष वचनौषधप्रयोग आरोग्यसाधकश्चैव भावारोग्यनिष्पादक एव सम्पद्यते । तथा च पठ्यते—"लब्ध्वा मुहूर्त्तमपि ये परिवर्जयन्ते सम्यक्त्वरत्नमनवद्यपदप्रदायि । भ्राम्यन्ति तेऽपि न चिरं भववारिराशौ तद्बिभ्रतां चिरतरं किमिहास्ति वाच्यम्? ॥ १ ॥" अत्र हेतुमाह–पुद्गलानामौदारिक–वैक्रिय–तैजस–भाषा–आनप्राण–मनः–कर्मवर्ग्गणापरिणामपरिणतानां विवक्षितकालमादौ कृत्वा यावता सामस्त्येनैकजीवस्य ग्रहनिसर्गौ सम्पद्येते स कालः पुद्गलपरावर्त्त इत्युच्यते, पुद्गला ग्रहनिसर्ग्गाभ्यां परिवर्त्तन्ते परापरपरिणतिं लभन्तेऽस्मिन्निति व्युत्पत्तेः, तस्यार्द्धं यावत्, यद्यस्मादूनं किञ्चिद् हीनमेतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति संसारो जीवानां तीर्थकराद्याशातनाबहुलानामपि । अत्र च दृष्टान्ताः कूलबालगोशालकादयो वाच्याः ॥ ४३४ ॥

एयम्मि एयजोगे ण विवज्जयमेति पायसो जीवो । समुवत्थियकल्लाणो णहु तव्विवरीयगो होति ॥४३५॥

एतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति एतद्योगे वचनौषधप्रयोगे सम्पन्ने सति न नैव विपर्ययं देवगुरुधर्मतत्त्वगोचरं विपर्यासमेति

प्रतिपद्यते प्रायशो बाहुल्येन जीवः । प्रायोग्रहणमवश्यवेद्यमिथ्यात्वादिक्लिष्टकर्म्मणां केषाञ्चिद् विपर्ययसम्भवेन व्यभिचारपरिहारार्थमिति । एतदेव भावयति—समुपस्थितकल्याणः समासन्नीभूताद्भुतप्रभूतकुशलो न नैव हुर्यस्मात् तद्विपरीताचारपरायणो भवति । यथा हि समुपस्थितकल्याणो न तद्विपरीतको भवति, तथा ग्रन्थितकः समुपस्थितकल्याणविरुद्धाचारपरायणो भवति । यथा हि समुपस्थितकल्याणो न तद्विपरीतको भवति, तथा ग्रन्थिभेदे उपयुक्तजिनवचनोपधः सन् न विपर्यस्तमतिर्जन्तुर्जायते ॥ ४३५ ॥

एतदेव भावयति;—

नो परलोओ न जिणा ण धम्म मो गंडपील सीलं तु । नत्थट्ठमिया य तहा एमादि न मन्नई एसो ॥ ४३६॥

नो नैव परलोको वर्त्तमानभवापेक्षया भवान्तररूपः समस्ति । तस्माद् आगच्छतो गच्छतश्च तत्र कस्यचित् कदाचित् केनचिदनवलोकनात्, किन्तु भूतपञ्चकसमुदायरूपकडेवरमेवेदमुद्भूतचैतन्यं तासु तासु क्रियासु प्रवर्त्तमानं जीवतीति व्यपदेशं प्रतिपद्यते, तदुपरामं च मृतमिति । तथा, न जिना भगवन्तोऽर्हन्तः सर्वथा निवृत्तरागद्वेषमोहमालिन्या मानवविशेषाः सन्ति, तादृशस्य कस्यचिदधुनाऽनुपलम्भात्, दृष्टानुसारेण चादृष्टकल्पनायाः साधीयस्त्वात् । न धर्म्मो दुर्गतिपतज्जन्तुजातधारकः, एतेषामेव च सुगतौ धावको जीवपरिणामविशेषः, प्रत्यक्षेण साक्षादनिरीक्षणात् । 'मो' इति पूर्ववत् । गण्डस्य तथाविधव्रणस्य या पीडा तदुपशमं शीलं तु वस्तिनिरोधरूपं पुनः । यथा हि गण्डपीडायां सह्यमानायां न कश्चिद् गुणः, किन्तु तन्निपीडनमेव, एवं वस्तिनिरोधपक्षेऽपि भावना कार्या । नास्ति न विद्यतेऽष्टमिका, च तथा, रत्नप्रभादिभ्यो नरकपृथिवीभ्यः सप्तभ्यः पुरतोऽधस्ताद् अष्टमी पृथिवी उपार्जितप्रचुरतमसामिति । अयमभिप्रायः—

किं पुनः प्रागुक्तो वचनौषधप्रयोगकाल इत्यपिशब्दार्थः, कुशलैर्बुद्धिमद्भिर्मुणितव्यो ज्ञेयः सदा सर्वकालम्। कथमित्याह—वैद्यकशास्त्रनीत्या आत्रेयचरकसुश्रुतादिचिकित्साग्रन्थानुसारेण। तत्राधिमात्रे रोगे सदौषधस्याप्रयोगावसर एव, औषधस्याद्यापि स्वसामर्थ्यमलभमानस्य रोगस्वरूपं त्वनुवर्त्तमानस्य तत्पुष्टिकारकत्वमेव, यतो मध्यमावस्थायां तु स्यादपि कश्चिद् गुणस्तत्प्रयोगात्, मृदुभूतावस्थायां तु तथा तथा कुशलैरुपचर्यमाणो रोगः सर्वथोपरमं प्रतिपद्यत एव। सदौषधानि चैवं शास्त्रे पठ्यन्ते—"तित्तकडुएहिं सिंभं जिणाहि पित्तं कसायमहुरेहिं। निद्धुण्णेहि य वायं सेसा वाही अणसणाए ॥ १ ॥" ॥ ४३७ ॥

परः प्राह;—

कह णु अकालपओगे एत्तो गेवेज्जगाइसुहसिद्धी। णणु साहिगओसहजोगसोक्खतुल्ला मुणेयव्वा॥४३८॥

कथं नु प्रश्ने, पृच्छाम्यकालप्रयोगे तथाभव्यत्वापरिपाकलक्षणेऽकाले वचनौषधप्रयोगे जाते सति दूरभव्यानामभव्यानां च केषांचिद् इतो वचनौषधप्रयोगाद् ग्रैवेयकादिसुखसिद्धिः शास्त्रे श्रूयते। उक्तं च—"तित्थंकराइपूयं दट्ठुणन्नेण वावि कज्जेण। सुयसामाइयलंभो होज्जा भवस्स गंठिम्मि ॥ १ ॥" ततश्च—"जे दंसणवावन्ना लिंगग्गहणं करेंति सामन्ने। तेसिं चिय उववाओ उक्कोसो जाव गेवेज्जा ॥ २ ॥" अत्र प्रतिविधीयते—नन्विति परपक्षाक्षमायां, सा ग्रैवेयकादिसुखसिद्धिरधिकृतौषधयोगसौख्यतुल्या मुणितव्या। यथा हि सदौषधं समयप्रयोगात् क्षणमात्रं स्वसम्बन्धसामर्थ्याद् असाध्ये व्याधौ सौख्यमुपनयति, तदनु च समधिकव्याधिप्रकोपाय सम्पद्यते। एवमधिकृतवचनौषधप्रयोगोऽप्यपक्वभव्य-

वस्तुप्राप्तिकालाकालनिरूपणम्.

त्वानां सत्त्वानां ग्रैवेयकादिषु सुखसिद्धिमात्रमाधाय पश्चात् पर्यायेण नरकादिदुर्गतिप्रवेशफलः सम्पद्यते ॥ ४३८ ॥

एतत् स्वयमपि भावयति;—

कुणइ जह सण्णिवाए सदोसहं जोगसोक्खमेत्तं तु । तह एयं विण्णेयं अणोरपारम्मि संसारे ॥ ४३९ ॥

करोति यथा सन्निपाते वातादिदोषत्रययुगपत्प्रकोपरूपे सदौषधं क्रियातिक्तक्वाथादिरूपं योगसौख्यमात्रमेव, न पुन-स्तदुच्छेदमपि । तथैतद् ग्रैवेयकादिसुखं समयवचनौषधप्रयोगाद् उत्पन्नं विज्ञेयमनर्वाक्पारे संसारे ॥ ४३९ ॥

णय तत्तओ तयंपि हु सोक्खं मिच्छत्तमोहियमइस्स । जह रोद्दवाहिगहियस्स ओसहाओवि तब्भावे ४४०

न नैव, चकारो वक्तव्यान्तरसूचकः, तत्त्वतो निश्चयवृत्त्या तदपि ग्रैवेयकादिगतं, हुः स्फुटं, सौख्यं वर्त्तते । कस्ये-त्याह–मिथ्यात्वमोहितमतेः दृढविपर्यासपिशाचाभिभूतचेतसो जीवस्य । दृष्टान्तमाह—यथा रौद्रव्याधिगृहीतस्य दुःसाध-व्याधिबाधाविधुरशरीरस्य कस्यचिद् औषधादपि तद्भावे सौख्यभावे न तत्त्वतः सुखम् । तथा हि स्वभावतस्तावत् तस्य न सौख्यमस्ति, यदि परमौषधात् । परं तत्राप्यत्यन्तदारुणरोगेणानवरतं तुद्यमानमर्मणो बाह्य एव सुखलाभः । यथा हि शरत्काले कठोरतरतरणिकिरणनिकरेण तापितेष्वपि महाह्लदेषु बहिरेवोष्णानि जलानि, मध्ये पुनरत्यन्तशीत-लभावभाञ्जि भवन्ति, एवं सत्क्रियायोगाद् बाह्यसौख्ययोगेऽप्यत्यन्तमिथ्यात्वोपप्लुतत्वाद्दुःखमेव ॥ ४४० ॥

पुनरपि दृष्टान्तोपन्यासेनामुमेवार्थं भावयति;—

सप्तसु तावद् गता गच्छन्ति गमिष्यन्ति च जीवाः, किं ताभ्यो भयमस्ति? अष्टमी च नरकपृथिवी भवद्भिर्न प्रतिपाद्यते, इतीन्द्रियप्रीतिरेव सम्पादयितुं युक्ता, न पुनः पापभयात् तत्परिहार इति। एवमाद्यन्यदपि वचनापौरुषेयत्वजगदीश्वरकर्तृत्वादि नास्तिकमीमांसकनैयायिकादिपरिकल्पितं न मन्यते, एष भिन्नग्रन्थिः, सम्यग्बोधप्रदीपप्रभाप्रहतप्रौढमिथ्यात्वान्धकारभावत्वात्तस्य। मन्यते पुनरित्थं–यत् कार्यं तदनुरूपकारणप्रभवं, यथा शालिगोधूमादिधान्यविशेषः, कार्यं चेहभविका हर्षविषादादयः, यच्चैतेषामनुरूपं कारणं तत्प्राग्भवचैतन्यमिति परलोकसिद्धिः। तथा संति च जिनाः, तत्साधकप्रमाणस्याबाधितविषयस्य सत्त्वात्। तथा हि–ये यतो हेतोर्देशतः क्षीयमाणा वीक्ष्यन्ते ते ततः प्रकर्षप्राप्तात् सम्भवत्सर्वक्षया अपि, यथा चिकित्सासमीरणादिभ्यो रोगजलधरादयो, दृश्यन्ते च प्रतिपक्षभावनातः क्वचित् प्राणिनि देशतः क्षीयमाणा रागादयः, ततः प्रस्तुतभावनाप्रकर्षात् सम्भवत्येव तेषां कदाचित् सर्वप्रलय इति, ये च सर्वप्रक्षीणदोषास्त एव जिनाः। न चादर्शनमात्रेण तेषामसत्त्वमुद्भावनीयमर्वाग्दर्शिभिरदृश्यमानानामपि पातालतलगतानां मूलकीलादीनां बहूनां भावानां सद्भावात्। धर्म्मोऽपि समस्ति, सूत्रे धर्मस्योपलक्षणत्वात् पापमपि गृह्यते। ततः पुण्यं पापं समस्तीत्यर्थः। कथमन्यथा तुल्यव्यवसाययोरपि द्वयोः फलसिद्धौ सर्वजनप्रतीतो भेद उपलभ्यते? यथोक्तम्—"तुल्यप्रतापोद्यमसाहसानां, केचिल्लभन्ते निजकार्यसिद्धिम्। परे न तामत्र निगद्यतां मे, कर्म्मास्ति हित्वा यदि कोऽपि हेतुः? ॥ १ ॥ विचित्रदेहाकृतिवर्णगन्धप्रभावजातिप्रभवस्वभावाः। केन क्रियन्ते भवनेऽङ्गिवर्गाश्चिरंतनं कर्म निरस्य चित्राः? ॥ २ ॥ विवर्द्ध्य मासान् नव गर्भमध्ये, बहुप्रकारैः कललादिभावैः। उद्वर्त्त्य निष्का-

भिन्नग्रंथिनोविपर्यस्तमत्यभावत्वम्.

मयते सविच्याः को गर्भतः कर्म विहाय पूर्वम्? ॥ २ ॥" यच्च गण्डपीडाधिसहनतुल्यं शीलमुक्तं तदपि न चारु, गण्डपीडाप्रतीकारस्य तथाविधरागद्वेषयोरभावेन प्रवृत्तत्वात्। वस्तिनिरोधपीडाप्रतीकारस्य च संसारमूलतीव्रकामरागमूलत्वेनात्यन्तदुर्वृत्तत्वाद् न किञ्चित् तत्प्रतीकारयोः साम्यमस्ति। तथा चार्षम्—"मूलमेयमहम्मस्स महादोससमुस्सयं। तम्हा मेहुणसंसग्गिं निग्गंथा वज्जयंति णं" ॥ १ ॥ यच्चोक्तं नास्त्यष्टमी पृथिवीति, सापि शठोक्तिरेव, संसारभयमसारममन्यमान एवेत्थं वक्ति। नहि संसारभीरवोऽन्यतरनरकपृथ्वीदुःखमप्यनुमन्यन्ते, किं पुनः सर्वपृथ्वीप्रभवमिति। यच्च मीमांसकैर्वचनापौरुषेयत्वमुद्घुष्यते, तदपि सुधीभिर्नेष्यत एव। तथा हि—उच्यत इति वचनं पुरुषव्यापारानुगतं रूपमस्य, कथं तत्क्रियाया अभावे तद् भवितुमर्हति? । न चैतत् केवलं क्वचिद् वनादुपलभ्यते। उपलब्धावपि क्वचिददृष्टवक्त्राशङ्का न निवर्त्तते। यच्चेश्वरकारणिकैरीश्वरकर्तृकं जगदिति प्रोच्यते। तदप्युच्चावचमेव। ईश्वरो हि परैरुत्पत्तिविकलः कल्प्यते। न च तादृशात् किञ्चित् कार्यमुपपद्यते। यथोक्तम्—"नेश्वरो जन्मिनां हेतुरुत्पत्तिविकलत्वतः। गगनाम्भोजवत् सर्वमन्यथा युगपद् भवेत् ॥ १ ॥" इति ॥ ४३६ ॥

इत्थमकालं कालं च वचनौषधप्रयोगस्य प्रतिपाद्य दृष्टान्ततयोपन्यस्तं सदौषधमधिकृत्य कालमुपदिशन्नाह;—

दोसावेक्खा चेवं सम्मं कालो सदोसहगओवि। कुसलेहिं मुणेयव्वो सइ वेज्जगसत्थनीईए ॥ ४३७ ॥

दोषापेक्षया इह दोषा वातपित्तश्लेष्मप्रकोपप्रभवा ज्वरातीसारादयो रोगा मृदुमध्याधिमात्ररूपास्तेषामपेक्षा च तानपेक्ष्येत्यर्थः, एवं वचनौषधप्रयोगवत् सम्यक् कालः प्रयोगयोग्यः सदौषधगतः स्निग्धोष्णादिसुन्दरौषधोपजीवनारूपः,

किं पुनः प्रागुक्तो वचनौषधप्रयोगकाल इत्यपिशब्दार्थः, कुशलैर्बुद्धिमद्भिर्मुणितव्यो ज्ञेयः सदा सर्वकालम् । कथमित्याह—वैद्यकशास्त्रनीत्या आत्रेयचरकसुश्रुतादिचिकित्साग्रन्थानुसारेण । तत्राधिमात्रे रोगे सदौषधस्याप्रयोगावसर एव, औषधस्याद्यापि स्वसामर्थ्यमलभमानस्य रोगस्वरूपं त्वनुवर्त्तमानस्य तत्पुष्टिकारकत्वमेव, यतो मध्यमावस्थायां तु स्यादपि कश्चिद् गुणस्तत्प्रयोगात्, मृदुभूतावस्थायां तु तथा तथा कुशलैरुपचर्यमाणो रोगः सर्वथोपरमं प्रतिपद्यत एव । सदौषधानि चैवं शास्त्रे पठ्यन्ते—"तित्तकडुएहिं सिंभं जिणाहि पित्तं कसायमहुरेहिं । निद्धुण्णेहि य वायं सेसा वाही अणसणाए ॥ १ ॥" ॥ ४३७ ॥

परः प्राह;—

कह णु अकालपओगे एत्तो गेवेज्जगाइसुहसिद्धी । णणु साहिगओसहजोगसोक्खतुल्ला मुणेयव्वा ॥४३८॥

कथं नु प्रश्ने, पृच्छाम्यकालप्रयोगे तथाभव्यत्वापरिपाकलक्षणेऽकाले वचनौषधप्रयोगे जाते सति दूरभव्यानामभव्यानां च केषांचिद् इतो वचनौषधप्रयोगाद् ग्रैवेयकादिसुखसिद्धिः शास्त्रे श्रूयते । उक्तं च—"तित्थंकराइपूयं दट्ठुणन्नेण वावि कज्जेण । सुयसामाइयलंभो होज्जा भवस्स गंठिम्मि ॥ १ ॥" ततश्च—"जे दंसणवावन्ना लिंगग्गहणं करेंति सामन्ने । तेसिं चिय उववाओ उक्कोसो जाव गेवेज्जा ॥ २ ॥" अत्र प्रतिविधीयते—नन्विति परपक्षाक्षमायां, सा ग्रैवेयकादिसुखसिद्धिरधिकृतौषधयोगसौख्यतुल्या मुणितव्या । यथा हि सदौषधं समयप्रयोगात् क्षणमात्रं स्वसम्बन्धसामर्थ्याद् असाध्ये व्याधौ सौख्यमुपनयति, तदनु च समधिकव्याधिप्रकोपाय सम्पद्यते । एवमधिकृतवचनौषधप्रयोगोऽप्यपक्वभव्य-

वस्तुप्राप्ति-
कालाका-
लनिरू-
पणम्.

त्यानां सत्त्वानां ग्रैवेयकादिषु सुखसिद्धिमात्रमाधाय पश्चात् पर्यायेण नरकादिदुर्गतिप्रवेशफलः सम्पद्यते ॥ ४३८ ॥

एतत् स्वयमपि भावयति;—

कुणइ जह सण्णिवाए सदोसहं जोगसोक्खमेत्तं तु । तह एयं विण्णेयं अणोरपारम्मि संसारे ॥ ४३९ ॥

करोति यथा सन्निपाते वातादिदोषत्रययुगपत्प्रकोपरूपे सदौषधं क्रियातिक्तक्काथादिरूपं योगसौख्यमात्रमेव, न पुन-स्तदुच्छेदमपि । तथैतद् ग्रैवेयकादिसुखं समयवचनौषधप्रयोगाद् उत्पन्नं विज्ञेयमनर्वाक्पारे संसारे ॥ ४३९ ॥

णय तत्तओ तयंपि हु सोक्खं मिच्छत्तमोहियमइस्स । जह रोद्दवाहिगहियस्स ओसहाओवि तब्भावे ४४०

न नैव, चकारो वक्तव्यान्तरसूचकः, तत्त्वतो निश्चयवृत्त्या तदपि ग्रैवेयकादिगतं, हुः स्फुटं, सौख्यं वर्त्तते । कस्ये-त्याह-मिथ्यात्वमोहितमतेः दृढविपर्यासपिशाचाभिभूतचेतसो जीवस्य । दृष्टान्तमाह—यथा रौद्रव्याधिगृहीतस्य दुःसाध-व्याधिबाधाविधुरशरीरस्य कस्यचिद् औषधादपि तद्भावे सौख्यभावे न तत्त्वतः सुखम् । तथा हि स्वभावतस्तावत् तस्य न सौख्यमस्ति, यदि परमौषधात् । परं तत्राप्यत्यन्तदारुणरोगेणानवरतं तुद्यमानमर्मणो बाह्य एव सुखलाभः । यथा हि शरत्काले कठोरतरतरणिकिरणनिकरेण तापितेष्वपि महाह्रदेषु बहिरेवोष्णानि जलानि, मध्ये पुनरत्यन्तशीत-लभावभाञ्जि भवन्ति, एवं सत्क्रियायोगाद् बाह्यसौख्ययोगेऽप्यत्यन्तमिथ्यात्वोपप्लुतत्वाद्दुःखमेव ॥ ४४० ॥

पुनरपि दृष्टान्तोपन्यासेनामुमेवार्थं भावयति;—

एतामेव गाथाचतुष्टयेन व्याचष्टे;—

एगंतणिच्चवाए अणिच्चवाए सदसदविसेसो । पिंडो घडोत्ति पुरिसादन्नो देवोत्ति णातातो ॥ ४४५ ॥

भवहेउ णाणमेयस्स पायसोऽसप्पवित्तिभावेण । तह तदणुबंधओ च्चिय तत्तेतरणिंदणादीतो ॥४४६॥

एकान्तनित्यवादे एकान्तेन स्याद्वादविपरीतरूपेण नित्यस्याप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वभावस्यात्मादेरभ्युपगमे क्रियमाणे परैः सांख्यादिभिः, सदसदविशेषः प्राप्नोति, विवक्षितावस्थायाः सत्त्वकाले च द्रव्यस्याविशेषोऽनानात्वमापद्यते । ततो य एव पिण्डो मृदः सम्बन्धी स एव घटः, इत्यायातं मृद्द्रव्यस्योभयावस्थानुयायित्वम्, तिलतुषत्रिभागमात्रमपि स्वरूपभेदाभावात् । न च वक्तव्यमेकाकारेऽपि द्रव्ये पिण्डो घटश्चेत्यवस्थाभेदाश्रयोऽसौ व्यवहारो लोके न प्रवर्त्यत इति, अवस्थातुरभेदे तन्निबन्धनानामप्यभेदप्राप्तेः, कारणभेदपूर्वकत्वात् कार्यभेदस्य । यथोक्तम्—"अयमेव भेदो भेदहेतुर्वा यद् विरुद्धधर्म्माध्यासः कारणभेदश्च"इति । अनित्यवादे चैकान्तक्षणक्षयित्वलक्षणे पुरुषाद् विहितदेवभवप्राप्तिप्रायोग्यपुण्यकर्म्मणः सकाशात् मरणानन्तरं देवभवप्राप्तावन्य एकान्तेनैव विलक्षणो देव इत्यापद्यते । अयमभिप्रायः—यथा समुपार्जितसुकृताद् मनुष्याद् नारकतयोत्पन्नो जीवः सर्वथाऽन्य एव, तथा तद्मरणानन्तरं देवतयोत्पत्तावपि, निरन्वयोत्पादस्योभयत्रापि समानत्वात् न चैतद् युज्यते, अकृताभ्यागमकृतनाशदोषप्रसङ्गात् । एवं च नित्यवादे य एव पिण्डः स एव घटो, य एव च घटः स एव पिण्ड इति न्यायात् सदसतोरवस्थयोरविशेषः । अनित्यवादेऽपि पुरुषा-

दन्यो देवो देवाच्च पुरुष इति । ततो यथा पुरुषस्य विद्यमानताकाले कश्चिद्देवतयोत्पन्न एकान्तेनैवान्यस्तथा तन्मरणानन्तरमुत्पन्नोऽपि देवोऽन्य एव । ततः पुरुषसत्त्वकालेऽसत्त्वकाले च देवतयोत्पन्नो जन्तुरविशिष्ट एवेति यो न्यायस्तस्मात् सदसतोरविशेष इति ॥ ४४५ ॥

भवेत्यादि । भवहेतुः संसारनिबन्धनं ज्ञानं शास्त्राभ्यासादिजन्यो बोध एतस्य मिथ्यादृष्टेः । कथमित्याह–प्रायशो बाहुल्येनामत्प्रवृत्तिभावेन विपर्यस्तचेष्टाकारणत्वात् तस्य । यदिह प्रायशोग्रहणं तद्यथाप्रवृत्तकरणचरमभागभाजां संनिहितग्रन्थिभेदानामत्यन्तजीर्णमिथ्यात्वज्वराणां केषाञ्चिद् दुःखितदयागुणवदद्वेषसमुचिताचाररूपप्रवृत्तिसाराणां सुन्दरप्रवृत्तिभावेन व्यभिचारपरिहारार्थम् । तथेति हेत्वन्तरसमुच्चये । तदनुबन्धत एवासत्प्रवृत्त्यनुबन्धादेव । एतदपि कुत इत्याह–तत्त्वेतरनिन्दनादितः । स हि मिथ्यात्वोपघातात् समुपात्तविपरीतरुचिस्तत्त्वं सद्भूतदेवतादिकमर्हदादिलक्षणं निन्दति । इतरच्चातत्त्वं तत्तत्कुयुक्तिसमुपन्यासेन पुरस्करोति । ततस्तत्त्वेतरनिन्दनादिदोषाद् भवान्तरेऽप्यसत्प्रवृत्तिरनुबन्धयुक्तैव स्यादिति ॥ ४४६ ॥

उम्मत्तस्सव णेतो तस्सुवलंभो जहित्थरूवोत्ति । मिच्छोदयतो तो च्चिय भणियमिणं भावगहरूवं॥४४७

उन्मत्तस्येव मद्यपानपराधीनमनसो मनुजस्येव विज्ञेयस्तस्य मिथ्यादृष्टेरुपलम्भो वस्तुबोधरूपो यदृच्छारूपः स्वविकल्पमात्रसंघटित इति । कुत इत्याह–मिथ्यात्वोदयाद् मिथ्यात्वमोहनीयकर्मविपाकात् । तथा हि–पीतमद्यो मदावेशात् किंकरमपि राजीयति, राजानमपि किंकरीयति, तथोदीर्णमिथ्यात्वो जीवः सद्भूतमपि वस्तु अतत्त्वरूपतया व्यवह-

जह चेवोवहयणयणो सम्मं रूवं ण पासई पुरिसो। तह चेव मिच्छदिट्ठी विउलं सोक्खं न पावेइ ॥४४१॥

यथाचैवेति दृष्टान्तार्थः। उपहतनयनः काचकामलादिदोषोपप्लुतलोचनः सम्यग् यथावद्रूपं स्त्रीपुरुषादिलक्षणं न पश्यति न वीक्षते पुरुषः प्रमत्तो जीवः। तथा चैवेति दार्ष्टान्तिकोऽर्थः। मिथ्यादृष्टिरुपहतसम्यग्बोधो विपुलं बहु समुपस्थितमपि सौख्यं न प्राप्नोति ॥ ४४१ ॥

कुत इति चेदुच्यते;

असदभिणिवेसवं सो णिओगओ ता ण तत्तओ भोगो। सव्वत्थ तदुवघाया विसघारियभोगतुल्लो त्ति ४४२

असदभिनिवेशवान् वितथाभिनिविष्टः स मिथ्यादृष्टिर्नियोगतो नियमेन, तत्तस्माद् न तत्त्वतो भोगः स्त्र्यादिविषयवस्तुगोचरः, सर्वत्र हेये उपादेये च वस्तुनि तदुपघातादसदभिनिवेशोपद्रवात्। विषघारितभोगतुल्यः। यादृशो हि विषविकारविह्वलीभूतचेतसः स्रक्चन्दनाङ्गनादिभोगस्तत्त्वतोऽभोग एव, एवं मिथ्यादृष्टेश्चक्रवर्त्यादिपदवीप्राप्तावपि विपर्यासवशाद् न कश्चिद् भोगः। इतिर्वाक्यपरिसमाप्तौ ॥ ४४२ ॥

एतदेव भावयति;—

कत्थइ ण णाणसेयस्स भावओ तम्मि असइ भोगोवि। अंधलयतुल्लभोगो पुव्वायरिया तहा चाहु ॥४४३॥

कुत्रचिद् जीवादौ वस्तुनि न नैव ज्ञानमवबोध एतस्य मिथ्यादृशो भावतः सम्यग्रूपतया वर्त्तते। ततस्तस्मिन् ज्ञाने-

मिथ्यादृष्टेर्विपुलसौख्याभावत्वम्.

ऽमति भोगोऽपि स्त्र्यादिवस्तुविषयोऽन्धलकभोगतुल्यो यादृशोऽन्धपुरुषस्य प्रासादशय्यासनवनितादिभोगोऽनुपलब्धरूपतत्त्वस्य न परमार्थतो भोगतां बिभर्त्ति, मिथ्यादृशोऽपि तथा प्रस्तुतभोग इति । एतदेव द्रढयन्नाह–पूर्वाचार्या जिनभद्रगणिक्षमाश्रमणपादास्तथा च तथैव यथैतद्वस्तु सिध्यति तथाऽऽहुरुक्तवन्तः ॥ ४४३ ॥

उक्तमेव दर्शयति;—

सदसदविसेसणाओ भवहेउजहिच्छिओवलंभाओ। णाणफलाभावाओ मिच्छद्दिट्ठिस्स अन्नाणं॥ ४४४

सदसतोरविशेषणाद् मिथ्यादृष्टेरज्ञानमित्युत्तरेण योगः । मिथ्यादृष्टिर्हि यदस्ति तत् सर्वथाऽस्त्येवेति निर्विशेषणं वदति । एवं नास्तीत्यपि वाच्यम् । न चैवं वस्तुस्वरूपमस्ति, सर्वभावानां स्वरूपेण सत्त्वात् । असत्त्वमपि विवक्षितपर्यायापेक्षयैव, न पुनः सर्वानपि पर्यायानपेक्ष्य, पर्यायविशेषापेक्षयाऽसत्त्वविवक्षाकालेऽपि घटादेः सत्त्वाभ्युपगमात् तथा, 'भवहेउ'त्ति भावप्रधानत्वेन निर्देशस्य, भवहेतुत्वात् संसारकारणत्वात्, मिथ्यात्वादीनां कर्मबन्धहेतूनां विपरीतज्ञानरूपत्वेन प्रवृत्तेः । तथा, यदृच्छया स्वेच्छारूपयोपलम्भात् सर्वभावानामवबोधात्, न पुनः सम्यग्दृष्टेरिव सर्वविद्वचनपारतंत्र्यात् । तथा, ज्ञानफलाभावात् । ज्ञानस्य हि फलं विरतिः । सा च ज्ञानाऽभ्युपगमयतनासु सतीषु सम्पद्यते । मिथ्यादृष्टेस्तु विपर्यस्तबोधोपहतत्वेन ज्ञानस्यैव तावदसम्भवात् कुतोऽभ्युपगमयतनासम्भवः? न च स्वकार्यमकुर्वत् कारणं कारणतया विपश्चितो निश्चिन्वन्ति । पठन्ति चात्र—"यदेवार्थक्रियाकारि तदेव परमार्थसत् ।"इति । ततस्तादृशस्य ज्ञानफलस्याभावाद् मिथ्यादृष्टेरुदीर्णमिथ्यात्वमोहस्य ज्ञानमपि शास्त्राभ्यासादिजन्यमज्ञानं वर्त्तते ॥ ४४४ ॥

एनामेव गाथाचतुष्टयेन व्याचष्टे;—

एगंतणिच्चवाए अणिच्चवाए सदसदविसेसो । पिंडो घडोत्ति पुरिसादन्नो देवोत्ति णातातो ॥ ४४५ ॥
भवहेउ णाणमेयस्स पायसोऽसप्पवित्तिभावेण । तह तदणुबंधओ च्चिय तत्तेतराणिंदणादीतो ॥४४६॥

एकान्तनित्यवादे एकान्तेन स्याद्वादविपरीतरूपेण नित्यस्याप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वभावस्यात्मादेरभ्युपगमे क्रियमाणे परैः सांख्यादिभिः, सदसदविशेषः प्राप्नोति, विवक्षितावस्थायाः सत्त्वकाले च द्रव्यस्याविशेषोऽनानात्वमापद्यते । ततो य एव पिण्डो मृदः सम्बन्धी स एव घटः, इत्यायातं मृद्द्रव्यस्योभयावस्थानुयायित्वम्, तिलतुषत्रिभागमात्रमपि स्वरूपभेदाभावात् । न च वक्तव्यमेकाकारेऽपि द्रव्ये पिण्डो घटश्चेत्यवस्थाभेदाश्रयोऽसौ व्यवहारो लोके न प्रवर्त्तेत इति, अवस्थातुरभेदे तन्निबन्धनानामप्यभेदप्राप्तेः, कारणभेदपूर्वकत्वात् कार्यभेदस्य । यथोक्तम्—"अयमेव भेदो भेदहेतुर्वा यद् विरुद्धधर्माध्यासः कारणभेदश्च"इति । अनित्यवादे चैकान्तक्षणक्षयित्वलक्षणे पुरुषाद् विहितदेवभवप्राप्तिप्रायोग्यपुण्यकर्म्मणः सकाशात् मरणानन्तरं देवभवप्रासावन्य एकान्तेनैव विलक्षणो देव इत्यापद्यते । अयमभिप्रायः—यथा समुपार्जितसुकृताद् मनुष्याद् नारकतयोत्पन्नो जीवः सर्वथाऽन्य एव, तथा तद्मरणानन्तरं देवतयोत्पत्तावपि, निरन्वयोत्पादस्योभयत्रापि समानत्वात् न चैतद् युज्यते, अकृताभ्यागमकृतनाशदोषप्रसङ्गात् । एवं च नित्यवादे य एव पिण्डः स एव घटो, य एव च घटः स एव पिण्ड इति न्यायात् सदसतोरवस्थयोरविशेषः । अनित्यवादेऽपि पुरुषा-

दन्यो देवो देवाच्च पुरुष इति । ततो यथा पुरुषस्य विद्यमानताकाले कश्चिद्देवतयोत्पन्न एकान्तेनैवान्यस्तथा तन्मरणानन्तरमुत्पन्नोऽपि देवोऽन्य एव । ततः पुरुषसत्त्वकालेऽसत्त्वकाले च देवतयोत्पन्नो जन्तुरविशिष्ट एवेति यो न्यायस्तस्मात् सदसतोरविशेष इति ॥ ४४५ ॥

भवेत्यादि । भवहेतुः संसारनिबन्धनं ज्ञानं शास्त्राभ्यासादिजन्यो बोध एतस्य मिथ्यादृष्टेः । कथमित्याह–प्रायशो बाहुल्येनासत्प्रवृत्तिभावेन विपर्यस्तचेष्टाकारणत्वात् तस्य । यदिह प्रायशोग्रहणं तद्यथाप्रवृत्तकरणचरमभागभाजां संनिहितग्रन्थिभेदानामत्यन्तजीर्णमिथ्यात्वज्वराणां केषाञ्चिद् दुःखितदयागुणवदद्वेषसमुचिताचाररूपप्रवृत्तिसाराणां सुन्दरप्रवृत्तिभावेन व्यभिचारपरिहारार्थम् । तथेति हेत्वन्तरसमुच्चये । तदनुबन्धत एवासत्प्रवृत्त्यरनुबन्धादेव । एतदपि कुत इत्याह–तत्त्वेतरनिन्दनादितः । स हि मिथ्यात्वोपघातात् समुपात्तविपरीतरुचिस्तत्त्वं सद्भूतदेवतादिकमर्हदादिलक्षणं निन्दति । इतरच्चातत्त्वं तत्तत्कुयुक्तिसमुपन्यासेन पुरस्करोति । ततस्तत्त्वेतरनिन्दनादिदोषाद् भवान्तरेऽप्यसत्प्रवृत्तिरनुबन्धयुक्तैव स्यादिति ॥ ४४६ ॥

उम्मत्तस्सव णेतो तस्सुवलंभो जहित्थरूवोत्ति । मिच्छोदयतो तो च्चिय भणियमिणं भावगहरूवं॥४४७

उन्मत्तस्येव मद्यपानपराधीनमनसो मनुजस्येव विज्ञेयस्तस्य मिथ्यादृष्टेरुपलम्भो वस्तुबोधरूपो यदृच्छारूपः स्वविकल्पमात्रसंघटित इति । कुत इत्याह–मिथ्यात्वोदयाद् मिथ्यात्वमोहनीयकर्मविपाकात् । तथा हि–पीतमद्यो मदावेशात् किंकरमपि राजीयति, राजानमपि किंकरीयति, तथोदीर्णमिथ्यात्वो जीवः सद्भूतमपि वस्तु अतत्त्वरूपतया व्यवह-

रति, असद्भूतमपि तत्त्वतयेति । अत एव यदृच्छोपलम्भाद् भणितमिदं मिथ्यात्वं भावग्रहरूपं पारमार्थिकग्रहस्वभावम्, इतरग्रहेभ्यः पिशाचादिरूपेभ्योऽस्य महानर्थप्रसाधकत्वात् ॥ ४४७ ॥

णाणस्स फलं विरती पावे पुन्नम्मि तह पवित्तीओ । जोगत्तादिअणुगया भावेण ण सा अओऽण्णाणं४४८

ज्ञानस्य वस्तुबोधस्य फलं कार्यं विरतिरुपरमः। क्वेत्याह–पापे प्राणातिपातादिरूपे कुकृत्ये, पुण्ये पवित्रे स्वाध्यायध्यानतपश्चरणादौ कृत्यविशेषे, तथेति समुच्चये, प्रवृत्तिस्तु प्रवर्त्तनमेव या सम्पद्यते सापि ज्ञानफलम् । कीदृशीत्याह–योग्यत्वाद्यनुगता योग्यत्वेन योग्यतारूपेण, आदिशब्दाद् द्रव्यक्षेत्रकालभावत्वानुकूल्येन चानुगता सम्बद्धा । ततो भावेन भावार्थरूपेण न नैव सा मिथ्यादृष्टेः पापे विरतिः, पुण्ये च प्रवृत्तिर्योग्यताद्यनुगता सम्पद्यते यतः कारणात्, अतो ज्ञानमप्यज्ञानं तस्याशुद्धालाबुपात्रनिक्षिप्तदुग्धशर्करादिमधुरद्रव्याणामिव ज्ञानस्यापि तत्र मिथ्यात्वोदयाद् विपरीतभावापन्नत्वात् ॥४४८॥

उपसंहरन्नाह;—

एवमतिणिउणबुद्धीए भाविउं अप्पणो हियट्ठाए । सम्मं पयट्टियव्वं आणाजोगेण सव्वत्थ ॥ ४४९ ॥

एतत् पूर्वोक्तमतिनिपुणबुद्ध्या भावयित्वा परिणमय्यात्मनः स्वस्य हितार्थं कल्याणनिमित्तं सम्यग् यथावत् प्रवर्त्तितव्यमाज्ञायोगेन सर्वत्र धर्म्मार्थादिकार्ये ॥ ४४९ ॥

ततश्च;—

णाऊण अत्तदोसं वीरियजोगं च खेत्त कालो य । तप्पच्चणीयभूए गिण्हेज्जाभिग्गहविसेसे ॥ ४५० ॥

ज्ञात्वा सम्यगधिगम्यात्मदोषं तीव्रकोपवेदोदयादिकं, वीर्ययोगं च तन्निग्रहसमर्थसामर्थ्यलक्षणं, क्षेत्रकालौ च प्रतिपित्सिताभिग्रहपरिपालनानुकूलं क्षेत्रं कालं चेत्यर्थः । किमित्याह–तत्प्रत्यनीकभूतान् स्वयमेव संवेदितस्वदोषप्रतिपक्षभावगतान् गृह्णीयात् समादद्याद् अर्हत्सिद्धादिप्रत्यक्षमेवाभिग्रहविशेषान् क्षमाशरीराप्रतिकर्मत्वादीन्, मुमुक्षूणां क्षणमपि निरभिग्रहाणामवस्थानस्याक्षमत्वादिति ॥ ४५० ॥

न चाभिग्रहा ग्रहणमात्रत एव फलदायिनो भवन्ति, किन्तु परिपालनादिति तद्गतोपदेशमाह;—

पालिज्ज य परिसुद्धे आणाए चेव सति पयत्तेण । वज्झासंपत्तीय वि एत्थ तहा निज्जरा विउला ॥ ४५१ ॥

पालयेच्च रक्षेत् पुनः परिशुद्धान् सर्वातिचारपरिहारात्, आज्ञया चैव प्रवचनोक्तैस्तैस्तैरुपायैरित्यर्थः, सदा सर्वकालं प्रयत्नेनादरेण महता । कुतः । यतो बाह्यासम्प्राप्तावपि बाह्यस्याभिग्रहविषयस्य क्षमणीयादेरर्थस्याप्राप्तावपि, अत्राभिग्रहे गृहीते सति तथा तत्प्रकारस्य निग्रहीतुमिष्टस्य क्रोधादेः कर्म्मणो निर्जरा क्षपणा विपुला प्रचुरा सम्पद्यत इति ॥ ४५१ ॥

एतदपि कुत इत्याह;—

तस्संपायण भावो अवोछिन्नो जओ हवति एवं । तत्तो य निज्जरा इह किरियायवि हंदि विन्नेया ॥ ४५२ ॥

तत्सम्पादनभावोऽभिग्रहविषयस्यार्थस्य निष्पादनपरिणामोऽव्यवच्छिन्नोऽत्रुटितो, यतो भवति एवमभिग्रहप्रतिपत्तौ ।

एवमपि किमित्याह–तस्मादेवाव्यवच्छिन्नात् तत्सम्पादनपरिणामाद् निर्जरेह प्रवचने जैने क्रियायामप्यभिग्रहगोचरार्थनिष्पादनेऽपि भवति, हंदीति पूर्ववत्, विज्ञेयाऽवबोद्धव्या । न हि क्रियामात्राद् भावशून्यात् किञ्चित् फलमस्ति, किंतु भावात् । यथोक्तम्—"क्रियाशून्यश्च यो भावो भावशून्या च या क्रिया । तयोरन्तरमुन्नेयं भानुखद्योतयोरिव ॥ १ ॥ खद्योतकस्य यत्तेजस्तदल्पं च विनाशि च । विपरीतमिदं भानोरेवमत्र विभाव्यताम् ॥ २ ॥" ॥ ४५२ ॥

अमुमेवार्थं दृष्टान्ततः साधयन्नाह;—

आहरणं सेट्ठिदुगं जिणिंदपारणगदाणदाणेसु । विहिभत्तिभावभावा मोक्खंगं तत्थ विहिभत्ती ॥ ४५३॥

आहरणं दृष्टान्तः श्रेष्ठिद्विकं जीर्णाभिनवलक्षणं जिनेन्द्रपारणकदानादानयोर्जिनेन्द्रस्य भगवतो महावीरस्य च्छद्मस्थकाले विहरतः पारणके प्रवृत्ते दानेऽदाने च विधिभक्तिभावाभावाद् विधिभक्त्योर्भावमभावं चापेक्ष्याहरणं मोक्षांगं मोक्षकारणं तत्र पारणकदानेऽपि विधिभक्ती संवृत्ते ॥ ४५३ ॥

एनामेव गाथां गाथात्रयेण व्याचष्टे;—

वेसालि वासठाणं समरे जिणपडिमसेट्ठिपासणया । अतिभत्तिं पारणदिणे मणोरहो अन्नहिं पविसे॥४५४
जातिच्छिदाणधारा लोए कयपुन्नगोत्ति य पसंसा । केवलिआगम पुच्छण को पुन्ने जुन्नसेट्ठित्ति ॥ ४५५॥

इह किलैकदा भगवान् श्रीमन्महावीरः छद्मस्थकाले विहरन् वेशाल्यां पुरि वर्षासु स्थानमकरोत् । ततः 'समरे'इति

कामदेवायतने 'जिणपडिमसिट्ठि पासणया'इति तं जिनं प्रतिमास्थितं जीर्णश्रेष्ठी नित्यमागत्य पश्यति स्म । 'अइभत्ति'ति भक्तिश्चातीव तद्विषया तस्य समजनि । अन्यदा चतुर्मासकक्षपणस्य विकृष्टतपसः पारणकदिने प्रवृत्ते मनोरथो वक्ष्यमाणरूपो जज्ञे । गृहद्वारावलोकनादिविनयपरो यावदसावास्ते तावत् स जिनोऽन्यत्राभिनवश्रेष्ठिगृहे प्रविष्टः ॥ ४५४ ॥

दापिता च तेन स्वमाहात्म्यौचित्येन तस्मै भिक्षा । कृता च तद्देशविचारिभिर्जृम्भकदेवैरर्हत्पारणकसन्तुष्टैर्यादृच्छिकदानधारा वसुधारावृष्टिलक्षणा । सा चैवं विज्ञेया—"अद्धत्तेरसकोडी उक्कोसा होइ तत्थ वसुधारा । अद्धत्तेरसलक्खा जहन्निया होइ वसुधारा" ॥ १ ॥ ततो लोके कृतपुण्यकोऽसाविति तस्यैवं च प्रशंसा विजृम्भिताऽभिनवश्रेष्ठिनः । 'केवलि आगम'त्ति कालेन च पार्श्वापत्यीयस्य केवलिनः कस्यचिद् आगमे तत्र बहलकुतूहलाकुलचेतसा लोकेन पृच्छाऽकारि भगवन्! कोऽत्र परिपूर्णः पुण्यवान्? भगवता चोचे जीर्णश्रेष्ठीति ॥ ४५५ ॥

ननु जीर्णश्रेष्ठिनः पारणकविषयो मनोरथ एवासीन्न कश्चिदभिग्रह इति कथमसौ दृष्टान्ततयोपन्यस्त इत्याशंक्याह;—

एत्थ हु मणोरहो च्चिय अभिग्गहो होति नवर विन्नेओ ।
जदि पविसति तो भिक्खं देमि अहं अस्स चिंतणओ ॥ ४५६ ॥

अत्र पारणकविषये 'हुः' यस्माद् मनोरथ एवाभिग्रहः पात्रदानविषयो नवरं केवलं न पुनरन्यत् किञ्चिद् भवति विज्ञेयः । कथमित्याह—यदि प्रविशति कथञ्चिद् मम गृहे भगवानेषः, ततो भिक्षां ददाम्यहमस्मै चिन्तनादेवंरूपात् । अय-

मत्राभिप्रायः—सर्वोऽप्यभिग्रह इच्छा–प्रवृत्ति–स्थैर्य–सिद्धिभेदाच्चतुर्धा परिगीतः। तत्रास्येच्छारूप एव परिशुद्धोऽभिग्रहो भवन् स एव पारणकभेरीशब्दश्रवणकालं यावत् प्रवृद्धः सन् पारंपर्येण मोक्षफलतया संवृत्तः। इतरस्य च माहात्म्यौचित्येन दत्तदानस्याप्यभ्युत्थानादेर्भक्तेश्च गुणवद्बहुमानरूपाया अभावाद् यादृच्छिकवसुधारादिफल एव संवृत्तः परिणामो, न पुनर्निर्वाणफल इति ॥ ४५६ ॥

अथान्यदप्यभिग्रहमाहात्म्यमभिधातुमाह;—

पच्चग्गकयंपि तहा पावं खयमेइऽभिग्गहा सम्मं। अणुबंधो य सुहो खलु जायइ जउणो इहं नायं ॥४५७॥

प्रत्यग्रमाकुट्टिकादिदोषात् सद्योरूपं कृतं निर्वर्त्तितं प्रत्यग्रकृतं, किं पुनश्चिरकालकृतत्वेन जीर्णभूतमित्यपिशब्दार्थः, तथेति वक्तव्यान्तरसमुच्चये, पापं ऋषिघातादिजन्यमशुभं कर्म क्षयमपगममेति प्रतिपद्यते। कुत इत्याह—अभिग्रहात् 'सम्मं'त्ति सम्यग्रूपतया परिपालितात्। अनुबन्धश्चानुगमः पुनः शुभः पुण्यकर्म्मानुवृत्तिरूपः, खलुर्वाक्यालंकारे, जायते। यमुनो राजा इहार्थे ज्ञातं दृष्टान्तः ॥ ४५७ ॥

तदेव गाथाष्टकेन संगृह्णन्नाह;—

महुराए जउणराया जउणावंके य डंडमणगारो। वहणं च कालकरणं सक्कागमणं च पवज्जा ॥ ४५८ ॥ १ ॥

जउणावंके जउणाए कोप्परे तत्थ परमगुणजुत्तो। आयावेण्ण महप्पा दंडो नामेण साहुत्ति ॥ ४५९ ॥ २ ॥

कालेण रायणिग्गम पासणया अकुसलोदया कोवो। खग्गेण सीसछिंदण अण्णेउ फलेण ताडणया॥४६०
सेसाण लेट्ठुखेवे रासी अहियासणाए णाणत्ति । अंतगडकेवलित्तं इंदागम पूयणा चेव॥ ४६१ ॥ ४ ॥
दट्ठूण रायलज्जा संवेगा अप्पवहपरीणामो। इंदनिवारण सम्मं कुण पायच्छित्त मो एत्थ ॥ ४६२ ॥ ५ ॥
साहुसमीवगमणं सवणं तह चेव पायछित्ताणं। किं एत्थ पायच्छित्तं सुद्धं चरणंति पव्वज्जा ॥ ४६३ ॥ ६ ॥
पच्छायावाइसया अभिग्गहो सुमरियम्मि नो भुंजे। दरभुत्ते चेवं चिय दिवसम्मि न तेण किल भुत्तं ४६४
आराहण कालगओ सुरेसु वेमाणिएसु उववण्णो। एवं अभिग्गहो इह कल्लाणणिबन्धणं णेओ ॥ ४६५॥

इह मध्यमप्रतिष्ठितगगनतलोल्लेखिशिखररत्नमयदेवताविनिर्मितजिनस्तूपप्रभावोपलब्धसर्वदिङ्मण्डलव्याप्तिश्लाघायां मथुरायां पुरि यमुनो राजाऽभूत्। तत्र च यमुनावक्रे दण्डो नामानगार आतापनां चकार। 'वहणं च'त्ति हननं च यमुनेन राज्ञा तस्य कृतम्। कालकरणं च सञ्जातं शक्रागमनं चेन्द्रावताररूपम्। ततः प्रव्रज्या यमुनस्य समजनीति॥ ४५८॥ १ ॥

एतामेव गाथां गाथा सप्तकेन व्याचष्टे—'जउणा' इत्यादि यमुनावक्रे, एतदुक्तं भवति—यमुनाया नद्याः कूर्परे, कूर्परो नाम समाकुञ्चिताग्रभागस्य बाहोर्यादृश आकारस्तदाकारं यत् क्षेत्रं तत्र, परमगुणयुक्त आतापयति शीताद्यधिसहनेनात्मानमायासयति महात्मा प्रशस्तपरिणामो दण्डो नाम्ना साधुरिति ॥ ४५९ ॥ २ ॥

एवं च तस्मिन्नातापयति, कालेन केनचिद् गतेन, राज्ञो यमुनस्य 'निग्गम'त्ति नगराद् बहिर्निर्गमे जाते 'पासणय'त्ति दण्डानगारदर्शनमभूत्। ततो निर्निमित्तमेवाकुशलोदयात् क्लिष्टकर्मविपाकात् तस्य तत्र दण्डानगारे कोपो बभूव। तत ऐहिकमामुष्मिकं च पापफलमनालोच्यैव तेन तस्य साधोः खड्गेन शीर्षच्छेदनमकारि। अन्ये त्वाचार्याः फलेन बीजपूरादिना तेन ताडना कृतेति ब्रुवते ॥ ४६० ॥ ३ ॥

तदनु शेषाणां सेवकलोकानां सम्बन्धिनि लेष्टुक्षेपे राशिर्लेष्टूनामसौ जातः। अधिसहनायां 'स्वकृतकर्मफलपाकोऽयं मे समुपस्थितो न कश्चित् कस्यचिद् अपराधः' एवंरूपायां जातायां समुल्लसितशुक्लध्यानस्य ज्ञानं केवलाख्यमजायत। ततोऽन्तः कर्मणां सर्वेषामेव तत्कालं कृतो येनासावन्तकृतः, स चासौ केवली च तस्य भावस्तत्त्वं सम्पन्नमस्य, तत्क्षणमेव सिद्धोऽसावित्यर्थः। तत इन्द्रागमः शक्रावतारः पूजना चैव पुष्पधूपादिभिस्तच्छरीरस्य कृता शक्रेणेति ॥ ४६१॥४॥

दृष्ट्वेन्द्रागमनं पूजनं च राज्ञो यमुनस्य लज्जा तेन महता स्वस्यानुचितचेष्टनेन त्रपा संवृत्ता। संवेगाद् 'धिग्मामेवमसमञ्जसकारिणम्' एवंरूपादात्मवधपरिणामः समजनि। लब्धाभिप्रायेण चेन्द्रेण निवारणमकारि। अभाणि च सम्यग् यथावत् कुरु प्रायश्चित्तमेतदपराधशुद्धिरूपं, 'मो' इति पूर्ववत्, अत्रापराधप्राप्ताविति ॥ ४६२ ॥ ५ ॥

साधुसमीपे गमनं कृतं, श्रवणमाकर्णनं, तथा चैवेति समुच्चये, प्रायश्चित्तानामालोचनादीनां पाराञ्चिकपर्यवसानानाम्। ततः किमत्रापराधे प्रायश्चित्तमिति पप्रच्छ। कथितं च साधुभिः शुद्धं चरणं प्रायश्चित्तमित्येवं प्रतिपाद्यते। प्रव्रज्या सर्वसावद्ययोगविरहलक्षणा तेन प्रतिपन्ना ॥ ४६३ ॥ ६ ॥

अभिग्रहविषये यमुनराजज्ञातम्.

प्रतिपन्नायां च तस्यां पश्चात्तापातिशयात् तेनाभिग्रहो गृहीतो यथा भोजनकालाद् अर्वाक् स्मृतेऽपराधे नो नैव तद्दिने भुञ्जे, दरभुक्तेऽप्यर्द्धभुक्तेऽपि सति यदि स्मरामि तदा एवमेव न भुञ्जे इत्यर्थः। एवं गृहीताभिग्रहेण तेन भगवता दिवस-मप्येकमपि च दिवसमित्यर्थः, किलेत्याप्तप्रवादसूचनार्थः, न भुक्तम्, अभिग्रहस्य नित्यमेवानुस्मरणात् ॥ ४६४ ॥ ७ ॥

आराधना आलोचना व्रतोच्चारादिका पण्डितमरणरूपा जाता। कालगतः सन् सुरेषु वैमानिकेषूत्पन्नः। उपसंहर-न्नाह–एवममुना प्रक्रमेणाभिग्रहो यमुनराजर्षिगृहीताभिग्रहवद् इह प्रवचने कल्याणनिबन्धनं ज्ञेय इति ॥ ४६५ ॥ ८ ॥

अथ परमतमाशंकते;—

जइ एवं रिसिघाएवि हंत आराहणा इमस्सेसा। कह खुड्डया इयाणं दोसलवाणंतसंसारो ? ॥ ४६६ ॥

यदि चेदेवमाकुट्टिकया ऋषिघातेऽपि दण्डनामानगारमारणेऽपि बोधिलाभमूलाङ्गीकृते सति। 'हंत' इति कोमलामं-त्रणे। आराधना परिशुद्धप्रव्रज्यालाभलक्षणा अस्य यमुनराजस्यैषा सुगतिलाभफला जाता। कथं तर्हि क्षुल्लकादीनां "साहुपओसी खुड्डो" इत्यादिग्रन्थोक्तानां दोपलवात् साधुप्रद्वेषादिमात्रलक्षणादनन्तसंसारः, उपलक्षणत्वात् संख्या-तोऽसंख्यातश्च केषाञ्चिदिति ? ॥ ४६६ ॥

भणइ अप्पडियारो दोसलवो तेसि ण पुण इयरस्स। कयपडियारो य इमो ण फलइ विसमेत्थमाहरणं ॥

भण्यते समाधिरत्र। अप्रतिकारोऽकृतप्रायश्चित्तरूपप्रतिविधानो दोपलवस्तेषां क्षुल्लकादीनामिति स तथा विकारमा-

पन्नः, न पुनरितरस्य यमुनराजर्षेस्तत्क्षणमेव प्रतिपन्नोदग्रप्रायश्चित्तस्य । यदि नामैवं ततः किमित्याह–कृतप्रतीकारश्चायं दोषलवो न फलति न विपच्यते । विषं स्थावरादिभेदभिन्नमत्रार्थे आहरणं दृष्टान्तः ॥ ४६७ ॥

तदेव भावयति;—

मारइ विसलेसोवि हु अकयपडीयार मो णउ बहुंपि । कयपडियारं तं चिय सिद्धमिणं हंत लोएवि॥४६८॥

मारयति च्युतजीवितं करोति विषलेशोऽपि हु, किं पुनः प्रभूतं तदित्यपिहुशब्दार्थः, 'अकयपडियार'त्ति अकृतप्रतीकारोऽविहितमंत्रतंत्रप्रतिविधानो 'मो' इति पूर्ववत् । न तु न पुनर्बह्वपि कृतप्रतीकारं तदेव विषं मारयति । सिद्धं प्रतीतमिदं हन्त लोकेऽपि पृथग्जने, किं पुनः शास्त्रे, इत्यपिशब्दार्थः ॥ ४६८ ॥

प्रतीकारमेव भावयति;—

मंतागयरयणाणं सम्मपओगो विसम्मि पडियारा । आणेसणिज्जभिग्गहरूवा एते उ दोसविसे ॥ ४६९ ॥

मंत्रा गारुडशास्त्रप्रसिद्धाः, अगदा औषधानि, यथा—"मरिचं निम्बबीजानि सैन्धवं मधुना सह । घृतपीतोऽगदो-हन्ति विषं स्थावरजङ्गमम्" ॥ १ ॥ रत्नानि सर्प्पशिखामणिप्रभृतीनि । ततस्तेषां मंत्रागदरत्नानां सम्यक् प्रयोगो यथावद् विनियोजनं विषे प्रतीकाराः । तथा, आज्ञा सर्वविद्वचनोपयोगरूपा, एषणीयमाधाकर्म्मादिदोषविकलमन्नपानवस्त्रपात्रादि, अभिग्रहा द्रव्यक्षेत्रकालरूपाः, ततस्ते रूपं येषां त आज्ञैषणीयाभिग्रहरूपा एते तु प्रतीकाराः सम्यक् प्रयुक्ता

अपराध-
पश्चात्तापे-
लाभसाम-
र्थ्यम्.

दोषविषे विज्ञेयाः। यथा हि मंत्रादिभिर्निगृह्यमाणं विषं निष्फलीभवति तथाज्ञैषणाभिग्रहैर्मन्त्रागदरत्नसमानैर्दोषविषं प्रतिविधीयमानं निष्फलीभावमाप्नोतीति ॥ ४६९ ॥

एए पउंजिऊणं सम्मं निज्जरइ अइबहूयंपि । दोसविसमप्पमत्तो साहू इयरोव बुद्धिजुओ ॥ ४७० ॥

एतानाज्ञैषणीयाभिग्रहान् प्रयुज्य सम्यग् अविपरीतरूपतया निर्जरयति परिशाटयति अतिप्रभूतमप्यसंख्यातभवोपात्ततया प्रचुरमपि दोषविषमप्रमत्तः सर्वातिचारपरिहारवान् साधुर्यतिः। दृष्टान्तमाह–इतर इव स्थावरादिविषवेगव्याकुलकलेवर इव नरो बुद्धियुतो विषपरिणामदारुणभावदर्शी मंत्रादिसम्यग्प्रयोगवान् इतरविषमिति ॥ ४७० ॥

एतदेव विस्तरतो भावयति;—

कम्मं जोगनिमित्तं वज्झइ वंधट्ठिती कसायवसा। सुहजोयम्मी अकसायभावओऽवेइ तं खिप्पं ॥ ४७१ ॥

कर्म्म ज्ञानावरणादि योगनिमित्तम्, इह योगो मनोवाक्कायव्यापारः। यथोक्तम्—"मणसा वाया काएण वावि जुत्तस्स विरियपरिणामो। जीवस्स अप्पणिज्जो स जोगसन्नो जिणक्खाओ ॥ १ ॥" ततो योगो निमित्तं यस्य तत् तथा बध्यते संगृह्यते। तस्य च बन्धस्य बन्धस्थितिर्बन्धावस्थानकालो जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदभिन्नः कषायवशात् तथारूपकषायपारतंत्र्यात्। यदि नामैवं, ततः किमित्याह–शुभयोगे प्रत्युपेक्षणादिरूपे साधुजनयोग्ये क्रियमाणेऽकषायभावतः कषायपारतंत्र्यवैकल्यादपैति नश्यति तत् कर्म्म क्षिप्रं झगिति तैलवर्त्तिक्षयात् प्रदीप इवेति ॥ ४७१ ॥

अत्रोपपत्तिमाह;—

गरुओ य इहं भावो णेओ सहगारिगरुयभावेण । तित्थगराणा णियमा एत्थं सहगारिणी जेण ॥ ४७२ ॥

गुरुकश्च गरीयानेव इह शुभयोगे प्रवृत्तेः तत्तत्क्रियोपयोगरूपो ज्ञेयः । केन हेतुनेत्याह–सहकारिगुरुकभावेन । एतदेव दर्शयति–तीर्थकराज्ञा भगवदादेशरूपा नियमादवश्यं भावादत्र शुभयोगे सहकारिणी सहायभूता येन कारणेन-वर्त्तत इति ॥ ४७२ ॥

दोसो उ कम्मजो च्चिय ता तुच्छो सो इमंतु अहिगिच्च । लेसो वि अग्गिणो डहइ हंदि पयरंपि हु तणाणं ॥

दोषस्तु ऋषिघातादिः पुनः कर्मज एव जीवस्वरूपविलक्षणकषायादिकर्मोद्भव एव, ततस्तुच्छः फल्गुरूपः स दोषः, पुनस्तुशब्दस्य पुनःशब्दार्थस्येह योजनात्, इमां सर्वज्ञाज्ञामधिकृत्यापेक्ष्य । अत्र प्रतिवस्तूपमालक्षणं दृष्टान्तमाह–लेशोप्यग्नेः, किं पुनर्बहुरसावित्यपिशब्दार्थः, दहति भस्मभावमानयति व्रातमपि हु तृणानां, किं पुनः स्तोकानि तानीत्यपिहुशब्दार्थः ॥ ४७३ ॥

कथमित्याह;—

अणुकूलपवणजोगा ण तु तव्विरहम्मि सिद्धमेयं तु । भावो उ इहं अग्गी आणा पवणो जहा भणिओ ४७४

अनुकूलपवनयोगाद् दाह्यतृणाभिमुखप्रवृत्तपवनसम्बन्धात्, न पुनस्तद्विरहे, सिद्धं प्रतीतमेतत् त्विदं पुनः । अथ

शुभयोगे आज्ञाया-सहकारित्वप्रद०—

दृष्टान्तयोजनामाह—भावः प्रायश्चित्तप्रतिपत्त्यादिपरिणामरूपः, तुः पादपूरणार्थः, इह दोषतृणदहनेऽग्निरनलः, आज्ञा पवनो यथा भणितो भावाग्निसाहाय्यकारी ॥ ४७४ ॥

नन्वाज्ञापवनयोर्बृहदन्तरत्वात् कथं दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभाव इत्याशंक्याह;—

सा पुण महाणुभावा तहवि य पवणाइरूव मो भणिया। विवरीएसा समओदिया य तह बंधवुड्ढिकरा॥

सा पुनराज्ञा महानुभावा पवनमपेक्ष्य प्रौढसामर्थ्याऽशेषदाहका, दाह्यकर्मकचवरभस्मभावसम्पादनात्, तथापि च लोकप्रतीतशेषोपमानाभावादिह तावत् पवनरूपा। अन्यत्र तु "आणा हि मोहविसपरममंतो, जलं रागाइजलणस्स, कम्मवाहिविगिच्छासत्थं, कप्पपायवो सिवफलस्स" इत्यादिसूत्रेषु परममंत्रादिरूपा भणिता। 'मो' पूर्ववत्। तथा विपरीता द्रव्यक्षेत्राद्यनौचित्यसेवनेन विपर्यस्ता एषा आज्ञा, किं विशिष्टापि सतीत्याह—समयोदितापि सामान्यतः सिद्धान्तनिरूपितापि, तथेति समुच्चये, बन्धवृद्धिकरी कर्म्मोपचयकारिणी ॥ ४७५ ॥

उपसंहर्तुमाह;—

आलोचियव्वमेयं सम्मं सुद्धाए जोगिवुद्धीए। इयरीए उ ण गम्मइ रूवं व सदंधसपणाए॥ ४७६ ॥

आलोचनीयं मीमांसनीयमेतद् यथेहेयमाज्ञा सम्यक् प्रयुक्ता भावाग्नेः पवनतुल्या, विपरीता तु बन्धवृद्धिकरी,

सम्यक् शुद्धया योगिबुद्ध्या सज्ज्ञानगुणपात्रजनयोग्यप्रज्ञया, इतरया त्वयोगिबुद्ध्या न गम्यते न बुद्ध्यते। दृष्टान्तमाह—रूपवद् नीलपीतादिलक्षणं रूपमिव सदान्धसंज्ञया जात्यन्धविहितहस्तस्पर्शादिलक्षणबुद्ध्या ॥ ४७६ ॥

आज्ञाया-
मन्धान-
न्धविभा-
गप्र०—

अथ भावतोऽन्धानन्धविभागं दर्शयति;—

जच्चंधो इह णेओ अभिण्णगंठी तहंधलयतुल्लो। मिच्छद्दिट्ठी सज्जक्खओ य सइ सम्मदिट्ठी ओ॥ ४७७॥

जात्यन्धो जन्मकालप्रभृत्येव नयनव्यापारविकल इह सद्भूतभावरूपोपलब्धौ ज्ञेयोऽभिन्नग्रन्थिः कदाचनाप्यव्यावृत्तमिथ्यात्वतिमिरपटलो जीवः ॥ १ ॥ तथान्धकतुल्यः पश्चान्नष्टदृष्टिजनसमानो मिथ्यादृष्टिः, अवश्यवेद्यमिथ्यात्वमोहोदयाद् ग्रन्थिभेदेऽपि सम्यक्त्वभ्रंशानन्तरं मिथ्यात्वगतो जीवः ॥ २ ॥ सज्जाक्षश्च प्रगुणलोचन एव सदा सर्वकालं सम्यग्दृष्टिस्त्वविचलितसम्यग्बोधः पुनर्जन्तुः ॥ ३ ॥ यथैको जात्यन्धो, द्वितीयोऽन्धः, तृतीयः सज्जाक्ष इति त्रयो लोके रूपोपलंभयोग्या नरा वर्त्तन्ते। तथा धर्मतत्त्वरूपोपलंभविषयेऽप्यभिन्नग्रन्थिर्भिन्नग्रन्थिश्च मिथ्यादृष्टिः सम्यग्दृष्टिश्च तृतीयो योग्यरूपतया वाच्य इति ॥ ४७७ ॥

यश्चैतेषु सज्जाक्षतुल्यः सम्यग्दृष्टिः, स यत् करोति तदाह;—

एसो मुणेइ आणं विसयं च जहट्ठियं णिओगेणं। एईए करणम्मि उ पडिबंधगभावओ भयणा॥ ४७८॥

एष सम्यग्दृष्टिर्मुणति जानीते आज्ञां विषयं चोत्सर्गापवादरूपं यथावस्थितं द्रव्यक्षेत्रकालभावादिशुद्धं नियोगेन

नियमेन, एतस्या आज्ञायाः करणे पुनः प्रतिवन्धकभावाद् दृढचारित्रमोहोदयात् तीव्रवीर्यान्तरायभावाच्च परिनिश्चिताज्ञा स्वरूपस्यापि जन्तोर्भजना कदाचिद् आज्ञाकरणं न स्यादपीत्यर्थः । तथा हि कृष्णश्रेणिकादीनां करतलकलितमुक्ताफलन्यायेन निश्चिताज्ञास्वरूपाणामत एव भवनिष्क्रमणाभिमुखमानसजन जनिताद्भुतसाहाय्यानाम्, तथा, "जैनं मुनिव्रतमशेषभवात्तकर्मसन्तानतानवकरं स्वयमभ्युपेतः । कुर्यात् तदुत्तरतरं च तपः कदाहं भोगेषु निःस्पृहतया परिमुक्तसङ्गः ! ॥ १ ॥" इत्येवं प्रवर्द्धमानाधिकमनोरथानामपि पूर्वभवनिकाचितक्लिष्टकर्मविपाकाद् न चारित्रलाभोऽभूत् । अत एव पठ्यते—"कम्माइं पुण घणचिक्कणाइं कठिणाइं वज्जसाराइं । नाणड्ढयंपि पुरिसं पंथाओ उप्पहं णिंति" ॥ १ ॥ इति ॥ ४७८ ॥

उपसंहरन्नाह;—

कयमेत्थ पसंगेणं समासओ जेण एस आरंभो । दिसिमत्तदंसणफलो पगयं चिय संपयं वोच्छं ॥ ४७९ ॥

कृतं पर्याप्तमत्राज्ञामाहात्म्यख्यापने प्रसङ्गेन विस्तरेण । समासतः संक्षेपेण येन कारणेनैष उपदेशपदग्रन्थरूप आरंभः प्रयत्नः । कीदृश इत्याह–दिङ्मात्रदर्शनफलः कस्यचिद् उपदेशस्य परिपूर्णतया भणितुमनुपक्रान्तत्वात् । ततः प्रकृतमेवाभिग्रहमाहात्म्यख्यापनरूपं वस्तु साम्प्रतं वक्ष्ये ॥ ४७९ ॥

एतदेव दर्शयति;—

अण्णंपि इहाहरणं वणियसुया सज्झिला उ बोहीए । पव्वज्ज सीयल मणोरहो य सुद्धाए फलभेओ ॥४८०॥

अन्यदपि पूर्वोदाहरणविलक्षणमिहाभिग्रहमाहात्म्यप्रस्तावने वणिक्सुतौ वाणिजकनन्दनौ 'सज्झिलाउ'त्ति सज्झिलकौ सोदरौ। तुः प्राग्वत्। कथमुदाहरणमित्याह—बोधौ प्राप्तायामेकस्य 'पव्वज्जसीयल'त्ति प्रव्रज्या शीतला मन्दा समुदग्राचा[1]रगुरुगच्छादिसहकारिकारणवैकल्याज्जाता। द्वितीयस्य तु मनोरथस्त्वभिलाषः पुनः शुद्धायां प्रव्रज्यायामेव समुत्पादि, न तु प्रव्रज्या। मृतयोश्च समकमेव फलभेद आराधकविराधकजन्यदेवत्वलाभरूप इति ॥ ४८० ॥

इमामेव गाथां गाथाद्वयेन प्रपञ्चयति;—। (ग्रन्थाग्र० ८०००)

तगराए व[2]सुसुया सेण-सिद्ध धम्मगुरुबोहि एगस्स। णिक्खमणमकिरिय मणोरहो उ अण्णस्स सुद्धम्मि॥
कालेण मिलणमसणीघाओ उववाय वंतरविमाणे। केवलिआगम पुच्छा कहणं भावम्मि बहुमाणो॥४८२

तगरायां पुरि वसुसुतौ वसुनामकश्रेष्ठिसुतौ पुत्रौ सेनसिद्धनामानावभूताम्। तयोश्च कदाचिद् 'धम्मगुरुबोहि'त्ति धर्माभिधानगुरुपार्श्वगतयोर्बोधिः धर्मप्राप्तिरजायत। ततश्चैकस्य निष्क्रमणं प्रव्रज्या प्रतिपत्तिरूपं संवृत्तं, परमक्रिया कुतोऽपि प्रमादात् प्रत्युपेक्षणा—प्रमार्जनादिक्रियाहानिरूपा संवृत्ता। मनोरथस्तु मनोरथ एवान्यस्य द्वितीयस्य शुद्धे निष्क्रमणे प्रवृत्तः, न पुनः कथञ्चित् तज्जातमिति ॥ ४८१ ॥

कालेन कियतापि गतेन मिलनमेकत्रावस्थानलक्षणं तयोर्जातम्। सुखासीनयोश्च समुचितस्ववृत्तान्तकथनश्रवणप्रवृ-

1 ग. 'समुदयाचार'—। 2 ग. 'वणिसुया'।

तयोरशनिघातोऽकस्मादेव नभस्तलाद् विद्युन्निपाताद् विनाशो जातः। तदनूपपातस्तयोरजनि। केत्याह—व्यन्तरविमाने प्रथमस्य व्यन्तरे, द्वितीयस्य तु विमाने सौधर्माद्यमरावासलक्षणे इति। अन्यदा केवलिनः कस्यचिदागमे पृच्छा लोकेन कृता, यथा—तयोः कः कुत्रोत्पन्नः? कथनं यथा वृत्तान्तस्य तेन कृतम्। ततो लोकस्य भावे शुद्धधर्ममनोरथलक्षणे बहुमानोऽजनि, न त्वशुद्धानुष्ठाने इति ॥ ४८२ ॥ अथ प्रकृतयोजनामाह;—

एत्थवि मणोरहोच्चिय अभिग्गहो सुद्धणिक्खमणगम्मि। बहुमाणओ वि अविराहणाए एत्थं फलमुदारं॥

अत्रापि न केवलं प्राच्ये जीर्णश्रेष्ठिदृष्टान्ते मनोरथ एवाभिग्रहः शुद्धनिष्क्रमणके शुद्धायामेव प्रव्रज्यायामित्यर्थः। ततो बहुमानतोऽपि पुरस्कारपरिणामादप्यविराधनायां प्रतिपन्नस्य कस्यचिद् अभिग्रहस्याभङ्गनलक्षणायां सत्यामत्र शुद्धनिष्क्रमणबहुमाने च सति फलमुदारमविराधितदेवभवलक्षणं सम्पन्नमिति ॥४८३॥ एवं स्थिते सति यत्कर्त्तव्यं तदुपदिशन्नाह;—

अविराहणाए सुद्धे धम्मट्ठाणम्मि बुहजणेण तओ। जत्तो खलु कायव्वो ण अण्णहा संकिलिट्ठम्मि ॥ ४८४॥

अविराधनया तिलतुषत्रिभागमात्रमपि भावतः प्रतिपन्नाभ्रंशरूपयोपलक्षिते शुद्धे निर्मलीमसे धर्मस्थाने चैत्यवन्दनादौ तत्तद्गुणस्थानोचिते बुधजनेन मतिमता लोकेन ततः सुमनोरथस्याप्युदग्रफलत्वाद्धेतोर्यत्न आदरः, खलु शब्दः पूर्ववत्, कर्त्तव्यो विधेयः; न नैवान्यथा शुद्धमनोरथोल्लंघनेन संक्लिष्टे क्रोधादिसंक्लेशबहुले धर्मानुष्ठाने ॥ ४८४ ॥ कुतः? यतः;—

तवसुत्तविणयपूया ण संकिलिट्ठस्स होंति ताणंति। खमगागमि विणयरओ कुंतलदेवी उदाहरणा॥४८५॥

तपःसूत्रविनयपूजाः प्रतीतरूपा एव न नैव संक्लिष्टस्य जन्तोर्भवन्ति त्राणं संसारगर्ते पतितस्यालम्बनम् । इति प्राग्वत् । अत्र क्षपको मासोपवासादिक्षपणकारी, आगमी पारगतागमसूत्रार्थोभयकुशल आचार्यः, विभक्तिलोपश्चोभयत्रापि, प्राकृतत्वात्, विनयरत उदायिनृपमारकः, कुन्तलदेवी कुन्तलदेशाधिपनरनाथपत्नी, उदाहरणानि दृष्टान्ताः ॥ ४८५ ॥

अथोदाहरणचतुष्टयमपि प्रत्येकं गाथात्रयेण भावयन् गाथाद्वादशकमाह;—

कुसुमपुरे अग्गिसिहो खमओ लिंगच्छओ य अरुणोत्ति । वासट्ठाणविहारे अहरुत्तरकोट्ठगे वासो ॥४८६॥१॥
पढमस्स संकिलेसो पावो एसोत्ति पायसो णिच्चं । बिइयस्स उ संवेगो साहुवरि वसामधण्णोहं ॥४८७॥२॥
भववुड्ढि तप्परित्तीकरणं वासंतगमणमोसप्पणे । वासे णिज्जरपुच्छा कहणं पुव्वोइयत्थस्स ॥ ४८८ ॥ ३ ॥
आगमिय किरियणाणं खुड्डग बहुमाण तप्पदूसणया । अणुबंध काल सप्पे उज्जाणे साहुठाणम्मि ४८९॥४
सज्झायभूमि खुड्डगगमणे अणिमित्त गुरुणिवारणया । पेहण सप्पे पडिणीयणाणमोहेणमह गुरुणो४९०॥५
केवलिआगम पुच्छा विसेसकहणाए साहुसंवेगो । तव्वयणओ य खामण सरणं आराहणा चेव ॥४९१॥६॥
विणयरओ उ उदाई राया आणाओ चिंत सामंते । एगस्स कहणम्म्हं ण कोइ जो तं विणासेइ ४९२॥७॥
उच्छिण्ण कुमारोलग्गणाए अहयं तु देहि आएसं । पडिसुणण गम अप्पवेस साहू अयं ति णिक्खमणं४९३

किरिया विणए वारस वरिसा वीसंभ पोसहे गुरुणा। पविसण सुत्ते कंकं गुरुणावि हवो सुदीहोत्ति॥४९४॥९
सम्मे कुंतलदेवी तदणणदेवीण मच्छरसमेया। पूयं कुणइ जिणाणं अइसयमो वच्चई कालो॥ ४९५॥ १०॥
गेलण्ण मरणवत्था पडरयणावणयणं अवज्झाणं। मरणं साणुप्पत्ती केवलि तज्जम्मपुच्छणया॥४९६॥ ११॥
कहणा देवीसंवेगवासणा नेह पूजकरणं च। सरणं वोही खामण पसमो आराहणा चेव॥ ४९७ ॥ १२ ॥

तत्र कुसुमपुरे पाटलिपुत्रापरनाम्नि नगरेऽग्निशिखो नाम क्षपकः षष्ठाष्टमादिनिष्ठुर तपोऽनुष्ठाननिष्टप्तदेहः, लिङ्गध्वजश्च लिङ्गमात्रोपजीवी साधुवेषविडम्बक इत्यर्थः, अरुणोऽरुणाभिधानो वभूव। इति पूर्ववत्। तयोश्च वर्षस्थानार्थं विहारो वर्षास्थानविहारस्तत्रोपस्थितेऽधरोत्तरकोष्ठके वसुभूतिश्रेष्ठिसमीपोपलब्धेऽधःकोष्ठकेऽधःस्थानापवरके उत्तरकोष्ठके च तदुपरिभागवर्तिनि अपवरके एव वासोऽवस्थानमभूत्॥ ४८६ ॥ १ ॥ तत्र च प्रथमस्याग्निशिखक्षपकस्य तपोमदमत्तस्यात्मानं वहु मन्यमानस्य संक्लेशोऽक्षमारूपः। कथमित्याह—पापः पापाचार एपोऽरुणनामायमित्थं मामभिभूय स्थित इत्येवंरूपः प्रायशो वाहुल्येन नित्यं सर्वदिनेषु दुर्गतिफलः प्रादुरभूत्। द्वितीयस्य त्वरुणस्य पुनः प्रायेण नित्यमेव संवेगः पश्चात्तापरूपः परिणामः। कथमित्याह–साधूपरि अस्य साधोः समुज्ज्वलशीलभरभाजः सर्वजगज्जीववत्सलस्य परमकरुणामृतनिधेर्दर्शनमात्रपवित्रीकृतजननयनस्योपरि वसाम्यवतिष्ठे। अधन्योऽहम्, एकं तावत् साधुसमाचारमान्यात्, द्वितीयं पुनरस्य श्रमणसिंहस्योपरि स्थानात्॥ ४८७ ॥ २ ॥

एवं च तयोस्तथावस्थितयोर्भववृद्धिः, तत्परित्तीकरणं सम्पन्नम्, अग्निशिखस्य भववृद्धिररुणस्य तु भवतुच्छभाव-करणं समजायतेत्यर्थः। वर्षान्ते गमनं वर्षाकालपर्यन्तेऽन्यत्र विहरणं ताभ्यामक्रियत। अन्यदा च कस्यचित् केवलिनः समवसरणे प्रवृत्ते 'वासे' इति वर्षाकालावस्थानविषये लोकेन निर्जरापृच्छा कर्मसाटपरिभ्रंशरूपा कृता, यथा–भगवन्! अनयोस्तपस्विनोरत्रकृतवर्षाकालावस्थानयोः कस्य कियती निर्जरा जातेति। तेन च केवलिना कथनं पूर्वोक्तस्यार्थस्य भववृद्धि–तत्परित्तीकरणलक्षणस्याकारीति ॥ ४८८ ॥ समाप्तं च क्षपकज्ञातम् ॥ १ ॥

साम्प्रतं चागमिकज्ञातमाह–तत्रागमिकः कश्चिदाचार्यः स्वभावत एव मेधादिगुणपात्रं सुगुरुपदप्रासादाभ्यस्तसमस्तागमः स्वगच्छनायकत्वमनुभवन्, परमृद्धिरससातगौरवपारवश्यमुपगतो वर्त्तते स्म। 'किरिय णाणं खुड्डग–'त्ति तस्य च सूरेः सम्बन्धिनि गच्छे क्षुल्लके। लघुवयसि कस्मिंश्चित् साधौ क्रिया प्रत्युपेक्षणा–प्रमार्जनादिरूपा सामाचारी सकलमनस्विमानवमानससन्तोषसम्पादिका, ज्ञानं च व्याकरणतर्कगणितज्यौतिषस्वसमयपरसमयशास्त्रपरिज्ञानलक्षणं तत्कालवर्त्तिविद्वज्जनशिरोमणिभावसूचकं तथाविधकर्मह्रासाद् युगपदेव समारूढे अभूताम्। ततो लोकस्यासाधारणतद्गुणाकृष्टचेतसो गुरुपूजोपेक्षणेन तत्र 'बहुमाण'त्ति बहुमानो वन्दनपूजनगुणग्रहणवस्त्रपात्रप्रतिलाभनादिरूपो भूयान् विजृम्भितः। पठ्यते चात्र—"शुद्धाः प्रसिद्धिमायांति लघवोऽपीह नेतरे। तमस्यपि विलोक्यन्ते दन्तिदन्ता न दन्तिनः॥ १ ॥" इत्येवं च स्थिते 'तप्पदूसणय'त्ति तस्य गुरोरसमशिष्यमत्सरक्षारविच्छुरितस्य प्रदूषणा प्रकृष्टदूषणारूपा प्रवृत्ता शिष्यं प्रति महत् कालुष्यमित्यर्थः। 'अणुवंधकालसप्पे' इति अनुबन्धेऽनुगमे प्रद्वेषस्य प्रवृत्ते सति कालो मरणमभूत्। मृतश्च सन्

सर्पः अञ्जनपुञ्जकालकायोऽनाकलितकोपप्रसर उद्याने तत्रैव साधुस्थाने मुनिलोकनिवासभूते स संभूतः ॥ ४८९ ॥ ४ ॥

अन्यदा च स्वाध्यायभूमौ वाचनाप्रच्छनादेः श्रुतधर्मस्य योग्यायां भुवि तेन क्षुल्लकेन गमने क्रियमाणेऽकस्मादेव 'अनिमित्त'त्ति अनिमित्तमपशकुनः संवृत्तः । 'गुरुणिवारणया' इति । ज्ञानस्य गुरुणाभिनवाचार्येण ततस्तेन तत्रगमन-निवारणा कृता । भणितं च तत्र गुरुणा 'निमित्ते कित्तिमे अत्थि निमित्ते' इति । दृष्टश्च सर्प्पस्तं क्षुल्लकं प्रति वेगेन प्रवर्त्तमानः । ततः प्रत्यनीकज्ञानं कश्चिदस्य प्रत्यनीकोऽयमिति परिज्ञानलक्षणमोघेन सामान्येन, न त्वसाविति विशेषेण, अथ सर्प्पदर्शनानन्तरं गुरोरभिनवाचार्यस्य सञ्जातम् ॥ ४९० ॥ ५ ॥ समये च केवल्यागमे पृच्छा जाता । विशेषकथनायां यथा—अयमेव भवतां पूर्वाचार्योऽमुमेव क्षुल्लकं प्रति वृद्धकोपो मृत्वा सर्प्पतया समुत्पन्न एवंरूपायां कृतायां साधुसंवेगः सञ्जातः, यथा—अहो दुरन्तता कषायाणां यदेवंविधां सकलविद्वच्चक्रचित्तचमत्कारकारिणीं वर्त्तमानयुगैकागमिकतामुपलभ्यायमस्मद्गुरुर्दत्तधार्मिकजनोद्वेगां सर्प्पतां प्राप्तः । तद्वचनतस्तु केवलिवचनात् पुनः क्षामणा सर्वैरेव साधुभिः समकालमेव बद्धाञ्जलिभिः क्षमस्वास्मदीयमपराधमित्येवंरूपा तस्य कृता । ततः स्मरणं जातिस्मरणलक्षणं, कृतानशनस्याराधना चैव पण्डितमरणेन देवलोकलाभलक्षणा संजातेति ॥ ४९१ ॥ ६ ॥ **समासमागमिकाख्यानकम् ॥ २ ॥**

विनयरतस्तु यथोदाहरणं सम्भूतस्तथोच्यते—इह पाटलिपुत्रे पूर्वमेव कल्पकज्ञातोक्तवृत्तान्त उदायीनाम राजा समभूत् । स च तेषु तेषु निमित्तेषु सामन्तान् नित्यमेवाज्ञापयन् कालमतिवाहयांचकार । अन्यदा च 'आणाओचिंतसामंते पगरम'त्ति आज्ञया तत्प्रकृया कृत्वा एकस्य सामन्तस्य चिन्ता समुत्पन्ना—कथं वयं हस्तीवाङ्कुशेनानया आज्ञया कदाच-

नापि मस्तकादनुत्तीर्णया सकष्टं जीवामः ? ततः कथनं निजाभिप्रायप्रकाशनं कृतं तेन स्वकीयपरिमितपरिषदे, यथाऽस्माकं न कश्चित् स जीवः समस्ति, यस्तमुदायिनमुदग्रशासनं विनाशयति ॥ ४९२ ॥ ७ ॥ तत उदायिना प्राक् कुतोऽप्यपराधादस्यैकस्य राज्ञो राज्यं 'उच्छिन्नत्ति' उच्छिन्नमुद्दालितमित्यर्थः, तस्य कुमारस्तस्यावलग्नायां प्रवृत्तो य आसीत् तेन प्रोक्तमहकं त्वहमेव तं विनाशयामि, दत्त आदेशम् 'पडिसुणणगमप्पवेसे' इति प्रतिश्रवणं कृतमनेन राज्ञा। ततस्तस्य पाटलिपुत्रे नगरे गमे गमने जाते वहूपायपरस्यापि राजकुलेऽप्रवेशे प्रवेशाभावे संपद्यमाने साधवोऽस्खलितप्रचारास्तत्र प्रविशन्तस्तेन दृष्टास्ततश्चिंतितमेष एवात्र प्रवेश उपाय इत्यस्माद्धेतोर्निष्क्रमणं व्रतग्रहणलक्षणमकार्यनेन ॥ ४९३ ॥ ८ ॥ 'विणए वारस वरिसा' इति, विनये सर्वसाधुगोचरे महान् यत्नोऽप्रारब्धा च क्रिया चक्रवालसामाचारीलक्षणेति । विश्वस्ता गुरवः । अन्यदा पोषधोऽष्टमीस्येति सर्वसाधुभिः प्रतिष्ठितविनयरताभिधानस्य तस्य गतानि द्वादश वर्षाणि । विश्वस्ता गुरवः । अन्यदा पोषधोऽष्टमीचतुर्दश्योः पर्वदिवसयोरन्यतमदिवसरूपे । गुरुणा सह तत्र राजकुले प्रवेशनमभूत् । ततो रात्रौ सुप्ते प्रतिपन्नपोषधे उदायिराजे मुनिनायके च 'कंकं' इति कंकलोहकर्त्तिका कण्ठकर्त्तनाय राज्ञो गले दत्ता । निर्गतश्चासौ ततः स्थानात् । गुरुणापि लब्धवृत्तान्तेन भवः सुदीर्घो नूनं मे प्रवचनोड्डाहाद् भविष्यतीति विचिन्त्य विहिततत्कालोचितकृत्येन सैव कंकलोहकर्त्तिका निजकण्ठे नियोजिता । प्राप्तौ च द्वावपि देवलोकम् । स पुनः परिपालितद्वादशवर्षव्रतः संक्लेशातिरेकाद् अनन्तभवमिति ॥ ४९४ ॥ ९ ॥ समाप्तं विनयरताख्यानकम् ॥ ३ ॥

अथ कुन्तलदेव्युदाहरणमुच्यते—तत्र 'सम्मे' इति सम्यक्त्वसमाचारे जिनभवनजिनबिम्बजिनयात्रादिके प्रारब्धे कीर्त-

लदेवी, तस्याः सकाशाद् अन्यास्ताश्च ता देव्यस्तासां विषये मत्सरसमेता राजलक्षणैकभर्तृद्रव्याभिलाषवशसमुत्पन्नेर्ष्या-दोषविषविकारा पूजां प्रत्यहं पुष्पधूपाद्युपचाररूपां करोति जिनानामर्हतां, 'अइसयमो'त्ति शेषदेवीभिः क्रियमाणपूजाया अतिशयवतीम् । एवं च व्रजति कालस्तस्या इति ॥४९५॥१०॥ अन्यदा तथाविधरोगवशाद् ग्लान्यं ग्लानिभावस्तस्माद् मरणावस्थोपस्थिता तस्याः । तदवस्थाया एव च तथाविधं प्रयोजनमपेक्ष्य प्रागनुभूतपटरत्नस्य कम्बलरत्नादेरपनयनमुद्दालनमकारि राज्ञा अपध्यानमार्त्तध्यानलक्षणं समभूदस्याः । तदनुमरणमभूत् । 'साणुप्पत्ती' इति शुनीभावोत्पत्तिः संवृत्ता । कालेन च केवलिनस्तत्रागतस्य कस्यचित् पार्श्वे तज्जन्मप्रच्छनमकारि लोकेन ॥ ४९६ ॥ ११ ॥ कथना तज्जन्मनस्तेन कृता । ततो 'देवीसंवेग'त्ति शेषदेवीनां संवेगः समजनि—अहो दुरन्तो मत्सरः, यदेवंविधधर्मकर्मनिर्म्मापणपरापि शुनीभावेनोत्पन्ना । ततः शेषदेवीभिस्तद्दर्शनमकारि। स्नेहश्च तस्यास्तासु संवृत्तः। पूजाकरणं तु धूपपुष्पादिसमभ्यर्च्चनरूपं ताभिस्तस्याः पुनः कृतम् । स्मरणं प्राग्भवस्य, बोधिः धर्मप्राप्तिस्तस्याः संवृत्ता । क्षामणा च ताभिस्तस्याः कृता । प्रशम आराधना चैव तस्याः संवृत्तेति ॥ ४९७ ॥ १२ ॥ समाप्तं कुन्तलदेव्युदाहरणम् ॥ ४ ॥ अथोपसंहरन्नाह;—

एयमिह दुक्खरूवो दुक्खफलो चेव संकिलेसो त्ति । आणासम्मपओगेण वज्जियव्वो सयावेस ॥ ४९८ ॥

एवं क्षपकाद्युदाहरणानुसारेणेह प्राणिवर्गे दुःखरूपोऽमर्षस्वभावो दुःखफलश्चैव शारीरमानसादिव्यसनपरंपरारूपोत्तरोत्तरकार्यः संक्लेशः कषायकालुष्यलक्षणः इत्यस्मात् कारणादाज्ञासम्यक्प्रयोगेणावितथजिनादेशव्यापारणेन वर्जयितव्यः सदाप्येष संक्लेश इति ॥ ४९८ ॥ येषु जीवेष्वेष उपदेशो दीयमानः सफलः स्यात्, तान् सप्रतिपक्षान् आह;—

सफलो एसुवएसो गुणठाणारंभगाण भव्वाणं । परिवडमा णाण तहा पायं न उ तट्ठियाणंपि ॥ ४९९ ॥

सफलः सप्रयोजन एप संक्लेशपरिहाररूप उपदेशो गुणस्थानारंभकाणां सम्यग्दृष्ट्यादिगुणस्थानकस्यात्मनि प्रवर्त्तकानां भव्यानां, विवक्षितगुणस्थानकं प्रति सम्पन्नाविकलयोग्यभावानां परिपतता जीवानां तथाविधक्लिष्टकर्म्मोदयाद् विवक्षितं गुणस्थानकसौधशिखरादधःप्रारब्धपातानां, तथेति समुच्चये, प्रायो बाहुल्येन । एवमुक्तं भवति ये निकाचितकर्म्मोदयात् प्रारब्धपातास्तेषामफल एव, ये तु सोपक्रमकर्माणस्तेषु स्यादेव फलवानुपदेश इति । व्यवच्छेद्यमाह—न तु न पुनस्तत्स्थितानामपि सर्वात्मना समधिष्ठितगुणस्थानकानामपीति ॥ ४९९ ॥ अमुमेवोपदेशमाश्रित्याह;—

सहकारिकारणं खलु एसो दंडोव्व चक्कभमणस्स । तम्मि तह संपयट्टे निरत्थगो सो जह तहेसो ॥५००॥

सहकारिकारणं, खलुरेवकारार्थः, एष उपदेशः स्वयोग्यतयैव गुणस्थानकारम्भकाणां प्रतिपाते च स्थैर्ययोग्यानां जीवानाम् । दृष्टान्तमाह—दण्डवत् कुलालदण्ड इव चक्रभ्रमणस्य । तथा हि—अनारब्धभ्रमणं चक्रं दण्डेन भ्राम्यते, प्रारब्धभ्रमणमपि मन्दीभूते तत्र पुनस्तेन भ्रमणतीव्रतां नीयते; एवमत्रापि भावना कार्या । तस्मिन् भ्रमणे तथा सर्वभावमन्दतापरिहारवता प्रकारेण सम्प्रवृत्ते निरर्थको भ्रमणकार्यविकलः स दण्डो यथा, तथैष उपदेशः प्रारब्धस्वगुणस्थानसमुचितक्रियाणामिति ॥ ५०० ॥ अथात्रैव परमतमाशंक्य परिहरन्नाह;—

जइ एवं किं भणिया निच्चं सुत्तत्थपोरिसीए उ । तट्ठाणंतरविसया तत्तोत्ति न तेण दोसोऽयं ॥ ५०१ ॥

यदि चेदेवमेतत् 'सफलो एसुवएसो' इत्यादि प्रागुक्तं वर्त्तते, ततः किं कस्माद् गदिते निरूपिते नित्यं प्रतिदिवसं सूत्रार्थपौरुष्यौ? तुः पादपूरणार्थः। इह द्विविधाः श्रुतग्राहिणः कठोरप्रज्ञास्तदितरे च। तत्र ये कठोरप्रज्ञास्ते प्रथमपौरुष्यां यत् सूत्रमधीयते, द्वितीयायां 'सुत्तत्थो खलु पढमो' इत्यादिनानुयोगक्रमेण तस्यार्थमाकर्णयन्ति। ये तु न तथारूपास्ते पौरुषीद्वयेऽपि सूत्रमेव पठन्ति, पश्चात् कालान्तरेण सम्पन्नप्रज्ञाप्रकर्षाः पौरुषीद्वयेऽप्यधीतसूत्रार्थग्रहणाय यत्नमाद्रियन्त इति। अत्र समाधिः—तयोः सूत्रार्थयोः स्थानान्तरमपूर्वापूर्वरूप उत्तरोत्तरविशेषः स विषयो ययोस्ते तथारूपे सूत्रार्थपौरुष्यौ, इति न नैव तेन कारणेन दोषोऽयमित्थं सूत्रार्थपौरुष्युपदेशलक्षणः[1] ॥ ५०१ ॥ एतदेव भावयति;—

अप्पुव्वणाणगहणे निच्चब्भासेण केवलुप्पत्ती। भणिया सुयम्मि तम्हा एवं चिय एयमवसेयं ॥ ५०२ ॥

अपूर्वज्ञानग्रहणेऽपूर्वस्य ज्ञानस्य श्रुतरूपस्य सूत्रार्थभेदभिन्नस्य ग्रहणे क्रियमाणे; कथमित्याह—नित्याभ्यासेन प्रतिदिवसमभ्यसनेन, केवलोत्पत्तिः—निखिलज्ञेयावलोकनकुशलज्ञानलाभरूपा भणिता श्रुते 'अप्पुव्वनाणगहणे' इत्यादिलक्षणे। तस्मादेवमेवैतत् सूत्रार्थपौरुष्युपदेशनमवसेयम्। अयमभिप्रायः—नैतद् गुणस्थानारंभिणां, नापि ततः परिच्यवमानानां, किन्तु प्रारब्धस्वगुणस्थानकोचितकृत्यानां केवलज्ञानलाभावन्ध्यवीजयोः सूत्रार्थमेव तत्पौरुष्युपदेशः कृतः ५०२

किञ्च;—

---

1 क. ग.—'लक्षण. क्षणः'

वधापराधः सम्पद्यते न तु घातकस्याग्निज्ञातेन। न ह्यग्निना स्वसम्बद्धवस्तुव्यतिरेकेणान्यत्र वस्तुनि दाहः क्रियते ५०८॥ २ इत्युत्तरे तेन विहिते सूपकारेण 'पिट्टण'त्ति ताडना यष्टिमुष्ट्यादिभिस्तस्य कृता । ततो'बोले' दीनप्रलापरूपे तेन विहिते 'रायायन्नण'त्ति राज्ञः समाकर्णनमभूदस्य वृत्तान्तस्य । ततः 'परिओस विम्हयाहवणंति' परितोषो जीवाहिंसासंभवाद् विस्मयाच्च-अहो! परायत्ततायामपि स्वप्राणनिरपेक्षतया परप्राणरक्षापरिणामोऽस्येत्येवंरूपात्, आह्वानमाकारणं तस्य राज्ञा कृतं भावपरीक्षणं परिणामपरीक्षणमारब्धं तस्य राज्ञा मायया कोपः कृतः तद्विषयो व्यापत्तिहस्त्याज्ञा यथा व्यापादयतैनं हस्तिनेति ॥५०९॥ ४ ॥ लोलनं वारणेन वसुन्धरायां कृतं तस्य । ततः पृच्छा कृता राज्ञा, यथा-मोक्ष्यसि वा नवाऽभिग्रहमिति । ततो निश्चलभावादभिग्रहगतात् प्रतिषेधः कृतः सूपस्य, यथा-न त्वया किंचिदयं विरूपकं वाच्यः। मोचना च कृता तस्य करिणः सकाशात्, सम्यग् यथावत् । ततो नूनमयं नियोगरक्षाकरभावयोग्यतायां वर्त्तते, निजप्राणव्ययेऽपि परप्राणरक्षानिपुणचित्तत्वात्, इति परिभाव्यसत्कारेण सत्क्रियया युता ये विपुलभोगा विस्तीर्णविभूतिरूपास्ते तस्य कृताः। खड्गधरनिरूपणा चैव नित्यं ममाङ्गरक्षाकरो भव त्वमित्येवंरूपा, चैवेति समुच्चये, विहिता तस्य ॥ ५१० ॥ ५ ॥ प्रस्तुतमेव व्रतपरिणाममधिकृत्याह;—

एवं वयपरिणामो धीरोदारगरुओ मुणेयव्वो । सण्णाणसद्दहाणाहि तस्स जं भावओ भावो ॥५११॥

एवं जिनधर्म्मोदाहरणन्यायेन व्रतपरिणामो निरूपितरूपो धीरोदारगुरुको-धीरः परैः क्षोभ्यमाणस्याप्यक्षोभात्, उदारोऽत्युत्तममोक्षलक्षणफलदायकत्वात्, गुरुकश्चिन्तामणिप्रभृतिपदार्थेभ्योऽपि दूरमतिशायित्वाद् मुणितव्यः । अत्र

हेतुनाह—सज्ज्ञानश्रद्धानात् सज्ज्ञानादविपर्यस्ताद् व्रतगतहेतुस्वरूपफलपरिज्ञानात् श्रद्धानाच्चेदमित्थमेवेति प्रतीतिरूपात् । तस्य व्रतपरिणामस्य यद्यस्माद् भावतस्तत्त्ववृत्त्या भावः समुत्पादः । इदमुक्तं भवति—अव्रतपरिणामस्तत्त्वविपर्यादज्ञाना-दश्रद्धानाच्च जीवानामस्वभावभूतः प्रवर्त्तते, इति नासौ धीरोदारगुरुक इति चालयितुमपि शक्यते । व्रतपरिणामस्त्वे-तद्विपरीत इति न चालयितुं शक्यः ॥ ५११ ॥ एतदेव भावयति;

जाणइ उप्पण्णरुई जइ ता दोसा नियत्तई सम्मं । इहरा अपवित्तीयवि अणियत्तो चेव भावेण ॥५१२॥

जानाति हेतुतः स्वरूपतः फलतश्च दोषं जीवहिंसादिरूपं, तत उत्पन्नरुचिः समुन्मीलितश्रद्धानः पुमान् मिथ्यात्व-मोहोदयविगमाद् यदि चेत्, ततो दोषाद् निवर्त्तते सम्यग् मनःशुद्धिपूर्वकम् । इतरथा ज्ञानश्रद्धानाभावे कुतोऽपि लाभादिकारणादप्रवृत्तावपि दोषेऽनिवृत्तश्चैवानुपरत एव भावेन परमार्थेन । यथा दाहकशक्तिव्याघाताभावे कुतोऽपि वैगुण्याददहन्नपि दहनस्तत्त्वतो दाहक एव, एवं ज्ञानश्रद्धानाभावे दोषनिवृत्तावपि जीवो दोषेष्वनिवृत्त एव द्रष्टव्यः, दोषशक्तेः कस्याश्चिदनुपघातादिति ॥ ५१२ ॥ पुनरप्येतदेव समर्थयन्नाह;

जाणंतो वयभंगे दोसं तह चेव सद्दहंतो य । एवं गुणं अभंगे कह धीरो अण्णहा कुणइ ? ॥ ५१३ ॥

जानन्नवबुध्यमानो व्रतभङ्गे प्रतिपन्नव्रतविनाशे दोषं नरकपातादिलक्षणं, चैवेति समुच्चये, श्रद्दधानश्च श्रद्दधान एव; एवं जानानः श्रद्दधानश्च गुणं स्वर्गादिलाभरूपम् अभङ्गे व्रतस्य कथं धीरः सात्त्विकोऽन्यथा कुरुते ? प्रतिपद्य व्रतं तस्य भङ्गं न कुरुत इति भावः ॥ ५१३ ॥ कुतः । यतः—

गुणठाणगपरिणामे संते उवएसमंतरेणावि । नो तव्वाघायपरो नियमेणं होति जीवोत्ति ॥ ५०३ ॥

गुणस्थानकपरिणामे सम्यग्दर्शनादिगुणविशेषपरिणतिलक्षणे सति, उपदेशं तीर्थकरगणधरादिप्रज्ञापनारूपमन्तरेणापि नो नैव तद्व्याघातपरः स्वयमेवस्वगतगुणस्थानकपरिणतिव्याहतिप्रधानो नियमेन भवति जीव इति, प्रस्तुतगुणस्थानकात्यन्ताराधनावशेन तद्बाधकसंक्लेशानां हानिभावादिति ॥ ५०३ ॥

एत्थवि आहरणाइं णेयाइंऽणुव्वएवि अहिगिच्च । इट्ठत्थसाहगाइं इमाइं समयम्मि सिद्धाइं ॥ ५०४ ॥

अत्र च पूर्वोक्तेऽर्थे आहरणानि दृष्टान्तलक्षणानि विज्ञेयानि बोध्यानि, अणुव्रतानि स्थूलप्राणातिपातविरमणादीनि रात्रिभोजनविरतिं च, न केवलं प्रागुक्तेष्वर्थेष्वित्यपिशब्दार्थः, अधिकृत्याश्रित्य । कीदृशानीत्याह—इष्टार्थसाधकानि-वक्तुमिष्टार्थसंसिद्धिकारणानि । इमानि वक्ष्यमाणानि समये जिनप्रवचने सिद्धानि प्रतिष्ठितानि ॥ ५०४ ॥ तान्येवाह;—

जिणधम्मो सच्चोविय गोट्ठीसड्ढो सुदंसणो मइमं । तह चेव धम्मणंदो आरोग्गादिओ य कयपुण्णो ॥५०५

जिनधर्मः श्रावकसुतः प्रथमः । द्वितीयः सत्यः सत्यनामा । अपिचेति समुच्चये । तृतीयो गोष्ठीश्राद्धः । चतुर्थः सुदर्शनो नाम मतिमान् प्रशस्तप्रज्ञः । तथा चैव पञ्चमो धर्म्मनन्दः । षष्ठश्च दृष्टान्त आरोग्यद्विजकश्च कृतपुण्य इति ५०५ 'यथोद्देशं निर्देशः' इति न्यायाज्जिनधर्म्मदृष्टान्तमेव भावयन् गाथापञ्चकमाह;—

भरुयच्छे जिणधम्मो सावगपुत्तो अणुवयधरो त्ति । अवहरिओ परकूले विक्कीओ सूवहत्थम्मि ॥५०६॥१॥

लावेसूसासाणा मोयण रुट्टेण ताडिओ धणियं । एवं पुणोवि नवरं कहणा एएसु पडिसेहो ॥ ५०७ ॥ २ ॥
दासो मे आणत्तिं कुण सच्चमिणं करेमि उचियंति । मज्झं तु एत्थ दोसो अतत्तमिणमग्गिनाएण ५०८॥३
पिट्टण वोले रायायन्नण परिओसविम्हयाहवणं । भावपरिक्खण मायाकोवो वावत्ति हत्थाणा ॥५०९॥४॥
लोलण पुच्छा भावा पडिसेहण मोयणा सम्मं । सक्कारविउलभोगा खग्गधरनिरूवणा चेव ॥ ५१० ॥ ५ ॥

भरुकच्छे भरुकच्छनाम्नि पुरे दक्षिणापथमुखमण्डनभूते जिनधर्मो नाम श्रावकपुत्रोणुव्रतधरः समासीदिति । स चान्यदा म्लेच्छैस्तत्पत्तनभङ्गेऽपहृतः सन् परकूले कुंकणादौ विक्रीतः सूपहस्ते तत्कूलवासिनो नरपतेर्यः सम्बन्धी सूपकारस्तस्य हस्ते इति ॥ ५०६ ॥ १ ॥ तस्य च तेन 'लावेसूसासाणा' इति लावकेषु लावकनामसु पक्षिषु विषये उच्छ्वासयाज्ञा दत्ता, यथैतान् पञ्जरगतान् लावकान् त्वमुच्छ्वासय । तेन चात्यन्तदयापरायणतया उच्छ्वासो मोचनमिति परिकल्प्य च 'मोयण'त्ति मोचनं कृतं रुष्टेन च तेन सूपकारेण ताडितः स धणिकमत्यर्थम् । एवं पुनरपिद्वितीयवेलायामाज्ञप्तेन नवरं केवलं कथना निवेदना कृता तेन, यथैतेषु लावकेषु वधस्य मे प्रतिषेधः प्रत्याख्यानं वर्त्तत इति ॥ ५०७ ॥ २ ॥ पुनस्तेन सूपेनोक्तं भणितं, यथा–दासो मूल्यक्रीतत्वात् त्वं मे, आज्ञापितं कुरु । भणितं जिनधर्मेण–सत्यं यथाऽहं तव दासः करोम्युचितामाज्ञां, न तु लावकोच्छ्वासरूपामत्यन्तसावद्यरूपामिति । प्राग्वद् भणितं च सूपकारेण–मम तु भवान् लावकवधे दोषोऽपराधः । जिनधर्मः प्राह–अतत्त्वमिदमपरमार्थोऽयं, यदन्येन हन्यमानेषु प्राणिषु अन्यस्य

वधापराधः सम्पद्यते न तु घातकस्याग्निज्ञातेन। न ह्यग्निना स्वसम्बद्धवस्तुव्यतिरेकेणान्यत्र वस्तुनि दाहः क्रियते ५०८॥ ३ इत्युत्तरे तेन विहिते सूपकारेण 'पिट्टण'त्ति ताडना यष्टिमुष्ट्यादिभिस्तस्य कृता । ततो'बोले' दीनप्रलापरूपे तेन विहिते 'रायायन्नण'त्ति राज्ञः समाकर्णनमभूदस्य वृत्तान्तस्य । ततः 'परिओस विम्हयाहवणंति' परितोषो जीवाहिंसासंभवाद् विस्मयाच्च–अहो! परायत्ततायामपि स्वप्राणनिरपेक्षतया परप्राणरक्षापरिणामोऽस्येत्येवंरूपात्, आह्वानमाकारणं तस्य राज्ञा कृतं भावपरीक्षणं परिणामपरीक्षणमारब्धं तस्य राज्ञा मायया कोपः कृतः तद्विषयो व्यापत्तिहस्त्याज्ञा यथा व्यापादयतैनं हस्तिनेति ॥५०९॥ ४ ॥ लोलनं वारणेन वसुन्धरायां कृतं तस्य । ततः पृच्छा कृता राज्ञा, यथा–मोक्ष्यसि वा नवाऽभिग्रहमिति । ततो निश्चलभावादभिग्रहगतात् प्रतिषेधः कृतः सूपस्य, यथा–न त्वया किंचिदयं विरूपकं वाच्यः। मोचना च कृता तस्य करिणः सकाशात्, सम्यग् यथावत् । ततो नूनमयं नियोगरक्षाकरभावयोग्यतायां वर्त्तते, निजप्राणव्ययेऽपि परप्राणरक्षानिपुणचित्तत्वात्, इति परिभाव्यसत्कारेण सत्क्रियया युता ये विपुलभोगा विस्तीर्णविभूतिरूपास्ते तस्य कृताः। खड्गधरनिरूपणा चैव नित्यं ममाङ्गरक्षाकरो भव त्वमित्येवंरूपा, चैवेति समुच्चये, विहिता तस्य ॥ ५१० ॥ ५ ॥ प्रस्तुतमेव व्रतपरिणाममधिकृत्याह;—

एवं वयपरिणामो धीरोदारगरुओ मुणेयव्वो । सण्णाणसद्दहाणाहि तस्स जं भावओ भावो ॥५११॥

एवं जिनधर्म्मोदाहरणन्यायेन व्रतपरिणामो निरूपितरूपो धीरोदारगुरुको–धीरः परैः क्षोभ्यमाणस्याप्यक्षोभात्, उदारोऽत्युत्तममोक्षलक्षणफलदायकत्वात्, गुरुश्चिन्तामणिप्रभृतिपदार्थेभ्योऽपि दूरमतिशायित्वाद् मुणितव्यः। अत्र

हेतुमाह—सज्ज्ञानश्रद्धानात् सज्ज्ञानादविपर्यस्ताद् व्रतगतहेतुस्वरूपफलपरिज्ञानात् श्रद्धानाच्चेदमित्थमेवेति प्रतीतिरूपात्। तस्य व्रतपरिणामस्य यद्यस्माद् भावतस्तत्त्ववृत्त्या भावः समुत्पादः। इदमुक्तं भवति—अव्रतपरिणामस्तत्त्वविषयादज्ञानादश्रद्धानाच्च जीवानामस्वभावभूतः प्रवर्त्तते, इति नासौ धीरोदारगुरुक इति चालयितुमपि शक्यते। व्रतपरिणामस्त्वेतद्विपरीत इति न चालयितुं शक्यः ॥ ५११ ॥ एतदेव भावयति;

जाणइ उप्पण्णरुई जइ ता दोसा नियत्तई सम्मं। इहरा अपवित्तीयवि अणियत्तो चेव भावेण ॥५१२॥

जानाति हेतुतः स्वरूपतः फलतश्च दोषं जीवहिंसादिरूपं, तत उत्पन्नरुचिः समुन्मीलितश्रद्धानः पुमान् मिथ्यात्वमोहोदयविगमाद् यदि चेत्, ततो दोषाद् निवर्त्तते सम्यग् मनःशुद्धिपूर्वकम्। इतरथा ज्ञानश्रद्धानाभावे कुतोऽपि लाभादिकारणादप्रवृत्तावपि दोषेऽनिवृत्तश्चैवानुपरत एव भावेन परमार्थेन। यथा दाहकशक्तिव्याघाताभावे कुतोऽपि वैगुण्याददहन्नपि दहनस्तत्त्वतो दाहक एव, एवं ज्ञानश्रद्धानाभावे दोषनिवृत्तावपि जीवो दोषेष्वनिवृत्त एव द्रष्टव्यः, दोषशक्तेः कस्याश्चिदनुपघातादिति ॥ ५१२ ॥ पुनरप्येतदेव समर्थयन्नाह;

जाणंतो वयभंगे दोसं तह चेव सद्दहंतो य। एवं गुणं अभंगे कह धीरो अण्णहा कुणइ? ॥ ५१३ ॥

जानन्नवबुध्यमानो व्रतभङ्गे प्रतिपन्नव्रतविनाशे दोषं नरकपातादिलक्षणं, चैवेति समुच्चये, श्रद्दधानश्च श्रद्दधान एव; एवं जानानः श्रद्दधानश्च गुणं स्वर्गादिलाभरूपम् अभङ्गे व्रतस्य कथं धीरः सात्त्विकोऽन्यथा कुरुते? प्रतिपद्य व्रतं तस्य भङ्गं न कुरुत इति भावः ॥ ५१३ ॥ कुतः। यतः—

तुच्छं कज्जं भंगे गरुयमभंगम्मि णियमओ चेव । परमगुरुणो य वयणं इमंति मइमं ण लंघेइ ॥५१४॥

तुच्छमल्पमिन्द्रियप्रीत्यादिरूपं कार्यं भङ्गे व्रतस्य गुरुकं महद् व्रतभङ्गकार्यापेक्षया निर्वाणादिलक्षणमभङ्गे नियमतश्चैवावश्यमेवेति मन्यमानः परमगुरोश्च भगवतोऽर्हतो वचनमाज्ञा इदं व्रतपरिपालनमित्यस्माच्च हेतोर्मतिमान् भूरिप्रज्ञो न लंघयति नातिक्रामति ॥ ५१४ ॥ तथा;—

साहाविओ य वयपरिणामो जीवस्स अण्णहा इयरो । एवं एस सरूवेण तत्तओ चिंतियव्वोत्ति ॥५१५॥

स्वाभाविकश्च स्वभावभूत एव व्रतपरिणामो जीवस्य सत्क्रियाऽनिवृत्तिरूपत्वाद् व्रतपरिणामस्य । अस्याश्च कर्मसामर्थ्यनिग्रहोद्भूतत्वाद् न बाह्यरूपता । व्यतिरेकमाह—अन्यथा कर्मोदयजन्यत्वेन जीवोऽस्वभावभूत इतरोऽव्रतपरिणामो वर्त्तते । एवमुक्तनीत्या एष व्रतपरिणामः स्वरूपेण जीवस्वाभाव्येन तत्त्वतश्चिन्तयितव्यो मीमांसनीयः । ततः "अन्तरंगबहिरङ्गयोरन्तरङ्गो विधिर्बलवान्" इतिन्यायाद् बलीयानेव व्रतपरिणामः । इति परिसमाप्तौ ॥ ५१५ ॥

अथ सत्योदाहरणमाह;—

वडवद्दे सच्चो खलु वणियसुओ सावगोत्ति विक्खाओ । भाइसमं पारसकुलं गंतुं आगच्छमाणाणं ॥५१६॥१

अण्णेहिं समं पासण तिमिगिलस्सा जलोवरिट्ठियस्स । ते मच्छोतिमहल्लो भणंतिभायाउदीवोत्ति ५१७॥२

सव्वस्सेणं जूयं पडिसेह वलाउ तस्स करणंति । णिज्जामगग्गिजालण वुड्ड तह कूल उप्पत्ती ॥५१८॥३॥
मग्गण विप्पडिवत्ती राउलववहार सक्खिभासणया। मिलियत्ति निवपरिच्छा पूजा सेट्ठिम्मि जाणणया ॥
पूजा महंतसेट्ठिम्मि जोग्गया इच्छ आवकहियत्ति। वीमंसाए मुयणं वाणियगेणंपि रित्थस्स ५२०॥५

वटपद्रके वटपद्रकाभिधाने स्थाने सत्यः सत्याभिधानः, खलुर्वाक्यालंकारे, वणिक्पुत्रो वाणिजकनन्दनः श्रावको विख्यात इत्यनुव्रतादिधारकत्वेन प्रसिद्धः। अन्यदा भ्रातृसमं भ्रात्रा सार्द्धं पारसकूलं नाम द्वीपविशेषं गत्वा समागन्तुं लग्नः ॥ ५१६ ॥ १ ॥ आगच्छतोश्चतयोर्यदभूत् तदाह—अन्यैः प्रावहणिकैः समं 'पासण' त्ति दर्शनमभूत् तिमिङ्गिलस्य महामत्स्यविशेषस्य जलोपरिस्थितस्य सर्वेषां प्रावहणिकानाम् ततस्ते सर्वे प्रावहणिकाः 'मत्स्यो महानेषः' इति भणन्ति भ्राता त्वेतस्य सत्यस्य द्वीप इति समभाणीत् ॥ ५१७ ॥ २ ॥ सर्वस्वेन सर्वगृहसारेण द्यूतं पणो व्यवस्थापितः। प्रतिषेधः सत्येन कृतो—नैवं पणबंधो व्यवस्थापयितुं युक्तः। तथापि वलाद् हठवृत्या अस्य पणस्य करणं निर्वर्त्तनमिति। ततो महामत्स्यद्वीपयोः परीक्षार्थं निर्यामकेण प्रवहणप्रवर्त्तकेन पुरुषेण पृष्ठप्रदेशे वैश्वानरप्रज्वालनं कृतम्। तदनु प्रतापितपृष्ठेन तेन मत्स्येन वुडनं निमज्जनं जलमध्ये विहितम्। अथ कालेन तेषां कूलप्राप्तिः सम्पन्ना ॥ ५१८ ॥ ३ ॥ मार्गणा सर्वस्वलक्षणस्य पणस्य प्रवाहणिकैस्तस्य कृता। विप्रतिपत्तिर्विहिता तेन सत्यभ्रात्रा। ततो राजकुले व्यवहारः प्रवृत्तः। साक्षिभाषणा—केऽत्र साक्षिण इति भाषितं राज्ञा। भाषितः स च प्रतिवादिना, यथा—अस्यैव भ्राता सत्याभिधानः

साक्षी । ततः भ्राता भ्रातुर्मिलितो भवतीति । नासावेवंविधार्थसाक्षिभावेन व्यवहर्तुं युक्त इत्यस्मात् कारणाद् नृपपरीक्षा नृपेण परीक्षा कर्त्तुमारब्धा । कथमित्याह–पूजा सत्कारः श्रेष्ठिनि नगरप्रधानवणिग्विशेषे कृता । भणितश्चासौ पृच्छ सत्यं कोऽत्र सद्भावः । ज्ञातश्च श्रेष्ठिना सत्यात् परमार्थः । निवेदितश्च राज्ञः तेनापि ढौकितं सर्वस्वं प्रतिवादिने ॥५१९॥४॥ पूजा कृता सत्यस्य कीदृशीत्याह–महाश्रेष्ठिनि सर्वश्रेष्ठिवर्गप्रधानभावभाजि सति तस्मिन् योग्यतानगरकार्यचिन्तारूपा जाता । इच्छया स्वाभिलाषेण यावत्कथिका यावज्जीविकी तस्येति । विमर्शेऽहो । सत्येन दुष्करं कृतं यद् भ्रातृस्नेहमुपेक्ष्य सद्भूतव्यवहारोऽवलम्बित इत्येवंरूपे सति मोचनं कृतं जातसन्तोषेण वाणिजकेनापि रिक्थस्य सर्वस्वरूपस्य ॥ ५२० ॥ ५ ॥ अथ तृतीयोदाहरणमाह;—

दक्खिणमहुरा गोट्ठी एगो सड्ढोत्ति वच्चए कालो । तत्थन्नयाउ पइरिक्क थेरिगेहम्मि मुसणा य ॥५२१॥१॥
णो सड्ढे थेरिपायवडण लंछणा मोरवित्तरसएण । सावगभागागहणं गोट्ठीपरिवज्जणाभावो ॥५२२॥२॥
थेरीए रायकहणं गोट्ठाहवणमगमो उ सड्ढस्स । एत्तिय विसेसकहणे आहवणमचिंधगो नवरं ॥५२३॥३॥
पुच्छण चिंता गोट्ठी कइआ अज्जेव किमिति एमेव । चोरियपसिणे खुद्धा सव्वे ण उ सावगो नवरं ॥५२४॥४॥
रन्नो भावपरिन्ना विसेसपुच्छाए भूयसाहणया । निग्गहपूजा उ तहा दोण्हवि गुणदोसभावेणं ॥५२५॥५॥

इह दक्षिणमथुरायां काञ्चीति सर्वत्र प्रख्यातायां काचिद् दुर्ललितगोष्ठी समभूत् । एकः श्राद्धः सदाचारः श्रावक-

पुत्रस्तस्यां समभूत्। इत्येवं व्रजति कालः। तत्र दक्षिणमथुरायामेवान्यदा तु कालान्तरे पुनः 'पइरिक्क' विजने सम्पन्ने एकत्र स्थविरागृहे 'मुसणा य' त्ति सर्वस्वमोषणं तया कृतम् चः पूरणे ॥ ५२१ ॥ १ ॥ नो नैव 'सड्ढ' ति श्रावकेण किञ्चित् कृतम्। ज्ञातं च स्थविरया, यथा–मदीयं गृहं दुर्ललितगोष्ठ्या मोषितुमारब्धम् ततः 'थेरिपायवडण' त्ति स्थविरया पादपतनव्याजेन मा मुष्णीत मदीयं गृहमिति भणन्त्या पादस्पर्शे क्रियमाणे लाञ्छना चिह्नकरणं दुर्ललितगोष्ठीपादानां तालतललक्षेन मयूरपित्तरसकेन मयूरवसयेत्यर्थः। तत्र च स्थविरागृहद्रव्ये विभज्यमाने श्रावकभागाग्रहणं स्थविरागृहमोपस्य न तेन भागो गृहीत इत्यर्थः। तथा गोष्ठीपरिवर्जनाभावः—तां गोष्ठीं परिवर्जयितुं परिणामस्तस्य समजायत, यथा–न सुन्दरपरिणामेयं गोष्ठी, ततो मोक्तुमुचितेति ॥ ५२२ ॥ २ ॥ स्थविरया च प्रभातकाले राजकथनमकारि। राज्ञा च गोष्ठ्याह्वानं दुर्ललितगोष्ठ्याकारणं व्यधायि। अगमश्च नागमनं च श्राद्धस्य श्रावकपुत्रस्य समजायत राजकुले। पपृच्छे च राज्ञा किमेतावन्त एव भवन्त उतान्योऽपि कश्चिद् अस्ति ? ततो विशेपकथने दुर्ललितगोष्ठ्या कृते आह्वानं श्रावकसुतस्य संजातम् आगतश्चासावचिह्नको मयूरपित्तचिह्नरहितो नवरं केवलम् ॥ ५२३ ॥ ३ ॥ प्रच्छनमचिह्नितभावविपयं राज्ञा कृतं, यथा–किंनिमित्तं भवानचिह्नितः ? तस्य च चिन्ता समुत्पन्ना किं निमित्तं कथयामि नवेत्येवंरूपा। एवं च वर्द्धमाने तत्र राज्ञा भणितं–गोष्ठी कदेयं समाश्रिता त्वया ? श्रावकपुत्रः प्राह–अद्यैव। राजा–किमिति–कस्मात् समाश्रिता ? श्रावकपुत्रः प्राह–एवमेवानाभोगादेवेत्यर्थः। ततश्चोरिकाप्रश्ने–किमिति भवद्भिः स्थविरागृहे रात्रौ चौर्यमाचरितमित्येवंरूपे राज्ञा कृते क्षुभिताः क्षोभमागताः सर्वेऽपि दुर्ललितगोष्ठीवर्त्तिनस्ते, न पुनः

श्रावको नवरं केवलं क्षुभितोऽनपराधत्वादेव ॥ ५२४ ॥ ४ ॥ ततो राज्ञो भावपरिज्ञा क्षोभाक्षोभाभ्यां तत्परिणामविशेषनिश्चयो वृत्तः । विशेषपृच्छायां को भवतां मध्ये चोरोऽचोरो वेति भूयो राज्ञा कृतायां 'भूयसाहणय' त्ति यथावस्थितार्थनिवेदना तैः कृता ततो निग्रहपूजे चोराणां निग्रहः, श्रावकसुतस्य पूजा प्रवृत्ता तथा स्वव्यवहरणोचिते, द्वयोरपि गुणदोषभावेन श्रावकसुतस्य गुणभावेन, इतरेषां तु दोषभावेन हेतुनेति ॥ ५२५ ॥ ५ ॥ अथ चतुर्थोदाहरणम्;—

कोसंबीए सड्ढो सुदंसणो नाम सेट्ठिपुत्तोत्ति । देवीसंववहारे दंसणओ तीए अणुरागो ॥ ५२६ ॥१॥
चेडीपेसण पीती तुमम्मि जइ सच्चयं ततो धम्मं । कुणसु विसुद्धं एवं एसा जं होइ सफलत्ति ॥ ५२७ ॥ २ ॥
रायनिवेयण दोसो एसो सपराण निरयहेउत्ति । एमाइधम्मदेसण पडिमाए आगमुवसग्गो ॥५२८॥३॥
तत्तो पओस रन्नो माइट्ठाण कहणाए गेण्हणया । पडिकूल कयत्थणपत्थणाहिं खुहिओ न सो धीरो ॥५२९
देवीए सप्पभक्खण जीवावण देसणाए संबोही । चेतीहरकारावण विरमणमो चेव पावाओ ॥५३०॥५॥

कोसंबी नाम पुरी पुराणदेउलतलायसंकलिया । अत्थि नहंगणपरिरिंखमाणबहुधयवडाडोया ॥ १ ॥ सेसालंकाराणायरेण जा चंदमंडलमुहीओ । मन्नंति कुलवहूओ सोहग्गं चिय अलंकारं ॥ २ ॥ पुरिसा उण अच्चुत्तमसत्तुक्करिसाऽवगन्नियविसाया । मोत्तु परक्कममन्नं मन्नंति न भूसणं किंचि ॥ ३ ॥ बंधो कव्वेसु परं दंडो छत्तेसु कंटगा णाले । पउमाण विरहदुक्खं निसाए किल चक्कवायाणं ॥ ४ ॥ संतावहरा तुंगा बहलफला सव्वओ चिय नमंता । सरसा सच्छाया

जत्थ संति तरुणो कुलीणा य ॥ ५ ॥ जह दुज्जणाववाया न फुसंति नरं सया सयाचारं । तह दुट्ठगहविहिया अवग्गहा जत्थ धण्णाणि ॥ ६ ॥ जह दीवपहापरिपूरियम्मि देसे तमो ण ओयरइ । तह धम्मगुणपहाणाए तीए खुद्दाण संतावा ॥ ७ ॥ जियसत्तू णाम निवो तत्थासि पयंडपोरिसकरंडो । नयववहरणसमुज्जियखीरोयजलुज्जलजसोहो ॥ ८ ॥ तस्सासि हियियदय्या देवी देवीव सुंदरावयवा । लायन्नसलिलजलही नामेणं कमलसेणत्ति ॥ ९ ॥ सेणच्चिय वम्महणायगस्स अगजगडणापसत्तस्स । उन्नयतारुन्नगुणादवमन्नियसेससोहग्गा ॥ १० ॥ पंचप्पयारविसओवभोगभोगीणवासरा तेसिं । वोलिंति अभग्गमणोरहाणमप्पत्तविरहाण ॥ ११ ॥ इओ य तत्थ गरिट्ठपइट्ठो सुदंसणोसेट्ठिणंदणो आसि । सड्ढो सम्मदंसणगुणाइरयणिड्ढिसंपन्नो ॥ १२ ॥ सीलसुरसिंधुनिग्गमहिमायलो निच्चलो पइन्नाए । जिणसमयभणियसमणोवासयजणजोग्गचरियरओ ॥ १३ ॥ देवीए कमलसेणाए तेण सद्धिं महापवंधेण । गंधग्गहणाईओ संलग्गो सव्ववहारो ॥ १४ ॥ ववहारनमुचिएसुं किज्जंतेसु य अहोवयारेसु । लग्गम्मिसिड्ढिजणसमुचियम्मि गेहे पभूयम्मि ॥ १५ ॥ तस्स अइचोक्खयाए अविसत्तमणो पइक्खणं वग्गो । चेडीण तम्मि देवीबहुमाणपसाहगो जाओ ॥ १६ ॥ अह अन्नया कयाई दिट्ठो देवीए सो सयं चेव । जाया तक्खणओ रागपरवसा सा विचिंतेइ ॥ १७ ॥ धन्नाओ ताओ जाओ रामाओ एयदंसणसुहाए । सिंचंति समुग्गयहरिसपुलयपरिकलियदेहाओ ॥ १८ ॥ जाओ पुण सप्पणयं संभासपहं इमेण उवणीया । ताओ धण्णयराओ कमलदलच्छीण मज्झम्मी ॥ १९॥ ताओ धन्नतमाओ सव्वगालिंगणेण रयणीसु । जाओ सरयनिसाकरकरगोरासुं रमिज्जंति ॥ २० ॥ मज्झमहण्णाए पुणो दंसणमेत्तंपि णो जहण्णाइ । जायमिमस्स नियरूवचंगिमाविजियमयणस्स

॥ २१ ॥ तो सा चंदालोएवि ससयणे सिसिरनीरसंगे य । अंतोजलियमणोभवजलणा णो निव्वुइं लहइ ॥ २२ ॥ एगत्तो कुललज्जा अलंघणिज्जा हिमाचलसिहव्व । अण्णत्तो पलयाणलतुल्लो मयणाणलो जलइ ॥ २३ ॥ ता लोगाहाणमिणं संजायं जह खरोरुनहरालो । एगत्तो सद्दूलो अन्नत्तो दोत्तडी वियडा ॥ २४ ॥ ता किं कुणमाणाए कल्लाणं होहिइत्ति चिंतंती । अइपोढरागवसगा तं पइ पेसेइ सा चेडिं ॥ २५ ॥ भणिओ तीए मम सुहयचक्कचूडामणिम्मि देवीए । पीई परमा जाया दंसणदिवसा भवंतम्मि ॥ २६ ॥ मुणियाभिप्पाएणं अइदढवरसीलकवयजुत्तेणं । भणियमिमेण सिणेहो जइ सच्चं चिय तओ कुणइ ॥२७॥ धम्मं जिणपण्णत्तं एवं सफलो कओ हवइ एसो । जो पुणकामसिणेहो सो सपरेसिं नरयहेऊ ॥ २८ ॥ रागंधा अंधा इव पडंति गहणासु वसणगत्तासु । हारियमणुस्सजम्मा कुकम्मभरभारिया जीवा ॥ २९ ॥ तहा तव कुलछायाभंसो पंडिच्चप्पभसणा अणिट्ठपहो । वसणाणि रणमुहाणि य इंदियवसगा अणुहवंति ॥ ३० ॥ पज्जलियजलणजालाउलम्मि जलणम्मि खित्तओ अप्पा । वरमेसो न उ सीलं विलुत्तमपवित्तचित्तेण ॥ ३१ ॥ कप्पद्दुमोवि चिंतामणीवि जीवाण कामधेणूवि । ण तहा कप्पंति फलं जहप्पणो सुद्धचरियाइं ॥ ३२ ॥ को णाम किर सकन्नो गुणेसु सुइजुत्तमेत्तसज्झेसु । अप्पाणमगुणसंभावणामसीमीसियं कुणइ ? ॥३३॥ एमाइएहिं निउणेहिं धम्मवयणेहिं पडिहया बाढं । परमंतो रागविसुग्गारो गरुओ ण उत्तरिओ ॥ ३४ ॥ अह अन्नया महप्पा सो पव्वदिणम्मि विहियउववासो । राओ चच्चरदेसे पडिमाए संठिओ संतो ॥ ३५ ॥ णाओ तीए देवीए चेडियाचक्कवालवयणाओ । अइदुब्बिसहो इयराण तस्स विहिओ उवसग्गो ॥ ३६ ॥ अक्खोहम्मि पओसं सा तम्मि गया तओ भणइ एवं । रे रे मं जं न गणेसि भग्ग भग्गो तओ

पेच्छ ॥ ३७ ॥ वंतरपडिमामिसओ संगोवियचंडिचक्कवालेण । आणाविओ नियगिहं रयणीए च्चियस देवीए ॥ ३८ ॥ परिणयवयपरिणामो सो अणुकूलेहिं तह य इयरेहिं । उवसग्गेहिं न खुद्धो दुद्धोदहिगब्भगंभीरो ॥ ३९ ॥ ततश्च–दाविय भूरिवियारा नियनहरविदारियाखिलसरीरा । उक्कूइउं पयत्ता जह सेट्ठिसुओ इमो मज्झ ॥ ४० ॥ एवं परिभवकारी मंताओ चिंतिए अपुज्जंते । दूरमणिच्छंतीए किमेत्थ काहामि मूढमणा ? ॥ ४१ ॥ नाओ एस वइयरो रन्ना मायाइ तीए परिकहिओ । गहिओ सुदंसणो ठाविओ य चारगगिहे गहिरे ॥ ४२ ॥ पुव्वोवज्जियसरइंदुधवलसच्चरियगुणपहाणाए । कित्तीए दूरमक्खित्तमाणसो चिंतई राया ॥ ४३ ॥ णूणं ण एस काही असमंजसमेरिसं महाभागो । देविचरियं सुरूवं निहालिउं जुज्जए एत्तो ॥ ४४ ॥ यतः पठन्ति—"गंगाए वालुयं सायरे जलं हिमवओ य परिमाणं । जाणंति बुद्धिमंता महिलाहिययं न याणंति ॥ १ ॥" देवीए परिवाराओ विसममुवलद्धवइयरो राया । चिंतइ काउं कोवो ण जुज्जए एत्थ जं भणियं ॥ ४५ ॥ "पक्वान्नमिव राजेन्द्र ! सर्वसाधारणाः स्त्रियः । तस्मात्तासु न कुप्येत न रज्येत रमेत च ॥ ४६ ॥ तो सो मुक्को परिपूइओ य गुणरंजिओ य नरवइणा । एत्थंतरम्मि देवी सप्पसरविसेण सप्पेण ॥ ४७ ॥ डक्का सा झत्ति तओ अईव पीडापरव्वसा जाया । करुणामयजलनिहिणा पडिवन्ना तेण विहिणा य ॥ ४८ ॥ मंतेहि य तंतेहि य चित्तेहिं तहा २ पउत्तेहिं । जुत्ति विहिया नियत्तियविसदोसा सा तओ राया ॥ ४९ ॥ दूरतरं संतुट्ठो कलासु कोसल्लमउव्वमेयस्स । अब्भत्थिओ य अभयं नराहिवो तेण देवीए ॥ ५० ॥ अइसुंदरपरिणामेण तेण दट्ठूणमवसरं कहिओ । रन्नो सावगजोग्गो मग्गसिवसुहावहो धम्मो ॥५१॥ जहा । पढमं चिय जिणभवणं नियदव्वनिओयणेण कायव्वं । जम्हा तम्मूलाओ सुहकिरि-

याओ पवत्तंति ॥५२॥ जिणबिंबपइट्ठाओ सुसाहुजिणधम्मदेसणाओ य। कल्लाणगाइअट्ठाहियाओ निच्चं च पूयाओ ॥५३॥ एयं संसारोदहिमज्झनिबुड्डाण तारणतरंडं । जं दंसणस्स सुद्धी एएण विणा ण संभवइ ॥ ५४ ॥ कारावियं मणोहरमुत्तुंगसिहरोहपूरियनहग्गं । तियसविमाणसरिच्छं लच्छीगेहं जिणाययणं ॥ ५५ ॥ तेसिं अन्नेसिं चिय जीवाणं विरमणं च पावाओ । पाणवहाईयाओ संजायं तत्थ परिसुद्धं ॥ ५६ ॥ अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—

कौशाम्ब्यां पुरि श्राद्धो जिनवचनश्रद्धालुः सुदर्शनो नाम श्रेष्ठिपुत्रः समभूत् । तस्य च जितशत्रुराज्ञो देव्या कमलसेनाभिधानया संव्यवहारे क्रयविक्रयलक्षणे सम्प्रवृत्ते यत्कथंचिद्दर्शनं संजातम् । तस्मात्तस्याः सुदर्शनेऽनुरागः कामलक्षणः संपन्नः ॥ ५२६ ॥ १ ॥ तं च प्रलयज्वलनतुल्यदाहकारिणमसहमानया चेटीप्रेषणमकारि, भणिता च यथा–देवी ब्रूते–प्रीतिस्त्वयि मम सम्पन्ना । भणितं च सुदर्शनेन, यदि सत्यकं निर्मायमेतत्, ततो धर्म्मं जिनप्रज्ञप्तं परपुरुषनिवृत्तिलक्षणं कुरुष्व विशुद्धं चित्तरुचिसारम् । एवं धर्मकरणे एषा मयि प्रीतिर्यद्यस्माद् भवति सफला मच्चित्तावर्जनरूपफलवती । इतिः प्राग्वत् ॥ ५२७ ॥ २ ॥ रागनिवेदना तया कृता, यथा–रागे निवर्त्तमाने शक्यते धर्मः कर्तुं, ततः कुरु मदुक्तमिति तेनोक्तं दोषोऽपराध एष पररामाभिगमरूपः स्वपरयोर्नरकहेतुरिति । एवमादिधर्मदेशनया प्रतिषिद्धया तया पर्वदिवसे प्रतिमास्थितस्य स्वयमागम्योपसर्गः प्रस्तुतव्रतभङ्गफलः कर्तुमारब्धः ॥ ५२८ ॥ ३ ॥ ततो व्रताचलनात् सा राज्ञी तं प्रति प्रद्वेषं गता । ततो राज्ञो मातृस्थानेन मायाप्रधानतया कथनायां कृतायां यथाऽयं मद्गृहप्रवेशेन मामभिभवितुमिच्छति, इति राज्ञा तस्य ग्रहणं निरोधलक्षणमकारि । लब्धवृत्तान्तेन च मुत्कलीकृतः ।

एवं च प्रतिकूलकदर्थनप्रार्थनाभी राजपत्नीकृताभिः क्षुभितश्चलितो न धीरः ॥ ५२९ ॥ ४ ॥ मुक्तमात्रे च तत्र देव्याः कमलसेनाभिधानायाः सर्पभक्षणं वृत्तम् । तेन च तस्या मन्त्रतन्त्रप्रयोगेण जीवापनं जीवनमाहितं, देशनया सम्बोधिर्जिनधर्मप्राप्तिलक्षणा । ततश्चैत्यभवनकारणं राज्ञा विहितं, विरमणं चैव पापादिति ॥ ५३० ॥ ५ ॥

अन्नोवि य चंपाए सुदंसणो सीलपालणवयम्मि । सत्थंतरेसु सुव्वइ एवं चिय तंपि वोच्छामि ॥ १ ॥ सिरिवासवपुज्जपयारविंदजुगलस्स वासुपुज्जस्स । भवणपरिमंडियाए अहेसि चंपाए णयरीए ॥ २ ॥ सिरिएरावणवाहणसमाणविहवेण संजुओ राया । दहिवाहणोत्ति जणगोत्ति विस्सुओ चंदणज्जाए ॥ ३ ॥ वीरजिणसिस्सिणीए सीसारोवियगुरूजणाणाए । नियसीलसमहिणंदियसंकंदणयमुहहिययाए ॥ ४ ॥ छत्तीससहस्सज्जासमूहपरिवज्जमाणचलणाए । उग्घडियकेवलामलणाणाए सिवगइगयाए ॥ ५ ॥ करकंडुणोवि जणओ भुयदंडमखंडिओरुवइरस्स । भूवइणो वालस्सवि पुन्नवसाणीयरज्जस्स ॥ ६ ॥ तस्सासि सरयससिबिंबवयणिया नीलनलिणसमणीया । अभया णामेण पिया सव्वंते उरपहाणगुणा ॥७॥ तच्चिंतियकज्जाणं सव्वेसिं पंडिया विहाणम्मि । नामेण पंडिया तीए अंवधाई तह अहेसि ॥ ८ ॥ तह तत्थ उसभदासो सेट्ठी सुपइट्ठिओ विसिट्ठेसु । दुद्धोयहिसलिलसरिच्छसच्छसच्छायलच्छीए ॥ ९ ॥ सुगुरुसमीवाहिज्जियजिणसमयवसोवलद्धसब्भावो । निययावत्थोच्चियधम्मकज्जवोलिज्जमाणदिणो ॥ १० ॥ तस्साणवज्जकज्जा लज्जामज्जायमंदिरं भज्जा । आसी य अरहदासीनामा सव्वंगचंगीगी ॥ ११ ॥ तेसि गिहे महिसीणं एगो रक्खाकरो सुभगनामो । होत्था पत्थुयकज्जे समत्थओ भद्दगप्पगई ॥ १२ ॥ सो अन्नया नईए तडम्मि सीयम्मि दुरहियासम्मि । निवडंतम्मि वियाले गेहाभिमुहं अइ-

च्छंतो ॥ १३ ॥ महिसीसहिओ चारणसाहुं गयणंगणाओ ओइन्नं । अवलंबियबाहुजुयं काउस्सग्गे ठियं संतं ॥ १४ ॥ दूरनिरावणतणुं पेच्छइ तो तम्मिलग्गबहुमाणो । तग्गुणसंभरणाए तं रयणिं कहवि वोलेई ॥ १५ ॥ संपत्ते पच्चूसे समूसुगो जाव तत्थ सो जाइ । ता सूरुग्गमसमओवियंभिओ भिन्नतिमिरभरो ॥ १६ ॥ उस्सारियभुयजुयलो नमो अरिहंताणमिइ भणेऊण । सो साहू गयणयले उप्पण्णो तक्खणच्चेव ॥ १७ ॥ उप्पयमाणो दिट्ठो तेण सो निसुणिओ नमोक्कारो । तो जायसद्दहाणो अहन्निसं तं चिय पढेइ ॥ १८ ॥ अह सेट्ठिणा कयाई जहा कहंची पढंतयं दट्ठुं । पडिसिद्धो जह एवं पढिज्जमाणे धुवं दोसो ॥ १९ ॥ पडिभणियं तेण जहा एवं पयमंतरेण सक्केमि । ण खणंपि ठाउमिय भासियम्मि सेट्ठी विचिंतेइ ॥ २० ॥ आसण्णसिद्धिलाभो कोइ इमो जस्स एरिसी भत्ती । एयम्मि ता समग्गो दिज्जउ एसो नमोक्कारो ॥ २१ ॥ जिणपडिमापच्चक्खं सुमुहुत्ते दिन्नओ तओ भणिओ । जह सोम ! सुद्धसमाए सययं परिभावणिज्जोत्ति ॥ २२ ॥ अह अन्नया पवत्ते वासारत्ते गहित्तु महिसीओ । पत्तो नईसमीवे पारद्धा चारिउं ताओ ॥ २३ ॥ परतीरगयाओ खेत्तियस्स अन्नस्स खेत्तभूमीओ । लग्गा चरिउं अइवरिसणेण जाया नई सुभरा ॥ २४ ॥ सामिउवालंभभया तासिं महिसीण रक्खणनिमित्तं । दिन्ना नईए झंपा भिन्नो उयरम्मि कीलेण ॥ २५ ॥ इह लोए आरोग्गं अभिरुइयनिप्फत्ती अत्थकामाण । सिद्धीय, सग्गसुकुले पच्चायाई य परलोए ॥ २६ ॥ जस्सेरिसा गुणा वित्थरंति तं भावओ अणुसरंतो । पंचनमोक्कारमईवगोयराकालमणुपत्तो ॥२७॥ तस्सेव सेट्ठिणो भारियाए गब्भम्मि अब्भुयब्भूओ । उववन्नो सो जलनिहिमुत्तिपुडे मोत्तियमणिव्व ॥ २८ ॥ तस्साणुभावओ किंचिदंगमणघत्तणं पवज्जेइ । वयणांभोरुहयं पंडुरं च

जायं गई मंदा ॥ २९ ॥ जा आसि सहावाओ गब्भभरेणं च सा दढं जाया । नीलमुहं परिपंडुरछायं ससिमंडलविडंबि ॥ ३० ॥ वच्छोरुहाण जुयलं छप्पयपरिभुज्जमाणमुहदेसं । कमलजुयलं व राइयअच्चग्गलग्गसोहग्गं ॥ ३१ ॥ जंघाओ सहीओ इव मंभूयाओ पभूयरूवाओ । अलसत्तं मित्तंपिव तीए सयासं न उज्झेइ ॥ ३२ ॥ उदरेण समं वुड्ढिं पत्ता लज्जा अहुज्जमो णट्ठो । उदरवलीहिं सह तह नयणजुयं पंडुरं जायं ॥ ३३ ॥ परिपोढपुन्नगब्भाणुभावओ तीए कमलनयणाए । नंपुन्नो इयरूवो तइए मासम्मि दोहलओ ॥ ३४ ॥ जह जिणहरेसु पूया होइ पभूया दया य जीवेसु । सुहिओ सव्वोवि जणो जइ ता मइ मो वियंभिज्जा ॥ ३५ ॥ तम्मि असंपज्जंते ओलग्गमुही सुपंडुरसरीरा । खीरकवोला वित्थारनयणिया झत्ति सा जाया ॥ ३६ ॥ पुट्ठा य सेट्ठिणो दढमक्खायं जह इमो मणोभावो । संपइ संपन्नोऽपूरणेण तस्सेरिसाऽवत्था ॥ ३७ ॥ महया विहववएणं दूरं परिमुक्क किविणचरिएणं । सो सिट्ठिणा पहिट्ठेण सुट्ठु संपाडिओ सव्वो ॥ ३८ ॥ पइरिक्काए सुहाए सेज्जाए एत्थ भोयणेहिं च । सा गब्भं वहइ महासमाहिसारं तओ नवसु ॥ ३९ ॥ मासेसु समहिएसुं गएसु सुहजोगलग्गसमयम्मि । पुन्नाए तिहीए सुक्किलम्मि पक्खे वरे रिक्खे ॥ ४० ॥ उच्चट्ठाणगएसु गहेसु दिसिमंडलेसु विमलेसु । झत्ति पसूया रविमंडलं व पुव्वा सुयं सा य ॥ ४१ ॥ विहियं वद्धावणयं तूररवापूरपुन्नदिसिचक्कं । सयलपुरलोयलोयणमणहरणं दिन्नबहुमाणं ॥ ४२ ॥ पत्ते दुवालसदिणे विहिएसुं सूइ समय किच्चेसु । संमाणियबंधुजणो पियरजणो नाममिय कुणइ ॥ ४३ ॥ जं दंसणसुद्धिपरा जाया जणणी इमम्मि गब्भगए । तम्हा सुदंसणो एस होउ पुत्तो पवित्तगुणो ॥ ४४ ॥ नीरोगो निस्सोगो विगयविओगो पवड्ढिउं लग्गो । सो बालो बहुलेयरपक्खे ससिमंडलकलव्व ॥ ४५ ॥ समए

संगहियाओ कलाओ सव्वाओ जायतारुन्नो । संपत्तो स मणुन्नो गुणन्नजणजणियसंतोसो ॥ ४६ ॥ वसणं दाणम्मि परं पणओ य मुणीसु सुगुरुसु विणओ य । सीलम्मि रई न मई सुविणेवि अकज्जकरणम्मि ॥ ४७ ॥ परिणाविओ य पिउणा सुकुलुग्गयमग्गलं गुणगणेण । सयलमहिलाण मज्झे मणोरमं नाम वरकन्नं ॥ ४८ ॥ ठाणे २ परिगिज्जमाणगुणगउरवो गुणिजणेणं । गमयइ दिणाइं मइविहवविजियगिव्वाणवहुमंती ॥ ४९ ॥ इओ य दहिवाहणस्स रन्नो पुरोहिओ आसि कविलनामोत्ति । कविला नामेण पिया अहन्नया तीए सो पुरओ ॥ ५० ॥ सेट्ठिसुदंसणचरियं कयवहुमाणो पसंसिउं लग्गो । जह एत्थ णत्थि संपइ गुणेहिं एयस्स कवि तुल्लो ॥ ५१ ॥ "द्वावेतौ पुरुषौ लोके परप्रत्ययकारकौ । स्त्रियः कामितकामिन्यो लोकः पूजितपूजकः ॥ ५२ ॥" इय वयणमणुसरंती सा रागपरव्वसा वहुं जाया । तस्संगमाय मग्गइ वहू उवाए अह कयाइ ॥ ५३ ॥ पेसविया नियचेडी भणाविया जह पुरोहिओ सरुओ । किंचि असत्थसरीरो इच्छइ तुह दंसणं काउं ॥ ५४ ॥ तो सो अइसरलमणो सच्चं नियतुल्लचरियमिक्खंतो । अकयण्णमणवियक्को सच्चं चिय मन्नइ तहाहि ॥ ५५ ॥ निययाणुमाणकप्पियपरासओ सव्वहा जणो सव्वो । णीयाण नाखलो नामहाणुभावो महंताणं ॥ ५६ ॥ पत्तो परिमियपरिवारपरगओ सो पुरोहियगिहम्मि । पुच्छइ अपेच्छमाणो पुरोहियं कत्थ सो एत्थ ॥ ५७ ॥ ता उग्घडियमणोगयभावा कविला पयंपिउं लग्गा । भट्टो गओ निवगिहं परोक्खरागं परिवहंती ॥ ५८ ॥ ज्झीणा दीणाणि वहुयाणि अहमिओ तुहविओयदुक्खमिणं । सक्का सोढुं न कहिंवि वंछियं ता कुण ममंति ॥ ५९ ॥ सूणासालगओ इव छगलो भयविम्हलो हमो जाओ । धी देव्वपरिणईए जुत्तो दुग्घडमिमं जायं ॥ ६० ॥ सयलसमीहियसंपायगस्स चिरपालियस्स

सीलस्स । भंगो धुवं इमाए जइऽचिंतियकारगो होमि ॥ ६१ ॥ अन्नह अतुच्छमच्छरविच्छुरियाइह असंतदोसेण । मज्झ अकलंकचरियस्स लंछणं लाइही एसा ॥ ६२ ॥ ता निउणवुद्धिजोएण केणई एयवसणसलिलाओ । उत्तरियव्वंति तओ परूवियं उत्तरं तेण ॥ ६३ ॥ भद्दे ! नरनेवत्थो नपुंसगो परिभमामि पुरिमज्झे । ता किं करेमि तुमए न चिंतणिज्जो पणयभंगो ॥ ६४ ॥ झत्ति तओ निक्खंतो कयत्थमप्पाणयं परिगणंतो । जम्हा न सीलविलओ नवा अलीओ कलंको मे ॥ ६५ ॥ इहं जो चेव वसंतो लक्खिज्जइ वुहजणेण मासेसु । णो अन्ने जं सुण्णा गुणेहिं जणजणियहरिसेहिं ॥ ६६ ॥ मो अन्नया महूसवसमओ जणजणियवम्महुम्माहो । जाओ जाइपुरस्सरनवकुसुमवियंभियामोओ ॥ ६७ ॥ कलकूजिर-कोइलकुलमणुन्नसंपुन्नकाणणाभोओ । भोगपरलोगकिज्जंतवित्तकड्डापविच्छड्डो ॥ ६८ ॥ महुरारवछप्पयपिज्जमाणमयरंद-कमलसरसुहओ । वाहुल्लुम्मिल्लियपल्लवालिसोहिल्लसालिभरो ॥ ६९ ॥ सुरहिकुसुमोववेओ ठाणे २ तहा इमो जम्हा । तो सुरहित्ति निरूवियनामा सयलम्मि भुवणम्मि ॥ ७० ॥ चंदणतरुसाहंदोलणेण संपुण्णपरिमलो पवणो । मलयाओ निग्गओ निव्ववेइ खोणीतलं जत्थ ॥ ७१ ॥ उज्जाणपालगेहिं राया दहिवाहणो पणमिऊण । विण्णत्तो जह सामी ! महू महीए समोइण्णो ॥ ७२ ॥ उप्पन्नकोउहल्लो सुमहल्लसमिद्धिसंगओ संतो । नयराओ निग्गओ सेट्ठिपमुहनागरजणाणुमओ ॥ ७३ ॥ देवी अभया कविला पुरोहिया तह मणोरमा तइया । सेट्ठिसुदंसणभज्जा । सिवियारूढा पचलियाओ ॥ ७४ ॥ नियदेह पहापूरियदिसामुहा ससिकलव्व सोहंती । दिट्ठा अभयाए मणोरमेहिं पुत्तेहिं सवत्तो ॥ ७५ ॥ परिवेढिया

1 व. इह जाव वयमंतो ।

सिरीसमनेवत्था सा मणोरमा तत्तो । पुट्ठा कविला तीए कस्सेसा चिन्नपुन्नस्स ? ॥ ७६ ॥ हसिया कविला तक्खणमब्बो ! अच्चब्भुयं इममिमीए । संढेवि पइम्मि सुया गयाववाया जओ जणिया ? ॥ ७७ ॥ भणइ अभया कहं ते णायं जह संढओ पई इस्से ? । उग्घाडियभिप्पाया पुव्विल्लं चरियमक्खेइ ॥ ७८ ॥ देवीए पुणो भणियं णपुंसओ सो भवारिसीणं ति । कामुगसत्थनिरूवियपवंचएगंतविमुहाणं ॥ ७९ ॥ ण उणो मणोरमाए पव्वइयाए जिणाणुरत्ताए । ता कह भणियं तुमए जहा सुनिउणा इमा जीए ॥ ८० ॥ जणियाणि पुत्तभंडाणि रक्खिओ तह जणाववाओवि । संते सुदंसणे नियपइम्मि सप्पुरिसचरियम्मि ॥ ८१ ॥ चिंतेइ तओ कविला धुत्तेण पवंचिया जणेणाहं । एवमईए कज्जे फुरइ न कोई उवाउत्ति ॥ ८२ ॥ भणिया देवी जइ नाम एस जाओ नपुंसओ मज्झ । ता किं तीरइ तुमए पुरिसो काउं सुकुसलाए ? ॥ ८३ ॥ अभया भणइ जइ इमं रमाविउं नो तरामितो नियमो । जावज्जीवं महिलत्तणस्स अइनीयचरियस्स ॥ ८४ ॥ इय विहियपइन्नाए समए नयरंतरम्मि पविसित्ता । भणिया पंडियाधाई सुदंसणेणं जहा संगो ॥ ८५ ॥ सिज्झइ लहुं कुण तहा एयम्मि अनिम्मिए न मम जीयं । भणिया एसा तीए न सुंदरं चिंतियं तुमए ॥ ८६ ॥ सो पररामासु सहोयरत्त-मेगंतियं समुवहइ । किं पुण तुह सरिसीसुं नरेंदभज्जासु, तो भणइ ॥ ८७ ॥ अम्मो ! जहा कहंची संपाडेयव्वओ ममं तुमए । जम्हा कविलाय पुरो मया पयिण्णाकया एसा ॥ ८८ ॥ धाईए चिंतियं धणियमेत्थ एक्को परं उवाओत्ति । सो पव्वदिणे चउरंगपोसहो सुन्नगेहम्मि ॥ ८९ ॥ ठाइ मसाणे वा काउसग्गपडिमाण जीवियनिरासो । एगागी तत्थ ठिओ अनज्जमाणो निसासमए ॥ ९० ॥ जइ कामदेवपडिमानिभेण सक्किज्जए इहाणेउं । वंचेत्तु दारपाले ता कहसु जहा तहा

अट्ठमिपव्वे सुन्ने गिहम्मि पडिमाठियं संतं ॥ ९२ ॥ दट्ठुं
काहं ॥ ९१ ॥ भणियं देवीइ अवितथमेव संपज्जए तओ धाई । तो कामसत्थवित्थारिएहिं
निट्ठुरहियया तस्सुप्पाडणमहायरइ ताहे । उप्पाडित्ता चेडीहिं अप्पिओ अभयदेवीए ॥ ९३ ॥ तो कामसत्थावित्थारिएहिं
नाणाविहोवयारेहिं । तं खोभिउं पयट्टा विमुक्कनीसेसनियलज्जा ॥ ९४ ॥ सो सविसेसं पच्चक्खाणट्ठाणे मणं निरुंभित्ता ।
सिद्धिसिलोवरिसरइंदुकुंदसंखुज्जलच्छाए ॥ ९५ ॥ अप्पाणं ठावित्ता तद्देससमीववत्तिणो सिद्धे । धुणियासेसकिलेसे
निउणं परिचिंतिउं लग्गो ॥ ९६ ॥ तो कट्ठनिव्विसिट्ठं तणुचेट्ठंदुद्धरं धरंतस्स । रयणी अइच्छिया सा न कोवि जाओ
वियारो से ॥ ९७ ॥ जाया पभायसमए वहुं विलक्खत्तणं परिवहंती । तिक्खेहिं नियनक्खेहिं दारिउं देहमह लग्गा
॥ ९८ ॥ उक्कूइयं इमो जं नो पडिवन्नो पइद्दयाइ मए । सो जायपओसो मज्झ निग्गहं एवमायरइ ॥ ९९ ॥ अमयस्स
विमरस्सवि णूणमेत्थ ठाणं इमाओ रामाओ । रत्ताउ होंति अमयं विसं पओसं पवन्नाओ ॥ १०० ॥ उच्छलिए तुमुलरवे
रायावि समागओ पलोएइ । देविं जा तदवत्थं विहिओ सो दुद्धरो रोसो ॥ १०१ ॥ माणुस्सयाण जम्हा इत्थीण
पराभवो सुदुव्विसहो । नो अन्नो कत्तोवि य निमित्तओ जं सहिज्जंति ॥ १०२ ॥ तो वज्झो आणत्तो सव्वत्थवि भासिओ
नयरमज्झे । रत्तंदणाणुलित्तो सीसोवरिधरियछित्तरओ ॥ १०३ ॥ खरमारूढो पुरओ ताडियउद्दंडविरसडिंडिमओ ।
रुज्जलकयमुहपिंडो गललंबिसरावमालो य ॥ १०४ ॥ उग्घोसियं न रायावि अन्नो वा कोववरज्झइ इमस्स । नियदुच्च-
रियं केवलमेयफलं ज्झत्ति संजायं ॥ १०५ ॥ निसुओ मणोरमाए वुत्तंतो एस कन्नदुहदाई । परिभावियं महप्पा सुविणेवि
न परिसं कुणइ ॥ १०६ ॥ जइ मज्झ अत्थि तस्स य सीलस्स निसेवियस्स फलमेत्थ । ता अक्खओ इमाओ वसणाओ

लहुं स उत्तरउ ॥ १०७ ॥ इय चिंतिय पवयणदेवयाए विहिओ थिरो तणुस्सग्गो । वज्झट्ठाणोवगओ पडिवन्नो पवयणसूरीए ॥ १०८ ॥ सो पुण नियकम्मफलं परिभावइ न उण कस्सई दोसो । जमलीयदोसदाणं भवंतरे इयफलं होइ ॥ १०९ ॥ आरोविओ जया सो सूलाओ तक्खणेण सा जाया । सिंहासणं मणिखंडमंडियं फुरियतेयभरं ॥ ११० ॥ तत्तो असिप्पहारो खित्तो खंधम्मि सोवि संजाओ । अइबहलपरिमला मालईए माला गले तस्स ॥ १११ ॥ जा पुण साहोलंवणहेऊ रज्जू गलम्मि से दिन्ना । सा थूलामलमुत्ताहलपरिकलिओ लहु हुओ हारो ॥ ११२ ॥ जं जं कुणंति ते वज्झभूमिपुरिसा नराहिवनिउत्ता । तस्साणुकूलभावं तं तं पडिवज्जए सव्वं ॥ ११३ ॥ तो ते अदिट्ठपुव्वं अस्सुयपुव्वं च वइयरं सव्वं । भीया कहंति रन्नो देव ! न जोग्गो इमाए इमो ॥ ११४ ॥ हीलाए धुवं पुरिसंतरं तु एसो अउव्वयं किंचि । रोसं गयम्मि एयम्मि सव्वपलओ फुडं होही ॥ ११५ ॥ णूणमसज्जण चरियाइ मज्झ देवीइ अलियगो एस । आरोविओ कलंको ता खमणिज्जोत्ति चिंतित्ता ॥ ११६ ॥ चउरंगवलसमेओ णागरगजणाणुगम्ममाणपहो । दहिवाहणो तयं तम्मि अप्पणा विणयपणयसिरो ॥ ११७ ॥ पत्तो नियम्मि जयकुंजरम्मि आरोविउं नयरमज्झे । जा आणिज्जइ एसा ता उच्छलिया जणसलाहा ॥ ११८ ॥ निम्महियखीरसायरफेणुज्जलसीलसालिचरियस्स । कत्तो एसो सुविणंतरेवि तुह लग्गइ कलंको ? ॥ ११९ ॥ अज्जवि सीलस्स फलं दीसइ एयारिसम्मि वसणम्मि । सव्वंगनिबुड्डावि हु जमुत्तरंती महासत्ता ॥ १२० ॥ उज्जालियं नियकुलं कित्ती देसंतरेसु संठविया । उग्घाडिओ य सज्जणमग्गो एवं तए अज्ज ॥ १२१ ॥ एमाइयाइं सज्जणजणेण वयणाइं वुच्चमाणाइं । निसुणंतो संपत्तो कुसुमेहिं विकिज्जमाणसिरो ॥ १२२ ॥ रायभवणम्मि पत्तो

विन्नत्तो नरवई जहा सामि ! । मं अणुमन्नसु काउं सामन्नं जम्मणो अहयं ॥ १२३ ॥ दहिवाहणेण तह बंधवेहिं सयलेण नयरलोएण । पडिवज्जं तावि वयं लद्धावसरोपवन्नो सो ॥ १२४ ॥ सावि य अभया देवी अइनिट्ठुरहियियचेट्ठियवसाओ । उप्पन्नतिव्वलज्जा गइमन्नमपस्समाणी य ॥ १२५ ॥ केणावि अनज्जंती उवंधिय पाणहाणिमायरइ । जाया य वणयरी कुसुमणयरपरिसरमसाणम्मि ॥ १२६ ॥ सावि य पंडियधाई तत्तो निस्सारिया इहागंतुं । गणियाए देवदत्ताए मंदिरे चेडिया जाया ॥ १२७ ॥ पइदिवसं वुत्तंतं अहप्पणो तस्स सा परिकहेइ। जह अभयाए न खोभं नीओ विहियायराएवि ॥ १२८ ॥ सोवि महप्पा कइयावि विहरमाणो गओ पुरे तम्मि । दिट्ठो तीए गोयरचरियं सणियं परिभमंतो ॥ १२९ ॥ कहिओ गणियाए जहा एसो सेट्ठी सुदंसणो जत्तो । मम सामिणीए पत्तो वुत्तंतो मरणपज्जंतो ॥ १३० ॥ नियमोहग्गस्स असज्झमेत्थकिंची अपेच्छामाणा सा । कोऊहलाउला तस्स खोभकामा भणइ चेडिं ॥ १३१ ॥ एस हले ! विस्सासिय तहा २ तं कुणेसु जह मज्झ । पविसह गिहम्मि तत्तो जं जोग्गं तं करिस्सामि ॥ १३२ ॥ तत्तो पणामपुव्वं भणिओ तीए इमस्स गेहस्स । नियचरणफंसणेणं कुणसु पवित्ते वहुपएसे ॥ १३३ ॥ गिण्हसु भत्तं पाणं च एत्थ मुणिलोगजोगमेयं च । अइसरलमणो महिलामणाइं कुडिलाइं अमुणंतो ॥ १३४ ॥ पत्तो गिहम्मि तीए ठइयं दारं विचित्तसालाए । णेऊण भणइ गणिया किं सुभग ! वयं पवन्नो सि ? ॥ १३५ ॥ भुंज ताव विसए मणोहरे, कुण पसायमिह ठासु मंदिरे । तुज्झ मज्झ मणुरूवजोव्वणं, मा कुणेसु मम पणयखंडणं ॥ १३६ ॥ णत्थि जम्मफलमन्नमुज्जलं, वज्जिऊण रइसोक्खमग्गलं । ता परूढपणयं तुमं मम, किं न मन्नसि सुरंगणासमं ! ॥ १३७ ॥ दिट्ठमत्थमवहाय खिज्जसे,

सववंछियपयत्थकारयं, मं मुयंतु विलसंतहारयं ॥ १३८ ॥ किंच दुक्करवएवि सेविए, किं परत्थ अहवा न लज्जसे ! । सववंछियपयत्थकारयं, मं मुयंतु विलसंतहारयं ॥ १३८ ॥ किंच दुक्करवएवि सेविए, एयमेव फलमेत्थ पाविए । अत्तणो कुणइ को कयत्थणं, अणुसरंत परलोयपत्थणं ? ॥ १३९ ॥ सेविएसु विसएसु अत्थि मे, चिंतियं जइ वयम्मि एत्थिमे । उग्गरूवतव चरणकारया, होमु दोवि दुग्गइनिवारया ॥ १४० ॥ इय पत्थिओवि जाहे सुरसिहरिसरिच्छधीरिमा मुयइ । न पइन्नमेस लग्गा ताहे उवगूहणाईहिं ॥ १४१ ॥ चालेउं कामुगलोयसत्थवित्थारिएहिं विविहेहिं । तहवि य अजायखोभो दिणावसाणे खमावित्ता ॥ १४२ ॥ तह अप्पाणं निंदिय सविंदियसंवरेण मयकप्पो । चेडीहिं समुप्पाडिय मसाणठाणे परिट्ठविओ ॥ १४३ ॥ पडिवन्नकाउसग्गो तत्थवि वंतरियसुराए अभयाए । उवसग्गिउ-माढत्तो सम्मं सहमाणओ सत्त ॥ १४४ ॥ दिवसाणि जाव गमयइ सूरुग्गमणे अहट्ठमदिणम्मि । पयडियलोयालोयं पावइ सो केवलालोयं ॥ १४५ ॥ सच्चरियाखित्तमणा समागया तत्थ चउविहदेवा । अइधवलविसालदलं सुवन्नकमला-सणं रइयं ॥ १४६ ॥ उवविट्ठो तत्थ इमो केवलमहिमा कया, तओ कहिओ । धम्मो भवन्नवुद्धारधीरबोहित्थसारिच्छो ॥ १४७ ॥ जहा—"लद्धूणुत्तममाणुसत्तणमिणं कत्तोवि पुण्णोदया, धम्मं तित्थयराण तत्थवि तहा पावेत्तु तुब्भेहितो । नीहारिंदुसमुज्जलेण मणसा देवो जए पूज्जउ, पूयापुवगमायरेण महया सम्माणणिज्जो जिणो ॥ १४८ ॥ पच्चक्खाणमणु-क्खणं जलहरासारोवमाणो तहा, कामक्कोहदवग्गिनासणकए सग्गापवग्गावहो । सज्झाओ पडिवन्नपुन्नणियमा णिच्चं तमब्भु-ज्जमो, कायवो जिणदेसिएण विहिणा दीणाइदाणेवि य ॥ १४९ ॥ वाढं नायणहपरायणत्तणरई नीहारहारुज्जले, लोलत्तं जससंगहम्मि गरुई दक्खिन्नबुद्धीवि य । णिच्चं मच्चुझडप्पवाहतसणं तप्पेल्लणे जो सुए, मग्गो तस्स निरूवणं सुनिउणं

पज्जंतकालोचिओ ॥ १५० ॥ वच्छल्लं समधम्मियाण परमं जीवाण रक्खा दढा, वेरग्गं विसएसु दुग्गइपुरीपंथेसु लोलेसु य । अन्नोवेत्थ विही जिणिंदसमए जो बंभचेराइओ, पण्णत्तो सुपवित्तसंपयकरो सो सेवणिज्जो सया ॥ १५१ ॥ लद्धो कप्पतरुवि कप्पियफलो चिंतामणी चिंतिओ, धेणू कामदुहा निहाणमणहं दिव्वोसहीओवि य । णो लब्भंति सुहेण धम्मगुरवो सन्नाण नीराकरा, सुद्धायारपरा सुदेसणसुहाकोसा अरोसा सया ॥ १५२ ॥ जे गोसीससरिच्छसोरभभरा सीलेण लीलालए, जेऽणुद्दामरवम्महारिपसरा जे वुद्धसुद्धागमा । साहूणं समधम्मियाण य तुमं मुंचेज्ज मा संगमं, तेसिं दोसविसोसहाण महिमा माणिक्कठाणेण य ॥ १५३ ॥ नो भूपालपए न रोगविलए नो चेव देवालए, णो चिंतामणिणो ण कप्पतरुणो लाभेवियंभेज्ज सो । निव्विण्णाण भवन्नवाओ धणियं निव्वाणकंखीण जो, संजाएज्ज गुणब्भुयम्मि सुयणे दिट्ठे पमोओ मणो ॥ १५४ ॥ सम्मं णाहिगयागमा गुरुकुले संविग्गमग्गाणुगे, नो वुत्था पसमं सभाववसओ नोप्पन्नपुवा तहा । तेसिं मूढमणाण देसणगुणाऽजोग्गाण जा देसणा, सा दूरेण दवग्गिदूमियमहारन्नंव वज्जा जओ ॥ १५५ ॥ नो सत्थं न विसं न साइणिवसो नो भूययेयग्गहो, दुक्कालो न दुराउलं ण जलणो जालाकरालो य तं । सिद्धंतो जिणभासिओ कुमइणा लोएण मिच्छागहा, संपाडेज्ज जए अणत्थमिहजं देसिज्जमाणोऽन्नहा ॥ १५६ ॥ एसो धम्मोवएसो निविडतमभरुत्तारतारप्पईवो, एसो धम्मोवएसो निविडतममहावाहिनासोसही य । एसो धम्मोवएसो सिवसुहभवणारोहसोवाणसेणी, एसो धम्मोवएसो भवियजण ! तओ नावणिज्जो मणाओ ॥ १५७ ॥ वुद्धा वहवो जीवा

१ ग. व.-डेज अणत्थमत्थमिह ।

वंतरदेवी य देवदत्ता य । तह पंडिया य धाई एवं सो विहियकल्लाणो ॥ १५८ ॥ केवलिविहारमाराहिऊण निस्सेसखीणकम्मं सो । सिवमयलमरुयमभयं पत्तो सिवनामगं ठाणं ॥ १५९ ॥ इय परिणयवयसारा भव्वा कल्लाणकारणं होंति । दढमप्पणो परेसिं च जायहारुज्जलजसोहा ॥ १६० ॥ इति ॥

अथ पञ्चमोदाहरणम्;—

णासेक्के णंदद्दुगं एगो सड्ढोऽवरो उ मिच्छत्तो। राय तलाग णिहाणगसोवण्णकुसाण पासणया ॥५३१॥ १
तह किट्ट लोहमयगा अजत्त कम्मकर गहण विक्कणणं। सड्ढपरिण्णाणग्गह इच्छापरिमाणभंगभया ५३२
इयरगह पइदिणमिहं आणिज्जेह गहणमहिगेणं। बहु गमण निमंतणाओ तह पुत्तनिरूवणा गमणं ५३३
आगम अहिगादाणं वावडमग्गण यरोस खिवणम्मि। मलगम सुवण्णदंसण खरदंडिय पुच्छ सेसेसु ५३४
सांहणगदिट्ठपुव्वा अण्णोण्णेगेण दिट्ठगहणं च। पुच्छा सावगपूया दंडो इयरस्स अइरोद्दो ॥ ५३५ ॥ ५ ॥

नासिक्ये नगरे नन्दद्विकं द्वौ नन्दनामानौ वणिजौ समभूताम् । तयोश्चैकः श्राद्धो जिनवचनश्रद्धालुः गृहीताणुव्रतादिश्रावकजनयोग्यसमाचारो भगवदर्हद्वचनमेव सर्वसमीहितसिद्धिहेतुतया नित्यं मन्यमानः सन्तोषपीयूषपानप्रभावान्निवारितविषयलोभविषवेगः प्रशमसुखखानिमध्यमग्नः कालमतिवाहयांचकार । अपरस्तु द्वितीयः पुनः 'मिच्छत्तो' इति

मिथ्यात्वं युक्तायुक्तवस्तुविचारतिरस्कारकारी जीवपरिणतिविशेषस्तेनार्त्तः पीडितो मिथ्यात्वार्त्तः; अथवा दण्डयोगाद्दण्डवद् मिथ्यात्वयोगाद् मिथ्यात्वः सन् अतितीव्रलोभो भृशं सर्वक्रियासु गुणदोषयोः परिणाममगणयन् प्रवृत्तिमाललम्बे। अन्यदा 'रायतलाग' त्ति राज्ञा तडागमोड्डैः खानयितुमारब्धम्। तत्र च निधानगतसौवर्णकुशानामतिचिरकालनिधाननिक्षिप्तसुवर्णमयकुशानामोड्डानां दर्शनमजायत ॥ ५३१ ॥ १ ॥ 'तह किट्ट' त्ति तथाविधताम्रमयाधारमलसंगलनात् सम्पन्नकिट्टास्ते संजाताः। ततः सुवर्णछायाभङ्गाल्लोहमयका इति संभाव्यायत्नोऽनादरस्तेषु तैर्विहितः। कर्मकरैश्च तडागस्वानकर्किंकरैर्ग्रहणक्रिया तेषु दानं तेषां कृतम्। विपणिपथावतारणेन च विक्रयणमारब्धम्। तत्र च 'सड्ढपरिण्णाणगह' त्ति तेन नन्दश्राद्धेनाकारविशेषात् तौल्यविशेषाच्च किट्टावृता अपि ते सुवर्णमया इति ज्ञानविषयतां नीताः। अग्रहोऽनुपादानं च कृतं चैषाम्। कुत इत्याह—इच्छापरिमाणभंगभयात्। यद्यपि राजलोकेन तथा गृह्यमाणेषु ज्ञातेषु तेषु सर्वस्वापहारादिको निश्चितो दण्डः सम्पद्यत इति मनसि तस्य वितर्कणमस्ति, तथापि तदवधीरणेन प्रतिपन्नस्येच्छापरिमाणव्रतस्य तत्सुवर्णकुशसंग्रहेणाधिक्यं संजायते, इति मा भूत् प्राणभङ्गादपि दारुणफलो व्रतभङ्ग इत्यभिप्रायाद् न गृहीता इति ॥ ५३२ ॥ २ ॥ इतरग्रहः इतरेण मिथ्यादृशा नन्देन दारुणलोभभुजगविषविह्वलेन ग्रहस्तेषां विज्ञाततथावस्थिततत्स्वरूपेणापि कृतः। भणितं च प्रतिदिनमिहानयत कुशानेतान् कार्यं महदस्माकमेतैः। आगतानां च ग्रहणमधिकेन लोहमयकुशमौल्याद् अतिरिक्तेन द्रव्येण करोति स्म। एवं च बहुग्रहणं प्रतिदिवसं गृह्यमाणतया बहूनां प्रभूतानां ग्रहणमजनि। अन्यदा च कस्यचित् स्वजनादेरलंघनीयवचनस्य गृहे कश्चिदुत्सवो बभूव। तेन चासावागत्य निमंत्रितः।

ततो निमन्त्रणात्—यथाऽहं तडागखानकहस्तात् कुशान् गृहीतवान् तथा भवतापि ग्राह्या इति पुत्रनिरूपणानन्तरं तेन तत्र गमनं कृतम् ॥ ५३३ ॥ ३ ॥ तस्य च तत्रागमः समागमनं तडागखानकानां कुशहस्तानां हट्टे संजातम् । तैश्चाधिकधनेन ते कुशा दातुमारब्धाः । तेन चादानमधिकमूल्यस्य कृतम् । ततो व्यावृत्तमार्गणा च व्यावृत्तस्य हट्टव्यवहारे[1] तस्य पार्श्वात् पुनरप्यधिकमूल्यमार्गणा सत्वरैः सद्भिस्तैर्यदा कृता, तदा तेन रोषेणाक्षमया तेषां कुशानां हट्टाद् बहिर्देशे क्षेपे कृते सति मलस्य किट्टलक्षणस्य गमोऽपगमः । ततस्तस्मात् सुवर्णदर्शनं खरकर्मणां दण्डपाशिकनराणां तैश्च निवेदितम् । दण्डिकपृच्छा–राज्ञा प्रश्नः कृतः शेषेषु कुशेषु विषये यथा क्व शेषाः कुशा विक्रीता भवद्भिरिति ॥ ५३४ ॥ ४ ॥

तैश्च साधनं निवेदनं कृतं, यथा—दृष्टपूर्वा अन्येनैकेन नन्देन दृष्टाः परमग्रहणं चाग्रहणमेव तेन तेषां कृतम्, अनेन तु गृहीताः प्रभूता इति । ततः पृच्छा तस्य राज्ञा कृता, यथोपस्थिता अप्यमी कुशाः कस्माद् न गृहीताः? भणितं च तेन देव! इच्छापरिमाणव्रतभङ्गभयात् । ततः श्रावकपूजा श्रावकस्य शुद्धव्यवहारतया पूजा महागौरवरूपा कृता, दण्ड इतरस्य मिथ्यादृशो नन्दस्य पुनः रौद्रः सर्वस्वप्राणहारणलक्षणः कृतः । तथा ह्यसौ मित्रगृहाद् निवर्त्तमान एवं वृत्तान्तमाकर्ण्य 'अहो? निजजंघाबलादेव हट्टादुत्थायाहमन्यत्र गतः, ततो नूनमेतयोरेवापराधः, तच्छेदनीये एते' इति परिभाव्य तीक्ष्णधारेण कुठारेण तयोर्घातमाचचार । ज्ञातवृत्तान्तेन च राज्ञा तदवस्थस्यापि तस्य दण्डो विहित इति ॥ ५३५ ॥ ५ ॥ अथ षष्ठमुदाहरणं गाथापञ्चकेनाह;—

नन्दद्विकोदाहरणम्—

[1] खग. हट्टव्यवहारेण, घ. हट्टस्य व्यवहारे तस्य ।

उज्जेणीए रोगो णामं धिज्जाइओ महासड्ढो । रोगहियासण देविंदपसंसा असद्दहण देवा ॥ ५३६ ॥ १ ॥
काऊण वेज्जरूवं भणंति तं पण्णवेमो अम्हेत्ति । रयणीए परिभोगो महुमाईणं चउण्हं तु ॥ ५३७ ॥ २ ॥
तस्साणिच्छण कहणा रन्नो सयणस्स चेव तेसिं तु । लग्गण सत्थकहाहिं ताणं इयरस्स संवेगो ॥५३८॥३
देहत्थपीडाणाया पडिवोहण मो तु णवरमेतेसिं । आया तु देहतुल्लो देहो पुण अत्थतुल्लोत्ति ॥ ५३९ ॥ ४ ॥
देवुवओगे तोसो नियरूवं रोगहरण नामंति । आरोगो से जायं वयपरिणामोत्ति दट्ठव्वो ॥ ५४० ॥ ५ ॥

उज्जयिन्यां नगर्यां वालकालादेव रोगवहुलतया रोगो नाम रोग इत्याख्यया प्रसिद्धः, धिग्जातीयो महालोभाभिभूततया परप्रार्थनाप्रवणत्वेन धिग् निन्दनीया या जातिस्तस्यां भवो ब्राह्मण इत्यर्थः । कीदृश इत्याह–महाश्राद्धोऽणुव्रतादिश्रावकसमाचारशुद्धपरिपालनतया प्रधानश्रावकः । तस्य च भवान्तरोपार्जितासद्वेद्यादिकर्मपरिपाकतः कश्चिदनिर्द्धारितस्वरूपो रोगो जातः । तेन च सम्पद्यमानचिकित्सासामग्रीकेणापि तस्य रोगस्याधिसहनमाश्रितम्, यथा—"सह कडेवरखेदमचिन्तयन् स्ववशता हि पुनस्तव दुर्लभा । वहुतरं च सहिष्यसि कर्म हे परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥१॥ अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् । नाभुक्तं क्षीयते कर्म्म कल्पकोटिशतैरपि ॥ २ ॥" एवं च तस्य तं रोगं सम्यगधिसहमानस्य, अत एव रोगप्रतीकारपराङ्मुखस्य गच्छत्सु दिवसेषु देवेन्द्रप्रशंसा प्रवृत्ता, यथा–अहो ! महासत्त्वो रोगनामोज्जयिन्यां ब्राह्मणो यदेवमुपस्थाप्यमानचिकित्सोऽपि तदनपेक्षतया रोगमधिसहमानस्तिष्ठति । ततश्च

तस्याश्चाश्रद्धानेऽप्रतीतौ कौचिद् द्वौ देवौ ॥ ५३६ ॥ १ ॥ कृत्वा विधाय वैद्यरूपं भणतः, यथा—त्वां प्रज्ञापयावो नीरोगदेहं विदध्वः आवाम्, इति वाक्यपरिसमाप्तौ, परं रजन्यां रात्रौ परिभोगोऽशनादीनां मधुमद्यमांसम्रक्षणानां चतुर्णां त्वेतेषां भोगो विधेय इत्यर्थः ॥ ५३७ ॥ २ ॥ ततस्तस्य रोगनाम्नो ब्राह्मणस्य बृहस्पतेरपि सकाशात् समधिकप्रतिष्ठस्यानेषणमप्रतिपत्तिरूपं संवृत्तम् । यतः परिभावितमनेन "वरं शृङ्गात्तुङ्गाद् गुरुशिखरिणः क्वापि विषमे, पतित्वाऽयं कायः कठिनदृषदन्तर्विदलितः । वरं न्यस्तो हस्तः फणिपतिमुखे तीक्ष्णदशने, निपातो वा वह्नौ तदपि न कृतः शीलविलयः ॥ १ ॥" इति । ततस्तस्य चिकित्साऽनिच्छायां कथना निवेदना राज्ञः स्वजनस्य चैव बान्धवलोकस्य 'तेसिं तु' ताभ्यां वैद्याभ्यां पुनः कृता, यथायमावाभ्यां क्रियमाणामपि चिकित्सां नेच्छति, न चैतत् सुन्दरम्, यतः पठन्ति कुशलाः—"विषं कुपठिता विद्या, विषं व्याधिरुपेक्षितः । विषं गोष्ठी दरिद्रस्य, वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ १ ॥" इति । ततो "लग्गण सत्थकहाहिं ताणंति" लगनं बद्धादरत्वं तस्य चिकित्साकारणे, कथमित्याह—शास्त्रकथाभिस्तेषां राज्ञः स्वजनानां च; राजा स्वजनाश्च शास्त्रकथाभिस्तं चिकित्सायां प्रवर्तयितुं लग्ना इति भावः; यथा—"शरीरं धर्मसंयुक्तं रक्षणीयं प्रयत्नतः । शरीराच्छ्रवते धर्मः पर्वतात् सलिलं यथा ॥ १ ॥" नहि देहविनाशे कस्यचित् काचित् प्रत्याशा साफल्यमश्नुते, इति सर्वथा देह एव रक्षणीय इति । इदं च तैरुच्यमानस्येतरस्य रोगनाम्नो द्विजस्य संवेगो देहादिप्रत्याशापरिहारेण निर्वाभिलाष एव विजृम्भितः । यथोक्तम्—"जं अज्ज सुहं भविणो संभरणीयं तयं भवे कल्लं । मग्गंति निरुवसग्गं पवग्गसुहं बुहा तेण ॥ १ ॥" ५३८ ॥ ३ ॥ ततस्तेन देहार्थपीडाज्ञानाद् देहार्थयोः पीडादृष्टान्तात् "आपदर्थे धनं

रक्षेद् दारान् रक्षेद्धनैरपि । आत्मानं सततं रक्षेद् दारैरपि धनैरपि ॥ १ ॥" एवंरूपात्, किमित्याह–प्रतिबोधनं तु सन्मार्गावतारणमेव नवरमेतेषां राजादीनां कृतम्, न पुनश्चिकित्साङ्गीकार इति । यात्र तेन दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभावना कल्पिता तां दर्शयति–आत्मा तु आत्मा पुनर्देहतुल्यः शरीरसदृशः, देहः पुनरर्थतुल्योऽर्थसमः प्रतिभासते । इति प्राग्वत् । यथा हि लोकनीत्या देहार्थयोर्युगपत् पीडायामर्थपरिहारेण देह एव रक्ष्यते, तथा धार्मिकाणां देहपीडोपेक्षणेनात्मैव रक्षणीयतया प्रतिभासत इत्युत्सर्ग एषः । अव्युच्छित्त्यादिप्रयोजनान्तरासहानां युक्तमेव देहानुप्रेक्षणम् । यदवाचि निशीथभाष्ये—"काहं अछित्तिं अदुवा अहीहं तवोवहाणेसु य उज्जमिस्सं । गणं च नीईय व सारइस्सं सालंबसेवी समुवेइ मोक्खं ॥ १ ॥" ५३९ ॥ ४ ॥ ततो देवोपयोगे देवाभ्यां निजप्रतिज्ञातेऽर्थे निश्चलतायास्तस्यालोकेऽवधिना कृते तयोर्देवयोस्तोषो हर्षो जातः,–अहो ! सत्यप्रशंस एष इति। तदनु निजरूपं दिव्यभावलक्षणं समुपदर्शितम्। ताभ्यां तदनु रोगहरणं ज्वरातिसारादिसर्वरोगापहारः कृतः । तस्य नामाभिधानं च, इतिशब्दो भिन्नक्रमे। तत आरोग्य इति 'से' तस्य जातम्, परिशुद्धारोग्यगुणानन्यरूपत्वात् । तथा हि–प्राग् रोगेभ्योऽभिन्नरूपत्वेन रोग इति तस्य नाम रूढं तथा सम्प्रति देवप्रसादोपलब्धावारोग्यगुणादव्यतिरिक्तरूपादारोग्य इति नामास्य रूढिमगमत् । उपसंहरन्नाह–व्रतपरिणामः प्राणातिपातादिविरतिपरिणतिरूपः, इत्येवं कष्टदशायामप्यविचलमना द्रष्टव्यः ॥ ५४० ॥ ५ ॥ अत्र च सति यत् स्यात्तद्दर्शयति;—

सइ एयम्मि विचारति अप्पबहुत्तं जहट्ठियं चेव । सम्मं पयट्टति तहा जह पावति निज्जरं विउलं ॥५४१॥

सत्येतस्मिन् व्रतपरिणामे विचारयति मीमांसते । किमित्याह–अल्पबहुत्वं गुणदोषयोः सर्वप्रवृत्तिषु यथावस्थितमेवा-

विपर्यस्तरूपं न त्वर्थित्वातिरेकात् । आरूढविपर्ययः सदपि दोषबाहुल्यं नावबुध्यत इति । तथा, सम्यक् परिशुद्धोपायपूर्वकतया प्रवर्त्तते सर्वकार्येषु तपोऽनुष्ठानादिषु तथा, यथा प्राप्नोति लभते निर्जरां कर्मपरिशाटरूपां विपुलामक्षीणानुबन्धत्वेन विशालामिति । असम्पन्नव्रतपरिणामा हि बहवो लोकोत्तरपथावतारिणोऽपि गुरुलाघवालोचनविकला अत एवाव्यावृत्तविपर्यासास्तथा प्रवर्त्तन्ते यथा स्वपरेषां दिङ्मूढनिर्यामका इवाकल्याण हेतवो भवन्ति ॥ ५४१ ॥ एतदेव भावयति;—

पुव्विं दुच्चिन्नाणं कम्माणं अक्खएण णो मोक्खो । पडियारपवित्तीवि हु सेया इह वयणसारत्ति ॥५४२॥

पूर्वभवान्तरे दुश्चीर्णानां ततस्ततो निविडाध्यवसायाद् निकाचनावस्थानीतानां कर्मणां ज्ञानावरणादीनामक्षयेणानिर्जरणेन नो नैव मोक्षः परमपुरुषार्थलाभसरूपो यतः सम्पद्यते, किन्तु क्षयादेव । ततः कर्मक्षयार्थिना उपसर्गाश्चेदुपस्थिताः सम्यक् सोढव्याः । यदा कथञ्चित् सोढुं न शक्यते, तदा प्रतीकारप्रवृत्तिरपि प्रतिविधानचेष्टारूपा श्रेयसी, इह दुश्चीर्णकर्म्मणां क्षये, वचनसारा कल्पादिग्रन्थोक्ता ग्लानचिकित्सासूत्रानुसारिणी, यथा—"फासुयएसणिएहिं फासुयओहासिएहिं कीएहिं । पूईए मिस्सएहिं आहाकम्मेण जयणाए ॥ १ ॥" न तु गुरुलाघवालोचनविकला स्वविकल्पमात्रप्रवृत्ता ॥ ५४२ ॥ एतदेवाधिकृत्याह;—

अट्टज्झाणाभावे सम्मं अहियासियव्वतो वाही । तब्भावम्मिवि विहिणा पडियारपवत्तणं णेयं ॥ ५४३ ॥

आर्त्तध्यानाभावे "तह सूलसीसरोगाइवेयणाए विओगपणिहाणं । तदसंपओगचिंता तप्पडियाराउलमणस्स ॥" इत्येवंलक्षणस्य ध्यानशतकोकस्यार्त्तध्यानस्याभावे सति सम्यक् प्राग्भवोपार्जितकर्म्मनिर्जरणाभिलाषयुक्तत्वेनाध्यासि-

तव्योऽधिसोढव्यो मुमुक्षुणा जीवेन व्याधिः कुष्ठातिसारादिः सनत्कुमारराजर्षिवत् । तथा च पठ्यते—"कंडू अभत्त-सद्धा तिव्वा वियणा य अच्छिकुच्छीसु । सासं खासं च जरं अहियासे सत्त वाससए ॥ १ ॥" यतः, "पुव्विं कडाणं दुप्पडिकंताणं वेयइत्ता मोक्खो, नत्थि अवेयइत्ता तवसा च ज्झोसइत्त" त्ति । अथ दुर्बलसत्त्वतया व्याधिबाधामसहमानस्य कस्यचिद् यदार्त्तध्यानमुत्पद्यते संयमयोगा वाऽवसीदेयुः, तदा किं कर्त्तव्यमित्याशंक्याह—तद्भावेऽप्यार्त्तध्यानभावे, अपिशब्दात् संयमयोगापगमे च विधिना निपुणवैद्यगवेषणादिलक्षणेन प्रतीकारप्रवर्त्तनं चिकित्सारम्भणं ज्ञेयम्, अन्यथा चिकित्साप्रवृत्तावपि न कस्यचिद् व्याधेरुपशमः स्यात्, किन्तु तद्वृद्धिरेवेति ॥ ५४३ ॥

ननु कश्चित् साध्वादिः पुष्टालम्बनमुद्दिश्य प्रतिकारं कुर्यात्ततः किं निर्जरा स्याद् नवेत्यत्राह;—

सव्वत्थ माइठाणं न पयट्टति भावतो तु धम्मम्मि । जाणंतो अप्पाणं न जाउ धीरो इहं दुहइ ॥ ५४४ ॥

सर्वत्र गृहस्थसम्बन्धिनि यतिसम्बन्धिनि वाऽनुष्ठाने मातृस्थानं मायालक्षणं न नैव प्रवर्त्तते । केत्याह—भावतस्तु परमार्थत एव धर्मे व्रतपरिणामे सम्पन्ने सति । यतः, कुतः । जानन् लब्धसम्यग्बोध आत्मानं सर्वापरप्रियपदार्थाभ्यधिकं न नैव जातु कदाचिदपि धीरो बुद्धिमान् इह जगति द्रुह्यति द्रोहविषयं करोति मातृस्थानविधानेनेति ॥ ५४४ ॥

एतदेव कुत इत्याह;—

कोडिच्चागा कागिणिगहणं पावाण ण उण धन्नाणं । धन्नो य चरणजुत्तोत्ति धम्मसारो सया होति ॥५४५॥

कोटित्यागात् कोटिसंख्यादीनारपरिहारात् काकिणीग्रहणं काकिणी—पञ्चाहतैश्चतुर्भिर्वराटकैः काकिणी चैका" इतिवचनात् कपर्दकविंशतिरूपा, तस्याः काकिण्या उपादानं पापानामुदीर्णलाभान्तरायादिप्रचुराशुभकर्मणां न पुन धन्यानां धर्मधनलब्धॄणाम् । एवमपि प्रस्तुते किमित्याह—धन्यश्च धन्य एव चरणयुक्तो निष्पन्ननिष्कलंकव्रतपरिणामः पुमान् वर्त्तते, इत्यस्मात् कारणाद् धर्मसारः सदा सर्वकालं भवति, न तु मातृस्थानप्रधानः । इति कथमसौ कोटितुल्य-निर्जरालाभत्यागाद् मातृस्थानप्रधानवृत्तकारितया काकिणीतुल्यपूजाख्यात्यादिस्पृहापरः स्यादिति भावः ॥ ५४५ ॥

अत्रैवाभ्युच्चयमाह;—

गुणठाणगपरिणामे संते तह बुद्धिमंपि पाएण । जायइ जीवो तप्फलमवेक्खमन्नेउ नियमत्ति ॥ ५४६ ॥

गुणस्थानकपरिणामे गुणविशेषस्य जीवदयादिरूपस्यात्मनि परिणामे सति, तथेति समुच्चये, बुद्धिमानपि युक्तायुक्त-विवेचनचतुरशेमुषीपरिगतोऽपि न केवलं धर्मसारः सदा भवति, प्रायेण बाहुल्येन जायते जीवः, महतामप्यनाभोगस-म्भवेन कदाचित्कृत्येष्वबुद्धिमत्त्वमपि कस्यचित् स्यादिति प्रायोग्रहणम् । अत्रैव मतान्तरमाह—तत्फलं बुद्धिमत्त्वफलं स्वर्गापवर्गादिप्राप्तिलक्षणमपेक्ष्य समाश्रित्यान्ये पुनराचार्या नियमोऽवश्यंभावो बुद्धिमत्त्वस्यानाभोगेऽपि गुणस्थानक-परिणतौ सत्यामिति ब्रुवते; अयमभिप्रायः—सम्पन्ननिर्व्रणव्रतपरिणामाः प्राणिनो 'जिनभणितमिदम्' इति श्रद्दधानाः क्वचिदर्थेऽनाभोगबहुलतया प्रज्ञापकदोषाद्वितथश्रद्धानवन्तोऽपि सम्यक्त्वादिगुणभङ्गभाजो न जायन्ते, यथोक्तम्—

"सम्मद्दिट्ठी जीवो उवइट्ठं पवयणं तु सद्दहइ । सद्दहइ असब्भावं अजाणमाणो गुरुनिओगा ॥ १ ॥" इति बुद्धिमत्त्वे सति व्रतपरिणामफलमविकलमुपलभन्त एवेति ॥ ५४६ ॥

अत्रैव हेतुमाह;—

चरणा दुग्गतिदुक्खं न जाउ जं तेण मग्गगामी सो । अंधोव्वसायरहिओ निरुवद्दवमग्गगामित्ति ॥ ५४७ ॥

चरणाच्चारित्राद्देशतः सर्वतो वा परिपालिताद् दुर्गतिदुःखं नारकतिर्यक्कुमानुषकुदेवत्वपर्यायलक्षणमशर्म नैव जातु कदाचिज्जीवानां सम्पद्यते यद्यस्मात्, तेन कारणेन मार्गगामी निर्वाणपथानुकूलप्रवृत्तिः स व्रतपरिणामवान् जीवः । दृष्टान्तमाह—अन्धवच्चक्षुर्व्यापारविकलपुरुष इव । असातरहितोऽसद्वेद्यकर्म्मोदयविमुक्तो निरुपद्रवमार्गगामी मलिम्लुचादि-कृतविप्लवविहीनपाटलिपुत्रादिप्रवरपुरपथप्रवृत्तिमान् भवतीति । यथा असातरहितोऽन्धो निरुपद्रवमार्ग्गगामी सम्पद्यते, तथा चारित्री व्यावृत्तविपर्यासतया दुर्गतिपातलक्षणोपद्रवविकलो निर्वृतिपथप्रवृत्तिमान् स्यादिति ॥ ५४७ ॥

अमुमेवार्थमधिकृत्य ज्ञातानि प्रस्तावयन्नाह;—

सुव्वंति य गुणठाणगजुत्ताणं एयवइयरम्मि तहा । दाणातिसु गंभीरा आहरणा हंत समयम्मि ॥५४८॥

श्रूयन्ते चाकर्ण्यन्ते एव गुणस्थानकयुक्तानां परिणतगुणविशेषाणां जीवानामेतद्व्यतिकरे व्रतप्रस्तावे, तथेति समुच्चये, 'दाणाइसु' त्ति व्रतानां दाने आदिशब्दाद्दाने च, गंभीराणि कुशाग्रीयमतिगम्यानि आहरणानि दृष्टान्ताः, हन्तेति कोमलामन्त्रणे, समये सिद्धान्ते निरूपितानि ॥ ५४८ ॥

आहरणसंग्रहमेव तावदाह;—

सिरिउर सिरिमइसोमाऽणुव्वयपरिपालणाए णयणिउणं । कुसलाणुबंधजुत्ता णिद्दिट्ठा पुव्वसूरीहिं ॥५४९॥

श्रीपुरे नगरे श्रीमतीसोमे श्रेष्ठिपुरोहितपुत्र्यौ अणुव्रतपरिपालनायां प्रकृतायां नयनिपुणं निपुणनीतिपरिगतं यथा भवति कुशलानुबन्धयुक्ते उत्तरोत्तरकल्याणानुगमसमन्विते निर्दिष्टे प्ररूपिते पूर्वसूरिभिरिति ॥ ५४९ ॥

एनामेव गाथामेकोनपञ्चाशता गाथाभिर्व्याचष्टे;—

सिरिउरणगरे णंदणधूया णामेण सिरिमई सड्ढी । सोमा य तीए सहिया पुरोहियसुयत्ति संजाया ॥५५०॥
कालेण पीइवुड्ढी धम्मविचारम्मि तीए संबोही । वयगहणेच्छ परिच्छा झुंटणवणिएण दिट्ठंतो॥५५१॥२॥
अंगतिया धणसेट्ठी सामिउरे संखसेट्ठि दढपीई । तीए वुड्ढिणिमित्तं अजायवच्चाण तह दाणं ॥५५२॥३॥
धणपुत्त संखधूया विवाह भोगा कहिंचिदारिद्दं । पत्तीभणणं गच्छसु ससुरगिहं मग्ग झुंटणगं ॥५५३॥४॥
साणागिई तओ खलु कंबलरयणं च तस्स रोमेहिं । जायइ छम्मासाओ कत्तामि अहं महामोल्लं ॥५५४॥५
सो पुण उस्संघट्टो ण मेल्लियव्वो सयावि मरइत्ति । हसिहिइ मोक्खो लोगो ण कज्जओ सो गणेयव्वो ॥
पडिवण्णमिणं तेणं गओ य लद्धो य सो तओ नवरं । अप्पाहिओ य बहुसो तेहिंवि तह लोगहसणम्मि ॥

आगच्छंतो य तओ हसिज्जमाणो कहिंचि संपत्तो । णियपुरवाहिं मुक्को आरामे तह पविट्ठो उ ॥५५७॥
भणिओ तीए कहिं सो मुक्को वाहिम्मि हंत भवोसि । मयगो सो थेवफलं णय लाभो तह उ एयस्स ॥५५॥
झुंटणतुल्लो धम्मो सुद्धो एयम्मि जोइयव्वमिणं । सव्वं णियबुद्धीए असुहसुहफलत्तमाईहिं ॥५५९॥१०॥
णेरिसियाणं एसो दायव्वो तेसिमेव उ हियट्ठा । गाढगिलाणाईणं णेहाइजुओ व आहारो ॥ ५६० ॥ ११ ॥
सोमाह णेरिसच्चिय सव्वे पाणी हवंति णियमेण । बुद्धिजुयावि हु अण्णे गोवखणिएण दिट्ठंतो ॥५६१॥१२॥
वीसउरीए पयडो दत्तो णइत्तगो अह कहंचि । कालेणं दारिद्दं अप्पाहियसरणमभिभज्जे ॥५६२॥१३॥
तंवगकरंडिपट्टग गोयमदीवम्मि कज्जवुज्झणया । रयणतणचारिगोदंसणं तओ गोवरे रयणा ॥५६३॥१४॥
णाऊणमिणं पच्छा नगरीए एवमाह सवत्थ । बुद्धत्थि णत्थि विहवो गहोवि रण्णा सुयं एयं ॥५६४॥१५॥
सद्दाविऊण भणिओ गेण्हह विहवत्ति लक्खगहणं तु । तद्दीवण्णूणिज्जामग वहणभरणं कयवरस्स ॥५६५॥
एवं च हसइ लोगो गमणं तह कज्जवुज्झणं चेव । गावीदंसण गोमयभरणं वहणाण अच्चत्थं ॥ ५६६ ॥१७॥

---

१. ग. पयट्टो उ.

आगमण रायदंसणमाणीयं किंति गोव्वरो देव ! । उस्सुक्कं तुह भंडं पसाय हसणं पवेसणया ॥५६७॥१८॥
अग्गीजालण रयणा विक्कय परिभोग लोगपूजत्तं । तहणिच्छयओ पत्तं एएणं भवसत्तेणं ॥५६८॥१९॥
पट्टगसरिसी आणा एमाइ इहंपि जोइयव्वं तु । णीसेसं णियबुद्धीए जाणएणं जहाविसयं ॥५६९ ॥२०॥
एरिसयाणं धम्मो दायव्वो परहिउज्जएणेह । अप्पंभरित्तमिहरा तमणुचियं ईसराणंव ॥ ५७० ॥ २१ ॥
णीया वइणिसमीवं पडिस्सयं साहिऊण वुत्तंतं । तत्थवि पवित्तिणीए जहाविहिं चेव दिट्ठुत्ति ॥५७१॥२२
दाणाइभेयभिण्णो कहिओ धम्मो चउव्विहो तीए । कम्मोवसमेण तहा सोमाण परिणओ चेव ॥५७२॥२३
विहिणाणुवयगहणं पालणमप्पत्तियं गुरुजणस्स । छड्डेह इमं धम्मं गुरुमूले तेसिं ताहिं णयणं ॥५७३॥२४॥
कुसलाए चिंतियमिणं संमुहवयणं गुरूण न हु जुत्तं । तत्थवि पवित्तिणीदंसणेणमेयाणावि य बोही ५७४
गच्छंतेहि य दिट्ठं वणियगिहे वइससं महाघोरं । हिंसाअणिवित्तीए वियंभियं कुलविणासकरं ॥५७५॥२६
दुस्सीलगारि भियगे लग्गा सुयघायणंति संगारो । पेसण सुएण तग्घायणं तओ केवलागमणं॥५७६॥२७
तीएवि तस्स वहणं सिलाए वहुयाए तीए असिएणं । धूयाए णिवेओ हा किं एयंति बोलो य ॥५७७॥२८

लोगमिलम्मि वयणं तएवि किण्णेस घाइया साह । हिंसाए नियत्ता हं एयऽणिवित्ती अहो पावा ॥५७८॥
तीए भणिया य गुरू मएवि एगं वयं इमं गहियं । ता किं मोत्तव्वमिणं, ते आहु ण अच्छउ इमंति ५७९॥३०
एवं विणट्ठवहणो मंदो भियगेण सुट्ठु पडियरिओ। धूयादाया वणिओ जीवगभिण्णेहिं त्रिण्णेओ५८०॥३१
महिलाइवस विलोट्टो रण्णो सिट्ठोत्ति पक्खिसक्खिज्जे । गंतूणं ते आणिय विह्मिय विरलंति पुच्छाए ५८१
कत्थ छगणम्मि किमिदंसणेण कह एरिसेहिं कम्मेहिं । धाडिय धिक्कारहओ दिट्ठो विइएविय णिसेहो ॥
एवं चियतिलतेणो ण्हाउल्लो कहवि हट्टसंवट्टो । गोपिल्लिय तिलपडिओ तेहिं समं तह गओ गेहं ॥ ५८३ ॥
जणणीए पक्खोडिय लोइय पडिदिण्णखद्धमोरंडो। तत्तो तम्मि वलग्गो तहा पुणो हरियतिलणियरो५८४
एवं चिय सेसम्मिवि गहिओ जणणीए खद्धथणखंडो । पलिच्छिण्णगोत्ति दिट्ठो णिवारणा णवर तइएवि
एवं घोडगगलिया दुस्सीला मोहओ महापावा । विणिवाइयभत्तारा परिट्ठविंती तयं घोरा ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥
देवयजोइयपिडिया गलंतवसरुहिरभरियथणवट्ठा । अंधा पलायमाणी णियत्तमाणी य सज्जक्खा ॥५८७॥
डिंभगवंदपरिगया खिंसिज्जंती जणेण रोवंती । दिट्ठा धिज्जाइगिणी एवं च चउत्थपडिसेहो ॥ ५८८ ॥३९॥

एवमसंतोसाओ विवण्णवहणो कहिंचि उत्तिण्णो । मच्छाहाराजोगो अच्चंतं वाहिपरिभूओ ॥५८९॥४०॥
आयण्णिय णिहि सुयवलिदाणाओ तप्फलो पउत्तविही । अफलो तदण्णगहिओ विण्णाओ णयरराईहिं
तत्तो उच्छुब्भंतो बहुजणधिक्कारिओ वसणहीणो । दिट्ठो कोइ दरिद्दो पडिसेहो पंचमम्मि तहा ॥५९१॥४२
पत्ताइं तओ एवं संविग्गाइं पडिस्सयसमीवं । तत्थवि य वइससमिणं दिट्ठं एएहिं सहसत्ति ॥ ५९२ ॥४३॥
राईए भुंजंतो मंडगमाइंगणेहिं कोइ णरो । विच्चुं छोढूण मुहे अदिट्ठगं विद्धओ तेण ॥ ५९३ ॥ ४४ ॥
विंतरजाइविसाओ उस्सूणमुहो महावसणपत्तो । तेगिच्छगपरियरिओ पउत्तचित्तोसहविहाणो ॥५९४॥
उव्वेलंतो बहुसो सगग्गयं विरसमारसंतो य । हा दुट्ठमिणं पावं जाओ छट्ठम्मि पडिसेहो ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥
एसो य मए गहिओ पायं धम्मो तओ य ते आहु । पालेज्जसि जत्तेण पेच्छामो तह य तं वइणिं ॥५९६॥४७
गमणं चिइवंदण गणिणिसाहणं तीए उचियपडिवत्ती। दंसण तोसो धम्मकह पुच्छणा कहणमेवं च५९७

आसी पुरं सिरिउरं जं रेहइ सिरिउरंव भुवणस्स । उत्तुंगधवलपागारसिहरपरिचुंवियनहग्गं ॥ १ ॥ सुविभत्ततियचउक्कं सुविपंचियवित्तचच्चरसमूहं । सुविसट्ठहट्टमग्गं सुपयट्टवणिज्जविच्छड्डं ॥ २ ॥ तत्थ य पुव्वाभासित्तपरोवयारदक्खिन्नसच्चचर-

गट्ठो । मुक्रयपुण्यत्तमद्धम्मकम्मजुत्तो पुरिसवग्गो ॥ ३ ॥ रूवविणिज्जियसुरसुंदरीओ मणहरसुवेसलडहाओ । सोहग्गसंजुयाओ सुसीलकलियाओ नारीओ ॥ ४ ॥ राया पियंकरोनाम रम्मरामाभिरामसव्वंगो । होत्था तत्थ पसत्थायरणवसोवज्जियमग्गाहो ॥ ५ ॥ नवकमलमुही नवहरिणलोयणा नवससंकसुइसीला । नवनवयरगुणलाभम्मि उज्जुया सुंदरी नाम ॥ ६ ॥ सव्वंतेउरसारा अहेसि उवहसियसुरवहूरूवा । णरवइणो तस्स पिया पियामहस्सेव सावित्ती ॥ ७ ॥ सेट्ठी नंदणनामो सज्जणजणजणियमाणसाणंदो । अइपोढविभववसिओ उवहसियकुवेरधणकोसो ॥ ८ ॥ भज्जा सुजायलज्जामंदिरमाणंदनिब्भरमणेण । सज्जणजणेण संगिज्जमाणसीला रई नाम ॥ ९ ॥ जाया सुया सुलक्खणदेहा तेसिंच सिरिमई नाम । सा बालकालओ चिय एगग्गमणा जिणमयम्मि ॥ १० ॥ पढइ नवाइं सुयाइं पढियाण वियारमायरइ निच्चं । जहसत्ती कुणइ वियारियाइं भवभमणनिव्विन्ना ॥ ११ ॥ गुणिलोगसंगईए तूसइ रूसइ परावबाएसु । भूसइ सीलालंकारजोगओ नियकुलं निच्चं ॥ १२ ॥ तीए पुरोहियसुया सोमा नामेण पियसही आसि । कालेण पीइवुड्ढी अलंघणिज्जा समुप्पण्णा ॥ १३ ॥ तम्मि धम्मवियारे जओ तओ कारणा पयट्टंते । सिरिमइपडिवंधाओ नियाउ मिच्छत्तपसमाओ ॥ १४ ॥ सोमाए बोहिलाभो संजाओ सयलकुसलफलहेऊ । दिट्ठो बालजणोच्चियधूलीहरसरिसगो य भवो ॥ १५ ॥ परितुलियअप्पसत्तीए तीए जाया अणुव्वएसु मई । भणियाय सिरिमई सहि ! जह तुज्झ तहा ममंपि जहा ॥ १६ ॥ हुंति वयाइं तहा कुण कयम्मि एयम्मि सरिसचरियाण । धम्मपरिपालणेणं तुल्लच्चिय जं गई होइ ॥ १७ ॥ भणिया य सिरिमईए तिणतुल्लत्तेण गणियपाणाण । धीराण जणाण इमाइं हुंति ण उणो य इयरेसिं ॥ १८ ॥ अलिओ बलिओ य दढं तुह बंधुजणो कओवहासम्मि ।

तम्मि तुमं झुंटणवाणिओव इह झुंटणपसुस्स ॥ १९ ॥ चागं खणेण काहिसि दुरंतओ सोय तप्परिच्चाओ । ता इच्छामेत्तं चिय वएसु तुह सुंदरं भद्दे! ॥ २० ॥ सोमाय सिरिमई तो भणिया मह कोउगं बहुं जायं । को सो झुंटणवणिओ झुंटणचाओ य तस्स कहं? ॥ २१ ॥ काउमणुग्गहमसमं अक्खिज्जउ णन्नहा इमं काउं । जुज्जइ, पसन्नवयणा लग्गा तीए परिकहेउं ॥ २२ ॥ सोमे! सोमसरूवे निसुणिज्जउ होउमेगचित्ताए । अंगइया नाम पुरी समत्थि सेट्ठी धणो तत्थ ॥ २३ ॥ सामिपुरे तह सेट्ठी संखो नामेण संखधवलगुणो । सो ववहारवसेणं अंगइयाए कयाइ गओ ॥ २४ ॥ विहिओ धणेण सद्धिं ववहारो गरुयअत्थसंभारो । संवावसरीरहिओ[1] ठिओ बहू वासरे तत्थ ॥ २५ ॥ निच्चं च दंसणाओ परोप्परं माणसाणुसरणाओ । दाणपडिदाणओ चिय जाया पीई घणा तेसिं ॥ २६ ॥ पुत्तनिही मित्तनिही धम्मनिही धणनिही य सिप्पनिही । पंचसु निहीसु एसुं मित्तनिहिं चिय परिगणंता ॥ २७ ॥ ते उत्तमं दढत्तणहेउं मित्तीए दोवि भासंति । नावच्चविवाहं वज्जिऊण जं दढयरा पीई ॥ २८ ॥ संपज्जइ, तो जइया अवच्चजोगो हवेज्ज अम्हाणं । तइया परिणयणविही कज्जो जहजोग्गमेएसिं ॥ २९ ॥ इय विहियवरणगाणं ठाणेसु निएसु बद्धवासाणं । कालंतरेण जाओ पुत्तो धणसेट्ठिणो तत्थ ॥ ३० ॥ संखस्स पुण सुया सरयचंदविंबोवमाणणा जाया । जोव्वणमणुपत्ताणं ताणं विहिओ य वीवाहो ॥ ३१ ॥ समयम्मि ससुरगेहे संखस्स सुया गया कओ य महो । जो तदवत्थाए समुचिओत्ति जाणणणाईओ ॥ ३२ ॥ अविरत्तमाणसाणं विसयपराणं गएसु दिवसेसु । तेसिं कइवइएसुं गिहम्मि दारिद्दमोइण्णं ॥ ३३ ॥ तिमिरेणव कमलवणं सिसिरेणव तारयाण

[1] क. ग. घ. सव्वावसरे रहिओ ।

जोण्हाओ । गिहकिरियाउ जायाउ झत्ति विच्छायरूवाओ ॥ ३४ ॥ चिंतइ भज्जा अव्वो ! किंचि अपुव्वं इमस्स माहप्पं । दालिद्दस्स वसाओ जस्स जणो परिचिओवि दढं ॥ ३५ ॥ दीसंतोवि गुरुतरो गिरिवरसिहराओ होइ तिणतुल्लो । अनिहालियपुव्वो इव नरो सिरीमंगसुभगाणं ॥ ३६ ॥ जाई रूवं विज्जा तिण्णिवि गहिए महीए विवरम्मि । पविसंति वट्टउ धणं जेण गुणा पायडा होंति ॥ ३७ ॥ एमाइचित्तचिंतापरवसहिययाए तीए भत्तारो । भणिओ इमस्स नासे दोगच्चविसस्स इह हेऊ ॥ ३८ ॥ अन्नो न कोवि दीसइ पइदिवसं झिज्जई य माहप्पं । जं भोयणमेत्तंपि हु संपडइ न खीणविहवाणं ॥ ३९ ॥ ता गच्छ ससुरकुलमेत्थ मग्ग झुंटणगमेगमेसो य । सुणहागारो ऊरणगजाइओ चउपयविसेसो ॥ ४० ॥ रोमेहिं तस्स कंबलरयणं कत्तामि मासछक्कस्स । मज्झम्मि तस्स मुल्लं दीणाराणं सयसहस्सं ॥ ४१ ॥ सो य पुण माणुसाणं सरीरउम्हाए जीवइ सयावि । तो तुमए नो खणमवि देहा दूरेण मोत्तव्वो ॥ ४२ ॥ तह अलिओ वलिओवि य मुक्खजणो संगमे कए तस्स । हसिही सहरिसकरतालदाणपुव्वं तहावि तए ॥ ४३ ॥ न हु उज्झियव्वओ सो निच्चलनियकज्जसज्जचित्तेण । किं जूयाण मकणो भयाओ इह साडगं मुयइ ॥ ४४ ॥ पडिवण्णमिमेण तओ गओ य सिरिसामिनामनयरम्मि । ससुरकुलम्मि अइगओ दिट्ठो य सगउरवं तत्थ ॥ ४५ ॥ समयम्मि पुच्छिओ कहसु कारणं किं तुमं इहेगागी ? । कहिओ सवित्थरो गिहवुत्तंतो ससुरलोगस्स ॥ ४६ ॥ लद्धो स झुंटणपसू अक्खयनिहिसन्निहो समत्थतणू । अप्पाहिओ य वहुसो ससुरजणेणावि जह लोगो ॥ ४७ ॥ हसिही मुक्खो, न तए विवज्जणिज्जो इमो अहागंतुं । लग्गो नियनयराभिमुहमंतराले हसिज्जंतो ॥ ४८ ॥ लोगेण नियपुरवहिं पत्तो मुक्को स तेण आरामे । अइलज्जमुव्वहंतेण हीणपुन्नत्तणाओ य ॥ ४९ ॥

दिट्ठो गिहंगणगओ भज्जाए ऊसुगे पए दिंतो । णायमणेणं निलक्खणेण णूणं हयं कज्जं ॥ ५० ॥ पुट्ठो किं सो लद्धो झुंट-
णओ आममह कहिं मुक्को । बाहिं भणियमणाए अभग्गसिरसेहरो तं सि ॥ ५१ ॥ तक्खणमेव निउत्ता सा तेण तयाणण-
त्थमह भणइ । पवणंतरेहिं पुट्ठो णूणं इण्हिं मओ होही ॥ ५२ ॥ सा तुरियपयपयारा तत्थ गया जा निभालए ताव ।
दिट्ठो तह च्चिय इमो विच्छायतणूरुहभरो य ॥ ५३ ॥ विहियं रोमुद्धरणं तुच्छफलो कंबलो तहिं जाओ । मग्गंतेणवि लद्धो
न उणो अन्नो ससुरगेहे ॥ ५४ ॥ सोमे! झुंटणतुल्लो सुद्धो धम्मो इमम्मि गहियम्मि । उवहसणपरो होही तव सयण-
जणो, परिच्चाए ॥ ५५ ॥ एयस्स फलं तुच्छं पुणो अलाहो इहं परभवे य । एयारिसाण तम्हा नो दायव्वो इमो धम्मो
॥ ५६ ॥ तेसिं चेव हियकए अन्नह अइगाढरोगविहुराणं । ओसहदाणमकाले जहा तहाणिट्ठफलहेऊ ॥ ५७ ॥ इय सिरी-
मईए भणिए सोमा सोमव्व रुइरमुहसोहा । भणइ न सव्वे पाणी नियमेण हवंति एरिसगा ॥ ५८ ॥ जलहिजलगहिरबु-
द्धीवि होंति केई सुनिच्चला कज्जे । सुरसेलोव्व अमन्नियबालिसजणपेलवालावा ॥ ५९ ॥ णाणाविहेसु अक्खाणएसु कुस-
लाए किं सुओ न तए । गोवरवणिओ अवहेरितप्परो मुक्खभणिएसु ॥ ६० ॥ तो सिरिमईए भणियं भणसु तुमं केरिसो
इमो वणिओ । बालिसजणाण वयणं अवगणियं जेण नियकज्जे? ॥ ६१ ॥ सोमाह समत्थि पुरी विस्सउरी नाम सधणज-
णकलिया । तत्थ सुविढत्तवित्तो दत्तो नाम इब्भओ आसि ॥ ६२ ॥ पुण्णपरिहाणिदोसा कालेण दरिद्दभावमणुपत्तो ।
सययमसंपज्जं ते मणोरहे सो विचिंतेइ ॥ ६३ ॥ को नाम किल उवाओ स होज्ज जत्तो पुणोवि विभवपहु । होहामि,
सुमरियं वयणमप्पणो तेण जणयस्स ॥ ६४ ॥ जइ पुत्त! कहवि विहवो न होज्ज तो निविडमज्झभागम्मि । कट्ठ समु-

गम्मि करंडियाए तुह तंवगमईए ॥ ६५ ॥ अंतो मए च्चिय कओ निरिक्खणिज्जोत्थ पट्टओ तुमए। जं तत्थ किंचि भणियं न कहिंचि पयासणिज्जं तं ॥ ६६ ॥ केवलमिहुत्तकज्जं अइनिउणमणेणऽणुट्ठियव्वं तं। एवं कयम्मि एयम्मि ते सिरी सगओ होही ॥ ६७ ॥ इइ सुमरियपिउवयणो केणावि अलक्खमाणओ संतो। एगंतम्मि विहाडिय समुग्गयं लेइ तं पट्टं ॥ ६८ ॥ लिहियं च तत्थ दीवे गोयमनामम्मि रयणतिणचारी। सव्वत्थ अत्थि तं किल सुरहीवग्गो तहिं चरइ ॥ ६९ ॥ इह देसाओ उक्कुरुडिगाए खत्तमि णीणिए तत्थ। निक्खित्तम्मि पएसे तहिं २ उसिणफासस्स ॥ ७० ॥ लोभेण निसा-समए तत्थोऽण्णाओ ताओ मुंचंति। गोमयमहुव्भडेणं जलणेणं जालिए तम्मि ॥ ७१ ॥ रयणाइं अणग्घेयाइं हुंति पंच-प्पयारवण्णाइं। इय नायपट्टयत्थो अह सो एवं विचिंतेइ ॥ ७२ ॥ हियकारिणा परेणवि न वुद्धिमंतेण भासियं चलइ। किं पुण पिउणा निउणेण मज्झ एगंतभत्तेण ॥ ७३ ॥ कज्जपरमत्थमेवं विणिच्छिउं घोसए नगरमज्झे। वुद्धी ममत्थि निउला विहवो पुण नत्थि किं काहं ॥ ७४ ॥ एवं पहतियचच्चरदेसेसु भणंतओ भमंतो य। खीणविहवोत्ति लोगेण कप्पि-ओ वाउलो एस ॥ ७५ ॥ निसुयं रन्ना तन्नगरसामिणा कोउगं तओ जायं। सद्दाविओ निउत्तो विभवग्गहणम्मि पज्जंते ॥ ७६ ॥ दीणारलक्खमेगं गहियं मुक्कं च किंचि गहिलत्तं। गोयमदीवपहण्णू गहिओ निज्जामगो एगो ॥ ७७ ॥ भरियाइं पवहणाइं गामागरनगरकयवरस्स तओ। भणइ जणो को गहिलो नरवई एयाण मज्झम्मि ॥ ७८ ॥ जो एवं देइ धणं एयस्स निओयणे कयवरं च। जो गेण्हइ परतीरे ववहारकए कयपणामो ॥ ७९ ॥ अवहीरियइयरजणो खेमेण गओ स तत्थ दीवम्मि। अणुचिट्ठिओ य सव्वो अत्थो जो पट्टए लिहिओ ॥ ८० ॥ दिट्ठाओ गावीओ वहुगोमयगहणमह पवह-

णाइं । भरिऊण तस्स खिप्पं समागओ निययदेसम्मि ॥ ८१ ॥ वेलाऊलम्मि ओयारियाणि सव्वाणि तेण पोत्ताणि । दिट्ठो य भूमिनाहो सप्पणयं पुच्छिओ तेण ॥ ८२ ॥ किं हो ! दीवंतरसंकमाओ नियपाणसंसयकराओ । भंड्डोल्लमिहाणीयं तेणुत्तं गोव्वरो देव ॥ ८३ ॥ किं एसो सच्चो चिय गहिलो अहवावि कज्जमासज्ज । ता होउ जो उ सो वा न कज्जमेयस्स सुंकेण ॥ ८४ ॥ इय चिंतिय तब्भंडं कयमस्सुंकं इमो पसाओ भे । भणिओ निवेण हसिओ जणेण घी घी गहिलभावो ॥ ८५ ॥ जस्स वसाउ पसाओ एयारिसगो अपुव्वओ लद्धो । अगहिल्लगहिल्लेणं तेणवि अवहीरिउं लोयं ॥ ८६ ॥ ते छगणपिंडगा नियगिहम्मि संचारिया जया सव्वे । तइया अग्गीपज्जालणेण रयणाणि विहियाणि ॥ ८७ ॥ जो नरवइणो लक्खो दीणाराण गहिओ पुरा आसि । सो दुगुणो भंडारो पवेसिओ तदधिगारेण ॥ ८८ ॥ पइदिवसं रयणाणं विक्किणणं तप्पभावओ भोगो । भुवणम्मि तस्स जाओ भोयणवत्थाइवत्थूण ॥ ८९ ॥ जाओ य पूयणिज्जो सो बंधवमित्ततत्थयजणाण । इच्छियपयत्थसंपाडणेण कयहिययसंतोसो ॥ ९० ॥ जह सो जणगनिरूवियपट्टगलिहियत्थ निच्चलो संतो । जाओ भायणमइरेगभावओ चिंतियत्थाण ॥ ९१ ॥ आणाए जिणिंदाणं पट्टगसरिसीए निच्छियाए तहा । कोइ जइ होइ कत्थइ बालिसलोगावहीरणओ ॥ ९२ ॥ सो पत्थुयधम्मस्सा किमजोग्गो भणसु मे तुमं चेव । अप्पंभरित्तमणुचियमेवं सधणाण व नराण ॥ ९३ ॥ सा तीए वयणनिउणत्तणेण संतोसमागया भणइ । जोग्गा सि धम्मदाणस्स को परो इय समुल्लवइ ? ॥ ९४ ॥ केवलमिमो मए ते कहियव्वो ण उण एइ दायव्वो । देइ पुणो गुरुलोगो तत्तो एसा सिरिमईए ॥ ९५ ॥ नीया समणीण पडिस्सयम्मि दिट्ठा पवत्तिणी तत्थ । नियसीलसुद्धिसुरसरिपवाहपक्खालियतिलोया ॥ ९६ ॥ लज्जामज्जायाईगु-

णाण पच्चक्खरूवपुंजोव । विहीयाणुट्ठाणत्थं सुसिलिट्ठनिविट्ठमणपसरा ॥ ९७ ॥ नरनाहकुलभवाणं ईसरकुलसंभवाण सुकुलाणं । अन्नासिं च वहूणं समणीण पहुत्तणं पत्ता ॥ ९८ ॥ रूवेण तणूसुकुमारयाए वन्नेण देहपभवेण । निद्धच्छवीए परिवड्ढियाए दढसंनिरोहाओ ॥ ९९ ॥ असुराण नराण णहच्चराण णारीण मंगलावन्नं । एक्कपए च्चिय निब्भच्छणाए पयमुवणमंतीए ॥ १०० ॥ कोइलकुलाउ अइकोमलेण कन्नामयं झरंतेण । पंचप्पयारमणुचिट्ठंती सद्देण सज्झायं ॥ १०१ ॥ संभमवसमिलियमहीयलेण सीसेण वंदिया गणिणी । संनिहियसाहुणीवि य तीए सा निद्धदिट्ठीए ॥ १०२ ॥ अवलोइया चिरंभासियाय तक्कालउचियवयणेहिं । कहिओ दाणाइओ चउविहो जिणमओ धम्मो ॥ १०३ ॥ तं जहा;—दाणं सीलं तव भावणा य धम्मो चउव्विहो एस । णाणाभयधम्मोवग्गहाणुकंपाविवरणाओ ॥ १०४ ॥ पुण चउभेयं दाणं णाणपयाणं कहिज्जए तत्थ । जीवाण मोहबहुलाण तत्तचिंताविउत्ताणं ॥ १०५ ॥ जं वोहस्सुप्पायणमारब्भइभद्दियाइं भणिईहिं । भयाण जियाणं सपरसमयकुसलेण गुरुणेह ॥ १०६ ॥ पियपाणाणं पाणीण पाणदाणं विहिज्जए जमिह । तं अभयपयाणं देसमयभेएण दुविगप्पं ॥ १०७ ॥ जं धम्मियाण धम्मियमणाण समणाण सावयाणं च । अन्नाईहिं उवग्गहकरणं चित्तेण कुसलेणं ॥ १०८ ॥ तं धम्मोवग्गहदाणमाहु अणुकंपदाणमिणमुत्तं । दुहियाणदुत्थियाणं जमुचिय उवयारकरणं तु ॥ १०९ ॥ जं इंदियणोइंदियविगारपरिवज्जणं कसायजओ । सीलं चित्तसमाहाणलक्खणं भन्नए एयं ॥ ११० ॥ कम्मपरितावकारणमुववासाई तवो अणेगविहो । जो अगिलाए अणाजीवणाए कीरइ विवेगीहिं ॥ १११ ॥ जं जीवियधणजोयणमुहाण खणभंगुरत्तणं हियए । भाविज्जइ एसो भावणागओ भासिओ धम्मो ॥ ११२ ॥ एसो सयलाण सुहाण खाणिभूओ

चउविहो धम्मो । एसो अपारसंसारखारजलरासिवरपोओ ॥ ११३ ॥ एसो वियडदुहाडविनिड्डहणपयंडजालहव्ववहो । एसो समत्थतिहुयणजणलच्छीवल्लिमंडवओ ॥ ११४ ॥ एसो सयलसमीहियफललाभे निच्छएण कप्पतरू । किं वहुणा णो एत्तो सुंदरतरमण्णमत्थि जए ॥ ११५ ॥ एवं सुयधम्माए सोमाए वासिइव्व वत्थम्मि । रंगो सव्वंगेवि य तक्खणओ परिणओ धम्मो ॥ ११६ ॥ सयलभुवणावयंसो भत्तिभरो णयसमत्थतियसेसो । पडिवन्नो अरिहंतो भगवंतो देववुद्धीए ॥ ११७ ॥ समतणमणी मुणी जे ते गुरुणो सयलसुगुणजियगुरुणो । निस्सेसकम्मसेलासणी य धम्मो जिणाणं मे ॥ ११८ ॥ इय पडिवन्ना सम्मत्ततत्तमित्तो अणुव्वए पंच । राईभोयणविरई छट्ठं तुट्ठा पणट्ठमले ॥ ११९ ॥ पीयामयरसपूरव्व झत्ति सा निव्वुइं परं पत्ता । गिहमागयाए तत्तो कहिओ जणयाण वुत्तंतो ॥ १२० ॥ नियवंसम्मि कयाइवि केणावि अणुट्ठिओ ण जो धम्मो । सो पडिवन्नो धूयाए अम्ह इय सुणियमेत्ताओ ॥ १२१ ॥ उप्पन्नअणन्नसमाणमन्नुवेगो तओ जणगलोगो । भणइ वच्छे ! तुमए अणुट्ठियं दुट्ठु जं धम्मो ॥ १२२ ॥ मुक्को नियवंसवसा समागओ वंससंभवा सव्वे । एयस्स कारिणो वालिसत्तमारोविया जेण ॥ १२३ ॥ ता वच्छे ! मुंच इमं धम्मं नियवंससंभवं भयसु । पुव्वपुरिसाण लंघणममंगलाणं जओ मूलं ॥ १२४ ॥ कह देवयासमाणं गुरूण पडिउत्तरं ममं काउं । जुज्जइ ता केण अहं तोसमुवाएण आणेमि ? ॥ १२५ ॥ एवं चिंततीए तीए आभासियाइं जह धम्मो । गहिओ गणिणिसमीवे तयंतीए चेव मोत्तव्वो ॥ १२६ ॥ तह नीयाणि तयंते मा नाम कहंचि उवसमं जंति । इय चिंतिऊण तीए पवत्तिणीए समीवम्मि ॥ १२७ ॥ जा निज्जंति निवपहे घरमारी ता निभालिया घोरा । सा पुण जह संजाया तह किंपि समासओ वोच्छं ॥ १२८ ॥ तत्थेव पुरे वहुवि-

इब्भायणं सयलवणियलोयमओ । सेट्ठी सागरदत्तो आसी सव्वत्थ सुपसिद्धो ॥ १२९ ॥ भज्जा य संपया से पुत्तो मुणिचं-
दनामगो ताण । धूया वंधुमई दासचेडओ थावरो नाम ॥ १३० ॥ तस्स पुरस्स अदूरे वडवदभिहाणगोउले नियगे ।
सेट्ठी गंतुं चिंतं करेइ नियगोसमूहस्स ॥ १३१ ॥ पइमासं आणेइ य तत्तो घयदुद्धभरियसगडाइं । वियरइ य वंधुमित्ताण
दीणदुत्थाण य जणाण ॥ १३२ ॥ वंधुमईवि जिणाणं धम्मं सोऊण साविगा जाया । पाणिवहपमुहपावट्ठाणविरता पसंता
य ॥ १३३ ॥ अह अन्नया कयाई हरिधणुचवलत्तणेण जीयस्स । सागरदत्तो सेट्ठी कमेण पंचत्तमणुपत्तो ॥ १३४ ॥
ठविओ तस्स पयम्मी मुणिचंदो पउरसयणलोएण । पुव्वट्ठिईए वट्टइ सव्वेसुवि सपरकज्जेसु ॥ १३५ ॥ दंसेइ य वहुमाणं
पुव्वपवाहेण थावरो तस्स । घरकज्जाणि य चिंतइ सुहिव्व पुत्तोव्व वंधुव्व॥ १३६ ॥ नवरं इत्थिसहावा विवेयवियलत्तणेण य
विसील्ला । तं दट्ठूणं चिंतेइ संपया मयणसरविहुरा ॥ १३७ ॥ केणोवाएण समं इमेण अणिवारियं विसयसोक्खं । भुंजि-
स्समहं निप्पच्चवायमेगंतमल्लीणा ? ॥ १३८ ॥ कह वा मुणिचंदमिमं वावाइत्ता सयस्स भवणस्स । धणकणगसमिद्धस्स
विणाहमिमं ठावइस्सामि ॥ १३९ ॥ एवं विचिंतयंती सविसेसं ण्हाणभोयणाईहिं । उवचरई थावरं अहह दुट्ठया पाव-
महिलाण ॥ १४० ॥ अमुणियतदभिप्पाओ वट्टंतिं तं च तह निएऊण । चिंतेइ थावरो इय जणणित्तमह करेइ इमा
॥ १४१ ॥ अह उज्झिऊण लज्जं दूरे मुत्तुं च सकुलमज्जायं । तीए तस्सेगंते सव्वायरमप्पिओ अप्पा ॥ १४२ ॥ भणिओ य
भद्द ! वावाइऊण मुणिचंदमेत्थ गेहम्मि । सामिव्व मए सद्धिं भोगे भुंजाहि वीसत्थो ॥ १४३ ॥ तेणं भणिओ एसो
मुणिचंदो कह णु मारियव्वोत्ति । तीए वुत्तं गोउलपडियरणत्थं तुमं तं च ॥ १४४ ॥ पेसिस्सामि अहं किर तो तुममसिणा

॥ १७५ ॥ तो सामिमारणुप्पन्नतिवकोहाए तस्स भज्जाए । असिएण मारिया सा बंधुमईए नियंतीए ॥ १७६ ॥ घरसारं नरवइणा गहियं सुण्हा य चारगे धरिया । इयरी य पूइया गुरुजणेण सवं च तं दिट्ठं ॥ १७७ ॥ भणियं च अहो पावा हिंसा जीवाण एरिसं चरियं । तत्तो होइ दुहाणं निहाणमिह परभवे चेव ॥ १७८ ॥ लद्धावसराए तओ भणियं सोमाए एयविरइमओ । गहिओ मएवि धम्मो किं कीरउ अहव मुंचउ सो ॥ १७९ ॥ पुत्ति ! न मोत्तवो ता इण्हिं तो किंपि जाव गच्छंति । दिट्ठो विणट्ठवहणो अलियपलावी विहम्मंतो ॥ १८० ॥ वयणेहिं जणाण सुनिट्ठुरेहिं नाइत्तओ जहा एसो । संजाओ तह भन्नइ वसंतपुरनामगे नयरे ॥ १८१ ॥ पवहण वाणिज्जपरो सुहंकरो आसि नाम नायत्तो । सयलगिहकज्ज-सज्जा भज्जा मंदोयरी तस्स ॥ १८२ ॥ ताण सुया संजाया सुकुमालतणू परूढसोहग्गा । नामेण संखिणी खीणदेहदोसा कमलवयणा ॥ १८३ ॥ सो अन्नया भरित्ता इहदेससमुब्भवाण वत्थूण । दिवाणं पवहणाइं जलनिहिपरपारमणुपत्तो ॥ १८४ ॥ विहिओ ववहारो आयरेण जाओ बहू य धणलाभो । पडिइंतस्स विलोट्टे पुण्णम्मि महण्णवस्संतो ॥ १८५ ॥ कहवि जलसेलसिंगस्स घट्टणेणं विहाडियं वहणं । मोत्तियपवालसंखाइयाणि दवाणि बुड्डाणि ॥ १८६ ॥ सो लद्धफलग-खंडो तडम्मि भियगेण सममहोइन्नो । एगम्मि जलहिकूलम्मि गामनगराइसंकिण्णे ॥ १८७ ॥ तत्थवि विहिणा अइनि-ट्ठुरेण छिद्दे छलंतरपरेण । मंदीकओ सुतिवं वाहिवियारं जणेऊण ॥ १८८ ॥ एगंतभत्तिमंतेण तेण भियगेण ओसहाईहिं । पडियरिओ तह पवणो पुवंव जहा स संजाओ ॥ १८९ ॥ तुट्ठेण तेण धूया तस्स विदिन्ना तओ य तेणावि । सक्खिजण-विप्पहीणो ववहारो अलियगो होइ ॥ १९० ॥ को एत्थ ममं सक्खी भणिए भियगेण जीवगा नाम। जे संति एत्थ पक्खी

पगईए चिय सचित्ताणा ॥ १९१ ॥ ववहारविसंवाए ते तुह सक्खी, निवे इओ सद्यो । तेसिं दोहिवि कन्नादाणग्गहणाण वुत्तंतो ॥ १९२ ॥ कालेण निए देसे संपत्ता दोवि पत्थुए दाणे । कन्नाए सयणमहिलाईलोयवसओ विलोट्टो सो ॥ १९३ ॥ कहमुत्तमकुलजायं कहमुत्तमरूवसंपयं चेव । नियधूयं तव भिच्चस्स मे मणो दाउमुच्छहइ ॥ १९४ ॥ ता मुंच वइयरमिमं भो भियग ! मुद्धाए खिज्ज मा एवं । इय पडिसिद्धो सो तेण रायपासं समल्लीणो ॥ १९५ ॥ कहिओ वुत्तंतो जह इमेण निवईकएण मे दिण्णा । नियधूया सक्खी को इमम्मि कज्जम्मि ते अत्थि ? ॥ १९६ ॥ देवत्थि को पुणो सो, जीवगनामा विहंगमा कत्थ । ते संति भणइ निवई, भियगो ते देव ! परकूले ॥ १९७ ॥ आणिज्जंतू ते इह, छिज्जइ जेणेस तुम्ह ववहारो । तत्थ गओ सो भियगो आणीया पंजरंतरगा ॥ १९८ ॥ विरलीकयम्मि लोए पुट्ठा ते निवइणा जहा तुब्भे । एत्थ पमाणं भणिया ता भणह जमेत्थ सच्चंति ? ॥ १९९ ॥ किमिभोयणाण तेसिं पुराणछगणे विरेल्लिए संते । जे किमिणो पायडभावमागया दरिसणेणेसिं ॥ २०० ॥ नियचंचुचालणाओ तहा कओ तेहिं कोइ संकेओ । जह अलियभासगनरा भवंतरे होंति एरिसगा ॥ २०१ ॥ अइकुहियछगणभक्खणपरायणो एरिसो इमो होही । जो नीयजीहाए पयंपिऊण वुक्कत्तणं वहइ ॥ २०२ ॥ लद्धा कन्ना भियगेण सोवि वणिओ जणाओ धिक्कारं । पत्तो दिट्ठो तग्गुरुजणेण तह चेव पडिसेहो ॥ २०३ ॥ एवं थेवपएसं गएहिं दिट्ठो य छिन्नकरचलणो । आरक्खिएहिं एगो पुरिसो तिलतेणओ नाम ॥ २०४ ॥ सो पुण एवं जाओ महिला एगा अहेसि तम्मि पुरे । अइवल्लहेगपुत्ता तज्जम्मिच्चिय पहीणपई ॥ २०५ ॥ तरुणत्तणमणुपत्तो सो पुत्तो तीए अन्नया ण्हविओ । उदउल्लसरीरो च्चिय ओइण्णो हट्टसंवट्टे ॥ २०६ ॥ कहमवि गोणेण समत्थएण

वहेज्ज तं मग्गे । पडिवन्नमिमं तेणं किमकज्जं चत्तलज्जाण? ॥ १४५ ॥ बंधुमईए एसो य वइयरो निसुणिओ सुणेहेण । सिट्ठो य भाउणो तक्खणेण गेहम्मि पत्तस्स ॥ १४६ ॥ तं तुण्हिक्कं काउं मुणिचंदो मंदिरम्मि संपत्तो । कवडेणं जणणीवि हु रोविउमच्चंतमारद्धा ॥ १४७ ॥ पुट्ठं तेण किं रुयसि अम्मो! तीए पयंपियं वच्छ! । नियकज्जाइं सीयंतयाइं दट्ठूण रोएमि ॥ १४८ ॥ जीवंतो तुज्झ पिया जया तया णूण मासपज्जंते । गंतूण गोउलाओ घयदुद्धाइं पणामंतो ॥ १४९ ॥ इण्हिं तु तुमं पुत्तय! अच्चंतपमायसंगओ संतो । गोउलतत्तिं न करेसि किंपि भण कस्स साहेमि? ॥ १५० ॥ भणियं च तेण अम्मो! मा रुयसु अहं सयं पभायम्मि । वच्चामि गोउले थावरेण सद्धिं चयसु सोगं ॥ १५१ ॥ इय सोउं सा तुट्ठा ठिया य मोणेण अह विइज्जदिणे । आरुहिऊण तुरंगं चलिओ सो थावरेण समं ॥ १५२ ॥ वच्चंतो य विचिंतइ थावरओ जइ कहंपि मुणिचंदो । पुरओ वच्चइ ता खग्गजट्ठिणा लहु हणामि ॥ १५३ ॥ अह मुणिचंदोवि य भइणी निवेइयं वइयरं विभावेंतो । जमलो से अपमत्तो मग्गे गंतुं पवत्तोत्ति ॥ १५४ ॥ अह विसमगड्डुदेसे पत्तो तुरओ कसप्पहारेण । पहओ थावरएणं पुरओ गंतुं पयट्टो सो ॥ १५५ ॥ मुणिचंदो य ससंको जा गच्छइ तावतेण करवालो । पट्ठिट्ठिएणायड्ढिउमारद्धो तवहनिमित्तं ॥ १५६ ॥ पेच्छइय पडिच्छायं मुणिचंदो तारिसं तओ तुरगो । वेगेण वाहिओ तेण वंचिओ खग्गघाओ य ॥ १५७ ॥ पत्तो य गोउलं सो गोउलवइणा कया य पडिवत्ती । अन्नोन्नसंकहाहिं ठिया य ता जाव दिवसंतं ॥ १५८ ॥ घाओवाए पेहइ तम्मारणकारणेण थावरगो । चिंतेइ य रयणीए वावाइस्सामि धुवमेयं ॥ १५९ ॥ अह मंदिरस्स मज्झे सयणिज्जे विरइयम्मि रयणीए । मुणिचंदेणं भणियं चिरकाला आगओहमिह ॥ १६० ॥ तो गोवाडम्मि इमं रएह जह

तत्थ गंठिओ सव्वं । गोमहिसीणं संखं सव्वं पेहेमि पत्तेयं ॥ १६१ ॥ तह चेव तं कयं परियणेण तो तत्थ सो ठिओ संतो । चिंतेइ मिच्चविलसियमसेसमहमज्ज पेच्छामि ॥ १६२ ॥ पइरिक्के य ठियं तं दट्ठुं तुट्ठो मणम्मि थावरगो । निट्ठयणिज्जं अज्जं मुहेण यज्झोत्ति काऊण ॥ १६३ ॥ अह सुत्तम्मि जणम्मी मुणिचंदो निसियखग्गमादाय । पंडपाउयं च खोडिय नियसयणिज्जम्मि ठविऊण ॥ १६४ ॥ तद्दुविलसियअवलोयणट्ठया वाढमप्पमत्तमणो । निहुओ मोणेण ठिओ एगंते अह क्खणस्संते ॥ १६५ ॥ आगंतुं थावरओ वीसत्थो जाव पहरए तत्थ । ता मुणिचंदेण हओ असिणा पत्तो य पंचत्तं ॥ १६६ ॥ चिंततस्स य एयस्स गोवणट्ठं स समग्गगोवग्गं । वाडाओ णीणित्ता वाहरिउमिमो समाढत्तो ॥ १६७ ॥ रंहो धावह २ गावीओ तक्करेण हरियाओ । वहिओ य थावरो सो सव्वत्तो धाविया पुरिसा ॥ १६८ ॥ गावीउ वालिया ओ नट्ठा चोरत्ति चिंतियं तेहिं । मयकिच्चं निव्वत्तियमसेसमवि थावरस्स तओ ॥ १६९ ॥ किं होहित्ति सचिंता जा तम्मग्गं पलोयए जणणी । ता एगागी गेहे मुणिचंदो झत्ति संपत्तो ॥ १७० ॥ दिन्नासणो निसन्नो खग्गं गिह-कीलगे विमोत्तूण । पयसोहणं च काउं पारद्धं तस्स भज्जाए ॥ १७१ ॥ पुट्ठो य ससोगाए जणणीए वच्छ! थावरो कत्थ? तेणं वुत्तं अम्मो! मंदगई पिट्ठओ एइ ॥ १७२ ॥ तो संखुद्धा एसा असिहुत्तं जा पलोयए ताव । पेच्छइ पिवी-लियाओ इंतीओ रुहिरगंधेण ॥ १७३ ॥ सम्मं पेहंतीए दिट्ठो खग्गो विलोहियविलित्तो । तो पवलकोहहुयवहपलित्तग-ताए पावाए ॥ १७४ ॥ संनिहियाए सिलाए जवगोहुमपेसणाए हेऊए । खित्ताए सिरसि सहसा पंचत्तं पाविओ पुत्तो

1 स. पज्झाउयं ।

॥ १७५ ॥ तो सामिमारणुप्पन्नतिव्वकोहाए तस्स भज्जाए। असिएण मारिया सा बंधुमईए नियंतीए ॥ १७६ ॥ घरसारं नरवइणा गहियं सुण्हा य चारगे धरिया। इयरी य पूइया गुरुजणेण सवं च तं दिट्ठं ॥ १७७ ॥ भणियं च अहो पावा हिंसा जीवाण एरिसं चरियं। तत्तो होइ दुहाणं निहाणमिह परभवे चेव ॥ १७८ ॥ लद्धावसराए तओ भणियं सोमाए एयविरइमओ। गहिओ मएवि धम्मो किं कीरउ अहव मुंचउ सो ॥ १७९ ॥ पुत्ति! न मोत्तवो ता इण्हिं तो किंपि जाव गच्छंति। दिट्ठो विणट्ठवहणो अलियपलावी विहम्मंतो ॥ १८० ॥ वयणेहिं जणाण सुनिट्ठुरेहिं नाइत्तओ जहा एसो। संजाओ तह भन्नइ वसंतपुरनामगे नयरे ॥ १८१ ॥ पवहण वाणिज्जपरो सुहंकरो आसि नाम नायत्तो। सयलगिहकज्ज-सज्जा भज्जा मंदोयरी तस्स ॥ १८२ ॥ ताण सुया संजाया सुकुमालतणू परूढसोहग्गा। नामेण संखिणी खीणदेहदोसा कमलवयणा ॥ १८३ ॥ सो अन्नया भरित्ता इहदेससमुब्भवाण वत्थूण। दिव्वाणं पवहणाइं जलनिहिपरपारमणुपत्तो ॥ १८४ ॥ विहिओ ववहारो आयरेण जाओ वहू य धणलाभो। पडिइंतस्स विलोट्टे पुण्णम्मि महण्णवस्संतो ॥ १८५ ॥ कहवि जलसेलसिंगस्स घट्टणेणं विहाडियं वहणं। मोत्तियपवालसंखाइयाणि दव्वाणि बुड्डाणि ॥ १८६ ॥ सो लद्धफलग-खंडो तडम्मि भियगेण सममहोइन्नो। एगम्मि जलहिकूलम्मि गामनगराइसंकिण्णे ॥ १८७ ॥ तत्थवि विहिणा अइनि-ट्ठुरेण छिद्दे छलंतरपरेण। मंदीकओ सुतिव्वं वाहिवियारं जणेऊण ॥ १८८ ॥ एगंतभत्तिमंतेण तेण भियगेण ओसहाईहिं। पडियरिओ तह पवणो पुव्वंव जहा स संजाओ ॥ १८९ ॥ तुट्ठेण तेण धूया तस्स विदिन्ना तओ य तेणावि। सक्खिजण-विप्पहीणो ववहारो अलियगो होइ ॥ १९० ॥ को एत्थ ममं सक्खी भणिए भियगेण जीवगा नाम। जे संति एत्थ पक्खी

पगईए चिय मविन्नाणा ॥ १९१ ॥ ववहारविसंवाए ते तुह सक्खी, निवे इओ सव्वो । तेसिं दोहिवि कन्नादाणग्गहणाण वुत्तंतो ॥ १९२ ॥ कालेण निए देसे संपत्ता दोवि पत्थुए दाणे । कन्नाए सयणमहिलाईलोयवसओ विलोट्टो सो ॥ १९३ ॥ कहमुत्तमकुलजायं कहमुत्तमरूवसंपयं चेव । नियधूयं तव भिच्चस्स मे मणो दाउमुच्छहइ ॥ १९४ ॥ ता मुंच वइयरमिमं भो भियग! मुहाए खिज्ज मा एवं । इय पडिसिद्धो सो तेण रायपासं समल्लीणो ॥ १९५ ॥ कहिओ वुत्तंतो जह इमेण निव्वंकाएण मे दिण्णा । नियधूया सक्खी को इमम्मि कज्जम्मि ते अत्थि? ॥ १९६ ॥ देवत्थि को पुणो सो, जीवगनामा विहंगमा कत्थ । ते सति भणइ निवई, भियगो ते देव! परकूले ॥ १९७ ॥ आणिज्जंतू ते इह, छिज्जइ जेणेस तुम्ह ववहारो । तत्थ गओ सो भियगो आणीया पंजरंतरगा ॥ १९८ ॥ विरलीकयम्मि लोए पुट्ठा ते निवइणा जहा तुब्भे । एत्थ पमाणं भणिया ता भणह जमेत्थ सच्चंति? ॥ १९९ ॥ किमिभोयणाण तेसिं पुराणछगणे विरेल्लिए संते । जे किमिणो पायडभावसागया दरिसणेणेमिं ॥ २०० ॥ नियचंचुचालणाओ तहा कओ तेहिं कोइ संकेओ । जह अलियभासगनरा भवंतरे होंति एरिसगा ॥ २०१ ॥ अइकुहियछगणभक्खणपरायणो एरिसो इमो होही । जो नीयजीहाए पयंपिऊण चुक्कत्तणं वहइ ॥ २०२ ॥ लद्धा कन्ना भियगेण सोवि त्रणिओ जणाओ धिक्कारं । पत्तो दिट्ठो तग्गुरुजणेण तह चेव पडिसेहो ॥ २०३ ॥ एवं थेवपएग्गं गएहिं दिट्ठो य छिन्नकरचलणो । आरक्खिएहिं एगो पुरिसो तिलतेणओ नाम ॥ २०४ ॥ सो पुण एवं जाओ महिला एगा अहेसि तम्मि पुरे । अइवल्लहेगपुत्ता तज्जम्मिच्चिय पहीणपई ॥ २०५ ॥ तरुणत्तणमणुपत्तो सो पुत्तो तीए अन्नया ण्हविओ । उदउल्लसरीरो च्चिय ओइण्णो हट्टसंवट्टे ॥ २०६ ॥ कहमवि गोणेण समत्थएण

सदुक्खमहो ॥ २३८ ॥ लोभाभिभूयचित्ता जीवा गुणदोसणाणपरिहीणा । पावंति एरिसाइं अहह दुरंताइं वसणाइं ॥ २३९ ॥ ता सोमाए पयंपियमेसो लोभो भुयंगमोव्व मए । गाढं वियंभमाणो विथंभिओ तो समंतेण ॥ २४० ॥ पुत्ति! तए अइसुंदरमायरियं जं पवन्नओ तोसो । एसो तुमए कहमवि न उज्झियव्वो खणद्धंपि ॥ २४१ ॥ आसवदाराण फलं पंचण्हमणुक्कमेण पासित्ता । संजायगरुयसंवेगभावियाइं समीवम्मि ॥ २४२ ॥ पत्ताइं ताइं गणिणीवसहीए वइससं इमं दिट्ठं । तत्थवि इमेहिं सहसा जह कोवि नरो निसासमए ॥ २४३ ॥ तिमिरभरनिब्भरे मंडगे उ वाइंगणेहिं भुंजंतो । कह-मवि मुहंतराले छुढेणं विच्चुगेण मुहे ॥ २४४ ॥ अद्दिस्समाणदेहेण विद्धओ कंटगेण तिक्खेण । वंतरजाइत्तणओ तस्स विसं दारुणत्सहावं ॥ २४५ ॥ तत्तो उस्सूणमुहो संपत्तो दुक्खमइमहं तो सो । [ग्रंथाग्रं ९०००] णाणाविज्जपरिगओ पउत्त-चित्तोसहसहस्सो ॥ २४६ ॥ उब्भीकयबाहुजुओ पीडावेसासगग्गिरगिरो य । अइविरसमारडंतो दिट्ठो परिभावियं च तओ ॥ २४७ ॥ रयणीभोयणफलमस्स भणइ सोमा मए परिच्चाओ । विहिओ इमस्स पुत्ते! जयम्मि ता तं कयत्था सि ॥ २४८ ॥ पेच्छामो तुह गुरुणिं गणिणिं निस्सेसदोसनिम्महणिं । तो सविणयं तदंते गयाइं पढमं पणमियाइं ॥ २४९ ॥ सेज्जायरस्स गिहचेइयाइं वसहीए संनिहाणम्मि । अच्चवहाणेण परिट्ठियाइं तत्तो सपरिवारा ॥ २५० ॥ गणिणी अच्चुज्जलसीलसालिणीणं वहूण समणीणं । ताराणव ससिमुत्ती मज्झम्मि बहुं विरायंती ॥ २५१ ॥ दिट्ठा हिट्ठमणेहिं सप्पणयं वंदिया भणइ सोमा । एसो मम जणगजणो गणिणीयवि उच्चियनीईए ॥ २५२ ॥ दिट्ठाणि तओ कहिओ धम्मो पुच्छाणुसारओ तेसिं । ताओ पुण पुच्छाओ तदुत्तराइं च जाणेह ॥ २५३ ॥ (यथा सोमाजनलोकः—)को धम्मो

धम्माणं जणम्मि रूढाणणेगभेयाणं ? । (गणिनी–)जं जीवाणं तसथावराण विहिणा दयाकरणं ॥ २५४ ॥ (सोमा–)पि-
यसंगमाइयाणं सोक्खाणं तिहुयणम्मि किं सोक्खं ? । (गणिनी–)जं जरकोट्ठाईणं वाहीणमसंभवो देहे ॥ २५५ ॥
(सोमा–)इय भासणभोयणवसणदाणमाईण को भवो नेहो ? । (गणिनी–)जमवंचणं परोप्परमइणिउणं सव्वकज्जेसु
॥ २५६ ॥ (सोमा–)वहु सत्थब्भासाइसु किं भणइ पंडियत्तणं लोए ? (गणिनी–)अप्पसुयाणवि पुरिसाण होइ जं
निच्छओ कज्जे ॥ २५७ ॥ (सोमा–) किं दुक्करं मुणेउं गहनिवनारीजणाइचरिएसु ? । (गणिनी)अइविसरिसविहवससं घडंत-
विहडंत कज्जगई ॥ २५८ ॥ (सोमा–)सोहग्गविहवभूसणवरभोयणपमुहवत्थुसु वरं किं ? । (गणिनी–)जो तारा पुंजुज्ज-
लगुणाण लोए समुग्घाडो ॥ २५९ ॥ (सोमा–) को वंधवाइयाणं विहियपियाणं जणाण सुहगेज्झो ? । (गणिनी–)आ-
यारधणाण जणो सुयणो सुहगेज्झओ होइ ॥ २६० ॥ (सोमा–)मंतकरिकुवियपन्नगपमुहाण को णु एत्थ दुग्गेज्झो ? ।
(गणिनी–)जणियप्पिओवि वहुसो एसो च्चिय दुज्जणो लोगो ॥ २६१ ॥ (सोमा–)का भन्नए अविज्जा सज्जणलोएण
कहसु तं अज्जे ? । (गणिनी–)सव्वगुणवणदवग्गी जोहंकारो नराण मणे ॥ २६२ ॥ (सोमा–)कज्जुज्जयाण पुरिसाण
किमिह सज्जं भणिज्जए चक्खु ? । (गणिनी–)सुपसत्थसत्थकहिया जे सुत्तत्था विणीयाण ॥ २६३ ॥ (सोमा–)का लच्छी
उभयभवेसु होइ भवियाण भवपरिणामा ? । (गणिनी–)संतम्मि असंतम्मिवि विहवे संतोसकरणं जं ॥ २६४ ॥
(सोमा–)किमिह विसं थावरजंगमाइभेएणिमेसिं भिन्नाणं ? । (गणिनी–)विसयसुहस्सासेवणमसमंजसविहिकयं जमिह
॥ २६५ ॥ एमाई वहुया पुण पुच्छाउ तहा तदुत्तराइंपि । लद्धाइं मुद्धजणदुलहाइं तो ताइं जायाइं ॥ २६६ ॥ जिणध-

परिपेल्लिओ तिलाणुवरिं । पडिओ समुट्ठिएणं तणुलग्गतिलो गिहम्मि गओ ॥ २०७ ॥ तत्तो जणणीए तिले पप्फोडिय मोरअंडयं काउं । दिण्णो तल्लुद्धो सो दिणे २ तं तहा कुणइ ॥ २०८ ॥ मोरंडगेसु लुद्धो तेण पगारेण पइदिणं हरइ । तिलनियरमहन्नंपि य पइदिवसं चोरिउं लग्गो ॥ २०९ ॥ आरक्खिएहिं लद्धो गहिओ जणणीए एस किल दोसो । जीए निसिद्धो तिलतिण्णतप्परो पढमओ णाहं ॥२१०॥ इय अमरिसं वहंतेण तेण खद्धं थणस्स जणणीए । खंडं तलारलोया जाओ य विलुत्तकरचरणो ॥ २११ ॥ दिट्ठे तम्मि विचारे जाओ जह चोरया अहो रुद्दा । तेसिं सोमाए तवयम्मि चागस्स पडिसेहो ॥ २१२ ॥ तत्तो थेवपएसे गएहिं दिट्ठा महेलिगा एगा । विणिवाइयभत्तारा खिंसिज्जंती पुरजणेण ॥ २१३ ॥ किल कत्थई पएसे कुले महंतम्मि काइ तरुणतणू । आसि महेला चवलत्तणेण पविलुत्तकुलसीला ॥ २१४ ॥ नियगेहे घोडगरक्खगेण निच्चंपि दिस्समाणेणं । भासिज्जंतेण तहा सद्धिं संबंधमणुपत्ता ॥ २१५ ॥ अवहीरिओ नियपई भिन्ना कुलसीलसंभवा लज्जा । सज्जीकओ तहप्पा दुहाण इहपरभवगयाण ॥ २१६ ॥ अग्गी जह दारूणं जहा समुद्दो णईसहस्साण । णो तित्तिमेइ विहडियमणा तहित्थी णराणंति ॥ २१७ ॥ णारीणं णत्थि पिओ णयापिओ कोइ जह तणं रण्णे । गावीओ नवा उ नवं इच्छंति इमाओ तह पुरिसं ॥ २१८ ॥ तो तीए तम्मि लुद्धाए नियपई विग्घकारगो णाउं । सुत्तो व पमत्तो वा पइरिके निहणमाणीओ ॥ २१९ ॥ खंडीकाऊण कओ पिडियाए तप्परिट्ठवणहेउं । सीसारोवियपिडिया विणिग्गया जा गिहाओ तओ ॥ २२० ॥ कहवि कुलदेवयाए कुलरक्खानिविडनिहियचित्ताए । दिट्ठा रुट्ठाए सिरम्मि जोइया तीए सा पिडिया ॥ २२१ ॥ अणवरयझरंतवसारुहिरविलुंपिज्जमाणसव्वंगा । उविग्गमणा णियकम्मलज्जिया जाइ जा अडविं

॥ २२२ ॥ पावेइ अंधभावं मूलाओ उक्खयच्छिजुयलव्व । वसिमाभिमुहमइंती सज्जोच्चिय होइ सज्जक्खा ॥ २२३ ॥ अदिट्ठ पुव्वट्टयरनिहालणाओ सकोउगमणेण । डिंभनियरेण अणुगम्ममाणमग्गा कयरवेण ॥ २२४ ॥ लोएण विहियधीधीरवेण पञ्मारियत्ति भणिऊण । अइदूरं निप्पिहमाणसेण पायडियरोसेण ॥ २२५ ॥ खिंसिज्जंती पुरच्चच्चरेसु रच्छासु तह चउक्केसु । हिंडंती मग्गंती भिक्खामेत्तंपि अलहंती ॥ २२६ ॥ कलुणवयणा पलावे पए २ णेगहा कुणंती य । दिट्ठा तज्जणगजणेण मुणियरूवेण भणियं च ॥ २२७ ॥ ही ही सीलविलंघणमलंघदुहलक्खखाणिभूयमिणं । जत्तो एसा इह चेव पाविया आवइं गरुयं ॥ २२८ ॥ तो सोमाए निवेइयमम्मो! विरई इमस्स मे गहिया । पुत्ति! कयत्था सि तुमं मरणेवि इमा न मोत्तव्वा ॥ २२९ ॥ तत्तो थेवंतरमागयाण पडिओ पहम्मि दिट्ठीए । अच्चंतमसंतुट्ठो विवन्नवहणो णरो एगो ॥ २३० ॥ कहमवि समुद्दमज्झाओ तीरभागं समागओ रोगी । मच्छाहारवसाओ परिभूओ सव्वलोएण ॥ २३१ ॥ लोभभुयंगमविसविंभलेण तेणं कयावि सुयमेयं । परवंचणापराओ धुत्तजणाओ भमंतेणं ॥ २३२ ॥ पुत्ते वलिम्मि गहिए अमुगट्ठाणम्मि जो निही अत्थि । सो उग्घडइ निहोडियदालिद्दविडंबणादुक्खो ॥ २३३ ॥ कसिणाए चउदसीए समयम्मि णिसाए तेण णियपुत्तो । दिन्नो निहाणरक्खाकराए देवीए खंडित्ता ॥ २३४ ॥ अच्चंतपाववसओ उग्घडिओवि हु न सो निही तस्स । फलिओ णाओऽण्णजणेण व्वंछिओ वली गओ तस्स ॥ २३५ ॥ निब्भच्छिओ जणेणं एसो अहमाहमो अदट्ठव्वो । अग्गेज्झनामगो एस एव महता समाणेण ॥ २३६ ॥ गहिओ नगरारक्खगलोएणं नग्गओ कओ संतो । चारगगेहाभिमुहं निज्जंतो चारविच्छुरिओ ॥ २३७ ॥ दिट्ठो जणगेहिं तओ पावसमंतोसफलमणुहवंतो । इय जाओ एस वियाणिओ य भणियं

सदुक्खमहो ॥ २३८ ॥ लोभाभिभूयचित्ता जीवा गुणदोसणाणपरिहीणा । पावंति एरिसाइं अहह दुरंताइं वसणाइं ॥ २३९ ॥ ता सोमाए पयंपियमेसो लोभो भुयंगमोव्व मए । गाढं वियंभमाणो विथंभिओ तो समंतेण ॥ २४० ॥ पुत्ति ! तए अइसुंदरमायरियं जं पवन्नओ तोसो । एसो तुमए कहमवि न उज्झियव्वो खणद्धंपि ॥ २४१ ॥ आसवदाराण फलं पंचण्हमणुक्कमेण पासित्ता । संजायगरुयसंवेगभावियाइं समीवम्मि ॥ २४२ ॥ पत्ताइं ताइं गणिणीवसहीए वइससं इमं दिट्ठं । तत्थवि इमेहिं सहसा जह कोवि नरो निसासमए ॥ २४३ ॥ तिमिरभरनिब्भरे मंडगे उ वाइंगणेहिं भुंजंतो । कहमवि मुहंतराले छुढेणं विच्चुगेण मुहे ॥ २४४ ॥ अदिस्समाणदेहेण विद्धओ कंटगेण तिक्खेण । वंतरजाइत्तणओ तस्स विसं दारुणत्सहावं ॥ २४५ ॥ तत्तो उस्सूणमुहो संपत्तो दुक्खमइमहं तो सो । [ग्रंथाग्रं ९०००] णाणाविज्जपरिगओ पउत्तचित्तोसहसहस्सो ॥ २४६ ॥ उब्भीकयवाहुजुओ पीडावेसासगग्गिरगिरो य । अइविरसमारडंतो दिट्ठो परिभावियं च तओ ॥ २४७ ॥ रयणीभोयणफलमस्स भणइ सोमा मए परिच्चाओ । विहिओ इमस्स पुत्ते ! जयम्मि ता तं कयत्था सि ॥ २४८ ॥ पेच्छामो तुह गुरुणिं गणिणिं निस्सेसदोसनिम्महणिं । तो सविणयं तदंते गयाइं पढमं पणमियाइं ॥ २४९ ॥ सेज्जायरस्स गिहचेइयाइं वसहीए संनिहाणम्मि । अच्चवहाणेण परिट्ठियाइं तत्तो सपरिवारा ॥ २५० ॥ गणिणी अच्चुज्जलसीलसालिणीणं वहूण समणीणं । ताराणव ससिमुत्ती मज्झम्मि वहुं विरायंती ॥ २५१ ॥ दिट्ठा हिट्ठमणेहिं सप्पणयं वंदिया भणइ सोमा । एसो मम जणगजणो गणिणीयवि उच्चियनीईए ॥ २५२ ॥ दिट्ठाणि तओ कहिओ धम्मो पुच्छाणुसारओ तेसिं । ताओ पुण पुच्छाओ तदुत्तराइं च जाणेह ॥ २५३ ॥ (यथा सोमाजनलोकः—)को धम्मो

धम्माणं जगम्मि रूढाणणेगभेयाणं ? । (गणिनी-)जं जीवाणं तसथावराण विहिणा दयाकरणं ॥ २५४ ॥ (सोमा-)पि-
यसंगमाइयाणं मोक्खाणं तिहुयणम्मि किं सोक्खं ? । (गणिनी-)जं जरकोट्ठाईणं वाहीणमसंभवो देहे ॥ २५५ ॥
(सोमा-)इय भामणभोयणवमणदाणमाईण को भवो नेहो ? । (गणिनी-)जमवंचणं परोप्परमइणिउणं सव्वकज्जेसु
॥ २५६ ॥ (सोमा-)वहु सत्थब्भासाइसु किं भण्णइ पंडियत्तणं लोए ? (गणिनी-)अप्पसुयाणवि पुरिसाण होइ जं
निच्छओ कज्जे ॥ २५७ ॥ (सोमा-) किं दुक्करं मुणेउं गहनिवनारीजणाइचरिएसु ? । (गणिनी)अइविसरिसविहवससं घडंत-
विहडंत कज्जगई ॥ २५८ ॥ (सोमा-)सोहग्गविहवभूसणवरभोयणपमुहवत्थुसु वरं किं ? । (गणिनी-)जो तारा पुंजुज्ज-
लगुणाण लोए समुग्घाडो ॥ २५९ ॥ (सोमा-) को वंधवाइयाणं विहियपियाणं जणाण सुहगेज्झो ? । (गणिनी-)आ-
यारधणाण जणो सुयणो सुहगेज्झओ होइ ॥ २६० ॥ (सोमा-)मंतकरिकुवियपन्नगपमुहाण को णु एत्थ दुग्गेज्झो ? ।
(गणिनी-)जणियप्पिओवि वहुसो एसो च्चिय दुज्जणो लोगो ॥ २६१ ॥ (सोमा-)का भन्नए अविज्जा सज्जणलोएण
कज्जेसु तं अज्जे ? । (गणिनी-)सव्वगुणवणदवग्गी जोहंकारो नराण मणे ॥ २६२ ॥ (सोमा-)कज्जुज्जयाण पुरिसाण
किमिह मज्जं भणिज्जए चक्खु ? । (गणिनी-)सुपसत्थसत्थकहिया जे सुत्तत्था विणीयाण ॥ २६३ ॥ (सोमा-)का लच्छी
उभयभवेसु होइ भवियाण भव्वपरिणामा ? । (गणिनी-)संतम्मि असंतम्मिवि विहवे संतोसकरणं जं ॥ २६४ ॥
(सोमा-)किमिह विसं थावरजंगमाइभेएणिमेसिं भिन्नाणं ? । (गणिनी-)विसयसुहस्सासेवणमसमंजसविहिकयं जमिह
॥ २६५ ॥ एमाई वहुया पुण पुच्छाउ तहा तदुत्तराइंपि । लद्धाइं मुद्धजणदुल्लहाइं तो ताइं जायाइं ॥ २६६ ॥ जिणव-

बभूव, तथा तस्य मुक्तः प्रस्तुतो धर्मः । एतदेव च लोकोपहासभयादन्तराल एव स्वशरीरादुत्संघट्टीकृत्य मोचनं सर्वं योजनीयमिति ॥ ५५९ ॥ १० ॥ इत्थं झुंटणदृष्टान्तं सोपनयमभिधाय प्रस्तुते योजयति;—न नैवेदृशानां झुंटणवणिक्सदृशानामेष धर्मो दातव्यः । किमर्थमित्याह—तेषामेव तु धर्मं ग्रहीतुमुपस्थितानामेव हितार्थम्, दृष्टान्तमाह—गाढग्लानादीनां प्रबलज्वरादिरोगोपहतानां स्नेहादियुत इव घृतगुडादिसन्मिश्रित इवाहारः सूपोदनादि ॥ ५६० ॥ ११ ॥ सोमाह ब्रवीति नेदृशा एव झुंटणवणिकल्पाः सर्वे प्राणिनो भवन्ति नियमेन । कुतः यतो बुद्धियुता अपि, हुर्यस्मादर्थे, अन्ये केचन भवन्ति । अत्र च गोब्बरवणिजा दृष्टान्तः ॥ ५६१ ॥ १२ ॥ तमेव दर्शयति—विश्वपूर्या नगर्यां प्रकटं प्रसिद्धो दत्तो नाम नौवित्तको बभूव । अथ कथञ्चित् कालेन गच्छता दारिद्र्यमुत्पन्नं तस्य । ततः 'अप्पाहियसरणं'ति परलोकप्रयाणप्रस्थितेन पित्रा या शिक्षा दत्ता तस्याः स्मरणमभूत् । अप्पाहियमेव दर्शयति—अभेद्ये मंजूषादौ स्थाने ॥ ५६२ ॥ १३ ॥ या ताम्रककरण्डी तस्यां पट्टकः समस्ति । तत्र च गोतमद्वीपविशेष एव 'कज्जवोज्झना' उत्कुरुटिकाकचवरप्रक्षेपः कार्यः । तत्र कृते रत्नतृणचारिगोदर्शनं भविष्यति । ततो गोबरे तासां गवां छगणे रत्नानि भविष्यन्तीति लिखितमास्ते ॥ ५६३॥१४ ॥ ततो ज्ञात्वेदं पट्टकलिखितं वस्तु पश्चान्नगर्यामेवमाह सर्वत्र त्रिकचतुष्कादौ । यदाह तदेव दर्शयति—बुद्धिरस्ति, नास्ति विभवः । ग्रहोऽस्य च वर्त्तते इतिकृत्वाऽवधीरितो लोकेन । राज्ञा श्रुतमेतदस्य व्याहरणम् ॥ ५६४ ॥ १५ ॥ शब्दयित्वा भणितो गृह्णीत विभवमिति । लक्षग्रहणं तु ततस्तेन दीनारलक्षग्रहणं च कृतम् ततः 'तद्दीवन्नूनिज्जामग'त्ति गोतमद्वीपज्ञनिर्यामको गृहीतः । वहनभरणं कचवरस्य विहितम् ॥ ५६५ ॥ १६ ॥ एवं च विहिते हसति लोकः अहो?

प्रगृहीतव्यवहारः । गमनं तत्र द्वीपे । तथा कज्जवोज्झनं चैव । तत्र विहिते गोदर्शनं गोमयभरणं वहनानामत्यर्थमिति ॥ ५६६ ॥ १७ ॥ आगमनं निजनगरे । ततो राजदर्शनम् । आनितम् त्वया द्वीपान्तरात् किमिति राजप्रश्ने गोवरो देव! आनीत इत्युत्तरं दत्तम् । राजा प्राह–उच्छुल्कं तव भाण्डम् । प्रसाद इति तेन भणिते हसनं लोकस्य । प्रवेशना ततः स्वगृहे भाण्डस्य ॥ ५६७ ॥ १८ ॥ समये चाग्निज्वालनं गोमयपिण्डानाम् । ततो रत्नानि व्यक्तीभूतानि । अतश्च विक्रयेण रत्नानां परिभोगोऽन्नादिगोचरः समजनि। एवं च लोकपूज्यत्वं तथा लोकोपहासावधीरणेन यो निश्चयः कार्यगतस्तस्मात्प्रागेतेन भव्यसत्त्वेन कल्याणयोग्यजीवेनेति ॥ ५६८ ॥ १९ ॥ पट्टकसदृशी आज्ञा, एवमादीहापि धर्मविपये योजनीयमेव निःशेषं निजबुद्ध्या ज्ञायकेन सता यथाविपयं यथायोगमिति । तथाहि–पट्टकसदृशी आज्ञा, पितृस्थानीयो गुरुः, उपहासस्थानीया अन्यजनवादाः, ग्रहिल्वस्थानीयं स्वाभिप्रायस्य ज्ञानं लोके स्वप्रकाशनं, रत्नस्थानीयो धर्म इति ॥ ५६९ ॥ २० ॥ ईदृशानां गोवरवणिक्सदृशानां धर्मो दातव्यः परहितोद्यतेन गुरुणा । इह जगत्यात्मंभरित्वमितरथा ईदृशानामप्यदाने । यदि नार्मवं ततः किमित्याह–तदात्मंभरित्वमनुचितमीश्वराणामिव ॥ ५७० ॥ २१ ॥ एवं लब्धतदभिप्रायया श्रीमत्या नीता व्रतिनीसमीपं साध्वीसकाशम् । कमित्याह–प्रतिश्रयं वसतिम् । कमित्याह–साधयित्वा वृत्तान्तं न कल्पते मम व्रतदानं कर्त्तुं, किन्तु प्रवर्त्तिन्या एवेतिरूपम् । तत्रापि प्रतिश्रये गता प्रवर्त्तिन्या महत्तरया यथाविधि उचितसम्भापणादिना विधिनेत्यर्थः दृष्टा सा । इति प्राग्वत् ॥ ५७१ ॥ २२ ॥ दानादिभेदभिन्नः कथितो धर्मश्चतुर्विधस्तस्याः, कर्मोपशमेन तथा सोमायाः परिणतश्चैव ॥ ५७२ ॥ २३ ॥ ततो विधिनाऽणुव्रतग्रहणं पालनमनुवर्त्तनं तस्य । ततोऽप्रीतिकं गुरुजनस्य । भणितं

म्मभद्दगाइं तह जह सुमिणेवि तीए वयणस्स । णो पडिबंधकराइं अविय तदुच्छाहणपराइं ॥ २६७ ॥ सा सिरिमई तहा सा सोमा परिपालिऊण जिणधम्मं । सुगइं गयाओ कालेण गलियकलिलासिवपयम्मि ॥ २६८ ॥ इति श्रीमतीसोमाकथानकं समासम् । अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—

श्रीपुरनगरे नन्दनदुहिता नाम्ना श्रीमती श्राद्धा जिनशासनश्रद्धानवती समासीत् । सोमा च तस्याः सखिका मैत्र्यस्थानं पुरोहितसुता, इति प्राग्वत् संजातेति ॥ ५५० ॥ १ ॥ कालेन तयोः प्रीतिवृद्धिरभूत् । धर्मविचारे प्रतिदिनं प्रवर्त्तमाने तस्याः सोमायाः संबोधिः सम्यक्त्वरूपा समपद्यत । तथा, व्रतग्रहणेच्छा श्रावकजनयोग्यव्रताङ्गीकारवाञ्छा समजनिष्ट । श्रीमत्या च परीक्षा प्रस्तुता । तस्यां च झुंटणवणिग्दृष्टान्तो विहितः ॥ ५५१ ॥ २ ॥ स चायम्—अङ्गदिका नाम नगरी । तस्यां च धनश्रेष्ठी समभूत् । अन्यदा च स्वामिपुरात् शंखश्रेष्ठी तत्राजगाम । तयोश्च व्यवहरतोर्दृढा प्रीतिरभूत् । तस्याः प्रीतेर्वृद्धिनिमित्तमजातापत्ययोरनुत्पन्नापत्ययोः, तथेति समुच्चये, दानं वरणकरणरूपमजायत ॥ ५५२ ॥ ३ ॥ समये च धनस्य पुत्रः शंखस्य दुहिता जाता । प्राप्तवयसोश्च तयोर्विवाहः कृतः । भोगाश्च प्रवृत्ताः । कथञ्चिद् भाग्यपरिहाणौ दारिद्र्यं समुत्पन्नम् । पत्नीभणनं पत्युरभूत्, यथा–गच्छ श्वशुरकुलं मदीयं पितृगृहमित्यर्थः मार्गय याचस्व झुंटणकं पशुविशेषम् ॥ ५५३ ॥ ४ ॥ 'साणागिइ'त्ति श्वाकृतिः श्वाकारः, तको झुण्टणकः, खलुर्वाक्यालंकारे, कम्बलरत्नं च तस्य पशो रोमभिर्जायते षड्भिर्मासैरित्यर्थः कर्त्तयाम्यहं महामूल्यं दीनारलक्षमूल्यमित्यर्थः ॥ ५५४ ॥ ५ ॥ स पुनः पशुरुत्संघट्टः शरीरसंघट्टविकलो न मोक्तव्यः । सदापि रात्रौ दिवा चेत्यर्थः । म्रियत इति

कृत्वा, हसिष्यति च मूर्खलोकः कार्यपरमार्थमजानानो न नैव कार्यतः कार्यमपेक्ष्य स गणयितव्य इति ॥ ५५५ ॥ ६ ॥ प्रतिपन्नमिदं तेन तत्पतिना । गतश्च लब्धश्च स झुंटणकः, ततः श्वशुरकुलात्, नवरं केवलं 'अप्पाहिउ'त्ति शिक्षितश्च बहुशो बहून् वारान् तैरपि श्वशुरकुलमानुषैः, तथा तत्प्रकारं यल्लोकहसनं तत्र विषयभूते ॥ ५५६ ॥ ७ ॥ आगच्छंश्च ततः श्वशुरकुलाद् हस्यमानो मार्गजनेन कथंचिद् महतो लज्जाभरात् तुच्छीभूतानयनोत्साहः सम्प्राप्तो निजपुरवहिरंगदिकानगरवहिःप्रदेशे मुक्तः आरामे, तथाप्रविष्टस्तु आराममुक्तपशुरेव च गृहे प्रविष्ट इति ॥ ५५७ ॥ ८ ॥

भणितश्च तया पत्न्या क्व स झुंटणकः? स प्राह मुक्तो वहिरिति । सा प्राह हन्त भव्योऽसि त्वम्, यतो मृतकोऽसावेतावता कालेन, स्तोकफलं कम्बलरत्नं भविष्यति । न च लाभो यथा पूर्वं तथा तु तथा पुनरेतस्य पशोरिति ॥५५८॥९॥

प्रस्तुते योजयन्नाह—झुंटणतुल्यः प्रस्तुतपशुसदृशो धर्म्मः शुद्धः पारमार्थिकः । एतस्मिन् धर्मे योजयितव्यमिदं झुंटणगतमुदाहरणं सर्वमशेषं निजवुद्ध्या । कथमित्याह—अशुभशुभफलत्वादिति अशुभशुभफलत्वेन, आदिशब्दात्पुनर्दुर्लभत्वादुर्लभत्वाभ्यामिति । इदमुक्तं भवति—यादृशो धनपुत्रस्तादृशोऽयं गुणदरिद्रः संसारी जीवः । यथा च पत्नीवचनोत्साहाज्झुंटणलाभार्थं श्वशुरकुलमसौ जगाम, लब्धवांश्च तं तत्र, एवं मोहनीयक्षयोपशमात् श्वशुरकुलतुल्यं गुरुकुलं झुंटणतुल्यं धर्म्मं लब्धुं कश्चिद् गच्छति, लभते च तं तत्र । यथाऽसौ तथाशिक्षितोऽपि मन्दभाग्यतया लोकोपहासभयादन्तराल एव स्वशरीराद् उत्संघट्टीकृत्य मुमोच, तथायमपि दीर्घसंसारितया लब्धमपि धर्मं तथाविधलोकाविज्ञातभावभयादकृतकार्यमेव समुज्झति । यथाऽसौ झुंटणपरित्यागे वहुदुःखितो वभूव तथाऽसौ प्रस्तुतधर्मत्यागे । यथा तस्य पुनः स दुर्लभो

वभूव, तथा तस्य मुक्तः प्रस्तुतो धर्मः । एतदेव च लोकोपहासभयादन्तराल एव स्वशरीरादुत्संघट्टीकृत्य मोचनं सर्वे योजनीयमिति ॥ ५५९ ॥ १० ॥ इत्थं झुंटणदृष्टान्तं सोपनयमभिधाय प्रस्तुते योजयति;—न नैवेदृशानां झुंटणवणिक्सदृशानामेष धर्मो दातव्यः । किमर्थमित्याह–तेषामेव तु धर्मं । ग्रहीतुमुपस्थितानामेव हितार्थम्, दृष्टान्तमाह–गाढग्लानादीनां प्रबलज्वरादिरोगोपहतानां स्नेहादियुत इव घृतगुडादिसन्मिश्रित इवाहारः सूपोदनादि ॥ ५६० ॥ ११ ॥ सोमाह ब्रवीति नेदृशा एव झुंटणवणिक्कल्पाः सर्वे प्राणिनो भवन्ति नियमेन । कुतः यतो बुद्धियुता अपि, हुर्यस्मादर्थे, अन्ये केचन भवन्ति । अत्र च गोब्बरवणिजा दृष्टान्तः ॥ ५६१ ॥ १२ ॥ तमेव दर्शयति–विश्वपूर्यां नगर्यां प्रकटं प्रसिद्धो दत्तो नाम नौवित्तको वभूव । अथ कथञ्चित् कालेन गच्छता दारिद्र्यमुत्पन्नं तस्य । ततः 'अप्पाहियसरणं'ति परलोकप्रयाणप्रस्थितेन पित्रा या शिक्षा दत्ता तस्याः स्मरणमभूत् । अप्पाहियमेव दर्शयति–अभेद्ये मंजूषादौ स्थाने ॥ ५६२ ॥ १३ ॥ या ताम्रककरण्डी तस्यां पट्टकः समस्ति । तत्र च गोतमद्वीपविशेष एव 'कज्जवोज्झना' उत्कुरुटिकाकचवरप्रक्षेपः कार्यः । तत्र कृते रत्नतृणचारिगोदर्शनं भविष्यति । ततो गोबरे तासां गवां छगणे रत्नानि भविष्यन्तीति लिखितमास्ते ॥ ५६३॥१४ ॥ ततो ज्ञात्वेदं पट्टकलिखितं वस्तु पश्चान्नगर्यामेवमाह सर्वत्र त्रिकचतुष्कादौ । यदाह तदेव दर्शयति–बुद्धिरस्ति, नास्ति विभवः । ग्रहोऽस्य च वर्त्तते इतिकृत्वाऽवधीरितो लोकेन । राज्ञा श्रुतमेतदस्य व्याहरणम् ॥ ५६४ ॥ १५ ॥ शब्दयित्वा भणितो गृह्णीत विभवमिति । लक्षग्रहणं तु ततस्तेन दीनारलक्षग्रहणं च कृतम् ततः 'तद्दीवगूनिज्जामग'त्ति गोतमद्वीपज्ञनिर्यामको गृहीतः । वहनभरणं कचवरस्य विहितम् ॥ ५६५ ॥ १६ ॥ एवं च विहिते हसति लोकः अहो ?

प्रत्गृहीतव्यवहारः । गमनं तत्र द्वीपे । तथा कज्जवोज्झनं चैव । तत्र विहिते गोदर्शनं गोमयभरणं वहनानामत्यर्थमिति ॥ ५६६ ॥ १७ ॥ आगमनं निजनगरे । ततो राजदर्शनम् । आनितम् त्वया द्वीपान्तरात् किमिति राजप्रश्ने गोवरो देव! आनीत इत्युत्तरं दत्तम् । राजा प्राह–उच्छुल्कं तव भाण्डम् । प्रसाद इति तेन भणिते हसनं लोकस्य । प्रवेशना ततः स्वगृहे भाण्डस्य ॥ ५६७ ॥ १८ ॥ समये चाग्निज्वालनं गोमयपिण्डानाम् । ततो रत्नानि व्यक्तीभूतानि । अतश्च विक्रयेण रत्नानां परिभोगोऽन्नादिगोचरः समजनि। एवं च लोकपूज्यत्वं तथा लोकोपहासावधीरणेन यो निश्चयः कार्यगतस्तस्मात्प्रा-प्तमेतेन भव्यमत्त्वेन कल्याणयोग्यजीवेनेति ॥ ५६८ ॥ १९ ॥ पट्टकसदृशी आज्ञा, एवमादीहापि धर्मविषये योजनीयमेव निःशेषं निजबुद्ध्या ज्ञायकेन सता यथाविषयं यथायोगमिति । तथाहि–पट्टकसदृशी आज्ञा, पितृस्थानीयो गुरुः, उपहास-स्थानीया अन्यजनवादाः, ग्रहिलत्वस्थानीयं स्वाभिप्रायस्य ज्ञानं लोके स्वप्रकाशनं, रत्नस्थानीयो धर्म इति ॥ ५६९ ॥ २० ॥ ईदृशानां गोवरवणिक्सदृशानां धर्मो दातव्यः परहितोद्यतेन गुरुणा । इह जगत्यात्मंभरित्वमितरथा ईदृशानामप्यदाने । यदि नामैवं ततः किमित्याह–तदात्मंभरित्वमनुचितमीश्वराणामिव ॥ ५७० ॥ २१ ॥ एवं लब्धतदभिप्रायया श्रीमत्या नीता व्रतिनीसमीपं साध्वीमकाशम् । कमित्याह–प्रतिश्रयं वसतिम् । कमित्याह–साधयित्वा वृत्तान्तं न कल्पते मम व्रतदानं कर्त्तुं, किन्तु प्रवर्त्तिन्या एवेतिरूपम् । तत्रापि प्रतिश्रये गता प्रवर्त्तिन्या महत्तरया यथाविधि उचितसम्भाषणादिना विधिनेत्यर्थः दृष्टा सा । इति प्राग्वत् ॥ ५७१ ॥ २२ ॥ दानादिभेदभिन्नः कथितो धर्मश्चतुर्विधस्तस्याः, कर्मोपशमेन तथा सोमायाः परिणतश्चैव ॥ ५७२ ॥ २३ ॥ ततो विधिनाऽणुव्रतग्रहणं पालनमनुवर्त्तनं तस्य । ततोऽप्रीतिकं गुरुजनस्य । भणितं

प्रकृति ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥ देवतायोजितपिटिका मस्तकेनैव सह संयोजितहतभर्तृनिक्षिपपिटिका गलद्वसारुधिरभृतस्तनपृष्ठा अन्धा सती पलायमाना वनं प्रति, निवर्त्तमाना च पुरं प्रति सज्जाक्षा भवन्ती ॥ ५८७ ॥ ३८ ॥

डिम्भकवृन्दपरिगता खिंस्यमाना जात्योद्घट्टनतो जनेन रुदती करुणस्वरैर्दृष्टा धिग्जातीया सोमाजनकलोकेन । एवं चैवमेव चतुर्थप्रतिषेधो वृत्तः ॥ ५८८ ॥ ३९ ॥ एवमसन्तोषाल्लोभोद्रेकलक्षणाद् विपन्नवहनो विनष्टयानपात्रः समुद्रात् कथंचिदुत्तीर्णो मत्स्याहारस्यायोगोऽसम्यक्प्रयोगस्तस्मादत्यन्तं व्याधिपरिभूतः कुष्ठाभिधानिष्टव्याधिविधुरितः सञ्जातः ॥ ५८९ ॥ ४० ॥ ततस्तेनाकर्णितं यन्निधिः सुतवलिदानं तस्मात्, तत्फलो निधिलाभफलः 'पउत्ते'त्ति प्रयुक्तो विधिः पुत्रबलिदानलक्षणः परम्, अफलो वृत्तः । कुत इति चेत्, यतस्तदन्यगृहीतस्तस्मात् पुत्रवलिदायकादन्येन केनचिद् गृहीतः प्रागेव निधिरिति । विज्ञातश्चासौ नगरराजैर्नगरारक्षकैर्यथाऽयं निधानार्थे दत्तपुत्रवलिः ॥ ५९० ॥ ४१ ॥ तत उत्क्षुभ्यमाणो निन्द्यमानो वहुजनधिकारितो धिक्कारमानीतो वसनहीनो वस्त्रविकलो दृष्टः कश्चिद्दरिद्रः । ततो जनकलोकेन प्रतिषेधः पञ्चमेऽपि व्रते परित्यज्यमाने कृतस्तथा यथा प्राच्येष्विति ॥ ५९१ ॥ ४२ ॥ प्राप्तानि ततः सोमाजनकमानुषाणि, एवं पूर्ववत् संविग्नानि प्रतिश्रयसमीपं गणिनीसंनिधानम् । तत्रापि च वैशसमिदं दृष्टमेतैः सोमाजनकमानुषैः सहसेति ॥ ५९२ ॥ ४३ ॥ वैशसमेव दर्शयति–रात्रौ भुञ्जानो भोजनं कुर्वन् । कैरित्याह—मण्डकवृन्ताकैः कश्चिद् नरः पुमान् । किं कृत्वेत्याह—'विच्चुं'ति वृश्चिकं 'छोढूण' क्षिप्त्वा मुखेऽदृष्टकमज्ञातमेव । ततो विद्धकस्ताडितस्तेन वृश्चिकेन ॥ ५९३ ॥ ४४ ॥ व्यन्तरजातिविषाद्—भावप्रधानत्वान्निर्देशस्य व्यन्तरजातिविपत्वाद् वृश्चिकस्य, उच्छूनमुखः सम्पन्न-

अयमुवदनोऽत एव महाव्यसनप्राप्तश्चैकित्सिकपरिकरितो वैद्यसंघातसमन्वितः प्रयुक्तचित्रौषधनिधानः ॥ ५९४ ॥ ४५ ॥
उद्वेल्यमानः कृताङ्गभङ्गो बहुशः सगद्गदं विरममारटंश्च । दृष्ट इति सम्बध्यते । ततो हा दुष्टमिदं पापं रात्रिभोजनमिति मन्यमानानां तेषां जातः षष्ठे व्रते परित्यागस्य प्रतिषेधः ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥ अत्रान्तरे सोमयाभिहितमेष त्वेष एव मया गृहीतः, प्रायो बाहुल्येन, धर्मः, अन्येषामपि नियमविशेषाणां केषाञ्चिद् ग्रहणादेवमुक्तमिति । ततश्च ते सोमाजनकलोका आहुर्बुवते—पालयेस्त्वं यत्नेन, प्रेक्षामहे, तथाचेति समुच्चये, तां तव गुरुत्वाभिमतां व्रतिनीमिति ॥ ५९६ ॥ ४७ ॥ गमनं प्रतिश्रये चैत्यवन्दनं सन्निहितशय्यातरगृहे चैत्यप्रतिमानाम् । ततः सोमया गणिनीसाधनं यथैष मम गुरुलोक इति । तया गणिन्या 'उचियपडिवत्ती' इति उचितप्रतिपत्त्या पूर्वाभाषणादिकया देशनमकारि । तोषस्तेषां संवृत्तः । धर्मकथा सामान्येन जाता । प्रच्छनं विशेषेण केषाञ्चिदर्थानां तैः कृतम् । कथनं गणिन्या एवंच वक्ष्यमाणनीत्या ॥ ५९७ ॥ ४८ ॥

को धम्मो जीवदया, किं सोक्खमरोग्गया उ जीवस्स । को णेहो सब्भावो, किं पंडिच्चं परिच्छेओ ॥ ५९८ ॥
किं विसमं कज्जगती, किं लद्धं जं जणो गुणग्गाही । किं सुहगेज्झं सुयणो, किं दुग्गेज्झं खलो लोओ ॥ ५९९ ॥
एमादिपुच्छवागरणतो तहा भद्दयाणि जायाणि । जइ तीए धम्मविग्धं पायं सुविणेऽवि ण करेंति ॥ ६०० ॥

इदं न महता प्रबन्धेन व्याख्यातत्वात् सुगमत्वाच्च न व्याख्यायते । एवमादीनि प्राग्गाथाग्रन्थोक्तानि यानि पृच्छाव्याकरणानि, तेभ्यस्तथा भद्रकाणि जातानि, यथा तस्या धर्मविघ्नं प्रायः स्वप्नेऽपि न कुर्वन्तीति ॥ ५९८ ॥ ५९९ ॥ ६०० ॥

च तेन छर्दय मुञ्च इमं धर्मम् । तयोक्तं–गुरुमूले मोक्तव्यः । ततस्तेषां तत्र गुरुमूले नयनमारब्धम् ॥ ५७३ ॥ २४ ॥ कुशलया सोमया चिन्तितमिदं, यथा–संमुखवचनं प्रत्युत्तरदानरूपं गुरूणां मातापित्रादीनां नो नैव युक्तम् । तथा च तत्र प्रवर्तिनीदर्शनेनैतेषामपि गुरूणां बोधिर्भविष्यति ॥ ५७४ ॥ २५ ॥ गच्छद्भिश्च तैर्दृष्टं वणिग्गृहे वैशसमसमंजसं महाघोरम् । किं तदित्याह–हिंसाऽनिवृत्तेर्विजृम्भितं कुलविनाशकरम् ॥ ५७५ ॥ २६ ॥ दुःशीलाऽगारी गृहस्था । सा च भृतके लग्ना । तया च सुतघातनं त्वया विधेयमिति तेन सह संगारः संकेतः कृतः । ततःप्रेषणं ग्रामे तयोर्यौगपद्येन कृतम् । सुतेन तद्धातनम् । ततः केवलागमनं केवलस्यैव सुतस्य गृहागमनमजनीति ॥ ५७६ ॥ २७ ॥ तयाप्यगार्या तस्य वधनं घातः कृतः शिलया प्रतीतरूपया, वध्वा तस्या असिकेन । चुलीपुत्रकेण दुहितुर्निर्वेदनमित्यर्थः । हा किमेतदिति वोलः कोलाहलो जातः ॥ ५७७ ॥ २८ ॥ लोकमिलने वचनं प्रवृत्तं त्वयापि किं न एषा वधूर्मातृघातिका घातिता ? साऽऽह–हिंसाया निवृत्ताऽहम् भणितं च जनेन एतदनिवृत्तिर्हिंसाया अविरमणमहो पापेति ॥ ५७८ ॥ २९ ॥ तया सोमया भणितौ च गुरू मयाप्येकं तावद् व्रतमिदं हिंसानिवृत्तिरूपं गृहीतं वर्त्तते, तत्किं मोक्तव्यमिदमिति पृष्टे तावाहतुः–न नैव मोक्तव्यम्—आस्तामिदं व्रतमिति ॥ ५७९ ॥ ३० ॥ एवं यथा पथि गच्छद्भ्यां गुरुभ्यां कुटुम्बमारी दृष्टा; तथा, विनष्टवहनः कश्चिन्नौवित्तको द्वीपान्तरे मन्दः सन् भृतकेन कर्मकरेण सुष्ठु सादरं प्रतिजागरितः, तुष्टश्चासौ तं प्रति दुहितृदाता वणिक् सम्पन्नः, स च भृतकेनोक्तः–विवादे कथंचित्प्रवृत्ते जीवकाः पक्षिविशेषाः, ते चाभिज्ञाश्च साक्षिणः, तेभ्यो विज्ञेयो भवान् मिथ्याभाषी व्यवहारे इति ॥ ५८० ॥ ३१ ॥ गृहागतश्च महेलादिवशाद् विलोट्टो दुहितृदानं

प्रति सः। ततो विवादो जातः। भृतकेन राज्ञः शिष्टो निवेदितो दुहितृदानव्यवहारः। इति प्राग्वत्। तथा, देव! पक्षिणः साक्षिणो वर्त्तन्ते, इति पक्षिसाक्ष्ये प्रतिपादिते नृपानुज्ञातेन तेन गत्वा ते आनीताः। विस्मयश्च राज्ञः संवृत्तः। ततः 'विरलं'ति संनिहितजनापसारणे कृते। ततः पृच्छा च प्रवृत्ता, यथा—॥ ५८१ ॥ ३२ ॥ कुत्र साक्ष्यमेषाम्। ततश्छगणे गोमये कृमिदर्शनेन—चञ्चूप्रान्तभागेन कृमीणां कीटकानां भोजनार्थं निक्षिप्तानां दर्शनमन्येषां परिपार्श्वतोऽवस्थितानां स्वत एव क्रियमाणं पश्यतां प्रयोजनं तेन तैः साक्ष्यं कृतम्। कथमित्याह—ईदृशैः कर्मभिरलीकभाषणरूपैरेवंरूपगोमयभक्षकैर्भूयत इति। ततो धाटितश्चासौ धिक्कारहतश्चेति धाटितधिक्कारहतो दृष्टः सोमाजनकलोकेन। ततो द्वितीयेऽपि च व्रते मुच्यमाने निषेधः कृतः ॥ ५८२ ॥ ३३ ॥ एवमेव तिलस्तेनः स्नानार्द्रः कथमपि हट्टसंवर्त्तो गोप्रेरितः संस्निग्धपतितः—तिलराशिमध्ये निमग्नः तैस्तिलैः समं तथार्द्र एव गतो गेहमिति ॥५८३॥ ३४ ॥ जनन्या प्रच्छाद्य तिलान् शोषयित्वा निस्तुषीकृत्य प्रतिदत्तखादितो मयूराण्डः कृतः। ततो मयूराण्डकभक्षणात् तस्मिंस्तिलस्तैन्ये प्रलग्नो बह्वादरो जनः, तथा स्नानार्द्रप्रकारेण पुनरिति पुनःपुनर्हृततिलनिकरः ॥ ६८४ ॥ ३५ ॥ एवमेव तिलवच्छेषेऽपि वस्त्रादौ प्रलग्नः। गृहीतो राजपुरुषैः। ततो जनन्याः खादितः स्तनखण्डः। परिच्छिन्नकः कृत्तहस्तपादावयव इत्येवंरूपो दृष्टः। निवारणा नवरं केवलं तृतीयेऽपि व्रते मुच्यमाने कृते ॥ ५८५ ॥ ३६ ॥ एवं घोटकघटिता घोटकरक्षानियुक्तपुरुषविशेषप्रसक्ता दुःशीला काचिन्महिलामोहात् कामोन्मादाद् महापापा। कीदृशी विनिपातितभर्त्तृका परिष्ठापयन्ती तकं भर्त्तारं घोरा रौद्र-

प्रकृति ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥ देवतायोजितपिटिका मस्तकेनैव सह संयोजितहतभर्तृनिक्षिपपिटिका गलद्वसारुधिरभृतस्तनपृष्ठा अन्धा सती पलायमाना वनं प्रति, निवर्त्तमाना च पुरं प्रति सज्जाक्षा भवन्ती ॥ ५८७ ॥ ३८ ॥

डिम्भकवृन्दपरिगता खिंस्यमाना जात्योद्घट्टनतो जनेन रुदती करुणस्वरैर्दृष्टा धिग्जातीया सोमाजनकलोकेन । एवं चैवमेव चतुर्थप्रतिषेधो वृत्तः ॥ ५८८ ॥ ३९ ॥ एवमसन्तोषाल्लोभोद्रेकलक्षणाद् विपन्नवहनो विनष्टयानपात्रः समुद्रात् कथंचिदुत्तीर्णो मत्स्याहारस्यायोगोऽसम्यक्प्रयोगस्तस्मादत्यन्तं व्याधिपरिभूतः कुष्ठाभिधानिष्टव्याधिविधुरितः सञ्जातः ॥ ५८९ ॥ ४० ॥ ततस्तेनाकर्णितं यन्निधिः सुतबलिदानं तस्मात्, तत्फलो निधिलाभफलः 'पउत्ते'त्ति प्रयुक्तो विधिः पुत्रबलिदानलक्षणः परम्, अफलो वृत्तः । कुत इति चेत्, यतस्तदन्यगृहीतस्तस्मात् पुत्रबलिदायकादन्येन केनचिद् गृहीतः प्रागेव निधिरिति । विज्ञातश्चासौ नगरराजैर्नगरारक्षकैर्यथाऽयं निधानार्थे दत्तपुत्रबलिः ॥ ५९० ॥ ४१ ॥ तत उत्क्षुभ्यमाणो निन्द्यमानो बहुजनधिक्कारितो धिक्कारमानीतो वसनहीनो वस्त्रविकलो दृष्टः कश्चिद्दरिद्रः । ततो जनकलोकेन प्रतिषेधः पञ्चमेऽपि व्रते परित्यज्यमाने कृतस्तथा यथा प्राच्येष्विति ॥ ५९१ ॥ ४२ ॥ प्राप्तानि ततः सोमाजनकमानुषाणि, एवं पूर्ववत् संविग्नानि प्रतिश्रयसमीपं गणिनीसंनिधानम् । तत्रापि च वैशसमिदं दृष्टमेतैः सोमाजनकमानुषैः सहसेति ॥ ५९२ ॥ ४३ ॥ वैशसमेव दर्शयति—रात्रौ भुञ्जानो भोजनं कुर्वन् । कैरित्याह—मण्डकवृन्ताकैः कश्चिद् नरः पुमान् । किं कृत्वेत्याह—'विच्चुं'ति वृश्चिकं 'छोढूण' क्षिप्त्वा मुखेऽदृष्टकमज्ञातमेव । ततो विद्धकस्ताडितस्तेन वृश्चिकेन ॥ ५९३ ॥ ४४ ॥ व्यन्तरजातिविषाद्—भावप्रधानत्वान्निर्देशस्य व्यन्तरजातिविषत्वाद् वृश्चिकस्य, उच्छूनमुखः सम्पन्न-

श्वयगुवदनोऽत एव महाव्यसनप्राप्तश्चैकित्सिकपरिकरितो वैद्यसंघातसमन्वितः प्रयुक्तचित्रौषधनिधानः ॥ ५९४ ॥ ४५ ॥ उद्वेलमानः कृताङ्गभङ्गो बहुशः सगद्गदं विरसमारटंश्च । दृष्ट इति सम्बध्यते । ततो हा दुष्टमिदं पापं रात्रिभोजनमिति मन्यमानानां तेषां जातः षष्ठे व्रते परित्यागस्य प्रतिषेधः ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥ अत्रान्तरे सोमयाभिहितमेष त्वेष एव मया गृहीतः, प्रायो बाहुल्येन, धर्मः, अन्येषामपि नियमविशेषाणां केषाञ्चिद् ग्रहणादेवमुक्तमिति । ततश्च ते सोमाजनकलोका आकूतवते—पालयेस्त्वं यत्नेन, प्रेक्षामहे, तथाचेति समुच्चये, तां तव गुरुत्वाभिमतां व्रतिनीमिति ॥ ५९६ ॥ ४७ ॥ गमनं प्रतिश्रये चैत्यवन्दनं सन्निहितशय्यातरगृहे चैत्यप्रतिमानाम् । ततः सोमया गणिनीसाधनं यथैष मम गुरुलोक इति । तया गणिन्या 'उचियपडिवत्ती' इति उचितप्रतिपत्त्या पूर्वाभाषणादिकया देशनमकारि । तोषस्तेषां संवृत्तः । धर्मकथा सामान्येन जाता । प्रच्छनं विशेषेण केषाञ्चिदर्थानां तैः कृतम् । कथनं गणिन्या एवंच वक्ष्यमाणनीत्या॥५९७॥४८॥

को धम्मो जीवदया, किं सोक्खमरोग्गया उ जीवस्स । को णेहो सब्भावो, किं पंडिच्चं परिच्छेओ ॥ ५९८॥
किं विसमं कज्जगती, किं लद्धं जं जणो गुणग्गाही । किं सुहगेज्झं सुयणो, किं दुग्गेज्झं खलो लोओ॥५९९॥
एमादिपुच्छवागरणतो तहा भद्दयाणि जायाणि । जइ तीए धम्मविग्घं पायं सुविणेऽवि ण करेंति ॥ ६००॥

इदं च महता प्रबन्धेन व्याख्यातत्वात् सुगमत्वाच्च न व्याख्यायते । एवमादीनि प्राग्गाथाग्रन्थोक्तानि यानि पृच्छाव्याकरणानि, तेभ्यस्तथा भद्रकाणि जातानि, यथा तस्या धर्मविघ्नं प्रायः स्वप्नेऽपि न कुर्वन्तीति ॥ ५९८ ॥ ५९९ ॥ ६००॥

प्रकृति ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥ देवतायोजितपिटिका मस्तकेनैव सह संयोजितहतभर्तृनिक्षिपपिटिका गलद्वसारुधिरभृतस्तनपृष्ठा अन्धा सती पलायमाना वनं प्रति, निवर्त्तमाना च पुरं प्रति सज्जाक्षा भवन्ती ॥ ५८७ ॥ ३८ ॥

डिम्भकवृन्दपरिगता खिंस्यमाना जात्योद्धट्टनतो जनेन रुदती करुणस्वरैर्दृष्टा धिग्जातीया सोमाजनकलोकेन । एवं चैवमेव चतुर्थप्रतिषेधो वृत्तः ॥ ५८८ ॥ ३९ ॥ एवमसन्तोषाल्लोभोद्रेकलक्षणाद् विपन्नवहनो विनष्टयानपात्रः समुद्रात् कथंचिदुत्तीर्णो मत्स्याहारस्यायोगोऽसम्यक्प्रयोगस्तस्मादत्यन्तं व्याधिपरिभूतः कुष्ठाभिधानिष्टव्याधिविधुरितः सञ्जातः ॥ ५८९ ॥ ४० ॥ ततस्तेनाकर्णितं यन्निधिः सुतबलिदानं तस्मात्, तत्फलो निधिलाभफलः 'पउत्ते'त्ति प्रयुक्तो विधिः पुत्रबलिदानलक्षणः परम्, अफलो वृत्तः । कुत इति चेत्, यतस्तदन्यगृहीतस्तस्मात् पुत्रबलिदायकादन्येन केनचिद् गृहीतः प्रागेव निधिरिति । विज्ञातश्चासौ नगरराजैर्नगरारक्षकैर्यथाऽयं निधानार्थे दत्तपुत्रबलिः ॥ ५९० ॥ ४१ ॥ तत उत्क्षुभ्यमाणो निन्द्यमानो बहुजनधिक्कारितो धिक्कारमानीतो वसनहीनो वस्त्रविकलो दृष्टः कश्चिद्दरिद्रः । ततो जनकलोकेन प्रतिषेधः पञ्चमेऽपि व्रते परित्यज्यमाने कृतस्तथा यथा प्राच्येष्विति ॥ ५९१ ॥ ४२ ॥ प्राप्तानि ततः सोमाजनकमानुषाणि, एवं पूर्ववत् संविग्नानि प्रतिश्रयसमीपं गणिनीसंनिधानम् । तत्रापि च वैशसमिदं दृष्टमेतैः सोमाजनकमानुषैः सहसेति ॥ ५९२ ॥ ४३ ॥ वैशसमेव दर्शयति–रात्रौ भुञ्जानो भोजनं कुर्वन् । कैरित्याह—मण्डकवृन्ताकैः कश्चिद् नरः पुमान् । किं कृत्वेत्याह—'विच्चुं'ति वृश्चिकं 'छोढूण' क्षिप्त्वा मुखेऽदृष्टकमज्ञातमेव । ततो विद्धकस्ताडितस्तेन वृश्चिकेन ॥ ५९३ ॥ ४४ ॥ व्यन्तरजातिविषाद्—भावप्रधानत्वान्निर्देशस्य व्यन्तरजातिविषत्वाद् वृश्चिकस्य, उच्छूनमुखः सम्पन्न-

अथगुरुदनोऽत एव महाव्यसनप्राप्तश्चैकित्सिकपरिकरितो वैद्यसंघातसमन्वितः प्रयुक्तचित्रौषधनिधानः ॥ ५९४ ॥ ४५ ॥ उद्वेल्लमानः कृताङ्गभङ्गो बहुशः सगद्गदं विरसमारटंश्च । दृष्ट इति सम्बध्यते । ततो हा दुष्टमिदं पापं रात्रिभोजनमिति मन्यमानानां तेषां जातः षष्ठे व्रते परित्यागस्य प्रतिषेधः ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥ अत्रान्तरे सोमयाभिहितमेष त्वेष एव मया गृहीतः, प्रायो बाहुल्येन, धर्मः, अन्येषामपि नियमविशेषाणां केषाञ्चिद् ग्रहणादेवमुक्तमिति । ततश्च ते सोमाजनकलोका आहुर्ब्रुवते—पालयेस्त्वं यत्नेन, प्रेक्षामहे, तथाचेति समुच्चये, तां तव गुरुत्वाभिमतां व्रतिनीमिति ॥ ५९६ ॥ ४७ ॥ गमनं प्रतिश्रये चैत्यवन्दनं सन्निहितशय्यातरगृहे चैत्यप्रतिमानाम् । ततः सोमया गणिनीसाधनं यथैष मम गुरुलोक इति । तया गणिन्या 'उचियपडिवत्ती' इति उचितप्रतिपत्त्या पूर्वाभाषणादिकया देशनमकारि । तोषस्तेषां संवृत्तः । धर्मकथा सामान्येन जाता । प्रच्छनं विशेषेण केषाञ्चिदर्थानां तैः कृतम् । कथनं गणिन्या एवंच वक्ष्यमाणनीत्या ॥५९७॥४८॥

को धम्मो जीवदया, किं सोक्खमरोग्गया उ जीवस्स । को णेहो सब्भावो, किं पंडिच्चं परिच्छेओ ॥ ५९८॥
किं विसमं कज्जगती, किं लद्धं जं जणो गुणग्गाही । किं सुहगेज्झं सुयणो, किं दुग्गेज्झं खलो लोओ॥५९९॥
एमादिपुच्छवागरणतो तहा भद्दयाणि जायाणि । जइ तीए धम्मविग्घं पायं सुविणेऽवि ण करेंति ॥ ६००॥

इदं च महता प्रबन्धेन व्याख्यातत्वात् सुगमत्वाच्च न व्याख्यायते । एवमादीनि प्राग्गाथाग्रन्थोक्तानि यानि पृच्छाव्याकरणानि, तेभ्यस्तथा भद्रकाणि जातानि, यथा तस्या धर्मविघ्नं प्रायः स्वप्नेऽपि न कुर्वन्तीति ॥ ५९८ ॥ ५९९ ॥६००॥

इत्थं श्रीमतीसोमोदाहरणमभिधाय प्रस्तुते योजनामाह—

गुणठाणपरिणामे संते जीवाण सयलकल्लाणा । इय मग्गगामिभावा परिणामसुहावहा होंति ॥६०१॥

गुणस्थानकपरिणामे उक्तलक्षणे सति जीवानां सकलकल्याणानि, इत्येवं मार्ग्गानुगामिभावात् शुद्धनीतिपथानुसरणलक्षणात्, परिणामसुखावहानि परंपरया सुखानुबन्धप्रधानानि भवन्ति । गुणस्थानकपरिणामवन्तो हि जीवा नियमाद् मार्ग्गमेवानुसरन्ति, उन्मार्ग्गानुसरणकारिणो मिथ्यात्वादेः कर्मक्षयेणैव गुणस्थानकपरिणामसंभवात् । ततः सकलकल्याणलाभः सम्पद्यत इति ॥ ६०१ ॥

अथ महाव्रतान्यधिकृत्याह;—

गुणठाणगपरिणामे महव्वए तु अहिगिच्च णायाइं । समिईगुत्तिगयाइं एयाइं हवंति णेताइं ॥ ६०२ ॥

गुणस्थानकपरिणामे उक्तलक्षणे सति महाव्रतानि, तुः पुनरर्थे, अधिकृत्याश्रित्य ज्ञातान्युदाहरणानि समितिगुप्तिगतानि समितिगुप्तिप्रतिबद्धान्येतानि भवन्ति ज्ञेयानि । समितिगुप्तीनां महाव्रतरूपत्वेनेत्थमुपन्यासः कृतः ॥ ६०२ ॥

अथ समितिसंख्यां स्वरूपं चाह;—

इरियासमियाइयाओ समितीओ पंच होंति नायव्वा। पवियारेगसराओ गुत्तीओऽतो परं वोच्छं॥६०३॥

ईर्यासमितिर्भाषासमितिरेषणा समितिरादानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितिरुच्चारप्रस्रवणखेलसिंघाणजल्लपरिष्ठापनिकासमि-

तिरितिनामिकाः समितयः पञ्च भवन्ति ज्ञातव्याः । किंलक्षणा इत्याह—प्रवीचारैकसराः प्रवीचाराः कायवचसोश्चेष्टाविशेषाः, तमेवैकं सरन्त्यनुवर्त्तन्ते यास्तास्तथा, समिति संगतवृत्त्या इतिः प्रवृत्तिरित्यर्थयोगात्। गुप्तीरतः परं वक्ष्य इति ६०३

मणगुत्तिमाइयाओ गुत्तीओ तिन्नि समयकेऊहिं । पवियारेतररूवा निद्दिट्ठाओ जओ भणियं ॥६०४॥

मनोगुप्तिर्वचनगुप्तिः कायगुप्तिरित्येवंलक्षणा गुप्तयो रागद्वेषादिभिर्दोषैर्विक्षोभ्यमाणस्यात्मनो गोपनानि तिस्रः समयकेतुभिः सिद्धान्तधवलगृहध्वजकल्पैराचार्यैः; कीदृश्य इत्याह—प्रवीचारेतररूपाः प्रवीचार उक्तरूपः, इतरशब्दात् तत्प्रतिषेधरूपोऽप्रवीचारस्तौ रूपं यासां तास्तथा निर्दिष्टा निरूपिता वर्त्तन्ते। यतः कारणाद् भणितं समयकेतुभिरेव ॥६०४॥

भणितमेव दर्शयति;—

समिओ नियमा गुत्तो गुत्तो समियत्तणम्मि भइयव्वो।कुसलवइमुदीरंतो जं वइ गुत्तोवि समिओवि॥६०५॥

समितः सम्यग् योगप्रधानतया गमनभाषणादावर्थे इतः प्रवृत्तः सन् मुनिर्नियमाद् अवश्यंभावेन गुप्तः स्वपरयो रक्षाकरो वर्त्तते। गुप्तः समितत्वे भजनीयो विकल्पनीयः । अत्र हेतुमाह—कुशलवाचं कुशलमधुरत्वादिगुणविशेषणां वाचं गिरमुदीरयन्नुद्गिरन् सन् यद्यस्मात् 'वइ'त्ति वाचा गुप्तोऽपि समितोऽपि स्यात् । अनेन च समितो नियमाद् गुप्त इत्येतद् भावितं, गुप्तस्तु मानसध्यानाद्यवस्थासु प्रवीचाररूपकायचेष्टाविरहेऽपि गुप्तः स्यादेव ॥ ६०५ ॥

एताश्च यथा शुद्धाः स्युस्तथा चाह;—

पुव्विं सरूव पच्छा वाघायविवज्जयाओ एयाओ । कज्जे उवउत्तस्साणंतरजोगे य सुद्धाउ ॥ ६०६ ॥

पूर्वं गुप्तिसमितिप्रयोगकालात् 'सरूव'त्ति पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारात् स्वरूपावगमे सत्यासां पश्चात् प्रयोगकाले व्याघातादिविवर्जिता धर्मकथादिव्यापारान्तरविकला एता गुप्तिसमितयः शुद्धा भवन्तीत्युत्तरेण योगः । कीदृशस्य साधोरित्याह—कार्ये ज्ञानादावुपस्थिते एवोपयुक्तस्य सर्वात्मना, सामीप्येनात्मनोऽनन्तरयोगेऽपि ततोऽपि कार्याद्व्यवहित एव कार्यविशेषे, उपयुक्तस्येति योज्यते, शुद्धा निर्मला भवन्ति । इदमुक्तं भवति—प्रथमत आसां स्वरूपे प्रवीचारादिलक्षणे ज्ञाते, ततः प्रयोगकाले व्यापारान्तरपरिहारेण व्याघातवर्जने सति, सर्वात्मनोपयुक्तस्यानन्तरयोगे च तथारूप एव चिकीर्षिते, एताः शुद्धिं प्रतिपद्यन्ते, हेतुस्वरूपानुबन्धानां विशुद्धिभावात् । अत्र स्वरूपावगमो हेतुः । व्याघातवर्जिता कार्ये प्रवृत्तिः स्वरूपम् । अनन्तरयोगश्चानुबन्ध इति ॥ ६०६ ॥

अथ तासामाहरणानि विभणिषुराह;—

एयासिं आहरणा निद्दिट्ठा एत्थ पुव्वसूरीहिं । वरदत्तसाहुमादी समासतो ते पवक्खामि ॥ ६०७ ॥

एतासां समितिगुप्तीनामाहरणानि दृष्टान्ता निर्दिष्टा अत्र जैने मते पूर्वसूरिभिः । कीदृशानीत्याह—वरदत्तसाध्वादीन्यष्टौ समासतस्तानि प्रवक्ष्यामीति ॥ ६०७ ॥

एतान्येवैकोनपञ्चाशद्गाथाभिर्व्याचष्टे;—

वरदत्तसाहु इरियासमितो सक्कस्स कहवि उवओगो। देवसभाए पसंसा मिच्छदिट्ठिस्सऽसद्दहणं॥६०८॥
आगम वियारपंथे मच्छियमंडुक्कियाण पुरउत्ति। पच्छा य गयविउव्वण वोलो सिग्घो अवेहित्ति ॥६०९॥
अक्खोभिरियालोयणगमणमसंभंतगं तहच्चेव । गयगहणुक्खिवणं पाडणं च कायस्स सयराहं॥६१०॥
ण उ भावस्सीसिंपि हु मिच्छा दुक्कड जियाण पीडत्ति। अवि उट्ठाणं एवं आभोगे देवतोसो उ ॥६११॥
संहरण रूवदंसण वरदाणमणिच्छ चत्तसंगोत्ति । गमणालोयणविम्हय जोगंतरसंपवित्ती य ॥ ६१२ ॥
संगयसाहू कारणिय रोहगे भिक्खणिग्गमण पुच्छा॥कत्तो तुब्भे णगराओ को अभिप्पाओ णवि जाणे६१३
तत्थ वसंताणं कहं अव्वावारा उ किमिह जंपंति । एत्थवि अव्वावारो किं साहणमाणमेत्थंपि ॥६१४॥
सुम्मइ दीसइ किंची सव्वं साहिज्जए न सावज्जं। किं वसहेत्थ गिलाणो किमिहाडह अपडिबंधाओ॥६१५॥
चारग तुब्भे समणा को जाणइ अप्पसक्खिओ धम्मो। ण हु एत्थं छुट्टिज्जइ जं जाणह तं करेज्जाहि॥६१६॥
कह सत्ति मिय णु सत्तिमयसासण को णु एस सव्वण्णू।एमाइ अणुचियं सइ भासासमिओ ण भासेइ६१७
वसुदेव पुव्वजम्मे आहरणं एसणाए समिईए। मगहा णंदिग्गामे गोयम धिज्जाई चक्कयरो ॥६१८॥

तस्स य धारिणि भज्जा गब्भत्ताए कुओ उ आहूओ। धिज्जाई मओ छम्मासगब्भ धिज्जाइणी जाए ॥६१९॥
माउलके संवड्ढण कम्मकरण वियारणा य लोएणं। णत्थि तुह एत्थ किंची तो बेई माउलो तमिह ॥६२०॥
मा सुण लोगस्स तुमं धूयाओ तिण्णि तासिं जेट्ठयरं। देहामि करे कम्मं पकओ पत्तो य वीवाहो॥६२१॥
सा णिच्छए विसण्णो माउलओ बेइ बीय दाहामि। सावि य तहेव णिच्छइ तइयत्ती णेच्छइ सावि॥६२२॥
णिव्विण्ण णंदिवद्धणआयरियाणं सगासि णिक्खंतो। जाओ छट्ठक्खमओ गेण्हइ यमभिग्गहमिमं तु६२३
बालगिलाणाईणं वेयावच्चं मए उ कायव्वं। तं कुणइ तिव्वसड्ढो खायजसो सक्कगुणकित्ती ॥ ६२४ ॥
अस्सद्दहणा देवस्स आगमो कुणइ दो समणरूवे। एगो गिलाणो अडवीए चिट्ठई अइगओ बिइओ ६२५
बेइ गिलाणो पडिओ वेयावच्चं तु सद्दहे जो उ। सो उट्ठेज्ज खिप्पं सुयं च तं णंदिसेणेण ॥ ६२६ ॥
छट्ठोववासपारणमाणीयं कवल घेत्तुकामेणं। तं सुयमेत्तं रहसुट्ठिओ य भण केण कज्जंति ॥ ६२७ ॥
पाणगदव्वंति तहिं जं णत्थी बेइ तेण कज्जंति। णिग्गय हिंडंते कुणयणेसणं णवि य पेल्लेइ ॥ ६२८ ॥
इय एक्कवार बीयं च हिंडिओ लद्ध तइयवारम्मि। अणुकंपा तूरंतो गओ य सो तस्सगासं तु ॥६२९॥

खरफरुसणिट्ठुरेहिं अक्कोसइ से गिलाणओ रुट्ठो। हे मंदभग्ग! फुक्किय! तूससि तं णाममेत्तेण ॥६३०॥
साहुवगारित्ति अहं णामड्ढो तह समुद्दिसिउमाओ। एयाए अवत्थाए तं अच्छसि भत्तलोहिल्लो ॥६३१॥
अमयमिव मण्णमाणो तं फरुसगिरं तु सो ससंभंतो। चरणगओ खामेई धुवइ य तं समललित्तं॥६३२॥
उट्ठेह वयंमोत्ती तह काहामी जहा हु अचिरेण। होहिह णिरुया तुब्भे बेई ण तरामि गंतुं जे ॥६३३॥
आरुह मे पिट्ठीए आरूढो तो तहिं पहारं च। परमासुइदुग्गंधं मुयई पट्ठीए केसयरं ॥ ६३४ ॥२७॥
बेइ गिरं धिय मुंडिय! वेगविहाओ कउत्ति दुक्खविओ। इय बहुविहमक्कोसइ पए पए सोवि भगवं तु ६३५
ण गणइ तं फरुसगिरं ण य तं गरहइ दुरहिगंधं तु। चंदणमिव मण्णंतो मिच्छा मि दुक्कडं भणइ ॥ ६३६ ॥
चिंतेइ किं करेमी कह णु समाही भवेज्ज साहुस्स। इय बहुविहप्पगारं णवि तिण्णो जाव खोभेउं ॥ ६३७॥
ताहे अभित्थुणित्ता गओ तओ आगओ य इयरो उ। आलोइए गुरूहिं धण्णोत्ति तहा समणुसिट्ठो॥६३८॥
जह तेणमेसणा णो भिण्णा इय एसणाए जइयव्वं। सव्वेण सया अद्दीणभावओ सुत्तजोएण ॥ ६३९॥
धिज्जाइसोमिलज्जो आदाणाइसमिईए उवउत्तो। गुरुगमणत्थं उग्गाहणा उ गमणे णियत्तणया ॥६४०॥

तह सुयण सम्म चोयण किमेत्थ सप्पो त्ति एव पडिभणिओ।संविग्गो हाऽजुत्तं भणियंति सुराएऽणुग्गहिओ
तह सप्पदंसणेणं सुट्ठयरं तिव्वसद्धसंपण्णो । दंडगगहणिक्खेवे अभिग्गही सव्वगच्छम्मि ॥६४२॥३५॥
अण्णोण्णागम णिच्चं अब्भुट्ठाणाइजोगपरितुट्ठो । जत्तेणं हेट्ठवरिं पमज्जणाए समुज्जुत्तो ॥ ६४३॥३६॥
जावज्जीवं एवं गेलण्णम्मिवि अपरिवडियभावो । आराहगो इमीए तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ ६४४ ॥
धम्मरूई णामेणं खुड्डो चरिमसमिईए संपण्णो। कहवि ण पेहियथंडिल ण काइयं वोसिरे राई ॥६४५॥
जाया य देहपीडा अणुकंपा देवयाए उप्पण्णा। तीए अकालपहायं तहा कहं जह समुज्जोओ॥६४६॥
वोसिरणा अंधारं हंत किमेयंति देवउवओगो। जाणण मिच्छाउक्कड अहो पमत्तोम्हि संवेगो ॥६४७॥
अण्णोवि य धम्मरूई खमगो पारणग कडुयतुंबम्मि। गुरुवारण नायालोयणाए भणिओ परिट्ठवसु ६४८
आवागथंडिल पिपीलियाण मरणमुवलब्भ तद्देसा।करुणाए सिद्धवियडण भोत्तूणमओ महासत्तो॥६४९॥
मणगुत्तीए कोई साहू झाणम्मि णिच्चलमईओ । सक्कपसंसा असद्दहाण देवागमो तत्थ ॥ ६५०॥४३॥
दिट्ठो उस्सग्गट्ठिओ विउव्वियं जणणिजणगरूवं तु। करुणं च संपलत्तो अणेगहा तत्थ सो तेसिं ॥ ६५१ ॥

पच्छा भज्जारूवं अण्णपसत्तं समत्तसिंगारं । भूओ य अहिलसंतं ऊसुगमच्चंतणेहजुयं ॥ ६५२ ॥ ४५ ॥
तहवि ण मणगुत्तीए चलणं णियरूवदेववंदणया । थुणण लोगपसंसा एवंपि ण चित्तभेओ उ॥६५३॥४६॥
वयगुत्तीए साहू सण्णायगठाण गच्छए दट्ठुं । चोरग्गह सेणावई विमोइउं भणइ मा साह॥६५४॥४७॥
चलिया य जण्णयत्ता सण्णायगमिलणमंत्तरा चेव । मायपियभायमाई सो वि णियत्तो समं तेहिं ॥६५५॥
तेणेहिं गहियमुसिया मुक्का ते विंति सो इमो साहू ।अम्हेहिं गहिय मुक्को तो वेई अम्मगा तस्स॥६५६॥४९
तुब्भेहिं गहियमुक्को, आमं आणेह वेइ तो छुरियं । जा छिंदेमि थणं णणु किं ते सेणावई भणइ॥६५७॥५०
दुज्जम्मजायमेसो दिट्ठा तुब्भे वहा वि नवि सिट्ठं।कह पुत्तो त्ति अह ममं किह णवि सिट्ठंति धम्मकहा६५८
आउट्टो उवसंतो मुक्को मज्झंपि तं सि माइत्ति । सव्वं समप्पियं से वइगुत्ती एव कायव्वा ॥ ६५९ ॥५२॥
काइयगुत्ताहरणं अद्धाणपवण्णगो महासाहू।आवासियम्मि सत्थेण लहइ तहिं थंडिलं किंचि॥६६०॥
लद्धं च णेण कहवी एगो पाओ जहिं पइट्ठाइ । तहिं ठिएगपाओ सव्वं राइं तहिं थद्धो ॥६६१॥५४॥
ण य अत्थंडिलभोगो तेण कओ तत्थ धीरपुरिसेणं। सक्कपसंसा देवागमो य तह भेसणमखोहो॥६६२॥५५

प्रभोः—किमस्माभिः सह संघटिष्यते नवेति? मुनिः प्राह—नापि च जाने नैवाहं जानामि कोऽपि कस्मिन्नभिप्राये वर्त्तत इति ॥ ६१३ ॥ ६ ॥ सैन्यं—तत्र नगरे वसतां भवतां कथमभिप्रायपरिज्ञानं न संजातमिति? मुनिः—अव्यापारास्तु लोकव्यापाररहिता एव साधवो वर्त्तन्त इति । सैन्यं—यद्यभिप्रायो न ज्ञायते तर्हि किमिह पुरमध्ये जना जल्पन्ति सन्धिविग्रहयोर्विषये? मुनिः—अत्रापि जल्पविषयेऽव्यापारोऽहम् । सैन्यं—किं साधनमानं हस्त्यश्वादिसंग्रामाङ्गपरिमाणम्? मुनिः—अत्रापि च साधनमानपरिज्ञानेऽव्यापारोऽहमिति ॥ ६१४ ॥ ७ ॥ मुनिरेवाह—श्रूयते कर्णाभ्यां, दृश्यते लोचनाभ्यां किञ्चिच्छब्दरूपलक्षणं वस्तु, शब्दरूपयोर्ग्रहणस्वभावत्वात् तेषां, परं सर्वं साध्यते कथ्यते न सावद्यं सपापम्, किन्तु कार्ये समुत्पन्ने निरवद्यमेव; सावद्यं सर्वं यद्भवद्भिः पृच्छ्यत इति । अत एव पठन्ति—"बहुं सुणेइ कण्णेहिं बहुं अच्छीहिं पेच्छए । न य दिट्ठं सुयं वावि भिक्खू अक्खाउमरिहइ ॥ १ ॥" सैन्यं—यद्येवं निर्व्यापारा यूयं, किं तर्हि वसथात्र? मुनिः—ग्लानः साधुरस्मदीयः समस्ति । सैन्यं—किमिह सैन्येऽस्मदीयेऽटथ ? अप्रतिबन्धात् क्वचिदप्येकत्र ग्रामकुलनगरादावसंगमात् ॥ ६१५ ॥ ८ ॥ सैन्यं—चारिका हेरिका यूयम् । मुनिः—नैव चारिकाः किन्तु श्रमणा वयम् । सैन्यं—को जानाति कीदृशा यूयम्? मुनिः—आत्मसाक्षिकः, आत्मा साक्षी यत्रेति समासः स धर्मः, नात्र वस्तुन्यन्यस्य कस्यापि साक्षित्वमस्तीत्येवमुपन्यासः । सैन्यं—न हु नैवेत्थमुत्तरप्रदानेन छुब्भते मुच्यतेऽस्मत्सकाशात् । मुनिः—तर्हि यज्जानीथ तत् कुरुध्वम् । इति प्राग्वत् ॥ ६१६ ॥ ९ ॥ सैन्यं—'कह सत्ति मिय णु'त्ति कथं शक्तिः सामर्थ्यरूपा, मकारोऽलाक्षणिकः । इयं तव, नुर्वितर्के, ततो वितर्क्यतेऽस्माभिः कथञ्चित्तव शक्तिरुत्पन्ना यथा यदस्माभिः करिष्ये

तत् सहिष्यत इति? मुनिः—शक्तिमच्छासनात् सकलत्रैलोक्यसमर्गलसामर्थ्यस्य पुरुषविशेषस्य शिक्षणात् । सैन्यं—को नु को नामैष शक्तिमान् पुरुषविशेषः? मुनिः—सर्वज्ञः सर्वमतीतानागतादिभेदभिन्नं वस्तु जानाति हस्ततलन्यस्तनिस्तलस्थूलमुक्ताफलमिवानवरतमाकलयते यः सकलसुरासुरनरवृन्दवन्द्यपादारविन्दो भगवानर्हन्निति । ततः ससन्तोषं सैन्यलोकेन विसृष्टो मुनिः स्वस्थानं ययौ । एवमादि नगराभिप्रायप्रकटनाद्यनुचितं साधुजनायोग्यं सदा सर्वकालं भाषासमितः सन् न भाषते, किन्तु यथा तेन संगतसाधुना भाषितं तथा भाषेतेति ॥ ६१७ ॥ १० ॥ अथैषणासमितावुदाहरणमाह;—वसुदेवः—सहजनिजसौभाग्यवशभग्नसुभगंमन्यमनुजाभिमानो, दशमदशार्हः, अन्धकवृष्णिनाममहाराजाङ्गजः, तत्कालहरिवंशप्रसूतिपितामहीभूतः, वासुदेवपिता, पूर्वजन्मन्याहरणमेषणायामेषणानामिकायां समितौ । तदेव दर्शयति;—'मगह'त्ति मगधविषये नन्दिग्रामे गौतमो नाम धिग्जातिर्ब्राह्मणः, चक्रचरः कुलालचक्रवद् यो भिक्षार्थी सन् ग्रामादौ चरति स चक्रचरो भिक्षाचर इत्यर्थः, समभूत् ॥ ६१८ ॥ ११ ॥ तस्य च गौतमचक्रचरस्य धारणी नाम भार्या आसीत् । एवं कुटुंबधर्मे प्रवर्त्तमाने कियति कालेऽतिक्रान्ते सति गर्भस्तस्या धारण्याः कुतोऽपि गत्यन्तरादभूत् समुद्भूतः । स च स्वभावादनुपचितसमीहितसिद्धिहेतुपुण्यस्कन्धो वर्त्तते । अत एव धिग्जातिर्गौतमनामा मृतः परासुतामापन्नः । इत्याह—'छम्मासे गब्भ'त्ति षण्मासगर्भे षड् मासा यस्य स तथा तस्मिन् गर्भे सति—तस्य गर्भेऽवतीर्णस्य षष्ठे मासे पिता मृत इत्यर्थः । 'धिज्जाइणि'त्ति जननी जाते उदरान्निर्गते तत्र गर्भे मृतेति ॥ ६१९ ॥ १२ ॥ ततो मातुलेन प्रतीतरूपेण संवर्द्धनं वृद्धिमानीतोऽसौ प्रतिष्ठितनन्दिषेणनामा । तत्रैव मातुलगृहे 'कम्मकरण'त्ति कृषिपाशुपाल्यादिकर्म कर्त्तु-

सीतग्गहसंपाडणमचलमंगाण दुक्कडं सम्मं । सुरवंदणा पसंसण अईव लोगेणमुक्करिसो ॥६६३॥५६॥

तत्र वरदत्त साधुः क्वचित् सन्निवेशे वरदत्तनामा मुनिरीर्यासमितस्तथास्वाभाव्यादीर्यासमितावत्यन्तमुपयुक्तः सर्वदा समभूत् । तत्र मुनिवृषभे नित्यं समाहितात्मनि सुगृहीतनामधेये शक्रस्य सौधर्मदेवलोकाधिपतेः स्वभावत एव निष्पन्न-गुणेषु गुणिषु प्रवृत्तदृढानुरागस्य कथमपि विपुलेनावधिना मनुष्यक्षेत्रमवलोकमानस्योपयोगो वरदत्तसाधुगोचरं ज्ञानं समभवत् । दृष्ट्वा च तस्येर्यासमितावत्यन्तनिश्चलत्वं, देवसभायां सुधर्मानामिकायां तेन प्रशंसा प्रवर्त्तिता, यथा—अहो! एष वरदत्तसाधुः सदेवमनुजासुरेणापि जगता नेर्यासमितेः क्षोभयितुं शक्यते । तत्र च मिथ्यादृष्टेरेकस्य देवस्याश्रद्धानं शक्रप्रशंसितगुणेषु समजनि, यथा सुष्ठूक्तं केनापि—"जा इच्छा सा कीरइ बोल्लिज्जइ जं मणस्स पडिहाइ । इयरे जणे न संका पहुत्तणं तेण रमणीयं" ॥ ६०८ ॥ १ ॥ तत आगम इहावतरणलक्षणस्तस्य बभूव । ततो विचारपथे बहिर्भूमिलक्षणे मक्षिकामण्डुकिकानां पुरतोऽग्रतो मार्गे निरन्तरं विकुर्वणं कृतम् । इति प्राग्वत् । पश्चाच्च पश्चिमभागे पुनर्गजविकुर्वणा —गजस्य गिरिशिखरानुकारिणः पवनजवनवेगस्य दूरं समुत्सारितकरस्य विकुर्वणा विरचना कृता । ततो बोलः कलकलो हस्तिपालकेन कृतः, यथा—शीघ्रमपैहि मार्गादपसर, अन्यथा ते न जीवितव्यमस्ति ॥ ६०९ ॥ २ ॥ ततोऽक्षोभस्य त्यक्तसकलत्रासस्येर्यालोकनेन गम्यमानमार्गावलोकनरूपेण गमनमसंभ्रांतकमविह्वलं तथा चैव यथा गजविकुर्वणात् प्राक् । ततो गजग्रहे क्षेपणं गजेन कराग्रेण गृहीत्वा गगनतले दूरमुत्क्षेपणं, पातनं च भूमितले कायस्य 'सयराहं'ति समकमेवोत्क्षेपणपातनयोरत्यन्ताव्यवधानेन भावात् समकमित्युक्तम् ॥ ६१० ॥ ३ ॥ व्यवच्छेद्यमाह—न तु नैव भावस्येर्यासमिति-

परिणतिरूपम्येणदपि हु पातनमजायत । कुतः । यतो मिथ्यादुष्कृतं मे समस्तु इत्युक्तं तेन, जीवानां मक्षिकामण्डुकिका-लक्षणानां पीडा बाधा वर्त्तत इति कृत्वा; अपि च, उत्थानं संवृत्तगात्रेणैवमीर्यासमितिप्रधानतया तेन कृतम् । तत आभोगे तद्भावोपलम्भे कृते देवतोष एव जातः, न पुनरुदासीनतादिभावान्तर भाव इति ॥ ६११ ॥ ४ ॥ तदनन्तरं संहरणं मक्षिकामण्डुकिकानां गजस्य च देवेन विहितम् । रूपदर्शनं चलत्कुण्डलस्योरःस्थलविसारिस्फारहारस्य बहलकिरणजालविलुप्ततमःपटलविकटमुकुटस्य निजरूपस्य दर्शनमकारि । ततो वरदानं वरं वृण्विल्येवंलक्षणमुपस्थापितम् । अनिच्छा निःस्पृहता वरदत्तसाधुना त्यक्तसंग इति कृत्वा । ततो देवो भक्तिभरस्तच्चरणकमलमभिवन्द्य सम्पन्नसन्तोषः स्वस्थानं जगाम । वरदत्तसाधुनापि ततो गमनं पूर्वप्रवृत्तविचारपथे एवालोकनं च जीवानां कृतम् । अविस्मयश्च 'साक्षाद्देव देवो मया दृष्टः' एवंरूपस्य विस्मयस्याकरणम् । योगान्तरसंप्रवृत्तिश्च विचारगमनापेक्षया यद्योगान्तरं स्वाध्यायध्यानादिलक्षणं तत्र सम्यक् प्रवर्त्तनं च जातमिति ॥ ६१२ ॥ ५ ॥ अथ द्वितीयसमित्युदाहरणमाह;—किल क्वचिन्नगरे संगतनामा साधुर्निखिलसाधुसामाचारीकरणपरायणः । तथा—"जा य सच्चा अवोत्तवा सच्चामोसा य जा मुसा । जा य बुद्धेहिं णाइण्णा ण तं भासेज्ज पण्णवं" ॥ १ ॥ एवंरूपायां वाक्यशुद्धौ स्वभावत एवोपयुक्तः समवतिष्ठत । स चान्यदा कारणिको ग्लानप्रतिजागरणकारणवान् रोधके परैः सर्वतो नगरनिरोधलक्षणे कृते 'भिक्खनिग्गमण'त्ति नगर एव मध्ये पुष्कलायां भिक्षायां लभ्यमानायामपि प्रतिबन्धपरिहारार्थं बहिः शत्रुराजसैन्ये भिक्षार्थं निर्गमनं कृतवान् । ततः पृच्छा सैन्यलोकेन कृता—कुतो भवन्त इहागताः? मुनिः प्राह—नगरात् । सैन्यलोकः प्राह—कोऽभिप्राय एतन्नगर

प्रभोः—किमस्माभिः सह संघटिष्यते नवेति? मुनिः प्राह—नापि च जाने नैवाहं जानामि कोऽपि कस्मिन्नभिप्राये वर्त्तत इति ॥ ६१३ ॥ ६ ॥ सैन्यं—तत्र नगरे वसतां भवतां कथमभिप्रायपरिज्ञानं न संजातमिति? मुनिः—अव्यापारास्तु लोकव्यापाररहिता एव साधवो वर्त्तन्त इति । सैन्यं—यद्यभिप्रायो न ज्ञायते तर्हि किमिह पुरमध्ये जना जल्पन्ति सन्धिविग्रहयोर्विषये? मुनिः—अत्रापि जल्पविषयेऽव्यापारोऽहम् । सैन्यं—किं साधनमानं हस्त्यश्वादिसंग्रामाङ्गपरिमाणम्? मुनिः—अत्रापि च साधनमानपरिज्ञानेऽव्यापारोऽहमिति ॥ ६१४ ॥ ७ ॥ मुनिरेवाह—श्रूयते कर्णाभ्यां, दृश्यते लोचनाभ्यां किञ्चिच्छब्दरूपलक्षणं वस्तु, शब्दरूपयोर्ग्रहणस्वभावत्वात् तेषां, परं सर्वं साध्यते कथ्यते न सावद्यं सपापम्, किन्तु कार्ये समुत्पन्ने निरवद्यमेव; सावद्यं सर्वं यद्भवद्भिः पृच्छयत इति । अत एव पठन्ति—"बहुं सुणेइ कण्णेहिं बहुं अच्छीहिं पेच्छए । न य दिट्ठं सुयं वावि भिक्खू अक्खाउमरिहइ ॥ १ ॥" सैन्यं—यद्येवं निर्व्यापारा यूयं, किं तर्हि वसथात्र? मुनिः—ग्लानः साधुरस्मदीयः समस्ति । सैन्यं—किमिह सैन्येऽस्मदीयेऽटथ ? अप्रतिबन्धात् क्वचिदप्येकत्र स्थलनगरादावसंगमात् ॥ ६१५ ॥ ८ ॥ सैन्यं—चारिका हेरिका यूयम् । मुनिः—नैव चारिकाः किन्तु श्रमणा वयम् । सैन्यं—को जानाति कीदृशा यूयम्? मुनिः—आत्मसाक्षिकः, आत्मा साक्षी यत्रेति समासः स धर्मः, नात्र वस्तुन्यन्यस्य कस्यापि साक्षित्वमस्तीत्येवमुपन्यासः । सैन्यं—न हु नैवेत्थमुत्तरप्रदानेन छुट्यते मुच्यतेऽस्मत्सकाशात् । मुनिः—तर्हि यज्जानीथ तत् कुरुध्वम् । इति प्राग्वत् ॥ ६१६ ॥ ९ ॥ सैन्यं—'कह सत्ति मिय णु'त्ति कथं शक्तिः सामर्थ्यरूपा, मकारोऽलाक्षणिकः । इयं तव, नुर्वितर्के, ततो वितर्क्यतेऽस्माभिः कथञ्चित्तव शक्तिरुत्पन्ना यथा यदस्माभिः करिष्ये

तन् महिम्नत इति? मुनिः—शक्तिमच्छासनात् सकलत्रैलोक्यसमर्गलसामर्थ्यस्य पुरुषविशेषस्य शिक्षणात् । सैन्यं—को नु को नामैष शक्तिमान् पुरुषविशेषः? मुनिः—सर्वज्ञः सर्वमतीतानागतादिभेदभिन्नं वस्तु जानाति हस्ततलन्यस्तनिस्तलस्थूलमुक्ताफलमिवानवरतमाकलयते यः सकलसुरासुरनरवृन्दवन्द्यपादारविन्दो भगवानर्हन्निति । ततः ससन्तोषं सैन्यलोकेन विसृष्टो मुनिः स्वस्थानं ययौ । एवमादि नगराभिप्रायप्रकटनाद्यनुचितं साधुजनायोग्यं सदा सर्वकालं भाषासमितः सन् न भाषते, किन्तु यथा तेन संगतसाधुना भाषितं तथा भाषेतेति ॥ ६१७ ॥ १० ॥ अथैषणासमितावुदाहरणमाह;—वसुदेवः—सहजनिजसौभाग्यवशभग्नसुभगंमन्यमनुजाभिमानो, दशमदशार्हः, अन्धकवृष्णिनाममहाराजाङ्गजः, तत्कालहरिवंशप्रसूतिपितामहीभूतः, वासुदेवपिता, पूर्वजन्मन्याहरणमेषणायामेषणानामिकायां समितौ । तदेव दर्शयति;—'मगह'त्ति मगधविषये नन्दिग्रामे गौतमो नाम धिग्जातिर्ब्राह्मणः, चक्रचरः कुलालचक्रवद् यो भिक्षार्थी सन् ग्रामादौ चरति स चक्रचरो भिक्षाचर इत्यर्थः, समभूत् ॥ ६१८ ॥ ११ ॥ तस्य च गौतमचक्रचरस्य धारणी नाम भार्या आसीत् । एवं कुटुंबधर्मे प्रवर्त्तमाने कियति कालेऽतिक्रान्ते सति गर्भस्तस्या धारण्याः कुतोऽपि गत्यन्तरादभूत् समुद्भूतः । स च स्वभावादनुपचितसमीहितसिद्धिहेतुपुण्यस्कन्धो वर्त्तते । अत एव धिग्जातिर्गौतमनामा मृतः परासुतामापन्नः । इत्याह—'छम्मासे गब्भ'त्ति षण्मासगर्भे षड् मासा यस्य स तथा तस्मिन् गर्भे सति—तस्य गर्भेऽवतीर्णस्य षष्ठे मासे पिता मृत इत्यर्थः । 'धिज्जाइणि'त्ति जननी जाते उदरान्निर्गते तत्र गर्भे मृतेति ॥ ६१९ ॥ १२ ॥ ततो मातुलेन प्रतीतरूपेण संवर्द्धनं वृद्धिमानीतोऽसौ प्रतिष्ठितनन्दिषेणनामा । तत्रैव मातुलगृहे 'कम्मकरण'त्ति कृषिपाशुपाल्यादिकर्म कर्त्तु-

मारब्धः । निश्चिंतस्तस्य संवृत्तो मातुलः । एवं व्रजति काले वितारणा च विप्रतारणा पुनर्लोकेन परव्यसनसुस्थितेन कर्त्तु-
मारब्धा तस्य । कथमित्याह—नास्ति न विद्यते तवात्र गृहे दूरं वृद्धिं गतेऽपि किञ्चिदाभाव्यम् । गृहकर्मसु मन्दादरे
जाते ब्रवीति प्रतिपादयति मातुलो लब्धवृत्तान्तस्तमिह ग्रामे स्वभावत एव परगृहतप्तिकारके उच्छृंखलमुखे ॥ ६२० ॥
॥ १३ मा शृणु लोकस्य वचनानि त्वं, परगृहभञ्जनप्रियत्वाल्लोकस्य । यतो दुहितरस्तिस्रः सन्ति मम गृहे । तासां या
ज्येष्ठतरा सर्वज्येष्ठा तां प्राप्तयौवनां तव दास्यामि । एवं मातुलेनोक्तः 'करे'त्ति कर्त्तुं कर्म प्रकृतः प्रवृत्तवान् । कालेन
प्राप्तश्च वीवाह इति ॥ ६२१ ॥ १४ ॥ सा ज्येष्ठा दुहिता तत्र विवाहे पित्रा समुपस्थापिते तं नन्दिषेणं तुच्छौष्ठच्छदमुख-
तया समुद्घाटदशनं चिपिटनाशिकमतिगभीरनेत्ररन्ध्रममनोहरस्वरमतिलम्बोदरसंक्षिप्तवक्षःप्रदेशं विकटपादपातमलिगव-
लव्यालकालकायं साक्षादपुण्यराशिमिव निभाल्य नेच्छति परिणेतुम्; भणितवती च यदि मामनेन परिणाययिष्यथ तदा
नूनं मया मर्त्तव्यमिति । ततोऽसौ विखिन्नो मन्दादरश्च गृहकर्मसु संवृत्तः । मातुलो ब्रवीति—यदि नामानया दुहित्रा
नाभिलषितस्त्वं तथापि द्वितीयां दुहितरं दास्यामि । सापि च दुहिता तथैव प्रथमदुहितृवत् तं नेच्छति । 'तइयत्ती'
इति, अतस्तृतीया प्रतिपन्ना, इत्येवं प्रथमदुहितृद्वयवत् सापि नेच्छति तृतीया ॥ ६२२ ॥ १५ ॥ ततो निर्विण्णोऽसौ
गृहवासाद् नन्दिवर्द्धनाचार्याणां सकाशे निष्क्रान्तः प्रतिपन्नव्रतः सम्पन्नः । ततोऽसौ पूर्वभवविहितानां दुष्कृतानामुदग्रं
तपो विना नान्यो विनाशहेतुः समस्तीति मन्यमानो जातः षष्ठक्षमकः । षष्ठं नाम षष्ठभक्तं तपः । तच्च किल भक्तपञ्च-
कपरिहारेण षष्ठं भक्तमुपादेयतया यत्र तपसीत्यन्वर्थप्रधानतया उपवासद्वयं, तत् क्षमते सहते यः स तथा । तथा, स्वसा-

मर्थ्यालोचनेन गृह्णाति चाभिग्रहमिमं तु वक्ष्यमाणं पुनः ॥ ६२३ ॥ १६ ॥ तमेव दर्शयति;—बालग्लानादीनां शिशुसरो-गगृद्धप्राघूर्णकाचार्योपाध्यायतपस्विशैक्षादिभेदभाजां साधूनां वैयावृत्त्यमन्नपानदानाद्युपष्टम्भलक्षणं मया तु मयैव केवलेन कर्त्तव्यं, न पुनरन्यः कश्चिदिच्छाकारविषयः कर्त्तव्यः केनापीति । एवं गृहीताभिग्रहो निधिलाभादपि समधिकं सन्तोषमुद्वहं ममभिग्रहं करोति तीव्रश्रद्धः समुद्घटिताततितीव्राभिलाषः । जातश्चतुर्वर्णश्रीश्रमणसंघमध्ये ख्यातयशाः समुत्पन्नश्लोकः तदा तस्य शक्रगुणोत्कीर्त्तिः—शक्रेण सौधर्मप्रभुणा गुणानां वैयावृत्त्यादीनां कीर्त्तनमकारीति ॥ ६२४ ॥ १७ ॥ ततोऽ-श्रद्दधानस्य शक्रकृतगुणोत्कीर्त्तनं कस्यचिद्देवस्येहागमोऽवतरणलक्षणो जज्ञे । स च करोति द्वे श्रमणरूपे । तयोरेको ग्लानः सन् अटव्यां तिष्ठतीति विकुर्व्यातिगतो यत्रासौ नन्दिषेणः साधुस्तत्राश्रये प्रविष्टो द्वितीयः साधुः ॥ ६२५ ॥१८॥ ब्रवीति स उपाश्रयागतः—ग्लानः पतितोऽटव्यामेकः साधुः समस्ति । वैयावृत्त्यं तूक्तलक्षणं श्रद्धत्ते रुचिविषयीकरोति यस्तु कश्चित्, तुशब्दौ पादपूरणार्थौ, स उत्तिष्ठतु उद्यमं करोतु क्षिप्रमिदानीमेव । श्रुतं च तद्वचनं नन्दिषेणेन मुनिना ॥ ६२६ ॥ १९ ॥ कीदृशेनेत्याह—षष्ठोपवास उक्तलक्षणः, पार्यते तीरं नयते येन स तथा तमानीतं स्वयमेव सर्वसम्प-त्करीभिक्षाविशेषलब्धं कवलं ग्रासरूपं, विभक्तिलोपः प्राकृतत्वात्, प्रथमत एव ग्रहीतुकामेन । तद्देववचो यदा श्रुतमात्रं श्रुतिपथावतारि सम्पन्नम्, तदा रभसोत्थितश्च रभसादुत्थित एव सन् ब्रवीति भण त्वं केन वस्तुना कार्यं प्रयोजनमिति ॥ ६२७ ॥ २० ॥ पानकद्रव्यम्, इति प्राग्वत्, तत्र सन्निवेशे यन्नास्ति द्राक्षापानकादि, ब्रवीति तेन कार्यम् । इतिः पूर्ववत् । ततो निर्गत उपाश्रयाद् नन्दिषेणः पानकगवेषणार्थम् । तत्र च हिण्डमाने तृष्णाबुभुक्षाक्षामकुक्षौ करोत्यनेषणां

पानकाशुद्धिलक्षणां स देवः । नापि च नैव प्रेरयति स साधुस्तम् ॥ ६२८ ॥ २१ ॥ इत्येवमेकवारां द्वितीयां च वारामुपदिष्टपानकार्थं हिण्डितस्तत्र सन्निवेशे । न च लब्धं तत् । 'लद्ध'त्ति लब्धं च तृतीयवारे । वारशब्दस्येह पुल्लिंगत्वादेवं निर्देशः । ततो 'अणुकंप'त्ति अनुकम्पया दयया त्वरमाणो गतश्च स नन्दिषेणसाधुस्तत्सकाशं तस्यैव समीपं पुनरिति ॥ ६२९ ॥ २२ ॥ गतं सन्तं तं खरपरुषनिष्ठुरैर्वाक्यैराक्रोशति शपते स ग्लानको ग्लान एवानुकम्पनीयतां गतो रुष्टो दर्शितभ्रकुटीभङ्गादिकोपविकारः । कथमित्याह—हे मन्दभाग्य तुच्छीभूतपुण्यस्कन्ध ! फूत्कृत अत्यन्तासारतया तुषादिवत्फूत्कारयोग्य ! तुष्यसि सन्तुष्टो भवसि त्वं नाममात्रेण नाम्नैव केवलेन वैयावृत्त्यकरोऽहमित्येवंरूपेण ॥ ६३० ॥ २३ ॥ 'साहुवगारित्ति अहं नामड्ढो' इति साधूपकार्यहमित्येवंरूपनाम्नाऽऽढ्यः, तथा समुद्दिश्य भोजनं कृत्वा आगत इति, एतस्यां भवतैवावलोक्यमानायामवस्थायां त्वमास्ते भक्तलोभवान् सन्निति ॥ ६३१ ॥ २४ ॥ अमृतमिव पीयूषमिव मन्यमानस्तां परुषां गिरं तु परुषामपि गिरं "जो सहइ उ गामकंटए अक्कोसवहारतज्जणाउ य । भयभेरवसद्दसप्पहासे समसुहदुक्खसहे य जे सभिक्खू" इत्यादिसूत्रवासितान्तःकरणत्वात् स नन्दिषेणः ससंभ्रातः ससंभ्रमः सन् चलनगतः क्षमयति, यथा—क्षमस्व ममैकमपराधं न पुनरेवं करिष्ये, धावति च तं साधुं स्वमललिप्तं स्वकीयविष्ठामूत्रलक्षणमलोपदिग्धमिति ॥ ६३२ ॥ २५ ॥ बभाण चोत्तिष्ठत यूयमितः स्थानाद् व्रजाम इति । तथा करिष्यामि वसतिकामध्यप्राप्तं सन्तं भवन्तं 'जहा हु'त्ति यथा चिरेण शीघ्रमेव 'होहिह'त्ति भविष्यथ नीरोगा यूयम् । ततो ब्रवीति—ग्लानो न तरामि गन्तुमितः स्थानात् क्वचिदपि । 'जे' इति वाक्यालंकारार्थः ॥ ६३३ ॥ २६ ॥ नन्दिषेणः प्राह—आरोह समारूढो भव पृष्ठौ

मदीयायाम् । आरूढस्ततः सः । प्रहारं च मूत्रपुरीषलक्षणं पुनः परमाशुचिमत्यन्तमशुचिरूपम्, अत एव दुर्गन्धं मृतकुथितशृगालमार्जारादिकडेवरादपि विरुद्धगन्धं मुञ्चति पृष्टिक्लेशकरमत्यन्तासाधारणस्पर्शत्वेन पृष्ठप्रदेशापकारि ॥ ६३४ ॥ ॥ २७ ॥ ब्रवीति गिरं धिग् मुण्डिन्! त्वं, वेगविघातो मूत्रपुरीषप्रवृत्तिनिरोधः कृतस्त्वया, इत्यस्माद् दुःखापितो दुःखवान् कृतोऽहमित्येवं नानारूपमाक्रोशति पदे पदे । सोऽपि भगवान् यत्कुरुते तदाह ॥ ६३५ ॥ २८ ॥ न गणयति न मन्यते तां परुषगिरं, न च गर्हतेऽपि तं परुषवचनवक्तारं दुरभिगन्धं विलीनगन्धमपि सन्तम् । तर्हि किं कुरुते इत्याह —चन्दनमिव मन्यमानस्तत्पुरीषादि, मिथ्या मे दुष्कृतं यदत्र प्रमादादनुचितमाचरितमिति भणति ॥ ६३६ ॥ २९ ॥ तथा चिन्तयति मीमांसते—किं करोमि अन्नपानदानादिरूपं कृत्यं, कथं तु केन नाम प्रकारेण समाधिर्भवेदस्य साधोः । इत्येवं बहुविधप्रकारं भोजनभङ्गएषणाविघातनिष्ठुराक्रोशादिप्रकारवद्, यथा भवति । नापि नैव तीर्णः शकितो यदा क्षोभयितुम् ॥ ६३७ ॥ ३० ॥ तदाऽभिष्टुत्य—अहो! सुलब्धं ते जन्म, सफलं जीवितव्यमित्यादिभिर्वचनैस्तं प्रशंस्य गतस्नको देवः । आगतश्चेतरः स्वोपाश्रयम् । आलोचिते यथावस्थितस्वरूपे निवेदिते सति गुरुभिर्धन्य इति भणित्वा, तथेति समुच्चये, समनुशिष्टः स प्रशंसित इति ॥ ६३८ ॥ ३१ ॥ अथ प्रस्तुतयोजनामाह;—यथा तेन नन्दिषेणसाधुना एषणा पानकशुद्धिरूपा नो नैव भिक्षा विनाशिता इत्येवमेषणायां यतितव्यं सर्वेण सदा साधुना अदीनभावतोऽक्षीणपरिणामात् सूत्रयोगेन सूत्रानुसारेणेत्यर्थः ॥ ६३९ ॥ ३२ ॥

ततोऽसौ नन्दिषेणाख्यः साधुः साधितसाधिमा । अखण्डाभिग्रहो मृत्यौ कालेन समुपस्थिते ॥ १ ॥ चकारानशनं

भव्या भावयामास भावनाः । अवश्यवेद्यदुष्कर्मविपाकादित्यचिन्तयत् ॥ २ ॥ मन्ये नान्यस्य कस्यापि दुर्भगत्वं तथाऽ-
भवत् । यथा ममेति संमूढो निदानमकरोदिदम् ॥ ३ ॥ यद्यस्ति तपसो मेऽस्य फलमग्रभवे ततः । समस्तसुभगस्तोमशे-
खराकारधारकः ॥ ४ ॥ भवेयमिति संक्लेशादनुत्तीर्णो मृतश्च सन् । जातो वैमानिको देवः स्थितो भूरिमनेहसम् ॥ ५ ॥
तत्रासावायुषो हानौ च्युत्वाऽस्मिन्नेव भारते । नगरे सौर्यपुराभिख्ये समाख्यामुत्तमां गते ॥ ६ ॥ समृद्धलोकसंवाससुन्दरे
मन्दरोपमैः । देवागारैर्वराकारै राजमाने पदे पदे ॥ ७ ॥ अनेककुलकोटीभिः संकुले नकुलाकृतौ । विपक्षदन्दशूकानामु-
ग्रवैरविषात्मनाम् ॥ ८ ॥ हरिवंशशिरोरत्नतुल्यस्य वसुधाभुजः । अन्धकवृष्णेः प्रवरपत्न्यामुत्पन्नवानसौ ॥ ९ ॥ गर्भत्वेन
तिथौ शुद्धे दोहदे च विनोदिते । पर्यन्ते नवमासानां सा तं देवी व्यजीजनत् ॥ १० ॥ समुद्रविजयादीनां देवताकारधा-
रिणाम् । दशानामन्तिमं सूनुं सौभाग्यमणिरोहणम् ॥११॥ विहितश्चोत्सवश्चोच्चैर्यादवानन्ददायकः । समयेऽदायि नामास्य
वसुदेव इलाभुजा ॥ १२ ॥ वृद्धः कलाकलापेन लेभे यौवनमुत्तमम् । अत्रान्तरे पिता राज्यं दत्त्वा प्रथमसूनवे ॥ १३ ॥
व्रतं गृहीत्वा संसिद्धः सोऽपि राज्यं यथास्थिति । चक्रे शक्र इव स्वर्गे बन्धुवृन्दादिनन्दितः ॥ १४ ॥ यदा यदा कुमा-
रोऽसौ वसुदेवो गृहाद्बहिः । बम्भ्रमीति तदा तस्य सौभाग्यगुणविह्वलाः ॥ १५ ॥ पुरनार्योऽनिवार्येण कौतुकेन कुलस्थि-
तिम् । व्यतीत्याक्षिप्तमनसस्तमेवैकं विलोकितुम् ॥ १६ ॥ स्वगृहोपरिभागस्था गृहद्वारगतास्तथा । वर्त्तन्ते नो निवर्त्तन्ते
समीपस्थे गुरावपि ॥ १७ ॥ जातमत्यन्तमुन्मत्तं तत्पुरं परितस्ततः । पुरप्रधाना राजानं संभूयेदं व्यजिज्ञपन् ॥ १८ ॥
देवोऽयं शीलजलधिः कुमारोऽबालचेष्टितः । प्राणभङ्गेऽपि कुरुते चेष्टां नैव मलीमसाम् ॥ १९ ॥ सौभाग्यातिशयादस्य

परे युवतयः पुरे । दर्शने निस्त्रपीभूता विचेष्टन्ते सविक्रियाः ॥ २० ॥ ततो राजगृहस्यास्य मध्य एव यथा स्थितिः । संभवेदस्य दैवेन स प्रकारो विचिन्त्यताम् ॥ २१ ॥ उक्तः कुमारो राज्ञाऽथ यथावत् स गृहस्थितः । सौकुमार्यात् क्रियाः मर्त्याः कर्त्तुमर्हसि नो बहिः ॥ २२ ॥ ततो विनीतरूपत्वात् स राजन्यगिरं मुदा । मेने पञ्जरसंक्रान्तकीरवत् स्थातुमुद्यतः ॥ २३ ॥ शिवादेव्याः कदाचिच्च सोऽद्राक्षीद् गन्धपेषिकाम् । बृहत्सौरभसंभारगन्धभाजनसङ्गताम् ॥ २४ ॥ स्वज्येष्ठभ्रातृजायायाः सत्केयमिति केलितः । गन्धमुष्टिं बलात्तस्या जग्राह ग्रहवानिव ॥ २५ ॥ तयासौ बभणे किञ्चिज्जातरोपातिरेकया । यत एवमनर्थाढ्यस्तत एव निरुध्यसे ॥ २६ ॥ तच्छ्रुत्वा कर्णकटुकं वचस्तस्याः शनैरसौ । पप्रच्छ भद्रे! वृत्तान्तः कीदृशोऽयं निवेद्यताम् ॥ २७ ॥ तयाऽप्यूचे पुरस्त्रीणामसमंजसमर्गलम् । त्वत्तो जातमिति स्वामी त्वां गृहान्तर्न्यवीविशत् ॥ २८ ॥ निर्विण्णोऽसौ ततश्चित्ते चिरमेवमचिन्तयत् । निष्कलंकप्रवृत्तेर्मे सम्पन्नः कथमीदृशः ॥ २९ ॥ पौरलोकादसद्वादो गच्छामि तदहं दिशम् । एकां काञ्चित्समाश्रित्य यत्रायं मां न पश्यति ॥ ३० ॥ अस्तंगते जगद्बन्धौ भास्करे तिमिरे भरे । विजृम्भमाणे सज्जाक्षे जाते चोलूकमण्डले ॥ ३१ ॥ पद्माकरेषु संकोचभावभाक्षु निशामुखे । स्थगिते नगरद्वारे निःसंचारेषु चाध्वसु ॥ ३२ ॥ एकाक्यलक्षितः सर्वैर्निर्जगाम पुरोदरात् । तद्द्वारि मृतकं दग्ध्वा वस्त्रखण्डे लिलेख सः ॥ ३३ ॥ अंगारकज्जलेनैवं यथा भ्राता कनिष्ठकः । समुद्रविजयादीनां राज्ञां विश्रुततेजसाम् ॥ ३४ ॥ जनापवाददुःखेन शल्यादपि गरीयसा । पीडितो ज्वलनज्वालापातमित्थमिहाकरोत् ॥ ३५ ॥ नगरप्रतोलिद्वारे वंशखण्डावलम्बितम् । तन्मुमोच त्वरायद्भिः पादैस्तस्मादपाक्रमत् ॥ ३६ ॥ शरीरवर्णभाषादिभेदकारिभिरौषधैः । संयोजिताः पुरा तेन

गुटिकास्तिष्ठता गृहे ॥ ३७ ॥ तासां प्रभावतोऽलक्ष्यो वसुदेवोऽयमित्यभूत् । कदाचित् केनचित् क्वापि प्रच्छादितनिजाकृतिः ॥ ३८ ॥ सम्यङ्मार्ग्गमजानानः प्रवृत्तो गन्तुमिच्छया । लब्धमार्गश्चिरेणैष ददृशे रथसंस्थया ॥ ३९ ॥ एकया तारतारुण्यराजा कथमपि स्त्रिया । पित्रा गृहं निजं भर्त्तृगेहतो नीयमानया ॥ ४० ॥ अभाणि च तया तात! रथमारोप्यतामयम् । तथाकृते सहैवायं जगाम ग्राममग्रिमम् ॥ ४१ ॥ ततो भुक्तश्च तत्रायं सन्ध्याकाले समागते । तद्ग्राममध्यभागस्थे ययौ यक्षस्य मन्दिरे ॥ ४२ ॥ शुश्राव च जनाद् वार्त्ता तद्वासरसमुद्भवाम् । यथा सौर्यपुरे वह्नावद्य पातं व्यधाल्लघुः ॥ ४३ ॥ अन्धकवृष्णिपुत्राणां, प्रारब्धा यादवास्ततः । सान्तःपुरा महाक्रन्दं कर्त्तुं वत्सनिमित्तकम् ॥ ४४ ॥ किमर्थमित्थं वृत्तोऽसि कर्त्तुं मूढजनोचितम् । स्वप्नेऽपि विप्रियं वत्स! व्यधात्तव न कश्चन ॥ ४५ ॥ प्रतिवासरमुच्चोच्चदर्शितप्रियचेष्टितः । सर्वोऽप्येष जनो वत्स! तवासीद्गुणवत्सलः ॥ ४६ ॥ एवमाक्रन्द्य सुचिरं कृताः प्रेतक्रियाः पुरम् । प्रतिजग्मुः सशोकेन चेतसा मलिनैर्मुखैः ॥ ४७ ॥ ततश्चिन्तितमेतेन नूनं मद्विषया स्पृहा । मुक्ता सौर्यपुरस्थेन जनेनेत्थं निचेष्टता ॥ ४८ ॥ अतः स्वच्छन्दचारेण विहर्त्तुमुचितं मम । तथैव कर्त्तुमारब्धस्ततः सौभाग्यनीरधिः ॥ ४९ ॥ ततो विजयसैन्याख्ये नगरे बहिरवस्थितः । दृष्टस्तत्रत्यलोकेन के वाऽकस्मादिहागताः ॥ ५० ॥ यूयमेवं तथा पृष्टस्तेनाप्येवमकथ्यत । ब्राह्मणस्य सुतो विद्यासङ्ग्रहस्य कृतेऽधुना ॥ ५१ ॥ इहागतोऽहमुक्तस्तैस्तं प्रति प्रीतमानसैः । अस्यां वाप्यां कुरु स्नानं मुञ्च खेदं च देहतः ॥ ५२ ॥ तथा च विहितं तेन ततः पौरजनैः सह । छायां तरोरशोकस्य बहलां शीतलां श्रितः ॥ ५३ ॥ ततोऽसौ पुरलोकेन जगदे शृणु सम्प्रति । यदत्र नगरे वृत्तं विजयाख्यो नराधिपः ॥ ५४ ॥ दुर्वारवैरि-

मातङ्गमदमर्दनकेसरी । अस्यास्ति सुजया देवी तस्यास्तद्गर्भसम्भवे ॥ ५५ ॥ द्वे पुत्र्यौ स्तस्तयोरेका श्यामाख्या विजया परा । गान्धर्वे नृत्यमार्गे च परां निष्ठामुपागते ॥ ५६ ॥ वितीर्णस्तोपतः पित्रा स्वयंवरविधिस्तयोः । लक्ष्मीभाजनमित्येवं लक्ष्यसे त्वं विचक्षणः ॥ ५७ ॥ यद्यस्ति गीते नृत्ये च कौशलं ते ततो व्रज । यतस्ताभ्यां प्रतिज्ञातं सर्वलोकपुरस्सरम् ॥ ५८ ॥ गीतनृत्ये प्रकृष्टो यः स नौ भर्त्ता भविष्यति । समादिष्टा वयं राज्ञा, रूपस्वी तरुणः पुमान् ॥ ५९ ॥ ब्राह्मणः क्षत्रियो वापि गीतनृत्यविशारदः । द्रुतं कश्चित्समानेयस्तेनोक्तं काचिदस्ति मे ॥ ६० ॥ शिक्षा प्रस्तुतविद्यायां दर्शितो भूभुजस्ततः । सस्नेहया दृशा तेन दृष्टः पूजां च लम्भितः ॥ ६१ ॥ तत्रैव राजभवने स्थितश्चाभ्यासवासरे । गन्धर्वनृत्ययोर्दृष्टे ते कन्ये पुण्यदर्शने ॥६२॥ उत्फुल्ललोचनाम्भोजे कुम्भिकुम्भपयोधरे । स्वःसिन्धुसैकताकारपृथुलश्रोणिमण्डले ॥ ६३ ॥ उन्मत्तकोकिलालापे कोमलस्वरभाषिते । गन्धर्वनृत्यशास्त्रेषु निपुणे अपि तेन ते ॥ ६४ ॥ किञ्चिद्विशेषमानीते राज्ञा संस्तुष्टचेतसा । प्रशस्ते वासरे पाणिं तेनासौ ग्राहितस्तयोः ॥ ६५ ॥ राज्यस्यार्द्धं तथा दत्तं तत्संगमपरायणः । विन्ध्यशैलगजो यद्वत् स्वच्छन्दः संचरन्नसौ ॥ ६६ ॥ यावदास्तेऽन्यदा ताभ्यां पत्नीभ्यां समपृच्छ्यत । चेद् ब्राह्मणकुलोत्पन्नो भवान् किमिति कौशलम् ॥ ६७ ॥ साङ्गाहिकासु सञ्जातं कलासु सकलासु ते । प्ररूढे प्रणये तेन सद्भावः कथितस्तयोः ॥ ६८ ॥ आपन्नसत्त्वा सम्पन्ना श्यामा पुत्रमसूत च । अक्रूर इति तन्नाम स्थापितं तत्र तिष्ठतः ॥ ६९ ॥ जनानां प्रत्यभिज्ञानं वसुदेवोऽयमित्यभूत् । ततस्तस्मादपक्रान्तो वसुधां बहुविस्मयाम् ॥ ७० ॥ आहिण्डमानः प्रोद्दण्डचेष्टितः परिणीतवान् । कन्यां विजयसेनाद्या यौवनोदग्रविग्रहाः ॥ ७१ ॥ कालेन कौशलाभिख्यं देशमागतवानसौ ।

तत्राकाशस्थया देव्या बभाषे सोमया यथा ॥ ७२ ॥ रोहिणीनामिका कन्या वितीर्णा ते स्वयंवरा । त्रिविष्णुपणवं तत्र विवाहे त्वं च वादयेः ॥ ७३ ॥ तत्तेनानुमतं सर्वं गतो रिष्टाभिधं पुरम् । रोहिणी कन्यका लाभसस्पृहैर्नरनायकैः ॥७४॥ कृतावासैर्बहिर्देशे विहितोत्तुंगमण्डपैः । जरासंधादिभिः सर्वैं राजमानं समंततः ॥ ७५ ॥ आतोद्यवादकैः सार्द्धं देशे चैकत्र संस्थितः । शृणोत्युद्घोषणां राज्ञा सन्ध्याकाले प्रवर्त्तिताम् ॥ ७६ ॥ कल्ये रुधिरराजस्य मित्रादेवीतनूद्भवा । पुत्री या रोहिणी नाम भविताऽस्याः स्वयंवरः ॥ ७७ ॥ विवाहप्रगुणैः सर्वैस्ततो भूत्वा नराधिपैः । विवाहमण्डपः सर्वैर्भूषणीयः सभूषणैः ॥ ७८ ॥ द्वितीये दिवसे सूर्ये पूर्वाव्योममधिष्ठिते । तदाताम्रकरालेपात् कुंकुमेनेव रञ्जितम् ॥ ७९ ॥ ततो गृहीतश्रृङ्गाराः कल्पपादपसन्निभाः । तालसिंहादिभिश्चिह्नै राजन्तो राजलाञ्छनैः ॥ ८० ॥ रभसोल्लासितातोद्यशब्दपूर्णनभोन्तराः । उद्दण्डधवलच्छत्रच्छायाछिन्नातपास्तथा ॥ ८१ ॥ हस्त्यश्वरथयानानि यथायोग्यमधिष्ठिताः । सन्दधानाश्च सम्पूर्णां स्वशोभां बलवाहनैः ॥ ८२ ॥ प्राप्ताः स्वयंवरस्थाने सन्निविष्टा यथास्थिति । हेमाद्रिशिखरोत्तुङ्गविष्टरस्था यदा स्थिताः ॥ ८३ ॥ जरासंधादयः सर्वे राजानश्चलचामराः । तदा स्वयंवरभुवं रोहिणी सर्वतो वृता ॥ ८४ ॥ चेटिकाचक्रवालेन वृद्धैरान्तःपुरैर्नरैः । छत्रछन्नशिरोदेशा चलत्पाण्डुरचामरा ॥ ८५ ॥ स्फुरत्सौरभसंभारगृहीतवरमालिका । विहितोदग्रश्रृङ्गारा साक्षाल्लक्ष्मीरिवाययौ ॥ ८६ ॥ क्रमेण दर्शयामास लेखिका नाम भूपतीन् । अम्बधात्री स्थितानग्रे पुरंदरसमाकृतीन् ॥ ८७ ॥ यथा वत्से! जरासंधः सिन्धुप्रान्तमहीपतिः । राजासौ निखिलक्ष्मेशशिरःपुष्पार्चितक्रमः ॥ ८८ ॥ उग्रसेनसुतः शूरसेनाविषयनायकः । एष कंसाभिधः पुत्रि! प्रतापाद् मित्रवत् स्थितः ॥ ८९ ॥ अन्धकवृष्णेश्च सुता

एते नीतिपयोधयः । समुद्रविजयं पूर्वं विधाय विधिना स्थिताः ॥ ९० ॥ कुरूणामधिपः पाण्डुरेष राजा सनन्दनः । अयं च दमघोषाख्यश्चेदिराजो निभाल्यताम् ॥ ९१ ॥ पांचालविषयस्वामी द्रुपदोऽयं नराधिपः । एवमन्येऽपि भूपालाः क्रमशो दर्शितास्तया ॥ ९२ ॥ अरोचितेषु सर्वेषु व्यतिक्रान्तेषु च क्रमात् । मलिनच्छायेषु जातेषु रात्रौ दीपोज्झितेष्विव ॥ ९३ ॥ राजमार्गेषु, पणवशब्दसम्बोधिता सती । वसुदेवं प्रपेदे सा प्रातः श्रीरिव पङ्कजम् ॥ ९४ ॥ विनिद्रपारिजातादिकुसुमग्रथितां स्रजम् । कण्ठदेशे मुमोचास्य सर्वाङ्गेषु दृशं तथा ॥ ९५ ॥ यदा शिरसि तस्यैषा निचिक्षेपाक्षतान् किल । तदा प्रलयकालान्तकल्लोला इव पार्थिवाः ॥ ९६ ॥ सर्वेऽपि चुक्रुधुर्भीमकोलाहलपरायणाः । अन्योऽन्यं प्रश्नयामासुः को वृतः कन्ययाऽनया? ॥ ९७ ॥ उक्तं कैश्चिद् विलक्ष्यैतान् राज्ञः पणववादकः । कश्चिदज्ञातजात्यादिगुणग्रामो निराकृतिः ॥ ९८ ॥ रुधिरो दन्तवक्त्रेन प्रोचे प्रोच्चगिरा यथा । नो चेत्कुलेन ते कार्यं किममी निकलान्वयाः ॥ ९९ ॥ मीलिताः पार्थिवाः सर्वे, रुधिरः प्रत्यभाषत । दत्तः स्वयंवरोऽमुष्या वृतः स्वरुचितस्ततः ॥ १०० ॥ ततः को नाम दोषोऽस्य परदारेषु चाधुना । न कश्चित् कुलजातेन व्यवहारः कर्त्तुमिष्यते ॥ १०१ ॥ दमघोषेण भणितमज्ञातकुलसंस्थितेः । एतस्येयमयोग्योच्चैर्दीयतां क्षत्रजन्मनः ॥ १०२ ॥ विदुरेण कुलीनोऽयं नाम कश्चन सम्भवेत् । इत्यूचे वंशमस्याथ विज्ञातं कुरुतादरात् ॥ १०३ ॥ ततश्च वसुदेवेन भाषितं कः कुलस्य मे । प्रस्तावः कथने वाद एवमस्मिन्नुपस्थिते ॥ १०४ ॥ कुलं बाहुबलेनैव प्रकटं मे भविष्यति । सगर्वं तद्वचः श्रुत्वा जरासंधोऽभ्यधादिदम् ॥ १०५ ॥ समक्षनाभं रुधिरं रे रे गृह्णीत सत्वरम् । येन पाणविकोऽप्येष आनीतः पदमीदृशम् ॥ १०६ ॥ तदादेशवशात् सर्वे

यावत् क्षोभमुपागताः । तावद् रुधिरराजोऽपि रोहिणीवसुदेववान् ॥ १०७ ॥ समकं रत्नाभेन प्रविष्टो रिष्टनामके । निजे पुरे कृतश्चाथ सन्नाहः समरोचितः ॥ १०८ ॥ विद्याधरप्रभुः पूर्वं वसुदेववशीकृतः । सारथिस्तत्क्षणे जातो लब्ध प्रौढवलस्ततः ॥ १०९ ॥ निर्गतो नगरादेको लग्नं युद्धं परस्परम् । शितोग्रशरसंघातपातच्छिन्नदिगन्तरम् ॥ ११० ॥ तस्यानुमार्गश्चलितो रत्नाभसमन्वितः । रुधिरोऽत्र क्षणं युद्ध्वा निर्जितः प्राविशत् पुरम् ॥ १११ ॥ विद्याधराधिपतिना सारथित्वमुपेयुषा । सहितः केवलं तस्थौ वसुदेवो रणाङ्गणे ॥ ११२ ॥ तरुणैणपसंकाशमक्षोभं पुरतः स्थितम् । विलोक्य भूभुजो जाता विस्मयाकुलमानसाः ॥ ११३ ॥ ततो विमृश्य गदितं पाण्डुना कीर्त्तिपाण्डुना । न राजधर्म एषोऽयं यदेको बहवो वयम् ॥ ११४ ॥ जरासंधो बभाणाथ कश्चनैकोऽत्र युध्यताम् । एतेन सह यो जेता भविता तस्य रोहिणी ॥११५॥ शत्रुञ्जयस्ततः प्राप्तः प्रोज्झन् वाणभरं पुनः । वसुदेवेन विहितः क्षणाच्छिन्नरथध्वजः ॥ ११६ ॥ यमजिह्वातितीव्रेण क्षुरप्रेण कचस्पृशा । एवं कालमुखोऽनेन मुण्डमौलिकृतो नृपः ॥ ११७ ॥ एवमन्येऽपि राजानो हतविप्रहताः कृताः । तदा समुद्रविजयः प्रोत्थितो रोषरोषितः ॥ ११८ ॥ लग्नो मोक्तुं शितान् शरान् स्वजीवितगतस्पृहः । वसुदेवश्च विदितभ्रातृकः प्रहरत्यमुम् ॥ ११९ ॥ न सर्वथा परं छिन्ते आयुधानि ध्वजानि च । निरायुधविलक्ष्यत्वमानीतं वीक्ष्य तं नृपम् ॥ १२०॥ निजनामाङ्कितो मुक्तो लिखितः पूर्वमेव यः । पादवन्दनसंसूचापरमः पुरतः शरः ॥ १२१ ॥ गृहीत्वा वाचयित्वाथ लब्धार्थः ससहोदरः । मुमोच चापं सञ्जातप्रसन्नहृदयः क्षणात् ॥ १२२ ॥ वसुदेवो रथं मुक्त्वा यावदायाति संमुखम् । तावदास्यप्लुताक्षेण रथादुत्तीर्य भूभुजा ॥ १२३ ॥ पादयोर्निपतन्नेष सर्वाङ्गालिङ्गितः कृतः । ततो मुक्तमहाक्रन्दौ प्रवृत्तौ

वसुदेवोदा-
हरणम्–

तौ प्ररोदितुम् ॥ १२४ ॥ अक्षोभ्यः स्तिमितोऽन्येऽपि सोदराः स्वजनाश्च ये । लब्धप्रस्तुतवृत्तान्ता ज्येष्ठं संजग्मिरे मुदा ॥ १२५ ॥ जरासंधादयो जाताः ससन्तोषा यथोचितः । रोहिण्या जगृहे भर्त्ता रुधिरश्चाभिनन्दितः ॥ १२६ ॥ कृतार्थोऽस्मि सुता यस्य हरिवंशशिरोमणिम् । अवृणीत कृता चास्य पूजा दर्शितसम्भ्रमैः ॥ १२७ ॥ यथोचितेन वित्तेन विधिना राजभिस्तकैः । शोभने दिवसे प्राप्ते पाणिग्रहविधिः कृतः ॥ १२८ ॥ विभवव्ययेन महता रुधिरेण धराधिपाः । जग्मुः सम्पूजिताः स्थानं स्वं स्वं प्रीतिभरोद्धुराः ॥ १२९ ॥ द्वात्रिंशतं ददौ कोटीर्हिरण्यस्य नराधिपः । जामातुश्चातुरङ्गं च बलं ददौ मदोत्कटम् ॥ १३० ॥ समुद्रविजयेनोक्तो रुधिरः स्वपुरं प्रति । कुमारं नेतुमिच्छामः सोत्कण्ठा बान्धवा यतः॥१३१॥ आस्तां तावदिहैवैष कालं कश्चन मन्मुदे । प्रस्थानसमये राज्ञा कुमारः प्रत्यपद्यत ॥ १३२ ॥ अलं ते हिण्डितव्येन नाम दृष्टः कथंचन । नष्टो भविष्यसि पुनः, पादप्रणतमस्तकः ॥ १३३ ॥ बभाण बान्धवान् सर्वान् मिलितानानकदुन्दुभिः । क्षमणीयोऽपराधो मे यदुद्वेगः पुराकृतः ॥ १३४ ॥ जातः परं तथा कार्यं यथा शोको भविष्यति । भवतां स्वप्नकालेऽपि मय्येवार्पितचेतसाम् ॥ १३५ ॥ समुद्रविजयप्रमुखा यादवाः सह बान्धवैः । प्रतिजग्मुर्निजं स्थानं तत्रैव स्थितवानसौ ॥ १३६ ॥ अन्यदा रोहिणी पृष्टा तेन कस्मादहं त्वया । विमुच्य क्षितिपालानशेषानवगीतो वृतस्त्वया ॥ १३७ ॥ देवता रोहिणी नाम प्रसन्ना मम वर्त्तते । तया निवेदितं भद्रे! यः स्वयंवरमण्डपे ॥१३८॥ पणवं वादयेत् तस्य भार्यात्वेन भविष्यसि । तच्छ्रद्धाकर्णनाज्जाततोषया त्वं पतिर्वृतः ॥ १३९ ॥ उदग्रभोगः संतस्थे यावत्तत्रान्यदा निशि । रोहिणी चतुरः स्वप्नानद्राक्षीद्रात्रे व्यलोकत ॥ १४० ॥ गजाद्यन्यतमान् कालेनाभ्यसूत सुतं वरम् । रामोऽयमिति नामास्य कीर्त्तितं परमो-

त्सवे ॥ १४१ ॥ ततः कालेन वैताढ्ये भूमौ चाप्सरसां समाः । कन्या बहललावण्या बह्वीः परिणिनाय सः ॥ १४२ ॥ शुश्राव श्रवणापुरं यादवसम्बन्धी समायातः कदाचन । नगर्यां मृत्तिकावत्यां देवकीं देवकात्मजाम् ॥ १४३ ॥ पूजितस्तेन पपृच्छे देवनन्दकारिचेष्टां कृतस्पृहः । तां प्रति प्रगुणो यावदास्ते तावत्समागतः ॥ १४४ ॥ नारदः केलिकिलत्वेन तस्यामेष गतः पुरि । देवकीमूलकीगतम् । रूपं तेन च तुष्टेन सप्रपञ्चं प्रशंसितम् ॥ १४५ ॥ ततः देवकराजेन पुत्रीचित्तमागम्यमागम्य च गुणान् बहून् ॥ १४६ ॥ तथा प्रोचे यथैतस्याश्चुक्षोभ स्मरसागरः । ततो देवकराजेन पुत्रीचित्तं विजानता ॥ १४७ ॥ वसुदेवः समाहूतः प्राप्तः कंससमन्वितः । शुभे दिने समाहूते देवकीं परिणीतवान् ॥ १४८ ॥ दत्तं भाराग्रशो हेम नानामाणिक्यराशयः । कोटिर्गवां च गोपेन नन्देन कृतरक्षणा ॥ १४९ ॥ सूचितः सप्तभिः स्वप्नैः पद्मनाभः सुतोऽभवत् । श्रीवत्सालंकृतोरस्कस्तमालदलसन्निभः ॥ १५० ॥ तस्मिन् सुते परं प्राप्ते यौवनं घातिते सति । तेन कंसे तथारूपाद् वृत्तान्ताद् बहुविस्तरात् ॥ १५१ ॥ जरासंधेऽधिकं क्रुद्धे कंसस्य श्वशुरे सति । त्यक्त्वा सौर्यपुरीं भीता यादवाः पश्चिमां गताः ॥१५२॥ अनेककुलकोटीभिः सहितो लवणोदधेः । नेतारं याचयामास हरिस्तत्रोपवासवान्॥१५३॥ निवासस्थण्डिलं तत्र पुरन्दरनिरूपिताम् । पुरीं निर्मापयामास धनदः सर्वकाञ्चनाम् ॥ १५४ ॥ वसुदेवान्वयः स्फीतिं पुत्रपौत्रादिभिस्तथा । गतो यथा स वंशस्य पितामहपदं ययौ ॥ १५५ ॥ विशुद्धपालितप्राच्यभवाभिग्रहतः फलम् । सम्प्रसस्य सुभगलोकचक्रशिरोमणेः ॥ १५६ ॥ प्रसङ्गागतमेतच्च नन्दिषेणभवान्तरम् । यदुक्तं वसुदेवस्य चरितोद्धारतो मया ॥ १५७ ॥ **इति नन्दिषेणचरितं समाप्तम् ॥**

अथ चतुर्थोदाहरणमाह;—धिग्जातिर्ब्राह्मणः सोमिलार्य्यः सोमिलनामा मुनिः क्वापि गुरुकुले वसति स्म । स च स्वभावादेयादानादिसमितावादानभाण्डमात्रनिक्षेपणानामिकायां समितावुपयुक्तः सदैव कृतप्रयत्नः समभवद् । एवं काले व्रजति कदाचिद्गुरुणा सन्ध्यासमये भणितो यथा—भद्र ! प्रातर्ग्रामगमनमुपस्थितमास्ते । तेन च गुरुगमनार्थं गुरोर्ग्रामस्य गमननिमित्तमुद्ग्राहणा पात्रवस्त्रादिप्रगुणीकरणरूपा कृता । तु शब्दः समुच्चये, भिन्नक्रमश्च । ततो गमने च प्राप्ते कुतोऽपि निमित्तदोषाद् गुरोर्निवर्त्तनमभूत् ॥ ६४० ॥ ३३ ॥ तथा मुञ्च सम्यक् प्रत्युपेक्ष्य प्रमार्ज्य च यथास्थानमुपकरणमिति प्रेरणा गुरुणा मधुरया गिरा कृता । तेन चाकस्मादेव कियत्संपन्नाऽक्षमापरिणामेन किमत्रोपकरणनिक्षेपस्थाने सर्प्पस्तिष्ठतीत्येवं प्रतिभणितो गुरुः । ततो मुहूर्त्तात् संविग्नो भावयति चित्तेन सम्पन्नतीव्रपश्चात्तापः । कथमित्याह—'हा' इति खेदे, अयुक्तमनुचितं गुरून् प्रति भणितं मया, अविकल्पकरणीयादेशत्वाद् गुरूणाम्, इत्येवं संविग्नः सन् सुरया गुरोरधिष्ठायिकया देवतयाऽनुगृहीतः ॥ ६४१ ॥ ३४ ॥ कथमित्याह—आदानभाण्डमात्रनिक्षेपस्थानस्थितस्य सर्प्पस्य यद्दर्शनं तेन । ततः सुष्ठुतरं तद्दर्शनात् तीव्रश्रद्धासम्पन्नो दण्डकग्रहनिक्षेपे दण्डकानां विचारभूम्यादेरागतहस्ताद्ग्रहे निक्षेपे चाभिग्रहो मयैवेदं कर्त्तव्यमिति प्रतिज्ञावान् संजातः सर्वगच्छे ॥ ६४२ ॥ ३५ ॥ ततः 'अन्नोन्नागम'त्ति अन्येषां च साधूनां स्वगच्छयुतानां चागमस्तत्र गच्छे नित्यं समभूत् । स चाभ्युत्थानादियोगपरितुष्टः—अभ्युत्थानपादप्रमार्जनदण्डकग्रहतत्स्थाननिक्षेपासनप्रदानादिना योगेन साधुसमाचाररूपेण परितुष्टः पीतपीयूष इव परां प्रीतिमागतः सन् यत्नेनादरेणाधस्तादुपरि च दण्डनिक्षेपस्थानस्य या प्रमार्जना तस्यां समुद्युक्तो जातः । यश्चात्राधस्तादुपरीति व्यत्ययेनानयोः पदयोरुप-

न्यासः कृतः, स च्छन्दोभङ्गभयात्, अन्यथोपर्यधस्तादिति वक्तुमुचितम् । यथोक्तमन्यत्र "उवरिं हेट्ठा य पमज्जिऊण लट्ठिं ठवेज्ज सट्ठाणे" इति ॥ ६४३ ॥ ३६ ॥ ततो यावज्जीवमेवं यथैकस्यां वेलायां ग्लान्येऽपि ग्लानभावलक्षणेऽपरिपतित भावः कथञ्चित् क्रियाया अभावेऽपि अत्रुटितपरिणाम आराधकोऽस्याः समितेस्त्रिकरणशुद्धेन भावेन । एतदाराधकश्च सन् शेषाणामप्याराधको, भावाद् भावान्तरप्रसूतिर्नियमात् सम्पद्यत इति ॥ ६४४ ॥ ३७ ॥ अथ पञ्चमसमित्युदाहरणमाह;—धर्मरुचिर्नाम्ना क्षुल्लकः चरमसमित्या उच्चारप्रस्रवणखेलसिंघाणजल्लपरिष्ठापनिकाभिधानया सम्पन्नः क्वचिद्गच्छे समभूत् । स च कथमप्यनाभोगादेः कारणाद् न नैव सन्ध्याकाले प्रेक्षितस्थण्डिलः—उच्चारप्रस्रवणयोग्यानि स्थण्डिलानि न प्रत्युपेक्षितवान्, नापि प्रमार्जितवानित्यर्थः। ततो न नैव कायिकां प्रस्रवणलक्षणं कर्त्तुमभिलषन्नपि व्युत्सृजति मुञ्चति, रात्रौ स्थण्डिलजीवरक्षादृढबद्धकक्षत्वात् ॥ ६४५ ॥ ३८ ॥ जाता च देहपीडा, प्रस्रवणनिरोधात् । ततोऽनुकम्पा देवताया उत्पन्ना—'मा अयं महानुभाव इत एव देहपीडालक्षणाद् व्यसनाद् मरणं प्रापत्' इत्यध्यवसायात् तया देवतयाऽकाले प्रभातं तथा कृतं यथा जातः समुद्द्योतः सूर्यबिम्बोदय इव ॥ ६४६ ॥ ३९ ॥ ततो व्युत्सर्जनं प्रस्रवणस्य प्रत्युपेक्षितप्रमार्ज्जितस्थण्डिलेन सता कृतं तेन । तत उद्द्योतसंहारे सद्य एवान्धकारं समजायत । हन्त किमिदमिति विमर्शप्रधानस्य चास्य देवे उपयोगः सञ्जातो, ज्ञानं च निश्चयो देवविषयो जातस्ततो मिथ्यादुष्कृतं दत्तमहो प्रमत्तोऽस्मि येन कृत्रिमेतरयोः प्रभातयोर्विशेषो न ज्ञात इति ॥ ६४७ ॥ ४० ॥ अथात्रैव समितौ दृष्टान्तान्तरमभिधातुमाह;—अन्योऽपि च पूर्वनिरूपितधर्मरुच्यपेक्षया धर्मरुचिर्नाम क्षमको मासोपवासक्षमणवान् दृष्टान्तो वक्तव्यः । स च

कदाचित् पारणके प्रवृत्ते कटुकतुम्बकं लब्धवान् । तत्र भोक्तव्ये गुरुवारणा गुरुणा निवारणा कृता । कीदृशे सतीत्याह —'नाय'त्ति भोक्तुमयोग्यतयावगते सति, तथा आलोचनायां तुम्बकस्वरूपप्रकाशनायां कृतायां भणितो गुरुणा यथा प्रतिष्ठापर्यतदिति ॥ ६४८ ॥ ४१ ॥

तत आपाकस्थण्डिले इष्टकादिपाकस्थाने तत्परिष्ठापनार्थं गतेन पिपीलिकानां तत्तुम्बकगन्धलुब्धानां मरणमुपलभ्य तद्देशे आपाकस्थण्डिलप्रदेशे एव करुणया समुद्घाटिताततितीव्रकीटिकाविषयदयापरिणामलक्षणया 'सिद्धविकटन' इति सिद्धान् साक्षीकृत्य दत्तायामालोचनायां तत् तुम्बकं भुक्त्वा मृतो महासत्त्वः सुगतिगामी च सम्पन्न इति गाथाक्षरार्थः । विस्तरार्थः पुनः कथानकादवसेयस्तच्चेदम् ;—अत्थि इहेव जंबुदीवे दाहिणभरहमज्झखंडम्मि । अब्भंलिहपायारा चंपा नामेण पवरपुरी ॥ १ ॥ धवलुत्तुंगसुरालयसहस्ससोभंतमज्झभागाए । तीए पुरीए भविंसु विस्सुया माहणा तिण्णि ॥ २ ॥ सोमे य सोमदत्ते तहावरे सोमभूइ इयनामे । एगोदरा परोप्परपरूढदढपणयसम्पन्ना ॥ ३ ॥ सवे पभूयविभवा सव्वेवि य फुरियफारजसपसरा । सवे विसालभवणा सवे केणइ अपरिभूया ॥ ४ ॥ तेसिं ताओ हिययप्पियाओ चित्ताणुवत्तणपराओ । पियमहुरभासिणीओ नियकुलकम्माणुसीलाओ ॥ ५ ॥ सुकुमालपाणिपायाओ पुन्नसव्वंगियाओ चंगाओ । ते ताहिं समं विसए निसेवमाणा दिणे नेंति ॥ ६ ॥ अह एगया गयाणं समवायं ताण एरिसुल्लावा । जाया जह अम्हाणं समत्थि जा सत्तिमो पुरिसो ॥ ७ ॥ भोत्तुं दाउं परिभाइउं च जोग्गा सिरी अइविसाला । ता तिसुवि गिहेसु कमेण पइदिणं भोयणं काउं ॥ ८ ॥ जुज्जइ समवायपराणमन्नहा किं तु वंधुभावस्स । होज्जा फलं जमेवं सत्थेसु मुणीसिणो वेंति

॥ ९ ॥ संभोजनं संलपनं संप्रश्नोऽथ समागमः । एतानि ज्ञातिकार्याणि न विरुन्ध कदाचन ॥ १० ॥ अन्नोन्नस्स पडिस्सु-
यमेवं ते काउं पइदिणं लग्गा । तह चेव भुंजिउं निच्चमेव वट्टंतविस्संभा ॥ ११ ॥ कइयावि तत्थ सूरी सूरोव्व असेसभव-
कमलाण । नामेण धम्मघोसो नवघणघणगहिरनिग्घोसो ॥ १२ ॥ बहुपरिवारो सुबहुस्सुओ य दुच्चरचरित्तसंजुत्तो । विह-
रंतो संपत्तो कमेण चंपाए णयरीए ॥ १३ ॥ ईसाणकोणपरिसंठियम्मि रम्मे सुभूमिभागम्मि । उज्जाणम्मि निवेसो
गहिओ समउदियविहीए ॥ १४ ॥ धम्माणुरागरत्तो पुरीजणो तस्स वंदणनिमित्तं । हरिसाओ निग्गओ खुहियजलहि
कल्लोलसारिच्छो ॥ १५ ॥ निसुओ धम्मो गुरुणा कण्णामयपूरमणहररवेण । ससमयपरसमयवियाणगेण एवं कहिज्जंतो
॥ १६ ॥ यथा । निसुणंतु खणं परिरंभिऊण भवा! मणं समाहिम्मि । उवएसलेसमणवज्जकज्जमेवं भणिज्जंतं ॥ १७ ॥
दुलहं ता मणुयत्ते पत्ते खेत्तारियत्तमेत्तो य । निम्मलकुलजाइसमग्गरोगयारूवसामग्गी ॥ १८ ॥ तत्थवि महद्दहट्ठियकु-
म्मस्स मयंकमंडलालोओ । धम्मंतरेण दुलहो जह तह जीवाण जिणधम्मो ॥ १९ ॥ पत्तोवि पमत्तेहिं सत्तेहिं पत्तयावि-
उत्तेहिं । चिंतारयणंव महोयहिम्मि हारिज्जए एसो ॥ २० ॥ ता पाविऊण एयं मुक्खपमाएण कुसलपुरिसेण । एयथिरत्त-
निमित्तं निसेवणिज्जाइं एयाइं ॥ २१ ॥ जिणसासणाणुरागो निच्चमचागो सुसाहुसंगस्स । सम्मं च सुयब्भासो तह तह
भवभावणुल्लासो ॥ २२ ॥ मरुपहपहिओ कप्पद्दुमंव पोयंव जलहिजलपडिओ । चिंतारयणंव चिरं दालिद्दोवद्दवाभिहओ
॥ २३ ॥ संपइ रे जीव! तुमं धम्मं सव्वण्णुणाहपण्णत्तं । पत्तो कहिंचि णूणं ता तं संपुन्नपुन्नो सि ॥ २४ ॥ सुलहं सव्वंपि
जए रे जीव सुरेसरत्तणाईयं । निव्वइसुहाण साहणमणहो दुलहो य जिणधम्मो ॥ २५ ॥ तम्हा इणमेव पुरो काउं हाउं

च गाउभरियाइं । जुत्तं पवत्तिउं ते जेण खणो दुलहो एस ॥ २६ ॥ एवमणुसासणिज्जो अप्पा निच्चंपि भवविरत्तेण । चित्तेणं जेण न जाउ जिणमयं हाउमुच्छहइ ॥ २७ ॥ कमलुज्जलसीलसिरीसुगंधिणो बंधुणो य भुवणस्स । णिच्चं निसेव-णिज्जा मुणिणो गुणिणो पयत्तेण ॥ २८ ॥ दढमारूढगुणोवि हु जीवो इह साहुसंगपरिहीणो । पाउणइ गुणविणासं जएज्ज ता तेसिं संगकए ॥ २९ ॥ सिद्धंतधारगाणं विसुद्धसीलंगसंगसुभगाण । दूरठियाणं पि मणे करेज्ज सुमुणीण संभरणं ॥ ३० ॥ मंतविवज्जियमोमज्जणंव निज्जीवदेहकिरियव्व । सुयबहुमाणविहीणं सुण्णं मन्नेज्जऽणुट्ठाणं ॥ ३१ ॥ तत्थ पढमं पढिज्जा सुत्तं तत्तो सुणेज्ज तस्सत्थं । सुत्तविहीणं पुण सुयमपक्कफलसंसणसरिच्छं ॥ ३२ ॥ सुत्तं पढियंपि बहुं अपरिण्णा-यत्थमेत्थमक्खायं । सुक्कस्स इक्खुणो भक्खणंव ण खमं सकज्जस्स ॥ ३३ ॥ भणियाणायरणवओ समयण्णू पण्णवंति णाणंपि । भारकरं चियदूभगमहिलाहरणंव बहुयंपि ॥ ३४ ॥ ता भववाहिचिगिच्छासत्थं सुत्थियपसत्थपरमत्थं । जिण-वयणमणुदिणं चिय पढिज्ज निसुणेज्जऽणुट्ठिज्जा ॥ ३५ ॥ भाविज्ज भवसरूवं जह इह सरयब्भविब्भमं सव्वं । जीयं जोव्व-णपियसंगमाइखणदिट्ठनट्ठंति ॥ ३६ ॥ उद्धणपवणपणोल्लियमहल्लहल्लंतजलणजालम्मि । गेहम्मिव मन्नेज्जा खणंपि न खमो भवे वासो ॥ ३७ ॥ जह दुज्जणजणसंगो भंगफलो तह दुहावसाणो य । संसारे तह तियसत्तणाइसोक्खाण परिणामो ॥ ३८ ॥ एकोऽत्थ समत्थ समत्थपसत्थवत्थुवित्थारफुरियमाहप्पो । पमुहावसाणसुंदरपरिणामो णवरि जिणधम्मो ॥ ३९ ॥ तेण अलद्धं लद्धुं लद्धं परिपालिउं इमं तुब्भे । परिपालियं च परमं वुड्ढिं नेउं पयट्टेज्जा ॥ ४० ॥ धण्णा भवदुक्खाणं तिक्खाणमसंसलम्क्खसंखाणं । एयं विरेयणोसहमुवएसं केइ पावंति ॥ ४१ ॥ पडिबोहमागयाऽणेग तत्थ पाणी गया य

सगिहेसु । एवं वोहिज्जंते काले कइयावि धम्मरुई ॥ ४२ ॥ सच्चं चिय धम्मरुई अणगारो मासखमणपारणए । पढमाए पोरिसीए सज्झायमझीणमणवित्ती ॥ ४३ ॥ वीयाए ज्झाण जोगं तइयाए काउं पत्तगुग्गाहं । इरियासमिइपरिगओ अंतो चंपाए पविसेइ ॥ ४४ ॥ तम्मि दिणे णागसिरीए वारओ भोयणस्स णिम्मवणे । कहवि पमाया तीए उवक्खडं तुंवगं कडुयं ॥ ४५ ॥ वहुनेहं तह वहुतित्तमहुररसदव्वसंजुयं ताहे । संजायं विसरूवं कत्तोवि कुजोगदोसाओ ॥ ४६ ॥ गंधाउ तीए नायं तओ विलक्खा मणम्मि चिंतेइ । धी धी मम माहप्पं कुडुंबमज्झे जमुवलद्धं ॥ ४७ ॥ जइ नाम सेसयाओ कहिंचि एयं वियाणइस्संति । तो मम निंदाखिंसाओ उवरमिस्संति न कयाइ ॥ ४८ ॥ तो बाढं गोवेत्ता ठवेमि गेहस्स एगदेसम्मि । इय चिंतिय तं ठवियं तह चेव लहुं तओ अन्नं ॥ ४९ ॥ आणित्तु साउरसमायरेण महया सुसंभियं विहियं । ण्हायासुइवत्थाए तीए जेमाविया विप्पा ॥ ५० ॥ पच्छा पुण सयमवि ताओ महाणीओ कमेण भुत्ताओ । सव्वो जणो स भुत्तो नियकम्मपरायणो जाओ ॥ ५१ ॥ एत्थंतरम्मि साहू धम्मरुई उच्चनीयमज्झाइं । गेहाइं परिभमंतो नागसिरीगेहमणुपत्तो ॥ ५२ ॥ सा दूरा दट्ठूणं गेहे पविसंतमुग्गयपमोया । तत्तुंबगेडणकए ससंभमा आसणाउ लहुं ॥ ५३ ॥ उट्ठित्ता भत्तघरं पविसइ तं कडुयतुंबगं लाउं । धम्मरुइसाहुणो सयलमेव निसिरइ पडिग्गहगे ॥ ५४ ॥ पज्जत्तं मह जायं तिकट्टु गेहाओ ताओ निक्खमइ । जेणेवुज्जाणं सूरिणो य तेणेव पडिएइ ॥ ५५ ॥ तेसिं सूरीणमदूरदेसट्ठियओ पडिक्कमइ इरियं । वियडेइ भत्तपाणं दंसेइ य करयले काउं ॥ ५६ ॥ तस्सुग्गगंधपरवसघाणो मुणिणायगो विचिंतेइ । नूणं विसन्नमेयं न अन्नहा एरिसो गंधो ॥ ५७ ॥ गेण्हित्तु करयले बिंदुमेगमित्तो निभालए जाव । ता तं तहच्चिय जओ धम्म-

मई भाणिओ एवं ॥ ५८ ॥ जइ तं भुंजसि एयं तओ अकालेवि मरणमुवलभसि । ता गच्छ थंडिलं सुद्धमेयमेत्थं परिट्ठ-
वसु ॥ ५९ ॥ अन्नं गवेम फासुयमहेसणिज्जं विसुद्धमाहारं । एवं भणिए गुरुणा धम्मरुई निग्गओ ताहे ॥ ६० ॥ अवि-
ग्गमणो दसदोसवज्जिए थंडिलम्मि गंतूणं । कयसयलदिसालोओ पइक्खणुल्लसियपरिणामो ॥ ६१ ॥ जा तं परिट्ठवेई
तग्गंधाओ वणंतरगयाओ । मिलिया पिवीलियाओ मरिउं च खणेण लग्गाओ ॥ ६२ ॥ मा मज्झं पमायाओ एयासिं
एत्तियाण विणियाओ । होउ, वरं ता भोत्तुं सयमेव इमं समुचियंति ॥ ६३ ॥ ठविउं सिद्धे सक्खित्तणेण अवराह वियडणं
कुणइ । उच्चरियवओ परिसुद्धभावणो तमुवभुंजित्ता ॥ ६४ ॥ तवेयणापरद्धो पंचनमोकारसारपरिणामो । मरिउं जाओ
सव्वट्ठसिद्धणामे वरविमाणे ॥ ६५ ॥ गुरुणावि चिराउ अणागयम्मि तम्मी मुणीण परिकहियं । गच्छह धम्मरुइस्सालहह
पउत्तिं समंताओ ॥ ६६ ॥ मग्गंतेहिं लद्धो थंडिलभूमीए तेहिं मुयजीवो । आगम्म सूरिमूले निवेइयं जह गओ कालं
॥ ६७ ॥ पुच्छगए उवओगं मुणिवइणो तक्खणेण गच्छंति । उवलद्धो नागसिरीकडुतुंबगदाणवुत्तंतो ॥ ६८ ॥ एवंविहो
पमाओ चेइयजइघायगो समत्थाणं । णोवेक्खिउं समुचिओ समाणदोसप्पसंगाओ ॥ ६९ ॥ एवं मणे विमंसिय सव्वो
सद्दाविओ समणसंघो । कहिओ जहेस साहू धम्मरुई अज्ज कालगओ ॥ ७० ॥ एयारिसेण विहिणा नागसिरीए न सुंदरं
विहियं । जं एस भावसाहू तीए विणिवाइओ एवं ॥ ७१ ॥ निब्भग्गाणं दोहग्गियाण लोयाण मत्थयमणित्तं । नरगाइ-
याण दुक्खाण खाणिभावं च सा पत्ता ॥ ७२ ॥ ता एसो इह दोसो नागसिरीए न जुजए छन्नो । काऊणेवं भणिया
मुणिणो नयरीए मज्झम्मि ॥ ७३ ॥ तियचच्चराइठाणेसु दूरमुग्घोसणं वहुजणाण । पच्चक्खं कुणह जहा नागसिरीए

इमं चरियं ॥ ७४ ॥ भो भो कस्सवि दट्ठुं एसा जुज्जइ न यावि आलविउं । जं तद्दंसणकारी तत्तुल्लोच्चिय मुणेयव्वो ॥ ७५ ॥ तो ते मुणिणो वयणं गुरूण इय मुणिय नयरमज्झम्मि । ठाणे ठाणे एयं करेंति उग्घोसणं पयडं ॥ ७६ ॥ विन्नायवइयरेहिं निच्छूढा सा गिहाओ विप्पेहिं । नयरीए परिभमंती तियचच्चरमाईठाणेसु ॥ ७७ ॥ निंदिज्जंती खिंसिज्जंती हीलं परं उवलभंती । कालं गमेइ कत्थइ ठाणे गासं अपावंती ॥ ७८ ॥ सोलसवाहिपरिगया जीवित्तु मरित्तु छट्ठपुढवीए । उववन्ना उक्कोसगट्ठिईए उवट्टिउं मच्छो ॥ ७९ ॥ जाया जलंतजलणेण तहय सत्थेण तिक्खरूवेण । सव्वंगं दाहकरेण सव्वजम्मेसु हम्मंती ॥ ८० ॥ सव्वासु नरगपुढवीसु णेगवाराओ पाविउं जम्मं । तह अन्नेसुवि अइकुच्छणिज्जरूवेसु ठाणेसु ॥ ८१ ॥ किं वहुणा गोसालो पन्नत्तीए जहेव पन्नत्तो । भवदुक्खभायणं तह इमावि वच्चा निरवसेसं ॥ ८२ ॥ कालाओ अणंताओ इहेव दीवे पुरीए चंपाए । सागरदत्तस्स गिहम्मि सत्थवाहस्स भद्दाए ॥ ८३ ॥ भज्जाए उववण्णा धूया कुच्छिंसि मासनवगस्स । अंतम्मि पसूया मंखणंव सुकुमालकरचरणा ॥ ८४ ॥ विहियं नामं सुकुमालियत्ति पत्ता कमेण तारुन्नं । वम्महमहल्लभल्लेक्कभवणमइभूरिलावण्णं ॥ ८५ ॥ चेडीचक्कपरिवुडा अहन्नया ण्हायविहियसिंगारा । नियगेहस्सुवरितले निहालिया कीलमाणी सा ॥ ८६ ॥ जिणदत्तसत्थवाहेण तीए रूवम्मि जोव्वणगुणे य । विम्हयमुवागओ माणसम्मि एवं विचिंतेइ ॥ ८७ ॥ एयं मोत्तूणं सागरस्स भद्दाए अंगजायस्स । मम पुत्तस्स ण णूणं अण्णा भज्जा समुचियत्ति ॥ ८८ ॥ पुट्ठो समीववत्ती जणो जहा कस्स एस वरधूया । महिलाणं सयलाणं जा देहसिरिं समुप्फुसइ ॥ ८९ ॥ कहियं सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स तो गिहं गंतुं । ण्हाओ कयसिंगारो नियपरियणपरिवुडो संतो ॥ ९० ॥ जेणेव गिहं

सागरदत्तस्स समुज्जुओ तओ गंतुं । दट्ठुं गिहमिज्जंतं तं सो सहसा समुट्ठेइ ॥ ९१ ॥ पुच्छइ सुहासणत्थं आगमणपओ-
यणं स तो भणइ । सुकुमालियाभिहाणा जा तुह धूया वरेउं तं ॥ ९२ ॥ नियनंदणस्स सागरनामस्स कए समाणरूवस्स।
अम्हे समागया इह समलावण्णाइगुणनिहिणो ॥ ९३ ॥ ता जइ जुत्तं पत्तं च भाइ ता किज्जउ इमं एवं । पत्थावविहडि-
याणं कज्जाण पुणो गई नत्थि ॥ ९४ ॥ भणिए जिणदत्तेणं सागरदत्तो तओ इमं भणइ । अम्हाण गिहंगणमागयाण
होज्जइ किमदेयं ॥ ९५ ॥ परमेक्का मे धूया उंबरपुप्फाउ दुल्लहा एसा । ण खणंपि तीए विरहं सहामि मणणयणदइयाए
॥ ९६ ॥ ता जइ तुह सागरओ मम गिहजामाउओ सुओ होइ । तो धूयं सुकुमालियमहं पइच्छामि नो इहरा ॥ ९७ ॥
गेहागएण भणिओ जणगेण स सागरो जहा वच्छ ! । जइ घरजामाया होसि लहसि सुकुमालियं धूयं ॥९८॥ तीए दढा-
णुराओ सयं तं सवहा पवज्जेइ । तो जिणदत्तो सवायरेण परमूसवं कुणइ ॥ ९९ ॥ सिवियाए पुरिससहसोचियाए आरु-
हिय सागरो ताहे । सागरदत्तस्स गिहं हरिसुल्लसिरो समणुपत्तो ॥ १०० ॥ तेणावि गोरवाओ महाविभूईए विहियस-
क्कारो । पडिवन्नो वीवाहं च कारिओ दारियाए समं ॥ १०१ ॥ जम्मि समयम्मि तीसे करफासो तस्स ईसि संजाओ ।
तप्पभिइं सिरसूलं सदाहजरमस्स उब्भूयं ॥ १०२ ॥ जह दारुणेण फणिणा अहवा जह विच्छुएण डक्कस्स । जह मुम्मु-
रामिसित्तस्स तह दुक्खं तक्खणं जायं ॥ १०३ ॥ लज्जाविलंघिओ तक्खणम्मि तुण्हिक्कओ ठिओ कहवि । पत्तम्मि सय-
णकाले सेज्जातलसंठियस्सेसा ॥ १०४ ॥ पक्खुहियरागजलही सव्वंगपसाहिया सणियसणियं । पासम्मि नुवन्ना अच्छरव्व
सग्गाओ ओइण्णा ॥ १०५ ॥ अह पुणरवि तीए अंगफासमुवलद्धुमागयविसाओ । चिंतेइ को खणो मज्झ होज्ज एईए

सो ताउ गेहाओ ॥१०७॥
विरहकरो ॥ १०६ ॥ तत्तो सुहपासुत्तं तं मोत्तुं उट्ठिऊण सेज्जाओ । मरणाउ विमुक्को वायसोव्व सो ताउ गेहाओ ॥१०७॥
दूरं पलाइओ सावि तक्खणं विहियनिद्दपामोक्खा । सागरमपासमाणी पवइया सव्वओ नियइ ॥ १०८ ॥ वासघरस्स
दुवारं विहालियं पासई मलक्खमणा । करयलपल्हत्थमुही विच्छायतणू विचिंतेइ ॥ १०९ ॥ न मए कओ अविणओ ण
यावि एएण बंधवजणेण । ता कत्तो मम दोहग्गदोसओ दूरगो जाओ ॥ ११० ॥ एवं झियायमाणा रुयमाणा विस्सरं
विलवमाणा । मुम्मुरगयव्व कहकहवि रयणिसेसं परिगमेइ ॥ १११ ॥ रयणीए पभायाए चेडिं सद्दाविउं भणइ जणणी ।
गच्छ वहूवरमुहधोवणियं खिप्पं उवणमेहि ॥ ११२ ॥ सोमालियासमीवे वासघरे सावि गच्छई जाव । पेच्छइ विलक्ख-
दिट्ठिं मणम्मि तं किंचि चिंततिं ॥ ११३ ॥ पुट्ठा कीस झियायसि तुमेवमिण्हिं भणाइ सा भद्द! । सो सागरओ सुत्तं मं
मोत्तुं कत्थइ गओत्ति ॥ ११४ ॥ सा उवलद्धवइयरा जणयाणं साहए जहावुत्तं । तो कोवमिसमिसंतो तज्जणओ सागर-
स्सुवरिं ॥ ११५ ॥ गच्छइ जिणदत्तगिहं भणाइ हंभो! किमेवमुचियंति । पुत्तस्स, जो अदोसं सहसा सोमालियं मुयइ
॥ ११६ ॥ नेयं कुलाणुरूवं न पत्तकालं न चेव जुत्तंपि । सुकुलीणाण जणाणं जं विहियं सागरेणज्ज ॥ ११७ ॥ एवं बहू-
वलंभे अइनिप्पिहमाणसो चिरं दाउं । जा चिट्ठइ एगंते ता सागरमाह इय जणगो ॥ ११८ ॥ दुट्ठ तए पुत्त! कयं घर-
जामाउयपयं पवज्जित्ता । सागरदत्तस्स गिहाउ निग्गओ जमिहमायाओ ॥ ११९ ॥ भणइ तओ सागरओ पियरमहं गिरि-
सिराउ पडणं व । सलिलपवेसं व विसस्स भक्खणं वा करिस्सामि ॥ १२० ॥ ण उणो सागरदत्तस्स मंदिरे इह भवे पवि-
स्सामि । सुकुमालियत्ति णामेण चेव सा ताय! विक्खाया ॥ १२१ ॥ जं तक्करफासेवि हु दाहजरो दारुणो महं जाओ ।

कुरुनरिओ निसुणइ तं सागरभासियं सव्वं ॥ १२२ ॥ मयमवि सागरदत्तो तत्तो लज्जापरो बहुं जाओ । नियधूयाए दोह ग्गमरगलं एरिसं सोउं ॥ १२३ ॥ जिणदत्तगिहाओ निक्खमेइ गेहे नियम्मि गंतूण । सुकुमालियं नियंके निवेसिउं एरिसं भणइ ॥ १२४ ॥ अविणयपरेण किं ते सागरएणं वरेण कज्जंति? । तस्स मए दायव्वा मणप्पिया जस्स तं होसि ॥ १२५॥ कन्नामओवमेहिं खणं समासासिउं स वयणेहिं । सट्ठाणम्मि विसज्जेइ अन्नया गेहउवरितले ॥ १२६ ॥ अवलोयंतो आसा- मुहाइं पासइ स रायमग्गम्मि । एगं दमगं परिसडियवसणमहखंडघडहत्थं ॥ १२७ ॥ सद्दाविउं नियगेहे तं भासइ किं करे जहा एयं । असणाइणोवलंभेह कुणह तह परमनेवच्छं ॥ १२८ ॥ जं पुण तं नेवच्छं जो खंडघडो य तस्स एगंते । ठाविंति ते, महग्घाभरणालंकारओ विहिओ ॥ १२९ ॥ दिन्ना तस्स सगउरवमेसा भज्जत्तणेण दमगस्स । राओ कडवयारे वासघरे तं पवेसंति ॥ १३० ॥ सुकुमालियाए सेज्जातलम्मि जा चवललोयणो संतो । पासम्मि नुवन्नो तीए देहसंफास- दोसाओ ॥ १३१ ॥ सयंगुप्पन्नजरो ता चिंतइ नूण मज्झ मरणकए । उवणीया एसा निन्निमित्तवेरेण एएण ॥ १३२ ॥ जाव न पच्चासन्नो मच्चू मे होइ अंगफासाओ । एईए जलणजलणोवमाए दोहग्गभरियाए ॥ १३३ ॥ लहुमेवावक्कमणं जुज्जइ णेवत्थमप्पणो मोत्तुं । खंडघडगं च मोत्तुं सुत्तं तं दूरमोसरिओ ॥ १३४ ॥ पडिबुद्धा जा तंपिय न पेच्छइ ताव इय चिंतेइ । एसोवि गओ दोहग्गदोसओ तणुगयाओ ममं ॥ १३५ ॥ उवलद्धवइयरेणं पिउणा संभासिया पभायम्मि । पुत्ति! न कस्सइदोसो सकम्ममवरज्झए नवरं ॥ १३६ ॥ ता जह इय कम्मखओ संपज्जइ तह जएह दाणम्मि । समणाण माहणाणं दीणाणाहाइयाण तहा ॥ १३७ ॥ सा पिउणाणुण्णाया सूरुदयाओ निरंकुसा संती । जा तस्सत्थमणखणो

ता देइ निरंतरं दाणं ॥ १३८ ॥ एवं कालम्मि गए केवइए सुवया वहुसुयाओ । अइनिम्मलसीलकरेणुसुदिढआलाणखंभाओ ॥ १३९ ॥ तत्थ समोसरियाओ गोवालियनामिगाओ अज्जाओ । समए विहरंतीणं तासिं संघाडिगा एगा॥१४०॥ तीए गिहम्मि पविट्ठा सम्मं पडिलाभिउं सवहुमाणं । पडिया पाएसु कयंजली य विन्नविउमारद्धा ॥ १४१ ॥ अहममणामा जाया सागरगस्सा पइव्वया संती । तह अन्नस्सवि देज्जा जम्मदमगस्सवि, तओ मे ॥ १४२ ॥ काउं पसायमोसहमन्नं वा मंतमाइ तं कुणह । जस्साणुभावओ हं सुभगा होहामि नियपइणो ॥ १४३ ॥ तव्वयणाणंतरमेव ताओ कन्नेपिहित्तु पभणंति । भद्दे! अयाणुगाओ एयस्स तहा अणुचियाओ ॥ १४४ ॥ अम्हाणं कोसल्लं समत्थि सत्थेसु धम्मविसएसु । ता जइ भणसि कहिज्जइ तुज्झं जिणदेसिओ धम्मो ॥ १४५ ॥ कहिओ सवित्थरो सो सम्मं संवोहमागया ताहे । जाया सुसाविया तह पिउणोऽणुन्नाए पव्वइया ॥ १४६ ॥ इरियासमियाईओ समिईओ पंच तिन्नि गुत्तीओ । मणगुत्तिमाइयाओ जणणिव्व पवज्जए तत्तो ॥ १४७ ॥ अइगुत्तवंभचेरा खंता दंता तहा समुवसंता । सीलंगाण सहस्से अट्ठारस दुद्धरे धरइ ॥ १४८ ॥ आसन्नयाओ गोवालियाओ अज्जाओ वंदिउं भणइ । तुब्भेहिं अणुन्नाया इच्छामि सुभूमिभागस्स ॥ १४९ ॥ उज्जाणस्स अदूरे च्छट्ठंछट्ठेण निच्चरूवेण । तवकम्मणा परिगया सूराभिमुही पयावेउं ॥ १५० ॥ तो अज्जाओ ताओ भासंति न जुज्जए इमं अज्जे! । अम्हं काउं गामाइयाण वाहिं जमुस्सग्गो ॥ १५१ ॥ अंतो उवस्सयस्सा वइपरिखित्तस्स पाउयतणूण । समपायतलाणं समुचियम्ह आयावणं काउं ॥ १५२ ॥ तं वयणमवगणेउं जहिच्छमायावणं तओ काउं । पारद्धा अह कइयाइ देवदत्तेत्ति णामेणं ॥ १५३ ॥ वेसा पंचनिसेवगपुरिसोवगया सुभूमिभागस्स । उज्जाणस्स

मंता लच्छीविच्छुमिक्खेइ ॥ १५४ ॥ तीसे तेसुं पंचसु जणेसु सिरिसेहरं रयइ एगो । एगो चंपइ पाए एगो छत्तं सिरे धरइ ॥ १५५ ॥ एगो चमरुक्खेवं करेइ उच्छंगियं कुणइ एगो । तं सोहग्गपगरिसं पत्तं दट्ठुं विचिंतेइ ॥ १५६ ॥ दुहगाए मज्झ एगोवि मागरो सायरो ण संजाओ । एईए पुण एवं पंच इमे सायरा जाया ॥ १५७ ॥ ता एईए सुलद्धो जम्मो जीयं च सफलं जायं । नियसोहग्गमडप्फरवसाउ इच्छाए जा चरइ ॥ १५८ ॥ जइ मे तवस्स नियमस्स अस्स फलमत्थि तो अहं होज्जा । नियसोहग्गोनामियनिस्सेसमहेलियावग्गा ॥ १५९ ॥ एवं विहियनियाणा किंची सोहग्गमेत्थमवत्ती । लग्गा सरीरवत्थाइयाण पक्खालणविहीए ॥ १६० ॥ भणिया गणिणीइ न सबहेव तुह सुंदरं इमं काउं । एवं चरित्तभंगो तुह चेव तहा पराणं पि ॥ १६१ ॥ अन्नं च दारुणफलो एसो जम्मंतरम्मि तुह होही । ता धम्मसीलसुकुलुग्गवाए तुह जुज्जए नेयं ॥ १६२ ॥ एवं अणेगवारे पण्णत्ता चोयणं असहमाणा । नियउवगरण समेया भिन्नम्मि उवस्सयम्मि ठिया ॥ १६३ ॥ पासत्थाईण पमत्तयाण साहूण जाणि ठाणाणि । ते सेविउं पवत्ता ण उण अहछंदठाणाणि ॥ १६४ ॥ नामाणि वहूणि तहाविहेण विहिणा विहारमायरिउं । पक्खपमाणमणसणं काउं चरिमम्मि कालम्मि ॥१६५॥ उववण्णा ईसाणे गणियादेवित्तणेण पल्लाइं । णव तीए परममाउं कालेण तओ चइत्ताणं ॥ १६६ ॥ एत्थेव जंबुदीवे भरहे पंचालजणवए सुपुरे । कंपिल्ले नरवइणो दुवयस्स पियाए देवीए ॥ १६७ ॥ चुलणित्तिणामिगाए कुच्छीए दारिगा समुप्पण्णा । धट्ठज्जुणजुवरण्णो कणिट्ठिया सोदरा भगिणी ॥ १६८ ॥ दुवयस्स अंगजाया एसा धूया जओ तओ नामं । समयम्मि पगत्थे दोवइत्ति संठावियं तीसे ॥ १६९ ॥ सा चंदकलव्वसिए पक्खम्मि पइक्खणं पवड्ढंती । पत्ता तारुण्णमण-

ण्णतुल्लमह पेच्छिउं जणगो ॥ १७० ॥ परिभावेइ ण रूवेण जोव्वणेण व समाऽपरा एत्थ । इत्थी समत्थियाए तुलिय सुर-रमणिरूवाए ॥ १७१ ॥ उचिओ सयंवरो काउमेवमेसा परं सुही होइ । तो नियअंकम्मि निवेसिऊण सो दोवइं भणइ ॥ १७२ ॥ वच्छे ! सयंवरविहीए वरसु जो रोयए वरो तुज्झ । तत्तो बारवईए कण्हस्साकारणनिमित्तं ॥ १७३ ॥ निय-परियणजुत्तस्सा दूयं तप्पढमयाए पेसेइ । तइया तस्स दसारा समुद्दविजयाइया दस ओ ॥ १७४ ॥ पंच महावीरा मुस-लपाणिपमुहा तहुग्गसेणाई । सोलस रायसहस्सा अद्धट्ठ कुमारकोडीओ ॥ १७५ ॥ पज्जुण्णमाइयाओ संबाईयाण सट्ठिं सहसाणि । दुद्दंतकुमाराणं सव्वत्थऽनिवारियगईणं ॥ १७६ ॥ सहसाणि एक्कवीसं वीराणं वीरसेणपमुहाणं । महसेणाइब-लीणं छप्पन्नं तह सहस्साणि ॥ १७७ ॥ अन्ने तलवरईसरमाडंवियपभिईओऽणेगगुणा । गंतुं कयंजली सो दूओ पणमित्तु इय भणइ ॥ १७८ ॥ कंपिल्लपुरे रण्णो धूया दुवयस्स दोवईनामा । दिन्नो सयंवरो से पिउणा ता तस्स पत्थणया ॥१७९॥ काले विलंबहीणं कंपिल्लपुरस्स बाहिदेसम्मि । नियनियरिद्धिसमेया सपरीवारा समोसरह ॥ १८० ॥ हत्थिणपुरम्मि रण्णो पंडुस्स सनंदणस्स एमेव । दूयं दुइज्जयं पेसवेइ तइयं च चंपाए ॥ १८१ ॥ कण्हस्स अंगरण्णो, चउत्थयं पंचसोयरस-यस्स । सोत्तिमईए पुरीए रन्नो सिसुपालनामस्स ॥ १८२ ॥ पंचमयं दमदंतस्स राइणो हत्थिसीसनयरम्मि । छट्ठं महुराए पुरीए राइणो धरभिहाणम्मि ॥ १८३ ॥ सत्तमयं रायगिहे सहदेवसनामगस्स भूवइणो । अट्ठमयं कोडिण्णे पुरम्मि भेस-गनिवसुयस्स ॥ १८४ ॥ नवमं कीयगरण्णो विराडदेसे सभाउयसयस्स। सेसाण भूमिपालाण सेसनयरेसु दसमं तु ॥१८५॥ तस्साहवणेण सगउरवेण ते तूरमाणमणपसरा । समगं कंपिल्लपुरे गंगातीरे विसालम्मि ॥ १८६ ॥ कयसिबिरसं निवेसा

सुरयनिम्मवियनिवासठाणेसु । पक्खुभियजलहिकल्लोलतुलसत्ताठिया सव्वे ॥ १८७ ॥ उत्तुंगथंभसंभारभासमाणं करावए राया । तीए सयंवरमंडवमुद्दंडपडागसयसहियं ॥ १८८ ॥ रयणमय भूरितोरणमइरम्मयसालिभंजियाकलियं । बहुमत्तवारणं वारणाण दसणेहिं निम्मवियं ॥ १८९ ॥ अह वासरे पसत्थे दोवइकण्णं समं समीहंता । रूढक्कमेण सव्वे नराहिवा तत्थ उवविट्ठा ॥ १९० ॥ सावि य ण्हाया कयसिंगारा गिहचेइएऽभिवंदित्ता । पुव्वुत्तरोहिणीकन्नगव्व अह तत्थ संपत्ता ॥ १९१ ॥ सक्खं अपासमाणा कस्स वि सा राइणो वयणकमलं । ता दप्पणतलसंकंतमेवमालोइउं लग्गा ॥ १९२ ॥ जं जं पेच्छइ सो सो न रोयए जा गया निविट्ठाण । पंचण्ह पंडवाणं पुरओ दिट्ठेसु तेसु कमा ॥ १९३ ॥ नो अग्गओ न पच्छावि गंतुमेसा सहावओ झत्ति । पुव्वनियाणवसाओ तेसिं खंधे खिवइ मालं ॥ १९४ ॥ तो जायपमोयभरा वसुदेवाई नराहिवा सव्वे । उच्छालियतुमुलरवा भणंति अवो! सुवरियंति ॥ १९५ ॥ धन्नो दुवओ धन्ना य चुलणिया जेसिमंगजाया । नरपवरा भत्तारा समगं चिय पंचसंपन्ना ॥१९६॥ विहिए पाणिग्गहणे सुवण्णकोडीओ अट्ठ दुवयनिवो । रुप्पस्स तहा वियरइ धूयाए दोवईए तया ॥ १९७ ॥ विहिउत्तमसक्कारा तो तेण विसज्जिया पुहइवाला । विम्हियहियया सव्वे नियनियठाणेसु संपत्ता ॥ १९८ ॥ पंचहिं सुएहिं वहुयाइ दोवईए वहुं विरायंतो । एत्तो नियम्मि नयरे दुवएण विसज्जिओ पंडू ॥ १९९ ॥ ते पंच पंडवा दोवईए देवीइ वारगवसेण । भोगे उदाररूवे दिणाणि भुंजंतगा निंति ॥ २०० ॥ कइयावि पंडुराया जुहिट्ठिराईहिं पंचहिं सुएहिं । कुंतीए दोवईए परिगओ चिट्ठइ निसन्नो ॥ २०१ ॥ अंतेउरस्स अंतो ता रणकंदप्पिओ कुओ वि तहिं । नारयमुणी समायाओ दंसणेणं अइपसन्नो ॥ २०२ ॥ अंतो अइकलुसमणो वाहिं मज्झत्थयं परं

पत्तो । कालमिगचम्मवत्थो वरदंडकमंडलूहत्थो ॥ २०३ ॥ जन्नोवइयगणित्तियजुत्तो नवमुंजमेहलाणुगओ । वीणागंधव्वपरो सदक्खिणं कलहमिच्छंतो ॥ २०४ ॥ दट्ठु तमेज्जमाणं पंडू ससुओ सकुंतदेवीए । अब्भुट्ठिओ पयक्खिणसारं वंदइ नमंसइ य ॥ २०५ ॥ दिण्णम्मि आसणे उदगबिंदुपरिफोसियाए भिसियाए । दब्भतणोवरी पच्चत्थुयाए आसीणओ संतो ॥ २०६ ॥ अंतेउरपरिवाराओ कोसलवत्तं स पुच्छए जाव । ता दिट्ठा नियपडिवत्तिपरंमुहा दोवई देवी ॥ २०७ ॥ एसो मिच्छद्दिट्ठी असंजओ वा ण कप्पए मज्झ । एयस्स पणामाई काउं इय सा ठिया एवं ॥ २०८ ॥ सो तं तहट्ठियं पासिऊण रोसाउरो विचिंतेइ । पंचण्ह पंडवाणं लाभा दप्पुद्धरा पावा ॥ २०९ ॥ सुबहूण सवत्तीणं मज्झे तह कहवि पक्खिवेयव्वा । ईसामहल्लसल्लेण सल्लिया जह दुहं हियइ ॥ २१० ॥ तत्तो समुप्पइत्ता धाईसंडम्मि भारहेवासे । नयरीए अमरकंकाए पउमनामस्स नरवइणो ॥ २११ ॥ गंतुं पासे तेणं पणामियं गेण्हए तओ अग्घं । अंतोअंतेउरसंठिएण सो पुच्छिओ तेण ॥ २१२ ॥ जारिसयं मह एयं किं अन्नस्सावि कस्सई अत्थि । तारिसयं अंतेउरमीसि हसंतो स ओ भणइ ॥ २१३ ॥ जह कूयदद्दुरो जम्मओ वि अनिहालिओदहिजलोहो । मन्नइ अन्नं नो किंपि अत्थिएत्तो महं नयरं ॥ २१४ ॥ एवं तुमंपि अंतेउराइं अन्नाण भूमिनाहाण । अनिहालंतो मन्नसि मज्झंतेउरसमं न परं ॥ २१५ ॥ जंबुद्दीवे भारहवासे नयरम्मि हत्थिणागम्मि । पंडुस्स राइणो पंडवाण पचण्ह जा जाया ॥ २१६ ॥ नामेण दोवईए पायंगुट्ठंपि नो इमं भवइ । तह तियसासुरखेयरनारीओ सुंदराओवि ॥ २१७॥ जं दुल्लहं च दूरे य जंच जं जं परेसिमायत्तं । तम्मि जणो रायपरो पाएण न इयररूवम्मि ॥ २१८ ॥ इय से तव्वयणायण्णणेण जलणोव्व पवलपवणेण । उच्छालिओ सुतिव्वो मयणो कयनिब्भरु-

म्माहो ॥ २१९ ॥ तो पुव्वसंगयामरपणिहाणपरो स अट्ठमं कुणइ । तप्पज्जंते सयमेव भणइ स सुरो पउमनाहं ॥ २२० ॥
उचियं जं ते काउं तं भासह तो भणाइ सो एवं । जंबुद्दीवाओ भारहाओ हत्थिणपुराउ तहा ॥ २२१ ॥ पंचण्हं पंडवाणं
घरणिं दुवयस्स अंगसंभूयं । भुवणंगणापहाणं इच्छामी दोवईदेविं ॥ २२२ ॥ इहमाणीयं तो भणइ एस एयं कयाइ नो
होइ । जं पंचपंडवे वज्जिऊण सा अन्नमभिलसइ ॥ २२३ ॥ तुह पुण पियसंपायणहेउं तं इण्हिमेत्थ आणामो । सुत्तं जुहि-
ट्ठिरेणं मद्धिं राओ स अवहरइ ॥ २२४ ॥ आणेइ पउमनाहस्स मंदिरे तं असोगवणियाए । ठावेइ साहिउं जहवुत्तं निय-
ठाणमणुसरइ ॥ २२५ ॥ सा तक्खणं पवुद्धा जा नियइ पलोयए ण तं भवणं । णो उववणं विलक्खा चिंतइ हीही किमे-
यंति ॥ २२६ ॥ देवेण दाणवेण व कस्सइ भूमीवइस्स गेहम्मि । अहमाणीया कहमन्नहा खणा एरिसं जायं ॥ २२७ ॥
पउमोवि निवो ण्हाओ कयसिंगारो सहोवरोहेण । जेणेव दोवई जाइ जाव ता तं निहालेइ ॥ २२८ ॥ ओहयमणसंकप्पं
भणिया सा तेण कूरसि किमेवं? । तं पुव्वसंगएणं सूरेण मम हेउमाणीया ॥ २२९ ॥ ता भद्दे! रमसु ममं एसो सव्वो वि ते
परिवारो । तो भणइ दोवई मम कण्हो पियभाउगो अत्थि ॥ २३० ॥ बारवईए पुरीए सो जइ मासाण छण्हमारेण । न
कुणेइ मज्झ तत्तिं तो तं जं भणसि तं काहं ॥ २३१ ॥ तेणावि य पडिवन्नं कन्नंतेउरगयं तयं कुणइ । अंबिलपग्गहिएणं
छट्ठेणगया अमुक्केण ॥ २३२ ॥ तवकम्मणा परिगया सा धीरा तत्थ ठाइउं लग्गा । एत्तो मुहुत्तमेत्ता जुहिट्ठिलो जाव
जागरिओ ॥२३३॥ ताव न पेच्छइ सेज्जायलम्मि देविं ससंभमो ताहे । मग्गणगवेसणं सवओवि तो काउमारद्धो ॥२३४॥
अलहंतेण पभाए निवेइओ रयणिवइयरो अन्नो । नियकिंकरविणिओगेण तेण सव्वम्मि तम्मि पुरे ॥ २३५ ॥ आघोसणा-

पुरस्सरमुत्तं जो दोवइं लहइ देविं । तस्स पसायं सुमहंतमहमकाले करिस्सामि ॥ २३६ ॥ जाव कहिंवि न लद्धा पुरेसु गामेसु वा तओ कुंती । भणिया कण्हसमीवे वारवईए तुमं गच्छ ॥ २३७ ॥ कण्हस्स एयमट्ठं साहेसु निवेण पंडुणा भणिया । गयखंधगया चलिया कण्हाभिमुहं लहुं एसा ॥ २३८ ॥ वारवईए पुरीए पत्ता बहुगउरवेण पडिवन्ना । कण्हेण पुच्छिया भणसु किमिहमागमणकज्जंति ॥ २३९ ॥ पुत्त ! निसाए जुहिट्ठिरपासे सेज्जायले सुहपसुत्ता । केणावि दोवई अवहरित्तु नीया कहंचित्ति ॥ २४० ॥ ता जह तीए पउत्ती लब्भइ तह ज्झत्ति कुणसु तं जुत्तं । तत्तो को अन्नो एरिसम्मि कज्जे सहो अत्थि ॥ २४१ ॥ इय भणिए कुंतीए तक्खणसंजायपोरिसुक्करिसो । पायालाओ सुरलोगओ व सलिलालयाओ वा ॥ २४२ ॥ जह उवलभामि तह मे जइयव्वं मेवमग्गओ तीसे । कुणइ पइण्णं अम्मो ! चिट्ठह वीसत्थया तुब्भे ॥ २४३ ॥ सक्कारयित्तु सम्माणयित्तु तं गयउरे विसज्जेइ । गहिया गवेसणा सव्वओवि नो जाव उवलभइ ॥ २४४ ॥ तो नारओ कयावि हु समागओ वासुदेवभवणम्मि । अग्घप्पयाणपुव्वं तेणवि बहुगउरवपरेण ॥ २४५ ॥ पुट्ठो सुहासणत्थो हरिणा नियगेहकुसलपसिणपरो । दिट्ठा सुया व कत्थइ भयवं ! तुमए रइहराओ ॥ २४६ ॥ अवहरिऊणं नीया देवी दुवयंगया सुहपसुत्ता । राओ समं जुहिट्ठिररण्णा केणवि अणज्जंती ॥ २४७ ॥ ता ईसिहसिरवयणेण तेण भणियं न एरिसेसु ममं । अहिगारो अत्थि परं तुहोवरोहा भणामि जहा ॥ २४८ ॥ सा अन्ना वा किमु होज्ज एत्थ मे निच्छओ न कोइत्ति । दिट्ठा तीए सरिच्छा एगा नारी विवन्नमुहवन्ना । भूमीनिहित्तनयणा पासेवि गयं अपेच्छंती ॥ २४९ ॥ परममरकंकनयरीए पउमनाहस्स भवणम्मि ॥ २५० ॥ भणियं हरिणा ताहे तुमए उट्ठाविओ कली एस । आगासगामिविज्जं सरिउं सो

दंसणीहूओ ॥ २५१ ॥ तो दूयपेसणेणं निवेइयं पंडुणो गयउरम्मि । जह दोवईए लद्धा कुसलसरीराए मे वत्ता॥२५२॥
तो पंचवि नियपुत्ता चउरंगबलाणुगा तडम्मि जहा । पुव्वसमुद्दस्सा ओयरंति तह तं लहुं कुणसु ॥ २५३ ॥ कण्होवि पड-
हद्दंदुहिमद्दाऊरियदिसिंतरा भोगो । सयनियपरियणजुओ पुरीए सहसा विणिक्खंतो ॥ २५४ ॥ पुव्वजलहिस्स वेलाउलम्मि
पंचहिं मुणीहिं पंडुस्स । जाओ समागमो सिबिरसनिवेसं तहिं कुणइ ॥ २५५ ॥ सो तत्थ कुणइ पोसहसालं तवमट्ठमं
गमलेइ । सुत्थियदेवं चित्ते काउं जा चिट्ठइ तयंते ॥२५६॥ ता सो लवणाहिवई हरिणो पच्चक्खदंसणीहूओ । भणइ मए
कायव्वं तं तुज्झ निवेयसु तयंति ॥ २५७ ॥ कण्हो पभणइ देवी संहरिया पउमनाहभूवइणा । गेहम्मि अमरककाए दोवई
तीए कूवकए ॥२५८॥ पंचण्ह पंडवाणं छट्ठस्स ममं रहा जहा जंति । लवणोदहिजलमज्झे तहा पहं लहु ममं देसु ॥२५९॥
पडिभणियं तेण जहा किमेत्तिएणं समेण ते कज्जं । एत्थवि ठियस्स जह सा हत्थगया होइ तह काहं ॥ २६० ॥ तं पउम-
नाहगयं सपुरं च सपरियणं च सबलं च । लवणोदहि सलिलगयं काहं जइ मं तुमं भणसि ॥ २६१ ॥ कित्तियमेत्ता सत्ती
तस्स नराहिवपमुस्स, मे काउं । जुत्तं तीए परिक्खणमाणेमि तओ सयं चेव ॥ २६२ ॥ इय हरिवयणायन्नणपरेण सलिलं
विहाडिउं तेण । दिण्णो पहो रहाणं कण्हं तो जलहिसलिलस्स ॥ २६३ ॥ मज्झं मज्झेण विईवइत्तु पत्ता पुरिं अवरकंकं ।
अग्गुज्जाणम्मि रहे ठवित्तु विसंतगा जाया ॥ २६४ ॥ दारुयनामं सारहिमह कण्हो सद्दिउं इमं भणइ । गच्छं तुमं नगरंतो
भणाहि पउमं पुहविपालं ॥२६५॥ पाएण पायवीढं हणेत्तु कुंतग्गसंगयं लेहं । उवणेत्तु दोवईए कूवग्गाहा पईवंच ॥२६६॥
एठो य वासुदेवो समागओ दोवइं समप्पेसु । अन्नह संगामपरो भवसु लहुं नन्नहा मोक्खो ॥ २६७ ॥ किमिदं तए न

नायं जह दुवयसुयाए भाउगो कण्हो । रणकम्मसतिण्हो जस्स नत्थि भुवणेवि कोवि समो ॥ २६८ ॥ इय सो हरिणा भणिओ घेत्तुं सप्पणयमाणमह चलिओ । तं अमरकंकनयरिं पइ पत्तो रायभवणम्मि ॥ २६९ ॥ दूयजणोचियविणए विहिए भणियं जहेस मह विणओ । मम सामिणो पुण इमो पाएण तदासणं हणइ ॥ २७० ॥ कुंतग्गेण पणामइ लेहं तो पउमनाहनरवइणा । दंडिकिओ समाणो तमवद्दारेण नीणेइ ॥ २७१ ॥ भणइ य पच्चप्पिणणस्स हेउमेसा मए न आणीया । ता जइ रणेण कज्जं सज्जो एज्जामि कहसु तुमं ॥ २७२ ॥ परभूमिमागओ सो अहं सभूमीए संठिओ बलवं । एसो अप्पपरियरो अहमेत्थ पभूयपरिवारो ॥ २७३ ॥ इय चिंतिय चउरंगाए संगओ रणसहाए सेणाए । गयखंधगओ नयराओ रोसरत्तो स नीसरइ ॥ २७४ ॥ हरिणाओ ते पंचवि पंडुसुया भासिया किमिह कज्जं । ते भासंति जहज्जं अम्हे व इमे व नो होज्जा ॥ २७५ ॥ णाणाविहेहिं आउहसएहिं संपन्नविहियरहगब्भा । आओहणं पवन्ना सन्ना य खणेण संजाया ॥ २७६ ॥ वहुपउमनाहसेणामुच्चंतविचित्तसत्थनिवहेण । छिन्नज्झयसत्तमउडा सरछिद्दतणू पराहुत्ता ॥ २७७ ॥ विहिया हरिपासगया भणंति अवो ! महाबलो एस । वज्जरइ हरी तुब्भे जइ निच्छियभासगा होउं ॥ २७८ ॥ अज्ज वयं न उ पउमो होमो इय जुद्धमणुसरंता तो। दुज्जयविजियविपक्खा सियकित्तिपयं परं हुंता ॥ २७९ ॥ पेच्छह अज्ज न पउमो अहमेव भवामि भासिउं एवं । वयणपवणेण पूरइ पंचजण्णं महासंखं ॥ २८० ॥ तो तस्स रवेण हओ सुत्तो मत्तोव्व तक्खणा जाओ । तस्स वलस्स तिभागो तत्तो धणुदंडमामुसइ ॥ २८१ ॥ तस्स पणुच्चाटंकार सद्दबहिरीकओ दुइज्जोवि । भागो जाव असत्थोदिट्ठो पउमो तओ नट्ठो ॥ २८२ ॥ तियनयरीए पविट्ठो दारपिहाणं च निट्ठरं विहियं । विहिया रोह-

गमना नयरी कण्हो महल्डो ॥ २८३ ॥ पागारपरिसरे गंतुमोयरेऊण नारसिंहतणू । सज्जो विउव्वई पायदद्दरं तह करेइ नहा ॥ २८४ ॥ दलदलियसुरालयसिहरभारभज्जंतमेइणीवीढा । खुब्भंततुंगपासायमंडला सा पुरी जाया ॥ २८५ ॥ कयपाण मंनओ ने किंचिदुवायं परं अपासंतो । दुवयसुयाए समीवे गंतुं दीणाणणो भणइ ॥ २८६ ॥ तुह कुवियाए फलमिमं दिट्ठं एत्तो मए उ किं कज्जं । सा भणइ ममं घेत्तुं कण्हस्स पुणो समप्पेसु ॥ २८७ ॥ सप्पुरिसाण अमरिसो पणामपज्जंतओ जओ होइ । एवं कयम्मि जीयं रज्जं च अगंजियं होही ॥ २८८ ॥ ण्हायनिवेसियसुइवत्थ जुवलओ दोवइं पुरो काउं । गंतु पाए अभिवंदिऊण एवं खमावेइ ॥ २८९ ॥ दिट्ठो परक्कमो तुम्हमेवमच्चब्भुओ पुणो नाहं । एवं कयाइ काहं खमणिज्जो मेऽवराहोऽयं ॥ २९० ॥ निज्झाडियगव्वं सव्वहेव काउं स पउमनरनाहं । नियनयरीए विसज्जइ सयं रहारूढओ घेत्तुं ॥ २९१ ॥ दुवयसुयं पंडुसुया जेणेव उवेइ तं समुप्पइय । नियनयरिं पइ चलिओ स अप्पछट्ठो छहिं रहेहिं ॥ २९२ ॥ जम्मि समयम्मि संखो हरिणा मुहवायपूरिओ विहिओ । चंपापुरीए तब्भरहअद्धराया कविलनामा ॥ २९३ ॥ आसि तहा मुणिसुव्वय नामा अरिहा समोसढो वाहिं । धम्मं तदंतिए सो सुणेइ तह संखसद्दं च ॥ २९४ ॥ ताहे विलक्खाओ सो चिंतेइ दुइज्जओ हरी किमिह । उप्पन्नो जं नन्नो इयरस्सिइ पंचजन्नाओ ॥ २९५ ॥ भणियं जिणेण नेयं भूयं न भविस्सई नया भवइ । जिणचक्किहराईया जमेगखेत्ते दुवे होंति ॥ २९६ ॥ जंबुदीवगभारहवासाओ हत्थिणागनयराओ । सुणहा पंडुस्स सुयाण भारिया एत्थ पंचण्हं ॥ २९७ ॥ आणीया पुव्वावज्जिएण देवेण पउमनाहकए । तो वारवइ-

---

१ ग. 'निज्झाडियगव्व' ।

पुरीओ समन्निओ पंडुतणएहिं ॥ २९८ ॥ कण्हो तीए गवेसणहेउं नयरीए अमरकंकाए । सिग्घं समागओ तेण समगमिह समरपारंभे ॥ २९९ ॥ लग्गे पवाइओ पंचजन्ननामा इमो महासंखो । तव्वयणसवणओ दंसणत्थमह सो समुट्ठेइ ॥ ३०० ॥ वुत्तो जिणेणमह सुवएण नेयं कयाइ संभवइ । जं दुन्नि जिणा चक्की हरी बला वा इह मिलंति ॥३०१॥ तहवि तुहं हरिणो तस्स छत्तझयचिंधदंसणं होही । तक्खणमेव गयगओ पत्तो वेलाउले नियइ ॥ ३०२ ॥ लवणोदहिमज्झगयस्स तस्स दट्ठुण ताइं बहुहरिसो । चिंतइ नियतुल्लपहाणपुरिसदंसणमिमं जायं ॥ ३०३ ॥ मुहपवणपूरियं तो करेइ सो पंचजन्नमियरोवि । एवं चिय सद्दायन्नणेण ते दोवि किल मिलिया ॥ ३०४ ॥ कविलेण पउमनाहो महावराहोत्ति कट्टु निव्विसओ । आणत्तो तप्पुत्तो अहिसित्तो तस्स रज्जम्मि ॥ ३०५ ॥ ते लवणजलहिमइलंघिऊण दोलक्खजोयणविसालं । पत्ता महानईए गंगाए पवेसमग्गंपि ॥ ३०६ ॥ हरिणा ते पंडुसुया भणिया गंगं समुत्तरह तुब्भे । पासामि जाव सोत्थियसुरमुदहिपइं खणं एक्कं ॥ ३०७ ॥ णावाए गवेसणमायरेण काऊण ते तदारूढा । जा उत्तरंति ता तेसिमण्णमण्णं समुल्लावो ॥ ३०८ ॥ जाओ, महाबलो एस ताव कण्हो पहू समुत्तरिउं । गंगं न वत्ति कुणिमो परिक्खणं ठावणेण इहं ॥३०९॥ नावाए, तीरपत्ता सकोउगा जाव तत्थ चिट्ठंति । ताव हरी बाहाए घेत्तूण रहं ससारहियं ॥३१०॥ एगाए अन्नाए पारद्धो दुद्धरं तरिउं गंगं । ता जाव मज्झभागे नईए बाढं परिस्संतो ॥३११॥ गंगादेवी थाहं रएइ विस्संतओ तओ चलइ । तीरं पत्तेण निहालिऊण इय पंडवा भणिया ॥ ३१२ ॥ तुब्भे महाबला भो! जमकिच्छेणं णइं समुत्तिन्ना । अहमच्चंतकिलेसेण एयं तत्तीरमणुपत्तो ॥ ३१३ ॥ नावाए सामि! अम्हे गंगं उत्तिण्णगा परं तुम्हं । सामत्थपरिक्खणकोउगेण एसा इहं ठविया ॥ ३१४ ॥ जल-

नागश्रिया-
उत्तरजन्म-
(द्रौपदीच-
रितम्)—

॥ ३०७ ॥

गरुरायवियंभियकोवेण जणद्दणेण तो भणियं । दंसेह मज्झ परिक्खा कज्जइ घी ! तुम्ह चरियमिणं ॥ २१५ ॥ जइया स पउमनाहो संगामसिरम्मि निप्फुरो विहिओ । भग्गा य अमरकंका तया परिक्खा न मे विहिया ॥ २१६ ॥ अब्भुग्गलोह-दंडेण तेण तेसिं रहा मरोमेण । परमाणुनिविसेसा जहा तहा चुण्णिया जाया ॥ २१७ ॥ निव्विसया आणत्ता अह हरिणा नियमसिबिरसंजुत्ता । ते गंतूण गयउरे पंडुस्स सव्वमाहंसु ॥ २१८ ॥ तेणवि कुंती कण्हंतियम्मि तक्कालमेव पेसविया । भणिया जहा पसन्नो एसो होइत्ति तह जयसु ॥ २१९ ॥ सप्पणयं तह तह भासिओवि जइया न रोसमुज्झेइ । भणियं कुंतीए तया भरहद्धमिमं तुहायत्तं ॥ २२० ॥ ता कत्थ जंतु ते कहसु संपयं अप्पणा तुमं चेव । कोमलहियएणुत्तं दाहि-णजलहिम्मि तीरम्मि ॥ २२१ ॥ तो हत्थिणाउराओ सपरियणा तत्थ गंतु विरयंति । पंडुमहुराभिहाणं नगरिं कंचित्ति निरुवायं ॥ ३२२ ॥ ते विउलभोगभायणमेत्थवि जाया परूढरज्जभरा । अह दोवई कयावि हु पगब्भगब्भा समुब्भूया ॥ ३२३ ॥ मासाण नवण्हमइक्कमम्मि दारयमुदाररूवधरं । सुकुमालपाणिपायं निरोगतणुं पसूयत्ति ॥ ३२४ ॥ निव्वत्तवार माहस्स तस्स नामं इमेरिसं विहियं । जं पंचपंडवसुओ होइ इमो पंडुसेणोत्ति ॥ ३२५ ॥ कालम्मि कलाउ सुनिम्मलाउ बावत्तरिपि कलियाओ । जाओ भोगसमत्थो सो जुवरज्जम्मि अहिसित्तो ॥ ३२६ ॥ अह तत्थ कयाइवि जलहिगब्भगं-भीरमाणसा थेरा । भवकमलाण भाणू समोसढा असढपरिणामा ॥ ३२७ ॥ नयराओ जणो तह पंच पंडवा तेसिं वंदण-निमित्तं । नीहरिया परिकहिओ धम्मो पंचवि पवुद्धा ते ॥ ३२८ ॥ भालयलमिलियकरकमलजुगलया वज्जरंति पुच्छामो । दोवइं कुवयंगरुहं पुत्तं रज्जम्मि ठावेमो ॥ ३२९ ॥ जा ताव तुम्हपयपंकयस्स मूले वयं पवज्जामो । पुत्तारोवियरज्जा समगं

देवीए निक्खंता ॥ ३३० ॥ जाया समणा खंतिक्खमा य गुणरायरायहाणि समा । अज्जाए सुव्वयाए सिस्सिणिया दोवई जाया ॥ ३३१ ॥ मोक्खंगाइं कमेणं सव्वाइं अहिज्जियाइं अंगाइं । छट्ठट्ठमाइकट्ठं तवं अणुट्ठेउमारद्धा ॥ ३३२ ॥ ते थेरा भगवंता पुरंतरं विहरिया अह कयाई । भगवं अरिट्ठनेमी कुणइविहारं सुरट्ठाए ॥ ३३३ ॥ परिभावंति य पंचवि जइ नेमी कहंचि वंदिओ होइ । कयलक्खणा भवामो जम्मं च इमं सुलद्धंति ॥ ३३४ ॥ जाव सुरट्ठाभिमुहं चलिया थेरे अणन्न-चित्ता णं । पत्ता य हत्थिकप्पं नयरं सहसंवनामम्मि ॥ ३३५ ॥ उज्जाणम्मि ठियाणं मासक्खवणस्स पारणगदिवसे । तइयाए पोरिसीए नगरस्संतो अडंताणं ॥ ३३६ ॥ लहुयाण चउण्हं पंडवाण सवणेसु कहवि संपत्ता । वत्ता जहज्ज राओ उज्जंते निव्वुओ नेमी ॥ ३३७ ॥ तक्खणमेव नियत्ता जेणेव जुहिट्ठिलो मुणी तत्तो । साहिंति जहावत्तं भत्तं पाणं च उज्झंति ॥ ३३८ ॥ भाविंति अहो! विसमाणि कम्मुणा चेट्ठियाणि जेणम्हं । दूरपरक्कमसाराण वंछियत्थोन सिद्धोत्ति ॥ ३३९ ॥ किं जीविएण एत्तो जिणविरहकरालजलणदड्ढेण । कायव्वमओ गंतुं सेत्तुज्जे अणसणं कुणिमो ॥ ३४० ॥ गंतूण तत्थ दोमासियाए संलेहणाए संलिहिया । उप्पन्नाणुत्तरणाणदंसणा निव्वुया जाया ॥ ३४१ ॥ अज्जावि दोवई सिक्खिऊण सामाइयाणि अंगाणि । एक्कारस पज्जंते मासक्खवणेण कालगया ॥ ३४२ ॥ बंभम्मि देवलोए उववन्ना अयरदसगपरम-ठिई । तत्तो चुया समाणा महाविदेहम्मि सिज्झिहिही ॥ ३४३ ॥ एत्थ पसंगेणागयमेयं जम्मंतराणुगं चरिअं । भणियं नागसिरीए धम्मरुइच्चिय इहं पगओ ॥ ३४४ ॥ इति श्रीधर्मरुचिकथानकं सप्रसंगं समासम् ॥ ६४८ ॥ ४२ ॥

मनोगुप्तावुदाहरणमाह;—मनोगुप्तावुदाहर्त्तव्यायां कश्चित् साधुः। ध्याने धर्मध्यानलक्षणे शुक्लध्यानलक्षणे वा निश्च-

त्मतिको निविडनिबद्धमानस एवासीत् । तस्य च कदाचिच्छक्रप्रशंसा संवृत्ता, ततश्चाश्रद्दधानदेवागमः संवृत्तः । तत्रागमे मति ॥ ६४९ ॥ ४३ ॥ तेन देवेन दृष्ट उत्सर्गस्थितः कायोत्सर्गव्यवस्थितः स साधुः । विकुर्वितं च तुशब्दस्य समुच्चयार्थस्येह सम्बन्धाज्जननीजनकरूपम् । करुणं च प्रदर्शितकारुण्यं सम्प्रलसो व्यज्ञसोऽनेकधा तत्र कायोत्सर्गे व्यवस्थितः स साधुस्तैर्जननीजनकलोकैर्यथा वयं न जीवामो भवन्तमन्तरेण, वचनमात्रेणापि तावदनुगृहाणेत्यादि ॥ ६५० ॥ ॥ ४४ ॥ यदा एवमपि न किञ्चित् क्षुभितः, तदा पश्चात् तेन देवेन भार्यारूपं विकुर्वितम् । कीदृशमित्याह—अन्यप्रसक्तं परपुरुषनिबद्धं समस्तश्रृङ्गारं परिपूर्णगृहीतशरीरभूषं भूयः पुनरपि तं साधुमभिलपत् सद् अभिलापविषयीकुर्वदित्यर्थः । उत्सुकमतीव त्वरावदत्यन्तस्नेहयुतमिति ॥ ६५१ ॥ ४५ ॥ तथापि न मनोगुप्तेश्चलनं यदाऽस्य मनागपि संजातं, तदा निजं रूपमस्येति निजरूपः स चासौ देवश्च तेन वंदना मुनेर्विहिता । तथा स्तवनं यथा—सुलब्धं ते जन्म, कृतलक्षणः समाचारः, सुदृढा मनोनिरोधवृत्तिः; को हि नामान्य इहलोकपरलोकयोरेवं निःस्पृहत्ववृत्तिरिति । ततश्च साधोर्लोके प्रशंसा जाता, यथा—एवमस्य महात्मनो न नैव चित्तभेदः प्रादुरभूत् । तुः पूरणार्थः ॥ ६५२ ॥ ४६ ॥

अथ वाग्गुप्तावुदाहरणं यथा;—कश्चित्साधुः संज्ञापकस्थानं गच्छाम्यहं द्रष्टुमित्यध्यवसितः । तत्र संजानन्तीति संज्ञापकाः सम्यक्प्रत्यभिज्ञानवन्तः स्वजनास्तेषां स्थानं ग्रामनगरादिरूपमिति । मार्गे गच्छतश्चौरग्राहो वृत्तः । गृहीतः साधुः । विमुच्य भणति तं सेनापतिः—मा शाधि मामत्र स्थितं केषामपि मा कथयेस्त्वमिति ॥६५३॥४७॥ यावदसौ कश्चिद् मार्गमार्गं गच्छति तावच्चलिता यज्ञयात्रा विवाहप्रवृत्तजनसमूहरूपा । तत्र च संज्ञापकः स्वजनलोकस्तस्य मिलनं संज्ञापकमिलनं

'अंतरा चेव' अन्तराले एव गन्तव्यस्थानापेक्षयेति । कश्च स संज्ञापक इत्याशंक्याह—मातापितृभ्रात्रादिः प्रतीतरूप एव । परिभावितं च तेन—किं मम इतोऽग्रतो गमनेन, स्वजनदर्शनस्यात्रैव भूतत्वात् ? अतो निवर्त्तनमेव सङ्गतमिति सोऽपि निवृत्तः समं सार्द्धं तैरेव संज्ञापकैरिति ॥ ६५४ ॥ ४८ ॥ स्तेनैश्चौरैर्गृहीताश्च ते मुषिताश्च गृहीतमुषिताः सन्तो मुक्ताः संज्ञापकाः । ततस्ते स्तेना ब्रुवते । कथमित्याह—सोऽयं साधुर्योऽस्माभिः साम्प्रतमेव गृहीत्वा मुक्त इति, तत एतद्वचन-श्रवणानन्तरं ब्रवीति 'अम्मग'त्ति जननी तस्य साधोः सत्का ॥ ६५५ ॥ ४९ ॥ कथमित्याह—किं सत्यमेतद् यदयं युष्माभिर्गृहीत्वा मुक्तः ? चौराः प्राहुः—आमेवम् । 'आणेह वेइ तो छुरियं'ति आनयत क्षुरिकामिति ब्रवीति ततो माता; यद्यस्माच्छिनद्मि स्तनं (ग्रंथाग्रं—१००००) ननु निश्चितमेतद्गतदुग्धपायितया सापराधत्वात् पयोधरस्य । ततः किं तवायं भवतीति सेनापतिर्भणति ॥ ६५६ ॥ ५० ॥ ततो माता ब्रवीति—दुर्जन्मजातः—दुष्टेन जन्मना लब्धप्रादुर्भाव एष साधुः, यतो दृष्टा यूयं, तथापि नापि नैव शिष्टं कथितं यथा—मार्गे चौरसेनापतिरस्ति । अतः कथं केन प्रकारेण पुत्र इत्येषोऽथ मम वर्त्तते ? । यो हि पुत्रो भवति, न स मातापित्रादिव्यसनमुपस्थितमुपेक्षते, किन्तु यथाशक्ति निरुणद्ध्येव । ततः सेनापतिना सविस्मयचेतसा भणितं—कथं नापि नैव शिष्टं भोः साधो ! यथात्र मार्गे चौराः सन्ति ? इत्युक्तेन साधुना धर्मकथा प्रारब्धा, यथा—अस्मिन्ननादौ संसारे जीवानां भ्राम्यतां सताम् । को न बन्धुतया जातः पररूपतया तथा ? ॥ १ ॥ अत एव विवेकाढ्या न स्निह्यन्ति कदाचन । कुत्रापि द्वेषिणो वापि कषायविषनिग्रहात् ॥ २ ॥ तथा; बहु शृणोति कर्णाभ्यामक्षिभ्यां बहु पश्यति । न च दृष्टं श्रुतं भिक्षुः सर्वमाख्यातुमर्हति ॥ ३ ॥ इत्यादिभिः सुधा-

गंमन्त्रिभिर्वचनैः श्रुतैः । सद्यः सेनापतिर्बोधिं लब्धवान् दुःखनोदिनीम् ॥ ६५७ ॥ ५१ ॥ ततश्च आवृत्तः प्रत्यावृत्तः कुपरिणामात् । अत एवोपशान्तो मुक्ता मुत्कलीकृता साधुमाता ममापि त्वमसि मातेति । तथा सर्वं समर्पितं 'से'तस्य यद्विग्रहोचितमुपकरणं गृहीतमासीत् । उपसंहरन्नाह—वाग्गुप्तिरेवं प्रस्तुतसाधुवच्छेपसाधुभिः कर्त्तव्येति ॥ ६५८ ॥ ५२ ॥ अथ कायिकगुप्तावुदाहरणमुच्यते;—अध्वप्रपन्नको महाटवीमार्गप्रविष्टः कश्चिद् महासाधुः क्वचित्समये समभूत् । आवासिते गृहीतावासे मति सार्थे न लभते तत्र सार्थाधिष्ठितायां भुवि स्थंडिलं किञ्चिद्, यत्र साधुसामाचार्यबाधया स्थानादि निशातुं पार्यते ॥ ६५९ ॥ ५३ ॥ लब्धं चानेन कथमपि स्थण्डिलमेकः पादो यत्र प्रतिष्ठते । तत्र स्थण्डिले स्थितैकपादः सर्वां रात्रिं यावदासितः, तावत्तत्र पादः स्तब्धः सञ्जातस्तम्भोऽभूत् ॥ ६६० ॥ ५४ ॥ न च नैवास्थण्डिलभोगः साधुजनायोग्यभूमिभागपरिभोगलक्षणस्तेन साधुना कृतस्तत्र समये । कीदृशेन सतेत्याह—धीरपुरुषेण सात्त्विकेनेत्यर्थः । ततश्च शक्रप्रशंसा यथाऽहो! साधुरयं दुष्करकारको वर्त्तते, य इत्थमस्थण्डिलपरिहारेण व्यवस्थितः । तथाशक्रप्रशंसाऽसहिष्णोर्देवस्येहागमश्च संवृत्तः । तथेति समुच्चये । भेषणं हस्त्यादिरूपविकुर्वणेन प्रारब्धम्, तथापि तस्य महापुरुषस्याक्षोभः क्षोभाभावः सम्पन्नः, मम म्रियमाणस्यापि न काचित् कार्यक्षतिरस्तीत्यध्यवसायादिति ॥ ६६१ ॥ ५५ ॥ यदासौ भेषितोऽपि न क्षुभितस्तदा शीतमेव ग्रहः, पारवश्यसम्पादकत्वात्, तस्य संपादनं देवेन कृतम् । तत्र चाचलनमङ्गानां शीतनाशिनानाम् । ततो दुष्कृतं प्राग्भवोपात्तमित्थमुपस्थितमिति सम्यक् स्थातुं प्रवृत्तः । ततः सुरवन्दना कायप्रणामरूपा, तथा प्रशंसनमहो धन्योऽसि त्वं, तथाऽतीव लोकेनोत्कर्षः प्रमोदो व्यूढ इति ॥ ६६२ ॥ ५६ ॥ उपसंहरन्नाह;—

एवंविहो उ भावो गुणठाणे हंदि चरणरूवम्मि । होति विसिट्ठखउवसमजोगओ भव्वसत्ताणं ॥६६३॥

एवंविधस्त्वेवंविध एव व्यसनप्राप्तावपि गुप्तिसमित्यनुलंघनरूपो भावः परिणामो भवतीत्युत्तरेण योगः। क्व सतीत्याह— गुणस्थाने, हंदीति पूर्ववत्, चरणरूपे चारित्रलक्षणे भवति विशिष्टक्षयोपशमयोगतो विशिष्टो वज्राश्मवदत्यन्तनिबिडो यश्चारित्रमोहस्य क्षयोपशमः क्षयविशेषस्तद्योगात्, भव्यसत्त्वानां समासन्नीभूतनिर्वृतिगमनानाम्। ये हि निवृत्तचारित्रमोहात्मानो महासत्त्वा मुनयः स्युस्त एव प्राणप्रहाणेऽपि न समितिगुप्तिभङ्गभाजो भवन्तीति॥ ६६३ ॥ कुत एतदिति चेदुच्यते;—

देहाऽसामत्थम्मिवि आसयसुद्धी ण ओघओ अन्ना । चरणम्मि सुपुरिसो ण हि तुच्छोवि अकज्जमायरति

देहासामर्थ्येऽपि दुष्कालरोगवार्द्धकादिकारणैर्देहस्य विहितकृत्येष्वसमर्थतायामपि, किं पुनरितरत्रेत्यपिशब्दार्थः, आशयशुद्धिः परिणामनैर्मल्यरूपा न नैवौघतः सामान्येनान्या हीयमाना विपरीतरूपा वा सम्पद्यते । क्व सतीत्याह—चरणे सर्वसावद्यपरिहारलक्षणे । यच्चौघत इत्युक्तं, तत् तथाविधोत्कर्षवशाद् मेघकुमारादीनामिव मनाग् मालिन्यमपि कदाचित् संभाव्यत इति व्यभिचारपरिहारार्थम् । एतदेव समर्थमान आह—सुपुरुषः शान्तदान्तस्वभावः, स च विशेषतः "असत्सङ्गाद् दैन्यात् प्रखलचरितैर्वा बहुविधैरसद्भूतैर्भूतैर्यदि भवति भूतेरभवनिः। सहिष्णोः सद्बुद्धेः परहितरतस्योन्नतमतेः परा भूषा पुंसः स्वविधिविहितं वल्कलमपि" ॥ १ ॥ इत्यध्यवसायप्रधानः पुरुषविशेषः, न नैव हिर्यस्मात् तुच्छोऽपि शरीरविभवसहायादिबलविकलतया कृशीभूतोऽपि, किं पुनरितरः, अकार्यं कुलकलंकादिकारणं कृत्यविशेषमैहिकं पारत्रिकं च

ममाचरत्यासेवते । तथा च पठन्ति—"निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदि वा स्तुवन्तु लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु वा यथेष्टम् । अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥ १ ॥" सुपुरुषशिरोरत्नभूतश्च चारित्री, कथमस्यान्यथा भावशुद्धिः सम्पत्स्यते? इति ॥ ६६४ ॥

दव्वादिया न पायं सोहणभावस्स होंति विग्घकरा । बज्झकिरियाओ तहा हवंति लोगेवि सिद्धमिणं ॥ ६६५ ॥

द्रव्यादयो द्रव्यक्षेत्रकालभावाः कुतोऽपि वैगुण्याद् बाढमननुकूलभावापन्ना न नैव प्रायो बाहुल्येन शोभनः शान्तोदात्तपरिणतिरूपो भावो मनःपरिणतिर्यस्य चारित्रिणः स तथा तस्य, अथवा, शोभनश्चासौ भावश्चोक्तरूप एव तस्य, भवन्ति विघ्नकरा व्याघातहेतवः । प्रायोग्रहणं च मन्दमोहादिक्लिष्टकर्मक्षयोपशमवतः शोभनभावविघ्नसंभवेन मा भूत् सर्वत्र व्यभिचार इति । पठ्यते च "निमित्तमासाद्य यदेव किञ्चित् स्वधर्ममार्गं विसृजन्ति बालिशाः । तपःश्रुतज्ञानधना हि साधवो न यान्ति कृच्छ्रे परमेऽपि विक्रियाम् ॥ १ ॥" । इति । व्यवच्छेद्यमाह—बाह्यक्रियास्तु बहिर्व्यापाररूपाः कायिक्यादयः पुनस्तथा यादृशा द्रव्यादयो वर्त्तन्ते तादृशा एव भवन्ति । नहि द्रव्यादिषु प्रतिकूलभावमागतेषु सामान्यात् शिष्टानां दानादयो, यतीनां चैषणाशुद्ध्यादयोऽध्ययनादयश्च प्रवर्त्तन्ते । अत एवोक्तम्;—"कालस्स य परिहाणी संजमजोग्गाइं नत्थि खेत्ताइं । जयणाए वट्टियव्वं न हु जयणा भंजए अंगं ॥ १ ॥" अथैतदेवोपचिनोति—लोकेऽपि शिष्टजनलक्षणे, न केवलमस्माभिरुच्यत इत्यपिशब्दार्थः, सिद्धमिदं यथा न द्रव्यादयः शुद्धभावविघ्नकराः सम्पद्यन्ते ॥ ६६५ ॥ एतदेव गाथात्रितयेन भावयति;—

दढयाकण्णुप्पलताडणंव सुहडस्स णिव्वुइं कुणइ । पहुआणाए संपत्थियस्स कंडंपि लग्गंतं ॥ ६६६ ॥

जह चेव सदेसम्मी तह परदेसेवि हंदि धीराणं। सत्तं न चलइ समुवत्थियम्मि कज्जम्मि पुरिसाणं॥६६७॥
कालोवि य दुब्भिक्खाइलक्खणो ण खलु दाणसूराण। भेदइ आसयरयणं अवि अहिगयरं विसोहेइ ६६८

दयिताकर्णोत्पलताडनवद्—रतिकेलिकालकुपिताभीष्टकामिनीसाक्षेपकरमुक्तकर्णस्थानावतंसितामन्दमकरन्दामोदितमधुकरकुलावकम्पिसहस्रपत्रप्रहतिरिव सुभटस्य रणसंघट्टसमुद्घटितशौर्यप्रकर्षस्य पुंसो निर्वृतिं समीहितसमरसम्मर्दलाभलक्षणं करोति। कीदृशस्येत्याह—प्रभ्वाज्ञया तत्तत्प्रसादप्रदानप्रमोदसम्पादकनायकनिरूपितादेशलक्षणया सम्प्रस्थितस्य परबलविलोलनाय चलितस्य काण्डमपि, किं पुनरुज्ज्वलपुष्पमालादि, लगच्छरीरसंस्पर्शमागच्छत् सत्। समीहितसिद्धिरेव सर्वत्र निर्वृतिहेतुः स्यात्। समीहितश्च सुभटेन स्वस्वाम्यादेशात् समरसंघट्टे प्रवर्त्तमानेन काण्डादिप्रहार इति कथमसौ न तल्लाभे वृत्तिमान् स्यादिति ॥ ६६६ ॥ १ ॥ यथाचैवेति दृष्टान्तार्थः। स्वदेशे सौराष्ट्रादौ वर्त्तमानानां तथा परदेशेऽपि मगधादौ कुतोऽपि निमित्ताद् गतानां, हंदीत्युपप्रदर्शने धीराणां धैर्यव्रतभाजाम्। किमित्याह—सत्त्वमवैक्लव्यकरमध्यवसानकरं च जीवपरिणतिविशेषलक्षणम्, न नैव चलति क्षुभ्यति, समुपस्थिते तथाविधविरुद्धजनाध्यारोपितविविधबाधेऽपि कार्ये व्यवहारराजसेवादौ पुरुषाणां पुंसाम्। अयमभिप्रायः—यथा स्वदेशे पूर्वपुरुषपरंपरासमावर्जितजनविहितसाहाय्यभाजि न कार्ये क्वचिन्निपुणनीतिभाजां मरणावसानेऽपि सत्त्वहानिर्भवति, तथा विदेशेऽपि केनाप्यविज्ञातपूर्वापरसमाचाराणां नयनिष्ठुरप्रवृत्तीनां तथाविधव्यसनप्राप्तावपि न सत्त्वभ्रंशः सम्पद्यत इति ॥ ६६७ ॥ २ ॥ कालोऽपि

न सुभिक्षादिलक्षणः। इह दुःशब्द ईषदर्थः । ततो भिक्षुकलोकस्य भिक्षाणामीषल्लाभो यत्र तद्दुर्भिक्षम् । आदिशब्दाद् राजकराक्रान्त्यादिदोषदौःस्थ्यग्रहः। ततो दुर्भिक्षादयो लक्षणं यस्य स तथा, नैव दानशूराणाम्, इह त्रिधा शूरः—दानशूरः, सङ्ग्रामशूरः तपःशूरश्च। तत्र दानशूर उत्तराशाधिपतिः कुबेरादिः। सङ्ग्रामशूरो वासुदेवादिः। तपःशूरो दृढप्रहारादिः। तत इतरद्वयपरिहारेण दानशूराणाम्। भिनत्ति चालयत्याशयरत्नमौदार्यातिरेकलक्षणम्। अपिचेति समुच्चये। अधिकतरं तद्विशेषं शोधयति समुत्कर्षयति । यथा कस्यचित् समुत्कटमन्मथस्य भोगार्हदिव्यकामिनीसम्प्राप्तौ तद्विकाराः सुदूरमनिवाराः समुज्जृम्भन्ते, तथा दानशूराणां समंततः समुपस्थितयाचकलोकं कालमवलोक्य सविशेषदानपरायणता जायत इति ॥ ६६८ ॥ ३ ॥ इत्थं द्रव्यादयो लोकेऽपि शोभनभावविघ्नकरा न भवन्तीति प्रसाध्य प्रस्तुते योजयन्नाह;—

एवं चिय भवरसत्ति चरित्तिणो णहि महाणुभावस्स। सुहसामायारिगओ भावो परियत्तइ कयाइ ॥ ६६९ ॥

एवमेव काण्डलगनादाविव सुभटानां भव्यस्योक्तनिरुक्तस्य, किं पुनः सुभटादीनां स्वकार्यसिद्ध्यर्थमुपस्थितानामित्यपिशब्दार्थः, चारित्रिणः सम्पन्नचारित्रमोहदृढक्षयोपशमस्य न हि नैव महानुभावस्य प्रशस्तसामर्थ्यस्य शुभसामाचारीगतः प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिविषयो भाव उत्साहलक्षणः परिवर्त्तते विपरिणमते कदाचिद् दुर्भिक्षादावपि, तस्यात्यन्तशुभसामाचारीप्रियत्वेनान्यत्र प्रतिबन्धाभावात् ॥ ६६९ ॥ तथा;—

भोयणरसण्णुणोऽणुवहयस्स णोऽसाउभोइणोवि तहा। साउम्मि पक्खवाओ किरियावि ण जायइ कयाइ

भोजनरसज्ञस्य शर्करासंमिश्रहविःपूर्णादिभोजनास्वादविदः पुरुषस्यानुपहतस्य धातुक्षोभविकलस्य नो नैव अस्वादुभोजिनोऽपि तथाविधकष्टप्रघट्टकवशाच्चिरपर्युषितवल्लचणकादिभोजनवतोऽपि, तथेति दृष्टान्तान्तरसमुच्चयार्थः, स्वादुनि उक्तरूपे एव भोजने पक्षपातो लौल्यातिरेकाद् निरंतरं बहुमानः क्रिया वा कथञ्चित् पुनरपि तत्प्राप्तिहेतुश्चेष्टा न जायते कदाचित्, किन्तु जायत एव ॥ ६७० ॥

एवं सज्झायाइसु तेसिमजोगे वि कहवि चरणवओ। णो पक्खवायकिरिया उ अण्णहा संपयट्टिंति॥६७१॥

एवं स्वादुभोजने इव तद्रसविदः स्वाध्यायादिषु स्वाध्याये वाचनादिरूपे, आदिशब्दाद् ध्यानविनयमौनादिषु च साधुसमाचारेषु, तेषां स्वाध्यायादीनामयोगेऽपि अघटनेऽपि कथमपि द्रव्यादिव्यसनोपनिपातलक्षणेन केनापि प्रकारेण चरणवतो जीवस्य नो नैव पक्षपातक्रिये तु, पक्षपातश्च बहुमानः क्रिया च यथाशक्त्यनुष्ठानम्, अन्यथा विपरीतरूपतया सम्प्रवर्त्तेते ॥ ६७१ ॥ अथ प्रसंगत एव प्रस्तुतकालमधिकृत्याह;—

तम्हा उ दुस्समाएवि चरित्तिणोऽसग्गहाइपरिहीणा। पण्णवणिज्जा सद्धा खंताइजुया य विण्णेया॥६७२॥

यतश्चारित्रिणो द्रव्याद्यापद्यपि न भावः परिवर्त्तते, तस्मादेव दुःषमायामपि प्रस्तुतकाललक्षणायां सर्वतः प्रवृत्तनिरंकुशासमंजससमाचारायामपि, किं पुनः सुषमदुःषमा—दुःषमसुषमालक्षणयोरित्यपिशब्दार्थः, चारित्रिणो यथायोग्यं सामायिकच्छेदोपस्थापनीयचारित्रवन्तः साधवो विज्ञेया इत्युत्तरेण योगः। कीदृशाः सन्त इत्याह—असद्ग्रहादिपरिहीणा—

अगन् असुंदरो ग्रहः स्वविकल्पात् तथाविधागीतार्थप्रज्ञापकोपदेशाद्वा विपर्यस्तरूपतया कस्यचिच्छास्त्रार्थस्यावधारणमसद्ग्रहः, आदिशब्दात् तत्पूर्वकयोः प्रज्ञापनानुष्ठानयोर्ग्रहः, तैः परिहीणा विप्रमुक्ताः, अत एव प्रज्ञापनीयाः कुतोऽप्यनाभोगादसद्ग्रहादियोगेऽपि संविग्नैर्गीतार्थैश्च प्रज्ञापयितुं शक्याः । तथा, श्राद्धा उत्तरोत्तरानुष्ठानचिकीर्षापरिणामवन्तः क्षान्त्यादियुताः क्षमामार्दवादिसाधुधर्म्मसमन्विताः । चः समुच्चये । विज्ञेया बोद्धव्या इति ॥ ६७२ ॥

अथासद्ग्रहपरिहाणावेव चारित्रिणो भवन्तीति समर्थयन्नाह;—

णाणम्मि दंसणम्मि य सइ चरणं जं तओ ण एयम्मि । णियमा णसग्गहाइ हवंति भववद्धणा घोरा ६७३

ज्ञाने मतिज्ञानादिलक्षणे, दर्शने च जिनोक्ततत्त्वश्रद्धानलक्षणे सम्यक्त्वे सति विद्यमाने, चरणं चारित्रं यद्यस्मात् सम्पद्यते, ततः कारणाद् न नैवं तस्मिन् चरणे सति नियमादसद्ग्रहादय उक्तलक्षणा भवन्ति भववर्द्धनाः संसारवृद्धिहेतवः । अत एव घोरा नरकगर्त्तादिपातफलाः, तन्मूलबीजमिथ्यात्वह्रासेनैव चारित्रप्राप्तेरिति ॥ ६७३ ॥

आह—मा भूवन् चारित्रिणोऽसद्ग्रहादयश्चारित्रघातकाः परिणामाः, परं "मोक्षः सर्वोपरमः क्रियासु" इति वचनात् सर्वक्रियानिरोधे साधयितुमारब्धे किमर्थं स्वाध्यायादिषु क्रियाविशेषेषु यत्नः कर्त्तव्यतयोपदिष्ट इत्याशंक्याह;—

सज्झायाइसु जत्तो चरणविसुद्धत्थमेव एयाणं । सत्तीए संपयट्टइ णउ लोइयवत्थुविसओ उ ॥ ६७४ ॥

स्वाध्यायादिरूपलक्षणेषु यत्न आदरश्चरणविशुद्ध्यर्थमेव चारित्रसंशुद्धिनिमित्तमेवैतेषां चरित्रिणां शक्त्या सामर्थ्यानुरूपं

सम्प्रवर्त्तते । यथोक्तम्—“पढमं नाणं तओ दया एवं चिट्ठइ सव्वसंजए । अन्नाणी किं काही किंवा णाही छेयपावयं” न
तु नैव लौकिकानि सामान्यलोकोपयोगीनि यानि वस्तूनि हस्तिशिक्षाधनुर्वेदनृत्तगीतादीनि विषयो यस्य स तथा, तुः पुनरर्थः,
यत्नः सम्प्रवर्त्तेत इति । इदमुक्तं भवति—यः स्वाध्यायादिषु चरित्रिणां चतुष्कालाद्याराधनया यत्नः प्रवर्त्तते पापश्रुताव-
ज्ञातीकरणे न स मोक्षाक्षेपैकहेतोश्चारित्रस्य संशुद्धिनिमित्तमेव । अत एवोक्तम्—“पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च
कुलवध्वाः । संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यावृतः कार्यः ॥ १ ॥ इति” ॥ ६७४ ॥ अस्यां च सत्यां यत्स्यात्तद्दर्शयति;—

तत्तो उ पइदिणं चिय सण्णाणविवड्ढणाए एएसिं । कल्लाणपरंपरओ गुरुलाघवभावणाणाओ ॥ ६७५ ॥

ततश्चरणशुद्धेःस्वाध्यायादिसंयोगापादितायाः सकाशात् प्रतिदिनमेव संज्ञानविवर्द्धनया संज्ञानस्य मार्गानुसारिणो
रागादिवध्यपटहभूतस्य सुरलोकसौधाध्यारोहसोपानसमस्य श्रुतज्ञानलक्षणस्य या विवर्द्धना विशिष्टा वृद्धिस्तया, एतेषां
चरित्रवतां किमित्याह—कल्याणपरंपरको भद्रभावपरम्परारूपः सम्पद्यते । कुत इत्याह—गुरुलाघवभावज्ञानाद् गुरुर्भू-
यान् लघुश्च तद्विपरीतो गुरुलघू तयोर्भावो गुरुलाघवं तेन गुणदोषावपेक्ष्य भावानामुत्सर्गापवादप्रवृत्तिरूपाणां यज्ज्ञा-
नमवबोधस्तस्मात् । इदमुक्तं भवति—ते हि शुद्धचारित्रतया प्रतिदिनं संज्ञानवृद्धौ सत्यां सर्वप्रवृत्तिषु गुणानां दोषाणां
यथासंभवं गुरुत्वं लघुत्वं चावलोकमाना गुणगौरवपक्षाश्रयेणैव प्रवर्त्तन्ते । ततोऽस्खलितप्रसरां कल्याणपरम्परामवाप्य
परमपदभाजो जायन्त इति ॥ ६७५ ॥ अथासद्ग्रहफलं विभणिषुराह;—

एयमिह अयाणंता असग्गहा तुच्छबज्झजोगम्मि । णिरया पहाणजोगं चयंति गुरुकम्मदोसेण ॥६७६॥

स्वाध्याया-
दिक्रिया-
यामादर-
करणोपदे-
शपुष्टिः—

एतदुक्ताशयमिह धर्मप्रवृत्तिष्वजानन्तोऽनवबुध्यमाना असद्ग्रहा मिथ्याभिनिवेशवन्तः केचित् स्वबुद्धिकल्पनया धर्ममाचरन्तोऽपि तुच्छबाह्ययोगे—तुच्छोऽत्यल्पकर्मनिर्जरो बाह्यो यथावत्परमगुरुवचनोपयोगशून्यतया शरीरव्यापारमात्ररूपो यो योगोऽनुष्ठानं तत्र, निरता अत्यन्तबद्धादराः प्रधानयोगं गुरुकुलवासादिरूपं त्यजन्ति मुञ्चन्ति । केनेत्याह—गुरुकर्मदोषेण गुरोर्मिथ्यात्वमोहादेः कर्म्मणो विपाकप्राप्तस्य यो दोषस्तेन ॥ ६७६ ॥

अत्र च त्यक्ते बाह्ये योगे यादृशः स्यात्तद्दर्शयति;—

मुद्धुंछाइसु जत्तो गुरुकुलचागाइणेह विण्णेओ । सवरसरक्खपिच्छत्थघायपायाछिवणतुल्लो ॥ ६७७ ॥

शुद्धो द्विचत्वारिंशद्दोषविकलः स चासावुञ्छश्च भिक्षावृत्तिरूपः, आदिशब्दाच्चित्रद्रव्याद्यभिग्रहासेवनाग्रहः । ततः शुद्धोञ्छादिषु साधुसमाचारेषु यत्न आदरः क्रियमाणः केषाञ्चिदलब्धसिद्धान्तहृदयानां गुरुकुलत्यागादिना गुरोः "पडिरूवो तेयस्सी" इत्यादिगाथाद्वयोक्तलक्षणस्य कुलं परिवारो गुरुकुलं तस्य त्यागः प्रोज्झनम्, आदिशब्दात्सूत्रार्थपौरुषीयथाज्येष्ठादिविनयवैयावृत्यादिपरिहारग्रहः, तेनोपलक्षित इह धर्मविचारे विज्ञेयः । कीदृश इत्याह—शबरस्य म्लेच्छरूपस्य कस्यचित् सरजस्कानां शैवानां पिच्छार्थं मयूरपिच्छनिमित्तं यो घातो मारणं तत्र यत्पादाच्छुपनं चरणसंस्पर्शपरिहाररूपं तत्तुल्य इति । अयमभिप्रायः—कश्चिद्धर्मार्थी सम्यगपरिणतजिनवचनो गुरुकुलवासे तथाविधां भिक्षाशुद्धिमपश्यन् "आयरयामहणो कालो विममो सपक्खिओ दोसो । आइतिगभंगगेणवि गहणं भणियं पकप्पम्मि ॥ १ ॥" इति पञ्चकल्पभाष्यमश्रद्दधानः शुद्धोञ्छार्थी गुरुकुलवासपरित्यागेन विहारमवलम्बते । स च विहारः प्रस्तुतशबरपादाच्छुपनतुल्यो बहु-

दोषोऽल्पगुणः संभावनीय इति । अत्र चादित्रिकभंगको यतिधर्मादिभूतोद्गमोत्पादनैषणाशुद्धिविनाशः प्रकल्पस्त्वपवादः । प्रस्तुतदृष्टान्तविस्तारार्थश्चैवं ज्ञातव्यः—किल कस्यचिच्छबरस्य कुतोऽपि प्रस्तावात् 'तपोधनानां पादेन स्पर्शनं महतेऽनर्थाय सम्पद्यते' इति श्रुतधर्मशास्त्रस्य कदाचिन्मयूरपिच्छैः प्रयोजनमजायत । यदाऽसौ निपुणमन्यत्रान्वेषमाणोऽपि तं न लेभे तदा श्रुतमनेन, यथा—भौतसाधुसमीपे तानि सन्ति, ययाचिरे च तानि तेन तेभ्यः, परं न किञ्चिल्लेभे । ततोऽसौ शस्त्रव्यापारपूर्वं तान्निगृह्य जग्राह तानि, पादेन स्पर्शं च परिहृतवांस्तेषाम् । यथास्य पादस्पर्शपरिहारो गुणोऽपि शस्त्रव्यापारेणापहतत्वान्न गुणः, किंतु दोष एव, एवं गुरुकुलवासद्वेषिणां शुद्धोञ्छादि योजनीयमिति ॥ ६७७ ॥

आह—यदि शुद्धोञ्छादयः क्रियमाणा अपि न कश्चिद् गुणमावहन्ति किंतु दोषमेव, तत्किमुच्यते—"पिंडं अविसोहिंतो अचरित्ती एत्थ संसओ नत्थि । चारित्तम्मि असंते सव्वा दिक्खा निरत्थिया" इत्याशंक्याह;—

णहि एयम्मिवि न गुणो अत्थि विहाणेण कीरमाणम्मि । तं पुण गुरुतरगुणभावसंगयं होइ सव्वत्थ ॥६७८॥

नहि नैवैतस्मिन् शुद्धोञ्छादौ, किं पुनः शेषेष्वनुष्ठानेष्वपिशब्दार्थः, न गुण उपकारः, किंतु गुण एवास्ति विधानेन सर्वज्ञाज्ञापारतंत्र्यलक्षणेन क्रियमाणे । तत्पुनर्विधानं गुरुतरगुणभावसङ्गतं गुरुतराः शुद्धोञ्छादिसकाशादतिमहान्तो नवनवतरश्रुतज्ञानलाभादयः प्रतिदिनप्रवर्द्धमानातितीव्रसंवेगनिर्वेदफलास्तेषां भावः समुद्भवस्तेन सङ्गतं भवति सर्वत्र सर्वेष्वपि कृत्येषु । यत्र हि नाधिकः कश्चिद् गुणलाभः किन्तु लब्धानामपि गुणानां हानिरुत्पद्यते, तदनुष्ठानमविधिप्रधानमेव बुधैर्बुद्ध्यत इति ॥ ६७८ ॥ एतदेव समर्थयमान आह;—

गुरुकुलवासत्यागात्यागगुणाभावभावत्वम्—

तित्थगराणा मूलं णियमा धम्मस्स तीए वाघाए। किं धम्मो किमधम्मो णेवं मूढा वियारंति ॥ ६७९ ॥

तीर्थकराज्ञा भगवदर्हदुपदेशो मूलं कारणं नियमादवश्यं भावेन धर्मस्य यतिगृहस्थसमाचारभेदभिन्नस्य । अतीन्द्रियो धर्मो । न चान्यस्यासर्वदर्शिनः प्रमातुरुपदेश एतत्प्रवृत्तौ मतिमतां हेतुभावं प्रतिपत्तुं क्षमते, एकान्तेनैव तस्य तत्रानधिकारित्वात्, जात्यन्धस्येव भित्त्यादिषु नरकरितुरगादिरूपालेखने इति । तस्यास्तीर्थकराज्ञाया व्याघाते विलोपे किमनुष्ठानं धर्मः, अथवा किमधर्मो वर्त्तते? अन्यत्राप्युक्तम्—"आणाए च्चिय चरणं तब्भंगे जाण किं न भग्गंति । आणं न अइक्कंतो कस्साएसा कुणइ सेसं? ॥ १ ॥" इति नियामकाभावान्न विवेचयितुं शक्यते यदुतैतदनुष्ठानं धर्मः, इदं चाधर्म इति । न नैवेवमनेन प्रकारेण मूढा हिताहितविमर्शविकला विचारयन्ति मीमांसन्ते ॥ ६७९ ॥

अथ गुरुकुलवासः प्रथमं धर्माङ्गमिति प्रपञ्चतः पुरस्कुर्वन्नाह;—

आयारपढमसुत्ते सुयं मे इच्चाइलक्खणे भणिओ। गुरुकुलवासो सक्खा अइणिउणं मूलगुणभूओ॥६८०॥

आचर्यते मुमुक्षुभिरासेव्यते इत्याचारो ज्ञानाद्याराधनारूपः पंचप्रकाराराधनारूपः पंचप्रकारस्तत्प्रतिपादकत्वाद् द्वादशाङ्गप्रवचनपुरुषस्य प्रथममङ्गमाचारस्तस्य प्रथमसूत्रे । "सुयं मे इच्चाइलक्खणे" इति श्रुतमित्यादिलक्षणे—"सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं" इत्येवंरूपे भणितो गुरुकुलवासो धर्माचार्यपादान्तेवासित्वलक्षणः साक्षात् सूत्राक्षराभिधेय एवातिनिपुणमतिसूक्ष्मं यथा भवति ऐदम्पर्यपर्यालोचनेनेत्यर्थः, मूलगुणभूतो यतिधर्मप्रधानोपकारक इति । तत्र हि सूत्रे

श्रुतं मया आजुषमाणेन भगवत्पादारविन्दं निषेवमाणेन भगवता सिद्धार्थपार्थिवकुलाम्बरशरच्छशधराकारेण वर्द्धमान-
नाम्ना जिनेनाख्यातमित्यादिभिरनेकैरर्थैर्व्याख्यायमानेऽवगम्यते, यथा भगवान् सुधर्मस्वामी जम्बूनाम्ने स्वशिष्याय निवे-
दयति, यथा गुरुपादसेवावशोपलब्धोऽयमाचारग्रन्थो मया ते प्रतिपाद्यत इति । अतोऽन्येनापि तदर्थिना गुरुकुलवासे
वसितव्यमिति ख्यापितं भवतीति ॥ ६८० ॥ मूलगुणभूतत्वमेव दर्शयति;—

णाणस्स होइ भागी थिरतरतो दंसणे चरित्ते य । धण्णा आवकहाए गुरुकुलवासं ण मुंचंति ॥ ६८१ ॥

ज्ञानस्य श्रुतज्ञानलक्षणस्याङ्गप्रविष्टादिभेदभाजो भवति भागी पात्रं गुरुकुलवासे वसन् सन् । यथोक्तम्—"गुर्वायत्ता
यस्माच्छास्त्रारंभा भवन्ति सर्वेऽपि । तस्माद् गुर्वाराधनपरेण हितकाङ्क्षिणा भाव्यम् ॥ १ ॥" इति । तथा, स्थिरतरोऽत्य-
न्तस्थिरो दर्शने तत्त्वश्रद्धानरूपे चरित्रे च विहितेतरवस्तुप्रवृत्तिनिवृत्तिरूपे भवति । न हि विशुद्धगुरुकुलवासमन्तरेण
सर्वतोमुखीभिरगीतार्थैः परतीर्थिकैश्च प्रवर्त्तिताभिः प्रज्ञापनाभिः सम्यग्बोधे निरन्तरं विक्षोभ्यमाणे चारित्रे च चित्राभिः
स्वचित्तविश्रोतसिकाभिरसमंजसाचारलोकसंसर्गभाषणादिभिश्च मन्दीभावमानीयमाने स्थिरतरभावसिद्धिः सम्पद्यत इति ।
ततो धन्या धर्मधनलब्धारो यावती चासौ कथा च जीवितलक्षणा यावत्कथा तयोपलक्षिता यावज्जीवमित्यर्थः, गुरुकुल-
वासमुक्तरूपं न मुञ्चन्ति ॥ ६८१ ॥

ता तस्स परिच्चाया सुद्धुंछाइ सयमेव बुद्धिमया । आलोएयव्वमिणं कीरंतं कं गुणं कुणइ ॥ ६८२ ॥

यत एवं महागुणो गुरुकुलवासस्तस्मात्तस्य गुरुकुलवासस्य परित्यागे शुद्धोञ्छादि प्रागुक्तमनुष्ठीयमानं स्वयमेवात्मनैव परोपदेशनिरपेक्षमित्यर्थः, बुद्धिमताऽतिशायिप्रज्ञेन आलोचयितव्यं मीमांसनीयमिदं, यथा—क्रियमाणं कं गुणमुपकारं करोति, कुलटोपवासवद् न किञ्चिदित्यर्थः ॥ ६८२ ॥ तथा—

उववासोवि हु एक्कासणस्स चाया ण सुंदरो पायं। णिच्चमिणं उववासो णेमित्तिग मो जओ भणिओ ६८३

उपवासोऽपि प्रतीतरूपः, किं पुनर्गुरुकुलवासत्यागेन शुद्धोञ्छादियत्नो न सुन्दर इत्यपिशब्दार्थः, हुरलंकारे, एकाशनस्य प्रतिदिनमेकवारभोजनरूपस्य त्यागाद् न नैव सुन्दरः श्रेयान् प्रायो बाहुल्येन । अत्र हेतुः—नित्यं सार्वदिकमिदमेकाशनकम्, उपवासो नैमित्तिकः तथाविधनिमित्तहेतुको यतो भणितः सूत्रेषु ॥ ६८३ ॥ एतदेव दर्शयति;—

अहोनिच्चंतवोकम्मादिसुत्तओ हंदि एवमेयंति। पडिवज्जेयव्वं खलु पव्वादिसु तव्विहाणाओ ॥ ६८४ ॥

अहोनिच्चेत्यादि । 'अहोनिच्चंतवोकम्माइसुत्तओ' इति—"अहो निच्चं तवो कम्मं सव्वबुद्धेहिं वण्णियं । जायलज्जासमावित्ती एगभत्तं च भोयणं" इत्यादिसूत्रतो, हंदीतिपूर्ववत्, एवमेवोक्तप्रकारवदेव एतत्प्रागुक्तं प्रतिपत्तव्यमभ्युपगमनीयम् । खलुर्वाक्यालंकारे । पर्वादिषु तद्विधानादुपवासविधानात् । तत्र पर्वाणि चतुर्दश्यादीनि, यथोक्तं व्यवहारभाष्ये—"चउद्दसमकरणे अट्ठमिपक्खचउमासवरिसेसु । लहुओ गुरुगो लहुगा गुरुगा य कमेण बोधव्वा" 'पक्ख'त्ति पाक्षिकं पर्व, तच्च किल चतुर्दशी, तस्यैव व्यवहारभाष्ये—'चाउद्दसिगा होइ कोई' इत्यादिषु सूत्रेषु चतुर्दशीत्वेन भणनोपलं-

गुरुलाघवालोचनापूर्वकस्वाध्यायादि–

भात् । आदिशब्दादातंकादिशेषकारणग्रहः । यथोक्तम्—"आयंके उवसग्गे तितिक्खया बंभचेरगुत्तीसु । पाणिदया तवहेउं ५ सरीरवोच्छेयणट्ठाए ६ ॥ १ ॥" अयमत्राभिप्रायः—उक्तकारणविरहेणैकभक्तमपेक्ष्योपवासे क्रियमाणे सूत्रपौरुष्यादयः शेषसाधुसमाचारा बहुतरनिर्जराफलाः सीदन्तीति परिभाव्योक्तं नैमित्तिक उपवासो नित्यंत्वेकभक्तमिति ॥ ६८४ ॥

भूयोऽपि गुरुलाघवालोचनायां किंचित्सावद्यापि प्रवृत्तिर्मतिमतां गुणावहैवेति दर्शयन्नाह;—

आउत्ताइएसुवि आउक्कायाइजोगसुज्झवणं । पवयणखिंसा एयस्स वज्जणं चेव चिंतमियं ॥ ६८५ ॥

आयुक्तादिष्वपि । आयुक्ते समयपरिभाषया कल्पत्रयलक्षणे कर्त्तव्ये, आदिशब्दात् कथञ्चित् तथाविधमातङ्गाद्यस्पृश्यस्पर्शनादौ च सम्पन्ने सति, आगाढशौचवादिधिग्वर्णाद्यत्यन्तसंकीर्णस्थानवासस्य कथञ्चिद् दैवदुर्योगात् प्राप्तौ कञ्जिकादिना वा शौचे विप्लाव्यमानेऽप्कायादियोगशोधनम्—अप्कायेन सचित्तेनाम्भसा, आदिशब्दादनेषणीयेनोष्णोदकलक्षणेन योगस्य कायलक्षणस्य पुरीषोत्सर्गादौ मलिनीभूतस्य शोधनमपानादिप्रक्षालनेन शुद्धीकरणं कस्यचित् साधोर्गीतार्थस्य तावत् प्रवचनखिंसारक्षणार्थं क्वचित् काले सम्पद्यते । एवं च कदाचिदगीतार्थेन साधुना प्रवचनखिंसायामशौचमिदं दर्शनमिति विप्लवरूपायां धिग्जातीयादिना जनेन क्रियमाणायामेतस्याप्कायादियोगशोधनस्य वर्ज्जनं परिहरणं कञ्जिकादिना प्रासुकैषणीयेन योगशोधनं क्रियमाणमित्यर्थः, 'चेव' इति समुच्चये, यथा गुरुकुलवासत्यागेन शुद्धोञ्छादि तथा चिन्त्यं चिन्तनीयमिदं प्रस्तुतं गुरुलाघवालोचनपरायणैर्बहुश्रुतैर्यथा कं गुणं करोति । चरित्रिणो हि जीवाः प्रवचनखिंसामुपस्थितां स्वप्राणव्ययेनापि निवारयन्ति । यथा, उदायिनृपकथायां दुर्विनेयप्रयुक्तकंकलोहकर्त्तिकाकण्ठकर्त्तनद्वारेणोदा-

यिनृपमृत्यौ सम्पन्ने सूरिणा उपायान्तरेण प्रवचनमालिन्यमापन्नं प्रक्षालयितुमशक्नुवता विहिततत्कालोचितकृत्येन चारित्र्यपरमाधुसदृश आत्मैव व्यापादित इति ॥ ६८५ ॥ अथैतदुपसंहरन्नाह;—

इच्चाइसु गुरुलाघवणाणे जायम्मि तत्तओ चेव। भवणिव्वेया जीवो सज्झायाई समायरइ ॥ ६८६ ॥

गुरुकुलवासत्यागपुरस्सरशुद्धोञ्छादिषु गुरुलाघवज्ञाने गुणदोषयोर्गुरुलघुत्वपर्यालोचे जाते सति तत्त्वतश्चैव तत्त्ववृत्त्यैव भवनिर्वेदात् संसारनैर्गुण्यावधारणाज्जीवः स्वाध्यायादीन् साधुसमाचारान् समाचरति सम्यगासेवते ॥ ६८६ ॥

स्वाध्यायादिमिमाचारफलमाह;—

गंभीरभावणाणा सद्धाइसओ तओ य सक्किरिया। एसा जिणेहिं भणिआ संजमकिरिया चरणरूवा ६८७॥

गंभीराणां भावानां जीवानां जीवास्तित्वादीनां सम्यक्त्वाभिव्यक्तिभूतानां यज्ज्ञानमवबोधस्तस्मात्। किमित्याह— श्रद्धातिशयस्तत्त्वरुचिलक्षणः समुज्जृम्भते। ततश्च पुनस्तस्मात् श्रद्धातिशयात् सत्क्रिया निर्वाणफलसमाचाररूपा प्रवर्त्तते। सत्क्रियामेव व्याचष्टे—एषा सत्क्रिया पुनर्जिनैर्भगवद्भिर्भणिता संयमक्रिया अभिनवकर्मोपादाननिरोधफला पूर्वोपात्तनिर्जरणफला च चरणरूपा ॥ ६८७ ॥ एतदेव दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभावनया गाथाचतुष्टयेन भावयति;—

सम्मं अणणायगुणे सुंदररयणम्मि होइ जा सद्धा। तत्तोऽणंतगुणा खलु विण्णायगुणम्मि बोद्धव्वा॥ ६८८॥

तीए वि तम्मि जत्तो जायइ परिपालणाइविसओत्ति। अच्चंतभावसारो अइसयओ भावणीयमिणं॥६८९॥

इसु णिच्चं तह पक्खवायकिरियाहिं। सइ सुहभावा जायइ विसिट्ठकम्मक्खओ णियमा ६९०

तह जह ण पुणो बंधइ पायाणायारकारणं तमिह। तत्तो विसुज्झमाणो सुज्झइ जीवो धुवकिलेसो॥६९१॥

अत्रैवदृष्टान्तार्ष्टान्तिकभावना—

सम्यग् यथावदज्ञातगुणेऽपरिनिश्चितदारिद्र्योपशमादिमाहात्म्ये सुन्दररत्ने जात्यपद्मरागादिरूपे भवति या श्रद्धा रुचिः स्वभावत एव कल्याणभाजो जीवस्य, ततः श्रद्धाया अनन्तगुणा, खलुरेवकारार्थः, विज्ञातगुणे स्वप्रज्ञाप्रकर्षात् शिक्षागुरूपदेशाद्वा अवगतमाहात्म्ये तत्रैव रत्ने बोद्धव्या ॥ ६८८ ॥ १ ॥ तस्या अप्यतिशयवत्याः श्रद्धायाः सकाशात् तस्मिन् रत्ने यत्नो जायते। कीदृश इत्याह—परिपालनादिविषय इतीति परिपालनपूजनस्तवनादिरूपोऽत्यन्तभावसारोऽतिगाढप्रतिबन्धप्रधानः। अत्रैवविशेषोपदेशमाह—अतिशयत अत्यादरेणभावनीयमिदमस्मदुक्तम्, अपरिभाविते उक्तेऽप्यर्थे सम्यग् बोधाभावात् ॥ ६८९ ॥ २ ॥ एवं सुन्दररत्नवत्स्वाध्यायादिषूक्तलक्षणेषु नित्यं प्रतिदिनं चतुष्कालाद्याराधनया क्रियमाणेषु तथा पक्षपातक्रियाभ्यां तत्प्रकारात् तत्त्वगोचरात् पक्षपाताच्छक्त्यनुरूपं क्रियातश्च सदा शुभभावात् परिशुद्धपरिणामाज्जायते विशिष्टकर्मक्षयो विशिष्टः सानुबन्धो ज्ञानावरणादिकर्मक्षयोपशमो नियमाद् निश्चयेन सम्यक्चिकित्साप्रयोगादिव तथाविधरोगनिग्रह इति ॥ ६९० ॥ ३ ॥ तथा विशिष्टकर्मक्षयो जायते यथा न पुनर्द्वितीयवारं बध्नाति समादत्ते प्रायो बाहुल्येनानाचारकारणं नरकादिपातनिमित्तं तत्कर्म इह प्रस्तुतशुभभावलाभे सति। प्रायोग्रहणं च शुभभावलाभेऽपि निकाचिताशुभकर्मणां केषाञ्चित् स्कन्दकाचार्यादीनामिवानाचारकारणाशुभकर्मबन्धेऽपि मा भूद्

व्यभिचार इति । ततोऽनाचारकारणकर्मबन्धाभावाद्विशुध्यमानः प्रतिदिनमवदायमानमना सिध्यति निष्ठितार्थो भवतीति जीवो धुतक्लेशः क्षीणसर्वकर्म्मा ॥ ६९१ ॥ ४ ॥ अमुमेव क्षयोपशमं परमतेनापि संभावयन्नाह;—

इत्तो अकरणनियमो अन्नेहिवि वण्णिओ ससत्थम्मि। सुहभावविसेसाओ न चेवमेसो न जुत्तोत्ति॥६९२॥

इतोऽस्मादेव कारणादकरणनियम एकान्तत एव पापेऽप्रवृत्तिरूपः, अन्यैरपि तीर्थान्तरीयैर्वर्णितो निरूपितः स्वशास्त्रे पातञ्जलादौ । कुतो हेतोरकरणनियम इत्याह—शुभभावविशेषाद् वज्रवदभेद्यात् प्रशस्तपरिणामभेदादेः शास्त्राभ्यासभस्मपरामर्शवशविशदीभूतहृदयादर्शानां भावसाधूनां बंधक्षयोपशम एव परैरकरणनियमनामतयोक्त इति तात्पर्यम् । वर्ण्यतां नामामायन्यैः स्वशास्त्रे, परं न सौन्दर्यभाग्भविष्यतीत्याह—न चैवं तीर्थान्तरीयोक्तत्वेन हेतुना एषोऽकरणनियमो न युक्तः, किन्तु युक्त एव ॥ ६९२ ॥ कुत एतदेवमित्याशंक्याह;—

जं अत्थओ अभिण्णं अण्णत्था सद्दओवि तह चेव। तम्मि पओसो मोहो विसेसओ जिणमयठियाणं६९३

यद्वाक्यमर्थतो वचनभेदेऽप्यर्थापेक्ष्याभिन्नमेकाभिप्रायम् । तथाऽन्वर्थादनुगतार्थाच्छन्दतोऽपि शब्दसन्दर्भमपेक्ष्य तथा चैवाभिन्नमेव । इह परसमये द्विधा वाक्यान्युपलभ्यन्ते—कानिचिदर्थत एवाभिन्नानि "अप्पा णई वेयरणी अप्पा मे कूडसामली । अप्पा कामदुहा घेणू अप्पा मे णंदणंवणं ॥ १॥" इत्यादिभिर्वाक्यैर्यथा भारतोक्तानि "इन्द्रियाण्येव तत्सर्वं यत्स्वर्गनरकावुभौ । निगृहीतविसृष्टानि स्वर्गाय नरकाय च ॥ १ ॥ आपदां प्रथितः पंथाः, इन्द्रियाणामसंयमः । तज्जयः

सम्पदामग्रे येनेष्टं तेन गम्यताम् ॥ २ ॥" इत्यादीनीति । कानिचिच्छब्दतोऽर्थतश्च 'जीवदया सच्चवयणं' इत्यादिभिः प्रसिद्धैरेव वाक्यैः सह यथा—"पञ्चैतानि पवित्राणि सर्वेषां धर्मचारिणाम् । अहिंसा सत्यमस्तेयं त्यागो मैथुनवर्जनम् ॥ १ ॥" इत्यादीनि । एवं स्थिते तस्मिन्नभिन्नार्थेऽकरणनियमादौ वाक्ये विशिष्टक्षयोपशमादिवाक्येन सह प्रद्वेषः परसमयप्रज्ञापनेयमितीर्ष्यारूपो मोहो मूढभावलक्षणो वर्त्तते बौद्धादिसामान्यधार्मिकजनस्यापि, विशेषतो जिनमतस्थितानां सर्वनयवादसंग्रहान्मध्यस्थभावानीतहृदयाणां साधुश्रावकाणाम् । अत एवान्यत्राप्यनेनोक्तम्—गुणतस्तत्त्वे तुल्ये संज्ञाभेदागमान्यथादृष्टिः । भवति यतोऽसावधमो दोषः खलु दृष्टिसंमोहः ॥ १ ॥" इति ॥ ६९३ ॥ एतत्सर्वं समर्थयन्नाह;—

सव्वप्पवायमूलं दुवालसंगं जओ समक्खायं । रयणागरतुल्लं खलु तो सव्वं सुंदरं तम्मि ॥ ६९४ ॥

सर्वप्रवादमूलं भिक्षुकणभक्षाक्षपादादितीर्थान्तरीयदर्शनप्रज्ञापनानामादिकारणम् । किं तदित्याह—द्वादशाङ्गं द्वादशानामाचारादीनामङ्गानां प्रवचनपुरुषावयवभूतानां समाहारः, यतः कारणात्समाख्यातं सम्यक् प्रज्ञप्तं सिद्धसेनदिवाकरादिभिः । यतः पठ्यते—"उदधाविव सर्वसिन्धवः समुदीर्णास्त्वयि नाथ! दृष्टयः । न च तासु भवान् प्रदृश्यते प्रविभक्तासु सरित्स्विवोदधिः ॥ १ ॥" अत एव रत्नाकरतुल्यं क्षीरोदधिप्रभृतिजलनिधिनिभं, खलु निश्चयेन, तत् । तस्मात् सर्वमपरिशेषं सुन्दरं यत् किञ्चित् प्रवादान्तरेषु समुपलभ्यते तत् तत्र समवतारणीयम् । इत्यकरणनियमादीन्यपि वाक्यानि तेषु २ योगशास्त्रेषु व्यासकपिलातीतपतञ्जल्यादिप्रणीतानि जिनवचनमहोदधिमध्यलब्धोदयान्येव दृश्यानीति । तेषामवज्ञाकरणे सकलदुःखमूलभूताया भगवदवज्ञायाः प्रसङ्गाद् न काचित्कल्याणसिद्धिरिति ॥ ६९४ ॥ अथाकरणनियमलक्षणमाह;—

परमतस्यापि सद्वचोग्राह्यत्वम्-

पावे अकरणनियमो पायं परतन्निवित्तिकरणाओ। नेओ य गंठिभेए भुज्जो तदकरणरूवो उ ॥ ६९५ ॥

पापेऽब्रह्मसेवादौ शीलभङ्गादिरूपेऽकरणनियम उक्तरूपः, प्रायो बाहुल्येन, परतन्निवृत्तिकरणात् परेषां विवक्षितपापं प्रति कृतात्यन्तोत्साहानां केषांचिद् भव्यविशेषाणां या तन्निवृत्तिः पापनिवृत्तिस्तस्याः करणात्, ज्ञेयश्च ज्ञातव्यः पुनर्ग्रन्थिभेदे उत्कटलक्षणमोहग्रन्थिविदारणे भूयः पुनरपि तदकरणरूपस्तु व्यावर्त्तितपापाकरणरूप एव। इह यथा कस्यचिन्नीरोगस्यापि दुर्भिक्षादिषु तथाविधभोजनाभावात् शरीरकार्श्यमुत्पद्यते, अन्यस्य तु पूर्यमाणभोजनसंभवेऽपि राजयक्ष्मनाम्नो रोगविशेषात्। तत्र प्रथमस्य समुचितभोजनलाभेऽविकलस्तदुपचयः स्यादेव। द्वितीयस्य तु तैस्तैरुपचयकारणैरुपचर्यमाणस्यापि प्रतिदिनं हानिरेव। एवं सामान्यक्षयोपशमेन निवृत्तिमन्त्यपि कृतानि पापानि सामग्रीलाभात् पुनरपि समुज्जृम्भन्ते। विशिष्टक्षयोपशमवतस्तु, सम्पन्नराजयक्ष्मण इव शरीरं, तावत् पापं प्रतिभवं हीयते यावत्सर्वक्लेशविकलो मुक्तिलाभ इति। परेषां चामी स्वाचारनिश्चलताबलात्तैस्तैरुपायैः पापे निवृत्तिहेतुर्जायत इति ॥ ६९५ ॥ अथात्र ज्ञातानि वक्तुमिच्छुराह;—

णिवमंतिसेट्ठिपमुहाण णायमेत्थं सुयाउ चत्तारि। रइबुद्धिरिद्धिगुणसुंदरीउ परिसुद्धभावाओ ॥ ६९६ ॥

नृपमंत्रिश्रेष्ठिप्रमुखानां राजमन्त्रिश्रेष्ठिपुरोहितानामित्यर्थः, ज्ञातमुदाहरणमत्र पापाकरणनियमे सुता दुहितरश्चतस्रः। ताश्च नामतो रतिबुद्धिऋद्धिगुणसुन्दर्यः, सुन्दरीशब्दस्य प्रत्येकं योजनात् रतिसुन्दरी बुद्धिसुन्दरी ऋद्धिसुन्दरी गुणसुन्दरी चेति। कीदृश्य इत्याह—परिशुद्धभावाः शरदिन्दुसुन्दरशीलपरिणतय इति ॥ ६९६ ॥

अथासां कथानकानि संगृह्णन् साकेतेत्यादिकां गाथाद्वात्रिंशतमाह;—

साकेए रायसुया सड्ढी रतिसुंदरित्ति रूववई । नंदणगसामिणोढा सुयाए रागो उ कुरुवतिणो ॥ ६९७॥
जायणदाणा विग्गह गह रागनिवेयणम्मि संविग्गा । तन्निवत्तण चिंतण चाउम्मासम्मि वयकहणा॥६९८॥
पडिवालणं तु रण्णो तीए तह देसणा असक्कारो । पुन्नम्मि य निब्बंधे फलवमणं तहवि न विरागो ॥ ६९९॥
किं एत्थ रागजणणं अच्छीण पयावितो न मोल्लंति । संवेगा तद्दाणं विम्हियरन्नो विरागो य ॥ ७०० ॥
गंभीरदेसणा उ उभयहियमिणंति पावरक्खा य । रन्नो बोही तोसो करेमि किं चयसु परदारं॥ ७०१ ॥
वयणं तोसा अकरणणियमो तीए एत्थ वत्थुम्मि। रन्नो सोगा उस्सग्ग देवया अच्छि णिवथेज्जं॥ ७०२ ॥
एत्थेव मंति धूया एरिसिया बुद्धिसुन्दरी नाम । पासायले य दिट्ठा रन्ना अज्झोववन्नो य ॥ ७०३ ॥
चेडीपेस अणिच्छे मंतिग्गह मंतभेयकवडेण । पत्तियण मोक्ख तब्बंदिधरण कहणम्मि संवेगो ॥७०४॥
तन्निवत्तणचिंता देसण निब्बंध तक्कहा चेव । नियविद्धरूवमयणासुचिभरियसमप्पणे सा हं ॥७०५॥
निवतोस एरिसच्चिय छड्डिहिसि न जातु भंगखिवणाउ। साहुकयं निव हिरिया पावयरा हंत संवेगो ७०६॥

उदाहरणद्वारगाथाः—

देसण निवसंबोही तुट्ठो परदारचागहरिसाओ। पसंस अकरणणियमो मोयणा तह य सक्कारो७०७॥
एत्थेव सेट्ठिधूया एरिसिया रिद्धिसुंदरी नवरं। परिणीया सड्ढेणं धम्मेणं तामलित्तीए ॥ ७०८ ॥
परतीरवहणभंगे अण्णागम दिट्ठ राग धम्मस्स। खेवो भंगे जीवण मिलणा कहणम्मि संवेगो॥७०९॥
अन्नत्थ गमणठाणं इयरस्सवि मच्छभत्तओ वाही। देवा तत्थागमणं दंसण पतिकहणमाणयणं॥७१०॥
आसासण वेज्जाण य पुच्छणा किरिय सम्म पडियरणं। इयरस्स हिरिय देसण संवेगातो ततो बोही७११॥
पन्नवण किं करेमी परदारच्चायमेव परमधिती। एत्तो अकरणणियमो एयं सिवणागमागमणं ॥ ७१२ ॥
एत्थेव एरिसिच्चियगुणसुंदरिसन्निया पुरोहसुया। तप्पुरवड्डुरागोढा सावत्थिपुरोहियसुएण ॥ ७१३ ॥
वड्डु सवरासय तग्गयनिवेयणा धाडि गहिय कहणाओ। संवेगबोहणिच्छा निव्बंधे वयकहक्खेवो॥७१४॥
भाववियणा ण कित्तिमरोगकरण देसणा य अप्पगया। वड्डु निव्वेया परायण अभयद्दाणाण परिओसो७१५
अहिदंसे जीवावण कहणा संवेग किं करेमित्ति। चय परदारं चत्तं हंत कयत्थो सि पणिहाणा ॥७१६॥
एत्थं अकरणणियमो जाओ संसारबीयडहणो त्ति। उवरिंपि तप्पभावा तप्पालणधम्मवुड्ढीए॥७१७॥

एएण पगारेणं परपुरिसासेवणम्मि काऊण । अकरणणियमं एया णियमेण गया य सुरलोयं ॥ ७१८ ॥
तत्तो चुयाउ चंपापुरीए जायाओ सेट्ठिधूयाओ । रूववती उ तारा सिरि विणयदेविनामाओ ॥ ७१९ ॥
परिणीया जम्मंतरजिणपारणदाणदेवचुयएणं । विणयंधरनामेणं रूववया इब्भपुत्तेण ॥ ७२० ॥
गयसीसे वेयाली दाणरओ दिन्नभोयणे नियमा । बिंदुज्जाणे जिणदंसणाओ सद्धा य दाणं च ॥७२१॥
घुट्ठं च अहोदाणं दिव्वाणि य आहयाणि तूराणि । देवा य सन्निवतिया वसुहारा चेव वुट्ठा य ॥ ७२२ ॥
सद्धातिसया दंसण विणिओगो तीए सावगत्तं च । सुरलोगगमण भोगा चवणं जाओ य सेट्ठिसुओ ७२३
तेणोढा जणवाओ रूववती धम्मबुद्धि निवरागो । निवकडगपीतिकारणगाहाए लिहावणं चेव ॥७२४॥
पसयच्छि रतिवियक्खणि अज्जम भवस्स तुह विओयम्मि । सा राई चउजामा जामसहस्सं व वोलीणा ॥
भुज्जग्गह तत्तो देवि चेडिवासपुडयम्मि किल दिट्ठा । कइयवकोवो पउरम्मि पेसणा लिविपरिक्खणया ॥
बहुसो विमरिसियालोयणा य मिलियत्ति तह निवेयणया । इय दोसगारि एसो णायं तुब्भेहिं एयंति ७२७
गिहमुद्दा पत्तिग्गह कुरूवसंका जिणागमे पुच्छा । कहणं संवेगं मो चरणं सव्वेसिं पव्वज्जा ॥ ७२८ ॥

तत्र च । अत्थि कलाविउलड्ढं कइविसरविरायमाणघणसालं । साएयपुरं गिरिकाणणंव सच्छंदरायसुयं ॥ १ ॥ तत्थ य हयगयनाहो उन्नामियकेसरो अइकरालो । विप्फुरियपोरुसो केसरिव्व नरपोरुसी राया ॥ २ ॥ कमला इव कमलकरा तस्स पिया कमलसुंदरी नाम । रइसुंदरी य दुहिया रइव्व रूवेण सुपसिद्धा ॥ ३ ॥ अह वुद्धिरिद्धिसुयसंपयाहिं निच्चोवलद्धमाहप्पा । मंतिमहिब्भपुरोहा संति पसिद्धा तहिं नयरे ॥ ४ ॥ सिरिदत्त-सुमित्त-सुघोसनामया वहुमया महीपहुणो । रयणायरव्व ते उण नियनियमेरं न लंघंति ॥ ५ ॥ तेसिं लक्खण-लच्छी-ललियाघरिणीण कुच्छिखाणीसु । उप्पन्नमणहरेयं कन्नारयणत्तियं अत्थि ॥ ६ ॥ ता वुद्धिरिद्धिगुणपुव्वसुंदरीनामधेयपयडाओ । उवहसिय-सुरवहूओ तिन्निवि लायन्नरूवेहिं ॥ ७ ॥ गिण्हंतीण कलाउ तासिं एगत्थ लेहसालाए । रइसुंदरीए सद्धिं जाया पीई समगुणाणं ॥ ८ ॥ विउसाण कुलीणाणं धणीण धम्मीण तदियराणं च । पायं तुल्लगुणाणं जायइ जीवाण मित्तत्तं ॥ ९ ॥ नेहनिरंतरयाए ताओ चउरो ति पायमेगत्थ । भुंजंति सुवंति रमंति लोयलोयणकयाणंदा ॥ १० ॥ एसा कज्जवसेण वम्महपिया जाया चउद्धा णु किं, देवी किं व सरस्सई फुडमहो एवंसरूवा ठिया । रूवं णाणगुणं चणण्णसरिसं तासिं समं पेच्छिरो, जाओ विम्हयमाणसो पुरजणो एवं वियप्पाउलो ॥ ११ ॥ अह रिद्धिसुंदरीमंदिरम्मि एयाहि णं रमंतीहिं । निज्झाइया कयाई पवत्तिणी गुणसिरी णाम ॥ १२ ॥ जा मयकलंकमुक्का दूरियदोसुग्गमा थिरसहावा । निच्चमक्खंडायारा अउव्वगहनाहमुत्तिव्व ॥१३॥ वामोउग सुमेहा अदिट्ठदोसायरा अरयसंगा । ससियरधवलंवरसच्छमाणसा सरयलच्छिव्व ॥ १४ ॥ अंगीकयपरमहिमा विउडियकमलायरा हिमोउव्व । किज्जंतसयलदोसा सुसीयला सिसिरमइयव्व ॥ १५ ॥ परहुयमहुरालावाऽऽणंदियभुवणा

वसंतमुत्तिव । गिम्हमया इव कयजणबहुसेया उग्गतवणाहा ॥ १६ ॥ इय सव्वकालसीलं पवित्तचित्तं पवत्तिणिं दट्ठुं । भणियं रायसुयाए वियसंतमुहारविंदाए ॥ १७ ॥ चंदकलव्व सतारा उज्जलवेसा हु साहु का एसा । सहिया समाणवेसाहिं रायहंसिव्व हंसीहिं? ॥ १८ ॥ भणियं वणियसुयाए अम्हगुरूणं पि गउरवट्ठाणं । उग्गतवकिसियंगी एसा समणी समियपावा ॥ १९ ॥ अच्चब्भुयं च सामिणि ! एयाए माणसे विसालम्मि । निम्मलदयकलियम्मिवि न रायहंसो पयं कुणइ ॥ २० ॥ धन्ना नियंति एयं धन्ना वंदंति भत्तिराएण । धन्ना इमीए वयणं निसुणंति कुणंति य सयावि ॥ २१ ॥ इय सोउं सव्वाहिं गंतूणं ताहिं वंदिया गुरुणी । तीएवि सुत्तविहिणा धम्मकहा तासिं पारद्धा ॥ २२ ॥ दुलहं माणुसजम्मं लद्धूणं रोहणंव रोरेण । रयणंव धम्मचरणं बुद्धिमया हंदि घेत्तव्वं ॥ २३ ॥ सिद्धंपि महाविज्जं असरंतो निष्फलं जहा कुणइ । तह धम्मपमाइल्लो हारइ पत्तंपि मणुयत्तं ॥ २४ ॥ जह पत्थणालसाणं चिंतामणिणो न देंति धणरिद्धिं । धम्मचरणालसाणं तह विहलो मणुयजम्मोवि ॥ २५ ॥ जह दुलहं कप्पतरुं दट्ठुं मग्गइ वराडियं मूढो । मोक्खफले मणुयत्ते तह मूढो मग्गए विसए ॥ २६ ॥ तो गिण्हह सम्मत्तं पडिवज्जह संजमं धूयावज्जं । तप्पह तवं महंतं जइ मग्गह जम्ममरणंतं ॥ २७ ॥ छूढं संजमकोट्ठे ताविज्जंतं तवग्गिणा धणियं । मुंचउ कम्मकलंकं जीवसुवन्नं न संदेहो ॥ २८ ॥ देहो धुवं विणासी तवसंजमसाहणं फलं तस्स । वोलइ हुलियं जीवं ता मा धम्मे पमाएह ॥ २९ ॥ इय गणिणिमुहमयंका झरियं वयणामयं पियंतीणं । मिच्छत्तविसमसेसं णट्ठं तासिं खणद्धेण ॥ ३० ॥ तो ताहिं सप्पसायं भणियं भयवइ ! न अन्नहा एयं । जं तुमए आइट्ठं किंतु वयं मंदसत्ताओ ॥ ३१ ॥ जओ ॥ उप्पाडिओवि तुब्भेहिं अक्कतूलंव एस हेलाए । तवचर-

णभरो अम्हं भामइ गिरिरायगुरुययरो ॥ ३२ ॥ ता मोहविनडियाणं पडियाण पमायकंदरे णीए । हत्थालम्बसमाणं देहि गिहत्थोचियं धम्मं ॥ ३३ ॥ कलिऊण जोग्गयं मग्गसाहणे साहुणी पहाणाए । दिन्नं तासु विसुद्धं सम्मत्तं निम्ममत्ताए ॥ ३४ ॥ भणियं च जइ न सक्कह सयाणुवयगुणवए धरिउं । तहवि परपुरिससंगे अकरणनियमं दढं कुणह ॥ ३५ ॥ पावं मयं न कीरइ विणियत्तिज्जइ परोवि पावाए । मइविहवा नयनिउणं अकरणनियमस्सरूवमिणं ॥ ३६ ॥ इत्तो वित्थरइ जए विमला आचंदसूरियं कित्ती । इत्तो कल्लाणपरंपरेण पाविज्जए मुत्ती ॥ ३७ ॥ वट्टंति वसे तियसा चिंतियमेत्ताइं सव्व-कज्जाइं । संपज्जंति जियाणं एत्तो एत्थेव जम्मम्मि ॥ ३८ ॥ उचियं कुलंगणाणं परलोयसुहावहं च तुम्भेहिं । आइट्ठमोसहं जह मिट्ठं गुरुरोगहरणं च ॥ ३९ ॥ इय जंपिरीहिं हरिसुल्लसंतगत्ताहिं ताहिं सव्वाहिं । गुरुबहुमाणपहाणो पडिवन्नो एस वरनियमो ॥ ४० ॥ पालंतीण य एयं जिणगुरुसक्कारकरणनिरयाणं । जिणमयसुइरसियाणं सुहेण कालो गओ कोइ ॥ ४१ ॥ अह नंदणम्मि नयरे चंदनरिंदेण निययदूयाओ । रूवाइसओ रइसुंदरीए निसुओ हिययहारी ॥ ४२ ॥ अणुरायरसाइमया तेण निउत्तो तयत्थणे मंती । लद्धा य तेण पडिवत्तिनिउणमइमग्गमाणेण ॥ ४३ ॥ तओ विच्छड्डेण सुमहया विसज्जिया राइणा सुहमुहुत्ते । लच्छिव्व पुन्ननिहिणो सयंवरा तस्स सा पत्ता ॥ ४४ ॥ अह वासरे पसत्थे वत्ते वीवाहमंगले रम्मे । वद्धावणयाणंदो नंदणनयरे पवित्थरिओ ॥ ४५ ॥ किं एसा सग्गवहू किं वा पायालकण्णगा धण्णा । लच्छी गोरी विज्जाहरिव्व मयणप्पिया किंवा ॥ ४६ ॥ पइभवणं पइहट्टं पइमग्गं पइसहं पइनियाणं । सुव्वंति तम्मि नयरे इय नरनारीगणुल्लावा ॥ ४७ ॥ कालेण निक्कलंको चंदो चंदोव्व तीए जोण्हाए । जाओ जयम्मि पयडो संपत्तविसुद्धप-

क्खाए ॥ ४८ ॥ अन्नदिणे कुरुवइणो महिंदसीहस्स संतिओ दूओ । चंदनराहिवपुरओ संपत्तो भणिउमाढत्तो ॥ ४९ ॥ संदिट्ठं मह पहुणा अम्हं तुम्हं च पुवपुरिसाणं । इयरजणासामन्नो आसि दढं नेहपडिबंधो ॥५०॥ ते च्चिय सुया सुजाया चिट्ठंति धयव्व निययवंसग्गे। दुवायहयावि न जे मुयंति पुव्विल्लसंबंधं॥ ५१ ॥ सायरनिसायराण महेसिहंडीण मिहिरनलिणीणं । दूरेवि वसंताणं पडिवन्नं नन्नहा होइ ॥ ५२ ॥ किंवा भणउ अन्नं अगन्नसोजण्णमुवहंतस्स । सव्वं पओयणं मे कहियव्वं सवहा तुमए ॥५३॥ अन्नच्च नवोढा जा सुवइ रइसुंदरी पिया देवी । तं अम्हं पाहुणिगं पेससु संमाणिमो जेण । ॥ ५४ ॥ जो मन्निज्जइ संयणो तस्स कलत्तंपि गउरवट्ठाणं । जम्हा पुत्तम्मि पिए होइ पियं पुत्तवेढणयं ॥ ५५ ॥ सोऊण दूयवयणं भणियं चंदेण ईसि हसिऊण । सव्वस्स जणियपणया भण कस्स न वल्लहा सुयणा ? ॥ ५६ ॥ भत्ती परोवयारो सुसीलया अज्जवं पियालवणं । दक्खिन्नविणयवाया सुयणाण गुणा निसग्गेण ॥ ५७ ॥ ता दूय! जुत्तमेयं संदिट्ठं अम्ह तुह नरिंदेण । उत्तमजसा हु सुयणा नियकुलमेरं न लंघंति ॥ ५८ ॥ अम्हाणवि कहियव्वं पओयणं सव्वमेव जं उचियं । देवीएपेसणे पुण अज्जवि न हु अवसरो कोवि ॥ ५९ ॥ वायापडिवत्तीएवि कलिओ नेहो महिंदसीहस्स । किं वज्झगोरवेणं पढंति खलु पंडिया जेण ॥ ६० ॥ वज्झंति मुक्खविहगा नेहविहूणेण वज्झदाणेण । छेयाणं बंधणं पुण नन्नं सब्भावभणियाओ ॥ ६१ ॥ तहा ॥ वाया सहस्समइया सिणेहनिज्झाइयं सयसहस्सं । सब्भावो सज्जणमाणुसस्स कोडिं विसेसेइ ॥ ६२ ॥ अह भणइ पुणो दूओ देवीदंसणसमूसुओ देवो । ता न हु जुत्तं तुम्हंववज्जणं अन्नहा काउं ॥ ६३ ॥ ताव सुहओ गइंदो जामज्जायं धरेइ हिययम्मि । अन्नह रुट्ठो दारुणभयंकरो कस्स नो होइ ? ॥ ६४ ॥ तुह चेव हियं भणिमो

कीरउ सामेण तस्स आएसो । अन्नह बलिमड्डाए गहिउमणो सोम ! एकलियं ॥ ६५ ॥ ताव कयभिउडिभंगो पभणइ चंदो अओ कुलायारं । पालिउमिच्छइ स निवो मग्गंतो परकलत्ताइं ॥ ६६ ॥ अहवा ॥ जं छण्णं आयरियं तइया जणणीए जोव्वणमएण । तं पयडिज्जइ इण्हिं सुएहिं सीलं चयंतेहिं ॥ ६७ ॥ किं दूय ! घडइ एयं जंपंतो ! (जीवंतो) नियपियं मुयइ कोवि । अप्पेइ पन्नगो किं जीवंतो मत्थयाहरणं ? ॥ ६८ ॥ दूमिज्जंति नरिंदा छुप्पंते चंददिणयरकरेहिं । नियकलत्ते जे ते कह तं पेसंति परगेहं ॥ ६९ ॥ पुणरवि दूओ जंपइ नरवइ ! निसुणेहि सत्थपरमत्थं । आया हु रक्खियव्वो सययत्ता जओ भणियं ॥ ७० ॥ मित्तेहिं धणं रक्खह दारं रक्खह धणेण मित्तेहिं । नियजीवियं सुरक्खह धणेण दारेहिं मित्तेहिं ॥ ७१ ॥ इय सो समुल्लवंतो नरवइमित्तेण चंडसीहेण । निब्भच्छिऊण हत्थं निच्छूढो अद्धयंदेण ॥ ७२ ॥ गंतूण तेण सिट्ठे कुविओ धणियं महिंदसीहोवि । चलिओ निम्मज्जाओ जलहीवप्पवलपवणेण ॥ ७३ ॥ अविय ॥ करिवरगुरुकल्लोलो फुरंतघणपुंडरीयडिंडीरो । पसरंतपउरवाहो अइभीमो खुहियजलहिव्व ॥ ७४ ॥ सोऊण तमासन्नं चंदनरिंदो विवड्ढियामरिसो । विप्फुरियरणुच्छाहो पत्तो सवडम्मुहो तुरियं ॥ ७५ ॥ नियनियसामिय कज्जुज्जयाण जसलालसाण तो सहसा । दोण्हंपि अणीयाणं पयट्टमाओहणं भीमं ॥ ७६ ॥ सुहडेहिं समं सुहडा जुडिया तह साइणोवि साईहिं । रहिएहिं महारहिणो निसाइणो पुण निसाईहिं ॥ ७७ ॥ खित्तं च खणेण पडिप्पहेण चंदस्स सेन्नमियरेण । थेवं वहुणा सरियाजलंव जलनाहनीरेण ॥ ७८ ॥ अह पवणजवणउत्तुंगतुरंगजुत्तं रहं समारूढो । रोसानलदुप्पेच्छो सयमेव समुट्ठिओ चंदो ॥ ७९ ॥ तो कुंताहयकुंजरविरसियभज्जंतसेसदोघट्टं । मोग्गरपहारवज्झं तरहवरुत्तट्ठहयथट्टं ॥ ८० ॥ अणवरयवारधोर-

णिविज्झंतपलायमाणपाइक्कं । खित्तं तेण रिउवलं केसरिणा हरिणजूहंव ॥ ८१ ॥ ता उट्ठिओ सुरुट्ठो महिंदसीहोवि जीविय-निरीहो । जायं च वणगयाणव तेसिं दोण्हवि चिरं समरं ॥ ८२ ॥ कहकहवि गयाघायासाइयमुच्छो छलं लहेऊण । भवियव्वयानिओया वद्धो चंदो महिंदेण ॥ ८३ ॥ भो साहु साहु सुपुरिस! निव्वडिओ अज्ज ते सुहडवाओ । इयजंपिरेण मंतिस्स अप्पिओ जीयरक्खत्थं ॥ ८४ ॥ गंतूण तओ तुरियं पलायमाणम्मि चंदसेन्नम्मि । हाहारवं कुणंती गहिया रइ-सुंदरी तेण ॥ ८५ ॥ मोयाविऊण चंदं रइसुंदरिलाभवड्ढियाणंदो । पत्तो नियम्मि नयरे भणिऊण तइं समारूढो ॥ ८६ ॥ सुंदरि! सुयमेत्ताहे अणुराओ मे तुमम्मि संजाओ । तव्वसएण य विहिओ संरंभो एत्तिओ एस ॥ ८७ ॥ ता एस पयास-तरू साहलं लहउ तुह पसाएण । पडिवज्ज सुयणु! संपइ कुरुजणवयसामिसीलत्तं ॥ ८८ ॥ तो चिंतइ चंदपिया धिरत्थु संसारविलसियं पावं । रूवंपि मज्झ एवं अणत्थमूलं जओ जायं ॥ ८९ ॥ जं किर एयनिमित्तं संपत्तो पाणसंसयं दइओ । एसोवि मुक्कलज्जो इच्छइ एवं नरयवायं ॥९०॥ अवियाणिय मह चित्तं कामग्गहमोहिएण एएण । हा कह कओ निरत्थो संहारो भूरिसत्ताण? ॥ ९१ ॥ किं वहुणा ते धन्ना संपत्ता मुत्तिमुत्तमं जे उ । जम्हा ते जीवाणं न कारणं दुहलवस्सावि ॥ ९२ ॥ कह नाम रक्खियव्वं सीलं एयाओ पावचरियाओ । अहवावि कालहरणं भणियं असुहस्स नीईए ॥ ९३ ॥ ता-सामपुव्वगं चिय कालविलम्वं इमं विहावेमि । सामं विणा ण तीरइ वारिउमेसो जओ लुद्धो ॥ ९४ ॥ इय भाविऊण पभ-णइ कलिया गाढाणुरागया तुज्झ । पत्थेमि अओ किंचि जइ न कुणसि पत्थणा भंगं ॥ ९५ ॥ भणइ निवो जीयस्सवि पहवसि तं तहवि जंपसि किमेवं? । जो देइ सिरं सुंदरि! सो किं जाइज्जए निउणं? ॥ ९६ ॥ अहवा तिलोयमंदिरमज्झं-

गयं दुक्खंपि जाणाहि । मंगम्मि अवस्सं तणंव तुलिऊण जीयंपि ॥ ९७ ॥ रइसुंदरीए भणियं अलाहि अन्नेण एत्तियं भणिमो । मा रंभयवयभंगं कुणसु महं जाव चउमासं ॥ ९८ ॥ पडिभणइ पत्थिवो तो वज्जपहाराओ दारुणं एयं । तहवि गुणाणाभंगो न हु कायव्वोत्ति पडिवन्नं ॥ ९९ ॥ तो रुंदवसणसायरपडिया दीवंव पाविया सहसा । एद्दहमेत्तेणं चिय जाया ना निव्वुया किंचि ॥ १०० ॥ ण्हाणंगरायपमुहं अकुणंती सयलमंगपरिकम्मं । सोसंती य सरीरं निच्चं आयंबिलाईहिं ॥१०१॥ जाया रहक्कवोला परिमोसियमंससोणिया धणियं । सुक्ककडीयडसिहिणा पयडनसा फरुसकेसा य ॥१०२॥ मलकिणकिणियकाया दवदड्ढा कमलिणिव्व नरवइणा । दिट्ठा सा अन्नदिणे पडिपुन्नप्पायवयसमणा ॥ १०३ ॥ भणिया य सुयणु! किं पुण संजाया एरिसी तुहावत्था । किं अत्थि कोइ रोगो दुक्खं वा माणसं तिव्वं ? ॥ १०४ ॥ भणइ रइसुंदरी तो नरवर! वेरग्गओ महाघोरं । पडिवन्नं वयमेयं ओलग्गा तेण जायम्हि ॥ १०५ ॥ पालेयव्वं च मए तहावि अइदुक्करं न वयमेयं । जं वयभंगो नरयस्स कारओ नियमओ भणिओ ॥ १०६ ॥ वज्जरइ तओ राया किं पुण वेरग्गकारणं तुज्झ । जेणेरिसमारद्धं मुद्धे! उग्गं तवोकम्मं ? ॥ १०७ ॥ सा भणइ मेइणीसर! सरीरमेवप्पणो महापावं। वेरग्गकारणं मे पावउदीरगंतदोमनयं ॥ १०८ ॥ अविय ॥ वसमंससुक्कसोणियमुत्तासुइसिंभपित्तपडिहत्थं । दारेहिं नवहिं एयं झरइ सया असुइनीसंदं ॥ १०९ ॥ परिसीलियंपि मुहु मुहु धोवण-धूवण-विलेवणाईहिं । न मुयइ विगंधिभावं सुनियंसियभूसियमसीमं ॥११०॥ अंतो बहिं च जं जं भोगंगमिमस्स सुट्ठु सुहगंधं । उवणिज्जइ णिज्जइ तं इमेण सहसा असुइभावं ॥१११॥ अचंतं दुग्गिसहो गंधो एयस्स खलसरीरस्स । कस्स न करेइ गरुयं वेरग्गं णणु सयण्णस्स ? ॥ ११२ ॥ अन्नं च एस अन्नो

णिविज्झंतपलायमाणपाइक्कं । खित्तं तेण रिउवलं केसरिणा हरिणजूहंव ॥ ८१ ॥ ता उट्ठिओ सुरुट्ठो महिंदसीहोवि जीवि-
यनिरीहो । जायं च वणगयाणव तेसिं दोण्हवि चिरं समरं ॥ ८२ ॥ कहकहवि गयाघायासाइयमुच्छो छलं लहेऊण ।
भवियव्वयानिओया वद्धो चंदो महिंदेण ॥ ८३ ॥ भो साहु साहु सुपुरिस! निव्वडिओ अज्ज ते सुहडवाओ । इयजंपिरेण
मंतिस्स अप्पिओ जीयरक्खत्थं ॥ ८४ ॥ गंतूण तओ तुरियं पलायमाणम्मि चंदसेन्नम्मि । हाहारवं कुणंती गहिया रइ-
सुंदरी तेण ॥ ८५ ॥ मोयाविऊण चंदं रइसुंदरिलाभवड्डियाणंदो । पत्तो नियम्मि नयरे भणिऊण तइं समारूढो ॥ ८६ ॥
सुंदरि! सुयमेत्ताहे अणुराओ मे तुमम्मि संजाओ । तव्वसएण य विहिओ संरंभो एत्तिओ एस ॥ ८७ ॥ ता एस पयास-
तरू साहलं लहउ तुह पसाएण । पडिवज्ज सुयणु! संपइ कुरुजणवयसामिसीलत्तं ॥ ८८ ॥ तो चिंतइ चंदपिया धिरत्थु
संसारविलसियं पावं । रूवंपि मज्झ एवं अणत्थमूलं जओ जायं ॥ ८९ ॥ जं किर एयनिमित्तं संपत्तो पाणसंसयं दइओ ।
एसोवि मुक्कलज्जो इच्छइ एवं नरयवायं ॥९०॥ अवियाणिय मह चित्तं कामग्गहमोहिएण एएण । हा कह कओ निरत्थो
संहारो भूरिसत्ताण? ॥ ९१ ॥ किं वहुणा ते धन्ना संपत्ता मुत्तिमुत्तमं जे उ । जम्हा ते जीवाणं न कारणं दुहलवस्सावि
॥ ९२ ॥ कह नाम रक्खियव्वं सीलं एयाओ पावचरियाओ । अहवावि कालहरणं भणियं असुहस्स नीईए ॥ ९३ ॥ ता-
सामपुव्वगं चिय कालविलम्वं इमं विहावेमि । सामं विणा ण तीरइ वारिउमेसो जओ लुद्धो ॥ ९४ ॥ इय भाविऊण पभ-
णइ कलिया गाढाणुरागया तुज्झ । पत्थेमि अओ किंचि जइ न कुणसि पत्थणा भंगं ॥ ९५ ॥ भणइ निवो जीयस्सवि
पहवसि तं तहवि जंपसि किमेवं? । जो देइ सिरं सुंदरि! सो किं जाइज्जए निउणं? ॥ ९६ ॥ अहवा तिलोयमंदिरमज्झं-

॥ ३२३ ॥

गयं दुल्लंपि जाएहि । संपाएमि अवस्सं तणंव तुलिऊण जीयंपि ॥ ९७ ॥ रइसुंदरीए भणियं अलाहि अन्नेण एत्तियं भणिमो । मा नियमभंगं कुणसु महं जाव चउमासं ॥ ९८ ॥ पडिभणइ पत्थिवो तो वज्जपहाराओ दारुणं एयं । तहवि तुह आणाभंगो न हु कायव्वोत्ति पडिवन्नं ॥ ९९ ॥ तो रुंदवसणसायरपडिया दीवंव पाविया सहसा । एद्दहमेत्तेणं चिय जाया सा निव्वुया किंचि ॥ १०० ॥ ण्हाणंगरायपमुहं अकुणंती सयलमंगपरिकम्मं । सोसंती य सरीरं निच्चं आयंबिलाईहिं ॥१०१॥ जाया खलकवोला परिसोसियमंससोणिया धणियं । सुक्ककडीयडसिहिणा पयडनसा फरुसकेसा य ॥१०२॥ मलकिणकिणियकाया दवदड्ढा कमलिणिव्व नरवइणा । दिट्ठा सा अन्नदिणे पडिपुन्नप्पायवयसमणा ॥ १०३ ॥ भणिया य सुयणु! किं पुण संजाया एरिसी तुहावत्था । किं अत्थि कोइ रोगो दुक्खं वा माणसं तिव्वं ? ॥ १०४ ॥ भणइ रइसुंदरी तो नरवर! वेरग्गओ महाघोरं । पडिवन्नं वयमेयं ओलग्गा तेण जायम्हि ॥ १०५ ॥ पालेयव्वं च मए तहावि अइदुक्करं च वयमेयं । जं वयभंगो नरयस्स कारओ नियमओ भणिओ ॥ १०६ ॥ वज्जरइ तओ राया किं पुण वेरग्गकारणं तुज्झ । जेणेरिसमारद्धं मुद्धे! उग्गं तवोकम्मं? ॥ १०७ ॥ सा भणइ मेइणीसर! सरीरमेवप्पणो महापावं। वेरग्गकारणं मे पायडदीसंतदोससयं ॥ १०८ ॥ अविय ॥ वसमंससुक्कसोणियमुत्तासुइसिंभपित्तपडिहत्थं । दारेहिं नवहिं एयं झरइ सया असुइनीसंदं ॥ १०९ ॥ परिसीलियंपि मुहु मुहु धोवण–धूवण–विलेवणाईहिं । न मुयइ विगंधिभावं सुनियंसियभूसियमवीमं ॥११०॥ अंतो वहिं च जं जं भोगंगमिमस्स सुट्ठु सुहगंधं । उवणिज्जइ णिज्जइ तं इमेण सहसा असुइभावं ॥१११॥ अच्चंतं दुब्भिमहो गंधो एयस्स खलसरीरस्स । कस्स न करेइ गरुयं वेरग्गं णणु सयण्णस्स? ॥ ११२ ॥ अन्नं च एस अन्नो

दोसो एयस्स पावदेहस्स । इय निग्गुणेण इमिणा मोहिज्जइ जं गुणड्ढोवि? ॥ ११३ ॥ एवं विरागजणणिं सोउं तद्देसणं मणागंपि । न हि भाविओ नरिंदो घणंबुणा मुग्गसेलोव्व ॥ ११४ ॥ चिंतइ य अपरिकम्मा एसा अंगे विरागयं पत्ता । होही पुणोवि सत्था णूणं नियमे समत्तम्मि ॥ ११५ ॥ मा कुणसु सुयणु! खेयं पुज्जउ नियमो सुहेण तुह एसो । इय जंपिऊण हसिरो तो राया पडिगओ तत्तो ॥११६॥ अवहिम्मि पुणो पुन्ने वुत्ता भुत्तुत्तरे महिंदेण । उक्कंठिओम्हि सुंदरि! वाढं तुह संगमे अज्ज ॥ ११७ ॥ तो भणियं देवीए सच्चयमाहाणयं इमं जायं । इयरस्स मरणसमओ मग्गिज्जइ पंचहिं सएहिं ॥ ११८ ॥ अज्ज मए वहुकाला परिभुत्तं निद्धमणहरं भत्तं । तेण सरीरे संपइ वट्टइ हल्लोहलो अउलो ॥ ११९ ॥ फुडइ सिरं वियणाए अइरुंदा सूलवेयणा तुंदे । तुट्टंतिव संधीवंधणाणि सव्वाणि समकालं ॥ १२० ॥ इयदा णं भणिरीए मयणहलमलक्खियं कयं वयणे । वमियं च तेण सहसा तक्खणभुत्तं सयलभत्तं ॥ १२१ ॥ भणियं च पेच्छ नरवइ! एय-सरीरस्स असुइरूवत्तं । तविहमणुन्नमन्नं खणेण असुईकयं जेण ॥ १२२॥ अन्नं च सुहय! साहसु अइसयछुहिओवि कोवि किं एयं । इच्छइ पुरिसो भोत्तुं तुम्हारिसवालिसं मोत्तुं ॥ १२३ ॥ जंपइ पुहइपई तो सुंदरी अह बालिसो कहं होमि?। कह वा एरिसभत्तं भोत्तुं इच्छामि पसयच्छि! ॥ १२४ ॥ इयरी भणइ वियक्खण! पयडं एयंपि किं ण लक्खेसि?। पर-परिभुत्तकलत्तं एत्तोवि विहीणयं होइ ॥ १२५ ॥ सच्चं सुंदरि! एयं इह परलोए विरुद्धमच्चंतं । रागाइरेगओऽहं तहावि तुह संगमे लुद्धो ॥ १२६ ॥ इयजंपिरो नरिंदो भणिओ तीएवि मुकनीसासं । एत्थ निहीणे देहे किं रागनिवंधणं तुज्झ? ॥ १२७ ॥ भन्नइ निवेण ताहे सुंदरि! तवसोसिएवि तव देहे । नयणंबुरुहस्स फुडं मोल्लं पुहवीवि नो होइ ॥ १२८ ॥

णाऊण निच्छयं से उवायमन्नं अपेच्छमाणीए । नियसीलरक्खणत्थं अगणंतीए तणुविणासं ॥ १२९ ॥ रइसुंदरिदेवीए अवलंबिय साहसं महाचोज्जं । उप्पाडिऊण सहसा लोयणजुयमप्पियं रन्नो ॥ १३० ॥ भणियं च गेण्ह सुपुरिस ! इमाइं अइवल्लहाइं हियस्स । कुगइनिवाडणपडुणा अलाहि सेसंगसंगेण ॥ १३१ ॥ दट्ठूण तं विचक्खुं वियलियराओ नरेसरो जाओ । वड्ढियगरुयविसाओ सविम्हओ भणिउमाढत्तो ॥ १३२ ॥ हा सुयणु ! कीस तुमए कयमेवमईवदारुणं कम्मं । मम अप्पणो य दुहदाहदायगं दुक्करं सुट्ठु ॥ १३३ ॥ तीए भणियं नरवर ! मम तुम्ह य सुहनिबंधणं एयं । कडुओसहंव आगाढरोगिणो रोगसमदच्छं ॥ १३४ ॥ जं मइलिज्जइ वंसो वज्जइ भवणे सया अयसपडहो । पाविज्जइ नरयगई नरवर ! परदारसंगेण ॥ १३५ ॥ दालिद्दं दोहग्गं नपुंसगत्तं भगंदरं कोढं । जीवा अणंतखुत्तो लहंति परदारसंगेण ॥ १३६ ॥ निरएसु तिव्वदुक्खं निलंछणमाइ एसु तिरिएसु । जीवा अणंतखुत्तो लहंति परदारसंगेण ॥ १३७ ॥ एयारिसदुक्खाणं चुक्का अहयं तुमं च इत्ताहे । इय उभयहियं एवं कयं मए दुक्करं जइवि ॥ १३८ ॥ अन्नं च । मह दोसेण महायस पावाभिमुहो तुमंपि संजाओ । ता कह दंसेमि नियं वयणं तुह मंदभग्गाहं ? ॥ १३९ ॥ जइ लोयणहाणीए वारिज्जइ तुम्ह दुग्गईगमणं । ता किं न मए लद्धं परत्थसारा जओ पाणा ॥ १४० ॥ एमाइ जुत्तिसारं गंभीरं देसणं निसामंतो । पडिबुद्धो नरनाहो परिओसवसा भणइ देविं ॥ १४१ ॥ सुंदरि ! हियाहियाणं सुट्ठु विभागं तुमं वियाणेसि । ता आइस जमियाणिं जुत्तं मम मंदपुन्नस्स ? १४२ ॥ सा भणइ निवं सुंदर ! कुण विरइं परकलत्तसंगस्स । जेण भवसंभवाणं दुक्खाण न भायणं होसि ॥ १४३ ॥ अणुतावतिव्वहुयवहडज्झंतमणोवणो तओ राया । मन्नंतो धम्मगुरुं तं पडिवज्जइ तयाएसं

॥ १४४ ॥ हा! कह महा सईए कओ अणत्थो मए अणज्जेण । इय सोयनीसहंगो जाओ य विमुक्कवावारो ॥ १४५ ॥ अह रइसुंदरिदेवी सासणदेविं मणम्मि काऊण । काउस्सग्गम्मि ठिया झायंती जिणनमोक्कारं ॥ १४६ ॥ आकंपिया य सहसा तयंतियं देवया समायाया । कुणइ णयणाइं तीसे सविसेसविलाससोहाइं ॥ १४७ ॥ तद्दंसणसीयलवारिवारियासेससोयसंतावो । जाओ थिरयरचित्तो पडिवन्नवए नरवरिंदो ॥ १४८ ॥ मरिसाविऊण बहुहा पच्चइयमहंतएहिं परियरियं । कयवहुविहप्पसायं पेसइ तं नंदणं नयरं ॥ १४९ ॥ संदिट्ठं चंदस्सवि जह एसा मज्झ सोयरी भगिणी । धम्मगुरू परमप्पा महासई देवकयरक्खा ॥ १५० ॥ ता एयाए उवरिं असुहासंका न काइ कायव्वा । खमियव्वो अवराहो ममावि पाविट्ठलट्ठस्स ॥ १५१ ॥ धन्नो तं जस्स घरे तिहुयणलच्छिव्व पंकयदलच्छी । अच्छइ निच्छियसारा एसा सुररक्खिया सक्खा ॥ १५२ ॥ दट्ठूण तं किसंगिं सोऊण महिंदसीहसंदिट्ठं । वुत्तंतं च पवित्तं चंदनरिंदो दढं तुट्ठो ॥ १५३ ॥ तीए सद्धिं सद्धम्मविद्धिसारं मणोरम्मं रज्जं । परिवालिउमारद्धो फुरंतजसकित्तिसंताणो ॥ १५४ ॥ एवं अकरणनियमो सम्मं आराहिओ निवसुयाए । वयणं पवत्तिणीए निरंतरं संभरंतीए ॥ १५५ ॥ छ ॥

अह बुद्धिसुंदरीवि य दिण्णा पिउणा सुसीमनयरम्मि । कयपत्थणस्स वहुसो सुकित्तिणो रायमंतिस्स ॥ १ ॥ उत्तमकलाकलावं पुण्णं ताराहिवंव तं लहिउं । छणजामिणिव्व सुहया सुसोहिया सा जए जाया ॥ २ ॥ अण्णदिणे नरवइणा नीहरमाणेण रायवाडीए । दिट्ठा पासायतले फुरंतकंती सुरवहुव्व ॥ ३ ॥ लायन्नमणन्नसमं तीए दट्ठूण माणसं तस्स । खुत्तं सिलाजउम्मिव संचरिउं तरइ नन्नत्थ ॥ ४ ॥ कामग्गितत्ततणुणा उवायमन्नं अपेच्छमाणेण । तेणण्णदिणे दूई निय-

दासी पेसिया तीसे ॥ ५ ॥ उवलोहिया य तीए विचित्तजुत्तीहिं मणहरुत्तीहिं । निब्भच्छिऊण हत्थं निद्धाडइ चेडियं तत्तो ॥ ६ ॥ तहवि निवो मोहंधो गहिओ कामग्गहेण उग्गेण । ववगयलज्जोऽणज्जो सज्जो गहणुज्जओ संतो ॥७॥ सहसा सपुत्तदारं बंधाविय चारए खिवइ मंतिं । मंतविभेयवराहं पयडं कवडेण जंपंतो ॥ ८ ॥ पउरेहिं 'पहो! विणयं कुणइ एसो इमं'ति विंतेहिं । कहकहवि मोइओ सो ण य मुंचइ सुंदरिं तहवि ॥ ९ ॥ संलवइ उच्चसद्दं भो भो! ता कुणह पच्चयं मज्झ । मुंचिस्सामि इमं तो न अन्नहा अइचिरेणावि ॥ १० ॥ विन्नायतयज्झप्पा णागरया पडिगया विलियचित्ता । अंतेउरं पवेसिय इयरेणवि सुंदरी भणिया ॥ ११ ॥ विन्नत्ता दूईए मह वयणा तहवि किं न मन्नेसि । सोहग्गाओ उवरिं किं मग्गसि मंजरिं मुद्धे! ॥ १२ ॥ को एत्तियं कुणंतो पडिवन्नं होज्ज जइ पुरा तुमए । कज्जम्मि सामसज्झे को चंडं दंडमायरइ? ॥ १३ ॥ एयारिसनिब्बंधा मइ मुणिओ जइ सिणेहसब्भावो । ता मा मामवमन्नसु अखंडिओ होइ जेणेसो ॥ १४ ॥ सोऊण रायवयणं संवेगरसं परं अणुहवंती । तं पडिवोहिउकामा मंतिपिया भणिउमाढत्ता ॥ १५ ॥ एयारिसे अकज्जे रमंति जे होंति हीणजाइल्ला । तुम्हारिसाण नरपहु! नहु छज्जइ एरिसं पावं ॥ १६ ॥ न चयइ मेरं सुयणो ताविज्जंतोवि तिव्वदुक्खेण । पहओवि चंडमरुया लंघइ किं सायरो सीमं? ॥ १७ ॥ रायरिसिणो य तुब्भे दुन्नयनासणनिमित्तमिह सिट्ठा । सयमेव दुन्नयरया कहन्नलोयं निवारिहिह ॥ १८ ॥ अन्नं च पत्थिवाणं अवच्चपाया पया सदेसत्था । ता तत्थ पेमरागो न संगओ नायसाराण ॥१९॥ उत्तमकुलजायाओ जायाओ संति ते अणेगाओ । लज्जसि किं न महंतो हीणाओ मारिसित्थेणा? ॥ २० ॥ पोरुसपयावपायवदवपायपरंगणासमं तेण । मा मा निरसु निरत्थं अयसपसत्थं मयंकम्मि ॥२१॥

इय सोववत्तियं तीए मंतियं संतियंपि मूढस्स । भरियघडस्सव नीरं न तस्स कण्णंतरे थक्कं ॥ २२ ॥ हसिऊण भणइ तो सो सुंदरि! जाणामि निच्छियं सव्वं । किंतु न जुज्जइ एरिसवियारणा णेहरसियाण ॥ २३ ॥ भणियं च । "जत्थु गणंतिहि अत्थु वड्ढइ तुच्छवि पाणपीड रक्खिज्जइ । जत्थु अजुत्तु जुत्तु जोइज्जइ नेहह तासु जलंजलि दिज्जइ ॥ २४ ॥" णाऊण णिच्छयं से कलिऊण य कालजावणाकालं । तं बुद्धिपुव्वयं बुद्धिसुंदरी सायरं भणइ ॥ २५ ॥ जइ एस निच्छओ ते तहावि पडिवज्ज पत्थणं एयं । परिपालिज्जइ नियमा नियमसमत्ती तुमे मज्झ ॥ २६ ॥ जो कुणइ नियमभंगं जोवि य कारेइ कहवि दुब्बुद्धी । ते दोवि हुंति दुहलक्खभायणं भीमभवगहणे ॥ २७ ॥ पडिवन्नमकामेणावि मेइणीसामिणा इमं वयणं । भा होज्ज सज्झसं भामिणीए परिभावयंतेण ॥ २८ ॥ इयरीवि किंचि निव्वुयहियया रन्नो विबोहणोवाए । मग्गंतिच्चिय कालं गमेइ णाणाविणोएहिं ॥ २९ ॥ अन्नदिणे आणाविय सुपसत्थं सित्थयं पसत्थाए । घडियं नियपडिछंदं निउणाए पोत्थकम्मम्मि ॥ ३० ॥ तं पुण अंतो सुसिरं भरियममिज्झस्स दुरहिगंधस्स । बाहिं सुसिलिट्ठं कयसुरहिविलेवणाडोवं ॥ ३१ ॥ तो ईसि हसंतीए गोट्ठिकए आगयस्स भूवस्स । दंसिय भणियं तीए होमि नवा एरिसी अहयं? ॥ ३२ ॥ विम्हियमणेण तेणवि भणियं ते साहु सुयणु! कोसल्लं । सच्चवियं सविसेसं जेण इमं अत्तणो रूवं ॥ ३३ ॥ जस्स तुमं हिययगया निच्छयमाणस्स तस्स फुडमेयं । निउणमणोनिव्वाणं सुंदरि! निस्संसयं कुणइ ॥ ३४ ॥ जइ एवं ता सुपुरिस! धरेहि एयं समंदिरे निच्चं । मुंचाहि मं इयाणिं निबंधणं कुलकलंकस्स ॥ ३५ ॥ इय तीए संलत्ते पडिवुत्तं पत्थिवेण णणु एयं । पवणेण घणा इव झत्ति मज्झ पाणा विलिज्जंति ॥ ३६ ॥ जे तुह संगसुहासा रज्जुनिबद्धा दुहं मए रुद्धा ।

घंडेरुयससया[1] इव अवंधणा ते पलायंति ॥३७॥ मन्ने मम संगाओ एईए संगमो सुहय! सुहओ। अहयं मयणविउत्ता मयणमया चेव जं एसा ॥३८॥ इय चिंतिऊण तीए उवणीया राइणो मयणमहिला। तेण उ सासूयं पिव पणोल्लिया पाविया भंगं ॥ ३९ ॥ दट्ठूण असुइनियरं जंपइ राया किमेरिसं मुद्धे!। वाढं दुगुंछणिज्जं वालाणव चेट्ठियं तुमए? ॥ ४० ॥ सा भणइ देव! एसो नियपडिछंदो मए विणिम्मविओ। एयारिसच्चिय अहं अहवा एत्तो वि हीणयरी ॥ ४१ ॥ जलजलणाइपओगा सोहिज्जंतो विसुज्झई एस। एयं तु मज्झ अंगं नरनाह! न सोहिउं सक्कं ॥ ४२ ॥ असुइम्मि समुप्पन्नं असुईरसएण पावियं विद्धिं। अंतोऽसुइपडिपुन्नं असुइं पज्झरइ सव्वत्तो ॥ ४३ ॥ जं किर इमस्स मज्झे तं जइ बाहिंपि पायडं होज्जा। कायसुणयाण ता को रक्खेज्ज इमं सुदक्खोवि? ॥ ४४ ॥ अविगणिय कुलकलंकं इय कुहियकरंककारणे कीस। वियरसि संचक्कारं तं नारय–तिरियदुक्खाण? ॥ ४५ ॥ तिलतुसमेत्तसुहत्थे मीणा इव मंसपेसियालुद्धा। पाडेहि अप्पयं मा हु धीर! णरयाणले घोरे ॥४६॥ भुंजंतो परदारं दारं पाउणइ नरयगुत्तीए। नय संपावइ पारं पारंपरियाण दुक्खाणं ॥ ४७ ॥ कस्स न सुहय! सुहायइ संगो तुम्हारिसेहिं सुयणेहिं। किंतु न सक्का सोढुं नरए वज्जग्गिजालाओ ॥ ४८ ॥ भोगसुहं मणुयाणं संजायइ केइ परिमिए दिवसे। नरए दारुणदुक्खं सागरपल्लोवमाणेहिं ॥ ४९ ॥ अन्नं च ॥ किं पेच्छसि मम अहियं नरवर! अंतेउराओ निययाओ। जं कुणसि असग्गाहं बालोव्व अनायपरमत्थो ॥ ५० ॥ अवि य ॥ मग्गंति विम्हिया जह एगं चंदं जले जले वाला। तह दुलहं भोगसुहं मूढा अन्नन्ननारीसु ॥ ५१ ॥ इय निसुणंतो सहसा राया

---

[1] ग. 'थोउेरुय'—।

संवेगसारमुल्लवइ । साहु सुभणियं सुंदरि ! नायं तत्तं मएदाणिं ॥५२॥ मोहंधस्स तए मम विवेगचक्खू सुनिम्मलं दिन्नं । नरयागडे पडंतो झडत्ति धरिओ अहं तुमए ॥ ५३ ॥ भण किं करेमि इण्हिं तुज्झ पियं सुयणु ! मंदभग्गो हं । तीए भणियं गिण्हसु विणिवत्तिं परकलत्तस्स ॥ ५४ ॥ तो हरिसपुलइयंगो चक्कोइव दिट्ठउग्गयपयंगो । विरओ परदाराओ राया कयधम्मगुणराओ ॥ ५५ ॥ भो साहु साहु सुपुरिस ! मुणियं तत्तं ऊरीकयं सत्तं । नय मयलिओ सवंसो इय सुंदरीए कयपसंसो ॥ ५६ ॥ खामिय पुणो पुणो तं पूयइ सक्कारियं विसज्जेइ । मंतिस्स य सपसाओ राया पुव्विंव संजाओ ॥५७॥ जिणसासणसरसिरुहं सेसंव सिरे धरंतीए ॥ ५८ ॥

एवं अकरणनियमो अकलंको पालिओ इमीएवि । जिणसासणसरसिरुहं सेसंव सिरे धरंतीए ॥ ५८ ॥

अह तामलित्तिउत्तमचित्तंगयणेगमंगओ धम्मो । वाणिज्जकए सागेयमागओ मुणियजिणधम्मो ॥ १ ॥ तेण य कयाइ विवणिट्ठिएण किर रिद्धिसुंदरी दिट्ठा । सहसा सहीहिं सहिया वच्चंती रायमग्गेण ॥ २ ॥ परिचिंतियं च ताहे अहो असारेवि एत्थ संसारे । एसा सारंगच्छी सारायंतिव पडिहाइ ॥ ३ ॥ जइ कीरइ गिहवासो आसाबंधो य विसयसुहलेसे । ता सह इमीए जुत्तो इहरा उ विडंबणा चेव ॥ ४ ॥ इयचिंतिरस्स अहियं वच्चइ तहियं पुणो पुणो तस्स । वारंतस्सवि बला दिट्ठी गिट्ठिव्व जवसम्मि ॥ ५ ॥ एत्थंतरम्मि देवा कुऊहलालोयवाउलमणाए । तीएवि लोयणाइं सहसच्चिय तम्मि पत्ताइं ॥ ६ ॥ तं पेच्छिउकामाए तत्तो उदिस्स सहियणं भणियं । एसो हला ! नवल्लो दीसइ वाणुंजुओ कोवि ॥ ७ ॥ मुणियमणोभावाए भणियं एगाए ईसि हसिऊण । सच्चं एस नवल्लो दीसइ सहि ! तिलमओ जेण ॥ ८ ॥ अन्नाए संलत्तं सहि ! एसो निउणकरिसगो कोइ । जो उप्पायइ खिलवल्लरेसु सहसा तिले विउले ॥ ९ ॥ अन्नावि आह मुद्धे ! णणु एसो पस्स

ओहरो तेणो । जेण सहिचित्तवित्तं हरियं सबासिं पच्चक्खं ॥ १० ॥ ता उवणिज्जउ मुद्दें! एस महारायगोयरं तुरियं । जेणम्ह सामिणीए अप्पइ सयलं हियरित्थं ॥ ११ ॥ अन्ना भणइ सयं चिय गहिओ एसो हलाणुराएण । नज्जइ जीवियकज्जे महइ अहो! सामिणिं सरणं ॥ १२ ॥ नाया हंत विलक्खा अह पभणइ रिद्धिसुंदरी ताओ । संचलह हला! हुलियं अलं असंबद्धवाएण ॥ १३ ॥ एत्थंतरम्मि सहसा छीयं धम्मेण णियणिमित्ताओ । भणियं च तयवसाणे नमो नमो जिणवरिंदाणं ॥ १४ ॥ तं सुणिय समुल्लसियं अहिययरं रिद्धिसुंदरीएवि । भणियं च चिरं जीवउ जिणिंदभत्तो जणो एस ॥ १५ ॥ आयण्णिय नीसेसं वित्तंतमिणं सुमित्तवित्तेसो । पुच्छइ धम्मसरूवं तयभिन्ने भवजीवोव ॥ १६ ॥ घेत्तूण परियणाओ चेइयजइपूयणेक्करसियं तं । तस्स सयमेव गंतुं वियरइ धूयं सुहमुहुत्ते ॥ १७ ॥ मग्गंताणवि कुलरूवविहवकोसल्लकित्तिकलियाणं । जिणमयवज्झाण वहूण जा न दिन्ना पुरा पिउणा ॥ १८ ॥ संपइ अमग्गिया सा लद्धा धम्मेण जिणमयरएण । अहवा अमग्गियं चिय लहंति सोक्खं जिणमयत्था ॥ १९ ॥ वारिज्जयम्मि वित्ते संपुन्नमणोरहो सह पियाए । कयकायवो धम्मो संपत्तो तामलित्तीए ॥ २० ॥ जायं च तहा तेसिं पेमं निबडियहिययसब्भावं । न सहंति विप्पओगं जह दोवि निमेसमेत्तं पि ॥ २१ ॥ अह अन्नया सभज्जो पोएण महग्घभंडभरिएण । धम्मो धणज्जणत्थं संपत्तो सिंहलदीवं ॥ २२ ॥ तत्तो विढत्तवित्तो पमुइयचित्तो लहुं पडिनियत्तो । पत्तो अंतो रयणायरस्स भवभीमरूवस्स ॥ २३ ॥ भवियव्वयानिओया अतक्कियं चेव दुद्दिणं जायं । उल्लालियकल्लोलो उच्छलिओ कालियावाओ ॥ २४ ॥ दट्ठूण पलयमारुयपहयंव महोदहिं महाभीमं । उल्लम्बिया खणद्धेण णंगरा पोयभियगेहिं ॥ २५ ॥ संकोइओ सियवडो पारद्धा देवयाण

विन्नत्ती । वणियमिहुणेण विहियं सागारं तत्थ संवरणं ॥ २६ ॥ भमिऊण जाणवत्तं चक्काइद्धंव ताव खणमेक्कं । सीमंति- णिहियरयगयं गुज्झं पिव तक्खणा फुट्टं ॥ २७ ॥ परिमुक्कजीवियासं उब्बुडनिबुड्डुणं कुणंतेहिं । कहकहवि फलयजुयलं सुंद- रिधम्मेहिं संपत्तं ॥ २८ ॥ चउपंचवासरेहिं लग्गाइं दोवि एगदीवम्मि । मिलियाइं च कयाइं हरिसविसायं वहंताइं ॥ २९ ॥ सुलहाओ विवयाओ दुलहा सुविसुद्धधम्मसंसिद्धी । इह संसारे घोरे अणोरपारे समुद्दे व ॥ ३० ॥ संपत्तीसु पमोओ न हु जुत्तो आवईसु य विसाओ । जाणियअसारसंसाररूवजिणभणियतत्ताणं ॥ ३१ ॥ धीरेहिं कायरेहि य सोढव्वमवस्समेव सुहदुक्खं । तम्हा धीरेहिं वरं सोढुमिणं बुद्धिमंतेहिं ॥ ३२ ॥ ते धीरा साहसिणो उत्तमसत्ता महायसा पुरिसा । आवइ- गयावि जे इह न धम्मकम्मे पमायंति ॥ ३३ ॥ इय अन्नोन्नं कयदेसणाइं उद्धरियधीरभावाइं । सावयधम्मं सम्मं कुणंति ताइं पसत्ताइं ॥ ३४ ॥ उद्धीकयं च तेहिं दीवतडे भिन्नवाहणियचिंधं । तं पेच्छिऊण पत्ता तत्थ नरा वेडियारूढा ॥ ३५ ॥ भणिओ य तेहिं धम्मो लोयणवणिएण पेसिया अम्हे । जइ एसि जंबुदीवं ता आरुह एत्थ वेडाए ॥ ३६ ॥ ताहे पिया- समेओ धम्मो तं वेडियं समारूढो । आरोविओ य पोयं सगोरवं पोयवणिएण ॥ ३७ ॥ वच्चंति भरहसमुहं सन्नाहकहाहिं पमुइया दोवि । जाव जलणाहकूलं जायमहोरत्तदुगगम्मं ॥ ३८ ॥ अह धम्मभारियं हिययहारियं लोयणो पलोयंतो । वम्महकिसाणुकीलाकवलियकाओ विचिंतेइ ॥ ३९ ॥ अहह चिराओ विहिणा सयलो विन्नाणपगरिसो नियओ । पयडी- कओ इयाणिं रइऊण इमं वरं रमणिं ॥ ४० ॥ अहवा अविरयभावा पगाढसुढियस्स कुसुमचावस्स । मन्नामि हत्थभल्ली जयविजयत्थं इमा सिद्धा ॥ ४१ ॥ किं जोवणेण किंवा धणेण किं जीविएण रूवेण । जइ मे सयं न लग्गइ एसा उक्कं-

ठिया कंठे? ॥ ४२ ॥ णूणं ण चेव इच्छइ नरमन्नं नियभत्तुणो एस । को परिणयचूयफलं मोत्तुं निंबप्फलं असइ? ॥४३॥ एवं स पावकम्मो अणप्पकुवियप्पसप्पगसियप्पा । धम्मविघायाभिमुहो संवुत्तो दूरभवियव्व ॥ ४४ ॥ जायम्मि मज्झरत्ते पसुत्तविक्खित्तपरियणे तेण । खित्तो पमत्तचित्तो धम्मोऽगाहे नईनाहे ॥ ४५ ॥ जाए तओ पहाए अनियंती रिद्धिसुंदरी दइयं । किंकायव्वविमूढा परोविया करुणसद्देण ॥ ४६ ॥ दासत्तंपि पवज्जिय काहं मणनिव्वुइं अहं तुज्झ । कहसु किमन्नं संपइ सक्कइ अम्हारिसो काउं? ॥ ४७ ॥ इयनिसुयतदुल्लावा वियक्खणा लक्खिऊणभिप्पायं । संवेगभावियमणा निंदइ हियए नियं रूवं ॥ ४८ ॥ चिंतइ इमेण णूणं कयमेयं एरिसं महापावं । जं रागगहग्गहिया कज्जाकज्जं न बुज्झंति ॥ ४९ ॥ जुत्तं ममावि णूणं पडिउं रयणायरम्मि रयणीए । जं कंतविउत्ताणं मरणं सरणं कुलवहूणं ॥ ५० ॥ अहवावि वालमरणं पडिसिद्धं जिणमए पयत्तेणं। संभवइ जियंतीए कयाइ सद्धम्मचरणंपि॥ ५१ ॥ ता जीविउंपि जुत्तं किंतु न याणामि कहमि मेऽपाए । अक्खंडियसीलगुणा पाविस्सं जलहिपेरंतं? ॥५२॥ अहवा अत्थि उवाओ सामेणं कालगमणिया एत्थ । आसा-पडिया पुरिसा वासाण सयंपि विसहंति ॥ ५३ ॥ इय चिंतिऊण भणियं का पुण अन्ना गई मह इयाणिं । उत्तरिमो जल-हीओ चिंतिस्सामो तओ उचियं ॥ ५४ ॥ संजायासावंधो पडिवज्जिय तग्गिरं स मोहंधो । परिवालिउं पवत्तो सुणओ इव पोलियासत्तो ॥ ५५ ॥ अह दुन्नयदंसणकुवियदेवयादुप्पउत्तपवणेण । फुडिऊण जाणवत्तं सहसा अदंसणं पत्तं ॥ ५६ ॥ लद्धूण सुकयजोगा संमत्तं पिव सुहावहं फलयं । संसारभीमजलहिं संतिण्णा सुंदरी तेण ॥ ५७ ॥ मिलिया य पुव्वविहडि-यपवहणफलएण पुव्वपत्तस्स । धम्मस्स धम्मजोगा थाणे थाणेसरे तुरियं ॥ ५८ ॥ परिओसामयरससित्तसव्वगत्तेहिं नियय-

मणुभूयं। लक्खियलोयणचरियं परोप्परं पुच्छियं कहियं ॥ ५९ ॥ सोउं लोयणवसणं धम्मो धणियं विसायमावन्नो ।
भणियं च पिए ! धन्ना जिणगणहरमाइणो महाभागा । जेसिं
अवयारकारणम्मिवि कारुणिया सज्जणा हुंति ॥ ६० ॥ अम्ह पुण संनिहाणे दूरे ता सुद्धधम्मपडिवोहो । पिच्छाऽसुहपरिणामो
अब्भासत्था चयंति जीवा असुहभावं ॥ ६१ ॥ जेणम्हं उवयरियं दावियतीरेण अइनिरीहेण । सोवि कह एत्थ पत्तो जीवियसं-
अहियरो चेव संजाओ ॥ ६२ ॥ इय तं सोयंताइं ताइं दिट्ठाइं गामनाहेण । रूवमउव्वं तेसिं दट्ठूण विचंतियं चेवं ॥ ६४ ॥ मय-
देहधणहाणिं? ॥ ६३ ॥ इय तं सोयंताइं ताइं दिट्ठाइं गामनाहेण । विहिविलसिएण केणइ एगागी इह समायाओ ॥ ६५ ॥ तम्हा करेमि
णोव्व पियासहिओ एसो खलु कोवि उत्तमो पुरिसो । विहिविलसिएण केणइ एगागी इह समायाओ ॥ ६५ ॥ तम्हा करेमि
उचियं गोरवमेयस्स देवरूवस्स । अब्भुट्ठाणं च तहा अणुरूवं निययविहवस्स ॥ ६६ ॥ कड्ढिज्जंति गइंदा पंके खुत्ता महा-
गइंदेहिं । आवइवडिया सुयणा सुयणेहिं समुद्धरिज्जंति ॥ ६७ ॥ इय चिंतिऊण वहुमाणसारमाभासिओ वणी तेण ।
धरिओ पवरावासे कयप्पसाओ धुयविसाओ ॥ ६८ ॥ कालोचियववसाया वड्ढंति धणस्सऽणाउलमणस्स । वच्चंति तत्थ
दियहा सुहेण धम्मस्स धन्नस्स ॥ ६९ ॥ सोवि पुण लोयणो कंठपत्तपाणो पुराणकट्ठेण । कट्ठेण णट्ठचित्तो लग्गो तीरे
समुद्दस्स ॥ ७० ॥ कहकहवि लद्धसन्नो ठिओ तयासन्नपल्लिगामम्मि । तत्थ य मच्छाहारे गिद्धो गिद्धोव्व मोहंधो ॥ ७१ ॥
वलियं च से सरीरं रसंसदोसेण थेवदियहेहिं । इय दुट्ठकुट्ठनिद्दानिद्धियचेट्ठो जियइ कट्ठं ॥ ७२ ॥ अविय । धम्मविघाएण
णरो इच्छंतो माणिउं पियसुहाइं । गयबुद्धिलोयणो लोयणोव्व दुहभायणं होइ ॥ ७३ ॥ संपत्तो य भमंतो कयाइ थाणेसरं
दुहकिलंतो । उदयत्थनिग्गयाए दिट्ठो धम्मस्स जायाए ॥ ७४ ॥ संवेगघणघिणारसवसेण उप्फालिओ य दइयस्स । कारु-

ञसारयाए तेणावि गिहं समाणीओ ॥ ७५ ॥ भणिओ था पहसंगमसालस्सव वहुजणसुहयारिचारुचरियस्स । हा कह-
मिमा अवत्था वट्टइ अइदारुणा भवओ? ॥ ७६ ॥ अहवा । गरुयाणं चिय भुवणम्मि आवया न उण हुंति लहुयाण ।
गहकल्लोलगलत्था ससिसूराणं ण ताराणं ॥ ७७ ॥ ता होसु धीरचित्तो मा वह सुमिणे विसायलेसंपि । कारेमि निरुयदेहं
मित्तं वित्तेण वहुणावि ॥ ७८ ॥ एवमणुसट्ठिपुव्वं पडियरिओ सम्ममोसहाईहिं । जाओ य निरुयकाओ सुमित्तसामग्गिसु
कएहिं ॥ ७९ ॥ सोजण्णमणण्णसमं तेसिं दट्ठूण लोयणो धणियं । लज्जामउलियणयणो झायइ सययं निराणंदो ॥ ८० ॥
भद्दं सज्जणचंदणतरूण सव्वंगचंगसंगाणं । डज्झंताणवि जेसिं गंधो भुवणं सुहावेइ ॥ ८१ ॥ अवयारसयाणिवि पम्हु-
संति तणुयंपि णेगमुवयारं । सुण्णहियया सहियया व हुंति सुयणा न नज्जंति ॥ ८२ ॥ एयारिसाणवि मए ववहरियं
निग्घिणं अणज्जेण । मइ पुण पावेवि इमाण माणसं णेहपडिहत्थं ॥ ८३ ॥ तइयच्चिय जलहिजले निहणमहं पाविओ वरं
होंतो । नो कयपावो एएसिं नयणविसयम्मि जीवंतो ॥ ८४ ॥ इच्चाइ चिंतयंतो भणिओ धम्मेण पुन्नकम्मेण । चिंतामि-
लाणवयणो किं चिट्ठसि मित्त ! तुममेवं ॥ ८५ ॥ किं अत्थहाणिजणयं सयणविओगुब्भवं च तुह दुक्खं । किं वावि
वाहिविहियं, सुणाहि णणु एत्थ परमत्थं ॥ ८६ ॥ होही पुणोवि विहवो मिलिही सयणोवि जीवमाणस्स । वाहीवि न
तिट्ठाही चिरं सहाए मइ धरंते ॥ ८७ ॥ गिम्हुण्हसोसियाणवि पुणो सिरी होइ नईतलायाणं । झीणोवि ससी कइवय-
दिणेहिं भुज्जो हवइ पुन्नो ॥ ८८ ॥ झडिऊण पल्लविल्ला पुणोवि जायंति तरुवरा तुरियं । धीराणवि धणरिद्धी गयावि न
हु दुल्लहा एवं ॥ ८९ ॥ अन्नं च । सव्वं चिय सुहदुक्खं पुव्वज्जियसुकयदुक्कयविवाया । जायइ जियाण जं ता को खेओ

सकयउवभोगे ?॥ ९० ॥ जुत्तं च नायतत्तस्स जंतुणो सुकयसाहणं निययं । जत्तो जायइ जम्मंतरम्मि नहु दुस्सहं दुक्खं
॥ ९१ ॥ सोऊण तयणुसट्ठिं जंपइ इयरोवि मुक्कनीसासं । नियदुच्चरियं मोत्तुं न मज्झ दुहकारणं अन्नं ॥ ९२ ॥ तं मह
दढं खु दुक्खं हिययगयं निसियनट्ठसल्लंव । जं खित्तो सि गभीरे समुद्दतीरे तुमं तइया ॥ ९३ ॥ तं दहइ अविस्सामं हिय-
यगयं उस्सुयंव जलमाणं । जं अहिलसिया एसा महासई कूरचरिएण ॥ ९४ ॥ पत्तं पावस्स फलं अचिरेण मए इहेव
जम्मम्मि । अइपावोत्ति य काउं नीओम्हि न पेयवइणावि ॥ ९५ ॥ अहवा डज्झउ निहुय निद्धूमं फुंफुमव्व चिरमेसो ।
इय भाविऊण विहिणा धरिओऽहं पावभरिओवि ॥ ९६ ॥ जत्तियमेत्तं मेत्तय! तुरियं संचरसि कारणे मज्झ । तत्तियमेत्तं
अणुतावपावए खिवसि मं अहियं ॥ ९७ ॥ इय विविहं पलवंतो भणिओ सो रिद्धिसुंदरीएवि । धन्नो सि जेण पावे पच्छा-
यावं वहसि एवं ॥९८॥ जं काऊणवि पावं पावा पावंति परमपरिओसं । धीरा न कुणंते च्चिय कएवि अणुताविणो दुक्खं
॥ ९९ ॥ को वा तुहेत्थ दोसो अन्नाणवियंभियं खु तं सव्वं । अंधस्स कूवपडणे को देइ बुहो उवालंभं? ॥ १०० ॥ ता
उज्झसु अण्णाणं लग्गसु मग्गम्मि सुद्धपण्णाणं । कुण आयहिए बुद्धिं धरेहि निच्चं मणविसुद्धिं ॥ १०१ ॥ रक्खेहि सुकय-
वित्तं पंचेंदियतक्करेहिं हीरंतं । मा दालिद्ददुहत्तो सोयइहिसि कुजोणिसंपत्तो ॥ १०२ ॥ जं पेच्छियावि पुरिसा मायण्हिय-
मोहिया कुरंगोव्व । अलियसुहासानडिया पडंति वयणे कयंतस्स ॥ १०३ ॥ वरमिह विसमुवभोत्तुं वरं पविट्ठं जलंतजल-
णम्मि । नय इंदियवसयाणं जत्थ व तत्थ व मणं काउं ॥ १०४ ॥ मायंगमीणपन्नगपयंगसारंगपमुहसत्तोहा । इंदियवसेण
मूढा लहंति वहबंधमरणाइं ॥१०५॥ मणुयावि पेच्छ निच्चंपि दुत्थिया इंदियत्थवित्थारं । पेच्छंता पत्थिवपत्थिणाइणा णणु-

किलिस्संति ॥१०६॥ विसयाण कए मूढा कुणंति चित्ताइं पावकम्माइं। निवडंति अपुन्नमणोरहावि नरए महापावा ॥१०७॥
जे उण विसयपरम्मुहहियया सवण्णुसासणे लीणा । तेसिं सुरनरसिवपयसुहाइं करपल्लवत्थाइं ॥ १०८ ॥ इच्चाइ निसा-
मेंतो पडिवुद्धो लोयणो भणइ सम्मं । सुट्ठु सुदिट्ठो मग्गो सुंदरि! तुमए सउण्णाए ॥ १०९ ॥ तं मज्झ गुरू सुंदरि! ता
आइस किं करेमि एत्ताहे? । तीए भणियं परदारवज्जणं कुणसु जाजीवं ॥ ११० ॥ एवंति पहिट्ठमणो पडिवन्नाणुव्वओ य
सो तीए । उववूहिओ खमाविय गओ सनयरं निरुयदेहो ॥ १११ ॥ धम्मोवि पियासहिओ अज्जिइच्छियधणो सुहसुहेण ।
गंतूण तामलित्तिं पवालिओ नियकुलायारं ॥ ११२ ॥ इय रिद्धिसुंदरीए गुरुजणवहुमाणपूयपावाए । सम्मं अकरणनिय-
मोऽणुवालिओ सुद्धभावाए ॥ ११३ ॥

गुणसुंदरीवि सुरसुंदरीव वियसंतसारसुंदेरा । संपत्ता जणमणहारहारयं तारतारुण्णं ॥ १ ॥ दिट्ठा य सहीसहिया कयाइ तणएण वेयसम्मस्स । वडुएण वेयरुइणा जोव्वणगुणरूवमत्तेण ॥ २ ॥ परिचिंतियं च धन्नो अज्जाहं जं पलोइया अज्जा । पउमव्व पउमपाणी अणमिसनयणा सुरवहुव्व ॥ ३ ॥ अविय । "पंकय पंकि वहोडिय कुवलय बुद्धदहि, बिंबविंबाडि घल्लिय ससहरु खित्तु नहि । निम्मिवि करु णयणाऽहर मुह लीलावइहि, उच्चिट्ठी निय सिट्ठि विनाइ पयावइहि ॥ ४ ॥" तहा । कासकुसुमंव मन्ने सुनिप्फलं जम्मजीवियं नियय‍ं । जइ ता इमा मयच्छी न विसयलच्छीव मम गेहे ॥ ५ ॥ इय विविहं झायंतो मयणानलताविओ ठिओ एसो । जा नयणगोयराओ पत्ता अन्नत्थ सा मुद्धा ॥ ६ ॥ नायाकूएहिं गिहं नीओ मित्तेहिं देहमित्तेण । मणभमरो पुण तीए मुहारविंदे च्चिय चहुट्टो ॥ ७ ॥ अवउज्झिय भोयणमज्जणाइआवस्सओ मयण-

पुत्तसिणेहाइसया सयमेव पुरोहिओ पुणो तेण ।, कन्नं विमवसओ । मित्तेहिंतो कहमवि विन्नाओ वेयसम्मेण ॥ ८ ॥ पुत्तसिणेहाइसया सयमेव पुरोहिओ पुणो तेण ।, कन्नं विमग्गिओ सो पडिवत्तिपुरोहियं वहु सो ॥ ९ ॥ सावत्थिपुरोहियनंदणस्स दिन्नत्ति तेण नो दिण्णा । उत्तमजणाण णूणं नन्नहा होइ पडिवन्नं ॥ १० ॥ रागग्गहेण नडिओ वियडमणो दुक्खसंकडावडिओ । णहु होइ अवेयरुई वेयरुई तहवि तविसए ॥ ११ ॥ सच्चं वामो कामो जं जं अइदुलहं पराहीणं । वियरइ तत्थणुरायं साहीणे नायरं कुणइ ॥ १२ ॥ वम्महपित्तपलित्तो तो सो गुणसुंदरीनिहियचित्तो । सिक्खइ मंतपयाइं इच्छइ उवाइयसयाइं ॥ १३ ॥ नवरं ऊसरववियं वीयं व फलंति ताइं नो तस्स । आरंभा पुन्नविवज्जियाण कत्तो फलं देंति ? ॥ १४ ॥ परिणीया य कयाई सावत्थीआगएण सुमुहुत्ते । पुन्नाहिएण विहिणा सा बाला पुन्नसम्मेण ॥ १५ ॥ घेत्तूण तं मयच्छिं नियनयरिं पडिगओ पुरोहसुओ । इयरो विसायविहुरो छोहियकियवोव्व संजाओ ॥ १६ ॥ वियलियकुलाभिमाणो विरलीकयदेवविप्पबहुमाणो । वट्टइ अट्टवसट्टो सो तइया वेयरुइभट्टो ॥ १७ ॥ पीयासवोव्व धुत्तीरिओव्व विसघारिओव्व गहिलोव्व । जाओ तओ वराओ कज्जाकज्जाइमइविमुहो ॥ १८ ॥ अण्णदिणे संभाविय किं तीए वज्जियस्स जीएण । अवउज्झिऊण सव्वं सागेयाओ विणिक्खंतो ॥ १९ ॥ चलिओ सावत्थिं पइ तल्लाभोवायमग्गणसयण्हो । पत्तो गिरिदुग्गगिरिं पल्लिं सवराण सुविसालं ॥ २० ॥ ओलग्गिउं पवत्तो तयहिवइं विणयसारमच्चंतं । जाओ पच्चयठाणं कमेण सो सवरपवरस्स ॥ २१ ॥ अब्भत्थिओ विसत्थो व्रडुणा सवराहिवो अह कयाई । सावत्थिपुरोहियमंदिरम्मि धाडीनिमित्तेण ॥ २२ ॥ पडिवज्जिऊण तेणवि लक्खिय थक्केहिं चरनरेहिं तओ । दिन्ना झडत्ति धाडी निहेलणे पुन्नसम्मस्स ॥ २३ ॥ अवसोयणिविज्जाए पसुत्तपायम्मि परियणे सहसा । सव्वं से घरसारं

अवहरियं सवरविसरेण ॥ २४ ॥ वडुएणवि विलवंती गहिया गुणसुंदरी पहिट्ठेण । संपाविया य पल्लिं महुरगिरं संठवंतेण ॥ २५ ॥ भोयणवत्थाहरणं संपायंतेण सवमक्खूणं । मणहरवयणविणोया पसाइया वासरे केइ ॥ २६ ॥ अन्नम्मि दिणे भणिया तुह सुयणु! गुणक्कणेहिं विविहेहिं । जं तइया मम हरियं हिययधणं तं समप्पेहि ॥ २७ ॥ वियरामि सुन्नवुण्णो तेण विणा जीवियंतपत्तोघ । कुणसु दयं ता धम्मिणि! किं चिट्ठसि निट्ठुरा सुट्ठु ॥ २८ ॥ अन्नं च । निवससि हियए सुइ-णेसु दीससे दिसिमुहेसु घोलेसि । फुरसि फुडं जीहग्गे विहिणा दूरीकया जइवि ॥ २९ ॥ इयजंपिरे सवियक्कमेव गुणसुं-दरीए संलत्तं । नाहं मुणेमि सुंदर! इमस्स भणियस्स परमत्थं ॥ ३० ॥ कइयावहं वहरियं को सि तुमं कत्थ ते सुपुवा हं । इय पुच्छिएण वडुणा निवेइयावेइयं निययं ॥ ३१ ॥ तं सोऊणं चिंतइ इणमो गुणसुंदरी सुसंविग्गा । ही गरुओ अणुवंधो दीसइ एयस्स मूढस्स ॥ ३२ ॥ एगागिणी असरणा अणज्जमेच्छाण मज्झयारम्मि । एत्तो रागंधाओ न याणिमो कह णु छुट्टिस्सं? ॥ ३३ ॥ अहवा । अवि चलइ मेरुचूला उदेइ सूरोवि पच्छिमदिसाओ । मइलेमि जियंती नियकुलं च सीलं न कइयावि ॥ ३४ ॥ नय एरिसो वराओ एगंतेणेव निग्गुणो जेण । पत्थेइ नीइ निउणं मज्झाए खंडइ न सीलं ॥ ३५ ॥ ता एस वोहियबो न खंडियबं च अत्तणो सीलं । एवं पवत्तिणीए आएसो पालिओ होइ ॥ ३६ ॥ मायावि एत्थ कज्जे पउंजियवा असंकहिययाए । जं पावजणे सट्ठं उवइट्ठं नीइसत्थेसु ॥३७॥ इय चिंतिय भणिओ सो जइ एवं उज्जओ तुमं आसि । ता कीस ण तइयच्चिय तुमए जाणावियं मज्झ? ॥ ३८ ॥ तइ सन्निहिए सुहए किं कज्जं मज्झ दूरगमणेण । को फलियंवयपत्तो दूरत्थं सिंवलिं महइ ॥ ३९ ॥ ण य परलोगविरुद्धं न कलंको कुलदुगस्स विमलस्स । जोगे कुमार-

हरियं [1]चंदमलंडं व कस्सई दिन्नं । भग्गं च वयं पुव्वं हरियं दइयं व कस्सावि ॥ ७१ ॥ तं दुक्कडेण तविया एसा डज्झामि तुज्झ णयणग्गे । देहि लहुं कट्ठाइं न अन्नहाऽवेइ मह दाहो ॥ ७२ ॥ इय विविहं विलवंतिं अकयाहारं सनिंदणपरं च । पेच्छिय पच्छायावी जंपइ विप्पो सनिव्वेयं ॥ ७३ ॥ पाणेवि अङ्कुवेउं किर सुंदरि! तुहप्पियं करिस्सामि । विहिणो वसेण णवरं जायं तुह एरिसं दुक्खं ॥ ७४ ॥ ता जइ भणेसि संपइ सावत्थिं पुरवरं तुमं णेमि । विज्जोसहाइजोगा संभवइ अरोगया तत्थ ॥ ७५ ॥ तीए भणियं सुंदर! न याणिमो किंपि दुज्जणो भणिहि । कह पत्तिएज्ज भत्ता अइसयईसालुओ सो मे ॥ ७६ ॥ एगं ता दुक्खमिणं बीयं पुण दुज्जणाणमुल्लावा । खारक्खेवंव खए को एयं विसहिउं तरइ? ॥ ७७ ॥ ता परिभावसु सम्मं किंवा अन्नेहिं इय वियारेहिं । इय दुक्खपीडियाए मरणं चिय संपयं सरणं ॥ ७८ ॥ वेयरुइणावि भणियं दट्ठुं न तरामि तुह दुहमिणं पि । किं पुण उदग्गहुयवहजालावलिकवलणं मुद्धे! ॥ ७९ ॥ ता वच्चसु निस्संकं काहं सक्खित्तणं अहं तुज्झ । जं जीवंतो जीवो पावइ भद्दाइं रुंदाइं ॥ ८० ॥ एवं बहुप्पयारं भणमाणो तीए बंभणो भणिओ । जह तुह न होइ दुक्खं तह सुयण! करेहि किं बहुणा? ॥ ८१ ॥ आरोविऊण जाणं णेऊण य णयरबाहिरे तेण । भणिया कह दाइस्सं नियवयणं एत्थ लोयस्स? ॥ ८२ ॥ जइ ताव तरसि गंतुं अहं नियत्तामि ता इओ चेव । परिचिंतियं च तीए मुयामि अविबोहिओ कह णु? ॥ ८३ ॥ तओ भणियं ॥ पज्जत्ता अन्नकहा संपइ तं निद्धबंधवो मज्झ । ता परिहरेहि लज्जं वच्चामो ताव गेहम्मि ॥ ८४ ॥ नियभइणिपरानयणे का लज्जा अवि य ऊसवो एस । मणणिव्वुई कहं ते होही एत्तो

[1] ख. चंदसंडलं व ।

नियत्तस्स ? ॥ ८५ ॥ इय भाविय गुणदोसं पत्ताइं दोवि मंदिरे ताइं । जाओ सयणाणंदो परितुट्ठो पुन्नसम्मो वि ॥ ८६ ॥ भणिओ य सुंदरीए पिययम ! एएण भाउणा अहियं । जत्तेण मोइया रक्खिया य कूराण सवराण ॥ ८७ ॥ ता एस महासत्तो उवयारी अम्ह पल्लिवासीवि । एयस्स य जं उचियं तं जाणइ पिययमो चेव ॥ ८८ ॥ भणियं च पुन्नसम्मेण भद्द ! तुम्हरिसस्स विउसस्स । छज्जइ न पल्लिवासो हंसस्सव कायसंवासो ॥ ८९ ॥ ता चिट्ठ इहेव तुहं पूरिस्सं जं न पुज्जई तुज्झ । इय वयणामयसित्तो चिंतइ लज्जोणओ सोवि ॥ ९० ॥ गंभीरिमतुंगिममहुरवाणिरूवाणि ताव एएण । रयणायरसुरगिरिवणसवाइमयणाण गहियाइं ॥ ९१ ॥ अण्णासंभवि एवं सोजण्णं पुण ण याणिमो कत्तो । खलसेहरेवि जं मारिसम्मि इय पेसलालावा ॥ ९२ ॥ अहवा ॥ णियगरिमगुणेण मुणंति णेय खुद्दाण विलसियं गरुया । निवडंति तणोत्थयकूवियासु तुंगावि मायंगा ॥ ९३ ॥ हा कह कओ निरत्थो मए अणत्थो इमस्स सुयणस्स । फोडेइ विरालो लोलयाए सारंपि उत्तिवडं ॥ ९४ ॥ एयारिसं पमोत्तुं किं रज्जइ सुंदरी मइ अभव्वे । किं कमलायरलच्छी अक्कवणे कत्थई रमई ? ॥ ९५ ॥ निउणा इमीए वुद्धी जं एवं पालियं नियं सीलं । अहयंपि पडंतो पावपावए वारिओ विहिणा ॥ ९६ ॥ गरुयावराहगहिओ जइ एत्तो नीहरेज्ज जीवंतो । भुज्जो एवंविहदुन्नएसु ता नेव वट्टिस्सं ॥ ९७ ॥ अह मज्जणवेला वट्ट-इत्ति किंकरगणेण विन्नत्तो । आमंतिऊण इयरं समुट्ठिओ पुन्नसम्मोवि ॥ ९८ ॥ अब्भंगुवट्टणमज्जणाइं काराविया‌इं एय-स्स । पढमं खु पुरोहियनंदणेण पच्छा सदेहस्स ॥ ९९ ॥ दाऊण चुक्खजुयलं विहिणा कयभोयणाइकायव्वा । गमिऊण दिणं सुत्ता रयणीए उचियसेज्जाए ॥ १०० ॥ अवराहित्ति ससंको न लहइं निदं तहावि वेयरुई । अइतरलतारनयणो

याणं सवं चिय सुंदरं होंतं ॥ ४० ॥ इण्हिं तु संपओगे लोगे गरहा कुलस्स मालिन्नं । दुग्गइगमणं दारुणदुहाइं बहुसो परे लोगे ॥ ४१ ॥ ता परिभावसु सम्मं संपइ कालोचियं महासत्त ! परिणामसुंदरं जं वियारसारा जओ विउसा ॥ ४२ ॥ नाएण जं न सिद्धं को सफलो खलु तयत्थ मन्नाओ ? । निहओ चडप्फडंतो अहिययरं फुंसणं लहइ ॥ ४३ ॥ एमाइवयणरयणारंजियचित्तेण चिंतियं वडुणा । विन्नाणबुद्धिनिउणा सच्चं गुणसुंदरी एसा ॥ ४४ ॥ अइवच्छला य मज्झं उवइसइ सिणेहसारमिय जेण । सवं, पउणोवाओ कज्जस्स मए ण विण्णाओ ॥ ४५ ॥ नवरं एयनिमित्तं कओ मए एत्तिओ परिकिलेसो । ता कह मुयामि एयं पत्तं भत्तंव अइछुहिओ ॥ ४६ ॥ इय चिंतिय सा भणिया सुंदरि ! सवंपि अवितहं भणसि । किंतु न तरामि धरिउं खणंपि पाणे तुह विओए ॥ ४७ ॥ जं जीविओ म्हि सुंदरि ! कालं किर एत्तियं तुह विओए । तं सुयणु ! संगमासादिवोसहिसंपओगेण ॥ ४८ ॥ मइलिज्जंतु कुलाइं होउ परत्थवि दुरंतदुक्खाइं । परिनिववेहि सुंदरि ! तवियं विरहग्गिणा अंगं ॥ ४९ ॥ णाऊण णिच्छयं से भणियं गुणसुंदरीइ जइ एवं । जं सुंदर ! तुज्झ हियं मएवि तं चेव कायवं ॥ ५० ॥ जइ मज्झ संपओगा होइ सुहं सुहय ! उत्तमं तुज्झ । पल्लीवि सग्गतुल्ला ता पडिहासइ फुडं मज्झ ॥ ५१ ॥ किंतु मए पारद्धो साहेउं दुलहो महामंतो । पडिवन्नं च तयत्थं मासे बंभवयं चउरो ॥ ५२ ॥ समइच्छियं तयद्धं मासदुगं सेसयं पुणो अत्थि । सहियं च तुमे बहुयं ता विसहसु थेवमेयंपि ॥ ५३ ॥ तत्थ पुण एस कप्पो पुरिसो सवोवि भाइपिइकप्पो । दट्ठवो अवियप्पं भुज्जो भोगंगमवियप्पं ॥ ५४ ॥ भणियं च तेण सुंदरि ! सिज्झइ

१ ग. फंसण ।

किं नाम तेण मंतेण? तीए भणियं विहवो पुत्तुप्पत्ती अवेहवं ॥ ५५ ॥ एगंतहियं एयं ममंति तुट्ठेण मन्नियं तेण । इय-
रीवि ठिया तहियं दुहावि मोक्खं अहिलसंती ॥ ५६ ॥ तओ । सव्वायरेण सव्वं गिहकिच्चं कुणइ पच्चयनिमित्तं । सयणासण
अट्ठाण माइणा दंसइ सिणेहं ॥ ५७ ॥ णाणावंजणपक्कन्नसुंदरं कुणइ सुंदरं पायं । घणगोरसाइपउरं परिवेसइ विप्प-
जणदइयं ॥ ५८ ॥ अविय ॥ जोयइ तं सा वरभोयणेहिं नय लोयणेहिं निद्धेहिं । सायइ सययं चिय माणसेण सच्छेण ण
जलेण ॥ ५९ ॥ दंसिय कारिमनेहं तह तीए पत्तियाविओ एसो । जह मन्नइ एयाए वसामि हियाए अहं चेव ॥ ६० ॥
परिसोसिओ य अप्पा आयंबिलओमभोयणाईहिं । ण्हाणुवट्टणपमुहं चत्तं तह देहपरिकम्मं ॥ ६१ ॥ अण्णसमयम्मि
सहसा रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि । अक्कंदिउं पवत्ता सा नियमे पुन्नपायम्मि ॥ ६२ ॥ भणिया दिएण सुंदरि! किं ते
वाहइ सरीरमज्झम्मि? । तीएवि सदुक्खं चिय भणियं अफुडक्खरं सूलं ॥ ६३ ॥ तं दट्ठूण विसन्नो वेयरुई कुणइ उव-
समोवाए । मणिमंतोसहिभेयसओ य परओ जहा णाणं ॥ ६४ ॥ गुणसुंदरीवि मणयं गोसे उवसंतवेयणा सणियं ।
कुणइ खलंतपडंती कंदंती गेहकिच्चाइं ॥ ६५ ॥ भणइ य अहं अजोग्गा तुह घरवासस्स सुहय! निव्वग्गा । जेणेरिसं
महंतं उवट्ठियं दारुणं दुक्खं ॥ ६६ ॥ तिव्वा सिरम्मि वियणा डज्झइ अंगं हुयासगसियंव । छिज्जंति व अंताइं फुडंति
सव्वंगसंधीओ ॥ ६७ ॥ इय दुहदाहवलित्ता मण्णे पाणे चिरं न धारिस्सं । तं पुण तवेइ अहियं न पूरिया जं तुह महासा
॥ ६८ ॥ मह पावाए कज्जे सुइरं आयासिओ तुमे अप्पा । मायण्हियाणुधाविरहरिणाण व न य फलं पत्तं ॥ ६९ ॥ अन्नं
च । काउं परस्स पीडं जं रइयं अप्पणो सुहं पुव्विं । तस्स विवागमणाहा सहामि अइदारुणं मन्ने ॥ ७० ॥ दाऊण मए

हरियं चंदमलंडं[1] व कस्सई दिन्नं । भग्गं च वयं पुव्वं हरियं दइयं व कस्सावि ॥ ७१ ॥ तं दुक्कडेण तविया एसा डज्झामि तुज्झ णयणग्गे । देहि लहुं कट्ठाइं न अन्नहाऽवेइ मह दाहो ॥ ७२ ॥ इय विविहं विलवंतिं अकयाहारं सनिंदणपरं च । पेच्छिय पच्छायावी जंपइ विप्पो सनिव्वेयं ॥ ७३ ॥ पाणेवि अड्डवेउं किर सुंदरि ! तुहप्पियं करिस्सामि । विहिणो वसेण णवरं जायं तुह एरिसं दुक्खं ॥ ७४ ॥ ता जइ भणेसि संपइ सावत्थिं पुरवरं तुमं णेमि । विज्जोसहाइजोगा संभवइ अरोगया तत्थ ॥ ७५ ॥ तीए भणियं सुंदर ! न याणिमो किंपि दुज्जणो भणिहि । कह पत्तिएज्ज भत्ता अइसयईसालुओ सो मे ॥ ७६ ॥ एगं ता दुक्खमिणं बीयं पुण दुज्जणाणमुल्लावा । खारक्खेवंव खए को एयं विसहिउं तरइ ? ॥ ७७ ॥ ता परिभावसु सम्मं किंवा अन्नेहिं इय वियारेहिं । इय दुक्खपीडियाए मरणं चिय संपयं सरणं ॥ ७८ ॥ वेयरुइणावि भणियं दट्ठुं न तरामि तुह दुहमिणं पि । किं पुण उदग्गहुयवहजालावलिकवलणं मुद्धे ! ॥ ७९ ॥ ता वच्चसु निस्संकं काहं सक्खित्तणं अहं तुज्झ । जं जीवंतो जीवो पावइ भद्दाइं रुंदाइं ॥ ८० ॥ एवं बहुप्पयारं भणमाणो तीए बंभणो भणिओ । जह तुह न होइ दुक्खं तह सुयण ! करेहि किं बहुणा ? ॥ ८१ ॥ आरोविऊण जाणं णेऊण य णयरबाहिरे तेण । भणिया कह दाइस्सं नियवयणं एत्थ लोयस्स ? ॥ ८२ ॥ जइ ताव तरसि गंतुं अहं नियत्तामि ता इओ चेव । परिचिंतियं च तीए मुयामि अविबोहिओ कह णु ? ॥ ८३ ॥ तओ भणियं ॥ पज्जत्ता अन्नकहा संपइ तं निद्धबंधवो मज्झ । ता परिहरेहि लज्जं वच्चामो ताव गेहम्मि ॥ ८४ ॥ नियभइणिपरानयणे का लज्जा अवि य ऊसवो एस । मणणिव्वुई कहं ते होही एत्तो

[1] ख. चंदमंडलं व ।

नियत्तस्स ? ॥ ८५ ॥ इय भाविय गुणदोसं पत्ताइं दोवि मंदिरे ताइं । जाओ सयणाणंदो परितुट्ठो पुन्नसम्मो वि ॥ ८६ ॥
भणिओ य सुंदरीए पिययम ! एएण भाउणा अहियं । जत्तेण मोइया रक्खिया य कूराण सबराण ॥ ८७ ॥ ता एस
महासत्तो उवयारी अम्ह पल्लिवासीवि । एयस्स य जं उचियं तं जाणइ पिययमो चेव ॥ ८८ ॥ भणियं च पुन्नसम्मेण
भद्द ! तुम्हरिसस्स विउसस्स । छज्जइ न पल्लिवासो हंसस्सव कायसंवासो ॥ ८९ ॥ ता चिट्ठ इहेव तुहं पूरिस्सं जं न
पुज्जई तुज्झ । इय वयणामयसित्तो चिंतइ लज्जोणओ सोवि ॥ ९० ॥ गंभीरिमतुंगिममहुरवाणिरूवाणि ताव एएण ।
रयणायरसुरगिरिवणसवाइमयणाण गहियाइं ॥ ९१ ॥ अण्णासंभवि एवं सोजण्णं पुण ण याणिमो कत्तो । खलसेहरेवि
जं मारिसम्मि इय पेसलालावा ॥ ९२ ॥ अहवा ॥ णियगरिमगुणेण मुणंति णेय खुद्दाण विलसियं गरुया । निवडंति
तणोत्थयकूवियासु तुंगावि मायंगा ॥ ९३ ॥ हा कह कओ निरत्थो मए अणत्थो इमस्स सुयणस्स । फोडेइ बिरालो
लोलयाए सारंपि उत्तिवडं ॥ ९४ ॥ एयारिसं पमोत्तुं किं रज्जइ सुंदरी मइ अभवे । किं कमलायरलच्छी अक्कवणे कत्थई
रमई ? ॥ ९५ ॥ निउणा इमीए बुद्धी जं एवं पालियं नियं सीलं । अहयंपि पडंतो पावपावए वारिओ विहिणा ॥ ९६ ॥
गरुयावराहगहिओ जइ एत्तो नीहरेज्ज जीवंतो । भुज्जो एवंविहदुन्नएसु ता नेव वट्टिस्सं ॥ ९७ ॥ अह मज्जणवेला वट्ट-
इत्ति किंकरगणेण विन्नत्तो । आमंतिऊण इयरं समुट्ठिओ पुन्नसम्मोवि ॥ ९८ ॥ अब्भंगुवट्टणमज्जणाइं कारावियाइं एय-
स्स । पढमं खु पुरोहियनंदणेण पच्छा सदेहस्स ॥ ९९ ॥ दाऊण चुक्खजुयलं विहिणा कयभोयणाइकायवा । गमिऊण
दिणं सुत्ता रयणीए उचियसेज्जाए ॥ १०० ॥ अवराहित्ति ससंको न लहइं निद्दं तहावि वेयरुई । अइतरलतारनयणो

दढं पावपरिहारी ॥ ११ ॥ सो पुण उदारयाए निच्चं असणाइयं मणुन्नंपि । कस्सइविस्साणिऊण उचियं उवभुत्तवं नियमा ॥१२॥ अह अन्नदिणे दिट्ठो उस्सप्पिणिनवमजिणवरो तेण । विंदुज्जाणे पडिमाए संठिओ मेरुथिरमुत्ती ॥१३॥ दट्ठूण तस्स-रूवं उवसमलच्छिं च चारुतवचरणं । असमप्पमोयवसओ पढिउमिणं सो समाढत्तो ॥ १४ ॥ "वपु सुंदरु अंगविन्नासु कट मणहर तेयसिरि कटरि कटरि लायण्णुववणह अइउवसमु लोयणहं अइय अइयं वलि धम्मचरणहं कर हुरि नयणइं रंध-कणि अज्ज हु अज्जं सुसेउ वलि वलि जोयहु चोज्ज करुइ हु परमप्पा देउ ॥ १ ॥" इय उल्लसंतसद्धो थोउमसीमंतभत्तिरा-एण । वहुमाणमुवहंतो जिणम्मि एसो गिहं पत्तो ॥ १५ ॥ कुसलाणुबंधिकम्मोदएण अह तस्स भोयणावसरे । पत्तो तिलोयनाहो भिक्खट्ठा गिहदुवारम्मि ॥ १६ ॥ तं पेच्छिऊण बंदी आणंदरसोवरुद्धवंनियमो । पडिलाभेइ जिणिंदं परिवे-सियकामगुणिएण ॥ १७ ॥ चिंतइ य अहं धन्नो सफलं मे अज्ज जीवियं अज्ज । जं भयवं दाणमिणं पडिच्छए पाणिपुड-एणं ॥ १८ ॥ एत्थंतरम्मि गयणे उच्छलिओ देवदुंदुहिनिनाओ । घोसिंति अहो दाणं अहो महादाणमिइ विबुहा ॥ १९ ॥ जणजणियमहच्छेरं गंधोदयपुप्फवरिसणं जायं । उक्कोसा वसुहारा पडिया य घरंगणे सहसा ॥ २० ॥ अविय । नरनर-वइसुरअसुरा वंदित्तं वंदिणोवि से पत्ता । किंवा सुपत्तदाणा जायइ अच्चब्भुयं न जए ?- ॥ २१ ॥ इय पयडं माहप्पं पेच्छंतो विसुद्धदाणधम्मस्स । भेत्तूण कम्मगंठिं दंसणसड्ढो इमो जाओ ॥ २२ ॥ विणिओइऊण वित्तं पवित्तपत्तेसु दूर-महुरा सो । चइऊण पूइदेहं पत्तो पढमं अमरगेहं ॥ २३ ॥ भोत्तूण चिरं भोए सुरसुंदरिविसरवड्ढियामोहे । चविउसम-रालयाए इहेव विणयंधरो जाओ ॥ २४ ॥ जाओ जहत्थनामो इमेण जाएण रयणसारिब्भो । जणणीविय पुन्नजसा

पुन्नजसा चेव संपन्ना ॥ २५ ॥ रूवं कलाकलावो लच्छी कित्ती कलंकनिम्मुक्का । अंतेउरं सुतारं सव्वं दाणस्स फलमेयं ॥ २६ ॥ अविय "दाणं पुन्नतरुस्स मूलमणहं पावाहिमंतक्खरं, दालिद्ददुमकंदलीवणदवो दोहग्गरोगोसहं । सोवाणं गुरुमग्गसेलचडणे मोक्खस्स मग्गो वरो, ता दायव्वमिणं जिणुत्तविहिणा पत्ते सुपत्ते सया ॥ १ ॥" पत्तो कमेण जोयणमुज्जोयणमखिलकामचरियाण । जिणदाणपभावाओ इमस्स एयाओ घडियाओ ॥ २७ ॥ तम्मि समयम्मि राया तम्मि पुरे आसि धवलजसपसरो । णामेण धम्मवुद्धी सच्चं चिय धम्मवुद्धित्ति ॥ २८ ॥ लायण्णणीरसरिया गुणमणिभरियाऽकलंककुलचरिया । घणदंती वरकंती देवी तस्सासि विजयंती ॥ २९ ॥ सुपइट्ठिय सीमंतं विसयग्गामोवसोहियं निच्चं । तं वरघरणिं धरणिंव भुंजमाणस्स से रन्नो ॥ ३० ॥ नयरे नयरेहिल्लो को सुहिओ सुत्थओ दढं एस ? । एवं पवत्ता वत्ता कइयावि तस्स अत्थाणे ॥ ३१ ॥ भणियं भडेण केणइ अग्गमणी सुत्थियाणमिह नयरे । वरइब्भसुओ धीमं धणियं विणयंधरो नाम ॥ ३२ ॥ जस्स धणं धणयस्स व मयणस्सव जणविमोहणं रूवं । विण्णाणं विबुहाणंददायगं देवगुरुणोव्व ॥ ३३ ॥ तह वरघरिणि चउक्कं पहसियसुरखयरनारि सुंदेरं । जस्साणासंपायणपउणं पुलएइ मुहकमलं ॥ ३४ ॥ भणियमवरेण तत्तो वणियवहूवण्णवायकरणेण । मा सुरखयरनरीसरदइयाओ हीलसु अणज्ज ! ॥ ३५ ॥ इयरेण तओ भणियं का हीला एत्थ वण्णओ को वा । भणियं सरूवमेयं सुपसिद्धं सव्वनयरीए ॥ ३६ ॥ देवाण दाणवाण य कुणंति उवाइयाइं जुवईओ । तारिसरूवस्स कए तव्विहदारत्थिणो तरुणा ॥ ३७ ॥ वन्नंति कामिणीओ सव्वाओ निगयरूवगव्वाओ । चंकमियं ललियं जंपियं च तासिं सओसाओ ॥ ३८ ॥ एवं वहुप्पयारं सोऊणमईव वण्णयं तासिं । भवियव्वयानिओगा राया

मग्गइ य विणिग्गमोवाए ॥ १०१ ॥ णहिं पत्तियंति पावा चलभावा सरलसज्जणाणंपि । आयावराहभीया संकंति असं-
कणिज्जंपि ॥ १०२ ॥ इय सो मज्झिमरत्ते निग्गंतुमणा समुट्ठिओ सणियं । डक्को य दिव्वजोग्गागएण सहसा भुयंगेण
॥ १०३ ॥ पुक्कारियं निसामिय आणावियदीवएण सच्चविओ । घोरो कसिणभुयंगो सपरिच्छयपुन्नसम्मेण ॥ १०४ ॥ वाह-
रिया सयराहं ताहे णयरीपसिद्धगारुडिया । पकया य ते तिगिच्छं ससत्तिओ मंततंतेहिं ॥ १०५ ॥ पेच्छंताण य तेसिं
रुद्धा वाणी ठियं अचलमंगं । नवरं तु किंतु सचेयणाइं मणसवणनयणाइं ॥ १०६ ॥ ताहे पच्चक्खाओ विज्जेहिं किलेस
कालदट्ठोत्ति । जाओ तओ निरासो वेयरुई पुण्णसम्मोवि ॥ १०७ ॥ एत्थंतरम्मि गुणसुंदरीए जलकरयवग्गहत्थाए ।
सित्तो जलेण सहसा भणमाणीए इमं वयणं ॥ १०८ ॥ जइ ताव निक्कलंका विज्जइ मम सीलसंपया देहे । ता एसो मम
भाया होउ लहुं निव्विसो अज्ज ॥ १०९ ॥ इय वारतियं सित्तो संजाओ निव्विसो खणद्धेण । विम्हियमणेण भणियं जणेण
सीलं जए जयइ ॥ ११० ॥ मिलिओ णयरीलोओ जयहि महासइत्ति जंपंतो । पकओ पूयं तीसे कुसुमंजलिअक्खयाईहिं
॥ १११ ॥ भणियं च वेयरुइणा भो भो ! अच्चंतविम्हओ मज्झ । को एसो वुत्तंतो करेह मं गहियसंबंधं ॥ ११२ ॥ सिट्ठं
जणेण भो अग्गजम्म ! जम्मंतरंव संपत्तो । आसि तुमं पहरदुगं गारुडियाणंपि मड्डाए ॥ ११३ ॥ जेण जणियचमक्कारं
काउं नियसीलसावणं सहसा । जीवाविओ सि नवरं एयाए नियभगिणीए ॥ ११४ ॥ तम्हा महासईए कीरइ अम्हेहिं
पूयसक्कारो । इय भणिय गए लोए वेयरुई भणइ तं पणओ ॥ ११५ ॥ आसि पुरा तं भइणी संपइ पुण जीयदाणओ
जणणी । पावमइवारणाओ गुरूवि तं निच्छियं मज्झ ॥ ११६ ॥ मुणियं तुह माहप्पं मए तए पावचेट्ठियं मज्झ । ता भण

कं उवयारं करेमि तुह पावकम्मो हं ? ॥ ११७ ॥ तीए भणियं सुंदर ! उवयरियं सव्वमेव मह तुमए । जइ परदारनिवित्तिं करेसि परमत्थवुद्धीए ॥ ११८ ॥ दोग्गइमूलं अयसस्स कारणं कुलकलंकखयहेऊ । आयासकिलेसमहाविरोहजणणं खु परदारं ॥ ११९ अहवा तए सयं चिय दिट्ठो परदार वज्जणपहावो । ता बुज्झसु आयहियं किं वहुणा भाय ! भणिएण ? ॥ १२० ॥ पडिवज्जिय वयमेयं कहिऊण पुरोहियस्स सब्भावं । तं खमिऊण वहुहा सट्ठाणं पडिगओ वडुओ ॥ १२१ ॥ पइहरकुलहरकयउज्जवाए गुणसुंदरीए धीराए । एवं अकरणनियमो वाढं अणुपालिओ सुइरं ॥ १२२ ॥

एएण पगारेणं रइसुंदरिमाइयाओ चउरोवि । परपुरिससंगपावे अकरणनियमं चिरं काउं ॥ १ ॥ उववन्नाओ तियसालयम्मि रइसुंदरे वरविमाणे । फारफुरंततणुतेयलच्छिपज्जोइयदिसाओ ॥ २ ॥ देवीओ दिव्वसुहं चिरमुवभोत्तूण पुन्नसेसेण । आउक्खए चुयाओ चंपाए पुरीए अवयरिया ॥ ३ ॥ कंचणसेट्ठिस्स पिया वसुहारा पउमिणी कुवेरस्स । धरणस्स महालच्छी वसुंधरा पुन्नसारस्स ॥ ४ ॥ एयासिं सिप्पीणव वियडोयरसंपुडेसु विमलाओ । जायाओ सुवित्ताओ ताओ मुत्तामणीउव्व ॥ ५ ॥ तारासिरिविणयादेविनामधेयाइं सकुलसाराइं । पप्फुल्लुप्पलनयणाहिं ताहिं नलिणीहिंव सहंति ॥ ६ ॥ मुहसंगहियकलाओ लायण्णुवहसियसिययरकलाओ । जणनयणहारिणीओ कमेण जायाओ तरुणीओ ॥ ७ ॥ पुव्विं पिव पुन्नाओ अन्नोन्नममंदनेहपुन्नाओ । सावयकुलजम्माओ पावियवरविरइधम्माओ ॥ ८ ॥ जिणदाणपुन्नगुणसंकलाओ आयड्ढिऊण एयाओ । विणयंधरनामेणं विवाहिया इब्भपुत्तेण ॥ ९ ॥ एसो पुण इह भरहे गयसीसे पुरवरम्मि सुपयासे । राया वियारधवलो रज्जधुरा वहणवरधवलो ॥ १० ॥ तस्स वरो वेयाली उदारचित्तो दयाइगुणसाली । सययं परोवयारी आसि

दढं पावपरिहारी ॥ ११ ॥ सो पुण उदारयाए निच्चं असणाइयं मणुन्नंपि । कस्सइविस्साणिऊण उचियं उवभुत्तवं नियमा ॥१२॥ अह अन्नदिणे दिट्ठो उस्सप्पिणिनवमजिणवरो तेण । विंदुज्जाणे पडिमाए संठिओ मेरुथिरमुत्ती ॥१३॥ दट्ठूण तस्स-रूवं उवसमलच्छिं च चारुतवचरणं । असमप्पमोयवसओ पढिउमिणं सो समाढत्तो ॥ १४ ॥ "वपु सुंदरु अंगविन्नासु कट मणहर तेयसिरि कटरि कटरि लायण्णुववणह अइउवसमु लोयणहं अइय अइयं वलि धम्मचरणहं कर हुरि नयणइं रंध-कणि अज्ज हु अज्जं सुसेउ वलि वलि जोयहु चोज्ज करुइ हु परमप्पा देउ ॥ १ ॥" इय उल्लसंतसद्धो थोउमसीमंतभत्तिरा-एण । बहुमाणमुवहंतो जिणम्मि एसो गिहं पत्तो ॥ १५ ॥ कुसलाणुबंधिकम्मोदएण अह तस्स भोयणावसरे । पत्तो तिलोयनाहो भिक्खट्ठा गिहदुवारम्मि ॥ १६ ॥ तं पेच्छिऊण वंदी आणंदरसोवरुद्धवंनियमो । पडिलाभेइ जिणिंदं परिवे-सियकामगुणिएण ॥ १७ ॥ चिंतइ य अहं धन्नो सफलं मे अज्ज जीवियं अज्ज । जं भयवं दाणमिणं पडिच्छए पाणिपुड-एणं ॥ १८ ॥ एत्थंतरम्मि गयणे उच्छलिओ देवदुंदुहिनिनाओ । घोसिंति अहो दाणं अहो महादाणमिइ विबुहा ॥ १९ ॥ जणजणियमहच्छेरं गंधोदयपुप्फवरिसणं जायं । उक्कोसा वसुहारा पडिया य घरंगणे सहसा ॥ २० ॥ अविय । नरनर-वइसुरअसुरा वंदित्तं वंदिणोवि से पत्ता । किंवा सुपत्तदाणा जायइ अच्चब्भुयं न जए? ॥ २१ ॥ इय पयडं माहप्पं पेच्छंतो विसुद्धदाणधम्मस्स । भेत्तूण कम्मगंठिं दंसणसड्ढो इमो जाओ ॥ २२ ॥ विणिओइऊण वित्तं पवित्तपत्तेसु दूर-महुरा सो । चइऊण पूइदेहं पत्तो पढमं अमरगेहं ॥ २३ ॥ भोत्तूण चिरं भोए सुरसुंदरिविसरवड्ढियामोहे । चविउमम-रालयाए इहेव विणयंधरो जाओ ॥ २४ ॥ जाओ जहत्थनामो इमेण जाएण रयणसारिब्भो । जणणीविय पुन्नजसा

पुन्नजसा चेव संपन्ना ॥ २५ ॥ रूवं कलाकलावो लच्छी कित्ती कलंकनिम्मुका । अंतेउरं सुतारं सव्वं दाणस्स फलमेयं
॥ २६ ॥ अविय "दाणं पुन्नतरुस्स मूलमणहं पावाहिमंतक्खरं, दालिद्ददुमकंदलीवणदवो दोहग्गरोगोसहं । सोवाणं गुरु-
मग्गसेलचडणे मोक्खस्स मग्गो वरो, ता दायव्वमिणं जिणुत्तविहिणा पत्ते सुपत्ते सया ॥ १ ॥" पत्तो कमेण जोयणमुज्जो-
यणमखिलकामचरियाण । जिणदाणपभावाओ इमस्स एयाओ घडियाओ ॥ २७ ॥ तम्मि समयम्मि राया तम्मि पुरे
आसि धवलजसपसरो । णामेण धम्मवुद्धी सच्चं चिय धम्मवुद्धित्ति ॥ २८ ॥ लायण्णणीरसरिया गुणमणिभरियाऽकलंक-
कुलचरिया । धणदंती वरकंती देवी तस्सासि विजयंती ॥ २९ ॥ सुपइट्ठिय सीमंतं विसयग्गामोवसोहियं निच्चं । तं वर-
घरणिं धरणिंव भुंजमाणस्स से रन्नो ॥ ३० ॥ नयरे नयरेहिल्लो को सुहिओ सुत्थओ दढं एस ? । एवं पवत्ता वत्ता कइ-
यावि तस्स अत्थाणे ॥ ३१ ॥ भणियं भडेण केणइ अग्गमणी सुत्थियाणमिह नयरे । वरइब्भसुओ धीमं धणियं विण-
यंधरो नाम ॥ ३२ ॥ जस्स धणं धणयस्स व मयणस्सव जणविमोहणं रूवं । विण्णाणं विवुहाणंददायगं देवगुरुणोव्व
॥ ३३ ॥ तह वरघरिणि चउक्कं पहसियसुरखयरनारि सुंदेरं । जस्साणासंपायणपउणं पुलएइ मुहकमलं ॥ ३४ ॥ भणि-
यमवरेण तत्तो वणियवहूवण्णवायकरणेण । मा सुरखयरनरीसरदइयाओ हीलसु अणज्ज ! ॥ ३५ ॥ इयरेण तओ भणियं
का हीला एत्थ वण्णओ को वा । भणियं सरूवमेयं सुपसिद्धं सव्वनयरीए ॥ ३६ ॥ देवाण दाणवाण य कुणंति उवाइयाइं
जुवईओ । तारिसरूवस्स कए तव्विहदारत्थिणो तरुणा ॥ ३७ ॥ वन्नंति कामिणीओ सव्वाओ निगयरूवगव्वाओ । चंकमियं
ललियं जंपियं च तासिं सओसाओ ॥ ३८ ॥ एवं वहुप्पयारं सोऊणमईव वण्णयं तासिं । भवियव्वयानिओगा राया

इयजंपिरचेडीओ भणियाओ सुट्ठुनिट्ठुरमिमाहिं । उव्वेवकरेण हला! अलाहि हलवोलकरणेण
कयत्थं पणयभावं ॥ ७१ ॥ जइ सट्ठो जीयंतं करेइ ता सुट्ठु सुंदरो एस । अखलियसीलाण जओ जणयइ मरणंपि सुहमेव ॥ ७२ ॥ मड्डाग
॥ ७२ ॥ जइ सट्ठो जीयंतं करेइ ता सुट्ठु सुंदरो एस । अखलियसीलाण जओ जणयइ मरणंपि सुहमेव ॥ ७३ ॥ मड्डाग हणेण परित्थियाओ भुंजइ य नेह भिल्लोवि । लंघियकुलमज्जाओ तओवि अहमो इमो जाओ ॥ ७४ ॥ इच्चाइवयणनिब्भ-
हणेण परित्थियाओ भुंजइ य नेह भिल्लोवि । लंघियकुलमज्जाओ तओवि अहमो इमो जाओ ॥ ७४ ॥ इच्चाइवयणनिब्भ-
च्छियाहिं चेडीहिं साहियं रण्णो । उच्चडइ ण चक्को कहवि देव! फलिहामलसिलासु ॥ ७५ ॥ णाऊण निच्छयं नरवईवि
चिंताउरो दढं जाओ । तत्तपुलिणम्मि मीणोव्व ण हु रइं लहइ सयणीए ॥७६॥ अविय ॥ सुयइ सुहं गयराओ घणकंटय
संगएवि सयणीए । रागीवि हंसतूलीगओवि निद्दं न पावेइ ॥ ७७ ॥ चिंतग्गिसंपलित्तो रयणिं संवच्छरोवमं गमिउं । कय-
सिंगारो सूरोदयम्मि तासिं गओ पासं ॥ ७८ ॥ अब्भुट्ठिओ न ताहिं तुच्छंपि न इच्छिओ नय तहावि । ईसरसिरिव्व रोरो
न पत्थिओ ताण सो रूवं ॥ ७९ ॥ अह पेच्छइ सव्वाओहुयवहजालालिकविलकेसाओ । अइणिविरनासाओ जरचीवर-
मलिनवेसाओ ॥ ८० ॥ मज्जारलोयणाओ दंतुरलंवोट्ठवंकवयणाओ । परिगलियजोव्वणाओ तुच्छं गलियाणिचरणाओ
॥ ८१ ॥ अइसयवीभच्छाओ रागीणवि रागहरणदच्छाओ । दट्ठूण ता नरिंदो चिंतइ धणियं निराणंदो ॥ ८२ ॥ किं
एस दिट्ठिवंधो मइमोहो सुविणयं व पेच्छामि । किं वा देव्वपओगो किं वा पावप्पभावो मे? ॥ ८३ ॥ हंहो महंतमेयं
अच्छेरमदिट्ठमसुयमेत्ताहे । कत्थ गयं एयासिं खणेण तं तारिसं रूवं? ॥ ८४ ॥ अह जाणियवुत्तंता सहसा तत्थागय
महादेवी । पायडियपेमकूवा पयंपिउं चेवमारद्धा ॥ ८५ ॥ हद्धी अणज्ज! रज्जसि विलीणहीणासु एरिसित्थीसु । अमुणिय-
पत्तविसेसो अवगन्नसि रायदुहियाओ ॥ ८६ ॥ न कलेसि कुलकलंकं विरज्जमाणं गुणं न लक्खेसि । एवं णिम्मज्जाओ

कह धावसि परज्झणे मेरं ? ॥ ८७ ॥ एवं बहुप्पयारं उवलद्धो पत्थिवो पिययमाए । लज्जोणओ विसज्जइ सज्जो विणयंधरपियाओ ॥ ८८ ॥ दट्ठुं विसज्जियाणं रूवं साहावियं पुणो तासिं । कारणजिन्नासाए चिट्ठइ चिंताउरो णिच्चं ॥ ८९ ॥ आयण्णियमण्णदिणे सूरी सन्नाणसंपयानिलओ । नयरुज्जाणे रम्मे ओसरिओ सूरसेणोत्ति ॥ ९० ॥ चलिओ पमोयकलिओ सपउरमिच्चो तओ पुरीनाहो । उवविट्ठो य सुहिट्ठो तयंतिए वंदणापुव्वं ॥ ९१ ॥ पारद्धा य भयवया धम्मकहा मोहकंदनिद्दलणी । लद्धावसरेण तओ पुच्छियमेयं पुहइपहुणा ॥ ९२ ॥ भयवं ! किं कयमसमं सुकयं विणयंधरेण पुव्वभवे । जं विजियसुरवहूओ कण्णाओणेण पत्ताओ ? ॥ ९३ ॥ कत्तो वा सुकयाओ एयासिं रूवमेरिसमपुव्वं । केण पओगेण तया विरूवया झत्ति संजाया ? ॥ ९४ ॥ इय नरवइणा पुट्ठे पउरा विणयंधरो सह पियाहिं । सव्वे सकोउगमणा गुरुवयणमुवट्ठिया सोउं ॥ ९५ ॥ अह सुरदुंदुहिघोसो परिसायणजणियवहलपरितोसो । वज्जरइ परहिएसी जहट्ठियं केवलिमहेसी ॥ ९६ ॥ विणयंधरपुव्वभवे कहिए तासिं च तस्स घरिणीण । तह देवयापभावे विरूवभावस्स हेउत्ति ॥ ९७ ॥ उग्घडियतिव्वसंवेगभावणाभावियाण सयराहं । जाओ विसयविरागो तेसिं नरनाहपमुहाणं ॥ ९८ ॥ महया विच्छड्डेणं जणाणमाणंददायगेण दढं । पव्वइयाणि कमेणं पत्ताणि य सासयं ठाणं ॥ ९९ ॥ एवं अकरणनियमो सयं अणायारपरिहरणहेऊ । अन्नेसिंपि वहूणं एउदाहरणओ नेओ ॥ १०० ॥ एतत्कथानकसंग्रहगाथाक्षरार्थस्य विस्तरः कथानकादेव सुखेनावगम्यत इति नातिविस्तरभीरुतया व्याख्यात इति ॥ ७२८ ॥

समाप्तं च रति-बुद्धि-रिद्धि-गुणसुन्दरीणां कथानकम् ॥

रायाउरो जाओ ॥ ३९ ॥ ण तहा दिट्ठसरूवे रज्जंति जणा जणे गुणड्ढेवि । जह निग्गुणेवि परवयणवन्निए जयट्ठिई एसा ॥ ४० ॥ होंति वि धम्मबुद्धी अधम्मबुद्धी खणेण सो जाओ । कस्स व विवरीयत्तं ण होइ मयणेण मूढस्स ॥ ४१ ॥ एगत्तो कुलममलं मइलिज्जइ दहइ अन्नओ मयणो । दुत्तडिवग्घंतरसंठिओव्व दुहिओ तओ जाओ ॥ ४२ ॥ कुवियप्पल-हरिहीरंतएणं चिंतामहण्णवुच्छंगे । आसासदीवभुओ लद्धो तेणेरिसोवाओ ॥ ४३ ॥ पच्चाइयपउरजणं दोसं उप्पाइऊण से वणिणो । गिण्हामि बला ताओ न होमि गरहारिहो जेण ॥ ४४ ॥ इय निच्छिऊण पच्छण्णमेव भणिओ पुरोहिओ तेण । विणयंधरेण सद्धिं कुण मेत्तिं कवडनेहेण ॥ ४५ ॥ तत्तोवि भुज्जखंडे एयं गाहं लहुं लिहावित्ता । पच्छण्णमेव मज्झं उवणेहि अयाणियं तेण ॥ ४६ ॥ सा पुण ॥ पसयच्छि ! रइवियक्खणि ! अज्ज अभव्वस्स तुह विओगे मे । सा राई च उजामा जामसहस्संव वोलीणा ॥ ४७ ॥ बडुएण तहेव कए रण्णा पउराण पेसियं भुज्जं । किर देविगंधपुडए पहियं विण-यंधरेणेयं ॥ ४८ ॥ ता भो लिवीपरिच्छं काऊण विणिच्छयं कहह मज्झ । मा पच्छावि भणीहह अजुत्तमेयं कयं रण्णा ॥ ४९ ॥ तेहिवि न हुंति दुद्धे पूयरया तहवि सासणं पहुणो । कायव्वंति भणंतेहिं लिवीपरिच्छा कया हत्थं ॥ ५० ॥ दट्ठुं लिविसंवायं भणियं पउरेण सुट्ठु सुविसायं । अत्थि लिवीसंवाओ नय घडइ इमं तु एयाओ ॥ ५१ ॥ अविय ॥ जो चरइ मणभिरामे दक्खारामे सुहं विगयसंको । सो कंटहयसरीरे करी करीरे नहि रमइ ॥५२॥ अविय ॥ जो चेट्ठइ गोट्ठीए मुहु-त्तमेत्तंपि तस्स धण्णस्स । वंजुलसंगेण विसंव पण्णगो मुयइ सो पावं ॥ ५३ ॥ ता परिभावउ देवो सम्मं परमत्थमेत्थ वत्थुम्मि । अघडंतयंपि घडियं एयं पिसुणेण केणावि ॥ ५४ ॥ सच्छंपि फलिहरयणं उवहाणवसा कलिज्जए कालं । इय

रतिसुन्द-
र्यादीनामु-
त्तरभव-
वर्णनम्—

रालसंगाओ खलु खलियं अक्खलियचरियस्स ॥ ५५ ॥ इय जंपंते पउरे पडियारं कुंजरोव्व अगणिंतो । वियरियमेरालाणो पकओ असमंजसं राया ॥ ५६ ॥ पभणइ पुरिसे रे रे! आणेह वलावि तस्स जायाओ । मुदेह मंदिरं लहुं निद्धाडिय परियणं दूरं ॥ ५७ ॥ तुब्भे पुण णायरया विरुद्धयारिम्मि पक्खवाइल्ला । तं कारवेह सुद्धिं मम पुरओ जेण मुंचामि ॥ ५८ ॥ एवं ते फरुसगिरं पउरा पउरा खणेण विमुहासा । किवणेण मग्गणा इव गेहाओ धाडिया रण्णा ॥ ५९ ॥ एत्थंतरम्मि ताओ विणयंधरभारियाओ चउरोवि । छिवणभयाओ पुरओ ठियाओ पत्तीणपत्ताओ ॥ ६० ॥ दट्ठूण ताण रूवं अप्पडिरूवं पचिंतिओ राया । सच्चं न संति अमरालएवि एवंविहवहूओ ॥ ६१ ॥ अणुकूलो मज्झ विही णूणं जं किर सुयाओ दिट्ठाओ । पत्ताओ य गिहं मे एयाओ अमयकूवीओ ॥६२॥ कह नाम पुण इमाओ नवनेहरसेण पुलइयंगीओ । लग्गिस्संति सयं मे कंठे उक्कंठियमणाओ ? ॥ ६३ ॥ भुजंतीओ चिय णराण मयणरसकारणं जओ होंति । तयभावे किमिह सुहं जायइ मयरमणिरमणेव्व ॥ ६४ ॥ अहवा सहेमि कालं परिणामे सिज्झिही इमं सव्वं । भुक्खियवसेण पच्चंति उंवरा णेह कइयावि ॥ ६५ ॥ इयचिंतिरेण तुरियं ताओ अंतेउरमि खित्ताओ । सयणासणाइं सव्वं दवावियं चंगभोगंगं ॥ ६६ ॥ तं पुण विसंव गणिउं ताओ गुरुदुहतवग्गितवियाओ । उवविट्ठाओ धरणीयलम्मि सुद्धम्मि सुद्धाओ ॥६७॥ भणियाओ य सविणयं रायनिउत्ताहिं वाहुजुत्ताहिं । चेडीहिं निउणमेयं देवीओ मुयह उव्वेयं ॥ ६८ ॥ फलियं तुम्हाण फुडं पुव्वज्जियपुन्नपायवेणज्ज । जं एस अम्ह सामी वट्टइ अच्चंतमणुकूलो ॥ ६९ ॥ जस्स पसज्जइ एसो तस्स हु चिंतामणिव्व सुहहेउ । रुट्ठो जमोव्व जीवंतकारओ होइ नियमेण ॥ ७० ॥ ता एयस्स पसाया भुंजह भोए वइच्छियविसाया । मुंचह मणसंतावं कुणह

कयत्थं पणयभावं ॥ ७१ ॥ इयजंपिरचेडीओ भणियाओ सुद्धुनिट्ठुरमिमाहिं । उव्वेवकरेण हला! अलाहि हलबोलकरणेण ॥ ७२ ॥ जइ सट्ठो जीयंतं करेइ ता सुट्ठु सुंदरो एस । अखलियसीलाण जओ जणयइ मरणंपि सुहमेव ॥ ७३ ॥ मड्डाग हणेण परित्थियाओ भुंजइ य नेह भिल्लोवि । लंघियकुलमज्जाओ तओवि अहमो इमो जाओ ॥ ७४ ॥ इच्चाइवयणनिब्भच्छियाहिं चेडीहिं साहियं रण्णो । उच्चडइ ण चक्को कहवि देव! फलिहामलसिलासु ॥ ७५ ॥ णाऊण निच्छयं नरवईवि चिंताउरो दढं जाओ । तत्तपुलिणम्मि मीणोव्व ण हु रइं लहइ सयणीए ॥७६॥ अविय ॥ सुयइ सुहं गयराओ घणकंटयसंगएवि सयणीए । रागीवि हंसतूलीगओवि निद्दं न पावेइ ॥ ७७ ॥ चिंतग्गिसंपलित्तो रयणिं संवच्छरोवमं गमिउं । कयसिंगारो सूरोदयम्मि तासिं गओ पासं ॥ ७८ ॥ अब्भुट्ठिओ न ताहिं तुच्छंपि न इच्छिओ नय तहावि । ईसरसिरिव्व रोरो न पत्थिओ ताण सो रूवं ॥ ७९ ॥ अह पेच्छइ सव्वाओहुयवहजालालिकविलकेसाओ । अइणिविरनासाओ जरचीवरमलिनवेसाओ ॥ ८० ॥ मज्जारलोयणाओ दंतुरलंवोट्ठवंकवयणाओ । परिगलियजोव्वणाओ तुच्छं गलियाणिच्चरणाओ ॥ ८१ ॥ अइसयवीभच्छाओ रागीणवि रागहरणदच्छाओ । दट्ठूण ता नरिंदो चिंतइ धणियं निराणंदो ॥ ८२ ॥ किं एस दिट्ठिवंधो मइमोहो सुविणयं व पेच्छामि । किं वा देव्वपओगो किं वा पावप्पभावो मे? ॥ ८३ ॥ हंहो महंतमेयं अच्छेरमदिट्ठमसुयमेत्ताहे । कत्थ गयं एयासिं खणेण तं तारिसं रूवं? ॥ ८४ ॥ अह जाणियवुत्तंता सहसा तत्थागय महादेवी । पायडियपेमकूवा पयंपिउं चेवमारद्धा ॥ ८५ ॥ हद्धी अणज्ज! रज्जसि विलीणहीणासु एरिसित्थीसु । अमुणियपत्तविसेसो अवगन्नसि रायदुहियाओ ॥ ८६ ॥ न कलेसि कुलकलंकं विरज्जमाणं गुणं न लक्खेसि । एवं णिम्मज्जाओ

कह धावसि परज्जणे मेरं ? ॥ ८७ ॥ एवं वहुप्पयारं उवलद्धो पत्थिवो पिययमाए । लज्जोणओ विसज्जइ सज्जो विणयं-
धरपियाओ ॥ ८८ ॥ दट्ठुं विसज्जियाणं रूवं साहावियं पुणो तासिं । कारणजिन्नासाए चिट्ठइ चिंताउरो णिच्चं ॥ ८९ ॥
आयण्णियमणणादिणे सूरी सन्नाणसंपयानिलओ । नयरुज्जाणे रम्मे ओसरिओ सूरसेणोत्ति ॥ ९० ॥ चलिओ पमोयक-
लिओ मपउरमिच्चो तओ पुरीनाहो । उवविट्ठो य सुहिट्ठो तयंतिए वंदणापुव्वं ॥ ९१ ॥ पारद्धा य भयवया धम्मकहा
मोहकंदनिद्दलणी । लद्धावसरेण तओ पुच्छियमेयं पुहइपहुणा ॥ ९२ ॥ भयवं ! किं कयमसमं सुकयं विणयंधरेण पुव्व-
भवे । जं विजियसुरवहूओ कण्णाओणेण पत्ताओ ? ॥ ९३ ॥ कत्तो वा सुकयाओ एयासिं रूवमेरिसमपुव्वं । केण
पओगेण तया विरूवया झत्ति संजाया ? ॥ ९४ ॥ इय नरवइणा पुट्ठे पउरा विणयंधरो सह पियाहिं । सव्वे सकोउग-
मणा गुरुवयणमुवट्ठिया सोउं ॥ ९५ ॥ अह सुरदुंदुहिघोसो परिसायणजणियवहलपरितोसो । वज्जरइ परहिएसी
जहट्ठियं केवलिमहेसी ॥ ९६ ॥ विणयंधरपुव्वभवे कहिए तासिं च तस्स घरिणीण । तह देवयापभावे विरूवभावस्स
हेउत्ति ॥ ९७ ॥ उग्घडियतिव्वसंवेगभावणाभावियाण सयराहं । जाओ विसयविरागो तेसिं नरनाहपमुहाणं ॥ ९८ ॥
महया विच्छड्डेणं जणाणमाणंददायगेण दढं । पवइयाणि कमेणं पत्ताणि य सासयं ठाणं ॥ ९९ ॥ एवं अकरणनियमो
सयं अणायारपरिहरणहेऊ । अन्नेसिंपि वहूणं एउदाहरणओ नेओ ॥ १०० ॥ एतत्कथानकसंग्रहगाथाक्षरार्थस्य विस्तरः
कथानकादेव सुखेनावगम्यत इति नातिविस्तरभीरुतया व्याख्यात इति ॥ ७२८ ॥

समासं च रति-बुद्धि-रिद्धि-गुणसुन्दरीणां कथानकम् ॥

अकरणनियमस्य सर्ववि०— वैशिष्ट्यम्-

सइ गरहणिज्जवावारबीयभूयम्मि हंदि कम्मम्मि। खविए पुणो य तस्साकरणम्मी सुहपरंपरओ ॥७३३॥

सदा सर्वकालं गर्हणीयव्यापारबीजभूते शीलभंगादिकुत्सितचेष्टाविषवृक्षप्ररोहहेतौ, हंदीति पूर्ववत्, कर्मणि मिथ्यात्वमोहादौ क्षपिते, पुनश्च पुनरपि तस्याकरणे स्वप्नावस्थायामप्यविधाने सुखपरंपरक उक्तरूपः सम्पद्यते ॥ ७३३ ॥

आहरणा पुण एत्थं बहवे उसभाइया पसिद्धत्ति। कालोवओगओ पुण एत्तो एक्को पवक्खामि ॥७३४॥

आहरणानि ज्ञातानि पुनरत्र प्रकृतेऽर्थे बहवो भूयांस ऋषभादिका ऋषभभरतादयः प्रसिद्धाः सर्वशास्त्रेषु विख्याताः, इति नात्र तद्वक्तव्यताप्रपंचनमाद्रियते। कालोपयोगतः प्रवर्त्तमानदुष्षमालक्षणः कालोपयोगमाश्रित्य पुनरित ऊर्ध्वमेकमाहरणं प्रवक्ष्यामि ॥ ७३४ ॥ एतदेव प्रस्तावयति;—

एयम्मिवि कालम्मी सिद्धिफलं भावसंजयाणं तु। तारिसयंपि हु णियमा बज्झाणुट्ठाण मो णेयं ॥ ७३५ ॥

एतस्मिन्नपि काले प्रायः कलहडमरकराऽसमाधिकारकैः स्वपक्षगतैः परपक्षगतैश्च जनैः सर्वतः संकीर्णे दुष्षमालक्षणे सिद्धिफलं बाह्यानुष्ठानं ज्ञेयमित्युत्तरेण योगः। केषामित्याह—भावसंयतानां तु आजीविकादिदोषपरिहारेण प्रारब्धसद्भूतव्रतानामेव साधूनाम्। तादृशकमपि संहननाद्यभावेन कालानुरूपमपि। हुरवधारणे भिन्नक्रमश्च। ततो नियमादेव बाह्यानुष्ठानम्, आलयविहारादिकम्, इच्छामिच्छाकारादिकं च ज्ञेयम्। तथाहि यादृशीमीश्वरस्तथाविधदेवतापूजनादिकाले कोटिव्ययेनाशयशुद्धिमासादयति, तादृशीं दरिद्रः काकिणीमपि व्ययमान इति लौकिकदृष्टान्तसाम-

ध्याद् इहाशठप्रकृतयो वर्त्तमानानुरूपं धर्मचरणमनुतिष्ठन्तः साम्प्रतमुनयस्तीर्थंकरकालभाविसाधुसाधव इव मोक्षफल-चारित्रभाजो जायन्त इति ॥ ७३५ ॥ अथैतद्वक्तव्यतायां 'संखो' इत्यादिगाथासमूहमाह;—

संखो कलावई तह आहरणं एत्थ मिहुणयं णेयं । चरमद्धायऽवितहचरणजोगओ सति सुहं सिट्ठं ॥७३६॥
संखो नामेण निवो कलावती तस्स भारिया इट्ठा । तीए भातिणियंगयपेसणमच्चंगमिति रन्नो ॥ ७३७ ॥
गुव्विणिविसज्जणाणं हत्थे देवंगमा इयाणं च । पढमं च देविदंसण साहण तह तस्स एएत्ति ॥ ७३८ ॥
तन्नेहा सयगहणं एए अहमेव तस्स अप्पिसं । परिहणतोसा सहिसंनिहाण तह भासणं चित्तं ॥ ७३९ ॥
एएहिं दिट्ठेहिं सो च्चिय दिट्ठोत्ति परिहिएहिं तु । सो च्चिय ओसत्तो सहि! एमादि अतीवनेहजुयं ॥ ७४० ॥
वीसत्थ भासियाणं सवणत्थं आगएण रन्ना ओ । सयमेव सुयं एयं कोवो अवियारणा चेव ॥ ७४१ ॥
एत्थ य इमं निमित्तं अन्नमिणं मग्गियंपि नो दिन्नं । अन्नेण नियपियाणेहओत्ति गयसेट्ठिपुत्तेण ॥ ७४२ ॥
पट्ठवणमागयाणं चंडालीणं च दाणमाणाए । रन्नम्मि बाहुछेयं कुणहत्ति इमीए पावाए ॥ ७४३ ॥
करणं वाहाणयणं तह दुक्खा पसवणं णईतीरे । डिंभपलोट्टण णइपइमुहधरणं कहवि किच्छेण ॥ ७४४ ॥

इत्थं देशविरतिमपेक्ष्याकरणनियमज्ञातान्यभिधाय सर्वविरतौ तद्वैशिष्ट्यमभिधित्सुराह;—

देसविरइगुणठाणे अकरणणियमस्स एव सब्भावो । सव्वविरइगुणठाणे विसिट्ठतरओ इमो होइ ॥७२९॥

देशविरतिगुणस्थाने यावज्जीवं परपुरुषपरिहारलक्षणेऽकरणनियमस्योक्तलक्षणस्यैवं रतिसुंदर्यादिशीलपालनन्यायेन सद्भावः सम्भव उक्तः । देशविरतिगुणस्थानकेऽपि पापाकरणनियमः सम्भवतीत्यर्थः । सर्वविरतिगुणस्थानके यावज्जीवं समस्तपापोपरमलक्षणे विशिष्टतरको देशविरत्यकरणनियमापेक्षयाऽकरणनियमो भवति ॥ ७२९ ॥ अत्र हेतुमाह;—

जं सो पहाणतरओ आसयभेओ अओ य एसोत्ति। एत्तो च्चिय सेढीए णेओ सव्वत्थवी एसो ॥७३०॥

यद्यस्मात्कारणात् स सर्वविरतिलक्षणः प्रधानतरकः अतिप्रशस्त आशयभेदः परिणामविशेषः । अतश्चास्मादेव परिणाम विशेषादेषोऽकरणनियमः प्रधानतर इति प्रकृतेन सम्बन्धः । इति प्राग्वत् । अत एवाशयभेदात् श्रेण्यां क्षपकश्रेणिनामिकायां "अणमिच्छमीससम्मं" इत्यादिकर्मप्रकृतिक्षपणसिद्धायां ज्ञेयः सर्वत्रापि सर्वकर्मस्वपि तत्र तत्र गुणस्थानके क्षयमुपगतेष्वेषोऽकरणनियमः, यत्क्षीणं तत् पुनर्न क्रियत इत्यर्थः। कर्मप्रकृतिक्षयक्रमश्चायं कर्मस्तवशास्त्रप्रसिद्धो यथा—"अणमिच्छमीससम्मं अविरयसमाइ अप्पमत्तंता । सुरनरतिरिनिरयाउं निययभवे सव्वजीवाणं ॥ १ ॥ सोलसअट्ठेकेक्कं छक्केक्केक्कखीणमनियट्टी । एवं सुहुमसरागे खीणकसाए य सोलसगं ॥ २ ॥ बावत्तरिं दुचरिमे तेरसचरिमे अजोगिणो खीणो । अडयालं पयडिसयं खविय जिणं नेव्वुयं वंदे ॥ ३ ॥" ॥ ७३० ॥

एत्तो उ वीयरागो ण किंचिवि करेइ गरहणिज्जं तु । ता तत्तग्गइखवणाइकप्प मो एस विण्णेओ ॥७३१॥

इतस्त्वित एव अकरणनियमात् प्रकृतरूपात्, वीतरागः क्षीणमोहादिगुणस्थानकवर्त्ती मुनिर्न नैव किञ्चिदपि करोति जीवहिंसादि गर्हणीयं त्ववद्यरूपं देशोनपूर्वकोटीकालं जीवन्नपि । तत् तस्मात् तत्तद्गतेस्तस्या गतेर्नारकतिर्यग्गतिरूपायाः क्षपणादिविकल्पः, तत्र क्षपणं निर्मूलमुच्छेदः, स चानयोरनिवृत्तिबादरगुणस्थाने त्रयोदशनामप्रकृतिक्षपणकाले सम्पद्यते । आदिशब्दात् पुनरनुदयरूपोऽनुबन्धव्यवच्छेदः । स च निवृत्तप्रकृतिगतद्वयप्रवेशानामद्याप्यप्राप्त क्षपकश्रेणीनां शालिभद्रादीनां वाच्यः । (ग्रन्थ० ११०००) एषोऽकरणनियमो विज्ञेयः । अयमत्र भावः—यथा नरकगत्यादिकर्मक्षयादिभिरनुदययोग्यतानीतं सन्न कदाचिदुदयमासादयति, तथाऽकरणनियमे संजाते न कदाचित् पापे प्रवृत्तिः प्राणिनामुपजायत इति ॥ ७३१ ॥

तह भावसंजयाणं सुवइ इह सुहपरंपरासिद्धी। सावि हु जुज्जइ एवं ण अण्णहा चिंतणीयमिणं ॥ ७३२ ॥

तथेति दृष्टान्तान्तरसमुच्चये । भावसंयतानां निर्व्याजयतीनां श्रूयते समाकर्ण्यते इह जिनप्रवचने सुखपरंपरा सिद्धिः—प्रतिभवं विशिष्टसुखलाभात् पर्यन्ते निर्वृतिरिति । सापि सुखपरंपरासिद्धिर्न केवलं तत्तद्गत्यादिक्षपणम्, हुर्यस्माद्, युज्यते एवं पापाकरणनियमलक्षणात् प्रकारात्; न नैवान्यथा एतत्प्रकारविरहेण । चिन्तनीयं विमर्शनीयमिदमस्मदीयमुक्तम् ॥ ७३२ ॥ एतदेव भावयति;—

इत्थं देशविरतिमपेक्ष्याकरणनियमज्ञातान्यभिधाय सर्वविरतौ तद्वैशिष्ट्यमभिधित्सुराह;—

देसविरइगुणठाणे अकरणणियमस्स एव सब्भावो । सव्वविरइगुणठाणे विसिट्ठतरओ इमो होइ ॥७२९॥

देशविरतिगुणस्थाने यावज्जीवं परपुरुषपरिहारलक्षणेऽकरणनियमस्योक्तलक्षणस्यैवं रतिसुंदर्यादिशीलपालनन्यायेन सद्भावः सम्भव उक्तः । देशविरतिगुणस्थानकेऽपि पापाकरणनियमः सम्भवतीत्यर्थः । सर्वविरतिगुणस्थानके यावज्जीवं समस्तपापोपरमलक्षणे विशिष्टतरको देशविरत्यकरणनियमापेक्षयाऽकरणनियमो भवति ॥ ७२९ ॥ अत्र हेतुमाह;—

जं सो पहाणतरओ आसयभेओ अओ य एसोत्ति । एत्तो च्चिय सेढीए णेओ सव्वत्थवी एसो ॥७३०॥

यद्यस्मात्कारणात् स सर्वविरतिलक्षणः प्रधानतरकः अतिप्रशस्त आशयभेदः परिणामविशेषः । अतश्चास्मादेव परिणामविशेषादेषोऽकरणनियमः प्रधानतर इति प्रकृतेन सम्बन्धः । इति प्राग्वत् । अत एवाशयभेदात् श्रेण्यां क्षपकश्रेणिनामिकायां "अणमिच्छमीससम्मं" इत्यादिकर्मप्रकृतिक्षपणसिद्धायां ज्ञेयः सर्वत्रापि सर्वकर्मस्वपि तत्र तत्र गुणस्थानके क्षयमुपगतेष्वेषोऽकरणनियमः, यत्क्षीणं तत् पुनर्न क्रियत इत्यर्थः। कर्मप्रकृतिक्षयक्रमश्चायं कर्मस्तवशास्त्रप्रसिद्धो यथा—"अणमिच्छमीससम्मं अविरयसमाइ अप्पमत्तंत्ता । सुरनरतिरिनिरयाउं नियभवे सव्वजीवाणं ॥ १ ॥ सोलसअट्ठेकेक्कं छक्केकेक्कक्खीणमनियट्टी । एवं सुहुमसरागे खीणकसाए य सोलसगं ॥ २ ॥ बावत्तरिं दुचरिमे तेरसचरिमे अजोगिणो खीणो । अडयालं पयडिसयं खविय जिणं नेव्वुयं वंदे ॥ ३ ॥" ॥ ७३० ॥

ष्यादि इहाशठप्रकृतयो वर्त्तमानानुरूपं धर्मचरणमनुतिष्ठन्तः साम्प्रतमुनयस्तीर्थकरकालभाविसाधुसाधव इव मोक्षफल-चारित्रभाजो जायन्त इति ॥ ७३५ ॥ अथैतद्वक्तव्यतायां 'संखो' इत्यादिगाथासमूहमाह;—

संखो कलावई तह आहरणं एत्थ मिहुणयं णेयं । चरमद्धायऽवितहचरणजोगओ सति सुहं सिट्ठं ॥७३६॥
संखो नामेण निवो कलावती तस्स भारिया इट्ठा । तीए भातिणियंगयपेसणमच्चंगमिति रन्नो ॥ ७३७ ॥
गुव्विणिविसज्जणाणं हत्थे देवंगमा इयाणं च । पढमं च देविदंसण साहण तह तस्स एएत्ति ॥ ७३८ ॥
तन्नेहा सयगहणं एए अहमेव तस्स अप्पिसं । परिहणतोसा सहिसंनिहाण तह भासणं चित्तं ॥ ७३९ ॥
एएहिं दिट्ठेहिं सो च्चिय दिट्ठोत्ति परिहिएहिं तु । सो च्चिय ओसत्तो सहि! एमादि अतीवनेहजुयं ॥ ७४० ॥
वीसत्थ भासियाणं सवणत्थं आगएण रन्ना ओ । सयमेव सुयं एयं कोवो अवियारणा चेव ॥ ७४१ ॥
एत्थ य इमं निमित्तं अन्नमिणं मग्गियंपि नो दिन्नं । अन्नेण नियपियाणेहओत्ति गयसेट्ठिपुत्तेण ॥ ७४२ ॥
पट्ठवणमागयाणं चंडालीणं च दाणमाणाए । रन्नम्मि बाहुछेयं कुणहत्ति इमीए पावाए ॥ ७४३ ॥
करणं वाहाणयणं तह दुक्खा पसवणं णईतीरे । डिंभपलोट्टण णइपइमुहधरणं कहवि किच्छेण ॥ ७४४ ॥

सइ गरहणिज्जवावारबीयभूयम्मि हंदि कम्मम्मि। खविए पुणो य तस्साकरणम्मी सुहपरंपरओ ॥७३३॥

सदा सर्वकालं गर्हणीयव्यापारबीजभूते शीलभंगादिकुत्सितचेष्टाविषवृक्षप्ररोहहेतौ, हंदीति पूर्ववत्, कर्मणि मिथ्यात्वमोहादौ क्षपिते, पुनश्च पुनरपि तस्याकरणे स्वप्नावस्थायामप्यविधाने सुखपरंपरक उक्तरूपः सम्पद्यते ॥ ७३३ ॥

आहरणा पुण एत्थं बहवे उसभाइया पसिद्धत्ति । कालोवओगओ पुण एत्तो एक्को पवक्खामि ॥७३४॥

आहरणानि ज्ञातानि पुनरत्र प्रकृतेऽर्थे बहवो भूयांस ऋषभादिका ऋषभभरतादयः प्रसिद्धाः सर्वशास्त्रेषु विख्याताः, इति नात्र तद्वक्तव्यताप्रपंचनमाद्रियते । कालोपयोगतः प्रवर्त्तमानदुषमालक्षणः कालोपयोगमाश्रित्य पुनरित ऊर्ध्वमेकमाहरणं प्रवक्ष्यामि ॥ ७३४ ॥ एतदेव प्रस्तावयति;—

एयम्मिवि कालम्मी सिद्धिफलं भावसंजयाणं तु । तारिसयंपि हु णियमा बज्झाणुट्ठाण मो णेयं ॥ ७३५ ॥

एतस्मिन्नपि काले प्रायः कलहडमरकराऽसमाधिकारकैः स्वपक्षगतैः परपक्षगतैश्च जनैः सर्वतः संकीर्णे दुषमालक्षणे सिद्धिफलं बाह्यानुष्ठानं ज्ञेयमित्युत्तरेण योगः । केषामित्याह—भावसंयतानां तु आजीविकादिदोषपरिहारेण प्रारब्ध सद्भूतव्रतानामेव साधूनाम् । तादृशकमपि संहननाद्यभावेन कालानुरूपमपि । हुरवधारणे भिन्नक्रमश्च । ततो नियमादेव बाह्यानुष्ठानम्, आलयविहारादिकम्, इच्छामिच्छाकारादिकं च ज्ञेयम् । तथाहि यादृशीमीश्वरस्तथाविधदेवतापूजनादिकाले कोटिव्ययेनाशयशुद्धिमासादयति, तादृशीं दरिद्रः काकिणीमपि व्ययमान इति लौकिकदृष्टान्तसाम-

साम्प्रतमुनयस्तीर्थकरकालभाविसाधुसाधव इव मोक्षफलर्थ्याद् दृढाशठप्रकृतयो वर्त्तमानानुरूपं धर्मचरणमनुतिष्ठन्तः चारित्रभाजो जायन्त इति ॥ ७३५ ॥ अथैतद्वक्तव्यतायां 'संखो' इत्यादिगाथासमूहमाह;—

संखो कलावई तह आहरणं एत्थ मिहुणयं णेयं । चरमद्धायऽवितहचरणजोगओ सति सुहं सिद्धं ॥७३६॥
संखो नामेण निवो कलावती तस्स भारिया इट्ठा । तीए भातिणियंगयपेसणमच्चंगमिति रन्नो ॥ ७३७ ॥
गुव्विणिविसज्जगाणं हत्थे देवंगमा इयाणं च । पढमं च देविदंसण साहण तह तस्स एएत्ति ॥ ७३८ ॥
तन्नेहा सयगहणं एए अहमेव तस्स अप्पिसं । परिहणतोसा सहिसंनिहाण तह भासणं चित्तं ॥ ७३९ ॥
एएहिं दिट्ठेहिं सो च्चिय दिट्ठोत्ति परिहिएहिं तु। सो च्चिय ओसत्तो सहि! एमादि अतीवनेहजुयं ॥ ७४० ॥
वीसत्थ भासियाणं सवणत्थं आगएण रन्ना ओ । सयमेव सुयं एयं कोवो अवियारणा चेव ॥ ७४१ ॥
एत्थ य इमं निमित्तं अन्नमिणं मग्गियंपि नो दिन्नं । अन्नेण नियपियाणेहओत्ति गयसेट्ठिपुत्तेण ॥ ७४२ ॥
पट्ठवणमागयाणं चंडालीणं च दाणमाणाए । रन्नम्मि बाहुछेयं कुणहत्ति इमीए पावाए ॥ ७४३ ॥
करणं वाहाणयणं तह दुक्खा पसवणं णईतीरे । डिंभपलोट्टण णइपइमुहधरणं कहवि किच्छेण ॥ ७४४ ॥

देवयकंदण सच्चाहिठाण तह बाहुभावओ चरणं। तावसकुमारदंसण गुरुकहण तवोवणाणयणं ॥ ७४५ ॥
रण्णो अंगयदरिसण णामे संका य सेट्ठिपुच्छणया। चिट्ठंति दंसणे णाण सोगमरणत्थणिग्गमणं ॥७४६॥
बहि चेईहर अभि अमियतेय सुनिमित्त जोगओ धरणं। कहणा ण इमोवाओ एयम्मी पत्थुए णायं॥७४७
गंगातीरे सोत्तिय चंडालाइरच्छाइजरचीरे । धण्णे विच्छित्तगुद्धयपरंपराए महादोसो ॥ ७४८ ॥
तस्स परिवज्जणत्थं णिज्जामगपुच्छ उच्छुदीवम्मि। कहिए णेयावणमच्छणा य तह उच्छुवित्तीए ॥७४९॥
कालेण भिण्णवाहण वाणियगमणमुच्छुरस सण्णा । पिंडागारा बहुसो जायाणेगेसु ठाणेसु ॥ ७५० ॥
इक्खाहारा सोत्तियमुहदुक्खणयम्मि सन्नपासणया । इक्खुफलत्ति य भक्खण गवेसणा चेव जत्तेण७५१
एवं नियसन्नायवि भक्खण कालेण दंसणं तस्स। पुच्छण साहण पीती ततो य आहार बोल्लंति ॥७५२॥
भक्खामि णिच्चमुच्छुं किं ण लभसि तप्फले ण होंतित्ति। दंसेमि अहं भद्दत्ति दंसणे हंत सण्णेसा ॥७५३॥
कस्स ममं चिय किं णो अच्छा कालेण कढिणभावाओ।सच्चं ण अण्णहेयं विण्णासणओ तहा णाणं॥७५४
पच्छायावो बोहणमेसा लोगट्ठिई ण तत्तमिणं । आणायारो सेयं तत्तो सुद्धी उ जीवस्स ॥ ७५५ ॥

णियदेसागम कहणं पायच्छित्तकरणं च जत्तेण । सवणं च तत्तनाणं आसेवणमुचियजोगस्स ॥७५६॥
ता जह सो असुइभया मोहाओ असुइभक्खणं पत्तो।तह दुक्खभया तंपि हु मा दुक्खोहं समादियसु ७५७
सत्थभणिएण विहिणा कुणसु तुमं एत्थ दुक्खपडियारं। अप्पवहो पुण सावग! पडिसिद्धो सव्वसत्थेसु७५८
अप्पपरोभयभेया तिविहो खलु वण्णिओ वहो समए।जंतेणाकालम्मी इओवि दोसोत्ति एसाणा ॥७५९॥
दोसा उ य णराणं विण्णेयं सव्वमेव वसणंति । जं पावफलं दुक्खं ता अलमेएण पावेण ॥ ७६० ॥
अण्णं च निमित्ताओ मुणेमि णेगंतियं तुहं वसणं। अवि अब्भुदयफलमिणं ता चिट्ठह जाव अज्जंति७६१॥
एवंति अब्भुवगयं ठिओ य णयराओ बाहिरे राया। धम्मकहसवण तोसो सूवणं तत्थेव विहिपुव्वं ॥७६२॥
सुमिणो य चरमजामे कप्पलया फलवई तहा छिण्णा। लग्गा विसिट्ठ फलया रूवेणऽहिगा य जायत्ति७६३
मंगलपाहाउयसद्द बोहणं सहरिसो तओ राया । विहिपुव्वं गुरुमूलं गओ तहा साहियमिणं तु ॥ ७६४ ॥
गुरुणो जहत्थ वीणण रण्णो तोसो गवेसणुवलद्धी। सव्वस्स जहा वत्तस्स हरिसलज्जाउ तो रण्णो॥ ७६५ ॥
मिलणं गुरुबहुमाणो धम्मकहा बोहि सावगत्तं च । बंभवय जावजीवं उभयाणुगयं दुवेण्हंपि ॥ ७६६ ॥

अहियं च धम्मचरणं चेईहरकारणं तहा विहिणा। पुत्तविवद्धण ठावण णिक्खमणं दाण विहिपुव्वं ॥७६७॥
चरमद्धादोसाओ संघयणाइविरहेवि भावेण। संपुण्णधम्मपालणमणुदियहं चेव जयणाए ॥ ७६८ ॥

आसीह जंबुदीवे दाहिणभरहद्धमज्झभागम्मि । सिरिमंगलाभिहाणो देसो देसियविहियतोसो ॥ १ ॥ णट्ठपरचक्कतक्क-
रसंचारे छंदचारिचउचरणे । देसम्मि तम्मि रम्मं संखपुरं नाम वरनयरं ॥ २ ॥ तं पुण तरुणिमुहंपिव सुदीहरच्छं, समु-
ज्जलदियं च । सइ संचरंतसूरं ताराहरणं च गयणं व ॥ ३ ॥ रेहंतचित्तसालं बहुसाहारं सुजाइरमणीयं । पुन्नागनाग-
रम्मं परमुज्जाणं तयं नयरं ॥ ४ ॥ सुरघरझउब्भियंगुलि कहइ व तं तूरगहिरघोसेण । भणह जणा! जइ अन्नं नरलोए
एरिसं नयरं ? ॥ ५ ॥ संखोव्व धवलवन्नो नियरवसुंदेरजणियजणतोसो । सुद्धकुलजलहिजाओ अहेसि संखो निवो तत्थ
॥ ६ ॥ रज्जमवज्जविरहिओ सो पालइ दूरमुज्जलपयावो । अमयकरोव्व सुहकरो करेहिं अइसिसिररूवेहिं ॥ ७ ॥ अन्नम्मि
दिणे रन्नो अत्थाणगयस्स विणयसंपन्नो । गयसेट्ठिसुओ दत्तो पडिहारनिवेइओ पत्तो ॥ ८ ॥ मोत्तूण चलणमूले रायारिह-
पाहुडं कयपणामो । सप्पणयमासणगओ भणिओ सो नरवरिंदेण ॥ ९ ॥ कीस चिराओ दीससि गयनंदण! सुट्ठु देहकुसलं
ते । भणियं च तेण कुसलं संपइ देवाणणे दिट्ठे ॥ १० ॥ कारणमेत्थ महापहु! कुलधम्मो एस वणियलोयस्स । कीरइ
धणज्जणं जं दिसिजत्ताएवि गंतूण ॥ ११ ॥ अन्नं च ॥ दुपरिच्चयघरिणिघरो जो न नियच्छेइ महियलं मणुओ । सो कूय-
दद्दुरो इव सारासारं ण याणेइ ॥ १२ ॥ नज्जंति चित्तभासा तह य विचित्ताउ देसनीईओ । अच्चब्भुयाइं वहुसो दीसंति

महिं भमंतेहिं ॥ १३ ॥ ता देव ! देवसालं नयरं नयराइयं जयपयासं । अहमत्थत्थी सुत्थं वणिज्जकज्जे गओ आसि ॥ १४ ॥ रन्ना भणियं साहसु जंताइंतेण तत्थ व गएण । किं सच्चवियमउब्वं अच्छरियं विउसमणहरणं? ॥ १५ ॥ दत्तेण भणियमिह देवसालमइचोज्जसयसमाइन्नं । पुरमत्थि विसालं फलिहसालपरिवेढियं तत्थ ॥ १६ ॥ अप्पडिमाइं सुरमंदिराइं अकरो इव निवसइ सुहत्थी । कस्सवि य नत्थि माया गयवाहो तह जणो सव्वो ॥ १७ ॥ णारीणंपि ण रक्खा इच्छिज्जइ जत्थ वेसलोगेवि । नो मन्निज्जइ वुद्धी केसाणं सव्वहा जत्थ ॥ १८ ॥ अविय । मासाहारा धीवरचरिया तह देव ! जत्थ सकलत्ता । दीसंति पहाणमुणी कहिमो भे! कित्तियं देव! ॥ १९ ॥ अन्नंपि किंपि चोज्जं दिट्ठं तं पुण ण साहिउं सक्का । सयमेव तं पलोयउ णीलुप्पललोयणो देवो ॥ २० ॥ इय भणिऊण पयत्तेण गोवियं कड्ढिऊण नरवइणो । चित्तफलयं पणामइ राया पासइ करे धरिउं ॥ २१ ॥ दिट्ठा तत्थोवहसियतियसवहूमणचमक्कसंजणणी । एगा कन्ना लायण्णसलिलकलसोवमाणथणी ॥ २२ ॥ विहिओ णेण पणामो णूणं रंभा तिलोत्तमा वावि । एसा देवी इय माणसम्मि परिचिंतियं तेण ॥ २३ ॥ अव्वो! सरलसहावस्स तुज्झ एसा कहं कुडिलरूवा । जाया वयणपउत्ती सहासवयणेण इय भणिओ ॥ २४ ॥ निज्झाइया अइचिरं भणियं अव्वो! अउव्वगो कोवि । विन्नाणपगरिसो तस्स जेण लिहिया इमा एवं ॥ २५ ॥ का पुण एसा देवित्ति, पुच्छिए राइणा भणइ दत्तो । दिट्ठमणुण्णं लिहमाणगस्स को पगरिसो एत्थ? ॥ २६ ॥ एगरसच्चिय विण्णाणपगरिसो भण्णए पयावइणो । जेण पडिच्छंदस्सवि विरहे एसा विणिम्मविया ॥ २७ ॥ किं एत्थ अपडिपुण्णं भणियं रण्णा जमिंदुबिंबनिभं । वयणं कमलदलोवममच्छिजुयं, किंपि रमणिज्जो ॥ २८ ॥ अंगाणं विन्नासो,

ओ । तं भद्द! मज्झ पुत्तो पढमो निरुविग्गओ विससु ॥ ६१ ॥ तो सत्थरक्खवाले निरूविउं देवसालनयरम्मि । नीओ समगंचिय दाविया य पडिवत्तिया रम्मा ॥६२॥ ततः । कहकहवि तेहिं हरियं रायकुमारेहिं देव! मह हिययं । जह जणणिजणयनयरदेसवासस्स नो सरइ ॥ ६३ ॥ अत्थि पुण तस्स रन्नो धूया सिरिदेविकुच्छिसंभूया । लक्खणधरी सुरूवा अणुया जयसेणकुमरस्स ॥ ६४ ॥ तुलियतिलोत्तमतेया कलाकलावम्मि सुट्ठु पत्तट्ठा । जणमणहरणसुचरिया कलावई सच्चवियनामा ॥ ६५ ॥ तीए अणुरूववरो गवेसिओ सव्वओ न उण लद्धो । चिंताणलेण उज्झंति तेण पियरो य भाया य ॥ ६६ ॥ अविय । जायंतिय दीणिम जणंति, जोयणसंपत्तिय, चिंतासायरि खिवहिं तवहिं परमंदिरि जंतिय । पियपरिचत्त अहुंतपुत्त मणुतावहि जणयह, जम्मदिणिच्चिय नयण नीरु निंदिज्जइ धूयहं ॥ ६७ ॥ भणिओ तेहिं तओ हं भइणीए लहसु किंचि वरमुचियं । जं बहुरयणा पुहवी तुमंपि वहुहिंडणसहावो ॥ ६८ ॥ एवंति भणंतेणं मएवि लिहिओ इमीए पडिच्छंदो । तयणुण्णाओ कमसोहिज्जो गेहम्मि पत्तो म्हि ॥ ६९ ॥ फुरइ पुण मज्झ हियए एसा देवस्स चेव उचियत्ति । नियसामियं पमोत्तुं रयणं को सहइ अन्नस्स? ॥ ७० ॥ कुलगिरिसमुब्भवाणं ठाणं रयणायरो हु सवियाणं । मोत्तूण ससिं अन्नत्थ कत्थई घडइ किं जोण्हा? ॥ ७१ ॥ तं सोऊण णरिंदो ताहे चिंताउरो दढं जाओ । कह मज्झ इमाए समं लहुमेव समागमो होही? ॥ ७२ ॥ एत्थंतरम्मि मज्झण्हसमयसूयाकरो सुरगिहेसु । संखरवो संजाओ पढियं तह कालकहगेण ॥ ७३ ॥ उल्लसियतेयपयरो सूरो जणमत्थयं कमइ एसो । तेयगुणब्भहियाणं किमसज्झं जीवलोगम्मि? ॥ ७४ ॥ सिंगारवुड्ढिजणणी मणोरमा बहुमहूसवसणाहा । देवच्चणेण लब्भइ लच्छी दइया य कमलच्छी ॥ ७५ ॥

अत्थाणमंडवा सो उट्ठित्ता कयसिणाणकायव्वो । देवाइपूयणं काउं किंचि आहारमुवभुत्तो ॥ ७६ ॥ उवलद्धो रसणाणं महुराईणं ण कोवि आसाओ । तं चिय कलावई माणसम्मि सइ संभरंतेण ॥ ७७ ॥ तो सुत्तो ससयणीए कत्थइ वत्थुम्मि रइमयावंतो । परिचिंतिउं पवत्तो इमेरिसं उम्मणो संतो ॥ ७८ ॥ भद्दं ते देव! जेणं जियतियसवहू निम्मिया सा मयच्छी, तं सूणं जं न सिद्धा गयणगमखमा माणवाणंपि पक्खा । तम्हा अम्हंपि इण्हिं कुणसु पहु! लहुं सुंदरं पिच्छभारं, पेच्छामो जेण हत्थं वयणजलरूहं दुल्लहं वल्लहाए ॥ ७९ ॥ किं होही सा राई दिवसो वा अमयणिम्मिओ कोइ । जत्थ रमिस्सं तीसे उरम्मि हंसो सरवरेव्व ॥ ८० ॥ कइया वा महुराहरदलकलिए वयणपंकए तीसे । काहं महुयरलीलं अवियण्हो मंथरामोए? ॥ ८१ ॥ एमाइचित्तचिंताहीरंतो अच्छिऊण किंपि खणं । पुणरवि अत्थाणगओ तीए कहाए दिणं नेइ ॥८२॥ अह दुइयदिणे रन्नो नमंतसामंतचक्कवालेण । सेविज्जमाणचरणारविंदजुयलस्स सहसत्ति ॥ ८३ ॥ चारपुरिसेण केणइ सिट्ठं गुरुसासरुद्धकंठेण । देव! महंतं सेन्नं पविसइ कत्तोवि तुह देसे ॥ ८४ ॥ रहचक्कघणघणारवगयगज्जियतुरयखुररयुम्मीसो । कोलाहलो दिसाओ पूरइ वणसत्तसंतासी ॥ ८५ ॥ अविय । उद्दंडधरियवरपुंडरीयडिंडीरपिंडपंडुरियं । उम्मग्गलग्गखीरोयनीरसंकं तयं कुणइ ॥ ८६ ॥ वट्टंति विणयपणया सव्वे देवस्स सीमसामंता । तं पुण अणज्जमाणं समागयं देव! कत्तोवि ॥ ८७ ॥ सोऊण इमं रणकेलिकोड्डिओ भिउडिभंगभीमंगो । लीलालयनिद्दयनिहयमहियलो आह भूवालो ॥ ८८ ॥ रे रे दिज्जउ तुरियं पयाणढक्का करेह संजत्तिं । तूरह भो सामंता खेल्लणयं आगयं किंपि ॥ ८९ ॥ लद्धाएसा सिग्घं पउणीकाउं भडा समाढत्ता । रहगयतुरंगवाहणसंणाहे पहरणोहे च ॥ ९० ॥ किं किंति वाहरंतो सव्व-

कण्णंतपत्ततिक्खंतलोयणा किंच
लायन्नं जलहिसलिलओ अहिगं । दिट्ठीभंगो रंगस्स सरिसओऽणंगणट्टस्स ॥ २९ ॥
हसिरभणिरेसा । चित्तट्ठियावि देवी हरेइ चित्तं फुडं मज्झ ॥ ३० ॥ दत्तेणुत्तं देवेण माणुसीवि य इमा कया देवी ।
अहवा मणुस्सिओ च्चिय देवस्स हवंति देवीओ ॥ ३१ ॥ एवंविहाओ किं माणुसीओ भो दत्त! कत्थइ भवंति । पहसि-
यवयणेण अणेण भासियं सुणउ ता देवो ॥ ३२ ॥ सा अन्नच्चिय लीला अन्ना सा अंगचंगिमा कावि । जा तीए माणुसीए
लिहणं पुण सरणकज्जेण ॥ ३३ ॥ भणियं सविम्हएणं रन्ना ता भद्द! कहसु का एसा । पडिभणइ तओ दत्तो एसा मम
देव! भइणित्ति ॥ ३४ ॥ जइ तुह भइणी ता दत्त ! सा ण दिट्ठत्ति भणसि किं एसा । इयरेण भणियमिण्हिं कहेमि
देवस्स परमत्थं ॥ ३५ ॥ जणगस्सुम्मड्डाए चलिओहं देसदंसणट्ठाए । गहियसुमहग्घभंडो अक्खंडपयाणओ संतो ॥ ३६ ॥
लंघियअणेगदेसो संपत्तो देवसालनगरस्स । जं संधीए अरण्णं सुण्णं गज्जंतसद्दूलं ॥ ३७ ॥ सन्नद्धपवरसुहडपरिवुडो तुरि-
यतुरयमारूढो । सोहेमि अग्गमग्गं भिल्लपुलिंदाइसंकाए ॥ ३८ ॥ भीमम्मि तम्मि दिट्ठो एगो एगत्थ पहसमासन्नो । आस-
न्नमयतुरंगो सहसा पुरिसो अविचलंगो ॥ ३९ ॥ सव्वंगसुंदरो किं रइविरहे एस मुच्छिओऽणंगो । एमाइकयवियप्पो पलो-
इओ सो मए गंतुं ॥ ४० ॥ सो सावसेसजीओ णाउं सो सिसिरवारिणा सित्तो । लद्धपुण्णवसण्णो पुणोवि सो पाइओ
नीरं ॥ ४१ ॥ छाओयरोत्ति स मए मोयगभोगेण पीणिओ तत्तो । पुट्ठो सुपुरिस! कत्तो कह वा पत्तो सि वणगहणं?
॥४२॥ तेण वुत्तं । जं ण मणोहरविसओ न कामचारेण गम्मए जत्थ । कम्मपवणेण पाणी निज्जइ उप्पाडिउं ताहे ॥४३॥
ता देवनंदिदेसा तुरंगहरिओ अहं इहायाओ । तुब्भेवि भणह सुपुरिस! एत्तो संपत्तिया कत्थ? ॥ ४४ ॥ भणियं मयावि

अम्हे तद्देसविभूसणं गमिस्सामो । सिरिदेवसालनयरं एगो सत्थो तओ दोण्हं ॥ ४५ ॥ हयवाहणपरितत्ता तुब्भे ता मे सुहासणं भयह । एवंति भणिय सो तं सुहासणं लहुं समारूढो ॥ ४६ ॥ तो हासतोसबहुला अइच्छिया कित्तियंपि तं रन्नं । जाया विभावरी विहियमुप्पयाणं तओ तत्थ ॥ ४७ ॥ बीयदिवसम्मि सहसा तुरियतुरंगथट्टदोछट्टं । ललकहक्कबोक्काको-लाहलभरियदिसिचक्कं ॥ ४८ ॥ वज्जंतढक्कडक्काहुडुक्ककंसालकाहलरवेण । पूरियभुवणं सहसा पुरओ सेन्नं पुलोएमो ॥ ४९ ॥ खुहिया य सत्थसुहडा तुरियं सण्णहिउमहसमाढत्ता । मा भाहित्ति भणंतो ममासवारो पुरो पत्तो ॥ ५० ॥ भो भो दिट्ठो कच्चइ भणमाणेणं अयंछिओ हत्थो । सयमेव तेण एसो जाया हरिसाउला दोवि ॥ ५१ ॥ तो विन्नायवइयरो समागओ तत्थ विजयभूवालो । जयसेणकुमारो जयउ जंपियं वंदिलोएण ॥ ५२ ॥ तेणवि पयचारपरायणेण अब्भुट्ठिऊण णरनाहो । णियजणओ सप्पणयं पणओ रोमंचियंगेण ॥ ५३ ॥ आपुच्छिओ कह तुमं वच्छ! इमं रन्नमज्झमावडिओ । तेणवि भणयं जह देव! तेण दुट्ठेण अस्सेण ॥ ५४ ॥ अडविं पवेसिओ इममणुसं तो मए सुखिण्णेण । मुक्का वग्गा परिसंठिओ य एसो लहुं चेव ॥ ५५ ॥ उइन्नो हं तत्तो अकज्जकारित्ति एस मुणिऊण । मन्ने मुक्को पाणेहिं तक्खणा ताय! तत्तो हं ॥ ५६ ॥ गिम्हसमुब्भवतण्हापरायणो दारुणं समं पत्तो । अंधारियं जयमिणं समंतओ पेच्छिउं लग्गो ॥ ५७ ॥ एत्तो परं ण जाणामि किंपि संजायमंतरे तम्मि । जीवावओ म्हि अनिमित्तबंधुणा पुरिससीहेण ॥ ५८ ॥ एएण सत्थ-वाहेण जंपमाणेण एवमुवइट्ठो । तेणाहं नरवइणा सक्खं च णिभालिओ तेण ॥ ५९ ॥ भणियं कयप्पणामेण मज्झ सत्ती ण पाणदाणम्मि । देवस्सेव पभावो कुमरो जं जीविओ एसो ॥ ६० ॥ रन्ना परितोसमुवागएण आलिंगिओ दढं भणि-

ओ। तं भद्द! मज्झ पुत्तो पढमो निरुविग्गओ विससु ॥ ६१ ॥ तो सत्थरक्खवाले निरूविउं देवसालनयरम्मि। नीओ समगंचिय दाविया य पडिवत्तिया रम्मा ॥६२॥ ततः। कहकहवि तेहिं हरियं रायकुमारेहिं देव! मह हिययं। जह जणणिजणयनयरदेसवासस्स नो सरइ ॥ ६३ ॥ अत्थि पुण तस्स रन्नो धूया सिरिदेविकुच्छिसंभूया। लक्खणधरी सुरूवा अणुया जयसेणकुमरस्स ॥ ६४ ॥ तुलियतिलोत्तमतेया कलाकलावम्मि सुट्ठु पत्तट्ठा। जणमणहरणसुचरिया कलावई सच्चवियनामा ॥ ६५ ॥ तीए अणुरूववरो गवेसिओ सवओ न उण लद्धो। चिंताणलेण उज्झंति तेण पियरो य भाया य ॥ ६६ ॥ अविय। जायंतिय दीणिम जणंति, जोयणसंपत्तिय, चिंतासायरि खिवहिं तवहिं परमंदिरि जंतिय। पियपरिचत्त अहुंतपुत्त मणुतावहि जणयह, जम्मदिणिच्चिय नयण नीरु निंदिज्जइ धूयहं ॥ ६७ ॥ भणिओ तेहिं तओ हं भइणीए लहसु किंचि वरमुचियं। जं बहुरयणा पुहवी तुमंपि बहुहिंडणसहावो ॥ ६८ ॥ एवंति भणंतेणं मएवि लिहिओ इमीए पडिच्छंदो। तयणुण्णाओ कमसोहिज्जो गेहम्मि पत्तो म्हि ॥ ६९ ॥ फुरइ पुण मज्झ हियए एसा देवस्स चेव उचियत्ति। नियसामियं पमोत्तुं रयणं को सहइ अन्नस्स? ॥ ७० ॥ कुलगिरिसमुब्भवाणं ठाणं रयणायरो हु सवियाणं। मोत्तूण ससिं अन्नत्थ कत्थई घडइ किं जोण्हा? ॥ ७१ ॥ तं सोऊण णरिंदो ताहे चिंताउरो दढं जाओ। कह मज्झ इमाए समं लहुमेव समागमो होही? ॥ ७२ ॥ एत्थंतरम्मि मज्झण्हसमयसूयाकरो सुरगिहेसु। संखरवो संजाओ पढियं तह कालकहगेण ॥ ७३ ॥ उल्लसियतेयपयरो सूरो जणमत्थयं कमइ एसो। तेयगुणब्भहियाणं किमसज्झं जीवलोगम्मि? ॥ ७४ ॥ सिंगारवुड्ढिजणणी मणोरमा बहुमहूसवसणाहा। देवच्चणेण लब्भइ लच्छी दइया य कमलच्छी ॥ ७५ ॥

अत्थाणमंडवा सो उट्ठित्ता कयसिणाणकायव्वो । देवाइपूयणं काउं किंचि आहारमुवभुत्तो ॥ ७६ ॥ उवलद्धो रसणाणं महुराईणं ण कोवि आसाओ । तं चिय कलावई माणसम्मि सइ संभरंतेण ॥ ७७ ॥ तो सुत्तो ससयणीए कत्थइ वत्थुम्मि रइमयावंतो । परिचिंतिउं पवत्तो इमेरिसं उम्मणो संतो ॥ ७८ ॥ भद्दं ते देव्व! जेणं जियतियसवहू निम्मिया सा मयच्छी, तं खूणं जं न सिद्धा गयणगमखमा माणवाणंपि पक्खा । तम्हा अम्हंपि इण्हिं कुणसु पहु! लहुं सुंदरं पिच्छभारं, पेच्छामो जेण हत्थं वयणजलरूहं दुलहं वल्लहाए ॥ ७९ ॥ किं होही सा राई दिवसो वा अमयणिम्मिओ कोइ । जत्थ रमिस्सं तीसे उरम्मि हंसो सरवरेव्व ॥ ८० ॥ कइया वा महुराहरदलकलिए वयणपंकए तीसे । काहं महुयरलीलं अवियण्हो मंथरामोए? ॥ ८१ ॥ एमाइचित्तचिंताहीरंतो अच्छिऊण किंपि खणं । पुणरवि अत्थाणगओ तीए कहाए दिणं नेइ ॥८२॥ अह दुइयदिणे रन्नो नमंतसामंतचक्कवालेण । सेविज्जमाणचरणारविंदजुयलस्स सहसत्ति ॥ ८३ ॥ चारपुरिसेण केणइ सिट्ठं गुरुसासरुद्धकंठेण । देव! महंतं सेन्नं पविसइ कत्तोवि तुह देसे ॥ ८४ ॥ रहचक्कघणघणारवगयगज्जियतुरयखुररवुम्मीसो । कोलाहलो दिसाओ पूरइ वणसत्तसंतासी ॥ ८५ ॥ अविय । उद्दंडधरियवरपुंडरीयडिंडीरपिंडपंडुरियं । उम्मग्गलग्गखीरोयनीरसंकं तयं कुणइ ॥ ८६ ॥ वट्टंति विणयपणया सव्वे देवस्स सीमसामंता। तं पुण अणज्जमाणं समागयं देव! कत्तोवि ॥ ८७ ॥ सोऊण इमं रणकेलिकोड्डिओ भिउडिभंगभीमंगो । लीलालयनिद्दयनिहयमहियलो आह भूवालो ॥ ८८ ॥ रे रे दिज्जउ तुरियं पयाणढक्का करेह संजत्तिं । तूरह भो सामंता खेल्लणयं आगयं किंपि ॥ ८९ ॥ लद्धाएसा सिन्नं पउणीकाउं भडा समाढत्ता । रहगयतुरंगवाहणसंणाहे पहरणोहं च ॥ ९० ॥ किं किंति वाहरंतो सव्व-

णायरो लोओ। आयन्निज्जइ बहलो पए पए हलहलारावो ॥ ९१ ॥ एत्थंतरम्मि दत्तो पहसंतो नरवरंतिए पत्तो। जंपइ अकंड विड्डुरमेयं किं देव! पारद्धं? ॥ ९२ ॥ णणु एयं तं रयणं सयंवरं एइ जमिह देवस्स। चित्तट्ठियंपि दिट्ठं चिट्ठइ चित्तट्ठियं चेव ॥ ९२ ॥ सो एस जयकुमारो दिसिदिसिवित्थरियकित्तिपब्भारो। रूवविणिज्जियमारो संपत्त कलाजलहिपारो ॥ ९४ ॥ तव्वयणाओ राया सहसा बुद्धोव्व अमयकुंडम्मि। उवसंतचित्तदाहो सपमोयमणो दढं जाओ ॥ ९५ ॥ दाऊण कणयजीहं सयलं दत्तस्स अंगलग्गं च। पभणइ कह पुण एयं सुंदर! अइदुग्घडं जायं ॥ ९६ ॥ दत्तो आह हसंतो अचिंतमाहप्पयाए देवस्स। संघडइ दुग्घडंपि हु भन्नइ अन्नं किमम्हेहिं? ॥ ९७ ॥ मइसारमंतिणा जंपियं तओ देव! एस किल दत्तो। सप्पुरिसज्जियविहवोव्व नायगहिओ सयाकालं ॥ ९८ ॥ किंच। रंजइ सयणे महुरप्फलेहिं वडपायवो अपुप्फोवि। न पलासतरू कुसुमुब्भडोवि विरसं फलं देंतो ॥ ९९ ॥ गज्जंति मियं महुरं वरिसंति घणा घणं-बुणा भरिया। रित्ता कक्खडखडहरवुब्भडा तुच्छयं पिच्छ ॥ १०० ॥ सव्वो भणाइ महुरं पुरओ रिउणोवि छंदवित्तीए। अंतरबहुमाणे पुण परोक्खगुणवन्नणं चिंधं ॥ १०१ ॥ संथुणइ विणयपणओ बहुं कुभिच्चोवि विविहवयणेहिं। कज्जेहिं सच्च-विज्जइ पहुम्मि भत्ती सुभिच्चाणं ॥ १०२ ॥ ता सव्वहा अकित्तिमणेहो देवम्मि एस सेट्ठिसुओ। गहिरत्ताउ न कहियं संभवई देव! पुण एयं ॥ १०३ ॥ एईए बालगाए पुरओ तइ भत्तिमणुसरंतेण। गुणकित्तणं कयं तेण तीए रागो समु-ओ ॥ १०४ ॥ एसो च्चिय जणएहिं विसज्जिओ एत्थ तीए सममेव। एसो संचल्लो देवपायजाणावणणिमित्तं ॥ १०५ ॥ तुरियतरपओ समागओ भासियं च दत्तेण। मइसारो मंती एस णूणं सच्चाभिहाणोत्ति ॥ १०६ ॥ कहमन्नहा परो-

क्खं वत्तं देसंतरेहिं अंतरियं । पच्चक्खुवलद्धं पिव वज्जरइ सपच्चयमिमंति ॥ १०८ ॥ अहवा । दूरनिहित्तंपि निहिं तिणवच्छिममोत्थयाए भूमीए । णयणेहिं अपेच्छंता कुसला वुद्धीए पेच्छंति ॥ १०८ ॥ ततो रन्ना सेन्नं संजत्तिपरं निवारियं झत्ति । पच्चोणीए णिउत्तो मंती तो धीधणो तीए ॥ १०९ ॥ नगराक्खगलोगो भणिओ नगरं जहायरपरेहिं । सब्भितरवाहिरियं पयट्टमहूसवं कज्जं ॥ ११० ॥ तह चारगसोहणयं धवलाइं देउलाइं सयलाइं । वारेह सुंकसालं जहा न सुंकं गहेयवं ॥ १११ ॥ सवो य पगइवग्गो मालियतंवोलियाइओ वच्चो । नियवावारपरेहिं होयवं सबहा इण्हिं ॥ ११२ ॥ उब्भेह तोरणाइं जन्नावासे नहंतए कुणह । गयतुरयवसहकरभाइघाससंपायणं चेव ॥ ११३ ॥ इय नरवइणाऽऽणत्ता पगया सधंपिते जहाजुत्तं । रायावि पमोयभरं अउवमणुभविउमारद्धो ॥११४॥ अह धीधणेण धणियं धुणाविओ मत्थयं समत्थोवि । जयसेणसेन्नलोओ समाणसम्माणकरणेण ॥ ११५ ॥ आवासिओ जहोचियठाणे जाया पुरी ससंतोसा । कुमरो पणओ रन्नो सीसेण महीविलग्गेण ॥ ११६ ॥ आलिंगिओ ससंभममापुट्ठो सागयं पुहइपहुणो । पवरासणे णिसन्नो सपरियणो स वहुगोरविओ ॥ ११७ ॥ तेणावि मंतिपमुहो परिवारो समुचियाए णीईए । कयसम्माणो विहिओ तेसु सुहासणनिविट्ठेसु ॥ ११८ ॥ एत्थंतरे विरंगो कुमारमंती पसंतमुहकंती । भणइ वहु अम्हपहुणो हरियं हिययं तुह गुणेहिं ॥ ११९ ॥ तह कहवि सरूवं वो सिट्ठं दत्तेण वणियपुत्तेण । जह टंकुकिन्नं पिव ठियममलं चित्तभित्तीए ॥ १२० ॥ ताएण तुम्ह एयं संदिट्ठं णेहनिब्भरं धीरे । तुह गुणनिहिणो दूरट्ठिया हु किं गउरवं कुणिमो? ॥ १२१ ॥ का तस्स छेयया का उदारया को गुणेसु अणुराओ । वियरइ जो ण गुणीणं पसत्थवत्थुं सुइट्ठंपि? ॥ १२२ ॥ ता गुरुगुणाणुराया लायन्नकलाकलाव-

गुणकलिया । अइवल्लहावि बाला एसा संपेसिया तुम्ह ॥ १२३ ॥ नय एयाए राओ जाओ अन्नेसु रायकुमरेसु । कमलायरं पमोत्तुं कत्थ व कमला रइं कुणउ? ॥ १२४ ॥ ता एयाए पाणिं पणईयणपणयपालणप्पवण!। गिण्हित्तु तुमं सुपुरिस! करेसु मणनिव्वुइं अम्ह ॥ १२५ ॥ ण कयाइ दिट्ठपुव्वं एयाए विप्पियं ममाओवि । ता तह करेज्ज जह मे ण सरइ करिणिव विंझस्स ॥ १२६ ॥ किं वा कुलुग्गयाणं पुरओ परिजंपिएण बहुएण?। पडिवन्नवच्छला ते सभावओ चेव जं होंति ॥ १२७ ॥ आइक्खिऊण एयं विरए मंतिम्मि णिउणभणियंपि । पडिभणइ संखराया संखो इव महुरनिग्घोसो ॥ १२८ ॥ अव्वो! किंपि अउव्वं सोजन्नं विजयणरवरिंदस्स । अम्हाणंपि गुणेहिं रंजिज्जइ जेण से हिययं ॥ १२९ ॥ जइ बालयावि अम्हे जणगविओगेण णिवपयं पत्ता । किं तित्तिएण गुणिणो जाया उत्ताणमइणोवि? ॥ १३० ॥ घणगुणरसपुन्नाइं पुरिसफलाइं हवंति परिणामे । तरुणाइं णिग्गुणाइं सउणाण मणं ण रंजंति ॥ १३१ ॥ अहवा ।–दोसेवि गुणे च्चिय परजणस्स पेच्छंति उत्तमा लोया । छायाहरणंपि ण मुयइ हिमकिरणो लंछणं जेण ॥ १३२ ॥ जाणंति पियं च्चिय वोत्तुमुत्तमा अमयमुत्तिणो णूणं । किं अमयाओ अन्नं झरिउं मयलंछणो मुणइ? ॥ १३३ ॥ ता तस्स पुहइवइणो णिक्कारणवच्छलस्स गुणनिहिणो । कह न करिस्सामि अहं वयणं णणु जणयतुल्लस्स? ॥ १३४ ॥ अह जयसेणकुमारो पभणइ दत्तं समागयं हरिसा । अज्जम्ह तुम्ह वयणे सविसेसं पच्चओ जाओ ॥ १३५ ॥ जओ । एरिसमणुद्धयत्तं एसो नयसुंदरो वयणविहवो । दक्खिन्नविणयउचियन्नुयाओ देवे अउव्वाओ ॥ १३६ ॥ तहवि न तोसो नियगुणगणेसु परगुणथुईसु अणुराओ । अहवा एरिसयच्चियमहाणुभावा जओ भणियं ॥ १३७ ॥ भरियभुवणंतरेहिं गुणेहिं णियएहिं कुंदधवलेहिं । बहु तुसंति न

धीरा जइ परगुणलेसभणणेण ॥ १३८ ॥ अच्चब्भुयगुणरयणेहिं पूरियं वरनिहिव देवस्स । चरियं पमोयकारणमिह कस्स न होइ दीसंतं? ॥ १३९ ॥ ससिणेहलोयणेहिं रण्णा कुमरो पयंपिओ एवं । सुंदर! अईव सुयणो सि घेप्पसे जं मम गुणेहिं ॥ १४० ॥ अहवा ॥ घेप्पंति सुहेणं चिय सहावविमलाइं सुयणहिययाइं । पडिबिंबिज्जइ अप्पा किल केण ण दप्पणुच्छंगे? ॥ १४१ ॥ जं विजयरायतणओ तेण तए एरिसेण होयव्वं । सहयारपायवाओ न होइ कइयावि निंबफलं ॥ १४२ ॥ एत्थंतरे पढियमवसरपाढएण जहा ॥ "अह सो सक्करचुन्नमज्झिगयपुन्नु विलोट्टइ, खंडुम्मीसियसत्तुकुंडि घयवाहु पलोट्टइ । वाउज्जायं कढियदुद्धि लहसि हत्थह पडियं, जं दइविं सज्जणकुडुंब एरिस निम्मवियं ॥ कहिं गुणसायरु संखपहु, विजयराउ कहिं संवसइ । दीवंतरह वि रयणु विहिजोग्गि जोग्गुवनिवसइ ॥" तओ । तस्सावसरपयट्टिय पाढस्स पसायमागया सव्वे । सक्कारमइमहंतं कुणंति पुलयंकियसरीरा ॥ १४३ ॥ विउससहासमुचियसंकहाहिं ठाऊण कित्तियंपि खणं । पच्छा पसन्नहियया नियनियगेहेसु संपत्ता ॥ १४४ ॥ दाणगहणुज्जयाणं निच्चं वड्ढंतनिद्धभणिईण । अण्णोण्णं चित्तणुवत्तगाण तेसिं दिणाण गमे ॥ १४५ ॥ केवइयाण विवाहो पारद्धो सुंदरम्मि दिवसम्मि । उच्चट्ठाणगएसुं गहेसु विमलम्मि गयणयले ॥ १४६ ॥ वज्जंतचित्ततूरं तूररवारद्धवारवहुनट्टं । नट्टायट्टियलोयं लोयमणोनयणकयतोसं ॥ १४७ ॥ तोसभरमिलियकामिणिमुहपंकयराइयंगणाभोयं । भोयणविभत्तिभावियणायरणरणारिकयवण्णं ॥ १४८ ॥ वन्नंतवित्तचारणमणोरहाईयदाणरमणीयं । रमणिगिज्जंतसुतारमहुरवरमंगलसमिद्धं ॥ १४९ ॥ मंगलसमिद्धकयविविहकोउयं जणियसयणपरितोसं । परितोसबहुलवरवहुकीरंतमिलंतकरकमलं ॥ १५० ॥ पुरपवरहिययहरणं वड्ढियपणयं अदा-

णसंवरणं । तेसिं पाणिग्गहणं वत्तं कुलकिच्चनिवहणं ॥ १५१ ॥ जयसेणकुमारेणवि हयगयधणकणयभूसणाईयं । दिन्नं कलावईए अइरित्तं जणयभणियाओ ॥ १५२ ॥ अह संखमहाराया तिहुयणविजयंव पाविओ सहसा । लाभे कलावईए अहियं मणणेव्वुइं पत्तो ॥ १५३ ॥ जयसेणस्सवि हियए पीई एयम्मि भइणिणेहेण । पडिवत्तिगोरवेहिय जाया अहिया गुणनिहिम्मि ॥ १५४ ॥ परिहासतोसपंडियकहाहिं सुहमच्छिऊण बहुदियहे । पीहिययदुक्खभीरू तहावि गमणूसुओ जाओ ॥ १५५ ॥ भणिओ य तेण राया तुह पाया देव! दुच्चया अम्हं । तहवि पियरो महंतं काहिंति मणे असंतोसं ॥१५६॥ सट्ठाणमओ जामो अणुजाणह राइणा तओ भणियं । पियदंसणधणजसजीवियाण को लहइ पज्जत्तिं ? ॥१५७॥ सुविणेवि ता कुमर किं भणिज्जं तहावि जह संगमो पुणो होइ । सिग्घं चिय तह जत्तो कज्जो पीऊसवुड्ढिसमो ॥ १५८ ॥ जयसेणकुमारेणवि मा कुणेज्जसु देवीए कलावईए विसयम्मि । चिंतं, जओ न रयणं कस्सवि चिंताए अग्घेइ ॥ १५९ ॥ नासगभूया तुम्हाणमप्पिया सव्वहावि तुब्भेहिं । एसा चिंतेयव्वा वसणे तह ऊसवे य सया ॥ १६० ॥ भणियं सच्चं ण अन्नहा एयं । जं पुण इह भणियव्वं ताए पुरावि भणियं तं ॥ १६१ ॥ इय संभासपरो सो विरहग्गिकरालियंव रुयमाणिं । संठाविउं कलावइमणुगम्मंतो नरिंदेण ॥ १६२ ॥ कुमरो गंतुं लग्गो कमेण पत्तो य देवसालम्मि । दिट्ठा पियरो हिट्ठेण साहिओ वइयरो सव्वो ॥ १६३ ॥ संखोवि य खोणिवई संपुन्नमणोरहो सह पियाए । तीए अपत्तविरहो भोए भोत्तुं समारद्धो ॥ १६४ ॥ तीए अदंसणे हिययनिव्वुइं न हु खणंपि पावेइ । नियजीवियंपि दिच्छइ अच्छइ सइ तक्कहक्खणिओ ॥ १६५ ॥ किं वहुणा । कज्जाइं कुणइ अंगं चित्तं चिट्ठइ कलावई जत्थ । अंतेउरंपि सव्वं कलावईणामगं जायं ॥ १६६ ॥

तह तीए तणुईए रन्नो रुद्धं विसालमवि हिययं । ओगासं जह अण्णा पावइ थेवंपि नो तत्थ ॥ १६७ ॥ सा पुण न मुणइ योत्तुं कयावि अलियं न यावि पेसुन्नं । ईसावसं ण गच्छइ न यावि सोहग्गगवं च ॥ १६८ ॥ जाणइ पियाइं भणिउं जाणइ सयस्स उचियपडिवत्तिं । जाणइ दुहिएसु दयं जाणइ परिपालिउं सीलं ॥ १६९ ॥ हयहियओ होइ णिवो रंजिज्जइ परियणोवि किर तीए। गुणसंथवणे लग्गो सवत्तिवग्गोवि तं चित्तं॥ १७० ॥ सुहसायरमग्गाए तीए तणतुल्लगणियसग्गाए । सिसिरदिवसायमाणा गणिया दिवसा न वयमाणा ॥ १७१ ॥ अह अन्नया णिसाए मज्झिमभागम्मि सुहपसुत्ता सा । पेच्छइ सुवन्नकलसं सुरचंदणपंकचच्चिक्कं ॥ १७२ ॥ खीरोयसलिलभरियं विज्जुप्पुंजुज्जलं कमलपिहियं । णियउच्छंगणिविट्ठं विसिट्ठमणिजालसंघडियं ॥ १७३ ॥ तक्खणमेव पबुद्धा उट्ठावेऊण नरवइं कहइ । जह देव! मए सुमिणो एण्हिं एयारिसो दिट्ठो ॥ १७४ ॥ भणइ निवो तुज्झ पिए! होही पुत्तो कुलंवरमियंको । कुलकप्पतरू कुलदीवओ य कुलमंदिरज्झओ य ॥ १७५ ॥ एवंति होउ इय मन्निऊण सा गब्भमुवहइ धीरा । पीयामयरसपूरव्व हरिसपगरिसमणुपत्ता ॥ १७६ ॥ अविय ॥ अब्भवहरइ ण उण्हं णय सीयं छुहतिसावि नो सहइ । चंकमइ णय तुरियं गब्भासायाओ बीहंती ॥ १७७ ॥ पियइ विविहोसहाइं निच्चं चिय गब्भवुड्ढिजणयाइं । वंधेइ ओसहीओ आराहइ देवयाणेगा ॥ १७८ ॥ पुन्नप्पाएसु तओ मासेसुं नवसु पेसिया पिउणा । पडिजग्गया वियायइ पढमं जं पिउगिहे नारी ॥ १७९ ॥ जयसेणकुमारेणवि अइसुंदरमेयमिइ मुणंतेण । अंगयजुयलं पहियं सविसेसं पाहुडं रन्नो ॥ १८० ॥ पत्ता कमेण आवासिया य ते दत्तपरिच्चयवसाओ । गयसेट्ठिगिहे सम्माणठाणमारोविया तेण ॥ १८१ ॥ भवियव्वयानिओगेण तेहिं पढमं निभालिया देवी । कहिओ पिउसं-

भासो आगमणपओयणं चेव ॥ १८२ ॥ अह चिरकालस्स इमा जणयपउत्तित्ति तक्खणा देवी । रोमंचकंचुयंचियकाया जाया पसन्नमुही ॥ १८३ ॥ ईसिहसिरंपि वयणं जायं हासाउलं सुदंतीए । आणंदोदयपुन्नं वियसियमहलोयणजुयंपि ॥ १८४ ॥ सागयमिह तुम्हाणं कुसलं तायस्स नीरुया अंबा । णंदइ भाया मज्झं इय पुव्वं पभणिया बहुसो ॥ १८५ ॥ एमाइसिणेहपरेण उचियसंभासणेण कयतोसा । तो भासंति जहेसिं कुसलं सव्वेसिं तुज्झ परं ॥ १८६ ॥ उक्कंठियाणि सव्वाणि भोगसाहणमिमाणि वत्थाणि । देवेण तुम्ह पहियं इमं च देवंगदोसजुयं ॥ १८७ ॥ अंगयजुयं कुमारेण पेसियं राइणो सिणेहेण । अइवल्लहं च एयं कुमरस्स जओ नियपियाए ॥ १८८ ॥ भूसणहेउं मग्गियमलं घणिज्जगयसेट्ठि-पुत्तेण । तस्सवि न दिण्णमेयं तो देवी भाउकयनेहा ॥ १८९ ॥ सयमेव तं पगिण्हिय भणेइ अहमेव अप्पइस्सामि । अहिगं ते सम्माणिय विसज्जिया नियनिवासम्मि ॥ १९० ॥ देवी सहीसमक्खं भुयजुयले अंगए परिहिऊण । परिओसनि-ब्भरा निच्चलाए दिट्ठीए पिच्छेइ ॥ १९१ ॥ एत्थंतरे नरवई पत्तो देवीए मंदिरदुवारे । हसियरवं आयण्णिय किमेत्थ एयाउ जंपंति ॥ १९२ ॥ इय सवियक्को जा नियइ ताव पासइ गवक्खगयणयले । देवीभुयासु अंगयजुयलं तह सुणइ उल्लावं ॥ १९३ ॥ अमयरसेण व सित्तं मह णयणजुयं इमेसिं दंसणओ । अहवा सो चेव मए दिट्ठो एएहिं दिट्ठेहिं ॥ १९४ ॥ एएहिं परिहिएहिं ओसत्तो नेहनिब्भरो समए । मरिउं च जीवियं मे हिययं तण्णामगहणेण ॥ १९५ ॥ अन्नं च उयह चोज्जं गयसेट्ठिसुएण मग्गियं एयं । तहवि नहु तेण दिन्नं पाणपिओ सोवि जं तस्स ॥ १९६ ॥ भणियं सहीहिं सामिणि! तुमम्मि जं तस्स नेहसवस्सं । अन्नत्थ तारिसं किं संभवइ किमेत्थ किर चोज्जं? ॥ १९७ ॥ एवं अगहियनामं

उज्झयं तामिं बहुविहं सोउं । ईसावसेण राया गहिओ कुवियप्पसप्पेहिं ॥ १९८ ॥ हिययस्स कयाणंदो एयाए वल्लहो वरो
कोइ । अहयं विणोयमेत्तं वसीकओ कवडनेहाए ॥ १९९ ॥ किं निहणामि इमं चिय किंवा घाएमि वल्लहमिमीए । का
होज्ज एत्थ दूई संजोगो जीए इय घडिओ? ॥ २०० ॥ एवं गुरुरोसाणलजालाकवलियसरीरओ राया । कज्जमकहणि-
ज्जमिमंति पुच्छिउं किंपि असमत्थो ॥ २०१ ॥ अइवल्लहासु गरुयं सम्माणट्ठाणमाणियासुंपि । को विस्सासं इत्थीसु नाम
विबुहो जणो कुणउ? ॥ २०२ ॥ एसा कलावई जं निम्मलकुलसंभवावि सासेइ । असमंजसाइं एवंविहाइं णूणं गलिय-
सीला ॥ २०३ ॥ एवं असंकणिज्जं संकंतो तक्खणा पडिनियत्तो । दुक्खेण दिवसमेगं गमेइ गुरुदुक्खसंतत्तो ॥ २०४ ॥
अत्थंगयम्मि रविमंडलम्मि दूरं वियंभिए तिमिरे । सोयरियाण वहूओ पच्छन्नं वाहरेऊण ॥ २०५ ॥ भणियाओ समइक-
प्पियमत्थं पडिवज्जिउं गया ताओ । रन्नावि समाणत्तो निक्करुणो नाम नियमभडो ॥ २०६ ॥ जह भद्द तुमं पच्छन्नमेव दे
विं कलावइं मज्झ । पच्चूसे च्चिय नेउं उज्झसु अमुगत्थ रन्नम्मि ॥ २०७ ॥ अह सो पभायसमए पउणीकाउं रहं तुरियतु-
रयं । पभणइ देविं आरुह रहम्मि एयम्मि अविलंबं ॥ २०८ ॥ कुसुमुज्जाणे नमिउं राया संपत्थिओ गयारूढो । तुह
आणयणे सामिणि! आएसो मज्झ संजाओ ॥ २०९ ॥ सरलसहावा एसा ससंभमं रहवरं समारूढा । तेणावि चोइया
तक्खणेण तुरया पवणजवणा ॥ २१० ॥ केत्तिदूरे राया सुंदरि! एसो स अग्गओ जाइ । एवं जंपंताइं ताइं रन्नम्मि
पत्ताइं ॥ २११ ॥ ताव पभाया रयणी विमलीभूयाइं दिसिवहुमुहाइं । रायाणमपेच्छंती देवी दढमाउला जाया ॥२१२॥
हा निक्करुण! किमेयं न य दीसइ एत्थ कत्थई राया । उज्जाणंपि न दीसइ वेलविया कीस तुमए हं? ॥ २१३ ॥ नय

सुब्वइ तूररवो न जणरवो किंतु रन्नमेयंति । सुमिणमिणं मइमोहो किमिंदजालं कहसु सच्चं ? ॥ २१४ ॥ इय संभमप्पलावं देविं वियलत्तमागयं दट्ठुं । निक्करुणोवि सकरुणो ण तरइ पडिउत्तरं दाउं ॥ २१५ ॥ ओयरिय रहा तत्तो पुरओ कयकरंजली होउं । सोयभररुद्धकंठो रुयमाणो भणिउमारद्धो ॥ २१६ ॥ हद्धी धिरत्थु पावो देवि! अहं सच्चमेव निक्करुणो । जेणेरिसम्मि कम्मे निओइओ हयकयंतेण ॥ २१७ ॥ सो देवि! वरमजाओ पावयरो पावचेट्ठिओ दुट्ठो । जो एयारिसवित्तिं धारेई जीविउं पुरिसो ॥ २१८ ॥ जुज्झइ जणएण समं विणिवायइ भायरं सिणिद्धंपि । सेवयसुणओ वरओ पहुवयणा विसइ जलणम्मि ॥ २१९ ॥ ओयरिय रहवराओ ता निवससु एत्थ सालछायाए । एसो रायाएसो अन्नं भणिउं ण पारेमि ॥ २२० ॥ विज्जुनिवायब्भहियं तव्वयणं सुणिय मुणिय तत्तत्थं । ओयरमाणी मुच्छावसेण धरणीगया देवी ॥२२१॥ इयरोवि रहं घेत्तुं रुयमाणो चेव पडिगओ नयरं । पत्ता कमेण कहकहवि चेयणं अह पुणो देवी ॥ २२२ ॥ जा चिट्ठइ रुयमाणी अइकरुणं कुलहरस्स समरिऊण । ता पुव्वनिउत्ताओ पत्ताओ पाणविलयाओ ॥ २२३ ॥ ताहिं च रक्खसीहिं करसंठियकत्तियाकरालाहिं । णिक्कारणकोउब्भडभिउडीभीसणणिडालाहिं ॥ २२४ ॥ हा दुट्ठे! दुट्ठचेट्ठे! ण याणसी माणिउं निवइलच्छिं । जं पडिकूलं वट्टसि रण्णो णेहाउलस्सावि ॥ २२५ ॥ ता सहसु संपयं दुक्कयस्स फलमेरिसाइं फरुसाइं। वयणाइं भासिऊणं छिण्णं सहसा भुयाण जुयं ॥२२६॥ केऊरं कणयभूसणविराइयं निवडियं धरावलए। कहकहवि लद्धसन्ना विलावमिय काउमारद्धा ॥ २२७ ॥ हा दिव्व! कीस मज्झं एवं कुविओ सि निग्घिणो होउं । जेण अतक्कियमेवं करेसि अइदारुणं डंडं? ॥ २२८ ॥ किं णत्थि तुज्झ गेहे मए समा कावि बालिया पाव । जेण ण याणसिऽणिट्ठ इय-

विहि! दिंतो दुहमणिट्ठं? ॥ २२९ ॥ हा अज्जउत्त! जुत्ता असमिक्खियकारिया ण ते एसा । दहिही हिययं अहियं अणुतावो धीर! तुह विउणो ॥ २३० ॥ जाणंतीए ण कओ णाह! मए तुज्झ विप्पियलवोवि । अण्णाणकए पियतम! नहु जुत्तो एरिसो दंडो ॥ २३१ ॥ कन्ने जवेण केणवि सिट्ठं तुह किंपि तं न याणामि । सद्दहसु मा वि सुमिणंतरेऽवि सीलस्स मालिण्णं ॥ २३२ ॥ सो णेहो सो पणओ सा पडिवत्ती तयं सुहालवणं । एक्कपए च्चिय निग्घिण! कह पम्हुट्ठं तुहेयाणिं? ॥ २३३ ॥ खणरत्तखणविरत्ता नारी, पडिवन्नपालिणो पुरिसा । एसावि जणपसिद्धी विवरीया अज्ज संजाया ॥ २३४ ॥ हा ताय! माय! भाउय! आसि अहं पाणवल्लहा तुम्ह । ता किं ण परित्तायह मरमाणिं दुक्खमरणेण ॥२३५॥ पीडावसाउ तीए तक्खणमाउलियमुयरमइलज्जं । चित्तम्मि वहंती जाणिऊण पसवस्स सा समयं ॥ २३६ ॥ पच्चासन्नम्मि गया वणगुम्मे सूलवेयणा जाया । कहवि पसूया किच्छेण वेयणाएऽवसाणम्मि ॥ २३७ ॥ चलणाणमंतराले देवकुमारोवमं सुयं नियइ । गहिया हरिसेण तहा तक्खणओ गुरुविसाएण ॥ २३८ ॥ जहा । आवइगयंपि सुहयइ तोसइ गुरुसोयगहियहिययंपि । मरमाणंपि जियावइ अवच्चजम्मो जणं लोए ॥ २३९ ॥ भणइ सुजायं पुत्तय! होज्जसु दीहाउओ सुही सययं । वच्छ! करेमि किमन्नं वद्धावणयं तुह अभग्गा ? ॥ २४० ॥ एत्थंतरम्मि पुत्तो तडप्फडंतो णईतडाभिमुहं । लुढिउं लग्गो चलणेसु धरिय अह जंपिउं लग्गा ॥२४१॥ हाहा कयंत! निग्घिण! तुट्ठो सि न एत्तिएण किं पाव!। दाऊण पुत्तयं जं पुणोवि अवहरिउमारद्धो? ॥ २४२ ॥ भयवइ! णइदेवि! तुहं पडिया पाएसु दीणवयणा हं । पणयपियंकरि! करुणं करेहि अवहीर मा एयं ॥ २४३ ॥ जइ जयइ जए सीलं जइ ता सीलं कलंकियं न मए । ता देवनाणनयणे!

कुण बालयपालणोवायं ॥ २४४ ॥ इय दीणं कंदंती कारुन्नगयाए सिंधुदेवीए । सोहणकरभुयलइया निरुया य कया खणे-
णेसा ॥ २४५ ॥ अमयरसेणव सित्ता अणुभूया तणुसुहं अइपभूयं । करयलदुएण घेत्तुं बालं संठवइ अंकम्मि ॥ २४६ ॥
जयं नंद देवि! भद्दं णिक्कारणवच्छलाए तुह होउ । जीवाविया अणाहा सामिणि! तुमए सुदीणा हं ॥ २४७ ॥ किं मज्झ
जीविएणं एवंविहपराभवग्गिभुग्गाए ? । किंतु न तरामि मोत्तुं वच्छमणाहं विसालच्छं ॥ २४८ ॥ किर काही सुयजम्मे
जणओ नयरे छणं महच्छरियं । नवरं विहिपरिणामो एसो अइदारुणो जाओ ॥ २४९ ॥ रज्जंति जाव कज्जं कयकज्जा
दुज्जणव्व दुम्मंति । जे ते कारिमनेहा हाहा धी निग्गिणा पुरिसा ॥ २५० ॥ पियपडिबंधपिसल्लो जाण मणोमंदिरे न संव-
सिओ । निमिसंतरंपि तासिं नमो नमो बालसमणीणं ॥२५१॥ बालत्तणेवि जइ ता हुंता हं बंभचारिणी समणी । एरिसयं
ता वसणं सुमिणम्मिवि ही न पेच्छंता ॥ २५२ ॥ इयं विविहं विलवंती रुयंतवणदेवयं रुयंती य । तावसमुणिणा केणवि
दिट्ठा सा पुन्नजोएण ॥ २५३ ॥ एसा किं सग्गवहू किंवा विज्जाहरित्ति तक्कंतो । गंतूण आसमपयं कुलवइणो तक्खणं
कहइ ॥ २५४ ॥ तेणावि य सदएणं सावयमाईहिं होउ मा ईए । कोई उवद्दवो तुरियतुरियमाणविया ताहे ॥ २५५ ॥
सावि न संपइमण्णा मे अत्थि गइत्ति आगया विहिओ । कुलसामिणो पणामो सप्पणयमुदंतमह पुट्ठा ॥ २५६ ॥ मन्नुभर-
निब्भरा सा अवत्तंपि हु भणेउमतरंती । महुरवयणेहिं आसासिया य णिउणेण कुलवइणा ॥ २५७ ॥ भणिया वच्छे !
उत्तमकुलसंभूया तुमं जओ देहो । णाणा विहेहिं लक्खणसएहिं णज्जइ सुकल्लाणो ॥ २५८ ॥ को एत्थ निच्चसुहिओ कस्स
व लच्छी अखंडियच्छाया । कस्स चिरं पेम्मसुहं खलियं न समागयं कस्स? ॥ २५९ ॥ ता धीरिममवलंबिय पालेहि तव-

भणियं रन्ना तुरियं सद्देह समागया तेवि ॥ २६६ ॥ देव ! किमेयमकंडे संजायं आउलत्तम- सत्तणीण मज्झगया । देवकुमारनिभमिणं पुत्तं गुरुदेवपणयपरा ॥ २६० ॥ जाव तुह पुव्वजम्मोवज्जियपुन्नद्दुमो फलं देइ । एवं वुत्ता संजायजीवियासा ठिया तत्थ ॥ २६१ ॥ एत्तो मायंगीहिं केऊरजुया पदंसिया बाहू । रन्नो सोवि निभालइ जा निउणं ताव पेच्छेइ ॥ २६२ ॥ जयसेणकुमरनामं अंगयजुयलंपि गरुयमुवेयं । सहसा गओ तहिंगार- पूरियं पिव उरो जायं ॥ २६३ ॥ तहवि हु निच्छयहेउं गयसेट्ठी सद्दिऊण संपुट्ठो । जह देवसालनयराओ कोई संपइ समायाओ ? ॥ २६४ ॥ तेणुत्तमाममिह देव ! संति मह मंदिरम्मि देवीए । मोणावणानिमित्तं निवंतरंगा नरा पत्ता ॥ २६५ ॥ लद्धो न अवसरो तेहिं तेण दिट्ठा न देवपायत्ति । भणियं रन्ना तुरियं सद्देह समागया तेवि ॥ २६६ ॥ इवसमं ? । एवं पुणो पुणो सो आपुट्ठो कहिउमारद्धो ॥ २७३ ॥ भो भो मुद्धो अहयं नियदुच्चरिएण चोरवक्केण । भणिया किमेयमंगयजुयलं पडिजंपियं तओ तेहिं । देव ! अणग्घेयमणीहिं मंडियं सुंदरागारं ॥ २६७ ॥ इय भाविऊण पाणप्पियस्स देवस्स कारणा पहियं । जयसेणेण कुमारेण एयमम्हेहिं देवीए ॥ २६८ ॥ मुक्कं गिहम्मि आसित्ति भासगाणं खणेण तेसिं सो । मुच्छानिमीलियच्छो पडिओ सीहासणे झत्ति ॥ २६९ ॥ सीयलपवणपओगेण पव्वणिओ कहवि लद्धचेयण्णो । परिचिंतिउं पवत्तो अणवेक्खियकारिया धी मे ॥ २७० ॥ सुकयण्णुया अहो मे अहो ममण्णाणपगरिसो गरुओ । निब्भग्गसेहरत्तं निद्दयभावो अहो दुट्ठु ॥ २७१ ॥ एवं विचिंतयंतो पुणोवि मुच्छावसो महीपडिओ । पुणरवि लद्धासासो भणिओ सामंतमाईहिं ॥ २७२ ॥ देव ! किमेयमकंडे संजायं आउलत्तम- इवसमं ? । एवं पुणो पुणो सो आपुट्ठो कहिउमारद्धो ॥ २७३ ॥ भो भो मुद्धो अहयं नियदुच्चरिएण चोरवक्केण ।

1 क. ख. माणोवणानिमित्त ।

जम्हा मए ण गणिया वच्छलया विजयरायस्स ॥ २७४ ॥ जयसेणकुमरमेत्ती पम्हुसिया, णय कलावईपणओ । बहु मन्निओ कलंको न चिंतिओ नियकुलस्स मए ॥ २७५ ॥ जमसंभवंतदोसा दोसवई कप्पिऊण जमगेहे । विजयसुया पेस-विया आसन्नीभूयसुयपसवा ॥ २७६ ॥ ता मे न अत्थि सुद्धी पुंजस्सव असुइणो अदड्ढबो । अहमेत्थ सिट्ठलोयस्स कस्स चंडालभावाओ ॥ २७७ ॥ णीणेह झति कट्ठाइं जेण जलणम्मि पविसिउं सुद्धिं । काहमहं लहु संतावतावियं निव्ववेमंगं ॥ २७८ ॥ सोच्चा निववयणमिणं अकालविज्जूनिवायसारिच्छं । सयलोवि परियणोन्नोन्नवयणमवलोइउं लग्गो ॥ २७९ ॥ ॥ २८० ॥ हा अज्जउत्त! अइ-हाहा किमेयमेवं रन्ना वुच्चइ विलक्खओ ठिच्चा । समकालमुकलहलकपोकओ विलवए एवं ॥ २८० ॥ हा अज्जउत्त! अइ-निग्घिणो सि कह ववसियं तए एयं? । सा मुहमंडणमम्हं कत्थत्ति भणंति जायाओ? ॥ २८१ ॥ हा रायंगणमेयं वट्टइ सुन्नं च तं विणा मुद्धं । मा रूस पसिय आणेसु सामि! तं परियणो भणइ ॥ २८२ ॥ हा हत्ति किं किमेयं धी धी एया-रिसं विहिविहाणं । नरनारिगणो नयरे रुयइ समंता इय भणंतो ॥ २८३ ॥ अक्कंदसद्दभीमं निक्करुणाणंपि जणियकारुन्नं । हा निट्ठुरं

पुरं राया ऊसुयचित्तो पुणो आह ॥ २८४ ॥ भो मंति! किं चिरावह किं मे नो मुणह वेयणं अंगे? । खए न फुट्टइ हियय मे गरुयदुक्खंपि ॥ २८५ ॥ अह मंतिदारसयणा सयराहमुदाहरंति रुयमाणा । मा कुण वियक्खण! खारक्खेवं खणेणम्ह ॥ २८६ ॥ जइ कहवि बुद्धिखूणं संजायं दिव्वजोगओ एगं । ता मा करेह वीयं गंडोवरिफोडियातुल्लं ॥ २८७ ॥ भयकायराण सरणं भवंति धीरा धराहरत्थेज्जा । धीरावि धीरयं जइ चयंति ता हो उ किं सरणं? ॥ २८८ ॥ अन्नं च । चिरपरिपालियमेयं रज्जमसंपत्तसत्तुसंतावं । हयविप्पहयं होही तुमए मुक्कं मुहुत्तेण ॥ २८९ ॥ काऊण कुलच्छेयं

शङ्खकलावतीनिदर्शनम्—

मा पूर मणोरहे रिउजणस्स । पज्जालिऊण भुवणं को उज्जोयं कुणइ मइमं? ॥ २९० ॥ इय सविणयं सपणयं गुणदोस-
वियारसारमवि भणियं । अवगण्णिऊण राया चलिओ अणुतावतत्तंगो ॥ २९१ ॥ न तहा तवेइ तवणो न जलियजलणो
न विज्जुनिग्घाओ । जह अवियारियकज्जं विसंवयंतं तवइ गंतुं ॥ २९२ ॥ तत्तो अणुगम्मंतो स मंतिसुद्धंतपत्तिपवरेहिं ।
कहकहवि अणेच्छंतोवि तुरयमारोविओ तेहिं ॥ २९३ ॥ दिंतो दुक्खं सेवयजणस्स धम्मुज्जुयाण वेरग्गं । सोयंसुकारि-
धोयाणणाहिं तरुणीहिं दीसंतो ॥ २९४ ॥ वारियगीयाउज्जो वज्जियधयछत्तचमरचिंधोहो । निग्गंतूण धराओ पत्तो नंद-
णवणासन्नं ॥ २९५ ॥ अलहंतेणोवायं निवारणे तस्स अन्नमह भणियं । गयसेट्ठिणा जह इहं उज्जाणे देवदेवस्स ॥ २९६ ॥
सयलजयमउलिमणिणो मंदिरमुद्दामसुंदरागारं । ता तत्थ देव! पूयणवंदणगाइं खणं कुणह ॥ २९७ ॥ एत्थेव अमिय-
तेओ णामेण मुणीसरो विउलणाणो । गंभीरिमजियजलही दूरोसारिसयलदोसो ॥ २९८ ॥ ता तंपि खणं पेच्छह तस्सुव-
एसेण होहिइ महंतं । कल्लाणमेस जं सव्वसत्तहियकरणतल्लिच्छो ॥ २९९ ॥ एवंति मन्निऊणं विहियं जिणपूयणं सुविच्छड्डं ।
तह वंदणं जहोचिय विहिणा हरिसाउलमणेण ॥ ३०० ॥ तत्तो य गुरुसमीवं गओ कओ सविणयं पयपणामो । उवविट्ठो
उचिए आसणम्मि तो मुणियवुत्तंतो ॥ ३०१ ॥ भणइ गुरू भवजलनिही इट्ठविओगाइवाडवालीढो । एस दुरंतो पावो
जरमरणजलाउलो राय! ॥ ३०२ ॥ नारयतिरियनरामरगईसु सव्वत्थ एत्थ दुक्खाइं । पुणरुत्तमणंताइं पत्ताइं सव्वजीवेहिं
॥ ३०३ ॥ एयस्स हेउभूया चउरो कोहाइविसहरा घोरा । कुद्धेहिं जेहिं जणो अयाणगो हिययमग्गम्मि ॥ ३०४ ॥ दट्ठो
कज्जाकज्जं जुत्ताजुत्तं हियाहियं मूढो । वत्तव्वमवत्तव्वं सारासारं ण याणेइ ॥ ३०५ ॥ किं बहुणा तव्वसओ तं तं आयरइ

तुम्हाणंपि अणत्थो एयाण वसेण एरिसो जाओ । बुद्धिमंतोवि । एत्थ परत्थ य रत्तो पावइ गुरुदुक्खरिंछोलिं ॥ ३०६ ॥ अन्नं न एत्थ न जुत्तं मरणं धम्मं पडिवज्जऽवज्जदुहहरणं । अच्चंतहिययदाही नरयदुहाओवि अहिगयरो ॥ ३०७ ॥ एत्थ न जुत्तं मरणं धम्मं पडिवज्जऽवज्जदुहहरणं । परमच्चंतदुहत्तो सक्केमि अत्थि सरणं अवस्समाणाण भवसरणं ॥ ३०८ ॥ आयन्निऊण एयं भणियं रन्ना सुहावहो धम्मो । परमच्चंतदुहत्तो सक्केमि खणं ण जीवेउं ॥ ३०९ ॥ ता आयरामि पत्थुयमत्थं कालोचियं परभवस्स । जं जोग्गं पत्थयणं कयप्पसाया तयं देह ॥ ३१० ॥ भणियं गुरुणा दुक्खस्स चेववुड्ढी पुणारद्धा ॥ सुण एगं अक्खाणगमिणिंह वुच्चंतयं मए राय! । जह आसि गंगतीरे विप्पो कविलोत्ति णामेण ॥ ३११ ॥ सो सोयपिसायवसीकयल्लओ सोत्तियत्तणं होइ । कइयाइ सोयचिंतासंकडपडिओ विचिंतेइ ॥३१२॥ अग्गाहारे किल एत्थ सवओ संचरंतमायंगे । रच्छालुलंतजरचम्मचीरनियरे सुई नत्थि ॥३१३॥ नरसारमेयजंबुयमज्जाराईण कायमुच्चारा । वासजलवासवूढा णईतलाईसु निवडंति ॥ ३१४ ॥ ता जइ कहिंचि माणुसपरिहए जलहिमज्झदीवम्मि । कीरइ वासो ता सोयसंभवो नन्नहा मन्ने ॥ ३१५ ॥ पुच्छंतस्स पइदिणं कहियं निज्जामएण केणावि । पंडुच्छुभरियमरुयं दीवमहं दट्ठुमायाओ ॥ ३१६ ॥ सोऊण तस्स वयणं महानिहाणंव दट्ठुमूससिओ । पभणइ कहंपि भद्दय । गेह ममं सवहा तत्थ ॥ ३१७ ॥ बोहिज्जंतो पंडियजणेण सयणेहिं तह निरुब्भंतो । कूडाभिमाणणडिओ चलिओ निज्जामएण समं ॥ ३१८ ॥ पत्तो य नीरनिहिणो संसारस्सव अणोरपारस्स । मज्झे आसासकरं माणुसजम्मंव तं दीवं ॥ ३१९ ॥ विसएव महुरसाए तहिं य दट्ठूण उच्छुणो वरओ । मोत्तुं पोयं धम्मंव पाविय सो ठिओ मुइओ ॥३२०॥ नवरमइउच्छुभक्खंतो उच्छुदले गमेउमह कालमारद्धो ॥ ३२१ ॥ नवरमइउच्छुतडखणियविवरगोदगवसविहियतिसंझसोयववहारो ।

॥ ३२२ ॥ परिभाविउं पवत्तो जइ उच्छूणं
भक्खणदोसाओ छोइयाहिं उद्धजुयं । छिण्णं उच्छूचवणकिरियाए अक्खमं जायं ॥ ३२२ ॥ परिभाविउं पवत्तो जइ उच्छूणं
भक्खणदोमाओ छोइयाहिं उद्धजुयं । छिण्णं उच्छूचवणकिरियाए अक्खमं जायं ॥
फलाइं होंताइं । ता सुंदरं भवंतं जयनिम्माणं पयावइणो ॥ ३२३ ॥ सुयणाण णिद्धणत्तं कुणउ कुलबालियाण वेहव्वं ।
उच्छूण णिप्फलत्तं धिरत्थु बुद्धी पयावइणो ॥ ३२४ ॥ अम्हाण चेव देसे अहवा ण फलंति इह पुणो एए । भूमिगुणाओ
माफल्लमिंति संभावणिज्जंति ॥ ३२५ ॥ ता जुज्जइ मे सम्मं गवेसिउं ताव तं तह करेइ । पुव्वागयस्स एगस्स भिन्नवहणस्स
(मणुयाणं) ॥ ३२६ ॥ एगत्थ दिवायरकिरणसोसियाओ अमेज्झपिंडीओ । पेच्छइ चिंतइ एयाइं ताइं णूणं फलाइंति
॥ ३२७ ॥ भोत्तुं ताइं पवत्तो कयायरो तह गरेसिउं निच्चं । हा घी अन्नाणवसो जं सो जाओ इमेरिसओ ॥ ३२८ ॥ किं
बहुणा सो पत्थिव! तारिसरूवीकयं रविकरेहिं । आहारइ नीहारं नियंव अच्चंतमूढप्पा ॥ ३२९ ॥ कालेण कयाइ वणी
मिलिओ सो अह कओ य संभासो । समदेसवासगत्तेण दोवि हरिसं परं पत्ता ॥ ३३० ॥ वणिएण पुच्छिओ सो कहं
सरीरद्धिई इहं तुज्झ?। उच्छूण भक्खणेणं तेणुत्तं भणियमियरेण ॥ ३३१ ॥ णो लहसि किं फलाइं उच्छूणं तेण भासिय-
मभावो । तेसिं भद्द! फलाइं भण तं चिय केरिसो साओ ॥ ३३२ ॥ भणइ स अईव महुरो दंसेह ममंति भासिए ताइं ।
जा दंसियाइं ता दूरहसियवयणो भणइ वणिओ ॥ ३३३ ॥ एए पुरीसपिंडा रविकरसुका फलाइं न हु होंति । गोरूवाण
पहेणं भद्द! पयट्टो न सिद्धाण ॥ ३३४ ॥ कत्तियदिणाणि भुंजंतयस्स ते अइगयाणि, सो भणइ । एगो मासो वणिएण
वुत्तमन्नाणफलमेयं ॥ ३३५ ॥ रक्खंतएण पाए पुरीसगड्डाए वोलियं सीसं । असुइलवसंगभीओ रओ सि जं असुइभो-
गम्मि ॥ ३३६ ॥ उच्छूण णिप्फलत्तं असद्दहंतेण सयलजणपयडं । सुइवाइणा तए भो विद्धाए विनडिओ अप्पा ॥३३७॥

कविलो भणइ पुरीसं कस्सेरिसमाह सो महं तुह य । णणु सा अईवसिढिला होइत्ति भणाइ तो इयरो ॥ ३३८ ॥ बहु दिणवसओ रविकरसुक्कं एयारिसं इमं जायं । तहवि असद्दहंतेण विम्हओ अप्पणा विहिओ ॥ ३३९ ॥ अइगरुयविसायवसो रडिउं लग्गो विमुक्कपोक्कारो । मम भो अणज्ज! निग्घिण! निक्कारणवेरिओ दिव्व! ॥ ३४० ॥ विट्टालिओ जमेवं तुमए हं धम्मकम्मकारीवि । किर सुद्धसोयजोग्गं साहिस्सं मुत्तिआयारं ॥ ३४१ ॥ इय सयणधणे सुहिणो चइऊण इहागओऽहमसहाओ । तं पावकयंतवसा विवरीयं पेच्छ संजायं ॥ ३४२ ॥ किं कुणउ पुरिसयारो नरस्स दइवे परंमुहे जाए । साहेसि कस्स एयं कस्स व गच्छामि सुद्धिकए? ॥ ३४३ ॥ पच्छातावपरद्धो भणिओ सो वाणिएण भुज्जोवि । आयकए अवराहे मा रूससु भद्द दइवस्स ॥ ३४४ ॥ विउसेहिं समाइन्नं सोयं चइऊण कूडबुद्धीए । अइवाएण दुमो इव भग्गो सि फुडं तुमं मूढ! ॥ ३४५ ॥ एसोवि महामोहो जह किर नीरेण सुज्झए पावं । ण्हायाण होइ धम्मो निबंधणं सग्गमोक्खाण ॥ ३४६ ॥ अंगस्सवि जेण मलो सुज्झइ बज्झो न अंतरंगोवि । जीव विलग्गं सुहुमं कह तेण विसुज्झई पावं? ॥ ३४७ ॥ देहगयं बज्झमलं सुज्झइ णीरेण खालिए देहे । जीवगयं पुणपावं सुज्झइ परिणामसुद्धीए ॥ ३४८ ॥ एवं पवत्तियं पुण पुराणपुरिसेहिं असुइदेहस्स । दोसच्छायणहेउं किंचि विभूसानिमित्तं च ॥ ३४९ ॥ देवच्चणम्मि जम्हा अवस्सकायवमेयमुवइट्ठं । तेण पसिद्धी लोए धम्माय भवे सिणाणमिह ॥ ३५० ॥ मा होंतु असज्झाया मणुया तिरियव अविरयाहारा । भोयणपज्जंतम्मि सोयविहाणं अओ विट्ठं ॥ ३५१ ॥ तह हीणजाइयाणं कीरइ खलु छुत्तिओत्ति परीहारो । तेसिं पावायारं कुलयावि कुणंति णो जेण ॥ ३५२ ॥ एवं सोयायारे कारणभेया अणेगहा रूढे । धम्मत्थिणावि एसो

शङ्खकलावतीनिदर्शनम्—

॥ ३५२ ॥

आयरियत्तो अओ चेव ॥ ३५३ ॥ परिहरियव्वं सक्कं ण उण असक्कंति एस परमत्थो । तुम्हाणंपि सुईसु दियवर! अम्हा इमं भणियं ॥ ३५४ ॥ "मक्षिकासंततिद्वारा विप्रुषो जलबिन्दवः । स्त्रीमुखं बालवृद्धाश्च न दुष्यन्ति कदाचन ॥ १ ॥ देवयात्राविवाहेषु संभ्रमे राजदर्शने । संग्रामे हट्टमार्गे च स्पृष्टास्पृष्टं न दुष्यति ॥ २ ॥" "शुचि भूमिगतं तोयं" इच्चाई किं नु तुम्ह पम्हुट्ठं? । चइऊण लोइयं जं लग्गो सि अलोइए मग्गे? ॥ ३५५ ॥ इय नियकयम्मि दोसे उवलंभं कीसदेसि देयस्स? । एयविसुद्धिनिमित्तं सम्मं पडिवज्ज पच्छित्तं ॥ ३५६ ॥ एयं च तस्स भणियं पडिवन्नं सव्वमेव भट्टेण । पोयव-णिएण केणइ नीया ते दोवि सट्ठाणे ॥ ३५७ ॥ ता जह सो असुइभया मोहाओ असुइभोयणे लग्गो । तह तंपि दुक्ख-भीओ मा निवडसु अहिगदुक्खोहे ॥ ३५८ ॥ पावेण होइ दुक्खं पावं पुण पाणघायणाईहिं । परघाया पावयरो भणिओ नियपाणघाओवि ॥ ३५९ ॥ इय अहिगदुक्खहेऊ ववसाओ तुज्झ संतिओ एसो । भावेह राय! सम्मं मा मुज्झसु सव्व-कज्जेसु ॥ ३६० ॥ पाउब्भवदुक्खाणं पुन्नं धम्मुब्भवं खु पडिवक्खो । आयरसु दुक्खभीरुय! ता धम्मं जिणवराणाए ॥ ३६१ ॥ अन्नं च दिट्ठपच्चयनिमित्तओ जाणिमो लहुं चेव । होही तुह संजोगो तीए संपुन्नदेहाए ॥ ३६२ ॥ अब्भुय-भूयब्भुदयं लद्धूणं नरभवं सुदीहद्धं । वज्जियरज्जो अज्जसु णूणं अणवज्जपवज्जं ॥ ३६३ ॥ ता पत्थिव! सुविसत्थो दिण-मेगं ठाहि एत्थ मम वयणा । संजायपच्चओ णणू करेज्ज उवरिं जहा जुत्तं ॥ ३६४ ॥ एवं च सिसिरमहुरेण सूरिवयणेण जलभरेणेव । निव्ववियमणो मणयं ठिओ तहिं चेव नयरस्स ॥३६५॥ सुपसत्थमणो सुत्तो रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि । पेच्छइ सुमिणं बहुपुन्नलब्भमेयारिसं राया ॥ ३६६ ॥ किल काइ कप्पतरुणो लया सुनिप्फन्नसुंदरेगफला । केणइ छिण्णा

सविहाइणी जाया ॥ ३६८ ॥ झत्ति विउद्धो तत्तो पाहाउयमहुरतूरसद्देण । परिभावेइ सुमिणओ एसो अच्चब्भुयब्भूओ
धरणीए निवडिया कहवि तत्थेव ॥ ३६७ ॥ लग्गा तप्फलवसओ सोहाइसयं परं तहा पत्ता । जह सव्वलोयलोयणसंतो-
॥ ३६९ ॥ णज्जइ वयणं गुरुणो अणुस्सरंतो सयं च पुच्छामि । गुरुमेवत्ति विचिंतिय निम्मावियगोसकरणिज्जो ॥ ३७० ॥
तुरियं गओ सगासे गुरुणो कयपायवंदणो कहइ । तं सुमिणं परिभाविय सम्मं गुरुणा समाइट्ठं ॥ ३७१ ॥ कप्पतरू तं
नरवर! छिन्नलया पुण विउत्तिया देवी । मन्नामि जायपुत्ता मिलिही अज्जेव सा तुज्झ ॥ ३७२ ॥ तुह पायपसायाओ
एवं होउत्ति णिच्छओ एस । गुरुआणाकारीणं किं नाम न होइ कल्लाणं? ॥ ३७३ ॥ एवं बहुमाणपरो गुरुमभिवंदिय गओ
नियावासं । आकारिओ य दत्तो भणिओ लज्जोणयमुहेण ॥ ३७४ ॥ एयमकज्जं विहियं मित्त! मसीकुच्चओ तहा दिन्नो ।
पविंदुमंडलनिभे कुलम्मि निययम्मि मूढेण ॥ ३७५ ॥ तीए अदंसणे सव्वहेव मरियव्वमेस मे णियमो । तहवि तुमं रहस-
हिओ तुरगारूढो वणं गंतुं ॥ ३७६ ॥ अन्नेसिऊण आणेह जीवमाणं लहु इहं देविं । तम्मरणनिच्छयं वा लहाहि इय
भासिओ दत्तो ॥ ३७७ ॥ झत्ति तओ निक्खंतो ससंभमं तं वणं परिभमंतो । दिव्वणिओगेणेगं तावसकुमरं निभालेइ
॥ ३७८ ॥ भो भो दिट्ठा तुमए अन्नेण व तावसेण इह रन्ने । पसविउकामा एगा तरुणी रमणी सुरवहुव? ॥ ३७९ ॥
भणियं तेण कओ इह तुब्भे दत्तेण संखपुरउत्ति । इयरेण पुण निवो किं तीए उवरिं न उज्झेइ ॥ ३८० ॥ अज्जवि वइरं
अन्नेसणत्थमिहमागओ तुमं जम्हा? । जाणइ एसोत्ति परं पहरिसमणुपत्तओ भणइ ॥ ३८१ ॥ गरुई कहा इमीए सक्कि-
ज्जइ रिसिकुमार! नो कहिउं । परमत्थो इत्थ इमो जइ जीवंतिं ण पेच्छेइ ॥ ३८२ ॥ संखो राया ता जलियजलणम-

म्मि नियमओ विसइ"। तो कहसु तप्पउत्तिं जीवावसु संखणरणाहं ॥ ३८३ ॥ एवं भणिओ दत्तेण सो दयं माणुसे
परिवहंतो । णेइ समीवे कुलसामियस्स कहिओ य वुत्तंतो ॥ ३८४ ॥ तावसिमज्झाओ तओ वाहरिया तह निहालिओ
दत्तो । सहसा निरुद्धकंठं परोइया मुक्कनीसासा ॥ ३८५ ॥ धीरत्तणेण धरियंपि हिययरुद्धं दुहं अइमहंतं । रोयंतीए तीए
झडत्ति दत्तगओ वमियं ॥ ३८६ ॥ आसासिया खणाओ दत्तेणवि मंथरं रुयंतेण । मा कुण सामिणि! खेयं एसो खलु
कम्मपरिणामो ॥३८७॥ पावंति सुहं दुक्खंपि दारुणं चित्तगोयराईयं । चित्तसुहासुहकम्मेहिं पाणिणो एत्थ संसारे॥३८८॥
एयम्मि अणणुकूले माया भाया पई पिया सयणा । वट्टंति वेरिया इव रिउणोवि इमेव अणुकूले ॥ ३८९ ॥ भवियव्वया-
निओया एयं अच्चब्भुयं तुहं वित्तं । तहणेहणिब्भरेणं रण्णा जं कारियं एयं ॥ ३९० ॥ अणुभूयं सुयणु! तए सव्वं अच्चं-
तदारुणं दुक्खं । एत्तोवि अणंतगुणं रन्नावि अओ निमित्ताओ ॥ ३९१ ॥ संपइ पच्छायावी इच्छइ सो साहिउं खलु
हुयासं । अज्जेव जइ न पेच्छइ तुह वयणं जीवमाणीए ॥ ३९२ ॥ ता मुयसु मण्णुमहुणा कालक्खेवोवि खमइ णो एत्तो ।
आरुह रहवरमेयं एयं चिय संपयं जुत्तं ॥३९३॥ कयनिच्छयं नरिंदं णाउं गमणूसुया इमा जाया । पडिकूलस्स य पइणो
हियमेव मणे कुलवहूणं ॥ ३९४ ॥ णमिऊण य पुच्छिऊण य कुलवइमह रहवरं समारूढा । पत्ता य पओसे नयरवाहिरे
नरवरावासे ॥ ३९५ ॥ संपुन्नतणुं दइयं लद्धूणं तोसमुवहंतोवि । लज्जोणामियवयणो ण तरेइ पलोइउं राया ॥ ३९६ ॥
एत्थंतरम्मि रम्मं वद्धावणयं पवज्जियं तूरं । आरत्तियाइकज्जे समागयं पायमूलम्मि ॥ ३९७ ॥ पिसुणियपरमाणंदे मणह-
रगंधव्वतूररवमुहले । निव्वत्तियम्मि सयले संझाकज्जे पुहविपालो ॥ ३९८ ॥ आणंदामयसंसित्तगत्तसामंतमंतिचक्केण ।

सलहिज्जंतो उचियं दाणं दाऊण अत्थीणं ॥ ३९९ ॥ लद्धावसरो परिओसनिब्भरो उट्ठिओ सउक्कंठो । पत्तो पियासमीवं रोहिणिमूलं मयंकोव्व ॥ ४०० ॥ दिट्ठा य मन्नुभरमंथराणणा सा कलावई तेण । उन्नामिऊण से उत्तिमंगमिय भणिउमारद्धो ॥ ४०१ ॥ दिप्पंतरयणमेयं महाणिहाणंव देवि! तव वयणं । जलहिजलं पिव विद्दुमछायाहरमुग्गलावण्णं ॥ ४०२ ॥ उव्वेयरोयगहियस्स अज्ज संजीवणोसहं एयं । इय जंपंतो तीए भणिओ बाहोल्लनयणाए ॥ ४०३ ॥ देव! अलं मे वन्नणविहिणा निब्भग्गजोग्गचरियाए । भणइ निवो देवि! अहं पावो दूरं अणज्जो य ॥४०४॥ जेण मए एरिसयं दारुणमुप्पाइयं तुहं दुक्खं । लज्जामि तुज्झ पुरओ नियएणं दुट्ठचरिएण ॥ ४०५ ॥ तुममच्चब्भुयभूयाण भायणं होसि देवि! पुन्नाण । अहमच्चंतमजोग्गो जो एयं ववसिओ सहसा ॥ ४०६ ॥ भणियं देवीए नो एत्थं दोसो तुहं ममं चेव । एसा पावपरिणई जत्तो एयारिसं जायं ॥ ४०७ ॥ सव्वो पुव्वकयाणं कम्माणं पावए फलविवागं । अवराहेसु गुणेसु य निमित्तमेत्तं परो होइ ॥ ४०८ ॥ पुच्छामि देव! दोसस्स कस्स वसओ इमेरिसं जायं? । ता मलिणमुहच्छाओ राया वज्जरइ इह देवि! ॥४०९॥ जह नत्थि फलं वंजुलदुमस्स वडउम्बरेसु वा पुप्फं । तह अच्चंतसुलक्खणदेहाए णत्थि ते दोसो ॥ ४१० ॥ अन्नाणंधेण मए अहुंतदोसो विभाविओ तुम्ह । पेच्छंति कामलच्छा दीवे मंडलमसंतंपि ॥ ४११ ॥ कहिउंपि तं न तीरइ अण्णाणवियंभियं महापावं । तह वि तुहाकहणिज्जं णत्थित्ति सुणेहि हरिणच्छि! ॥ ४१२ ॥ कहिओ नियबुद्धीए विब्भमहेऊ इमीए नियचरियं । तं सोउं नरनाहो सविम्हओ भणिउमारद्धो ॥ ४१३ ॥ वज्जिस्सइ मम एसो आससिसूरंपि एसऽजसपडहो । तुह पुण सीलपडाया संपाडिहेरा जए फुरिही ॥ ४१४ ॥ अणुतावग्गिपलित्तं विज्झाइस्सइ न माणसं मज्झ । विस्सरिउम-

मम्मं तुज्झ दुहभरं संभरंतस्स ॥ ४१५ ॥ जं च तुह संगमासा जाया सा एयपवरगुरुवयणा । तेण ण मओ म्हि सुंदरि! दुक्खंतरमीरुओ तुज्झ ॥ ४१६ ॥ तो भणियं देवीए मज्झ पुन्नेहिं अस्स बालस्स । विसमीभूयावि दसा समत्तमम्हाण पडि-वन्ना ॥ ४१७ ॥ दंसेहि तं मुणिंदं महाणुभावं मम पभायम्मि । पयंति अब्भुवगयं एयं रन्ना पसंतेण ॥ ४१८ ॥ इय अव-रुप्परमणुणयपराण सुपसन्नवयणभणिराण । खीणा खणेण खणया तेसिं नवघडियनेहाण ॥ ४१९ ॥ सूरुग्गमम्मि दोहिवि पणिवइओ अमियतेयमुणिनाहो । तेणावि कया गंभीरदेसणा सीलथुइजणणी ॥ ४२० ॥ जहा । सीलं कुलुण्णइकरं सीलं जीवस्स भूसणं परमं । सीलं परमं सोयं सीलं सयलावयानिहणं ॥ ४२१ ॥ एमाइसीलफलवण्णणेण तह देवतत्तकहणेण । गुरुगुणनिवेयणेण य जीवाईपयडणेणं च ॥ ४२२ ॥ निब्भिन्नकम्मगंठीणि ताइं उवलद्धसुद्धधम्माइं । जायाइं दोवि पण-मंतमत्थयाइं भणंति इमं ॥ ४२३ ॥ भयवं! सच्चसरूवो एसो धम्मो अवच्चनेहो य । दुपरिच्चओ तओ जा बालगमणुपा-लिमो ताव ॥ ४२४ ॥ दिज्जउ गिहत्थजोग्गो धम्मो तो दंसणेण सह पंच । दिन्नाणणुव्वयाइं जाजीवं बंभचेरं च ॥४२५॥ जयसिंधुरखंधगओ सबत्तो जायनिब्भरपमोयं । नयरं नराहिवो विसइ तयणु देवीपरिग्गहिओ ॥ ४२६ ॥ पत्तो कमेण णियमंदिरम्मि पारद्धमुद्धुरं ताहे । वद्धावणयं सुयजम्मसमुचियं दिवसदसगं जा ॥ ४२७ ॥ मरणा निवो नियत्तो मिलिया देवी सुओ अ पढमोत्ति । अमयमयं पिव भवणं संजायं तेसु दिवसेसु ॥ ४२८ ॥ एवं पमोयसारं समइक्कंते दुवालसा-हम्मि । सुहिसयणबंधवेहिं बालस्स पइट्ठियं नामं ॥ ४२९ ॥ जं एस पुन्नपुन्नो जणणीजणयाण जीवणगुणेण । कलससु-मिणेण लद्धो ता भन्नउ पुन्नकलसोत्ति ॥ ४३० ॥ सत्थभणिएणं विहिणा कारियचेईहरस्स से रन्नो । देवगुरुभत्तिसारं

शङ्खकला-
वतीनिद-
र्शनम्-

धम्मस्सवणं कुणंतस्स ॥ ४३१ ॥ सावगजणसमुचियस्स (समत्थ) आयारपालणपरस्स । सड्ढिं कलावईए गएसु दिवसेसु वहुएसु ॥ ४३२ ॥ अह अन्नया निएऊण रज्जभरधरणपच्चलं कुमरं । पव्वज्जापडिवज्जणसज्जाणि दुवेवि जायाणि ॥ ४३३ ॥ तप्पुन्नपभावाओ समयम्मि इमम्मि अमियतेयगुरू । उज्जाणम्मि उवगओ बहुसाहुसमूहपरियरिओ ॥ ४३४ ॥ अह वसुमइणाहो चारुभत्तीसणाहो, सयलबलसमग्गो लोयरुब्भंतमग्गो । चरणधरणसज्जो मुत्तिगामी सभज्जो, सुगइसमणुकूलं पाविओ सूरिमूलं ॥ ४३५ ॥ अभिवंदिऊण विहिणा विन्नत्तो तेण मुणिवरो एवं । रुद्दम्मि भवसमुद्दे बुड्डुंतं पाहि मं भयवं! ॥ ४३६ ॥ देहि लहु सारफलयं सयण्णधारं अलोहसंबद्धं । दिक्खानावं विभयं सियवडसमहिट्ठियमच्छिद्दं ॥ ४३७ ॥ गुरुणावि तओ भणियं जुत्तमिणं मुणियभवसरूवाण । को णाम पालित्तगिहे धरेइ डज्झंतमप्पाणं? ॥ ४३८ ॥ पत्तं च तए नरवर! फलमउलमिमस्स मणुयजम्मस्स । अच्चंतदुल्लहो जं पत्तो चारित्तपरिणामो ॥ ४३९ ॥ चाईसु तुमं पढमो संपइ नीसेससंगचायाओ । सूरेसु तुमं सूरो इय दुक्करसाहसरसाओ ॥ ४४० ॥ उववूहिओ स एवं नियपयसंठवियपुन्नकलसो उ । पव्वइओ अइमहया गुरुणो मूले विहाणेण ॥ ४४१ ॥ रज्जुवलंभब्भहियं पमोयसुहसागरं परं पत्तो । जइकिच्चनिच्चनिरओ संजाओ संखरायरिसी ॥ ४४२ ॥ कालोचियसुत्तत्थो कालोचियचरणकरणतल्लिच्छो । कालोचियतवकम्मो कालोचियउज्जयविहारी ॥ ४४३ ॥ दूसमदोसा जइवि हु तुच्छं संघयणमबलमंगंपि । दुलहाइं विचित्ताइं संजमजोग्गाइं खेत्ताइं ॥ ४४४ ॥ विरियंपि कालदोसा ण पहुप्पइ दुक्करासु किरियासु । अइदुलहा सहायावि दुलहा निच्छिउच्छाहा ॥ ४४५ ॥ तहवि हु अकज्जविसए अकरणनियमो इमस्स फुडमत्थि । जयणावित्तिपहाणो अनासगो चरणरयणस्स ॥ ४४६ ॥ खेत्त-

विहारगभावे वसहीसंथारयाण परियत्तो । पडिमासु असामत्थे दघाइअभिग्गहासेवा ॥ ४४७ ॥ एसणविसए अ सण्हं गुरुलाघवमागमाणुसारेण । णाऊण तणुं जावइ ओमगिलाणादवत्थासु ॥ ४४८ ॥ सुत्तविहिणाऽववाएवि वट्टमाणो ण वाहए चरणं । भणिओ तयत्थमेव हि जम्हा एसो जिणिंदेहिं ॥ ४४९ ॥ कारणकयंपि कम्मं आलोयणणिंदणाहिं गुरुमूले । सेविपायच्छित्तो सोहइ एसो महासत्तो ॥ ४५० ॥ एवं कलावईवि य समणी तक्कालजोगमणुचरइ । सामण्णमणण्णमणा पमसाइसयं परिवहंती ४५१ ॥

एतत्कथानकस्यैतदन्तस्य द्वात्रिंशत्संग्रहगाथाः सुगमार्था एव । परं 'तीए भाइनियंगयपेसणमच्चंतगमिइ रन्नो'त्ति तस्याः कलावत्या भ्रात्रा जयसेनकुमारेण निजाङ्गदयोः प्रेषणमत्यन्तमुत्कृष्टमिदं प्राभृतमिति कृत्वा राज्ञः शंखस्य विहितमिति । 'गुघिणि विसज्जगाणं हत्थे देवंगमाइयाणं च'त्ति गुर्विणीं विसर्जयन्ति श्वशुरकुलाद् मोचयन्ति ये ते गुर्विणीविसर्जकास्तेषां हस्ते देवदुष्यादीनां च प्रेषणं कृतम् । 'सयगहणं'ति स्वयमेवाङ्गदादीनां देव्या ग्रहणं कृतम् । 'अन्नमिणं'ति अन्यत्तु द्वितीयं पुनरिदं निमित्तमिति । 'पट्ठवणं'ति प्रेषणं प्रागुक्ताभिप्रायेणाटव्यां तस्याः कृतम् । 'आगयाणंति' आकारणेन समीपागतानां चण्डालीनामिति । 'नइपइमुहं'ति नदी प्रतिमुखं नदीसंमुखं पततो डिम्भस्य धरणमित्यर्थः । 'देवयकंदणसच्चाहिट्ठाण'त्ति ततस्तया नदीदेवतामुद्दिश्य क्रन्दने विलापे कृते सत्याधिष्ठानात् सत्यस्य शीलव्रतस्य देवताभिरधिष्ठितभावादिति । 'आणायारो सेयं'ति आज्ञाचार आप्तप्रणीतवचनानुष्ठानं श्रेयः कल्याणं वर्त्तते ॥ ७६८ ॥

एतेन च दुष्षमाकालेऽप्याज्ञानुसारिणी यतना समासेवितेति तामेव फलोद्देशेन स्तुवन्नाह;—

जयणा उ धम्मजणणी जयणा धम्मस्स पालणी चेव। तव्वुड्ढिकरी जयणा एगंतसुहावहा जयणा॥७६९॥

यतना पुनर्वक्ष्यमाणलक्षणा धर्मजननी प्रथमत एव धर्मप्रसवहेतुः । यतना धर्मस्य श्रुतचारित्रात्मकस्य पालनी उपद्रव निवारणकारिण्येव। तद्वृद्धिकरी धर्मपुष्टिहेतुर्यतना, किं बहुना, एकान्तसुखो मोक्षस्तदावहा तत्प्रापिका यतनेति ॥७६९॥

एतदपि कुत इत्याह;—

जयणाए वट्टमाणो जीवो सम्मत्तणाणचरणाण। सद्धाबोहासेवणभावेणाराहओ भणिओ ॥ ७७० ॥

यतनायां वर्त्तमानो जीवः सम्यक्त्वज्ञानचरणानां प्रतीतरूपाणां श्रद्धावोधासेवनभावेन, भावशब्दस्य प्रत्येकमपि सम्बन्धात्, सन्मार्गश्रद्धाभावात्, जीवादितत्त्वावगमभावात्, सम्यक्क्रियासेवनभावाच्च, कथञ्चित् परिपूर्णरूपाणामाराधको भणितो जीवो जिनैरिति ॥ ७७० ॥ एतदपि कुत इत्याह;—

जीए बहुयतरासप्पवित्तिविणिवित्तिलक्खणं वत्थु। सिज्झति जयणाए जओ सा जयणाणाइ विवइम्मि

यया कयाचित् तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावान् अपेक्ष्य चित्ररूपत्वेन प्रवृत्तया बहुकतरासत्प्रवृत्तिनिवृत्तिलक्षणं बहुकतरायाः सुबहोर्यतनाकालभाविन्या असत्प्रवृत्तेः शास्त्रनिषिद्धाचरणरूपायास्तथाविधग्लानदुर्भिक्षकान्ताराद्यवस्थाबलसमायातायाः सकाशाद् या निवृत्तिरात्मनो निरोधस्तल्लक्षणं स्वरूपं यस्य तत् तथा वस्तु सम्यग्दर्शनाद्याराधनारूपं सिद्ध्यति निष्पद्यते चेष्टया परिमिताशुद्धभक्तपानाद्यासेवनारूपया । यतो यस्मात् कारणात् सा चेष्टा यतना, आज्ञया निशीथादि-

ग्रन्थोक्तापवादलक्षणया विपदि द्रव्यक्षेत्रकालभाववैधुर्यलक्षणायामापदि, न पुनर्गुरुलाघवालोचनशून्या परमपुरुपलाघवकारिणी संसाराभिनन्दिजनासेविता प्रवृत्तिर्यतनेति ॥ ७७१ ॥ आह—द्रव्याद्यापदि यतना सम्यग्दर्शनादिसाधिकेत्युक्ता। न च च्छद्मस्थेन यतनाविपया द्रव्यादयो ज्ञातुं शक्याः। कुत इति चेदुच्यते;—

जं साणुवंधमेवं एवं खलु होति निरणुवंधंति। एवमइंदियमेवं नासव्वण्णू वियाणाति ॥ ७७२ ॥

यद्यस्मात् सानुवंधमव्यवच्छिन्नप्रवाहं सम्यग्दर्शनादि, एवं गुरुलाघवालोचनया विरुद्धेष्वपि द्रव्यादिषु सेव्यमानेषु सन्सु, एवं गुरुलाघवालोचनामन्तरेण नो सेव्यमानेषु द्रव्यादिषु, खलुर्वाक्यालंकारे, भवति निरनुवन्धं समुच्छिन्नोत्तरोत्तरप्रवाहं सम्यग्दर्शनाद्येव। इत्येतत् पूर्वोक्तं वस्त्वतीन्द्रियं विषयभावातीतम्, एवमुक्तप्रकारवान्, नैवासर्वज्ञः प्रथमतो विजानाति निश्चिनोतीति। अतीन्द्रियो ह्ययमर्थो यदित्थं व्यवह्रियमाणे सम्यग्दर्शनादि सानुवन्धमित्थं च निरनुवन्धं सम्पद्यते, इति कथमसर्वज्ञो निर्णेतुं पारयतीति ॥ ७७२ ॥ इत्थमाक्षिप्तः सूरिराह;—

तव्वयणा गीओऽवि हु धूमेणग्गिंव सुहुमचिंधेहिं। मणमाइएहिं जाणति सति उवउत्तो महापन्नो ॥७७३॥

तद्वचनात् सर्वज्ञशासनाद् गीत इति गीतार्थो यथावदवगतोत्सर्गापवादशुद्धसर्वज्ञवचनगर्भः साधु विशेषः, किं पुनः सर्वज्ञ इत्यपिहुशब्दार्थः; दृष्टान्तमाह;—धूमेनाग्निमिव सूक्ष्मचिह्नैः सूक्ष्मैः स्थूलमतीनामगम्यैश्चिह्नैरासेवकासेवनीयद्रव्याद्यवस्थाविशेपलक्षणैः करणभूतैर्जानातीति सम्बन्धः। कीदृशः सन्नित्याह—मनआदिभिर्मनोवाक्कायैरित्यर्थः, सदा सर्व-

कालमुपयुक्तः प्रवृत्तावधानो महाप्रज्ञः प्रशस्तौत्पत्तिक्यादिबुद्धिधनो मुनिः। यथा हि कश्चिदेव महाप्राज्ञो रत्नवाणिज्य-कारी तद्गतविशेषान् रत्नपरीक्षाशास्त्रानुसारिण्या प्रज्ञया सम्यगुपलभ्य तथैव च मूल्यं व्यवस्थापयति, एवं गीतार्थोऽपि वचनानुसारेण व्यवहरन् विषमावस्थां प्राप्तोऽपि द्रव्यादिविशेषानासेवनीयान् सम्यग्दर्शनादिवृद्धिकरान् गर्दभिल्लराजापहृतश्रमणीरूपनिजभगिनीकालिकाचार्यवज्जानीते। न हि सम्यक्प्रयुक्तायाः प्रज्ञायाः किञ्चिदगम्यमस्ति। तथा च पठ्यते—
"दूरनिहित्तंपि निहिं तणवल्लिसमोत्थयाए भूमीए। नयणेहिं अपेच्छंता कुसला बुद्धीए पेच्छंति ॥ १ ॥" ॥ ७७३ ॥

अत्रैव दृष्टान्तातरमाह;—

जह जोइसिओ कालं सम्मं वाहिविगमं च वेज्जोत्ति। जाणति सत्थाओ तहा एसो जयणाइविसयं तु ॥७७४

यथा ज्योतिषिको ज्योतिश्चारविशारदः सम्यगविपरीतरूपतया कालं सुभिक्षादिलक्षणं, व्याधिविगमं च जलोदरादिमहाव्याधिविनाशं पुनर्वैद्यः सुश्रुतादिचिकित्साशास्त्राणां सम्यगध्येता पुमान्, इतिः प्राग्वत्, जानात्यवबुध्यते शास्त्राद् वराहमिहिरसंहितादेः सुश्रुतादेश्च। तथैष गीतार्थो यतनादिविषयमन्नपानादिप्रतिषेधलक्षणम्। तुशब्द एवकारार्थः। स च जानात्येवेत्यत्र संयोजनीय इति ॥ ७७४ ॥ तथा;—

तिविहनिमित्ता उवओगसुद्धिओऽणेसणिज्जविन्नाणं। जह जायति परिसुद्धं तहेव एत्थंपि विन्नेयं॥७७५॥

त्रिविधनिमित्तात् कायिकवाचिकमानसिकलक्षणात् परिशुद्धिमागताद् योपयोगशुद्धिर्भक्तादिग्रहणकालप्रवृत्तस्य साधु-

जनप्रसिद्धस्योपयोगस्य निर्मलता तस्याः सकाशादनेपणीयविज्ञानमशुद्धभक्तपानाद्यवबोधो भावयतीनां यथा जायते परिशुद्धमस्खलितरूपं, तथैवात्रापि यतनाविषये विज्ञानं परिशुद्धं विज्ञेयमिति ॥ ७७५ ॥ ननु सर्वत्र धर्मार्थिनो लोकस्य तदर्थपाकादिप्रवृत्तावनेपणीयबाहुल्येनैपणीयविवेकाद् दुष्करं तत्परिज्ञानं, कथमिदं दृष्टान्ततयोपन्यस्तमित्याशंक्याह;—

सुत्ते तह पडिबंधा चरणवओ न खलु दुल्लहं एयं। नवि छलणायवि दोसो एवं परिणामसुद्धीए ॥७७६॥

सूत्रे आगमे पिण्डनिर्युक्त्यादौ, तथेति वक्तव्यान्तरसमुच्चये, प्रतिबंधादत्यादराच्चरणवतो जीवस्य न खलु नैव दुर्लभं दुष्करमेतदनेपणीयविज्ञानम् । न च च्छलनायामपि व्यंसनारूपायां दोपोऽपराधोऽनेपणीयग्रहणरूपः सूत्रप्रतिबन्धात् परिणामशुद्धेरन्तःकरणनैर्मल्यादिति ॥ ७७६ ॥ अत्रैव व्यतिरेकमाह;—

जयणाविवज्जया पुण विवज्जओ नियमओ उ तिण्हंपि। तित्थगराणाऽसद्धाणओ तहा पयडमेयं तु॥७७७॥

यतनाविपर्ययाद् उक्तलक्षणा यतना; विपर्ययो व्यत्ययः स्वरूपहानिरित्यर्थः, नियमतस्त्वेकान्तभावादेव त्रयाणामपि सम्यक्त्वादीनाम् । कुत इत्याह—तीर्थकराज्ञायाः 'जयणा उ धम्मजणणी' इत्यादिकाया अश्रद्धानतोऽरोचनात् । तथा तत्प्रकाराद्, न हि रोचमानां यतनामुलंघ्य कश्चिदन्यथा व्यवहर्त्तुं प्रवर्त्तते, प्रवर्त्तते चेत् तर्हि तस्य तत्र यतनायां न श्रद्धानमस्तीति प्रकटमेतदिति । न हि लोकेऽप्युलंघ्यमानोऽर्थो गौरवपदमापद्यत इति ॥ ७७७ ॥ तथा;—

जं दव्वखेत्तकालाइसंगयं भगवया अणुट्ठाणं। भणियं भावविसुद्धं निप्फज्जइ जह फलं तह उ ॥७७८॥

यद्यस्माद् द्रव्यक्षेत्रकालादिसंगतं तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावानुकूलं भगवताऽर्हताऽनुष्ठानमन्नपानगवेषणादिरूपं भणितं भावविशुद्धमौदयिकभावपरिहारेण क्षायोपशमिकभावानुगतम्, अत एव निष्पद्यते यथा फलं ज्ञानाद्याराधनारूपं, तथा तथैतदनुष्ठानं भणितं, सम्यगुपायत्वात् ॥ ७७८ ॥ अत एवाह;—

नवि किंचिवि अणुणातं पडिसिद्धं वावि जिणवरिंदेहिं। तित्थगराणं आणा कज्जे सच्चेण होयव्वं॥७७९॥

नापि नैव किञ्चिद् मासकल्पविहाराद्यनुज्ञातमेकान्तेन कर्त्तव्यमेवेत्यनुमतं, प्रतिषिद्धं वाप्येकान्तेन वारितं न, यथा न विधेयमेवेदमिति जिनवरेन्द्रैः ऋषभादिभिस्तीर्थकरैः । तर्हि किमनुज्ञातं तैरित्याह—तीर्थकराणामियमाज्ञा यथा कार्ये सम्यग्दर्शनाद्याराधनारूपे सत्येनाशठपरिणामेन भवितव्यमिति ॥ ७७९ ॥ तथा—

मणुयत्तं जिणवयणं च दुल्लहं भावपरिणतीए उ। जह एसा निप्फज्जति तह जइयव्वं पयत्तेण ॥ ७८० ॥

मनुजत्वं मनुष्यजन्मलक्षणं, जिनवचनं च सर्वज्ञशासनं दुर्लभं दुरापं वर्त्तते । प्रागुक्तैरेव चुल्लकादिभिर्दृष्टान्तैः । ततः किं कर्त्तव्यमित्याशंक्याह—भावपरिणत्या त्वन्तःकरणपरिणामेनैव न तु बाह्याद्यनुष्ठानेन भावपरिणतिशून्येन, तस्यात्यन्तफल्गुत्वात् । यथोक्तं "तात्त्विकः पक्षपातस्तु भावशून्या च या क्रिया । तयोरन्तरमुन्नेयं भानुखद्योतयोरिव ॥ १ ॥ खद्योतकस्य यत्तेजः, तदल्पं च विनाशि च । विपरीतमिदं भानोरेवमत्रापि भाव्यताम् ॥ २ ॥" किमित्याह—यथैषाऽऽज्ञा निष्पद्यते तथा यतितव्यं प्रयत्नेनेति ॥ ७८० ॥ आज्ञानिष्पत्त्यर्थं च यत् कर्त्तव्यं तद्विशेषेणाह;—

उस्सग्गववायाणं जहट्ठियसरूवजाणणे जत्तो। कायव्वो बुद्धिमया सुत्तणुसारेण णयणिउणं॥ ७८१ ॥

सामान्योक्तो विधिरुत्सर्गो, विशेषोक्तस्त्वपवादः। तत उत्सर्गापवादयोर्यथास्थितस्वरूपज्ञाने यत्नः कर्त्तव्यो बुद्धिमता पुरुषेण सूत्रानुसारेण निशीथाध्ययनादितत्प्रतिपादकागमानुरोधेन नयनिपुणं नैगमादिनयविचारसारमिति ॥ ७८१ ॥

अथ सर्वनयाभिमतमुत्सर्गापवादयोरेकमेव तत्त्वतःस्वरूपमङ्गीकृत्याह;—

दोसा जेण निरुब्भंति जेण खिज्जंति पुव्वकम्माइं। सो खलु मोक्खोवाओ रोगावत्थासु समणंव ॥ ७८२ ॥

दोषा मिथ्यात्वादयो येनानुष्ठानेनोत्सर्गरूपेणापवादरूपेण वा सेव्यमानेन निरुध्यन्ते सन्तोऽप्यप्रवृत्तिमन्तो जायन्ते; तथा येन क्षीयन्ते समुच्छिद्यन्ते पूर्वकर्माणि प्राग्भवोपात्तानि ज्ञानावरणादीनि; स खलु स एव मोक्षोपायो मोक्षमार्गः। दृष्टान्तमाह—रोगावस्थासु व्याधिविशेषरूपासु शमनवच्छमनीयौषधमिव। यथा हि "उत्पद्यते हि सावस्था देशकालामयान् प्रति। यस्यामकृत्यं कृत्यं स्यात् कर्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ १ ॥" इति वचनमनुसरन्तो गुरुलाघवालोचनेन निपुणवैद्यकशास्त्रविदो वैद्यास्तथा तथा चिकित्सां प्रवर्त्तयन्तो रोगोपशमनं जनयन्ति; तथा गीतार्थास्तासु तासु द्रव्याद्यापत्सु चित्रान् अपवादान् सूत्रानुसारेण समासेवमाना नवदोषनिरोधपूर्वकृतकर्मनिर्जरणलक्षणफलभाजो जायन्त इति ॥ ७८२ ॥

अथोत्सर्गापवादयोस्तुल्यसंख्यत्वमाह;—

उन्नयमवेक्ख इयरस्स पसिद्धी उन्नयस्स इयराओ। इय अन्नोन्नपसिद्धा उस्सग्गववाय मो तुल्ला ॥ ७८३ ॥

उत्सर्गापवादयोर्लक्षणम्

उन्नतमुच्चं पर्वतादिकमपेक्ष्येतरस्य नीचस्य भूतलादेः प्रसिद्धिर्बालाबलादेर्जनस्य प्रतीतिः; तथोन्नतस्योक्तरूपस्येतरस्माद्
निम्नात् तदपेक्ष्येत्यर्थः प्रसिद्धिः सम्पद्यते । एवं सति यत् सिद्धं तदाह—इत्येवमुक्तदृष्टान्तादन्योन्यप्रसिद्धाः परस्परम-
पेक्षमाणाः प्रतीतिविपयभावभाजः सन्त उत्सर्गापवादास्तुल्याः समानसंख्याः सम्पद्यन्त इति ॥ ७८३ ॥

अथोत्सर्गापवादयोर्लक्षणमाह;—

दवादिएहिं जुत्तस्सुस्सग्गो जदुचियं अणुट्ठाणं।रहियस्स तमववाओ उचियं चियरस्स न उ तस्स॥७८४॥

द्रव्यादिभिर्युक्तस्य साधोरुत्सर्गो भण्यते । किमित्याह—यदुचितं परिपूर्णद्रव्यादियोग्यमनुष्ठानं शुद्धान्नपानगवेषणादि-
रूपं परिपूर्णमेव । रहितस्य द्रव्यादिभिरेव तदनुष्ठानमपवादो भण्यते । कीदृशमित्याह—उचितमेव पञ्चकादिपरिहाण्या
तथाविधान्नपानाद्यासेवनारूपम् । कस्येत्याह—इतरस्य द्रव्यादियुक्तापेक्षया तद्रहितस्यैव, न तु नैव तस्य द्रव्यादियु-
क्तस्य । यत्तदौचित्येनानुष्ठानं स उत्सर्गः, तद्रहितस्य पुनस्तदौचित्येनैव च यदनुष्ठानं सोऽपवादः । यच्चैतयोः पक्षयो-
र्विपर्यासेनानुष्ठानं प्रवर्त्तते, न स उत्सर्गोऽपवादो वा, किं तु संसाराभिनन्दिसत्त्वचेष्टितमिति ॥ ७८४ ॥

अथोपदेशसर्वस्वमेवाह;—

जह खलु सुद्धो भावो आणाजोगेण साणुबंधोत्ति । जायइ तह जइयव्वं सव्वावत्थासु दुगमेयं ॥ ७८५ ॥

यथा खलु यथैव शुद्धो रागद्वेषाद्यकलुषितो भावो मनःपरिणामः, आज्ञायोगेन सर्वज्ञवचनानुसारलक्षणेन, सानुबन्धो

भवान्तरानुयायी जायते, तथा यतितव्यम् । सर्वावस्थासूत्सर्गकालेऽपवादकाले चेत्यर्थः, द्विकमेतच्छुद्धो भाव आज्ञायोगश्च । एवंलक्षणं कर्त्तव्यम् ॥ ७८५ ॥ कुतो यतः—

जं आणाए वहुगं जह तं सिज्झइ तहेत्थ कायव्वं । ण उ जं तव्विवरीयं लोगमयं एस परमत्थो ॥ ७८६॥

यद्यस्माद् आज्ञयोत्सर्गरूपमपवादरूपं वा वहुकं वहुरूपमनुष्ठानं निर्वाणफलमित्यर्थः, जायते । तस्माद् यथा तत् सिध्यति तथैव वुद्धिमता कर्त्तव्यम् । व्यवच्छेद्यमाह—न तु न पुनर्यत् तद्विपरीतमाज्ञाविपरीतं लोकमतमपि गतानुगतिकवहुलोकानुवर्त्तितमपि लौकिकं तीर्थस्नानदानरूपं, लोकोत्तरमपि प्रमत्तजनाचरितं चित्ररूपमिति । एष परमार्थः सर्वज्ञशासनरहस्यमित्यर्थ इति ॥ ७८६ ॥ अथ प्रसङ्गमुपसंहरन् प्रस्तुतमाह;—

कयमेत्थ पसंगेणं स भावओ पालिऊण तह धम्मं । पायं संपुण्णं चिय ण दव्वओ कालदोसाओ ॥ ७८७॥

कृतमत्र प्रसंगेन, स शंखराजमुनिर्भावतो मनःपरिणत्या पालयित्वा तथा तत्प्रकारं धर्म्मं, प्रायः सम्पूर्णमेव, अनाभोगादेः क्वचित् खण्डमपि स्यादिति प्रायोग्रहणम् । व्यवच्छेद्यमाह—न नैव द्रव्यतः कायानुष्ठानमपेक्ष्य कालदोषाद् दुष्षमालक्षणकालापराधादिति ॥ ७८७ ॥

काऊण कालधम्मं परिसुद्धाचारपक्खपाएणं । उववण्णो सुरलोए तओ चुओ पोयणपुरम्मि ॥ ७८८ ॥

कृत्वा कालधर्म्मं पण्डितमरणलक्षणं परिशुद्धाचारपक्षपातेन सर्वथा निरतिचारसाधुधर्मबहुमानेनोपपन्नः सुरलोके सौधर्म्मनाम्नि । ततः सुरलोकाच्च्युतः पोतनपुरे इति ॥ ७८८ ॥

रायसुओ उवसंतो पायं पावविणिवित्तवावारो । कालोचियधम्मरओ राया होऊण पव्वइओ ॥ ७८९ ॥

राजसुतो जातः । स च बालकालादेवोपशान्तः । प्रायः पापविनिवृत्तव्यापारोऽतिसावद्यानुष्ठानपरिहरणपरः कालोचितधर्मरतो राजा भूत्वा प्रव्रजित इति ॥७८९॥ साम्प्रतं यद् दृष्ट्वा परिभाव्य चासौ प्रव्रजितस्तद् नईत्यादिगाथात्रयेणाह;—

णइपूरकूलपाडणमूढं कलुसोदयं णिएऊण । ओयट्टणम्मि तीए तहत्थयं चेव पडिबुद्धो ॥ ७९० ॥
जह एसा वट्टंती कूले पाडेइ कलुसए अप्पं । इय पुरिसोवि हु पायं तदण्णपीडाए दट्ठव्वो ॥ ७९१ ॥
जह चेवोवट्टंती सुज्झइ एसा तहेव पुरिसोवि । आरंभपरिच्चागा कुसलपवित्तीए विण्णेओ ॥ ७९२ ॥

सुगमं चैतत् ॥ ७९०–९२ ॥

एवं पव्वइऊणं सामण्णं पालिऊण परिसुद्धं । सिद्धो सुदेवमाणुसगईहिं थेवेण कालेणं ॥ ७९३ ॥

अथ ता एव सुदेवमानुषगतीः बंभेत्यादिगाथात्रयेणाह;—

बंभसुर महुरराया सुक्कसुराओमुहीए राओत्ति । आणयदेव सिवणिवो आरण मिहिलाय देवणिवो ७९४॥

गेवेज्ज तियस गज्जणसामी गेवेज्ज पुंढसुरराया । गेवेज्ज वंगसुरराय विजयदेवंगराया य ॥ ७९५ ॥
सव्वट्ठामर उज्झाणरिंद पव्वज्ज सिज्झणा चेव। एयस्स पायसो तह पावाकरणम्मि नियमोत्ति॥७९६॥

ततः पोतनपुरराजसुतजन्मानन्तरं ब्रह्मसुरो ब्रह्मलोके देवः समभूत् । ततो मथुराराजः तदनन्तरं शुक्रसुरस्ततोऽप्ययोमुख्यां नगर्यां राजेति । इतोऽप्यानते देवस्ततोऽपि शिवनृपः तस्मादप्यारणदेवः । तदनन्तरं मिथिलायां देवनृप इति ॥ ७९४ ॥ इतोऽपि प्रथमग्रैवेयकत्रिके त्रिदशः । तस्मादपि च्युतो गज्जनस्वामिजीवः । ततोऽपि मृतो मध्यमग्रैवेयकत्रिके सुरः । ततोऽपि पुंड्रजनपदे नामतः सुरराजः । ततोऽप्युपरिमत्रिके सुरः । ततोऽपि वंगजनपदेषु सुरराजः । इतोऽपि विजयविमाने देवः । तदनन्तरमङ्गराज इति ॥ ७९५ ॥ अस्मादपि सर्वार्थसिद्धविमानेऽमरः । ततोऽप्ययोध्यायां नरेन्द्रः । तत्र च प्रव्रज्या, सिद्धनं चेति । एतस्य शंखजीवस्य प्रायशो बाहुल्येन तथा तेन प्रकारेण पापाकरणे नियमः सम्पन्न इति ॥ ७९६ ॥

भावाराहणभावा आराहगो इमो पढमं । ता एयम्मि पयत्तो आणाजोगेण कायव्वो ॥ ७९७ ॥

एवमुक्तरूपेण भावाच्छुद्धमनःपरिणामरूपाराधनाभावाद् आराधकोऽयं प्रथमं दुष्षमाकाले समभूत् । तस्मादेतस्मिन् भावाराधने प्रयत्न आदर आज्ञायोगेन कर्त्तव्यः ॥ ७९७ ॥

॥ इति शंखराजर्षिकथानकं समाप्तम् ॥

अथ प्रस्तुतमेवाधिकृत्याह;—

[इय एयम्मिवि काले चरणं एयारिसाणं विण्णेयं । दुक्खंतकरं णियमा धन्नाणं भवविरत्ताणं॥७९८॥]

इत्येवमेतस्मिन्नपि काले चरणं चारित्रमेताद्दशानां [विज्ञेयं कीदृशानां] शंखमुनिसदृशानां विज्ञेयम् । कीदृशमित्याह —दुःखान्तकरं सर्वसांसारिकबाधापहारि नियमाद् अवश्यंतया धन्यानां भवविरक्तानां जीवानामिति ॥ ७९८ ॥ तथा—

जे संसारविरत्ता रत्ता आणाए तीए जहसत्तिं । चेट्ठंति णिज्जरत्थं ण अण्णहा तेसिं चरणं तु॥७९९॥

ये संसारविरक्ताः सत्त्वाः प्राणिनो रक्ता विहितबहुमाना आज्ञायां जिनवचनरूपायां; तथा, तस्यामाज्ञायां यथाशक्ति स्वसामर्थ्यानुरूपं तिष्ठन्ति तदुक्तानुष्ठानपरा भवन्ति । किमर्थं—निर्जरार्थं सर्वकर्मक्षयनिमित्तम् । 'न अन्नहा तेसिं चरणं तु' तेषामेव चरणमस्खलितरूपं विज्ञेयं । न नैवान्यथा संसाराविरक्तानामाज्ञायामसक्तानां यथाशक्ति तत्राकृतावस्थानानामनिर्जरार्थिनां चरणं स्यादिति ॥ ७९९ ॥ अधुना ये कर्मगुरवः प्राणिनो दुष्षमाकालादीन्यालम्बनान्यालम्ब्य सहिष्णवोऽपि तथाविधजनाचरितं प्रमाणीकृत्य निषिद्धसेवां कुर्वन्ति, तेषामपायं दर्शयति;—

मारेंति दुस्समाएवि विसायओ जह, तहेव साहूणं । णिक्कारणपडिसेवा सव्वत्थ विणासई चरणं॥८००॥

मारयन्ति प्राणांस्त्याजयन्ति दुष्षमायामपि, न केवलं सुषमायामित्यपिशब्दार्थः, विषादयस्तालपुटशस्त्रवह्न्यादयो

१ इयमपि गाथा न क्वचनादर्शपुस्तकेपूपलब्धा, टीकामुपजीव्य त्वत्रोपनिबद्धा ।

यथा येन प्रकारेण मूर्च्छासम्पादनादिना; तथैव साधूनां निर्द्धर्माणां व्रतिनां निष्कारणप्रतिसेवाऽपुष्टालम्बनेन सर्वत्र सर्वास्ववस्थासु विनाशयति विध्वंसयति चरणं चारित्रमिति ॥ ८०० ॥ अथैतद्व्यतिरेकमाह;—

कारणपडिसेवा पुण भावेण असेवणत्ति दट्ठवा । आणाए तीए भावो सो सुद्धो मोक्खहेउत्ति ॥८०१॥

कारणप्रतिसेवा ग्लानाद्यालम्बनेन विरुद्धार्थासेवनरूपा पुनर्भावेन परमार्थतोऽसेवना विरुद्धार्थानासेवनरूपा इत्येवं द्रष्टव्या । कुतो, यत आज्ञायां तस्यां कारणप्रतिसेवायां भावो मनःपरिणामो वर्त्तते भगवताऽस्यामवस्थायामिदं कर्त्तव्यतयोपदिष्टमित्यध्यवसायात् । यदि नामैवं ततः किमित्याह—स भाव आज्ञानुगतः शुद्धः सन्मोक्षहेतुरिति ॥ ८०१ ॥

इत्थं कारणप्रतिसेवायामपि शुद्धो भावो मोक्षहेतुरित्युपदर्श्य साम्प्रतमकृत्येऽप्यर्थे विहिते भावशुद्धिः पापक्षयायेति लोकप्रसिद्धेन दृष्टान्तेन दर्शयति;—

अकिरियाएवि सुद्धो भावो पावक्खयत्थमो भणिओ । अण्णेहिवि ओहेणं तेणगणाएण लोगम्मि ॥८०२॥

अक्रियायामपि लोकलोकोत्तरविरुद्धार्थसेवायामपि शुद्धो निर्व्याजः पश्चात्तापानुगतो भावः परिणामः पापक्षयार्थं पापापगमहेतुर्भणितो निरूपितः स्वशास्त्रेष्वन्यैरपि तीर्थान्तरीयैरोघेन सामान्येन । तथा चैते पठन्ति "मायाम्भस्तत्त्वतः पश्यन्ननुद्विग्नस्ततो द्रुतम् । तन्मध्येन प्रयात्येव यथा व्याघातवर्जितः ॥ १ ॥ भोगान् स्वरूपतः पश्यंस्तथा मायोदकोपमान् । भुञ्जानोऽपि ह्यसंगः सन् प्रयाति परमं पदम् ॥ २ ॥" इति । स्तेनकज्ञातेन चौरोदाहरणेन लोके इति ॥ ८०२ ॥

स्तेनकज्ञातमेव भावयति;—

तेणदुगे भोगम्मी तुल्ले संवेगओ अतेणत्तं । एगस्स गहियसुद्धी सूलहि भेयम्मि सादेव्वं ॥ ८०३ ॥
तह चित्तकम्मदोसा मुट्ठे भोगसमयम्मि अणुतावो । एत्तो कम्मविसुद्धी गहणे दिव्वम्मि सुज्झणया ८०४॥
इयरस्स गहण कहणा आमं सूलाए तस्स भेओ उ । अब्भुवगमणा गुहभेयवुब्भणगुत्तरण मो सम्मं ८०५
विम्हय देवयकहणा कयमिणमेएण भावओ खवियं । संवेगा वयगहणं चोररिसी सुप्पसिद्धोत्ति ॥ ८०६ ॥

क्वचित् सन्निवेशे स्तेनद्विके द्वयोश्चोरयोर्भोगे मुषितद्रव्यस्य तुल्ये प्रवर्त्तमाने संवेगाद् धिग् मां विरुद्धकर्म्माध्यासितमिति पश्चात्तापलक्षणाच्चौर्यप्रत्ययपापक्षपणे जातेऽस्तैन्यमचोरभावः संवृत एकस्य चौरस्य । कथमित्याह—कुतोऽपि निमित्तात् संजातशंकै राजपुरुषैर्गृहीतस्य कारणिकैस्तप्तमाषादिना शुद्धिः कृता । पुनरपि 'सूलहि भेयंति' शूलयाधिष्ठानस्याभिभेदे सादिव्यं देवतानुग्रहो वृत्त इति ॥ ८०३ ॥ तथा, चित्रकर्मदोषात् तत्प्रकारस्य चित्रकर्मणोऽपराधाद् मुष्टे मुषिते सति परकीयद्रव्ये भोगसमयेऽनुतापः पश्चात्तापो जात एकस्य । अत एव पश्चात्तापात् कर्मविशुद्धिश्चौर्यप्रत्ययकर्मप्रक्षालः । ततश्च राजपुरुषैर्ग्रहणे दिव्ये तप्तमाषादौ शुद्धिः संवृत्ता ॥ ८०४ ॥ इतरस्य द्वितीयस्य ग्रहणं कथना ग्रहणे सति कारणिकैः पृष्ठस्य कथना । कथमित्याह—आममावां चोराविति । ततः शूलया तस्य द्वितीयस्य भेदो जातः । तुः पुनरर्थः । ततः प्रथमस्य चौर्याभ्युपगमना चौर्यप्रतिपत्तिः 'विहितं मयापि चौर्यम्' इति । ततो गुदभेदेनारोपणं शूलायां

कृतम्, परमुत्तरणमविद्धस्यैवं सम्यक् शूलायां संवृत्तमिति ॥ ८०५ ॥ विस्मये सर्वलोकस्य देवतया कथना कृता, यथा—कृतमिदं चौर्यमेतेन, परं भावतः पश्चात्तापलक्षणात् क्षपितं चौर्यजन्यं कर्म । ततः संवेगाद् व्रतग्रहणं कृतम् तेन तदनु चौरर्षिः सुप्रसिद्ध इति ॥ ८०६ ॥ अत्रैव दृष्टान्तान्तरमाह;—

एवं विसिट्ठकालाभावम्मिवि मग्गगामिणो जह उ। पावेंति इच्छियपुरं तह सिद्धिं संपयं जीवा ॥८०७॥

एवं—यथा भावविशेषाच्चौरोऽप्यचौरः संवृत्तस्तथा, विशिष्टकालाभावेऽपि निर्वाणलाभयोग्यसमयविरहेऽपि मार्गगामिनः सत्पथप्रवृत्ता यथा तु यथैव प्राप्नुवन्तीप्सितपुरं पाटलिपुत्रकादि तथा सिद्धिं निर्वृतिलक्षणां साम्प्रतं दुष्पमायां सन्मार्गप्रवृत्ताः सन्तो जीवा भावविशेषाद् अवाप्नुवन्ति, परं कालविलम्बेनेति ॥ ८०७ ॥

ननु निष्ठुरक्रियासाध्यो मोक्षः, कथं साम्प्रतकालयोग्या मृद्वी क्रिया तद्धेतुः स्यादित्याशंक्याह;—

मउईएवि किरियाए कालेणारोगयं जह उविंति । तह चेव उ णिव्वाणं जीवा सिद्धंतकिरियाए ॥८०८॥

मृद्ध्यापि साधारणयापि क्रियया घातचिकित्साक्रियया कालेन चिरतररूपेणारोगतां नीरोगभावं यथोपयान्ति प्रतिपद्यन्ते, तथा चैव तु तेनैव प्रकारेण निर्वाणमपवर्गं जीवाः सिद्धान्तक्रियया मूलगुणोत्तरगुणप्रतिपालनरूपया साधारणरूपयापीति ॥ ८०८ ॥ आह—निष्ठुरक्रियापरिपालनरूपं चारित्रं, न चासावद्य दुष्पमायां सम्पद्यते, तत्कथं निर्वाणमार्गरूपं चारित्रं भवद्भिः प्रतिज्ञायत इत्याशंक्याह;—

दुप्पसहंतं चरणं भणियं जं भगवया इहं खेत्ते । आणाजुत्ताणमिणं ण होंति अहुणत्ति वामोहो ॥८०९॥

दुःप्रसभान्तं दुष्षमापर्यन्तभागभाविदुःप्रसभनामकमुनिपुंगवपर्यवसानं गङ्गाप्रवाहवदव्यवच्छिन्नं चरणं भणितं
यद्यस्माद् भगवता इह क्षेत्रे । आज्ञायुक्तानां यथासामार्थ्यमाज्ञापरिपालनपरायणानामिदं चारित्रं न भवत्यधुनैष व्या-
मोहो वर्त्तते, यथाशक्त्याज्ञापरिपालनस्यैव चारित्ररूपत्वात्, तस्य च साम्प्रतमपि भावादिति ॥ ८०९ ॥

विपर्यये बाधकमाह;—

आणाबज्झाणं पुण जिणसमयम्मिवि न जातु एयंति । तम्हा इमीए एत्थं जत्तेण पयट्टियव्वंति ॥८१०॥

आज्ञाबाह्यानामुच्छृंखलप्रवृत्तीनां पुनर्जिनसमयेऽपि तीर्थकरविहारकालेऽपि न नैव जातु कदाचिद् एतच्चारित्रं सम्प-
न्नमिति । तस्माद् अस्यामाज्ञायां दुष्षमाकालेऽपि यत्नेन प्रवर्त्तितव्यमिति ॥ ८१० ॥ अत एवाह;—

णेगंतेणं चिय लोयणायसारेण एत्थ होयव्वं । बहुमुंडादिवयणओ आणाजुत्तो इह पमाणं ॥ ८११ ॥

न नैवैकान्तेन सर्वथैव लोक एव पार्श्वस्थादिरूपो यदृच्छाप्रवृत्तो ज्ञातं दृष्टान्तं तत् सारमवलम्बनीयतया यस्य स
तथा तेनात्र चारित्राराधने भवितव्यम् । कुत इत्याह—'बहुमुण्डादिवचनतः' "कलहकरा डमरकरा असमाहिकरा अनि-
व्वुइकरा य । होहिंति भरहवासे बहुमुण्डे अप्पसमणे य ॥ १ ॥" इति वचनात्; एतद्वचनपरिभावनेन पार्श्वस्थादीन्
दृष्टान्तीकृत्य नासमंजसे प्रवर्त्तनीयमित्यर्थः । तथाविधापवादप्राप्तौ तु गुरुलाघवालोचनपरेण गीतार्थेन साधुना कदाचित्

प्रवृत्तिसारेणापि भवितव्यमिति सूचनार्थमेकान्तेनेत्युपात्तम् । "वहुवित्थरमुस्सग्गं वहुविहमववाय मो वियाणित्ता । लंघेऊणन्नविहं वहुगुणजुत्तं करेज्जा सु ॥ १ ॥" अत एवाह—आज्ञावित्तकः—आज्ञैव वित्तं धनं सर्वस्वरूपं यस्य स तथा पुमानिह लोकोत्तराचारचिन्तायां प्रमाणीकर्त्तव्य इति ॥ ८११ ॥ ननु च 'आगम सुय आणा धारणा य जीए य पंचमए' इति वचनप्रामाण्याद् आचरितमपि प्रमाणमुक्तं, तत् किमुच्यते 'आज्ञावित्तक इह प्रमाणम्' इति हृदि व्यवस्थाप्याह;—

आयरणावि हु आणाविरुद्धगा चेव होति नायं तु । इहरा तित्थगरासायणत्ति तल्लक्खणं चेयं ॥ ८१२ ॥

आचरणापि तत्तदाचीर्णार्थरूपा हुर्यस्माद् 'दोसा जेण णिरुब्भंति जेण खिज्जंति पुव्वकमाइं' इत्यादिलक्षणाया आज्ञाया अविरुद्धिका चैवाविरोधवत्येव । तुशव्दोऽवधारणे भिन्नक्रमश्च । ततो भवत्येव ज्ञातमुदाहरणं कर्त्तव्येष्वर्थेषु प्रमाणमित्यर्थः । विपर्यये वाधकमाह— इतरथा आज्ञाविरोधेनाचरणे सति तीर्थकराशातना भगवदर्हद्वचनविलोपलक्षणा सम्पद्यते । इतिः प्राग्वत् । तल्लक्षणमाचरणालक्षणं चेदम् ॥ ८१२ ॥

असढेण समाइन्नं जं कत्थति केणती असावज्जं । न निवारियमन्नेहिं य वहुमणुमयमेयमायरियं ॥८१३॥

अशठेनाऽमायाविना सता समाचीर्णमाचरितं यद् भाद्रपदशुक्लचतुर्थीपर्युषणापर्ववत् कुत्रचित्काले क्षेत्रे वा केनचित् संविग्नगीतार्थत्वादिगुणभाजा कालिकाचार्यादिना सावद्यं मूलोत्तरगुणाराधनाऽविरोधि । तथा, न नैव निवारितमन्यैश्च तथाविधैरेव गीतार्थैः, अपितु वहु यथा भवत्येवं मतं वहुमतमेतद् आचरितमुच्यत इति ॥ ८१३ ॥

किंच उदाहरणाइं वहुजणमहिगिच्च पुव्वसूरीहिं। एत्थं निदंसियाइं एयाइं इमम्मि कालम्मि ॥ ८१४ ॥

किंचेत्यभ्युपाये, उदाहरणानि दृष्टान्ता वहुजनमधिकृत्य वहोरसंविग्नलोकस्य प्रवृत्तिमधिकृत्य पूर्वसूरिभिः प्राक्तनाचार्यैरत्र प्रवचने निदर्शितान्येतानि। अस्मिन् दुष्षमालक्षणे काले एतत्कालोपयोगीनीत्यर्थः ॥ ८१४ ॥

एतत्कालोपयोगिस्वप्नाष्टकप्रदर्शनम्—

उदाहरणान्येव विवक्षुस्तावत्तत्सम्वन्धमाह;—

केणइ रन्ना दिट्ठा सुमिणा किल अट्ठ दुसमसुसमंते। भीई चरमोसरणे तेसिं फलं भगवया सिट्ठं ॥८१५॥

केनचिदनिर्दिष्टनाम्ना राज्ञा उपलब्धा स्वप्ना निद्रायमाणावस्थायां मनोविज्ञानविकाररूपाः। किलेत्याप्तप्रवादसूचनार्थः। अष्टेतिसंख्या दुःषमसुषमान्तेऽस्यामवसर्पिण्यां चतुर्थारकपर्यवसाने। ततो जागरितस्य भीतिर्भयमुत्पन्नम् ततोऽपि च चरमसमवसरणे कार्तिकमासामावास्यायां तस्य पृच्छतः, तेषां स्वप्नानां फलं भगवता श्रीमन्महावीरेण शिष्टं कथितमिति ॥ ८१५ ॥ स्वप्नानेवाह;—

गय[1] वाणर[2] तरु[3] धंखे[4] सिंहे[5] तह पउम[6] बीय[7] कलसे[8] य। पाएण दुस्समाए सुविणाणिट्ठ फला धम्मे ॥८१६॥

गज[1]वानरा[2]स्तरवो[3] ध्वांक्षाः[4] सिंह[5]स्तथा पद्म[6]बीजा[7]नि कलशा[8]श्चेति। प्रायेण दुःषमायां स्वप्ना एतेऽनिष्टफला धर्मे अधर्मविषय इति। अत्र च गाथायां वचनव्यत्ययः प्राकृतत्वात् ॥ ८१६ ॥

एतानेव स्वप्नान् प्रत्येकं गाथानां द्वयेन द्वयेनोपदर्शयन् गाथाषोडशकमाह;—

चलयासाएसु गया चिट्ठंति पडंतएसुवि ण णिंति। णिंतावि तहा केई जह तप्पडणा विणस्संति ॥ ८१७॥
विरलतरा तह केई जह तप्पडणावि णो विणस्संति। एसो सुमिणो दिट्ठो फलमेत्थं सावगा णेया ॥८१८॥
बहुवाणरमज्झगया तव्वसहा असुइणो विलिंपंति। अप्पाणं अण्णेवि य तहाविहो लोगहसणं च ॥८१९॥
विरलाणमलिंपणया तदण्णखिंसा ण एयमसुइत्ति।सुविणोयं एयस्स उ विवाग मो णवरि आयरिया८२०
खीरतरुसुहछाया तेसिमहो सीहपोयगा बहुगा। चिट्ठंति संतरूवा लोगपसंसा तहाहिगमो ॥ ८२१ ॥
ते सिंखडा उ पायं सुणगा तरुवणलयत्ति पडिहासो। एसो सुमिणो दिट्ठो फलमेत्थं धम्मगच्छत्ति॥८२२॥
धंखा वावीय तडे विरला ते उण तिसाए अभिभूया। पुरओ मायासरदंसणेण तह संपयट्टंति ॥ ८२३ ॥
केणइ कहणा णिसेहे सद्दहणा पायसो गम विणासं। सुमिणो यं एयस्स उ विवाग मो मूढधम्मरया ८२४॥
सीहो वणमज्झम्मी अणेगसावयगणाउले विसमे। पंचत्तगओ चिट्ठइ णय तं कोई विणासेइ ॥८२५॥
तत्तो कीडगभक्खणपायं उप्पायदट्ठुमण्णेवि। सुमिणोत्ति इमस्सत्थो पवयणनिद्धंधसाईया ॥ ८२६॥
पउमागरा अपउमा गद्दभगजुयाय चत्ताणियरूवा। उक्कुरुडियाए पउमा तत्थवि विरला तहारूवा॥८२७॥

तेवि य जणपरिभूया सकज्जणिप्फायगा ण पाएण । सुमिणसरूवं वीणणमिमस्स धम्मम्मि पच्चत्ता ८२८॥
बीएसु करिसगो कोइ दुवियड्ढोत्ति जत्तओ किणइ । बीजेत्ति अबीजेवि य पइरइय तहा अखित्तेसु ॥८२९॥
अवणेइय तं मज्झे विरलं बीयं समागयंपीहं । सुमिणेत्ति इमस्सत्थो विण्णेओ गमण पत्ताई ॥ ८३० ॥
कलसा य दुहा एगे पासाओवरि सुहा अलंकरिया । अण्णे पुण भूमीए वाडाओ गालिसयकलिया॥८३१॥
कालेण दलणपागं समभंगुप्पाय दट्ठुमप्पाणं । सुमिणसरूवं राया अबंभसाहू य एसत्थो ॥ ८३२ ॥
कूवावाहाजीवण तरुफलवह गाविवच्छिधावणया । लोहिविवज्जयकलमल सप्पगरुडपूजपूजाओ ॥८३३॥

विविहोवद्दवबहुला चलंतसुहिसयणचित्तसंजोगा । चलपासायसमा खलु गिहवासा राय ! होहिंति ॥ १ ॥ सण्णायगु-णगणड्ढा परदुद्धरिसा गयब सड्ढावि । तेसु अइलुद्धगिद्धा विवेयकलियावि बाहिंति ॥ २ ॥ विसयाण कडुविवागं अणि-च्चयं जीयजोव्वणधणाण । जाणंतावि हु मोहा निक्खमिउं नो तरिहिंति ॥ ३॥ विहडंतम्मिवि विहवे पुणो दुरासाए मोहिया धणियं । वेरग्गविप्पमुका दुक्करकम्माइं काहिंति ॥ ४ ॥ निक्खमिऊण य अण्णे घरसयणधणेसु निच्चपडिबद्धा । नीया-वासविहारी दट्ठूण य तव्विवत्तीओ ॥ ५ ॥ पडिबंधदोसओ च्चिय मंतोसहिमूलकम्ममाईसु । सावज्जेसु पसत्ता पायं होहिंति चुयधम्मा ॥ ६ ॥ विरलाओ दूसमाएवि पडिबंधविवज्जिया जियकसाया । होहिंति सुद्धचरणा एसत्थो पढमसुविणस्स ॥७॥

'वड्डवानरेत्यादि' चलचित्ताण सहावा गुणतरुविहरेसु निच्चमथिराण। जइवानराण वसहा आयरियाई भविस्संति ॥१॥ आहाकम्मुवभोगो पडिबंधो गेहसयणसड्ढेसु । उवहिम्मि गाढमुच्छा परोप्परासंखडं असई ॥ २ ॥ संजमविरुद्धचेट्ठा सवा दवत्थयाइया अहवा । असुई तेणप्पाणं लिंपिस्संती तह परंपि ॥ ३ ॥ तहियं पवत्तयंता पक्खग्गाहेण वा विसंवाए । एवं ते ह्यामपयं परतित्थीणंपि होहिंति ॥ ४ ॥ काहिंति तहा खिंसं अन्नेसिं तप्पवित्तिविमुहाणं । पन्नविया भणिहंती न हु दोसो एत्थ सुणहित्थं ॥ ५ ॥ कलहेमो नीइकए दवत्थओ तित्थउन्नइनिमित्तं । आहाकम्मेण विणा नगउरवं गुरुजणे होइ ॥ ६ ॥ अक्खरसिक्खावणओ किसिआरंभो न होइ सड्ढाणं । वेज्जयवेज्जाईहिं सावयरक्खा तओ तेहिं ॥ ७ ॥ एवं तु अहाच्छंदा पायं होहिंति निग्गुणा गुरुणो । विरला उ सुद्धसीला वीययसुविणस्स एसत्थो ॥ ८ ॥

'खीरतरू' इत्यादि । इह खीरतरुसरिच्छा सुसावगा पवयणुन्नइपसत्ता । गुरुवच्छला सुभणिया उदारचित्ता महासत्ता ॥ १ ॥ तण्णिस्साछायासुं पसंतरूवा वसंति मुणिसीहा । उवसग्गपरीसहसज्झसुज्झिया सुट्ठु सोंडीरा ॥ २ ॥ लद्धपसंसा लोए अहो इमे एत्थ पुन्नजम्माणो । अक्खलिओऽहिगमो वत्थपत्तपाणासणाईण ॥ ३ ॥ सुद्धाणुट्ठाणवसा निवाणफलप्पसाहगा पुविं । ते दूसमाणुभावा होहिंति पमाइणो पायं ॥ ४ ॥ काहिंति संखडाई न उज्जमिस्संति चरणकरणेसु । तो ते अन्नेवि मुणी होहिंति अणाइया लोए ॥ ५ ॥ होहिंति य पाएणं दंसणवज्झव साहुपडिणीया । सड्ढावि दुवियड्ढा नडिया कुग्गाहमाईहिं ॥ ६ ॥ तो दाणधम्मवुद्धिं विहणंता अप्पणो परेसिं च । वट्टिस्संति न पायं उवग्गहे तदुचियाणंपि ॥ ७ ॥ णाणलवबद्धगवा उत्तरपडिउत्तरेहिं गुरुवग्गं । दुवयणकंटियाहिं तवहिंति परोक्खपच्चक्खं ॥ ८ ॥ एवं बब्बूल समा होहिंति

उवासगावि दुसमाए । पडिकूलाणवि तेसिं इयरे काहिंति अणुवित्तिं ॥ ९ ॥ गुणरहियअप्पसत्ता पायडदोसत्ति दीणयं पत्ता । जुत्तमजुत्तं तेसिं वहु मन्निस्संति ववहारं ॥ १० ॥ बहुकम्मरया एवं सुणगा होहिंति धम्मगच्छावि । थोवा पुव्वुत्तगुणा उभएवि य तइयसुविणत्थो ॥ ११ ॥

'धंखेत्यादि' । इह तुच्छणाणसलिला पयईए संकडा अगंभीरा । वाविव्व दुरवगाहा गुरुणो होहिंति णरनाह! ॥ १ ॥ धंखव्व तयासन्ने अमहिच्छा चलमणा अथिरदिट्ठी । समणोवासगजइणो सिढिलायारा चरिस्संति॥ २ ॥ तेसिं च केइ सविसेसधम्मतण्हालुया अविन्नाणा। कालाणुरूवकिरियंपि नियगुरुं निग्गुणं गणिउं ॥३॥ मायण्हियासमेसुं नियमइकप्पियगुणेसु विविहेसु । संजायभत्तिराया पासत्थाईसु गमिहिंति ॥ ४ ॥ मज्झत्थजाणगेहिं पण्णवियावि हु असद्दहाणे उ । ठाहिंति ते यपायं मरिहंति य धम्मजीएण ॥ ५ ॥ गुरुजणजणियावण्णा सड्ढावि कुतित्थियाइजोएण । दंसणजीयविउत्ता भमिहिंति भवन्नवे घोरे॥६॥ अप्पा विवेयकलिया वाविसमाणवि गुरूण आणाए। साहिस्संति सुधम्मं चउत्थसुविणप्फलं एयं ॥ ७ ॥

'सीहो' इत्यादि । अइसयणाणपरक्कमवित्तासियविविहकुमयमयनिवहो । कुग्गाहगयपणासी सीहसमो एस जिणधम्मो ॥ १ ॥ वहुविहलद्धिजुएहिं देविंदाईहिं वंदियपएहिं । साहूहिं परिग्गहिओ परिभूओ णेय केणावि ॥ २ ॥ कुमयवणसंडगुविले कुदेसणावल्लिभग्गमग्गम्मि । कुग्गाहगत्तपउरे भरहारण्णम्मि दुसमाए ॥ ३ ॥ सो मयसीहसरिच्छो होही वोच्छिन्नअइसयप्पसरो । तहवि हु पुव्वगुणेहिं न हु गम्मो खुद्दलोयस्स ॥ ४ ॥ होहिंति कीडयसमा सपांगडसेविणो[1] दुरायारा ।

1 ग घ सपाडगसेविणो ।

एत्थेव य जइगिहिणो पवयणनिद्धंधसा खुद्दा ॥ ५ ॥ छकायनिरणुकंपा कयविक्कयमंतविज्जयाईहिं । अत्थज्जणेक्करसिया लोयावज्जणपरा पावा ६ ॥ अन्नेवि आइसड्ढा अवन्नवाउज्जुया मुणिजणस्स । समइविगप्पियकिरिया तवस्सिणो जे अगीयत्था ॥ ७ ॥ एएहिं जणियछिद्दं दट्ठुं अन्नेवि तव्विघायत्थं । वट्टिस्संति गयभया पंचमसुविणस्स फलमेयं ॥ ८ ॥

'पउमागरा' इत्यादि । एत्थ य सहावविमलाणि सीलसुरभीणि अप्पसत्ताणि । सिरधारणोचियाइं तियसाणवि पउमकप्पाइं ॥ १ ॥ धम्मियजणपत्ताइं तयागरा उग्गभोगमाईणि । उत्तमकुलाणि अहवा सागेयपुराइनयराणि ॥ २ ॥ दूसमवसेण होही न धम्मपत्ताण तेसु उप्पत्ती । गद्दभगविब्भमाणं सवलसहावाण वा भावो ॥ ३ ॥ ताणिवि न नियं रूवं धरिहिंति जहुत्तलिंगमेत्तंपि । उक्कुरुडियासरिच्छं पंतकुला अहव पच्चंता ॥ ४ ॥ धम्मत्थिनरा तेसुं वक्कजडा मंदबुद्धिणो पायं। होहिंति अप्पछंदा गुरुलाघवणाणपरिहीणा ॥ ५ ॥ थेवा पसंतरूवा गुरुजणबहुमाणिणो असढसीला । मइमंतो सक्किरिया विरियणुरूवं जइस्संति ॥ ६ ॥ सुहसीलथूलमइणा जणेण पाएण तेवि परिभूया । साहिस्संति न सुगइं अणुसइगवाइदोसेहिं ॥ ७ ॥ एत्थम्मि अप्पतरगा सद्धम्माराहगा भविस्संति । छट्ठसुविणस्स एसो परूविओ तुम्ह भावत्थो ॥ ८ ॥

'वीएसु' इत्यादि । किसिकम्मसमो सुरनरभोगफलो सुद्धदाणधम्मुत्थ। करिसगसमा य पहुणो छित्ताइं सुद्धपत्ताइं ॥१॥ वीयाणि पुणो णायागयाओ आहारउवहिवसहीओ । उग्गमउप्पायणएसणाहिं णियमा विसुद्धाइं ॥ २ ॥ दुसमाए दायारो सवुद्धिबहुमाणिणो अगीया य । दुवियड्ढकरिसगा इव न सुद्धदाणे रमिस्संति ॥ ३ ॥ धरिहिंति पक्खवायं आहाकम्माइ दोसदुट्ठम्मि । पउरम्मि मणुन्नम्मि दाणम्मि अ वीयकप्पम्मि ॥ ४ ॥ वियरिस्संति तयं पुण छकायविराहणापसत्तेसु ।

निक्कारणपडिसेविसु ऊसरसरिसेसुं पत्तेसु ॥ ५ ॥ सुद्धंपि घयगुलाई काउं ओगाहिमाइरूवेण । दाहिंति तुच्छवीया मिच्छा-वच्छलतत्तिल्ला ॥ ६ ॥ अहव तिलभूमिगावीजुत्तहलाईणि पावहेऊणि । पायं दाहिंति जणा सारंभाऽबंभयारीणं ॥ ७ ॥ सुद्धविवेगा विरला जहागमं दाणधम्मववहारे । वट्टिस्संति सरूवं सत्तमसुविणस्स निद्दिट्ठं ॥ ८ ॥

'कलसा येत्यादि' । कम्ममलहरणपच्चलचलणजलाधारभूयनेवच्छा । दुसमद्धाए जइणो कलसव्व दुहा भविस्संति ॥१॥ एगे विसुद्धसंजमपासाओवरि सुहा जणाणंदा । उवसमपउमपिहाणा तवसिरिसिरिखंडचच्चिक्का ॥ २ ॥ विविहगुणकुसुम-मालालंकियमंगलभूइसत्तिल्ला । सुहगुरुआणाथालीसु संठिया णाणकंतिल्ला ॥ ३ ॥ अन्ने पमायमहियलखुत्तंगा भग्गसुद्ध-वयकन्ना । अयसोगालिविलित्ता पायडअइयारपंकंका ॥ ४ ॥ तेवि पुण कालदोसा उग्घाडमुहेवि भासकिरियाए । दट्ठूण उवरिमावि हु तेसिं दोसे पयासेंता ॥ ५ ॥ खावेंता नियग्गुणे कलहंता गरुयमच्छरामरिसा । टलिऊण संजमाओ आणा-थालीसु परिभट्ठा ॥ ६ ॥ पडिहिंति ताण उवरिं तुल्लगुणट्ठाणजोगओ पायं । दोग्गइ अबोहिरूवं भंगं च समं लहिस्संति ॥ ७ ॥ उप्पइऊणं विरला सुगइं जाहिंति जे उ चरणजुया । अट्ठमसुमिणस्स इमो भणिओ नरनाह ! गब्भत्थो ॥ ८ ॥ उप्पाय दट्ठुमप्पाणमेयवक्करस पुण इमो अत्थो । अप्पाणं थोवाणं उप्पाओ राइणा ···(णेओ?) ॥ ९ ॥

गाथाक्षरार्थस्तु भाष्यानुसारेण विज्ञेय इति ।

इत्थं लोकोत्तरे दुष्षमायां निगुणं बहुजनमाश्रित्य ज्ञातान्यभिहितानि । लोकेऽपि निजशैल्या कलियुगमाश्रित्य ज्ञाता-न्तराणि परैः प्रतिपादितानि दृश्यन्ते । 'कूपेत्यादि' कूपावाहाजीवनं कूपेनावाह उपजीविष्यते । तथा 'तरुफलवहंति' तरूणां

फलनिमित्तं वधच्छेदो भविष्यति । तथा 'गावित्रच्छिधावणया' इति गौः सुरभिर्वच्छिकां निजामेव धास्यति । 'लोहिवि-
वज्जयकलमल'त्ति लौही अयोमयी महाकटाही तस्यां सुगंधितैलपाकोचितायां विपर्ययेण व्यत्ययेन कलमलस्य दुर्गन्धि-
पिशितादेः पाको भविष्यति । तथा 'सप्पगरुडपूजपूजाउ'त्ति सर्पगरुडयोर्यथाक्रमं पूजा चापूजा चेति ॥ ८३३ ॥ तथा;—

हत्थंगुलिदुगघट्टण गयगद्दभसगड वालसिलधरणं । एमाई आहरणा लोयम्मिवि कालदोसेणं ॥ ८३४ ॥

'हस्ताङ्गुलिद्वयघट्टनेति' हस्तस्य मसिद्धरूपस्याङ्गुलिद्वयेन घट्टनं स्वरूपाच्चलनं भविष्यति । 'गयगद्दभसगड'त्ति गजवो-
ढव्यं शकटं गर्दभवोढव्यं भविष्यति । 'वालसिलधरणं'ति वालवद्धायाः शिलाया धरणं भविष्यति । एवमादीन्याहरणानि
लोकेऽपि कालदोषेण कलिकालापराधेन कथ्यन्त इति ॥ ८३४ ॥ अथैतेषामेव दार्ष्टान्तिकानर्थान् दर्शयन्नाह;—

रण्णो दियाइगहणं पुत्तपिउव्वेग कन्निविक्किणणं । इड्ढीपरजणचाओ णिद्दयदाणं ण इयरेसिं ॥ ८३५ ॥

राज्ञः कूपस्थानीयस्य द्विजादिग्रहणं ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्रेभ्यः स्वयमेव भर्त्तव्येभ्य अवाहस्थानीयेभ्यः सकाशाज्जल-
तुल्यस्यार्थस्य ग्रहणमुपादानमिति प्रथमज्ञातार्थः । द्वितीयस्य तु 'पुत्रपित्रुद्वेग' इति पुत्रेण फलभूतेन तरुभूतस्य पितुर्गौर-
वार्हस्याप्युद्वेगो धनपत्रलेखनादिना जनयिष्यत इति । तृतीयस्य तु 'कन्याविक्रयण'मिति गोस्थानीयाभ्यां मातापितृभ्यां
वच्छिकातुल्यायाः कन्याया विक्रयणं विनियमनं करिष्यते, तैस्तैरुपायैस्तदुपजीवनमित्यर्थः । चतुर्थस्य तु 'ऋद्धिपरजन-
त्याग' इति ऋद्धेर्लक्ष्म्या उपार्जितायाः परेषु जनेष्विहलोकपरलोकावपेक्ष्यानुपकारिषु त्यागो वितरणं भविष्यतीति । पञ्च-

मस्य तु 'निर्दयदानं' निर्दयेभ्यो हिंसादिपापस्थानात् कुतोऽप्यनिवृत्तेभ्यो दानं पात्रबुद्ध्या स्वविभववितरणं, न नैवेतरेभ्यः सदयेभ्यो ब्रह्मचारिभ्यः साधुसाधुभ्य इति ॥ ८३५ ॥

जुयघरकलह कुलेयरमेर अणुसुद्धधम्मपुढविठिई । वालुगवक्कारंभो एमाई आइसद्देण ॥ ८३६ ॥

षष्ठस्य तु जुयेत्यादि । 'जुयहरकलह'त्ति युतगृहेण वधूवरकृतेन कुटुम्बस्य कलहो जनकच्छायाविध्वंसकारी भविष्यति । सप्तमस्य तु 'कुलेयरमेरा' इति । कुलेभ्य इक्ष्वाकुप्रभृतिभ्य इतराणि यानि विजातिकुलानि तेषु मर्यादा प्राप्स्यत इति । अष्टमस्य तु 'अणुशुद्धधर्मपृथ्वीस्थितिः' इति । अणुना बालतुल्येन शुद्धधर्मेण शिलातुल्यायाः पृथ्व्याः स्थितिरवस्थानं भविष्यति । वालुकायाः सकाशाद् वल्कारम्भस्त्वगुच्चाटनरूप इत्येवमाद्युदाहरणमादिशब्दाद् द्रष्टव्यम् । अस्य त्वयमर्थः —यथा वालुकायाः वल्कोच्चाटनमतिदुष्करं तथा राजसेवादिष्वर्थोपायेषु क्रियमाणेष्वप्यर्थलाभ इति ॥ ८३६ ॥

यथा चैतानि लौकिकज्ञातानि जातानि तथा दर्शयति;—

कलिअवयारे किल णिज्जिएसु चउसुंपि पंडवेसु तहा । भाइवहाहकहाए जामिगजोगम्मि कलिणा उ८३७

कलेः कलियुगस्य द्वात्रिंशत्सहस्राधिकवर्षचतुष्टयलक्षप्रमाणस्यावतारे प्रवेशे सम्पन्ने सति, किलेति परोक्तासप्रवादसूचनार्थः, निर्जितेषु चतुर्ष्वपि पांडवेषु भीमार्जुननकुलसहदेवलक्षणेषु; तथा, तत्प्रकारया भ्रातृवधस्य शतप्रमाणदुर्योधनादिपितृव्यपुत्रघातलक्षणस्य कथया यामिकयोगे प्रतिप्रहरमन्यान्यप्राहरिकव्यवस्थापनलक्षणे कलिना चतुर्थयुगलक्षणेन ।

॥ ३६८ ॥

तुः पूर्ववत् । तथाहि—पाण्डवा विहितसमस्तकौरवरूपकण्टकोद्धाराश्चिरकालपालितसमर्जितराज्याः पश्चिमे वयसि निजगोत्रक्षयलक्षणं महदस्माभिरकार्यमकारि । अतो हिमपथप्रवेशमन्तरेण नैतच्छुद्धिरस्तीति विमुच्य राज्यं पश्चापि हिमपथं प्रतिप्रस्थिताः क्वचिद्वनोद्देशे प्राप्ताः । संध्यासमये ततो युधिष्ठिरेण भीमादयश्चत्वारोऽपि प्रतिप्रहरं प्राहरिका निरूपिताः । सुप्तेषु युधिष्ठिरादिषु कलिः पुरुषरूपेणावतीर्य भीमप्रहरके तमधिक्षेप्तुमारब्धो यथा त्वं भ्रातृगुरुपितामहादीन् हत्वा धर्म्मार्थं प्रस्थितः । स च तद्वचोऽक्षाम्यंस्तेन सह योद्धुमारब्धः । यथा २ च भीमः क्रुध्यति तथा तथासौ वर्धते । एवममौ निर्जितः कलिना । शेषा अप्येवं स्वप्रहरकेष्वधिक्षिप्ता रुष्टा जिताश्चेति । ततः सावशेषायां निशायां युधिष्ठिरे उत्थिते आगतोऽसौ । निर्जितश्च क्षमाबलात्तेन कलिः । ततो निर्जिते स्थगिते सरावेण दर्शिते प्रभाते भीमादीनां तस्मिन् काले भणितं तेन—क्षमानिग्राह्योऽहं, ममावतारेण च कुलवैरमिदं भवतां संलग्नम् । तथा, एवमाद्यष्टोत्तरशतेन कूपावाहाजीवनादिना शिष्टा निजस्थितिस्तेन तेषामिति ॥ ८३७ ॥

एवं पाएण जणा कालणुभावा इहंपि सव्वेवि । णो सुंदरत्ति तम्हा आणासुद्धेसु पडिबंधो ॥ ८३८ ॥

एवमुक्तोदाहरणवत् प्रायेण वाहुल्येन जना लोकाः कालानुभावाद् वर्तमानकालसामर्थ्यादिहापि जैने मते सर्वेऽपि साधवः श्रावकाश्च नो नैव सुन्दराः शास्त्रोक्ताचारसारा वर्त्तन्ते । किंत्वनाभोगादिदोषाच्छास्त्रप्रतिकूलप्रवृत्तयः । इति पूर्ववत् । तस्मात् कारणादाज्ञाशुद्धेषु सम्यगधीतजिनागमाचारवशात् शुद्धिमागतेषु साधुषु श्रावकेषु प्रतिबन्धो बहुमानः कार्यः ॥ ८३८ ॥ तर्ह्यन्येषु किं कार्यमित्याह;—

इयरेसुंपि य पओसो णो कायव्वो भवट्ठिई एसा। णवरं विवज्जणिज्जा विहिणा सइ मग्गणिरएण ॥ ८३९ ॥

इतरेष्वपि जिनवचनप्रतिकूलाऽनुष्ठानेषु समुपस्थितदुर्गतिपातफलमोहाद्यशुभकर्मविपाकेषु लोकोत्तरभिन्नेषु जन्तुषु प्रद्वेषो मत्सरस्तद्दर्शने तत्कथायां वाऽक्षमारूपो नो नैव कर्तव्यः । तर्हि किं कर्तव्यमित्याशंक्याह—भवस्थितिरेषा, यतः कर्मगुरवोऽद्याप्यकल्याणिनो न जिनधर्माचरणं प्रति प्रह्वपरिणामा जायन्त इति चिन्तनीयं । तथा, नवरं केवलं विवर्ज्ज-नीया आलापसंलापविश्रम्भादिभिः परिहरणीया विधिना विविक्तग्रामनगरवसत्यादिवासरूपेण सदा सर्वकालं मार्गनिरतेन सम्यग्दर्शनादिमोक्षमार्गस्थितेन साधुना श्रावकेण च । अन्यथा तदालापसंभाषादिना संसर्गकरणे कुष्ठज्वररोगोपहतसं-सर्ग इव तत्तद्दोषसंचारादिहलोकपरलोकयोरनर्थावाप्तिरेव । अतएवोक्तम्;—"सीहगुहं वग्घगुहं उदयं च पलित्तयं च सो पविसे । असिवं ओमोयरियं दुस्सीलजणप्पिओ जो उ ॥ १ ॥" इति ॥ ८३९ ॥

ननु प्रमत्तपाखण्डिजनाकुलत्वात् प्रायो विहारक्षेत्राणामशक्यमालापादिवर्जनमित्याशंक्याह;—

अग्गीयादाइण्णे खेत्ते अणत्थ ठिइअभावम्मि । भावाणुवघायणुवत्तणाए ते सिं तु वसियव्वं ॥ ८४० ॥

'अगीताद्याकीर्णे' अगीतार्थैरादिशब्दाद् गीतार्थैरपि मंदधर्मैः पार्श्वस्थादिभिस्तीर्थान्तरीयैश्च भागवतादिभिराकीर्णे सम-न्ताद् व्याप्ते क्षेत्रे, अन्यत्रागीतार्थाद्यनाकीर्णक्षेत्रे दुर्भिक्षराजदौस्थ्याद्युपप्लववशेन स्थित्यभावे सति भावानुपघातेन सम्य-क्प्रज्ञापनारूपस्य शुद्धसमाचारपरिपालनरूपस्य च भावस्यानुपघातेन याऽनुवर्तना 'वायाए णमोकारो' इत्यादिरूपानुवृ-

पाखण्डि-
जनाकुले-
क्षेत्रेस्थिति-
दुष्कर-
त्वम्—

त्तिस्तया तेषां तु तेषामेव वसितव्यं तत्र क्षेत्रे । एवं हि तेऽनुवर्त्तिताः स्वात्मनि बहुमानवन्तः कृता भवन्ति, राजव्यसन-दुर्भिक्षादिषु साहाय्यकारिणश्चेति ॥ ८४० ॥ विपर्यये बाधकमाह;—

इहरा सपरुवघाओ उच्छुभाईहिं अत्तणो लहुया । तेसिंपि पावबंधो दुगंपि एयं अणिट्ठंति ॥ ८४१ ॥

इतरथा तेषामननुवर्तनया वासे क्रियमाणे स्वपरोपघातः सम्पद्यते । एनमेव दर्शयति । तत्रोत्क्षोभो हेरिकाचौर्याद्य-ध्यारोपरूपः । आदिशब्दात् कथञ्चित् कस्यचित् प्रमादाचरितस्योपलब्धस्य मत्सरातिरेकात् सुदूरविस्तारणं, तथाविधकु-लेष्वन्नपानादिव्यवच्छेदश्च गृह्यते । ततस्तैरात्मनः स्वस्य लघुताऽनादेयरूपता भवति । तेषामपि पापबंधो बोधिघातफलो, न केवलं स्वस्य तन्निमित्तभावेनेत्यपिशब्दार्थः । एवं च सति यत् स्यात् तद्दर्शयति—द्विकमप्येतत् पूर्वोक्तमनिष्टं दुर्गति-पातकारि जायते । इतिः पूर्ववत् ॥ ८४१ ॥

ता दव्वओ य तेसिं अरत्तदुट्ठेण कज्जमासज्ज । अणुवत्तणत्थमेसिं कायव्वं किंपि णउ भावा ॥ ८४२ ॥

यत एवमनुवर्तनायां दोषः, तत् तस्माद् द्रव्यतस्तु कायवाङ्मात्रप्रवृत्तिरूपादेव तेषामगीतार्थादीनाम्, अरक्तदुष्टेन रागद्वेषयोरन्तरालवर्त्तिना सता कार्यं निरुपवासलक्षणमाश्रित्यानुवर्त्तनार्थमनुकूलभावसम्पादननिमित्तम्, एषामगीतार्था-दीनां कर्त्तव्यं किमपि वचनसंभाषादि, न तु भावाद् बहुमानरूपात् । कलाध्ययनोक्तश्चेत्थमेतद्वन्दनाविषयोऽपवाद उप-लभ्यते । यथा—"परिवारपरिसपुरिसं खेत्तं कालं च आगमं णाउं । कारणजाए जाए जहारिहं जस्स जं जोग्गं ॥ १ ॥ परिवारो से सुविहिया परिसगओ साहई च वेरग्गं । माणी दारुणभावो निसंसपुरिसाहमो पुरिसो ॥ २ ॥ लोगपगओ

निवो वा अहवा रायाइदिक्खिओ होज्जा । खेत्तं विहिमाइ अभावियं व कालो अणागालो ॥ ३ ॥ विहिमाइत्ति—कांताराादि । दंसणणाणचरित्तं तवविणयं जत्थ जत्तियं पासे । जिणपण्णत्तं भत्तीए पूयए तत्थ तं भावं ॥ ४ ॥ तथा ॥ गच्छपरिरक्खणट्ठा अणागयं आउवायकुसलेण । एवं गणाहिवइणा सुहसीलगवेसणा कज्जा ॥ ५ ॥ उप्पन्नकारणम्मी कीकम्मं जो न कुज्ज दुविहंपि । पासत्थाईयाणं चउगुरुगा भारिया तस्स ॥६॥" इत्यादि ॥८४२॥ अत्रैव दृष्टान्तमभिधातुमाह;—

एत्थं पुण आहरणं विण्णेयं णायसंगयं एयं । अगहिलगहिलो राया बुद्धीए अणट्ठरज्जोत्ति ॥ ८४३ ॥

अत्रागीतार्थाद्यनुवृत्तौ पुनराहरणं विज्ञेयं न्यायसङ्गतं युक्तियुक्तमेतद् वक्ष्यमाणम् । तदेव दर्शयति—अग्रहिलग्रहिलोऽग्रहवान् ग्रहिलः संवृत्तः कश्चिद् राजा । बुद्ध्या बुद्धिनाम्ना मन्त्रिणा अनष्टराज्यः कृतः । इतिः पूर्ववत् ॥ ८४३ ॥

इदमेवोदाहरणं विशेषतो गाथाचतुष्टयेन भावयति;—

पुहविपुरम्मि उ पुण्णो राया बुद्धी य तस्स मंतित्ति। कालण्णुणाण मासुवरि वुट्ठि दग गह सुवासं तो८४४
रायणिवेयण पडहग दगसंगह जत्तओ अहाथामं। वुट्ठि अपाणं खीणेपाणम्मी गह कमा पायं ॥८४५॥
सामंताईयाणवि ढुक्कं वासं दवं च रण्णोत्थि । तेसिं मंतण णिवगह बंधामो मंतिणाणं ति ॥८४६॥
सिट्ठे णत्थि उवाओ तं दग कित्तिमगहो य मिलणंति।तोसो रज्जम्मि ठिती सुवास सव्वं तओ भद्दं ॥८४७॥

तत्र पृथ्वीपुरे नगरे पूर्णो नाम राजा बुद्धिश्च तस्य मन्त्री सचिव इति । अन्यदा कालज्ञस्य कस्यचित् ज्ञानमभूत् ।

यथैतन्मासोपरि वृष्टिर्भविष्यति । 'दगगहत्ति' तद्वृष्ट्युदकाच्च पीताद् ग्रह उन्मादः संपत्स्यते लोकानां । 'सुवासं तो' इति । ततः कियत्यपि काले गते सुवर्षं सुवृष्टिर्भविष्यति । तस्मिंश्च सुन्दरे सम्पन्ने सर्वं सुन्दरं भविष्यति । प्रज्ञप्तं तेन राजपुरतः ॥ ८४४ ॥ एवं कालज्ञेन कथिते राज्ञा निवेदना लोकस्य—'पडहगहत्ति' पटहकप्रदापनेन कृता । तत उदकस्य संग्रहो यत्नतो यथास्थाम यथासामर्थ्यं कृतः सर्वेणापि लोकेन । वृष्टिर्निरूपितमासोपरि संवृत्ता, अपानं तज्जलस्य । क्षीणे संगृहीते जले पाने प्रवृत्ते नव्यनीरस्य, ग्रह उन्मादरूपः क्रमात् प्रायो बाहुल्येन लोकस्य संवृत्तः ॥ ८४५ ॥ सामन्तादीनामपि प्रचुरतरगृहीतादूपितजलानां तज्जलक्षये ढुक्कमुपस्थितं वर्षं दूषितवृष्टिनीरं, तेऽपि तत्पीतवन्त इत्यर्थः । द्रंयं च पुराणपानीयस्यन्दसंग्रहो राज्ञोऽस्ति न पुनरन्यस्य कस्यचित् । ततो राजाऽग्रहिलतया यदा तेषां सामंतादीनां न कासुचिच्चेष्टासु मिलति, तदा तेषां मन्त्रणमभूत्—'निवगहत्ति' । यथाऽयं नृपोऽस्मासु सत्सु राज्यसुखभागी भवति, अस्मन्मताननुवर्त्तकस्तु कियच्चिरं राज्यं करिष्यतीति गृहीत्वा बध्नीम एनम् । एवं मन्त्रयमाणानां तेषां मन्त्रिणो बुद्धेर्ज्ञानमभूदिति ॥८४६॥ ततः शिष्टे (ग्रं०१२०००) मन्त्रिणा नृपस्य नास्त्यन्य उपाय एतदनुवर्त्तनमन्तरेण राज्यजीवितव्ययो रक्षणे इति तत्पुराणोदकमुदकं पिबता सता कृत्रिमग्रहश्च कृत्रिम एव ग्रहो दर्शितो, राज्ञा मिलनं कृतम् । ततस्तेषां मध्ये इत्येतेषां तोषः प्रमोदो राज्ये स्थितिर्निश्चलतारूपा जाता । कालेन सुवर्षमभूत् । सर्वं ततो भद्रं संवृत्तम् ॥ ८४७ ॥

एएणाहरणेणं आयाराया सुबुद्धिसचिवेण । दुसमाए कुग्गहोद्गपाणगहा रक्खियव्वोत्ति ॥ ८४८ ॥

एतेनाहरणेन आत्मा राजा वर्तते । स राजकल्प आत्मा सुबुद्धिसचिवेन शास्त्रानुसारिणी बुद्धिरेव सचिवस्तेन,

दुष्षमायां कुग्रह एव शास्त्रबाधितबोधलक्षणः उदकपानग्रहो जलपानोत्पन्नग्रहरूपस्तस्माद्रक्षितव्य इति॥८४८॥अत एवाह;—

बहुकुग्गहम्मिवि जणे तदभोगणुवत्तणाए तह चेव । भावेण धम्मरज्जे जा सुहकालो सुवासंति ॥ ८४९ ॥

बहवः प्रभूताः कुग्रहा विपरीतार्थाभिनिवेशरूपा यस्य स तथा तस्मिन्नपि जने लोके वर्त्तमानकालभाविनि, तदभोगेन तस्य कुग्रहजलस्यानुपजीवनेन याऽनुवर्त्तनोक्तरूपा तया, तथा चैव राजमन्त्रिदृष्टान्तेनैव, भावेन परिपूर्णसाधुधर्मसाधनेच्छारूपेण धर्मराज्ये सर्वसावद्यविरतिलक्षणे स्थापयित्वा आत्मा रक्षणीय इत्यनुवर्तते । यावच्छुभकालः सुषमादुःषमादिलक्षणः शुद्धसाधुधर्माराधनायोग्यः सुवर्षमिति सुवृष्टिकालतुल्यः समभ्येतीति ॥ ८४९ ॥ अस्यैव रक्षणीयोपायमाह;—

आणाजोगेण य रक्खणा इहं ण पुण अण्णहा णियमा । ता एयम्मि पयत्तो कायव्वो सुपरिसुद्धम्मि ॥८५०॥

आज्ञायोगेन पूर्वमेव निरूपितरूपाज्ञाराधनेनैव रक्षणा परिपालनाऽत्रात्मनि, न त्वन्यथा मणिमन्त्रौषधाद्युपयोगेन परमार्थमिथ्याचारपरिपालनेन वा नियमान्नियमेन, तथारक्षितस्याप्यकृताज्ञाराधनादिकस्य नरकादिदुर्गतिपातसम्भवेन परमार्थतोऽरक्षणमेव तस्य संपद्यत इति । तत्तस्मादेतस्मिन्नाज्ञायोगे प्रयत्न आदरः कर्तव्यः सुपरिशुद्धे उत्सर्गापवादतया सम्यग् निर्णीते इति ॥ ८५० ॥ अथ परिशुद्धाज्ञायोगोपायमाह;—

तित्थे सुत्तत्थाणं गहणं विहिणा उ एत्थ तित्थमियं । ता एयम्मि पयत्तो कायव्वो सुपरिसुद्धम्मि ॥ ८५१ ॥

१ सर्वेष्वप्यादर्शपुस्तकेष्वस्यां गाथायामस्मिन् पूर्वगाथोत्तरार्द्धतुल्ये उत्तरार्धे सत्यपि टीकानुरोधात् "उभयण्णू चेव गुरू विहीय विणयाइओ चित्तो" इत्युत्तरार्धपाठेन भवितव्यम् ।

तीर्थे वक्ष्यमाणलक्षणे सूत्रार्थग्रहणं विधिना तु विधिनैव वक्ष्यमाणेन । अत्र सूत्रावयवे तीर्थमिदमुच्यते । उभयज्ञश्चैव सूत्रार्थरूपज्ञातैव गुरुर्व्याख्याता साधुः, विधिश्च सूत्रार्थग्रहणे विनयादिकश्चित्रो नानारूपः । इह विनयः कायिकवाचिक-मानसभेदात्रिधा । आदिशब्दाद् वक्ष्यमाणमण्डलीप्रमार्जनादिग्रह इति ॥ ८५१ ॥ अथ गुरोरेव विशेपतः स्वरूपमाह;—

उभयण्णूवि य किरियापरो दढं पवयणाणुरागी य। ससमयपण्णवओ परिणओ य पण्णो य अच्चत्थं८५२॥

उभयज्ञोऽपि च गुरुः क्रियापरो मूलगुणोत्तरगुणाराधनायां वद्धकक्षो, दृढमत्यर्थं प्रवचनानुरागी च जिनवचनं प्रति-बहुमानत्वात् । तथा, स्वसमयप्रज्ञापकः स्वसमयस्य चरणकरणाद्यनुयोगभेदभिन्नस्य तैस्तैरुपायैः प्ररूपकः । परिणतश्च वयसा व्रतेन च । प्राज्ञश्च वहुवहुविधादिग्राहकवुद्धिमानऽत्यर्थमतीव । एवंविधेन हि गुरुणा प्रज्ञाप्यमानोऽर्थो न कदा-चिद्विपर्ययभाग्भवतीत्येवमेप विशेष्यत इति ॥ ८५२ ॥ अथ स्वसमयप्रज्ञापकलक्षणं विशेपत आह;—

जो हेउवायपक्खम्मि हेउओ आगमे य आगमिओ। सो ससमयपन्नवओ सिद्धंतविराहगो अण्णो ८५३॥

यः कश्चिद्धेतुवादपक्षे जीवकर्मादौ युक्तिमार्गसहे वस्तुनि हेतुवादप्रणयनप्रवीणः । यथा—"बोहसरूवनिमित्तं विसयप-रिच्छेयगं च जं नाणं । विवरीयसरूवाणि य भूयाणि जगप्पसिद्धाणि ॥ १ ॥ ता कह तेसिं धम्मो फलं च तं होज्ज जस्स पुण एयं । धम्मो फलं च होज्जा स एव आया मुणेयव्वो ॥ २ ॥" तथा । "जो तुल्लसाहणाणं फले विसेसो न सो विणा हेउं । कज्जत्तणओ गोयम! घडोव्व हेऊ य से कम्मं ॥ १ ॥" इत्यादि । आगमे च देवलोकपृथ्वीसंख्यादावर्थे आगममा-

स्वसमय-
प्रज्ञापक-
लक्षणम्-

त्रगम्ये आगमिकः—आगममात्रप्रज्ञापनाप्रवणः स्वसमयप्रज्ञापक उच्यते । व्यवच्छेद्यमाह—सिद्धान्तविराधको जिनवचनानुयोगविनाशकः, अन्यः प्रागुक्तविशेषणविकलः साधुः । तथा हि—युक्तिमार्गसहेष्वप्यर्थेष्वागमगम्यत्वमेव पुरस्कुर्वता तेन नास्तिकादिप्रणीतकुयुक्तिनिराकरणाभावाद् न श्रोतॄणां दृढा प्रतीतिः कर्तुं पार्यते । आगमगम्येषु तु युक्तिपथातीतेषु युक्तिमुद्ग्राहयन्नसम्पादितविवक्षितप्रतीतिर्निष्फलारम्भत्वेन स्वयमेव वैलक्ष्यं श्रोतुश्चानादेयस्वभावं प्राप्नुयात्, इति न सम्यक् सिद्धान्तस्तेनाराधितो भवति, विपरीतव्यवहारित्वात् तस्य ॥ ८५३ ॥ एवंविधगुरुसमाश्रयणे फलमाह;—

[एत्तो[1] सुत्तविसुद्धी अत्थविसुद्धी य होइ णियमेणं । सुद्धाओ एयाओ णाणाईया पयट्टंति ॥ ८५४ ॥]

इतोऽस्मादेव गुरोः सूत्रविशुद्धिर्व्यञ्जनस्वरपदमात्राबिन्द्वादिभिरविकलपाठनेन वचनरूपागमनिर्मलता, अर्थविशुद्धिश्च यथार्थव्याख्यानेनाविपर्यस्तार्थबोधरूपा भवति नियमेन निश्चयेन व्याकरणच्छन्दोज्योतिःशास्त्रादिसिद्धान्तव्याख्यानांगप्रवीणत्वात् तस्य । शुद्धाच्चास्मात् सूत्रादर्थाच्च ज्ञानादयो मोक्षमार्गभूता अविकलाः प्रवर्तन्ते ॥८५४॥ अत्रैव विशेषमाह;—

सुत्ता अत्थे जत्तो अहिगयरो णवरि होइ कायव्वो । एत्तो उभयविसुद्धित्ति मूयगं केवलं सुत्तं ॥ ८५५ ॥

सूत्राद् वचनस्वरूपादर्थे तद्व्याख्यारूपे यत्नोऽधिकतरः सुवहुर्भवति । 'नवरि'त्ति नवरं केवलं कर्त्तव्यः । इतोऽर्थशुद्धेरुभयविशुद्धिः सूत्रार्थनिर्मलतारूपा यत् सम्पद्यते । इत्यस्मात् कारणादधिकतरः प्रयत्नस्तत्र कर्त्तव्य इति । अत एवाह

१ इयमपि मूलगाथा नास्ति पुस्तकेषु । टीकानुसारेण त्वत्रोपनिबद्धा ।

मूककं मूकपुरुषतुल्यं कस्यचिदर्थस्यावाचकं केवलं व्याख्यानरहितं तत् सूत्रमिति न ततस्तात्त्विककार्यसिद्धिः, किं तु तद्व्याख्यानादेवेति ॥ ८५५ ॥ अथार्थरूपमेव व्याचष्टे;—

अत्थो वक्खाणंति य एगट्ठा एत्थ पुण विही एसो । मंडलिमाई भणिओ परिसुद्धो पुव्वसूरीहिं ॥ ८५६ ॥

अर्थो व्याख्यानमिति चैकार्थावेतौ शब्दौ । अत्र व्याख्याने पुनर्विधिर्नीतिरेष वक्ष्यमाणो मण्डल्यादिर्भणितः परिशुद्धः सकलदोषविकलः पूर्वसूरिभिर्भद्रबाहुस्वामिप्रभृतिभिः ॥ ८५६ ॥ तमेव विधिं दर्शयति;—

मंडलि णिसिज्ज अक्खा किइकम्मुस्सग्ग वंदणं जेट्ठे । उवओगो संवेगो पसिणुत्तर संगयत्थ त्ति ॥ ८५७ ॥

'मण्डलीति' व्याख्यानमण्डलीभूमिप्रमार्जना, ततो निषद्या आसनरूपा आचार्यस्याक्षाणां च, किन्तु सा सविशेषोच्चा कर्त्तव्या । कृतिकर्म द्वादशावर्त्तवन्दनरूपं देयं व्याख्यात्रे । तत उत्सर्गोऽनुयोगप्रस्थापनाय कायोत्सर्गः, वन्दनं तस्मिन्नेव समये दातव्यं ज्येष्ठे इति । ज्येष्ठाय ज्येष्ठश्चेह गृह्यते यश्चिन्तनिकां कारयति न तु पर्यायतः, श्रुतज्येष्ठस्यैव तदानीं बहूपकारित्वात् । तथोपयोगो व्याख्यायमानार्थावधानरूपः । संवेगो वैराग्यम् तथा, प्रश्नोत्तरे—तत्र प्रश्नः श्रोतुरनधिगतार्थपृच्छारूपः, उत्तरञ्च शिष्यपर्यनुयोगगर्त्तपातोत्तारकारिप्रतिवचनं गुरोः । कीदृशे प्रश्नोत्तरे इत्याह—संगतार्थे युक्तियुक्ते नत्वप्रस्तुताभिधायितासूचके । इतिः व्याख्याविधिसमाप्त्यर्थः ॥ ८५७ ॥ अत्रैव मतान्तरमाह;—

सीसविसेसे णाउं सुत्तत्थाइविहिणा व काऊण । वक्खाणिज्ज चउद्धा सुत्तपयत्थाइभेएण ॥ ८५८ ॥

शिष्यविशेषान् मृदुमध्याधिमात्रप्रज्ञाभेदभिन्नान् ज्ञात्वा सूत्रार्थादिविधिना । "सुत्तत्थो खलु पढमो बीओ निज्जुत्तिमीसिओ भणिओ। तइओ य निरवसेसो एस विही होइ अणुओगे ॥ १ ॥" इत्येवंलक्षणेन विशेषितं, वाशब्दः प्रकारान्तरसूचनार्थः, स च भिन्नक्रमोऽग्रे योक्ष्यते, कृत्वा विधाय सूत्रमिति गम्यते, व्याख्यानयेद् विवृणीयात् । चतुर्द्धा वा सूत्रपदार्थादिभेदेन; इह सूत्रपदानामर्थः पदार्थमात्रोल्लिंगना, आदिशब्दाद् वाक्यार्थमहावाक्यार्थैदम्पर्यग्रह इति ॥ ८५८ ॥

अथेदमेव व्याचष्टे;—

पयवक्कमहावक्कत्थमेदंपज्जं च एत्थ चत्तारि । सुयभावावगमम्मि हंदि पगारा विणिद्दिट्ठा ॥ ८५९ ॥

पदं च वाक्यं च महावाक्यं च पदवाक्यमहावाक्यानि तेषामर्थः प्रादुष्कर्त्तव्यः प्रथमतः शिष्यस्य । मकारोऽलाक्षणिकः । ऐदम्पर्यं च पश्चात् प्रकाशयेत् । एवमत्र व्याख्यानविधिनिरूपणायां चत्वारः श्रुतभावावगमे, हंदीत्युपप्रदर्शने, प्रकारा भेदा विनिर्दिष्टा इति । तत्र द्विविधं पदं सुबन्तं तिङन्तं च । पुनरपि सुबन्तं त्रिधा, नामोपसर्गनिपातभेदात् । तत्र नाम घट इत्यादि, उपसर्गः प्रपरेत्यादि, निपातश्च वाहीत्यादि । तिङन्तं च भवति पचतीत्यादि । एकार्थप्रतिपादकानि पदानि, वाक्यं पदार्थचालनारूपं, वाक्यान्येव विशिष्टतरैकार्थचालितार्थप्रत्यवस्थानरूपं महावाक्यम् । इदं परं प्रधानं यत्र भणने तत् तथा, तद्भाव ऐदम्पर्यं सूत्रार्थभावार्थ इत्यर्थः ॥ ८५९ ॥

अथ कस्मादेषां पदार्थादीनां व्याख्याभेदानामंगीकार इत्याशंक्याह;—

संपुण्णेहिं जायइ सुयभावावगमो इहरहा उ। होइ विवज्जासोवि हु अणिट्ठफलओ य सो णियमा ॥८६०॥

सम्पूर्णः पदार्थादिभिर्दर्शितैर्जायते श्रुतभावस्य शास्त्रपरमार्थलक्षणस्यावगमोऽवबोधः श्रोतुः। विपर्यये बाधकमाह— इतरथा त्वन्यथा पुनर्भवति विपर्यासो विपरीतशास्त्रार्थप्रतिपत्तिरूपोऽपि, तु शब्दात् संशयानध्यवसायौ गृह्येते। यदि नामैवं ततः किमित्याह—अनिष्टफलप्रदश्च नरकादिदुर्गतिपातहेतुः पुनः स विपर्यासो नियमादवश्यम्भावेन ॥ ८६० ॥

अथैतानेव पदार्थादीन् परमतोपन्यस्तदृष्टान्तद्वारेण साधयितुमिच्छुराह;—

एएसिं च सरूवं अण्णेहिवि वण्णियं इहं णवरं। सत्तुग्गहणट्ठद्धाणभट्ठतण्णाणणाएण ॥ ८६१ ॥

एतेषां च पदार्थादीनां स्वरूपमन्यैरपि तीर्थान्तरीयैर्वर्णितम्, इह व्याख्यानावसरे नवरं केवलं व्याख्येयसूत्रपदानुपन्यासेनेत्यर्थः। कथमित्याह-शत्रुग्रहनष्टाध्वभ्रष्टतज्ज्ञानन्यायेन कस्यचित् क्वचित् पाटलिपुत्रादौ गन्तुं प्रवृत्तस्य काञ्चिद् विषमां भुवं प्राप्तस्य शत्रुग्रहे प्रवृत्ते नष्टस्य ततोऽध्वभ्रष्टस्य मार्गच्युतस्य यस्तज्ज्ञाने मार्गावबोधे न्यायस्तेनेति ॥ ८६१ ॥

अथैनमेव न्यायं दर्शयति;—

दट्ठूण पुरिसमेत्तं दूरे णो तस्स पंथपुच्छत्थं। जुज्जइ सहसा गमणं कयाइ सत्तू तओ होज्जा ॥ ८६२ ॥

दृष्ट्वा समवलोक्य पुरुषमात्रमज्ञातविशेषं पुरुषमेव केवलं दूरे महतान्तरेण व्यवधाने नो नैव तस्य विमर्शकारिणः पथिकस्य शत्रुभयाद् मार्गाद्भ्रष्टस्य पथिपृच्छार्थं मार्गजिज्ञासानिमित्तं युज्यते घटते सहसाऽपर्यालोच्येत्यर्थः गमनं तत्समीपे। कुतो। यतः कदाचिच्छत्रुर्द्विषन्नपि यद्भयान्नष्टस्तकः पुरुषो भवति ॥ ८६२ ॥

वेसविवज्जासम्मिवि एवं बालाइएहिं तं णाउं । तत्तो जुज्जइ गमणं इट्ठफलत्थं णिमित्तेण ॥ ८६३ ॥

वेषविपर्यासेऽपि—शत्रुविशेषस्य यो विपर्यासो वैलक्षण्यं परिव्राजकादिलिंगधारणरूपं तत्रापि, किं पुनः शत्रुविशेषे सतीत्यपिशब्दार्थः, एवं तत्समीपे पथिपृच्छार्थं गमनं न युज्यते, शत्रोरपि पथिकविश्वासनार्थं तथाविधवेषप्रतिपत्तेः सम्भाव्यमानत्वात् । तर्हि किं कर्तव्यमित्याशंक्याह—बालादिकेभ्यो बालवृद्धमध्यमवयःस्थेभ्यः स्त्रीपशुपालभामहादिरूपेभ्य एकान्तत एव सत्यवादितया सम्भाव्यमानेभ्यस्तं पुरुषं मार्गपृच्छायोग्यं ज्ञात्वा ततस्तदनन्तरं युज्यते गमनम् । किमर्थमित्याह—इष्टफलार्थं इहेष्टं फलं निरुपद्रवमार्गपरिज्ञानं निमित्तेन मनःपवनशकुनादिनाऽनुकूलेनेति ॥ ८६३ ॥

इत्थं प्रतिवस्तूपमारूपं दृष्टान्तमभिधाय दार्ष्टान्तिके योजयति;—

एवं तु पयत्थाई जोएज्जा एत्थ तंतणीईए । अइदंपज्जं एयं अहिगारी पुच्छियव्वोत्ति ॥ ८६४ ॥

एवं त्वनन्तरोक्तनीत्यैव पदार्थादीन् पदवाक्यमहावाक्यार्थान् योजयेद् दार्ष्टान्तिकतया घटयेत् अत्र प्रस्तुते व्याख्यानविधौ । कथमित्याह—तन्त्रनीत्या श्रुतानुसारेण । तथा ह्यत्र दर्शनतुल्यः पदार्थो न तस्मादिष्टानिष्टयोः प्राप्तिपरिहारौ स्यातां, शत्रोरपि तत्रानिवृत्तेः; शत्रुवेषभेददर्शनतुल्यो वाक्यार्थो, न तस्मादपीष्टसिद्ध्यादिभावः, पूर्वोक्तादेव हेतोः; बालाबलादिभ्यस्तदवगमतुल्यस्तु महावाक्यार्थः, सिद्ध्यति चास्माज्जिज्ञासितोऽर्थः । ऐदम्पर्यं तु साक्षादाह—ऐदम्पर्यमेतद् यथा एवं शुद्धोऽधिकारी पन्थानं प्रष्टव्यो नान्यः । इतिः प्राग्वत् ॥ ८६४ ॥

व्याख्यास्वरूपार्थ दृष्टान्तादि–

अथ साक्षादेव कतिचित्सूत्राण्याश्रित्य पदार्थादीनि व्याख्यांगानि दर्शयन्नाह;—

हिंसिज्ज ण भूयाइं इत्थ पयत्थो पसिद्धगो चेव । मणमाइएहिं पीडं सव्वेसिं चेव ण करिज्जा ॥८६५॥

हिंस्याद् व्यापादयेद् न नैव भूतानि पृथिव्यादीन् प्राणिनः । अत्र सूत्रे पदार्थः प्रसिद्धकश्चैव प्रख्यातरूप एव । तमेव दर्शयति-मनआदिभिर्मनोवाक्कायैः पीडां वाधां सर्वेषां चैव समस्तानामपि जीवानां न कुर्याद् न विदध्यादिति ॥८६५॥ तथा;—

आरंभिपमत्ताणं इत्तो चेइहरलोचकरणाई । तक्करणमेव अणुबंधओ तहा एस वक्कत्थो ॥ ८६६ ॥

आरंभः पृथिव्याद्युपमर्दः स विद्यते येषां ते आरंभिणो गृहस्थाः, प्रमाद्यन्ति निद्राविकथादिभिः प्रमादैः सर्वसावद्ययोगविरतावपि सत्यां ये ते प्रमत्ता यतिविशेषाः, आरम्भिणश्च प्रमत्ताश्च आरंभिप्रमत्तास्तेषाम्, इतः पदार्थाच्चैत्यगृहलोचकरणादि, चैत्यगृहमर्हतो भगवतो विम्वाश्रयः, लोचकरणं च केशोत्पाटनरूपम्, आदिशव्दात् तत्तदपवादाश्रयणेन तथाप्रवचनदुष्टनिग्रहादिपरपीडाग्रहः । तेषां करणं तत्करणमेव प्राग्निषिद्धहिंसाकरणमेव प्राप्तम् । कुत इत्याशंक्याह—अनुवन्धतोऽनुगमात् तथा तत्प्रकारायाः परपीडाया इत्येष चालनारूपो वाक्यार्थ इत्यर्थः ॥ ८६६ ॥

अविहिकरणम्मि आणाविराहणा दुट्ठमेव एएसिं । ता विहिणा जइयव्वंति महावक्कत्थरूवं तु॥८६७॥

अविधिकरणेऽनीतिविधाने चैत्यगृहलोचादेरर्थस्याज्ञाविराधनाद् भगवद्वचनविलोपनाद् दुष्टमेवैतेषां चैत्यगृहादीनां करणम् । तत्र चेयमाज्ञा "जिनभवनकरणविधिः शुद्धा भूमिर्दलं च काष्ठादि । भृतकानतिसन्धानं स्वाशयवृद्धिः समा-

व्याख्याविधौ वाक्यमहावाक्यार्थादिभेदाः—

सेन ॥ १ ॥" लोचकर्मविधिस्तु "धुवलोओ य जिणाणं वासावासासु होइ थेराणं । तरुणाणं चउमासे वुड्ढाणं होइ
छम्मासे ॥ १ ॥" इत्यादि । तत् तस्माद् विधिना जिनोपदेशेन यतितव्यम् । इत्येवं महावाक्यार्थस्य प्राक्चालितप्रत्यव-
स्थानरूपस्य रूपं तु स्वभावः पुनः ॥ ८६७ ॥ महावाक्यार्थमेव गाथापूर्वार्द्धेनोपसंहरन्नैदम्पर्यमाह;—

एवं एसा अणुबंधभावओ तत्तओ कया होइ । अइदंपज्जं एयं आणा धम्मम्मि सारोत्ति ॥ ८६८ ॥

एवं विधिना यत्ने क्रियमाणे एषा हिंसाऽनुबन्धभावत उत्तरोत्तरानुबन्धभावाद् मोक्षप्राप्तिपर्यवसानानुगमात् तत्त्वतः
परमार्थतः कृता भवति, मोक्षसम्पाद्यजिनाज्ञाया उपरमाभावादिति । ऐदम्पर्यमेतदत्र यदुताज्ञा धर्मे सारः । इतिः
परिसमाप्तौ ॥ ८६८ ॥

[एवं चइज्ज गंथं इत्थ पयत्थो पसिद्धगो चेव । णो किंचिवि गिण्हिज्जा सचेयणाचेयणं वत्थुं ॥ ८६९ ॥]

एवं प्रागुक्तपदार्थवत् त्यजेद् ग्रन्थम् । अत्र वचने पदार्थः प्रसिद्धकश्चैव प्रतीतरूप एव । तमेव दर्शयति नो किञ्चिदपि
गृह्णीयात् परिग्रहविषयीकुर्यात् सचेतनाचेतनं शिष्यवस्त्रादि वस्तु ॥ ८६९ ॥

एत्तो अईयसावेक्खयाण वत्थाइयाणमग्गहणं । तग्गहणं चिय अहिगरणवुड्डिओ हंदि वक्कत्थो ॥८७०॥

इतोऽस्मात् त्यजेद् ग्रन्थमित्येवंरूपाद्वचनात् । अतीतसापेक्षतादीनामतीतातिक्रान्ता सापेक्षता शरीरमात्रेऽपि स्पृहारूपा
येषां ते तथा तेषां भावसाधूनामित्यर्थः, वस्त्रादीनां वस्त्रपात्रशिष्यादीनां वस्तूनामग्रहणमापन्नम् । एतच्च वस्त्राद्यग्रहणं

तद्ग्रहणमेव मिथ्यात्वादिरूपग्रन्थग्रहणमेव। कुत इत्याह—अधिकरणवृद्धितोऽधिक्रियत आत्मा नरकादिष्वनेनेत्यधिकरण-मसंयमस्तस्य वृद्धिरुपचयस्तस्याः सकाशात् सम्पद्यत एव रजोहरणाद्युपधिमन्तरेण जिनकल्पिकादीनामप्यसंयमवृद्धिः। हंदीति पूर्ववत्। एष वाक्यार्थो, यथा न सर्वथा ग्रन्थत्यागः श्रेयान्, य उच्यते 'चएज्ज गंथं' इत्यादिवचनेनेति ॥ ८७० ॥

आणावाहाए तहा गहणंपि ण सुंदरंति दट्ठवं । ता तीए वट्टियव्वंति महावक्कत्थमो णेओ ॥ ८७१ ॥

आज्ञाबाधया "जिणा बारसरूवाणि थेरा चउदसरूविणो । अज्जाणं पन्नवीसं तु अओ उड्ढमुवग्गहो ॥ १ ॥" इत्यादि-वचनोल्लङ्घनेन तथेत्यधिकरणवृद्धिभयाद् ग्रहणमिति वस्त्रादीनां न सुन्दरमिति द्रष्टव्यं, किं पुनः सर्वथैवाग्रहणमित्यपि-शब्दार्थः। तत् तस्मात् तस्यामाज्ञायां वर्त्तितव्यमिति महावाक्यार्थो ज्ञेय इति ॥ ८७१ ॥

महावाक्यार्थमेव गाथाप्रथमार्द्धेन निगमयन्नैदम्पर्यमाह;—

एयं एवं अहिगरणचागओ भावओ कयं होइ । एत्थवि आणातत्तं धम्मस्स इदं इदंपज्जं ॥ ८७२ ॥

एतद् ग्रन्थत्यजनं 'चएज्ज गंथं' इति वचनोक्तमेवमाज्ञानुसरणेनाधिकरणत्यागतोऽसंयमपरित्यागाद् भावतः परमार्थेन कृतं भवति। यो ह्याज्ञामनुसरन् वस्त्रादिग्रहणे प्रवर्त्तते तस्य कदाचित् कथञ्चनासंयमभावेऽपि बहुतरगुणान्तराराधनेन भावतोऽधिकरणत्याग एव, तदर्थत्वेनैव तस्य सर्वक्रियासु प्रवृत्तेरिति। अत्रापि पदार्थादिषु 'जह्याद् ग्रन्थं' इत्यादिषु आज्ञातत्त्वं धर्मस्येतीदमेतत् 'इदंपज्जं'ति ऐदम्पर्यम् ॥ ८७२ ॥

एवं तवझाणाई कायव्वंति पयडो पयत्थो यं । छट्ठुस्सग्गाईणं करणं ओघेण लोगम्मि ॥ ८७३ ॥

एवं प्रागुक्तपदार्थवत् 'मुमुक्षुणा तपोध्यानादि कर्त्तव्यम्' इत्यत्र प्रकटः स्फुटः पदार्थोऽयं यथा षष्ठोत्सर्गादीनां षष्ठादीनां तपोविशेषाणामुत्सर्गादीनां च कायोत्सर्गकायक्लेशादिलक्षणानां करणं विधानम्, ओघेन सामान्येन समर्थासमर्थादिपरिहारविशेषरूपेण लोकेऽपि धार्मिकजनलक्षणे रूढं वर्त्तत इति ॥ ८७३ ॥

तुच्छावग्गाणंपि हु एत्तो एयाण चेव करणं ति । अकरणमो दट्ठवं अणिट्ठफलयंति वक्कत्थो ॥ ८७४ ॥

तुच्छा असमर्था बालवृद्धादिलक्षणाः, अव्यक्ताश्चागीतार्थास्तेषां, न केवलमितरेषामित्यपिशब्दार्थः, इतो वचनादेषामेव षष्ठोत्सर्गादीनां करणं प्राप्तम्, तेषामपि मुमुक्षुत्वात् । इतिः प्राग्वत् । एतच्च तपोध्यानादिकरणमकरणं द्रष्टव्यं तुच्छाव्यक्तादीनाम् । कुतो, यतोऽनिष्टफलदं शक्त्यतिक्रमेण तपोध्यानादिकष्टानुष्ठानस्यार्त्तध्यानत्वेन तिर्यग्गत्याद्यशुभजन्महेतुत्वात् । इत्येष वाक्यार्थः ॥ ८७४ ॥

आगमणीईए तओ एयाणं करणमित्थ गुणवंतं । एसा पहाणरूवत्ति महावक्कत्थविसओ उ ॥ ८७५ ॥

आगमनीत्या आगमानुसारेण यत एवं महान् दोषस्तत एतेषां तपोध्यानादीनां करणमत्र धर्माधिकारे गुणवद् गुणावहम् । आगमनीतिश्चेयं—"तो जह न देहपीडा न यावि चियमंससोणियत्तं च । जह धम्मझाणवुड्ढी तहा इमं होइ कायव्वं ॥ १॥" तथा । "कायो न केवलमयं परितापनीयो, मिष्टै रसैर्बहुविधैर्न च लालनीयः । चित्तेन्द्रियाणि न चरन्ति

यथोत्पथेन, वश्यानि येन च तदाचरितं जिनानाम् ॥ २ ॥" एषा आगमनीतिः प्रधानरूपा सारभावमागता वर्त्तते धर्मे साध्ये । इत्येष महावाक्यार्थविषयः पुनरवगन्तव्यः ॥ ८७५ ॥ अत्रापि महावाक्यार्थनिगमनेनैदम्पर्यमाह;—

एवं पसत्थमेयं णियफलसंसाहगं तहा होइ । इय एस च्चिय सिट्ठा धम्मे इह अइदपज्जं तु ॥ ८७६ ॥

एवमागमनीत्या प्रशस्तं प्रशंसास्पदमेतत्तपोध्यानादि भवति सतां । तथा निजफलसंसाधकं मोक्षलक्षणफलहेतुः । तथेति समुच्चये । भवत्येषैवागमनीतिरेव श्रेष्ठा प्रधाना धर्मे इहैदम्पर्यमिदं पुनर्ज्ञेयम् ॥ ८७६ ॥ तथा;—

दाणपसंसाईहिं पाणवहाईओ उजुपयत्थत्ति । एए दोवि हु पावा एवंभूओऽविसेसेणं ॥ ८७७ ॥

दानप्रशंसादिभिर्दानप्रशंसया, आदिशब्दात् तन्निषेधदेशनया च प्राणवधादिः दानप्रशंसायां प्राणिवधः, तन्निषेधे च क्षपणादिलाभान्तरायः। अत एव सूत्रकृतांगे पठ्यते—"जे उ दाणं पसंसंति वहमिच्छंति पाणिणं । जे णं पडिसेहंति वित्ति-च्छेयं कुणंति ते ॥ १ ॥ 'उजुपयत्थोत्ति' अयं च ऋजुरेव पदार्थः । एनमेवाह—एतौ द्वावपि प्राणिवधकरणादिवृत्तिव्य-वच्छेदौ पापावसमंजसौ वर्त्तेते एवंभूतः पदार्थोऽविशेषेण सामान्येन । अयमभिप्रायः—धर्मस्यादिपदं दानं दानं दारिद्र्य-नाशनम् । जनप्रियकरं दानं दानं सर्वार्थसाधनम् ॥ १ ॥ इत्यादिभिर्वचनैर्नानारूपस्य जनप्रसिद्धस्य शस्त्रादिरूपदानस्य स्वभावत एव पृथिव्यादिजीवहिंसात्मकस्य प्रशंसायां नियमात् साधोर्जीवहिंसानुमतिः सम्पद्यते । तथा; तथाविधशास्त्र-संस्कारात् स्वयमेव कैश्चिद्धर्मार्थिभिः प्रवर्त्यमानस्योक्तरूपस्य दानस्य "वीजं यथोपरे क्षिप्तं न फलाय प्रकल्पते । तथाऽ-पात्रेषु दानानि प्रदत्तानि विदुर्बुधाः ॥ १ ॥" इत्यादिवचनैर्निषेधे क्रियमाणे क्षपणादिलाभान्तरायः सम्पद्यत इति ॥८७७॥

एवं तवझाणाई कायव्वंति पयडो पयत्थो यं । छट्ठुस्सग्गाईणं करणं ओघेण लोगम्मि ॥ ८७३ ॥

एवं प्रागुक्तपदार्थवत् 'मुमुक्षुणा तपोध्यानादि कर्त्तव्यम्' इत्यत्र प्रकटः स्फुटः पदार्थोऽयं यथा षष्ठोत्सर्गादीनां षष्ठादीनां तपोविशेषाणामुत्सर्गादीनां च कायोत्सर्गकायक्लेशादिलक्षणानां करणं विधानम्, ओघेन सामान्येन समर्थासमर्थादिपरिहारविशेषरूपेण लोकेऽपि धार्मिकजनलक्षणे रूढं वर्त्तत इति ॥ ८७३ ॥

तुच्छावग्गाणंपि हु एत्तो एयाण चेव करणं ति । अकरणमो दट्ठव्वं अणिट्ठफलयंति वक्कत्थो ॥ ८७४ ॥

तुच्छा असमर्था बालवृद्धादिलक्षणाः, अव्यक्ताश्चागीतार्थास्तेषां, न केवलमितरेषामित्यपिशब्दार्थः, इतो वचनादेषामेव षष्ठोत्सर्गादीनां करणं प्राप्तम्, तेषामपि मुमुक्षुत्वात् । इतिः प्राग्वत् । एतच्च तपोध्यानादिकरणमकरणं द्रष्टव्यं तुच्छाव्यक्तादीनाम् । कुतो, यतोऽनिष्टफलदं शक्त्यतिक्रमेण तपोध्यानादिकष्टानुष्ठानस्यार्त्तध्यानत्वेन तिर्यग्गत्याद्यशुभजन्महेतुत्वात् । इत्येष वाक्यार्थः ॥ ८७४ ॥

आगमणीईए तओ एयाणं करणमित्थ गुणवंतं । एसा पहाणरूवत्ति महावक्कत्थविसओ उ ॥ ८७५ ॥

आगमनीत्या आगमानुसारेण यत एवं महान् दोषस्तत एतेषां तपोध्यानादीनां करणमत्र धर्माधिकारे गुणवद् गुणावहम् । आगमनीतिश्चेयं—"तो जह न देहपीडा न यावि चियमंससोणियत्तं च । जह धम्मझाणवुड्ढी तहा इमं होइ कायव्वं ॥ १॥" तथा । "कायो न केवलमयं परितापनीयो, मिष्टै रसैर्बहुविधैर्न च लालनीयः । चित्तेन्द्रियाणि न चरन्ति

यथोत्पथेन, वश्यानि येन च तदाचरितं जिनानाम् ॥ २ ॥" एषा आगमनीतिः प्रधानरूपा सारभावमागता वर्त्तते धर्मे
साध्ये । इत्येष महावाक्यार्थविषयः पुनरवगन्तव्यः ॥ ८७५ ॥ अत्रापि महावाक्यार्थनिगमनेनैदम्पर्यमाह;—

एवं पसत्थमेयं णियफलसंसाहगं तहा होइ । इय एस च्चिय सिट्ठा धम्मे इह अइदपज्जं तु ॥ ८७६ ॥

एवमागमनीत्या प्रशस्तं प्रशंसास्पदमेतत्तपोध्यानादि भवति सतां । तथा निजफलसंसाधकं मोक्षलक्षणफलहेतुः ।
तथेति समुच्चये । भवत्येषैवागमनीतिरेव श्रेष्ठा प्रधाना धर्मे इहैदम्पर्यमिदं पुनर्ज्ञेयम् ॥ ८७६ ॥ तथा;—

दाणपसंसाईहिं पाणवहाईओ उजुपयत्थत्ति । एए दोवि हु पावा एवंभूओऽविसेसेणं ॥ ८७७ ॥

दानप्रशंसादिभिर्दानप्रशंसया, आदिशब्दात् तन्निषेधदेशनया च प्राणवधादिः दानप्रशंसायां प्राणिवधः, तन्निषेधे च
क्षपणादिलाभान्तरायः। अत एव सूत्रकृतांगे पठ्यते—"जे उ दाणं पसंसंति वहमिच्छंति पाणिणं । जे णं पडिसेहंति वित्ति-
च्छेयं कुणंति ते ॥ १ ॥ 'उजुपयत्थोत्ति' अयं च ऋजुरेव पदार्थः । एतमेवाह—एतौ द्वावपि प्राणिवधकरणादिवृत्तिव्य-
वच्छेदौ पापावसमंजसौ वर्त्तेते एवंभूतः पदार्थोऽविशेषेण सामान्येन । अयमभिप्रायः—धर्मस्यादिपदं दानं दानं दारिद्र्य-
नाशनम् । जनप्रियकरं दानं दानं सर्वार्थसाधनम् ॥ १ ॥ इत्यादिभिर्वचनैर्नानारूपस्य जनप्रसिद्धस्य शस्त्रादिरूपदानस्य
स्वभावत एव पृथिव्यादिजीवहिंसात्मकस्य प्रशंसायां नियमात् साधोर्जीवहिंसानुमतिः सम्पद्यते । तथा; तथाविधशास्त्र-
संस्कारात् स्वयमेव कैश्चिद्धर्मार्थिभिः प्रवर्त्यमानस्योक्तरूपस्य दानस्य "वीजं यथोपरे क्षिप्तं न फलाय प्रकल्पते । तथाऽ-
पात्रेषु दानानि प्रदत्तानि विदुर्बुधाः ॥ १ ॥" इत्यादिवचनैर्निषेधे क्रियमाणे क्षपणादिलाभान्तरायः सम्पद्यत इति ॥८७७॥

एवं पडिवत्तीए इमस्स तह देसणाए वोच्छेओ। तम्हा विसेसविसयं दट्ठव्वमिणंति वक्कत्थो ॥८७८॥

एवमविशेषेण प्रतिपत्तौ पदार्थस्य तथाविधरूपतया वा दानविषयाया देशनाया व्यवच्छेदः प्राप्तः । न चासौ युक्तो, यतो दानशीलतपोभावनात्मकस्य धर्मस्य सर्वास्तिकशास्त्रेषु प्रतिपादयितुमधिकृतत्वात् । तस्मादहो सूरे! विशेषविषयं विभागेनेत्यर्थः, द्रष्टव्यमिदं दानविधानं तन्निषेधनं चेति वाक्यार्थः ॥ ८७८ ॥

व्याख्याविधौ वाक्यमहावाक्यार्थादिभेदाः—

आगमविहितं तम्मि पडिसिद्धं वाहिगिच्च णो दोसो। तब्बाहाए दोसोत्ति महावक्कत्थगम्मं तु ॥८७९॥

आगमविहितं शास्त्रानुमतं यद्दानं, तस्मिन्नेवागमे प्रतिषिद्धं वा निवारितं यत् तदधिकृत्य देशनायां दानस्य विधिविषयायां प्रतिषेधविषयायां च क्रियमाणायां न दोषो जीवहिंसानुमत्यादिलक्षणः कश्चित् प्रज्ञापयितुः सम्पद्यते । यदागमे विहितं दानं तस्य विधिदेशनायां, यच्च तत्र निषिद्धं तन्निषेधदेशनायां च न कश्चिद् दोष इत्यर्थः । तत्र चायमागमः— "नायागयाणं कप्पणिज्जाणं अन्नपाणाईणं देसकालसद्धासक्कारकमजुयं आयाणुग्गहबुद्धीए संजयाणं दाणं" । तथा, समणोवासयस्स णं भंते ! तहारूवं समणं वा माहणं वा पडिहयपच्चक्खायपावकम्मं फासुएणं एसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति?, गोयमा! एगंतसो निज्जरा एव । समणोवासयस्स णं भंते ! तहारूवं समणं वा माहणं वा पडिहयपच्चक्खायपावकम्मं अफासुएणं अणेसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति? गोयमा! वहुया से निज्जरा अप्पे पावकम्मेत्ति" । तथा, समणोवासयस्स णं भंते! तहारूवं समणं वा माहणं वा अप्प-

डिहयपच्चक्खायपावकम्मं फासुएण वा अफासुएण वा एसणिज्जेण वा अणेसणिज्जेण वा असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति?, एगंतसो पावं कम्मे कज्जति" । तथा, मोक्खत्थं जं दाणं तं पइ एसो विही समक्खाओ । अणुकंपादाणं पुण जिणेहिं न कयावि पडिसिद्धं ॥ १ ॥ संथरणम्मि असुद्धं दोण्हवि गिण्हंतदेंतयाण हियं । आउरदिट्ठंतेणं तं चेव हियं असंथरणे ॥ २ ॥" आदिधार्मिकमाश्रित्य पुनरयमागमः—"पात्रे दीनादिवर्गे च दानं विधिवदिष्यते । पोष्यवर्गाऽविरोधेन न विरुद्धं स्वतश्च यत् ॥ १ ॥ व्रतस्था लिङ्गिनः पात्रमपात्रास्तु विशेषतः । स्वसिद्धान्ताविरोधेन वर्त्तन्ते ये सदैव हि ॥ २ ॥" एवं चागमे व्यवस्थिते तद्बाधया आगमोलंघनरूपया विधिप्रतिषेधयोः क्रियमाणयोर्दोष इत्येष जीववधादिलक्षणो महावाक्यार्थगम्यस्तु महावाक्यार्थगम्य एव ॥८७९॥ महावाक्यार्थमेव निगमयन्नैदम्पर्यमाह;—

इय एयस्साबाहा दोसाभावेण होइ गुणहेऊ । एसा य मोक्खकारणमइदंपज्जं तु एयस्स ॥ ८८० ॥

इत्येवमागमबाधायां दोषे सति एतस्यागमस्याबाधाऽनुल्लङ्घनमुत्सर्गासेवनेनापवादासेवनेन वा दोषाभावेनाशातनापरिहाररूपेण भवति गुणहेतुः । एषा चेयमेवागमाबाधा मोक्षकारणं निर्वृतिहेतुरित्यैदम्पर्यं त्वेतस्य दानसूत्रस्येति ॥ ८८० ॥ न केवलमनन्तरोदितकतिपयपदार्थविषयमेव पदवाक्यादिसमनुगतं सर्ववित्प्रणीतागमव्याख्यानं, किन्तु सकलसूत्रविषयमिति मनसि समाधायाह;—

एवं पइसुत्तं चिय वक्खाणं पायसो बुहजणेण । कायव्वं एत्तो खलु जायइ जं सम्मणाणं तु ॥ ८८१ ॥

एवमुक्तक्रमेण प्रतिसूत्रमेव यावन्ति सूत्राणि तान्यङ्गीकृत्येत्यर्थः । व्याख्यानं प्रायशो बुधजनेनावगतसमयरहस्येन साधुना कर्त्तव्यम्। कुत इत्याह—इतो व्याख्यानात् खलु निश्चयेन जायते यद्यस्मात् सम्यग्ज्ञानं त्वविपर्यस्तबोधः। यथा—मध्यमतीर्थकृतां चत्वारि महाव्रतानि, प्रथमपश्चिमयोस्तु पञ्चेति । अत्र श्रौत एव शब्दार्थः—एतेषां चत्वारि महाव्रतानि प्राणातिपातमृषावादादत्तादानपरिग्रहविरमणरूपाणि, प्रथमचरमयोस्तु पञ्च महाव्रतानि सह मैथुनविरत्या इत्येवं रूपः। परिग्रहविरत्यन्तर्गतैव मैथुनविरतिः, नापरिगृहीता योषिद् उपभुज्यते इति परमार्थतो मध्यमानामपि पञ्चैवेति वाक्यार्थः । रागद्वेषावेव परिग्रहः, तद्भावनान्तरीयकत्वात् तदुपयोगस्येति महावाक्यार्थः । एवमेव निष्परिग्रहता, अन्यथा तद्भावेऽपि न तद्दोषनिवृत्तिरित्यैदम्पर्यमिति। एवमन्यसूत्रेष्वपि पदार्थादयः सम्यग् उत्प्रेक्ष्य योजनीयाः ॥ ८८१ ॥

साम्प्रतमुक्तोपदेशव्यतिक्रमे दोषमादर्शयन्नाह;—

इहरा अण्णयरगमा दिट्ठेट्ठविरोहणाणविरहेण। अणभिनिविट्ठस्स सुयं इयरस्स उ मिच्छणाणंति॥८८२॥

इतरथा यथोक्तपदार्थादिविभागव्यतिक्रमेण व्याख्यानकरणे श्रुतं सम्पद्यत इत्युत्तरेण सम्बन्धः। कथमित्याह—अन्यतरगमाद्, इह गमा अर्थमार्गाः, ते च प्रतिसूत्रमनन्ताः संभवन्ति, यथोक्तं—"सव्वनईणं जा होज्ज वालुया सव्वउदहिजं उदयं। एत्तो य अणंतगुणो अत्थो एगस्स सुत्तस्स ॥ १ ॥" अतोऽन्यतरश्चासौ गमश्चान्यतरगमस्तस्मादेकस्यैवार्थमार्गस्याचालिताप्रत्यवस्थापितस्य समाश्रयणादित्यर्थः, दृष्टेष्टविरोधज्ञानविरहेण दृष्टः प्रत्यक्षानुमानप्रमाणोपलब्धः, इष्टश्च शास्त्रादिष्टोऽर्थस्तयोर्विरोधे बाधायां यज्ज्ञानमवबोधस्तस्य विरहेणाभावेन, अनभिनिविष्टस्येत्थमेवेदं वस्त्वित्यकृताग्रहस्य

आगम-
व्याख्या-
याः सकल-
सूत्रविषय-
त्वम्—

श्रुतमागमार्थोऽधीयमानः सम्पद्यते, न तु चिन्ताज्ञानभावनाज्ञानरूपज्ञानतां प्रतिपद्यते । इह त्रीणि ज्ञानानि श्रुतज्ञानादीनि । तल्लक्षणं चेदं—"वाक्यार्थमात्रविषयं कोष्ठकगतबीजसन्निभं ज्ञानम् । श्रुतमयमिह विज्ञेयं मिथ्याभिनिवेशरहितमलम् ॥ १ ॥ यत्तु महावाक्यार्थजमतिसूक्ष्मसुयुक्तिचिन्तयोपेतम् । उदक इव तैलबिन्दुर्विसर्पि चिन्तामयं तत् स्यात् ॥ २ ॥ ऐदम्पर्यगतं यद्विध्यादौ यत्नवत्तथैवोच्चैः । एतत्तु भावनामयमशुद्धसद्रत्नदीप्तिसमम् ॥ ३ ॥" अशुद्धसद्रत्नदीप्तिसममिति । अशुद्धस्य मलिनस्य च ततः प्राक् सतः सुन्दरस्य रत्नस्य पद्मरागादेर्दीप्त्या तुल्यमिति । इतरस्य त्विति अभिनिविष्टस्य पुनर्मिथ्याज्ञानं मिथ्याश्रुतरूपतां प्रतिपद्यते । इदमुक्तं भवति—इह कश्चित् 'एगे आया' इति स्थानाङ्ग प्रथमसूत्रस्य श्रवणादेक एव हि भूतात्मा देहे देहे व्यवस्थितः । एकधा बहुधा वापि दृश्यते जलचन्द्रवत् ॥ १ ॥" इत्येवं प्रतिपन्नात्माद्वैतवादः सङ्ग्रहनामैकनयाभिप्रायेणेदं सूत्रं प्रवृत्तमिति परमार्थमजानानः, तथाऽत्र मते दृष्टस्य पुरुषनानात्वस्येष्टस्य च संसारापवर्गविभागस्य बाधामपश्यंस्तथाविधज्ञानावरणक्षयोपशमाभावादेकात्मसत्त्वलक्षणमेवैकमर्थमार्गमधितिष्ठते, निराग्रहश्च प्रकृत्या तस्य सोऽर्थमार्गः श्रुतं, न तु चिन्ताभावनाज्ञानरूपम् । यस्तु स्वबोध एवाभिनिविष्टो गीतार्थः प्रज्ञाप्यमानोऽपि न सम्यग्मार्गार्थं प्रतिपद्यते तस्य तन्मिथ्याज्ञानमेव । एवमन्यसूत्रेष्वपि भावना कार्येति ॥ ८८२ ॥ आह—एवं प्रतिनियतसूत्रोद्देशेन लोके पदार्थादयो रूढास्तत्कथमित्थमेतत्प्रज्ञापना क्रियते? सत्यम्;—

लोउत्तराउ एए एत्थ पयत्थादओ मुणेयव्वा । अत्थपदणाउ जम्हा एत्थ पयं होइ सिद्धंति ॥ ८८३ ॥

लोकोत्तरास्तु जैनेन्द्रशासनानुसारिणः पुनरेतेऽनन्तरोक्ताः 'न हिंस्याद् भूतानि' इत्येवंलक्षणा अत्र प्रकृते पदार्थादयो

मुणितव्याः । ननु 'न हिंस्याद् सर्वभूतानि' इति वाक्यमेते एव, क्रियाधिष्ठितपदसमुदायात्मकत्वात्, अतः कथमेतदोघार्थः पदार्थो भवतीति? उच्यते—अर्थपदनात् अर्थस्य सामान्यरूपस्य अचालिताप्रत्यवस्थापितस्य पदनात् गमनात् प्रत्यायनादित्यर्थः, यस्मादत्र प्रथमे पदं भवति सिद्धं प्रतिष्ठितं इत्यस्माद्धेतोरोघार्थः पदार्थ एव । एवं वाक्यार्थादयोऽपि सद्भूतविशिष्टतरविशिष्टतमार्थपदनादेव स्वं स्वरूपं लभन्ते, न पुनर्बहुबहुतरपदसमूहमयत्वेन फल्गुरूपतयाऽर्थविशेषं कञ्चनापादयन्तो लौकिकशास्त्रेष्विवेति ॥ ८८३ ॥

लोयम्मिवि अत्थेणं णाएणं एवमेव एएत्ति । विण्णेया बुद्धिमया समत्थफलसाहगा सम्मं ॥ ८८४ ॥

तथा लोकेऽपि शिष्टजने, अर्थ्येन न्यायेनार्थापत्त्येत्यर्थः, एवमेव लोकोत्तरपदार्थादिप्रकारेणैते पदार्थादयः, इतिः प्राग्वत्, विज्ञेया बुद्धिमता जनेन समर्थफलसाधकाः प्रौढशास्त्रार्थप्रतीतिहेतवः, सम्यग् यथावत् । तथा हि लोके—"संहिता च पदं चैव पदार्थः पदविग्रहः । चालना प्रत्यवस्थानं व्याख्यानं तस्य षड्विधम् ॥ १ ॥" इति व्याख्याक्रमः । अत्र च पदार्थो लोकोत्तरपदार्थतुल्य एव, अविशिष्टार्थपदार्थगम्यत्वात् । चालना वाक्यार्थः, प्रत्यवस्थानं तु महावाक्यार्थः । ऐदम्पर्यं चात्र व्याख्यालक्षणे साक्षादनुक्तमपि सामर्थ्यादुक्तमेव द्रष्टव्यं, संहितादिव्याख्यानाङ्गैर्व्याख्यार्थस्यैदम्पर्यविषयत्वात् ॥ ८८४ ॥ अथ लोकोत्तरदृष्टान्तद्वारेण लौकिकपदार्थस्वरूपमभिधत्ते;—

वक्खाइसद्दओ जं अविसिट्ठा चेव होइ बुद्धित्ति । उत्तर धम्मावेक्खा जहेव हिंसाइसद्दाओ ॥ ८८५ ॥

पदार्थादीनां रूढत्वेप्येतत्प्रज्ञापनाहेतुः—

वृक्षादिशब्दतो वृक्षघटपटादिशब्देभ्यो यद् यस्मादविशिष्टा चैवात्र निम्बादिविशेषैरनालीढैव भवति बुद्धिरिति प्रागवत् । कीदृशीत्याह—उत्तरधर्म्मापेक्षा वृक्षस्योत्तरधर्मा मूलकन्दस्कन्धादयो जम्बूनिम्बादयश्च, घटादीनां तु ताम्रराजतसौवर्णादयः, तानपेक्षते आकाङ्क्षते या सा तथा । यथैव हिंसादिशब्दाद् "हिंस्याद् न सर्वभूतानि" इत्यादिलक्षणात् । तत इदमर्थादापन्नं—यथा हिंस्यान्न सर्वभूतानीत्यादयः शब्दाः पदार्थवाक्यार्थादिप्रकारेण निराकाङ्क्षस्वार्थप्रतिपादका भवन्ति, तथा वृक्षादयोऽपि शब्दाः पदार्थवाक्यार्थमहावाक्यार्थैदम्पर्यविषयभावमापन्नाः श्रोतृप्रतीतिमविकलामाराधयन्तीति । तथाहि—दूरे शाखादिमन्तं पदार्थमुपलभ्य कश्चित् कञ्चित् प्रति ब्रूयात् 'अग्रे वृक्षस्तिष्ठति' इति । तस्य च श्रोतुः श्रुत एव शब्दार्थः पदार्थः, अयं च वृक्षो भवन् किमाम्रो निम्बो वा स्यादिति चालनारूपो वाक्यार्थः, ततः प्रतिविशिष्टाकारावलोकनेनाम्र एव निम्बादिर्वायमिति प्रतिनियतः प्रत्ययो महावाक्यार्थः, इत्थमेव निर्णयपुरःसरमाम्रार्थिना प्रवर्त्तितव्यमित्यैदम्पर्यमिति ॥ ८८५ ॥ उपसंहरन्नाह;—

कयमेत्थ पसंगेणं इमिणा विहिणा निओगओ णाणं । आणाजोगोवि इहं एसोच्चिय होइ णायव्वो ॥८८६॥

कृतं पर्याप्तमत्र व्याख्याविधिकथने प्रसंगेन विस्तारेण, अनेन मण्डलीप्रमार्जनादिना विधिना नियोगतो नियमेन ज्ञानमागमश्रवणप्रवृत्तस्य श्रोतुः सम्पद्यते । आज्ञायोगोऽपि सम्यग्ज्ञानसाध्योऽत्र व्याख्याने एष एवोक्ताचारपरिपालनारूपो भवति ज्ञातव्यः ॥ ८८६ ॥ ज्ञानवांश्च यत्करोति तदाह;—

णाणी य णिच्छएणं पसाहई इच्छियं इहं कज्जं । बहुपडिबंधजुयंपि हु तहा तहा तयविरोहेण ॥ ८८७ ॥

ज्ञानी चात्र विधिगृहीतशास्त्रार्थावबोधः पुनः पुमान्निश्चयेन प्रसाधयति निष्पादयतीप्सितमाप्तुमिष्टमिह कार्यं धर्मार्थाद्याराधनरूपं बहुप्रतिबन्धयुतमप्यनेकविघ्नप्रतिस्खलितमपि, तथा तथा तत्तद्द्रव्यक्षेत्रादिस्वरूपानुवर्त्तनोपायेन, तदविरोधेन तस्येप्सितकार्यस्य योऽविरोधो घटना कार्यान्तरैरीप्सितैरेव तेनोपलक्षितः सन् । न हि धर्मान्तराणि बाधमानो धर्मो धर्मरूपतां प्रतिपद्यते । यथोक्तम्—"धर्मं यो बाधते धर्मो न स धर्मः सतां मतः । अविरोधेन यो धर्मः स धर्म इति कीर्तितः ॥१॥" तथा । "वेदवृद्धानुपचरेच्छिक्षितागमतः स्वयम् । अहेरिव हि धर्मस्य सूक्ष्मा दुरनुगा गतिः॥१॥" ॥८८७॥

मग्गे य जोयइ तहा केई भावाणुवत्तणणएण । बीजाहाणं पायं तदुचियाणं कुणइ एसो ॥ ८८८ ॥

मार्गे च सम्यग्दर्शनादिके निर्वाणपथे योजयति, तथेति समुच्चये, कांश्चिद्भव्यसत्त्वान् भावानुवर्त्तननयेन मृदुः खरो मध्यमो वा यः शिक्षणीयस्य प्राणिनो भावो मनःपरिणामस्तस्यानुवर्तनमेव नयो नीतिः सामलक्षणभावेनेयमेव च प्रधाना नीतिः कार्यसिद्धौ । यथोक्तम्—"यद्यप्युपायाश्चत्वारः प्रथिताः साध्यसाधने । संज्ञामात्रं फलं तेषां सिद्धिः साम्नि प्रतिष्ठिता ॥ १ ॥" तथा । "अतितीक्ष्णोऽपि दावाग्निर्दहन् मूलानि रक्षति । समूलमुन्मूलयति वायुर्यो मृदुशीतलः ॥ २ ॥" तथा, बीजाधानं धर्मप्रशंसादिकं प्रायश्च बाहुल्येनैव तदुचितानां 'कुलक्रमागतमनिन्द्यं विभवाद्यपेक्षया न्यायतोऽनुष्ठानम्' इत्यादिशिष्टगृहस्थाचारपरतया बीजाधानयोग्यानां करोत्येष ज्ञानी ॥ ८८८ ॥ अत्र दृष्टान्तमाह;—

ज्ञानिन इष्टकार्यप्रसाधकता—

सुवइ निवस्स पत्ती झाणग्गहसंगया विणीयत्ति । सुक्किमगकप्पणं [illegible] ॥ [illegible] ॥

श्रूयते निशम्यते प्रवचने नृपस्य पार्थिवस्य कदाचित् पत्नी भार्या ध्याने चित्तवृत्तिनिरोधलक्षणे [illegible]
संगता समेता सती विनीता मार्गयोजिता, इत्येवं [illegible] । तथा [illegible]
जगो नृपश्च राजा, विनीत इति प्रकृतेन सम्बन्धः, तथेति [illegible] ॥ [illegible] ॥

तथायं दृष्टान्तं भावयन् गाथानवकमाह:—

णिवपत्ती णिव्विण्णा झाणा मोक्खो त्ति तग्गहसमेया । [illegible] ॥
तवखीणसाहुदंसण बहुमाणा सेवणा तहा पुच्छा । झाणे [illegible] ॥ [illegible] ॥
गीयणिवेयणमागमज्झाणकहब्भुवगमे तह कखेवो । कोहं [illegible] ॥ [illegible] ॥
निच्चलचित्ता साहण समओ नपणोसिं आम पडिवण्णो । तदुवरि [illegible] ॥
ससरक्खविज्जमाहि न तत्त तह दंसणा विगप्पोत्ति । संकाए गुरु [illegible] ॥ [illegible] ॥
इहरा एयं चिय छत्तरयणपरिच्छित्तितुल्लमो भणियं । पाएण [illegible] ॥ [illegible] ॥
पत्तीए रयणसारं आहरणं सिरिफलंति सोऊणं । आईए तप्परिच्छा [illegible] ॥ [illegible] ॥

एत्तो चिय झाणाओ मोक्खोत्ति निसामिऊण पढमं तु। तल्लग्गोवि हु चुक्कति नियमा उचियस्स सव्वस्स ॥
ता सुद्धधम्मदेसण परिणमणमणुव्वयाइगहणं च। इय णाणी कल्लाणं सव्वेसिं पायसो कुणति ॥ ८९८ ॥

नृपपत्नी कस्यचिद् राज्ञः कलत्रम् । सा च सहजमन्दमोहमालिन्यतया निर्विण्णा—"जरामरणदौर्गत्यव्याधयस्ताव-दासताम् । मन्ये जन्मैव धीराणां भूयो भूयस्त्रपाकरम् ॥ १ ॥" इत्यादिवचनाकर्णनाद् भवादुद्विग्ना । ततः संसारचार-कनिःसारोपायमन्वेषमाणा शुश्राव कुतोऽपि 'ध्यानाद् मोक्षः' इति । ततस्तदाग्रहसमेता ध्यानविषयाऽत्यन्ताग्रहसंयुता जाता । अन्यदा 'ससरक्खे' इति कश्चित् सरजस्कः शैवव्रती तया पृष्टो यथा 'कीदृशो ध्यानमार्गः' इति । कथितं च तेन, यथा—पद्ममध्ये चतुर्दलनाभिकमलाभ्यन्तरेऽपि त्रिनयनो देवः काशकुसुमसंकाशदेहः शशिखण्डमण्डितोत्तमाङ्गः तृतीयनेत्रप्रवृत्तज्वलनज्वालासमुज्वलीकृताखिलदिग्वलयो देहार्धधृतप्राणप्रियपार्वतीको ध्यातव्यः । तथा च तत्प्रक्रिया सिद्धिर्ऋद्धिर्धृतिर्लक्ष्मीर्मेधा क्षान्तिः स्वधा स्थितिः । सद्यो देवकला ह्यष्टौ समासात् परिकीर्त्तिताः" ॥ सद्यः—पश्चिमदले पूजयेत् । "रयो रक्षा रतिः पाल्या काम्या कृष्णा रतिः क्रिया । वृद्धिः कालश्च रात्रिश्च भ्रामणी मोहनी तथा ॥ १ ॥ वामदेवकला ह्येतास्त्रयोदश उदाहृताः" । वामदेव उत्तरदले पूजयेत् । "ततो मोहो मदो निद्रा माया मृत्युर्भयं जरा । अघोरस्य कला ह्येताः समासात् परिकीर्त्तिताः ॥ १ ॥" दक्षिणदलेऽघोरं पूजयेत् । "निर्वृत्तिश्च प्रतिष्ठाश्च विद्या शान्ति-स्तथैव च । तत्पुरुषस्य कला ह्येताश्चतस्रः परिकीर्त्तिताः ॥ १ ॥" पूर्वदले तत्पुरुषं पूजयेत् । "तारा सुतारा तरणी तार-

यन्ती सुतारंणी । ईशानस्य कलापञ्च पूजयेच्च प्रयत्नतः ॥ १ ॥" कर्णिकामध्ये ईशानं पूजयेत् । अष्टत्रिंशत्कलोपेतं पञ्च-तत्त्वसमन्वितम् । प्रासादं यो न जानाति नासौ जानाति शंकरम् ॥ १ ॥ इति । ततः सा तत्र त्रिनयनदेवे स्थितचित्ता निरन्तरमेव समारूढमानसा बभूव ॥ ८९० ॥ अन्यदा च तपःक्षीणसाधुदर्शनं षष्ठाष्टमादिकष्टरूपतपःकृशीकृतकायस्य कस्यचिद् जैनमुनेर्दर्शनमभूत् तस्याः । ततो बहुमानात् सेवना पर्युपासना तया तस्य प्रारब्धा । तथा तत्प्रकारसमये पृच्छा ध्याने ध्यानगोचरा तया तदग्रतः कृता, यथा 'कीदृशं ध्यानम्' । तेन चागीतार्थत्वाद् दण्डककथने कृते यथाऽस्माकं दण्डको भिक्षादिकाले हस्तग्राह्यो यष्टिविशेष ईर्यापथिकाप्रतिक्रमणादिसमयेऽग्रे कृत्वा ध्यायत इति । बाह्या ध्यानमार्गबहिर्वर्त्तिन एते जैना इत्यनुकम्पा दयाऽभूत् तस्याः ॥ ८९१ ॥ तेन च साधुना तां विपण्णपरिणामामुपलभ्य गीतनिवेदनं गीतार्थस्य कस्यचित् सूरेः कथनमकारि स्वप्रज्ञापनायाः । तेनापि प्रस्तावं प्राप्य तस्या आगमध्यानकथा । आगमे जैनशासने यदस्ति ध्यानं तस्य कथा प्रज्ञापना कृता । यथास्मन्मते तावदेकोऽयं ध्यानमार्गः—"संपुन्नचंदवयणो सीहासणसंठिओ सपरिवारो । कायव्वो य जिणिंदो केवलनाणुज्जलो धवलो ॥ १ ॥" इति । ततस्तस्या ध्यानाभ्युपगमे सम्पन्ने, तथा क्षेपे जाते कौतुकमभूत्, यथा—कियद्दूरं यावद् धार्मिकादिभिस्तत्र प्रवेशः क्रियते? । तत उक्तमाचार्येण 'यावद्वेवः' । अयमत्राभिप्रायः—यदा भगवान् देशनार्थमुपतिष्ठते, तदैकेनैव महर्द्धिकेन वैमानिकदेवेन कदाचित् प्राकारत्रयोपगतमशोकवृक्षाद्यष्टमहाप्रातिहार्योपेतं योजनप्रमाणभूभागव्यापि समवसरणं निष्पाद्यते, कदाचिच्च सर्वैरेव भवनपत्यादिभिर्देवनिकायैरिति । तत्र यानवाहनानि सचेतनान्यचेतनानि च तृतीयप्राकाराभ्यन्तर एव प्रविशन्ति । ये च

ता ओहेणं इहयं उचियत्तेणमविरोहओ जत्तो। कायव्वो जह भव गोणविगमओ जीवमणुयत्तं ॥ ९०६ ॥
तोसा सासणवण्णो पूजा भत्तीए वीजपक्खेवो। एवं णाणी वाहुल्लओ हियं चेव कुणइत्ति ॥ ९०७ ॥
एयारिसओ लोओ खेयण्णो हंदि धम्ममग्गम्मि। वुद्धिमया कायव्वो पमाणमिइ ण उण सेसोवि॥९०८॥

संमूर्च्छिमप्रायोऽसंज्ञितुल्यो युक्तायुक्तविवेचनासहोऽत एव श्रवणदुर्वलो यत्किञ्चनश्रुतग्राही, चेवेति समुच्चये, कोऽपि राजा आसीदिति। तथोत्तमधर्मायोग्यो विभक्तरूपदेवधर्म्मादिप्रतिपत्त्यसहिष्णुः प्रकृत्या श्राद्धो धर्मश्रद्धालुः, तथा कुपरिवारश्च दुःशिक्षितपरिवारानुगतश्च ॥ ८९९ ॥ स चान्यदा मुग्धधर्मश्रद्धालुतया ऋषिमात्रदर्शनेन तथाविधवठरजैनतपोधनावलोकनेन आवृत्त आक्षिप्तः सन्, तं प्रति पूजादाननिरतोऽभूत्। तत्र पूजाऽभ्युत्थानादिप्रतिरूपा, दानं च वस्त्रपात्रादिवितरणमिति। तेन च ऋषिणा कदाचित् तदग्रतः अन्यापोहः शाक्यादितीर्थान्तरीयनिरासः; तथा, अधिकरणकथा अधिकरणस्य त्रसस्थावरभूतोपमर्दरूपस्य कथा कृता, तत्र तन्निरासः, यथैते सन्मार्गविद्वेषिणः कुमार्गपुरस्कारिणश्च वर्त्तन्ते। अधिकरणकथा च नैतेषां त्रसस्थावरजीवपरिज्ञानं, तद्रक्षणोपायश्च कश्चिदस्तीति। एतच्च श्रुत्वासौ विपरिणतश्च तं प्रति विरक्तमानसः पुनः संवृत्तः, मूर्खोऽयं य इत्थं परदर्शनगोचरमत्सरभरपरवशो वर्त्तत इति कृत्वा ॥ ९०० ॥ तेन च साधुना गीतनिवेदनं गीतार्थसूरिनिवेदनं कृतम्। यथाऽसौ राजाऽसत्प्रज्ञापनाया विपरिणत आस्त इति। समये नागमस्तस्य सूरे राजान्तिके सम्पन्नः। ततस्तद्भावावगमस्तस्य राज्ञः सम्वन्धिनो भावस्य परिज्ञानमभूत्। सूरेः समये

भक्तिमात्राकृष्टाः करितुरगादयस्तिर्यग्विशेषास्ते द्वितीयशालाभ्यन्तराले, ये च शेषधार्मिका देवदानवमानवास्ते 'यावदे-वस्तावत् प्रविशन्ति इति ॥ ८९२ ॥ ततो यदा निश्चलचित्ता सा सम्पन्ना तदा साधनं निवेदनं गुरुणा कृतं, यथासमयः संकेतोऽयं यः प्रागुक्तः स नान्येषां तीर्थान्तरीयाणां वर्त्तते । तया च आमं—एवमिति प्रतिपन्ने गुरुणा कथितं, यथा—'अन्येनापि ध्यानार्थिना तथारूपं तं भगवन्तं हृदयमध्ये परिकल्प्य देवदानवादिवत् तं यावत् प्रवेशः कर्त्तव्यः, ततस्तदुपरि प्रवेशोपरि 'अध्युष्टकला' इति सार्द्धाभिस्तिसृभिः कलाभिः समनुगतो भगवान् ध्येयः' । इहाऽष्टौ कलाः—ज्ञानावरणादि-कर्माष्टकरूपाः । तत्र घातिकर्मरूपाश्चतस्रः कियत्यपि चायुःकर्मकला केवलज्ञानोदयकाले भगवतः क्षीणा, शेषास्तु सार्द्धा-स्तिस्रः कला अवशिष्यन्ते । अतस्ताभिः समनुगः केवलिविहारकालं यावद् ध्यातव्यः । तदुक्तमनेनैव शास्त्रकृता ब्रह्म-प्रकरणे—"सर्वं धर्मादि यः साक्षाद्युगपद्वेत्ति तत्त्वतः । रागादिरहितश्चैव स सर्वज्ञः सतां मतः ॥ १ ॥ सार्धसत्रिक-लोपेतः क्षीणसार्द्धचतुष्कलः । सर्वार्थनिरतः श्रीमान् नृसुरासुरपूजितः ॥ २ ॥ अन्वर्थयोगतश्चायं महादेवोऽर्हतस्तथा । बुद्धश्च गीयते सद्भिः प्रशस्तैर्नामभिस्तथा ॥ ३ ॥" इत्यादि । सार्द्धसत्रिकलोपेत इत्यादि—सार्द्धाभिः तिसृभिः सतीभिः प्रशस्तकर्मत्वेन सुन्दराभिः कलाभिरुपेतः । अतोऽस्मादन्यत् सिद्धस्वरूपलक्षणं द्वितीयं ध्यानं ध्यातव्यम्, यथोक्तम्—"अनन्तदर्शनं ज्ञानं सम्यक्त्वादिगुणान्वितम् । स्वोपात्तानन्तरत्यक्तशरीराकारधारिणम् ॥ १ ॥ साकारं च निराकारम-मूर्त्तमजरामरम् । जिनविम्वमिव स्वच्छस्फटिकप्रतिविम्बितम् ॥ २ ॥ लोकाग्रशिखरारूढमुदूढसुखसम्पदम् । सिद्धात्मानं निरावाधं ध्यायेदुद्धृतकल्मषम् ॥ ३ ॥" इति । एतस्य च द्वितीयस्यापि ध्येयस्याभ्यासाद् दर्शनमवलोकनं सम्पद्यते ।

स्वच्छाभ्रकगृहान्तरगतप्रदीपस्येव बहिः स्थितानामिति ॥ ८९३ ॥ सरजस्कविद्यामन्त्रादि सरजस्केणोपदिष्टं यद् विद्यादि विद्यामन्त्रतन्त्रात्मरक्षादि तत् सर्वमतत्त्वं वर्त्तत इति गुरुणा प्रतिपादिते तस्यास्तथादर्शनादतत्त्वरूपतयैवावलोकनात् विकल्पश्चित्तद्वैविध्यलक्षणो, यथा—पूर्वो ध्यानमार्गः प्रमाणतया प्रतिपन्नोऽप्यतत्त्वरूपः सम्पन्नो, माऽत एषोऽपि तथा भविष्यतीत्येवंरूपो जात इत्येवं शंकायां जातायां ज्ञानक्रियोपशमादिगुणान् गुरोरनन्यसाधारणानवलोकमाना स्वयमेव सम्पन्नदृढश्रद्धाना परिभावितवती, यथा—सत्यो गुरुरयम् । ततः पुनरपि पृष्टवती—भगवन्! किं तत्त्वम् ? गुरुराह—उचितानुष्ठानं—यद्यदा कर्त्तुमुचितं ध्यानमध्ययनं देवतापूजादि साधुदानादि च तत् तदा विधेयमित्येवंलक्षणम् ॥८९४॥ विपर्यये बाधकमाह—इतरथा उचितत्वमन्तरेण एतदेवानुष्ठानं छात्ररत्नपरिच्छित्तितुल्यं भणितं, प्रायेण बाहुल्येन, विघ्नभूतमन्तरायरूपं सदा सर्वकालमुचितफलस्य साधयितुमिष्टाद् दुःशकात् फलादन्यस्य साधयितुं योग्यस्य फलस्य विज्ञेयमिति ॥ ८९५ ॥ छात्ररत्नपरिछित्तिज्ञातमेव भावयति—पत्न्या रत्नसारं मणिखण्डितमाभरणं कण्ठाभरणादि श्रीफलं सम्पद्यत इति श्रुत्वा कश्चिच्छात्र आदौ प्रथममेव शेषजीवनोपायपरिहारेण तत्परीक्षालग्नो रत्नपरीक्षायामादरणाद् ('चुक्को ततो सव्व'त्ति भ्रष्टस्ततः) सर्वस्मात् ग्रासाच्छादनादेरपि ॥ ८९६ ॥ एवमेव 'ध्यानान्मोक्षः सम्पद्यते' इत्येतद् निशम्य समाकर्ण्य प्रथमं तु प्रथममेव शेषगुरुविनयशास्त्राभ्यासादिविहितानुष्ठानपरिहारेण तल्लग्नो ध्यानलग्नः, किं पुना रत्नपरीक्षालग्नश्छात्र इत्यपिहुशब्दार्थः, 'चुक्कइ'त्ति भ्रस्यति नियमादुचितस्य सर्वस्योचितात् सर्वस्मादित्यर्थः । अयमत्राभिप्रायो, यथा सम्पूर्णभोजनाच्छादनादिसौख्यस्य पुंसो विशेषविभवाकाङ्क्षायां रत्नपरीक्षणमुपपन्नं स्यात्, तथा साधोः शिक्षितनि-

खिलसाधुसमाचारस्य सम्यगभ्यस्तधर्मध्यानशुक्लध्यानयोग्यसूत्रार्थस्य शेषविहितानुष्ठानाबाधया प्रागुक्तमेव ध्यानमिति श्रमणोपासकानामपि शेषविहितानुष्ठानाबाधया समुचितसमये युक्तमेव नमस्कारादिध्यानमिति ॥ ८९७ ॥ ततः शुद्धधर्मदेशना सूरिणा कृता साधुश्रावकधर्मप्रतिपादनरूपा । परिणमनं देशनायाः सम्पन्नम् । अणुव्रतादिग्रहणं च तया कृतम् । इत्येवं ज्ञानी गीतार्थः कल्याणं भद्रं सर्वेषां स्वस्य परेषां च प्रायशः करोतीति ॥ ८९८ ॥

अथ द्वितीयज्ञातं गाथादशकेन भावयति;—

कर्णदुर्बलनृपोदाहरणम्—

संमुच्छिमपाओ सवणदुब्बलो चेव कोइ रायत्ति। उत्तमधम्माजोग्गो सड्ढो तह कुपरिवाओ य ॥८९९॥
रिसिमित्तदंसणेणं आउट्टो पूयदाणनिरओत्ति। अण्णापोहाहिगरणकह विपरिणओ य मुक्खत्ति॥९००॥
गीयनिवेयणमागम तब्भावावगम पुच्छ किं तत्तं। अइगंभीरं साहह जइ एवं सुणसु उवउत्तो॥९०१॥
सत्थिमईए माहणधूया सहिया विवाहभेओत्ति। सुत्थासुत्थे चिंता पहुणगमणे विसाओत्ति ॥ ९०२ ॥
पुच्छा साहण पावा दूहव मा कुण करेमि ते गोणं। मूलिगदाणं गमणं तीए अप्पत्तिय पओगो॥९०३॥
गोणत्तं विद्दाणा गोमीलणमन्नपासणण्णाए। कहणं मणुओ तीए कह पुण मूलाए सा कत्थ ॥ ९०४॥
णग्गोहतले सवणं णियत्तणा चिंत सवचरणंति। पत्ता मणुओ एवं इह एसा धम्ममूलत्ति ॥ ९०५॥

ता ओहेणं इहयं उचियत्तेणमविरोहओ जत्तो। कायव्वो जह भव गोणविगमओ जीवमणुयत्तं ॥ ९०६ ॥
तोसा सासणवण्णो पूजा भत्तीए वीजपक्खेवो। एवं णाणी वाहुल्लओ हियं चेव कुणइत्ति ॥ ९०७ ॥
एयारिसओ लोओ खेयण्णो हंदि धम्ममग्गम्मि। वुद्धिमया कायव्वो पमाणमिइ ण उण सेसोवि॥९०८॥

संमूर्च्छिमप्रायोऽसंज्ञितुल्यो युक्तायुक्तविवेचनासहोऽत एव श्रवणदुर्वलो यत्किञ्चनश्रुतग्राही, चेवेति समुच्चये, कोऽपि राजा आसीदिति। तथोत्तमधर्मायोग्यो विभक्तरूपदेवधर्म्मादिप्रतिपत्त्यसहिष्णुः प्रकृत्या श्राद्धो धर्मश्रद्धालुः, तथा कुपरिवारश्च दुःशिक्षितपरिवारानुगतश्च ॥ ८९९ ॥ स चान्यदा मुग्धधर्मश्रद्धालुतया ऋषिमात्रदर्शनेन तथाविधवठरजैनतपोधनानलोकनेन आवृत्त आक्षिप्तः सन्, तं प्रति पूजादाननिरतोऽभूत्। तत्र पूजाऽभ्युत्थानादिप्रतिरूपा, दानं च वस्त्रपात्रादिवितरणमिति। तेन च ऋषिणा कदाचित् तदग्रतः अन्यापोहः शाक्यादितीर्थान्तरीयनिरासः; तथा, अधिकरणकथा अधिकरणस्य त्रसस्थावरभूतोपमर्दरूपस्य कथा कृता, तत्र तन्निरासः, यथैते सन्मार्गविद्वेषिणः कुमार्गपुरस्कारिणश्च वर्त्तन्ते। अधिकरणकथा च नैतेषां त्रसस्थावरजीवपरिज्ञानं, तद्रक्षणोपायश्च कश्चिदस्तीति। एतच्च श्रुत्वासौ विपरिणतश्च तं प्रति विरक्तमानसः पुनः संवृत्तः, मूर्खोऽयं य इत्थं परदर्शनगोचरमत्सरभरपरवशो वर्त्तत इति कृत्वा ॥ ९०० ॥ तेन च साधुना गीतनिवेदनं गीतार्थसूरिनिवेदनं कृतम्। यथाऽसौ राजाऽस्मत्प्रज्ञापनाया विपरिणत आस्त इति। समये चागमस्तस्य सूरे राजान्तिके सम्पन्नः। ततस्तद्भावावगमस्तस्य राज्ञः सम्बन्धिनो भावस्य परिज्ञानमभूत्। सूरेः समये

च राज्ञा पृच्छा कृता, यथा—'भगवन्! किं तत्त्वम्?' इति । गुरुणा चोक्तमतिगंभीरं तत्त्वं स्वयमेव ज्ञातुमशक्यमित्यर्थः । स प्राह—साधयत कथयत यद्येवमतिगम्भीरं तथा ज्ञातुमशक्यम् । गुरुः—शृणूपयुक्तः सन् ॥ ९०१ ॥ स्वस्तिमत्यां पुरि ब्राह्मणदुहिता काचित् । तस्याश्च सखिका भूता । तयोश्च कालेन भिन्नयोः स्थानयोर्विवाहाद् भेदः सम्पन्नः । इति प्राग्वत् । अन्यदा च ब्राह्मणदुहितुः सुस्थासुस्थे सौख्ये दौःख्ये चेत्यर्थः सखीगोचरे चिन्ताऽभूत् । ततः स्वयमेव प्राघुर्णगमने प्राघुर्णकभावेन तदन्ते गमने कृते विषादस्तस्यास्तया दृष्ट इति ॥ ९०२ ॥ ततः पृच्छा विषादनिमित्तविषया तया कृता । सख्या च साधनमारब्धं, यथा—पापाऽहं यतो दुर्भगा पत्युर्वर्त्ते इति । तया चोक्तं—मा कुरु खेदं, करेमि ते तव पतिं गामनड्वाहम् । ततो मूलिकादानं कृत्वा गमनं निजस्थाने ब्राह्मणपुत्र्याऽकारि । ततस्तया सख्याऽप्रीत्या यथाऽहं चिरकालमनेनापमानितेत्यभिप्रायेण प्रयोगश्चूर्णादिव्यापाररूपः तया मूलिकायाः पत्यौ कृतः ॥९०३॥ अचिन्त्यो हि मणिमन्त्रौषधीनां प्रभाव इति गोत्वं भर्त्तुः समजनि । तं च तथाविधमालोक्य सा विद्राणा विषण्णा, यथा—कथमयं पुनः पुमान् भविष्यतीति । ततस्तया बहिश्चारिचरणार्थं गवां मध्ये तस्य मीलनं कृतम् । स्वयं च पृष्ठलग्ना भ्राम्यतीति । अन्यदा चानेन केनचिद् विद्याधरयुग्मेन वटशाखावलम्बिना दर्शनं तस्य कृतम् । तेन च तस्मिन् कथनं सहचर्याः कृतं विद्याधरेण, यथैष मनुजः सन् वृषभतया वृत्तो वर्त्तते । ततस्तया पृष्टः कथमयं पुनरपि मनुजो भविष्यतीति । स प्राह—मूलया । विद्याधरी—इयं मूला कुत्र तिष्ठतीति ॥ ९०४ ॥ विद्याधरः—न्यग्रोधतलेऽस्यैव पादपस्य मूले । इत्युक्त्वा विद्याधरयुग्मं तिरोऽभूत् । अस्य च समग्रस्यापि वृत्तान्तस्य गोपत्न्याधःस्थितया श्रवणमकारि । तदनुगृहगमनादेर्निवर्त्तना

कृता । चिन्ता—कथमियं मूला प्राप्स्यते ? । ततः सर्वचरणं कारयितुमारब्धोऽसौ तया । इत्येवं प्राप्ता मूला । तन्न-
क्षणाच्च मनुजः समजनीति । एवमनेन न्यायेनेह गम्भीरतत्त्वविचारे प्रस्तुते सत्येषा धर्ममूला विपर्यस्तज्ञानरूपपशुभाव-
निवर्त्तनक्षमा लभ्या इति ॥ ९०५ ॥ तत् तस्मादद्यापि देवगुरुधर्माणामनेकधा लोकवृत्तानां सम्यक्परिज्ञानाभावे सति
ओघेन सामान्येन सर्वदेवताराधनरूपेणेह धर्मतत्त्वे साध्ये, उचितत्वेन यो देवादिर्यावत्याः प्रतिपत्तेर्योग्य इत्येवंरूपेण'
अविरोधतः शिष्टलोकरूढविभवोपार्जनादिन्यायानतिक्रमेण, यत्नः कर्त्तव्यः । तथा, यथा भवतो गोत्वविगमतः संसा-
रित्वरूपगोभावह्रासेन जीवमनुजत्वं केवलजीवलक्षणं मानुष्यमाप्यत इति ॥ ९०६ ॥ ततस्तोपात् तस्य राज्ञः प्रमोदा-
'दहो! महद् माध्यस्थ्यमित्येषाम्' इत्येवंलक्षणात् शासनवर्णो जैनदर्शनप्रशंसारूपः सम्पन्नः । पूजा च गौरवरूपा शास-
नस्यैव कृता । तया च दर्शनगोचरया भक्त्या वीजप्रक्षेप आत्मक्षेत्रे राज्ञा विहितः । एवं प्रागुक्तगीतार्थाचार्यवत् ज्ञानी
वाहुल्यतो हितमेव कुरुते । इति प्राग्वत् ॥ ९०७ ॥ यत एवं ततः 'एयारिसओ' इत्यादि । एतादृशश्च तादृश एव
निरूपिताचार्य सदृशो लोकः खेदज्ञो निपुणो । हंदीति पूर्ववत् । धर्मे श्रुतचारित्राराधनलक्षणे बुद्धिमता नरेण कर्त्तव्यः
प्रमाणं निर्णयहेतुः । इत्यस्मादगीतार्थप्रमाणकरणानर्थभावाद् हेतोर्न पुनः शेषोऽपि तत्सदृशाकारधारकोऽपि, आका-
रसाम्येऽपि भावानां परस्परं चित्रशक्तित्वेन भेदात् ॥ ९०८ ॥ आह—यद्येवमल्प एव लोकः प्रमाणीकर्त्तव्यः स्यात्,
तथा चाल्पलोकपरिगृहीतत्वेन धर्मो नात्यर्थमादेयतां नीतो भवेदिति मनसि परिभावयतो भव्यान् शिक्षयन्नाह;—

वहुजणपवित्तिमेत्तं इच्छंतेहिं इहलोइओ चेव । धम्मो ण उज्झियव्वो जेण तहिं वहुजणपवित्ती ॥९०९॥

वहुजनप्रवृत्तिमात्रं गतानुगतिकरूपं लोकरूढिमेवेच्छद्भिरिह धर्मचिन्तायां लौकिकश्चैव लोकरूढ एव धर्मो हिमपथज्वलनप्रवेशभृगुपातादिलक्षणो नोज्झितव्यः, येन तत्र धर्मे वहुजनवृत्तिलक्षकोट्यादिसंख्यलोकसमाचाररूपा दृश्यते॥९०९॥

ता आणाणुगयं जं तं चेव बुहेण सेवियव्वं तु। किमिह बहुणा जणेणं हंदि ण सेयत्थिणो बहुया॥९१०॥

तत् तस्मादाज्ञानुगतं सर्वज्ञप्रवचनप्रतिबद्धं यदनुष्ठानं तदेव मोक्षाभिलाषिणा बुधेनोत्तमप्रकृतिना पुरुषेण सेवितव्यम्। तुःपादपूरणार्थः। किमिह धर्मकरणे बहुना जनेन स्वच्छन्दचारिणा लोकेन प्रमाणीकृतेन? हन्दीति पूर्ववत्। न श्रेयोऽर्थिनो निर्वाणाभिलाषिणो बहवो जना यतः ॥ ९१० ॥ एतदेव भावयति;—

रयणत्थिणोऽतिथोवा तद्दायारोवि जह उ लोयम्मि। इय सुद्धधम्मरयणत्थिदायगा दढयरं णेया॥९११॥

रत्नार्थिनः पद्मरागपुष्परागादिप्रस्तरखण्डाभिलाषिणोऽतिस्तोकाः पञ्चषादिरूपाः, तद्दातारोऽपि रत्नविक्रेतारोऽपि यथा तु यथैवातिस्तोका लोके घृततैलधनधान्यादिवाणिज्यकारिणि जने। इत्येवं शुद्धधर्मरत्नार्थिक्रायका निर्वाणावन्ध्यकारणसम्यग्दर्शनादिशुद्धधर्मरत्नार्थिनो भव्यजीवाः, तद्दायकाश्च गुरवः स्वभावत एव भवोद्विग्ना लब्धागमरहस्याः, अत एव मोक्षमार्गैकरतयो दृढतरमत्यर्थं ज्ञेया अतिस्तोका इति ॥ ९११ ॥ अत्र हेतुमाह;—

बहुगुणविहवेण जओ एए लब्भंति ता कहमिमेसु। एयदरिद्दाणं तह सुविणेवि पयट्टई चिंता॥९१२॥

वहुभिर्गुणैरक्षुद्रताभिः, वहुना च विभवेन धनेन धान्यादिसम्पत्तिरूपेण यत एतानि रत्नानि शुद्धधर्मश्च लभ्यन्ते,

बहुभिर्गुणैर्धर्मो लभ्यते, विभवेन तु बहुना रत्नानीत्यर्थः । ततः कथमेतेषु रत्नेषु धर्मे चैतद्दरिद्राणां बहुगुणविभवशून्यानां तथा गुणरत्नस्पृहाप्रकारेण स्वप्नेऽपि निद्रायमाणावस्थायामपि प्रवर्त्तते चिन्ता, सर्वचिन्तानां प्रायः स्वप्नास्यनुसारेण लोके प्रवृत्तिदर्शनात् ॥ ९१२ ॥ एतदेव सविशेषं भावयति;—

धण्णाइसु विगइच्छा वत्थहिरण्णाइएसु तह चेव । तच्चिंताए विमुक्का दुहावि रयणाण जोगत्ति॥९१३॥

धान्यादिषु धान्ये शालिगोधूमादौ, आदिशब्दाद् महिष्यादिषु च विगतेच्छा उपरतवाञ्छाः, तथा वस्त्रहिरण्यादिकेषु वस्त्राणि चीनांशुकादीनि, हिरण्यं घटितकनकादि, आदिशब्दादन्यविचित्रवस्तुग्रहः, ततस्तेषु तथा चैव विगतेच्छा एव; अत एव तच्चिन्ता धान्यादिग्रहणविक्रयबुद्धिस्तया विमुक्ता विकला द्विधापि रत्नानां योग्याः धर्मरत्नस्य द्रव्यरत्नानां चार्हा भवन्तीत्यर्थः । इति प्राग्वत् ॥ ९१३ ॥ अधुना व्यतिरेकमाह;—

जे पुण थेवत्तणओ एएसुं चेव अविगएच्छत्ति । ते एयाण अजोग्गा अइणिउणं चिंतियव्वमिणं॥९१४॥

ये पुनः पुण्यविकलाः स्तोकत्वतस्तुच्छत्वेन धनादीनामेतेष्वेव धान्यादिष्वविगतेच्छास्तदभिलाषिणः, इति पूर्ववत्, ते पुरुषा एतेषां द्रव्यरत्नानां धर्मरत्नस्य चायोग्या वर्त्तन्ते । अतिनिपुणं सूक्ष्माभोगसंगतं यथा भवत्येवं चिन्तयितव्यमालोचनीयमिदं पूर्वोक्तं वस्त्विति ॥ ९१४ ॥ अथ पूर्वगाथोद्दिष्टं गुणविभवं धर्मरत्नार्थिनां धान्यादिरूपतया परिकल्प्य निदर्शयन्नाह;—

अक्खुद्दाई धण्णाइया उ वत्थाइया उ विण्णेया । मज्झत्थाई इइ एक्कवीसगुणजोगओ विहवो ॥ ९१५ ॥

अक्षौद्यादयोऽक्षौद्यमक्षुद्रतां, आदिशब्दाद् रूपवत्त्व–सौम्याकृतित्व–जनप्रियत्वाऽक्रूरत्वाऽभीरुत्वाऽशठत्व–दाक्षिण्य–लज्जालुत्व–दयालुत्वग्रहः । ततोऽक्षौद्यमादिर्येषां दशानां गुणानां ते तथा । किमित्याह—धान्यादयो वर्त्तन्ते धान्यधनादिकल्पा इत्यर्थः । तुः पूर्ववत् । वस्त्रादयस्तु विज्ञेया माध्यस्थ्यादयः । वस्त्रादिकल्पा माध्यस्थ्यादय एकादशगुणा इत्यर्थः । अत्र माध्यस्थ्यं मध्यस्थवृत्तित्वं । आदिशब्दात् सौम्यदृष्टित्व–गुणरागित्व–सत्कथासुपक्षयुक्तत्व–दीर्घदर्शित्व–विशेषज्ञत्व–वृद्धानुगामित्व–विनीतत्व–कृतज्ञत्व–परहितार्थकारित्व–लब्धलक्षत्वग्रहः । इत्येवमेकविंशतिगुणयोगतो धार्मिकस्य गुणविभवो भावनीयः । यथा हि पूर्वं धान्यादिगुणप्राप्तौ कुटुम्बनिर्वाहहेतुभूतायां, पश्चाद् वस्त्रादिप्राप्तौ च सत्यां रत्नवाणिज्यं कुर्वन् व्यवहारी समभिलषितसिद्धसिद्धिभावेन सर्वांगकल्याणभाग् भवति, तथाऽक्षौद्यादिगुणयोगेन प्राक्, पश्चाद् माध्यस्थ्यादिगुणयोगतः परिपूर्णैकविंशतिगुणयोगविभवेन शुद्धधर्मरत्नप्राप्तियोग्यो भवतीति ॥ ९१५ ॥ ननु यदि पूर्वोक्तैकविंशतिगुणविभवयोगेन धर्मरत्नाधिकारिणो निरूप्यन्ते, तत् किमेकादिगुणहीना अनधिकारिण एवेत्याशंक्याह;—

पायद्धगुणविहीणा एएसिं मज्झिमा मुणेयव्वा । एत्तो परेण हीणा दरिद्दपाया मुणेयव्वा ॥ ९१६ ॥

पादेनार्धेन च प्रमितैर्गुणैर्विहीनाः प्राणिन एतेषां गुणानां मध्याद् मध्यमाः, परमध्यमा जघन्याश्च ज्ञेया ज्ञातव्याः । इतो विभागत्रयात् परेण हीना दरिद्रप्रायाः पूर्वोक्तगुणाधानापेक्षया निर्धना मुणितव्याः, न ते शुद्धधर्मरत्नयोग्या इत्यर्थः ॥ ९१६ ॥ एतदेव भावयति;—

जह ठिइणिबंधणेसुं धम्मं कप्पिंति मूढगा लोया । तह एएवि वरागा पायं एवंति दट्ठवा ॥ ९१७॥

यथा येन प्रकारेण स्थितिः शरीरादिनिर्वहणं, तन्निबन्धनेपु तत्कारणेपु वापीकूपतडागादिपु क्रियमाणेपु धर्मं सुगति-फलं सुकृतं कल्पयन्ति मूढका निर्वाणमार्गमजानाना लोका द्विजातितथाविधा जनाः, तथैतेऽपि गुणदारिद्र्यभाजो जीवा लोकोत्तरमार्गमवतार्यमाणा अपि वराकाः कृपास्पदतामागताः प्रायो बाहुल्येन यत्र तत्रैव बहुलोकपरिगृहीते कुतीर्थगमनादौ धर्मकल्पनाकारिणः, एवं पूर्वोक्तमूढलोकवत् । इतिः पूरणे द्रष्टव्यः ॥ ९१७ ॥ एतदेव दृष्टान्तेन भावयति;—

एएणं चिय कोई राया केणावि सूरिणा सम्मं । णाएणमेयदिट्ठी थिरीकओ सुद्धधम्मम्मि ॥ ९१८ ॥

एतेनैव यथा रत्नार्थिनः स्तोका इत्यनेन कश्चिद् राजा केनापि सूरिणा सम्यग् यथावद् ज्ञातेन दृष्टान्तेन, एतद्दृष्टि-र्बहुजनपरिगृहीतो धर्मः प्रमाणमित्येवं पश्यन्, स्थिरीकृतः शुद्धधर्मे स्तोकतरविवेकिलोकपरिगृहीते॥९१८॥एतदेव भावयति;—

नयरं पवेसिऊणं सागेंधणधण्णमाइठाणाइं । बहुगाइं दंसिऊणं रयणावणदंसणेणं तु ॥ ९१९ ॥

नगरं प्रतीतरूपमेव प्रवेश्यावतार्य शाकेन्धनधनधान्यादिस्थानानि बहुकानि प्रभूतानि दर्शयित्वा रत्नापणदर्शनेन तु अतिस्तोकरत्नवाणिज्यहट्टदर्शनेनैव—यथा हि महाराज! अत्र तव नगरेऽतिबहूनि शाकेन्धनादिव्यवहारस्थानानि, अतिस्तोकानि रत्नवाणिज्यस्थानानि, तथैव शुद्धधर्मग्राहिणोऽत्र नगरस्थानीये जने अतिस्तोका इतरे त्वतिभूरय इति ॥ ९१९ ॥

यद्येवं ज्वरहरतक्षकचूडारत्नालङ्कारवद् दुष्करः शुद्धधर्मस्तत्किं तस्योपदेशेन ? इत्याशंक्याह;—

णय दुक्करं तु अहिगारिणो इहं अहिगयं अणुट्ठाणं। भवदुक्खभया णाणी मोक्खत्थी किं ण करेइ ?॥९२०॥

नच नैव दुष्करं दुरनुष्ठेयं, तुरेवकारार्थः, अधिकारिणो मोक्षं प्रति बद्धस्पृहस्येहाधिकृतं शुद्धधर्माराधनारूपमनुष्ठानं सर्वसावद्यविरमणरूपम् । कुतः, यतः भवदुःखभयाज्जातिजरामरणादिसंसारोद्वेगाद्, ज्ञानी निश्चितहेयोपादेयविभागो मोक्षार्थं किं न करोति? अपि तु शक्त्यनुरूपं तत्साधकतया निश्चितं सर्वमपि ॥ ९२० ॥ एतदेव भावयति;—

भवदुक्खं जमणंतं मोक्खसुहं चेव भाविए तत्ते। गरुयंपि अप्पमायं सेवइ णउ अण्णहा णियमा ॥ ९२१ ॥

भवदुःखं नरकतिर्यगादिजन्मस्वशर्मलक्षणं यद्यस्मादनंतमनवधि, अनाद्यनंतत्वाच्च संसारस्य; मोक्षसुखं चैवापवर्गसुखमप्यनन्तमेव, अनागतकालप्रमाणत्वात् । एवं भाविते तत्त्वे दुःखसुखस्वरूपलक्षणे गुरुकर्मभिः संसाराभिनन्दिभिः स्वप्नेऽप्यनध्यवसेयं अप्रमादं निद्राविकथादिप्रमादपरिवर्जनरूपं सेवतेऽधितिष्ठति, न त्वन्यथोक्तरूपतत्त्वज्ञानाभावे नियमादवश्यम्भावेन । अन्यत्राप्युक्तं—"भवस्वरूपविज्ञानात्तद्विरागाच्च तत्त्वतः । अपवर्गानुरागाच्च स्यादेतन्नान्यथा क्वचित् ॥१॥" ॥ ९२१ ॥ एतत्समर्थनायैवाह;—

इह तेल्लपत्तिधारगणायं तंतंतरेसुवि पसिद्धं । अइगंभीरत्थं खलु भावेयव्वं पयत्तेण ॥ ९२२ ॥

इह गुरुकाऽप्रमादसेवायां तैलपात्रीधारकज्ञातं तन्त्रान्तरेऽपि दर्शनान्तरशास्त्रेष्वपि प्रसिद्धं अतिगम्भीरार्थं महामतिगम्यं, खलुर्वाक्यालङ्कारे, भावयितव्यं प्रयत्नेन ॥ ९२२ ॥ एतदेव गाथानवकेन दर्शयति;—

सड्ढो पण्णो राया पायं तेणोवसामिओ लोगो । णियनगरे णवरं कोति सेट्ठिपुत्तो ण कम्मगुरू ॥१२३॥
सो लोगगहा मण्णइ हिंसंपि तहाविहं ण दुट्ठंति । हिंसाणं सुहभावा दुहावि अत्थं तु दुद्देयं ॥ १२४ ॥
अपमायसारयाए णिव्विसयं तह जिणोवएसंपि । तक्खगफणरयणगयं सिरत्तिसमणोवएसंव ॥ १२५ ॥
तस्सुवसमणणिमित्तं जक्खो च्छत्तो समाणदिट्ठित्ति । णिउणो कओ समप्पिय माणिक्कं सागओ तत्तो१२६
अवरो रायासण्णो अहंति परिवोहगो असमदिट्ठी । कालेणं वीसंभो तओ य मायापओगोत्ति ॥ १२७ ॥
णट्ठं रायाहरणं पउहगासिट्ठंति पउरघरलाभे । माहण पच्छित्तं बहुभयमेवमदोस तहवित्ति ॥ १२८ ॥
जक्खब्भत्थण विण्णवण ममत्थे तं णिवं सुदंडेण । तच्चोयण परिणामो विण्णत्ती तइलपत्ति वहो॥१२९॥
संगच्छण जहसत्ती खग्गधरुक्खेव छणणिरूवणया । तल्लिच्छ जत्तनयणं चोयणमेवंति पडिवत्ती ॥ १३० ॥
एवमणंताणं इह भीया मरणाइयाण दुक्खाणं । सेवंति अप्पमायं साहू मोक्खत्थमुज्जुत्ता ॥ १३१ ॥

श्राद्धः सर्वज्ञदर्शनश्रद्धालुः प्राज्ञः स्वभावत एव परोपकारोपायप्रवीणः कचिद् नगरे जितशत्रुनामा राजाऽभूत् । प्रायो बाहुल्येन, तेन राज्ञा दानसन्मानादिभिरुपायैः सन्तोषमानीयोपशामित उपशममानीतो जिनशासनं प्रति सानुरागो

विहित इत्यर्थः, लोकोऽमात्यश्रेष्ठिप्रभृतिको निजनगरे । नवरं केवलं कश्चित् श्रेष्ठिपुत्रो न शकित उपशामयितुम् । कीदृशः सन्नित्याह—कर्मगुरुर्बहलमिथ्यात्वतमः पटलसमाच्छादितशुद्धबोधसम्पादकपरिणाम इति ॥ ९२३ ॥ सो इत्यादि । स श्रेष्ठिपुत्रो लोकग्रहात् संसारमोचकनामकपाखण्डिकसंसर्गलग्नभ्रमाद् मन्यते हिंसामपि प्राणव्यपरोपणरूपां, सर्वेषां तदन्येषामास्तिकानामेकान्ततोऽनभिमतां तथाविधां दुःखितसत्त्वगोचरां न नैव दुष्टां दारुणपरिणामां, किं तु कल्याणावहामेव । इति प्राग्वत् । कुत इत्याह—'हिंसाणं सुहभावा' इति हिंस्यानां हिंसनीयानां हिंस्राणां च हिंसकानां सुखभावाच्छुभभावाच्च । तत्र हिंस्यानां हिंसाकालप्रवृत्तपीडानुभवेन प्राग्भवोपात्तासद्वेदनीयनिर्जरणाद् भवान्तरे सुगतिलाभेन सुखभावः । अन्येषां च दुरन्तदुःखनिम्नगातस्तदुत्तारणकरणेन परोपकारसम्भवाच्छुभस्य सुकृतलक्षणस्य लाभः । इति निरवद्यमेव दुःखितस्य व्यपरोपणम् । तथा द्विधापि द्वाभ्यामपि हेतुभ्यां क्लेशोपार्जनमूर्च्छात्यागदुष्करत्वलक्षणाभ्यामर्थं त्वर्थं पुनर्दुर्देयं मन्यते । ततः सुगत्यर्थिनां निरूपितनीत्या हिंसैव कर्त्तुमुचिता, न पुनरन्यो धर्मो दानादिरिति ॥ ९२४ ॥ अप्रमादसारतया अप्रमादः प्रमादाभावः सारो यत्र तत्तथा तद्भावस्तत्ता तया निर्विषयं निर्गोचरं, तथेति समुच्चये, जिनोपदेशमपि सर्वज्ञप्रज्ञापनामपि मन्यते, किं पुनः प्रज्ञापकान्तरोपदिष्टमर्थमित्यपिशब्दार्थः । कथमिवेत्याह—तक्षकफणरत्नगतं तक्षकस्य महानागस्य फणारत्नं तक्षकफणरत्नं तद्गतं करणीयत्वेन तद्विषयं, शिरसोऽर्त्तिः पीडास्तस्याः शमने उपदेशः शिरोर्त्तिशमनोपदेशस्तमिव । यथा केनचिच्छिरःपीडाकरालितेन कश्चिद् भणितो यथा महती मम शिरःपीडा समुद्भूता वर्त्तते, किं क्रियतामिति? तेन चोक्तम्—तक्षकफणरत्नालङ्कारो गले बध्यतां, येन सद्य एव पीडोपशमः सम्पद्यते ।

तैलपात्रीधारकज्ञातम्—

यथासौ दुष्करत्वेन निर्विषय उपदेशः, तथायमप्रमत्तोपदेशः जिनोक्तो निर्विषय एव ममाभासत इति परिभावयति स श्रेष्ठि-
सूनुः ॥ ९२५ ॥ ततः परिभावितं राज्ञा नैष प्रदीपनकवदुपेक्षितुं युक्तः । इति तस्योपशमनिमित्तं जैनधर्मप्रतिबोधनार्थं
यक्षो नाम च्छात्रो विद्यार्थितया गुरुणा सह भ्राम्यति आतपनिवारणार्थं छत्रवान्, समाना सम्यग्भावेन कृत्वा दृष्टिस्त-
त्त्वश्रद्धानमस्येति समानदृष्टिरित्यर्थः इत्यस्मात्कारणान्निपुणो जीवादिषु पदार्थेषु कृतो राज्ञैव । समर्पितं माणिक्यं निज-
मुद्रारत्नरूपम् । अनुस्वारलोपः प्राकृतत्वात् । स यक्षच्छात्र उपलब्धराजाभिप्रायः सन्नागतो राजसमीपाद् दूरीभूतस्तद-
नन्तरम् ॥ ९२६ ॥ श्रेष्ठिसुतसमीपं गत्वा बभाण'—अन्यो जैनमतवासितांतःकरणः कोऽपि राजाऽऽसन्नो वर्त्तते, अहं
पुनः प्रतिबोधको लग्नजैनदर्शनग्रहोत्तारकारी, असमदृष्टिर्नृपेण सह वर्त्ते इति कश्चिन्मयि विश्रम्भरसः समस्ति, समानशी-
लव्यसनयोरेव विश्रम्भरससम्भवात् । यदवाचि;—"मृगा मृगैः संगमनुव्रजन्ति गावश्च गोभिस्तुरगास्तुरंगैः । मूर्खाश्च
मूर्खैः सुधियः सुधीभिः समानशीलव्यसनेषु सख्यम् ॥ १ ॥" कालेन तु गच्छता विश्रम्भो विश्वासः समजनिश्रेष्ठिसूनो-
श्छात्रे । ततश्च मायाप्रयोगः प्रागेव राजार्पिततन्माणिक्यस्य तदाभरणमध्ये तस्याजानतो निक्षेपलक्षणः कृतस्तेन । इति
प्रागवत् ॥ ९२७ ॥ प्रवर्त्तितश्च पुरमध्ये प्रवादो, यथा—नष्टं राजाभरणम् । पटहको निष्कासितो, यथा—कथयतु येन
दृष्टं श्रुतं वा तदिति । ततः केनाप्यशिष्टमिति कृत्वा 'पउरघर'त्ति पौरगृहेषु प्रत्येकं निभालयितुमारब्धेषु लाभे श्रेष्ठिसु-
तरत्नकरंडिकामध्ये निक्षिप्तस्य राज्ञो माणिक्यस्यावाप्तौ जातायां स दण्डपाशिकलोकेन हन्तुमारब्धः । भणितं च यक्षेण—
मा हन मा घातयतैनं प्रायश्चित्तमापन्नमिदमस्य, शुद्धिश्चास्य परिभाव्य करिष्यते । ततो वहु भूरि भयमस्य जज्ञे । न

ज्ञायते केनापि प्रकारेण शुद्धिर्भविष्यति । ततः श्रेष्ठिसुतेन परिभावितं,—यथैवं राजमाणिक्यापहारद्वारेण या दोषसम्भावना तामपेक्ष्याऽदोषोऽहं वर्त्ते, तथापि किं करोमीत्येवंलक्षणेन प्रकारेण ॥ ९२८ ॥ यक्षाभ्यर्थना तेन कृता, विज्ञापय ममार्थं मन्निमित्तं तं नृपं राजानं, यथा—सुदण्डेन सुकुमारेण केनचिद्दण्डेन निगृह्य मां मुञ्चतेति । ततो यक्षेण तत्प्रेरणा कृता, यथा—शिक्ष्यसे शरीरनिग्रहमन्तरेण यदन्यत् ते प्रायश्चित्तम्, अहं दापयिष्यामि तत् कर्तुमिति । तेनाभाणि—बाढमिति । एवं परिणामो लब्धस्तस्यानेन । तदनुविज्ञप्तिः कृता । राज्ञा चोचे—तैलपात्री भृतोभयकरगृहीता नगरमध्ये भ्रमणीया, यदि पुनस्तत्तैलविन्दुरेकोऽपि पतति तदा तस्य निश्चितो वधो विधेय इति ॥ ९२९ ॥ 'संगच्छण'त्ति अभ्युपगमस्तेन जीवितार्थिनाकृतो, यथा—अहं यथाशक्त्यमुमर्थं साधयिष्यामि । एवं प्रतिपन्ने खड्गधरास्तस्य चतसृष्वपि दिक्षु निरूपिताः, यथा—अयमस्मिन्नर्थे प्रमादं करोति तदाऽतीव निग्रहणीय इति । ततस्तस्यास्तैलभृतायाः पात्र्या उत्क्षेप उत्पाटनं कृतं तेन । राज्ञा च तच्चित्तव्याक्षेपार्थं क्षणस्योत्सवस्य निरूपणा सर्वत्र त्रिकचतुष्कचत्वरादिषु प्रारब्धा । तल्लिप्सया जीवितवाञ्छया यत्ननयनं तस्यास्तैलभृतायाः पात्र्या यत्नेन कायिकवाचिकमानसव्याक्षेपपरिहारेण राजपदान्तिकं यावन्नयनं कृतम् । ततस्तस्मिन्नत्यन्तदुष्करेऽत एव केनाप्यनध्यवसेये वस्तुनि सम्पादिते राज्ञा प्रेरणं तस्य कृतं, यथा—समस्त्यप्रमादो दुष्करार्थविधायी, किमिति त्वं मुधा भणसि, यथा—न कश्चिदप्रमत्तः समस्तीति । तेन चैवमिति प्रतिपत्तिः कृता । प्रतिबोधितश्च धर्ममार्गे ॥ ९३० ॥ यथा त्वमेवं मरणमात्रभयात् दुष्करमप्रमत्तताभावमङ्गीकृतवान्, एवमनन्तानामपरिमाणानामिह भीतास्त्रस्ता मरणादिकानां दुःखानां सेवन्तेऽप्रमादमुक्तलक्षणं साधवो मोक्षार्थं मुक्तिनि-

मित्तं उत्सुका उद्यमवन्त इति ॥ ९३१ ॥ आह—यदि जरामरणादिभयाद् मोक्षार्थितयोपतिष्ठन्ते जीवास्ततः किं सर्वे भव्या अप्रमादसारं न प्रतिपद्यन्ते ? इत्याशंक्याह;—

अपरिणए पुण एयम्मि संसयाईहिं ण कुणइ अभवो । जह एयं गुरुकम्मो तहेव इयरोवि पवज्जं॥९३२॥

अपरिणते अङ्गाङ्गीभावलक्षणपरिणाममनागते पुनरेतस्मिन् जिनवचने संशयादिभिः संशयविपर्ययानध्यवसायैर्वैधुर्यमानीते न करोति न विधत्ते अभव्यो निर्वाणगमनानर्हो जन्तुर्यथैनं जिनोपदेशमिच्छाविषयभावानयनमात्रेणापि, गुरुकर्मा उदीर्णदृढचारित्रमोहः तथैवेतरोऽपि जन्तुः परिणतजिनवचन सर्वस्वोऽपि प्रव्रज्यामप्रमादरूपाम् ॥ अत एव पठ्यते;—
सम्मद्दिट्ठीवि कयागमोवि अइविसयरागसुहवसओ । भवसंकडम्मि पविसइ एत्थं तुह सुवई णायं ॥ १ ॥" ॥ ९३२ ॥

अथ प्रस्तुतं निगमयन्नाह;—

एवं जिणोवएसो उचियाविक्खाए चित्तरूवोत्ति । अपमायसारयाएवि तो सविसय मो मुणेयवो ॥ ९३३ ॥

एवं गुरुकर्मणां प्रव्रज्याप्रतिपत्त्यसहिष्णुत्वे सति जिनोपदेशः सर्वज्ञप्रज्ञापनारूपः उचितापेक्षया यो यत्प्रमाणस्योपदेशस्य योग्यस्तदपेक्षया चित्ररूपो नानारूपतया प्रवर्त्तते । इति प्राग्वत् । अप्रमादसारतायामपि अप्रमादः सारः करणीयतया यत्र जिनोपदेशे स तथा तस्य भावस्तत्ता तस्यामपि; तत्तस्मात् सविपयः सगोचरो, 'मो' इति पूर्ववत्, मुणितव्यः। यदा हि जिनोपदेशश्चित्ररूपतया व्यवस्थितो प्रमादसारोऽपि, तदाऽपुनर्बन्धकादीन्निर्वाणमार्गप्रज्ञापनायोग्यानधिकृत्य

केचित्सामान्यदेशनायाः, केचित् सम्यग्दृष्टिगुणयोग्यप्रज्ञापनायाः, केचिद्देशविरतिगुणस्थानकार्हप्ररूपणायाः, केचि-
न्निर्धूतचारित्रमोहमालिन्या अप्रमत्ततारूपप्रव्रज्यादेशनाया योग्या इति नाविषयाऽप्रमत्तताप्रज्ञापना इति ॥ ९३३ ॥ अधुना
स्वकर्मगौरवदोषं परिहृत्य जिनोपदेशस्य दुष्करत्वादिकथनद्वारेणावधीरयतामाशातनाविधायिनां तदपरिज्ञानदोषमाह;—

गंभीरमिणं बाला तब्भत्ता म्होत्ति तह कयत्थंता। तह चेव तु मण्णंता अवमण्णंता ण याणंति ॥ ९३४ ॥

गम्भीरं दुरवगाहमिदं जिनवचनं बाला जडधियः, तस्य जिनवचनस्य भक्ता आराधकास्तद्भक्ताः किल वयमिति परि-
भावयन्तोऽपि; तथा, दुष्करत्वादिदोषोद्भावनप्रकारेण कदर्थयन्ता विराधयन्तः सन्तस्तमेव जिनोपदेशं मन्यमानाः
स्वाभिप्रायेण श्रद्दधानाः, तथाऽवमन्यमाना निर्विषयत्वकथनेनाशातयन्तो न जानन्ति नावगच्छन्ति परमार्थं जिनव-
चनस्य यथाशक्त्यानुरूपप्रवृत्त्या जिनवचनमिदमाराधनीयं भवतीति ॥ ९३४ ॥

साम्प्रतं साधुशब्दप्रवृत्तिनिमित्तस्य सद्भावाज्जिनवचनदुष्करत्वदोषं परिहरन्नाह;—

सिद्धीए साहगा तह साहू अण्णत्थओवि णिद्दिट्ठा । राहावेहाहरणा ते चेवं अत्थओ णेया ॥ ९३५ ॥

सिद्धेः कृत्स्नकर्मक्षयलक्षणायाः साधका निष्पादकाः, तथा तेनाप्रमत्तताविधानद्वारेण साधवो मुनयोऽन्वर्थतोऽप्यनु-
गतमर्थमाश्रित्य गुणनिष्पन्नाभिधानेनापीति यावद् निर्दिष्टा निरूपिताः शास्त्रेषु । तथा चोक्तं—'सम्यग्दर्शनज्ञानचारि-
त्रमयीभिः पौरुषेयीभिः शक्तिभिर्मोक्षं साधयन्तीति साधवः । राधावेधाहरणाद् वक्ष्यमाणात्, ते च साधव एवमप्रमाद-

मारा: सन्त: अर्थत: सामर्थ्याज्ज्ञेया: सिद्धिसाधकत्वेन । नह्यप्रमत्ततामन्तरेणान्या: काश्चित्पौरुषेय्यो मोक्षसाधिका: शक्तय: सन्तीति ॥ १३५ ॥ राधावेधाहरणमेव गाथासप्तकेनाह;—

इंदपुर इंददत्ते बावीस सुया सुरिंददत्ते य । महुराए जियसत्तू सयंवरो णिव्वुईए ओ ॥ १३६ ॥
अग्गियए पव्वयए बहुली तह सागरे य बोद्धव्वे । एतेगदिवसजाया सह तत्थ सुरिंददत्तेणं ॥ १३७ ॥
इंदउरसामिणो पुत्तवंति महुराहिवेण तो धूया । पट्ठवियत्ति सयंवरराहावेहेहेण वरमाला ॥ १३८ ॥
बावीसेहि ण विद्धा तेवीसइमेणमग्गियाइजया । अब्भासाओ विद्धा तेहिं परिपंथिगेहिंपि ॥ १३९ ॥
सो तज्जएण सइ उक्खयासिपुरिसदुग भीइओ गुरुणा । तह गाहिओ त्ति भेत्तुं जहट्ठ चक्के तओ विद्धा १४०
रायसुओ इह साहू अग्गियगाई कसाय पुरिसा उ । रागद्दोसा खोभे मरणं असइ भवावत्ते ॥१४१॥
रायसुया उ परीसह सेसा उवसग्गमाइया एत्थ । गाहण सिक्खा कम्मट्ठभेयओ सिद्धिलाभो उ ॥ १४२ ॥

एतदाहरणविस्तारार्थ: प्राक् चुल्लगवासगेत्यादिगाथाव्याख्यायां चक्रदृष्टान्ते प्रतिपादित इति संग्रहगाथाक्षरार्थो व्याख्यायते;—इन्द्रपुरे नगरे इन्द्रदत्तो नाम राजा । तस्य च द्वाविंशति: सुता: द्वाविंशतौ पत्नीषु । सुरेन्द्रदत्तश्च त्रयोविंशोऽमात्यपुत्रपुत्रीतनय: । मथुरायां जितशत्रू राजाऽभूत् । तेन च स्वयंवरो विवाहविशेषो निर्वृत्तै: पुत्रिकाया वितीर्ण्ण: ।

तुः पूर्ववत् ॥ ९३६ ॥ अग्निककः पर्वतको वहुली तथा सागरश्च बोद्धव्यः । एते एकदिवसजाताः सह तत्र सुरेन्द्रदत्तेन ॥ ९३७ ॥ इन्द्रपुरस्वामिनः 'पुत्रवान्' इति कृत्वा मथुराधिपेन ततस्तदनन्तरं दुहिता प्रस्थापिता । इतिः प्राग्वत् । तया च तत्रागतया 'सयंवर'त्ति स्वयंवरमण्डपे राधावेधेन सुरेन्द्रदत्तकृतेन रञ्जितया वरमाला प्रक्षिप्ता कण्ठे सुरेन्द्रदत्तस्येति गम्यते ॥ ९३८ ॥ द्वात्रिंशत्या श्रीमालिपुत्रप्रभृतिकया न विद्धा राधा, त्रयोविंशतितमेन सुरेन्द्रदत्तनाम्ना अग्निकादिजयात् सहजातंचटुलचेटकचतुष्कपरिभवादभ्यासाद् राधावेधस्य पुनःपुनरनुशीलनाद् विद्धा राधा । तैर्द्वाविंशत्या राजपुत्रैः परिपंथिकैरपि सद्भिः ॥ ९३९ ॥ स सुरेन्द्रदत्तस्तज्जयेन चेटकजयेन सदा सर्वकालमुत्खातासिपुरुषद्वयभीतितः समुद्गीर्णखड्गपुरुषद्वयभयात्, गुरुणा कलाचार्येण तथा ग्राहितः शिक्षितो राधावेधः । इतिः पूर्ववत् । भित्त्वा यथाऽष्ट चक्राणि ततो विद्धा राधा ॥ ९४० ॥ अथोपनयनमाह—राजसुतः सुरेन्द्रदत्तनामा इह साधुः, अग्निककादयः कषायाः क्रोधादयश्चत्वारः, पुरुषौ तु खड्गव्यग्रकरौ रागद्वेषौ, क्षोभे व्रतात् परिभ्रंशे मरणमसकृद् भवावर्त्ते ॥ ९४१ ॥ राजसूतास्तु परिषहा द्वाविंशतिः, शेषाः परिषलोका उपसर्गादयो ज्ञेयाः । अत्र व्यतिकरे इहादिशब्द उपसर्गभेदानामेव संग्रहार्थः । ग्राहणं राधावेधस्य शिक्षा ग्रहणासेवनारूपा बोद्धव्याः । कर्माष्टकभेदतश्चक्राष्टकभेदतुल्यात् सिद्धिलाभो निर्वृतिकन्यकालाभकल्पः सम्पद्यते । तुः पूर्ववत् ॥ ९४२ ॥ अधुना व्यतिरेकमाह;—

णो अण्णहावि सिद्धी पाविज्जइ जं तओ इमीए उ । एसो चेव उवाओ आरंभा वड्डमाणो उ ॥ ९४३ ॥

न नैवान्यथाप्यनन्तरोक्तक्रमवैपरीत्येनापि सिद्धिः सकलकर्मक्षयलक्षणा प्राप्यते यद्यस्माद्धेतोः, तत् तस्मादमुष्याः

सिद्धेस्त्वेष एव सदाऽप्रमत्तताभ्यसनलक्षण एवोपायः । कीदृगित्याह—आरम्भात् प्रव्रज्याप्रतिपत्तिकालादारभ्य वर्द्धमान उत्तरोत्तरगुणस्थानकारोहणक्रमेण । तुः पूर्ववत् ॥ ९४३ ॥ अत्र ज्ञातमाह;—

मग्गण्णुणो तहिं गमणविग्घ कालेण ठाणसंपत्ती। एवं चिय सिद्धीए तदुवाओ साहुधम्मो त्ति ॥९४४॥

मार्गज्ञस्य विवक्षितपुरसत्पथवेदिनस्तत्र तस्मिन्नेव वर्त्मनि 'गमणविग्घ'त्ति गमनं व्रजनमविघ्नेन व्याक्षेपनिबन्धनत्यागेन कुर्वाणस्य सतः कालेन यथा स्थानसम्प्राप्तिर्विवक्षितपुरसम्प्राप्तिर्भवति । एवमेव दृष्टान्तोक्तक्रमेण सिद्धेर्मुक्तेस्तदुपायः साधुधर्मः क्षान्त्यादिः । इतिः प्राग्वत् ॥ ९४४ ॥

एवंविहं तु तत्तं णवरं कालोवि एत्थ विण्णेओ । ईसि पडिवंधगो च्चिय माहणवणिरायणाएण ॥ ९४५ ॥

एवंविधमेव साधुधर्म एव सिद्धेरुपाय इत्येवंलक्षणं तत्त्वं न पुनरन्यत्, नवरं केवलं कालोऽपि दुष्षमालक्षणः, किं पुनश्चारित्रमोहक्षयोपशममन्दतेति, अत्र साधुधर्मस्य सिद्ध्युपायत्वे विज्ञेय ईषन्मनागेकादिभवव्यवधानकारकत्वेन प्रतिबन्धक एव प्रतिस्खलक एव । कथमित्याह—ब्राह्मणवणिग्राजज्ञातेन ॥ ९४५ ॥ ज्ञातमेव गाथाद्वयेन भावयति;—

सत्थत्थिमाहणपुरे वणिजायण सुद्धभूमिगह पाए। णिहि वणिकहणं अग्गह रण्णा सिट्ठे य पण्णवणा ९४६

सुत्तुट्ठियचिंतणमण्णया य सव्वेसिमिच्छ गह विग्घं। मिहु किमियंति वितक्के केवलि कलि चाग भागगहो

धर्मानुष्ठानं कथं नु? न कथंचिदित्यर्थः । परमार्थोपयोगरूपत्वाद्धर्मानुष्ठानस्य इत्येकमेव भावाभ्यासानुष्ठानमुपादेयमिति ॥ ९५० ॥ अत्र त्रिविधमप्यनुष्ठानं कथंचित् समर्थमान आह;—

ववहारओ उ जुज्जइ तहा तहा अपुणबंधगाईसु । एत्थउ आहरणाइं जहासंखेणमेयाइं ॥ ९५१ ॥

व्यवहारतस्तु व्यवहारनयादेशात् पुनर्युज्यते तथा तथा विषयभेदप्रकारेणापुनर्बन्धकादिषु, अपुनर्बन्धकः पापं न तीव्रभावात् करोतीत्येवंलक्षणः, आदिशब्दादपुनर्बन्धकस्यैव विशिष्टोत्तरावस्थाविशेषभाजौ मार्गाभिमुखमार्गपतितौ अविरतसम्यग्दृष्ट्यादयश्च गृह्यन्ते । अत्र तु व्यवहारादेशात्त्रिविधेऽनुष्ठाने आहरणानि ज्ञातानि यथासंख्येनानुक्रमलक्षणेन एतानि वक्ष्यमाणलक्षणानि ॥ ९५१ ॥ तत्र प्रथमोदाहरणं भावयन् गाथाष्टादशकमाह;—

सययब्भासाहरणं आसेवियजाइ सरणहेउत्ति । आजम्मं कुरुचंदो मरिउं णरगाओ उवट्टो ॥९५२॥
मायापिइपडिवत्ती गिलाणभेसज्जदाणमाईहिं । तह चिइणिम्मलकरणं जाईसरणस्स हेउत्ति ॥ ९५३ ॥
णिवपरिवारुवलंभा सरणं भीओ कहं पुणो एत्थ । ठिइमूगत्तासेवण णाओ विज्जेहिं णिद्दोसो ॥ ९५४ ॥
मंतिणिवेयण जाणण धण्णो सरणाओ कोइ उव्विग्गो । भवठिइदंसणकहणं गुणकरमेयस्स तहिं जुत्तो९५५
भूसिय जंपाणगओ इड्डीए णीणिओ विभागण्णू । भोगम्मी जायछणे मयरुवणदरिद्दग भणीसु ॥ ९५६॥

लाभगचेयग भोगी जाए उ छणो सुवाहितुल्लो त्ति। मरणे दुक्खमवेक्खा किमिह दरिद्दोवि परलोए १५७
रायणिवेयण दंसण तोसो पियवयण पुच्छ पसिणत्थे। णमणमणुण्णा संवेगसाहणं भावसारमिमं॥१५८॥
धम्मकरणेण भोगी लाभा इहरा उ तुच्छभोगोत्ति। रज्जफलोत्ति सुवाही तच्छणसरिसो उ एएसु॥१५९॥
मालाल्लुगप्पभोगाइणायओ दुक्खकारणमविक्खा। धम्मी दरिद्दगो इह अओप्पणहण्णोवि परलोए१६०॥
मायापिउणा भणिओ इह धम्मण्णू तुमं तहावम्हं। ठिइमूयत्तेहिं इह दुखं कुणसित्ति सो आह॥१६१॥
गंतव्वं सगईए गुरुयणसंवुड्ढिकारयं गच्छे। आसासमाइदीवगजोगम्मि ण अण्णहा जुत्तं॥ १६२ ॥
वोच्छेमि य जं उचियं इहरा उ ण जुत्तमेव वोत्तुं जे। जं इह एस कुहाडी जीहा धम्मेयरतरूणं॥१६३॥
एवं ति तेसिं वोहो धम्मपरिच्छाए पायसो णवरं। माइपिइपूयघायाणमित्थ किं जुत्तमच्चत्थं॥ १६४ ॥
पूजत्ति आहु पायं अण्णेऽणेगंतवायओ तत्तं। ववहारणिच्छएहिं दुविहा एए जओ णेया॥ १६५ ॥
ववहारओ पसिद्धा तिण्हा माणो य णिच्छएणेए। आइमगाणं पूया इयरेसिं वहोत्ति ता जुत्तं॥ १६६ ॥
चउक्केयरचिट्ठाणं अण्णे का सोहणत्ति आहेसो। अण्णयरावोहेणं उभयं भेयाओ एयस्स॥ १६७ ॥

शास्त्रार्थिनो वेदाध्येतारो ये ब्राह्मणास्तेषां किञ्चित् पुरमासीत् तत्र 'वणिजायण' त्ति केनचिद् वणिजा ब्राह्मणा भूमिं याचिताः । शुद्धभूमिग्रहे च शल्यादिदोषानुपहतभूमेरुपादाने कृते पादे शुद्धिमानीयमाने निधिश्चिरकालनिहित उद्घटितः । वणिक्कथनं वणिजा राज्ञो निवेदितम्, यथा देव! मया गृहपादशोधने क्रियमाणे निधिर्लब्ध आस्ते अग्रहो निधेरौदार्यातिरेकात् सत्यवादितया च राज्ञो वृत्तः । शिष्टे च कथिते राज्ञा मन्त्र्यादीनां, प्रज्ञापना तैः कृता, यथा न देव! नीतिरेषा निर्निमित्तमेव स्वकीयार्थपरित्याग इति ॥ ९४६ ॥ सुप्तोत्थितचिन्तनं सुप्तोत्थितेन राज्ञा चिन्तितमन्यदा यथा न मया सुष्ठु कृतं यन्निधिः सिद्धः सन्नुपेक्षित इति । ततः सर्वेषां मन्त्रिपुरोहितानां इच्छयाऽनुमत्या ग्रहणं निधेः कृतम् । ततस्तादृशि महत्यनर्थे प्रवर्त्तिते 'विग्घं'ति विघ्न इष्टकलत्रविपत्त्यादिः सद्य एव कश्चिज्जात इति । मिथः परस्परं किमिदमित्थमिति वितर्के सर्वत्र प्रवृत्ते केवली कश्चिदागतः, ततस्तेन पृष्टे सति शिष्टं, यथा—कलिरेवावतीर्णस्तद्दोषादिदमित्थं जातमिति । ततो राज्ञा निधेस्त्यागः कृतः, भागस्य निजाभाव्यरूपस्य पुनर्ग्रह इति । यदत्र वेदार्थिब्राह्मणपुराश्रयणं शास्त्रकृता कृतं तदैवं ज्ञापयति वेदविद्याविशारदब्राह्मणवासितस्थाने न काचिदनीतिः प्रवर्त्तते, तथापि कलियुगावताराच्चतुराश्रमगुरुणापि राज्ञा स्ववचनविलोपनेन पुनर्निधिग्रहणमारब्धम् । विघ्नोत्थानेन सवितर्के लोके जाते केवलिना च स्वरूपे निवेदिते स्वसत्त्वाभ्यधिकतया नीतिमागतोऽसौ राजेति ॥ ९४७ ॥

एवमिह दुस्समेयं कलुसइ भावं जईणवि कहिंचि। तहवि पुण कज्जजाणा हवंति एएच्चिय जहेए॥९४८॥

एवं प्रकृतराजादिवदिह भरतक्षेत्रे दुःषमा दुष्टकाललक्षणेयं प्रत्यक्षोपलक्ष्यमाणफला कलुषयति मलिनीकरोति, भावं

मनःपरिणामं यतीनामपि—लाभालाभसुखासुखादिषु तुल्यतया प्रवृत्तचित्तानां, कथंचिदनाभोगादिदोषात्, तथापि पुनः कार्यज्ञाः कार्यपरमार्थविदो भवन्ति एत एव, यथैते राजादय इति ॥ ९४८ ॥

अथैतदेव धर्मानुष्ठानं मतान्तरैराचिख्यासुराह;—

अण्णे भणंति तिविहं समयविसयभावजोगओ णवरं। धम्मम्मि अणुट्ठाणं जहुत्तरपहाणरूवं तु ॥ ९४९ ॥

अन्येऽपरे आचार्या भणन्ति ब्रुवते त्रिविधं त्रिप्रकारम्। प्रकारानेव दर्शयति—सततविषयभावयोगतः 'भीमो भीमसेनः' इति न्यायेन पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारात् सतताभ्यासयोगतः, विषयाभ्यासयोगतः, भावाभ्यासयोगतश्च। नवरं केवलं धर्मे विषयभूतेऽनुष्ठानं देवपूजनादिलक्षणं यथोत्तरप्रधानरूपं तु यद्यस्मादुत्तरं तदेव प्रधानमित्येवंलक्षणमेव च। तत्र सतताभ्यासः नित्यमेवोपादेयतया लोकोत्तरगुणावाप्तियोग्यताऽऽपादकमातापितृविनयादिवृत्तिः। विषयाभ्यासो विषयेऽर्हल्लक्षणे मोक्षमार्गस्वामिनि योऽभ्यासः पूजादिकरणस्य सः। भावाभ्यासः पुनर्दूरं, भवादुद्विग्नस्य सम्यग्दर्शनादीनां भावानामभ्यास इति ॥ ९४९ ॥

एयं च ण जुत्तिखमं णिच्छयणयजोगओ जओ विसए। भावेण य परिहीणं धम्माणुट्ठाण मो किह णु ९५०

एतच्च द्विविधमनुष्ठानं न युक्तिक्षमं नोपपत्तिसहं निश्चयनययोगतो निश्चयनयाभिप्रायेण। कुतो, यतो विषये साक्षात् सम्यग्दर्शनाद्यनाराधनारूपे मातापित्रादिविनयस्वभावे, तथा भावेन च भववैराग्यादिना पुनः परिहीणं विषयेऽपि

धर्मानुष्ठानं कथं नु? न कथंचिदित्यर्थः । परमार्थोपयोगरूपत्वाद्धर्मानुष्ठानस्य इत्येकमेव भावाभ्यासानुष्ठानमुपादेयमिति ॥ ९५० ॥ अत्र त्रिविधमप्यनुष्ठानं कथंचित् समर्थमान आह;—

ववहारओ उ जुज्जइ तहा तहा अपुणबंधगाईसु । एत्थउ आहरणाइं जहासंखेणमेयाइं ॥ ९५१ ॥

व्यवहारतस्तु व्यवहारनयादेशात् पुनर्युज्यते तथा तथा विषयभेदप्रकारेणापुनर्बन्धकादिषु, अपुनर्बन्धकः पापं न तीव्रभावात् करोतीत्येवंलक्षणः, आदिशब्दादपुनर्बन्धकस्यैव विशिष्टोत्तरावस्थाविशेषभाजौ मार्गाभिमुखमार्गपतितौ अविरतसम्यग्दृष्ट्यादयश्च गृह्यन्ते । अत्र तु व्यवहारादेशात्रिविधेऽनुष्ठाने आहरणानि ज्ञातानि यथासंख्येनानुक्रमलक्षणेन एतानि वक्ष्यमाणलक्षणानि ॥ ९५१ ॥ तत्र प्रथमोदाहरणं भावयन् गाथाष्टादशकमाह;—

सययब्भासाहरणं आसेवियजाइ सरणहेउत्ति । आजम्मं कुरुचंदो मरिउं णरगाओ उवट्टो ॥९५२॥
मायापिइपडिवत्ती गिलाणभेसज्जदाणमाईहिं । तह चिइणिम्मलकरणं जाईसरणस्स हेउत्ति ॥ ९५३ ॥
णिवपरिवारुवलंभा सरणं भीओ कहं पुणो एत्थ । ठिइमूगत्तासेवण णाओ विज्जेहिं णिद्दोसो ॥ ९५४ ॥
मंतिणिवेयण जाणण धण्णो सरणाओ कोइ उविग्गो । भवठिइदंसणकहणं गुणकरमेयस्स तहिं जुत्तो ९५५
भूसिय जंपाणगओ इड्ढीए णीणिओ विभागण्णू । भोगम्मी जायछणे मयरुवणदरिद्दग भणीसु ॥ ९५६ ॥

लाभगवेयग भोगी जाए उ छणो सुवाहितुल्लो त्ति। मरणे दुक्खमवेक्खा किमिह दरिद्दोवि परलोए १५७

रायणिवेयण दंसण तोसो पियवयण पुच्छ पसिणत्थे। णमणमणुण्णा संवेगसाहणं भावसारमिमं॥१५८॥

धम्मकरणेण भोगी लाभा इहरा उ तुच्छभोगोत्ति। रज्जफलोत्ति सुवाही तच्छणसरिसो उ एएसु॥१५९॥

मालाल्लुगप्पभोगाइणायओ दुक्खकारणमविक्खा। धम्मी दरिद्दगो इह अओण्णहण्णोवि परलोए१६०॥

मायापिउणा भणिओ इह धम्मण्णू तुमं तहावम्हं। ठिइमूयत्तेहिं इह दुखं कुणसित्ति सो आह॥१६१॥

गंतव्वं सगईए गुरुयणसंवुद्धिकारयं गच्छे। आसासमाइदीवगजोगम्मि ण अण्णहा जुत्तं ॥ १६२ ॥

वोल्लेमि य जं उचियं इहरा उ ण जुत्तमेव वोत्तुं जे। जं इह एस कुहाडी जीहा धम्मेयरतरूणं॥१६३॥

एवं ति तेसिं वोहो धम्मपरिच्छाए पायसो णवरं। माइपिइपूयघायाणमित्थ किं जुत्तमच्चत्थं ॥ १६४ ॥

पूजत्ति आहु पायं अण्णेऽणेगंतवायओ तत्तं। ववहारणिच्छएहिं दुविहा एए जओ णेया ॥ १६५ ॥

ववहारओ पसिद्धा तिण्हा माणो य णिच्छएणेए। आइमगाणं पूया इयरेसिं वहोत्ति ता जुत्तं॥१६६॥

वज्झेयरचिट्ठाणं अण्णे का सोहणत्ति आहेसो। अण्णयरावोहेणं उभयं भेयाओ एयस्स ॥ १६७ ॥

सतताभ्या-
साहरणम्—

मत आह्लादमुपनयन्नपि तन्मरणादौ सन्तापहेतुरेव स्यात् । यच्चैतद् मरणदुःखं रोदनक्रियाभिव्यंग्यं तदपेक्षेति अपेक्षा-
निमित्तमित्यर्थः, स्वजनत्वेन ह्यपेक्षितो जनोऽबन्धुरपि म्रियमाणो दुःखमुत्पादयति, न तु बन्धुरपि परतया संकल्पितः ।
कुतोऽप्यपराधादिति । तथा, दरिद्रविषये किंचिदुच्यते । किं भवद्भिरिह दरिद्रो विवक्षितः, अथ परलोके दरिद्रः, इह-
परलोकदरिद्रयोर्दूरं विसदृशत्वात् ॥ ९५७ ॥ यदा तेनैवं चतुर्णामर्थानां पृष्टानामुत्तराणि विहितानि तदा लोकेन राज-
निवेदनं कृतम्, यथा—अयमित्थमित्थं च भाषितः । ततो राज्ञा स्वसमीपमानाय्य तस्य दर्शनमकारि तोषो हर्षश्च
वृत्तः । ततो राज्ञा प्रियवचनप्रयोगपूर्वकं 'पुच्छ पसिणत्थे' इति प्राक्प्रदर्शितप्रश्नार्थस्य पृच्छा कृता । तेन च तदर्थे निवे-
दिते नमनं परिणामो धर्मगोचरो जनकस्य वृत्तः । ततोऽनुज्ञा—अस्माकमनुमतं यत् त्वया निवेद्यते इत्येवंलक्षणाऽनु-
मतिः पितुः सम्बन्धिनी यदा लब्धा, तदा संवेगसाधनं संवेगसारेण भूत्वा कथनं भावसारमिदं कृतम् ॥ ९५८ ॥ एतदेव
दर्शयति—धर्मकरणेन शुद्धसुकृतापादनेन सर्वतो भोगी सर्वतोमुखप्रवृत्ताद्धनधान्यादेर्लाभादिहभवे परभवे च भोग-
वान् स्यात् । इतरथातु धर्मस्याकरणे पुनस्तुच्छभोगी, धर्मकरणमन्तरेण निरनुबन्धत्वेन भोगस्य तुच्छफलत्वात् । इतिः
प्राग्वत् । तथा, राज्यफलस्तु व्याधिरिति राजस्येव फलमुपचाररूपं यस्य स तथा, तुः प्राग्वत् । सुव्याधिर्गण्डुव्रणकुष्ठा-
दिदारुणरोगः । य एव ह्युपचारोऽभिषेकपट्टबन्धवालव्यजनादौ राज्ये प्रवर्तते, स एव सुव्याधावपीति न कश्चिद् विशेषो
व्याधिराज्ययोरिति कथं मतिमान् राज्याभिलाषी स्यात्? तत्क्षणसदृशस्तु व्याधिनिर्विशेषराज्योत्सवसदृशः पुनरेतेषु
प्रत्यक्षतो दृश्यमानेषु पुत्रादिषु 'य उत्सवः' इति वाक्यशेषः । यथा राज्योत्सवो न परिणामसुन्दरः "त्रय एते नरकं

यान्ति राजा चित्रकरः कविः ॥" इत्यादि वचनात्, तथैतेऽपि पुत्रजन्माद्युत्सवाः प्रमोदहेतुत्वाद्भंगावसानत्वाच्च न परिणामसुन्दराः ॥ १५९ ॥ मालालुकाल्पभोगादिज्ञाततो मालायाः पुष्पस्रजोऽल्पो भोगो बहुमूल्याया अपि, आलुकायाश्च वार्घटिकाया अल्पमूल्याया अपि बहुर्भोगः संभावितः । अतो मालालुकाल्पभोगाद्येव ज्ञातं दृष्टान्तस्तस्माद् दुःखकारणं वर्तते । अपेक्षा आलुकायाः स्थिरत्वसंभावनारूपा सतीति । यतः पठ्यते—"अनित्यताकृतबुद्धिर्म्लानमाल्यो न शोचते । नित्यताकृतबुद्धिस्तु भग्नभांडोऽपि शोचते ॥ १ ॥" तथा, धर्मी धर्मवान् दरिद्रकः अल्पारम्भपरिग्रहतया निरारम्भपरिग्रहतया वा दरिद्रः स्यादिहलोके, स एवातो दरिद्रादन्यथा ईश्वरः परलोके स्यात्, प्राग्भवोपात्तपुण्यसंभारत्वात्तस्य । तथान्योऽपीह लोक ईश्वरः सोऽपि परलोकेऽन्यथा दरिद्र इत्यर्थः । आरंभपरिग्रहपरायणत्वेन प्राग्भवेऽनुपार्जितपुण्यत्वात् ॥ १६० ॥ एवं सर्वप्रश्नोत्तरविधायी स मातापितृभ्यां भणित इत्येवं वैराग्यभावनया धर्मज्ञो वर्त्तसे त्वम् । तथापि धर्मज्ञत्वेऽपि सत्यस्माकं स्थितिमूकत्वाभ्यामुक्तलक्षणाभ्यामिहावसरे दुःखं मनोऽसमाधानलक्षणं करोषि । इत्येवमुक्तः स राजसूनुराह—अद्यापि गन्तव्यस्थानाभावान्न मया गतिः कृता, न पुनः कस्याश्चिदशक्तेरिति ॥ १६१ ॥ गन्तव्यस्थानमेव दर्शयति—गन्तव्यं मया स्वगत्या प्रव्रज्याप्रतिपत्तीरूपया गुरुजनस्य मातापितृलक्षणस्य धर्माचार्यस्य च संगतशुद्धिहेतुर्यथा भवत्येवं गच्छे गुरुपरिवाररूपे । कीदृश इत्याह—इह दीवगशब्दस्य संस्कारद्वयसहनाद् आश्वासद्वीपकयोगिनि, आदिशब्दात् प्रकाशदीपकयोगिनि च नान्यादृशे गच्छे युक्तं गमनमिति । इहाश्वासद्वीपो द्विविधः—द्रव्यतो भावतश्च । तत्र द्रव्यतो जलधिजलमध्ये तथाविधोच्चभूभागलक्षणः । सोऽपि स्पन्दनोऽस्पन्दनश्चेति द्विविध एव । तत्र

अब्भिंतरा ण बज्झं वभिचरइ णिओगओ ण बज्झेवं। अब्भिंतरंति अण्णे एगच्चिय उभयरूवे सा॥९६८॥
एवं च मग्गलंभो पवज्जाराहणा य सुपसत्था। दुग्गइदुवारठयणी सुगइसिवपसाहिया चेव ॥ ९६९ ॥

सतताभ्यासाहरणं—आसेवितजातिस्मरणभवात् प्राक्तृतीयभवे आसेविता वक्ष्यमाणा जातिस्मरणहेतवो येनेति समासः। इति प्रागवत्। कथमित्याह—आजन्म यावज्जीवं कुरुचन्द्रो नाम राजा गजपुरस्वामी मृत्वा 'नरके उत्पन्नः' इति वाक्यशेषो दृश्यः। ततो नरकादुद्वृत्तः सन्निति ॥ ९५२ ॥ जातिस्मरणहेतूनेव दर्शयति—मातापितृप्रतिपत्तिः, सा चैवं द्रष्टव्या;—"पूजनं चास्य विज्ञेयं त्रिसन्ध्यं गमनक्रिया। तस्यानवसरेऽप्युच्चैश्चेतस्यारोपितस्य तु ॥ १ ॥ इत्यादि। तथा, ग्लानस्य रोगिणः साधुश्रावकादेः भैषज्यदानादीनि भैषज्यदानमौषधप्रदानमादिशब्दादंगप्रतिजागरणादीनि शेषाणि समाधिकारणानि गृह्यन्ते। तथा, चितिनिर्मलकरणं देवताप्रतिमानैर्मल्यविधानं जातिस्मरणस्य हेतव इत्येते। अन्यत्र पुनरेवमुपलभ्यन्ते—"ब्रह्मचर्येण तपसा सद्वेदाध्ययनेन च। विद्यामन्त्रविशेषेण सत्तीर्थासेवनेन च ॥ १ ॥ पित्रोः सम्यगुपस्थानाद् ग्लानभैषज्यदानतः। देवादिशोधनाच्चैव भवेज्जातिस्मरो नरः ॥ ९५३ ॥ स च नरकादुद्वृत्तः सन् साकेतपुरे महामहीपतेर्महेन्द्रनाम्नः पत्न्या महिमानामिकायाः कुक्षौ समुद्रदेवाभिधानतया पुत्र उत्पन्नः। तत्र च यौवनस्थस्य तस्य नृपपरिवारोपलम्भाद् मंत्रिप्रभृतेर्नृपपरिवारस्य सामान्यतः प्राग्भवदृष्टस्योपलम्भादवलोकनात् स्मरणं प्राग्भवस्य जातम्। ततो भीतस्त्रस्तः संश्चिन्तयितुमारब्धः। कथं पुनरत्र नरके गन्तव्यमिति विचिन्त्य स्थितिमूकत्वासेवनं स्थितेर-

नळस्य मूकत्वस्य च वाग्निरोधरूपस्यैव निषेवणं कृतम् । ततो जनकेन व्याधिनिग्रहार्थं चिकित्सोपक्रमे कृते ज्ञातो वैद्ये-
र्यथा निर्दोषो वातादिविकारशून्य एष इति ॥ ९५४ ॥ मन्त्रिनिवेदना राज्ञा कृता—यथाऽयं निर्दोषोऽपि किमित्येवम-
वतिष्ठते? इति । ज्ञातं च मन्त्रिणा धन्यः स्मरणाज्जातिस्मरणत्वलक्षणात् कश्चिदेष जीवो भवादुद्विग्नो वर्त्तत इति । ततः
'भवठिइदंसणकहणत्ति' भवस्थितेर्ऽध्यनुभवरूपाया इतरस्याश्च दर्शनमस्य योग्यं वर्त्तत इति कथनं निवेदनं मन्त्रिणा
राज्ञे कृतम् । तत्त्वज्ञानं गुणसम्पादकं एतस्य मत्सुतस्य भविष्यतीति परिभाव्य राज्ञा तत्र भवस्थितिदर्शने युक्तो नियुक्तः
सः ॥ ९५५ ॥ कथमित्याह—भूषितोऽलंकृतः सन् याप्ययानगतः सुखासनरूढः ऋद्ध्या विशिष्टपरिवारलक्षणया निःसा-
रितः प्रासादात् । कीदृशः सन्नित्याह—विभागज्ञः हेयोपादेयपदार्थविशेषकुशलः । तत्र च निर्गते भोगिनि भोगभाजि
कचित् पुरुषे दृष्टे, तथा जातक्षणे नवप्रसूतपुत्रोत्सवलक्षणे, तथा 'मयरुयणदरिद्दग भणीसु' इति मृतरोदने दरिद्रके च
भिक्षाचरादौ दृष्टेऽभाणिषुर्भणितवन्तस्ते पार्श्ववर्त्तिनो जनाः, यथा—किमिह भोगित्वादौ तत्त्वमिति ॥९५६॥ स प्राह—
लाभकचेतसो वृद्ध्यादिप्रयुक्तधनधान्याद्युपचयरूपस्य लाभकस्य चेतसः समयपरिभाषया दाता परिभुज्यमानस्त्र्यादिलो-
कोपभोगी भवति । मूलद्रव्यव्ययेन पुनर्यो भोगी स परमार्थतो भोग्येव (न भवति), निरनुबन्धत्वात्तद्भोगस्येति तावत्
लोके नीतिः । आत्माभिप्रायेण तु भोगिनं 'धम्मकरणेण भोगी' इत्यादिना कथयिष्यति । जाते तु पुत्रादौ क्षणो वर्द्धा-
पनकरूपः सुव्याधितुल्यः सुष्ठु—अतिशयेन व्याधिना कण्डूदर्द्रुप्रभृतिना सदृशः; यथा हि सरोगः कण्डूयमानो मूले
किंचित् सुखकारणतया प्रतिभासमानोऽपि परिणामे महान्तमुपतापं दर्शयति, एवं पुत्रजन्मादौ क्षणो विधीयमानः प्रथ-

मत आह्लादमुपनयन्नपि तन्मरणादौ सन्तापहेतुरेव स्यात् । यच्चैतद् मरणदुःखं रोदनक्रियाभिव्यंग्यं तदपेक्षेति अपेक्षा-निमित्तमित्यर्थः, स्वजनत्वेन ह्यपेक्षितो जनोऽबन्धुरपि म्रियमाणो दुःखमुत्पादयति, न तु बन्धुरपि परतया संकल्पितः । कुतोऽप्यपराधादिति । तथा, दरिद्रविषये किंचिदुच्यते । किं भवद्भिरिह दरिद्रो विवक्षितः, अथ परलोके दरिद्रः, इह-परलोकदरिद्रयोर्दूरं विसदृशत्वात् ॥ ९५७ ॥ यदा तेनैवं चतुर्णामर्थानां पृष्टानामुत्तराणि विहितानि तदा लोकेन राज-निवेदनं कृतम्, यथा—अयमित्थमित्थं च भाषितः । ततो राज्ञा स्वसमीपमानाय्य तस्य दर्शनमकारि तोषो हर्षश्च वृत्तः । ततो राज्ञा प्रियवचनप्रयोगपूर्वकं 'पुच्छ पसिणत्थे' इति प्राक्प्रदर्शितप्रश्नार्थस्य पृच्छा कृता । तेन च तदर्थे निवे-दिते नमनं परिणामो धर्मगोचरो जनकस्य वृत्तः । ततोऽनुज्ञा—अस्माकमनुमतं यत् त्वया निवेद्यते इत्येवंलक्षणाऽनु-मतिः पितुः सम्बन्धिनी यदा लब्धा, तदा संवेगसाधनं संवेगसारेण भूत्वा कथनं भावसारमिदं कृतम् ॥ ९५८ ॥ एतदेव दर्शयति—धर्मकरणेन शुद्धसुकृतापादनेन सर्वतो भोगी सर्वतोमुखप्रवृत्ताद्धनधान्यादेर्लाभादिहभवे परभवे च भोग-वान् स्यात् । इतरथातु धर्मस्याकरणे पुनस्तुच्छभोगी, धर्मकरणमन्तरेण निरनुबन्धत्वेन भोगस्य तुच्छफलत्वात् । इतिः प्राग्वत् । तथा, राज्यफलस्तु व्याधिरिति राजस्येव फलमुपचाररूपं यस्य स तथा, तुः प्राग्वत् । सुव्याधिर्गंडुव्रणकुष्ठा-दिदारुणरोगः । य एव ह्युपचारोऽभिषेकपट्टबन्धवालव्यजनादौ राज्ये प्रवर्तते, स एव सुव्याधावपीति न कश्चिद् विशेषो व्याधिराज्ययोरिति कथं मतिमान् राज्याभिलाषी स्यात्? तत्क्षणसदृशस्तु व्याधिनिर्विशेषराज्योत्सवसदृशः पुनरेतेषु प्रत्यक्षतो दृश्यमानेषु पुत्रादिषु 'य उत्सवः' इति वाक्यशेषः । यथा राज्योत्सवो न परिणामसुन्दरः "त्रय एते नरके

यान्ति राजा चित्रकरः कविः ॥" इत्यादि वचनात्, तथैतेऽपि पुत्रजन्माद्युत्सवाः प्रमोदहेतुत्वाद्भंगावसानत्वाच्च न परिणाममुन्दराः ॥ ९५९ ॥ मालालुकाल्पभोगादिज्ञाततो मालायाः पुष्पस्रजोऽल्पो भोगो बहुमूल्याया अपि, आलुकायाश्च वार्घटिकाया अल्पमूल्याया अपि बहुर्भोगः संभावितः । अतो मालालुकाल्पभोगाद्येव ज्ञातं दृष्टान्तस्तस्माद् दुःखकारणं वर्तते । अपेक्षा आलुकायाः स्थिरत्वसंभावनारूपा सतीति । यतः पठ्यते—"अनित्यताकृतबुद्धिर्म्लानमाल्यो न शोचते । नित्यताकृतबुद्धिस्तु भग्नभांडोऽपि शोचते ॥ १ ॥" तथा, धर्मी धर्मवान् दरिद्रकः अल्पारम्भपरिग्रहतया निरारम्भपरिग्रहतया वा दरिद्रः स्यादिहलोके, स एवातो दरिद्रादन्यथा ईश्वरः परलोके स्यात्, प्राग्भवोपात्तपुण्यसंभारत्वात्तस्य । तथान्योऽपीह लोक ईश्वरः सोऽपि परलोकेऽन्यथा दरिद्र इत्यर्थः । आरंभपरिग्रहपरायणत्वेन प्राग्भवेऽनुपार्जितपुण्यत्वात् ॥ ९६० ॥ एवं सर्वप्रश्नोत्तरविधायी स मातापितृभ्यां भणित इत्येवं वैराग्यभावनया धर्मज्ञो वर्त्तसे त्वम् । तथापि धर्मज्ञत्वेऽपि सत्यस्माकं स्थितिमूकत्वाभ्यामुक्तलक्षणाभ्यामिहावसरे दुःखं मनोऽसमाधानलक्षणं करोषि । इत्येवमुक्तः स राजसूनुराह—अद्यापि गन्तव्यस्थानाभावान्न मया गतिः कृता, न पुनः कस्याश्चिदशक्तेरिति ॥ ९६१ ॥ गन्तव्यस्थानमेव दर्शयति—गन्तव्यं मया स्वगत्या प्रव्रज्याप्रतिपत्तीरूपया गुरुजनस्य मातापितृलक्षणस्य धर्माचार्यस्य च संगतवृद्धिहेतुर्यथा भवत्येवं गच्छे गुरुपरिवाररूपे । कीदृश इत्याह—इह दीवगशब्दस्य संस्कारद्वयसहनाद् आश्वासद्वीपप्रयोगिनि, आदिशब्दात् प्रकाशदीपकयोगिनि च नान्यादृशे गच्छे युक्तं गमनमिति । इहाश्वासद्वीपोद्विविधः—द्रव्यतो भावतश्च । तत्र द्रव्यतो जलधिजलमध्ये तथाविधोच्चभूभागलक्षणः । सोऽपि स्पन्दनोऽस्पन्दनश्चेति द्विविध एव । तत्र

स्पन्दनो यः कदाचिज्जलेन प्लाव्यते, इतरस्त्वस्पन्दन इति । एवं दीपकोऽपि प्रकाशरूपो द्विविध एव स्थिरोऽस्थिरश्च । तत्र स्थिरोऽत्र तारार्कचन्द्ररूपोऽस्थिरश्च तृणगोमयकाष्ठाग्निकणप्रदीपरूपः । भावाश्वासद्वीपोऽपि चारित्ररूपो द्विविध एव—स्पन्दनोऽस्पन्दनश्च । तत्र क्षायोपशमिकचारित्ररूपः स्पन्दनः, अतिचारजलेन प्लाव्यमानत्वात्, क्षायिकचारित्ररूपस्त्वेतद्विलक्षण इति । भावप्रकाशदीपस्तु मतिज्ञानादिरूपः । तत्र स्थिरः केवलालोकरूपः, अस्थिरस्तु मत्यादिज्ञानचतुष्टयरूप इति । ततो यत्र गच्छे भावाश्वासद्वीपयोगो भावप्रकाशदीपयोगश्च समस्ति तत्र गच्छे मया गन्तव्यमिति भावः ॥ ९६२ ॥ तथा यद् मूकत्वविषये भवद्भिः पृष्टमासीत्तत्रेदमुत्तरं ब्रवीमि च भणाम्येव यदुचितं परिणतौ सुन्दरं स्यात्, इतरथा त्वनुचितं पुनर्न युक्तमेव वक्तुं मतिमतां 'जे' इति वचनालंकारे । अत्र हेतुः—यद्यस्मादिहलोके एषा कुठारी जिह्वा वर्त्तते । केषामित्याह—धर्मेतरतरूणां, धर्मः श्रुतचारित्ररूपः, इतरस्त्वधर्मस्तावेव तरवस्तेषाम् । तथाहि—असम्यक् प्रयुक्तैषा धर्मतरून्, सम्यक् प्रयुक्ताऽधर्मतरूंश्छिनत्तीति ॥ ९६३ ॥ एवं यथैव भवानाह तथैव इत्येतदिति ब्रुवतां तेषां मातापितृप्रभृतीनां वोधो जातः । 'धम्मपरिच्छाए पायसो नवरं'त्ति नवरं केवलं धर्मपरीक्षायां प्रकृतायां सत्यामाभ्यां पृष्टः, यथा—प्रायशो वाहुल्यवृत्त्या मातापितृपूजाघातयोर्मध्येऽत्र जगति किं युक्तमुचितमत्यर्थं बाढमतिशयेनेत्यर्थः ॥ ९६४ ॥ एवमसौ ताभ्यां पृष्टः प्राह—पूजा युक्तेत्याहुः प्रायोऽन्य धार्मिकाः, अहं पुनर्ब्रवीमि—अनेकान्तवादतस्तत्त्वं—अनेकान्तवादेन पूजाघातयोस्तत्त्वं व्यवस्थापनीयम् । अत्र हेतुः—व्यवहारनिश्चयाभ्यां द्विविधावेतौ मातापितरौ यतो ज्ञेयौ वर्त्तेते इति ॥ ९६५ ॥ व्यवहारनयमतमाश्रित्याह—व्यवहारतो व्यवहाराभिप्रायेण प्रसिद्धौ

जनप्रतीतौ मातापितरौ । तृष्णा लोभो मानश्चाहंकारो निश्चयेन निश्चयमतेनैतौ मातापितरौ भवतः, सर्वसंसारिणामेतयो-रेव जन्मलाभहेतुत्वात् । एवं द्विविधे मातापित्रोः प्रतिपादिते यदुचितं तदाह—आदिमकयोर्मातापित्रोः पूजा त्रिसन्ध्यं प्रणामादिका, इतरयोर्निश्चयनयमतेन तयोर्वधो विनाश्यता । इतिः वाक्यपरिसमाप्तौ । तत्तस्माद्युक्तमनेकान्तवादस्तत्त्व-मिति ॥९६६॥ बाह्येतरयोश्चेष्टयोर्बाह्यायाः प्रत्युपेक्षणादिरूपाया इतरस्याश्च ध्यानभावनारूपाया मध्ये का शोभना श्रेयसी चेष्टा वर्त्तते? एवमुक्तो मातापितृभ्यां प्राहैष राजपुत्रः—अन्यतरापोहेनान्यतरस्या बाह्याया आभ्यन्तराया वा चेष्टाया अपोहेन प्राधान्यनिवारणा न, अप्राधान्यनिवारणा न, उभयं शोभनीया यत्र काले उत्कलितरूपतया विजृम्भते सैव तदा शोभनेत्यर्थः । लोकेऽपि बहुष्वपि मध्ये उत्कलितरूपस्यैव राजादिशब्दवाच्यत्वात् । कुत एतदेवमित्थमित्याह—भेदा-त्परस्परवैलक्षण्यादेतस्योभयस्य यतोऽनयोर्भेदः । ततोऽन्यतरापोहेनोभयमपि प्रशस्तमिति भावः ॥ ९६७ ॥ इत्थं व्यव-हारनयमतमभिधाय निश्चयनयमतमाह—आभ्यन्तरा चेष्टा न नैवं बाह्यां चेष्टां व्यभिचरति, वृक्ष इव स्वच्छायां नियोगतो नियमेन, तथा न नैव बाह्यैवमनेन क्रमेणाभ्यन्तरां चेष्टां व्यभिचरति, वृक्ष इव मूलानि, इत्यस्माद्धेतोरन्ये निश्चयनय-व्यवहारिणो ब्रुवते एकैकचेष्टा उभयरूपा बाह्याभ्यन्तररूपा एषा ॥ ९६८ ॥ तदनु यत्तस्य कुरुचन्द्रस्य सम्पन्नं तदाह—एवं चानेनैवंप्रकारेण मातापितृप्रतिपत्तिकरणलक्षणेन तस्य मार्गलाभः सम्पन्नः । प्रव्रज्याराधना च सर्वविरतिप्रतिपत्ति-रूपा सुप्रशस्ता निरतिचारा । पुनः कीदृशीत्याह—दुर्गतिद्वारस्थगनी नरकादिदुष्टगतिप्रवेशनिरोधिनी, सुगतेः सुदेवत्व-सुमानुषत्वरूपायाः शिवस्य च मोक्षरूपस्य प्रसाधिका चैव सम्पन्ना ॥ ९६९ ॥ समासमिदं सतताभ्यासोदाहरणम् ॥

विसयब्भासाहरणं सुयओ इह सुहपरंपरं पत्तो । तित्थगरचूयमंजरिपूजाबीजेण सकलत्तो ॥ ९७० ॥

विषयाभ्यासाहरणं—शुकक: कीर इह जगति सुखपरम्परां कल्याणसन्ततिं प्राप्तः। कथमित्याह—तीर्थकरस्यार्हतः प्रतिमारूपस्य चूतमञ्जरीभिः सहकारपुष्पकलिकाभिः पूजाभ्यर्चनं सैव बीजं पुण्यानुबन्धिपुण्यं तेन तीर्थकरचूतमञ्जरीपूजाबीजेन सकलत्रः सन्निति ॥ ९७० ॥ सुखपरम्पराप्राप्तिकारणमाह;—

कुसलासयहेऊओ विसिट्ठसुहहेउओ य णियमेण । सुद्धं पुण्णफलं चिय जीवं पावा णियत्तेइ ॥ ९७१ ॥

कुशलाशयहेतुतः हेतुशब्दस्य भावप्रधानत्वेन कुशलाशयहेतुत्वतः सुशीलत्वादिप्रशस्तपरिणामकारणत्वात्, विशिष्टसुखहेतुतश्च विशिष्टस्य परिणामसुन्दरस्य सुखस्यानुकूलविषयानुभवजन्यशर्मलक्षणस्य हेतुत्वाच्च नियमेन निश्चयेन शुद्धं सर्वकलंकविनिर्मुक्तं पुण्यफलमेव पुण्यानुबन्धिजन्यसर्वलक्षणोपेतकलत्रपुत्रादिलक्षणमेव वस्तु, जीवमात्मानं पापादनाचारासेवनारूपान्निवर्त्तयति । इदमुक्तं भवति—शुद्धपुत्रकलत्रादिलाभवतः पुरुषस्य सर्वक्रियासु तदधीनस्य स्वप्नेऽप्यनाचारसेवनं न संभवतीति ॥ ९७१ ॥ अथ यज्जन्मानुभवनेन सुखपरम्परामसौ प्राप्तस्तन्निदर्शयन्नाह;—

सुग णिहिकुंडल सोधम्म ललिय ईसाण देवसेणो य । बंभिंद पियंकरचक्कि सिज्झणा होइ विण्णेया ९७२

शुकः कीरः प्रथमभवे, द्वितीये निधिकुण्डलो नाम राजपुत्रो बभूव । तृतीयभवे सौधर्मदेवलोकं गतः । चतुर्थे 'ललिय'त्ति ललिताङ्गकनामा राजपुत्रोऽजनि । पञ्चमे त्वीशानदेवलोके देवत्वेनोत्पन्नः । ततोऽपि च्युत्वा देवसेनश्च देवसेन-

नामा राजाङ्गजो जातः । ततो विशिष्टतपःसंयमसेवनेन ब्रह्मलोके इन्द्रत्वेनोत्पन्नः । ततोऽपि च्युत्वा प्रियंकरनामा चक्री । ततो निरतीचारप्रव्रज्यापरिपालनेन सिद्धता भवति विज्ञेयेति ॥ ९७२ ॥ साम्प्रतं भार्याया भवानभिधित्सुराह;—

सुविगा पुरंदरजसा उम्मायंती य चंदकंता य। मइसागरो य मंती पिओत्ति पुच्छा य संवेगो ॥९७३॥

मुक्तिका तावदासीद् आद्यभवे । ततः पुरन्दरयशोनाम्नी राजपुत्री बभूव । ततः सौधर्मे गता । ततश्च्युत्वोन्माद्यन्ती च नृपसुता जाता । ततस्तपः कृत्वेशानं देवलोकं गता । ततश्च्युत्वा (चन्द्रकान्ता नाम राजसुताऽजनि) मतिसागरमन्त्री प्रियंकरचक्रवर्त्तिनो बभूव । स च चक्रिणः प्रियो वल्लभोऽत्यर्थमिति कृत्वातिशयज्ञानिनः पृच्छायां कृतायां यथा भगवन् ! केन कारणेनायमस्माकमतीवेष्ट इति । तेनापि पूर्वभवव्यतिकरे कथिते संवेगो जातो द्वयोरपीति ॥ ९७३ ॥

अथैतद्वक्तव्यतां विस्तरेण विभणिषुः सुयमरणेत्यादिगाथाचतुर्दशक(द्वादशक)माह;—

सुग मरण रायपत्तीकुंडलसुविण तह जम्मनाल णिही। णिहिकुंडल नाम कला जोव्वण इत्थीसु णो राओ
इय सुविगाएवि अण्णत्थ रायधूयाइ णवर पुरिसम्मि। गुरुजणचिंता मंतीणाणे उट्ठी य णामाई ॥९७५॥
इयरस्सवि सुविणम्मी तीए रागो मिहोत्ति चित्तम्मि । दंसण णाणे वरणं लाभो गमणस्स हरणंति ९७६
मंतट्ठिहरिय घायरथमंडले तीए पासणं मोक्खो।गमण विवाहो भोगा पिइवह चिइ तित्थगर दिक्खा९७७

सोहम्म भोग चवणं णिवसुय ललियंग कलगह वउत्ति। इयरी णरिंदधूया सयंवरागमण बहुगाण १७८
चउकलपुच्छा जोइसविमाणधणुगारुडेसु य विसेसो। धणु ललियंगे रागो मयणुट्ठाणा ओहरणं च १७९
जाणण विज्जेस विमाणघडण जेऊणमागमेऽहि जिया। पिइचिंता सासण जलणकरण जम्मंतरविभासा॥
ललियंगब्भुवगम जलण भंस ऊढत्ति तोस पण्णवणा॥भोगा सरदब्भुवलंभ चिंत तित्थगरदिक्खा य९८१
[ईसाणजम्म भोगा चवणं रायसुय कल वयवं । एसा उम्मायंती राओ सवणाइणा तत्थ॥ ९८२॥]
विज्जाहरखिंसा माणुसोत्ति अणियत्तणे असमगो य । पडिछंदयचंडाली राय णिवणाए वीवाहो॥९८३॥
भोगो विज्जाहरसाहणेहिं णो एक्कसे मिलाणाई । सहिहासा संवेगो अरहागमणं च णिक्खमणं ॥९८४॥
बंभिद भोग चवणं रायसुय पियंकरोत्ति चक्कित्तं । एयस्सा मंतित्तं अइसयपीईए चिंतत्ति॥९८५॥
अरिहागमम्मि पुच्छा सिट्ठे संवेग चरणपव्वज्जा । चित्ताभिग्गहपालण सेढी णाणं च सिद्धी य॥९८६॥

आसि महावणनामं महावणं नंदणंव अइरम्मं । सव्वोउयतरुगणकुसुमसोरभाऊरियदिसोहं ॥ १ ॥ कुसुमासवपाणस-
मत्तमहुयराराव जणियसंतोसं । लीलाललंतमयगलकुलगलगज्जियरवमणोज्जं ॥ २ ॥ तत्थत्थि थोरथंभं थंभट्ठिय सालभं-

जियमिरामं । रामायणंव लक्खणकलियं चलियामलपडागं ॥ ३ ॥ तुहिणगिरिसिहरतुंगं फालियमणिमयविसालसालजुयं । किन्नरगणवद्धारद्धगेयरवबहिरियदियंतं ॥ ४ ॥ अइकंताए सिरिरिसहनाहपडिमाए मज्झकयसोहं । साहासंभारविरायमाणवणसंडपरिक्खित्तं ॥ ५ ॥ एगं जिणिंदभवणं जणणयणमणोहरं सुहच्छायं । जयलच्छिकुलहरं पिवहरहासपयासकंतिभरं ॥ ६ ॥ तम्मेव उ वणमज्झे समत्थि एगो सुओ तह सुई य । माणुसभासाणि दुवेवि ताणि अइनिविडनेहाणि ॥ ७ ॥ मच्छंदचराणि कयाइ ताणि तीए जिणिंदपडिमाए । पासे पत्ताणि भणंति पेच्छिउं सहरिसमणाणि ॥ ८ ॥ अबो ! अणुवमेयं रूवं नयणामयं तओ निच्चं । जुज्जइ पेच्छिउमम्हाणमन्नवावारविमुहाणं ॥ ९ ॥ एवं पायं परिगलियमोहमालिनयाण जा जंति । दिवसाणि ताव पत्तो वसंतमासो रइनिवासो ॥ १० ॥ समकालं तत्थ तरू सव्वेवि हु कुसुमभारसंच्छन्ना । जाया अईवसुंदरविजियसुरकाणणाभोया ॥ ११ ॥ तो ताहिं चंचुपुडएहिं भत्तिभरिएहिं पूयणनिमित्तं । सहयारमंजरीओ घेत्तुं दिज्जंति जिणसीसे ॥ १२ ॥ परितुच्छकसायाणं मज्झिमगुणसंजुयाण केवइए । काले गयम्मि तेसिं संजाओ मरणपरिणामो ॥ १३ ॥ इओ य । अत्थि इह भरहवासे कोसलदेसम्मि सुहपएसम्मि । वियसियकमलायररेहमाणबहुसरवरसहस्से ॥ १४ ॥ साकेयं णामपुरं पुराणदेउलसहासहस्सेहिं । ठाणे ठाणे संपत्तसोहमुवहसियसुरलोयं ॥१५॥ तम्मि नियवंसमोत्तियमणीसमो सोमसरिसजसपसरो । रोसारुणवेरिविणासकालभासंतकरवालो ॥ १६ ॥ नामेण समरसीहो सीहो इव कुनयनयकुरंगाणं । राया नमंतसामंतमउडतडताडियकुमग्गो ॥ १७ ॥ देवी य तस्स वियसियकमललच्छी संखमेव कुललच्छी । णियरज्जजीवियं पिव मन्निज्जइ जा सयं रन्ना ॥ १८ ॥ णामेणं दमयंती तीए समं चित्तहा-

रिणो विसए । जंति दिणा सेवंतस्स तस्स अप्पत्तविरहस्स ॥ १९ ॥ सा अन्नया य देवी सुहं पसुत्ता निसाए मज्झम्मि । कुंडलमाखंडलधणुहरुइरमालोयए सुमिणे ॥ २० ॥ एत्तो य कीरजीवो जिणपूयाकरणपरिणइवसेण । उवलद्धबोहिबीओ तग्गब्भत्तेण संजाओ ॥ २१ ॥ पडिबुद्धा पइणो तक्खणेण सव्वं निवेयए सोवि । भणइ पिए! तुह पुत्तो पवित्तगत्तो धुवं होही ॥ २२ ॥ जायम्मि तम्मि अम्हं कुलमुदही इंदुणो व्व उदयम्मि । वित्थारमणुत्तरमवणिगयणपरिपूरगं लहिही ॥२३॥ ता मासाण णवण्हं गयाण थेवेण साइरेगाण । जाओ सुओ तणुप्पहसंभारविभूसियदिसोहो ॥ २४ ॥ तयणंतरं च छिन्ने नाले निक्खेवणत्थमेयस्स । भूमीए खणिज्जंतीए उग्गओ रयणभरियनिही ॥ २५ ॥ वित्ताए जम्ममहिमाए णाममेयस्स ठावियं पिउणा । निहिकुंडलुत्ति जम्हा कुंडलनिहिदंसणं जायं ॥ २६ ॥ एवमणेगमहामहसहस्स उवजीवणेण वड्ढंतो । पत्तो जोव्वणमइसुंदराण तरुणीण हिययहरं ॥ २७ ॥ सावि य कीरी मरिउं सावत्थीए कुणालविसयम्मि । सिरिसेणमहीवइणो कंताए कंतिमइयाए ॥ २८ ॥ मंदारमालियालाभसुमिणसंसूइया सुहमुहुत्ते । धूयत्तणेण जाया विहिओ य महो कयं नामं ॥ २९ ॥ एसम्ह पुरंदरकुसुमदामसुमिणेण सूइया जाया। तम्हा पुरंदरजसा णामेणं होउ तणयत्ति ॥ ३० ॥ सावि घणपीणथणभारभंगुरं जोव्वणं परं पत्ता । तरुणजणुम्मायकरं वामहदइयामरट्टहरं ॥ ३१ ॥ एत्तो य स निहिकुंडलरायन्नसुओ गओवि तारुन्नं । ण कुणइ इत्थीसु मणो सोहग्गमणोरमासुंपि ॥ ३२ ॥ जाओ जणे पवाओ जह एसो रूवजोव्वणजुओवि । अव्वो! अच्छेरमिणं विसएसु न रज्जई जेण ॥ ३३ ॥ सो बालकालपरिचयगयासु अइनिक्कलासु सयलासु । लिविमाइकलासु दिणाणि नेइ कुव्वंतउम्मासं(?) ॥ ३४ ॥ सावि य पुरंदरजसा जणाओ निहिकुंडलस्स निसुणंती ।

विषयाभ्यासाहरणे शुकशुकीउत्तरभवस्वरूपयुतं चरित्रम्—

गरलमसिकरसरिच्छं किंत्ति पुरिसंतरेसु तओ ॥ ३५ ॥ नो रमइ मणागंपि हु नयावि कस्सइ मणोगयं कहइ । जाया गुरूण चिंता अकयविवाहा कहं कज्जा ॥ ३६ ॥ रन्ना मंती भणिओ तं कंपि उवायमत्तणो कुणसु । एसा रायकुमाराण कंपि जह वरइ अचिरेण ॥ ३७ ॥ तो मंतिणो पवत्ते णाणे वरलाभगोयरे पडिया । सव्वत्तो पेसविया कुमारपडिछंदगाण कए ॥ ३८ ॥ नामेसु कुलेसु गुणेसु चेव रूवेसु रायपुत्ताण । नाएसु कहवि जइ होज्ज कत्थई नाम अणुराओ ॥ ३९ ॥ उत्तुंगाणेयकलाकलावकलियाण विमलसीलाण । रायसुयाण समंता पडिच्छंदा दंसिया तीए ॥ ४० ॥ निहिकुंडलपडिछंदे दिट्ठे महमत्ति मयगत्तेसु । उल्लसिओ पुलओ थंभियव्व दिट्ठी ठिया तत्थ ॥ ४१ ॥ संजाओ रणरणओ तं चेव मणे निहालयंतीए । तक्खणमेव समग्गं भवणं पडिहासियं सुन्नं ॥ ४२ ॥ वम्महवियारतावो स कोवि तीए वियंभिओ देहे । जो मसिकरचंदणरसविसाण सिसिराणवि असज्झो ॥ ४३ ॥ इओ य । निहिकुंडलेण कइयाइ सुमिणकाले निहालियं तीए । रूवं जहट्ठियं क्खणेण तपडिबोहमावन्नो ॥ ४४ ॥ जाओ पुणरवि तद्दंसणूसुओ तं च कहवि अनियंतो । विरहग्गिसंपलित्तो कत्थवि य धिइं अपावेंतो ॥ ४५ ॥ जा चिट्ठइ तो पिउणा णाओ सुमिणस्स वइयरो कहवि । चरियाओ निउत्ताओ सयलासु दिसासु सयराहं ॥ ४६ ॥ निवधूयाणं पडिच्छंदकारणाओ पुरंदरजसाओ । दिट्ठे पडिछंदे सोवि तीए सारिच्छओ जाओ ॥ ४७ ॥ णायम्मि तीए विसए अणुरागे मंतिणा सयं गंतुं । वहुपणयवयणगब्भं मग्गित्ता जणयपासाओ ॥ ४८ ॥ वरिया पुरंदरजसा चलिओ निहिकुंडलो नियपुराओ । सावत्थीए पुरीए तीए वीवाहणणिमित्तं ॥ ४९ ॥ महया विभूइजोएण जा गओ केत्तियंपि तं मग्गं । आवासिओ अरन्ने एगम्मि हएण अवहरिओ ॥ ५० ॥ पेच्छइ पुरं-

रिणो विसए। जंति दिणा सेवंतस्स तस्स अप्पत्तविरहस्स ॥ १९ ॥ सा अन्नया य देवी सुहं पसुत्ता निसाए मज्झम्मि। कुंडलमाखंडलधणुहरुइरमालोयए सुमिणे ॥ २० ॥ एत्तो य कीरजीवो जिणपूयाकरणपरिणइवसेण। उवलद्धबोहिवीओ तग्गब्भत्तेण संजाओ ॥ २१ ॥ पडिबुद्धा पइणो तक्खणेण सव्वं निवेयए सोवि। भणइ पिए! तुह पुत्तो पवित्तगत्तो धुवं होही ॥ २२ ॥ जायम्मि तम्मि अम्हं कुलमुदही इंदुणो व उदयम्मि। वित्थारमणुत्तरमवणिगयणपरिपूरगं लहिही ॥२३॥ ता मासाण णवण्हं गयाण थेवेण साइरेगाण। जाओ सुओ तणुप्पहसंभारविभूसियदिसोहो ॥ २४ ॥ तयणंतरं च छिन्ने नाले निक्खेवणत्थमेयस्स। भूमीए खणिज्जंतीए उग्गओ रयणभरियनिही ॥ २५ ॥ वित्ताए जम्ममहिमाए णाममेयस्स ठावियं पिउणा। निहिकुंडलुत्ति जम्हा कुंडलनिहिदंसणं जायं ॥ २६ ॥ एवमणेगमहामहसहस्स उवजीवणेण वड्ढंतो। पत्तो जोव्वणमइसुंदराण तरुणीण हिययहरं ॥ २७ ॥ सावि य कीरी मरिउं सावत्थीए कुणालविसयम्मि। सिरिसेणमहीवइणो कंताए कंतिमइयाए ॥ २८ ॥ मंदारमालियालाभसुमिणसंसूइया सुहमुहुत्ते। धूयत्तणेण जाया विहिओ य महो कयं नामं ॥ २९ ॥ एसम्ह पुरंदरकुसुमदामसुमिणेण सूइया जाया। तम्हा पुरंदरजसा णामेणं होउ तणयत्ति ॥ ३० ॥ सावि घणपीणथणभारभंगुरं जोव्वणं परं पत्ता। तरुणजणुम्मायकरं वामहदइयामरट्टहरं ॥ ३१ ॥ एत्तो य स निहिकुंडलरायन्नसुओ गओवि तारुन्नं। ण कुणइ इत्थीसु मणो सोहग्गमणोरमासुंपि ॥ ३२ ॥ जाओ जणे पवाओ जह एसो रूवजोव्वणजुओवि। अव्वो! अच्छेरमिणं विसएसु न रज्जई जेण ॥ ३३ ॥ सो वालकालपरिचयगयासु अइनिकलासु सयलासु। लिविमाइकलासु दिणाणि नेइ कुवंतउम्मासं(?) ॥ ३४ ॥ सावि य पुरंदरजसा जणाओ निहिकुंडलस्स निसुणंती।

विषयाभ्यासाहरणे शुकशुकीउत्तरभवस्वरूपयुतं चरित्रम्–

मस्यमसिकरमरिच्छं किर्त्तिं पुरिमंतरेसु तओ ॥ ३५ ॥ नो रमइ मणागंपि हु नयावि कस्सइ मणोगयं कहइ । जाया गुरुण चिंता अकयविवाहा कहं कन्ना ॥ ३६ ॥ रन्ना मंती भणिओ तं कंपि उवायमत्तणो कुणसु । एसा रायकुमाराण कंपि जह वरइ अचिरेण ॥ ३७ ॥ तो मंतिणो पवत्ते णाणे वरलाभगोयरे पडिया । सवत्तो पेसविया कुमारपडिछंदगाण कए ॥ ३८ ॥ नामेसु कुलेसु गुणेसु चेव रूवेसु रायपुत्ताण । नाएसु कहवि जइ होज्ज कत्थई नाम अणुराओ ॥ ३९ ॥ उचुंगाणेयकलाकलावकलियाण विमलसीलाण । रायसुयाण समंता पडिच्छंदा दंसिया तीए ॥ ४० ॥ निहिकुंडलपडिछंदे दिट्ठे सहसत्ति मयगत्तेसु । उल्लसिओ पुलओ थंभियव्व दिट्ठी ठिया तत्थ ॥ ४१ ॥ संजाओ रणरणओ तं चेव मणे निहालयंतीए । तक्खणमेव समग्गं भवणं पडिहासियं सुन्नं ॥ ४२ ॥ वम्महवियारतावो स कोवि तीए वियंभिओ देहे । जो ससिकरचंदणरसविसाण सिसिराणवि असज्झो ॥ ४३ ॥ इओ य । निहिकुंडलेण कइयाइ सुमिणकाले निहालियं तीए । रूवं जहट्ठियं क्खणेण तपडिवोहमावन्नो ॥ ४४ ॥ जाओ पुणरवि तद्दंसणूसुओ तं च कहवि अनियंतो । विरहग्गिगंपलित्तो कत्थवि य धिइं अपावेंतो ॥ ४५ ॥ जा चिट्ठइ तो पिउणा णाओ सुमिणस्स वइयरो कहवि । चरियाओ निउत्ताओ सयलासु दिसासु सयराहं ॥ ४६ ॥ निवधूयाणं पडिच्छंदकारणाओ पुरंदरजसाओ । दिट्ठे पडिछंदे सोवि तीए सारिच्छओ जाओ ॥ ४७ ॥ णायम्मि तीए विसए अणुरागे मंतिणा सयं गंतुं । वहुपणयवयणगब्भं मग्गित्ता जणयपासाओ ॥ ४८ ॥ वरिया पुरंदरजसा चलिओ निहिकुंडलो नियपुराओ । सावत्थीए पुरीए तीए वीवाहणणिमित्तं ॥ ४९ ॥ महया विभूइजोएण जा गओ केत्तियंपि तं मग्गं । आवासिओ अरन्ने एगम्मि हएण अवहरिओ ॥ ५० ॥ पेच्छइ पुरं-

दरजसं मंतनिमित्तं नियाओ ठाणाओ । अवहरिय मंडलंतो निवेसियं घायणस्स कए ॥ ५१ ॥ एगेणं कावालियतवस्सिणा भीमडमरुयरवेण । पडिच्छंदमणुसरंतो चिंतेउमिमं समाढत्तो ॥ ५२ ॥ किं एसा मम दइया अहवा तीए इह कहंभावो । चित्ता दिव्वस्स गई तत्तो किं वा न संभवइ? ॥ ५३ ॥ अहवा जा कावि इमा होउ अहं ताण कारगो होमि । एयाओ रक्खसचेट्ठियाओ अइदुट्ठचित्ताओ ॥ ५४ ॥ तो हक्कारवबहिरियरण्णुदेसो भणेइ तं कुमरो । रे रे! अणज्जकज्जं कह एयं ववसिओ सि त्ति ॥ ५५ ॥ उक्खित्तमंडलग्गं तं पेच्छिय निच्छियं च घायकए । संजायमच्चुतासो सहसा अदंसणीभूओ ॥ ५६ ॥ उवलद्धजीविया सा भणिया तो तेण कहसु तं एत्थं । कह पत्ता सा भासइ रयणीए सुहपसुत्ता हं ॥५७॥ केणावणज्जचरिएण आणिया तक्खणं च पडिबुद्धा । जा पेच्छामि समंता दिट्ठो कावालिओ एस ॥ ५८ ॥ सुहय! तुहं पडिच्छंदस्स दंसणाओ समप्पिओ अप्पा । पुव्विंपि संपयं पुण विक्कमकिणिया अहं जाया ॥ ५९ ॥ कहिओ नियवुत्तंतो कुमरेणवि तुज्झ परिणयणहेउं । चलिओ सुंदरि! तुरएण आणिओ देवजोगेण ॥ ६० ॥ एयम्मि अवसरे कुमरसेन्नमह सव्वमेव संपत्तं । घेत्तुं पुरंदरजसं तो पत्तो तीए पिउगेहे ॥ ६१ ॥ जाओ महामहेणं वीवाहो ताण वहुलनेहाण । कालेण पिउपुरीए समागओ पणमिओ जणओ ॥ ६२ ॥ तो धणकोडी वहुयाओ जं च अन्नंपि निवईगिहजोगां । दाएणइगुणेणं वहुयाए दावियं रण्णा ॥ ६३ ॥ जह दोगुंदुगदेवस्स दिव्वभोगेहिं वोलए कालो । तह तस्सवि य मणोरहसमणंतरसिद्धकज्जस्स ॥ ६४ ॥ कइयाइ सीमपालो नरपालो कुणइ आउलं देसं । लद्धपउत्ती निधिकुंडलस्स जणओ पुरा नीइ ॥ ६५ ॥ तस्सासणत्थमइभूरिरोसपसरो समग्गसेणाए । पलयानिललोलियजलहिसलिलकल्लोलदुद्धरिसो ॥ ६६ ॥ पत्तो

य देससीमाए लग्गमाओहणं महाघोरं । छलघायगेण रिउणा उवणीओ कहवि निहणमिमो ॥ ६७ ॥ जणगपएसं ठविओ तत्तो निहिकुंडलो परियणेण । णिद्धपयावहुयासणभासीकयसयलसत्तुगणो ॥ ६८ ॥ कइयाइ णंदिवद्धणणामा सूरी समोसढो तत्थ । सो गउरवेण महया गओ तदंते सपरिवारो ॥ ६९ ॥ दिट्ठो सूरी अभिवंदिओ य रोमंचकंचुयंगेण । निसुओ धम्मो कम्मामओवमो सायरमणेण ॥ ७० ॥ जह णयणाण पडलाणमवगमे ज्झत्ति कोवि पेच्छेइ । तह मोहपडलविलए स तत्तमवलोइउं लग्गो ॥ ७१ ॥ पडिवन्नो वा समणोवासगधम्मो पुरंदरजसाए । सद्धिं अलुद्धबुद्धी पायं भोगेसु संजाओ ॥ ७२ ॥ जाओ पडिपुन्नजसो कालेण सुओ निहाणमणहाणं । गुणरयणाण तेसिं खीरोयजलुज्जलजसोहो ॥ ७३ ॥ जम्मं तरजिणपूयापरिणामुब्भवविसुद्धसद्धाए । कारेइ जिणाययणं सुरगिरितुंगं तओ रम्मं ॥ ७४ ॥ पुण्णाणुबंधिपुण्णाणु भावओ अह कयाइ तित्थयरो । णामेण सुमइणाहो तत्थायाओ मुणिसणाहो ॥ ७५ ॥ तव्वयणामयधारानिवायनिव्ववि-यविसयविसदाहो । पव्वज्जमुज्जलं काउमुज्जओ ठवइ नियपयए ॥ ७६ ॥ पुत्तं पवित्तविहिणा काऊण जहोचियाइं कज्जाइं । सावज्जकज्जभीरू एस सभज्जो विणिक्खंतो ॥ ७७ ॥ परिवालियतिव्ववओ तवोविहीऽणेगहा करेऊण । पज्जंतसमाहिपरो कालं काऊण सोहम्मे ॥ ७८ ॥ उववण्णो देवो देवभोगभूमीए भायणं जाओ । सावि य पुरंदरजसा जाया तत्थेव तद्देवी पंनपलिओवमाइं आउं तत्थच्छिउं तओ देवो । पुव्वविदेहे पुंडरिगिणीए एत्थेव दीवम्मि ॥ ८० ॥ निवचंदणवइणो भारि-याए सिरिचंदणामधेयाए । एरावणवारणसुमिणसूइओ सो सुओ जाओ ॥८१॥ ललियंगो से णामं ठवियं कलियाओ तह कला सव्वा । पत्तो कमेण तारुन्नमुन्नयं भूरिसोहग्गं ॥ ८२ ॥ देवीवि य इह विजए मणिणिहिणयरम्मि रम्मरूवम्मि ।

सिवराइणो सिवाए देवीए सुया समुप्पण्णा ॥ ८३ ॥ णामेणुम्मायंती उम्मायंती मणाणि तरुणाण । पत्ता जोव्वणमुच्चत्थणच्छण्णं बहललावण्णं ॥ ८४ ॥ णाऊण विवाहोचियमेयं जणणी कयाइ कयण्हाणं । सव्वंगगहियसिंगारमणहरं अप्पए पिउणो ॥ ८५ ॥ सोवि य तीए रूवं निभालिउं तो समाउलो जाओ । को नाम होज्ज उचिओ इमीए भूवालतणएसु ॥ ८६ ॥ जुत्तो सयंवरविही वरेउ तो तम्मि निययइच्छाए । एवं कए न दोसो अणुचियवरदाणओ मज्झ ॥ ८७ ॥ रइओ सयंवरकए अइविउलो मंडवो निवसुया य । दूयमुहेण सुबहुया आहूया सव्वओ तत्थ ॥ ८८ ॥ मिलिया चलंत सियचारुचामरीछत्तछाइयदियंता । सुपसत्थदिणे वीवाहणत्थमब्भुट्ठिया सव्वे ॥ ८९ ॥ तेसिं निवणंदणाण मज्झे चत्तारि चऊसु विज्जासु । रायसुया कोसल्लं पत्ता बहुजणकयाणंदं ॥ ९० ॥ जोइसविसए सिंहो विमाणविज्जाए पुण पुहविपालो । गारुडविज्जाए अजो ललियंगो धणुहविज्जाए ॥ ९१ ॥ सावि य कयसिंगारा तत्थेव समागया भणइ एवं । जोइसविमाणधणुगारुडेसु जो पत्तकोसल्लो ॥ ९२ ॥ एगम्मिवि सो मज्झं होइ वरो तो पवंधिउं राहं । ललियंगो धणुवेए पवीणयं दंसए तीसे ॥ ९३ ॥ तो तीए समुग्गयगरुयतोसपसराए तस्स कंठम्मि । उक्कंठियाए खित्ता वरमाला चलिरभमराली ॥ ९४ ॥ एत्थंतरम्मि केणावि वम्महुम्माहिएण खयरेण । अवहरिया मायागोलगोव्व साऽदंसणीभूया ॥ ९५ ॥ सव्वे ललियंगाई रायसुया तीए जणगलोगो य । अप्पाणं मन्नंता परिभूयं लज्जमणुपत्ता ॥ ९६ ॥ सामत्थेण तओ कयमन्नेसिज्जइ इमा पयत्तेण । अन्नह अपोरिसकहा आससिसूरं न फिट्टेही ॥ ९७ ॥ जोइसविउणा णिवणंदणेण भणियं इमेरिसे लग्गे । अवहरिया सा जत्तो समागमो अक्खओ होही ॥ ९८ ॥ घडियं तक्खणमागासगमणसज्जं विमाणमन्नेण । जोइसियक-

णियमग्गे चलिओ ललियंगओ तत्थ ॥ ९९ ॥ पत्तो हिमवंतसिरे पेच्छइ खयरं पसाइउं लग्गं । तीए चलणुप्पलेसु भसलंव मुकोमलारावं ॥ १०० ॥ जहा । मा अवमन्नसु सुंदरि! जम्हा अवहीरिओ तए नाहं । दुव्वारवम्महहओ सहामि खणमवि ग जीवेउं ॥ १०१ ॥ तो ललियंगो पलयाणलुब्भडं नियमणम्मि वहमाणो । कोवं तं फरुसगिराहिं दूरमेवं अहिक्खिवइ ॥ १०२ ॥ रे रे! न निम्मलकुलो तं होसि जओ परेसिमवहरसि । एवं कलत्तमपवित्तदंसणो तं अदट्ठव्वो ॥ १०३ ॥ अह गोवि तिपरोसो तं पइ उद्धाविओ गहियखग्गो । उग्घडियविज्जुदंडोव्व नज्जए जलहरो गयणे ॥ १०४ ॥ जाव परक्कमप-गरिमपरायणो पहरिउं तयं पत्तो । ताव धणुदंडमुद्दंडमेस सहसावि कड्ढेइ ॥ १०५ ॥ काऊण कन्नपज्जंतमागयं अंतयस्स जीहाए । अणुरूवं बाणं चोरपाणहरणं विसज्जेइ ॥ १०६ ॥ तेणेस हिययमम्मे तह विद्धो जह सरेण सह पाणा । निस्स-रिया देवाओ तम्मित्तत्तंव वहमाणा ॥ १०७ ॥ सा पुण तम्मि विमाणे वियसियकमलाणणा समारूढा । आणीया पिउ-पासे जाओ तेसिं महातोसो ॥१०८॥ अह कहवि रयणिसमए सुहं पसुत्ता भुयंगमेण सिरे । डक्का अइउग्गविसेण तक्खणं आउलीहूओ ॥ १०९ ॥ सव्वो संनिहियजणो मंता तंता महोसहीओ य । णाणाविहा पउत्ताओ णेव लद्धो गुणलवोवि ॥ ११० ॥ तत्तो गारुडविउणा चउत्थएणं महीवइसुएण । मंतेहि य तंतेहि य उवयरिउं सा कया पउणा ॥ १११ ॥ एत्थंतरे विवाओ जाओ वीवाहगोयरो तेसिं । जम्हा कओवयारा ते सव्वे तीए संजाया ॥ ११२ ॥ अच्चंताउलियमणो जणगजणो तीए चिंतए तत्तो । कस्सेसा दिज्जउ समगमेव जं उट्ठिया एए ॥ ११३ ॥ उम्मायंतीए तओ भणिओ जणओ कुणेसु मा खेयं । हे ताय! जेण झगडगमेयमहं चिय विहाडिस्सं ॥ ११४ ॥ तो तीए संलत्ता रायसुया जम्ह जो मए

सद्धिं । जम्मंतरमणुसंधइ स तत्थ णूणं पई होइ ॥ ११५ ॥ तो ललियंगेण भवंतरम्मि आरूढपोढपेमेण । एयंपि हु पडिवन्नं णत्थि असज्झं सिणेहस्स ॥ ११६ ॥ णीहारियाणि कट्ठाणि विरइया तह मसाणदेसम्मि । एगा चिया पविट्ठाणि दोवि पज्जालिओ जलणो ॥ ११७ ॥ पुव्वंपि सुरंगाए तद्देसे विहियछन्नदाराए । (ग्रंथाग्रं० १३०००) अक्खय देहाणि विणिग्गयाणि पत्ताणि जणगंतो ॥ ११८ ॥ ललियंगएण सद्धिं विहिओ वीवाहऊसवो रम्मो । सव्वम्मि पुरे तोसो जाओ य सुहावरिसतुल्लो ॥ ११९ ॥ पण्णविया पिउणा रायणंदणा सेसगा तओ तिण्णि । एगा कन्ना वहुयाण तुम्ह कह जुज्जए दाउं ? ॥ १२० ॥ सट्ठाणगएसु य सेसरायपुत्तेसु अच्छिउं तत्थ । दिवसाणि कइवि नवनवसंमाणनिहाणभूयाणि ॥ १२१ ॥ उम्मायंतीसहिओ विसज्जिओ तेहिं जणयणयरम्मि । सवत्तो विहियमहामहम्मि ललियंगओ पत्तो ॥ १२२ ॥ दिन्नं पिउणा रज्जं सयं च पव्वज्जमुज्जलं पत्तो । गुरुया भोगा भोगा जाया ललियंगयस्सावि ॥ १२३ ॥ पत्तम्मि सरयसमए उम्मीलियकमलकुमुयसोरब्भे । अइधवलमरालकुलुज्जलासु सयलासुवि दिसासु ॥ १२४ ॥ नियमंदिरोवरि गओ सहिओ देवीए पेच्छइ कयावि । सरयब्भखंडमुड्डीणतूललवपेलवं पढमं ॥ १२५ ॥ तत्तो महंतगंगातरंगभंगोवमं तमेव खणं । पच्छा सिसिरमहीहरसिहरागारं निभालेइ ॥ १२६ ॥ तो सयलंबरवित्थाररोहगं फुरियविज्जुविज्जोयं । पेच्छंतस्स य एत्तो पयंडपवणाहयं संतं ॥ १२७ ॥ जायं दुखंडमित्तो तिखंडमह वहुदलं तओ पलयं । आमूलओवि पढमं चिंतेउमिमं समाढत्तो ॥ १२८ ॥ एवं लच्छीओ माणवाण वहुणा किलेसनिवहेण । समुवज्जियाओ गरुयं कमेण वित्थारमागम्म ॥ १२९ ॥ दुव्वारवसणविहया उ झत्ति निन्नासमेंति ता एत्तो । जुत्तो सुकयविसेसो विसेसओ मे सयं काउं ॥ १३० ॥ एवं चिंतापीऊ-

विषयाभ्यासाहरणे शुकशुकीउत्तरभवस्वरूपयुतं चरित्रम्–

मज्जहिवुड्ढस्स जा दिणा जंति । ता अन्नदिणे पडिहारसूइओ एइ वणवालो ॥ १३१ ॥ भालयलनिहियकरकमलसंपुडो पणमिऊण भूनाहं । विण्णवइ देव जं अज्ज तुम्ह तयणम्मि उज्जाणे ॥ १३२ ॥ नामेण य अत्थेण य मणोरमे गंधलुद्ध-भमरम्मि । वहुलदलभारसाले तमालमालाखलियतावे ॥ १३३ ॥ सिरिहरनामा तित्थाहिनायगो जह सिरीए कुलभवणं । संपत्तो सयलसुरासुरिंदवंदिज्जमाणकमो ॥ १३४ ॥ वयणे जस्स विसुद्धादरिसयले इव गुणा य दवा य । पडिबिंबियव्व दीसंति जगसमग्गं बुहजणाण ॥ १३५ ॥ जस्संगसंगयावि हु गुणा समग्गे जयम्मि वियरंति । हुंतावि अणंता तह लहंति गणणं गुणिजणेसु ॥ १३६ ॥ जस्स पयपंसुपरिफंसणेण भूसियसिरोरुहा संता । सुरअसुरनरा न कुणंति वासचुन्नेसु अहिलासं ॥ १३७ ॥ तह तत्थ वणे जा कावि देवसोहा समागए तम्मि । जाया तन्नो वोत्तुं सत्तो हं कयपयत्तोवि॥१३८॥ तहवि तुममेगचित्तो आयन्नसु नाह! किंपि जंपेमि । जं तग्गुणतरलमणो मोणं काउं न तीरेमि ॥ १३९ ॥ अप्पत्तेवि वसंते तस्सागमणेहिं विम्हियमणव्व । रोमंचे चूयतरू अंकुरमिसेण मुंचंति ॥ १४० ॥ तस्साणुसंगगुणउव्व सोगतरुणोवल-क्खगमणेण । नो सोढं फुल्लंतेण ताडणं तरुणिचरणस्स ॥ १४१ ॥ वउलावि कयाणुवयगहणत्थ तयं निभालिउं जाया । जं नहुमइरागंडूसपाणमणवेक्खिउं फुल्ला ॥ १४२ ॥ तं देव! भूमितिलयं पेच्छिय तिलओवि विहसिओ सहसा । कस्स व न समाणगुणे दिट्ठे संजायए हरिसो? ॥ १४३ ॥ जह सोहंति पलासा सव्वत्तो किंसुएहिं तम्मि वणे । तह जंबूतरुणोवि हु तरुणेहिं न किं सुएहिं पहू? ॥ १४४ ॥ जहसद्दं विहगरवेहिं देव! देवीए काणणसिरीए । दंतावलिव्व रेहइ कुंदतरूणसु-कुलमाला ॥ १४५ ॥ तह तस्स भयाओ पलायमाणवम्महमहल्लभिल्लस्स । वाणावलिव्व रेहइ करगलिया तत्थ वाणोली

॥ १४६ ॥ सुइ संगाउ विगासो मे को अन्नोवि ओ सुई अत्थि । इय मल्लिया नवल्लं मिल्लइ कुसुमुकरं सहसा ॥ १४७ ॥ तत्थ विरुद्धावि सया जे केई जंतुणो परिवसंति । ते तस्साइसयाओ धणियं वंधुत्तणं पत्ता ॥ १४८ ॥ इय तव्वयणसवणओ उल्लसियपमोयपरवसो संतो । ललियंगो निययंगे न माइ जलहिव्व उव्वेलो ॥ १४९ ॥ नियथंगसंगएहिं सव्वेहिं विभूसणेहिं वणपालं । कुणइ कयत्थं परितोसिएहिं अन्नेहिंवि धणेहिं ॥ १५० ॥ जस्स समीवे देसंतरेवि गंतुं समीहियं आसि । सो देवो मज्झ इह हियस्स सयमेव आयाओ ॥ १५१ ॥ इय नवजलहरगहिरेण घोसणं काउमुच्चसद्देणं । सहसा समुट्ठिओ आसणाओ तत्तो महीनाहो ॥ १५२ ॥ जस्स दिसाए सो भुवणभूसणो तीए कई पए गंतुं । सणियं पयप्पणामं भूनिहियसिरो समायरइ ॥१५३॥ पडुपडहसद्दसारं नगरे घोसावणं करावेइ । जह जिणचंदस्स पयारविंदवंदणकए सव्वो ॥१५४॥ पउणीहोउ पुरजणो तत्तो संखित्तपरियरो पढमं । गंतुं लग्गो अइवहलपरियणो झत्ति संजाओ ॥ १५५ ॥ सकलत्तो सतणूओ सपरलोओ सवंधवो ससुही । सामंतसेन्नपरिवारिओ य तं वणमणुप्पत्तो ॥ १५६ ॥ अप्पाणं पिव पुन्नागपरिगयं तह असोगसंजुत्तं । दूरं परिओसपरो तत्थ पविट्ठो महीनाहो ॥ १५७ ॥ मोत्तूण रज्जलीलं चामरछत्ताइयाण चाएण । पत्तो तित्थयरसमीवदेसमुग्गाढविणयपरो ॥ १५८ ॥ दिट्ठो सिंहासणतलनिविट्ठदेहो पयक्खिणेऊण । महिमिलियसिरेण नमंसिओ य थुणिओ तहा एवं ॥१५९॥ "त्रिलोकप्राकारप्रतिमपरिगीतव्रतविधेर्निधूतागस्त्यागश्चरितशतसाध्यस्य यशसः । भवन्तं सद्ध्यानानलनिहितचेतो भववनं नमस्यन् सन्नर्हन्नलमिह जनो जन्महतये ॥ १ ॥ क्व निःशेषश्रेयःप्रचयपरिचेयक्रमयुगः, त्वमेकं श्रीसद्म क्व च पुनरपुण्यप्रभुरहम् । त्वदालोकस्तन्मे शरदि हिमरश्मौ परिणते यथा जात्यन्धस्य प्रवर

विषया-
भ्यासाह-
रणे शुक-
शुकीउत्त-
रभवस्व-
रूपयुतं
चरित्रम्–

जगनोऽप्यद्भुतमिदम् ॥ २ ॥" इय थुणिऊणुवविट्ठो नियठाणे पत्थुया य धम्मकहा । पीऊसजलहरासारमहुरवाणीए
अयगुरुणा ॥१६०॥ जीवा कसायइंदियविगारवसगा विसोवमं कम्मं । बंधंति भूरिभवभमणकारणं बहुविहवियप्पं ॥१६१॥
एगिंदियाइसु तओ जाईसु अणेगहा भमेऊण । कहकहवि कोवि कइयावि जइ परं लहइ मणुयत्तं ॥ १६२ ॥ लद्धेवि
तम्मि निम्मलकुललाभो दुलहो जओ जीवा । सारयससंककरपसरगोरजसभाइणो होंति ॥ १६३ ॥ तम्मिवि लद्धे रूवा-
इयाण गुणकारणाण भावाण । दुलहो समागमो भद्द! भवजणजणियतोसाण ॥ १६४ ॥ तत्थवि अरिहा तग्गणहरो य
अन्नोवि बहुसुओ साहू । कहवि य जइ पाविज्जइ पन्नवओ सुद्धधम्मस्स ॥ १६५ ॥ पत्तेवि तम्मि सद्धा नो परिसुद्धा-
पयत्तए तत्तो । ता भवगुणवलंभे जुत्तो धम्मुज्जमो काउं ॥ १६६ ॥ इहरा कप्पद्दुमसंगमंपि जह कोवि निप्फलं नेइ ।
लिम्बाजूयत्तणपत्थणाए तह भोगसुहलुद्धो ॥ १६७ ॥ एसो जणो सुहाणेक्ककारणं लद्धुमेयगुणनिवहं । मूलाओ निप्फ
लं नेइ दुरप्पा तहाहि इहं ॥ १६८ ॥ कत्थइ पुरे किलेगो आसी कुलपुत्तओ सभावेण । निद्धणचंगो निप्फलवावारो
मगलकालंपि ॥ १६९ ॥ एत्तोच्चिय सक्कारं सिरम्मि कइयावि अलभमाणो सो । जाओ लेक्खालक्खेहि तह य जूयासह-
स्सोहिं ॥ १७० ॥ परिलज्जमाणमत्थयदेसो पीडं परं परिवहंतो । निव्विन्नो इच्छंतो मरणंपि रइं अलभमाणो ॥ १७१ ॥
देसंतरमरणाओ पायं णासं उवेइ दालिद्दं । इय चिंतंतो भुक्खाइ सो किलंतो परिभमंतो ॥ १७२ ॥ पत्तो तत्थ पएसे
जत्थेगो कप्पपायवो अत्थि । नियकुसुममोरभुग्गारलुद्धफुल्लंधयसणाहो ॥ १७३ ॥ गयणयलविसप्पिरडालजालसालंतस-
यपरिणामो । धयछत्तचिंधमालाकयजणलोयणमणाणंदो ॥ १७४ ॥ संपाडियपणइजणब्भत्थणसमणंतरब्भुयपयत्थो ।

नाणाकुसुमंसुयमाइएहिं कयपीढसक्कारो ॥ १७५ ॥ निसुयमणेण जणाओ जह एसो कप्पपायवो कुणइ । सम्मं सेविज्जंतो मणिच्छियं इच्छियं झत्ति ॥ १७६ ॥ तो चिंतिउं पयत्तो जूयाओ ताव थूलभावाओ । हत्थग्गसंगहगयाओ मत्थयाओ सुहेणेव ॥१७७॥ वीणिज्जंति इमाओ लिक्खाओ पुण कहिंचि नो जेण । ता एयासिं जूयाभावं मग्गामि कप्पतरुं॥१७८॥ तत्तो गओ णईए ण्हाओ पुप्फाणमंजलिं भरिउं । पत्तो तरुणो तस्संतियम्मि तोसं परिवहंतो ॥ १७९ ॥ काउं पयक्खिणाइगमवणीतलमिलियमत्थओ णमिउं । भालयलनिहियकरकमलजुयलिओ विन्नवेइ जहा ॥ १८० ॥ तं भयवं ! कप्पतरू जहत्थनामा अहं तु दुक्खत्तो । ता तह कुणसु पसायं एयाओ जह सिरे लिक्खा ॥ १८१ ॥ जूयाभावेणं परिणमंति उज्झेमि जं सुहेणाहं । तक्खणमेव जहिच्छियभागी सो दुग्गओ जाओ ॥१८२॥ जह सो रज्जाइफले लद्धे कप्पद्दुमम्मि गयबुद्धी । जाओ दुहिच्चिय इमो तह धम्मपरंमुहो लोगो ॥ १८३ ॥ इय सवणसुहयमायण्णिऊण वयणं जिणेण पण्णत्तं । तक्खणमेव विरत्तो ललियंगो भवनिवासाओ ॥ १८४ ॥ पुत्तं ठवित्तु रज्जे महाविभूईए तस्समीवम्मि । उम्मायंतीसहिओ संजमगिरिसिहरमारूढो ॥ १८५ ॥ काऊण दुक्करतवं पज्जंताराहणाविहाणेण । ईसाणदेवलोए तियसत्तं दोवि पत्ताइं ॥ १८६ ॥ जाया उदारभोगा चिरकालं तत्थ अह चवित्ताण । धायईसंडे पुव्वविदेहे रयणावइपुरीए ॥ १८७ ॥ सिरिरयणाहणरवइ(देवी)कमलावईसणामाए । ससिपाणसुमिणसंसूइओ इमो गब्भभावेण ॥ १८८ ॥ उववण्णो पुण्णनिहाणमणह मह मासनवगपज्जंते । संजाओ तणओ लोयलोयणकमलायरदिणिंदो ॥ १८९ ॥ पिउणो य तम्मि काले सव्वच्चिय देवसेन्नसारिच्छा । सेणा आसि कयं तो णामं से देवसेणोत्ति ॥१९०॥ अहिगयकलाकलावो वरपुरफलिहोवमाणबाहु जुओ ।

पत्तो वम्महरण्णो निवासनयरं स तारुण्णं ॥ १९१ ॥ सा पुण उम्मायंती वेयड्ढे उत्तराए सेढीए । मणिकुंडलम्मि णयरे
मणिवइणो राइणो धूया ॥ १९२ ॥ मणिमालियाए भज्जाए चंदकंताभिहाणिया जाया । पत्ता जोव्वणमुम्माहकारणं तरु-
णलोयाणं ॥ १९३ ॥ सो तेण सच्चरिएणं सरयससिनिम्मलेण लोगम्मि । जाओ सलाहठाणं खयराणं भूचराणं च ॥१९४॥
तीए न कत्थवि नरे मणोहरम्मिवि निभालिए रागो । जं णो जायइ, जणगाण तो मणो आउलीभूयं ॥ १९५ ॥ जं जोव्व-
णवंतीओ णारीओ भत्तुणा परिग्गहिया । सुहगत्तं जंति जणे न अन्नहा ता कहं कज्जं ॥ १९६ ॥ एवं ताइं चिंताउराइं
चिट्ठंति जाव ता कत्तो । निसुओ लोयमुहाओ जसवाओ देवसेणस्स ॥ १९७ ॥ तस्सवणाणंतरमेव तीए पुव्विल्लभवसि-
णेहवसा । खीरजलहिव्व चंदोदयम्मि रागो समुग्घडिओ ॥ १९८ ॥ तयणंतरमेव निए देहेवि न संठिइं कुणइ किंचि ।
उम्मुक्कफुल्लचंदणपमुहुत्तमवत्थुपरिभोगा ॥ १९९ ॥ परिसुन्नमणा आसामुहाइं सयलाइं सा निहालेंती । जरविरहियावि न
कुणइ रइं मया अन्नपाणम्मि ॥ २०० ॥ हिममलियनलिणदेहाए तीए वच्छत्थलम्मि तक्खणओ । णयणंबु सोसमिंतं कहेइ
अंतोगयं तावं ॥ २०१ ॥ कमलासंकाए मुहम्मि तीए भसलावली निवयमाणा । वारिज्जइ विरहहुयासधूमसरिसेहिं ससि-
एहिं ॥ २०२ ॥ मम विंवसिरी मुसिया मुहेण एयाए इय विहियरोसो । अमयकरोवि ससहरो संजाओ तीए विसकिरणो
॥ २०३ ॥ परितावोवसमकए सज्जिज्जइ पल्लवेहिं जा सेज्जा । सावि हु दवग्गिजालावलिव्व देहं दहइ तीसे ॥ २०४ ॥ नाओ
य कहवि विज्जाहराण लोगेण तीए अणुरागो । ते खिंसिउमाढत्ता असमाणवरब्भुवगमाओ ॥ २०५ ॥ जहा -। कत्थेसा
तियसवहू सोहग्गोमाणणे पवीणतणू । णिप्पडिमगुणा वहुमाणभायणं खेयरजणस्स ॥ २०६ ॥ कत्थ पुण देवसेणो माणु-

समेत्तं नराहिवसुओवि । ता जायमिणं णायं विक्खायं जं जए सयले ॥ २०७ ॥ कह माणससरवररायहंसिया कणयप-
उमकयवासा । कह विट्ठाविट्ठालियचंचुपुडो नाम धंखुत्ति ॥ २०८ ॥ एवं अणेगहा सा खिंसिज्जंतीवि णो जया चयइ । तं
पइ अणुरागं तो जाया चिंता पिउजणस्स ॥ २०९ ॥ जह एईए रागो तं पइ तस्साविमीए किं अत्थि । भावप्पेमपरि-
च्छणमायरओ जुज्जए काउं ॥ २१० ॥ तो लिहिओ पडिछंदो तीए सविसेससुंदरायारो । रयणवईए पुरीए विज्जाहरदार-
गेण तओ ॥ २११ ॥ काउं देसियरूवं नीओ समयम्मि चित्तकम्मस्स । मीमंसाए पयट्टाएऽणेगहा देवसेणस्स ॥ २१२ ॥
ढुक्कंतेसु अणेगेसु चित्तफलिहेसु मित्तसहिएण । तेण णिभालिज्जंतेसु तेसु सो तेण उवणीओ ॥ २१३ ॥ दिट्ठो दूरविया-
सियलोयणजुयलेण तेण तो झत्ति । जाओ सविम्हओ पुच्छियं च कस्सेरिसं रूवं? ॥ २१४ ॥ कहियं तेण जहेयं केणावि
सकोउगेण दिट्ठाए । कहमवि चंडालीए रूवं लिहियं मए लद्धं ॥२१५॥ तो सव्वंगं आलोइयम्मि रूवम्मि तम्मि सो जाओ
तक्खणमक्खित्तमणो सुन्नो व्व गहेण गहिओव ॥ २१६ ॥ भणियं खणंतराओ जह सोम! इमा जहा तए भणिया । तह
अन्नहावि होज्जत्ति सवहा सवमालवसु ॥ २१७ ॥ णूणं न हीणजाई रूवं न घडइ जमन्नहा एयं । णो अमयवल्लरी मारु-
यम्मि कत्थइ थले होइ ॥ २१८ ॥ अहवा जा वा सा वा होउ इमा एयविरहिओ णाहं । सक्केमि जीविउं ता कहेसु एईइ
निवसं तं ॥ २१९ ॥ एवं भणिए कुमरेण तिव्ववम्महपरायणमणेण । पेच्छंताणं सव्वेसिं तेसिं सोऽदंसणीहूओ ॥ २२० ॥
अह चिंतेइ कुमारो किमेस असुरो सुरो व खयरो वा । होज्जा अम्हं विम्हयमेवं काउं गओ सहसा ॥ २२१ ॥ नरवइणो
मणिवइणो सोवि य पासे गओ निवेएइ । वुत्तंतमपरिसेसं सविसेसं देवसेणस्स ॥ २२२ ॥ आणत्तो तेण तओ विचित्त-

माओ त्ति नाम पाइक्को । जह भद्द! देवसेणं आणेसु लहुं इहं णयरे ॥ २२३ ॥ जं आणवेइ देवो तं काहामित्ति मभि-
ऊणं मो । तद्वाणा अवसरिओ ओयरिओ गिरिसिरोहिंतो ॥ २२४ ॥ तम्मि समयम्मि कुमारो तीए उम्माहिओ गिहम्मि
गर्इ । अलहंतो संपत्तो उज्जाणे णंदणमिहाणे ॥ २२५ ॥ जयकुंजरखंधगओ उज्जाणं सव्वओवि जा नियइ । फलफुल्ल
ममाउलमाउलेण मणसा तओ हत्थी ॥ २२६ ॥ अइ बहलदलावलिसालियम्मि एगम्मि चंदणतरूण । गहणम्मि संपविट्ठो
तग्गंधुग्गारलुद्धमणो ॥ २२७ ॥ अइसंकडत्तणाओ न परिवारो पविट्ठओ तत्थ । किंतु परिक्खित्तं तक्खणेण तं सव्वओ
तेण ॥ २२८ ॥ एत्थंतरम्मि सो चित्तमायनामा विउव्विय सरीरं । गयणंगणग्गलग्गं ताडतरुदीहभुयजुयलं ॥ २२९ ॥
कुंजरखंधाओ मक्कंधयारमुप्पाइउं तमुक्खिवइ । नेइ य खणेण मणिकुंडलस्स नयरस्स उज्जाणे ॥ २३० ॥ णायमणेण जहा
हं केणावि कओवि कारणवसाओ । अवहरिओ तो इह किं करेमि अहवा निहालेमि ॥ २३१ ॥ एत्थं ठिओवि परिणाम-
मस्स विहियस्स इइ वियक्कंतो । जा चिट्ठइ ता राया विन्नायतदागमो सहसा ॥ २३२ ॥ पच्चुग्गमणनिमित्तं सपरिवारो
महाविभूईए । तूररवपूरियंबरकुहरो नयराओ नीहरिओ ॥ २३३ ॥ पत्तो तयंतिए देवकुमरसरिसं तयं निहालेंतो । मन्नइ
नियनयणाणं सहलं विहिणोवि निम्माणं ॥ २३४ ॥ अब्भुट्ठिओ य तेणावि सायरं पणमिओ य सप्पणयं । आभासिओ
गुरुकुयं (तत्थ) तहा राइणा एसो ॥ २३५ ॥ नीओ णियम्मि गेहे जणगेणव गरुयगउरवसणाहं । उवयरिओ सयणा-
सणभोयणसंपाडणाईहिं ॥ २३६ ॥ निसुयं जणाओ अइगोवियंपि अवहारकारणं तेण । जाओ सविम्हयमणो तद्दूयादंस-
णस्स कए ॥ २३७ ॥ कइयावि तेण नियमंदिरंगणे सा चलंतिया दिट्ठा । पुव्वविलोइयपडिछंदयाणुसारेण विन्नाया ॥२३८॥

जह सा एसा जं पुण जाइविहीणत्तणं तया तेण । कहियं तं मम मन्ने पडिबंधपरिच्छणणिमित्तं ॥ २३९ ॥ अणुकूलम्मि य दिव्वे तं नत्थि सुहं वराय जं एत्थ । ण घडइ मणोरहाणवि अगोयरा जं इमा दिट्ठा ॥ २४० ॥ ता कइया सो होही दिवसो पाणिग्गहेण एईए । होहामि कयत्थो अमयकुंडवुड्डोव्व जम्मि अहं ॥ २४१ ॥ एमाइचित्तचिंतासंताणसमुल्लसंतसंतोसो । जा चिट्ठइ ता राया सयमेव समागओ भणइ ॥ २४२ ॥ कुमर! मम चंदकंता धूया एसा निसामिऊण गुणे । उम्माहिया तुह कए वोलावइ वासरे कहवि ॥ २४३ ॥ ता किज्जउ पसाओ वीवाहिज्जउ इमा कए एवं । पडिपुण्णचंदमंडलजोगो संपज्जइ निसाए ॥ २४४ ॥ एवं बहूप्पयारं पडिवज्जाविय दिणे पसत्थम्मि । विहिओ वीवाहो खयरसुंदरीविहियमंगल्लो ॥ २४५ ॥ सयलिंदियाणुकूला सुहमूला जणियसत्तुसिरसूला । जाया विउला भोगा तेसिं अइसइयसुरलोगा ॥ २४६ ॥ एत्तो य जणा णिसुयं जणणी जणओ य मह ममं विरहे । तद्दिणमेव विलावे अकरिंसु इमेरिससरूवे ॥ २४७ ॥ किं तं सुरेण असुरेण खेयरेणं व वच्छ! अवहरिओ । अनिमित्तवेरिणा दारुणाइं दुक्खाइं देंतेण ॥ २४८ ॥ मोत्तूणमसरणाइं अम्हे उच्छंगसंगदुल्ललिओ । कत्थ गओसि महायस! पुणोवि नियदंसणं देसु ॥ २४९ ॥ पुत्त! तव पेमपरवसमणेहि न कयावि अविणओवि कओ । भणियममणोरमं ते ता कत्तो इय विरत्तो सि ॥ २५० ॥ अमओवमेहिं वयणेहिं सवणजुयलं सुहावसु पुणोवि । किमकुसलसंकिराइं तमुवेक्खसि अम्ह हिययाइं ॥ २५१ ॥ नियवंसनीरहिससिं गुणरयणनिहिं हरंतएण तुमं । विहिणा निहिमादंसिय नयणुप्पाडो कओ अम्ह ॥ २५२ ॥ भुवणोदयगिरिसिहरारूढेणच्चुच्चयं पवन्नेण । सूरेण तए रहिया अम्ह दिसो तिमिरभरियव्व ॥ २५३ ॥ विभवस्स सुहस्स तहा जसस्स तं अम्ह केवलो हेऊ ।

दूरं गयम्मि पइ वच्छ! सयमवहत्थियं झत्ति ॥ २५४ ॥ एवं सोउं जणगाण वसणमइदारुणं समुप्पण्णं । उत्ताणमणो जणगाण मगमे तक्खणा जाओ ॥ २५५ ॥ परिभावियं च मज्झं किमिमिणा भोगेण लद्धपसरेण । जम्मि पसरुट्ठियाणं न दंसणं जणयपायाणं ॥ २५६ ॥ ता जुज्जइ मे गंतुं विलंवरहियस्स जणगपासम्मि । एवं चिंतासागरमज्झगओ चिट्ठई जाव ॥ २५७ ॥ लद्धो कहवि मणोगयभावो विज्जाहराहिनाहेण । भणिओ कुमर! अजाणियवुत्तंतो तं इहायाओ॥२५८॥ मन्ने अइय महई अघिई जणगाण वट्टइ मणम्मि । ता नियदंसणसोक्खं काउं तुह जुज्जई तेसिं ॥ २५९ ॥ जं आणवेह तुब्भे इय पडिवज्जिय अणेगलोगाण । विज्जाहराणमणुगयमग्गो नयराओ नीहरिओ ॥ २६० ॥ गयणद्दुमकुसुमं पिव महंतमेगं विमाणमारूढो । चारणसहस्सपरिगिज्जमाणससिसिहरजसपसरो ॥ २६१ ॥ वज्जंतचित्ततूरारवोहवहिरियनहंगणो पत्तो । पिउणगरासन्ने ऊसुगो य जणगावलोगकए ॥ २६२ ॥ नयरजणेण सुदूराउ पुव्वमालोइउं विमाणं तं । अनिलं-दोलियधयवडमालासालंतसिहरग्गं ॥ २६३ ॥ निसुओ य चारणाणं सिणिद्धकंठाण जयजयारावो । कण्णाणममयधारा घोरणिसरिसो इमेरिसओ ॥ २६४ ॥ जयइ रयणिनाहो भूमिनाहो महीए, सयलणरवईणं सेहरत्तं पवन्नो । इय सहइ पवित्तो जस्स पुत्तो सुकित्ती, सुहयजणपहाणो देवसेणाभिहाणो ॥ २६५ ॥ जा ऊससियमणोरहमालो लोओ खणं निवे-गइ । कुमरागमणं ता झत्ति रायभवणम्मि सो पत्तो ॥ २६६ ॥ अब्भुट्ठिओ मणागं जणएण पमोयपुलयकलिएण । अंसु-जलधोरणी सिच्चमाणवच्छत्थलेण तओ ॥ २६७ ॥ संभमवसा महियलमिलंतसिरसेहरेण कुमरेण । पणिवइओ तेणवि सो सयंगालिंगिओ य कओ ॥ २६८ ॥ तयणंतरं च वहुया वहुमुलदुगुल्लठइयमुहकमला । पणमइ पाए रन्नो ईसिं दूरट्ठिया

संती ॥ २६९ ॥ आलोइयसुयवयणो खणमेगं निव्वुइं लहेऊण । वाहरइ वच्छ! पेच्छसु जणणी जं ऊसुआ सुबहुं ॥२७०॥ संजोइयकरकमलो भणाइ जं आणावेइ मं ताओ । तप्पायपणामपुरस्सरेण संपट्ठिओ विहिणा ॥ २७१ ॥ बहुदिणविरहेण तणूकयदेहं खामपंडुरकरोलं । जम्मंतरपत्तं पिव पासइ जणणिं पढमयाए ॥ २७२ ॥ तो नियदंसणाओ धाराहयनीवकुसुममालं व । तक्खणमेव विहसियं अंगम्मि णिए अमायंती ॥ २७३ ॥ पणमइ वहूसमेओ सावि य आसीसमेरिसं देइ । जह पुत्त! पवयाऊ भव तं बहुयावि अट्ठसुया ॥ २७४ ॥ परिवारनिवेइयसववइयरो अच्छिउं खणं एक्कं । जणगनिरूवियपासायमागओ सो सुहं वसइ ॥ २७५ ॥ लद्धं च तेण रज्जं कमेण सवा मही वसीहूया । पलयानलतुल्लपयावपहयपरपक्खरुक्खेण ॥ २७६ ॥ विज्जाहरोवणीएहिं फुल्लगंधाइएहिं पइदिवसं । पच्चग्गेहिं पयट्टइ भोगो सिरिचंदकंताए ॥ २७७ ॥ एवं वच्चइ कालो अइनिबिडसिणेहनिगडगढियाण । सुमिणम्मि सुहपसुत्ता अहन्नया सा नियच्छेइ ॥ २७८ ॥ कप्पद्दुमं मणोरमफलकुसुमसमूहनमिरसोहग्गं । गेहंगणे समुट्ठियमइनिद्धदलं सुहच्छायं ॥ २७९ ॥ कहियं पइणो सवं सुमिणसरूवं पलावियं तेण । नियकुलकप्पद्दुमसन्निहस्स पुत्तस्स लाभेण ॥ २८० ॥ साहिगनवमासंते जाओ पुत्तो पइट्ठियं नामं । कुलकप्पतरुत्ति कमा पत्तो तारुण्णयं एसो ॥ २८१ ॥ कइयाइ पडिचारगपमायदोसाओ अहिणवाइं लहुं । भोगंगाइं न पत्ताइं फुल्लफलगंधमाईणि ॥ २८२ ॥ परिवासिएहिं विहिओ सिंगारो तीए चंदकंताए । सो अच्चंतमणोरमरूवो जाओ न जं तेण ॥ २८३ ॥ विहिओ सहीजणेणं उवहासो वल्लहा न तं पिउणो । जं एवं परिहाणी भोगंगाणं कया तुज्झ ॥ २८४ ॥ जायं च तक्खणाओ वेरग्गं ही पियावि कह मज्झ । जाओ सिणेहसुन्नो मन्ने अन्नंपि इय होही ॥२८५॥

जइ सोवि नेहरहिओ मन्ने ता सुम्रमेव जयं ॥ २८६ ॥ इय चित्त-
ॱं जणगाओ को नाम होज्ज पेमालुओ जणे अन्नो । जइ सोवि नेहरहिओ मन्ने ता सुन्नमेव जयं ॥ २८६ ॥ इय चित्त-
भिन्नणाहिं विहडियमोहा जया निवेणेसा । दिट्ठा पेमपिसाओ नट्ठो तस्साबि विसएसु ॥२८७॥ तत्तो सयलंपि जयं निभा-
लियं तेहिं बाललोयाण । धूलीहरसरिसं पवणचलियधयवडसमाणं वा ॥ २८८ ॥ एवं संसारविरत्तमाणसाणं वयंति जा
दियसा । विउलजसो नामेणं संपत्तो ताव तित्थयरो ॥ २८९ ॥ दिणयरबिंबागारेण धम्मचक्केण भूरि भासंतो । दूरगल-
त्थियतिमिरेण अग्गओ चंकमंतेण ॥ २९० ॥ तह फालिहेण सिंहासणेण अइरुइरपायवीढेण । उवरि नहंगणचंदाणुका-
रिणो छत्ततियगेण ॥ २९१ ॥ विज्जूपुंजुज्जलहेममइयनवपउमगब्भकयचलणो । बहु तियसकोडिपणओ ढलंतसियचा-
मरुप्पीलो ॥२९२॥ पलयघणगहिरदुंदुहिभंकारारावबहिरियदियंतो । सग्गं पिव पच्चक्खं अवयारिंतो महीवलए ॥२९३॥
कहिओ य पउत्तिनिवेयगेहिं पुरिसेहिं देव! जह अज्ज । तित्थाहिवो इह पुरे समोसढो विउलजसनामा ॥ २९४ ॥ सवि-
ड्डिसारमेमो विणिग्गओ तस्स वंदणणिमित्तं । पंचविहाभिगमजुओ पत्तो तप्पायमूलम्मि ॥ २९५ ॥ कहिओ य तेण धम्मो
जह जम्मो माणुसो इमो दुलहो । नो वोलीणमिहाउं विणियत्तइ तियसपहुणोवि ॥ २९६ ॥ जीवियसारा नीरोगयाइ अइ-
चंचला, सिणेहपरो । नियकज्जबद्धबुद्धी सयलोवि इमो सयणलोओ ॥ २९७ ॥ विरियंपि धम्मविसयं नो निययं ता
लहित्तुमियमित्तो । जुज्जइ सम्मं धम्मुज्जमेण सहलत्तमाणेउं ॥ २९८ ॥ एवं सुणित्ताण जिणस्स वाणिं, समत्तदोसाण
कयप्पहाणिं । भवस्स संगस्स विवज्जणेण समुट्ठिओ सव्ययाइं घेत्तुं ॥ २९९ ॥ भणाइ एवं जह नाह! लोओ एसो पलि-
त्तालय तुल्लरूवो । नेच्छामि एत्थं परिसंठिउं जं समंतओ दुक्खपरंपरेह ॥ ३०० ॥ ता जाव पुत्तं निययम्मि रज्जे ठवेमि

ता तुम्ह पयाणमूले । गिण्हामि दिक्खं कयमोक्खसोक्खं एवं कुणेहत्ति जिणो भणाइ ॥ ३०१ ॥ तत्तो पुत्तं ठावइत्ता पयम्मी, रज्जे सज्जो चंदकंताए जुत्तो । गेहा कारामंदिराउव सम्मं संविग्गेणं नीसरेई मणेण ॥ ३०२ ॥ पढिओ जिणपण्णत्तो सिद्धंतो भाविओ चरित्तेण । चित्तेहिं तवोकम्मेहिं तह चिरं सोसिओ अप्पा ॥ ३०३ ॥ अच्चंतविसुद्धेणं वेयावच्चेण निच्चरूवेण । बहुगच्छउवग्गहहेउणा तहा निउणरूवेण ॥ ३०४ ॥ निज्जरियकलुसकम्मो समुवज्जियवहुलपुन्नपब्भारो । सो जीवियावसाणे बंभम्मि सुराहिवो जाओ ॥ ३०५ ॥ सा उण तस्सामाणियदेवत्ताए तहिं चिय महिड्ढी । जाया तस्स निरंतरमाणंदममंदमुवणंती ॥ ३०६ ॥ सो बंभाइयसेसो णिच्चं सिद्धालएसु विविहाओ । महिमाउ कुणंतो नेइ कालमाकालसुद्धमणो ॥ ३०७ ॥ तह जिणवराण भरहे एरवयम्मी महाविदेहम्मि । जे कल्लाणाण दिणा तेसु महामहपरो जाओ ॥ ३०८ ॥ तह जे महामुणी तेसु निच्चतवकारिणो निहयरिउणो । अइसयणाणपहाणा तप्पूयाकरणनिरयमणो ॥ ३०९ ॥ जे जे जत्थ गुणेहिं खीरोयहिणीरणिम्मलतरेहिं । वट्टंति ताण गुणसंकहाए दूरं च तूसंतो ॥ ३१० ॥ दस सागरोवमाइं अच्छित्ता तत्थ तक्खए जाए । धाईसंडे पुविल्लमंदरासन्नविजयम्मि ॥ ३११ ॥ अमरावईपुरीए आसी सिरिसेणणामगो राया । रायन्नचक्कचूडामणिकिरणच्छुरियपयपीढो ॥ ३१२ ॥ तस्स य देवी देविव्व दिव्वलायन्नपुन्नसवंगी । आसि सुजसाभिहाणा कोइलकुलकोमलालावा ॥ ३१३ ॥ तीए उयरम्मि जाओ नियच्छई सा तओ वरे सुमिणे । गयवसहसीहमाई पडिबुद्धा भत्तुणो कहइ ॥ ३१४ ॥ सोवि य नियबुद्धीए पुत्तं रज्जोचियं फलं कहइ । एवं भवउत्ति परेण पणयजोगेण सा भणइ ॥ ३१५ ॥ पत्ते पभायसमए निमित्तए अट्ठ सुमिणसत्थण्णू । आकारेइ पणायं अच्चइ कुसुमाइदाणेण ॥ ३१६ ॥

पुच्छइ ते सुमिणाणं एएसिं किमिह मह फलो होही । ते मीमंसियसत्था सुविसत्था संगया वेंति ॥ ३१७ ॥ देवी देव ! नवण्हं मासाणं किंचि साइरेगाण । पुत्तं जणिही हीरंव विक्कमक्कंतभूचक्कं ॥ ३१८ ॥ परिणामे सो चक्की नवनिहिविणि-ओगफलियसयलिच्छो । सोलसजक्खसहस्सेहिं रक्खिओ मच्चलोगपहू ॥ ३१९ ॥ अहवावि भत्तिपणमंततियसवहुसीस-कुसुमदामेहिं । ओमालिज्जंतकमो नियमा तित्थाहिवो होही ॥ ३२० ॥ संमाणिया सुवहुयं वित्तिपयाणेण तो गया ठाणं । णिययं निमित्तिया ओ जाओ य सुओ स समयम्मि ॥३२१॥ दिन्नं पियंकरोत्ति य णामं सवस्स जं पियं जायं । जायम्मि तम्मि वसुहामंडलमंडणसमाणम्मि ॥ ३२२ ॥ सा य पुण चंदकंताजीवो मंतिस्स सुमइनामस्स । तत्थेव पुरे जाओ पुत्त-त्ताए पवित्तगुणो ॥ ३२३ ॥ मइसागर इय नामं तस्स कयं जोयणं कमा पत्तो । तो दोवि मंतिरायण्णनंदणा पोढपेमपरा ॥ ३२४ ॥ काले किल केवइए वोलीणे भूवई य सिरिसेणो । पलियकलियं नियं सिरमादरिसतले निभालेइ ॥ ३२५ ॥ तक्खणमेव स चिंतेति एवमेसो निओवि जइ देहो । पडिवज्जई विगारं को नामन्नो धुवो होही? ॥ ३२६ ॥ ता सवमिणं जलवुब्बुयव दिट्ठं तहा विणट्ठं च । मइमंतस्स पसत्ती न जुज्जए काउमेयम्मि ॥ ३२७ ॥ तहा हि । जग्गंति संपयासुं विव-ईए दूरदुक्खपयवीओ । निच्चं मच्चू तह जीवियम्मि आसाण मूलम्मि ॥ ३२८ ॥ पियपुत्तकलत्ताईण संगमो दुस्सहो विओ-गोवि । परिजज्जरभावकरी जोवणलच्छीए एत्थ जरा ॥ ३२९ ॥ जह गोवालो गोवग्गपालणे इह लहेइ नियवित्तिं । तह छट्ठंसं राया जणलाभाओ परिलहंतो ॥ ३३० ॥ पुहवीए पालणाओ निच्चंतकज्जचिंतणादुहिओ । किंकरसमोवि मन्नइ अप्पाणं णायगं मूढो ॥ ३३१ ॥ नाहत्तणमयमत्तो जीवो तं किंचि कम्ममायरइ । जेण कलुसीकयप्पा पावइ पावाइं

ठाणाइं ॥ ३२२ ॥ बंधुं पियरं तह मायरं च बहुनेहनिब्भरंपि नरो । लुद्धो मुद्धो विहलेइ दूरमवगणियवयणिज्जो॥३२३॥ जह चुल्लीओ अन्नस्स कारणा कोवि कड्ढइ करेहिं । जलणं स डज्झइ च्चिय तह य इमो परियणनिमित्तं ॥ ३२४ ॥ कुणमाणो पावाइं हिंसाईयाइं विविहरूवाइं । पावफलमप्पणच्चिय परिभुंजइ निच्छया ताव ॥ ३२५ ॥ धी धी भोगा धणमवि धीधी इंदियसमुब्भवं सोक्खं । धीधी पियसंजोगो धीधी एसो परियणोवि ॥ ३२६ ॥ जं एएसु पसत्ता सत्ता पत्ता पमत्तचरियाइं । पावंति दुहाइं दुत्तराइं नरगाइरूवाइं ॥ ३२७ ॥ ता जुत्तो मे काउं कुसलारंभो भवा विरत्तस्स । जं दुलहो संजोगो मणुयत्तणसुकुलमाईणं ॥ ३२८ ॥ एत्थंतरम्मि उज्जाणपालगेणं नरेण विन्नत्तो । जह देव! तुहुज्जाणे समोसढो सिरिधरो सूरी ॥ ३२९ ॥ पुलयंकुरियसरीरो हरिसाओ सुणिय वयणमेयस्स । चिंतइ अहो! अपुव्वो सुहोदओ मज्झ संजाओ ॥ ३४० ॥ कत्थेसा मम चिंता कत्थेसो गुणनिही मुणी पत्तो । मोत्तु विलंबं जमुचियमेयस्स खणस्स तं काहं ॥ ३४१ ॥ तो सयलपरियणजुओ तक्खणमब्भुज्जओ तयंतम्मि । गंतुं कमेण पत्तो ससंभमं वंदिउं विहिणा ॥ ३४२ ॥ जाओ कमेण चक्की नियचक्ककमियसयलमहिवलओ । नवनिहिवई चउद्दसरयणपहू पहूयगुणो ॥ ३४३ ॥ चक्कं फुरंतकरपहकरेण वित्थरियरोमविवरेण । नज्जइ निज्जियतेओ रविव्व सेवत्थमिहं पत्तो ॥ ३४४ ॥ तरुणतमालदलाभो तस्सासी वेरिसीसनिन्नासी । जेण पयासियजिब्भो जमोव्व सेवापरो भाइ ॥ ३४५ ॥ घम्मजलपंसुवारणमायववारणमहोवरिं तस्स । नज्जइ सेवाए कए सिरीए कयपंकयं ठवियं ॥ ३४६ ॥ नइजलतरणाईसुं लद्धुवओगं सयावि दुग्गेसु । चम्मरयणं समुब्भूयमस्स संपुन्नपुन्नस्स ॥ ३४७ ॥ तह उद्दंडो दंडो गिरिखंडणपमुहकज्जदुल्ललिओ । मुंचंतो करनियरं नहमंडलमंडणं

विषयाभ्यासे शुकोदाहरणम्—

जाओ ॥ ३४८ ॥ दिवसकरकरागोयरतिमिरभरुद्धारधीरसामत्था । करभावंव गया सइ चंदकला कागिणी तस्स ॥३४९॥
जाओ गिरीसिरोमणिसारिच्छो अह मणी फुरियकिरणो । नवमेहनीलतमभारभंजणे लद्धमाहप्पो ॥ ३५० ॥ तग्गरिम-
गंभिओ इव पणओ नीलो गिरी गओ तस्स । चलमाणचारुचामरविराइओ संदमाणमओ ॥ ३५१ ॥ अक्खलियगई
बलवं मणजवणो अह तुरंगमो तुंगो । वाओ इव सेवत्थं संपुन्नो तस्स पुन्नेहिं ॥ ३५२ ॥ वेरिभयाणमभूमी भूमी सूरत्त-
णस्स पउरस्स । सेणाहिवो पराभूयभूरिसूरो समुब्भूओ ॥ ३५३ ॥ तह दाणवमाणवविहियवसणसंतिक्खमेकसत्तिजुओ ।
जाओ पुरोहिओ हियनिमित्तसवणत्थमेयस्स ॥ ३५४ ॥ तक्कालाभिलसियतियसनाहगेहाणुकारिभवणकरो । अह वट्टई
वियड्ढियमाहप्पो विस्सकंमसमो ३५५ ॥ चिंतारूढापच्चयववहारो सामिगेहकज्जपरो । लोगाचारसुकुसलो अहेसि गाहावई
तस्स ॥ ३५६ ॥ सव्वंगलक्खलक्खणलक्खं पइचित्तरंजणे दक्खं । रम्मं रामारयणं रयणपहारंजणेदण्णं(?) ॥ ३५७ ॥
पंडुयनिही समप्पेइ तस्स जहकालमखलियकमाओ । सालिजवाईयाओ धन्नाओ सव्वजाईओ ॥ ३५८ ॥ कुंडलतिलयंगय-
अंगुलिज्जमणिमउडतारहाराई । दिव्यालंकारविही संपज्जइ पिंगलनिहीओ ॥ ३५९ ॥ सोरभभरभरियदिसं सव्वोइयमुज्जलं
फुरंतदलं । मंदारपमुहमलं उम्मेल्लइ कालगनिहीओ ॥ ३६० ॥ वियरइ तस्सासंखं संखनिही सवणसुहयरारावं । विविहं
आउज्जविहिं मणोज्जमणवरयवज्जंतं ॥ ३६१ ॥ णाणाविभत्तिकलियाइं तस्स चीणंसुगाइं वत्थाइं । आमयहराइं पउमो
निही निसिक्कं उवणमेइ ॥ ३६२ ॥ तउतंबतारमणिकंचणाइं घडियं गिहे जमुवगरणं । तं तस्स महाकालो निही निहित्तं
मणा कुणइ ॥ ३६३ ॥ तारतरवारितोमरसरचक्कमुसुंढिभिंडिमालाई । पहरणगणो रणसहो माणवगाओ समुट्ठेइ ॥ ३६४ ॥

नेसप्पाओ सयणासणाइं सुकुमालफंसकलियाइं । तस्स तणूनिब्बुइसाहगाइं बहु भत्तिजुत्ताइं ॥ ३६५ ॥ सव्वरयणामयाओ निहिणो निहणं कहिंचि अलहंतो । सव्वोवि वंछियत्थो सिज्झइ तस्सुग्गपुन्नस्स ॥ ३६६ ॥ वीयं जीयं पिव तस्स चारुणो मंतिनंदणो जाओ । विस्सासठाणमेक्कं निक्कित्तिमनिविडपेमपयं ॥ ३६७ ॥ बत्तीससहस्सा सुंदरीण सुंदेररयणखाणीण । रिउकल्लाणभिहाणाण तस्स जायाण संजाया ॥ ३६८ ॥ जणवयकल्लाणिगणामिगाण तह एत्तियाण अन्नासिं । जाओ पई महेलाण हीलियामरबहुगणाण ॥ ३६९ ॥ सोऽणेगखेडकव्वडमडंबगामागराइसंकिन्नं । भुंजित्ता तो सुबहुं पुव्वाणमणेगलक्खाइं ॥ ३७० ॥ अह अन्नया सिवंकरनामा अरिहा समोसढो तत्थ । तस्स पउत्तिनिउत्तेहिं झत्ति पुरिसेहिं विन्नत्तो ॥ ३७१ ॥ देव! तुहुज्जाणे अज्ज सयलजगजीववच्छलो भयवं । संपत्तो तिजयसिरिं सज्जो एत्थं समच्छेंतो ॥ ३७२ ॥ अद्धत्तेरसलक्खे तक्खणमेयाण सो सुवन्नस्स । दावेइ वित्तिदाणं एत्तियकोडीओ पुण तोसा ॥ ३७३ ॥ रइयम्मि समोसरणे समागए देवदाणवसमूहे । संतेउरो सपुत्तो सपरियणो निग्गओ स पुरा ॥ ३७४ ॥ अभिवंदिओ य सामी निसामिओ मुक्खसाहगो धम्मो । तक्कालमेव उल्लसियबहलभावो भणइ एवं ॥ ३७५ ॥ भयवं! सचिवसुओ मे किमेस रज्जस्सिमस्स मज्झम्मि । दूरं मणप्पिओ भाइ भयवया भासियं तत्तो ॥ ३७६ ॥ जह एत्तो जम्मे अट्ठमम्मि तुह कीरभावभाइस्स । एसो आसि कलत्तं कहिए एमाइवुत्तंते ॥ ३७७ ॥ जायं जाईसरणं दढमारूढो मणे स वेरग्गं । विन्नवइ भुवणभाणुं जोडियकरसंपुडो एवं ॥ ३७८ ॥ भयवं! तुह पयमूले मूले सयलाण पत्थियत्थाण । इण्हिं गिण्हामि वयं परं सुयं ठाविउं रज्जे ॥ ३७९ ॥ तो भगवयावि भणियं णो पडिबंधो खमो इहं काउं । जं उत्तमाण मोक्खं मोत्तूण न पत्थणिज्जंति ॥ ३८० ॥ निययम्मि

पयम्मि पइट्ठिऊण पुत्तं पगिट्ठसंजोगो । गिण्हइ वयं सुविम्हयहेऊ सबस्स भुवणस्स ॥ ३८१ ॥ सोवि य तस्स वयस्सो
समनेव पवज्जए वयं सम्मं । कालेण केवलं पाविऊण पत्ता दुवेवि सिवं ॥ ३८२ ॥ विसयब्भासवसाओ पइजम्मं खीयमा-
णमोहमला । वड्ढंतकुसलकिरिया इय मोक्खपसाहगा जाया ॥ ३८३ ॥ इति ॥

संग्रहगाथाक्षरार्थः;—शुकः कश्चिच्चूतमञ्जरीभिः कृतजिनप्रतिमापूज आसीत् । तस्य च मरणमभूत् । स च राजपत्न्याः
कुण्डलस्वप्नसूचितः पुत्रो जातः । तथा तस्य जन्मनि नालनिखननार्थं भूमौ खन्यमानायां निधिरुद्धटितः तस्य निधि-
कुण्डल इति नाम कृतम् । कलाश्च गृहीताः । यौवनं प्राप्तः । स्त्रीषु नो रागः संभूतः ॥ ९७४ ॥ इत्येवं शुकिकाया अप्य-
न्यत्र नगरान्तरे राजदुहितुर्जातायाः सत्या न नैवापरपुरुषे क्वचिदपि रागः समभूत् । मुक्त्वैकं समाकर्णितासाधारणगुणं
निधिकुण्डलमिति । गोपितश्च तया निजोऽभिप्रायः । ततो गुरुजने चिन्ता संवृत्ता । मंत्रिणो ज्ञाने पुरुषानुरागविषये
जाते मति उद्ग्रयाश्चरिकारूपाः सर्वत्र प्रहिताः । नामादि च नामस्थानरूपादिलक्षणं प्रतिच्छन्दकारूढं राजपुत्राणां दर्शितं
तस्याः ॥ ९७५ ॥ इतरस्यापि निधिकुण्डलस्य स्वस्वप्ने दृष्टायां तस्यां रागोऽभूत् । तस्यास्तु तत्कीर्त्तिसमाकर्णनेन रागः
सम्पन्न एवेत्यपिशब्दार्थः । मिथः परस्परम् । इति च्छन्दःपूरणार्थः । चित्रे प्रतिबिम्बरूपे विषयभूते दर्शनाज्ज्ञाने सम्पन्ने
सति वरणं कन्यकायाः । ततो लाभः संवृत्तः । विवाहार्थं गमने निधिकुण्डलस्याटवीमध्येऽश्वहरणं सम्पन्नम् । इति प्राग्-
वत् ॥ ९७६ ॥ मन्त्रार्थिना कापालिकेन हृता पुरन्दरयशा घातार्थमण्डले निवेशिता । अत्रान्तरे तस्या दर्शनं निधिकुण्ड-
लस्य सञ्जातं, मोक्षश्च तस्याः कृतः । गमनं च श्वशुरगृहे । वीवाहो वृत्तः । भोगा लब्धाः । अन्यदा पितृवधः सम्पन्नः ।

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्—

॥ ३६४ ॥ सव्वरयणामयाओ
नेसप्पाओ सयणासणाइं सुकुमालफंसकलियाइं । तस्स तणूनिव्वुइसाहगाइं बहु भत्तिजुत्ताइं ॥ ३६५ ॥ सव्वरयणामयाओ
निहिणो निहणं कहिंचि अलहंतो । सव्वोवि वंछियत्थो सिज्झइ तस्सुग्गपुन्नस्स ॥ ३६६ ॥ वीयं जीयं पिव तस्स चारुणो
मंतिनंदणो जाओ । विस्सासठाणमेक्कं निक्कित्तिमनिविडपेमपयं ॥ ३६७ ॥ बत्तीससहस्सा सुंदरीण सुंदेररयणखाणीण ।
रिउकल्लाणभिहाणाण तस्स जायाण संजाया ॥ ३६८ ॥ जणवयकल्लाणिगणामिगाण तह एत्तियाण अन्नासिं । जाओ पई
महेलाण हीलियामरबहुगणाण ॥ ३६९ ॥ सोऽणेगखेडकव्वडमडंबगामागराइसंकिन्नं । भुंजित्ता तो सुबहुं पुव्वाणमणेग-
लक्खाइं ॥ ३७० ॥ अह अन्नया सिवंकरनामा अरिहा समोसढो तत्थ । तस्स पउत्तिनिउत्तेहिं झत्ति पुरिसेहिं विन्नत्तो
॥ ३७१ ॥ देव! तुहुज्जाणे अज्ज सयलजगजीववच्छलो भयवं । संपत्तो तिजयसिरिं सज्जो एत्थं समच्छेंतो ॥ ३७२ ॥
अद्धत्तेरसलक्खे तक्खणमेयाण सो सुवन्नस्स । दावेइ वित्तिदाणं एत्तियकोडीओ पुण तोसा ॥ ३७३ ॥ रइयम्मि समोस-
रणे समागए देवदाणवसमूहे । संतेउरो सपुत्तो सपरियणो निग्गओ स पुरा ॥ ३७४ ॥ अभिवंदिओ य सामी निसामिओ
मुक्खसाहगो धम्मो । तक्कालमेव उल्लसियबहलभावो भणइ एवं ॥ ३७५ ॥ भयवं! सचिवसुओ मे किमेस रज्जस्सिमस्स
मज्झम्मि । दूरं मणप्पिओ भाइ भयवया भासियं तत्तो ॥ ३७६ ॥ जह एत्तो जम्मे अट्ठमम्मि तुह कीरभावभाइस्स । एसो
आसि कलत्तं कहिए एमाइवुत्तंते ॥ ३७७ ॥ जायं जाईसरणं दढमारूढो मणे स वेरग्गं । विन्नवइ भुवणभाणुं जोडियकरसं-
पुडो एवं ॥ ३७८ ॥ भयवं! तुह पयमूले मूले सयलाण पत्थियत्थाण । इण्हिं गिण्हामि वयं परं सुयं ठाविउं रज्जे ॥ ३७९ ॥
तो भगवयावि भणियं णो पडिबंधो खमो इहं काउं । जं उत्तमाण मोक्खं मोत्तूण न पत्थणिज्जंति ॥ ३८० ॥ निययम्मि

॥ ४१० ॥

गयम्मि पइट्ठिऊण पुत्तं पगिट्ठसंजोगो । गिण्हइ वयं सुविम्हयहेऊ सव्वस्स भुवणस्स ॥ ३८१ ॥ सोवि य तस्स वयस्सो सममेव पवज्जए वयं सम्मं । कालेण केवलं पाविऊण पत्ता दुवेवि सिवं ॥ ३८२ ॥ विसयब्भासवसाओ पइजम्मं खीयमाणमोहमला । वह्नंतकुसलकिरिया इय मोक्खपसाहगा जाया ॥ ३८३ ॥ इति ॥

संग्रहगाथाक्षरार्थः;—शुकः कश्चिच्चूतमञ्जरीभिः कृतजिनप्रतिमापूज आसीत् । तस्य च मरणमभूत् । स च राजपत्न्याः कुण्डलस्वप्नसूचितः पुत्रो जातः । तथा तस्य जन्मनि नालनिखननार्थं भूमौ खन्यमानायां निधिरुद्घटितः तस्य निधिकुण्डल इति नाम कृतम् । कलाश्च गृहीताः । यौवनं प्राप्तः । स्त्रीषु नो रागः संभूतः ॥ ९७४ ॥ इत्येवं शुकिकाया अप्यन्यत्र नगरान्तरे राजदुहितुर्जातायाः सत्या न नैवापरपुरुषे क्वचिदपि रागः समभूत् । मुक्त्वैकं समाकर्णितासाधारणगुणं निधिकुण्डलमिति । गोपितश्च तया निजोऽभिप्रायः । ततो गुरुजने चिन्ता संवृत्ता । मंत्रिणो ज्ञाने पुरुषानुरागविषये जाते सति उष्ट्रयाश्चरिकारूपाः सर्वत्र प्रहिताः । नामादि च नामस्थानरूपादिलक्षणं प्रतिच्छन्दकारूढं राजपुत्राणां दर्शितं तस्याः ॥ ९७५ ॥ इतरस्यापि निधिकुण्डलस्य स्वस्वप्ने दृष्टायां तस्यां रागोऽभूत् । तस्यास्तु तत्कीर्त्तिसमाकर्णनेन रागः सम्पन्न एवेत्यपिशब्दार्थः । मिथः परस्परम् । इति च्छन्दःपूरणार्थः । चित्रे प्रतिबिम्बरूपे विषयभूते दर्शनाज्ज्ञाने सम्पन्ने सति वरणं कन्यकायाः । ततो लाभः संवृत्तः । विवाहार्थं गमने निधिकुण्डलस्याटवीमध्येऽश्वहरणं सम्पन्नम् । इति प्राग्वत् ॥ ९७६ ॥ मन्त्रार्थिना कापालिकेन हृता पुरन्दरयशा घातार्थमण्डले निवेशिता । अत्रान्तरे तस्या दर्शनं निधिकुण्डलस्य सञ्जातं, मोक्षश्च तस्याः कृतः । गमनं च श्वशुरगृहे । वीवाहो वृत्तः । भोगा लब्धाः । अन्यदा पितृवधः सम्पन्नः ।

लब्धराज्येन च निधिकुण्डलेन चैत्यभुवनमकारि । तीर्थंकरसमीपे दीक्षा प्रतिपन्ना ॥ ९७७ ॥ ततः सौधर्मे देवतयोत्पन्नस्य तस्य कलत्रस्य भोगाः संवृत्ताः । च्यवनं च तस्मात् । जातश्च नृपसुतो ललितांगनामा । कलाग्रहो वयश्च सम्पन्नम् । इतिः प्राग्वत् । इतरा पुरन्दरयशा नरेन्द्रदुहिता समजनि । स्वयंवरो विहितः तत्रागमनं बहूनां राजपुत्राणाम् ॥ ९७८ ॥ मिलितेषु च राजपुत्रेषु चतसृषु कलासु पृच्छा विहिता । कथमित्याह—ज्योतिषविमानधनुर्गरुडेषु, चः पूरणार्थः, विशेषो यस्यास्ति स मां परिणयतु । ततो धनुर्विद्यायां ललिताङ्गे सातिशये जाते रागस्तस्याः प्रकटीबभूव । अत्रान्तरे मदनोत्था-नादतितीव्रमन्मथोद्रेकलक्षणात् केन विद्याधरेणोत्पत्य सहसा तस्या अपहरणं च कृतम् ॥ ९७९ ॥ ततो ज्ञानं विद्येशस्य ज्योतिषिकस्य समभूत्, यथाऽसौ जीवति, अमुत्र स्थाने सङ्गोपिताऽऽस्ते । ततो विमानघटना विमानविद्याविदा नरेन्द्रेण कृता । ततो ललिताङ्गेन धनुर्विद्यया विद्याधरं जित्वा आगमः तस्याः कृतः । सा चागता अहिना दष्टा जीविता च गारुडवेदिना । ततः पितृचिन्ता कथमसौ वीवाहितव्या । ततस्तया शासनं कृतं ज्वलनकरणेनाग्निप्रवेशलक्षणेन यज्जन्मान्तरं तस्य या विभाषा प्रज्ञापना तद्रूपम् ॥ ९८० ॥ ततो ललिताङ्गस्याभ्युपगमः संवृत्तः । ततो ज्वलने प्रज्वालिते चिताभ्रंशं कृत्वा पूर्वखातया सुरङ्गया निर्गत्य ऊढा सा तेन । इतिः प्राग्वत् । पित्रोस्तोषः संवृत्तः । प्रज्ञापना च शेषाणां कृता यथा कथमेकाऽनेकैः सह परिणाय्यते । भोगा जाताः । कदाचिच्छरदभ्रोपलम्भः संवृत्तः । तत्र तद्विषया चिन्ता । निर्विण्णयोश्च तीर्थंकरसमीपे दीक्षा सम्पन्ना ॥ ९८१ ॥ ईशानदेवलोके ततो जन्म भोगाश्च । तत्र च्यवनम् । ततो राजसुतो देवसेननामा जातः । कला गृहीताः, वयस्वांश्च संवृत्तः । एषा उन्मादयन्ती विद्याधरदारिका चन्द्रकान्ता नाम

जाता । तस्याः श्रवणादिना गुणाकर्णनादिना रूपेण देवसेने तत्र रागो जातः ॥ ९८२ ॥ 'विज्जाहरखिंसा माणुसो'त्ति 'अणियत्तणे अममगो य' इति ततस्तस्यास्तद् गोचरे रागेऽनिवर्त्तमाने विद्याधरैः खिंसा प्रारब्धा, यथा—मानुष आकाशगमनादिलब्धिविकलो नरः, असमकश्च विभवादिभिरसदृशोऽस्याः पतिश्चेतसि वर्त्तेत इति । तत्र प्रतिच्छन्दके चण्डालीति नाम स्थापयित्वा तस्या रूपं दर्शितं, तस्मै तथापि 'राग निवन्नाए वीवाहो' इति रागे नृपेण ज्ञाते वीवाहः कारितः ॥ ९८३ ॥ भोगो भूमिचरनगरगताया अपि तस्या विद्याधरसाधनैर्विद्याधरसत्कैः पुष्पताम्बूलवस्त्रादिभिः पित्रा सम्पाद्यमानैर्वृत्तः । ततो नो एकदा प्रतिचारिकाप्रमादात् प्रत्यग्ररूपाणि पुष्पादीनि सम्पन्नानि, तदा 'मिलाणा' इति म्लानादिभिः पुष्पप्रभृतिभिर्भोगः । ततो सखीहासाद् यथा त्वं न पितुर्गौरव्या, कथमन्यथेयं पुष्पादीनामवस्थेति संवेगोऽर्हदागमनं न । निष्क्रमणं जातमिति ॥ ९८४ ॥ ब्रह्मेन्द्रो ब्रह्मलोकप्रभुर्भूतो, भोगाश्च्यवनम् । ततो राजसुतः प्रियङ्कर इति नामा । स च चक्रवर्त्तित्वं प्राप्तः । अस्याश्चन्द्रकान्ताया मन्त्रित्वम् । अतिशयप्रीत्या परस्परं चिन्ता जाता नूनमावयोः कश्चिज्जन्मान्तरगतस्नेहानुबन्धः समस्तीत्येवंरूपा ॥ ९८५ ॥ अर्हदागमे पृच्छा प्रवृत्ता । शिष्टे भगवता संवेगो जातः । ततः 'चरण'त्ति चरणपरिणामः । इतिः पूर्ववत् । ततः प्रव्रज्या दीक्षा गृहीता । तस्यां च चित्राभिग्रहपालना । ततः श्रेणी क्षपकश्रेणीलक्षणा, ज्ञानं च केवललक्षणं, सिद्धिश्च सर्वकर्मोपरमलक्षणा वृत्तेति ॥ ९८६ ॥

॥ समासं चेदं विषयाभ्यासगतं शुकोदाहरणमिति ॥

भावब्भासाहरणं णेयं अच्चंततिव्वभावोत्ति । णिव्वेया संविग्गो कामं णरसुंदरो राया ॥ ९८७ ॥

ष्यतितीक्ष्णाग्रभागेनातिसत्वरं गच्छताऽवन्तीराजस्य कुट्टायाः प्रतीतरूपाया अपनयनं छेदनमकारि ॥ ९९१ ॥ राज्ञो नरसुन्दरस्यादर्शनमवन्तिराजानवलोकनं यदा जातं तदा मार्गणं गवेषणं तस्य तेन कृतम् । यदा तथापि न लब्धः, ततो देव्याह्वानं देवीसमाकारणमकारि । ततो निपुणमार्गणा विहिता । दृष्टश्च कथञ्चिद् बहलधूलीपटलावलुप्तसकलदेहः । तस्मिंश्च तथावस्थे उपलब्धे देव्याः शोकः समजनि । ततोऽग्निर्वैश्वानरो निजोत्सङ्गारूढं तं विधायानया साधितः । ततो राज्ञस्तु नरसुन्दरस्य पुनर्भवान्निर्वेदः सम्पन्नः ॥ ९९२ ॥ कथमित्याह—धिग् निन्द्या वर्त्तते भवस्थितिः, अचिन्त्यैवंविधानर्थसार्थसम्पादिका । तदन्वेवानशनं सर्वाहारपरिहारलक्षणं तेन कृतम् । तथा तस्या भवस्थितेर्निरूपितायाः सकाशाद् 'मो' इति प्राग्वत्, आगमे सर्वज्ञवचने कुतोऽपि धार्मिकादाकर्णिते प्रणिधानं श्रद्धानरूपं संज्ञानम् । अनशनपर्यन्ते च मरणम् । ब्रह्मोत्पादो ब्रह्मलोके देवत्वलाभलक्षणः समभूत् । अवसरणे समवसरणलक्षणे स्वामिनस्तीर्थकरस्य कस्यचिद् दर्शनमभूत् ॥९९३॥ तत्र च दर्शनसम्प्राप्तिः सम्यक्त्वप्राप्तिरूपा । तथा, भवपरीत्ततासंसारतुच्छीकरणं सुखपरम्परार्जनं प्रतिभवं विशिष्टविशिष्टतरविशिष्टतमशर्मपरम्परोपार्जनरूपं जातम् । ततो गतिद्विकविगमान्नरकगतितिर्यग्गतिप्रवेशविरहान्मोक्षो जातः सप्तमजन्मन्येतस्य नरसुन्दरस्य ॥ ९९४ ॥ अथैतदनुष्ठानत्रयमपि कथञ्चिदेकमेवेति दर्शयन्नाह;—

[एवं[1] विसयगयं चिय सव्वेसिं एसिं हंतणुट्ठाणं। णिच्छयओ भावविसेसओ उ फलभेयमो णेयं॥९९५॥]

भावाभ्यासे नरसुन्दरज्ञातम्—

1 इयमपि गाथा क्वचनादर्शपुस्तकेष्ववसरसमीपस्थेषु नोपलब्धा । टीकामुपजीव्य त्वत्रोपनिबद्धा । एवमन्यत्रापि सर्वत्र कोष्ठकलिखितेषु मूलपाठेषु टीकापाठेषु च विज्ञेयम् ।

एवमुक्तनीत्या विषयगतमेव मोक्षानुकूलभावप्रतिबद्धमेव सर्वेषां त्रयाणामप्येतेषां कुरुचन्द्रादीनां, हन्तेति वाक्यालंकारे, अनुष्ठानं मातापितृविनयादिकृत्यं निश्चयतो निश्चयप्रापकाद् व्यवहारनयात् । यद्येवं कथमित्थं फलविशेषः सम्पन्न इत्याशंक्याह—भावविशेषतस्तु भावस्य भववैराग्यलक्षणस्य यो विशेषस्तारतम्यलक्षणस्तस्मात् पुनः फलभेदः फलनानात्वं, 'मो' प्राग्वद्, द्रष्टव्यः । यथा माधुर्यसामान्येऽपीक्षुरसखण्डशर्करावर्षागोलकानां नानारूपो विशेषः, तथा सामान्येन भववैराग्ये सत्यपि सतताभ्यासादिष्वनुष्ठानेष्वन्योऽन्यं भावभेदो वर्त्तते, तस्माच्च फलविशेष इति ॥९९५॥ यत एवम्;

सम्माणुट्ठाणं च्चिय ता सव्वमिणंति तत्तओ णेयं । णय अपुणवंधगाई मोत्तुं एयं इहं होइ ॥ ९९६ ॥

सम्यगनुष्ठानमेवाज्ञानुकूलाचारणमेव, तत् तस्मात् सर्वं त्रिप्रकारमपि इदमनुष्ठानं तत्त्वतः पारमार्थिकव्यवहारनयदृष्ट्या ज्ञेयम् । अत्र हेतुमाह—नच नैव यतोऽपुनर्बन्धकादीन् अपुनर्बन्धकमार्गाभिमुखमार्गपतितान् मुक्त्वा एतदनुष्ठानमिहैतेषु जीवेषु भवति । अपुनर्बन्धकादयश्च सम्यगनुष्ठानवन्त एव ॥ ९९६ ॥

एयं तु तहाभव्वत्तयाए संजोगओ णिओगेणं । तह सामग्गीसज्झं लेसेण णिंदसियं चेव ॥ ९९७ ॥

एतत्त्वनुष्ठानं तथाभव्यत्वादिसंयोगतो नियोगतो नियमेन भवति । तत्र तथाभव्यत्वं वक्ष्यमाणमेव, आदिशब्दात् कालनियतिपूर्वकृत पुरुषकारग्रहः । अत एवाह—तथा तत्प्रकारा या सामग्री समग्रकालादिकारणसंयोगलक्षणा तत्साध्यम्, एकस्य कस्यचित् कारणत्वायोगात् । एतच्च लेशेन संक्षेपेण निदर्शितमेव प्रकटितमेव ॥ ९९७ ॥

अथ भावाभ्यासोदाहरणं ज्ञेयमत्यन्तमतीवतीव्रभाव उत्कटपरिणामः । इतिः पूर्ववत् । निर्वेदात् स्वयमेव विहितास-मंजसव्यापारोद्वेगरूपात् संविग्नो मोक्षाभिलाषुकः काममत्यर्थं नरसुन्दरो राजा ॥ ९८७ ॥

भावाभ्यासेनरसुन्दरज्ञातम्—

अथैतद्वक्तव्यतामेव संगृह्णन् गाथासप्तकमाह;—

णगरी उ तामलित्ती राया णरसुंदरो ससा तस्स । बंधुमई परिणीया अवंतिरण्णा विसालाए ॥ ९८८ ॥
अइरागपाण वसणे मंडलणास सचिवऽण्णठावणया । मत्तपरिट्ठावणमुत्तरिज्जलेहो अणागमणं ॥ ९८९ ॥
मयविगम लेह कोवे देवीविण्णवण तामलित्तगमो । उज्जाणरायठावण देविपवेसे णिवागमणं ॥ ९९० ॥
भुक्खा कच्छगे कक्कडि तेणऽवदार लउडेण मंमम्मि । मोहो रायागमऽवट्ट चक्क कोट्टाए अवणयणं ॥ ९९१ ॥
रायादंसण मग्गण देवी आहवण णिउणमग्गणया । दिट्ठे देवीसोगो अग्गी रण्णो उ णिव्वेओ ॥ ९९२ ॥
धी भवठिई अणसणं इमीए मो आगमम्मि पणिहाणं । मरणं बंभुववाओ ओसरणे सामिपासणया ॥ ९९३ ॥
दंसणसंपत्ती भवपरित्तया सुहपरंपरज्जिणणं । गइदुगविगमा मोक्खो सत्तमजम्मम्मि एयस्स ॥ ९९४ ॥

नगरी, तुः पादपूरणार्थः, ताम्रलिप्ती नाम समासीत् । तां च राजा नरसुन्दरः पालयामास । स्वसा भगिनी तस्य नरसुन्दरस्य राज्ञो बन्धुमती नामा भूता । सा च परिणीताऽवन्तीराजेन मालवमण्डलाखण्डलेन पृथ्वीचन्द्रनाम्ना विशालायामुज्जयिन्यामिति ॥ ९८८ ॥ तस्य च तस्यामतीव रागोऽजनि क्षणमपि विरहं न सहते मद्यपानप्रवृत्तश्च जातः । ततो-

ऽतिगगणनाद् व्यसने सति राजकार्यचिन्तावधीरणायां प्रमत्तीभूतेषु देशचिन्ताधिकारिषु, समुज्जृम्भितेषु च सर्वतो निर्भयनीयमनस्सु मलिम्लुचेषु, लुण्ठ्यमानासु च सीमासु सीमापालभूपालैः, एवं मण्डलनाशे जायमाने परिचिंतितं सचिवेन यथा "त्रस्तमुद्भ्रान्तहृदयं हाहाभूतमचेतनम् । क्षणाद् विनश्यत्यखिलं यदि राजा न रक्षति ॥ १ ॥" तथा, "राजमूलाः सर्वाः प्रकृतयः, अमूलेषु तरुषु किं कुर्यात् पुरुषयत्नः" इति । राजा च धार्मिकः कुलाचाराभिजनविशुद्धिः प्रतापवान् न्यायानुगतश्च कार्य इति । इति विचिन्त्यान्यस्य तत्पुत्रादेस्तत्पदे स्थापना कृता । ततस्तस्य बन्धुमत्या सह शायितस्य परिष्ठापनं महति निर्जनवने समुज्झनं सचिवः कारयामास । बद्धश्चोत्तरीये लेखो यथाऽनागमनं तव गुणावहमिति ॥ ९८९ ॥ ततो मदविगमे जाते दृष्टे च लेखे कोपः समुदपादि, यथा—अहं निजेनैव परिजनेन राज्यान्निर्वासितः, युज्यते च तन्निर्घाटनम् । ततो देवी बन्धुमती विज्ञपनमकरोत्, यथा—देव! क्षीणपुण्यानामेवेयमवस्था सम्पद्यते, तन्न तन्निर्घाटनोपक्रमेऽपि काचित् कार्यसिद्धिरस्तीति युक्तस्ताम्रलिप्तीगमः । ततः प्रचलिते द्वे अपि तां प्रति । प्राप्ते च क्रमेण तत्समीपे । तत उद्याने राज्ञः स्थापना देव्या कृता । नगराभ्यन्तरे च देवीप्रवेशे जाते नृपेण नरसुन्दरेणागमनं भगिनी भर्तुः प्रत्युत्थानायारब्धम् ॥ ९९० ॥ तस्य च मालवमण्डलभर्तुः तत्क्षणमतीव बुभुक्षा समजनि । ततः कच्छके कर्कटीनिमित्तं प्रविष्टः । तद्रक्षाकारकेण च स्तेनश्चौरोऽयमपद्वारप्रविष्टत्वादिति लकुटेन मर्मणि हतः । ततो मोहो मूर्च्छासञ्ज्ञाताऽस्य । राजागमे तुरगखरखुरोत्खातक्षोणीरजः पुंजान्धकारितासु दिक्ष्वत्यन्तक्षामीभूते सैनिकलोकदृष्टिसञ्चारे 'अवट्ट चक्क कोट्टए' इति आवर्त्तायां राजपथबहिर्भागरूपायां पतितस्य तस्य केनाप्यदृश्यमानस्य नरसुन्दररथचक्रेण खड्गाद-

इत्यतितीक्ष्णाग्रभागेनातिसत्वरं गच्छताऽवन्तीराजस्य कुट्टायाः प्रतीतरूपाया अपनयनं छेदनमकारि ॥ ९९१ ॥ राज्ञो नर-
ष्यतितीक्ष्णाग्रभागेनातिसत्वरं गच्छताऽवन्तीराजस्य कुट्टायाः प्रतीतरूपाया अपनयनं छेदनमकारि । यदा तथापि न लब्धः, ततो
सुन्दरस्यादर्शनमवन्तिराजानवलोकनं यदा जातं तदा मार्गणं गवेषणं तस्य तेन कृतम् । यदा तथापि न लब्धः, ततो
देव्याह्वानं देवीसमाकारणमकारि । ततो निपुणमार्गणा विहिता । दृष्टश्च कथञ्चिद् बहलधूलीपटलावलुप्तसकलदेहः । ततो
तस्मिंश्च तथावस्थे उपलब्धे देव्याः शोकः समजनि । ततोऽग्निर्वैश्वानरो निजोत्सङ्गारूढं तं विधायानया साधितः । ततो
राज्ञस्तु नरसुन्दरस्य पुनर्भवान्निर्वेदः सम्पन्नः ॥ ९९२ ॥ कथमित्याह—धिग् निन्द्या वर्त्तते भवस्थितिः, अचिन्त्यैवंवि-
धानर्थसार्थसम्पादिका । तदन्वेवानशनं सर्वाहारपरिहारलक्षणं तेन कृतम् । तथा तस्या भवस्थितेर्निरूपितायाः सकाशाद्
'मो' इति प्राग्वत्, आगमे सर्वज्ञवचने कुतोऽपि धार्मिकादाकर्णिते प्रणिधानं श्रद्धानरूपं संज्ञानम् । अनशनपर्यन्ते च
मरणम् । ब्रह्मोत्पादो ब्रह्मलोके देवत्वलाभलक्षणः समभूत् । अवसरणे समवसरणलक्षणे स्वामिनस्तीर्थकरस्य कस्यचिद्
दर्शनमभूत् ॥९९३॥ तत्र च दर्शनसम्प्राप्तिः सम्यक्त्वप्राप्तिरूपा । तथा, भवपरीत्ततासंसारतुच्छीकरणं सुखपरम्परार्जनं
प्रतिभवं विशिष्टविशिष्टतरविशिष्टतमशर्मपरम्परोपार्जनरूपं जातम् । ततो गतिद्विकविगमान्नरकगतितिर्यग्गतिप्रवेशविरहा-
न्मोक्षो जातः सप्तमजन्मन्येतस्य नरसुन्दरस्य ॥ ९९४ ॥ अथैतदनुष्ठानत्रयमपि कथञ्चिदेकमेवेति दर्शयन्नाह;—

[एवं विसयगयं चिय सव्वेसिं एसिं हंतणुट्ठाणं। णिच्छयओ भावविसेसओ उ फलभेयमो णेयं॥९९५॥]

---

१ इयमपि गाथा क्वचनादर्शपुस्तकेष्वस्मत्समीपस्थेषु नोपलब्धा । टीकामुपजीव्य त्वत्रोपनिबद्धा । एवमन्यत्रापि सर्वत्र कोष्ठकलिखितेषु मूलपाठेषु टीकापाठेषु च विज्ञेयम् ।

एवमुक्तनीत्या विषयगतमेव मोक्षानुकूलभावप्रतिबद्धमेव सर्वेषां त्रयाणामप्येतेषां कुरुचन्द्रादीनां, हन्तेति वाक्यालंकारे, अनुष्ठानं मातापितृविनयादिकृत्यं निश्चयतो निश्चयप्रापकाद् व्यवहारनयात् । यद्येवं कथमित्थं फलविशेषः सम्पन्न इत्याशंक्याह—भावविशेषतस्तु भावस्य भववैराग्यलक्षणस्य यो विशेषस्तारतम्यलक्षणस्तस्मात् पुनः फलभेदः फलनानात्वं, 'मो' प्राग्वद्, द्रष्टव्यः । यथा माधुर्यसामान्येऽपीक्षुरसखण्डशर्करावर्षागोलकानां नानारूपो विशेषः, तथा सामान्येन भववैराग्ये सत्यपि सतताभ्यासादिष्वनुष्ठानेष्वन्योऽन्यं भावभेदो वर्त्तते, तस्माच्च फलविशेष इति ॥१९५॥ यत एवम्;

सम्माणुट्ठाणं च्चिय ता सव्वमिणंति तत्तओ णेयं । णय अपुणवंधगाई मोत्तुं एयं इहं होइ ॥ १९६ ॥

सम्यगनुष्ठानमेवाज्ञानुकूलाचारणमेव, तत् तस्मात् सर्वं त्रिप्रकारमपि इदमनुष्ठानं तत्त्वतः पारमार्थिकव्यवहारनयदृष्ट्या ज्ञेयम् । अत्र हेतुमाह—नच नैव यतोऽपुनर्वन्धकादीन् अपुनर्वन्धकमार्गाभिमुखमार्गपतितान् मुक्त्वा एतदनुष्ठानमिहैतेषु जीवेषु भवति । अपुनर्वन्धकादयश्च सम्यगनुष्ठानवन्त एव ॥ १९६ ॥

एयं तु तहाभवत्तयाए संजोगओ णिओगेणं । तह सामग्गीसज्झं लेसेण णिंदसियं चेव ॥ १९७ ॥

एतत्त्वनुष्ठानं तथाभव्यत्वादिसंयोगतो नियोगतो नियमेन भवति । तत्र तथाभव्यत्वं वक्ष्यमाणमेव, आदिशब्दात् कालनियतिपूर्वकृत पुरुषकारग्रहः । अत एवाह—तथा तत्प्रकारा या सामग्री समग्रकालादिकारणसंयोगलक्षणा तत्साध्यम्, एकस्य कस्यचित् कारणत्वायोगात् । एतच्च लेशेन संक्षेपेण निदर्शितमेव प्रकटितमेव ॥ १९७ ॥

यथा तन्निदर्शनं तथैव स्फुटयति;—

दइवपुरिसाहिगारे अत्थावत्तीए गरुयणयणिउणं । परिभावेयव्वं खलु बुद्धिमया णवरि जत्तेण॥९९८॥

दैवपुरुषाधिकारे "एत्तो य दोवि तुल्ला विन्नेया दइवपुरिसगारावि । इहरा उ निप्फलत्तं पावइ नियमेण एगस्स" इत्यादि प्रागुक्तलक्षणेऽर्थापत्त्या सर्वकार्याणां तदधीनत्वप्रतिपादनलक्षणया गुरुकनयनिपुणं प्रधानयुक्तिसन्दर्भितम् परिभावयितव्यम्, खलुर्वाक्यालंकारे, बुद्धिमता पुरुषेण, नवरं केवलं यत्नेनादरेणेति ॥९९८॥ अथ तथाभव्यत्वमेव व्याचष्टे;—

तहभवत्तं चित्तं अकम्मजं आयतत्तमिह णेयं । फलभेया तह कालाइयाणमक्खेवगसहावं ॥ ९९९ ॥

तथाभव्यत्वं चित्रं नानारूपं, भव्यत्वमेवेति गम्यते, अकर्मजमकर्मनिर्मितमात्मतत्त्वं साकारानाकारोपयोगवज्जीवस्वभावभूतमिह विचारे ज्ञेयम् । अत्र हेतुः—फलभेदात्तीर्थकरगणधरादिरूपतया भव्यत्वफलस्य वैचित्र्योपलम्भात् । तथेति समुच्चये । कालादीनां कालनियतिपूर्वकृतकर्मणां समग्रान्तररूपाणामाक्षेपकस्वभावं संनिहितताकारकस्वभावम् ॥ ९९९ ॥

विपक्षे बाधकमाह;—

इहराऽसमंजसत्तं तस्स तहसभावयाए तहचित्तो । कालाइजोगओ णणु तस्स विवागो कहं होइ॥१०००॥

इतरथा वैचित्र्याभावेऽसमंजसत्वमसांगत्यं प्राप्नोति । कुतो, यतस्तस्य भव्यत्वस्य तथास्वभावतायामेकस्वभावत्वलक्षणायां परेणाभ्युपगम्यमानायां तथाचित्रस्तत्प्रकारवैचित्र्यवान् कालादियोगतः कालदेशावस्थाभेदतो ननु निश्चितं तस्य जीवस्य विपाकः फललाभरूपः कथं भवति ? न कथञ्चिदित्यर्थः ॥ १००० ॥

एसो उ तंतसिद्धो एवं घडएत्ति णियमओ एवं । पडिवज्जेयव्वं खलु सुहुमेणं तक्कजोगेणं ॥ १००१ ॥

एष तु कालादियोगतश्चित्रो विपाको जीवस्य तन्त्रसिद्धः सिद्धान्तनिरूपितः, यथा 'तित्थयरसिद्धा अतित्थयरसिद्धा' इत्यादि, एवं भव्यत्वविचित्रतायां घटते, इतिर्वाक्यालंकारे, नियमतो नियमेन । एवमुक्तलक्षणं वस्तु प्रतिपत्तव्यं, खलु-रवधारणे, सूक्ष्मेण निपुणेन तर्कयोगेन ऋजुसूत्रादिपर्यायनयपर्यालोचेन । ऋजुसूत्रादयो हि पर्यायनयाः कारणभेदपूर्वक-मेव कार्यभेदं मन्यन्ते, अन्यथा एकस्मादेव कारणात् सकलत्रैलोक्यकार्योत्पत्तिप्रसंगेन व्यर्थमेव कारणान्तराणां सकल-जनप्रसिद्धानां परिकल्पनं स्यादिति ॥ १००१ ॥

एवं चिय विन्नेओ सफलो नाएण पुरिसगारोवि । तेण तहक्खेवाओ स अन्नहाऽकारणो ण भवे ॥१००२॥

एवमेव तथाभव्यत्वचित्रतायामेव विज्ञेयः सफलो न्यायेन पुरुषकारोऽपि पुरुषव्यापाररूपः । अत्र हेतुः—तेन तथा-भव्यत्वेन तथाचित्ररूपतया आक्षेपात् समाकर्षणात् पुरुषकारस्य । स पुरुषकारः अन्यथा भव्यत्वाक्षेपमन्तरेणाकारणो निर्हेतुको न नैव भवेत्, नित्यं सत्त्वादिप्रसंगात् ॥ १००२ ॥ एवं च सति यदन्यदपि सिद्धं तदाह;—

उवएससफलयावि य एवं इहरा न जुज्जति ततोवि । तह तेण अणक्खित्तो सहाववादो बला एति ॥१००३॥

उपदेशसफलतापि च उपदेशस्यापुनर्बन्धकादिधर्माधिकारिसमुचितस्य तत्तच्छास्त्रनिरूपितस्य सफलता तत्तदनाभो-गनिवर्त्तनरूपा, किं पुनः प्रागुक्तपुरुषकाराद्याक्षेप इत्यपिशब्दार्थः, एवं तथाभव्यत्वस्यैवापेक्ष्यत्वे घटते, (नान्यथा) ।

तकोऽप्युपदेशोऽपि किं पुनः पुरुषकार इत्यपिशब्दार्थः, तथेति समुच्चये, चित्रभव्यत्वानभ्युपगमे सति तेन च तथाभव्यत्वेनानाक्षिप्तोऽनालीढ एकाकार इत्यर्थः, स्वभाववादो वक्ष्यमाणरूपो बलाद्युक्तिसामर्थ्यादेति प्रसज्यते, तथाभव्यत्वरूपस्तु स्वभाववादो न बाधाकरः ॥ १००३ ॥ केवलस्वभाववादमेव दर्शयति;—

को कुवलयाण गंधं करेइ महुरत्तणं च उच्छूणं । वरहत्थीण य लीलं विणयं च कुलप्पसूयाणं ?॥ १००४ ॥

कः कुवलयानां जलजविशेषाणां गन्धं सौरभं करोति, मधुरत्वं च माधुर्यलक्षणमिक्षूणां, वरहस्तिनां च जात्यस्तम्बेरमाणां लीलां गमनसौन्दर्यरूपां, विनयं च सर्वार्थेषूचितप्रवृत्तिरूपं कुलप्रसूतानामिक्ष्वाक्वादिनिर्मलकुलसमुद्भवानां पुरुषाणाम्? किं तु स्वभाव एव नान्यः कालादिः । अन्यत्राप्युक्तम्—"कः कण्टकानां प्रकरोति तैक्ष्ण्यं, विचित्रभावं मृगपक्षिणां च । स्वभावतः सर्वमिदं प्रवृत्तं न कामचारोऽस्ति कुतः प्रयत्नः? ॥ १ ॥" ॥ १००४ ॥

अथ प्रस्तुतं तथाभव्यत्वमेवाश्रित्याह;—

एत्थ य जो जह सिद्धो संसरिउं तस्स संतियं चित्तं। किं तस्स भावमह णो भवत्तं वायमुद्देसा ॥१००५॥

अत्र च तथाभव्यत्वप्रतिष्ठायां यो जीवो यथा तीर्थकरादिपर्यायप्राप्त्या सिद्धो निर्द्धूतकर्मा जातः संसृत्यानर्वाक्पारे संसाराकूपारे पर्यट्य तस्य सत्कं चित्रं भव्यत्वमापन्नं तावत्, अन्यथा चित्रसंसरणाभावात् । एवं च पृच्छ्यसे त्वं, किं तत्स्वभावं चित्रस्वभावं, अथ नो चित्रस्वभावम् । तथाभ्युपगमे न भव्यत्वं सिद्धिगमनयोग्यत्वं वर्त्तते, वादमुद्रा वाद-

मर्यादा एषानन्तरोक्ता कृतप्रयत्नेनापि परेणोल्लंघयितुमशक्या । इदमुक्तं भवति—येऽमी ऋषभादयो भव्यास्तत्तन्नरनारकादिपर्यायपरम्परानुभवनेन नियतक्षेत्रकालावस्थाभाजः सिद्धास्तेषां भव्यत्वं चित्ररूपमचित्ररूपं वा स्यात्? ॥ १००५ ॥

किं चातः;—

जइ तस्सहावमेयं सिद्धं सव्वं जहोइयं चेव । अह णो ण तहासिद्धी पावइ तस्सा जहण्णस्स ॥१००६॥

यदि स परस्परभिन्नपर्यायप्राप्तिहेतुः स्वभावो यस्य तत् तथा एतद्भव्यत्वं तदा सिद्धं सर्वं, चैवशब्दस्य वक्ष्यमाणस्येहाभिसम्बन्धात्, समस्तमेव यथोदितं पुरुषकारवैचित्र्यादिलक्षणं वस्तु । अथ द्वितीयविकल्पशुद्ध्यर्थमाह—अथ नो तथास्वभावं अपरप्राणिप्राप्यपर्यायवैलक्षण्यहेतुस्वलक्षणं; एवं सति न नैव तथा ऋषभादिपर्यायप्रापणेन सिद्धिर्निर्वृतिः प्राप्नोति । तस्य ऋषभादेर्जीवस्य तदानीं यथाऽन्यस्य महावीरादेः । को हि नाम विशेषहेतुर्येत् तुल्येऽपि भव्यत्वे परमेतेनैकस्यैकत्र काले सिद्धिर्न पुनर्द्वितीयस्यापि? तुल्यस्वभावाक्षिप्तत्वेन युगपदेव सिद्धिसंभवः स्यात् ॥ १००६ ॥

एसा ण लंघणीया मा होज्जा सम्मपच्चयविणासो । अविय णिहालेयव्वा तहण्णदोसप्पसंगाओ ॥ १००७ ॥

एषा न्यायमुद्रा न लङ्घनीया मतिमद्भिः । कुतो, यतो मा भवेत् मा भूयात् एतदुल्लंघने सम्यक्प्रत्ययविनाशः—यथावस्थितवस्तु निर्णय विप्लवः । अपिच, निभालयितव्या सम्यग् निरीक्षणीया । कुत इत्याह । तथा—अनिभालने अन्यदोषप्रसङ्गात् सम्यक्प्रत्ययविनाशापेक्षयाऽन्यस्य दोषान्तरस्य प्राप्तेः ॥ १००७ ॥ एतमेव दर्शयति;—

जइ सव्वहा अजोग्गेवि चित्तया हंदि वण्णियसरूवा। पावइ य तस्सेहावत्तविसेसा णणु अभव्वस्स॥१००८॥

यदि सर्वथा सर्वैरेव प्रकारैरयोग्येऽप्येकस्वभावतया तच्चित्रपर्यायाणां चित्रता देशकालादिभेदेन निर्वाणगमनस्य, हंदीति पूर्ववत्, वर्णितस्वरूपा। यदि हि भव्यता एकाकारा सती चित्रतया निर्वाणगमनस्य हेतुभावं प्रतिपद्यते तदा प्राप्नोति च प्राप्नोत्येव तत्स्वभावत्वाविशेषाद्—अचित्रैकजीवस्वरूपस्वभावत्वाविशेषात्, ननु निश्चितमभव्यस्य निर्वाणगमनायोग्यस्य जन्तोः। अयमभिप्रायः—ऋषभादेर्निर्वाणकाले यः स्वभावः स चेन्महावीरस्यापि, तर्हि द्वयोरपि निर्वाणगमनकालैक्यं स्यात्, भव्यत्वभेदस्याभावात्। न चैवमभ्युपगम्यते। तस्मात् तत्कालायोग्यस्यैव ऋषभादेर्निर्वाणमित्यायातं, तथा च सत्यभव्यस्यापि निर्वाणं स्यात्, तत्कालायोग्यत्वस्याविशेषात् ॥ १००८ ॥

अह कहवि तव्विसेसो इच्छिज्जइ णियमओ तदक्खेवा। इच्छियसिद्धी सव्वे चित्तयाए अणेगातो ॥ १००९ ॥

अथ कथमपि चित्रपर्यायप्राप्त्यन्यथानुपपत्तिलक्षणेन प्रकारेण तद्विशेष ऋषभादीनां भव्यत्वविशेष इष्यते। तदा नियमतोऽवश्यंभावेन तदाक्षेपात् प्रतिविशिष्टभव्यत्वेनाक्षेपणादिष्टसिद्धिरभिलषिततीर्थकरादिपर्यायनिष्पत्तिः। तथा, एवं च भव्यत्वस्य चित्रतायामनेकान्तः। यथा भव्यत्वं तावत् सामान्येनैकरूपमेव, आम्रनिंबकदम्बादीनामिव वृक्षत्वम्। विशेषचिन्तायां तु यथाम्रादीनां रसवीर्यविपाकभेदान्नानारूपता, तथा परस्परभिन्नपर्यायभाक्षु जंतुषु भव्यत्वस्यापीति॥१००९॥

अथ स्याद्वक्तव्यं यद्यपि स्वतो भव्यत्वमेकरूपं, तथापि स्वकार्यनिष्पादनेऽनियतरूपम्, अतः कार्यभेदेऽपि न तद्वैचित्र्यं स्वरूपेणैकत्वादित्याशंक्याह;—

तथाभव्यत्वलक्षणम्—

अणियय सहावयावि हु ण तस्सहावत्तमंतरेणत्ति । ता एवमणेगंतो सम्मंति कयं पसंगेणं ॥१०१०॥

अनियतस्वभावतापि कार्यजननं प्रत्यनियमलक्षणा, किं पुनरस्मदभ्युपगतं तद्वैचित्र्यमित्यपिहुशब्दार्थः, न नैव तत्स्वभावत्वं भव्यत्वस्य चित्रस्वभावतामन्तरेण । इति प्राग्वत् । उपसंहरन्नाह—तत् तस्मादेवमुक्तन्यायेनानेकान्तो नानारूपता भव्यत्वस्य सम्यग् यथावत् । इति कृतं प्रसंगेन विस्तरभणनेन ॥ १०१० ॥ आह—यदि भव्यत्वं चित्ररूपं तदाश्रितश्च कालभेदेन भव्यानां बीजाधानादिगुणलाभः, तदा न यत्नः सम्यक्त्वाद्याराधनायामुपपन्नः स्यात्, तद्वशेनैवाप्रार्थिताऽप्यभिलषितसिद्धिः सम्पत्स्यते, इत्याशंक्याह;—

एवंपि ठिए तत्ते एयं अहिगिच्च एत्थ धीराणं । जुत्तं विसुद्धजोगाराहणमिह सव्वजत्तेण ॥ १०११ ॥

एवमपि स्थिते तत्त्वे भव्यत्वचित्रतालक्षणे एतत् तत्त्वमधिकृत्याश्रित्यात्र जिनप्रवचने धीराणां बुद्धिमतां युक्तं विशुद्धयोगाराधनं निरतिचारसम्यक्त्वाद्याचारपरिपालनमिह जगति सर्वयत्नेन समस्तादरेण । न हि पुरुषकारमन्तरेण तथाभव्यत्वोपनीतान्यपि कार्याणि निष्पद्यन्ते, "कालो सहाव नियई" इत्यादिवचनप्रामाण्येन शेषपुरुषकारादिकारणकलापसव्यपेक्षस्यैव तथाभव्यत्वलक्षणस्य स्वभावस्य स्वकार्यकारित्वोपपत्तेः ॥ १०११ ॥ तत्र च;—

थेवोवि हु अतियारो पायं जं होति बहुअणिट्ठफलो । एत्थं पुण आहरणं विन्नेयं सूरतेयनिवो ॥ १०१२ ॥

स्तोकोऽपि किं पुनर्भूयान्, हुर्वाक्यालंकारे, अतीचारो दर्शनादिविराधनारूपः, प्रायो बाहुल्येन यद्यस्माद् भवति,

वह्वनिष्टफलो दारुणपर्यवसान इति शुद्ध एव योगे यत्नो विधेयः । प्रायोग्रहणं निन्दागर्हाभ्यां सम्यक्कृताभ्यां निरनुबन्धीकृतो विपरीतरूपोऽप्यतीचारः स्यादितिज्ञापनार्थम् । अत्र पुनराहरणं विज्ञेयं सूरतेजो नृप इति ॥ १०१२ ॥

तदेव दर्शयन् गाथापंचकमाह;—

नरसुंदरवुत्तंतं सोउं पउमावतीए णयरीए । देवीसहितो राया निक्खंतो सूरतेओत्ति ॥ १०१३ ॥
पव्वज्जकरण कालेण गयउरे साहुसाहुणीकप्पो । विण्हुसुय दत्त लंखिग रागो तत्थेव परिणयणं ॥ १०१४ ॥
जह कह साहुसमीवेवि दुक्करं नत्थि हंत रागस्स । इय आह सूरतेओ देवी किं नीयबोल्लाए ? ॥ १०१५ ॥
इय सुहुमरागदोसा बंधो नालोइयम्मि कालो य । सुर भोग चवण वणिलंखगेहजम्मो कलग्गहणं १०१६
अन्नत्थऽराग कालेण दंसण चक्खुराग परिणयणं । गरिहा हिंडण जतिदंसणाओ सरणेण बोही य १०१७

नरसुन्दरवृत्तान्तमनन्तरमेव प्रपञ्चितं श्रुत्वा पद्मावत्यां नगर्यां देवीसहितोऽग्रमहिषीसमन्वितो राजा महद्वैराग्यं वहमानो निष्क्रान्तः प्रव्रज्यां प्रतिपन्नः सूरतेजा इति ॥ १०१३ ॥ तस्य च सिंहतया निष्क्रान्तस्योग्रेण विहारेण 'पवज्जकरण' त्ति प्रव्रज्याकरणे प्रवृत्ते कियतापि कालेन गतेन गजपुरे साधुसाध्वीकल्पो मासादिविहाररूपः सञ्जातः— सूरतेजोराजर्षिर्निजसाधुसाध्वीवर्गानुगतस्तत्र विहृतवानित्यर्थः । एवं च तत्र विहारे प्रवृत्ते समुत्सर्पत्सु साधुसाध्वीयोग्येषु समाचारेषु, प्रतिबुध्यमानेषु जन्तुषु, निर्मथ्यमानमिथ्यात्वविषविकारतया परमानन्दभाजि पुरजने कदाचिद्विष्णोरिभ्यस्य

गर्दन प्रवृत्तनिष्कलंककुलाचारस्य शीलसलिलक्षीरवारिधेः सर्वत्र समुद्घटितकीर्तिकल्लोलिनीकुलशैलस्य यः सुतो दत्त-नामा बालकाल एव सम्यगभ्यस्तकलाकलापः सततमेव निजकुलानुरूपाचारसारः पितुः परमप्रणयपात्रं कुलकल्पतरुतया सम्भावितः । तस्य सकललोकलोचनचकोरचन्द्रिकाकारमुदारं यौवनमनुप्राप्तस्य लंखिकायां नट्यां कथंचिद् दृष्टिमागतायां दुर्वारो महानुरगविषविकारादपि समधिको रागोऽभिष्वंगः समुज्जृम्भते स्म । तस्माच्च तां विना मुहूर्त्तमपि स्थातुमशक्नुव-न्नटपेटकाच्चान्यत्र नेतुमलभमानो लंघितसकलकुलमर्यादस्तत्रैव नटपेटके परिणयनं तस्याश्चकार ॥ १०१४ ॥ स च वृत्ता-न्तोऽत्यन्तमसम्भावनीयो दुर्जनलोकोपहासस्थानं शिष्टजनशोचनीयो बान्धवजनमनःसन्तापहेतुः सलिलपतित इव तैल-बिन्दुः सहसा सर्वत्र नगरे विस्तारमनुभवन् 'जहकह'त्ति यथाकथंचित् साधुसमीपेऽपि सूरसेन (सूरतेजो) राजर्षिस-न्निधानेऽपि किं पुनरन्यत्र नगरे गतः । ततश्च दुष्करं दुरनुष्ठेयं नास्ति न विद्यते, हन्तेति कोमलामन्त्रणे, रागस्य स्त्रीलो-कगोचरस्येत्येतदाह सूरतेजा मुनिः । एवं तेन नटत्ववृत्तान्तेन 'हा धिक् कुलीनजनानुचितमाचरितमनेन' इत्येवंरूप-निन्दाया अकरणेन मनाग् बहुमानविषयमानीते कथंचित्तद्वन्दनार्थमागता देवी राजपर्यायाग्रमहिषी, सम्प्रति तु प्रतिप-न्नप्रव्रज्या । तां नटीं प्रति समुत्पन्नकिंचिदीर्ष्याविषावेशात् प्राह—किं न किंचिदित्यर्थः 'नीयवोल्लाए' त्ति नीचजनक-थया । न ह्युत्तमाः स्वप्नेऽपि नीचजनवार्त्तां शृण्वन्ति कुर्वन्ति वा ॥ १०१५ ॥ इत्येवं, 'सुहुमरागदोसा'त्ति सूक्ष्माद्रा-गाद् द्वेषाच्च बन्धो नीचाचारसम्पादकस्य कर्मणस्ताभ्यां कृतः । अनालोचितेनाभोगात्तत्रापराधे कालश्च मरणलक्षण-स्तयोरजनि । तदनु सुरेषु वैमानिकेषु भोगाः सम्भूताः । कालेन च च्यवनं देवलोकात् । सूरतेजोजीवः क्वचिन्नगरे वणि-

कुसुतः सम्पन्नः, देव्याश्च लंखगृहे जन्म पुत्रीभावेन । कलाग्रहणमुभाभ्यामपि कृतम् ॥ १०१६ ॥ द्वयोरपि प्राप्ततारुण्ययोरन्यत्र स्त्र्यन्तरे पुरुषान्तरे चारागो रागाभावः सम्पन्नः । कालेन च गच्छता कदाचिद् द्वयोरपि परस्परं दर्शनमभूत् । ततश्चक्षूरागे दृष्टिरागलक्षणे कथंचिदनिवर्तमाने द्वयोरपि परिणयनमजायत । ततश्च गर्हा परस्परायोग्यसम्बन्धापवादरूपा सर्वत्र प्रवृत्ता । तां चावधार्यैव हिण्डनं देशान्तरपर्यटनलक्षणमारब्धं ताभ्याम् । प्रस्तावे च यतिदर्शनाच्छुद्धसमाचारसाधुसमवलोकनात् स्मरणेन प्रागनुभूताया जाते बोधिश्च धर्मप्राप्तिलक्षणः समजनि तयोरिति ॥ १०१७ ॥

इय थोवोवइयारो एसो एयाण परिणओ एवं । सुद्धे पुण जोग्गम्मि दुग्गयनारि उदाहरणं ॥ १०१८ ॥

इत्येवं स्तोकोऽप्यतीचारो रागद्वेषलक्षण एष यः प्रागुक्तः एतयोः परिणत एवमनुचिताचारहेतुतया । तस्मात् सर्वथा शुद्धाचारपरेण मतिमता भाव्यमिति । अत्र शुद्धे पुनर्योगे समाचारे दुर्गतनारी वक्ष्यमाणलक्षणा उदाहरणं वर्त्तत इति ॥ १०१८ ॥ एतदेव संक्षेपतस्तावदाह;—

सुव्वति दुग्गयनारी जगगुरुणो सिंदुवारकुसुमेहिं । पूजापणिहाणेणं उववन्ना तियसलोगम्मि ॥ १०१९ ॥

श्रूयते जिनागमे दुर्गतनारी दरिद्रा जरती स्त्री जगद्गुरोः सिन्दुवारकुसुमैर्निर्गुण्डीपुष्पैः कृत्वा यत् पूजाप्रणिधानमभ्यर्चनाभिलाषस्तेनोपपन्ना त्रिदशलोके ॥ १०१९ ॥ एतामेव गाथां गाथैकादशकेन व्याचष्टे;—

कायंदी ओसरणे भत्ती पूजत्थि दुग्गयत्ति ततो । तह सिंदुवारगहणं गमणंतरमरण देवत्तं ॥ १०२० ॥

जगदगसिंचण संका मोहो भगवंत पुच्छ कहणा य। आगमणे एसो सा विम्हय गंभीरधम्मकहा॥१०२१॥
एगंपि उदगबिंदुं जह पक्खित्तं महासमुद्दम्मि। जायति अक्खयमेवं पूजावि हु वीयरागेसु॥१०२२॥
उत्तमगुणबहुमाणो पयमुत्तमसत्तमज्झयारम्मि। उत्तमधम्मपसिद्धी पूजाए वीयरागाण॥ १०२३ ॥
एएणं वीजेणं दुक्खाइं अपाविऊण भवगहणे। अच्चंतुदारभोगो सिद्धो सो अट्ठमे जम्मे॥१०२४॥
कणगउरे कणगधओ राया होऊण सरयछणगमणे। दट्ठूण वइससमिणं जाओ पत्तेयबुद्धोत्ति॥१०२५॥
मंडुक्कसप्पकुररजगराण कूरं परंपरग्गसणं। परिभाविऊण एवं लोगं हीणाइभेयंति॥ १०२६ ॥
मंडुक्को इव लोगो हीणो इयरेण पन्नगेणंव। एत्थ गसिज्झति सोवि हु कुररसमाणेण अन्नेण॥१०२७॥
सोवि य न एत्थ सवसो जम्हा अजगरकयंतवसगोत्ति। एवंविहेवि लोए विसयपसंगो महामोहो॥१०२८॥
इय चिंतिऊण य भयं सम्मं संजायचरणपरिणामो। रज्जं चइऊण तहा जाओ समणो समियपावो १०२९
सिद्धो य केवलसिरिं परमं संपाविऊण उज्झाए। सक्कावयारणामे परमसिवे चेइउज्जाणे॥ १०३० ॥

काकन्दी नाम मध्यदेशावतंसभूता सद्भूतभावसंभूतिहेतुः पुरुहूतपुरसमृद्धिस्पर्द्धिनी पुरी समभूत्। तस्यां च कदा-

चिच्चित्रीयितनिखिलभुवनजनो जनितजनताप्रमोदगुणग्रामो ग्रामाकरनगरपुरपूरपृथुं पृथ्वीं पर्यटन् कश्चित् तीर्थकृत् समवसृतः । तत्र च समवसरणे चलामलचामरविसरवीजिततनौ शरच्छशांकमण्डलोज्ज्वलपुण्डरीकत्रितयतलभागवर्त्तिनि भगवति धर्मदेशनां विदधति, नानाविधयानवाहनसमारूढप्रौढप्रतिपत्तिपरिगते गन्धसिन्धुरोद्धुरस्कन्धमधिष्ठिते छत्रच्छन्नभस्तले मागधोपगीतगुणगणे भेरीभांकारभरिताम्बरतले नरपतौ, तथा द्विजवरक्षत्रियवैश्यादिके पुरजने गन्धधूपपुष्पपटलप्रभृति पूजापदार्थव्यग्रकरकिंकरीनिकरपरिगते विविधवसनाभरणरमणीयतरशरीरे नगरनारीनिकरे च तद्वन्दनार्थं प्रचलिते सति, एकया वृद्धदरिद्रयोषिता जलेन्धनाद्यर्थं बहिर्निर्गतया कश्चिन्नरः पृष्टः, यथा—क्वायं लोक एकमुखस्त्वरितपदप्रचारः प्रचलितो विलोक्यते? । तेनोक्तं—जगदेकबान्धवस्य जन्मजरामरणरोगशोकदौर्गत्यादिदुःखच्छिदुरस्य श्रीमतो भगवतस्तीर्थकरस्य वंदनपूजनाद्यर्थम् । ततस्तच्छ्रवणात् तस्या भगवति भक्तिरभवत् । अचिन्तयच्चाहमपि भगवतः पूजाद्यर्थं यत्नं करोमि । ततः सा पूजार्थिनी सती एवं विचिन्तयति—अहो ! अहमतिदुर्गता पुण्यरहिता विहितपूजांगवर्जिता । इतिः प्राग्वत् । अतोऽरण्यदृष्टानि मुधालभ्यानि तथाप्रकाराणि यानि सिन्दुवारकुसुमानि तेषां स्वयमेव ग्रहणं कृत्वा भक्तिभरनिर्भरांगी, अतो 'धन्या पुण्या कृतार्था कृतलक्षणाहं सुलब्धं मम जन्म जीवितफलं चाहमवाप्ता' इति भावनया पुलककंटकितकाया प्रमोदजलप्लवप्लावितकपोला भगवन्तं प्रति गमनमाचरन्ती समवसरणकाननयोरन्तर एव वृद्धतया क्षीणायुष्कतया च झटिति मरणमुपगता । ततोऽसावविहितपूजापि पूजाप्रणिधानोल्लसितमानसतया देवत्वमवाप्तवती ॥ १०२० ॥ ततस्तस्याः कडेवरमवनिपीठलुठितमवलोक्यानुकम्पापरीतान्तःकरणो जन उदके-

नाम्भसा सेचनमकरोत् । ततस्तामपरिस्पन्दामवलोक्य लोकस्य शंका किमियं मूर्च्छिता उत मृतेत्येवंरूपा आरेका समजायत । ततो यदा मोह उक्तरूपेऽर्थे निर्णयाभावरूपो न निवर्त्तते तदा भगवतः पृच्छा कृता, यथा—भगवन्नसौ वृद्धा किं मूर्च्छिता उत मृतेति । ततः कथना च कृता भगवता, यथा—मृताऽसौ देवत्वं चावाप्ता । ततः पर्याप्तिभावमुपगतेन प्रयुक्तावधिना पूर्वभवानुभूतमवगम्य जिनवन्दनार्थं तेनागमने कृते 'एष देवः सा स्त्री' इति पुनरपि भगवता निवेदिते विस्मयो लोकानां समभूत्, यथा—अहो पूजाप्रणिधानमात्रेणापि कथममरतामवाप्तेयमिति । ततो भगवता गंभीरा धर्मकथा कर्तुमारब्धा यथा स्तोकोऽपि शुभाध्यवसायो विशिष्टगुणपात्रविषयो महाफलो भवति ॥ १०२१ ॥ यत एकोऽप्युदकबिन्दुर्जलावयवरूपो, लिंगव्यत्ययः प्राकृतत्वात्, यथा प्रक्षिप्तो महासमुद्रे स्वयंभूरमणादौ जलराशौ जायते अक्षत आश्रयशोषाभावादक्षयः, एवं पूजापि, तुः पूर्ववत्, वीतरागेष्वर्हत्सु । इति ॥ १०२२ ॥ तथा उत्तमगुणेषु प्रधानगुणेषु जिनेषु, वीतरागत्वादिषु वा जिनगुणेषु बहुमानपक्षपात उत्तमगुणबहुमानः स पूजया वीतरागाणां भवतीति सम्बन्धः, पूजकस्येति गम्यते । तथा पदमवस्थानमुत्तमसत्त्वमध्यकारे प्रधानप्राणिनां प्रधानाशयविशेषाणां वा जिनगणधरनाकिनरनायकादीनां मध्ये; तथा, उत्तमधर्मप्रसिद्धिः प्रधानधर्मस्य पूजाकाले प्रकृष्टपुण्यकर्मबंधरूपस्याशुभकर्मक्षयरूपस्य च कालान्तरे क्रमेण यथाख्यातचारित्ररूपस्य च निष्पत्तिर्भवति । अथवा उत्तमधर्मप्रसिद्धिर्जिनशासनप्रकाशः पूजयाऽभ्यर्चनेन वीतरागाणां जिनेन्द्राणाम् ॥ १०२३ ॥ प्रस्तुतमेवाह—एतेन बीजेन पूजाप्रणिधानलक्षणेन दुःखानि दारिद्र्यादीन्यप्राप्य भवगहने संसारारण्येऽत्यन्तोदारभोगः—अतिप्रधानशब्दादिविषयसुखः सन् सिद्धोऽसावष्टमे मनु-

ष्यजन्मनि । एते चाष्ट भवाः सप्तभिर्देवभवैरन्तरिताः पृथगेव ग्राह्याः । अन्यथोभयजन्मगणनायामष्टमो देवभव एव स्यात् । न च तत्र सिद्धिः संभवतीति ॥ १०२४ ॥ यथा चाष्टमजन्मनि सिद्धस्तथाह—कनकपुरे कनकध्वजो राजा भूत्वा शरत्क्षण इन्द्रोत्सवस्तदर्थं नगराद् बहिर्निर्गमने कृते दृष्ट्वा वैशसमसमंजसमिदं वक्ष्यमाणं जातः प्रत्येकबुद्धः । इतिः प्राग्वत् ॥ १०२५ ॥ वैशसमेव दर्शयति—मण्डूकसर्पकुरराजगराणां क्रूरं दारुणं परम्पराग्रसनं दृष्ट्वेत्यनुवर्त्तते । तथा हि—मण्डूकं सर्पेण, सर्प्पं कुररेण पक्षिविशेषेण, कुररं चाजगरेण ग्रस्यमानं ददर्श । ततः परिभाव्यैवं मण्डूकादिन्यायेन लोकं सर्वजनपदगतं हीनादिभेदं हीनमध्यमोत्तमभेदं परस्परया ग्रस्यमानं प्रत्येकबुद्धो जातः । इतिः प्राग्वत् ॥ १०२६ ॥ यथा परिभावितवांस्तथा चाह—मण्डूक इव लोको हीनो जातिकुलविभवादिना इतरेण बलवता पन्नगेनेवात्र जगति ग्रस्यते सपीडः सन्नुपजीव्यते, सोऽपि कुररसमानेनान्येन बलवत्तरेण ॥ १०२७ ॥ सोऽपि च बलवत्तरो नात्र स्ववशो यस्मादजगरकृतान्तवशगः—अजगराकारवशवर्त्ती । इत्यस्मात् कारणादेवंविधेऽपि लोके विषयप्रसंगो विषयसुखगृद्धिलक्षणो महामोहः परममूर्खत्वलक्षणः ॥ १०२८ ॥ इत्येवं चिन्तयित्वा भयं मृत्युलक्षणं सम्यक् संजातचरणपरिणामो राज्यं त्यक्त्वा, तथेति समुच्चये, जातः क्रमेण श्रमणः शमितपापः ॥ १०२९ ॥ सिद्धश्च केवलिश्रियं परमां संप्राप्याऽयोध्यायां शक्रावतारनाम्नि परमशिवे परमकल्याणहेतुत्वाच्चैत्येनोपलक्षिते उद्याने ॥ १०३० ॥ दुर्गतनारीउदाहरणं समाप्तम् ॥

अण्णेवि एत्थ धम्मे रयणसिहादी विसुद्धजोगरया । कल्लाणभाइणो इह सिद्धा णेगे महासत्ता ॥ १०३१ ॥

अन्नेवीत्यादि । अन्येऽप्यत्र जैनधर्मे रत्नशिखादयो रत्नशिखप्रागुक्तसुदर्शनश्रेष्ठिप्रभृतयो विशुद्धयोगतः सर्वोपाधिशु-

नानुष्ठानासक्ताः कल्याणभागिनः संतः सर्वकालं सिद्धा निष्ठितार्थाः संजाताः, अनेके महासत्त्वाः ॥ तत्र रत्नशिखकथानकमेवं श्रूयते;—

अत्थि इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे अजयचक्कीव सहलहरो (हलहरो) इव सगोविंदो गोविंद इव गरुडासणसुत्थिओ सुग्गामो नाम गामो तत्थ य पयइभद्दओ विणयजवाइगुणसंगओ संगओ नाम पामरो अहेसि । तेण य कयाइ कहिंचि तत्थागयाणं मुणीणं सबहुमाणं दिन्नो रयणिनिवाहणत्थमुवस्सओ । कया य सहरिसेण पज्जुवासणा । साहूहिवि कया से अक्खेवणी धम्मदेसणा । कहं । मायंगा गिरिसिंगतुंगतणुणो दाणंबुसित्तंगणा, निच्चं कंचणसंकलञ्चियगणा णाणाहरीणं गणा । सामंता पणयप्पणामपवणा सेवाविहाणुज्जया, देसा पट्टणगामकब्बडघणा लब्भंति धम्मेण भो ॥ १ ॥ पासाए वसही मही धसगया तारं तहंतेउरं, कोसो सुट्ठु अणिट्ठिओ मणाहरं गंधव्वनट्टाइयं । देवा देहजुई जसो ससिसियं सारं बलं पोरुसं, जं जं वा भवणे सुहं सुहतरं धम्मेण तं लब्भए ॥ २ ॥ जं पट्टंसुयदेवदूसयसरीसारं चिचित्तं वरं, मुत्ताहारयहारि जं च विविहं ते उज्जलं भूसणं । कप्पूरागरुकुंकुमाइसुहया भोगंगभूईधि जं जीवाणं सयलं तमब्भुयगुणं धम्मस्स लीलाइयं ॥ ३ ॥ ता महाभाग! करेहि किंचि धम्मकम्मं, जेण जम्मंतरे सुहभायणं होहि, त्ति मुणीहिं भणिएण चिंतियं संगएण को धम्मो, कहं वा कीरइत्ति विन्नाणंपि मे नत्थि, दूरे ताव तक्करणं, वच्छलया य ममेगंतेण भगवओ, ता करेमि उचियमेयाएसं ति । भणियं च भयवं! कुवासदूसिया अणभिन्ना धम्मसरूवस्स, तहा हि आणवेह जमम्हाणमुचियं ति । ततो साहूहिं जोग्गं तमवगच्छिय उवइट्ठो पंचनमोक्कारो, भद्द! पावभक्खणो एस मंतो, ता सबायरेण तुमए तिसंझं

तओ पंच अट्ठ वा वारे नियमओ पढियवओ, विसेसओ भोयणसयणेसु न मोत्तवो खणंपि एत्थ बहुमाणो, त्ति बहुविहमणुसासिऊणमुवगया अन्नत्थ साहुणो। इयरोवि भावसारं गुरुवयणं चिरमणुचरिऊण, सरीरपरिच्चायं काऊण, पंचनमोक्कारसरणनिच्छओवज्जियपुन्नप्पभावेण समुप्पन्नो पुहइवरंगणातिलए सयलसिरिकुलनिलए संडिल्लविसयसुंदरे नंदिपुरनयरे पोरुसोवहसियपंचाणणस्स पउमाणणस्स णरवइणो पियपणइणीए कुमुइणीए देवीए कुच्छिंसि पुत्तत्ताए। रयणरासिसुविणयसूइयत्तेण कयरयणसिहाभिहाणो सुहेण पत्तो सुकयकलाकलावोवलंभं जोवणारंभं। परिणाविओ य पिउणा कुमारकलाकोसल्लातिसयसवणाणुरंजियं सुकयायट्टियं लच्छिं पिव सयंवरमागयं सुकोसलाभिहाणं कोलाहिवधूयं। अन्नया देवीदंसियसीसकेसुप्पाइयवेरग्गो तस्स रज्जं दाऊण पियासंगओ गओ वणवासं पउमाणणनिवो। इयरो य कोमुइमयंकोव अखंडमंडलालंकिओ अणुरत्तमंतिसामंतविंदो जाओ महानरिंदो। अइकोउयं च एयस्स अक्खाइयासु। अओ देइ वित्तिं कहगभट्टाणं, निसामेइ अउवा अउवकहाओ, हरिसिज्जइ बहुकोउगभरिएहिं महासत्तचरिएहिं, वियरइ तेसिं तुट्ठिदाणं। अन्नया पारद्धं कहगभट्टेण वीरंगयसुमित्तमित्तजुयलकहाणयं;—अत्थि समुद्दम्मिव मदालच्छिनिवासे महोदयभरसुन्दरे य विजयउरे नयरे सूरस्स व बहुतमारिविद्धंसणोवलद्धपसिद्धिणो सूरंगयनरिंदस्स पुवोवज्जियपुन्नोदओवणीयरूवाइगुणसंगओ वीरंगओ नाम कुमारो। सो उण चिंतामणी अत्थिसत्थस्स, वज्जपंजरं सरणागयाणं, अम्मापियरं दीणदुहियाणं, ऊसरधरणी दुन्नयधन्नाणं। तस्स य महामंतिपुत्तो सुमित्तो णाम मित्तो। तेण य सब्भावसिणेहनिब्भरेण सद्धिमभिरममाणस्स कुमारस्स कयाइ जाओ समुल्लावो—गंतूण देसंतरं, करेमो नियपुन्नपरिच्छं, कहं पुण जणणिजणयाणि मुच्चि-

स्संति त्ति उवायमग्गणुज्जयाणं अण्णया उज्जाणे कीलावाउलाण सरणं सरणंति भणंतो निवडिओ वीरंगयकुमारस्स चर-णेसु कयवत्थमंडणो कोवि चोरपुरिसो । पत्ता य तयणुमग्गेण दंडवासिया । भणिउं च पवत्ता—कुमार! एस पावतक्करो सुदत्तसेट्ठिमंदिराओ सत्तमुद्देण णिग्गच्छंतो अम्हेहिं गहिओ, देवसासणाओ य सूलारोवणणिमित्तं वज्झभूमिमुवणीओ, पलाइऊणेत्थागओ, ता अणुजाणउ कुमारो, जेण संपाएमो देवसासणं । तओ न जुत्तं सरणागयसमप्पणं तक्कररक्ख-णंपि त्ति किंकायव्वमूढेण सरणागयपालणपक्खवायाओ भणियं कुमारेण—भो! न एस मइ धरंते वावाइउं तीरइ, ता मुयह एयं, कहेह वा तायस्स, को किर कुलाभिमाणो, माहप्पं पोरुसं च किं तस्स, जस्स सरणागओ गयगउव्व नो भमइ मच्छंदं? विन्नायनिच्छएहिं निवेइयमिणं राइणो दंडवासिएहिं । तेणावि गाढरुट्ठेण समाइट्ठो निव्विसओ कुमारो । तओ मणोरहाणुकूलो तायाएसोत्ति सहरिसो निवारियसयलपरियरो सुमित्तदुइओ पयट्टो देसंतरं । लंघियाणेगरज्जो य परि-ब्भमंतो एगत्थ महारन्ने परिस्समविणोयणत्थं पसुत्तो णग्गोहगंधिलीए, सुमित्तोवि अप्पमत्तो पमद्दिउं से जंघियाओ । एत्थंतरे णग्गोहवासिणा जक्खेण तेसिं रूवाइसयरंजिएण दिव्वनाणोवलद्धगुणाइसएण य करेमि किंपि एएसिं महास-त्ताणं पाहुण्णयंति विचिंतिय दिन्नं दंसणं सुमित्तस्स । तेणावि देवोत्ति तुट्ठेण अब्भुट्ठिओ, पणमिओ य एसो । तओ जक्खेण भणियं—महाभाग! अतिहिणो मम तुब्भे, भण किं ते पाहुण्णयं करेमि? सुमित्तेण वुत्तं (दंसण—) दाणाओ चेव कयं मणोरहाईयं अम्ह सव्वं, न एत्तोवि दुल्लहमण्णमत्थि । जओ—"तप्पंति तवमणेगे जवंति मंते तहा सुविज्जाओ । वियरंति दंसणं पुण देवा धन्नाण विरलाण ॥ १ ॥" जक्खेण भणियं—"अंगुट्ठियगुणसज्जणहं जं पत्थणु ण मुणंति ।

मयणाणलेण चिंतियं—"कणयंकुरगोराणं रंभाथोरूरुयाण महदोसो। वेसाण हलिद्दारायसरिसपेमाओ जं हुंति ॥ १ ॥ रज्जंति धणेसु पणंगणाओ न गुणेसु कुंदधवलेसु। सज्जंति चिलीणे मच्छियाओ घणचंदणं मोत्तुं ॥ २ ॥" जाणामि अहमिणं, तहावि मम भणो बलाए एयं। तरुणिमणुसरइ तो चिट्ठामि किंचि कालमिहेवत्ति संपहारिऊण ठिओ एसो। जाओ रइसेणाए पेमनिबंधणं। परितुट्ठा कुट्टणीवि परं न किंचि वियरइत्ति संदिद्धधणासाए जाइयं तीए किंपिअंगभोगोचियं। तओ भारतुलाइ व लोहग्गला वराई न एस थोवदाणेण णमिहित्ति कलिऊण चित्ते विहिणा सुमरिओ णेण चिंतामणी। तप्पभावेण दिन्नं से महामोल्लं वत्थाहरणं। तुट्ठा कुट्टणी तहावि लोहदोसेण पुणो पुणो जाएइ सुमित्तोवि पयच्छइ। अण्णया विम्हियाए चिंतियमणाए—णूणमत्थि एयस्स चिंतारयणं परिग्गहे, कहमन्नहा एरिसदाणसत्ती, ता गिण्हामि तयंति। ताहे ण्हाणोवविट्ठस्स तस्स कुप्पासखल्लयाओ गहिओ तीए महामणी। पुणो किंपि जाइएण निहालियमणेण क्खल्लयं। अपेच्छंतेण य पारद्धा गवेसणा। तओ भणिओ कुट्टणीए—पज्जत्तं तुह दाणेण, मा मम परियणमब्भक्खाणेण दुम्महिसि। ततो णूणमणाए गहिओ, कहमन्नहा सिद्धपओयणव्व निद्दक्खिन्नमुल्लवइ एसत्ति संभाविय सामरिसो निग्गओ मंदिराओ लज्जाए रायाणमवि विन्नविउमणिच्छंतो पत्थिओ देसंतरं। चिंतइ य—"धी अन्नाणं हयकुट्टणीय लोहज्जराभिभूयाए। जम्मग्गिएवि दिन्ने सुहोदए वट्टिया तण्हा ॥ १ ॥ असमिक्खियतत्ताए वीसासद्दोहदिन्नभावाए। अहयं न केवलं चिय च्छलिओ अप्पावि पावाए ॥ २ ॥ जं अमुणियविहिमंतो संतोवि मणी मणिच्छियं तीसे। थेवंपि न वियरिस्सइ णूणं सामण्णसेलोव्व ॥ ३ ॥ को होज्ज सो पयारो जेणाहं तीए विप्पियं काउं। दंसियनियमाहप्पो

तं वररयणं गहिस्सामि ॥ ४ ॥ उवयारं उवयारीण वेरणिज्जायणं च वेरीणं । काउं जो न समत्थो धिरत्थु पुरिसत्तणं तस्स ॥ ५ ॥" इय विविहवियप्पकल्लोलाउलहियओ परिब्भमंतो कइयावि विचित्तपासायपंतिदंतुरियं नंदणवणाणुगारि-भवणुज्जाणमंडियं पवरपायारवलयालिंगियमेगं नयरं अइरमणीयमजणसंचरं चत्ति सविम्हओ पविट्ठो नयरब्भंतरं । पेच्छंतो य किलिकिलंतकट्टकुलालंकियाइं देवकुलाइं, घोरंतघोरवग्घाइं घोरयराइं घराइं, नवंगभुयंगकंचुयाइं तोरणाइं, गओ रायमंदिरं । तत्थवि य अपेच्छंतो मणुस्सरूवं रम्मयावलोयणवाउलो समारूढो सत्तमभूमितलं । पेच्छइ य तत्थ कुंकुमगयपिंजरियसरीरं कप्पूररेणुधवलिउत्तमंगं सुरहिकुसुममालुम्मालिय सरलगीवं गुरुलोहनियलसंदामियचारुचरणं करहजुवइजुयलं । तओ कहमेत्थ सुन्ननयरे करहीओ, कहं वा एत्थारूढाओ सोवभोगसरीराओ च त्ति वियक्कंतो पेच्छइ गवक्खसंठियं समुग्गयदुगं । तत्थवि एगत्थ धवलमंजणं, इयरम्मि कसिणं सलागादंसणओ जोगंजणमिणंति कयनि-च्छओ । नियच्छइ धवलियपम्हलाइं करहीलोयणाइं । ततो णूणं माणुसीओ एयाओ धवलंजणेण करहीओ कयाओ, संभवइ य कयाइ कसिणेण य पयइभावो एयासिं ति पाउब्भूयमइप्पसरेण अंजियाइं कण्हंजणेण तयच्छीणि सुमित्तेण । ताहे ठियाओ पयइरूवाओ तरुणरमणीओ । कुसलं तुम्हाणंति ससिणेहमालत्ताहिं भणियं ताहिं—संभवइ कुसलं संपयं तुम्हाणुभावेण । को पुण एस असंभावणिज्जवइयरो तुम्हंति पुच्छियाहिं ताहिं साहिओ निययवुत्तंतो;—किर अत्थि इओ उत्तरदिसाए गंगाए महाणईए परकूले संनिहियसयलभद्दे सुभद्दे नयरे अणिंदियकित्ती गंगाइच्चो नाम पहाणसेट्ठी । तस्स य नयलकुलंगणागुणाहाराए वसुहाराए घरिणीए नीसेसगुणसंपउत्ताणमट्ठण्ह पुत्ताणमुवरिं संभूयाओ अम्हे जयविजया-

अगणियजीविय विहववयविहलुद्धरणु कुणंति ॥ १ ॥" तहावि देवदंसणसहलीकरणत्थं गिण्हाहि एयं मणिदुगं, एत्थ एस नीलमणी तिरत्तोववासेण पूइओ विसिट्ठरज्जं पयच्छइत्ति रायसुयस्स उववंजियबो, एस उण सोणकंती णवमायावीयाभिमंतिओ तुह चेव मणोरहाइरित्तविसयसुहसंपायणे भविस्सइत्ति । तओ सुमित्तेण विम्हयसारं जमाइसहत्ति चित्तेण कयप्पणामं पडिच्छिया करसंपुडेण मणिणो । चिंतियं च—अहो! सच्चमेयं—"पहरइ रणे पुरत्थं होइ सहायं वणे समंतेण । अइसुत्तस्सवि जग्गइ नरस्स पुवकियं कम्मं ॥ १ ॥" सवहा महापुन्नभंडारो एस कुमारो, जस्स देवावि एवमुवगरंतित्ति । एत्थंतरे तिरोहिओ जक्खो । तओ विउद्धो कुमारो । पुणोवि पत्थिया । वारिओ सुमित्तेण फलाइभक्खणाओ कुमारो । तिरत्तोववासेण पत्ता महासालणयरुज्जाणं । ताहे दंसियं नीलमणिं सुमित्तेण, भणिओ कुमारो—पूएहि एयं मणिरयणं, जेण राया भवाहि । विम्हिएण भणियमणेण मित्त! कुओ पुण इमंति? सुमित्तेणावि सामण्णेण ताव तुह पुण्णाणुभावो, विसेसं पुण पत्तरज्जस्स पिसुणिस्सामित्ति वुत्ते कयमणि रयणपूओवयारो 'कहमिवेदाणीं मित्त! रज्जलाभो भविस्सइ'त्ति सविम्हओ निसन्नो सहयारछाहियाए रायउत्तो । इयरेणावि लयामंडवम्मि पूइऊण विहिणा चिंतामणी पत्थिओ सरिरद्धिइसामग्गिं । अचिंतसामत्थओ य रयणस्स तक्खणा चेव तत्थागया अंगमद्दया । सविणयमब्भंगियसंमद्दिया दोवि तेहिं । तओ समागया सुगंधुवट्टणसणाहपाणिपल्लवाओ तरुणिरमणीओ । तीहिं उवट्टिया दोवि । तओ उवट्ठिओ मज्जणविही । तओ तक्खणुप्पन्नेसु विचित्तविहाणगेसु मज्जणगमंडवेसु मणिरयणकिरणचक्कवालोवदंसियसक्कसरासणेसु कणयमयपवरासणेसु सुगंधनीरभरियभूरिभिंगारेहिं मणहरगीयाउज्जनट्टसारं ण्हाविया दोवि दिव्वंगणागणेहिं ।

परिहाविया देवंगवत्थाइं । कयपुप्फविलेवणोवयाराण य उवट्ठिओ सव्वकामगुणोवेयं खज्जाइसंगओ भोयणवित्थारो । तओ पुत्तइपाललीलाए जिमियाण इंदजालमिव तिरोहियं खणेण सयलं ण्हाणभोयणोवगरणपरियणं । ताहे विम्हिएण संलत्तं रायनंदणेण—वयंस ! किमच्छरियं, किं णीलमणिप्पभावो एस ? मित्तेण भणियं—कुमार ! नेयमेवं, किंतु अन्नो एत्थ परमत्थो, तं पुण पत्थावे तुम्ह साहिस्सं ति । तमायण्णिय सुट्ठुयरं विम्हिओ वीरंगयकुमारो । इओ य तम्मि नयरे अपुत्तो राया कयंतातिहित्तं पत्तो त्ति अहिया सियगयतुरयाइपंचदिव्वयं परिब्भमंतमागयं तं पएसं । तओ गुलुगुलंतेण दंतिणा कयाभिसेयमारोविओ नियकंधराए रायसुओ । अलंकिओ छत्तचामरेहिं, जयइ महाराओ त्ति भणंतेहिं पणमिओ मंतिसामंतेहिं । विन्नत्तो य नयरपवेसं पइ । सो य असंभावणिज्जसंपत्तिविम्हिओ पवत्तो मित्तमुहमवलोइउं । मित्तो उण मुत्तीहूओ ताव मम पियवयंसो, अहंपि जहिच्छमच्छामि पच्छन्नो इयम्मि एयमुहकमलं पलोएमाणोत्ति संपहारिऊण तुरियमोसरिओ । तओ विभागाओ पविट्ठो नयरब्भंतरं, परिणाविओ य पुव्वपत्थिवतणयाओ अट्ठकण्णयाओ । एवमेस ताव अखलियसासणं रज्जमणुहवंतो चिट्ठइ । सुमित्तोवि परिब्भमंतो दिट्ठो पुरिसदेसणीओ रइसेणभिहाणाए पन्नंगणादुहियाए । मसिणेहं च निज्झाइओ तुरियं । तओ विन्नायतयाकूयाए सगोरवमाहूओ स मयहरिगाए । चिंतियं च सुंदरागिई एस महाधणो लक्खिज्जइ । अवि य "जइवि हु पत्थंति परं जइवि तविज्जंति तिव्ववसणेण । तहवि सतेया दिट्ठी वाणीवि थिरा धणड्ढाण ॥ १ ॥ जइवि न दीसइ पयडा तहावि लीलाइएहिं अंगस्स । एज्जइ लच्छी ललियंगणा य पुरिसाण माहीणा ॥ २ ॥" एवं संपरिभाविय तीए कया सुमित्तस्स पवरा परिवत्ती । इयरेणावि रइसेणरूवालोयणुदीविय-

मयणाणलेण चिंतियं—“कणयंकुरगोराणं रंभाथोरूरुयाण महदोसो । वेसाण हलिद्दारायसरिसपेमाओ जं हुंति ॥ १ ॥ रज्जंति धणेसु पणंगणाओ न गुणेसु कुंदधवलेसु । सज्जंति चिलीणे मच्छियाओ घणचंदणं मोत्तुं ॥ २ ॥” जाणामि अह-मिणं, तहावि मम भणो बलाए एयं । तरुणिमणुसरइ तो चिट्ठामि किंचि कालमिहेवत्ति संपहारिऊण ठिओ एसो । जाओ रइसेणाए पेमनिबंधणं । परितुट्ठा कुट्टणीवि परं न किंचि वियरइत्ति संदिद्धधणासाए जाइयं तीए किंपिअंगभो-गोचियं । तओ भारतुलाइ व लोहग्गला वराई न एस थोवदाणेण णमिहित्ति कलिऊण चित्ते विहिणा सुमरिओ णेण चिंतामणी । तप्पभावेण दिन्नं से महामोल्लं वत्थाहरणं । तुट्ठा कुट्टणी तहावि लोहदोसेण पुणो पुणो जाएइ सुमित्तोवि पयच्छइ । अण्णया विम्हियाए चिंतियमणाए—णूणमत्थि एयस्स चिंतारयणं परिग्गहे, कहमन्नहा एरिसदाणसत्ती, ता गिण्हामि तयंति । ताहे ण्हाणोवविट्ठस्स तस्स कुप्पासखलयाओ गहिओ तीए महामणी । पुणो किंपि जाइएण निहालि-यमणेण क्खलयं । अपेच्छंतेण य पारद्धा गवेसणा । तओ भणिओ कुट्टणीए—पज्जत्तं तुह दाणेण, मा मम परियणम-ब्भक्खाणेण दुम्महिंसि । ततो णूणमणाए गहिओ, कहमन्नहा सिद्धपओयणव्व निद्दक्खिन्नमुल्लवइ एसत्ति संभाविय साम-रिसो निग्गओ मंदिराओ लज्जाए रायाणमवि विन्नविउमणिच्छंतो पत्थिओ देसंतरं । चिंतइ य—“धी अन्नाणं हयकुट्ट-णीय लोहज्जराभिभूयाए । जम्मग्गिएवि दिन्ने सुहोदए वड्डिया तण्हा ॥ १ ॥ असमिक्खियतत्ताए वीसासद्दोहदिन्नभा-वाए । अहयं न केवलं चिय च्छलिओ अप्पावि पावाए ॥ २ ॥ जं अमुणियविहिमंतो संतोवि मणी मणिच्छियं तीसे । थेवंपि न वियरिस्सइ णूणं सामण्णसेलोव्व ॥ ३ ॥ को होज्ज सो पयारो जेणाहं तीए विप्पियं काउं । दंसियनियमाहप्पो

काउं जो न समत्थो धिरत्थु पुरिसत्तणं तं वरस्यणं गहिस्सामि ॥ ४ ॥ उवयारं उवयारीण वेरणिज्जायणं च वेरीणं । तम्म ॥ ५ ॥" इय विविहवियप्पकल्लोलाउलहियओ परिब्भमंतो कइयावि विचित्तपासायपंतिदंतुरियं नंदणवणाणुगारि-भवणुज्जाणमंडियं पवरपायारवलयालिंगियमेगं नयरं अइरमणीयमजणसंचरं चत्ति सविम्हओ पविट्ठो नयरब्भंतरं । पेच्छंतो य किलिकिल्लंतकइकुलालंकियाइं देवकुलाइं, घोरंतघोरवग्घाइं घोरयराइं घराइं, नवंगभुयंगकंचुयाइं तोरणाइं, गओ रायमंदिरं । तत्थवि य अपेच्छंतो मणुस्सरूवं रम्मयावलोयणवाउलो समारूढो सत्तमभूमितलं । पेच्छइ य तत्थ कुंकुमरायपिंजरियसरीरं कप्पूररेणुधवलिउत्तमंगं सुरहिकुसुममालुम्मालिय सरलगीवं गुरुलोहनियलसंदामियचारुचरणं करहजुवइजुयलं । तओ कहमेत्थ सुन्ननयरे करहीओ, कहं वा एत्थारूढाओ सोवभोगसरीराओ च त्ति वियक्कंतो पेच्छइ गवक्खसंठियं समुग्गयदुगं । तत्थवि एगत्थ धवलमंजणं, इयरम्मि कसिणं सलागादंसणओ जोगंजणमिणंति कयनि-च्छओ । नियच्छइ धवलियपम्हलाइं करहीलोयणाइं । ततो णूणं माणुसीओ एयाओ धवलंजणेण करहीओ कयाओ, संभवइ य कयाइ कसिणेण य पयइभावो एयासिं ति पाउब्भूयमइप्पसरेण अंजियाइं कण्हंजणेण तयच्छीणि सुमित्तेण । ताहे ठियाओ पयइत्थाओ तरुणरमणीओ । कुसलं तुम्हाणंति ससिणेहमालत्ताहिं भणियं ताहिं— संभवइ कुसलं संपयं तुम्हाणुभावेण । को पुण एस असंभावणिज्जवइयरो तुम्हंति पुच्छियाहिं ताहिं साहिओ निययवुत्तंतो;— किर अत्थि इओ उत्तरदिसाए गंगाए महाणईए परकूले संनिहियसयलभद्दे सुभद्दे नयरे अणिंदियकित्ती गंगाइच्चो नाम पहाणसेट्ठी । तस्स य सयलकुलंगणागुणाहाराए वसुंहाराए घरिणीए नीसेसगुणसंपउत्ताणमट्ठण्ह पुत्ताणमुवरिं संभूयाओ अम्हे जयविजया-

भिहाणाओ जमलधूयाओ जणणीजणयमणोरहेहिं सद्धिं पवड्ढमाणीओ जोयणणरिंदरायहाणीओ । तत्थेव गंगासण्णे वणसंडे नियकिरियासुट्ठिओ पियाभासी पत्थावकहाणगाइनिउणो किंचि निमित्तविज्जयकुसलो दंसणीओ पयासियमज्झत्थभावो बहुजणसंमओ सुसम्मो नाम परिव्वायगो होत्था । सो य एगया अम्ह पिउणा भोयणत्थं सगोरवमाहूओ कयचलणाइसोओ निवेसिओ अग्गासणे । पवत्तं कलमकूराइपरिवेसणं । तव्वेलं च तस्स तायसमाएसेण पारद्धमम्हाहिं वीयणगेण पवणदाणं । तओ सो परिव्वायगो अम्हरूवं निरूवेंतो अजुत्तगारित्ति व कुविएण पहओ सव्वबाणेहिं वम्महेण । तओ चिंतिउं पवत्तो—"डज्झउ वयपासंडु धिसि धिसि झाणग्गाहु, झिज्जउ सिवपुरि पडउ वज्जु वइकुंठह सग्गाहु । जइ एरिसतरुणीहिं सणाहु रइसोक्खु न माणउं, ता मन्नउ मयनिविसेसु निच्छइं अप्पाणउं ॥ १ ॥" तहा—"जइ अच्छराहिं बंभो गंगागोरीहिं खोहिओ य हरो । गोववहूहि गोविंदो को वयमाणो तओ मज्झ? ॥ १ ॥" इय कयवियप्पो परिकप्पियपियालभोवाओ अवहीरिऊण भोयणं, ठिओ किंपि झायमाणो । संभंतेण य भणिओ सिट्ठिणा—भुंजह ताव किमियाणिं चिंताए, न हि सीयभत्तं सुहपरिणामं होति । तओ पुणो पुणो भन्नमाणेण किमेरिसदुक्खियाणं भोयणेणंति भणिऊण कयं कइवयगासग्गहणं परिवायगेण । भुत्तुत्तरं च पुच्छिओ सेट्ठिणा महरिसी, किं पुण तुममेव दुक्खिओसित्ति । दिढतायनिब्बंधेण भणियमणेण—चत्तसंगाणवि अम्हाण तुम्हारिससुयणसंगो उव्वेयकारणं, अओ न तरामो तुम्हाणऽकुसलत्तं वोत्तुं । एत्तियमेव कहिउं न तरामित्ति भणंतो गओ नियट्ठाणं परिव्वायगो । हंत किमेयंति आउलमणेण तत्थवि गंतूण सविसेसायरसारमेगंते पुच्छिओ, ताहे तेण भणियं—किं करेमि; एगओ वग्घो अन्नत्तो दोत्तडी, जओ अलंघ-

णिज्जो तुमं, अवत्तवं चेरिसं मुणिजणस्स, तहावि गोरवत्थाणं तुमंति निसामेहि तत्तं । तत्थ भोयणावसरे उवविट्ठेण दिट्ठा मए तुह दारियाण लक्खणपंती, जणगपक्खक्खयकारिणित्ति लक्खिया य । एयसल्लायल्लिएण परिचत्तं भोयणं, तुहोवरोहेण भुत्तं किंचिम्मित्तं । एयमायण्णिय महाणाणी अविसंवायवयणो य एसत्ति भयाउरेण भणियं ताएण—भयवं ! किमत्थि एत्थ कोवि उवाओ? तेण भणियमत्थि किंतु दुक्करो, जओ कुलक्खणं वत्थु परिचत्तमेव न पीडइ, पाणप्पियाओ य ताओ सवकुडुंबस्स । जइ पुण कुमारियाओ सव्वालंकारकलियाओ कट्ठमंजूसाए चेव छोढूण पच्छन्नमेव गंगाए पवाहिज्जंत्ति कम्मं च कीरइ, तओ सयं सुत्थं हवइ । एवं तस्स पावपलवियमइ तहं मन्नमाणेण ताएण कुलरक्खानिमित्तं कारिया महई मंजूसा । ण्हायविलित्तालंकियाओ सोवियाओ वयं तत्थ । ठइऊण मीणसारियाइ से च्छिद्दाइं, तओ अपिसुणिऊण परमत्थमम्माईण, अम्ह कुले कुमारिगाहिं गंगा दट्ठवत्ति भणंतेण पभाए गंतियारोवियाओ णेऊण परिवायगवुड्ढएण कयसंतिकम्मं पवाहियाओ अम्हे गंगाजले गओ ताओ । सविसाओ य वला नईए नीयाउत्ति रुयंतेण पारद्धं मोगकिच्चं । परिव्वायगेणवि मढियं गंतूण भणिया नियसीसा—जहा रे अज्जगंगाए भगवईए हिमवंताओ मम मंतसिद्धिनिमित्तं पूओवगरणमंजूसा आणिया, तं तुरियं गंतूण हेट्ठिमतित्थे पडिच्छह । अणुग्घाडियं च आणेज्जह, जेण मंतविग्घो न होइत्ति । तेवि अहो! अम्ह गुरुणो माहप्पंति सविम्हया गया दुतिगाउयमेत्तसंठियं भणियतित्थं । णिउणं चोवरिज्ज तं नइं निहालिउं पवत्ता । इओ य सा मंजूसा महापुरस्स नगरस्स सामिणा सुभीमेण णावाकडएण तत्थ णइजले कीलंतेण दिट्ठा सा कट्ठपेडा । सकोउगेण गहिया, उग्घाडिया य । तओ दट्ठूण अम्हरूवं सविम्हयं मयणगोयरगएण मंतिं पइ

संलत्तं—अच्छेरयं पेच्छ पायालकन्नियाओ, किंवा विज्जाहरीओ एयाओ, किंवा सग्गवहूओ, किंवा नरनाहधूयाओ । का भाईओ! तुब्भे इय साणुणयं बहुंपि भणियाहिं दुहनिब्भराहिं नय किंपि जंपियं तत्थ अम्हाहिं । एत्थंतरे विन्नाय-नरिंदाकूएण जंपियं मंतिणा देव! न एवमलंकियकन्नयाओ कारणं विणा को वि परिच्चयइ, ता इट्ठसिद्धिनिमित्तं केणवि सुरसरियाए उवहारीकयाओ एयाओ । ता एत्थं मंजूसाए अन्नमेत्थिदुगं पक्खिविय एयाओ घिप्पंतु । अन्नेण भणियं—कओ इह अन्ननारीउ, एत्तो तीरवणसंडाओ वाणरीदुगमेत्थ छुब्भउ । तओ अहो! सुंदरंति भणमाणेण णरिंदेण पक्खित्तं दित्तमक्कडीजुयं । तहेव ठइऊण पवाहिया पेडा । तओ विढत्तरज्जंतरो इवामंदाणंदरसाणुगओ अम्हे गहायाऽऽगओ इमं नयरं । तेहिंवि परिव्वायगसीसेहिं न अन्नहा वाई गुरुत्ति कयनिच्छयं नियच्छमाणेहिं चिरेण दिट्ठा कट्ठपेडा । गहिऊण तुरियमुवणीया तस्स पावगुरुस्स । तस्सवि अइउक्कंठियस्स कहकहवि अत्थमिओ दिणनाहो । तयणु भणिया एएण विणेया—भो अज्ज तुब्भेहिं मढियाकवाडेसु तालयं दाऊण दूरे ठाइयव्वं, पउरपोक्कारयंपि सोऊण णागंतव्वं जाव न भाणुदंसणं, सव्वहा न मम मंतसिद्धिविद्धंसणेणावयायकारिएहिं होयव्वंति अप्पाहियं पिहियं मढियादुवारं । तओ सुंदरीउ सुट्ठु तुट्ठाभे गंगादेवी, अओ सग्गवासी अहं तुम्ह भत्ता दिन्नो, ता जोडियकरस्स किंकरस्स ण मे माणभंगो कायव्वो त्ति समुल्लवंतेण उग्घाडिऊण मंजूसं छूढा तग्गहणत्थं दोवि हत्था, ताव य निरोहकुवियाहिं गहिओ सहसा दुट्ठमक्कडीहिं । अविय—"खरनहरदारियंगो तोडियकन्नो विदारियकवोलो । दंतग्गभग्गनासो कओ हयासो पवंगीहिं ॥ १ ॥ हाहा धावह सीसा एसो हं रक्खसीहिं खज्जामि । इय विलवंतो तिव्वं पडिओ सहसत्ति धरणीए ॥ २ ॥ सीसावि तस्स लल्लक-

पोक्खियं तुम्हदं सुणंतावि । नायाया विग्घभया किर गुरुणा वारिया म्हो त्ति ॥ ३ ॥ ता सोवि सघराइं तडप्फडंतो पुणो पुणो ताहिं । निब्भिन्नकुच्छिवच्छो मुक्को पावोत्ति य असूहिं ॥ ४ ॥ भवियव्वयानिओगा जाओ सो रक्खसो महारोद्दो । णाणोवलद्धनियमरणकारणो दारुणायारो ॥ ५ ॥ एएण मह पियाओ हरियाओ मक्कडीपओगेण । वावाइओ य अहयंति आसुरुत्तो मुमीमस्स ॥ ६ ॥ पत्तो इमम्मि नयरे वहिऊण य तं नारिंदमह तेण । निघासियं पुरमिणं दोवि य अम्हे पमो-त्तूणं ॥ ७ ॥ संजोइओ य एसो रूवपरावत्तिकारओ दुविहो । अंजणजोगो सयमेव लक्खिओ जो तए सुहय ! ॥ ८ ॥ एसो पुणवुत्तंतो एएणम्हं जहट्ठिओ सिट्ठो । नेहग्गहं महंतं नियहियियत्थं कहंतेण ॥ ९ ॥" ता महासत्त ! एस अम्ह वुत्तंतो निसिन्नाओ अम्हे संपयं सुन्नारन्नवासाओ एयाओ, मोएह कहंचि एत्तो कयंतघोराओ जाउहाणाउत्ति । तमायण्णिऊण पत्थणभंगभीरुणा कारुन्नसारयाए तह्रावेणुल्लासियमाणसेण भणियं सुमित्तेण—कत्थ पुण सो गओ, कत्तियदिणंते तुम्ह समीवमागच्छइ? ताहिं च भणियं—सो रक्खसदीवं गंतूण दोहिं तिहिं दिणेहिं इच्छाए आगच्छइ, तुरियमाहूओ विवरी-यत्तेण पक्खमासोवि चिट्ठइत्ति, अज्ज पुण नियमेण निसाए आगमिस्सइत्ति । ता तुमए हेट्ठिमभूमीए रयणवक्खारगएण जीवियरक्खा कायव्वा, सुए जहाजुत्तमायरिज्जासित्ति । ताहे तोक्खायं तुरियं वाहरियव्वोत्ति भणंतो पुणरवि ताओ उद्दी काऊण निलुक्को सुमित्तो । रक्खसोवि पओसपत्तो सहावत्थाओ ताओ काऊण वीछी ! कहमज्ज माणुसगंधोत्ति वाहरंतो णणु अम्हे चेव माणुसीउत्ति विंतीहिं पच्चाइओ एयाहिं । तओ रयणिमच्छिय वच्चंतो देव ! वीहामोत्ति एगागिणीओ ता तुरियमागंतव्वंति भणिओ गओ अहिप्पेयट्ठाणं । सुमित्तेणावि गहिया अंजणसमुग्गया माणुसीओ काऊण ओयारियाओ

ताओ। पुणोवि कयकमेलगीभावाओ आरोविय रयणभारयाओ गहाय चलिओ महासालाभिमुहं । कइवयदिणंतेहिं मिलिओ एगस्स भूयतंतणिउणविज्जासिद्धस्स। साहियसब्भावो य धीरविओ तेण । ताव य कयलल्लक्करूवो घोरट्टहासुत्तासियगयणचारिपोक्कारचमक्कियतेलोक्को पच्चासन्नमागओ सो दुट्ठरक्खसो। तओ अचिंतयाए मंतमाहप्पस्स रेरे! पाविट्ठ! दुट्ठ णट्ठो सि अणज्ज! अज्जं ति भणंतेण थंभिऊण थाणुव्व निच्चलो धरिओ सो मंतसिद्धेण । विन्नायतम्माहप्पो भणिउमारद्धो—अज्ज सच्चविओ तए होति "रक्खसाणंपि भक्खस" त्ति जणप्पवाओ, ता मुंच संपयं जमाणवेसि तं करिस्सामि। सिद्धेण वुत्तं—जइ एवं ता परिच्चयसु इमम्मि वेरभावं । सो आह—एवं, नवरमप्पावेहि मम पिययमाओ तओ। णणु पवरवहूपत्थणाओ तवभंसं दारुणमरणं च पत्तोवि कह न मुंचसि एयासिं पडिबंधं, किंतु न तुट्ठो सि एरिसदुग्गईए जमणुचियदेवभावस्स निबंधणे नरयानलसंतावस्स, कुच्छियमणुस्ससंगे अभिरमसि, सव्वहा विसज्जेहि एयाओ, एवं चएव्वाहमाण एयाउ। सिद्धेण भणिए एवंति पडिवज्ज दिन्नवायातिओ वसउ संपयं महापुरं ति भणंतो गओ निसायरो। तओ सहरिसेण अहो महासत्तो महासाहसिओ महाकारुणिओ य तुमं जेण परत्थसाहणबद्धबुद्धिणा एस दुट्ठो निरुद्धो त्ति सलाहिओ मंतसिद्धो सुमित्तेण। तेणावि भणियं सुपुरिस! तुममेव पत्थुयथुइवायस्स उचिओ जेण मंताइरहिएणावि अगणियभएण एरिसं महासाहसमणुट्ठियं। महासुकयसंगओ य तुमं, कहमण्णहा एरिसावसरे मए सद्धिं समागमो त्ति। एवमाइसुयणो चियसंलावमच्छिऊण गओ सकज्जेण विज्जासिद्धो। सुमित्तोवि सुहंसुहेण पत्तो महासालं कयप्पहाणमिह परिग्गहो ताहिं सद्धिं अभिरमंतो चिट्ठइ। इओ य सा रइसेणा सुमेत्तमपेच्छंती परिचत्तभत्तवत्ताइया तिरत्तं;

तओ कुट्टणीए वराडियामेत्तंपि तओ रयणाओ अलहंतीए महाणुतावतवियचित्तगत्ताए विचित्तजुत्तिपडिवत्तिसारं भणिया तहावि न मुयइ तयग्गहं, भणइ य "अवि दारूहिं हुयासो तिप्पइ रयणायरो सवंतीहिं। नय तं तिप्पसि पावे! नहावि दंतेण दड्ढएण ॥ १ ॥ अवियालिंगइ अंगं भयवं धूमद्धओ धुवं मज्झ। ण उण सुमित्ता अन्नो पुरिसो सरिसोवि मयणेण ॥ २ ॥" एवं च कयनिच्छयं तं बहुप्पयारसवहेहिं काराविऊण पाणवित्तिं जाया सुमित्तमग्गणिक्कमणा वुड्ढा। अन्नया दिट्ठो कयसिंगारो घरासन्नरच्छाए वोलिंतो। तओ तुरियं गंतूणं, सविणयमाणीओ निहेलणं, काऊण महंतं पडिवत्तिं, भणिओ य पुत्त! जुत्तं किं नाम तहा पवसणं। अविय—"जलपाणत्थनिविट्ठो उड्डेंतो कहइ पंछिओ वत्तं। तं पुण दंसियनेहो कहमकहंतो पउत्थो सि? ॥ १ ॥ किर कत्थ कत्थ न मए पुत्त! गविट्ठो सि एत्तियं कालं। णय दंसणदाणेणं कओ पसाओ तए अम्ह ॥ २ ॥ एसा य मज्झ दुहिया संपत्ता पेच्छ पाणसंदेहं। नय निन्नेहा जाया मुक्का अवराहविरहेवि ॥ ३ ॥" तओ सुमित्तेण अहो धुत्तीए धिट्ठया जमेद्दहमेत्तावराहंपि निण्हवेइ, तहावि न अन्नो चिंतामणिलहणोवाओत्ति भावंतेण अदंसियवियारं भणियं—मा एवमन्नहा संभावेह, अहं खु उत्तालपओयणेण देसंतरं गओ, अज्ज चेव्वागओ, वक्खेवाओ य नेह पत्तो म्हि। एयमायण्णिय पम्हुट्ठविलीउत्ति तुट्ठा कुट्टणी, तहावि चप्फलिया भविस्सामित्ति न समप्पेइ चिंतामणिं। तओ कयाइ वीसत्था भणिया णेण रइसेणा—पिए! दंसेमि एकंपि कोउयं जइ न कहिहिसि। तओ दंसेहित्ति भणिए पुव्वं भणिएणंजणेणं तं करहिं काऊण गओ समंदिरं। इयरीवि भोयणावसरे वाहरिया वाइगाए, अदिन्नपडिवयणत्ति संभमाओ सच्चविया य। दट्ठूण तहारूवं, किमन्ने एयाए खइया होही णूणं, रक्खसी

एसा कहमण्णहा एत्थ पासायतले आरूढत्ति भीयाए सहसा उक्कूइयं वाइगाए। ताहे धाविओ परियणो सेसजणो य। जाओ सव्वेसिं विम्हओ को पुण तुहं सुयाए भुयंगोत्ति पुच्छिए साहियं तप्परियणेण अणज्जमाणगो देसंतरिओ कोवि। तओ लोगो सव्वण्णू होहित्ति भणिउं पवत्तो भद्दे! एसा तुह धूया चेव, णूणं तेणं ढमालिएण कुओ विप्पिया एवं कया। ता जाव सो दूरं न वच्चइ ताव तुरियं रन्नो निवेएहित्ति तओ कुट्टणीए सिग्घं गंतूण निवेइयं वीरंगयनिवस्स। तेणावि एरिसमब्भुयं मम मित्तादन्नस्स न संभावीयइत्ति संकिएण भणिया एसा—भद्दे! केवइयकालो तुम्ह तेण सह समागमस्स? तीए भणियं जम्मि दिणे देवेण णयरमेयं सणाहीकयं, तओ आरब्भ, नवरमंतराले चेव सो कहिंचि गओ आसि, आओ संपयं पेक्खियमित्तो चेवत्ति सोऊण संभंतेण निउत्ता राइणा नयरारक्खिया तदन्ने सणे। भणिया देवंव विणयसारं तं लहुमागमेह। तओ तं कुट्टणिचेडीदावियमणिच्छमाणंपि पेसलालावपरा घेत्तूणागया दंडवासिया। दूराओ चेव परिण्णाओ। अब्भुट्ठिऊणमालिंगिओ सो राइणा। भणियं च कुसलं महाधुत्तस्स मम मित्तस्स। तेणावि कयप्पणामेण भणियमोणामिउत्तमंगेण देवपायप्पसाएणंति। राइणा भणियं चिट्ठउ ताव सेसवत्तंतो, कहेहि संपयं, कीस उण एयाए वराईए कुट्टिणीए दुहिया उड्ढीकया। सुमित्तेण भणियं जेण समयमेव तरुपल्लवे चरई, एईए भोयणव्वओ न होइ, वाहणंतरवओ न संभवइ। ताव वाइगाए भन्नइ—होउ कवोलवाएण, पउणीकरेहि तं, दिट्ठं तुह जाउंडविन्नाणं। सुमित्तेण संलत्तं—पावे! केत्तियमेयं जाउंडं, तुमं पुण महोयरिं रासहिं काऊण सयलनयरविट्ठा ओवारिस्सामि, जेण मम सालनयरे असुहगंधो न होइ; समप्पेहि वा तं महारयणं। राइणा वुत्तं मित्त! केरिसं रयणं। सो आह—जस्स पसायाओ मए

देयस्स तया मज्जणभोयणाइपडिवत्ती कया । तओ कोवारुणलोयणेण राइणा धट्ठे! पच्चक्खतक्करि! मम मित्तं मुससित्ति वुत्ता भयसंभंता दंतग्गेहिं अंगुलीओ गहाय सरणं सरणंति भणंती निवडिया चलणेसु सुमित्तस्स कुट्टणी । तेणावि उवरुसभिओ नराहिवो । लद्धरयणेण पउणीकया रइसेणा । सा य विन्नायजणणिचरिया जाया एगंतरत्ता सुमित्ते । दिट्ठप्पभावा य समणुकूलीभूया वुड्ढा । तओ समप्पिया तीए तस्स घरसारा दारिया । एवं जाया सव्वेसिं निव्वुई । अन्नदिणे नरवइणा वुत्तो मित्तो—वयंस! मं मोत्तुं कत्थ गओ सि, किमत्थं, सुहदुक्खं किं च पत्तो सि, कहसु य पुव्वुद्दिट्ठं मणिजुगलयलाभवइयरं तुरियं, कोऊहलविरहेहिं चिरमाउलियं मणो मज्झ । तओ सुमित्तेण साहिओ जहट्ठिओ मणिलाभवइयरो । तहा किर मम मित्तो सुकयफलमणुभवंतो जाव सुहं चिट्ठइ तावाहंपि एयाणुभावलद्धेण इमिणा चिंतामणिणा चिंतंतो मित्तमुहं च पइदिणमवलोयंतो इहेव इच्छाचारसुहमणुभवामि किंचिकालंति कयसंपहारो गणियागिहे ठिओ म्हि, पुणो वि कुट्टणीवंचणाओ देसंतरं गओ म्हि इच्चाइसंजोगावसाणो साहिओ सव्ववइयरोत्ति । एयमायण्णिऊण विम्हिएण भणियं नराहिवेण—सुट्ठु ते ववसायसारया, सव्वहा सच्चमेयं;—"विणयाओ गुरुपणआ ववसायाओ भणिज्जिया लच्छी । पन्ना उ आरोग्गं सग्गो मोक्खोवि धम्माओ ॥ १ ॥" सुमित्तेण भणियं—देव! किं ववसाएणं, पुन्नमेव पहाणं जं ववसायं विणा सुहमावहइ, जेण य विणा ववसाओ वज्झरुक्ख इव निप्फलो चेव हवइ । भणियं च—"जं दुलहु जं जिदूरि दुग्गमि संचिउ जं परवसु चिरकाल सज्जु दुज्जणिहिं अहिट्ठिउ तं सुहु चिंतियमेत्तु जेण य लीलइं सपज्जइ, पुण्णज्जिउ धम्मलेसु सुसहिज्जउ चिट्ठइ ॥ १ ॥" पुन्नब्भहिओ य देवो, जस्स लीलाइ ललियंगणा इव सयमुवा-

गया एसा रायलच्छी अन्नं च जदि देवो चित्तं करेइ, ता तंपि महापुरं वसाविय समंडलमज्झे पवेसेइ । एमाइ परोप्परं वन्नमाणाणमगाहसुहसायरम्मि बुड्डमाणाण ताण कालो वच्चइ । अन्नया कोउगवसेण गओ राया महापुरं । तन्निसाए मिलिया तप्पगईओ ठियाओ नियनियगेहेसु । तओ ठाविऊण पुव्वनीइए निरूविऊण य तयारक्खगे, पडिगओ महासालं, परिवालिउं च पवत्तो सयलजणसलाहणिज्जं महारज्जं । ता देव! एस कहाणगपरमत्थो—"वच्चउ जत्थ व तत्थ व जं वा तं वा करोउ ववसायं । पुन्नाहिओ सुहाइं पावइ वीरंगरायव ॥ १ ॥ सोऊण भट्टकहियं कहियं एयं नराहिवो सहसा । चिंतइ सुइसुहयाइं अव्वो! चरियाइं धीराणं ॥ २ ॥ अवि य । आवइसहस्सकसवट्टएसु धणियं कसिज्जमाणस्स । पुरिसस्स सुवन्नस्सव माहप्पं पायडं होइ ॥ ३ ॥ को नाम नरकुरंटयपसवं संसइ सुरूवकलियंपि । अब्भुयभूओ भुवणं गमेइ जत्तो न जसगंधो ॥ ४ ॥ को उत्तमाण माणो कुलक्कमेणागयाइ भूमीए । खायंति आमिसं कुक्कुराविं तुट्ठा पहविदिन्नं ॥ ५ ॥ उव्वहउ पुरिसवायं एक्को पंचाणणो पयडगव्वं । नियविक्कमेण पत्तो मइंदसद्दो जए जेण ॥ ६ ॥" ता सव्वहा देसंतरं गंतूण करेमि नियपुन्नपरिक्खंति संपहारिय निवेइओणेण नियाभिप्पाओ पुन्नभद्दसचिवस्स । तेणावि भणियं—देव! को तुम्ह इच्छाभंगं करेइ, तहावि विन्नवेमि दुग्गमाइं देसंतराइं, वहु अवाया मग्गा, छिद्दन्नेसिणो पच्चत्थिणो, अणायाससहं च देवसरीरं । अओ पालह पत्तरज्जं एयं चेव महापुन्नफलं किं फलंतरसमीहाए ? एमाइ वहुंपि मंतिणा भणिओ न ठिओ राया । काऊण मंतगुत्तिं पच्छिमनिसाए खग्गसहाओ निग्गओ नयराओ उत्तराभिमुहो । कहं । उच्छाहरहारूढो अंगीकयपुन्नसेन्नसन्निज्झो । परिओसनिब्भरो रायवाडियं काउकामोव्व ॥ १ ॥ पेच्छंतो णाणाकोउयाइं गुरु-

गामनगरनिगमेसु । दीसंतो विम्हयरसफारियनयणाहिं तरुणीहिं ॥ २ ॥ जस्सेव गिहे पविसइ देवो इव निद्धवंधुबुद्धीए । कयसम्माणो भवेण तेण धणियं धरिज्जंतो ॥ ३ ॥ अकुणंतो पडिबंधं कत्थवि मुणिपुंगवोवऽणुविग्गो । पत्तो कयाइ वियडं नरवसहो भीमकंतारं ॥ ४ ॥ सज्जारवंजवंजुलवडवेडिसकुडयकडहपडिहत्थं । अंकोल्लबिल्लसल्लइकयमालतमालसालड्ढं ॥ ५ ॥ निम्बंबउम्बउम्बरकाउम्बरिबोरिकेरिखइरघणं । पिप्पलपलासनलनीलझिझिमिल्लायइकडिल्लं ॥ ६ ॥ जंवूकयम्बम्बिलियाकविल्लकंथारिथोहरीपउरं । टिंबरुणिवरुणअरडुयसिरीससीवण्णिसंकिण्णं ॥ ७ ॥ हिंतालतालसीसमसमिसिंवलिलग्गसग्गुवग्गूढं । धवधम्मणघणवेणुयपालहुहलेढुयाइण्णं ॥ ८ ॥ तडवडयअक्ककंकइकंटियाखिरिभिंटियालिदुग्गम्मं । पणसेणिसेलुझिंझिणिविणिवारियचलणसंचारं ॥ ९ ॥ तओ । अगणेंतो पंचमुहे गुंजंते गरुयगिरिनिगुंजेसु । निज्झायंतो निहुयं पसुत्तवग्घे य घोरंते ॥ १० ॥ हरिपुच्छघायकंपियतरुतत्थविहंगविरुयतुमुलेण । मुहलियमासाचक्कं निव्वण्णंतो समासेण ॥ ११ ॥ जा केत्तियंपि पत्तो वणभूमिं ताव पेच्छई पुरओ । कंठत्थकणयदोरं सविज्जुयं पाउसघणंव ॥ १२ ॥ सवणगयसंखमालं गयणंव बलायपंतिसंजुत्तं । लंबंतवालगहवइसच्छहपवरंकुसक्खंधं ॥ १३ ॥ मंजुलघंटासिंजियउग्गीवीकयकुरंगसच्चवियं । गरयारणमज्झम्मि यच्चोज्जकारणं मेइणीनाहो ॥ १४ ॥ कह पुण एत्थारण्णे एरिसरूवो करित्ति चिंतंतो । करिणावि झत्ति दिट्ठो हरिव भयविरहिओ एसो ॥ १५ ॥ ऊसियसुंडादंडो पत्तो तत्तो निवंतियं दंती । अभिरामिऊण सुइरं वसीकओ पत्थिवेणावि ॥ १६ ॥ अह गयणमंडलाओ रन्नो कंठम्मि निवडिया झत्ति । गुंजिरमहुयरमाला अउव्वगुंफा सुमणमाला ॥ १७ ॥ विम्हयवसेण सहसा निज्झायंतेण नहयले निसुयं । वच्चंतीणं जुवईण जंपियं साहु चरियंति ॥ १८ ॥" तओ ।

विम्हयरसमणुहवंतो कयथिरासणबंधो कुसुमदामसोहियखंधो, मणपवणवेगेण महानागेण पसंतपरिस्समदुहो पत्थिओ उत्तराभिमुहो । दूरंतरपत्तो य मणयमुप्पण्णतण्हायवसंतावो पेच्छइ पुरओ विविहविहंगकोलाहलं वेल्लंतमहल्लकल्लोलमालियापणोल्लणापयट्टविसट्टकंदोट्टनट्टविमलजलं सिणिद्धवणरायरायंतमहंतपरिसरं एगं महासरं । तओ । "चिरविरहियंव बंधुं दठ्ठूण पहट्ठवयणकमलेण । रयणसिहवसुहवइणा तयहुत्तं चोइओ दंती ॥ १ ॥ सोवि उदन्नाखिन्नो ओइन्नो सिग्घमेव तस्संतो । पीयजलो परिकीलिउमारद्धो तह सइच्छाए ॥ २ ॥" रायावि तं मोत्तूण महामच्छो इवालोडियजलुप्पीलं खणं मज्जिऊण समुत्तिण्णो सराओ ताव य उवणीयाणि से वणदेवयाणुगारिणीए एगाए रमणीए महग्घमुल्लाइं दुगुल्लाइं। तयणु समप्पियं सवंगोवंगपसाहणं पज्जत्तमाहरणं । पुणो ढोइयं पुप्फविलेवणाणुगयं सकप्पूरेलाकंकोलं तंबोलं । भणियं च—सागयं अउव्वदेवस्स । राइणा भणियं—भद्दे ! कहं 'अउव्वदेवो हं?' तीए वुत्तं—"आराहियावि सुइरं देंति नवा निव्वुइं सुरा सवे । दिन्ना अम्ह सहीए तुमए जं दिट्ठमेत्तेण ॥ १ ॥" ताहे का एसा तुह सही, कहं कया वा हं तीए दिट्ठोत्ति राइणा पुच्छिए पकहिया एसा—अत्थि इओ उत्तरदिसाए पुहइमंडलमाणदंडमिव पुव्वावरोयहिपत्तपेरंते वेयड्ढाभिहाणसाणुमंते सुररायहाणीरमणीयं सुरसंगीयं नाम नयरं । तत्थ य सयलमाणिणीमाणमूरणो सुपक्कपरचक्कचूरणो समत्थअत्थिसत्थमणोरहपूरणो सूरणो णाम राया होत्था । तस्स य सयंपभामहापभाणं पियपणइणीणं ससिवेगसूरवेगा विसिट्ठविज्जावलजुत्ता दुवे पुत्ता (ग्रंथा० १४०००) । अन्नया रवितेयचारणसमीवे सुयधम्मो ससिवेगं नियपए निवेसिय पवइओ सुरराया । ससिवेगोवि रज्जमणुपालिउं पवत्तो । तल्लीलावलोयणाओ रज्जकामी जाओ सूरवेगो । तओ महासाहणं

गुणेगं माउलगं महायं काऊण ममुवट्ठिओ संगामेण ससिवेगस्स । सोवि असमाणविग्गहो त्ति कलिऊण मंतिवयणाणुवि- त्तीए मवल्लवाहणो त्ति गंतूण इमीए वियडाडवीए सुरगिरिपव्वयाओ परेण नवनिविट्ठनयरे ठिओ । अत्थि य तस्स नय- णानिमेसमिणुब्भासियमुरवहुवेहम्मा चंदप्पभा नाम दुहिया । तं च दट्ठूण समाइट्ठं निमित्तिणा—जो एयं विवाहिस्सइ तओ तुम्ह रज्जसंपत्ती भविस्सति । कहं पुण सो नायव्वोत्ति पिउणा वुत्ते भणियं तेण—सुग्गीवपुरसामिगंधसिंधुरं महद- प्पुद्धरं इहारण्णे परिभमंतं जो वसे धरिज्जइत्ति । तओ तद्दिवसाओ आरब्भ निउत्तविज्जाहरेहिं पडियरिओ अणुदिणमेस गंधहत्थी जावहिज्जो कुपुरिसोव्व कुलमेरमालाणं मोत्तूण पट्ठिओ उम्मग्गेणऽगलियमेंठो पविट्ठो एत्थाडवीए । अओ अज्ज उणयाएमा गयाए महीसंगयाए नहगामिणीए अम्ह सामिणीए दंतकंतिउज्जोइयनहाए चंदप्पहाए वसीकयकरिरायाणं देवपायाणं मउकंठं कंठमारोविया वरमालिया । एयं च वत्थाइं समत्थं तीए चेव देवस्स पेसियंति जाव खेयरी तस्स पत्तियमाइक्खाइ, ताव उम्मग्गलग्गजलहिवेलाविब्भमं समंतओ पसरंतमागयं कुओवि तुरियवेगं तुरंगसाहणं । तं च मग्गियवं पलोयंतो रयणसिहरामा देवोत्ति मण्णमाणेण णामपुव्वं विन्नत्तो एगेण अस्सवारेण सोयं काऊण—साहेउ देवो —"जो एयं मत्तगयं आरूढो आगओ णरो, नणु सो । कत्थ गओ मत्तगओ, अवि कुसलं तस्स सरीरस्स? ॥ १ ॥ तो भणइ खयरीए हत्थिं हरिऊण आगओ किं सो ? जं एवमक्खिसिज्जइ, आह तओ न खलु एवं तु ॥ २ ॥ मन्ने साहसतुट्ठो अम्ह पहू तस्स दंसणं महइ । को पुण जाणइ तत्तं हिययगयं गुरुगंभीराणं ॥ ३ ॥ ता काऊण पसायं भणह फुडं तप्प- उत्तिमेत्ताहे । तयदंसणे अवस्सं न सामिणो निव्वुई होइ ॥ ४ ॥ तो भणइ तयं खयरी कयंतभीमो महाकरी एस । किं

माणुसेण दम्मइ, दंतो देवेण खलु इमिणा ॥ ५ ॥ ता एयं तुह सामी पेच्छउ एत्थेव संठियं हत्थं । जइ निव्वुईकज्जं सुंदर! एसित्थ परमत्थो ॥ ६ ॥ एयमायण्णिय सविम्हयं साहियमणेण नियसामिणो वसुतेयरायस्स । तेणावि अचिंतणीयाणि पुण्णविलसियाणि, अमोहाइं च मुणिवइवयणाइं, ता होयव्वं तेण पुरिसोत्तमेणंति भाविऊण पेसिओ तस्समीवं पहाण-मंती । एत्थंतरे पडिगया सट्ठाणं विज्झाहरी । तओ विविहविणयपडिवत्तीहिं आवज्जिऊण मंतिणा नीओ रायसमीवं रयणसिहो । गयवरोवि ओयरिओ महामिंठेण । तओ सिद्धपओयणोत्ति सहरिसं पत्तो सुग्गीवनयरं वसुतेओ । तओवि अणेगभंगसंमाणमहग्घं परिणाविऊण अट्ठ कन्नयाओ ठाविओऽणेण नियरज्जे रयणसिहो । भणिओ य महाभाग! भग-वओ सुमंगलकेवलिस्स वयणेणावगयसंसारासारभावो निव्विण्णो म्हि दढमिओ नरयनिवासनिवंधणाओ रज्जवंधणाओ । अविज्जमाणरज्जाहिपत्तस्स य तेण चेव भगवया गंधहत्थिगहणचिंधेण तुमं ममोवइट्ठो सि । ता इहपरलोयाविरुद्धववहा-रेण वट्टिस्सामित्ति अणुजाणाहि ममं संपइ पव्वयामित्ति । रयणसेहेणावि दक्खिन्नसारयाए पडिवन्ना तयब्भत्थणा । चिंतियं च "साहीणा रायसिरी मुंचइ जुण्णं तणं व सहसत्ति । अवो! साहसभरियं उत्तमचरियं महच्छरियं ॥ १ ॥ अहवा । मुंचंति सिरिं तुरियं विरत्तचित्ता नर त्ति किं चोज्जं । उप्पन्नविलीया खलु वमंति भुत्तं मणुन्नंपि ॥ २ ॥" तओ पसत्थे तिहिकरणमुहुत्ते विहिणा गुरुसमीवे पवन्नो धम्मो सामण्णं वसुतेओ । रयणसिहोवि पत्तसम्मत्तो जाओ महाराओ । अह विन्नायपउत्ती ससिवेगो सयलवलसमिद्धीए । आगंतूण पयच्छइ चंदप्पहदारियं तस्स ॥ १ ॥ अवराइयं च विज्जं अणेगविज्जासहस्सपरिवारं । वियरइ विहिणा साहणसारं कयकामियविहारं ॥ २ ॥ णाऊण वइयरमिणं सुरवेगविज्जाहरो

यउम्मत्तो । कयगयरूवो पत्तो सुग्गीवपुरंतियवणंतो ॥ ३ ॥ कोउगवसेण तग्गहणलालसो अप्पसाहणसमेओ । संपत्तो रयणसिहोवि सिंहो इव तं वणं तुरिओ ॥ ४ ॥ कीलाविऊण सुइरं विचित्तकरणेहिं जाव सो तहियं । आरूढो ता सहसा उप्पइओ नहयले एसो ॥ ५ ॥ तओ असंभंतेण ताडिओ णेण वज्जदंडचंडेण मुट्ठिणा मत्थयपएसे । तओ महापहारविहुरो पमुट्ठमंतचिंतणो महावरूवत्थो निवडिओ धरणीए। को उण एसोत्ति सविम्हयं सच्चविंतेण य "णमो अरिहंताणं"ति भणंतो सुओ रयणसिहेण । ताहे अहो साहम्मिओ आसाइउत्ति संभंतेण सिंचाविओ नीरेण । पवणाइपओगेण सत्थीकाऊण भणिओ य—महामत्त! साहु साहु ते सम्मत्तं, जमावइकालेवि नमुक्कारं करेसि, खमसु ममावराहं जमन्नायत्तेण दढं पीडिओसि । तेण भणियं सुसावय! को तुहाविन्नायतत्तस्स दोसो?, अहं चेव महापावो जो जाणंतोवि भवओ महासाहम्मियस्स पावं ववसिओ म्हि । अविय । "भोगग्गहग्गहगहिया कज्जाकज्जं जिया न याणंति । चेयंति न अप्पाणं गिलीणभग्गं विगुत्तंपि ॥ १ ॥ पेच्छइ लुद्धो दुद्धं मज्जारो (सुणय)पोयओ पुरओ । न उणो चंडं दंडं ऋडत्ति निवडंतयं सीसे ॥ २ ॥ एसो य एत्थ परमत्थो—चक्कउरनयरनाहो सुरवेगो नाम अहयं ति । निवासिओ य मए भइणिनंदणपक्खवायाओ जणयविदिण्णरज्जो ससिवेगखयरो । तस्स पुण जामाउगाओ सरज्जलाभो होहित्ति सोऊण तुह वहपरिणओ कारिरूवेणाहमेत्थागओ म्हि । वोहिओ य तुमए साहम्मियवच्छलेण । दढताडणंपि सुहयं जायं मम वोहिहेउभावेण । तित्तकडुयंपि णूण ओसहमिव संनिवाईण । पायच्छित्तमिणं चिय मन्ने साहम्मियपओसस्स जं गंतुं गुरुमूले कीरइ सुद्धं तवचरणं । ता सव्वहा पडिच्छाहि तं मम रज्जं । अहं पुण ससिवेगं खामिऊण साहेमि नियसमीहियं । एवं भणंतस्स चेव

तस्स चरखयराओ नायवुत्तंतो समागओ तत्थेव ससिवेगो । खामिऊण य वहुविहं भणिओ सुरवेगेण—सव्वहा एयं मम रज्जे निवेसिज्जासि । सो वि भणिओ रयणसिहससिवेगेहिं महासत्त ! भुंजाहि ताव कुलक्कमागयं रज्जं, पच्छा परिणयवओ तवोवज्जणे जएज्जासि । जओ । "दुज्जओ इंदियग्गामो, दुरहियासा परीसहोवसग्गा, पवणुद्धुयधयग्गचंचला मणोवित्ती, महाणत्थनिवंधणं च वयब्भंगो त्ति भन्नमाणो वि महावेरग्गजोगओ गओ सुगुरुसयासं सुरवेगो । पव्वइओ य । इयरे य रज्जसुत्थं काऊण गया चक्कउरं । कमेण जाओ विज्जाहरसेढिसामी रयणसिहो । सुरवेगोवि अवगयमाउलवुत्तंतो समुग्गउग्गसंवेगो धरिज्जमाणोवि भाउणा पवन्नो मोक्खमग्गं । अह दिट्ठउत्तरुत्तरसुहसंताणो संपुन्नमप्पाणं मन्नंतो रयणसिहो सुत्थीकयसयलसुहिसयणो जिणगणहरकेवलिणो वंदंतो सयलमणुयलोगम्मि जइचेइयकयमहिमो पालइ सम्मत्तवररयणं । एवमणेगे लक्खा वासाणमइच्छिया अह कयाइ । पेच्छइ सागेयपुरे ओसरियं जिणवरं सुजसं ॥ १ ॥ तत्तो भत्तिवसुग्गयरोमंचंचियतणू विणयपणओ । भालकयपाणिपंकयसंपुडमह थोउमाढत्तो ॥ २ ॥ जय जय जयजणवच्छल !, नवजलहरपवणवणयसमणयण ! । नयणमणपमयवद्धण !, धणकणयलक्खणयसमण ॥ १ ॥ समणमणभसलजलसय !, सयत्थसत्थत्थपयडणसमत्थ ! । मत्थयनमंतनरवर !, वरवरयवरंगगयसंग ! ॥ २ ॥ संगरगररससयगय !, गयमच्छररयणमयणदढजलण ! । जलणजलसप्पभयहर !, हरहसधवलयरजसपसर ! ॥ ३ ॥ सरणपवन्नसरन्नय !, नयसयगमरम्मसम्ममयसमय ! । मयमयगलनहपहरण !, रणरणयभयब्भमसवत्त ! ॥ ४ ॥ वत्तसयवत्तगहवर !, वरकलसलसंतसंखचक्कंक ! । कंकफलसरलनयण !, नयपमयअसत्तअपमत्त ! ॥ ५ ॥ मत्तगयगमणगयमण !, मणगयसंसयसहस्सतमतवण ! ।

तवणागहपहयर!, हयतमपरमपयनयरस्स ॥ ६ ॥ इय पढमसरनिबद्धं घणक्खरं गहियमुक्कयपयहं । काऊण संथवं भत्तिनिब्भरो नरवरो पणओ ॥ ७ ॥ नमिऊण य मुणिवग्गं सेसंपि महीयले सुहनिसन्नो । सिरकयकरयलमउलो जिणवयणं सोउमारद्धो ॥ ८ ॥ अविय । एत्थ णं भवकंतारे कम्मायत्ता सरीरिणो । निसुन्नएसु ठाणेसु चरंति ते निरंतरं ॥ ९ ॥ नरगया नरयं जंति देवलोगमहेगया । माणुसत्तं समायंति तेरिच्छं च पुणो पुणो ॥ १० ॥ पुढवीआउतेऊसु वाउकायवणेसु य । बेइंदियाइठाणेसुं संभवंति मुहुं मुहुं ॥ ११ ॥ रायाणो हुंति रंका य बंभणा य जणंगमा । दरिद्दा य धणड्ढा य गुणड्ढा निगुणावि य ॥१२॥ सुरूवा रूवहीणा य महामोक्खा वियक्खणा । काणा कुंटंधपंगू य कल्ला बहिरमूयगा ॥१३॥ सुभग्गा दुभगा सूरा कायरा रोगिनीरुया । सुस्सरा दुस्सरा पुज्जा निंदिया बलिणोऽबला ॥ १४ ॥ भोगिणो भोगहीणा य दुक्खिया सुहिया सया । अकलंकसमायारा हीणायारपरायणा ॥ १५ ॥ एवं जीवा भवारण्णे अणाईए निरंतए । पुन्नपावस्सहावेण भामिज्जंति सकम्मुणा ॥ १६ ॥ मिच्छामोहा दिसामोहा मूढा मोत्तूण वत्तणिं । कुजोणिकुंडिगुम्मेसु विलग्गंति अणंतसो ॥ १७ ॥ चित्तपासंडिधुत्तेहिं पेल्लिया विप्पडिप्पहं । चेयंति णेव अप्पाणं पाणिणो पावमोहिया ॥ १८ ॥ जया उ पुण्णजोगेण पाणिणं मग्गदेसयं । पाउणंति तया धन्ना मग्गे लग्गंति केइवि ॥ १९ ॥ एवं नाऊण भो भव्वा! पुण्णपावविवेयमियं । पावहेउपरिच्चाया पुन्ने कुणह उज्जमं ॥ २० ॥ एयमायण्णिय सकोउगेण भणियं राइणा—भयवं! कीरिस पुण पुरा पुन्नमुवज्जियं मए, जस्स फलं संपयमणुहवामि? भयवया भणियं—पंचनमोक्कारसरणनिच्छयमाहप्पमिणं। अविय। भद्दयभावो भयो एसो पावेइ सुद्धसम्मत्तं। सम्मद्दिट्ठी विरइं विरओ सिवसंपयं खिप्पं ॥ १ ॥ जं पुण सुहसो-

हग्गं रूवं लच्छी पहुत्तदेवत्तं । एयं पलालकप्पं पसंगपत्तं अणप्पंपि ॥ २ ॥ इय सव्वगुणट्ठाणगकारणमेसो महापभावो य । इहपरभवसुहजणओ पहाणमंतो नमोक्कारो ॥ ३ ॥ एमाइगुणविसिट्ठे भगवया जिणेणणमुक्कारमाहप्पे निसामियपुव्वभवो भवविरत्तचित्तो सुयस्स रज्जं दाऊण, काऊण य विसुद्धं संजमं, समुप्पण्णविमलकेवलो पाविओ सिवपयं रयणसिहो महारिसित्ति ॥ १०३१ ॥ अथोपसंहरन्नाह;—

तत्त्वोपदेशगर्भितोपसंहारः—

एवं णाऊण इमं विसुद्धजोगेसु धम्ममहिगिच्च । जइयव्वं बुद्धिमया सासयसोक्खत्थिणा सम्मं ॥१०३२॥

एवं सातिचारनिरतिचारानुष्ठानयोर्ज्ञात्वा अवगम्य इदं समलं विमलं च फलं विशुद्धयोगेषु देवताराधनादिषु धर्मं निःश्रेयससाधनं स्वपरिणामं साधयितुमिष्टमधिकृत्य यतितव्यं बुद्धिमता नरेण । कीदृशेनेत्याह—शाश्वतसौख्यार्थिनाऽनुपरमस्वरूपशर्माभिलाषिणा सम्यग् यथावत् ॥ १०३२ ॥ अथ विशुद्धयोगप्रयत्नोपायमाह;—

कल्लाणमित्तजोगादिओ य एयस्स साहणोवाओ । भणियं समयण्णूहिं ता एत्थ पयट्टियव्वंति ॥१०३३॥

कल्याणमित्रयोगादिकश्च श्रेयोनिमित्तं स्निग्धलोकसंगमादिकश्च भावकलापः पुनरेतस्य शुद्धयोगप्रयत्नस्य साधनोपायो निष्पत्तिहेतुर्भणितः समयज्ञैः सिद्धान्तविशारदैः । तत्तस्मादत्र कल्याणमित्रयोगादिके वस्तुनि प्रवर्त्तितव्यम् । इतिः प्राग्वत् ॥ १०३३ ॥ उपायमेव गाथाचतुष्टयेनाह;—

सेवेयव्वा सिद्धंतजाणगा भत्तिनिब्भरमणेहिं । सोयव्वं णियमेणं तेसिं वयणं च आयहियं ॥१०३४॥

दाणं च जहासत्तिं देयं परपीड मो न कायव्वा । कायव्वोऽसंकप्पो भावेयव्वं भवसरूवं ॥ १०३५ ॥
मन्ना माणेयव्वा परिहवियव्वा न केइ जियलोए । लोगोऽणुवत्तियव्वो न निंदियव्वा य केइत्ति ॥ १०३६ ॥
गुणरागो कायव्वो णो कायव्वा कुसीलसंसग्गी । वज्जेयव्वा कोहादयो य सययं पमादो य ॥ १०३७ ॥

सेवयितव्याः शुश्रूषणीयाः सिद्धान्तज्ञायकाः परमपुरुषप्रणीतागमरहस्यविदो गुरवः भक्तिनिर्भरमनोभिः परमप्रमोदापरिनमानसैः । श्रोतव्यमाकर्णनीयं नियमेनावश्यंतया प्रतिदिनमित्यर्थः, तेषां सिद्धान्तज्ञायकानां वचनं धर्मोपदेशरूपं, ॥ १०३४ ॥ दानं च ज्ञानाभयधर्मोपग्रहानुकम्पादानभेदभिन्नं यथाशक्ति स्वसामर्थ्यानुरूपं देयं दातव्यं, परपीडा परोपतापरूपा मो पूर्ववत्, मनसा वाचा कायेन च नानुष्ठेया, कर्तव्योऽसंकल्पः; संकल्पो नाम स्त्रीगोचरो रागपरिणामः पुरुषाणां, स्त्रीणां त्वेतद्विपर्ययरूपः; तदुक्तं—"काम! जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे । अतस्तं न करिष्यामि ततो मे किं करिष्यसि? ॥१॥" तत एतद्विपर्ययरूपोऽसंकल्पो विषयविराग इत्यर्थः, विषयानुरागविरागयोरेव सर्वानर्थार्थमूलत्वात् । यथोक्तम्—"जयो यद्बाहुवलिनि दशवक्त्रे निपातनम् । जिताजितानि राजेन्द्र! हृषीकान्यत्र कारणम् ॥ १ ॥" यदि वा, संकल्पः सङ्गतार्थविषयः समर्थभावः । भावयितव्यं भवस्वरूपम् । ज्ञानार्थाभिधानप्रत्ययास्तुल्यनामधेया इति वचनात् भवस्वरूपविषय उपयोगो भवस्वरूपमुच्यते । ततस्तद् भवदुत्पद्यमानं तथाविधकर्मक्षयोपशमात् तद्भावनाग्रन्थाभ्यासात् प्रयोजनीयं भावयितव्यं भवस्वरूपम् । "यथेह लवणांभोऽभिः पूरितो

लवणोदधिः । शारीरमानसैर्दुःखैरसंख्येयैर्भवस्तथा ॥ १ ॥ किं च स्वप्नाप्तधनवद् न तथ्यमिह किञ्चन । असारं राज्य-
वाज्यादि तुषखण्डनवत्तथा ॥ २ ॥ तडिदाडम्बराकारं सर्वमत्यन्तमस्थिरम् । मनोविनोदफलदं वालधूलीगृहादिवत् ॥ ३ ॥
यश्च कश्चन कस्यापि जायते सुखविभ्रमः । मधुदिग्धासिधाराग्रग्रासवन्नेप सुन्दरः ॥ ४ ॥" ॥ १०३५ ॥ मान्या लोकलो-
कोत्तरभावानुगता महान्तो जना मानयितव्या मनोवाक्कायक्रियाभिः 'मान पूजायाम्' इति वचनात् पूजनीयाः । तत्र
लौकिकभावानुगता मातृपितृस्वामिप्रभृतयः, लोकोत्तरास्तु धर्माचार्यादय इति । परिभवितव्या न्यक्कारमानेतव्या न
केचिज्जघन्यमध्यमोत्तमभेदभाजो जन्तवो जीवलोके । लोक इति विशिष्टलोकाचारः, अनुवर्त्तितव्योऽनुशीलनीयः । अत
एव पठ्यते—"लोकः खल्वाधारः सर्वेषां धर्मचारिणां यस्मात् । तस्माल्लोकविरुद्धं धर्मविरुद्धं च संत्याज्यम् ॥ १ ॥" न
नैव निन्दितव्याश्चावर्णवादोद्घट्टनेनावज्ञातव्याः पुनः केचित् । इतिः प्राग्वत् ॥ १०३६ ॥ गुणराग औदार्यदाक्षिण्यादि
गुणवहुमानः कर्त्तव्यः कुतोऽपि वैगुण्यात् स्वयंगुणानुष्ठानासामर्थ्येऽपि निविडगुणानुरागवशाद् भावातिशयतस्तदनु-
ष्ठानफलवन्तो भवन्ति जन्तवः । तथा चोक्तम्—"अप्पहियमायरंतो" इत्यादि । नो कर्त्तव्या न विधेया कुशीलसंसर्गिः
—असदाचारजनालापसंवासादिलक्षणा । यतः पठ्यते—"अम्वस्स य निम्वस्स य" इत्यादि । वर्जयितव्याः क्रोधादयः
कपायाः क्षान्तिमार्दवार्जवसन्तोपावलम्वनेन । तथा, सततं निरन्तरं प्रमादश्चाज्ञानसंशयमिथ्याज्ञानादिरष्टप्रकारो वर्ज-
यितव्यः, तस्यैव सर्वानर्थमूलत्वात् । यथोक्तम्—"यत्र प्रयान्ति पुरुषाः स्वर्गं यच्च प्रयान्ति विनिपातम् । तत्र निमित्त-
मनार्यः प्रमाद इति निश्चितमिदं मे" ॥ १०३७ ॥ अथोपसंहरन्नाह;—

तत्त्वोपदे-
शगर्भितो-
पसंहारः—

लेसुद्देसेणेते उवएसपया इहं समक्खाया । समयादुद्धरिऊणं मंदमतिविबोहणट्ठाए ॥ १०३८ ॥

लेशोद्देशेन लेशतः सामान्यभणनरूपेण एतानि उपदेशपदानि मया समाख्यातानि समयात् सिद्धान्तादुद्धृत्य पृथक्कृत्य । किमर्थमित्याह—मन्दमतिविबोधनार्थं मन्दा संशयानध्यवसायविपर्यासविह्वला मतिरर्थावबोधशक्तिर्येषां ते तथा तेषां विबोधनार्थमिति ॥ १०३८ ॥ सिद्धस्तावदयं ग्रन्थः परं केन रचित इत्यस्यां जिज्ञासायां ग्रन्थकार एव कृतज्ञतागर्भां स्वनामाङ्कामिमां गाथामाह;—

जाइणिमयहरियाए रइता एते उ धम्मपुत्तेण । हरिभद्दायरिएणं भवविरहं इच्छमाणेणं ॥ १०३९ ॥

याकिनीमहत्तराया याकिनीनामिकायाः श्रुतशीलजलधिवेलायाः प्रवर्त्तिन्याः, रचितानि दृब्धान्येतानि त्वेतानि पुनरुपदेशपदानि, धर्मपुत्रेण धर्मं प्रतीत्य नन्दनेन तदन्तरंगधर्मशरीरनिष्पादकत्वात् तस्याः । केनेत्याह—हरिभद्राचार्येण—यः किल श्रीचित्रकूटाचलचूलानिवासी प्रथमपर्याय एव स्फुटपठिताष्टव्याकरणः सर्वदर्शनानुयायितर्ककर्कशमतिरत एव मतिमतामग्रगण्यः प्रतिज्ञातपरपठितग्रन्थानवबोधे तच्छिष्यभावः, आवश्यकनिर्युक्तिपरावर्त्तनाप्रवृत्तयाकिनीमहत्तराश्रयसमीपगमनोपलब्ध 'चक्कि गं हरिपणगं'—इत्यादिगाथासूत्रः, निजनिपुणोहापोहयोगेऽपि कथमपि स्वयमनुपलब्धतदर्थः, तदनुगमात् महत्तरादेशात् श्रीजिनभद्राचार्यपादमूलमुपसर्पन्नन्तरा जिनबिम्बावलोकनसमुत्पन्नानुत्पन्नपूर्वात्मप्रमोदवशात् समुच्चरित—'वपुरेव तवाचष्टे'—इत्यादिश्लोकः, सूरिसमीपोपगतावदातप्रव्रज्यो ज्यायसीं स्वसमय-

परसमयकुशलतामवाप्य महत् प्रवचनवात्सल्यमवलम्बमानश्चतुर्दशप्रकरणशतानि चकार, तेन हरिभद्रनाम्नाऽऽचार्येण कीदृशेनेत्याह—भवविरहं संसारोपरममिच्छताभिलषता ॥ १०३९ ॥

॥ इति समासेयं सुखसम्बोधनी नामोपदेशपदवृत्तिः ॥

क्षमालीनोऽत्यन्तं गगनतलतुङ्गैकमहिमा, दधानः शैलीं च स्थितिमतिशुचिं साधुरुचिताम् ।
ग्रहद्गच्छोऽतुच्छोच्छलितशुभसत्त्वः समभवत्, सुवंशच्छायाढ्यः स्फुटमुदयनामा नग इव ॥ १ ॥

तत्रोदियाय तममासवसायहेतुर्निस्तारकद्युतिभरो भुवनप्रकाशः ।
श्रीमर्वदेव इति साधुपतिर्नमस्यपादो नवार्क इव सन्नतमीनकेतुः ॥ २ ॥

ततश्च श्रीयशोभद्रनेमिचन्द्रादयोऽभवन् । अष्टावाशागजाकाराः सूरयस्तुङ्गचेष्टिताः ॥ ३ ॥
अजनि विनयचन्द्राध्यापको ध्यानयोगाद्, विधुतविविधबाधाधायिध्यान्ध्यप्रधानः ।
मुनिगुणमणिवार्द्धिः शुद्ध शिष्योपलब्धिः, सततसमयचर्यावर्जितार्याशयश्च ॥ ४ ॥
प्रायस्तत्सर्वसन्तानभक्तिमान्मुनिनायकः । अभूत् श्रीमुनिचन्द्राख्यस्तेनैषा विवृतिः कृता ॥ ५ ॥
प्रकृता श्रीनागपुरे समर्थिताऽणहिल्लपाटके नगरे । अब्धिमुनिरुद्रसंख्ये (११७४) वहमाने विक्रमे वर्षे ॥ ६ ॥
दृष्ट्वा शक्त्या मुनि[illegible]गतथारूपबोधादृते वा, यच्चाभोगाभवनवशतो हीनमात्राधिकं वा ।
किञ्चित् कस्मिंश्चि पि च पदे दूषणमुत्तार्य धीरस्तन्मे धर्मं घटयितुमनाः शोधयेच्छास्त्रमेतत् ॥ ७ ॥
साहाय्यमत्र पर[illegible] कृतं विनेयेन रामचन्द्रेण । गणिना, लेखनसंशोधनादिकं शेषशिष्यैश्च ॥ ८ ॥
विप्रेण केशवे[illegible] प्रागादर्शे निवेशिता । अत्यन्तमुपयुक्तेन शुद्ध्यशुद्धी विजानता ॥ ९ ॥
ग्रन्थाग्र० ४५०० सूत्रसंयुक्तोपदेशपदवृत्तिश्लोकमानेन प्रत्यक्षरगणनया ॥ ७ ॥ श्रीः ॥

इति-प्रकरणचतुर्दशशतीसमुत्तुङ्गप्रासादपरम्परासूत्रणैकसूत्रधारैरगाधसंसारवारि-
धिनिमज्जज्जन्तुजातसमुद्धरणप्रधानधर्मप्रवहणप्रवर्तनकर्णधारैर्भगवत्तीर्थकर-
प्रवचनावितथतत्त्वप्रबोधप्रभूतप्रज्ञाप्रकाशतिरस्कृतसमस्ततीर्थिकचक्र-
प्रवादप्रचारैःप्रस्तुतनिरतिशयस्याद्वादविचारैःश्रीमद्-हरिभद्र-
सूरिभिःप्रणीतः-अनेकप्रकरणकुलकटीकादिग्रन्थनिर्मा-
तृपूज्य-श्रीमुनिचन्द्रसूरिविरचितसुखसम्बोधनी-
वृत्तियुतः श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थः ।